

ERDÉLYI TUDOMÁNYOS INTÉZET

SAMUELIS KLEIN

DICTIONARIUM
VALACHICO – LATINUM

BEVEZETŐ TANULMÁNNYAL KOZZÉTESZI

GÁLDI LÁSZLÓ

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
BUDAPEST

1944

SAMUELIS KLEIN
DICTIONARIUM
VALACHICO — LATINUM

ERDÉLYI TUDOMÁNYOS INTÉZET

SAMUELIS KLEIN

DICTIONARIUM
VALACHICO – LATINUM

BEVEZETŐ TANULMÁNNYAL KOZZÉTESZI

GÁLDI LÁSZLÓ

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
BUDAPEST

1944

Felelős kiadó : Gáldi László.

44.248.— Egyetemi Nyomda, Budapest. (F.: Thiering Richárd.)

Előszó.

Az erdélyi román tudományos élet kezdeteinek megismerése csakis akkor mélyülhet el igazán és gazdagodhat új, a Kárpát-medence összes népeit érintő tanulságokkal, ha — több, mint százados tetszhalál után — végre megelevenednek, teljes szövegkiadások vagy összefoglaló tanulmányok révén, a XVIII. és XIX. század fordulójának, ennek az úttörő próbálkozásokban bővelkedő kornak, poros kéziratokban rejtőző, félig elfeledett alkotásai.

A közelmúlt néhány hasonló kezdeménye után Klein Sámuel 1801-ben befejezett román-latin szótárának jelen kiadása szintén egy lépés ezen az úton. Ezzel nemcsak a „Lexicon Budense“ előmunkálatait helyezzük új megvilágításba — hiszen filológiai művek egymást követő kidolgozásait éppen úgy érdemes tanulmányozni, mint szépirodalmi alkotásokat —, hanem reméljük, új oldalról mutatjuk be Klein Sámuel, az erdélyi triász legidősebb tagja működésének egyik fontos korszakát is. A jelen munka feltárásával azokra az évekre vetünk világot, amikor Klein már eltávolodott az „Elementa“ első kiadásának főleg a helyesírás terén megnyilatkozó, latinosító túlzásaitól. Szótárában ugyanis már nem etimologizáló, áltörténeti helyesírást alkalmaz, hanem a román nyelv hangjaihoz többé-kevésbé híven simuló, fonetikus helyesírást, s ezzel visszatér — antikizáló, romantikus ábrándjai után — a közvetlenül megfigyelhető nyelvi tények tiszteletének biztos talajára. A latinbetűs román helyesírás fokozatos egyszerűsítése tehát azokkal a változásokkal áll kapcsolatban, amelyek Klein nyelvszemléletében 1780 és 1801 között lezajlottak. A kor követelményei szerint politikai színtől lett balázsfalvi szerző többé nem tesz kísérletet a román nyelv erőszakos ellatinosítására, hanem visszatér a népnyelv eleven gazdagságához, egységbe igyekszik foglalni Erdély különböző román nyelvjárásait, hangtani különbségeket tart számon s gondosan feljegyez aránylag kis területen élő tájszavakat is. A nyelvi tények tisztelete egyszermind arra is kötelezi, hogy pontosan szótározza nemcsak a román köznyelvben századok óta elterjedt magyar elemeket, hanem azokat is, amelyek csak Erdélyben s esetleg annak is csak egyes vidékein járatosak. Ezáltal Klein még a „Lexicon Budense“ végleges kidolgozásánál is jóval becsesebb adalékokat nyújt a magyar művelődés XVIII. századi befolyásának és az akkori magyar-román nyelvi érintkezéseknek pontosabb ismeretéhez. Klein szótára segítségével egyszerre történeti távlatot nyernek olyan tájnyelvi magyar elemek is, amelyeket eddig csupán egészen újkeletű nyelvjárási gyűjtésekből ismertünk.

E reális megfigyelésre törekvő nyelvészeti gyűjtőmunkában Kleinnak hű segítője — s úgy sejtjük, ösztönzője is — barátja és földije: Molnar János, a nagyszobeni tudós orvos, aki Klein kéziratába nemcsak magyar és német értelmezéseket jegyez be, az egykorú magyar szótárírodalom figyelembevételével, hanem új román címszavakat is. Molnar bejegyzései szintén sok érdekes, ritka szó első előfordulását őrizték meg számunkra, s ezért ezeket Klein szövegétől kis *-gal mindenütt gondosan megkülönböztettük.

A szótár szövegét bevezető tanulmányban csak legfontosabb észrevételeinket óhajtottuk röviden összefoglalni; hogy e tanulmány mégis aránylag terjedelmes lett, az csak a feldolgozásra váró anyag gazdagságát igazolja. Pedig az egyes jövevényszavak tárgyalásánál az eddigi összefoglaló tanulmányokban (Tamás, Tagliavini stb.) már rendszerezett anyagot sohasem ismeltünk, s rendszerint szótárunk egyes cikkeiből is csak éppen annyit idéztünk, amennyi az illető kérdés tárgyalásához szükséges volt. Az egyes jövevényszavak előfordulására természetesen gyűjtöttünk újabb adalékokat is, azonban célunk sohasem a teljességre való törekvés volt, hanem inkább az, hogy a kérdéses szavak elterjedését a lehetőséghez mérten meghatározzuk. A jelen szótárból vett idézeteket itt is betűhíven közöltük s éppen ezért kérjük az olvasót, vegye mindig figyelembe Klein ekkori helyesírásának a III/A. fejezetben összefoglalt szabályait. Ahol mégis kétség támadt volna a közölt szó helyes ejtését illetőleg, ott a más források alapján feltételezhető ma román helyesírással zárójelben közöltük. Az egyes idézetek utáni lapszámok mindenütt Klein eredeti lapszámozására utalnak, tehát nem a jelen kiadás lapszámaira. Természetesen betűhívek a „Lexicon Budense“-ből vett idézeteink is, csupán *ă, ă, î, ă* helyett alkalmaztuk a részben ma is használatos *â, ă, î, ă* betűket.

A szótár szövegét természetesen betűhív másolatban közöljük, a törlésekkel és az utólagos bejegyzésekkel együtt. Igyekeztünk gondosan érzékeltetni a szerzők központozásának és helyesírásának szeszélyességét: csupán a betűkettőzések szokásos rövidítését ($\bar{n} = nn$) oldottuk fel. Híven követtük nyomdai utasításait is a különböző betűtípusok használatát illetőleg, mivel célunk az volt, hogy kiadásunk az olvasót még nyomdai technikai szempontból is, amennyire lehetséges, a „Lexicon Budense“-re emlékeztesse.

Nem fejezhetjük be előszónkat anélkül, hogy meg ne emlékezzünk mindazokról, akik jóakarató támogatásukkal a jelen munka megjelenését lehetővé tették. Igaz hála illeti mindenekelőtt Tamás Lajos egyetemi ny. r. tanárt, az Erdélyi Tudományos Intézet igazgatóját, aki nagylelkű támogatásával nemcsak a kiadás anyagi lehetőségéről gondoskodott, hanem a felmerült kérdések megoldásában s a munka sajtó alá rendezésében bölcs tanácsaival mindenkor nagy segítségemre volt. Utóda, Szabó T. Attila egyetemi ny. r. tanár a kiadás ügyét hasonló megértéssel és baráti jóindulattal támogatta. Ugyancsak őszinte köszönettel tartozom Suciu János nagyváradi gör. kat. püspöknek, aki az értékes kézirat lefényképezéséhez készséggel hozzájárult s egyszersmind lehetővé tette a püspökség könyvtárában végzett kutatásaimat is. A feldolgozás munkáját értékes szaktanácsokkal támogatta Bárczi Géza, Gunda Béla, Kniezsa István, Melich János és Pais Dezső egyetemi ny. r. tanár,

valamint Hadrovics László egyetemi m. tanár. A szótár „második kezének” grafológiai szempontból is megnyugtató azonosítását Románné Goldzieher Klárának, valamint Mátrai László egyetemi m. tanárnak köszönhetem. Számos forrásmunkát Tagliavini Károly v. budapesti, jelenleg padovai egyetemi tanár tett számomra hozzáférhetővé; bolognai könyvtárában 1943 februárjában volt alkalmam dolgozni. Nyelvjárás adat gyűjtésem kiegészítéséhez hozzájárult Pop Sever egyetemi tanár, a Román Nyelvatlasz egyik szerkesztője. Hurdubefiu János, a breslauer egyetem erdélyi származású v. román lektora, Barbul Vazul nagyváradi kanonok és Barbul János okl. tanító, teológus, valamint tanítványaim, elsősorban Köpeczy Béla tanárjelölt, aki magyarnemegyei és szécsármai gyűjtése számos adatát bocsátotta rendelkezésemre, továbbá Lorász Imréné, szül. Dancea Júlia (Nagyvárad), Molnar Zoe (Tasnádszántó) és Anton Péter (Naszód), akik szülőhelyük nyelvjárására vonatkozó szóbeli közléseikkel nyújtottak értékes segítséget. A nyomdai levonatok átnézésében hű munkatársam, Németh Margit támogatott. Fogadják mindnyájan hálás köszönetem.

Végül különös hálaival gondolok a budapesti Királyi Magyar Egyetemi Nyomda igazgatóságára, amely lehetővé tette, hogy a szótár ott jelenjék meg, ahová maga Klein szánta művét, s ahol 1825-ben az egész románság első komoly szótára, a „Lexicon Budense” napvilágot látott. A Királyi Magyar Egyetemi Nyomda tehát ma is vallja azon nemes hagyományok jelentőségét, amelyeknek történeti alapját e nyomdának a dunai népek nemzeti művelődésében több mint százötven év óta betöltött szerepe vetette meg.

A jelen munkához idegen nyelvű kivonatol csatolni nem tartottam szükségesnek, mivel Klein szótárának francia nyelvű kiadása, bevezető tanulmányom eredményeinek részletes összefoglalásával, már sajtó alatt van.

Budapest. 1944. szeptember 1-én.

GÁLDI LÁSZLÓ.

RÖVIDÍTÉSEK.

A. = Arad m.

AAF. = Anuarul Arhivei de Folklor. Cluj (Kolozsvar), 1932—.

Adelung = J. Chr. Adelung: Grammaticisch-kritisches Wörterbuch der Hochdeutschen Mundart. I—IV. Wien, 1811.

AECO = Archivum Europae Centro-Orientalis. Budapest, 1935—.

AF. = Alsófehér m.

AIIN. = Anuarul Institutului de Istorie Națională. Cluj (Kolozsvar), 1922—.

alaky. = alakváltozat.

Alexi, Gramm. = Grammatica Daco-Romana sive Valachica . . . opera et studio Joannis Alexi. Viennae, 1826.

Al-George = Al-George Flórián: A Felső Nagy-Szamos völgyének román nyelvjárása. Budapest, 1914.

ALR. = Atlasul Linguistic Român. Cluj (Kolozsvar), 1938—.

ALRM. = Micul Atlas Linguistic Român. Cluj (Kolozsvar), 1938—.

An. Ban. = Dictionarium Valachico-Latinum (vö. Drăganu: DR. IV, 109—160). Fényképmásolata az ETL. könyvtárban. A lapszámok az eredeti kézirat szerint s nem G. Crețu kiadása nyomán.

Antipa, Pesc. = Gr. Antipa: Pescăria și pescuitul în România. Buc. 1916. Acad. Rom., Publ. Fondului V. Adamachi. T. VIII, No. XLVI.

AP. = Anton Péter, nászódi születésű bölcsészhallgató szóbeli közlései szülőhelye nyelvjárásából.

At. = Alaktan.

B. = Bihar m.

BA. = Balkan-Archiv. Leipzig, 1925—.

Barac, Hal. = I. Barac: O mie și una de nopți sau Halima. Brașov (Brassó), 1886—8, I—VIII.

Barbul = Barbul Jenő: Az avasvidéki nyelvjárás. Budapest, 1900.

Barbul J. = Barbul János remetemezői (Sztm.) születésű g. kat. teológus szóbeli közlései szülőhelye nyelvijárásából.

Barbier de Meynard = Barbier de Meynard: Dictionnaire turc-français. Paris, 1881—88.

Barcianu = S. P. Barcianu: Dicționar român-german. Sibiu (Nagyszeben), 1886.

Barițiu, Cat. calv. = Catechismulu calvinescu inpusu clerului și poporului romanescu sub domnia principiloru Georgiu Rákóczy I—II. Sibiu, 1879.

Bartal = A. Bartal: Glossarium mediae et infimae Latinitatis Regni Hungariae. Budapest—Leipzig, 1901.

BD. Țig.¹ = Țiganiada séu Alexandria ai' țigănescă scrisă . . . de . . . Ioan Budai Deleanu, ér acum din nou scósă . . . de V. O. Brașov (Brassó), 1900.

BD. Țig.² = Ioan Budai-Deleanu: Țiganiada. Publ. în forma definitivă din 1800—1812 . . . de Gh. Cardaș. Buc. 1928.

Bék. = Békés m.

Bellosztenecz = J. Bellosztenecz: Gaezophylacium. Zagrabiae, 1740.

- Benkő-Coteanu = I. Coteanu: Prima listă a numelor românești de plante. Buc. 1942. [Benkő József 1783-i növénytani szójegyzékének új kiadása].
- Berneker, EtWb. = E. Berneker: Slavisches Etymologisches Wörterbuch. Heidelberg, 1908.—
- BH. = I. Bianu—N. Hodoș: Bibliografia românească veche. I—II, III. 1—2. Buc. 1903—12.
- BHS. = I. Bianu—N. Hodoș—D. Simonescu: Bibliografia românească veche. III. Buc. 1912—36.
- Bichigean, Colinde = G. Bichigean: Colinde dintr'un colț de graniță. Naszód-Násáud. 1942.
- Birlea = I., I. Birlea: Balade, colinde și bocete din Maramureș. Buc. 1924. II., Cântece poporane. Descântece, vrăji, farmece și desfaceri. Buc. 1924.
- BL. = Bulletin Linguistique. Paris—Bucarest, 1933—.
- Blédy, Infl. = G. Blédy: Influența limbii române asupra limbii maghiare. Sibiu (Nagyszeben), 1942.
- BN. = Beszterce-Naszód m.
- Bobb = I. Bobb: Dictionariu rumanesc, lateinesc și unguresc. I—II. Cluj (Kolozsvár), 1822—23.
- Boceanu, Glos. = I. Boceanu: Glosar de cuvinte din jud. Mehedinți. Buc. 1912.
- bolg. = bolgár
- BPhil. = Buletinul Institutului de Filologie Română „Alexandru Filipide”. Iași, 1934—.
- Br. = Brassó m.
- Breazu, Pov. = Povestitori ardeleni și bănățeni până la unire. Antologie . . . de Ion Breazu. Cluj (Kolozsvár), 1937.
- Brenndörfer = Brenndörfer J.: Román (oláh) elemek az erdélyi szász nyelvből. Budapest, 1902.
- Brückner = A. Brückner: Słownik etymologiczny języka polskiego. Kraków, 1927.
- Bud. Poezii pop. = T. Bud: Poezii populare din Maramureș. Buc. 1908.
- Caba = Caba Vazul: Szilágy vármegye román népe, nyelve és népköltészete. Bécs, 1918.
- Candrea, PȘch. = I. A. Candrea: Psaltirea Șcheiană comparată cu celelalte psaltiri traduse din slavonește. Buc. 1916.
- Cantemir, Hr. = D. Cantemir: Hronicul vechimii a Româno-Moldo-Vlahilor. Operele, VIII. Buc. 1901.
- Cartoian, Fiore di virtù = N. Cartoian: Fiore di virtù în literatura românească. Buc. 1928. MSL. III. sor., IV.
- Ciașanu, Vâlcea = G. F. Ciașanu: Glosar de cuvinte din jud. Vâlcea. Buc. 1930 MSL. III. sor., V.
- Ciașanu—Fira—Popescu = G. F. Ciașanu—G. Fira—C. M. Popescu: Culegere de folklor din jud. Vâlcea. Buc. 1928.
- Cihac = A. de Cihac: Dictionnaire d'étymologie daco-romane. I—II. Francfort, 1870—79.
- Cipariu, Princ. = T. Cipariu: Principia de limbă și de scriptură. Blasiu (Balázsfalva), 1868.
- CL. = Convorbiri Literare, Iași (később Buc.), 1867—.
- Clemens, Wb. = A. Clemens: Kleines walachisch-deutsches und deutsch-walachisches Wörterbuch. Hermannstadt-Kronstadt, 1823.
- Coman, Gl. dial. = P. Coman: Glosar dialectal. București, 1941. Acad. Rom. MSL. III. sor., IX.
- Coman, Margine = St. Coman: Leru-i Doamne. Colinzi adunate din satul Margine-Bihor. Cluj (Kolozsvár), 1938.
- Conea, Clopotiva = Clopotiva. Un sat din Hațeg. Monografia sociologică întocmită de echipa regală studențească 19/935 sub conducerea lui Ion Conea. I—II. Buc. é. n.
- Costin, Gr. băn. = Costin: Graiul bănățean. Timișoara, 1926. — 2. kiadás: Turnu-Severin, 1934.

- Cs. = Csík m.
- Csan. = Csanád m.
- Csűry, SzamSz. = Csűry B.: Szamos-háti Szótár. I—II. Budapest, 1935—36.
- CzF. = Czuczor G. — Fogarasi J.: A magyar nyelv szótára. I—VI. Pest, 1862—74.
- DACR. = Dicționarul Limbei Române. Acad. Rom. Buc. 1913—.
- Damé = Fr. Damé: Nouveau dictionnaire roumain-français. I—IV. Bucarest, 1893—5.
- Dat. = Datoriia cetățenilor. Buda, 1805.
- DEnc. = I. A. Candrea-Gh. Adamescu: Dicționarul Enciclopedic Ilustrat „Cartea Românească“. Buc. é. n.
- Densusianu, Hațeg = O. Densusianu: Graiul din Țara Hațegului. Buc. 1915.
- Densusianu, HLR. = O. Densusianu: Histoire de la langue roumaine. I—II. Paris, 1901—1938.
- Diac. L. Gramm. = C. Diaconovici—Loga: Grammatica românească. Buda, 1822.
- Diac. L. Ort. = C. Diaconovici—Loga: Orthografia sau dreapta scrisore. Buda, 1818.
- Dimitr. = Δ. Δημητράκου Μήγα Αρξικόν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἀθήναι, 1936.
- DJ. = Dancea Julia, férj. Lovász Imréné bölcsészhallgató szóbeli közlései. Az adatközlő Nagyváradon él, de jól ismeri a bihari népnyelvet, különösen Telégd, Fugyivásárhely és Alpar környékéről.
- Doc. Buc. = T. Bálan: Documente Bucovinene. VI. 1760—1833. Buc. é. n.
- DR. = Dacoromania. Buletinul „Muzeului Limbei Române“. Cluj (Kolozsvár), 1921—1940, később Sibiu (Nagyszeben).
- Du Cange = Du Cange: Glossarium mediae et infimae latinitatis (ed. L. Favre). I—X. Parisiüs, 1883—87.
- e. a. = első adat.
- egyh. ószl. = egyházi ószláv.
- Ethn. = Ethnographia — Népelet. Budapest, 1900—.
- EPhK. = Egyetemes Philologiai Közlöny. Budapest, 1877—.
- Elem. = Elementa Linguae Daco-Romanac sive Valachicae. Viennae, 1780. — 2. kiadása: Budae, 1805.
- ért. n. = értelmezés nélkül.
- EtSz. = Gombocz Z.—Melich J.: Magyar Etymologiai Szótár. Budapest, 1914—.
- F. = Fogaras m.
- Familia = Familia, Pesta (Pest), 1865—. (később Nagyváradon és Bukarestben).
- FM. = Foae pentru minte, inimă și literatură. Sibiu (Nagyszeben), 1838—.
- Forcellini = A. Forcellini: Totius latinitatis lexicon, ed. A. de Vit. Prato. I—VI. 1858—79.
- fr. = francia.
- Frâncu—Candrea = T. Frâncu—G. Candrea: Românii din Munții Apuseni (Moții). Buc. 1888.
- Furtună, Vremuri înț. = D. Furtună: Vremuri înțelepte. Povestiri și legende românești. Buc. 1913—. Din viața poporului român. XV.
- g. = görög
- Gáldi, Erd. nyú. = Gáldi L.: Az erdélyi román nyelvújítás. Budapest, 1943.
- Gáldi, MONGr. = L. Gáldi: Les mots d'origine néo-grecque en roumain à l'Époque des Phanariotes. Budapest, 1939.
- Gamillscheg, Olt. Ma. = E. Gamillscheg: Oltenische Mundarten. Wien, 1919.
- Gamillscheg, Šerb.-Tit. = E. Gamillscheg: Die Mundart von Șerbănești-Titulești. Iena—Leipzig, 1936.
- Găvănescu, Monorai = Ed. I. Găvănescu: Ioan Monorai. Arad, 1938.
- GCr. = M. Gaster: Crestomatie română, texte tipărite și manuscrise (sec. XVI—XIX) dialectale și populare. Leipzig—Buc. 1890.

- Georges = K. E. Georges: Ausführliches Lateinisch-Deutsches Handwörterbuch.⁷ I—II. Leipzig, 1879.
- GN. = Candrea — Densusianu—Speranția: Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de Români. I—II. Buc. 1908.
- Gocan = Gocan — Florian: Monografia comunei Feiurdeni. Cluj, 1939.
- Göbl, Szót. = Göbl L.: A magyar szótáriródalom hatása az oláhra. Budapest, 1932.
- Graur, Nom d'agent = A. Graur, Nom d'agent et adjectif en roumain. Paris, 1929.
- Grimm, DW. = J. und W. Grimm: Deutsches Wörterbuch. Leipzig, 1854—.
- GS. = Grai și Suflet. Buc. 1921 —.
- Gyarmathy, Voc. = Gyarmathi S.: Vocabularium in quo plurima Hungaricis vocibus consona variarum linguarum vocabula collegit. 1816.
- Gyöngy. tör. = Melich J.: A gyöngyösi latin-magyar szótár-töredék. Budapest, 1898.
- H. = Hunyad m.
- Haneș, L. lit. = P. V. Haneș: Desvoltarea limbii literare române în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Ed. II-a. Buc. 1926.
- Haneș, T. Olt. = P. V. Haneș: Din Țara Oltului. Buc. 1922.
- HEMR. = B. P. Hasdeu: Etymologicum Magnum Romaniae. I—IV. Bucuresci, 1886—98.
- Hépités = *Ἡπίτης: Λεξικὸν ἑλληνογαλικὸν τῆς λαλουμένης ἑλληνικῆς γλώσσης.* I—III. Athènes, 1909.
- Hetco = Hetco J.: A berettyómenti román nyelvjárás. Belényes, 1912.
- Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. = Hodosiu M. Margit: A román népköltészet Balázsfalva vidékén. Balázsfalva, 1915.
- Hrinčenko = Б. Гринченко: Словарь української мови. I—IV. У Києві, 1908—9.
- Hsz. = Háromszék m.
- Ht. = Hangtan.
- Iordan, GLR. = I. Iordan: Gramatica limbii române. Iași, 1937.
- Iordan, LRA. = I. Iordan: Limba română actuală. Iași, 1943.
- Iorga, Obs. băn. = N. Iorga: Observații și probleme bănățene. Buc. 1940.
- Iorgovici, Obs. = P. Iorgovici: Observații de limba rumânească. Buda, 1799.
- Istrate, Nepos = G. Istrate: Graiul satului Nepos (jud. Năsăud). BPhil. IV, 50—97. és kny.
- Jambressich = A. Jambressich: Lexicon Latinum interpretatione Illyrica, Germanica et Hungarica locuples. Zagrabiae, 1742.
- JB. = I. U. Jarnik—A. Bârseanu: Doine și strigături din Ardeal. Buc. 1855.
- Jb. = Jahresberichte des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig, hrsg. v. G. Weigand. Leipzig, 1894—1922.
- K. = Kolozs m.
- Kassai = Kassai J.: Magyar-diák szókönyv. I—V. Pestenn, 1833—36.
- KB. = Köpeczy Béla tanárjelölt román nyelvjárás gyűjtéseiből. Ahol a lelfhely nincs jelezve, Magyar-megyéről (BN.) származó adatokról van szó.
- Kel.—Th.⁴ = Kelemen B.—Thienemann T.: Német-magyar és magyar-német nagyszótár.⁴ II. Budapest, 1942.
- KK. = Kisküküllő m.
- Klein, Ist. Rom. = S. Klein: Istoria Românilor. A nagyváradi g. kat. püspöki könyvtár 67—70. sz. kézirata. Saját kijegyzéseim.
- Kluge—Götze¹¹ = Fr. Kluge—A. Götze: Etymologisches Wörterbuch der Deutschen Sprache.¹¹ Berlin—Leipzig, 1934.
- Krauss, Nösn. PflIN. = Fr. Krauss: Nösnerländische Pflanzennamen. Beszterce—Bistritz, 1943. Erdélyi Tudományos Intézet.
- KSz. = Krassó-Szörény m.

- I. = lap; csak akkor használok valamely lapszám után, ha a jelen munka más részére utalok.
- lat. = latin.
- Lex. Bud. = Lesicon românescu-latinescu-ungurescu-nemtescu . . . seu Lexicon Valachico-Latino-Hungarico-Germanicum. Budaë, 1825.
- Liuba—Iana, Măidan = S. Liuba—A. Iana: Topografia satului și a hotărului Măidan. Caransebes, 1895.
- LM. Dict. = A. T. Laurianu—I. C. Massimü: Dictionarulü limbei romane. I—II. Buc. 1871—76.
- LM. Gl. = A. T. Laurianu—I. C. Massimü: Glossariü, care cuprinde vorbele d'in limb'a romana straine. Buc. 1871.
- Lumtzer—Melich, DOL. = V. Lumtzer—J. Melich: Deutsche Ortsnamen und Lehnwörter des ungarischen Sprachschatzes. Innsbruck, 1900.
- Lupaș, Cron. Tr. = I. Lupaș: Cronici și istorici români din Transilvania. I—II. Craiova, é. n.
- Lupaș, Doç. Trans. = I. Lupaș: Documente istorice transilvane. Cluj, 1940. I.
- M. = Máramaros m.
- m. = magyar.
- Mândrescu, El. ung. = S. C. Mândrescu: Elemente ungurești în limba română. Buc. 1892.
- Mândrescu, Infl. germ. = S. C. Mândrescu: Influența culturii germane asupra noastră. I. Influența germană asupra limbei române. Iași, 1904.
- Mândrescu, Lit. pop. = S. Mândrescu: Literatura și obiceiuri poporane din comuna Ripa-de-Jos (com. Mureș-Turda). Buc. 1892.
- Mărăscu, Batăr = T. Mărăscu: Folklor adunat din Batăr (Bihor). Buc. 1936.
- Mard. Coz. = Mardarie Cozianul: Lexicon slavo-românesc și tăleuirea numelor din 1649. Publ. . . . de G. Crețu. Buc. 1900.
- Marian, Inmorm. = S. Flor. Mariau: Inmormintarea la Români. Buc. 1892.
- Marian, Leg. = S. Flor. Marian: Legendele Maicii Domnului. Buc. 1892.
- Marian, Nașt. = S. Flor. Marianu: Nascerea la Români. Buc. 1892.
- Marian, Sërb. = S. Flor. Marian: Sërbătorile la Români. I—III. Buc. 1898—1901.
- Márton 1800 = Márton J.: Magyar-német lexicon. Pozsony, 1800.
- Márton 1803. = Márton J.: Magyar-német és német-magyar szókönyv. I—II. Bécs, 1803—4.
- Márton Gy. = Márton Gyula: A Rumén Nyelvatlasz első három kötetének magyar eredetü anyaga. Kolozsvár, 1942. Erdélyi Tudományos Intézet.
- Melich-Emlékk. = Emlékkönyv Melich János hetvenedik születésnapjára. Írták tisztviselői, barátai, tanítványai. Budapest, 1942.
- Meyer, Ngr. St. = G. Meyer: Neugricische Studien. III—IV. Sitz.—Ber. Akad. Wien, Phil. Hist. Kl. 132. Wien, 1894.
- MF. = Gr. G. Tocilescu: Materialuri Folkloristice. I—III. Buc. 1900.
- Miklosich, EtWb. = F. Miklosich: Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen. Wien, 1887.
- Miklosich, Lex. = Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum, ed. Fr. Miklosich. Vindobonae, 1865.
- Miklosich, Türk. El. = Fr. Miklosich: Die türkischen Elemente in den südost und ost-europäischen Sprachen I—II. Wien, 1884.
- Mladenov, EtR. = Ст. Младенов: Етимологически и правописен Речник на българския книжовен езикъ. София (1941.)
- MNNy. = Magyar Népnyelv. Debrecen, 1939—.
- MNy. = Magyar Nyelv. Budapest, 1905—.
- MN. = Material necartografiat (az ALR. térképezetlenül közzétett anyaga).
- Moldován, Af. = Moldován G.: Alsófehér vármegye román népe. Nagyenyed, 1899.

- Molnar, Sprachl. = J. Molnar: Deutsch-Walachische Sprachlehre. Wien, 1788. — Újabb kiadása: Wien, 1823.
- Molnar, Wb. = Deutsch und Wallachisches Wörterbüchlein. Hermannstadt, 1822.
- MSI. = Memoriile Secțiunii Istorice. Acad. Rom.
- MSL. = Memoriile Secțiunii Literare. Acad. Rom.
- MT. = Maros-Torda m.
- MTSz. = Szinnyei J: Magyar Tájszótár. I—II. Budapest, 1898—1901.
- Muntean, Gurariu = I. Muntean: Monografie economică—culturală a comunei Gurariului. Sibiu (Nagy-szeben), 1896.
- MZ. = Molnar Zoe, tasnádszántói (Sz.) születésű bölcsészhallgató szóbeli közlései szülőhelye nyelvjárása alapján. n. = német.
- NK. = Nagykükküllő m.
- Novacovicu, Folcl. porn. băn. = Emilian Novacovicu: Folclor pornografic bănăţean. Oraviţa, 1930.
- NyK. = Nyelvtudományi Közlemények. Budapest, 1862—.
- Nyr. = Magyar Nyelvőr. Budapest, 1872—1941.
- NySz. = Szarvas Gábor—Simonyi Zsigmond: Magyar Nyelvtörténeti Szótár. I—III. Budapest, 1890—93.
- Obradovici, Econ. = Gr. Obradovici: Carte de mână pentru economie, trad. de —. Buda, 1807.
- or. = orosz.
- Pamfile, Agricult. = T. Pamfile: Agricultura la Români. Buc. Acad. Rom. Din viaţa poporului român. XVI.
- Pamfile, Boli = T. Pamfile: Boli şi leacuri... adunate din comuna Ţepu (Tecuciu). Buc. 1911. Acad. Rom. Din viaţa poporului român. XIII.
- Pamfile, Sărb. de vară = T. Pamfile: Sărbătorile de vară la Români. Buc. 1911.
- Panţu = Z. C. Panţu: Plantele cunoscute de poporul român. Buc. 1906.
- Papahagi, Maramureş = T. Papahagi: Graiul şi folklorul Maramureşului. Buc. 1925. Din viaţa poporului român. XXXIII.
- Paşca, Gl. d. = Şt. Paşca: Glosar dialectal alcătuit după material lexical cules de corespondenţi din diferite regiuni. Buc. 1928. Acad. Rom. MSL. III. sor. IV.
- Paşca, NP. = Şt. Paşca: Nume de persoane şi nume de animale în Ţara Oltului. Buc. 1936. Acad. Rom. Studii şi Cercetări, XXVI.
- Pascu, Suf. = G. Pascu: Sufixeale româneşti. Buc. 1916.
- Pauletti, Secaş = A. Lupeanu: De pe Secaş. Cântece şi strigături româneşti de cari cântă fetele şi feciorii, şi strigă la joe, culese de N. Pauletti din Rosia, în a. 1838. Blaj (Balázsfalva), 1929.
- Pawlowsky = J. Pawlowsky: Russisch-Deutsches Wörterbuch.³ Riga—Leipzig, 1900.
- Picot, Dial. r. = E. Picot: Documents pour servir à l'étude des dialectes roumains. I—II. Paris, 1873.
- Pleteršnik, Slov. = Pleteršnik: Slovensko-nemški slovar. V Ljubljani, 1894.
- Pontbr. = R. de Pontbriant: Dictionaru romano-francesu. Buc. şi Göttinge. 1862.
- Popovici, Rum. Dial. = I. Popovici: Rumänische Dialekte. I. Die Dialekte der Munten und Päduren. Halle, 1903.
- PPB. = Fr. Páriz Pápai — P. Bod: Dictionarium Latino-Hungaricum. Posonii et Cibinii, 1767 (újabb kiadása: 1782 és 1801).
- Precup, Păst. = E. Precup: Păstoritul în munţii Rodnei. Buc. 1919.
- Predetici = A. A. Predetici: Lexicon Germano-Latino-Daco-Romanum. I—III. A nagyváradi g. kat. püspökség könyvtárának 86—88. sz. eredeti kézírata. Saját kijegyzéseim alapján idézem.

- Puşcariu, EtWb. = S. Puşcariu: *Ety-mologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I. Lateinisches Element.* Heidelberg, 1905.
- Puşcariu, LR. = S. Puşcariu: *Limba română. I.* Buc. 1940.
- r. = román
- Radu, Catalog = I. Radu: *Manuscriptele din biblioteca episcopiei unite din Oradea-Mare.* Buc. 1923. MSI. III. sor., I.
- Rădulescu—Codin, Ingerul = C. Rădulescu—Codin: *Ingerul Românului. Poveşti şi legende din popor.* Buc. Din vicaţa poporului român, XVII. Rev. Fund. Reg. = *Revista Funda-ţiilor Regale.* Bucureşti, 1934—.
- Rev. Ist. Rom. = *Revista Istorică Română.* Bucureşti, 1931—.
- REW.³ = W. Meyer—Lübke: *Romanisches Etymologisches Wörterbuch.* 3. Aufl. Heidelberg, 1935.
- Rječnik = Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. U Zagrebu, 1880—.
- Rosetti, ILR. = A. Rosetti: *Istoria limbii române. I—IV.* Buc. 1938—41.
- Rosetti, LR. XVI. = A. Rosetti: *Limba română în secolul al XVI-lea.* Buc. é. n. (1932).
- rut. = rutén
- Şăineanu, IO. = L. Şăineanu: *Influenţa orientală asupra limbei şi culturii române. I—II.* Buc. 1900.
- Schmeller = J. A. Schmeller: *Baye-risches Wörterbuch. I—II.* Mün-chen, 1872—77.
- Şezătoarea = Şezătoarea, revista de folclor, dir. A. Gorovei. Fălticeni, 1892—.
- Siegescu, Helyesírás = Siegescu J.: *A román helyesírás története.* Buda-pest, 1906.
- Simionescu, Fauna = I. Simionescu: *Fauna României.* Buc. 1938.
- Şincai, Econ. = Gh. Şincai: *Povăţuire către economia de câmp.* Buda, 1806.
- Şincai, Hr. = Gh. Şincai: *Hronica Ro-mânilor. I—III.* Iaşi, 1853—54.
- Stan = Stan Vazul: *Magyar elemek a móccok nyelvében.* Nagy-Szeben, 1908.
- StD. = N. Iorga: *Studii şi Docu-mente. I—XVI.* Buc. 1901 és kk. évek.
- Sz. = Szilágy m.
- szb. = szerb
- szbh. = szerb-horvát
- SzD. = Szolnok-Doboka vm.
- Szeb. = Szeben m.
- SzófSz. = Bárczi Géza: *Magyar Szó-fejtő Szótár.* Budapest, 1941.
- Szlm. = Szatmár m.
- Sztripszky—Alexics = Sztripszky H.—Alexics Gy.: *Szegedi Gergely énekes-könyve XVI. századbéli román for-dításban.* Budapest, 1911.
- T. = Temes m.
- TA. = Torda-Aranyos m.
- Tagliavini, Konv.-Gramm. = C. Tagliavini: *Rumänische Konversations-Grammatik.* Heidelberg, 1938.
- Tagliavini, Lex. Mars. = C. Tagliavini: *Il „Lexicon Marsilianum“.* Dizio-nario latino-rumeno-ungherese del sec. XVII. Buc. 1930. Acad. Rom. Études et Recherches, V.
- Tamás, Fog. = Tamás L.: *Fogarasi István kátéja. Fejezet a bánsági és hunyadmegyei ruménség művelődés-történetéből.* Kolozsvár, 1942. Erdélyi Tudományos Intézet.
- Tamás, Ksz. = Tamás L.: *A magyar eredetű rumén kölesönszavak műve-lődéstörténeti értékelése.* Kolozsvár, 1942. Erdélyi Tudományos Intézet.
- tb. = többesszám
- Tempea, Ist. = R. Tempea: *Istoria beserecei Şcheilor Braşovului.* Bra-sov [Brassó], 1899.
- ThLL. = *Thesaurus Linguae Latinae.* Lipsiae, 1900—.
- Ţichindeal, Fab. = D. Ţichindeal: *Filo-zofice şi politice prin fabule, în-văţături morale.* Buc. 1838.
- Tiktin = H. Tiktin: *Dicţionar român—german. Rumänisch-Deutsches Wör-terbuch. I—III.* Buc. 1903—1927.

Țucra, Pietre = P. Țucra Pribeagul: Pietre rămase. Contribuție la monografia județului Arad. Buc. 1936 (Nagylak román néprajzi leírása).

Toldy, Corp. Gramm. = Fr. Toldy: Corpus grammaticorum linguae Hungaricae. Pesthina, 1866.

Trembl, Dyn. Wortakz. = Der dynamische Wortakzent der ungarischen Lehnwörter im Rum. BL. II, 34—66.

Triandaphyllidis, Lehnw. = M. A. Triandaphyllidis: Die Lehnwörter der mittelgriechischen Vulgärliteratur. Strassburg, 1909.

Trib. Ard. = Tribuna Ardealului. Kolozsvár, 1940—.

U. = Ugocsa m.

Udv. = Udvarhely m.

UJ. = Udrea József, hátszegi születésű román kisgazda, akinek nyelvjárásából Homokon (Jász-Nagykun-Szolnok m.) jegyeztem fel számos magyar elemet.

Ung. = Ungaria. I—VI., szerk. Moldován Gergely. Kolozsvár, 1894—99.

Ung. Jb. = Ungarische Jahrbücher. Berlin, 1920—.

Veress, BRU. = A. Veress: Bibliografia română—ungară. Buc. 1931—.

Viciu = A. Viciu: Glosar de cuvinte dialectale culese din graiul viu al poporului din Ardeal. Buc. 1907. Anal. Acad. Rom. XXXIX. Lit.

Viciu, Col. = A. Viciu: Colinde din Ardeal Datini de Crăciun și credințe populare. Buc. 1914.

Viciu, Supl. = A. Viciu: Supplement la „Glosar de cuvinte dialectale“. Buc. 1925. MSL. III/3, 2.

Vlachos = Ἰ. Βλαχός: Ἀεξικόν ἑλληνογαλλικόν.³ Athènes, é. n. (1909.)

Vuk = Vuk St. Karadschitsch: Lexicon Serbico-Germanico-Latinum.³ Belgradi, 1898.

Weigand, Buk.—Bess. = G. Weigand: Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens. Leipzig, 1904.

Zorca, Vlădeni = I. Zorca: Monografia comunei Vlădeni. Sibiu, 1896.

*

Egyéb jelzések.

* filinján: A sor közepén levő kis csillag után Molnar János bejegyzése következik. Ha utána, ugyanazon szótári cikkben, ismét Klein szövege olvasható, Molnar János bejegyzését a végén hasonló csillag zárja le, illetve választja el a következő szavaktól.

383^a: A 386. l. után Klein eltévesztette a lapszámozást, illetve újra kezdte 367-től. A 367^a—386^a lapszámok erre a részre utalnak.

< >: A kéziratban kihúzott szó.

[]: A kiadó megjegyzése vagy betoldása.

I. A SZÓTÁR KÉZIRATA ÉS ANNAK SZERZŐI.

1. A kézirat leírása. Klein (Clain, Micu-Clain) Sámuel szótárírási terveiről az első említést nem ő maga, hanem a brassói Tempea Radu tette, 1797-ben megjelent román nyelvtana előszavában. Tempea az erdélyi románság legtanultabb férfiainak Molnar (Molnár) Jánost, a kiváló szebeni szemorvost és Kleint tartotta; az utóbbinak munkásságával kapcsolatban nemcsak 1780-ban Şincei (Sinkay, Sinkai) Györggyel együtt kiadott nyelvtana jelentőségét méltatta, hanem megemlékezett Kleinről mint szótáríróról is, azt óhajtván, bárcsak minél hamarabb valósítaná meg ilyen irányú elgondolásait: „Dumnezeu după direptaţe sa să-î întărească! spre a pute aduce şi Lexiconul românesc care l-au început (cu multă strădanie) la deplina săvârşire . . .”¹

Hét évvel később Şincei, ismert önéletrajzi elégiájához fűzött jegyzeteiben, részletesen méltatta Klein munkásságát s megemlégette szótárírói tevékenységét is, azonban nem a jelen kiadásban közzétett román-latin (magyar-német) szótár, hanem csak a latin-román rész alapján. Klein művei közt ugyanis itt a „Dictionarium Latino-Valachico-Hungarico-Germanicum” szerepel, még pedig a következő megjegyzéssel: „Iam expeditur ad typos a Typographia Universitatis Pestanae Budensi!”²

A következő évben lát napvilágot — ezúttal már Budán, az Egyetemi Nyomda kiadásában — Klein és Şincei nyelvtanának második kiadása. Ennek előszavában Şincei, Budai (-Deleanu) János szótárának méltatása után, a következőket írja: „Alterum Dictionarium composuit praelaudatus Reverendissimus Klein, quod in quatuor linguis, h. e. Valachica, Latina, Germanica, Hungarica brevi lucem aspiciet.”³

¹ R. Tempea, Gramatica românească. Brassó, 1797. Előszó (vö. Bianu-Hodeş Bibl. rom. veche II, 397).

² L. Nagy de Poretsen, Orodias. Magno-Varadini, 1804. I, 207. Ugyanezen évben mindkét részről együttesen szól s egyben azok szoros összetartozását is kidomborítja Engel: „Der gelehrte Basilin in Blasendorf, Herr Samuel Klein . . . ist jetzt nicht nur mit der Herausgabe eines walachisch-lateinisch-ungarisch-deutschen und lateinisch-walachisch-ungarisch-deutschen Lexikons beschäftigt, sondern hat auch selbst Annales Principum Transalpinorum et Moldavicum ausgearbeitet“ (Geschichte des Ungarischen Reichs und seiner Nebenländer. Halle, 1804. IV/1, 90—1).

³ Elementa Linguae Daco-Romanae sive Valachicae. Emendata, facilitata, et in meliorem ordinem redacta per Georgium Sinkay de eadem. Budaë, 1805, 7. sztlan 1.

Amint a nyelvek sorrendjéből kitűnik, 1804-ben és 1805-ben egyazon szótár két különböző részéről hallottunk. Nyilván mindkettő egyidőben készült kiadásra; ezt bizonyítja Kleinnak 1806-ban — kevéssel halála előtt — kibocsájtott előfizetési felhívása is, amely 80 ívre tervezett latin-román és jóval kisebb, 30 íves román-latin részt ígér.⁴ Tudjuk, azonban, hogy a szerző halála miatt kiadásra egyik rész sem került.

Klein halála után valószínűleg barátja, Şincai helyezte letétbe az elhúnyt kiadatlan kéziratait a nagyváradi gör. kat. püspökség könyvtárában. Sajnos, nem valamennyi került ide; a szótár latin-román részének bizonyára kiadásra kész állapotban levő kézírata elkallódott vagy legalább is mindmáig ismeretlen helyen lappang, sőt — amint bevezetésünk utolsó fejezetéből kitűnik — a román-latin résznek Nagyváradon őrzött kézírata sem végleges szöveg, hanem csupán egyik régebbi kidolgozása a később kiadásra szánt anyagnak. Persze semmiesetre sem első fogalmazvány, hanem olyan letisztázott szöveg, amely később még számos módosításon ment keresztül. Így is azonban számunkra rendkívül becses emlék, mivel megismerjük belőle a „Lexicon Budense“ végleges szövegének előzményeit s ezzel az őtt szereplő szókészlet kialakulását nyomon követhetjük. Meglepő azonban, hogy a Nagyváradon őrzött kézirat jelentőségét maguk a románok igen későn ismerték fel; csupán Klein halála után 74 évvel, 1880 március 21-én terjesztette Densusianu Miklós a Román Akadémia elé a magyarországi könyvtárak román vonatkozású anyagáról szóló részletes jelentését. Itt találjuk kéziratunknak első könyvészeti leírását, amelyet érdemesnek tartunk teljes terjedelmében közölni:

„79. Dictionarium Valachico-Latinum. Manuscrisū autografū alū Părintelui Samuilū Clainū. 2° 590 pagine 2 foi.

Cuvintele româneşti sunt scrise cu litere latine. Pe unele locuri sunt adaşi de o mână străină şi terminii corespunzătorii din limba ungară şi germană.

La finele manuscrisului, Clain încheieă cu aceste cuvinte:

Finis et Deo Laus in aeternum. In Monasterium SSS. Trinitatis 1801. 10 Martii, Balasfalvae.“⁵

Densusianu leírásán alapult 1923-ban a Radu Jakabé, aki a nagyváradi könyvtár kéziratosa anyagának leltározása során Klein szótárát — amely a könyvtár 89. sz. kéziratát képezi — a következőket írta le:

„Samoil Clain: Dictionarium Valahica (recte: Valachico)-Latinum, autograf, un volum in folio de 591 pagini. Cuvintele româneşti sunt scrise cu litere latine. Pe unele locuri sunt adaşi de mână străină terminii corespunzătorii în limba maghiară şi germană.“

A továbbiakban Radu idézi még a szótár „explicit“-jét: „Finis et Deo laus (recte Laus) in aeternum. In Monasteria (recte: Monasterio) S. S.

⁴ Klein prospektusának fényképhasonmását az 1—2. mellékleten közöljük. Vö. még BH. II, 481—2, Veress, BRU. II, 151, N, Drăganu, DR. IV, 110—2, Göbl, Szót. 25 kk.

⁵ N. Densusianu, Raport despre misiunea istorică în Ungaria şi Transilvania. Anal. Acad. Rom. II, 1, 210.

SAMUELIS KLEIN

MOHARZATI SS. TRINITATIS REG. FUNDAT. BALASZEVES-
SIS IN TRANSILV. HIEROSOLACH, EPISCOPATUS FOGARA-
TIENSIS CONSIST. ADESSORIS, ET TYPOG. REGIE UNIV.
HUNG. CENSORIS, ET CORRECTORIS

DICTIONARIUM

LATINO-VALACHICO-GERMANICO-
HUNGARICUM,

GENERE SUO NOVISSIMUM, ET USUI CUIUS-
LIBET ACCOMMODATUM

BUDAPE,

TYPOG. ET SERVITIUS TYPOG. REGIAE UNIV. HUNGARICAE.
1806.

SAMUELIS KLEIN

MOHARZATI SS. TRINITATIS REG. FUNDAT. BALASZEVES-
SIS IN TRANSILV. HIEROSOLACH, EPISCOPATUS FOGARA-
TIENSIS CONSIST. ADESSORIS, ET TYPOG. REGIE UNIV.
HUNG. CENSORIS, ET CORRECTORIS

DICTIONARIUM

VALACHICO-LATINO-GERMANICO-
HUNGARICUM,

GENERE SUO NOVISSIMUM, ET USUI CUIUS-
LIBET ACCOMMODATUM.

BUDAPE,

TYPOG. ET SERVITIUS TYPOG. REGIAE UNIV. HUNGARICAE.
1806.

DICTIONARIUM

VALACHICO-LATINO-GERMANICO-HUNGARICUM.

A.

A est prima littera in Alphabeto, in numeria significat unitatem. Preponitur verbis infinitis, ut *a fies, facere*. Preponitur numeris ordinatis, ut *a trices, tertius*. Est nota genitivi casus, ut *a Domnicus, Domini*. Item additur verbis futuris loco *ad*, ut *a fies, pro ad fies, faciet*.

Adver. *Adh, are, sui*. Deflecto, adpello, propello, avertio in sensu activo: *bertenben, argutroben, emfieren*, horziam avertom, magnamul obrizon. *Elterek, biterék, v. g. Abstré id mine, diverté* deflecte illum ad me. *Abstré adé mine, avertis* illum a me.

In tertia persona singulari impersonaliter suspitum cum dativo significat incidere v. g. *ex tuda abitur se fies accipis? Quid tibi incidit, ut facias hoc? Was id dir eingefallen, kann du es thun selbst? Mi jait efcadbe, hogy eit tseleklézet?*

Ita *avay, are adit*, cum prepositione *id* significat deflecto, divertio ad; cum prepositione *ad* divertio ab. *Magden, magdenem*. *Kiterék*.

Avayre, Avayere Diversio, digressio. *Das Wasagen, Magden, Einfahren*. Eimenés, Elavovás, Eliterék, Megfállás.

Avia, Avia. Vix. *Kaum, fiter*. Alig, neheren. *Itsep, Avos* (fauk *Avos*, *naugartog*) Mensale, mappa. *av. f. Das 2-10-2-10, dir 2-10-2-10*. *Abrofi*.

Abfj.

Al. Ab. die. de.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

V. Ab. badina, exalatio.

(recte: SSS.) Trinitatis. 1801. 10, Martii Balazsfalvae (recte: Balasfalvae).⁶

Densusianu és részben Radu leírása nyomán kéziratunk említése a román irodalom történetének néhány összefoglaló feldolgozásába is belekerült, persze kisebb-nagyobb pontatlanságokkal. Iorga például így ír Klein ezen kéziratot szótáráról: „O întâie red: ctie, *fără limba unzurească*, purtînd data de 1801, se află în biblioteca episcopiei romine din Oradea; Densusianu, Raport, pp. 209—10.”⁷ Ugyanezt a téves véleményt Iorga minden változtatás nélkül 1933-ban is megismételte, nem utalván Radunak időközben megjelent katalógusára sem.⁸ Sajnos, Pascunak sem volt alkalma a kéziratot közvetlenül megvizsgálni, s ezért kellő kritika nélkül átvette Radu leírásának kisebb-nagyobb tévedéseit.⁹

Ezek után rátérhetnénk az eddigi leírások egyes állításainak tárgyalására, ha előbb nem éreznök szükségét a kézirat pontosabb és kimerítőbb leírásának. Meg kell tehát állapítanunk, hogy a kézirat jelenlegi alakjában papírfedélbe kötött, bőrsarkokkal ellátott in folio-kötet (38×23·5 cm). Előzéklapja mindkét oldalát írás borítja: rectója a 512. és versoja az 513. lap (mivel ezeknek szövege a kéziratban levő 512. és 513. szövegével nem egyezik pontosan, hanem csak annak első fogalmazványja, a mi számozásunkban 512^a és 513^a). Ezután 2 fehérén hagyott oldalt találunk. A következőn fordított irányban bejegyzés kezdődik: „Diphongi sunt Aa, Ea, Ja, Ju“, azonban ezután az írás — bizonyára a felsorolás hibás volta miatt — félbeszakad, s csupán a 3. számozatlan lapon (az előzéklapot nem számítva) kezdődik a szöveg: „Diphongi sunt . . .“ (vö. kiadásunkban, 273. l.). Ugyanezen a lapon találjuk a szerző díszes aláírását (vö. a kiadásunkban közölt fényképmelléklettel). A következő lap, vagyis a „Diphongi sunt . . .“ kezdetű végleges szöveg versoja szintén számozatlan. Ezután kezdődik a szótár törzsszövege az 1-től 590-ig számozott lapokon, azonban ez a számozás sem egészen pontos: a 242. l. után a 245. következik, a 386. l. után pedig ismét a 367., úgy, hogy szótárunkban két, egymástól eltérő szövegű lap van 367 és 386 között. Ezért a 386. l. után következő lapszámokat 367^a—386^a jelzéssel láttuk el. Mindebből pedig az következik, hogy a szótár törzsanyagát ténylegesen nem 590 (s még kevésbé 591) lap, hanem 18-cal több, tehát összesen 608 lap alkotja. Ehhez járulnak azután a kötet végén levő számozatlan lapok: az elsőt az „Addita“, a másodikon az „Adnotationes“ című bejegyzéseket találjuk, majd ismét két fehér lap következik s ezután a kötést megelőző lapon foglal helyet két lap, számo-

⁶ Dr. I. Radu, Manuscriptele din biblioteca Episcopiei unite din Oradea-Mare Acad. Rom. MSI. III, 1. 276 (16). Radu idézi még, több olvasathibával (pl. Patruus h. Patronus, stb.), a *Blaju-Balazfalva* cikket, azonban ennek idézését — mivel a szöveg kiadásunkban betűszerinti pontossággal úgyszintén megtalálható (59—60) — feleslegesnek tartjuk.

⁷ N. Iorga, *Istoria literaturii romine în secolul al XVIII-lea (1688—1821)*. București, 1901. II, 284. Iorga szöveggezése annál meglepőbb, mert Densusianu kifejezetten utalt az idegen kéztől származó magyar értelmezésekre.

⁸ N. Iorga, *Istoria literaturii românești*. III/1. București, 1933. 288.

⁹ G. Pascu, *Istoria literaturii romine din sec. XVIII*. III. Epoca lui Clain, Șineai și Maior. Iași, 1927, 110.

zásunkban az 515^a (vö. fentebb) s ennek versoján az 514^a lap szövege. Végül pedig a bekötési tábla belső hátlapjára ragasztott számozatlan lapon találjuk az 515^a és 517^a lap szövegét. Ha ezen teleírt lapokat szintén a törzsanyaghoz számítjuk, szótárunk terjedelme összesen 614 kéziratos lapra emelkedik.

Mindeddig nem érintettük azonban a szótár legsúlyosabb problémáját: a Densusianu és Radu említette „idegen kéztől“ (mână străină) származó bejegyzéseket. Pedig ez az „idegen kéz“ nemcsak alkalmilag jegyezgetett be egyet-mást a kéziratba, hanem írása, amely élesen elválik a Kleinétől, szótárunkat elejétől végéig kíséri. Tőle származnak mindazon részek, amelyeket kiadásunkban esillaggal jelöltünk, tehát rávall

⁹ a) elenyészően kevés kivétellel (vö. 7. l., 16. j.) jóformán valamenynyí magyar és német értelmezés, de az efféle beírások a *g* betűtől kezdve mindinkább elmaradoznak;

b) számos román címszó latin vagy más nyelvű értelmezésével együtt, illetve román címszavak részletesebb, pontokba szedett értelmezése.

Észerint második „kezünk“ oly szerzőre vall, aki a román, magyar és német nyelvet egyaránt bírta. Ezzel önmagától elesik Radu feltevése, aki a szótárról adott leírásában a „mână străină“ megjegyzést a következő lapalji jegyzettel látta el: „Virág Benedek și Halitzki (v. epistola lui S. Klein din 4 April sub No. 102)“. Kétségtelen ugyan, hogy Klein szótárának végleges szövegét — amint azt Klein egyik levele bizonyítja — valóban Virág Benedek és Haliczky András, a pesti egyetem német professzora egészítették ki, azonban az ő munkájuk csupán a latin-román-magyar-német részre vonatkozott, s nem a román-latin-magyar-német részre avagy a magyar-latin-német-román részre, amelynek kiadására Klein ekkor, 1805-ben, csak másodsorban gondolt.¹⁰ Az is figyelembe veendő egyébként, hogy ha a magyar és német értelmezéseket két különböző szerző írta volna be, akkor ez az írások különbözőségében is tükröződött volna. Továbbá kétségtelen, hogy sem Virág, sem Haliczky nem tudott románul, tehát egyikük sem írhatott be román címszavakat. Már pedig szótárunkban a magyar és német értelmezések, valamint a román címszavak egyrésze (latin értelmezésével együtt) egyazon kéz munkájáról tanuskodnak. Végül pedig a problémát teljesen eldönti — minden egyéb meggondo-

¹⁰ Klein 1: 05 ápr. 5-én a következőket írja Corneli (Kornély) János nagyváradi g. kat. kanonoknak: „Practerea notum facio Dvae Rmae, quod ego magno, molestoque cum labore dictionarium quoddam latin-valachico-ungarico-germanicum conscripserim, in quo ponitur omnis vox, omnisque phrasis ex quo Auctore sit. Germanicum idioma adponit hic Clarissimus Professor in pestiensi (!) universitate linguae germanicae D. Halitski. Hungaricum idioma quidem appositum est, sed hic corrigit, emendat et ubi fors non esset appositum, adponit C). Adm. Rdus D. Virag, celeberrimus Hungarus . . . Dictionarium hoc erit latino-valachico-hungarico-germanicum. Sequatur postera distinctum volumen et opus in quo erit valachico-latino-ungarico-germanicum, et Hungarico-latino-germanico-valachicum“. Közölte I. Radu, Doi luciferi rătăcitori. Gheroghe Șineai și Samoil Mieu Clain (M&L. III/2, 3). 45.

Ami Bárány-szerű, a honoz
 Helybeni honozó jellegét el-ve
 Szép Szarvák, hogy éjre-vették
 A Heliont magyarok dalaboi;
 És hogy jünneklen, József elyesh!
 Lenzet gúlölben, József elyesh!
 Oh is kálvoták, s leg-ottan
 É magyaros dalabot enchebék:
 Oh, a Szarvák Hillage József.

3. Virág Benedek kézírása 1796-ból.

Adducam Relationem meam ad Specta-
 bitem Dominum Schedius sorantem
 Eppli D'Vrae idcirco submitto,
 ut mihi suam eatenus opinio-
 nem quantoius declarare di-
 gnetus, volo enim dictam Rela-
 tionem meam e p'pli D'no sche-
 dius hodie adhuc submittere.
 Qui in reliquis omnium cultu-
 perfito.

Spectabilis D'Vrae
 Béssini Die 14ta Feb. 1822.

H. millinus de com
 Antonius Halas
 Custos h. e. i. c. s. d. d.

4. Haliczky András kézírása 1822-ből.

Helyesen és szigorúan követve
 a fentebb leírtakat és az elő-
 írtakat a betegeknek a leg-
 nagyobb előnyökkel és a leg-
 kisebb kárt okozva, a leg-
 nagyobb sikerrel végezték a
 műtétet. A betegek a leg-
 nagyobb örömmel és a leg-
 legnagyobb hittel és bizalom-
 mal voltak a műtét alatt és
 az utána.

A fentebb leírtakat és az elő-
 írtakat a betegeknek a leg-
 nagyobb előnyökkel és a leg-
 kisebb kárt okozva, a leg-
 legnagyobb sikerrel végezték a
 műtétet. A betegek a leg-
 nagyobb örömmel és a leg-
 legnagyobb hittel és bizalom-
 mal voltak a műtét alatt és
 az utána.

Győr, 1786. április 15-én

János Molnár
 Orvost.

János Molnár, Munkácsy János
 Professzor, az Orvosi Akadémia

Am ar, me. Habeo. Agro Agri.

Amagite, i, e, i, / Amagite, Amagite / Decipio, Seduco, Falo,
Suglato. Solum Indignus Indignus.

Amagite, i, e, i, / Amagite, Decipio, Imposura, Falacia, Suglato,
Amagite. Amagite. Amagite Amagite Amagite.

Amagite, i, e, i, / Amagite, Decipio, Seductus, Amagite, Amagite,
Amagite Amagite Amagite Amagite Amagite.

Amagite, i, e, i, / Amagite, Imposura, Decipio, Seductor. Amagite,
Amagite Amagite.

Amagite, i, e, i, / Amagite, Imposura. Amagite Amagite Amagite.

Amagite, i, e, i, / Amagite, Imposura. Amagite Amagite Amagite.

Amagite, i, e, i, / Amagite, Imposura. Amagite Amagite Amagite.

Amagite, i, e, i, / Amagite, Imposura / Minor, Comitor,
Amagite Amagite Amagite.

Amagite, i, e, i, / Amagite, Imposura / Minor, Comitor,
Amagite Amagite Amagite.

Amagite, i, e, i, / Amagite, Imposura / Minor, Comitor,
Amagite Amagite Amagite.

Amagite, i, e, i, / Amagite, Imposura / Minor, Comitor,
Amagite Amagite Amagite.

Amagite, i, e, i, / Amagite, Imposura / Minor, Comitor,
Amagite Amagite Amagite.

Amagite, i, e, i, / Amagite, Imposura / Minor, Comitor,
Amagite Amagite Amagite.

6. A szótár kéziratának 20. lapja.

Jól látható a kétféle aláhúzás Amagite és Amagite esetében. A magyar és német értelmezéseket Molnar János jegyezte be (a szótár „második keze”).

Dalla Scary minor fellei, non Amara fellei. Scary
Dalla Scary non fellei. Tos.

Dallat, a Dalla solum, quem quidem habet
extra ordinem aliorum. inhibetur by STOK ing
Dalla zini, lelet - laga zini.

Dan Dam.

Dan, Occuma, Namuf, Denaruf, non Namuf non Denaruf
Den.

Danat, Damido, Item Quercia, Impetatus, Item
inhibetur. Item banas. Item Quercia, Item Quercia
Item.

Danat, Danaty, provincia Tenaplu in hunc denat in
provincia in hunc denat in hunc denat
Item ban.

~~Danilla, men hunc denat, in hunc denat, in hunc denat~~
Item.

Danese, Item pare den Doles, Denat, in hunc denat, in hunc denat
Item den.

Danitz, Denaruf, Namuf, in hunc denat, in hunc denat
Item den.

Dantese, Impetatio, Molesta, in hunc denat, in hunc denat
Item den.

Dantese, in, it, Impetatio, Turbo, Molesta, in hunc denat, in hunc denat
Item den.

lástól függetlenül — szótárunk „második kezének“ Virág és Haliczky eredeti kézírataival való összevetése; e három írás között semmi egyezés sem tapasztalható (vö. a 3—5. sz. melléklettel).

A társszerzőt tehát másutt kell keresnünk. Nyomára Iorga egyik megjegyzése vezetett rá. Iorga idézi ugyanis Kleinnak „De origine Daco-Romanorum. Brevis notitia historiae Valachorum ab origine gentis usque seculum XVIII.“ című művét, amely már 1803-ban készen állt,¹¹ s ahol Klein azt vallja, hogy latin-román-magyar szótára ezidőben Molnar János kezében volt, aki a német értelmezéseket írta belé: „modo ad dictionarium latino-valachico-ungaricum apponit germanicum idioma“; „cui modo apponitur germanicum idioma“.¹² Virág és Haliczky tehát a latin-román résznek ezt a Molnar által már átnézett és kiegészített szövegét kapták kézhez és azt érlelték nyomdaképpé. Ezzel el is jutottunk vélekedésünk magvához: **n é z e t ű n k s z e r i n t K l e i n r o m á n - l a t i n - m a g y a r - n é m e t s z ó t á r á n a k „ m á s o d i k k e z e “ s z i n t é n M o l n a r J á n o s s a l a z o n o s ; ő t k e l l s z ó t á r u n k t á r s s z e r z ő j é n e k t e k i n t e n ű n k .**

Ezen feltevés részletes, életrajzi körülményekkel is megindokolható valószínűségéről alább szólunk. Ezúttal csak azokat a döntő érveket emeljük ki, amelyek azonosításunkat teljesen bizonyossá teszik:

a) Mint fentebb említettük (4. l.), Kleinnak mindig világosan kiírt, kerek betűitől élesen eltér a második kéznek apróbb, finomabb írása. Összevetve ezt Molnar János eredeti kézíratainak néhány hasonmásával,¹³

¹¹ E mű kéziratának mai lelőhelyét nem tudjuk, de Laurian kiadta 1861-ben (Instrucțiunea Publică II, 67—118). Șimcui önéletrajzi elégiája jegyzetében Klein kész munkái között első helyen említi (Peretsényi Nagy, Orodias, I, 207). Valószínűleg ugyanezen mű román változatát őrizi a balázsfalvi könyvtár 71. sz. kézírata: Scurta cunosțința a istorii Românilor (vö. Șt. Manciulea, Biblioteca centrală din Blaj, Blaj, 1939, 52).

¹² Instrucțiunea Publică II, 72 nyomán idézi Iorga, Ist. lit. rom. III, 1, 288. 3. j.

¹³ Az összevetés alapjául nem annyira Molnar öregkori aláírása szolgált (közölte A. Veress: Tipografia românească din Buda, Boabe de Grâu, III—1932, 596), mint inkább Molnar egyik 1786 ápr. 15-ről keltezett levelének hasonmása (közölte V. Bologna, Institutul de istoria medicinei, farmaciei și de folklor medical din Cluj, Boabe de Grâu, III—1932, 217, vö. 3. sz. melléklet). E hasonmást, a szótár fényképmásolatával együtt, először dr. Mátrafi László egyetemi m. tanárnak mutattam meg, aki már kétségtelen bizonyossággal a két írás azonossága mellett nyilatkozott. Még határozottabb véleményt nyilvánított Románné Goldzicher Klára írásszakértő, aki a két írás legteljesebb azonosságát állapította meg. Szerinte feltűnő a betűk dőltségének tökéletes egyezése s a betűk tagolásában megnyilvánuló sajátos ritmusérzék, valamint a formák nagy változatossága. Egyező vonásokat lát a nyomatok egyforma elrendezésében s a betűarányokban is, így a középbetűk és a szárral bíró betűk arányában s a hurokszárak képzésében. Különös nyomatékkal mutatott rá Románné G. Klára az írás felső területén olyan kilengésekre, egyéni variációkra, amelyek az alkotó fantázia éleveségére utalnak. Szerinte ezen írás nagy tudós, kitűnő emlékezőtehetséggel megáldott kiváló ember kezére vall, aki emlékképeit mindig élményszerűen dolgozta fel. Sajátos vonásként emelte még ki írásszakértőnk Molnar írásában azon jellegzetességeket, amelyekből bizonyos eszmékkel szemben tanúsított hallatlan odaadásra lehet következtetni. Végül azt is megjegyezte, hogy a Bologna közölte hasonmás valamivel öregebb korból származik s a javakorbéli férfi bizonyos lehiggadásának jeleit mutatja. Molnar írásáról ld. még A. Lenghel: Clujul Medical, IX—1928, 340—2. — Mondanunk sem kell, hogy Klein írása Románné G. Klára szerint egészen más lelki tulajdonságokat tükröz: zárkózott, körmönfont, nehezen kiismerhető jellemt.

a két írás azonossága teljesen nyilvánvaló. Az írás jellegének egyező volta önmagában véve is annyira meggyőző érv Molnar János szerzősége mellett, hogy a további bizonyítékokat csupán azok kedvéért soroljuk fel, akik esetleg szokatlannak találják írásszakértői elemzés filológiai felhasználását.

b) Molnar szókincsét elég jól ismerjük; románul kiadott művein kívül (vö. alább 17. kk. I.) nyelvtana (1788) és posthumus szótára (1822) szókincsének tanulmányozására kényelmes alapot nyújt. Ha ezekkel a szótárunkban levő, *-gal jelzett bejegyzéseket összevetjük, lépten-nyomon azonos adatokra bukkanunk, amint erről Klein szókészletének feldolgozása közben részletesen beszámolunk. Legyen szabad ezúttal különösen a mindkét helyen előforduló magyar elemek nagy számára utalnunk (vö. még 82. kk.), valamint az olyan félreérthetetlen egyezésekre, mint **filinján* (211) ~ *filind/shean* (Sprachl. 47), **nocována* = *nicovală* (381, Molnar más műveiből idézi V. Bologa, DR. IV, 386), **vezerdea* 'ein Fürstensonh.' (583, vö. Sprachl. 392), stb.¹⁴

c) Különösen figyelemreméltó az a körülmény, hogy szótárunkba a „második kéz” igen sok orvosi jellegű szót írt be. A szótár második részéből, ahol az utólag beírt címszavak mind gyakoribbak, idézzük a következőket: **lingcäre* (326), **lunile fameilor* (333), **maelce* (336), **mijit* (359), **nune* (384), **ocheán* (369^a), **ochiu de gaina* (u. o.), **oftica* (371^a), **orbáltz* (375^a), **orbu gaini* (u. o.), **offos* (376^a), **pofta a muerilor celor groáffe* (406), **purgátzie* (431), **puscé* (u. o.) **racedala* (433), **roshátza* (452), **ruptura* (455), stb. Az így összeállítható orvosi terminológia sok tekintetben szinte gazdagabb, mint V. Bologának Molnar más munkái alapján készült áttekintése (DR. IV, 386—393). Szótárunk legtöbb orvosi kifejezése a Bologaféle adatokkal pontosan egyezik; vö. pl. *inima rea* *'dysenteria' (289) ~ *inima rea* 'rote Ruhr' (Sprachl. 389, DR. IV, 390). Kétségtelenül Molnar orvosi terminológiájára utal még: **voea marini* V. Calcatura (= epilepszia, nyavalyatörés) 588 ~ *kèlkarea nevoi, voia mèrinei* 'die hinfallende Krankheit' (Molnar, Sprachl. 590).

d) Ismeretes, hogy Molnar — éppen úgy, mint maga Klein — Szeben megye déli részén, Cód (Sad) községben született (vö. szótárunkban *Sad* a., és alább 16. l.). Ha tehát valóban ő szótárunk pótlásainak szerzője, nyelvjárása — a b) pontban említett jövevényszavaktól eltekintve is — feltétlenül mutat olyan sajátosságokat, amelyek a bejegyző származáshelyével függnek össze. Ilyeneket valóban találunk. Molnar kezétől származik például a **lingoare* bejegyzés, amely egyébként Molnar más munkáiból is ismeretes (vö. Sprachl. 389, V. Bologa, DR. IV, 390). Az ALR. I, 121 térképének tanúsága szerint ezen alak csakis délerdélyi lehet: *langoare* és *lungoare* helyett *i*-s változat körülbelül a Maros vonalától délre járatos,

Klein cirillbetűs írásának hasonmása szintén könnyen hozzáférhető (vö. A. Lupeanu, Biblioteca Centrală din Blaj. Boabe de Grâu, III—1932, 618), e téren azonban a szerzőséghez egyébként sem fér kétség.

¹⁴ E különös alakot, amely a közönséges *beizadea*-ból a *vezir* szóval való keveredés útján keletkezett (vö. 213) a DAcR. (I, 537) nem ismeri; Pascu (i. m. 268) meglepetve idézi a Lex. Bud.-ból.

de már Hunyadban nem. A Códhoz legközelebb levő pontok e zónába még mind belesznek, vö. 122 (Bojsza): *linggáre*, 170 (Strezsakercisóra): *éumă*, *linguáre*, 125 (Nagyszeben mellett: Poarta Turnului): *lingóre*, 129 (Ecsellő): *linggáre*, stb. Megjegyzendő még, hogy *lingoare* délerdélyi területe már mintegy Havaselve nyelvi előőrse: a Kárpátoktól délkeletre ugyanis szintén sok az *i*-s alakváltozat. Hasonló eredményhez vezet ama tény szóföldrajzi megvizsgálása, hogy Molnar bejegyzésében a 'tüdővész' nem *hectică*, *heptică* (< magyar *hektika*), mint Erdély javarészában, hanem **oftică* (371^a), a második szótagon hangsúlyozva. Ez az alak az ALR. 122. térképe szerint éppen Cód közeléből szintén kimutatható, vö. 125: *uoftică*, 170: *oftică*, de már Bojszán (122) *uoftică*; ezen utóbbi harmadéles alak már a havaselvi *oftică* előfutárja (vö. újgörög *ὄψιγας*).

Még szorosabban fűz Molnarhoz, illetve egyetlen földrajzi ponthoz a következő bejegyzés: **unshor* V. imparatush (554). Ezen adat pontos megfelelője megvan Molnar nyelvтанában: *unshorul* 'das Zäpflein' (Sprachl. 363). További magyarázatot a Román Nyelvtanból nyerhetünk (I, 33); Cód közvetlen közelében, Bojszán ugyanis a következő alakot találjuk: *ușoru*, ami az egész *omușor* térképen egyedülálló változat. Bejegyzőnk adata ezzel a változattal nyilvánvalóan szoros kapcsolatban áll; mindössze azt kell feltennünk, hogy az utolsó 100–150 év alatt eltűnt szavunkból az a hajdani nazális elem, amit Molnar még *n*-nel jelezett. A fejlődés — figyelembe véve a Brassó környékén járatos *omșoru* alakot (180), valamint a Havaselven előforduló *ulmușor* változatot (595, 740) — Szeben megye déli részén körülbelül ez lehetett: *omușor* > *umușor* > *umșor* > *unșor* (vö. Molnar) > *ũșor* > *ușor*.¹⁵

Erveink — amelyeknek számát könnyen szaporíthatnók — meggyőzőnek tehát arról, hogy délerdélyi, sőt pontosabban szebenmegyei, románul, magyarul, németül egyaránt tudó, orvosi műveltségű, de a nép orvosi terminológiáját okosan felhasználó, intelligens társszerzővel van dolgunk. Ha most mindehhez a fentebb említett írásszakértői véleményt is hozzávesszük, szükségszerűen Molnar János közreműködésének feltevéséhez jutunk.

Ilyen körülmények között tehát nem is egy, hanem két szerzőnek életéről kell röviden számot adnunk,¹⁶ különösen azon mozzanatok kiemelé-

¹⁵ A denazalizáció lehetőségét a havaselvi *uomușor* változatok is igazolják (750, 805).

¹⁶ A teljesség kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy Románé G. Klára megállapítása szerint szótárunk egy harmadik kéz nyomát is őrzi (vö. 7. sz. melléklet). Ettől származik a 36–48. lapok német és magyar értelmezése, ahol a német rész a magyar elé kerül, valamint néhány magyar szó bejegyzése másutt is, pl. a 84. és 86. lapon. Ezen szórviányos adatok bejegyzője feltétlenül azonos a 36–48. lapokon felbukkanó kézzel. A két írás azonossága különösen az *m* és *n* betűk alkotásánál szembe-tűnő. Az *m* első betűszára boltíves, a másik kettő hegyes; az első betűszár nagyobb, mint a másik kettő; a két első szár szorosan egymás mellett fekszik, a harmadik kissé távolabb. Az *n* betű első szára szögletes, a második rövidebb és alsó vége „girlandos”, kissé felemelve. Egyforma a *t* betű képzése is; a felmenő és lemenő szár nem olvad egybe, nincs áthúzás, viszont alul kis hegyes horgot látunk. E harmadik beírót, sajnos, nem tudjuk meghatározni; írásszakértőnk Molnarnál csekélyebb műveltségű, tanító-féle szerzőre gondol. Megjegyzendő még, hogy a harmadik szerző a román szövegben semmiféle változtatást sem eszközölt (talán nem is tudott románul?).

sével, amelyek szótárunk szempontjából valamely fontossággal látszanak bírni. Nem teljes életrajzi összefoglalásra törekszünk tehát, hanem olyanra, amely a két szerzők szókincsének összetevőit megmagyarázza és — amennyire a kutatás mai állapotában lehetséges — helyes világításba helyezi.

2. Klein Sámuel életrajza. Klein Sámuelnek, az erdélyi triász legidősebb tagjának mindaddig nincsen a mai tudományos igényeket kielégítő életrajza. Şincai és Maior mellett Kleinnak, az úttörőnek élete és művei félhomályban maradtak, poros kéziratárak rejtekébe zártan, s talán éppen ezért vette körül annyi félreértés és megrögzött tévedés az erdélyi román tudományos élet kezdeteit. Ezt a mellőztetést már Şincai a legteljesebb önzetlenséggel igyekezett ellensúlyozni,¹⁷ szavainak azonban kevés fogamatja lett, s az egyetlen vázlatos életrajz, amely Cipariu¹⁸ és Moldovan I. M.¹⁹ adatainak felhasználásával Klein működését összefoglalóan méltatta, közel hetven évvel ezelőtt íródott.²⁰ Ami azóta megjelent, nem sok. Pâclişanu néhány adalékán kívül²¹ csupán Iorga²² és Pascu²³ életrajzi áttekintése érdemel említést. Ezenkívül nagyfontosságú még Radu J.-nak fentebb említett adatközlése,²⁴ amely éppen Klein filológiai tevékenységére vet élénk világot.²⁵

Klein Maniu, báró Klein János Ince püspök unokaöccse, 1745 szeptemberében született Códon (*Szeb.*), mint a kis falu görög-katolikus esperesének fia.²⁶ Kora ifjúságában Balázsfalvára került, ahol Aaron Péter

¹⁷ „Et haec ecce! ingenii, industriaeque monumenta unius sunt Graeco—Catholici hominis. Quid non, si in plurium, latere voluntium, conatus, operasque doctas inquireremus? pretiosi iterum, utilis et admirandi detegeremus? Oggerat iam nunc quipiam effrons calumniator Monachos, aliosque Ritus nostri, et Gentis nostrae homines rudes, idiotas, otiosos, ignavos, hebetes, et inidoneos esse colendis Bonis Artibus, et Scientiis!! — et ideo indignos aestimatione, favore, et gratia Regis, Procerum et Patriae!!!” Orodias, I, 209.

¹⁸ T. Cipariu, Acte și fragmente. Blaj, 1855.

¹⁹ I. M. Moldovan, Documente pentru biografia lui S. Klein, Arhivă pentru filologia și istoria, 34. sz. 1870 ápr. 20, 35. sz. 1870 máj. 25, 36. sz. 1870 júl. 5, 37. sz. 1870 aug. 20.

²⁰ I. Bianu, Vieti'a și activitatea lui Maniu Samuilu Miculu, alias Clain de Sadu, Annalele Soc. Academice Rom. 1876. IX. Bucuresci, 1876. 79—109.

²¹ I. Modrișan—Z. Pâclişanu, Cum a apărut Biblia lui Clain, Cultura Creștină VIII (1919), 96—102; Z. Pâclişanu, Klein concurrent la episcopia unită a Orăzii Mari, U. o. VIII (1919), 194—199; Z. Pâclişanu, Din istoria Dicționarului de Buda Transilvania LII (1921), 260—269; Z. Pâclişanu, Un vechiu proces literar (Relațiile lui I. Bob cu S. Klein, Gh. Şincai și P. Maior), Acad. Rom. MS. III. Tom. XVI, 12 (és Rev. Fund. Reg. 1935—II, 87—121).

²² N. Iorga, Istoria literaturii române din secolul XVIII. București, 1901, II, 161—195. Második, de Kleinra vonatkozólag teljesen változatlan kiadása 1933-ban jelent meg (vö. még 7—8. j.).

²³ G. Pascu, i. m., 105—145.

²⁴ Vö. fentebb, 6. j.

²⁵ Az utolsó évek közleményeire nézve vö. Revue de Transylvanie, III (1937), 286.

²⁶ A család régi neve kétségtelenül *Micu* vagy *Micul*; pontosan tisztázandó lenne azonban, mikor történt a névnek németre fordítása. Véleményem szerint a névszere a püspök bárói rangra emelésével, illetve a Klein-család 1735 okt. 20-ról keltezett nemesi levelével áll kapcsolatban (vö. Kempelen B., Magyar nemes családok, VI [1913], 66). Amennyi bizonyos, hogy Klein Sámuel magát soha *Micu*-nak nem írta

Pál püspök szemináriumában nevelkedett. Igen korán, 1762 októberében belépett — nagybátyjának kívánsága szerint — a bazilita-rendbe s mivel, „mint egykor Szent Sámuel“, semmiféle szeszes italt nem kedvelt, szerzetesként a Sámuel nevet nyerte.²⁷ Minthogy a sok bőjtölést és a nehéz munkát, amire Aron püspök növendékeit szoktatta, nehezen bírta, egyelőre nem küldötték magasabb tanulmányokra. Már Balázsfalván azonban tanáraitól sok hasznos ismeretet sajátíthatott el: Ézsaiás (Isaia din Simcel) szerzetes, aki Kievhben tanult és Szent Gergely látomásait fordította, a románság ortodox múltja felé terelte figyelmét, vagyis azon kultúrörökség felé, amely az unió álarca alatt természetesen tovább élt Balázsfalván is; a nagytudású Cotorea Gerontius, aki Nagyszombatban a jezsuiták növendéke volt, a magyar humanizmus hagyományait s a jezsuita nevelés széles látókörét közvetítette feléje,²⁸ s végül legkedvesebb tanára, a szintén Nagyszombatban nevelkedett Maior (Maier, Maer) Gergely már megjárta Bécset s onnan bizonyára nemcsak könyveket hozott a balázsfalvi könyvtár számára, amelynek első könyvtárosa volt, hanem átplántálta oda a felvilágosodás szellemét is.²⁹ Maior volt Balázsfalván a grammatica és syntaxis tanára,³⁰ tehát Klein tőle nyerte nyelvészeti alapfogalmainak ismeretét is. Ezenkívül figyelemre méltó, hogy Maior volt az, aki, Aaron püspök útmutatása nyomán, az unitusok közül elsőnek ismerte fel a szótárírás nemzeti fontosságát s már 1759 körül — tehát éppen akkor, amikor Klein Balázsfalván tanult — szótárírási tervekkel foglalkozott.³¹ Nincs kizárva, hogy e munkára Kleint Corbea Tódornak Balázsfalvára került kéziratos szótára is ösztönözte.³²

alá, hanem rendszeren a *Samuel Clain de Sad* aláírást használta. A családnak a moldvai Movilă-családdal való rokonsági kapcsolatai valószínűtlenek (vö. Cipariu, *Acte și fragmente* 105). Már Bianu erősen kételkedett bennük (Vieti'a 80), Iorga és Paseu meg sem emlékezik rájuk.

²⁷ Az *Istoria Românilor* IV. részéből az idevágó részeket idézi Iorga, i. m.² 168 és Paseu, i. m. 117.

²⁸ Klein kéziratos román történetében igen melegen emlékezik meg Cotoreáról, dicséri nagy tudását és gazdag munkásságát az egyházi irodalom terén. „Pociu intru adevăr să zic — jegyzi meg végül — că era El cel mai învățat atunci în tot clerul românesc din Ardeal (*Istoria Românilor*, IV, 258. Nagyvárad, g. kat. püspöki könyvtár, 70. sz. kézirat). Cotorea kéziratos műveit (*Despre schismaticia Grecilor. Partea II., Despre articușurile cele de price. Sâmbăta-Mare, 1746*) a balázsfalvi könyvtár őrzi (Manciulea, i. m. 52., 90. sz.) Jelentőségéről ld. Tóth Zoltán: Cotorea Gerontius és az erdélyi román nemzeti öntudat ébredése, *Hitel*, 1944, 84-95.

²⁹ Már Bianu megjegyezte, hogy a fiatal Klein „erá nutritu cu ideile Episcopului Gregoriu Maior“ (Vieti'a 107).

³⁰ Ld. Bobb J. önéletrajzát, *Acte și fragmente*, 23. Könyvtárosi működéséről: i. m. 92, valamint Șt. Manciulea, *Biblioteca centrală din Blaj*, Blaj, 1939, 5.

³¹ Cipariu Maior egyik levelére hivatkozik (*Acte și fragmente* 224), ezenkívül azonban Maior e téren kifejtett munkásságának, sajnos, semmi biztos nyoma nem maradt.

³² E nagy kéziratos szótár szerzője egészen bizonyosan „Todor Corbea“, amint magát műve végén megnevezi (vö. Göbl, *Szót.* 5), tehát Iorgának semmi joga ama kijelentésre, hogy a szerzőt „unii, fără niciun argument, au voit să-l identifice cu Corbea“ (*Ist. lit. rom.* XVIII,² 287). Corbea szótárát Klein is láthatta, noha csak ennyit jegyez meg róla: „Theodorus Lexicon latino-valachicum scripsit“ (*Instructiunea publică*, II, 72). Elfogadhatatlan tehát Manciulea ama nézete, amely szerint Corbea szótárát csak I. Micu—Moldovanu szerezte volna meg a balázsfalvi könyvtár számára, a XIX. század második felében (i. m. 30).

Annyi bizonyos, hogy Klein nagyon vonzódott általános rokonszenvek örvendő tanárához, s bizonyára érzékeny veszteség volt számára, mikor 1764-ben Maiort elfogták és Munkács várába zárták, ahonnan azután 1771-ben József trónörökös szabadította ki.³³ Klein szorgalmát és tehetségét azonban többi felettesei is méltányolták; 1764-ben Rednik Atanáz, az új püspök, Kleint 19 éves korában szemináriumi prefektussá nevezte ki, majd a következő évben már „eclesiarhu“ és csakhamar László Filotheussal és Darabant Ignáccal, a jövődő nagyváradi püspökkel együtt szentszéki ülnök.³⁴ 1766-tól egyébként a Szentháromság-kolostor szerzetesei között foglal helyet, de — mivel időközben egészsége helyreállt — most már tanulmányai folytatására is lehet gondolni. 1766-ban elnyeri, Pop Istvánnal együtt, a bécsi Pazmaneum egyik ösztöndíjas helyét s egészen 1772-ig ott folytat teológiai és filozófiai tanulmányokat. Első bécsi tartózkodásáról sajnos keveset tudunk; sejtethjük azonban, hogy már ezidőben Klein nemcsak vallási, hanem történeti kérdésekkel is foglalkozott: nemcsak Szent Vazul életét fordította le (1768), hanem lemásolt egy havaseltvi családi krónikát (*Cronica Bălăcenească*) s érdeklődött Miron Costin iránt, akinek művét később, második hosszabb bécsi tartózkodása idején át is dolgozta.³⁵ Mikor 1772-ben visszatér Balázsfalvára, már az ottani intézet tanára lesz: etikát és matematikát ad elő (szabad-e ebből előzetes természettudományi tanulmányokra következtetnünk, egyelőre bizonytalan). Alig kezdi meg azonban működését, Balázsfalva 1772-ben kinevezett új püspöke, Maior Gergely — Klein egykori tanára — magával viszi Bécsbe, s így Kleinnak alkalmá van 1773-ban résztvenni egyrészt ama egyházi értekezleten, amelyet Mária Terézia az ünnepek számának csökkentése végett hívott egybe,³⁶ másrészt pedig Maior felszentelésén, amely a királynő és József jelenlétében folyt le.³⁷ Mindeme aktusok alkalmával Klein bizonyára számos ismeret-ségre tett szert; valószínűleg a karlócai körökkel való kapcsolatai is ebből az időből származnak.

1773-ban Maiorral együtt Klein is visszatér Balázsfalvára. Folytatja tanári működését: filozófiát, szentírásmagyarázatot és dogmatikát ad elő. Mindvégig hajdani tanára bizalmasa marad: amint később Bobb püspök vádaskodásaival kapcsolatban kifejtette, ez időben elkísérte Maiort szülőföldjén, Középszolnok és Kraszna megyében³⁸ tett vizitációs körútjára is,

³³ Kiszabadulását, bécsi tevékenységét az első román kiadványokkal kapcsolatban, valamint püspökké való kinevezését, amelyet gróf Esterházy Ferenc kancellár vitt keresztül, részletesen ismerteti Klein, *Istoria Românilor*, IV, 275 kk.

³⁴ E rangokra nézve ld. Bianu, Vieti'a 81.

³⁵ Ld. a nagyváradi g. kat. könyvtár 13. sz. kéziratát. Klein ösztöndíjas éveiről vö. még Ist. *Românilor*, IV, 262 kk.

³⁶ Vö. *Acte și fragmente* 126—8.

³⁷ Klein egyik művében „impărăteasa și împăratul“-t említi (*Istoria bisericească*, 128), de már Bianu helyesen következtetett ebből a trónörökösre, a későbbi II. József-re (Vieti'a 82).

³⁸ Maiort eredetileg Gábornak hívták és Tasnádszarvad községben (Szilágy, akkor Középszolnok megye), papi családból született, vö. Cipariu, *Acte și fragmente* 126. Szülőföldjéhez nagyon ragaszkodott; nemcsak vizitációs körútjai bizonyítják ezt, de a szülőfalujában emelt templom is. Végrendelésében az utóbbiról így emlékezik meg: „Cum ego in Silvania solo quippe natali meo nominanter Tusnad-Szarvad (!)

minden faluban szentbeszédet tartott és sok ortodox románt áttértet a görög katolikus vallásra. Kleinnak ezen, Északerdélyben tett utazásait általában nem szokták figyelemre méltatni, pedig kétségtelen, hogy azok reá, különösen nyelvi szempontból, mély hatást gyakorolhattak. Aligha tévedünk, ha feltesszük, hogy azon északerdélyi és szilágysági tájszavak, amelyeket szótárában találunk (vö. 188. l.), ezzel az utazással állanak kapcsolatban. Nem lehetetlen, hogy éppen Maior, aki, mint láttuk, maga is szótárírássra gondolt, ösztönözte Kleint a népnyelv gondos megfigyelésére. Efféle adatgyűjtést egyébként Klein Balázsfalvának mindenfelől összesereglett diáksága körében is végezhetett; ez azonban még nem értetné meg nála, Délerdély szülöttjénél, bizonyos szilágysági elemek erős kidomborodását.

Ezenkívül azonban más nyomát is találjuk annak, hogy Klein ebben az időben, a 70-es évek derekán, Maior támogatása mellett nyelvi studiumokkal foglalkozott. Mint ismeretes, 1779-ben ismét Bécsbe ment, s ott kiadta nyomtatásban megjelent latinbetűs imádságos könyvét (*Carte de rogacioni pentru evlavia homului chrestin*). E könyv jelentette az első tudatos állásfoglalást a magyaros helyesírású román szövegekkel szemben, s egyszersmind a helyesírásban is kifejezésre jutó latinos irány első megnyilatkozása lett. Nem valószínű, hogy e művet Klein közvetlenül megérkezése után már Bécsben írta volna, hanem azt kell feltennünk, hogy annak kéziratát Balázsfalváról készen vitte magával. Ha pedig így van, akkor kétségtelen, hogy Klein etymologizáló, latinoskodó helyesírása lényegében véve már Balázsfalván, Maior támogatása mellett, kialakult. Ezzel pedig a latinos irány gyökerét Bécsből — ahová eddig helyezték — igazi szülőtalajára, Balázsfalvára vezettük vissza. Még tovább is mehetünk. A latinos irány természetszerűleg alapos latin kultúra folyománya, s a helyesírás vissza-latinosítását az vállalhatja a legnagyobb sikerrel, aki latin nyelvi kérdésekben maga is járatos volt. Láttuk, hogy Klein nyelvi érdeklődését eredetileg Maior Gergely keltette fel, ő azonban, mint tudjuk, 1764-ben katedrájától megválni kényszerült. Esméi azonban aligha mentek feledésbe; utóda, Bobb, aki a kolozsvári jezsuitáknál alapos latin műveltséget szerzett, szintén a latin-román nyelvi kapcsolatok elmélyítésének és érvényre juttatásának híve volt, s még inkább az lehetett a Bobb rövid működése után következő grammatica-professzor, Aaron Jakab, aki akkor tért haza Rómából.³⁹ Ha emlékezetünkbe idézzük, milyen érdekes naplót vezetett Aaron római élményeiről — valamennyi erdélyi román pap közül csupán benne volt némi érdeklődés Róma történeti és művészeti szépségei iránt!⁴⁰ —, akkor lehe-

templum satis commodum super corpora majorum meorum inibi requiescentium Deo juvante posuerim totum e solido, sed per adversas mihi nimium difficultates nondum id plene uti intendebam perfecerem . . . idcirco eum in finem relinquo ipsi templo aureos Cremnitz centrum viginti" (Cipariu, i. m. 45). Kleinnal való kapcsolataira jellemző Klein egyháztörténetének Maiorra vonatkozó részlete (id. Cipariu: i. m. 125—9).

³⁹ Iorga, *Ist. lit. rom. în sec. XVIII., II.*, 414.

⁴⁰ Naplójáról, erről a jellegzetesen XVIII. sz.-i „Omniarium“-ról ld. Gáldi L., *Magyarok és románok*. Budapest, 1944, II. 407—8.

tetlen fel nem tennünk, hogy Maior Gergely úttörő munkája után Aaron tartotta ébren Balázsfalván a latinitásnak azt a termékeny szellemét, amely végül is Klein latinos írásmódjában nyilatkozott meg.

Klein tehát, nyilván Maior ösztönzésére, ismét Bécsbe került, mintegy azért, hogy ott Şinceával együtt népszerűsítse a balázsfalvi körben kialakult „dákorumán“ gondolatokat, amelyeknek a felhajnállo jozefinizmus kedvezni látszott. Már ekkor megnyilatkozik azonban az első unitus tollforgatók szükségszerűen polihisztor-jellege. Hiába tölt he Klein Bécsben elsősorban egyházi és pedagógiai jellegű tisztségeket — 1779-ben a Szent Borbála-kollégium lelkiatyja, 1780-ban „ephemerius“, 1781-ben pedig a kollégium prefektusa —, hiába jelent meg gyors egymásutánban két egyháztörténeti tanulmányt,⁴¹ működésének igazi lényegét már a nemzeti tudományok művelése alkotja; amint Bianu mondja: „Klein éjjel-nappal megfeszített munkával dolgozott történelmi és nyelvészeti téren“.⁴² E munka eredménye egyrészt a „De origine Daco-Romanorum“ című tanulmány, amelyet már az „Elementa linguae Daco-Romanae sive Valachicae“ első, bécsi kiadásának (1780) előszava említ, másrészt pedig maga az „Elementa“, Klein latinbetűs, etymologikus helyesírású nyelvtana, amely — mint ismeretes — Şinceai átdolgozásában jelent meg. Nagyon valószínű, hogy ennek eredeti fogalmazványa, amely sajnos, nem maradt fenn, szintén 1779 előttről, Balázsfalváról származik, s Bécsben Şinceai csupán bizonyos simításokat végzett rajta. S mivel Şinceainak éppen e bécsi évek (1779—80) jelentik egyik legtermékenyebb anyaggyűjtő korszakát,⁴³ lehetetlen fel nem tennünk, hogy Klein történelmi dokumentációjának⁴⁴ javarésze szintén ebből az időből származik. Klein esetében e bécsi tartózkodás sokoldalú kihasználása annál bizonyosabb, mert számára sem azelőtt, sem azután nem nyílt ilyen előnyös alkalom könyvtári kutatásokra; Klein ugyanis nem fordult meg sem Kolozsvárt, sem Nagyszombatban vagy Rómában, s Budán is csak élete alkonyán tartózkodott, tehát a könyvtári munka szempontjából vele kapcsolatban számításba sem jönnek mindazon helyek, ahol Şinceai változatos élete során évekig dolgozhatott. Itt vetjük fel mellékesen azt a kérdést, vajjon kutatott-e Klein a 80-as évek végétől kezdve

⁴¹ *Dissertatio canonica de matrimonio*. Vindobonae, 1781; *Dissertatio de jejunii Graecae orientalis ecclesiae*. Vindobonae, 1782. Az utóbbinak kézírata Balázsfalván van (ms. lat. 12. sz., vö. Manciulea, i. m., 58).

⁴² Bianu, *Vietia* 83.

⁴³ Ismeretes az önéletrajzi elegia idevágó részlete:

Urbe redux annum iubeor remanere Viennae,
Natalis Socio regne petente Soli.
Hic Methodum didici, Canones, et Iura per annum,
Et sum scrutatus plurima Scripta manu.
Hic mandata typis legi noctuque, diuque,
Historiam ut Daciam condere rite queam.
Cornides exacuit stimulis, Benkó, atque Garumpi,
Fautoremque egit quisque patrocinio.

Közölve Orodias, I, 190. Jegyzetek hozzá 205 kk.

⁴⁴ Vö. Gáldi L. *Beiträge zur Geschichte der Siebenbürger Trias*. AECO. VIII, 229 kk.

Gyulafehérvárt, a híres Batthyányi-könyvtárban? Tekintettel gyulafehérvári tartózkodásainak rövid voltára s az 1788-i osztrák-török háború idején uralkodó légkörre, e kérdésre alig adhatunk igenlő feleletet.⁴⁵

A termékeny bécsi évek után 1783-ban Klein ismét Balázsfalván van. Új világot talál a küküllőmenti városkában: nagy pártfogója, Maior, már egy évvel hamarabb, előrehaladott korára hivatkozva, lemondott püspöki székéről, s utódja nem Szaltsvai Sándor, a Szent Borbála-kollégium „ephemerius”-a lett, akít Klein ajánlott, s nem is Darabant, akire a szavazás alkalmával a legtöbb votum esett, hanem a legkevesebb szavazatot nyert, de a bécsi kormány kegyeit élvező Bobb János. Alighanem e választás viharai magyarázzák Bobb éles ellenszenvét a triász mindhárom tagjával szemben. Ehhez persze hozzájárult az a világnézeti ellentét is, amely a Bécsben nevelkedett, jozefinista kultúrájú fiatal papokat a kizárólagosan klerikális neveltetésű s csupán Kolozsvárt és Egerben járt Bobbtól elválasztotta.⁴⁶ Bobb pedagógiai eszményei is egészen mások lehettek, mint a felvilágosultabb Šincaiéi, aki Bécsben külön tanfolyamon készült erdélyi tanfelügyelői hivatására, s azt, amit a népnevelés céljairól hallott, a lehető legrövidebb időn belül igyekezett meg is valósítani. Az elvi ellentétek tehát, amelyeket emberi gyöngeségek, féltékenységi és hiúsági érzések még jobban kiéleztek, csakhamar kirobbantak az újításra vágyó fiatalok s a náluk csak néhány évvel idősebb, de lélekben koránál sokkal maradibb püspök között.⁴⁷ Šincai és Maior ezért vált ki a szerzetesi rend kötelékéből, Kleinnak azonban Bobb gáncoskodása miatt ez sem sikerült.

Klein írói fejlődésének ebben a korszakában működését mindinkább egyházi térre korlátozza; ösztönzést merít Balázsfalvának a XVIII. század 60-as éveitől kezdve fellendülő könyvkiadói tevékenységéből, mert azt reméli, hogy lassanként egyéb általa fordított és átdolgozott művek is napvilágot láthatnak. Húsz éven át ő marad Balázsfalva legtermékenyebb

⁴⁵ Klein Balázsfalván őrzött kéziratái közül ebből az időszakból származik Nagy Szt. Vazul műveinek fordítása (1780. 17. sz.), Baumcister Logikájának román átdolgozása (1781. 119—120. sz.), Claude Fleury egyháztörténetének fordítása (1782—3. 122—125. sz.), stb. 1782 ápr. 2-án Klein Dragoș Mózes nagyváradi püspöknek a következőképen számol be fordítói munkásságáról: „Ego hic (tehát Bécsben) existens aliquos libros in lingua Valachica conscripsi, ut etiam populus noster aliquando erudiat, sunt autem majoris notae sequentes: Theologiae tractatus de revelatione, De Trinitate, Instructio poenitentis, Dissertatio de matrimonio, Ius naturae et Ethica, Logica, Historia schismatis Graecorum, et Concilii Florentini, S. Ioannis Damasceni Historiam (!), Barlaam et Iosopha et de orthodoxa fide, Belisarius, Thomae Kempis, S. Dorothei doctrinae, Aritmetica et plures alii libri sunt” (közli Radu, Doi luceferi 35—6). Ld. még Šincai életrajzi jegyzetét (Orodias I. 208).

⁴⁶ Szerintünk feltétlenül figyelemre méltó az a körülmény, hogy Bobb sohasem tartózkodott hosszabb ideig Bécsben; 1777-ben mindössze négy napot töltött vendégként a Pazmaneumban, amikor Pozsonyból kirándulást tett a császárvárosba (ld. önéletrajzát: Cipariu, Acte și fragmente, 21—31).

⁴⁷ Aligha ítéli meg helyesen az ellentétet Bianu (Vieti'a 86) és Papiu Ilarianu, Šincai életrajzírója (Šincai 18), amikor egybehangzón ezt írják: „pre când acestuia cerea a viri in beserica română innovațiuni latine, ei apperau cu insufletire vechieie datine alle besericeie orientali”. Az összeütközések okairól ld. még A. Densușianu, Cauzele persecețiunilor lui S. Micul, Gh. Șincai și P. Maior. Revișia critică-literară, II (1894), 145—161 és Z. Păclășanu, Un vechiu proces literar. Relațiile lui I. Bob cu S. Klein, Gh. Șincai și P. Maior. Rev. Fund. Reg. II (1935), 7. 87—121.

fordítója.⁴⁸ Csalódásai s a feljebbvalói részéről tanúsított közömbösség azonban mindinkább elkeserítik; ez időben kezd Klein hosszabb-rövidebb ideig Nagyszebenben tartózkodni — mint később Bobb mondja: „in partibus non unitis diversabatur“ — s alább látni fogjuk, hogy e szebeni kapcsolatok nem múltak el nyom nélkül. Klein ekkortájt annyira vonzódik Szebenhez, hogy szeretne ott görög-katolikus plébános lenni, Bobb azonban ezt is megakadályozza. S mikor Klein bibliafordítása számára Balázsfalva és más unitus központok nem tudnak elegendő előfizetőt biztosítani, akkor is a szebeni ortodoxok püspökéhez, Adamovici Geraszin-hoz fordul támogatásért.⁴⁹

Klein azonban ez időtájt más erdélyi vidékekkel is kapcsolatba kerül. 1788-ban, II. József török háborúja idején Gyulafehérvár hadikórházához rendelik ki, s röviddel utóbb Nagyváradon látjuk, ahol Darabant püspök mellett kedvezőbb légkört talál s némi csöndes munkára is alkalma nyílik.⁵⁰ Nyugtalan természetének azonban nincs és nem is lehet maradása; 1790-ben már Nagyszebenben van, ahol Fleury egyháztörténetének Bécsben kezdett fordítását fejezi be.

Klein mind szélesebb körű kapcsolatai természetesen egyre jobban felkeltik Bobb féltékenységét, aki most már kísérletet tesz abban az irányban, hogy Kleint szorosabb szálakkal fűzze Balázsfalvához. 1791-ben létre is jön az az egység, amelynek értelmében Klein bibliafordítását 600 forintért a balázsfalvi szeminárium nyomdájának engedi át. Ezen időponttól kezdve Klein a műve kiadásával kapcsolatos munkák elvégzése céljából többnyire Balázsfalván tartózkodik, de Bobbal való viszonya távolról sem zavartalan. Hiába ír Klein Bobbról alázatos és dicsérő hangú előszót bibliafordítása elé, a féltékeny és hiú püspök nem szenvedheti, hogy Klein előszavaiban más pártfogóinak érdemeiről őszintebben és több melegséggel nyilatkozik. Csak olaj a tűzre az a körülmény, hogy 1794-ben Klein Schanza Venceszláv „Theologia moralis“-át fordítja le s az előszót a váradi püspökhöz, Darabanthoz intézi, aki e studiumot először adta elő Erdély román papnövéndékeinek. Bobb ebben sérelmet lát Balázsfalva tekintélye szempontjából, s végül is Kleintől olyan előszót csikar ki, amely hideg udvariassági frázisokkal — ismét Bobb érdemeit magasztalja. Még sértőbbnek véli Bobb Klein eljárását akkor, amikor egyháztörténetét a karlócai ortodox érseknek ajánlja, akit bizonyára bécsi összeköttetései révén ismert meg. Ebben az esetben azután Bobb addig fondorkodik, amíg sikerül neki Klein munkájának kiadását teljességgel meggátolnia. De a bosszúálló püspöknek ez sem elég: Bastasich Jozafátnak, a Szent Borbála-kollégium prefektusának 1784-ből való levélbeli feljelentése alapján⁵¹ Kleint most

⁴⁸ Ezidőtájt fordított és átdolgozott egyházi műveinek jegyzékét ld. Pascunál, i. m. 108 kk. Balázsfalvi kéziratairól Manciualea, i. m. 50 kk. — 1783-ban kezdi meg az Őszösvetség egyes könyveinek fordítását (Cartea Facerii, 74. sz.).

⁴⁹ Vö. Cultura Creștină, VIII, 99.

⁵⁰ Ekkor fordítja a Canoanele Sfintelor Săboară című munkát s egynémely egyházatyák írásait (Pascu, i. m. 109—111).

⁵¹ Vö. Bianu, Vieti'a 90. A feljelentést kiadta Z. Păclșanu, Contribuții la biografia lui S. Micu—Klein. Libertatea, 1934, 233.

egyszerre azzal vádolja meg, hogy túlságosan szívélyes viszonyban áll az ortodoxokkal, sőt egyenesen azt fogja rá, hogy szebeni ortodox püspök akar lenni. Klein e vádaskodásokra a tiszta lelkiismeret nyugalmaival válaszol, azt hangoztatván, hogy az ortodoxokkal azért érintkezik, mert a schizmatikusokat szeretné eltávolítani a szerb befolyástól és az unitusókhoz egyre közelebb hozni. Hivatkozik Közép-Szolnok és Kraszna megyében végzett térítőkörútjának eredményeire is és általában szellemes érveléssel domborítja ki a katolikus egyháznak tett szolgálatait.⁵²

Bobb kicsinyessége azonban lassanként mégis megtöri Klein egyházi jellegű tevékenységének lendületét. A század utolsó éveiben készül még ugyan egy-két vallásos jellegű fordítása,⁵³ azonban az öregedő Klein mindinkább visszahajlik ifjúsága filológiai ábrándjaihoz, amelyek felé talán a budai Egyetemi Nyomdában 1797-től meginduló román könyvkiadás is irányítja.⁵⁴ 1799-ben „Loghica“-ja már Budán jelent meg. A kilencvenes évek derekától kezdve kétségtelenül szótárain is dolgozik, s végre 1801 március 10-én elkészül a román-latin rész. Valószínű azonban, hogy ekkor készen volt már a Páriz-Pápai nyomán mindenestre könnyebben kidolgozható latin-román rész is.⁵⁵ Darabant, régi pártfogója sem feledkezett meg róla, s már ez évtől gondolt arra, hogy — mint egykor Maior Gergely Bécsben — úgy most Klein legyen Budán a román könyvek cenzora és korrektora.⁵⁶ E terv azonban nehezen valósult meg, s ezért Klein szebeni kapcsolatait is egyelőre melegen ápolta; 1802-ben egyik művét szintén Szebenben, Bart János nyomdájában szerette volna megjelentetni.⁵⁷

Végre 1804 végén, vagy 1805 legelején Şincai támogatásával és Darabant újabb ajánlása révén Klein mégis elnyerte a budai nyomda cenzori tisztségét.⁵⁸ Mintha érezte volna azonban, hogy nem sok ideje van már hátra, művei kiadását mindinkább szorgalmazta, megjelentette az „Elementa“ II. kiadását, előfizetőkkel tárgyalt, szótára kelendősége érdekében

⁵² Klein válaszának latin szövegét közölte Moldovan (Archivu, 719—720, 736—7), román fordításban Pascu, i. m. 133 kk.

⁵³ E korból való Fleury egyháztörténetének folytatása (a XI. könyv végén: anno 1799 die 15 Junii Balasfalvae, Pascu, i. m. 110), egy Kempis-fordítás, amelynek első fogalmazványa 1782-ből származik (vö. Gáldi L., AECO. VIII, 252 kk.), Arany-szájú Szt. János szentírásmagyarázata (155. sz. kézirat Nagyváradon), Nagy Szt. Vazul levelei (179. sz. kézirat ugyanott), stb.

⁵⁴ A kézirat sokkal régebbi; Klein Baumeister művét még első bécsi tartózkodása idején fordította le, vö. 39a j.

⁵⁵ Ennek anyagát és a címszavak sorrendjét ugyanis Klein szinte kizárólagosan Páriz-Pápai szótárából merítette, vö. Göbl, Szót. 26 kk. Feltehető azonban, hogy, mint a román-latin résznek, úgy a latin-román résznek is több kidolgozása volt.

⁵⁶ Klein azonban 1800-ban még semmi hivatalos felszólítást nem kapott; mint Cornelinak írja, „de meo Budam ascensu nihil scio, expecto et ego aliquid scire“ (Radu, Doi luceferi 41).

⁵⁷ Ugyancsak Szebenben jelent meg, Bart nyomdájában Klein „Legile firei, Ithica și Politică, sau Filosofia cea lucrătoare“ (1800) c. műve, valamint „Acathist“ című imakönyve (1801). Az utóbbi helyesírástörténeti szempontból nagy jelentőséggel bír (vö. 32. l.). A megjelenésre szánt munka: „Statuta sau Legile scaonelor săsești din Ardeal“ (184. sz. nagyváradai kézirat).

⁵⁸ Corneli 1805 február 4-én üdvözli Kleint budai állása elnyerése alkalmából, vö. Radu, Doi luceferi 42.

különböző engedményeket tett,⁵⁹ s végre 1806 elején eljutott odáig, hogy kiadhatta szótára előfizetési felhívását.⁶⁰ 1806 március 14-én küldte el egyik nagyváradi pártfogójának, a szótárt is szerkesztő Corneli kanonoknak.⁶¹ Mindenfelől lelkes biztatást kapott.⁶² azonban a szótár kiadására mégsem kerülhetett sor: 1806 május 13-án Klein meghalt Budán, Şincei karjaiban.⁶³ Két nappal később az egyik tabáni templom kriptájában temették el.⁶⁴

3. Molnar János életrajza. Lássuk mármost, mit tudunk a szótár másik munkatársáról, Molnar (Molnár) Jánosról. Az ő életrajza talán még a Kleinénál is kevésbé ismert. Lupaş összefoglalta ugyan élete legfontosabb mozzanatait⁶⁵ és orvostörténeti szempontból többször írt róla V. Bologna,⁶⁶ azonban filológiai működése máig sincs feldolgozva, s általában nem látjuk még egyéniségét a maga színes, polihisztori sokoldalúságában. Rövid életrajzi vázlatot közöl róla Iorga és Pascu is,⁶⁷ azonban a részletkutatást ezen sem viszik előbbre. Alábbi összefoglalásunk ezúttal természetesen ugyanazt a célt szolgálja, mint fentebb Klein életrajza: bizonyos szempontokat szeretnénk nyújtani szótárunk adatainak értelmezéséhez.

Molnar János szintén Cód (Sad) faluban született, mint Klein, de négy évvel később, 1749-ben. Családi neve eredetileg *Piuariu* volt, s atyja, Piuariu János (más néven „Popa Tunsu“)⁶⁸ a község ortodox lelkésze. „Popa

⁵⁹ Szentbeszédei (Conciones) kiadásának tervét Corneli elég hűvösen fogadta, vö. Radu, i. m. 44. Klein szótárainak kedvezőbb visszhangja volt; igaz viszont, hogy a temesvári iskolák igazgatójának kérésére hajlandó volt a román szavakat cirill betűvel is közölni (u. o. 47). Figyelemreméltó, hogy Klein előfizetőket csak Erdélyből, Arad- és Szatmármegyéből, Máramarosból és Bukovinából várt; a többi románlaktú vidék szóba sem került.

⁶⁰ Ld. az 1—2. sz. fényképhasonmást.

⁶¹ „Mitto etiam nuntium et formulare Dictionarii imprimendi“, írja ekkor Cornelinek (Radu, i. m. 57).

⁶² Már 1805 július 26-án ezt írja Cornelinak: „Quoad Lexicon, quod idioma Valachicum utrisque apponatur characteribus, multum etiam hic nonnulli gratulantur“ (Radu, i. m. 50). Az előfizetések egyik lelkes terjesztője Angyal György, zalatnai plébános volt; nem egy előfizető feltétlenül magyar, mint Türi Miklós, Háportoni Miklós, stb. Figyelemreméltó, hogy még Sabbas Remetey, zalatnai „nocturnus vigil“ is előfizetett (Radu, i. m. 58).

⁶³ Şinceainak Klein halálára vonatkozó levelét kiadta I. Ardeleanu, Unirea, XI, 2. sz. Innen idézi Iorga, Ist. lit. rom.² 181—2.

⁶⁴ Bianu szerint a tabáni szerb templom kriptájában pihen. Veress E. viszont a tabáni róm. kat. templom képét közölte a Boabe de Grâu-ban (III, 598) a következő felirással: „Biserica romano-catolică din Buda (în cripta căreia zace Samuil Cain).“

⁶⁵ I. Lupaş, Doctorul Ioan Piuariu—Molnar. Vieaţa şi opera lui. Acad. Rom. MSI. III. sor. XXI, 653 kk.

⁶⁶ V. Bologna, Contribuţiuni la istoria medicinei din Ardeal. Cluj, 1927. 24 kk., további bibliográfiával. Ld. még u. az. Terminologia medicală românească a doctorului Ioan Piuariu (Molnar von Müllersheim). DR. IV, 383—92. További újabb bibliográfia: Revue de Transylvanie III (1937), 302—3.

⁶⁷ Iorga, Ist. lit. rom. în sec. XVIII. II, 286—90; Ist lit. rom. III/1,² 290—1; Pascu, i. m. 281—5.

⁶⁸ Mint a görög-keleti egyház lelkes híve, a bukaresti metropolitával szenteltette fel magát, s ezért Aaron Péter Pál — Klein első pártfogója — haja levágásán ítélte. Azóta ragadt rá a *Popa Tunsu*-név; vö. A. Bunea, Episcopii P. P. Aron şi Dionisie Novacovici. Blaj, 1902. 183. Lupaş, i. m. 3. Téved tehát Iorga (i. m.² 290) és Pascu (i. m. 282), amikor Popa Tunsu-t Molnar János testvérének vélik. E tévedés forrása P. Maior egyháztörténete (Istoria Bis. Românilor, III), azonban Iorga legalább

Tunsu“ 1760 táján az erdélyi ortodoxia egyik vezéralakja volt; mikor azonban felekezete tagjait 1760 július 17-ére Fráta községbe gyűlésre hívta össze, letartóztatták, s különböző bántalmazások után Bécsbe küldték. Fia viszont, aki ekkor már 12. évében járt, csakhamar felkeltette báró Bruckenthal Sámuelnek, Erdély kormányzójának érdeklődését, aki előbb Nagyenyeden,⁶⁹ majd a kolozsvári jezsuitáknál taníttatta, s végül Bécsbe küldötte, ahol Molnar valamennyi erdélyi román közül elsőnek szerzett orvosi oklevelet.

Tanulmányai elvégzése után Molnar Jánost ismét Magyarországon találjuk. Kezdetben a bánsági román határőrezred orvosa, azonban — amennyire hivatása megengedi — érdeklődik a népnevelés kérdései iránt, sőt Lupaş szerint tanítóként is működik. 1777-ben Erdély szemorvosának nevezik ki; amint később nyelvtana címlapján olvashatjuk, „königl. Landes Augen Arzt im Grossfürstenthum Siebenbürgen“. 1781-ben szülőföldje városi központjában, Nagyszebenben telepszik le, s két év múlva egy száz özvegyasszonyt vesz feleségül. Ez időben azonban nemcsak száz kapcsolatait fűzi egyre szorosabbra, hanem a magyar tudományos életbe is bekapcsolódik: első ránkmaradt tudományos közleményei a pozsonyi Magyar Könyvházban a g y a r u l jelennek meg és a moldvai csángó-magyarokra vonatkoznak.⁷⁰

Molnar ebben az időben is élvezi Bruckenthal legteljesebb bizalmát; a román iskolaügyben benyújtott memoranduma (1782 június 14)⁷¹ valószínűleg hozzájárult Şincai iskolapolitikájának eredményeihez, s 1784-ben a kormányzó az Erdélyi Érchegeységbe küldi, hogy emberbaráti jóságával és tapintatával megnyugtassa a felizgatott kedélyeket.⁷² Molnar egyébként

kétéltkedett annak a lehetőségében, vajjon valóban mindkét testvért Jánosnak hívták-e. „Tot Ioan?“ kérdezi az id. lap egyik jegyzetében. A félreértést Pascu egyáltalában nem vette észre.

⁶⁹ Molnar nagyenyedi tanulmányainak nyomára Tóth Zoltán talált rá, az Erdélyi Kancellária 296: 1768sz. iratesomójában: „Juvenem praesentium exhibitorem Ioannem Molnar, natione Valachum, Religioni (!), ritui Graeco adhaerentem, aut, ut vocitari assolent, Schismaticum, in Reform. Illustr. Tran[silva]norum Collegio ad oppidum Nagy Enyed, Incl. Co[m]it[at]ui Alb. infer. ingremiatum, posito, *litteris humanioribus, elapsis quinque annorum spatiis seduto iheumbentem, ac jam classis Poeticae cultorem satis strenuum, probum, bene moratum, sed tantisper à Mpsis Enydensibus abesse cupientem, de meliori notâ, litteris his commendatis munitum voluit.* N. Enyed 29a Februarii 1768. Iosephius Lénárt Publ. Poetarum Praeceptor mp.“

⁷⁰ Előbb P. Patai Györgynek (helyesen: Andrásnak) levelét adja ki (Magyar Könyv-ház, III—1783, 73—8), majd Orosz Zsigmond (u. o. 284—91) és Zeöld Péter feljegyzéseit (u. o. 414—28). Zeöld kéziratát Molnar Engel szerint Praytól kapta (Geschichte der Moldau und der Walachey. Halle, 1804. I, 44), lehetséges azonban, hogy Molnar figyelmét a csángó kérdésre A. Wolf, szintén Szebenben élő szász orvos terelte, aki később Moldváról szóló tanulmányában a csángókról is megemlékezett (vö. Beiträge zu einer statistisch-historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau. Hermannstadt, 1805. I—II; különösen fontos I, 165—8). Molnar János ezirányú tudományos tevékenységét elismerőleg értékelte Mikecs László: Csángók, Budapest, é. n. 184, 204—5, 289, 337—8, 344, 358, 372.

⁷¹ Kiadta I. Lupaş, Anat. Acad. Rom. MSI. XXXVII (1915), 657—8. Vö. még A. Veress, AIN. III (1924—5), 569.

⁷² Vö. N. Densusianu, Revoluția lui Horia în Transilvania și Ungaria. Buc. 1884, 268 kk. E tartózkodás azonban — amint a közölt iratokból kitűnik —, úgy látszik, csak néhány napig tartott. Vö. még Erd. Kanc. 14. 704: 1784 (Tóth Z.).

ekkor már nagy hírű szemorvos, akinek neve túlszárnnyal Erdély határai ir; 1785-ben egy francia származású osztrák tábornok, Peter de Gourcy Bécsbe hívja, hogy hályogát megoperáltassa vele.⁷³ Nemességet azonban ekkor még hiába kér; ezirányú kérése csak hét év múlva teljesítetik. Ekkor viszont Molnar már a kolozsvári főiskola (Lycaenum Regium Academicum) szemész-professzora; 1791-ben megtartotta, latin nyelvű megnyitó előadását is.⁷⁴

Orvosi működése mellett Molnar népe művelődésbeli és gazdasági fejlődésének is hű őre maradt; ezért áll szoros kapcsolatban Brückenthal utódjával, báró Bánffy Györggyel is, akinek 1788-ban megjelent nyelvtarát ajánlja.⁷⁵ Molnarnak azonban nem ez az első román tárgyú munkája: már 1785-ben megjelent Bécsben, Bruckenthalnak ajánlva, méhtenyésztési traktátusa,⁷⁶ amelyet azután román újságalapítási és tudós társasági tervek,⁷⁷ a *Supplex Libellus* kiadása, egy névtelenül megjelent Retorika (1799), és Millot világtörténetének román fordítása követnek.⁷⁸ Mindez Molnar emberbaráti tevékenységének egyenes megnyilatkozása; szabadkőműves létére⁷⁹ — egyébként Bruckenthal és Bánffy is az volt — egész eszmevilága filantropikus munkára ösztönözte. Ezen programm egyik ága volt havaselvi kiadványok bőkezű támogatása is; Molnar élete utolsó éveiben,⁸⁰ különösen József argeși püspök kiadványait segítette megjelenéshez.

Molnar filológiai működését természetesen ezen sokirányú, évszázadok mulasztásait pótolni akaró buzgalom megnyilatkozásának kell felfognunk. Kétségtelen, hogy Molnar nyelvi problémák iránt Klein és Şincsei kezdemé-

⁷³ Gróf Pálffy Károly erre vonatkozó levelét közölte I. Lupaş, AHN III, 567.

⁷⁴ *Paraenesis ad auditores ehyrgiae*. Claudiopolo, 1793. Typis Martini Hochmeister. Vö. még Veress, i. m. 570—1.

⁷⁵ *Deutsch-walachische Sprachlehre*. Wien, 1788. Második kiadása 1810-ben ugyanott, a harmadik 1823-ban, Molnar 1815-ben bekövetkezett halála után nyolc évvel jelent meg.

⁷⁶ *Economia stupilor*. Viena, 1785. Átdolgozott kiadása 1808-ban Szebenben jelent meg „Povățuire cu praxis câtră sporirea stupilor“ címen. Az első kiadásról vö. I. Vicoveanu, *Inceputul apiculturii teoretice la Români*. Făt-Frumos, VI (1931), 131—4.

⁷⁷ Molnar lapkiadói terveiről ld. Jakab Elek, *Az erdélyi hírlapirodalom története 1848-ig* (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. X. k. 9. sz.). Budapest, 1882, 27. — A „Soșietate filosofică a neamului rumânesc în mare prințipatul Ardealului“ által 1795-ben, P. Bart szebeni nyomdájában kiadott „Inscuțiere“-t újra közölte Papiu-Ilarianu, Şincsei, 83—6. Molnar akadémiai törekvéseiben kétségtelenül Aranka György követője, aki tudós társaságát egy évvel hamarább, 1794-ben alapította.

⁷⁸ *Repraesentatio et humillimae preces Universae in Transilvania Valachicae Nationis*. Martio 1791. Jassy; Lupaş szerint (i. m. 9) Pesten adták ki. *Retorica*. Buda, 1799; *Istorie Universală*. Buda, 1800.

⁷⁹ Vö. I. Chendi, *Inceputurile ziaristice în noastre*. Orăștie, 1900, 13—15. Molnar 1781-ben lépett be a Szent-András páholyba, amelyben a gubernium több tagja volt, így Jósika Antal, báró Bánffy Farkas, gróf Kemény Farkas, gróf Bethlen Sándor, stb. Ld. még *Arhiv f. siebenb.* Landesk. N. F. XIII, 74.

⁸⁰ 1804—5-ben Budán jelent meg, Molnar támogatásával, egy 12 kötetes Mineiu (röla Şincsei: *Epistola ad Lipszky*, 1804, 6); 1811-ben pedig ugyanott látott napvilágot József püspök Octoih-ja. Molnar ajándékozta a Széchenyi-könyvtárnak a Szászvárosi Öszövétség (1582) szép példányát. Halálának időpontja: 1815 márc. 16 (AHN. I [1922], 342).

nyezése nyomán kezdett érdeklődni, azonban a reformok terén — részben Sulzer Kleinra vonatkozó kemény kritikájának hatása alatti⁸¹ — sokkal óvatosabb, körültekintőbb volt. Természettudományos iskolázottságának és szabadelvű gondolkodásának megfelelően elítél minden beleavatkozást a nyelv természetes fejlődésébe. Nem alakítani, hanem megfigyelni kíván s egyszersmind arra törekszik, hogy a megfigyelt jelenségeket részletes és pontos leírásba foglalja, mindennemű történeti kipillantás szigorú kirekesztésével. Mint nyelvtana előszavában írja, „aller historischen tieferen etymologischen Untersuchungen mußte er (t. i. a szerző) sich enthalten, weil sie durch seinen Plan ausgeschlossen wurden. Diese schienen ihm vielmehr in eine ausführliche, gelehrte Sprachlehre zu gehören, als in einen Versuch einer populären Einleitung, deren ganzes Verdienst in Vollständigkeit und Richtigkeit der Regeln . . . besteht“. Molnar tehát — Kleinék naív historizmusával szemben — a tiszta synchronikus nyelvszemlélet képviselője, akinek legfőbb vágya az, hogy a nyelvi rendszert jelen formájának sokoldalúságában ragadja meg és írja le.

Az „Elementa“-val kapcsolatban Molnar világosan érezte azokat a hiányokat, amelyeket később Corneli, a mű második kiadásának idején, a következőkép vetett Şincai szemére: „Gentilibus nostris hujatibus (qui rem aestimare haud sciunt) dicunt se talibus Grammaticis non indigere, Extranei vero, qui ope illam linguam daco-romanam condiscere cuperent, eas esse valde breves adserunt . . .“⁸² Nyelvtana első kiadása, udvarias formában bár, ugyanezen véleményt nyilvánítja: „Die bisher bekannten Arbeiten und Nachrichten verschiedener Gelehrten sind zur Erlernung der Sprache theils nicht vollständig, theils nicht faßlich genug, außer die „Elementa linguae Daco-Romanae“, diese in der That schätzbare (!) Arbeit der Herren P. Klein und Sinkay, ist auch in der Rücksicht, walachische Wörter aus lateinischen abzuleiten, vollständiger.“⁸³ Molnar tehát minél nagyobb teljességre, több szövegpélda közlésére törekedett és németes hangjelölésű, latinbetűs átírást is alkalmazott a hagyományos cirill betűkkel párhuzamosan. Mindez oly messze esik az „Elementa“ célkitűzéseitől, hogy aligha lehet igaza Şincainak,⁸⁴ s az ő nyomán Iorgának és Pascunak,⁸⁵ akik a „Deutsch-walachische Sprachlehre“-ben egyszerűen az „Elementa“ átdolgozását látják. Hol van az „Elementa“ keresett latinoskodásától Molnar nyelvtanának hiteles népi szavakban dúskáló s a kor magyar jövevényszavaival is sűrűn élő, természetes nyelvhasználata?

⁸¹ Geschichte des transalpinischen Daciens. Wien, 1781, II, 154—7., Sulzerrol Molnar nyelvtana előszavában kifejezetten hivatkozott, Sulzer viszont közölte Molnar-nak Mária Terézia halálára írt, „klopstocki lendületű“ ódáját (III, 31 kk.). E versről vö. A. Veress, Rev. Ist. Rom. II (1932), 299—300.

⁸² Corneli 1805 okt. 22-ről kelt levelét idézi Radu, Doi luceferi 69.

⁸³ Sprachlehre, 1788. Vorrede.

⁸⁴ „Post octennium, anno videlicet 1788. eandem noftram Grammaticam recensens atque locupletans Cl. D. Joannes Molnar de Müllersheim linguis germanica, & Valachica Viennae typis edi curavit.“ Elementa, 1805. Praefatio ad Lectorem.

⁸⁵ Iorga, i. m.¹ 289 és i. m.² 293; Pascu, i. m. 283 („o nouă ediție a Gramaticii lui Clain-Şincai“!).

4. Klein és Molnar együttműködése. Talán feltűnőnek látszik, hogy mindeddig nem érintettük Klein és Molnar személyes kapcsolatait. E tartózkodás oka természetes; gondosan megválogatott forrásanyagon alapuló életrajzi vázlatot igyekeztünk adni, s lehetőleg tartózkodtunk az adatokkal nem bizonyítható feltevésektől. Már pedig sem Klein életrajzi anyagában nem igen esik szó Molnarról,⁸⁶ sem Molnar életrajzában nem történik utalás Kleinnal való kapcsolataira.

E hiányt kétségtelenül csakis a részletkutatások elégtelenségével lehet magyaráznunk, hiszen — szótárunk keletkezésétől eltekintve is — lehetetlen feltennünk, hogy Molnar és Klein gyermekkoruktól kezdve ne ismerték volna egymást, s időnként ne léptek volna egymással személyes érintkezésbe közös céljaik érdekében. Találkozhattak Bécsben, a 60-as évek vége felé, amikor mindketten a császárvárosban végezték tanulmányaikat, s lehettek közöttük személyes kapcsolatok a 70-es évek vége felé is, amikor Molnar már Magyarországon működött. Valószínű azonban, hogy együttműködésük igazi kezdetei a 80-as évek első felére nyúlnak vissza. Ezekben az években telepedett meg Molnar Szebenben, ahová ugyanakkor Kleinnak is valósággal menekülnie kellett Bobb hatalmaskodása elől. Ha meggondoljuk, mily kevés tollforgató román volt még abban az időben, kizártnak kell tartanunk, hogy Klein ekkor ne lépett volna szoros kapcsolatba a legtanultabb szebeni románnal, szülőfaluja egyik dicsőségével. Véleményem szerint ezen barátság és együttműködés jele Molnarnak éppen ezután megjelenő nyelvtana is. Úgy látszik, a két barát egymásra kölcsönösen kedvező hatást gyakorolt: Molnar átvette Kleinnak nyelvi problémák iránt való élénk érdeklődését, Klein viszont — Molnar józanabb elveinek hatása alatt — mindinkább távolodni kezdett a túlzottan történeti-etymologikus helyesírástól, valamint a mesterkéltnéologizmusok felé hajló papirosnyelvtől és figyelmét a népnyelv gazdagsága felé fordította. Ha meggondoljuk, hogy röviddel utóbb éppen Molnar adja ki a mindkét román püspök, Adamovici és Bobb részéről egyaránt aláírt *Supplex Libellus*t, akkor az unitus Klein és az ortodox Molnar együttműködése egyszerre úgy tűnik fel, mint az 1790 táján egymásra találó két erdélyi román tábor kultúrális összefogásának egyik jellegzetes láncszeme.

Az is bizonyos, hogy az egykor Maior Gergely részéről kezdeményezett szótárírási terveket Molnar sem hagyta feledésbe menni. Nyelvtana első kiadásának előszavában ezt olvassuk: „Bei dem gänzlichen Mangel eines Wörterbuchs wäre die Sprachlehre von keinem großen Nutzen, wenn sie nicht einigermassen die Stelle eines Wörterbuchs mit verträte. Deswegen wird man auch den Anhängen, die eigentlich zur Sprachlehre nicht gehörten, gerne ihre Stelle vergönnen, so lange, bis ein walachisches Lexicon und Lesebuch sie entbehrenlich machet.“⁸⁷

Molnar is szükségét érezte tehát annak, hogy a román nyelv szótára végre megírassék. E kívánságban találkozott az erdélyi triász tagjainak

⁸⁶ Egyetlen említésről ld. fentebb, 5. l., 12. j.

⁸⁷ Sprachlehre. 1788. Vorrede.

szándékával és elsősorban Klein törekvéseivel, akit „ad hoc dictionarium conscribendum unice amor culturae, et eruditionis gentis . . . movit”.⁸⁸ Klein valóságos nemzeti szégyennek érezte, hogy a románoknak nincs szótáruk, „quo nulla natio, nisi nostra, et zingarica carebat”.⁸⁹ Mivel pedig maga nem tudta ama négynyelvű anyagot egyedül összeállítani, amelyet honfitársai kezébe akart adni, természetsszerűleg fordult kortársához és földijéhez, Molnarhoz, aki a magyar és a német nyelvben feltétlenül sokkal jártasabb volt. Mikor avatta be Klein Molnart szótárírási terveibe, nem tudjuk. Valószínű, hogy ezirányú megbeszéléseik 1795 körül mélyültek el, amikor Klein történeti, vallástörténeti s bölcséleti célkitűzései is Molnar akadémiai tervezetében nyomot hagytak.⁹⁰ Mindenesetre kétségtelen, hogy — talán éppen Molnar révén — a délerdélyi ortodoxok már 1797 táján tudtak Klein lexikográfiai törekvéseiről, s aligha véletlen, hogy Klein efféle terveinek legrégebb említése éppen ortodox írónál, Tempea Radunál maradt fenn. Szabad-e ebből arra következtetnünk, hogy a romlatlan népnyelv iránt oly melegen érdeklődő Klein szótárírási törekvéseit a hagyománytiszteelő ortodoxok hamarabb értékelték, mint a tipikusan és egyoldalúan latinos eszmevilágú unitusok, Şincaitól — Kőrösiig?

Végül azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a román-latin szótár kéziratának lezárása után — 1801 és 1804 között — Klein sűrűn tartózkodott Szebenben, a szász székek törvényeivel foglalkozott, műveit Bart nyomdájában akarta megjelentetni, tehát egészen abban a környezetben és gondolatkörben mozgott, amely a szász és román kultúra határán élő Molnarhoz különösen közel volt. Együttműködésük tehát szinte történelmi szükségszerűséggé lett, s kétségtelenül maradandó nyomot hagyott nemcsak a latin-román, de a román-latin szótár anyagán is. Ilyen előzmények után a latin-román szótárral kapcsolatban Virágra és Haliczkyra inkább csak a kiegészítés és a gondos átjavítás feladata háramlott.

⁸⁸ Kleinnak Corneliohoz 1805 ápr. 4-én intézett levelében; vö. Radu, *Doi lucriferi*, 45.

⁸⁹ Klein levele Corneliohoz 1805 jún. 30-án; kiadta Radu, i. m. 46—7.

⁹⁰ Molnar Klein egyháztörténeti műveit és „Theologia moralis“-át egyaránt felvette a „Soşietate” által kiadandó munkák közé (*Insciuţiare* 85).

II. A SZÓTÁR FORRÁSAI.

Kétségtelen, hogy kéziratunk négynyelvűnek indult, s bár Klein 1801-i fogalmazványa nem mindenütt egészült ki magyar és német értelmezésekkel, végül a Lex. Bud.-ben valóban teljes négynyelvű szótárrá bővült. Mindegyik rész forrásai azonban más és más problémákat vetnek fel, mivel a tudománytörténeti előzmények is minden részre vonatkozólag más és más természetűek. Míg a magyarországi latin-magyar szótáriródalom több mint négyszáz éves múlttal dicsekedhetett már szótárunk kéziratának keletkezése idején, a magyarországi román szótáriródalom félénk és összefüggéstelen próbálkozásai százötven évre sem tekinthettek vissza. Mégis — az egyes nyelveknek szótárunkban látható rendjét követve — először azokat a kapcsolatokat vesszük szemügyre, amelyek Klein művét esetleg a régebbi román kísérletekhez fűzik.

1. Román címszavak. A régebbi erdélyi román szótáriródalomnak — Maior Gergely közelebről nem ismert szótárírási terveitől eltekintve — következő termékei veendőek figyelembe:

a) Az a valószínűleg XVII. századi latinbetűs román-latin szójegyzék, amelyet a budapesti Egyetemi Könyvtár őriz, s amelynek ismeretlen szerzőjét Hasdeu „Anonymus Lugoshiensis“-nek, Crețu „Anonymus Caransebesiensis“-nek, legújabban pedig Tamás Lajos — valamennyi előbbi kutatónál óvatosabban — „Anonymus Banatensis“-nek, „Bánsági Névtelen“-nek nevezte. Drăganu Miklós e szótárt Halici Mihálynak, Párizs-Pápai Ferenc iskolatársának tulajdonította, azonban feltevése nem látszik teljesen bizonyítotttnak.¹

b) A XVII. század legvégén vagy a XVIII. század legelején írott „Lexicon Marsilianum“, amely betűrendes, román részében is magyar helyesírású latin-román-magyar szójegyzék.²

c) Corbea Tódornak a balázsfalvi könyvtárban levő latin-román szótára a XVIII. század legelső éveiből.³

¹ Az első attribúcióra nézve ld. Hasdeu töredékes kiadását (A—P): Rev. pentru Istorie, Arheologie și Filologie, VI, 1—48; G. Crețu teljes kiadása: Tinerimea Română, Noua ser., I (1898), 320—80. Tamás óvatosabb elnevezéséről: Fog. 66. Drăganu tanulmánya: DR. IV, 77 kk. (vö. ehhez: Tagliavini, Lex. Mars. 183).

² Kiadta C. Tagliavini 1930-ban, mintaszerűen gondozott kiadásban, a Román Akadémia „Etudes et Recherches“ c. sorozatának V. köteteként. Keletkezése időpontjáról ld. Göbl. L., MNy. XXVII (1930), 43—6.

³ Kiadatlan; vö. Göbl. Szót. 4 kk. és I. fej. 32. j.

d) Három szerb-román vonatkozású kéziratos szótár a XVIII. század első feléből: kettő a Magyar Nemzeti Múzeum „Tractatus de lege divina quae in Decalogo continetur“ c. miscellanea kéziratában (l. quart. Valach.), egy pedig az „Epitome Lyturgica de Sacro Ecclesiarum Ornatu (Vestitu)“ című miscellanea-ban (4. quart. Eccl. slav.) maradt fenn.⁴ Amint megállapítottam, e két kézirat egymással szorosan összefügg: a „Tractatus“-ban olvasható román-szerb-latin szótár anyaga szinte teljesen azonos az „Epitome“-ban levő román-latin-szerb-német szójegyzék anyagával. Önállóan látszik viszont a „Tractatus“-ban levő szerb-román szójegyzék. E művek keletkezésének megvilágítása és szerzőjének megállapítása külön tanulmány keretébe tartozik; annyit azonban már most is jelezhetek, hogy az a „Stephanus Popovits“, akinek neve, 1743 évszámmal az „Epitome“-ban olvasható, inkább a kézirat tulajdonosára, mintsem szerzőjére látszik utalni.

e) Egy Kalocsán őrzött, de valószínűleg Nagyvárad környékéről származó kéziratos és cirillbetűs latin-román szójegyzék, amelyről — részben a jelen sorok írójának kutatásai alapján — Tagliavini Károly adott hírt 1932-ben.⁵

Ha a felsorolt művek közül⁶ a latin-román szótárakat egyelőre figyelmen kívül hagyjuk, feltételezhető forrásként csakis a Bánsági Névtelen szójegyzéke és a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött román-szerb szójegyzékek jöhetnek számításba.

Könnyű azonban megállapítani, hogy az utóbbiak sem vehetők komolyan figyelembe. Ezek ugyanis rendkívül primitív, vázaltszerű kísér-

⁴ E kéziratokra a figyelmet újabban Iorga hívta fel (Ist. lit. rom. III. I. 1933, 287), mégpedig Densusianu egykori jelentése (Raport) nyomán. Densusianunak a kéziratról adott rövid jellemzését ld. Anal. Acad. Rom. IX, 24—5.

⁵ C. Tagliavini, Despre „Lexicon compendiarium latino-valachicum“. Acad. Rom. MSL. III. sor. VI, 4 (București, 1932). Iorga (i. h.) Tagliavini ezen munkáját idézte ugyan, de azt „Anonymus Lugoshiensis“ szótárára vonatkoztatta.

⁶ Iorga említ még egyéb erdélyi román szótárakat is, azonban adatai többnyire nem külön munkákra, hanem a már felsoroltak valamelyikére vonatkoznak. Megjegyzi például, hogy „ni se mai vorbeste de un dictionar din 1741, in care partea românească ar fi fost scrisă cu litere latine“ (i. h.). Ha azonban a megfelelő jegyzetet visszakeressük (Densusianu, i. m. 202—3) egyszerre kiderül, hogy a Bánsági Névtelenről van szó. Iorga megemlékezik még egy másik szótárról is: „se menționează încă un dictionar românesc după cel latin al lui Francisc Paris Papaj (!), tradus de „un bărbat oarecare poliglot și poate chiar pentru principele Țerii-Românești“ (i. h.). E megjegyzés forrása szintén Densusianu jelentése volt (Raport, 219); itt azonban Bodstetter nyomán Pápai Páriz-Bod előszavából (1767) a következő ismert mondatot találjuk: „Translatul est utilis hic liber a viro quodam Polyglotto in linguam Valachiam, forte in usum Principis Valachiae“. Noha Benkő József azt állította, hogy ezen Páriz-Pápai nyomán készült kéziratos szótár iskolai használatban volt Balázsfalván (Transsilvania. Claudiopoli, 1834, II, 157), véleményét nem tartom elfogadhatónak, hanem inkább azt gondolom, hogy Bod adata egyszerűen Corbea művére vonatkozik (vö. Göbl, Szót. 6). — Amint látjuk, Iorga szótáriródműveinek megjegyzései nem megbízhatóak, s hogy dokumentációja 1933-ban milyen elavult volt, arra nézve elég megemlítenünk, hogy e rész szövege és jegyzetei az első kiadás (1901) óta, 32 év alatt semmit sem változtak (vö. Ist. lit. rom. in sec. XVIII. II, 283). — Aurelius Antoninus Praedes, helyesebben Predetici szótáráról, amelyet Iorga szintén említ, ld. L. Göbl, L'influence de la lexicographie hongroise sur la lexicographie roumaine. Revue des Études Hongroises, 1933, 58. Arról a szótárról viszont, amely Gaster és Iorga szerint (i. h.) Oxfordba került, egyelőre semmit sem tudunk.

letek, ahol a szavak csak durva betűrendben következnek, anélkül azonban, hogy az egyes betűkön belül bármilyen rendezési elv nyomait felfedezhetnők. E szótár jellegzetes szavainak — mint pl. *ariste* sau prinsóre 'ergastulum', *al însuşului* 'proprium', *bládea* 'cerussa' (Epitome, 54 v.),⁷ *blechi*, sau *her albu* 'lamina', *vier* 'verres', *galion* 'classis' — szótárunkban nyoma sincsen, s még a latinizmusok is (*boreas*, *viscus*, stb.) Klein kéziratának néhány szórványos latinizmusától erősen elütnek.⁸

Nem ígér sokkal több eredményt a Bánsági Névtelen szótárával való összevetés sem. A két szótár helyesírásának — mint látni fogjuk — egyetlen jellegzetesen közös jele az *ş* hangnak *sh* jelölése, ez azonban inkább azonos forrással, mint közvetlen átvétellel magyarázandó.⁹ Noha ez a latinbetűs szójegyzék már megközelítően pontos betűrendet mutat, mégis a szóanyagának eltérései igen nagyok. Ha Klein e művet valóban forrásnak használta volna fel, azt gondolhatnók, hogy több mint 11.000 szavas szótárába „Anonymus Banatensis“ kb. 5000 szavát teljességgel beleolvasztotta, néhány elavult vagy tájnyelvi szó kivételével. Nem így történt; a bánsági szójegyzék első három lapjának következő címszavai nincsenek meg Klein szótárában: *Ába*, *Abésh*, *Abó*, *Abushilé*, *Aciceturè*, *Acsia*, *Adauseturè*, *Adèpeturè*, *Adèu*, *Adièdz*, *Adukèturè*, *Afiom*, *Aflèturè*, *Agèrn*, *Agèrnie*, *Agèrniturè*, *Agru* stb.

Nem találtunk konkrét egyezéseket a Lex. Marsilianum anyagával sem. Véleményünk szerint Klein és Molnar ezt sem ismerték, ami egyébként egészen természetes: e korban a szótár már régen Bolognában volt, s az ottani könyvtárakban akkor még egyetlen román sem végzett kutatásokat.

Valamivel problematikusabb Klein viszonya Corbea szótárával. Román-latin szótárból mindig nehéz ugyan latin-román szótárra következtetni, s az is bizonyos, hogy Corbea legjellegzetesebb szavait¹⁰ Kleinnál hiába keressük. Figyelemreméltó azonban, hogy amint szótárunkban a latin *-bilis* képzőnek sokszor *-cios*, *-ácios* felel meg (pl. *adunacios* 'congregabilis', vö. At. 5.), úgy e képzőnek Corbea neologizmusaiban is hasonló jelentése van, vö. *neaducăcios la loc* 'Irreparabilis' (324, Molnár Albertnél: Helyére hozhatatlan, Dict.³ 454). Lehetséges, sőt valószínű azonban, hogy véletlen egyezéstről van szó, bár aligha lehet vitás, hogy Klein e szótárt ismerte (vö. I. fej. 32. j.).

Ami a kalocsai szótárt illeti, ettől szintén aligha vezet híd Klein szókészlete felé. Ama tény, hogy mindkettőben akad számos egyházi szlávból átvett kifejezés, a szerzők egyházi műveltségével magyarázandó és nem közvetlen kölcsönvétellel.

A felsorolt műveken kívül szótárunk román anyagához természetesen sok olyan munka járulhatott hozzá, amelyből Klein szótára számára

⁷ Ismeretlen román szó; első szótagja az „Epitome“ német értelmezései közt olvasható *Bleyweiß*-ra emlékeztet.

⁸ A múzeumi kéziratos román szójegyzékeket másutt óhajtom kiadni és nyelvészeti szempontból értékelni.

⁹ Ld. még III. fej., 37—8. l.

¹⁰ Pl. *băşău*, *mă îmbăşăez* (-oz), *ghieştăluire*, *hotăştat*, stb., vö. Göbl, Szót. 15 kk.

szavakat gyűjtött. A pontos eredet meghatározása általában igen nehéz; kétségtelen azonban, hogy két román mű feltétlenül felvehető szótárunk forrásai közé: az egyik az „Elementa“ 1780-i első kiadása, a másik Molnar 1788-ban kiadott nyelvtana.

Ami az „Elementa“ hatását illeti, ennek neologizmusai (mint *fardezeu* 'atheus', *sélba* 'silva' stb.) szótárunkból hiányoznak ugyan, de mégis egyezést jelent talán *Austr*¹¹ 'Auster' (Elem. 77) ~ **au/stru* (41); *çiça* 'mamma' (Elem. 11) ~ *tzítza* (547); *ânima* 'cor' (Elem. i. h.) ~ *anima* (24); *plumána* 'pulmo' (Elem. i. h.) ~ *plumaena* (403); *bállámut* 'balbus' (Elem. 80) ~ *balamút* (46); *zênsa* 'tela, per sum' (Elem. 81) ~ *penza* (391, vö. még III. 1.); *în* 'linum' (Elem. i. h.) ~ *în* (252, vö. még III, 2); *gaştána* 'caftanea' (Elem. 84) ~ *gaştána* (227, vö. még 132. l.), stb. Persze nagyon nehéz megvonni a határt, efféle egyezések esetében melyik szónak van bizonyító értéke s melyiknek nem; néhány egyéb adalékra a helyesírásról szóló fejezetben (28. kk. l.) még rámutatunk. Egy-egy téves értelmezés szintén az Elem. hatásával magyarázható: ha szótárunkban *tulipan* értelmezése 'lilium' (540), ezt csak az Elem. következő adatai világítják meg: Tulpa, *tulipa* | Crin — Lilleie, *lilium* (83). Klein tehát egyszerűen összecserélte két egymásután következő szó latin fordítását.

Sajnos, nem egészen tisztázhatók a Molnar-féle nyelvtannal való egyezések sem. Kétségtelenül megállapítható sok-sok címszónak a nyelv-tanban felsorolt szavakkal való egyezése, azonban mindig fennforog az a veszély, hogy ezen egyezések részben a szerző (Molnar) azonosságával, részben pedig a két szerző azonos nyelvjárásával magyarázandók. Pozitív bizonyítóerőt tulajdoníthatunk azonban talán a következő egyezéseknek:

kèpèu 'der Jagd-hund' (Spr. 54) ~ *capau* 'canis venaticus' (87); *filin-djchean* 'die Koffeschale' (47) ~ **filinján* 'Kaffeschale' (211); *gilkojch* 'der Mörder' (59) ~ **ghilcosh* gyilkos' (229); *láb* 'ein Stück Erde' (39) ~ **láb* 'ein Stück Feld' (311); *pînsérie* 'das Münz-haus' (66) ~ **pinzarie* 'das Müntz-haus' (395), stb. Amint látjuk, nagyrészt Molnar beírásai származnak saját nyelvtanából. Az említett szavakhoz hozzáveendők még az olyan ritkább alakok, mint **vezerdeá* (*beizadea* h.), **nocována* (vö. Sprachl. 93), stb., amelyeket más vonatkozásban már idéztünk (6. l.).

Még két forrásról kell számot adnunk. Ismeretes, hogy a Lex. Bud.-ben olvasható sok növénynév egyik forrása minden valószínűség szerint az a háromnyelvű latin-román-magyar növénytani szótár volt, amelyet Bénkő József, a nagy erdélyi tudós állított össze 1783-ban.¹² Véleményünk szerint e szótárt nemcsak a Lex. Bud. végleges szövegének szerkesztői vették figyelembe,¹³ hanem már Klein is használta azt. Erre látszik mutatni számos, mindkét forrásban meglévő növénynév:

¹¹ Vö. Ht. 79.

¹² Bénkő József, *Nomina vegetabilium*. Magyar Könyv-ház. Pozsony, II (1783), 407—32. Új kiadása: I. Coteanu, *Prima listă a numelor româneşti de plante*. Bucureşti, 1942. A továbbiakban csupán ezen kiadásra utalunk.

¹³ A Lex. Bud.-vel való összefüggéseket először E. Pop állapította meg (Cei dintâi culegători ai numelor româneşti de plante. Țara Bârsei, II [1939]). Vö. még Gáldi L. AECO. VIII, 307 kk.

Brenká urszuluj (Benkő-Coteanu 596), *brena urszuluj* (u. o. 149) ~ **branca urfului* (68 = *crucea pamantului*); *brendus* (Benkő-Coteanu 225) ~ *braendufhe* (68, vö. még Panțu 25–6, DAcR. I, 640); *ketusnitze* 'nepeta cataria, matska-menta' (Benkő-Coteanu 354) ~ **catufhnica* (95, értelmzés nélkül); *csarvána* 'lycopus europaeus, vízi peszterte' (Benkő-Coteanu 16) ~ **cervána* 'planta' (101); *pir*, *ptyir* 'triticum repens, perje, kutyaperje' (Benkő-Coteanu 47) ~ *chir* 'triticum repens, gramen' (108); *doszt* 'origanum vulgare' (Benkő-Coteanu 374) ~ *doft* 'o éárba' (189); *dremosz*, *deremoksz* 'viburnum latans, ostormény fa, ostor-nyelv-fa' (Benkő-Coteanu 170–1) ~ *draemós* 'species ligni' (190 s ugyanide még: **drimos* 'éárba' 191; ismeretlen eredetű szó, vö. Tiktin 550; Cihac [II, 572] török etymonja elfogadhatatlan); *feretse* 'tanacetum vulgare, varadits' (Benkő-Coteanu 480) ~ **faricé* 'o éárba' (204); *hirundinér* 'asclepias vincetoxicum, fetskefű' (Benkő-Coteanu 129) ~ *hirundinériu* (246; ért. n.); *járbe lutátje*, *járbe lutátel* 'symphytum officinale, fekete nadály' (Benkő-Coteanu 76–7) ~ *evrba* 'lui tátin' 'symphitum[?]. consolida' (197, vö. még 252 és Lex. Bud. 205); *matatsina* 'ocimum basilicum, basilicom' (Benkő-Coteanu 25) ~ *matacina* 'apiastrum, meliffa, melimum' (349); *oszige* 'bromus secalinus, ro'snök' (Benkő-Coteanu 37) ~ *ofchíga* (376^a, ért. n.); *petresely*, *petrensely* (Benkő-Coteanu 165–6) ~ *patraengel* (387; vö. *petraengel* 393; *pátránjel* tipikusan erdélyi alak *pátrunjel* helyett, ld. Tiktin 1135) stb.

Végül még egy irodalmi forrás hatására kell rámutatnunk. A **valefc* címszónál ugyanis Molnar következő magyarázatát találjuk: „*ácuma in fine nici o infemnáre nu áre, dára dintr'aceáfta radacina se trag, tavalefc, invalefc, desvalefc* (volvo)“ (577). Aligha lehet kétség aziránt, hogy e magyarázat, illetve egy önállóan nem használatos igető kikövetkeztetése Iorgovici Pál ismert nyelvújítási kalauzájának (Observații de limba rumânească, Buda, 1799) hatására vall, hiszen elsőnek Iorgovici hangoztatta azt az elvet, hogy oly latin töveket is szabad a további szóképzés céljából megelevíteni, amelyek a románban csakis összetételben maradtak meg (pl. *mite-* a *trimite* igében).¹⁴

2. Latin és magyar értelmezések. A szótár latin és magyar részének főforrása — amint azt az 1806-ban kiadott előfizetési felhívás alapján már megállapítottam — kétségtelenül Páriz-Pápai híres szótárának valamelyik kiadása volt.¹⁵ E forrásra a XVIII. század legismertebb erdélyi szótárára kéziratunk két esetben kifejezetten utalt:

*Daerdála Horpatz lo. in app. PP. (157). Páriz-Pápai magyar-latin részében valóban ezt olvassuk: *Horpatz, Horpafz, Horpadt. Macer, cra. Mager.*

Raffucít, a, *serített. P. P. (445) ~ Páriz-Pápai valamennyi kiadásában: *Serített* tzerina: *Filum duplicatum*, gezwirnter Garn-Faden.

Előbbi adatunk azonban mást is elárul: olyan kiadás volt a szerzők s különösen Molnar kezében, ahol a *horpatz lo* kifejezés nem a szótár törzs-

¹⁴ Vö. Gáldi L., Erd. nyú. 42 kk.

¹⁵ Göbl. Szót. 29.

anyagában, hanem valamely „Appendix“-ben szerepel. Ilyen pedig az 1782-i kiadás, ahol e kifejezést a székely tájszavak függelékében találjuk meg. Molnar tehát ezt a kiadást forgatta.

Más esetekben is kétségtelen, hogy egy-egy ritkább latin szó értelmezését Molnar egyszerűen átvette magyar forrásából.

*Cobza. *Pandura. Hegedű. Lant. Koboz. Öreghúrú hegedű* (123) ~ Páriz-Pápai valamennyi kiadásában: *Pandura. Hegedű, Lant, Koboz, Öreghúrú hegedű.*

Cofáriu. *Aginator. Aprófog nyerekedéjen kapó* (125) ~ Páriz-Pápai összes kiadásában ugyanezen értelmezést olvassuk. Az átvétel annál érdekesebb, mivel *Cofáriu* magyar értelmezését maga Klein és nem Molnar jegyezte be kéziratunkba.

Általában nyugodtan mondhatjuk, hogy ha szótárunkban egy-egy régies zamatú szót vagy kifejezést olvasunk, annak forrása az esetek legnagyobb részében Páriz-Pápai szótára volt. E kérdésre egyébként a szótár magyar részének méltatásával kapcsolatban bővebben visszatérünk s ugyanott emlékezünk meg Márton József szótárának hatásáról is. (V. fej.).

Ami a latin részt illeti, ennek Páriz-Pápaira és a magyarországi latinságra emlékeztető adatait szintén külön fejezetben ismertetjük (IV. fej.) Ezúttal csak egy olyan adatra szeretnők felhívni a figyelmet, amely Páriz-Pápai használatának érdekes és meggyőző példáját nyújtja. A *chiór*-cikkből (107), amely Klein kezétől származik, az első latin értelmezés kétségtelenül *limis, e* volt s ezt javította át később a szerző a helyes *limus, a* alakra. Honnan került a hibás változat? Erre Páriz-Pápai—Bod-féle átdolgozott kiadásai (1767, 1782, 1801) azonnal megfelelnek: itt ugyanis olyan példamondatot találunk, ahol *limis* alak plur. abl.-ként szerepel, amit szóragozottságból valóban lehetett sing. nom.-nak tekinteni: *limis oculis aspicere* (1801. 372). Megjegyzendő még, hogy Klein javítását nem hajtotta egységesen végre: *Céur* címszó a. (103) a latin *limis* alak javítatlan maradt.

Ugyancsak szótárunk latin részének forrásai közé kell soroznunk Jambressich András horvát jezsuita „Lexicon Latinum interpretatione Illyrica, Germanica et Hungarica“ (Zágráb, 1742) című művét, amelyet Klein a latin-román rész kidolgozásánál állandóan használt.¹⁶ Ha *colíba* latin értelmezésében ezt olvassuk: „*coligo, inis, Arnob.“ (126), Arnobius váratlan említését csakis Jambressich magyarázza meg: *Cöligo, inis, f. Arnob.* (119).

3. Német értelmezések. A töredékes német résznek — szerintünk — nem igen volt szótári forrása; a németül igen jól tudó Molnar elsősorban saját nyelvismeretére támaszkodva írhatta be a német értelmezéseket. Természetesen felhasználta nyelvtanának s talán már ekkor készülő román-német szótárának adatait is, azonban — amint a helyesírásból kitűnik — ezeket sem betűszerint másolta le. Nehány nyelvjárási alakról s egyéb sajtáságokról külön fejezetben szólnunk (VI. fej.).

¹⁶ Vö. Göbl, i. m. 29.

III. A SZÓTÁR ROMÁN RÉSZÉ.

A) Helyesírás.

Szótárunk helyesírása — miként a kor magyar helyesírással, illetve latinós írásmóddal lejegyzett, latinbetűs román szövegeiben — nem etymologikus, hanem fonetikus jellegű: a szó hangtestének ténylegesen ejtett elemeit legalább is megközelítő pontossággal igyekszik tükrözni. Éppen ezért szövegünk a Lexicon Budense végleges anyagánál — ahol az etymologikus írásmód elkerülhetetlen pontatlanságaiért némiképp legfeljebb a cirillbetűs átírás kárpótolt — sok tekintetben becsebb nyelvi emlék, amennyiben meglehetősen hű képet nyújt Klein Sámuelnek és munkatársának, Molnar Jánosnak nyelvallapotáról s annak nyelvjárási jellegzetességeiről. E nyelvallapotról annál is inkább pontos képet nyerhetünk, mivel mindkét szerző egyazon helyesírással élt; Molnar ezúttal lemondott nyelvtanának németes hangjelöléseiről s általában Klein elveibe igazodott.

1. Magánhangzók. A. Szótárunknak jelölésére két jele van: *a* és *á*. Az esetek óriási többségében *a* a hangsúlytalan, *á* pedig a hangsúlyos *a* hang jele (ld. alább az *e* hang jelölését), pl. *armáre* (31), *apucát* (27), *aráma* (28) stb. Szókezdő *a* jele sohasem *á*. Igen ritka az *á* jel szóvégén is; ha előfordul, az *a* és *ă* megkülönböztetésére szolgál, pl. *ccada* (121) = *coadă*, *coadă-boului* (i. h.) = *coada boului*, *coadă-călului* (122) = *coada călului*.

Ă. Sajnálatos módon nincs külön jele, hanem Klein egyszerűen *a*-val írja át, pl. *araduefc* (28) = *ărăduesc*, *azima* (41) = *azimă* stb. A kézirat elején az *ă* értékkel bíró *a*-k rövid vízszintes vonallal vannak aláhúzva, de ez a jelzés már a 21. lapon megszűnik, s ettől kezdve kizárólag a nyelv gyakorlati ismerete birtokában állapíthatjuk meg, hogy *ajunătoriu* 'jejunator' (41) szóbeljei *a*-ja *ă*-nak, de *balamút* 'ineptus, stolidus' (46) hangsúlyelötti két *a*-ja valószínűleg *a*-nak hangzik (viszont ugyancsak a 46. lapon *balacarefc* helyes ejtése természetesen *bălăcărefc!*). Klein nyilvánvalóan bízott a román nyelvnek abban a hangtani szabályában, hogy hangsúlytalan helyzetben a legtöbb *a*-ból *ă* lesz, s ezért hagyta bizonyos mértékben az olvasó nyelvtudására az *ă* hang ejtését.¹ Hogy ezzel

¹ Amint az Acathist (Sibiu, 1801) előszavában mondja: „Am zis, qve a farde accentul cel ascutzit la mislocul cuventului se zice qvă ă. Ci ori eu eu (sic!) accent insemnat, ori farde accent cel ce este bun Roman shtie qvand a se zice qvă a, său qvă ă, său qvă ă.” (BH. II, 428).

viszont a kérdést nem oldotta meg, az egészen világos: így például a hangsúlyos *ǣ* esetében (pl. *mar* 'melum' 344 = *mār*; *deſvatz* 'dedo-
ceo' 182 = *dezvǣtſ*) még a fentebb említett hangtörvényre sem lehet
hivatkozni.

Néhol felbukkan még az *e* betű is *ǣ* hangértékkel, noha az ilyen jelölés-
módok egyrésze reális hangállapotot tükrözhet, vagyis az ejtésben is *e*-vé
lett *ǣ* hangot (vö. Ht. 2). Szinte teljesen bizonyos a *rǣu* ejtés például ebben
a kifejezésben: *emi páre reu* (47, *banueſc* a.), noha Klein később *rau* alatt
(447) csupán utal a *reu* alakra (449) és a szó értelmét is csak a *reu* válto-
zatnál közli ('male; malus'). Mégis valószínű, hogy itt etymologikus helyes-
írással van dolgunk, vö. még *Rèu*, PzS. Lex. Bud. 588, valamint *Var*, seu
ver (577) ~ *Vèru*, BzP. Lex. Bud. 762, *Per* (391*) ~ *Pìru*, PzP. Lex. Bud.
507. Ugyancsak az *e* betű *ǣ* hangértékére kell gondolnunk *eſtǎn* (200),
eſtimp (u. o.) esetében. *Ferſhǎng*, vide *Faerſhǎng* (208) szintén *ǣ*-vel ejtett
fǣrſang (~ *fǣrſang*) alakra látszik utalni.

Ā (*Ī*). E hang jelölésében szótárunk nem egészen következetes,
mindazonáltal szerencsésen túljutott már azon a teljesen bizonytalan hang-
jelölési állapoton, amelyet a régebbi latinbetűs román szövegek képviselnek.
Így is megkülönböztethetünk legalább ötfajta jelölésmódot.

1. A kézirat elején az *ǣ* (*ī*) hang jele olyan *a*, amely cikk-cakkos
hullámvonallal van aláhúzva (vö. 6. sz. melléklet). Ez a jelölés csakhamar
megszűnik: a 20. l.-on túl csak egészen szórványosan akad nyoma (pl.
a 379^a. l.-on).

2. Mihelyt az 1. pontban leírt hangjelölés eltűnik, kéziratunk további
részében az *ā* (*ī*) legáltalánosabb jele szóközépi helyzetben² *æ*, pl. *cærma*,
'gubernaculum, regimen' (78), *Cæſhlégi* (Færſhang) 'Bachanalia' (80),
coſærfheu 'tumba' (129), stb. Természetesen ennek a jelölésnek is van
hátránya; nem tudjuk ugyanis, mikor olvasandó az *æ* csoport betűjeleim-
nek eredeti hangértékével.³

3. Az *an*, *am* csoportokban a pusztá *a*-nak is *ā* hangértéke lehet,
pl. *anger* 'angelus' (24), *bland* 'blandus' (58), *cant* 'canto' (86), *camp*
'campus' (85), *amblu* 'ambulo' (24) stb.

4. Egyes szavak — különösen latin eredetű névmások esetében —
az *ā* (*ī*) hang jele *e* is lehet, pl. a 197—8. l.-on *enſa* a. m. *īnsǎ*, *ensumi* a. m.
īnsumi, *enſǣtz* a. m. *īnsuſi*, stb. Szóközépi helyzetben biztos példa *penza*
(391) = *pǣnzǣ*; az *ā* hang megmaradását a *paenza* (379^a) változat igazolja.
Ugyancsak ideszámítható a szabályos *fǣn* (201) a. m. *fǣn* alaknak *fen* válto-
zata (207), amelyet aligha olvashatunk **fǣn*-nek. Kevésbé világos *īnfrǣn*
írás módja: a szabályos *īnfrǣn* mellett felbukkan egy *īnfren* változat is

² Szó elején *e* jelölés igen ritka; vö. mégis: **æmi* umbra pe limba (325).

³ Ha Klein szótára nyomtatásban *æ* és *ae* között tipográfiai különbséget
tett volna, e nehézség egyszerre megszűnt volna. Erre azonban — úgy látszik — a
szerző sem gondolt. Néhol az *e* fölé két pontot tett, ezzel jelölve a két betűnek külön-
álló hangértékét: *raēt* (576), *naēm* (459), *mcēmūca* (336), *zſæēſc* (564), stb. Vö. még
vǣē 'væe' (577). Jelen kiadásunkban az *ā* hangértékű *ae* csoportot, nyomdatechnikai
okokból, nem *æ*, hanem *ae* betűvel írtuk át.

(282), ez azonban keletkezhetett másodlagosan az *înfrăna*, *înfrănăm*, *înfrena*, *înfrenăm*-féle alakokból is. Lehetséges azonban, hogy itt is egyszerűen latinos alakról van szó (vö. *frenum*).

5. Végül igen sokszor, különösen szó elején az *i* hangot pusztá *i* jelöli, vö. az *im*-, *in*- kezdetű szavakkal (252. kk.). Számos *Am*-, *An*- kezdetű, szónak is van *im*-, *in*- kezdetű változata, pl. *amblu* mellett **imblu* (254), *angerefc* mellett *ingerefc* (286), *andre* mellett **indré* (278), stb. Érdekes példát nyújt még *angust*, amely — írott alakja ellenére — az *i*-hez tévedt (289).

E, I, O, U. Az *e* betűnek fentebb jelzett *ă* hangértékétől, valamint az *i* betűnek egyes mássalhangzók előtt jelentkező *i* hangértékétől eltekintve, mindeme betűket mai rendes közromán hangértékükkel kell olvasnunk. Hangsúlyos helyzetben mindegyik kaphat éles ékezetet is, ezzel azonban hangszínük nem változik meg.⁴ Egyes, a köznyelvtől eltérő alakok származását a hangtani részben világítjuk meg (Ht. 2. kk.) s ugyancsak ott térünk ki a legfontosabb magánhangzóingadozásokra is (*e* ~ *i*, *o* ~ *u*). A szóvégi *-u* jelölésének kérdéséről ld. Ht. 11.

2. Kettős magánhangzók. Jelölésmódjuk általában azonos a mai román helyesírás jeleivel. A két emelkedő kettőshangzó, *ea* és *oa* között Klein rendszerében mindössze annyi az eltérés, hogy *ea* esetében, ha egyáltalában van *e* betűcsoport valamelyik tagja felett ékezet, azt feltétlenül a hangsúlyos *á* kapja: *ea*, vö. *ceáfa*, *ceápa*, *ceápja*, *ceás* (96). *oa*-nál viszont — a szabályos *boála*, *boamba*, *boáre* (61) alakok mellett — néha akadnak *óa* változatok is (pl. *chietóare* 105, *unfóare* 554), anélkül azonban, hogy ehhez a kettősséghez bármilyen sajátos hangérték fűződne. Véleményünk szerint az utóbbi esetben csupán az akkori cirillbetűs írásmód hatásáról van szó (vö. $\Delta\sigma\chi\omicron\alpha\rho\tilde{\epsilon}$, $\Pi\eta\chi\omicron\alpha\rho\tilde{\epsilon}$, Şincai, Econ. 86).

Az emelkedő kettőshangzók közül csupán az *i*- előtaggal összetettek tarthatnak számot bizonyos figyelemre. Ezeknél három lehetőséget különböztetünk meg:

1. Nem ritka jelenség az előtag jelöletlensége, akár manapság is szó kezdetén, a latin eredetű szavak (*este*, *era*, stb.) esetében. Szótárunkban ilyenek **eftin* (197), *érni* (199), a. m. *ierni*, *ézer* (200), a. m. *iezer*, ilyen a különös *éftere* 'essentia' (u. o.), stb. Mindezen egyalakú szavakhoz viszonyítva elszigeteltnek tűnik fel *érha* (199), amelynek van *ierha* változata is (252).

2. Ha a kettőshangzó második tagja *a*, az *ia* kettőshangzót — a gyakorta *ia*-nak ejtett *ea* hatására (vö. Ht. 15) *ea*-val is lehet írni, de csakis szó kezdetén: *eárba*, *earna*, *easca*, *eau*, *eáffa*, *eáz* (197), a. m. *iarbă*, *iarnă*, *iască*, *ian*, *iasă*, *iaz*.

3. A 2. pontban jelzett írásmód azonban nem terjed ki valamennyi *ia* kettőshangzóra: ezért ajánlja Klein a *ia*, *iáta*, *iápa*, stb. esetében (251)

⁴ Néhol az éles ékezet tompának van írva, pl. *omăda* (374a), **oflăca* (371a), ennek azonban szerintünk semmi jelentősége sincs.

az *i*-s szókezdetet, ugyanott felsorolván a *iarbă* és *iască* alakokat is. Vö. még *in* ~ *iîn* (252).

Körülbelül ugyanezen elvek érvényesülnek akkor is, ha az *i* előtaggal összetett kettőshangzó szóközépi helyzetbe, magánhangzó után kerül, vagyis ha a félhangzós *i* két magánhangzó között áll. Ilyenkor írásmódját a környező hangok hangszíne dönti el:

1. Ha a második hang *e*, a kettőshangzó *a* után soha sincs kiírva, más hangok után is ritkán, pl. *băe* (44), *clăe* (118), *găe* 'milvus' (222), *găe* 'stramira' (379^a), *plăe* (402), stb., *muere* (365), **muerușca* (u. o.); *cue*, **cuier* (145), de **cuiv*, **cuiér* is (146).

2. Ha a második hang *a*, az intervokalikus hang jele *e* (vö. fentebb *earna*, stb.). Ide tartozik *buea* 'bua, potus puerorum' (72), *miea* 'agna' (354), *cariea* (92) a. m. 'căreia', **placășu* (398), *marieășu* (346), *poăta*, (de *poetzi*, 405), *burueana*, *buruenos* (74), *pocădnie* (404), **poăna* (405). Vö. még *taeat*, de *taere* (522).

3. Végül, ha a második hang nem *e* vagy *a*, az intervokalikus hang jele *i*, pl. *coiu*, *coiós* (125), *fuiór* (220), *buffuióc* (74). Nagyritkán fellelphet ez a jelölésmód *a* előtt is, pl. *paengîn* (379^a) mellett találunk *paidânjin* (381^a) változatot is. *E* előtt hasonló példa lenne *ajept* (vö. *aeptare* 10), de a *j* ki van törölve.

3. Mássalhangzók. Jelölésükkel gyorsan végezhetünk. Változatlanul került át Klein latinbetűs román helyesírásába: *b, d, f, h, l, m, n, p, r, v, z*.⁵

C mássalhangzók és *a, o, u, ä* és *á* előtt *k*, egyébként *e* és *i* előtt *č* (*cs*). Mivel azonban Kleinnak rendelkezésére áll még a magyar helyesírásból átvett *ts* (*tʃ*) = *č* hangjelölés is, néhol ingadozás jelentkezik a latinos és magyaros írásmód között, pl. *biciu* (55) és *bítʃu* (57), *biciuluéfc* (55) és *bítʃuluéfc* (57). Ilyenkor Klein rendszerint a *ci* írásmódot tartja jobbnak és a *ts* írásmódot feltüntető alak említésénél visszautal az előbbire. Szókezdő helyzetben *ts* egyáltalában nem fordul elő. Ugyancsak a *č* hang jele két elszigetelt esetben *čf*; *obicʃnuéfc*, *obicʃnuit* (386).

G mássalhangzók és *a, ä, á, o, u* előtt a. m. *g*, egyébként *e* és *i* előtt *dž*. A *g'* változat és egyéb rokonhangok jelölésére már használatos a *ghe, ghi* kapcsolat, mint a mai helyesírásban.

J hangértéke a maival azonos, vagyis *ž*, előfordul azonban — főleg zöngés mássalhangzók előtt — hogy *e* hangot *sh* (*ʃh*) jelöli, pl. *shder* (484), *shnéapan* (486). Elszigetelt magyaros maradvány: **pe din zsos* (390)

A *k, q, x* és *y* betű Klein szótárának román helyesírásában nem szerepel.⁶

S hangértéke *sz*; szóközépi helyzetben, két magánhangzó közt, az *sz* jele *ʃʃ* (*ss*), pl. *cășfa* (197) = *iasă*.⁷ Klein a szó elején és közepén

⁵ Néhány szórványos betűkettőzés (*pelle*, 390, *pénne*, *pennos*, u. o.) természetesen a latin helyesírás hatásával magyarázható.

⁶ Elszigetelt maradvány: *quere* = *care* (304). A cirillbetűs írásmód tükörképe **tipografie* (304* *pileu* a.) A *k* betű szórványos példái: **cocosh salbatek* (124), **earmárok* (197), **puska* (545).

⁷ Elszigetelt esetek **deszhám*, **deszholb* (181).

szabályosan hosszú /-et, ír, Molnarnál a rövid *s* és hosszú *f* szeszélyesen váltakozik.

Sh hangértéke *š*, mint több más, e korban írott latinbetűs román emlékekben. Valószínűleg pusztá íráshiba *sézi*, *shézi* helyett (114, *ciúce* a.).

T rendes hangértéke mellett fellép a latinos *ti* kapcsolat *c* (*ts*) értékkel, ennek is azonban meg kell küzdenie a hagyományos *tz* elterjedésével. Gyakran találjuk egyazon alakot kétféleképpen írva (*avutzie* ~ *avutie*, 42–3, *betzie* ~ *betie*, 54), azonban gyakoriak a *barbatie*-féle (48) alakok is. Természetesen a *ti* ~ *tz* írásmódnak megvolt az a hátránya, hogy nem lehetett többé világosan megkülönböztetni azokat az alakokat, amikor a *ti* megtartotta eredeti hangértékét (pl. **tioc* 'Köcher, Holster, Hulster' 530). Néhol ilyenkor Molnár a hangérték pontosabb jelölése végett a *thi* írásmóddal próbálkozott (pl. **babathie*, 43, a. m. *bábätie*), Klein azonban ragaszkodott a *tz* betűcsoporthoz, amelyet szó kezdetén is alkalmazott (vö. 544, kk. I.). Mindent összevéve tehát a *tz* nélkülözhetlenebbnek bizonyult, mint a *ts*, amely helyett általában könnyű volt a *ci* jelet alkalmazni.⁸

4. Klein helyesírásának mintái. Az elmondottakból világosan kitűnik, hogy Klein megközelítően pontos fonetikus írásmódra törekedett, anélkül azonban, hogy egyes hangok jelölésével kapcsolatban szakítani tudott volna

a) saját régebbi latinbetűs helyesírási rendszerével, amely jórészt etymologikus jellegű volt;

b) a cirillbetűs hagyományos írás emlékeivel;

c) a magyaros jellegű latinbetűs írás korábbi román nyelvű alkalmazásaival.

Lássuk ezen hatások rétegződését egyenként.

a) Ismeretes, hogy éppen Klein volt az, aki már 1780-ban tudatosan átgondolt rendszert dolgozott ki a román nyelvnek nemcsak latinbetűs, de egyszersmind latinos szellemű írásmódjára az „Elementa Linguae Daco-Romanae sive Valachicae“ első részében (vö. Siegescu, Helyesírás 144 kk.). E rendszer azonban oly bonyolultnak bizonyult, hogy később sem Klein, nem ragaszkodott hozzá következetesen, sem az „erdélyi iskola“ többi tagja nem tartotta célszerűnek teljes keresztülvitelét. Maga Klein az 1801-ben megjelent balázsfalvi „Acathist“ előszavában némileg leegyszerűsített rendszert dolgozott ki (vö. BH. II, 425 kk.), s még Klein életében Şincai is az „Elementa“ II., budai kiadásában új, leegyszerűsített jelölésekkel próbálkozott. Szótárunk, keletkezésének idejét tekintve (1801), az „Elementa“ két különböző kiadásának megjelenése közé esik, de időben és szellemben közelebb áll a másodikhoz, s még az „Acathist“ helyesírásánál is jóval egyszerűbb rendszert mutat.

Határozottan megegyezik szótárunkkal az „Elementa“-nak azon elve, hogy az *a* „accentu acuto notatum . . . sonat sicut Linguâ Latirâ“ (§. 2). Ehhez kapcsolódik azon szabály, amely szerint „absque ullô Accentu

⁸ Elszigetelt eset, talán pusztá íráshiba *fatuza* (205) a várható *fătuza* = *fătuşi* helyett. Egy esetben *c* = *tj*: **tjinére* a minte (546).

positum pronuntiatur sicut Littera Ruthenica Ъ a Daco-Romanis pronuntiarī solet in ultima syllaba hujus vocis *lumen*“ (i. h.). Elmaradt viszont a a szóvégi *a*-nak betűkettőzéssel való jelölése (*cápraa*; szótárunkban jellemző példa: Topéfc *caenepaa* 533) és a szókezdő *a*-nak *á*-val való jelölése.⁹ A haladás mindazonáltal nem jelentős, mivel az „Elementa“ jelölési rendszere szinte pontosabb volt: ott ugyanis *minden á* = *á* s következőképp *minden a* = *ã*. Szótárunkban, mint láttuk, számos szóban kétség merülhet fel, vajjon *a*-t vagy *ã*-t kell-e olvasnunk? E kérdés radikális rendezését csak a Lex. Bud. végzi majd el, amikor az *a* betűt (hangsúly nélkül!) az *a* hang jelölésére foglalja le és az *ã* hangot új jellel jelöli (*ã*, *ẽ*, *ĩ*, vö. alább, 36–7. l.).

Mint már láttuk, ugyancsak az „Elementa“-ra vall egy-egy *ã*-nak latinos jellegű *e*-vel történő jelölése, pl. a *reu* szóban (vö. „*Reu*, *malus*“ Elementa, §. 3).

Az *á* (*î*) hangnak az 1–2. pontban felsorolt jelölései nem az „Elementa“-ból származnak (ld. még alább, c. pont a.), viszont kétségtelenül ezzel hozható kapcsolatba az *an*, *am* csoportoknak *ân*, *âm* hangértéke (vö. *trambitia*, *pane*, *camp*, stb. Elementa, §. 2; vö. még *angerului*, *manctura*, Acathist, BH. II, 425). Ugyancsak onnan származik az *en*, *em*, *in* és *im* csoportoknak *în*, *îm* hangértéke: az utóbbi kettőt az „Elementa“ is csupán szó kezdetén tartja megengedhetőnek („ab initio vocis positum“), viszont szótárunkban *en* előfordul *ân* hangértékkel szóközépi helyzetben is. Ilyennek veendő az említett *fân* szónak *fen* írásmódja, amely közvetlenül az „Elementa“-ból ered: „E. e sonat sicut apud Latinos. Excipe si ante MB, MP & N simplex ponatur. Quia in hō: casu pronuntiat sicut. A. ante has easdem Consonantes e. g. *fen*, foenum“ (§. 2.). Az Acathist-ben is Klein ezen *fen*-t cirill betűvel ФѢН-nek írja át (BH. II, 426).

A kettőshangzók jelölése terén elvi jelentőségű haladás mutatkozik. Az „Elementa“ még igen sok hangtörvény alkalmazását az olvasó figyelmére bírta: szótárunk más sokkal jobban kiszolgálja az olvasót és kevésbé számít kombinatív képességére. Mint említettük, Klein teljes pontossággal keresztülvizsi az *ea*, *oa* (*óa*) hangjelöléseket és nem állít fel többé olyan szabályokat, amelyek szerint a hangsúlyos *e*-t *ea*-nak és az *o*-t *oa*-nak ejtjük, ha a következő szótagban *a* vagy *e* van. Nincs tehát érvényben többé a következő két szabály: „Quodsi vero construatur cum aliis consonantibus praeter dictas superius, reperiaturque in sequenti syllabâ aliud *E* aut *A*,

⁹ E ponton szótárunkban az 1801-i Acathist elvei tükröződnek. Itt ugyanis Klein határozottan kiemelte azt az elvet, hogy a szókezdő *a* ékezet nélkül is *a* értékkel bír, másrészt pedig megindult azon az úton, amely a *coadă-călului*-féle írásmódhoz vezetett. Klein ezen időben elvben megtartja ugyan a szóvégi *a* kettőzését, de a gyakorlatban azt ajánlja, hogy a második hiányjellel pótolassék: „Ashâ nominâ, sâu nume, qvâre se sfârșesc eu a, v. g. *Doamna, Luna, Vita* &c. qvând eâu arthi-eului cel hotaritoriu, ar trebui sese scrie *Doamna, Luna, Vita*: iar eu Apostrof se scriu *Doamna', Luna', Vita', &c.*“ (BH. II, 426, 428). Szótárunkban mindkét régebbi fázisra akad példa; a szóvégi *aa* jelölést egy későbbi, de valószínűleg Klein kezétől származó bejegyzés is képviseli (a dâ *fugaa*, 220), hiányjeles alakok: *de vaerfta' mea* (162), *deâna'* (182), *iârba' lui tâtin* (251), *Limba' Cêrbului* (325), *Urda' Vácii* (555). Alább látni fogunk még más esetet is, ahol ilyen hiányjeles alakból végül is ékezetes betűjel keletkezett (vö. *c*) pont).

pronuntiatum ac si foret EA, v. g. *Lege*, lex. *Merge*, pergit. *Lege*: *Mearge*, *Leage*“ (§. 2.); „Cum vero post syllabam, quae cum O scribitur, sequitur alia cum A vel E scripta, O positum in priori sonat, ac si foret OA. v. g. *Porta*, porta. *Sorte*, sors. *Lege*: *Poarta*, *Soarte*“ (§. 3.). E szabályok elvetése annál fontosabb, mert azokat, Klein eredeti felfogása nyomán, Şineai és Major mindvégig elfogadta, s végül a *Lexicon Budense* révén belekerültek az első latinbetűs hivatalos helyesírási rendszerekbe is.

A kettőshangzók egyéb jelölései közül etymologikus eredetűnek mondhatók s az „Elementa“-val megegyeznek nemcsak az *este* és a *carba* típusú alakok, hanem ugyancsak ott felbukkan már az intervokális *i*-nek *e*-vel való jelölése is (pl. *Domniea* taa, az V. beszélgetésben). Igaz viszont, hogy ott ilyen *e*-t találunk nemcsak *a* előtt, hanem más helyzetben is (pl. *Domnieei* tále).

Ami a mássalhangzók jelölését illeti, az „Elementa“-olaszos elvein alapul a *ce*, *ci*, *ge*, *gi*, valamint a *che*, *chi*, *ghe*, *ghi* csoportoknak mindmáig fennmaradt hangértéke. Ugyanonnan származik a franciás jellegűnek mondott — de talán német közvetítéssel (vö. *Journal*, stb.) — megismert *j*-nek *ž* hangértéke („J, j pronuntiatum sicut apud Gallos“, §. 3.). Ugyancsak az etymologikus irány maradványa a *ti* betűcsoportnak *c* (*ts*) hangértéke, viszont a *ç* jelnek, amely etymologikus célokat szolgált (pl. *façie*, *glaçie*), többé nyoma sincs.

Az „Elementa“-írásmódjának érdekes, de indokolatlan maradványa a magánhangzók között álló *s*-nek *ss*- (*ff*)-szel való jelölése („duplex vero tenue, ut S Latinum, aut Italicum v. g. *Folossitore*, propugnatrix“ §. 3.). Ennek a jelölésnek ugyanis csak addig volt létjogosultsága, amíg a *si* betűcsoportnak egyébként *š* vagy *ši* hangértéke volt. Mivel azonban Klein szótárában az *š* jelölésére külön jelet alkalmazott (*fh*, vö. alább), a *z* hangot pedig — alighanem magyar példa nyomán — *z*-vel jelölte, az *ss* megtartása többé nem volt indokolt, legfeljebb ama német ajkúak vagy németül tudók számára, akik ilyenkor *z*-t olvashattak volna. Az egész hangjelölés egyébként is német eredetűnek látszik.¹⁰

Végül megjegyzendő, hogy egy-két esettől eltekintve (pl. **pugn*^{10a} v. *pumn* 428) szótárunkban általában nem szerepelnek már olyan merőben etymologikus jellegű írott alakoknak, mint *gnell* 'agnellus' (itt *miel* 354, de a *gnell* alak talán *mn'el*, *n'el*-féle nyelvjárási ejtésre utal), *cauall* 'caballus'

¹⁰ Az *ss*-nek *ff*-féle használata gyakori délerdélyi román magánokiratokban, de nemcsak intervokális helyzetben. Íme néhány példa: 1795: *supenjassa*, *bisserika*, *kessetoritiz*, *ssc asstupe*, *impinss*, *omenjasske*, *jesste* (Fogaras, Stud. Doc. XII, 190); 1803: *ssc*, *foloss*, *assesat*, *casse* (Nagyszeben, i. m. 147); 1804: *ssc*, *entzeless*, *scrisse* (u. o., m. 151); 1817: *tissaholtz*, *ceinsstít*, *matasse* (u. o. i. m. 174), stb. Véleményem szerint ezen iratok eredetijében *ß*-nek kell állania, tehát a kiindulópontot *impinß*, *jeßte*-féle alakok képezték. A *ß* sűrűn szerepel Magyar Simon kéziratos tankönyveiben is (vö. AECO. VII, 504). Kleinon kívül betűkettőzést alkalmazott Körösi is, vö. *nepresussil*, *lássá*, stb. (BH. II, 462). Minden esetben betűkettőzést találunk Molnar nyelvtanában (*Isurilt*, *ofstenealt*, 92), de ott az *s* = *z* (*enprumutes* 308).

^{10a} A *pugn* változatot Budai (-Deleanu) is használta 1820 körül: „Trandafir cu pugnil între spete — Aşa o loveşte, cât mai n'o amete“ (Treii viteji. 2021—2. sor. ed. G. Carduş. Buc. 1928, 112).

(itt *cál* 80), stb. Az etymologikus túlzások kiküszöbölésére mutat a nem ejtett *h* betűnek (pl. *Hoste* a. m. *oaste*) s a *qu*-nak teljes mellőzése, noha még az „Acahist“ is ragaszkodott a *qu*-hoz (*quáre, quárele, dequat*). *X* és *y* már az „Elementa“-ban sem szerepelt.

b) Még ha el is tekintünk néhány cirillbetűs alaktól (vö. pl. 69), a hagyományos cirillbetűs írás hatását több ponton világosan felismerhetjük. A magánhangzók lejegyzésében kétségtelenül a cirillbetűs írás emléke a hangsúlyos magánhangzóknak ékezettel való jelölése; a magyar helyesírásból ugyanis az ékezetnek ilyen funkciója nem származhat. Az *a* betű esetében az *á* változat számos esetben tekinthető ugyan hangszín-különbségre utaló jelnek is (vö. fentebb, 28. l.), azonban *e, i, o* és *u* esetében ilyesmiről aligha lehet szó. A kettőshangzókkal kapcsolatban fellépő *oa* jelölés cirillbetűs eredetére már utaltunk: e jelenség számos más, e korban készült nyomtatványban is megfigyelhető. A Lex. Bud. viszont már mindig a kettőshangzó második tagjára teszi az ékezetet (pl. *Móra* — *Моаръ*, 399). Nyilvánvaló továbbá a cirillbetűs írásmód hatása az intervokalikus *i* jelölésével kapcsolatban is. Az 1. pontban említett *báe, cláe* típusú alakok pontos megfelelői *Бáе* (Lex. Bud. 43), *кЛáе* (uo. 126), bár *e* típus éppen a Lex. Bud.-ben már nem jelentkezik teljes tisztaságában, amennyiben *gaie* cirillbetűs változata *раіе* (Lex. Bud. 231), *paie* megfelelője *паіе* (Lex. Bud. 478), stb. A 2. pontban jelzett *iea* betűcsoport cirillbetűs előzménye *іѣ'* vagy *я*, vö. *міѣ'* (Lex. Bud. 391), *мъріѣ'ш* (Lex. Bud. 378); *пльамѣ* (Lex. Bud. 510), vö. még *Бъррѣвъѣ, Бъррѣоѣ* (Lex. Bud. 75). Végül cirillbetűs előzményre tekint vissza a 3. típus is, ahol már régebben is *i* szerepelt, pl. *Бѣсѣіѣѣ* (Lex. Bud. 76). Ami a *paecangin* és *paiangin* kettősséget illeti, ennek szintén pontos magyarátatát *ryújtja* a Lex. Bud. két alakváltozata: *Паанции* és *Паіѣ'ции* (478). — A mássalhangzórendszer jelölése természetesen külön utakon jár: itt semmiféle cirill hatást nem fedezhetünk fel.

c) Szótárunk helyesírásának legérdekesebb jelei kétségtelenül azok, amelyek a magyar helyesírásból, illetve olyan írásmódokból származnak, amelyek — többé-kevésbé magyar hangjelölésekkel keverten — a román nyelvnek nem etymologikus, hanem fonetikus lejegyzésére szolgáltak. E rendszerek természetszerűleg közel álltak Klein elvi elgondolásához, legalább is abban az időben, amikor román-latin szótárán dolgozott.

Első jelünk, amelyet e csoportban tárgyalnunk kell, az *ae*, amelynek mint említettük, *á* hangértéke van: ez a jelölés váltja fel a szótárnak csak első felében alkalmazott jelet, a cikk-cakkosan aláhúzott *a-t*, amelyben csakis önkényesen választott jelölésmódot láthatunk (akárcsak a vízszintes rövid vonallal aláhúzott *a* esetében, amelyet *ã* hangértékkel maga Klein sem tartott elfogadhatónak). Az *ae* kétségtelenül nem magyar, hanem latin jellegű betűcsoport, azonban a történeti előzmények vizsgálata kétségtelenné teszi, hogy a román helyesírás történetében mindenkor magyaros környezetben bukkan fel. Eredetileg Fogarasi István kátéjában (1648) nem is az *á*-nek, hanem inkább a másik speciális román magánhangzónak, az *ã*-nek jele volt, pl. *totae* (9) *kae* (14), *hraenefzk* (20) stb. vö. Tamás, Fog.

36, Siegescu, i. m. 98). Az *ae* = *â*(*i*) hangmegfelelés itt még sokkal ritkább, (pl. *Aendferi* 43). Klein írásmódjához közelebb áll 1674-ben Halici Mihály: nála az *ă* mindig *e*-vel van írva, viszont az *ae* lehet — a szintén előforduló *e* mellett (vö. *emperecie, kent*) — már az *â* hang jele is: *maene* a. m. *mănă* (és nem *măne*, ahogy Siegescu tévesen állítja, 101), *paenye* a. m. *pâne*. A XVIII. század folyamán *e* latinus írásmód különösen katolikus és görög-katolikus körökben élt tovább. A Budán, 1780-ban megjelent Katekizmusban még az *ae* mind az *ă*, mind *â* jele lehetett (vö. Siegescu, 113), akárcsak a Bánsági Névtelen szótárában (pl. *panae* a. m. *până, aembla* a. m. *îmblă*, vö. N. Drăganu, DR. IV, 126), viszont a budapesti Egyetemi Könyvtárban fennmaradt román ABC-könyvben és német nyelvkönyvben, amelyek bebizonyíthatólag Magyar Simon nagyváradi kanonok művei (vö. Gáldi L., AECO. VIII, 489 kk.), az *ae* már kizárólag az *ă* jele (pl. *szaerî, paerintzi*, ABC. 154), s csakis a felül vízszintes vonással ellátott *ae* jelöli az *â* hangot (pl. *szaerăenirî, săenî*, i. h.).¹¹ Mindezen jelölésmódok még nem adják kezünkbe a Klein-féle használat kulcsát; legfeljebb arra utalnak, hogy a XVIII. század vége felé megindultak azon törekvések, amelyek — valószínűleg Halici sokkal korábbi példaadásától függetlenül — az *ae* betűcsoportot az *â* hang kizárólagos jegyévé igyekeztek lefoglalni. Ezen törekvés tűnik ki Bíró Dávid piarista tanár (1713—1775) előbb Kalocsán, majd Budán megjelent bibliafordításából is (Évangeliile la toate duminecsile). Bíró ugyanis már csupán az *â* hangot jelöli *ae*-vel, azonban föléje — Magyar Simon és más unitus szerzők gyakorlatával egyezően — vízszintes vonást tesz (pl. *szăenteci, 32, szkrăesznierea dinczilor, 16, plăengăendusă, 10, stb.*). Ezen diakritikus jelnek használata azonban csak akkor lett volna jogosult, ha mellette a vonás nélküli *ae* éppen úgy, mint Magyar Simonnál — az *ă* hang jelölésére szolgálna. Erről azonban — alább említendő körülmények miatt — itt már nem volt szó: az *ă* hang jele Bírónál *ê* (*empăfuri* 44), s ezzel az *ăê* betűcsoport diakritikus jele egyszerre henye írástörténeti maradvánnyá vált. Hasonló a helyzet Molnar nyelvtanában, ahol az *ă* jele *é, è, de* az *â, î* még egységesen *ăê* (pl. *măengăiu = мѣнгу* 193).

E ponton kapcsolódott bele a fejlődésbe Klein. Mivel szótári célokra — úgy látszik — maga sem találta megfelelőnek azt az erősen ingadozó etymologikus írásmódot, amelyet az *â*-re vonatkozólag még az *Acathist*-ban is ajánlott (*paemnt* a. m. *pământ*, de már *dequat* a. m. *decăt!* Vö. BH. II, 425), világosabb, félreérthetlenebb jelölésmódra törekedett és elfogadta Bíró Dávid és Molnar jelölését. Elhagyta azonban belőle a már amúgy is feleslegessé vált vízszintes vonást, amelynek — mint láttuk — *e* rendszerben semmi értelme sem volt. Ezzel pedig a magyarországi latin műveltség hatására keletkezett XVIII. századi helyesírási kísérleteknek egyik sajátos eleme került bele Klein rendszerébe.¹²

¹¹ E megkülönböztetést később Pumnul Áron próbálta feleleveníteni; Lepturariul-ját még 1862—4 között is ezen helyesírással nyomatta.

¹² Bíró a hozzá szellemben meglehetősen közelálló erdélyi iskolára más vonatkozásban is maradandó hatást gyakorolt. Ismeretes például, hogy a Lexicon Bud.-ben az *ă* jele *â, ê, î*, sőt *ò* vagy *ú*. Véleményem szerint *e* jelölés őse szintén Bírónál ke-

Mint említettük, Kleinnál szókezdő helyzetben az *ā* jele *e* is lehet. E sajátságot szintén származtathatjuk — talán Molnar közvetítésével (vö. *enkununare, enoire, èntèrire*, Sprachl.³. 62—3) — Bíró evangéliumos könyvéből, ahol az *ā* hangot csakis ezen helyzetben jelölheti *è*, vö. *embrekat, èntru* (4), *Èngserul* (5), *èmplinire* (7), stb. Minthogy azonban itt az ilyen *e* betűk felett mindig az *ā* esetében is használt függőleges hullámvonal van, ismét a diakritikus jel tudatos elhagyását kell feltételeznünk. E téren hathattak egyébként Kleinra a magyar helyesírású román szövegek is (vö. Drăganu, DR. IV, 125, Tagliavini, Lex. Mars. 53—4, Siegescu, i. m. passim), tehát lényegében véve ismét régebbi sajátság megőrzésével van dolgunk, amely Klein korában Délerdély magánjellegű szövegeiben is divatozott. Nagyszomból idézhetjük az olyan alakokat, mint *èntru* (1781: BH. II, 293), *ènnainte, terg* (1786: Stud. Doc. XII, 109), *enke* (1803: i. h. 145), stb. Klein nem tett egyebet, mint ezt a szó helsejében is használt jelölésmódot — néhány etymologikus jelölést (*fen*, stb.) nem számítva — csakis a szavak kezdetén alkalmazta, tehát a jel tunkcióját itt is, mint más esetben, pontosan elhatárolni igyekezett. E törekvés egyébként összevág az „Acahist” előszavának egyik megállapításával, ahol Klein *sene* (САЕНЕ), *sengur* (САЕНГУР) helyett inkább a *sine, singur* alakot ajánlotta (BH. II, 427).

Igen érdekes problémákat vet fel a mássalhangzójelölésnek néhány, e körbe tartozó részlete is. Mindenekelőtt magyarázatot érdemel az a körülmény, milyen forrásból származik az *š* jelölésére használt *sh* betűcsoport?

Az „Elementa”-ból nem származhat: ott Klein csak az *i* előtt *š*-nek ejtendő *s*-ről és a *sce, sci* hangcsoportok *šte, šti* értékéről nyilatkozott (§. 3).¹³ Nem szolgálhattak mintául Bíró, s egyéb magyaros szövegek sem, mivel ott az *sz* és *s* jelek magyar hangértékükkel voltak használatosak. Molnar nyelvtana a németes *sch*-hoz ragaszkodott. Az egyetlen tudományos igényű szöveg, amely Kleinnak e téren előfutárja lehetett, a Bánsági Névtelen szótára, ahol ugyanis *sh*-el írott *š* bőségesen előfordul, pl. *agrefh* (4), *aldemafh* (6), *anifh* (7), stb. Ezzel azonban az eredet kérdését nem oldottuk meg, legfeljebb rámutattunk egy olyan szövegre, amely Klein szótárának eme hangjelölésével azonos jelenségeket mutat.

Feltűnő azonban, hogy ugyanazon XVII. századi emlékből az *š*-et nemcsak *sh*, hanem más betűcsoport is jelölheti, mégpedig a németes *sch*, vö. *alenisch* (6), *kelemarisch* (56), stb. Ezzel pedig el is jutottunk az *sh* hang-

reszendő, aki az *ā* hangot — mint említettem — az *e* betű fölé helyezett függőleges hullámvonallal jelölte (*e*), pl. *szèlèstujè/zk* (19), *àvrab de peste* (56), stb. A Lex. Bud. újítása viszont abban állott, hogy az *u, è, è* stb. jeleket etymologikus megfontolások szerint váltogatta. Megjegyzendő, hogy Bíró sajátos írásjelét a legtöbb kiadás igen tökéletlenül adja vissza: Siegescu (i. m. 123 kk.) hiányjeles *re'skumperaczi*-féle alakokat közöl, BH. viszont már a Lex. Bud. *è* jelét alkalmazza, pl. *èlme'sit* (II, 413). A jel igazi alakjáról csakis a budai kiadás megvizsgálása tájékoztat. Sajnos az eredeti kalocsai kiadás egyelőre ismeretlen, csupán híradásaink vannak róla (vö. Szinnyei, Magyar Írók. I, 1081).

¹³ Az 1779-ben megjelent Carte de Rogacioni-ból idézi BH. (II, 230) a *deshhide* (= *deschide*, vö. alább 28, 3) alakot, de ennek hatása aligha vethető tégelyembe.

jelölés eredetéhez. Hasdeu ellenében, aki jelünk eredetét délszláv területen kereste (Columna lui Traian, X, 415),¹⁴ valószínűleg Drăganu-nak van igaza (DR. IV, 126—7), aki szerint a *sh* használata a XVIII. és XIX. század fordulóján ismeretes volt Délerdélyben, mégpedig éppen Nagyszeben környékén, ahonnan már egy másik hangjelölési módot is származtattunk (*ff = s*). Egy 1803-i nagyszebeni magánokiratban ilyen alakokat találunk: *shadron, shurtz, mushame* (StD. XII, 146) s ezek annyival inkább bizonyító erejűek, mert ugyanazon szövegben megvan a *ts* jel *č* hangértékkel (*pant-litsi*) s a *tz* mint a *c* hang jelölése (*suptziri, shurtz*), tehát nem is egy, hanem három mássalhangzó jele pontosan egyezik Klein helyesírásával (ld. még alább).

Kétségtelen, hogy Klein a következetesség és a nagyobb világosság kedvéért választott az *š* számára egyetlen jegyet. Ez tűnik ki a szótárunkkal egykorú "Aathist" előszavából is, a hol Klein tudatos helyesírási reformját határozottan kiemeli:

"Si macár qve in cuvintele, qväre vin din latinie de säu scris latineste cu si, romaneste se zice шн. Ci pentru qve nu totzi shtiu qväre cuvinte vin din latinie qväre nuse fáca ceva confuzie unde trebue sa se zica шн, s e s e s e r i e c u s h, macár qve *sh* cu *si* ár fi bine v. g. *si, sh* шн. *Credinciosi, credinciosi* креднчосн. *Mosie, moshie, мошье, Rusine, Rushine, рвшине. Rosiul, Roshul рошья* &c. Ci pentru qve de multeori *si* se zice qvá шн, mai bine шн sese scrie cu *sh*" (BH. II, 427). A továbbiakban Klein ajánlja még a *shátra, shopperla, sherpe, shoarece* alakokat, nem tagadván azonban, hogy lehet a *siatra, sioarece* stb. írásmódot is követni. Ingadozik *sciintza* és *shtiintza, miluésce* és *miluéshte* között is, de végül mégis inkább az utóbbiak mellett dönt.

Nem akarunk szótárunk kronológiai határán messze túltekinteni, mégis azonban megjegyzendőrek találjuk, hogy Klein reformja kétség-telenül ért el bizonyos sikert. Átkerült nemcsak az 1806-ban immár nyomdakésszé érett végleges szótári szövegekbe (vö. Göbl, Szót. 29), hanem átmenetileg meghonosodott Şincsei írásmódjában, pontosabban az Elementa 1805-i budai kiadásában (Siegescu, i. m. 169), feltűnik néhány nagyváradi görög-katolikus forrásból származó nyomtatványban (1806: Adplausus, Veress, BRU. II, 153; 1808: u. o. II, 167, stb.), s még 1826-ban is felbukkan nagyszebeni magánokiratban (idézi Drăganu, DR. IV, 127—8). Véglegesen azonban mégsem honosodhatott meg: egyrészt a latinos irány hívei tovább kardoskodtak a *se, si, sce, sci* csoportokban előforduló *s* betű *š* hangértéke mellett, másrészt pedig a német hatás alatt álló területeken tovább virágzott a *sch* jel (pl. egy 1807-ben Fogarasban megjelent "Versuri veselitoare" című nyomtatvány elvben a *si, sce, sci* írásmódot ajánlja, de már a címben *Fo'gáraschului* alakot ír (vö. Veress, BRU. II, 154, ld. még *Verschuri de*

¹⁴ Nines azonban éppen kizárva, hogy Klein ismerte Lastric Fülöp, Budán is működő horvát ferences helyesírási rendszerét, ahol az *sh* szintén *š* hangot jelöl (vö. Testimonium bilabium seu Sermones panegyrico — dogmatico — morales, Venetiis, 1755 s ehhez L. Hadrovics, AECO. IX—X, 363 kk.), Lastric hangjelölései közül éppen ez hatott legjobban kortársaira (AECO. IX—X, 373).

laude, u. o. II, 159). A latinos írásmód, ennyi habozás között is, tehát közel félszázadon át uralkodott s a ma használatos *ſ* jelet — amelynek őse a már Klein által régebben használt *ç* (*ſáçie, gláçie*) — csak 1860-ban javasolta végleges elfogadásra a Nagyszzebenben összegyűlt bizottság (Siegescu, Helyesírás 223).

Rövidebben végezhetünk Kleinnak két másik magyaros írásjegyével. Láttuk, hogy a *ce, ci* csoportok mellett néha alkalmazza még a *ts* jelet és az aránylag ritka *ti* mellett gyakran feltűnik a *tz* is. Mindkét jelölést — mint fentebb, az *sh* köznyelvi példáival kapcsolatban már említettük — a kor latinbetűs, magyar helyesírású szövegeiből kell származtatnunk. Már Fogarasinak *ts* a jellegzetes jelölésmódja a *č* hang esetében (vö. már a munka címében: *Catechismul Atsaja ej Atsaja* stb.) s később is, egészen Magyar Simon tankönyveiig, ezen jelölés állandóan váltakozik a talán gyakoribb *cs*-vel (szótárunkban viszont ez csak két esetben bukkan fel, vö. 31. l.). Az általánosan ismert példák tanúságát délerdélyi nyomtatványok és magánokiratok bőven alátámasztják (1781: *tsei*, BH. II, 293; 1786: *tsitit*, StD. XII, 109; 1795: *tseior*, i. h. 190; 1800: *vonyits, nits*, Veress, BRU. II, 121; 1803; *tsasur*, i. h. 144; 1808: *krutsi mits*, Veress, BRU. II, 168; 1817: *pitsorye, tse*, i. h. 174, stb.). Érdekes azonban, hogy az "Acathist"-ban Klein ezt az írásmódot egyáltalában nem ajánlja, viszont annál kedvezőbben nyilatkozik a *tz*-ről: világossági érvekre hivatkozva *drepti* (drepti) helyett inkább a *dreptzi'* írásmódot javasolja (BH. II, 128). Kétségtelen, hogy Klein e téren sem eredeti, hanem pusztán beleilleszkedik a régebbi hagyományoknak egyik ágába. Már Halici ismert ódájában felbukkan a *fraetatzi* alak, a legrégebb erdélyi szótárban akad *dièkutz* (33, An. Ban.), s aligha lehet igaza Siegescunak, aki efféle eseteken kizárólag német hatásra gondol (Helyesírás 114). A *tz* jel éppen elég közönséges volt a régi magyar helyesírásban: Szenci Molnár Albert és Páriz-Pápai Ferenc szótáraiban még a *c*-vel kezdődő szóval is *tz* alatt keresendők. Így vélték ezt maguk a latinos iskola tagjai is: Šircai szerint „t ut lingua latina, sed ante i . . . ut *tz* apud Hungaros“ (Elementa, 1805 nyomán idézi Siegescu, Helyesírás 169). Klein közvetlen forrása természetesen ismét Délerdély mindennapi latinbetűs helyesírása volt (vö. 1795: *kessetoritiz*, St. Doc. XII, 190; 1803: *tejtaz, keitzele*, i. m. 144; 1804: *entzeles*, i. m. 151; 1817: *vitzel*, i. m. 174, stb.). Nagy kár, hogy Klein józan jelölésmódját már Šircai elvetette s még inkább a Lex. Bud. szerkesztői.

*

Összefoglalásképen megállapítható tehát, hogy Klein szótára helyesírásának megalkotásánál nem szakított ugyan teljesen saját alapvető művének, az "Elementa"-nak egyes hangjelölési módszereivel, azonban elvben már meglehetősen eltávolodott azoktól. Mindinkább egységes és könnyen áttekinthető rendszert akart népének adni, s határozottan az volt a szándéka, hogy végül is minden hangot lehetőleg egyazon betű jelöljön vagy ha két különböző, akkor azoknak használata pontosan elhatároltassék. A hagyományos cirillbetűs román írás hatása aránylag kevésbé

érvényesült, annál jobban kidomborodott viszont azon sajátosan magyar és szász hagyományok befolyása, amelyeket Kleinnak is figyelembe kellett vennie. A különböző s olykor bizony nagyon eltérő eredetű jelölésmódok összeegyeztetése, gondos összehangolása Klein filológiai érzékének és mérsékletre hajló, józan belátásának kétségtelen tanúsága.

B) Hangtan.

a) Hangsúlyos magánhangzók.

1. A. — 1. *š*, *ž* után az *a*-ból olykor *e* lesz: az *incrucisare* típusú köznyelvi főnévi igenevek mellett felbukkan *imponcišhère* (260, vö. azonban *poncišhère* 407), *ingrošhère* (289, egy példát idéz DAcR. II, 692, hasonló azonban pl. a Szilágyságban is: *ingrāšere*, MZ.). A multidejű melléknévi ige-névre e szórványos palatalizáció nem terjed ki (vö. *incrucijhát* 272, *ingrašhát* 287, *imponcišheat* 260).¹ Hasonló alakok még *jelnic* (567, vö. *želnic*, GS. V. 316, Zsinna, Szeb.), **stagér* (503, olv. *stāžer*, esetleg *stāžer*, vö. *stajeriu* 504); már Benkő közölte a *Ste'sár* ~ *Ste'sér* változatokat (539—40 sz.), s B.-ban ma is él *stejeryū* (BL. IV, 138; hasonló alak még, de nem tartozik szorosan ide az olténiai *štžér*, GS. V, 75; ld. ehhez JB. IV. 270, valamint *slžžrvi*, Istrate, Nepos 59). Nagyon feltűnő viszont *shufhiáriu* mellett *shufhtériu* (489): az első alak a köznyelvi, de főleg Moldvában járatos *šistar* 'Melkeimer' erdélyi és olténiai változata (Tiktin 1436), a második alak azonban egyelőre más forrásból nem ismeretes. — 2. Egy-két esetben hangsúlyos *a* ~ *o* ingadozást találunk. **Galán* (225) ~ **golon* (233) esetében az ingadozás magyar eredetű: *galand* szavunk *ā*-jának kétféle hanghelyettesítéséről van szó (vö. *marokvas* > *marcāšhe* 345 ~ **morccáša* 362). Bonyolultabb problémát jelent az a tény, hogy Klein *mlášhtina* adata mellé Molnar beírta a **mlošhtina* (360) változatot (vö. Lex. Bud. 397 s innen Pontbr. 443). Az eredeti tőhangzó kétségtelenül *a* ugyan (egyh. ószláv, szb., rut. stb. *mlaka*, s ebből román *mlacă*, Tiktin 1001), azonban figyelemre méltó Tiktin moldvai *molaštină* adata. Erre nézve természetesen nem áll Tiktin magyarázata ("wohl nach deutsch Morast"); inkább a szókezdő *ml* csoport feloldására kell gondolnunk. Annyi bizonyos, hogy elképzelhető a következő hangtani fejlődés: *mlaštină* > *molaštină* > **mološtină*, s ebből — a köznyelvi, háromszótagos *mlaštină* hatására — *mloštină*.

2. E — 1. *E* > *ă* változást figyelhetünk meg egyrészt ajakhangok előtt vagy után: *trabue*, vide *trebue* (534, vö. GS. II, 330, V, 316, Zsinna). *infamn* (291, vö. oltvid. *sămn*, GS. I, 109, Naszódról BL. VI, 185), *otravefc* ~ **otravafc* (377^a), másrészt a 4. ragozáshoz tartozó igék jelen idejében,

¹ Molnarnál csupán *èngrěšchare*, *ènfrikošchare* (Sprachl. 71—2) típusú alakokat találunk. Még *incheiere* helyett is Molnar *ènkiiare* változatot ajánl (Sprachl. 74, vö. *tèiare*, u. o. 76); Kleinnál viszont az egyetlen ilyen *-ia*-tövű alak *inviare* (304), talán a régi egyházi nyelv hatása alatt (vö. 1689: *inviare* GCr. I, 285; még 1814-ben is: *inviarea*, Calend. din Buda 19).

főleg *r* és *z* után *ogoraſc* (371^a), *zidaraſc* (564) ~ **zidareſc* (565), **praenzaſc* (413). A *r*+*ă* típus többnyire köznyelvi alakokkal esik egybe³, a *z*+*ă* típus viszont nyelvjárási eredetű.⁴ — 2. Hangsúlyos *e*>*i* fejlődést mutat *deſchiu* (171), *inechiu* (269). Az olyan szavakban viszont, mint *grier* (237), **trier* (538), **cutrier* (156), valószínűleg a latin *i*-nek nyelvjárási jellegű. Moldvából ismert megőrzéséről van szó (vö. **grăulus*, *trînulo*), és csak a köznyelvhez viszonyítva beszélhetünk *e* : *i* megfelelésről.⁵ Az *e*>*i* fejlődés az erdélyi népnyelvvel megegyezően folyt le *mirtic* (358 < m. *mérték*), **vig* (584 < m. *vég*), **vindic* (585 < m. *vendég*) esetében; *mirtza* helyett (358 < m. *mérce*) inkább *mierță* járatos (vö. még **mértza* 352).

3. I. — 1. Szókezdő helyzetben *i*>*î* fejlődést látunk *în*, *în felbátec* (264) esetében; *e* hangváltozás közönséges Havaselvén, Délerdélyben, valamint szórványosan Erdély más pontjain (vö. *îinimi*, a "baierile inimi" térképen, ALR. I, 44. s ehhez ALRM. II, 118). — 2. *I*>*iu* fejlődést mutat *lingura* (326) mellett **liungura* (328; Tiktin 913 Viciu nyomán idézi), valamint *cîna* (111) mellett **ciuna* (116); az utóbbira Tiktin 851 Slavici nyomán (CL. V, 5) közöl egyetlen példát, de sajtóhibának tartja. DAcR. I/2, 414 szintén csupán ezt az egy adatot ismeri. Ma is él azonban *B*-tan pl. Telegden, főleg az idősebbek nyelvében (DJ.). — 3. Mint számos erdélyi és moldvai nyelvjárásban, *s*, *z*, *ț* és *r* után *i*>*î* változást látunk, noha Klein egyéb írásaiban inkább *i*-s alakokat használ (vö. *zic*, *strig*, Ist. Rom. IV, 229, 274). Legfontosabb példáink: *sila* (489) ~ *saela* (459), **simpls* (490) ~ **saempt* (459, vö. *sâmpt*, ALRM. I, 142. 107. pont, *H.*), *sîta* (490) ~ *saeta*, **ârîu*, **saetitze* (459); *zic* (564) ~ *zaec* (561), *zimbru* (565) ~ **zaembru* (561), *zidaraſc* (564, vö. **zidareſc* 565) ~ *zaedaraſc* (561); közny. *prânzișor* > **praenzaeșor* (413); *țîp* (547) ~ **țzaep* (544, vö. *țîpă*, GS. II, 73, móc vidék és *țîp*, ALR. I, 94/125); *stric* (510) ~ *straec* (506), *strig* (511) ~ *straeg* (506), *strigoiu* (511) ~ *straegoiu* (506), *redicât* (449) ~ *raedicât* (435), közny. *toporiște* > *toporaește* (533), stb. E jelenséget szinte egész Erdélyben megtaláljuk.⁶ — 4. Mindezen szabályos hangváltozást mutató alakokon kívül megemlítendő még a régies *gaceſc* (222, a. m. *ghicî*, vö. DAcR. II, 256, Tiktin 673). Molnar Retică-jában (1798) szintén megtaláljuk a *găcește* változatot (GCr. II, 164).

4. Î. — 1. Régies *î* hang maradt meg *amblu* (21) esetében, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 53, Pușcariu, DR. V, 782, Papahagi, Maramureș LV,

³ Hasonló hangváltozást mutat még *cuțraer* (155), **berc* ~ *barc* (52).

⁴ A szóföldrajzi adatok tanúsága szerint *incălzăsc* járatos — néhány pont kivételével — egész Erdélyben, valamint Moldvában, Olténiában és a Bánságban (ALRM. II, 313, vö. még Papahagi, Maramureș XV, Densusianu, Hațeg 21, stb).

⁵ Nem tartozik e sorba *crier* (Elementa 1780, 79), ahol a vulgáris latin **crevellum* alakból kell kiindulnunk (Pușcariu, EtW. 413. sz., Tiktin 434). A *crier* alakv. elterjedéséről ld. ALR. I, 13.

⁶ A Marosvidékre nézve ld. Weigand, Jb. IV, 267, a Bánságból idézi D. Șandru (BL. III, 137), *H*-ból Densusianu (Hațeg 23), Zsinnáról D. Șandru és F. Brînzeu (GS. V, 316), az Oltvidékről S. Pușcariu (JB. V, 171) Naszód környékéről ugyancsak D. Șandru (BL. VI, 188), a Szamosvidékről Weigand (Jb. VI, 22), Máramarosból Papahagi (Maramureș LV), stb. A Szilágyságban is *sîlă*, *strîk*, *strîgoiui*, *zîk*, stb. járatos (MZ.).

“am înregistrat la un bătrîn fonetismul vechi *îmblu*“ (D. Şandru—F. Brînzeu, GS. V, 316, Zsinna, *Szeb.*). Nem tekinthetjük viszont *înimă* írásképe nék a latinos *anima* alakot (24), mivel e régies változat (vö. pl. GCR. I, 54—5) ma már csak egyetlen ponton él Máramarosban (ALRM. I, 62/352), tehát alig valószínű, hogy Klein még használta volna. — 2. *T*, *z* és *r* után olykor *î>i* változást látunk: *tzítza* (547, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 67, valamint ALRM. I, 55; Molnarnál is *zizele*, Sprachl. 364), *tzitzina* (547, vö. Tiktin 1612, *zizinè*, Molnar, Sprachl. 94), **zina* (565) ~ *zaena* (561); **crijma* (142, Tiktin 292 szerint erdélyi), **cring* (141), **incrinčina* (271, ebben a kifejezésben: **mi se incrinčina*) ~ **incaencina* (i. h.). *Ţiŷă*, *ŷiŷină*, *zină* valószínűleg a többszámából visszakövetkeztetett alak.

5. **O** ~ **U**. — 1. A köznyelvi *nor* (382) mellett Klein *nuor* (384) alakot is használ, nyilván az erdélyi és bánági népnyelv hatása alatt (vö. *noor*, *nu'gr*, *nuwgr*, Weigand, Jb. II, 220, Tiktin 1061; megvan még Bobbnál, II, 124). — 2. *O* helyett *u*-t találunk *piŷŷelug* ~ **piŷŷelug* esetében (397); talán *pîlug* vagy *măiug* hatására kell gondolnunk (vö. S. Puşcariu, Jb. VII, 229). — 3. *U* helyett *o* jelentkezik a *flôera* 'fiftula', *flôer* 'fiftulo' (213) szavakban: az albán *fljoerë* s az újjörög *φλοῦρα* (Puşcariu, EtW. 625. sz.) eredeti *o*-ra mutat. Az *o*-s alakok az északi román nyelvterület délnyugati részén járatosak,⁷ ahol egyébként a néprajzban is számos balkáni elemet találunk.⁸ — Nagyon feltűnő: **cioboc* (112 < török *çibuk*). — 3. *U>iu* változást mutat a számomra más forrásból nem ismeretes **uitiuc* (550); ALR. I, 64 idevágó térképe sem közli.

b) Hangsúlytalan magánhangzók:

6. **Ă**. — 1. Etymologikus *ă* őrződött meg az olyan esetekben, mint *blaŷtém* 'maledictio' (59, vö. *blăŷtém* 'maledico', i. h., DAcR. I, 579—80, *blastém*, An. Ban. 18, *blastemesk*, Tagliavini, Lex. Mars. 62), *ŷamée* (203, vö. DAcR. II, 96), **lacueŷc* (312), *naffip* (373 < szláv *nasъpъ*), *raŷŷipeŷc* (442 < szl. *rasypati*). — 2. Köznyelvi *ă* helyett *e*-t találunk ajakhangok után: *peîn* (393, vö. oltvid. *peun*, T. Dinu, GS. I, 109, *Peuna*, Popovici, Rum. Dial. 121), *pedăre* (390), *proŷpetăt* (427).⁹ Ugyancsak e jelenség nyomait látjuk olykor *r*, *s* és *z* szomszédságában: **stremosh*, **strenepot* (510, vö. 1683: *stremoşalor*, GCr. I, 260; 1641—2: *strem.eptilor*, u. o. I, 92—3); *piŷŷelug* ~ **piŷŷelug* (397), *viŷŷetoriu* (586); *piŷŷetăra* (397), *zadűj* ~ *zedűj* (560), *zevităt* (563), **zatignêŷc* (562) ~ *zelicnêŷc* (563), *botezetôriu* (66), *aprinzetoriu* (27), *respunzetoriu* (449), *cazetôriu* (95), *crezeciôs*, *crezemant* (141), stb.¹⁰ — 3. Köznyelvi *ă* helyett *i* jelentkezik a *chimêŷhe* alakban (106, egyéb

⁷ ALRM. II, 35 szerint *o*-t találunk Erdélyben a mőc vidék egy (95) és *H*. két pontján (102, 833), továbbá Olténiában négy ponton; ALR. I, 58 (fluierul piciorului) *flojăru* változatot közöl *T.A.*-ból (98), *H.*-ből (85) és négy olténiai pontról. Vö. még *flôeru*, *flôerat* (D. Şandru, BL. IV, 143, Peştera, B.), *flojăru* (GS. II, 85, Bulzeş, Tomnatek, H.). Megjegyzendő, hogy már az Elem.-ban *flôier* 'tibia' olvasható.

⁸ Vö. Gunda B., Magyar hatás az erdélyi román népi műveltségre. Magyarok és románok. Bp. 1944. II, 479 kk.

⁹ Vö. alább a délerdélyi jellegű *beut*-féle alakokkal (Ht. 7).

példák DAcR. I/2, 66, Weigand, Jb. III, 29, IV, 272, BL. IV, 147, stb.). Valószínűleg **fimee* alakon át keletkezett *fímee* (vö. *faemeile* 515, *sulimán* a., címszóként csak *famée* 203, *femée* 206 és *fomée* 215). — 4. Köznyelvi *ä* helyett *i*-t találunk *faerméjc* (201, de vö. *farmesc*, 204), **haembáriu* (241), *paecala* (379^a) és *paelhejc* (381^a, vö. *pašhejc* 386^a) esetében; az utóbbi kettő moldvai alakváltozatokkal egyezik (Tiktin 1103, 1130). — 5. A szóvégi *-ä* esetében három jelenség figyelhető meg: α) egyes alakokban az *-ä* eltűnhet, pl. *doár* ~ *doára* (185), *far* ~ *fara* (204, a. m. *fārā*), *degráb* (165); β/δ és ζ után Klein nyelvében *-ä* > *-e* változást látunk: *boashe* (62), *braendushe* (68), *caméshe* (85, vö. *chiméshe* 106), *cenúshe* (98), *uſhe* (558); *coáge* (122), *gláge* (505, 549), *grije* (237, 426), **máje* (350), *mréje* (364), *vráje* (589), stb.¹¹ Mind ezen alakok nyelvjárási eredetűek: az ALRM. "ušā" (II, 283) és "cārjā" (II, 174) térképe alapján világos, hogy *círje*, *uſe* változatok egyrészt *Sz.* és *B. m.*-ben, továbbá a Kárpátokon túl Havaselvén járatosak; ezekhez csatlakozik a bánági és olteniai *círje* változat. Klein szülőföldje, a szebenvidéki románság mintegy összekötő kapesot alkothat *uſe* nyugaterdélyi és havaselvi ferülete között: a legdélibb erdélyi *uſe* adat éppen a szebenvidéki Polyánáról ismeretes (130. pont).¹² Molnar tanúságtétele sajnos alig jöhet számításba: a köznyelvi használathoz erősebben ragaszkodó társzerző idetartozó adata **caerje* (79), de ez talán Klein kihúzott *caerge* (78) címszava nyomán keletkezett. Egyébként Molnar mindig szóvégi *-ä*-t jelöl: **bituſha* (58) **morcoáša* (362), **papuſha* de tabác (383^a, de Kleinnál *papuſhe* 384^a).^{12a} — γ) A szóvégi *-uä* hangcsoportnak szótárunkban *-o*, felel meg, pl. *zio* (565), *pio* (395, vö. *pioa* 590 és *chío* 107), *plao* (402) *zao* (561). Vö. még *bicáca* (55), *bocáo* (62). Ezen típus megvan Molnarnál is (pl. *pio*, *zio*. Sprachl. 18) s a régi nyelvben is közönséges (vö. GCr. II, 560).

7. E. — 1. Megőrzött régi *e*-t látunk α) ajakhangok után: *beſhíca* (53, vö. DAcR. I, 509), *beſhína* (53, vö. ALRM. I, 92), *bcút*, *beutúra* (54—5, vö. Lex. Mars. 63—4, Hareş, T. Olt. 50, GS. V, 317, Zsirna, stb.) *deſbetát* (168); *pecuraréjc* (389, vö. arumén *picurar*, ahol *e* > *i*), *peduche* (390, *H.*-ból id. Weigand, Jb. IV, 289), **petát* (393, vö. Gorjból GS. V, 76), *pecát* (388, aligha latinizmus), *peſtráv* (393 < szláv *pastrǔ*, vö. *peſtriſ*, Rosetti, ILR. III, 53); *vezu*, *vezút*, *vezatóriu* (583); β) a *ne*- előtagban, pl. **nezdrávan* (380, vö. Lex. Bud. 440), *neſcáre* (379), *necáiri* (376), *nemíc* (379), stb.; γ) az olyan, össze nem vont, régies alakokban, mint pl. *indérept* (276, vö. DAcR.

¹⁰ Nem tartozik ebbe a csoportba *ſetzejc* (209), a szótárunkban szintén előforduló *ſatuejc* (205) ige egyik alakváltozata (vö. DAcR. II, 107, Tiktin 613; nyilván *ſe* hatását tükrözi). Itt jegyezzük meg, hogy az *a* : *e* megfelelésnek e második csoportja általában homályos eredetű; Délerdélyben csak igen gyér példák akadnak (Popovici, Rum. Dial. 121).

¹¹ Vö. *grije*, Klein, Ist. Rom. IV, 273, *straje*, i. m. 246.

¹² Az ALRM. helyzetképe persze távolról sem mondható teljesnek: *uſe* alakot találunk Offenbánya és Vaskóh vidékén is (Weigand, Jb. IV, 260), valamint Hátszeg körül (Densusianu, Haſeg 23) és *F.*-ban (Puşcariu, Jb. V, 163). Cód környékének nyelve — úgy látszik — e jelenség szempontjából hidat képez *H.* és *F.* m. között is.

^{12a} Ritka kivétel Molnar bejegyzései közt [*cama*]]*he*, amelynek utolsó szótagja *cámata* felett olvasható (85).

II, 640)¹³; δ) néhány más szóban: *precép* (416, vö. Tiktin 1249–50, valamint GS. V, 318, Zsinna), *re/pundere* (449), *detorie* (160, vö. *indetorez* 277).¹⁴ δ) megőrzött szóvégi e-t látunk; *nicé* (381), **nice unu* (u. o.) és *cace* (76, a. m. *căce*) alakokban.¹⁵ — 2. Ajakhangok, r és s után $e > \check{a}$ fejlődést tapasztalunk: **felie* (206) ~ *falie* (203), *perind* (közny.) ~ **paraend* (384^a); *ravars* (448), *rapáos* (440), *ralezát* (447)¹⁶; **sacret*, **sacriáta* (458, vö. Tiktin 1405, BL. IV, 127), *sacúre* (458, vö. GS. I, 109, V, 76), **sanin* (462, vö. Tiktin 1409, *sán'in*, BL. IV, 156), **sahastru* (460, vö. **sihástru* 489). Ide tartozik még valószínűleg **sapet* (462 < régies *sepet* < török *sepet*; Molnar bejegyzése szerint és ma: **sipet* 490). Lehet viszont, hogy török hangváltozást tükröz *palivan* (382^a; vö. Molnar, Sprachl. 48, Tiktin 1142) a köznyelvi *pehlivan* helyett.¹⁷ — 3. Végül $e > i$ változást mutat α) hangsúlyos szótag előtt a nagyon elterjedt *ficiór* (209), a szintén nyelvjárási ízű **vinít* (580), továbbá **priflitz* (424, a. m. *pestrif*), *taitzéi* (524, de vö. **taetzei* 523), *fidéu* (210), *fidilésfu* (210), *indirépt* (277), **dipe* (184), **nigel* (381)¹⁸ *schilalaejc* (471); stb.¹⁹ β) hangsúlyos szótag után, különösen n előtt: *galben* ~ *gálbin* (225), *cárcpin* (91, vö. DAcR. I/2, 158–8), *prélin* (418, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 70, Candrea—Densusianu, GN. II, 97, Haneş, T. Olt. 48, stb.), *priften*, *[*prif*]in (424, *prifnel* ~ *priftnel* 423–4 jellegzetesen erdélyi változatai, vö. Tiktin 1261), *paengín* (379^a, talán *paingin*-nak ejtendő erdélyi változat, vö. Tiktin 1108), **staengen* ~ *staengin* (502), stb. Vö. még *váet* ~ *váit* (576–7, vö. Tiktin 1707). Mindezen alakok Klein nyelvjárásban gyökereznek; Molnarnál is közönségesek az olyan alakok, mint *nepriiatin*, *paunschin* (Sprachl. 48); Zsinnán szintén ”se aude foarte rar *galben* și *carpen*, formele cele mai întrebuitate fiind *galbin* și *carpin*” (GS. V, 317). — 4. Lekopott a szóvégi e **tzigár* (546, a. m. *figare*) esetében, de sajnos nem tudjuk, vajjon etymologikus volt-e?

8. I. — 1. $I. > \check{a}$ változást tapasztalunk az olyan alakokban, mint *imbratza/héz* (255), *infatza/láre* (280, vö. *enfejésches*, Molnar, Sprachl. 276),

¹³ Figyelemre méltó, hogy a *dreaptă* melléknév *dereaptă* alakjára éppen a székely-megyei Polyána községből van példa (ALRM. II, 97/130). Vö. *derept* (ritkábban *dirept*), GS. V, 318 (Zsinna, *Szeb.*).

¹⁴ Vö. *detoré*, Klein, Ist. Rom. IV, 263; Zsinnán „vb. *a da nu* a influențat pe *detoré*”, (GS. V, 317). A hunyadmegyei népnyelvben szintén *d'etor*, *d'etoriye* él (D. Șandru, BL. III, 122). — *Respundere*-hoz vö. a Bánsági Névtelen *regaz*, *renas*, *resar* adatait (ezekről Drăganu, DR. IV, 142).

¹⁵ *Nice* közönséges a régi nyelvben (GCr. II, 487) s él ma is Délerdélyben (Conea, Clopotiva II, 437, Haneş, T. Olt. 48), *căce* gyakori nemcsak a régiségben (GCr. I, 79, 350, stb.), hanem előforul az erdélyi triász más tagjainál is (Șinceai, Hr. II, 223, Maior, Ist. 194, id. DAcR. I/2, 11–2) és vannak adatok a dél- és nyugat-erdélyi népnyelvből is (*că ce*, GS. I, 115, Oltvidék; *căcē* 'de ce, de oare ce' DAcR. i. h., Brassó; *căceși* 'deaceia' Frâncu-Candrea 50).

¹⁶ Vö. még *araduesc* (= arăduesc, 28 < m. *ered*), valamint történeti szempontból *rätund* (447 < vulg. lat. **retündu*[m]).

¹⁷ Németh Gyula és Fekete Lajos szíves szóbeli közlése. Vö. *pălivanu*, Lex. Bud. 479.

¹⁸ Vö. ALR. I, 51. Mivel *Szeb.* m.-ben *nježiel*-típusú alakokat találunk, a Molnar közölte változat inkább *H.*-ra (116. *n'izälä*, 136: *n'ijélu*) és Középerdélyre vall (131: *nježjälä*).

¹⁹ Nem tartozik ide *videnie* (584), ahol az *i* etymologikus (vö. egyh. szláv *vide-nije*). *Preculici* (417) és *pricolici* (419) esetében a két alak viszonya tisztázatlan.

valamint a *raščáshu* (443 < m. *rizskása*) szóban. E hangváltozás nyilván rokon a szintén *f*, *r* szomszédságában fellépő *i* > *î* változással (ld. fentebb, 3. pont), csak itt a hangsúly előtti helyzet folytán *î* mint *ă* jelentkezik. — 2. *R*, *s*, *ts* után *i* > *î* változás történik, pl. *frînghie* (218) ~ *franghie* (216),²⁰ **sihastru* (489) ~ **saf[e]hastru* (459), *tziglân* (546) ~ *tzaeglân* (544). — 3. Szóvégi *-i* sorvadását figyelhetjük meg *-z* után: **deáz* (163), **deás'ázi* (u. o.) *te véz* 'te vides' (527), stb.

9. **Î.** — 1. *î* > *i* fejlődést tapasztalunk *n* előtt: *tzintzáriu* (547, de vö. **tzaentzariu* 544), *lumináre* (330), **lîngoáre* (326, vö. *langcáre* 314).²¹ *Atzitzát* (40) fejlődése hasonló a *tzitza* alakéhoz (4. pont). **Caerjhnefc* (142 < **craefjhnefc* 139) és **crijnefc* (142) egyazon hangfestő tőnek két változata (vö. *crijnește*, ALRM. I, 70/235: Szabéd, *MT.*). — 2. A köznyelvben is meglévő *român* ~ *romînesc*-típus *î* ~ *ă* váltakozását mutatja *paecla* (375^a) ~ *impaclát* (258), *paecala* (ld. fentebb, 6/4. pont), ~ *pacalêc* (379^a), *raevna* (438) ~ *ravnêc*, (448), valamint **paelna* (375^a) ~ *palnie* (382^a), s a *fârtat* alak helyett jelentkező *fartat* (204).²² — 3. *I* > *u* fejlődéssel magyarázandó *undrea* (553), továbbá *sunzuéne* (516 < *Sanctufm] Joanne[m]*)^{22a} és minden valószínűség szerint *plumaena* (403, vö. *plamaena* 399), amely *plămână* alakon át keletkezett.²³

10. **Szóbelseji hangsúlytalan o ~ u.** Molnar régies **préol* (418, vö. *préol* 417) adatától eltekintve, csupán a hangsúly előtti *o* ~ *u* ingadozást kell figyelembe vennünk, azonban minden idetartozó szópárnak külön története van. **Amortzejc* (23) ~ *amurtzejc* (uo.) esetében a második alak régies (DAcR. I, 153, vö. arumén *apá amurtsîlâ* 'lauwarme Wasser' Pușcariu, EtWb. 83. sz.); *batjocora* (51) ~ közny. *batjocura* esetében az *o*—*o* vokalizmus ritka (DAcR. I, 526 csak Coresiből idéz példát, azonban HEM. 2649 idézi Delavranceából is); *bogát* (62) mellett **bugat* (72) valószínűleg azonos a móc és északerdélyi *bugat* 'assez, suffisant, très chargé' szóval (DAcR. I, 676, vö. am fost d'e *bugat'e* woi *î*, BL. IV, 133. *B*); **hordau* (247) ~ **hurdoiu* (249) esetében a zeredeti alak kétségtelenül *o*-val hangzott (vö. m. *horádó*), s ebből az első szótagbeli hangból lett azután *-u-* (főként Erdélyben, Tiktin 531, vö. *hurdawîli*, BL. IV, 162) és sok helyen *-ă-*

²⁰ Mivel a hangsúly itt az első szótagra is eshet, lehet, hogy hangsúlyos szótagbeli *i* > *î* fejlődéssel kell számolnunk.

²¹ Klein más műveinek vizsgálata megfigyeléseinket mindenben megerősíti. „Imn sau Cântare la îngroparea lui Isus Hristos“ (Nagyvárad g. kath. püspöki könyvtár, 46. kézirat) című fordításában közönségesek az olyan alakok, mint *vârsînd* (7), *sinul* (8), *vâzînd* (16), stb. Vö. még szótárunkban a *luînd* (334) változattal.

²² Tisztán helyesírási jellegű alakpár *faeuena* (201) és *fantana* (203), valamint *paenza* (379^a) és *panzatura* (i. h.). Nem tartozik ide *faertâiu* (201) ~ *fertâiu* (208): a második alak a m. *fertály* átvétele, s ebből lett másodlagosan a *fîr-* kezdetű változat. Homályos **frățenatate* (217) olvasata: *frățînătate* mellett a *frățînătate* változatra is gondolhatunk.

^{22a} Itt természetesen a második, etymologikus *-u-* hatása is figyelembe veendő.
²³ Így magyarázza Pușcariu is (DR. IX, 410). A sebenmegyei *plumînă* változat Klein közlését szóföldrajzilag is pontosan igazolja (vö. ALR. I, 45/122, 125, 170, stb.). Tehát nem a latin *pulmone[m]* *u-*jának zavartalan megőrzésére, hanem egy helyi alakváltozat hatására kell gondolnunk. Vö. még *sumetzu* (515 < *sîmîț* < *semîț*, vö. *sîmîț*), Dosofteiből id. Tiktin 1408), **vultoaire* (590, ld. *vultoare*, Densusianu, HLR. II, 492).

(*hârdău*); erdélyies *huréz* (249) a szláv eredetű *orez* helyett (*urez*, Tiktin 1093, *hurez*, GS. I, 109, Oltvidék); inkább *-u*-val, mint *-o*-val járatos a móc vidéken és Ugocsában *imburdăt* (257, vö. V. Scurtu, AAF. VI, 291), szótárunkban van azonban *imbordăt* változata is (254); erdélyi nyelvjárásokban él *notretz* (383) a köznyelvi *nutreț* helyett (vö. Tiktin 1066, Șincai, Econ. 54 stb.). Határozottan *o > u* változást tükröz *porazau > purăzau* (430 < m. *porzô*), *porcar > purcăriu* (430, vö. GS. I, 109, V, 76) **ospatz* ~ **uspatz* (559); régies **roșhătza* (452) *rușhătza* (455) mellett (Tiktin 1337); nehezen értelmezhető *pricolăciu* (419) a *preculăciu*-féle változatokkal szemben (417). Molnar népnyelvi *rumaen* (454) adatával szemben Klein *roman-t* ír (452). Mindezen adatok közül Klein és Molnar szülőföldjének nyelvjárásához legjobban **influrit* (281, vö. **flurilata* 213) köthető: az ALRM. II, 22 térképe szerint (pâne mucedă) ezen alak él Nyugaterdélyben, *H.*-ban és Olténiában, s megvan a 130. ponton is (Polyána, *Szeb.*), tehát a szerzők hazájához igen közel. Még pontosabb lokalizációt ad **unșor* (554), vö. 7 l.²⁴

11. Szóvégi -u. Eltekintve az *r*, *č* és ritkábban *l* hang után előforduló *-iu* kettőshangzótól (vö. Ht. 19.), szójegyzékünkben a szóvégi *-u* megmaradása nem igen van jelezve. Molnar a **pedeștr* (389) alakban sem írja ki (vö. *Auștr*, *candelăbr*, Elementa, 1780, 77, 82) s Klein még az *url* (557) szó végén sem jelzi.²⁵ Egészen elszigeteltek az olyan adatok, mint Molnar bejegyzésében **cuffutu* (155), **facutu* (201) **plugaritu* (403), továbbá **șhtercu* (488), **simpts*, (490), **ștraambu* (506),²⁶ s még *ț* után sem általános a szóvégi *-u* megmaradása: az olyan adatokkal, mint **dutzu* (195), *dragățu* (190), *sumățu* (515) szembeállítható *dotz* (189), *bunăț* (73), *ișlăț* (309), stb. Vö. még *orzu* (375e).

Egy hang után azonban Klein az *u*-t kivétel nélkül mindig kiírja, és ez az *ș* (lh) hang. Az egész szótáron végigvonulnak az olyan adatok, mint **alășhu* (14), *alăturișhu* (15), *alcăzășhu* (16), *alëshu* (18), *baeășhu* (44), *jucaușhu* (570), stb. Molnar ezzel szemben az ilyen esetekben sem jelzi az *-u*-t (vö. Sprachl. 58), tehát olyan alakokat ír be, mint **ciubarăș* (114), **cureș* (152), **déreș* (167), **dobăș* (185), stb. Különösen világosan tűnik ki a különbség oly példákkal kapcsolatban, amikor egyazon szó mindkét szerző feljegyzésében előfordul, pl. *paișhu* és **paiuș* (381^a).

²⁴ Kétségtelenül latinizmusnak veendő *corona* (133, 149, vö. 1651: *corună*, id. Byhan, Jb. III, 172), *potere* (410, vö. *potere*, Lex. Mars. 1878. sz., *potyere*, u. o. 2349. sz.), *marmorec* (346, vö. *marmore*, Bobb II, 26, *marmorul*, Diaconovici—Loga, Ort. 50) s talán *fortuna* (584, *vijor a.*, de vö. *fortuna* Molnar, Sprachl. 94), bár a régi nyelvben vannak példák a *fortună* változatra is. Bizonytalan származású *corteneț* (133), viszont *mator* (349) *o*-ja a szláv *matoro*-t tükrözi.

²⁵ Ezen adatok láttára S. Pușcariu megfigyelései jutnak eszünkbe; szerinte a felső Oltvidéken „interessant ist, daß das *u* sogar nach Doppelkonsonant im Satze anfängt zu verschwinden“ (Jb. V, 161).

²⁶ Az utóbbi három esetben a szóvégi *u*-t a mássalhangzó csoport indokolja; az első három alak viszont főnév s így talán határozott artikulussal bír (vö. még **jăguru* 447. *ratez a.*).

A kérdés mármost az, vajjon szabad-e ennek az *-u*-nak bizonyos fonetikai értéket tulajdonítanunk? Más szóval, pusztán Klein helyesírásának egyik sajtáságáról van-e szó vagy ténylegesen ejtett hangról?

Helyesírástörténetileg csakis arra gondolhatnánk, hogy talán Klein cirillbetűs helyesírásának hatása alatt állt. E feltevést bizonyos mértékben valószínűsíteni látszik az a körülmény, hogy Klein cirillbetűs kézírataiban a szóvégi *-š* után gyakran találjuk az etymologailag nem indokolt *-iü* (*-ю*) betűcsoportot. Az "Istoria Românilor" IV. kötetének kéziratában (Nagyvárad, G. kat. püspöki könyvtár, 70. sz.) közönségesek az olyan alakok, mint *orașiü* (7), *vicareșiü* (229, de *vicareš* 257!), *Sebișiü* (235), *mașiü fi bucurat* (236), *prezășiü* (239), *Ilicișiü* (i. h.), *Maramurășiü* (248), *orighinaleșiü* (253), *prefectușiü* (262), stb. Klein egyik fordításában is²⁷ előfordul *vrașmașiü* (19), sőt még a perfectum *pusăși* (5) alakja mellett is akad *perdușiü* (7). Mindezen alakokban az *-ю* éppen úgy analógiás hangcsoport, mint a *-toriü*-végződésű melléknévi igenevekben vagy a *jéliü* típusú alakokban. Ha tehát Klein ezeket írta volna át szótárában, minden valószínűség szerint **alăšhiu*, **alėšhiu* típusú alakokat használt volna, mint pl. Budai—Deleanu (vö. *alasiu*, *alesiu*, Dict. II. Tabelle). Az is valószínű, hogy ebben az esetben lenne valamilyen magánhangzó a szóvégi *-ž* után is, vö. *Blajiü* (Ist. Rom. IV, 230), *Clujiü* (uo. 239). Mivel azonban ilyen alakokat szótárunkban nem találunk, az említett cirillbetűs előzményektől szótárunk szóvégi *-u*-jával kapcsolatban helyesebb egészen eltekintenünk.

Hangtani szempontból mindenekelőtt azt kell megállapítanunk, hogy a szóvégi *-u* eltűnése az északi román nyelvjárásokban bizonyos rendszerességet mutat.²⁸ A szóföldrajzi tények gondos mérlegelése alapján kétségtelennek látszik, hogy az *-u* általában lekopott, megmaradásának azonban ma két fészke van: az egyik Észak- és Nyugaterdély, a másik pedig Havaselve, Délmoldva nyelvjárásaival együtt (nagyjából az 530—532. pontig). E két mag egymással Délerdély, pontosabban *H.*, *Szeb.* és *F.* közvetítésével határozottan összefügg, tehát Klein és Molnar szülőföldje ezúttal is, mint a szóvégi *-ă > -e* változás esetében (Ht. 6. 5/β), abba az összekötő zónába esik, amely Nyugaterdélyt Havaselvével kapcsolja össze. Klein nyelvállapota tehát közel állhatott a zsinnai pástorokéhoz, akiknél "u final.. e rostit în general ca ü" (GS. V, 317).

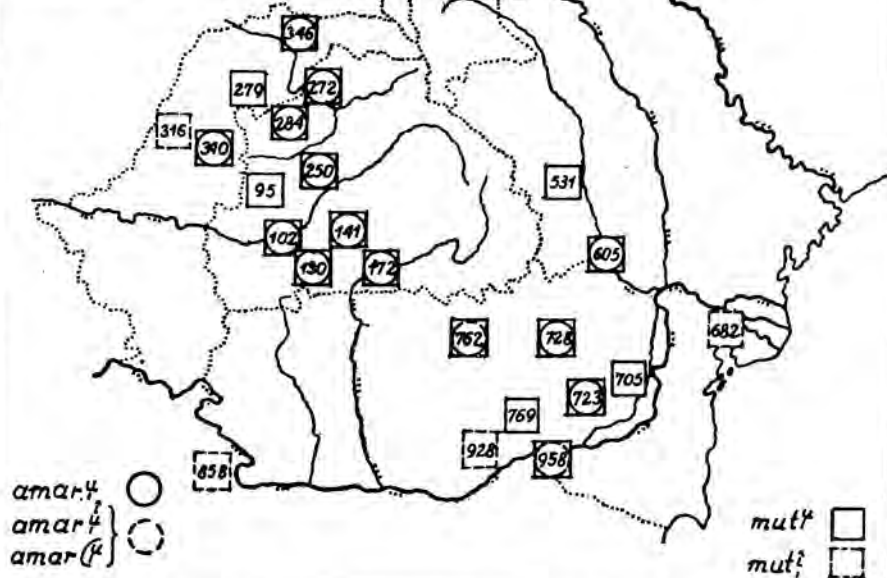
Ha tehát feltételezzük, hogy szótárunk Szeben vidékének tényleges nyelvállapotát tükrözi, akkor azt várnök, hogy a jelen kéziratban más hangok után is felbukkan az *-u*, nemcsak *š* után. Mivel azonban a szóvégi *-u* megőrzése teljes rendszerességgel csupán ezen egyetlen esetre korlátozódik, azt kell kérdeznünk, vajjon tapasztalható-e valamely eltérés az *-u* megőrzésével kapcsolatban a szóvég hangtani alkata szerint?

²⁷ Imn sau Cântare la îngroparea Domnului Nostru Isus Hristos. Radu, Catalog 46. sz.

²⁸ Ld. O. Densușianu, Din istoria amușirii lui u final în limba română. Acad. Rom. MS. XXVII.

AMAR: ALRM. II, 68.

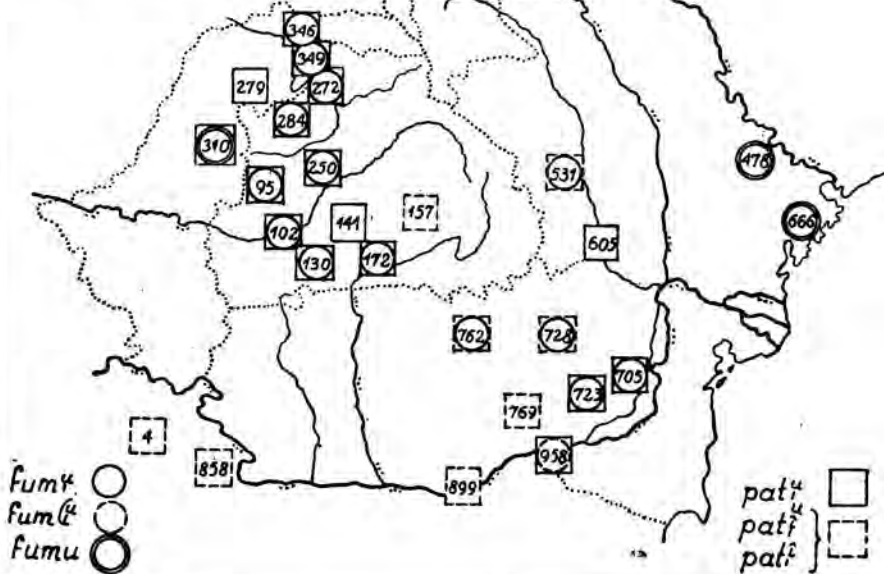
MUT: ALRM. II, 41.

1. térkép.

FUM: ALRM. II, 309.

PAT: ALRM. II, 355.

2. térkép.

Bár a szakirodalomban felmerült az a vélemény, hogy az *-u* megőrzése a szóvég hangjaitól teljesen független,²⁹ a Román Nyelvatlasz figyelembe vehető térképeinek vizsgálata e tapasztalatot nem mindenben erősíti meg.

Ha összevetjük *amar* (ALRM. II, 68) és *mut* (ALRM. II, 41) térképét, azt látjuk, ha az *amar^u* és *mut^u* alakok területe egymással nagyjából egyezik, azonban több ponton mégis eltérés mutatkozik. A 279. ponton (Szilágyboksa, Sz.) *mut^u* alak áll szemben *amar*-ral, s hasonló a helyzet a Kárpátokon túl is a 705., 769. és 531. ponton, valamint a 928. és 682. ponton, ahol *mut^l*-féle alak áll szemben *amar*-ral. Megállapítható tehát, hogy *t* után az *u* több helyen marad meg, mint *r* után, s az is bizonyos, hogy a *mut^u*-féle alakok mindenütt az *-u* zóna szélein mutatnak többletet *amar^u*-val szemben (vö. 1. térkép).

De nemcsak a liquidákkal szemben tűnik ki világosan a zöngétlen zárhangok szerepe, hanem a nasálisokkal szemben is. *Fum^u* és *pat^u* összevetése (ALRM. II, 309 és 355) arról győz meg, hogy éppen Erdély területén jelentős különbségek vannak a két eset között. A 279. és 141. ponton *pat^u* adattal szemben *fum* áll, az 157. ponton pedig *pat^l* és *fum* kettősséget találunk (vö. 2. térkép).³⁰

Újabb eltéréseket tapasztalunk, ha a szóvégi zöngétlen explozívakkal affrikátát állítunk szembe. Ha *cap^u* (ALRM. I, 10) és *mař^u* (ALRM. I, 73) viszonyát tesszük vizsgálat tárgyává, azt találjuk, hogy egész sereg olyan ponton *mař^u* él, ahol *cap*-ot ejtenek. Északról dél felé haladva Erdélyben ilyen pontok 345., 339., 337., 280., 302., 257., 98., 96., 144., 156., 174., a Kárpátoktól délre pedig 740., 708. és 690. (vö. 3. térkép). Hasonlóképpen maximális elterjedést mutat *stângaci^u* *-u*-ja, sokkal szélesebb övezetben lévén elterjedve, mint *mař* véghangzója (vö. ALRM. I, 204).

Ami az *-ř* hangnak a szóvégi magánhangzóra gyakorolt hatását illeti, ennek megfigyelésére a Román Nyelvatlasz sajnos nem nyújt elég szemléleti anyagot: *omușor* térképe (ALS. I, 33) például nem mutatja az *impărătuș* alakokat elég nagy területen ahhoz, hogy e szó alakv.-aiból messzemenő következtetéseket vonhatnánk. Hatalmas területen jelentkezik viszont *mă piș^u* végmagánhangzója (ALR. I, 97), azonban melléje ehéz biztos ellenőrzésként használható szóalakot állítani. Annyi mégis kétségtelen, hogy pl. még a *cărunt^u* alakv. (ALR. I, 65) elterjedését is túlszárnyalja, amennyiben Erdély területén a 131., 144. és 302. ponton *cărunt*-tal szemben *mă piș^u*-típusú alakv. áll.

Legjobb példánkat azonban ismét a Kis Atlaszból meríthetjük. Ismeretes, hogy egy-két délkeleti pont (182., 192.) kivételével egész Erdély-

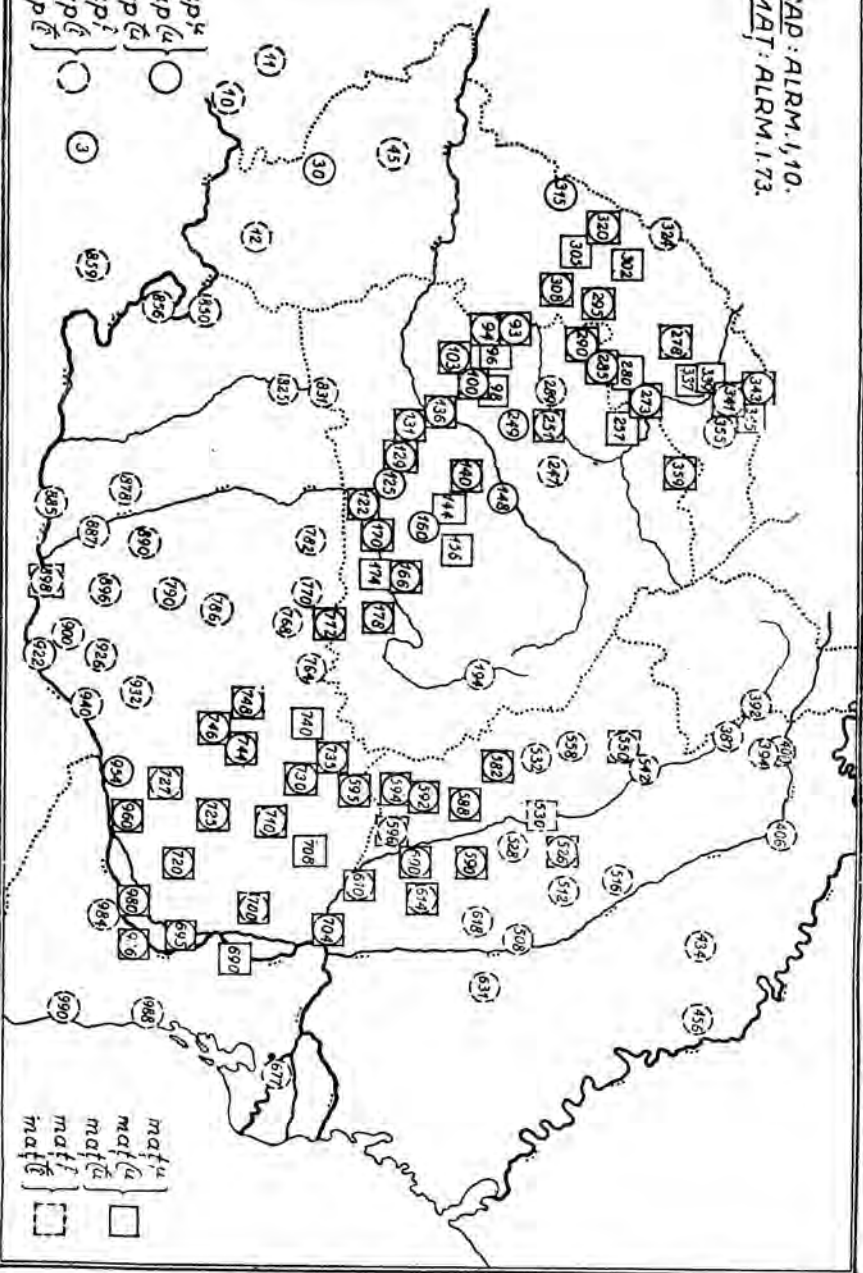
²⁹ Șandru szerint „l'apparition de *-u* n'est donc pas conditionnée par la présence, à la finale, d'un groupe de consonnes” (BL. IV, 128).

³⁰ Akad egyéb eltérés is. Olyan pontokon, ahol a Kárpátokon túl *mut^u* alak él, ebben az esetben már *pat^l*-t találunk. Így a 762. ponton *mut^u*, *fum^u* él, de már *pat^l* (vö. még 4, 858., 899., 769., 728., 531). Az *u* hangszínének megőrzésére tehát hat a tőhangzó hangszíne is. Ugyanezt igazolja *gras* (ALRM. II, 140) és *gros* (ALRM. II, 144.) egybevetése: Erdélyben a 140., 346. és 349. ponton *gras* áll szemben *gros^u* alakkal.

CAD: ALRM. 1.10.
 MAT: ALRM. 1.73.

cap u
 cap u
 cap u
 cap u
 cap u
 cap u

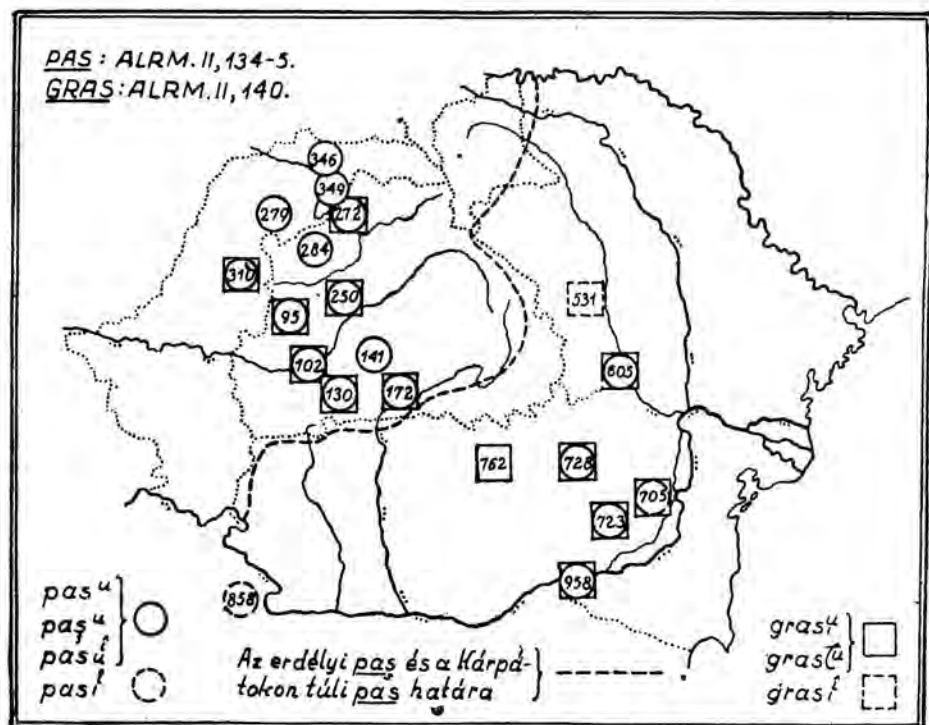
mat u
 mat u
 mat u
 mat u
 mat u

3. streda.

PAS: ALRM. II, 134-5.

GRAS: ALRM. II, 140.

4. térkép.

ben *pas* helyett *pas* használható (ALRM. II, 134–5). Hasonlítsuk tehát össze a *pas^u* alakv. elterjedését egy teljesen hasonló hangalakú, de nem *š*-re, hanem *s*-re végződő szó végmagánhangzós változatával, pl. a *gras^u* alakokkal (ALRM. II, 140). Az eredmény feltevéseinket tökéletesen igazolja: míg Erdély területén a *gras^u* alakot csak hétszer jegyezték fel, *pas^u* tizenkétyszer fordul elő, mivel — ismét északról-délre haladva — a 346. (Avasfelsőfalu, *Sztm.*), 349. (Tőkésbánya, *Sztm.*), 279. (Szilágyboksa, *Sz.*), 284. Almásszentmihály, *K.*) és 141. ponton (Mikeszásza, *KK.*) *pas^u* áll szemben a köznyelvi *gras* alakokkal (vö. 4. térkép). Ezzel pedig igazoltuk azt a lehetőséget, hogy a szóvégi magánhangzó megőrzése igenis függ az előző mássalhangzó természetétől, s hogy éppen az *š* hangnak ebben a konzerváló funkciójában nagy fontossága van.

Az eddig vázolt különbségeket sajnos nem volt alkalmam a szebenmegyei vagy éppen cóni román ejtésben kimutatni, de analógiaképpen hivatkozhatom azokra a megfigyelésekre, amelyeket Tasnádszántó (*Sz.*) román nyelvjárásával kapcsolatban tettem. Mindazon szavakat, amelyekre a Román Nyelvatlasz e vonatkozásban biztos felvilágosítást nyújtanak, lejegyeztem tasnádszántói születésű tanítványom, Molnar Zoe kiejtésében is. Eredményként valóságos fokozati skálát nyertem a szóvégi hangok jellege szerint:

1. Zöngés hangok után általában nincsen *-u*: *amar*, *surd*, *slab*, *spîn*, stb. Alig valami hallatszik *fum^u* esetében; itt azonban a fentebb említett *u—u* hasonulás játszhatott közre.

2. Zöngétlen hangok után rendszerint van *-u*; *mort^u*, *murit^u*, *řămînt^u*, *mut^u*, *pat^u* stb. Nagyon gyöngé, *i*-szerű hangot hallottam *cap^ș* esetében. *S* után kettősség mutatkozik: az *-as* szóvég után nincs magánhangzó, például *gras*, viszont *-os* után egészen jól hallható, például *gros^u*, *muntos^u*, *păros^u* stb.

3. Egy-két esettől eltekintve (*alkázăș*, *bd'iriș*) *ș* után *mindig* jelentkezik a megőrzött szóvégi *-u*, még pedig legvilágosabban a magas nyelvállással képzett *-uș^u*, *-iș^u* végű szavakban: *împărațuș^u* (itt különösen jól hallható!) *kulluș^u*, *žukăuș^u*, *koperiș^u*, *suiș^u*, stb. Valamivel gyöngébben hangzik a szóvégi magánhangzó *-aș* után, például *caș^u*, *cizmaș^u*, *părtaș^u* stb.

Mindeme különbségeknek maga az adatközlő is teljes tudatában van: érzi, hogy az *u* "dujă ș se aude în genere mai bine". Az egyezés Klein nyelvallapotával odáig megy, hogy a *verșhu* 'verfus' (582) és *verși* 'efundis' (581) megkülönböztetésnek megfelelően Molnár Z. is éles különbséget tesz *verș^u* 'versus' és *verși* 'efundis' között.

Az elmondottakból végkövetkeztetésünk magától adódik: Klein minden valószínűség szerint olyan nyelvjárást beszélt, ahol a szóvégi *-u* eltűnésekor volt ugyan, de még valamennyire hangzott zöngétlen hangok, így *-ts* és különösen *-ș* után. Ezen ejtéssajátságot Klein általános helyesírási szabállyá emelte, viszont Molnár, aki mindenkor igyekezett a köznyelvi normát minél hívebben követni, ebben az esetben is a köznyelvi ejtés, tehát az *-u* teljes elhagyása mellett döntött. Ha figyelembe vesszük a szóvégi *-ă* > *-e* változásról mondottakat (Ht. 6.), ahol szintén Molnár követte hívebben a Havaselvére támaszkodó köznyelvi ejtést, Klein viszont jobban ragaszkodott saját vidéke tájnyelvi alakjaihoz, eredményünk minden tekintetben megnyugtatónak látszik.³¹

c) Kettős magánhangzók és magánhangzókapcsolatok.

12. AI. Néhány esetben az ereszkedő *ai* kettőshangzó helyén *a* áll: **mamūca* (340), *tocma* (356, vö. **tomna* 533). A félhangzó eltűnése mindkét esetben a hangsoport hangsúlytalan helyzetével magyarázandó: *mamucă* (esetleg *mămucă*) éppen úgy viszonylik az erdélyies *maimuc* (Țichindeal), *măimucă* alakhoz (Tiktin 944), mint ahogyan Moldvában is *moimîță* mellett van *momîță* változat is (Tiktini. h.). Olyan alakokban viszont, ahol a kettőshangzó hangsúlyos helyzetben van (*moimă* < m. *majom*) a félhangzó lekopása nem következik be. *Tocma*, illetve az erdélyi *tomna* alakv., a régi nyelvben csakis *-i* nélkül fordul elő (vö. GCr. II, 542), s a népnyelv ma is sűrűn él ezzel az alakkal.

³¹ Hasonló eredményre jutunk alább a labiálisok palatalizációjával kapcsolatban: Klein tájnyelvi változatként gyakran feljegyez palatalizált alakokat is, Molnár viszont szigorúan ragaszkodik a nem palatalizált és Havaselvéen is járatos alakokhoz. Vö. Ht. 22, 2.

13. AU. Néhány esetben *au* > *ao* változást tapasztalunk: *scáon*, *scaoná/jhu* (470, vö. *scaon*, Ist. Rom. IV, 277), *gáora* (227, vö. 1814: *gáora*, Tichindeal, GCr. II, 213; DAcR. II, 238 nem közli). *baláor* (46; DAcR. I, 451 csak egyetlen adatot közöl Alexandriából, pedig megvan Erdélyben — például *bálaor*, BL. IV, 155, *B. balaor*, AAF. VI, 31, *U.* — és előfordul a szerbiai románoknál is: *bálaor*, AAF. VI, 26, vö. szerb. *bláor*, *blávor*). Mindezen alakok olyanok, mint a zsinnai pásztoroknál *aor*, *scaon*, *taor*.³² Bizonyos mértékben „graphie inverse“-nek tekinthető viszont *pauss* (387), a *paos* szónak más forrásból nem ismert változata.

14. ÄŪ~O. Két határozószóban *äu*~*o* ingadozást látunk. Klein *incatro* (267) alakváltozata Dosofteinél, Cantemirnél s egyéb régi szövegekben közönséges (vö. DAcR. II, 601, GCr. II, 451), emellett azonban Molnar **ori incatrau* bejegyzésében (375^a) felbukkan az *-äu* végződésű, újabb változat is (P. Maiorból, Şincaiból, Baracból id. DAcR., i. h. Tichindealra nézve vö. GCr. II, 215). Ezen utóbbi alak megvan egyébként Molnar nyelvtanában is (*ênklètrèo*, Sprachl. 314). Ugyancsak erdélyi típusú változat a köznyelvi *înlăuntru* helyett *inlontru* is (329, vö. DAcR. II, 556, Lex. Bud. 307).

15. EA. — 1. Számos esetben szövegünk a köznyelvnél hívebben tükrözi e kettőshangzót. Feltétlenül régiesnek tekinthető *cheae* (103; mellette azonban szerepel a köznyelvi *cheie* is). **sheaffe* (484, vö. *scheafse*, Molnar, Sprachl. 141; szótárunkban megvan azonban a *shaffe* és **shëffe* alak is, 485). Nyelvjárási jellegű *areápa* (30); Klein valószínűleg Balázsfalva tájékán hallhatta (vö. DAcR. I, 255, Weigand, Jb. IV, 259, Jb. V, 163), régiségét azonban igazolja az arumén *areápítq* alak is (Jb. IV, 259). Igen jellegzetes alakok *peánta*, *peána*, *peára*, **peáta* (388): ilyen változatok Nyugat- és Dél-Erdélyben járatosak (Jb. IV, 260, V. 160, VI. 19, Weigand, LADS. 2. 10, 18, ALRM. II, 410). Mint Hátszeg és az Olt vidékén (Haneş, T. Olt. 48), úgy Kleinnál is elsősorban *p* után jelentkezik a kettőshangzó,³³ amelyre nézve elfogadhatjuk Densusianu véleményét: „formeles cu *ea* sînt refăcute după plural: *measă*, *peană* după *mesă*, *pen'e*“ Hęţg 21; vö. még *measă*, Conea, Clopotiva, 439. — 2. Néhány esetben mai *ia* helyett áll *ea*, például *cheág* (103) ~ *chiág* (104), *meáza-zi* (350) ~ *miaza-zi* (353), *peatra* (388) ~ *piatra* (394), *feára* (206) ~ *fiara* (209), viszont csak *feárta* (206). *Ēa* > *ia* fejlődést tapasztalunk **lia* (a. m. *le-a*, 324) esetében. Az olyan alakok, mint *ciápa*, *ciápfa* (110), *ciás*, *ciara* (111), stb. az *i*-nek tisztán helyesírási szerepére utalnak: akárhogy is írták a szerzők, úgyis *čapă*,

³² Egyéb adatokra nézve ld. Popovici, Rum. Dial. I, 144, Densusianu Hęţg 22, Hodosiu M., Népkölt. Balázsf. vid. 166, Candrea, GS. I, 190, Stinghe, Jb. VIII, 84, stb. A régi nyelvben is közönséges (vö. GCr. I, 70, 146, stb.). Figyelemreméltó, hogy az ALR. *scăunel* térképe (II, 1391. MN.) jóformán semmi segítséget sem nyújt: egyetlen *ao* kettőshangzót mutató adata (*scăon'és*) Szabéd községből (MT.) származik. Hogyan hozható e tény összhangba azokkal a *scaon* adatokkal, amelyeket pl. Weigand igen sokszor feljegyzett (vö. Jb. IV, 261, VI, 14, VIII, 258, stb.)? Avagy *skágn* ~ *skágnă* ingadozásra kell gondolnunk?

³³ *M* után egyetlen példánk *pomana* ~ *pomeana* (407), ehhez ld. Densusianu, Hęţg 23, valamint Zsinnáról *pomeană* (GS. V, 316).

čas-féle alakokat ejtettek. — 3. Számos hang, így s, ș, z és ț után az ea egyszerű a-vá vonódik össze: *argaffála* (30), *miroffála* (358), **urfásca* (428), *sára* (463); *nadushála* (370), *mișha* (358, vö. *mișheá*, u. o.); *mucezála* (365), *imbulzála* (256), *umezála* (551); *ametzála* (22, a Báns. Névt. szótárából id. DAcR. I. 146), *ferbintzála* (207), **tzaft* (545) stb. Ingadozás jelentkezik r után: *amürála* (21, vö. DAcR. I. 138, Klein más művéből idézve) mellett akad *affsuprealá* (37), sőt *vránu* (589) mellett van **vreána*. Elszigetelten áll *felelát* (206), a régi szövegekben közönséges *feleleat*(iu) helyett és *meștácán* (352, vö. Hunyadban *ștag*, Densusianu, Hațeg 23). Mindezen esetekben nyelvjárási alakokról van szó, vö. Tagliavini, *Lex. Mars*, 71 (további utalásokkal).³⁴ Molnar nyelvhasználata a Kleinével általában egyezik, vö. *mutscheșfálè*, *kivernișsalè* (Sprachl. 91), bár akadnak nála kettőshangzós alakok is, mint például *vepșealè* (i. h.), *agonișealè* (Sprachl. 92) stb. — 4. E~ea ingadozást mutat még hangsúlyos tőszótágban: **sacret*~**sacreatá* (458), **șnep*~**șneáp* (486) és *berca*~*bearca* (51, vö. DAcR. I. 545). Paradigmatikus váltakozással függ össze *deápan*~*dápan* (163, vö. Tiktin 521, ahol az utóbbi alak havaselvinek van jelezve; ld. még *Lex. Bud.* 163, 174).

16. EO. IO. — 1. Az eo kettőshangzó io-vá lesz az olyan alakokban, mint **fliorca* (213), **plioșcașc* (402). Változatos alaksorozatot mutat **chietőáre* (105), **inchetor* és *inchiótor* (269), vö. DAcR. I/2, 333–4. — 2. Io~o ingadozást tapasztalunk hangutánzó töben **liocotaretz*, **liocoteșc* (327)~**locotaretz*, **locoteșc* (329) esetében, vö. *Lex. Bud.* 355. A *eu* (ieu 200) mellett felbukkanó io (306) közismert erdélyi nyelvjárási változat (Tiktin 599). A két alak egymásmellettsége Szeb. más pontjáról is ismeretes.³⁵

17. IE. — 1. Szókezdő helyzetben feltűnő a ie>ia változást mutató *iúdera* (251), vö. *iezer*>*iazár*, *iele*>*Iale* (GS. V, 317, Zsinna). — 2. Szóközépi helyzetben labiálisok után rendszerint ingadozást találunk: az olyan alakokkal, mint *fer. férb*, *ferbinte*, *ferbintzála* (207), *fertúra* (208) szembenáll *fiér*, *fierb*, *fiert*, *fiertúra* (210); a *sber* (467) és *zber* (562) alakokkal szemben találunk *șbiér* változatot is (468); *pédeca* (389), *pépt* (391), *peptáriu*, *peptós* (i. h.) alakpárját *piedeca*, *piept*, *pieptáriu*, *pieptos* (394) képezi; *vérmé*, *vermanós* mellett (581) ott áll *vierme* (584), stb. Klein általában inkább a kettőshangzó nélküli alakokat kedveli: *piedeca* stb. alatt vissza-utal a *pedeca* típusú alakokra; **merla* (352), *pepten*, *peptene* (391, vö. *pepten*, *Lex. Mars*, 1732), *prélin* (418), *perdere* (392), *mezul noctii* (353, vö. *mezul*, *Ist. Rom.* IV, 236) stb. mind az eredeti e-hang megőrzésére utalnak. E hagyományhoz egyébként a *Lex. Bud.* is hű marad: *peptenu* (*peptene*), *peptu* (496), *feru* (216), *mediu* (383) mellett utalás sem történik a köznyelvben szokásos kettőshangzókra. Pedig már Molnar beírta szótá-

³⁴ Klein nyelvallapota legjobban a zsinnai pásztorokéval egyezik: „Diftongul ea se reduce la a după s, ș, ț. dz: sară, (să) șază, vițauă, dzamă, etc. Același fenomen se constată în: starpă, mătrață, curauă, mestacăn” (D. Șandru—F. Brînzeu, GS. V, 316).

³⁵ Vö. *io*, *ieu*, GS. V, 321.

runkba a **miez* alakot (354) és nyelvtanában is *piept* ejtést ajánl (Sprachl. 365). Kleinnak és a Lex. Bud. munkatársainak álláspontja azonban érthető: amint már Weigand megállapította, a Bánságban, a Maros és a Körös vidékén, H.-ban és Közép-Erdélyben *fer* járatos (Jb. III. 214, IV. 260); Hátszeg vidékére nézve igazolja ezt az állítást Densusianu (Hațeg 20).³⁶ Mindezen megállapításokat Szeben környékére nézve a Román Nyelvatlasz is megerősíti: e szerint *piept*~*pept* esetében (ALR. I. 97) a kettőshangzós alakváltozatok északi határa Bojsza felett halad át; *fier*~*fer* esetében a *h'er* típus Nagyszebennél jelentkezik (ALR. 1527, közli Macrea, DR. IX, 144). Klein tehát ez esetben is Erdély nyelvállapotát részesítette előnyben a havaselvi ejtéssel szemben. — 3. Erdélyi tájszólásra vall az *ie*>*i* összevonás is *defmird* esetében (177, vö. **desmerd* 177): valószínűleg ilyen *mirtza* (358) és Hátszeg környékén *mirlă* is (Densusianu, Hațeg 20). — 4. Érdekes alak *San-Pietriu* (462); talán olyan ez, mint *piește* Hunyadban vagy *vierde* az Oltvidéken (ld. még Tagliavini, Lex. Mars. 64). — 5. A szóvégi hangsúlytalan *-ie* pusztá *e*-vé egyszerűsödött a régies *dăjde* alakban (160). Jelentésmegoszlásra utal *boăghe* 'boglya' (61 és 88. *capîța* a.) és *boăghie* 'bagoly' (61 és 72, *buha* a.) esetében. *Făshe* mellett *fășhie* erdélyi színezetű, aránylag friss változat (204, vö. DAcR. II. 68—9), éppen úgy, mint *salcie* (460), a régies *salce* és a belőle téves analógiával alkotott tájnyelvi *salca* mellett (az utóbbihoz Tiktin 1356 és *salkă*, D. Șandru, BL. IV, 139, B.).

18. II. Szóvégen megmarad az *-iș* kettőshangzó *trii* esetében (538, vö. *trîi*, GS. V, 317, Zsinna, továbbá Tagliavini, Lex. Mars. 70) és a *Ruffali* alakban (456), viszont egyszerű *i*-vé sorvad az olyan esetekben, mint *i umblă*, *i vedeă* (250), *foame-mi* vagy *mi-foame* (214), *frîca-mi* (217), *mi-frig*, *frig-mi* (218), **piatră mări* (394), *le vei*>*léi* (321)>**lii*>*li* (u. o.), stb. Itt is erdélyi nyelvjárási alakokkal van dolgunk, vö. ALR. I. 44.

19. IU. — 1. *Aiurea* helyett *airea* (13) ismert erdélyi tájnyelvi alak (vö. DAcR. I. 79, GS. I, 110, Oltvidék, *airilea* Papahagi, Maramureș LVII stb.). — 2. Szóvégi helyzetben *-r* után többnyire *-iu* szóvéget találunk: a számtalan *-törüu* és *-ariu* képzővel ellátott szón kívül idézendő még **raebăriu* (435), **raităriu* (439), **pontăriu* (407), *căriu* (99) stb., vö. azonban *binișhór* (56). *L* után *-iu* áll a **feliu* alakban (206, vö. *fealiu* 495). Olykor más hangok után is előfordul, vö. **potăpiu* (410), **scornăciu* (473), **ialnăciu* (524), *biciu* (55, alakv. *bîtsu* 57) esetében viszont az *-iu* csupán helyesírási jellegű. Az *-riu*, *-liu* végződésű alakok azonban hangtani jelentőséggel bírnak: *ceriu* (= *čer'*) közönséges a klasszikus román irodalmi nyelvben is (vö. még Papahagi, Maramureș LVII); *žendar'*, *beutor'*, *feliu* ma is él a zsinnai pástorok nyelvében (GS. V, 319, 341) s hasonló alakokat találunk Erdély más pontjain is (vö. *șăkuraryű*, *șăstoryű*, *tsolyű*, BL. IV, 136, 140, B.; GN. II, 46, 59, 77, stb.).

³⁶ Densusianu szerint "cei care pronunță *pept*, zie totuși *miel*, după cum alții rostesc *mel*, dar *piept'*" (i. h.). Klein az első csoportba tartozik, mivel ő is a köznyelvi *miel* alakot jegyezte fel (354), viszont az Elem. mindkét kiadásában *pept* áll.

20. OA. E kettőshangzó jelölése általában igen pontos; scmmi nyoma az *oa > o* ejtésnek, amely Észak- és Nyugat-Erdély nyelvjárásait, valamint az erdélyi román szótárirodalom legrégebb emlékeit jellemzi (Lex. Mars. 72). *Piroána* (396) a közönséges *piroa* helyett a tb. *piroane* alakján alapul; **pleopa* (401, vö. Lex. Bud. 512) havaselvi jellegű alak (Gamillscheg, Szerb.-Tit. 50), amelynek megfelelői azonban Dél-Erdélyben is élnek (ALR. I, 17/129: *plieşuoră*. 180: *pleopa ôikului* stb.). A köznyelvben is meg-lévő ingadozást tükröz **mihodala* — **miháltz* (354 < m. *menyhal*, ld. 94. l.).

21. OU. Szó belsejében az *ou* kettőshangzó oo-ként jelentkezik: *plooát* (402), **roorez* (452, vö. *roorat*, Barac, Hal. VII, 207). Valószínű, hogy az első *o* nyílt ejtésűvé lett (vö. *doao* 185, *noao* 381; *două, nouă*, GS. V, 317, Zsinna); tehát *plouat* alakot tétélezhetünk fel.³⁷

d) Másshangzók.

22. P, B, F, V. — 1. Önálló fejlődésüket illetőleg csupán néhány szórványos jelenség érdemel figyelmet: *α*) Szókezdő helyzetben *protăcar* (= *brotăcăr* 69) mellett felbukkan *protăcăr* (*protăcăr*, i. h.), de a *b > p* csere oka homályos. — *β*) A szókezdő *s + lab.* csoportok szempontjából figyelemre méltó adat a köznyelvi *svărc* helyett a **sfaelc* 'papila mamilaris' alakv. (481). *Svăcnesc* helyett a *sbaecnesc* alakv. (467) *b*-jét a szl. etymon indokolja (vö. *izbucnesc*, s ehhez Cihac II, 30, Tiktin 864). — *γ*) Szóközépi helyzetben *v > b* csere van *rofhcobán* esetében (452, vö. Tiktin 1337), meg-lépő viszont *prabushefc* mellett **pravuhesc* (414–5). *Imbrobodesc* helyett *impropodesc* fordul elő (262, egy adatot közöl Ksz.-ből DAcR. II, 482). *F* helyett *v-t* látunk *bujnesc ~ *buvnesc* (75) esetében. Régies és valószínűleg az egyházi szövegek hatásával magyarázandó változat *jertva, jertvire* (567-8). *P > v* fejlődést figyelhetünk meg az *indaraptnicefc* (274) ~ **indaravnicefc* (275) ingadozással kapcsolatban, nyilván a könnyebb ejtés céljából (vö. *îndărâmnice*, DAcR. II, 620; igei származékként hasonló alakot nem közöl). — *δ*) Szóvégen figyelemre méltó *prāv* (413), **vřāv* (590), vö. *prav, vřav*, GS. V. 319 (Zsinna), *prau, vřau*, Weigand, Jb. III, 228, *praw, vřv*, BL. V, 140, ALRM. I, 47, stb. Ingadozást mutat *zugrăf ~ zugrāv* (565), valamint *pléf* (401) ~ **pleu* (u. o.) és *betziu ~ betziv* (54; a *beşiu* alakv.-ot a Bánságból id. DAcR. I, 550). Szóvégi *v* helyett képzőcsere révén *g* áll *pleşhug* (401) esetében: ezen alak Klein és Molnar más műveiből is kimutatható (pl. *pleşiuug*, Elem. 1780, 80, *pleschug*, Sprachl. 117). Erdély nagy részében ez a változat él, sőt magában Szeben m.-ben is *plieşiuug*-típusú alakokat találunk (ALR. I, 12: 122, 125), amelyeket szerzőink, úgy látszik, némi hangtani egyszerűsítéssel jegyeztek fel. — 2. Ami az ajakhangok jésülését („palatalizarea labialelor“) illeti, annyi állapítható meg, hogy szótárunkban e hangváltozás nem érvényesül ugyan teljes következetes-séggel, mégis azonban számos alakingadozás vall a szerzőknek e téren

³⁷ Itt említjük meg a lat. *v*-ből származó *uo* hangesoportot is az olyan szavakban, mint *luoare* (333, vö. *luoat*, Klein, Ist. Rom. IV, 236), *aluoat* (19; DAcR. I, 127—8 nem közöl ilyen alakv.-ot). Vö. még Rosetti, LR. XVI, 53, valamint At. 12.

szerezett nyelvjárási tapasztalataira. Leggazdagabb alaksorozattal a *pi* csoport van képviselve: szókezdő helyzetben elég idéznünk az olyan adatokat, mint *chiátra* vide *piátra*, *chiátz* v. *pieátz*, *chic* v. *pic*, *chicatúra* v. *picatúra* (104), *chiéle* v. *piéle*, *chiépt* v. *piept*, *chieptene* v. *piéptene*, *chila* v. *pila* (105), *chío* v. *pío* (107), *chíshu* v. *píshu* (108), *chíffát* v. *piíffát*, *chífféz* v. *piífféz* (i. h.), *chíta* v. *pane vel pita* (109) stb. Szó belsejéből idézhető *schin* v. *spin* (471), *lichéfc* v. *lipéfc* (325) stb. Legalább egy esetben megtaláljuk a *jk* fokot is: *crámpitjá* > **craemptitza* (225, ganciu a).³⁸ Mindezen esetekben — amint az utalásokból kitűnik — Klein kétségtelenül a nem-palatalizált alakok mellett foglalt állást. Kivételt képez *lichíiu* (325 < *lepény*): ebben az esetben *lipíiu* visszaül *lichiu*-ra (328). E gazdag sorozathoz képest a többi palatalizáció inkább szórványosnak mondható: *bi* esetében csupán egy-két példa idézhető: *ghíciu*, vide *Bífu* és *ghíne*, vide *Bine* (229)³⁹, valamint *poghircéfc* 'racemo' (406, vö. egyh. ószl. *pabirő*, *pabirőkö* 'racemus post vindemiam relictus', *pobirati* 'colligere' Cihac II, 272). *Vi* (*ve*) palatalizációjára utal *rovina* mellett a *róghina* (452) változat.⁴⁰ *vin* 'bor' mellett akad *ghin* (229), *țeară* (*țevi*) helyett *țzeghe* áll (545) s *viezure* előfordul **iezure*, *-ne* alakban is (252, vö. DAcR. II, 461);⁴¹ *fi* jésülésére utal *fiastru* > *hiastru* és *fiereftau* > **hiereftau* (245), valamint *raffir* mellett *raščír* (442), **raščhir* (444) és a magyar *jolyófü* átvétele: **fonhiu* (215, vö. még 129 l.). Fontos adat még: *Shin* (Fin, chin), 485, vagyis a *fin* szó *hin* és *šin* változatának lejegyzése, *filimină* (Lex. Bud. 642) > **silimină* (490), valamint a hasonlóképp erős palatalizációt mutató *vișeu* > **jishau*, **jishlau* (569, vö. 170 l.). A *mj* palatalizációjára nincsenek közvetlen tanúságok: *amirúfc* (23 < *nyer*), *milván* (356 < *nyilván*)⁴² kétségtelenül olyan erdélyi vidékről származnak, ahol efféle "réfection analogique"-ok könnyen keletkezettek.

Ha mármost mindezen alakokat együttesen vizsgáljuk, azt kell mondanunk, hogy Klein saját nyelvjárásában semmiesetre sem lehetett a palatalizáció szabályos hangjelenség, viszont szerzőnk közeli kapcsolatokban állhatott palatalizáló erdélyi nyelvjárásokkal. E feltevést a szóföldrajzi tények tökéletesen igazolják: az ALR. I, 34 (*bărbie*), I, 39 (*piept*), I, 73

³⁸ Ma Zsinnán "fasa pk', by', mn' e mai rară și apare mai ales la bătrâni" (CS V, 318).

³⁹ Nagy kérdés, vajon idetartozik-e *imbîn* (253) ~ *inghîn* (286) s ennek megfelelően *deřbîn* ~ *deřghîn* (175)? Itt ugyanis — ha elfogadjuk Candrea (CDDE. 482. sz.) *disglutinare* vagy Giuglea (DR. III, 621) *disglinare* etymonját (vö. még DAcR. II, 475) a *gh* hang az etymologikus, s a b „réfection analogique” révén keletkezett. Ugyancsak bizonytalan *ghiltz* 'tenda' (229) hovatarozása. E szónak is vannak ugyan *biltz*, *bghiltz* *beltz* változatai (DAcR. II, 258), azonban biztos etymon híján nem dönthető el, melyik hang az eredeti.

⁴⁰ Nem tartozik ide *moghila* (364) ~ *movila* (361), mert itt a *gh* etymologikus (egyh. ószl. *mogyta*).

⁴¹ Ugyancsak a *vi* hangcsoport jésülésére utal Klein következő megjegyzése: „Cum praefertim ruftiei, in quibus Transilvania partibus vi pronuntiant ut *Hi*, fi quae audies pronuntiare ut *Hi*, quare in vi vg. *Hiclean*, *Viclean*, *Hiu*, *Viu*, *Hin*, *Vin*, etc.” (246).

⁴² Talán idetartozik még *mítz*, **mítza* (359, alakv. *niț*, *niță*, Tiktin 998, Cihac II, 198), azonban bizonytalan, melyik alak az eredetibb (vö. 39. j.).

(*visez*). I, 46 (*ficat*) és I, 77 (*miros*) térképei alapján *Szeb.* és *F.* határterületére nézve a következő táblázat állítható össze:

	<i>bãrbie</i>	<i>piept</i>	<i>visez</i>	<i>ficál</i>	<i>miros</i>
129. (Écsellő)	bãrgiie	k'iept ^u	gisáz ^u	h'icát ^u	n'irós ^u
125. (Nagyszeben)	bãrgiie	k'iept	visiáz	^{k'} icát	n'irós
170. (Streza-Kercisóra)	bãrbd'ie	t'iept ^u	gisáz ^u	hicát ^u	mn'irós ^u
122. (Bojsza)	bãrbija	piept ^u	visiáz	ficát ^u	miros ^u

Amint látjuk, a *Szeb.* északi részében levő pontok, valamint *F.* területe élesen elválnak a délebbre fekvő Bojsza nyelvjárásától: Cód vidékének nyelve nyilván az utóbbival egyezik meg. Így tehát Klein hazulról valószínűleg nem-palatalizált alakokat hozott magával, de már szülőföldjétől valamivel északabbra s később Balázsfalva környékén is sok alkalma volt megismerkedni a román jésülésnek ezen fontos típusával. A jésített alakokat nem vonta ugyan be az irodalmi nyelvhasználatba, azonban mégis sokkal pontosabban jegyezte fel azokat, mint később Bobb vagy a *Lex. Bud.*-szerzői.

23. D, T. — 1. E hangok szótárunkban kevés problémát nem vetnek fel. *T* helyett etymologikus *č*-t találunk a *pot* vel *pot/u* (410) alakban. Görögös *nt* > *nd* változással kell számolnunk *mãndie* esetében (341, vö. Tiktin 948). *D* helyett *t* áll a *laenget* (312) ~ *langet* (314) alakokban; itt azonban a latin *languidus*-szal szemben utalhatunk az arumén *lindzit* alakra is (Puşcariu, *Et Wb.* 976). *D* ~ *t* ingadozást mutat *ord.* vel *ort* (375^a); kétségtelenül a *-t* hang az eredetibb (vö. német *Ort*, Tiktin 1094). Szókezdő helyzetben figyelemre méltó **svornic* (518) ~ **zvornic* (503, **stároste* a.), a régies *dvornic* változata (vö. *dvorean* ~ *zvorean*, Gheorg. Log., Tiktin 590). *-dn-* > *-ln* változást mutat *povólnic* (412, vö. Cihac II, 284), *povodnic* helyett, vö. szerb *řovodnik* (Vuk 531). Nagyon feltűnő *-tn* > *-in*: **plátnic* (400) ~ *pláinic* (398). — 2. A *t, d* jésülésének déli határa Klein és Molnar szülőföldjétől messzire esik; nincs is e jelenségnek szótárunkban semmi komoly nyoma, legfeljebb *diplau* (245, hatz a.) ~ *gheplau* (229 > m. *gyeplő*). **strighe* 'melligo, Honigthau' (511, vö. *streda, stride*), *vindereu* > *vinghereu* (585, vö. magyar *vándor* [sólyom]), *unditza* (553) ~ **únghitza* (554), és *zadie* ~ **zagie* (141, *cre-tintza* a. és 560). A *ni* (nĭ) csoport palatalizációjára csupán a Molnar kezétől származó, de kihúzott **inyima* (289) utal s talán *niea* (373^a). Lehet, hogy etymologikus eredetű *ghéaofhu* (228) *neaoş* helyett, s alátámasztja Weigand *de auş* etymonját (Jb. XIII, 108; ellene Tiktin 1044).

24. K, G. — 1. Szókezdő helyzetben a *k* eltűnik a *titor* szóban (531, vö. Molnar, *Sprachl.* 50). *Zg* helyett *zd*-t találunk a *zgãriu* helyett előforduló **sdariu* alakban (476), de ez talán etymologikus (vö. szláv [*řo*]drati, Tiktin 1813). — 2. *K* > *g* zöngésülést mutat *gaştán*, *gaştána* (227), valamint **cracaticiu* (138) ~ **gragaticu* (234); ingadozásról tanúskodik *criřhãn* (142)

és *grifhpán* (237, vö. Molnar, Sprachl. 48) — 3. A hajdani latin *gn* csoport — az *Elementa* nyilvánvaló hatása alatt (vö. 32 kk.) — felbukkan **pugn* esetében (428, utal *pumn-ra*), viszont analogiásan alkalmazott *gn > mn* hangváltozást észlelünk a *tzimn* (546 < latin *cygnus!*) neologizmusban. — 4. Szóvégi görögös jellegű *k > h* változásról tanúskodik **indih* (277), viszont *h* helyett *g* áll *introhna* helyett az **intrognát* alakban (300, vö. DAcR. II, 834). — 5. A *k'* ejtése, mint a köznyelvben annyiszor. *l'*-hez közeledik: *shtio*p (488). Néhány hasonulás útján keletkezett szóközépi zöngésülésről ld. Ht. 30.

25. M, N. — 1. Megőrzött *m*-et találunk a *rumpe* alakban (455, vö. Densusianu. Hațeg 40), etymologikus *n*-et néhány latin és szláv szóban: ilyen *cuvinintza* (156), *vaenla* (575) és **gaenfa* (224). Problematikus *ciovie* ~ **cionvic* (277) *n*-je, vö. 211. — 2. Szóvégi *m > n* fejlődést figyelhetünk meg **ibrishin* (252 < török *ibrîşim*) esetében; talán részleges disszimilációról van szó (*b—m > b—n*). — 3. Rotacizmusnak semmi komoly nyoma; **iezure* (252) *r*-je valószínűleg régebbi *l*-ből származik (vö. alb. *vjedhuljë*, Tiktin 1738), s a mellette fellépő *iezune*, *iezine* alakok *n*-je másodlagos, erdélyi jellegű fejlemény (vö. Lex. Bud. 273). Ugyancsak másodlagos, hasonulás révén keletkezett alak *dineâondine*, a szabályosabb *dineâondire* mellett (184), viszont *raendurea* (436) — az arumén *arândurâ* tanúsága szerint — talán régebbi, mint a szövegünkben szintén előforduló, köznyelvi *raendunea*.

26. L. — 1. *L ~ r* ingadozásról tanúskodik *incilipéz* ~ **incirip* (270, talán az *r* eredetibb, vö. DAcR. II, 590), továbbá a valószínűleg *bubâlcâ* 'tumeur, amygdalite' helyett használt *bubarca* (70). — 2. Megőrzött palatalizált *l'* van a *cale* szó többséiben: *cai*, vel *cali* (80). A Lex. Mars.-ban *kali* dativusként szerepel (1026. sz.), amelyet Tagliavini helyesen vetett össze (i. m. 79) a Hátszeg környékén *cai*, *vâi* mellett járatos *câli*, *vâli* változatokkal (Densusianu. Hațeg 45) és a Weigand gyűjtéseiből ism.-rt *kel'* alakkal (Jb. III, 232, 270; IV, 291). Eltűnt viszont a *l'* hang a népies zamatú *San Vaffiu* (Βασίλειος) kifejezésben (462).⁴³ *l' : l* megfelelést tapasztalunk a *buiquesc* helyett fellépő *bulguêsc* szóban (72); talán a románba a magyar *bolyo(n)g* ige olyan ejtéssel került, ahol a *ly* még *l'*-nek hangzott.⁴⁴

27. R. — 1. Régi, nyelvjárásilag helyenként ma is megőrzött *r* jelentkezik a *serîn* (479), *farîna* (202) és *urceôr* (555) szavakban; megőrzött *ri* csoportot látunk *guturâriu* (240) esetében. — 2. Feltűnő az *r* kiesése, a **mugit* 'Abenddämmerung' szóban (365); hajlandók lennének sajtóhibára gondolni, ha nem állna mellette a jól ismert **murgitu* alak (367).^{44a} Közönséges, erdélyi színezetű nyelvjárási jelenség az *r* lekopása *noŧru > noŧ* (383) *avoŧru ~ avoŧt* (43), *ferêalta* (207, vö. *ferêastâ*, GS. V. 319).

⁴³ Talán szintén a *l'* eltűnését kell feltételeznünk *indic* ~ *indie* vide *shântz* (277) esetében; Tamás L. feltevése szerint lehetséges *lindie* 'clitoris' nyelvjárási változatára gondolnunk.

⁴⁴ Félmagánhangzónak mássalhangzóvá válását mutatja *vighitoriu* is (584); amelyben nyilván a *ie* 'szóló' tövet kell látnunk.

^{44a} Nagyon valószínű, hogy *mugit* 'crepufulum' az *a mugit* ige hatására keletkezett s talán az alkonyatkor hazatérő csorda bögésére emlékeztet.

Zsinna) esetében. Figyelemre méltóbb a *vreo* > *vo* összevonás az olyan alakokban, mint **vodoi*, *vodata* (587), vö. Hunyadban *vea* = *vrea* (Densusianu, Hunyad 40), valamint szótárunkban **vun* (590 < *vreun*).

28. S, Z. — 1. Valószínűleg pusztá írásbeli ingadozásra mutat a zöngés mássalhangzók előtt sűrűn előforduló s: *pifma* (396) ~ **pizma* (398), **pusdari* (431) ~ **puzderie* (432), *práfnic* (414) ~ **práznic* (415), *i/vor* (309) ~ *izvor* (310) stb. Ugyanezen megjegyzés vonatkozik a *zg* kezdetű szavakra is, amelyek többnyire *sg*-vel vannak írva (483). — 2. Érdekes palatalizált alak **inhieftrez* (289) *inzeftrez* helyett. — 3. Néhány esetben, főleg *k'* előtt *s* > *š* fejlődést tapasztalunk: *rafchir* (442) ~ **rafshchir* (444), *rafchitoriu* (442) ~ *rafshchitóriu* (444), **shcleptzi* (484). Mindezek nyelvjárási alakok, vö. *škimba*, *steag*, GS. V, 319 (Zsinna).⁴⁵ — 4. Z < ž változást mutat *gimbéfc* 'subrideo' (230, vö. 1812: *jimbi*, GCr. II, 209).⁴⁶

29. Č, Ğ. — 1. A *č* affrikáta *š*-sé, illetve *š*-szé egyszerűsödik a *deščopflu* (172) szóban, vö. *inkops*, Lex. Mars. 1105. sz.⁴⁷ — 2. Amint már *gimbéfc* 'subrideo' (230) esetében láttuk, nem szükséges a *ge*, *gi* szótagot sem minden esetben *ǰ*-vel olvasnunk. Zsinnán "g e, i apare în general trecut la ž: merže, leže" (GS. V, 319). Hasonló helyzetre utalnak Kleinnál és Molnarnál

a) olyan szavak *j*-vel írott változatai, amelyeket a köznyelv *ǰ*-vel használ: *deget* ~ **(cinci) dejete* (112), *preget* ~ *préjet* (418), *negel* (377) ~ *nejel* (380), *giolgiu* ~ *jólgiu* (570), *jinere* vide *Ginere*, *jingée* vide *Gingée* (569), *urgijéfc* (557) ~ **urjijéfc* (558) stb.;

b) olyan szavak írott alakjai, ahol az etymon eredeti *ž* mellett szól, például szláv *koža* > *coáge* ~ **coáje* (122), szláv *žigati* 'brennen' > közr. *jigárit* ~ *gigaraet* (230), szláv *žilav* > *jiláv* (569) ~ *giláv* (230), bolgár *pražina* > *pragina* (413) ~ **prajina* (415); szláv *pražiti* > *pragéfc*, *pragitúra* stb. (413–4); szláv *rožiti* > *raengéfc* (439, mellette **raejnefc*, 438); szláv *stožar*, *stožer* > **stajér* (503) ~ *stajériu* (504); *stěžen* > **staengen*, *-gin* (502); *tožiti* > *taengire* (521); m. *mázsa* > *máge* (338) ~ **máje* (350); m. *petrezsely[em]* > *patraengel* (387); m. *kurážsi* > *corágie* (131); n. *Glas* > *glage* (230) ~ *gláje* (231); vö. még *ogigít* (371^a) ~ *ojijit* (377^a).⁴⁸

Mindezen tények szóföldrajzi szempontból teljesen érthetők: *Szeb.* déli részében, pl. Bojszán a *ǰ* > *ž* változás még nem történt meg (ALR. I, 32, 51/122: *ǰinǰéi*, *niǰǰiǰu*), viszont valamivel feljebb. Szeben környékén e változás már bekövetkezett (i. h./125: *žinžéi*, *nižžiǰ*). Az utóbbiakhoz hasonló alakokat hallhatott Klein Balázsfalva vidékén is, s ezért találjuk szótárában annyi nyomát a *ǰ* > *ž* fejlődésnek.

⁴⁵ Pusztán „graphic inverse”-nek látszik *afchie* (33), a várható *afshchie* (34) mellett. Ugyancsak elírásnak tekintem a *stergariu* (504), *streang* (509)-féle alakokat, melyek *št*-vel ejtendők.

⁴⁶ Az ellenkező változásra inkább csak látszólagos, helyesírási példa *raejnefc* (438) ~ *raefnefc* (u. o.).

⁴⁷ Valószínűleg itt említendő még *higa* vide *ciga* (245); DACR. II, 390 ezt a *higā* szót, 'un soiu de pește' jelentéssel, inkább *cegā* változatának tekinti.

⁴⁸ Ezen írásmódok bizonyító erejét aligha csökkentheti az a körülmény, hogy szótárunkban néha *ž* helyett a régiesebb *ǰ* alakot találjuk, pl. *impregiur* (260), *incunǰiur* (273). Kevésbé valószínű, hogy Klein *prăjesc*-típusú alakokat ejtett volna. Zsinnán a régies *ǰ* csak a *ǰioǰi* (*žoiǰi*) szóban él, vö. GS. V, 319.

e) *Egyéb hangváltozások.*

30. Hasonulás. — I. *Magánhangzók.* a) Az előreható hasonulás főbb típusai: a (ă) — o > ă — ă: *procător* ~ *procataréfc* (425); i — e > i — i: **shiregla* ~ *shirigla* (486); *almántrelea* (18) ~ *amintrilea* (23); i — o > i — i: szláv *siromahž* > **firiman* (517, vö. Tiktin 1368); o — e > o — o: szerb *ko (h)óce véce* > **cotiovéche* (136); o — i > o — o: *molipsesc* > *molopfejc* (362); o — u > o — o: *noduros* > *ndorós* (382); u — ă > u — u: **jumaltz* ~ **jumaltzuit* (571), **cuffatura* > **cuffutura* (155); u — î > u — u: **curund* (154, de vö. *decu-raend* 165, *degráb* a.); u — o > u — u: *cutropefc* > **cutrupefc* (156).

β) Nem kevésbé gyakori a hátraható hasonulás: ă — e > e — e: *băserică* > *befferica* (53, vö. *besërică*, Klein, Ist. Rom. IV, 229), *mușăfel* > *mușhetzel* (368), *muțămesc* > *multzemefc* (366); a — i > i — i: *haringă* > **hiringa* (246); ă — i > i — i: *măscăricios* > **mifchiricios* (358); ă — o > o — o: *dălog* > *dológ* (186), *răzor* > *rozór* (453), *răcovină* > *rocoina* (451), *năcovalnă*, *năco-va-nă* (Tiktin 1056) > *nocovála* (252) ~ **nocována* (381); a — i > i — i: *intaempin* (295) ~ *intimpin* (297); e — a > a — a: *pergamen* [t] > *pargamen* (385^a); e — i > i — i: *epingéa* (197) ~ **ipingé* (306); *peftritz* (393) ~ **pistritz* (397), *cămenitza* (85) ~ **caminitza* (150, *cuptoriu* a.), *venetic* ~ **venitic* (581), **pepingine* (391) ~ *pipingine* (389, 395), stb.; i — u > u — u: *siroman* > *siruman* > *suruman* (517, vö. Tiktin 1368);⁴⁹ o — ă > ă — ă: *copou* > *copău* > *capau* (87), *probaluefc* (425) ~ *prabaluéfc* (413), **porozau* (408) ~ **porazau* (408);⁵⁰ u — i > u — u: *mușinoi* > **mușhunoiu* (368); u — o > o — o: *bujor* > *bojór* (67), *uștoit* > *oștoit* (377).

• **2. Mássalhangzók.** — a) Az előreható hasonulás fölöttébb ritka: példánk csupán *pecingine* (389) > **pepingine* (391), *pipingine* (389, 395) és *bíbol* (55 vö. DAcR. I, 570, *Densusianu*, *Hațeg* 41). — β) Visszaható hasonulást mutat az ismeretlen eredetű *solovárv* szónak *sovavaerv* (495) változata. Pusztá zöngésülésként találunk részleges hasonulást *m*, *n* és *l* előtt: *șm* > *žm*: *dujmán* (195), *cm* > *gm* s ebből esetleg *mn*: **logma* (533), *tomneala*, *tomnefc* (16); *cn* > *gn*: *flegnit* (212, vö. DAcR. II, 136), **ignefc* (252, vö. DAcR. II, 445), **pognefc* (406, Tiktin 1196), **ragnefc* (438, Tiktin 1291), *súgnă* (514) stb.; *cl* > *gl*: **proklet* (425), **poregla* (408, vö. Tiktin 1215: *porigla* *Reteganul-nál*); *și* > *jl*: *caefhlégi* ~ *caejlegi* (80).

31. Elhasonulás. — I. *Magánhangzók.* E — c > i — c: *depe* > **dipe* (184); i — i > i — iu: *mititel* > **mitivitel* (359, vö. Tiktin 973); o — o > e — o disszimilációt tapasztalunk a magyar *csormolya* növénynévvel valamikép összefüggő *cermoiağ* (98) alakban; o — o > ă — o fejlődést találunk a **raorez* (440, vö. **roorez* 452) alakban (ld. ehhez *răorează*, *Molitv.* 1689, *GCr.* I, 137, stb.). Feltűnő és elszigetelt alakok *Molnar* beírásában **vijolie* (587, vö. *vízulija* *Densusianu*, *Hațeg* 38). Nem

⁴⁹ Talán itt említhető az i — u > u — u változás példájaként *capataeiu* ~ **capatuiu* (87, vö. *căpătiu*, *DAcR.* I, 100; *Orlát*, *Szeb.*), valamint a hasonló *suffaeiu* ~ *suffuiu* (518).

⁵⁰ Részleges, o — a > ă — a hasonulást mutat *ragace* (438 < szerb, bolgár *rogáč*).

egyszerű o—o>o—i elhasonulás, hanem inkább igeképzési sajáttság jelentkezik a *coviu*, *covieat* (137) alakokban; *incoveia*, *-covia* egyébként erdélyi és bánági nyelvjárásokból ismeretes (Tiktin 790). — 2. *Másslhangzók*. Főleg liquidák és nasalisok mutatják e jelenséget: r—l>r—n: *horelcă*>*horilca*>*horinca* (247); n—n>r—n: *amerintz* (22, vö. Molnar, Sprachl. 227, DAcR. I, 142—3);⁵¹ l—l>l—n: *altán* (18, vö. pl. Jb. VI, 40). Részleges elhasonulással keletkezett *bucnériu* (71), a magyar *bognár* szóból. Talán lappangó elhasonulás hozta létre a szokatlan **duvolnic* (195) változatot: *duhovnic*>**duvovnic*>*duvolnic* fejlődésre gondolhatnánk (vö. *pöhila*~*póvila* 412). *Bz*>*ɟz* diszimilációra utal *cópza* (131), viszont *ps*~*bs* ingadozást mutat *ópfa* (375^a)~**obsa* (368^a).

32. Hangátvetés. Talán pusztá íráshiba *leganitzá* (320) a szintén előforduló *lágoniță* helyett (vö. 230 l.). Egyébként inkább liquidák s főleg *r* esetében tapasztalunk hangátvetést. Idevágó példáink: *covrig*>**covirg* (hibásan írva: *covigr* 137), *cătrință*>**cretința* (141, vö. *crătință*, GS. V, 320; Zsinna, továbbá DAcR. I. 218, Tiktin 313). **caercima* (u. o.)~**crijma* (142), *gaerbov*~*gaerjob* (224). *ɟătlăgine*>*platăgine* (400), *podlog* (*potlog*)~**plotog* (403, vö. Tiktin 1224), **poclad* (404, vö. szláv *poklad* 'was untergelegt wird' Tiktin 1191) és **poglad* (403)~**plocad* (403), *podmol*~*poldmód* (407), *gaellán*~**gaeltan* (224), *fărcovnic*~**tzicornic* (139), **tzaecornic* (544); *paerláz*~*priláz* (421, vö. szláv *préláz*, Tiktin 1170), **priftanie* (424)~*pištarnie* (u. o.), *procător*~*procar* (428), *scrășnesc*>**scaershnefc* (469); *pestriț*>**pristitz* (424, vö. *prestif*, GS. V, 320). Néhány szláv eredetű szóban viszont régies, hangátvetést nem mutató alakot találunk: *improtiva* (262), **invraestez*~**invaerstez* (306).

33. Alakkeveredés. A legérdekesebb példát kétségtelenül a *mínuna* 'apex. cacumen montis' szolgáltatja (367<*munte*×*cunună*; vö. Tiktin 1021 értelmezésével: 'K r a n z als Kopfschmuck der Mädchen'). Idetartozik még **legau* equs [!]funalis' (320), amely m. *lógó*>r. *logău*>*lăgău* és (a) *lega* 'kötni' keveredése révén keletkezett, valamint *sfaertăiu*~*sfaertăriu*~**sfartăiu* (481), amely *sfert* és *fărtăiu* (*fărtăiu*) keveredését mutatja. A **chiur* szóban (109) figyelemre méltó az *iu* kettőshangzó (vö. közny. *chior*<török *kör*); talán a rokonértelmű *céur* hatására kell gondolnunk. Érdekes alak **sholomonăriu* 'garbantzás Diák' (487): a köznyelvi *solomonar*-nak ezen, Reteganul-nál is előforduló változata (Tiktin 1456) a magyaros ejtésű *Solomon* alakra utal (vö. *Salamon*, olv. *Șalamon*, Tamás, Fog. 45).⁵² *Suruculefc*-ről ld. 161. l., **jishlau*-ról 132—3. l.

34. Hanglekopás. — I. Szókezdő *a* hiányzik *năfura* (370), szókezdő **nălt*, **naltzez*, stb. (371) és *năfpreala* (373, vö. Tiktin 777) esetében; *s* eltűnését mutatja **fěshnic* (481) és *faerfhefc* (201); *k* kopott le — a könnyebb ejtés kedvéért — a *titor* (531) szóban; *h* hiányzik a *luger* (331<*hlujer*) alak-

⁵¹ Az *nn* > *ln* fejlődés nem következett még be *jertrénic* (18) esetében.

⁵² Kérdéses *băfmău* (108) olvasata: gondolhatnánk *băsmău* ejtésre, talán a magyar eredetű *chischineu*, *chindeu* hatására, azonban lehetséges, hogy határozatlan alakú *băsmăo* (= *băsmăuă*, mint *steauă*, stb.) átírásával van dolgunk. Az utóbbi esetben inkább o-t várnánk (vö. *pio*, *zio*, stb., Ht. 6, 5 ɣ).

ban. — 2. Szó belsejében *o* tűnt el *dolfán* (186) esetében; *i* eltűnését mutatja *bájocora* (51), *t*, illetve *lt* kiesését igazolja *almintrilea* (18) *amintrilea* (23).⁵³ — Említésre méltó még **veziche* (579) < *vasăzičă*, amely szinte egyszerűjésnek fogható fel, az *s* és *z* hangok rokonsága alapján. *Sieſc* (489) < *ſiēsc* inkább palatalizációnak tekinthető, vö. DEnc. 1148.

35. Hanggyarapodás. — 1. *Magánhangzók.* *α*) Szervetlen szókezdő *a* hangot találunk az *aghiſtina* (12), *amiruēſc* (23) szavakban. *Aleſhueſc* (18) nem tartozik ide: alapszava valószínűleg *aleſ* s nem vehető ide *amiſtueſc* sem (23 < m. *emēszl*). Valószínűleg nem Klein saját nyelvjárásából származnak ezen alakok, hanem inkább Balázsfalva környékéről; a *mirosi* ~ *amirosi* alakpár választóvonala ugyanis általában a Marost követi, s *amirosi* területe csak *H*-ban nyúlik le dél felé (ALR. I. 76; R. Geheeb ismert tanulmánya: „Prothetisches a und s im Rum.“, JB. V, 1—50 szóföldrajzi tájékoztatást egyáltalában nem ad). — *β*) Szókezdő mássalhangzócsoportot *ă* vagy *i* old fel: *hrană* helyett *harăna* (245. vö. DAcr. II, 361, 412, Tiktin 741), *hriſcă hrean*, *hribă* helyett *hriſhca*, *hiredn*, **hiriba* (246) olvasható. *Hirean*, *hriſcă* közönséges az Oltvidéken (GS. I, 110) és Hátszeg körül (UJ.); *hêrenu* áll a Lex. Bud.-ben (261) és LM.-nál is (289). Anorganikus *o*-t mutat **dovoletz* (189), anorganikus *u* jelentkezik a *croeſc* mellett fellépő *curuēſc* alakban (153—4; a Szilágyságban is *kuruiēſk* járatos, MZ., Biharban hasonló alak *curuiēſte*, Coman, Margine 14). Végül esetleg idevehető *steregôae* 'helleborus veratrum' (504), amennyiben ez a *strigoaie* szó változatának tekintendő. — 2. *Mássalhangzók.* *α*) Szókezdő helyzetben szervetlen *s*-re példát szolgáltat **ſirida* (482), **ſrântzu* (u. o., vö. *ſrenſe* Geheeb, Jb. V, 37). — *β*) Járulékos *ſ* van a m. *pellengêr* szóból átvett **shpelinghêr* (487) alakban.⁵⁴ — *γ*) Gyakoribb a szókezdő *h*: **hargolăſh* (245), *huréz* (249), *hopăiſz* (488, shteártz a.). Nem tartozik feltétlenül ide **hodăiſza*, *hodăe* (246), mivel már a délszláv nyelvekben és a magyarban is a török *odă* szókezdő *h*-val gyarapodott (*hodaſja*, *hodăly*). Kétes **holataeſc* (247), bár Molnar közöl **olataeſc* változatot is (i, h.). Inkább hangátvetéssel magyarázandó *hodăna* (246). — *δ*) *Berletueſc* ~ *beletueſc* (52) és **maengartueſc* (337) ~ *mangalueſc* (342) *l* előtt jelentkező *r*-je inkább magyar, mintsem román fejlemény, vö. *bêl*[*l*] ~ *bêrlê*; *mangeln* > *măngorol*. — *ε*) A szerb *aršov*-ban is meglévő szervetlen *r*-t látjuk *arſheu* (32) esetében. Ugyancsak szervetlen *r* bukkan fel a *taveſc* szó **traveſc* változatában (536); talán *trânti* hatására gondolhatunk.⁵⁵ —

⁵³ Nem vehető ide *ică* (252), bár Tagliavini a Lex. Mars. *ics* adatait „aferesi“ nek tekinti (81). Az etymon azonban *hicce*, vö. Pușariu, EtWb. 66.

⁵⁴ Tamás Lajos levélbeli közlése szerint (1943 jún. 24) figyelembe veendő a magyarban ismert *ſp* ~ *p* ingadozás (*sporhed* ~ *pôrher*, *ſpenôt* ~ *penôt*, stb. MTSz.). Mivel a *spanganêt* ~ *panganêt* kettősség a románban is tükröződik (pușei cu *spanganeturî*, Furnică, Băoănic 245; al pușkei *panganet*, Bota, Gramm. II, 140), talán feltehető, hogy a román szó létrejöttékor, hangalakjának megalkotásakor magyar nyelvi szópárminták érvényesültek, tehát magyarul jól tudó román, vagy legalább is valamely kétnyelvű személy eszelte ki a *ſpelingher* alakv.-ot.

⁵⁵ Elfogadhatatlan Tiktin (1569) ama nézete, mely szerint *trăvelesc* „B. u. (danach?) Cip. Gr. I, 369 dürfte erfunden sein“.

7) Ejtéskönnyítő szerveslen labiális zárhangot többet találunk; ilyen **saempt* ~ **simpt* (459), *straempt* (24, 507), *straemptoare* (289), *fraempt* (216), *inframpt* (282). Mindezek régies és részben nyelvjárási változatok. — 7) Érdekes alak *prim* mellett *primb* (421): a Densusianu (Haŕeg' 42) és Viciu közölte *primbură* alakkal kell összevetnünk (ld. Tiktin 1255). Molnar egyébként egyik magyar bejegyzésében is *verem* helyett a **veremb* alakot használja (587, vizuina a.). — 7) Nehezen magyarázható *k* járulékhang van a *tresar* igének **tracjár*, **tracjerejc* változatában (534, vö. LB. 714). A *bozdonáriu* (67) ~ *buzdunariu* (111) alakok *d*-je szintén homályos eredetű.⁵⁶

C) Alaktan.

a) *A névszó.*

1. **A főnevek határozatlan alakja.** — 1. Néhány esetben régies alakot találunk; ilyen *mélciu* (351, alakv. *melts* 67, bourel a.)¹ és *maduläre*, a szokottabb *maduláriu* mellett (336, vö. Tiktin 938). — 2. Az *-uș* végződésű latinizmusok aránylag igen ritkák, vö. 189 l. — 3. A nyelvjárási alakok közül figyelemre méltó a jellegzetesen erdélyi *pășhu* (385^a, vö. Tiktin 1128, ALRM. II. 134), továbbá *potec* (410), *nor* ~ *nora* (382) és *sor* ~ *sora* (496); Zsinnán (*Szeb.*) szintén *potec*; *nor*, *sor* alakot találunk (GS. V. 320, vö. még *potec*, Muntean, Gurariu 21). Vö. még *flöera*, 42 l. — 4. Nagyon feltűnő **curel* (152): a köznyelvi *curea* 'szij' *curele* tb. alakjából visszakövetkeztetett új alanyeset. Hasonlóképen keletkezett **vermulete* (581) < *v(i)ermuleț*. (Tiktin 1737).

2. **Főnévképzés.** Szótárunk elég gazdag származékfőnevekben; ezúttal csak az érdekesebbeket soroljuk fel:²

-**adă**: *papăra* > *paparăda* (383^a, vö. Lex. Bud. 481, utalással az olasz *papolata*³ alakra). Mivel az *-adă* végződés a románban még ma sem mondható termékeny képzőnek (vö. I. Iordan, BPhil. VI, 4—5, LRA. 37, 155), legfeljebb „álolasz” jellegű, önkényesen képzett szóra gondolhatunk; nyilván *paparăde* (383^a, a. m. *păpărae*) alakváltozatáról van szó.⁴ Vö. még **cocorăda* 'béles' (124), bár ezen utóbbi szónak van *cocoroadă* változata is (DĂcR. I/2, 623).

-**anie**: **tradănie* v. *predănie* (534), vö. Lex. Bud. 714). Minden bizonnyal *predănie* (Tiktin 1240) mintájára keletkezett.

⁵⁶ Vö. 1803 : *bozdonar*, StD. XII, 145, továbbá DĂcR. I, 716. Az újg. *μροζουβάρα* (Cihac II, 641) nem nyújt kielégítő magyarázatot, pedig I. A. Candrea szerint is termenul *buzunar*, pe care-l întâlnim pentru întâia oară într'un glosar manuscris din anul 1719, descoperit la Roma, trebuie să fi fost împrumutat din grecește (*buzunára*) cam pe la începutul secolului al XVIII-lea, odată cu adoptarea la orș, a în-bă-ămintei grecești, în epoca fanario'ă" (Indreptarul Limbii. Universul, 1944, jan. 23, 3).

¹ Vö. *mölts*, Lex. Mars. 1361. sz., s ehhez Tagliavini 144, valamint Șt. Pașca, DR. V, 305.

² Többnyire olyan alakokat idézünk, amelyek G. Pascu alapvető összefoglalásában (Sufixele românești. București, 1916) nem szerepelnek.

³ Helyesen *pappolata*. A román szóhoz persze semmi köze.

⁴ Az *-ae* képzőről ld. Pascu, Suf. 199—201.

-ar (-ariu): *drumáriu* (191, vö. Lex. Bud. 197), *pridváriu* (420, vö. *pridvan*, JB. 409). Érdekes alak **ceffáriu* a. m. *ceasornic* (101); DAcr. I/2, 259 csak Lex. Bud. 112 adatát idézi, továbbá *credinceáriu* = *chizéshu* (140). Vö. még **cornuráriu* (133).

-aş (-áşu): **porcásh* 'pisc. Cyprinus gibellio' (408), **pumnash* 'Handbesetz' (429, vö. Lex. Bud. 559, Pascu, Suf. 349; értékes régi adat e szóra, melyet eddig csak a népnelyvből ismertünk, vö. Tiktin 1278, Molnar, Sprachl 368).

-aştine: *cucuruzaşhtine* a. m. *cucuruziştine* (145), vö. Lex. Bud. 151 és *cânepiştină*, Pascu, Suf. 208—9.

-at: e participium-képző érdekes főnévi alkalmazására vall *plecáte* 'morbus ex naufea contractus' (400); egyéb -at képzővel alkotott betegségnévekről (*crepat*, *izdat*, *sângerat*): Pascu, Suf. 96.

-ă; *oticău* (377^a, vö. *otic* 'rallum' < szerb *otik*, Tiktin 1100; *oticău* alakot idéz Cihac II, 234); összetett -eău változatát látjuk a **molecău* (362) szóban.

-cel; *patcel* (387, erdélyi tájnyelvi alak, vö. Tiktin 1132).

-ciune: *infuraciúne* (294, vö. Lex. Bud. 312, régi és népnelyvi szó, ld. GCr. II, 144—5 [1785], Tiktin 830); analógiásan lép fel nemesak *mortacina* ~ *mortaciúne* esetében (363, vö. Pascu, Suf. 24), de *maracina* mellett is van *maraciúne* változat (343, vö. Tiktin 950). *Repeziúne* helyett viszont **repejune* áll (449, vö. Tiktin 1319). Ritka alak még **pangariciúne* (383^a).

-cută: *pelcută* (390, vö. *pchelcută* 'pielciă suptire' Şez. III, 84, Pascu, Suf. 158).

-eală: *opredăla* (375^a, vö. Tiktin 1090), *stideála* 'verecundia' (505, vö. Tiktin 1495; csak Dosofteiből idézi). Feltűnő **naraveála* 'pactum, conventum, die Abrede' jelentéssel (372); Tiktin 1035 'Gesittung, gute Sitten' értelmezéssel közli, vö. azonban Lex. Bud. 438. Figyelemre méltó még *fraentaeneála*, ért. n. (216), valószínűleg *frant* (u. o.) származéka, valamint **naclaedăla* 'Beklemmung' (369).

-eiu ~ -iciu: **scauniciu* (470) nyilván *scăuneciu* (Tiktin 1379) változata, előreható hasonlással.

-enie: *prapăsténie* (414), talán *prăpădenie* (Tiktin 1233) hatására keletkezett; *mirodénie* 'prodigium, monŕtrum' (337) *mirăzânie* 'Wunderding' (Tiktin 993) és *mirodénie* 'wohlriechender Stoff', (i. m. 994) keveredéséről tanúskodik.

-ie: *heredie* 'haeredes, haereditas' (245, vö. *heredie* 'exhaeredibus, exposeris', *herediéni* 'posteri' Lex. Bud. 261). Régi moldvai könyvszó (vö. *hereghie*, DAcr. II, 387, Dosofteiu, M. Costin, stb. < lat. *hered[es] + -ie*). Vö. még **pinzarie* (395, valószínűleg a móc vidéken hallott alak a m. *pénz* szó nyomán, ld. még 151); *porcie* 'porciŕmus' (408), **saracacie* (463), **fhoricie* a. m. 'piatra fhoreclului' (487, vö. Lex. Bud. 647). **smernicie* (494), **vicareşhie* (583).

-ilă: **mornailă* (362, **mornaesc* 'mormolni' származéka).

-ime: *inacrime* (264, nyilván *acrimie* és *inăcrine* alakvegyülése), *unime* 'unitas' (554, tudatos alkotás).

-ință: *offaerduintza* (376^a, vö. Lex. Bud. 473); *unintza* (554, vö. Lex. Bud. 734), *scutintza* (476, vö. Lex. Bud. 626). Valószínűleg tudatos szóalkotások (*unintza* feltétlenül az).

-ire: *afăuire* 'proprietas' (33), a tudatosan alkotott *afăuefc* ige (i. h.) főnévi igeneve. Mindkét alak megvan a Lex. Bud.-ben is: *asüüescu*, séu *alsüüescu*; *asüüentia* s. *alsüüentia* 'proprietas'; *asüüire* s. *alsüüire* 'proprietas' (39). HEMR. I, 907 csak ezeket ismerte és a következő megjegyzéssel közölte: „aceste formațiuni carturareşci n'au devenit tocmăi poporane“. Kétségtelen azonban, hogy

alsăuire = *însușire* már Dosofteinél és A. Ivireanu-nál előfordul (talán a szláv *svoistvo* nyomán, DAcR. I, 121), s később is több idevágó adatot találunk, pl. *al-feuiala* 'proprietas' *al-feutieste* 'proprie' (Bobb I, 35), *afeuire*, *afeuintia*, *afeuitoriu* (LM. Gl. 31), az igét pedig már Molnar közli (*a/sèuef/sk*, Sprachl. 256).

-*itã*: igen gyakori valamilyen foglalkozást űző férj feleségének jelölésére. Ilyen alakok pl. *biraitza* (56), *birishitza* (57), *capitanitza* (88), *capraritza* 'káplár felesége' (89, a DAcR. I/2, 111 szerint csak 'kecskepásztor felesége'), *pitaritza* 'panifex faemina' (397), stb. Vö. még *poroditza* 'pereputy' (408 < szláv *rodz*).

-*mã* (-*minte* helyett): a szabályos *incaltzãminte* (266) mellé Molnar beírta az **incaltzãma*, **caltzãma* alakokat. Egyelőre semmi közelebbit sem tudunk e fűresa változatokról.

-*nițã*: csupán értelme miatt meglepő **paduchelnitza* 'tettves, tettűvár, Lausekerl, Lausewenzel', (378^a), mivel Tiktinnél (1105) *paduchernitã* 1. 'pãduchele calului, Burzeldorn', 2. 'Schuttkresse', tehát két növény neve. Klein a *-nițã* képzőt, úgy látszik, itt is konkrét jelentésűnek érezte. Ugyanígy használta a *tabachernitza* szót is (519) *muștarnițã*, *nafornițã* mintájára (Pascu, Suf. 268).

Ide tartozik még **varãlnitza* (578), vagyis — a Lex. Bud. 744 értelmezése szerint — 'mészkemence' (vö. *vãrar*).

-*oare*: **fructoare* 'legúma' (321, vö. *fructore* ~ *fruptore* Lex. Bud. 22, 6–8). DAcR. miért nem szótározta? Nyelvjárási elemnek látszik, de lehet tudós szó is.

-*oiu* (~ *oaiie*): **sfaentoiu* 'bigott, Andächtler' (481), *duțzoni* (195, vö. *duțzu*, *dotz*, *dontz*), **caertitziuiu* = *buboiu* (79); Tiktinnél csak *cãrticiore* van (301), de erről sem derül ki teljes bizonyossággal, vajjon *cãrtițã* 1. 'Maulwurf' vagy 2. 'Art Geschwür' jelentéséhez kapcsolódik-e. Molnar adata viszont teljesen világos. (2. jel.). A nőnem *-oaiie* képzője, mint Hátszeg vidékén (vö. *n'emeșoan'e*, stb. *Densusianu*, *Hațeg* 52, *Zinãroaie*, *usturoaie*, GS. V, 324; *Zsinna*),⁵ még rendkívül eleven: idetartozik *boeroaie* (62), *cerboaie* (98), *grecoaie* (236, vö. DAcR. II, 304; megvan még *Șincainál* is: *Hron*. II, 215), *leoaie* (322), stb. Hasonló alakokat (*Rusóe*, *epuróe*, *lupóe*, *ursóe*) bőven közöl Diaconovici-Loga (Gram. 56) és a Lex. Bud.

-*șeg*: **multu/șeg* (231), valószínűleg a m. *sokaság* mintájára. A képző alakja nagyon feltűnő, talán *-șig* olvasandó. Egyelőre 'hapax legomenon', vö. még *eftin/șug* (197).

-*șoarã*: *ploi/șoara* (403).

-*tate*: Három régi szó említendő: **bogátãte* (62, vö. DAcR. I, 597), *frãtietãte* (217, vö. DAcR. II, 171) és **golátãte* (232, vö. *golãtatã*, An. Ban. 49, DAcR. II, 284).

-*toriu* (ritkán *-tor*, pl. *ale/șuitor*, 18), nőnemben *-toare*: Klein sok igének *-toriu* képzős névszói (melléknévi v. főnévi) alakját tünteti fel, azonban nem igen veszi figyelembe ezeknek a származékoknak sajátos jelentését. *Adeveritãriu* (8) nála csupán 'verificator, probator', de nincs utalás a *boieri adeveritori* kifejezésre (DAcR. I, 42); *mãrturișitoriu* alatt sem találjuk meg a 'hitvalló' jelentést (pl. „în octavele sãrbãtorii fericitului mãrturisitoriuului Martin”, *Șineai*, Hr. I, 346).^{5a} Egy-egy származékszó más forrásokban ritka; ilyen pl. *ajunatoriu* (41), amelyre a DAcR. csak 1570-ből közöl példát (I, 80) vagy *omenitãriu* 'honeste tractans, excipiens' (374^a). Figyelembe veendő azonban, hogy az efféle alakok többnyire

⁵ A képző eredetéről (-*õne[m]x-ia*) ld. Pușcariu, DR. VII, 465, EtWb. 966.

^{5a} Érdekes vallási műszó meg a *cucernic* helyett használt *cuceritoriu* (149), amely egyébként csak 'hódító' jelentéssel bír. Ugyancsak erősen elszigetelt a Molnar tollából származó *țãcuritor*, a közönséges *țãcurar* helyett (126, *coliba* a.).

bármikor szabadon képezhetők, s éppen ezért szótári előfordulásuk tényleges elterjedésüket nem feltétlenül tükrözi vissza. Valahogyan a szókészlet virtuális lehetőségei között lebegő alakokról van itt szó, amelyek folyton újraszülethetnek és feledésbe is merülhetnek. — A nőnemű alak, t. i. *-toare* szótárunkban is sokféle értelemmel bír, kevés azonban az igazán eredeti alak. Hiányzik pl. a Lex. Bud. I közölte *abătătoare* 'Herberge' (DAcR. I, 3; ld. még Gavra előszavában Şincai művéhez [1844]: naintă ospelului [făgădăului — *abătătoarei*], 16. sztan 1); figyelemre méltó viszont *cacaftoare* (76, vö. Lex. Bud. 79, DAcR. I/2, 10 csak ezt idézi), *cautatoare* (*oglină* a.; 371^a, vö. DAcR. I/2, 229, Tamás, AECO. III, 238 és Gáldi, Melich-Emlékk. 89), *muratoare* 'muries, aqua falfa' (367, vö. Lex. Bud. 407 < *mura* 'säuern' Tiktin 1022) *plecatoare* 'ovis lactifera absque agno' (401), **rajaritoare* 'tolózár' (442), **pletintoare* v. *impletintoare* (401, mássutt csak **impletitoare* van, 'hajfonó' értelmezéssel 206), stb.

-[t]ură: **buhaitura* (pótlás a 72. l.-hoz a szótár végén), a képző funkciója szerint valószínűleg *buhai* 'heulen' (Tiktin 235) származéka (vö. *strigătură*, *şuerătură*, Pascu, Suf. 58 kk.); **claditura* 'széna afztag' (118, ebben az értelemben DAcR. I/2, 529 csak Lex. Bud. nyomán idézi); *coacerlatura* (123, a DAcR. I/2, 610 csak a Lex. Bud. 129 *cocărlătură* 'konyarítás' adatát idézi); *deşghinătura* (175, vö. *desbinătură*, Lex. Bud. 177); *facătura* (201, vö. Lex. Bud. 208, első adatok erre az északerdélyi tájszóra, DAcR. II, 3); *jerecătura* (207, vö. Lex. Bud. 215 és DAcR. II, 99); *incuetura* 'confitatio' (273, vö. Lex. Bud. 293; An. Ban.: *enkunjeturē*, id. DAcR. II, 611). Ezenkívül számos egyéni szóalkotást találunk, amely még a Lex. Bud.-be sem került be: ilyenek pl. *deşnodătura* (178), *deşpartzătura* (179), *deştupatura* (181), *incingătura* (270), *inganfatura* (285), *inghimpătura* (286), stb. A *-tură* képzőnek e nagy elevensége ismert erdélyi hagyomány: Fogarasi katedrálisban hasonló alakok *adevereturae* 'testimonium' (14), *alduitura* 'benedictio' (46), *aleşetura* 'electio' (32), *afzemeneturae* 'similitudo' (33), *kjemetura* 'vocatio' (32), *duplekatura* 'deuteronomium' (8), stb. s a Bánsági Névtelen szótárában hasonló *adausětura* 'auctio' (2), *aslěturē* 'inventio' (3), *agėrnitūrē* 'tectio' (i. h.), *alēsětura* 'electio' (6), *alduitūrē* 'benedictio' (i. h.), stb. Ezen utóbbi példákat vizsgálva azonnal észre vesszük, hogy itt a *-tură* képző általában a latin *-tio* fordítására szolgál. A magyarországi latin műveltség hatása tehát a román nyelvnek nemcsak mondatfűzésébe, hanem szóképzésébe is beleavatkozott. Vö. még Densusianu, HLR. II, 340, Rosetti, LR. XVI., 137.

-ug: a román *-ug* képző hatását kell látnunk a *mertic* ~ **mertiuğ* kettősségben (352), ami annál feltűnőbb, mivel jelentésmegoszlással jár (ld. 94. l.). A vokalizmushoz figyelembe vehető még horvát *mertuk* (< régi m. **mėrtiuk*), idézi Hadrovics L., Melich-Emlékkönyv, 111.

-uie: *caşfalău* (93, DAcR. I/2, 173 csak a Lex. Bud.-ból idézi). A hímnemű *-uiu* alakról ld. 61. l., 49. j.

-uş: a nyelvjárási *greurúşu* (237, vö. DAcR. II, 304—5) adaton kívül említésre méltó **grecuruş* (236), a köznyelvi *greuşor* helyett.

-ut: *blădăuţ* (61, vö. DAcR. I, 581); *ceşcăuţ* (101, régi moldvai alak, vö. DAcR. I/2, 259); *omăuţ* (374^a); **raeuţ* (438, tipikusan erdélyi alak, ld. Tiktin 1330). A nőnemű változatok közül említhető *caramidăuţa* (90), *mamărăuţa* (340, a. m. *mămărură* 'Marienkäfer' Tiktin 947).

3. A főnevek többszámú. — 1. Mivel szótárunk a többszámú alakot rendszerint nem jelzi, e téren megfigyelési anyagunk fölötte kevés. *Cale* többese, mint már mondtuk, *cai* vel *cali* (80, vö. Ht. 26); *pelle* (390)

többese *pei* (a kettőshangzó hiányáról ld. Ht. 17); *palme* helyett Molnar egyik bejegyzésében megtaláljuk a ritkább *ǵalmi* alakot (*Traend pe *palmi* 'callus' 535). A kétnemű főnevek *-e*-je pedig *-r* után *-ă*-vé változik: *izvoára* 'fontes, scaturigines' (310, vö. Papahagi, Maramureş LXV). — 2. Jelentéstani szempontból figyelemre méltók azok a szavak, amelyeknek többese az egyesszámú alaktól eltérő jelentéssel bír. Klein *aitura* 'cibus allio confectum' (14) adata mellé Molnar beírta az **aituri* alakot is, nyilván azért, mert *aituri* a. m. 'räcitur', vagyis 'hideg étel' (DÄcR. I. 78). Ugyancsak így került *coptura* 'coctura' mellé **copturi* 'tésztamiv. das Backwerk' (131). Maga Klein jegyezte fel a *locuri* címszót 'loca' értelemben (329), s ugyancsak tőle származik a következő, más forrásból nem ismert megkülönböztetés is:

spurcaciúne 'spurcities, immundities, faeditas'
spurcaciúni 'spurcítiae, immunditiae, item Locus supplicii,
ubi homines afficiuntur. Patibulum' (501).
Említendő még: **ochi* 'pápaszem' (369^a), vö. orosz *cčki* "szemüveg".

4. A főnevek határozott alakja. A népnyelv hatása alatt az *-l* főnévmeghatározó sokszor elmarad, különösen birtokviszonyban, pl. *ceriugurii* (99), **fumu pamaentului* (221), **pátu puşhteii* (386^a), stb., vö. még az olyan ingadozásokkal, mint *fieru plugului cel lat* és *ferul plugului cel lung* (210), **ochiu şerpelui*, de *ochiul bôului* (369^a). E téren Molnar sem következetes: **cocoşu Puşti* (124), **cornu plugului* (132) mellé olyan alakokat ír be, mint **galbinişul oului* (225). A nőnemű főnévmeghatározó (*-a*) helyesírási ingadozásaira nézve ld. 33. l.

5. Melléknévképzés. A mellénevekkel kapcsolatban — eltekintve néhány érdekesebb nőnemű alaktól (pl. *feărta* 206) — egyetlen kérdés tárgyalandó: néhány ismert melléknévi képzőnek a köznyelvtől eltérő alkalmazása.

-aş: *lucrafu* 'activus' (329, talán a m. *munkás* hatására).

-at: *adâncăt* 'profundus, profunde factus' (6; Puşcariu úgy sejtí, hogy a Lex. Bud. 'aduncus, inflexus . . .' jelentésű adata esetében „*înţelesul acesta e potrivit etimologiei şi nu se poate atesta*“ (DÄcR. I, 30); **brumat* (értelmezés nélkül, 69, de vö. *brumatu* 'deres, szürke' Lex. Bud. 67—8); értékes régi adat erre a csupán újabb forrásokból ismert szóra (ld. DÄcR. I, 658); *innorăt* (290; a DÄcR. II, 726 csupán egy adatot idéz Ollănescuból); **sburăt* = **shuchiăt* (468, az utóbbihoz Tiktin 535).

-atec: *spănatéc* (497, vö. Tiktin 1470, egyetlen példa Sadoveanuból).

-cios (*-ăcios*, *-icios*): Ezen képzővel alkotott származékaink két csoportra oszlanak. — *α*) Egyesek kétségtelenül létező nyelvjárási alakok, mint pl. *batraeni-ciós* (50, vö. DA. I, 529 és *betrëncios*, An. Ban. 17), *cacaecios* (76, vö. DÄcR. II, 10), **maencacios* (337; Tiktin 985 neologizmusnak véltel) és **varfacios* 'himlőhelyes' (578, vö. Lex. Bud. 751). — *β*) Vannak másrészt tudatos szóalkotások, ahol a *-cios* képző a latin *-bilis* megfelelője. Ilyenek *adevericiós* 'probabilis' (7), *adunăciós* 'congregabilis' (9), *aflăciós* 'reperibilis' (11), *afumăcios* 'fumabilis' (i. h.), *ameşteciós* (22), *cuprinzeciós* 'comprehensibilis' (150), és a szótár végén, sok-sok egyéb példa után, *saturacios* 'saturabilis' (466), **vadiciós* 'demonstrabilis' (574).

Klein annyira egyöntetűen értelmezte ezeket az alakokat, hogy nála még *gauriciós* is 'perforabilis' (228), noha e szó egyébként a. m. 'gäuros' (DA. II, 228). Néha a *-cios* és *-ciune* képző egyazon szócsaládban bukkan fel, pl. *imputacios* és *imputaciune* (264, az utóbbról DAcR. II, 534). Nem kétséges, hogy Kleinnek e képző sűrű alkalmazása oly népnyelvi példák nyomán jutott eszébe, mint *muricios* 'mortel', *aprinzácios* 'inflammable', stb. (Pascu, Suf. 76), bár lehettek esetleg szótáriródomai mintái is (vö. 24. l.). Annyi bizonyos, hogy Klein kísérlete nem volt egészen elszigetelt: *adevericios*, *adunacios* és sok egyéb tudatosan alkotott származék megvan Bobb szótárában is (vö. I, 12, 18). A Lex Bud. végleges-szövegének szerkesztői viszont óvatosabbak voltak; a második csoport ö s s z e s önkényesen gyártott szavait elhagyták.

-esc: *boéfc* 'bovinus' (62, vö. DAcR. I, 605, egyetlen példa az Oltvidékről GN. I, 173 nyomán), *cetatzéfc* (102, egyébként csak Dosofteínél, DAcR. I/2, 310), *fiifn]tzejc* 'offentialis, substantialis' (211, csak Cantemirnél, DAcR. II, 122), *o]htejc* (376^a, egyébként csak *ostášesc* van), **pacurarejc* (378^a). Érdekes alak *márginenesc* ebben: **cioáreci marginene]htü* 'bő nadrág' (346).

-e]t: *catanétz* 'militaris, katonás' (94, e funkcióhoz vö. Pascu, Suf. 317), *lungurétz* (333), **plaetz* (398, vö. *plăiut*, Tiktin 1180).

-ice: *orbenice* 'caecutiens' (375^a, vö. *orbenice*, *orbence*, Lex. Bud. 469). Képzésmódja, elterjedése egészen homályos.

-iciu: **grafficiu* (235, a képzőről Paşcu, Suf. 324 kk.).

-ine: **surdanc* a. m. 'surdátec' (517, vö. *surdancu*, Lex. Bud. 688). A képzőt Pascu nem említi.

-it: *mo]forael* 'melancolicus' (363, vö. *mosor* 'bárbat tăcut, închis și mofturos' Paşca, Gl. d. 43; *mosorê* 'knollig werden' Tiktin 1012).

-nic: Használata kétféle: α) járulhat régi, meggyökeresedett szavakhoz új származékok alkotása végett, mint *evlárníc* (144, vö. AECO. VIII, 261), *porárníc* (411, vö. Tiktin 1228, Fráncu-Candrea 192), *propodelnic* 'fejrevaló' (426), *sabórníc* (457), stb.⁶ — β) előfordul egy neologizmusban is: *materialnic* (349), vö. *naturalnic* (Şincai, Econ. 150), *na]ionalnic*, *poporalnic* (Radu, Catalog 10), *parohiá]alnic* (1807: N. Horga-Popovici, BH. II, 501), *ne]cásator]ialnic* (Molnar, Wb. 141), *synodalnice* . . . predici (1795: Iorga, Obs. băn. 90). Vö. még *cru]tálníc* (143).

-os: *be]fericos* (53), *coiós* 'herniacus' (125, vö. m. *tökös* 'lágýéksérves' Csúry, SzamSz. II, 400), *funegaios* (220, DAcR. II, 190 egyetlen adata a Lex. Bud.-ból). **gu]tos* (240, tévesen ír róla DAcR. II, 331), **obelos* (385, *obealá* 'kapca' szóból; vö. *obdelos* 'vagabond' Paşca, Gl. d. 45), *rodos* (451, vö. DEnc. 1077), *salcós* (460), **traendos* (535, vö. **traend* pe palmi 'callus' i. h.); képzőbokorban: *dulcuros* (193), **pişholcos* 'der häufig pißt' (396, Tiktin 1175 csak *pişorcos* alakot közöl, de vö. *pişolcá*, *pişotcá*, i. h.). Végül megemlíthető, hogy *be]tiu* × *be]iv* mellett Molnar utalt a *[beti] *vo]f* 54 származékra is.

-uliu: **gro]fuliu* (238).

-u]t: *bunú]t* (73, DAcR. I, 693 egyetlen bukovinai adatot idéz a *bun-bunú]t* ikerszóra, vö. *nou-nou]t*).

⁶ Megtaláljuk még a feltűnő *inzadárníc* alakban (302, vö. *in zadar* és *zadarníc*), valamint a *po]shiníc* szóban (409), melynek elterjedtebb alakja *po]şindoc* (Tiktin 1219, Lex. Bud. 529). Melyik alak az eredeti? — Figyelemreméltó még Klein *po]volnic*, -a (412) adata: e szót ugyanis a szláv eredetű *povolnic* 'Handpferd' (Tiktin 1230) főnévvel kell egyeztetnünk, amelynek van *po]volnic* változata (Cihac II, 284), de melléknévi használata egészen szokatlan.

6. Számnevek. — 1. A tőszámnevek közül nyelvjárási jellegű *tri* (538), valamint *sheaffe* (484), **shéffe* (485), *shépte* (484). Tiktin a három utóbbit moldvai jellegűnek mondja (1647, 1369, 1363), de előfordulnak Erdélyben is (Weigand, Jb. IV, 280, VI, 27. stb.) — 2. Sorszámnévként szintén népies a *treilea*, a *patrulea* (1), vö. *avoftru*, stb. (At. 8). — 3. *Vreun* másutt is előforduló, régies változata *run* (590), vö. *vreodată* > *rodată* (587).

7. A személyes névmás. Már említettük a *eu ~ io* alakok kettős-ségét (Ht. 16). Ami a személyes névmások többi esetalakját illeti, ezeket Klein nem foglalta ugyan táblázatba, mégis azonban, ha összekeressük őket, egységes, rendszeres elgondolás nyomaira bukkanunk. Klein ugyanis észrevette azt — a modern román nyelvtanokban teljesen elhanyagolt — körülményt, hogy amikor egyetlen névmási alak, pl. *i*, *le* vagy *ră* egyaránt képviselhet tárgy- és tulajdonító esetet, akkor tulajdonképpen nem maga a névmás, hanem a mellette álló ige vonzata dönti el, melyik esetről van szó: az ige ilyenkor mintegy belesugározza ezt vagy azt a funkciót a névmási elembe. Klein ezzel közel jutott — akarva, nem akarva — a modern nyelvészetnek ahhoz a tételéhez, hogy a nyelvi rendszer kettős tagozódású, amennyiben minden jel nemcsak sajátos értékkel bír, hanem funkcióját a jel helyzete, az őt körülvevő „jelmező” módosítani képes.⁷ Klein érezte, hogy a kérdéses névmások kettős funkcióval, tehát bizonyos ambivalenciával bírnak, de e két funkció közül a tudatban mindig csak az egyik aktualizálódik, a névmás mellett álló ige természete szerint. E tételt Klein több ízben is megfogalmazta, persze mindig konkrét esetekkel kapcsolatban és nem elvi síkon. Idevágó megjegyzései a következők: „I. *appositum verbis dativum casum regentibus significat Illi. Ei, ut fing. I dá, Dabis Ei, I am inchinát. Propinnavi Ei* etc. *Verbis accusativum regentibus appositum denotat accusativum Eos. Illos, I vedeá, videbis eos, I am cautát. Quaeſivi eos*“ (249); „*Le appositum verbis activis significat Illas, vg. Levei vedeá, Illas videbis. Appositum verbis dativum regentibus, denotat Dativum casum, vg. Da le, Da illis, Le spune, Illis dic* etc.“ (318); *Lea apositum [!] verbis activis significat Eas, ut Lea iubi, Eas amabit, verbis vero Dativum regentibus adpositum Dativum Eis denotat, ut, Lea da pane, Eis dabit panem* etc. (319), vö. még **leo, leór* (322), *lí* (324), *ne* (375), *váu, ró* (579), stb. E példák rámutatnak egyszersmind Klein és Molnar névmási használatának két másik fontos sajátására is:

a) Szerzőink a hangsúlytalan névmásokat segédigjükkal egységes szónak érezték és rendszerint egybeírták. A fentebbi példákhoz vö. még **mi féte*, (358), ** mi ſomn* (359), *mi căld* (353), **mi foáme* (354), *liá, lea* (324), *lio* (327), stb.

b) A névmási elemeket, segédigével összeolvadva vagy anélkül, az ige előtt és az ige után egyaránt használták: *apucume, scu meapuc* (27), *căldmi*, vel *micăld* (82), *frig-mi*, *sáu mi-frig* (218), stb., sőt néhol az előálló

⁷ Vö. K. Bühler, Sprachtheorie 73; Lazicius Gy., Általános nyelvészet Budapest, 1942, 43 kk.

névmást fel sem tüntetik: *frica-mi* (217). A *mi cald* típusú alakok a Körösvidékre, a Bánságra, Olténia északnyugati részére, valamint Szeben m. néhány pontjára jellemzők (vö. ALRM. I, 110/122, 125).

8. A birtokos névmás. — 1. A melléknévi alakok közül figyelemre méltó *noft* ~ *noftu* (383), valamint a *vost* alakra utaló *avoft* ~ *avoftu*, *avoasta* ~ *avoastu* (42—3). Ismert délerdélyi népnyelvi alakok ezek, vö. Densusianu. *Hațeg* 47, Tiktin 976; valószínűleg idevehető Fogarasi katedrálisból *noftu* (29), *voftae* (44, vö. még Tamás, *Bev.* 31). Érdekes a melléknévi birtokos névmás szórendje az olyan esetekben, mint *a mei parinti* (351), *a tau cal* (527), stb. — 2. Amint az utóbbi példák mutatják, a birtokos névelő Kleinnál többnyire változatlan; mindig *a* alakot találunk a birtokos névmás önállóan használt változataiban is: *ameu*, *a-mei* (22), *a-méle* (22), *a-tau*, *atále*, *a-tai* (38), *a-fau* (33), stb.⁸

9. A mutató névmás. Nyelvjárási változatok egyrészt *ceft*, *céfta*, *ceáfta* (101), másrészt *aeft*, *aefta*, *aeafta* (10). *Cest* és társai a régiségben is közönségesek (vö. Tamás, *Fog.* 70, GCr. I, 207, Tiktin 11), a második változat pedig a régi nyelven kívül ma is Moldvában, Bukovinában és Dél-erdélyben járatos (DÁcR. I, 55; GS. V, 321, Jb. VI, 34; az Almás vidékén *aásta*, *uasta* fordul elő, vö. BL. V, 141, valamint Gamillscheg, *Olt. Ma.* 85—6 stb.) Egyéb figyelemre méltó alakok még: *ceáea*, *ceáea-ce*, *celá*, *celá-ce* (97). *Ála* helyett előfordul *hála* (242, Tiktin 9 bánságinak jelzi, vö. még DÁcR. I, 89). — A mutató névmások összetett alakjait illetően elég megemlítenünk, hogy *aceeas* birtokos esete *acéleshi* (3); *celálalt*, pontosabban *álalalt* helyett előfordul *halalált* (242), vagyis *hálalalt*, *lálalalt*, vö. DÁcR. I, 91.

b) *Az ige.*

10. Egyszerű igeövek. — 1. A köznyelvtől eltérő igeötvet találunk *mére* (351), *cur* (17), *scúr* (475), *rump*, *-ere*, *rumpt* (455) *ior* (570) esetében: mind-ezen alakok az erdélyi nyelvjárásokban közismertek (Densusianu. *Hațeg* 324, 332—3. Tagliavini, *Lex. Mars.* 90). Régies alak *méffur* (348, vö. Tiktin 960). *Á* ~ *e* ingadozást mutat *intzap* ~ *intzep*, **intzarc* ~ *intzerc* (301), valamint *incăp* helyett a bánsági és délerdélyi *inchep* (269, vö. Tiktin 730). Klein egyaránt használja a *maenc* (337) és *manaenc* (340) alakot; e kérdéshez érdekes adalékot nyújt Colcsi (Kolosy) V. megjegyzése: „Mananc, are. at. sau mai bine Manc, are. at (Pauca excerpta 16. Radu, *Catalog* 193, egyéb erdélyi adatok Weigand, *Jb.* III, 212, IV, 257, V, 162, VI, 12, ALRM. I, 121, stb.). *Infafhu* ~ *infafhiu* (280) esetében a második alak bánsági színezetű (Tiktin 806). — 2. Néhány esetben régies, *in-*, *im-* előtag

⁸ Klein más kézírataiban is többnyire változatlan birtokos névelőt használt: egyik nagyváradi kéziratában a következőket olvassuk: „Ochii și buzele | căle dulci a tale, | Cum le voiŃ inhide, | Cum le voiŃ îngropa” (46. sz. kézirat, 27). Ezzel Klein a régi nyelv és a mindennapi köznyelv szabályaihoz alkalmazkodott, vö. Rosetti, *LR.* XVI, 113—4, Tamás, *Fog.* 28, Iordan, *GLR.* 114, Tagliavini, *Konv.—Gramm.* 365, stb. Vö. azonban: *ale tale văci* (519). Molnar sokkal szigorúbban ragaszkodott a nemek pontos megkülönböztetéséhez (Sprachl. 128—9).

nélküli alakot találunk; ilyen pl. **caerlig* (266), **not* (383, vö. Tiktin 824). Ld. még At. 11, 4. — 3. Rendkívül fontos csoportot alkotnak az ú. n. „jésített igék” (verbe iotacizate), amelyeknek Klein rendszerint mindkét változatát közli. Ezek négy kisebb alosztályra tagozódnak:

α) *t*-töví igék:

a/cut ~ *a/cutz* [ire] (33–4), vö. *ascutiū*, seu *ascutu*, Lex. Bud. 34. Molnarnál szintén *a/cut*, *a/cuz* (Sprachl. 256), Bobb viszont csak *ascut* alakot közöl (I, 72). HEMR. 1834 és DAeR, I, 297 jelzi *ascuțește* létezését is; a mai nyelvben ez a leggyakoribb.

inghit ~ *inghitz* (287), vö. Molnar *engit* ~ *engiz*, Sprachl. 304; Lex. Bud. 304 csak *inghitu* alakot közöl, de az inf. *inghițire*. Vö. még ALR. I, 83, ALRM. I, 126.

mint ~ *mintz* (356). Molnarnál csak *minz* (Sprachl. 276), a Lex. Bud. *mențiu*, *mențiescu* alakot közöl (385), Tiktin 989 viszont már Coresiből idézi a *mănt* változatot (vö. GCr. I, 2).

scot ~ *scotz* (473), vö. Molnar, Sprachl. 289, Lex. Bud. 622, Tiktin 1388, stb.

trimit ~ *trimitz* (538), vö. Molnar, Sprachl. 295, Lex. Bud. 723, Tiktin 1650. Az ingadozás igen régi, vö. GCr. II, 544.

Ugyanitt lenne említendő még néhány olyan ige, amelyknél Klein közli az *-esc* képzővel ellátott alakokat is; ezeket azonban a képzővel ellátott ige-tövekkel kapcsolatban tárgyaljuk (At. 11).

β) *d*-töví igék:

ard (29) ~ *arz* (32), vö. Molnar, Sprachl. 255, Lex. Bud.-ben csak *ardu* (29). Tiktin 90 havaselveinek jelzi az *ardz*, moldvainak az *ard* változatot; vö. még DAeR. I, 234. A régi alakok jórészt *dz*-vel hangzott (GCr. II, 386).

a/cund ~ *a/cunz* (33), vö. Molnar, Sprachl. 256, Lex. Bud.-ben csak *ascundu* (34), ld. még DAeR. I, 295, HEMR. 1823–4, Tiktin 106 (a *d*-s alakot moldvainak jelzi).

aud ~ *ăuz* (40–1); vö. Molnar, Sprachl. 256, *audiu*, seu *audu*, Lex. Bud. 40, DAeR. I, 375 (további utasításokkal), Tiktin 127.

căd (77) ~ *căz* (95); Molnarnál csak *cas* (Sprachl. 270), Lex. Bud.-ben csak *cađu* (82), vö. még DAeR. II, 19, Tiktin 254 (*cad* szerinte moldvai).

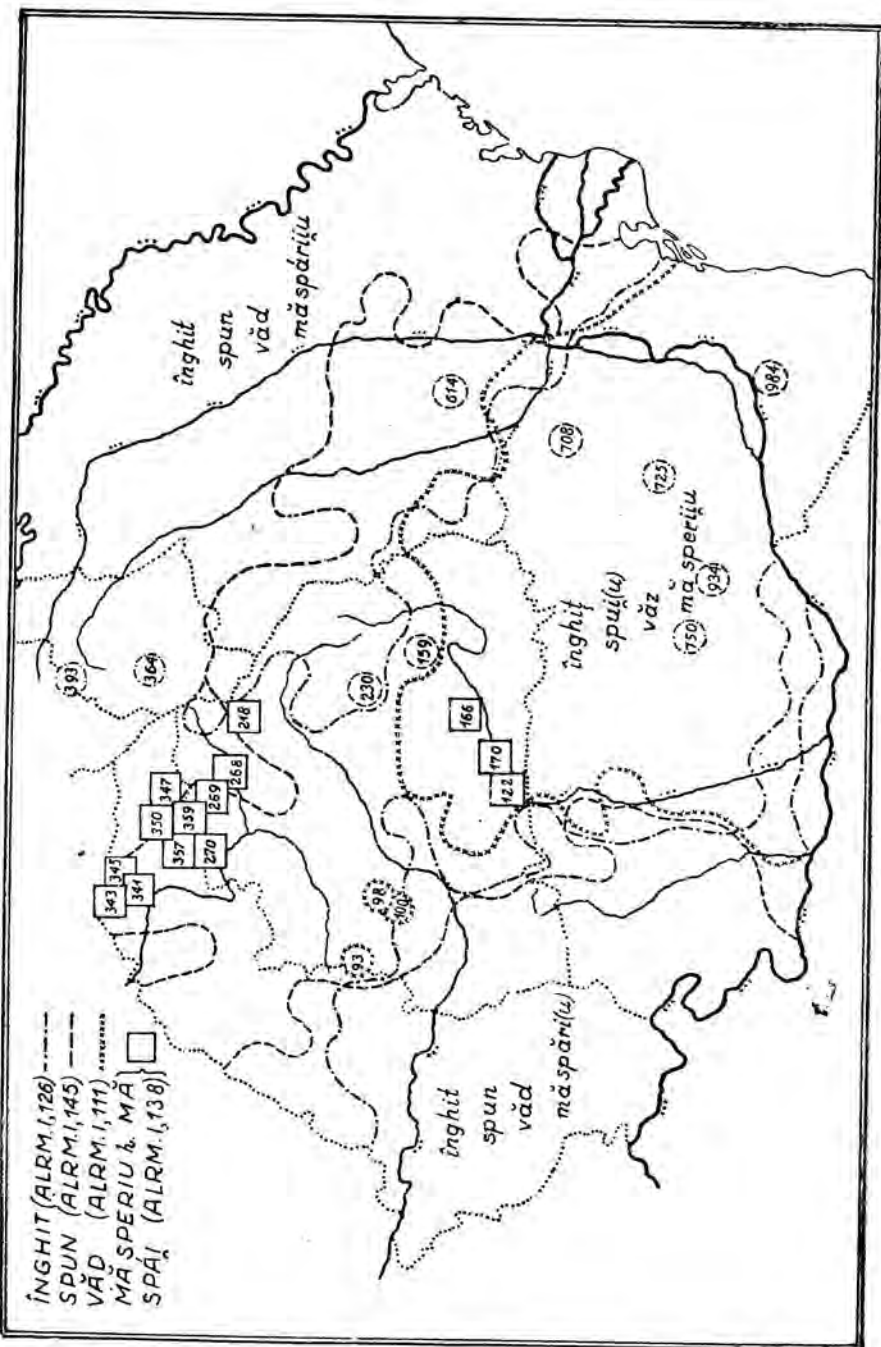
cred (140), de **incred* (271) ~ *incréz* (272); Molnarnál csak *ênkrês* (Sprachl. 306), vö. *cređu*, *încređu*, Lex. Bud. 116, 292, továbbá DAeR. I, 517 és II, 1, 603, Tiktin 433, 791 (a *cred* alakot moldvainak mondja).

A felsorolt példákhoz hasonló ingadozást mutat még *deschid* ~ *deschiz* (171), *intind* ~ *intinz* (297), viszont csak *tind* (530), *perd* ~ *perz* (392), *purcéd* ~ *purcéz* (430), *raed* ~ *raez* (435, 438), *raspünd* ~ *raspunz* (444), *ucid* ~ **uciz* (548). Molnar nyelvtana mindezen esetekben Klein szótárával egyező alakokat mutat.

Mindezekkel rokon még **afjurziu* (36), amelyre más példát eddig nem találtunk. A DAeR. I, 340 csupán az *asurd* alakot közli, azt is HEMR. 1940 nyomán. Molnarnál *a/surfe/sk* áll (Sprachl. 256, vö. Lex. Bud. 38).

γ) *n*-töví igék: *pun* ~ *puiu* (429), a hozzátartozó igekötős összetételekkel együtt: *apun* ~ *apuiu* (27), **depun* 'tölgyelni'⁹ (167), *supun* ~ *supuiu* (517), valamint *ramaeiu*, *remaeiu* (439, 449), *tici* ~ *tiiu* (530), vö. *tziu* (546) ~ *tzin* (547), *vin* (584) ~ *viu* (587).

⁹ Partecipiumát tévedésből Molnar *depuns*-nak jegyezte be (vö. azonban Tiktin 523).

5. tērkāp.

δ) *r*-tővű igék: a *sāri* származékai közül *sāiu* (460) és *sae* 'saliat, saltet' (459), a *p(i)eri* paradigmájából *pēe* 'pereat' és *pei*, vel *peri* (390), valamint a mőc vidékről ismeretes a *gu(r)i* 'felmenni, megmászni' jelenideje: **guriu* (240) mellett *gūiu* (239), vö DA. II, 330.¹⁰ A *muri* (szótárunkban *murire*) jelen ideje azonban természetesen *mōriu* (362, vö. Ht. 19.).

Amint az elmondottakból kitűnik, a jésített igék szótárunkban oly nagy számban jelentkeznek, hogy lehetetlen pusztán „másutt hallott” alakokra gondolnunk.¹¹ Ha Klein és Molnar hazáját szóföldrajzilag megvizsgáljuk, érdekes felfedezéseket tehetünk. *Inghiș* esetében (ALRM. I, 126) a helyzet teljesen világos: szemben a bánági-hunyadi és moldvai *inghiș* és az északerdélyi *inghișesc* típusú adatokkal. Délerdély többi részében, valamint azon sávon, amely Szeben megyétől a mőc vidékig nyúlik fel, *inghiș* él, s ez a délerdélyi öv lefelé Havaselve jésülést mutató vidékéhez kapcsolódik.

Hasonló az eset, de valamivel még egyszerűbb, a *răd* ~ *răz* ingadozással kapcsolatban: a Bánág, Hunyad, Északerdély és Moldva egységes, összefüggő *răd*-területet alkotnak, délen viszont ott terül Havaselve *răz*-területe s ehhez ízesül Délerdélynek az Olttól keletre eső része s egy kis, különösen konzervatív folt a mőc föld déli felében (ALRM. I, 111, vö. még *răd*, u. o. 119 és *aud*, u. o. 114). Ami az *n*-végű töveket illeti, *spun* térképe szerint (ALRM. I, 145) a bánági-hunyadi és moldvai *spun* alakkal szemben Máramarostól le az Aldunáig terjed a *spūiu* övezet. Végül, ha szótárunk *spāriiu* (mellette kihúzva: *spariu*, 498) adatát összevetjük Molnar *[spariū ~ spaiū]* (Sprachl. 290) adatával, megsejmelhetjük az idevágó térképet is (ALRM. I, 138): ebből ugyanis kitűnik, hogy Erdély *spāriiu* és Havaselve *spēriu* változatával szemben nemcsak Északerdélyben, hanem Délerdélyben is van három pont (122, 170, 166), ahol pontosan a Molnar feljegyzésében megmaradt *spaiū*, *spāi* alakot találjuk meg. Mindezen adatainkat összesítve megállapítható, hogy szótárunk szerzői abból a délerdélyi sávból származtak, amely a jésített igék szempontjából Havaselvehez tartozik s ezért jegyezték fel annyi palatalizált alakot.¹² A nem palatalizált változatok nyilván Hunyadból, illetve Középerdélyből származnak; ezek voltak Klein és Molnar számára a „másutt hallott” változatok (vö. 5. térkép).

¹⁰ Véleményem szerint ugyanezen szláv eredetű (vö. *gora* 'hegy') igéhez tartozik egy másik változat is: *gorēfhte* 'dicitur coitus admiffarii equi' (233), Barbul J. (Remetemező, *Sztm.*) közlése szerint *am gor'it* a. m. 'am avut contact cu o femeie'. Jelentéstani szempontból elég párhuzamként a m. *hăg*, *mehhăg* hasonló jelentéscsújlódására utalunk. Talán ugyanide: **gūresh* 'hăg' (240). Vö. még 202. l.

¹¹ „Másutt hallott”, de a szerző nyelvjárásához nem tartozó jésített alakoknak lejegyzésére tipikus példát nyújt C. Diaconovici—Logu: „La verburile care se sfârșesc în *d*, *n*, și *r*, la întăia și a doaa Persônă, a Mōdului aîntetōriū, și la a treia Persônă a Mōdului pruncitōriū, la unii le mai place a strămuta *d* în *z*; iară *n*, și *r*, în *iu*, zicând: Eu crez, în loc de eu cred; eu văz, în loc de, eu văd. Care formă și la supin remăne, și se zice: crezut, văzut, auzit. — Iară ce se atinge de Verburile, care se sfârșesc în *n* și în *r*, tot întru acelea Mōduri și Timpuri mai sus puse, mută *n*, și *r*, în *iu*: precum: eu remăiu, remăi, remăie; în loc de eu remău, remăni, remăne; eu piér, piéri, el piăre aieca le mai place a zice: eu pieiū, piei, péu” (Gramm. 100).

¹² Zsinnán (*Szob.*) *scot*, *puîū*, *rāmîiū*, *spūiū*, *lîiū*, *mōriū*, *săi* (= sar), *sū spaie* járatosak, vö. GS. V, 322.

11. Képzővel ellátott igetövek. A jelen időnek két jellegzetes képzője van: *-ez* és *-esc*, s e szerint a képzőkkel ellátott igék is két nagy csoportra oszlanak. A harmadik csoportba azon igék tartoznak, amelyek *-ez* és *-esc* képzővel egyaránt bővíthetnek. Ezen. suffixummal ellátott igék mellett figyelmet érdemel azonban a praefixummal alkotott igéknek egynémely sajátága is. úgyhogy a képzővel bővített igéknek három fő csoportját különböztethetjük meg

I. *-ez képzővel ellátott igetövek.* E képző használata többnyire állandó a jelen idő bizonyos alakjaiban; a ritkább idetartozó igék közül említendő *iniméz* (289, vö. Lex. Bud. 306, DAcr. II. 709), *ciumez* (115. vö. *csumédz*, An. Ban. 26), *parez* (384. vö. Lex. Bud. 483, e szerint a. m. *impar*). Érdekesebbek azok az alakok, ahol a képző használata bizonyos ingadozást mutat. Legjellegzetesebb idevágó példáink a következők:

adevër ~ *adeveréz* (7): általában csak a második alak ismeretes, még a régi nyelvből is (DAcr. I, 39—40, Tiktin 20, GCr. II, 379, stb.).

adormit ~ *adormitéz* (8); általában szintén a második alak fordul elő (DAcr. I, 47, Tiktin 23), de vö. *adormítezu*, seu *adormítu*, Lex. Bud. 5.

alín ~ *alinez* (18); a második alak régies (DAcr. I, 116, Tiktin 46), de megvan Molnarnál is: *alín alínes* (Sprachl. 254). A Lex. Bud. már *alinezu* a. *alínu-ra* utal (14).

amănuntz ~ *amănuntzéz* (20): egyébként csak *amănunți*, *amănunțesc* ismeretes (DAcr. I, 136, Tiktin 59).

affeamen ~ *affáman* ~ **affemenéz* (36-7): a Molnar beírta változat régi moldvai szövegekben fordul elő (Dosofoei, Conachi, vö. DAcr. I, 301, Tiktin 110, valamint Lex. Bud. 35).

binecuvaent ~ *binecuvaentéz* (56): az első változat meglehetősen ritka (vö. Lex. Bud. 56, valamint DAcr. I, 563).

daraem ~ *daraeméz* (158): a második típust Tiktin is közli.

defmírd ~ *defmírdéz* (177, vö. Lex. Bud. 183). A második alak egyébként igen ritka.

de/radacín ~ *de/radacínez* (180): csak a második változat közönséges (Tiktin 549), azonban Molnarnál van *ènrèdèt/chín*, *derèdèt/chín*, *-es* (Sprachl. 309, 264, vö. még Lex. Bud. 185).

**incapístru* ~ **incapestrez* (267): DAcr. I, 564 a jelen időre nem tér ki, Lex. Bud. 288 és Tiktin 779 csak a második alakot közli.

incruft ~ *incruftéz* (272): DAcr. I, 609 a jelen időt nem közli.

inópt ~ *innoptéz* (290): csak a második alak közönséges (DAcr. I, 725, Tiktin 824), de vö. *innoptu*, *innoptă* és *innoptéză*, Lex. Bud. 308.

in/ser ~ *in/seréz* (292): Molnarnál is *èn/ser* és *èn/seres* (Sprachl. 309), egyébként azonban csak a második alak közönséges (DAcr. II, 745, Tiktin 828).

infét ~ *infetéz* (292): a képzőnélküli alak szokatlan (vö. DAcr. II, 745, Tiktin 828).

in/traín ~ *in/traínez* (293): az első alak elég ritka (DAcr. II, 758), vö. azonban Lex. Bud. 312.

inteméiu ~ *inteméz* (296): Molnarnál is *ènteméiu* és *èntemées* (Sprachl. 309), azonban egyébként csak a második alak van forgalomban (Lex. Bud. 315, DAcr. II, 786—7, Tiktin 833, stb.).

intrúp ~ *intrupéz* (300): az első alak ritka, vö. Lex. Bud. 321, DAcr. II, 841.

invijor ~ *inviforez* (305); Tiktin 848 csak *invijorat*, *-it* alakot közöl, DAeR. II, 870 viszont csupán a Lex. Bud.-ból idézi az első alakv.-ot.

invriu ~ *inviez* (306): a második, szokatlanabb alakhoz ld. *énvies*, Molnar, Sprachl. 304, Lex. Bud. 324 és DAeR. II, 868.

liniuu ~ *liniez* (327): neologizmusról lévén szó, az ingadozás egészen természetes. A mai nyelvben csak a második változat él; a Lex. Bud. is (355) csak ezt közli.

lucru ~ *lucréz* (330): az első alak közismert erdélyi változat (vö. Lex. Bud. 360, Tiktin 927, Densusianu, Hațeg 48, GS. V, 323 (Zsinna), Hancș, T. Olt. 55, Tagliavini, Lex. Mars. 89, Pușcariu, LR. I, 111, stb.), Molnar szerint „*eu lukru* wird zierlicher gesagt *eu lukrés*“ (Sprachl. 183).

minunume ~ *minunézume* (357): Lex. Bud. 393 és Tiktin 900 csak a második alakot közli, de vö. *minun* ~ *minunes*, Molnar, Sprachl. 276.

traembit ~ *traembitzéz* (535): Tiktin 1650 szerint van *trâmbit(ez)*, *trâmbita* és *trâmbit(ez)*, *trâmbița*, azonban Klein és Molnar paradigmájában a kettéválás még nem világos, vö. *traembit* és *traembitz* (Sprachl. 295). A Lex. Bud. (723) a két igét szétválasztja.

und ~ **undez* 'ebullio' (553); Tiktin 1683 csak a második alakot adja, de Molnarnál van *und* 'aufwallen (das Wasser), sieden' (Sprachl. 296), vö. még Lex. Bud. 733.

urm ~ *urmez* (557); a Lex. Bud. *urmu* adatától eltekintve (739) forrásainkban — s még Molnarnál is (Sprachl. 297) — csak a második alakot találtuk. Nyilván itt is, mint annyi más esetben, a *lucru*-típus általánosításáról van szó.

Végül említendő még *cin*, *are* (111), a köznyelvi *cinez* helyett; valószínűleg délerdélyi változattal van dolgunk (Densusianu, Hațeg 48).

2. *-esc* képzővel ellátott igelövegek. — Eltekintve az olyan származék-igéktől, amelyeknek *-i* vagy *-lui* képzőjéhez az *-esc* suffixum a jelen idő egyes számában és a többes szám 3. személyében kötelező módon járul,¹³ számos esetben ezúttal is ingadozásnak vagyunk tanúi:

amiriuu ~ *amiruefc* (23): a közismert második alak mellett (*miruesc*, Tiktin 995, *amiruefc*, Molnar, Sprachl. 255) az első változat nagyon feltűnő.

defleiu ~ *deflefc* (172); Tiktin 526 az első alakot moldvainak jelzi.

inceluiu ~ *inceluefc* (268); a közismert *celuesc* típusú alakok mellett (vö. Lex. Bud. 108, Tamás, Fog. 78) az első változatot is megtaláljuk: *entfeluiu* (Molnar, Sprachl. 311, ld. még DAeR. I/2, 275).

¹³ A ritkábbak közül idézhető *argintze* (30, vö. Lex. Bud. 30), amely régies és népies alak *arginti*, *arginta* helyett (DAeR. I, 243), *aramefc* (28, vö. Lex. Bud. 28; DAeR. I, 220 csak utóbbira utal), *ajaeffc* (35, vö. fentebb 65 l.), *aprefc* (36, vö. Lex. Bud. 36; HEMR. 1876 és DAeR. I, 318 csak az utóbbira utal), **zeuefc* 'frequenter Dei invocationem juro' (563), stb. Nehány ilyen ige jelentéstanai szempontból érdekes: Kleinnál *legumefc* 'oleribus comedo, frugaliter comedo' (321), Tiktin 901 viszont XIX. századi havaselyvi írók alapján csak 'bissen-, löffel-, schluckweise essen, trinken' értelemben ismeri, Pașca szerint pedig Kristyóron (*H.*) *legumi* a. m. 'a economisi, a cruçă' (Gl. d. 39). Ugyancsak konkrét értelemmel bír Kleinnál **passerefc* 'madarászni' (386^a, vö. Lex. Bud. 487); Tiktin 1129 szerint csak: 'zum Vogel machen'. Érdekes még, hogy szótárunkban nincs különbség *fetze* 'faciem facio' és *fatze* 'faciem facio, seu planum facio, complano' között (209), holott más források szerint két különböző jelentésű igéről van szó: *feți* 1. 'colorier, farder, enduire d'une première couche de peinture', 2. 'équarrer' (DAeR. II, 107); *fățui*, *fețui* 1. 'unir, étendre un enduit' 2. 'rabo- ter, ripier', 3. 'polir' (en facettes)', 4. 'calotter' (i. m. II, 85). Az összetett képzők használatával kapcsolatban érdekes alak **ramafhufc* (439), mint **ramafhefc* 'pacifcor' (i. h.) alakpárja, vö. *vădăstui*, 168. l.

ingadiiu ~ *ingaduêfc* (284); a Lex. Bud.-ban címszóként csak *ingaduescu* fordul elő (303), de példamondatban: „*ingêdue* gerul 'enged a fagy'“ (u. o.). Vö. még *êngêduiu* ~ *êngêduêfc*, Molnar, Sprachl. 305, valamint Tiktin 811, DAcR. II, 679 (az utóbbi szerint „mai de mult aproape exclusiv *îngăduêsc*“).

ivaluiiu ~ *ivaluêfc* (303); az ingadozás napjainkig megmaradt (Tiktin 844, DAcR. II, 850).

lúciiu ~ *luciefc* (330); az ingadozás megvan a Lex. Bud.-ben is (360), viszont Molnarnál csak *lufchiefsk* alakot találunk (Sprachl. 276). Régi XVI. századi szövegekben van *luce* alak *lucește* helyett (Tiktin 926).

miluiiu ~ *miluefc* (356); egyéb forrásaink csak a második alakot adják.

raffár ~ *raffarêfc* (442); *tracjár* ~ *tracjerêfc* (539). A szokatlan *-esc* végű alakokhoz vö. *răsăresc* Lex. Bud. 583.

taeræiu ~ *taeræefc* (521); Tiktin 1606 moldvainak jelzi az első alakot, Molnarnál pedig csak a második van meg (Sprachl. 296).

Ugyancsak itt említendő néhány olyan jésülő ige, amelynek *-esc*-kel bővülő alakjai is vannak:

amurt ~ *amurtzefc*, **amortzefc* (23); az *amurt* alak, amelyet sem a Lex. Bud., sem Molnar nyelvtana nem ismer, bánzági változat (DAcR. I, 153, Tiktin, 63), de használta Budai—Deleanu is (Haneş, Limba lit. 91, HEMR. 1104). A Bánzági Névtelen szótárában *amurt* 'obstupefacio', *amurtzesc* 'obstu(pe)lio, flaccesco' (8). Vö. még *amurte* (*amoarte*) Olténiában (ALRM. I, 208 : 808, 856, 860).

amut ~ *amutzefc* (23); An. Ban.-nél is *amut* 'obmutesco' (8); HEMR. 1118, DAcR. I, 157, Tiktin 64 esupán ezen egyetlen példát idézik a nem-jésített változatra. Vö. még *amut*, Lex. Mars. 1020. sz.

despárt ~ *despártz* ~ *despartzefc* (178) és ugyanígy *impárt* ~ *impartz* ~ *impartzefc* (259); *despart* Tiktin 531 szerint havaselvei, *despart* moldvai, *despartesc* csak a Lex. Bud.-ben van (184); *impárt* és *impárt* között Tiktin 762, nem tesz nyelvjárási különbséget, de DAcR. II, 499 a második alakot nyelvjárásinak véli; *împărțesc*-et Tiktin moldvai változatnak tekinti (i. h.).

sem DAcR. II, 499 nem tesz nyelvjárási különbséget; *împărțesc*-et Tiktin moldvai változatnak tekinti (i. h.).

**despūt* ~ **despūtefc* (180) valószínűleg azonos adat Lex. Bud. 185 *despūtescu*, seu *despūtu* címszavával. *Puți* esetében Tiktin 1287 nem tesz éles különbséget *puț* és *puț* között, esupán fiatalabbnak tekinti a második változatot (1287). *Păt, ire, it* 'patior' (387, a. m. *păți*) szintén idetartozik, vö. Tiktin 1133.

3. *-ez* -és *-esc* képzővel váltakozva bővülő ige-törvek. Néhány származékige esetében egyaránt tőhöz járulhat a jelen idő mindkét képzője; ilyen igék *adeveréz* és *adeverêfc* (7). **armez* és **armêfc* (31). *arvunéz* és *arvunêfc* (32). *destulez* és *destulefc* (180). *gateg* ~ *gatêfc* (227),¹⁴ *îndetorez* ~ *îndetorefc* (277). Ugyancsak igeragozáscserére utal még **înjumalatzaz* (302), a közönséges *înjumălăți* helyett, valamint **rupturez* (455) *rupturi* helyett. Figyelemre-

¹⁴ E ponton Klein nyelvhasználata nem Délerdéllyel egyezik, ahol inkább a *găta* járatos (GS. V, 322, Zsinna; Haneş, T. Olt. 117), hanem inkább a Középerdélyből származó *Șineai*éval, akinél a *găți* 'elkészíteni', a *găta* 'b e f e j e z n i'. Erre utal *Șineai* következő mondata: „Când se *găta* semănatul cel de primăvară, îndată trebuie început a *găti* pământurile cele de toamnă“ (Econ. 27). Kleinnál a jelentésmegoszlás nem ilyen éles, hiszen magát a két igét nem látja el eltérő értelmezéssel, azonban érdekes megfigyelnünk, hogy a származékokban *gătit* csak 'paratus', *gătitoriu* 'parator', *găticios* 'parabilis', viszont *gătat* nemcsak 'paratus', hanem 'finitus' is. Vö. még DAcR. II, 236 olyan példáival, mint: *până* vinul s'ar *găta*, nici vorba nu se *găta*, stb.

méltó még *obidejfc* ~ *obid. are* (386); Cihac II, 219 csak a szótárunkban nem szereplő *obidez* változatot ismeri (vö. azonban Tiktin 1070, Damé III, 138). Mindezen esetekben valamelyik alak ma már elavultan vagy szokatlanul hat: régies pl. *arvunez is. adeverez.* szokatlan, más forrásból kevéssé vagy alig ismert *armefc. destulefc.* A mai nyelvben érezhető finom jelentésmegoszlások Klein és Molnar értelmezéseiből általában nem tűnnek ki.¹⁵ Végül érdekes ingadozást mutat *cotcorez. ire. it [!]* 'kodátfolni'* (135).

4. *In-, im- előtaggal ellátott származékigék.* Mint már láttuk (At.10. 2). Klein nyelvallapotának egyik régies vonása abban áll, hogy sok olyan igét, amelyet ma már csak valamilyen praefixummal összetett alakjában használunk, ő még praefixum nélkül idéz. Ilyen igéket az *-esc* képzővel bővülők között is találunk: *batraenefc* (50, vö. Molnar, Sprachl. 259; van azonban *imbatraenefc is.* 253), *bolnavefc* (64, vö. Molnar, Sprachl. 258), *caruntzefc* (92, vö. DAcR. II, 568), *destulefc. -éz* (180 ~ **indeftuläre* 277), *negréfc* (378, vö. Bobb II, 97), *noéfc* (382, vö. Tiktin 823), *paciuefc* (378^a, vö. Tiktin 1104, GCr II, 193, stb.), **poncišháre* (407, vö. Tiktin 1210), *raeuefc* 'derivo, rivum facio' (438, rendszeren *ráuri*). **Incaerceéz. *incaerlig a.* (266) Molnar visszaatal a *caerceéz. caerlig* (78) alakra. Vö. még I. Jordan, Compuse românești cu *în-* (Iași, 1936).

12. **Egyéb igealakok.** Az eddig tárgyalt jelenségek szinte kivétel nélkül a jelentő mód jelen idejére vonatkoznak. Ami a többi igeidőt illeti, kevés a feltűnő vonás. — 1. A *le ír ó m u l t* (imperfectum) 3. személye még egyenlő az egyes- és többesszámban: *erá* 'erat, erant' (198), *luoá* 'accipiebat, vel accipiebant' (333). Így van ez Klein egyéb munkáiban is: „Români în suta a patra dala Xs *era* creștini“ (Ist. Rom. IV, 5). E régies vonás, amely számos korábbi erdélyi román nyomtatványt jellemez (vö. Tamás, Fog. 33). Klein korában nem volt elavulva: Molnar nyelvtanában is *el avea* és *ei avea* olvasható (Sprachl. 145). 1826-ban Alexi ingadozik: nála *el erá* ~ *ei erau* (Gram. 81) már a mai használatra utal, viszont a *lăudare* [!] ragozásában még *el lăudaa*-val szemben *ei lăudaa* alakot olvasunk (i. m. 96). Megemlítendő, hogy éppen Szeben m.-ben ma is ingadozást tapasztalunk a többesszám 3. sz.-ben *șiuca* és *șiucau* között (GS. V, 322). — 2. Az *egyszerű m u l t* (perf. simplu) feltűnően régies alakja *déde* (164; vö. Rosetti, LR. XVI, 101), azonban *d'ed'e* alakban ma is él Hátszeg vidékén (Densusianu, Hațeg 50). — 3. Az *összetett m u l t* (perf. compus) egyesszámú 3. sz.-ében a segédige még *au* (esetleg *o*): *m'ò laudât* vagy *m'au laudat* 'me laudavit' (360); így van ez Molnar nyelvtanában is (Sprachl. 146, vö. *o mersă, o mâncată*, GS. V, 322). Érdekes kihagyásos kifejezés *bineatzi* [t. i. *venit*] 'minden jót, feyd, oder fey gegrüßet' (56, vö. DAcR. I, 564). — 4. A *régm u l t* közönséges alakja *ai foft umblat* (13); olyan ez, mint „*neam fost întors din Viena*“ Klein egyik történeti művében (Ist. Rom. IV, 274). Molnarnál és Alexinél is az első régmult mindig ez az alak, amely nyilván nyelvjárási

¹⁵ Oly jelentésmegoszlásokra gondolunk — az előbbi jegyzetben említett esettől eltekintve — mint pl. *datori* (sens moral, adică figurat) ~ *datora* (sens propriu), stb. Jordan, LRA. 127.

tényekben gyökerezik.¹⁶ Itt említjük meg, hogy a feltételes módnak is van egy hasonló alakja: *ai fi fojt umblát* 'ambulaviffes' (13). Ez az alak sem társtalan: Molnarnál pontos megfelelője *eu afch fi fojst arat* (Sprachl. 164). Ezen időalak elterjedése és régisége egyelőre megoldatlan probléma, desztintén nyelvjárási eredetűnek látszik. — 5. Az eddigi igeidőknél valamivel bővebb anyag áll rendelkezésünkre a j ö v ő i d ő esetében. Molnar közli ugyan a szabályos **voiu* segédigét is (588), azonban pl. *rom* mégis annyira szokatlan számukra, hogy *v'om*-nak értelmezik (i. h.), s ugyancsak így elemzik a *vor* alakot is *v'or*-rá (u. o.). *Voiu* helyett közönséges szótárunkban az *oi* változat (pl. **oi mére*, 372^a), amely névmásokkal is olvadhat össze (pl. *loi rinde* 329; *ioi spine* 250); *vei* helyett (pl. *denúvei fáce bine*, *tevei pedepfi* 160) gyakori a *puszta* *i* (pl. *i umblá*, *i dá* 'dabis-ei' 249), illetve névmásokkal *mí*, *li*, stb. (*mi da* vagy *dami* 'dabis mihi' 353. *mi vedeá* 'me videbis' u. o., *li chemá* 'eum vel eas vocabis' 324); *va* helyett (573) természetesen előkerül *a*, *m'a*, stb. (*a fáce*. 1; *m'a laudá* 'me laudabit' 334. *leada* 'eis dabit', *lea iubi* 'eas amabit' 319). *vetzi* helyett megtaláljuk az *itzi* változatot (*itzi auzi*, 249), s végül *vor* helyett van *neór* (381), se *or*, *s'ór* (495).¹⁷ — 6. A parancsoló módban érdekes a következő hármasság: *adão* 'adduc Eam'; *ado* 'adduc, adfer' (5); *ado* 'a[d]duc, adfer, item adduc eam' (8). *Blem*, *blemati* (61) ismert nyelvjárási alakok. — 7. Szövegünkben a rövid főnévi igenév nagyon ritka (pl. **mére*, 372; *a fi*, 209), bár a hosszú alak állandó használata merő latinizmus. Rendkívül különös s ugyancsak tudatosan alkotott forma *éftere* 'existentia' értelemben (200). — 8. Rendhagyó igékről szótárunk kevés felvilágosítást nyújt; annyi bizonyos, hogy az *a lua* 2. személye nem *iei*, hanem *iai*: „*eai*, accipis, vel accipe eos“ (196). Klein egyébként a labiális hang nyomát őrző alakokat használ: *eau*, *luoáiu*, *luoáre*, *luoat* (197), Molnar viszont a mai köznyelvi *luáre*, *luát* mellett dönt (252—3). Érdekes, hogy Alexinél is *luare* ~ *luare*, *luai* ~ *luvai*, stb. kettősséget találunk (Gram. 142).

c) Határozószavak.

13. Az -este képző használata. A román adverbiumok rendes képzője. *-este* szótárunkban kevés sajátos alakot képez; ilyen pl. *calatoréshite* (81). *feciorésh[te]* (206, vö. DAcr. II. 89). *naucéshite* (374). *nevesteshite* (380).¹⁸

14. Egyéb határozószavak. A többi elavult vagy nyelvjárási színezetű határozószó közül íme néhány érdekesebb mutatóba:

aeólefhi 'ibidem' (3): HEMR. nem közli, DAcr.-ban egyetlen példa Cantemirből (I, 21). *Acolósi* változatot találunk Maior P.-nél (DAcr. i. h., vö.

¹⁶ Densusianu szerint Hátszeg vidékén igen gyakori *am jost spus*, *am jost luat* (Hateg 50). Zsinnán *ni-am jost dusá* (la lucru) impf.-nak felel meg (GS. V, 322).

¹⁷ Zsinnán *o*, *í*, *o*, *om*, *í*, *or* alakokat találunk (GS. V, 322—3.)

¹⁸ Az ilyen, jórészt főnevekből alkotott, merészebb képzésű adverbiumok közönségesebbek Bobb szótárában, pl. *maritieste* (II, 19), *meruitieste* 'méltán' (II, 37), *mestersugeste* 'mesterségesen' (II, 41), *mintieste* 'hazudozva' (II, 51), stb. Klein nyelvérzékét e tudatosan gyártott alakok szerencsére nem rontották meg.

még Cipariu, Princ. 312, 317). A Lex. Bud. nem közli. A DAcR. kételyeit („accen-
tuat: *acóleş* sau *acólësh*?“) Klein adata eloszlatja.

***acúmfhi** 'paulo post' (4) : DAcR. I, 27 szerint csak egy adat ismeretes, N. Costinból. Gyakori viszont a régi nyelvben *acmuși*, vö. DAcR. I, 20, GCr. I, 360. Kleinnál ilyenféle alak a szintén archaikus *acmu*, *amu* (4, *acum* a.). Molnar bejegyezte a ritka *acufhilea* alakot is (5), amelyet DAcR. nem ismer.

***aindeneá** (13), vö. *aindine*, Lex. Bud. 9 és **deindenea* (163), a Lex. Bud.-ben is *de indiné*, séu *de a indiné* 'aliunde, alio ex loco' (171). Mint az ugyanitt előforduló, *airea* (ld. még **deairea* 163, **intrairea* 298) tipikusan erdélyi alak, vö. HEMR. 555, DAcR. I, 77, 79. Bobb is *aire* alakot használ (*aire*, *amere*, *aire nascut*, I, 26). Érdekes összetétel **dintrairea* (184); egyéb forrásokból csak *intrairea* ismeretes (*a vorbi*, *a grăi* ű., DAcR. I, 79, *aiurea* a.).

alárg 'ad largum' (14); más forrásból nem ismerjük, Tiktin csupán *la larg* alakot idéz (889). Kétségtelenül olyan képzés, mint *a-maena* (20), amely a régiségben gyakori (DAcR. I, 133, HEMR. 1014), de él még Klein korában is (*am amana* 'habeo prae manibus' Bobb I, 37, ű fu dată *amănă* și moșia cea vlădicească, Maior P., Cipariu, Acte și fragm. 137, stb.); a népnyelvből idézi Weigand, Jb. VI, 40, valamint D. Șandru és F. Brînzcu (GS. V, 323).

alăturiűhu (alăturiș) 'lateraliter' (15, vö. Lex. Bud. 12) : HEMR. I, 694 szerint igen ritka, DAcR. I, 94 csupán egyetlen erdélyi népnyelvi példát idéz Alexici, Lit. pop. I, 23 nyomán.

aoacea 'hac, *erre, emere' (!) (25); ismert mócevidéki és bihari adverbium, vö. HEMR. 1251, DA. I, 181. A Lex. Bud. szerkesztői, úgy látszik, túlságosan tájnyelvinek találták és nem jegyezték fel.

aorea 'aliqquando, interdum' (25, vö. Lex. Bud. 29); régies (vö. Densușianu, HLR. II, 253), de él még az Avas vidékén (HEMR. I, 1257, DAcR. I, 183). Maior P. is használta (ld. DAcR. i. h.) s belekerült a Lex. Bud.-be (23).

apriat 'aperte' (26): mint ismeretes, e szót *aperte* nyomán a latinos triász valamelyik tagja alkotta.¹⁹ Sűrűn használja Șincai (Zonara *apriat* zice, Hr. I, 29; Flavie Vopiscu . . . *apriat* serie, Hr. I, 33, ca să scriu mai *apriat*, Econ. 49), előfordul egy S. Vulcan tiszteletére írt üdvözlő versben (Lucru ne mai pomenit *Apriat* mie iűit, a kis nyomtatvány leírása: Veress, Bibl. rom.-ung. II, 156, 948. sz.)²⁰ használja Barac (Hal. VII, 220) és Bobb már egész frazeológiát ad: *apriet* 'apertus', *apriet este* 'liquet', *apriet lucru* 'res manifesta', *aprieceste* 'aperte' (I, 51). Előfordul moldvai íróknál is (Stamatiból idézi HEMR., i. h.), sokáig élt az erdélyi irodalmi nyelvben (pl. n'a știut să-mi spună apriat. Breazu, Pov. 106; S. Albini, *Szeb.*), s átkerült az erdélyi népnyelvbe is: 'anume, categoric' értelemmel közli Frâncu—Candrea (Moșii 97), 'külön, éppen azért' jelentésben ismeretes a Szilágyságban (*apriat* m'am dus ka să vorbesk ku iel, MZ). Elterjedését igazolja, hogy Lex. Bud. 26 is számontartja 'apertus, aperte' jelentéssel (vö. u. o. 593).

eaetingán (80), **catingán** (94), **cafinél** (94) : minden valószínűség szerint csak a *cătinel* tartozik Klein eredeti nyelvjárásához (vö. *cuetinel*, Molnar, Sprachl. 319), mivel az ALR. I, 103., „*merg încet*“ térképe szerint a 125. ponton, tehát Szebennél *k'itiniël* használatos, s ettől északra még 8 ponton, egészen fel, Besz-

¹⁹ Vö. Pușcariu, DAcR. I, 202. Hasdeu tévesen származtatta a szláv *priat* 'gratum receptumque habeo' igéből (HEMR. 1354). A szó végződése minden esetben problematikus. Elfogadhatatlan LM. magyarázata: „dupo forma vorb'a este, lăra indouentia, unu participiu d'in verbulu *apriare*, care nu esistie astadi in limba, dero care a pututu si ar pete inco esistie; dero totusi remane esplecatu cumu s'a formatu *apriare* d'in *aperire*“ (Gl. 22).

²⁰ Tanítványom, Dániel Ida szíves közlése.

terce-Naszód keleti feléig, hasonló alakokat találunk. Az első szótag vokalizmusához figyelembe veendő az *(i)ncătinély* (pl. 178. pont, Fogarasban) típusú változatok. Régen *cătinel* (*cătinel*) feltétlenül nagyobb területen ért; erre utal An. Ban.-nél *kitenel* (69) és a DAcr. I/2, 22 egyéb adatai. — *Cătingan, cătingan* (képzőjéről ld. DR. III, 658) kifejezetten északerdélyi és partiumbéli alak; a Nyelvatlasz szerint elterjedésének legdélibb pontja 315 (Illye, B.). Többnyire -i- vokalizmust találunk; csupán a 333. ponton (Piskolt, *Sztn.*) van *căt'ingan* változat. Egyéb adatokra nézve ld. DAcr., i. h., Lex. Bud.

cordifhu 'lateraliter' (132, vö. Lex. Bud. 139); erdélyi tájszó (Tiktin 415).

decî 'inde, abinde' (164): nyilván *de aci* összevonása, amelyet a XVIII. századi nyelven előforduló *decî, dîci* változatokkal kell összevetnünk (példák 1749-ből GCr. II, 43, vö. még Tiktin 514, 516 és DAcr. I, 18).

dineâondine, -re 'paulo ante' (184): nyilván a szintén előforduló **dineaori* ~ **deneaori* 339) változata, amelyet azonban a DAcr. (I, 43) nem ismer. Csak úgy tudjuk megfejtetni, ha alakkeveredést teszünk fel *dineaori* és a már említett **deinderea, deindine* ~ között.

***dîntracoáce** (184): más forrásokból csak *într'acoace* ismeretes, de ez igazolásul elegendő, hiszen pl. az *întruntaeiu* adatot (300) csupán a szótárunkban (**dîntruntoiu* 184) és Baracnál előforduló *dîntru (î)ntâiu*-alakkal tudjuk magyarázni (DAcr. II, 768). Nyilván mind a négy alak létezik erdélyi nyelvjárásokban.

***incălete, *incălte** 'adminus, saltim' (266, vö. *âncălete, âncalte* (Lex. Bud. 21); *încai* 'wenigstens' ismert moldvai és erdélyi változatai (DAcr. II, 558—9, Tiktin 777—8). Adatunk azonban régebbi valamennyi eddig ismertnél.

***măiinte v. deneaori** (339): rendkívül érdekes régies alak, amely a XVI—XVII. században közönséges *mainte* adverbiummal egyezik (példákat ld. GCr. II, 469, Tiktin 776, DAcr. II, 548).

mereuțz = mereu (351, vö. Lex. Bud. 386 s innen LM. 371). Az alapszó talán a m. *merô* átvétele (V. Bogrea, DR. I, 270—1, N. Drăganu, DR. IV, 155).

***necum 'decum'** (377): szintén Molnar kezétől származó archaikus alak. A Tiktin 1046 idézte példákhoz (Ureche, Varlaam, Amiras, stb.) ld. még a következőt: 1646: ca să nu ia nemică dentr'acel pământ, nice pentru munca lui, nice pentru arătura, nice den roda ce va face și *necum* alta, GCr. I, 120 (Prav. Iași, 1646). DEnc. 830 idézi néhány újabb moldvai előfordulását is (Ispirescu, Sbiara). Nyilván régies könyvszóval van dolgunk.

***netrecut 'okvetetlenül'** (380): szintén erősen régies alak. Tiktin nem ismeri, pedig már 1619-ben előfordul: ca vremu face noi veciriloru noștri, așa și elu va face noao *netrecutu* (GCr. I, 55). Megvan későbbi szótárakban is (Lex. Bud. 444, Barcianu, stb.).

ôpfa = doára (375^a): Tiktinnél nincs, de összevethető a következő adattal: *opfa* 'natural, sigur', pl. *opf'* am fost (Pașca, Gl. dial. 45, M.). Lex. Bud. 456 szerint *obse* 'forsitan'; Drăganu szerint *opus est* elhomályosult megfelelője (vö. Pașca, i. h.).

***petutindeneá** (393): Viciu alapján idézi Tiktin 1247 a *petutinderete* változatot, még pontosabb egyezést mutat: *petutindenea* (Diaconovici—Loga, Ort. 63). Vö. még *pretutindinea*, Molnar, Sprachl. 313, Lex. Bud. 542. *Pe-* kezdetű változat van egyébként már az 1688-i Bibliában (Tiktin, i. h.).

***totufhile** (534), vö. Lex. Bud. 714. Más forrásból *totuși*-nak e változatát nem ismerjük.

A magyar eredetű adverbiumokról (*milvan, minteni, shuhin*, stb.) szótárunk magyar elemei közt emlékezzünk meg.

D) Szókészlet.

a) Magyar elemek.

Klein és Molnar szókészletének legjellegzetesebb részét kétségtelenül a magyar elemek alkotják. E jelenség nyilvánvaló cáfolata annak a napjainkban is gyakorta hangoztatott tételnek, hogy maguk a triász tagjai is a román szóhasználat gyökeres átalakítására törekedtek.¹ Éppen ellenkezőleg: a latinus irány első képviselőinek nyelvújító tevékenysége e téren csak igen óvatosan nyilatkozott meg. Annál erősebb volt viszont bennük a népnyelv tisztelete s bizonyos tudatos ragaszkodás az erdélyi román szótáriródlalom régebbi hagyományaihoz.²

Szótárunk magyar elemeit három csoportra osztottuk. Egyrészt találunk olyan szavakat, amelyek az egész északi román nyelvterületen járatosak, másrészt bőségesen fordulnak elő az északi román nyelvterületnek csupán egyes vidékein s főleg Erdélyben használatos magyar eredetű nyelvjárási elemek, végül pedig külön csoportot alkotnak azok a szavak, amelyek nemcsak a magyarból, de valamely más nyelvből is magyarázhatók. Tekintettel arra, hogy az első csoportba tartozó szavak javarésze Klein koránál sokkal régebben került a román nyelvbe, ezeknek felsorolását csak a legszükségesebb észrevételekkel kísérvük. Részletesebben foglalkozunk viszont a jellegzetesen erdélyi színezetű nyelvjárási elemekkel, mivel ezeknek tárgyalásából kitűnik, hogy Klein és Molnar nemcsak saját délerdélyi hazájuk nyelvjárást vették figyelembe, hanem gondosan feljegyezték más vidékeken járatos szavakat is. E nagy körütekintés lelki rúgója bizonyára azon törekvés volt, hogy létrejőjjön nem egyetlen erdélyi román vidék, hanem az egész erdélyi román nyelvnek első komoly rendszerezése.

1. Köznyelvi magyar elemek.

agriflu 'omphax, item una immatura' (13, Klein kihúzott értelmezése, melyet alább Molnar újra bejegyzett, vö. Lex. Bud. 9) < m. *egres* 1. 'omphax, unreife Traube', 2. 'omphacium', 3. 'labrusca, wilde Weinrebe', 4. 'ribes grossularia' (EtSz. I, 1488). A m. szó eredete homályos; talán az olasz *agresto* 'nicht zur Reife gelangte Traube' átvétele (vö. EtSz. i. h., SzófSz. 58). A m. szó a XIV. sz. óta ismeretes, a r. *agriș* csak a XVII. sz. 2. f.-ben bukkan fel (*Agrësh* 'omphax, uva cruda' An. Ban. 4, ld. még DAcR. I, 73, Tiktin 32; Cihac II, 1 tévesen szláv eredetűnek vélte).

¹ A. Schiaffini szerint „S a m u i l M i c u, Gheorghe Șineai și Petru Maior . . . susțineau necesitatea înlocuirii din limba română a elementelor străine, slavone, turcești, ungurești, grecești, cu cuvinte și forme latine și înlocuirea cu litere latine a alfabetului cirilic” (Latinitatea și italianitatea în Europa sudestică. Rev. Fund. Reg. 1943. márc., 496). A triász nyelvújító munkásságára nézve ld. Galdi J., Az erdélyi román nyelvújítás. Bp. 1943, 18 kk.

² Ismeretes, hogy Drăganu a Bánsági Névtelen szótárában s Tagliavini a Lex. Mars.-ban szintén a magyar elemeknek tulajdonította a legnagyobb fontosságot, s ugyanez áll Corbea szótárára is.

alcătuefe 'compono' (16), szárm. *alcătuire*, -it, -itóriu (i. h.) < m. *alkot*. Már Coresinél előfordul (idézi HEMR. 772) s azóta is általános, ld. DAcR. I, 102–3, Alexics, Nyr. XVI, 306, Mândrescu, El. ung. 123 kk. stb. Ugyanezen m. tőből származik a mőcföldi *a alcu* 'a íncheia' ige, vő. Fráncu—Candrea 193 (a DAcR. nem ismeri).

aldamářhu (aldámas) 'sympofium, *merciptus' (17) < *áldomás*, régen *áldamás* (ÉtSz. I, 67). Adatok 1577 óta (Tamás, Ksz. 14), vő. még DAcR. I, 103–4, Alexics, Nyr. XVI, 259, Caba 94, Al-George 33, Hetco 44, Barbul 43, Stan 25, stb. Hangátvetéssel: *adálmař*, vő. S. Pop, DR. V, 140. Szótárunkban nincs meg sajátosan erdélyi 'ajándék, borraivaló' jelentése, vő. *aldemash* 'donum' (An. Ban. 6, továbbá Lex. Bud. 13, LM. Gl. 5, Cihac II, 475, Vaida, Tribuna VII, 334, stb.).

altuefe 'infero arbori arborem' (19), alakv. *oltoéfc*, *oltoáe* (373^a, Lex. Bud. 464), *ultoefc*, *ultoáe* (550, vő. Lex. Bud. 732) < m. *olt*. DAcR. I, 127 szerint *alto*i havaselvi, *olto*i erdélyi és *ultoi*, *ultu*i moldvai változat. E megoszlás nem lehet egészen pontos: Clemensnél *hultuesc* áll (Wb. 347), s *H.*-ban ma is *ultoan*'e járatos (D. Şandru, BL. III, 162, Felsőlapugy). A mai magyar hangalakhoz legközelebb kétségtelenül *olto*i, *oltu*i áll; ezt használja Şincai (*oltuitul*, *oltuēřte*, *oltoiful*), Econ. 125, 126, 127, 134), erre utalnak az erdélyi nyelvjárastanulmányok (Barbul 51, Hetco 49, Moldován Af. 89 stb.), s ennek még magyarosabb változata a máramarosi, szilágysági és nyugaterdélyi *oltoan* (Bírlea I, 124, Vaida, Tribuna VII, 370, Moldován, i. m. 95 < m. *oltovány*), valamint az ebből képzett *olton*'i (Papahagi, Maramureş 228, V, Scurtu, AAF. VI, 290, *U.*), *oltoán*'i (MZ., pl. *ni-am oltoán'it copilu* v. *măru*), *olton*'it 'oltvány' (BL. III, 127, *H.*) s átvitt értelemben *oltouán'it* (Coman, Gl. d. 56, *SzD.*). Vő. még Tamás L. Ugocsai magyar-rumén kapcsolatok, Kolozsvár, 1944, 23.³

amiftuefe 'confumo' (23), szárm. *amiftuire*, -it, -itóriu (i. h.) < m. *emész*. A XVI. és XVII. század erdélyi és moldvai nyelvében a köznyelvi *mistui*-nak e régiesebb párja egészen közönséges, vő. Candrea, PŞch. II, 348, Tamás, Ksz. 24, Mândrescu, El. ung. 173–4, valamint *omeftefc* 'digeró' An. Ban. 100. Az ALR. viszont már csak egyetlen pontról, Kismajtényből (*Sztm.*) közli (*amn'istuiéřk'e*, ALR. II, 101/334),⁴ ezenkívül van azonban még adatunk a Szilágyságból (*amistuesc*, Vaida, Tribuna VII, 337, MZ.), valamint Nyugaterdélyből (Moldován, Af. 89).

***aratzel** (29, ért. n., de vő. *arăteliu* 'cynoglossum officinale Linn.' Lex. Bud. 28–9) < m. *atracél* (ÉtSz. I, 176–7). A r. szóra adatok a XVIII. század utolsó negyede óta (1783: *atratzel*, Benkő—Coteanu 15, 73. sz., ld. még DAcR. I, 360, Tiktin 125).

arenda (arendă v. arândă) 'monopolium' *arenda*, **arenda*, *Arend* (30, vő. *arëndă*, a m. *arândă*, Lex. Bud. 29, *arëndè*, Molnar, Sprachl. 87, *arândă*, StD. XII, 93 [1776, Nagyszeben]) < m. *árenda* (ÉtSz. I, 30, DAcR. I, 236 < klat. *arrenda*). A Kárpátokon túla, talán orosz közvetítéssel (Cihac II, 3, Sanzewitsch, Jb. II, 197), valamint később került. — Szárm.: *arendářhu* (30, vő. Lex. Bud. i. h.); c. a. 1772: *arândaş*, StD. XII, 186 (Fogaras). Vő. m. *arendás* 'bérlő'.

1. **bán** 'banus' (47, vő. Lex. Bud. 46), 2. **bán** 'pecunia, numus [!], denarius' (i. h., szárm. *banútz* 'denariolus, numulus' [!], i. h.). Mindkét szó m. eredetű:

³ A továbbiakban e mű rövidítése: Tamás, Ug.

⁴ Mândrescu szerint is „în graiul de astăzi nu se mai aude *amistuesc*” (i. m. 174).

a szörényi *bán* nevéből származik.⁵ A m. szó török eredetű; talán a dunai bolgár-török *baghan* méltóságnév átvétele (EtSz. I, 267—8, SzófSz. 15). — *Banat* 'Banatus, Provincia Temefienfis in Hungaria' (47, vö. *Bánatu* 'Lex. Bud. 46) a lat. *Banatus*, vagy a n. *Banat* átvétele.

bantuefe (bántuesc) 'infesto, turbo, molesto' (47, vö. Lex. Bud. 46) < m. *bánt*. Adatok a XV. századi szláv oklevelek óta, vö. Treml, Ung. Jb. IX, 309 (s ehhez Drăganu, DR. VII, 211), Tamás, Ksz. 15, HEMR. 3210. További adatokat közöl DAcr. I, 484; ld. még Densusianu, HLR. II, 424 (példa Coresi Cazaniejából), valamint An. Ban. 16 (*Bentuiesk*). — Szárm.: *bantuedla* 'infestatio, molestia' (i. h.), *bantuire* 'infestatio, molestatio', *bantuit* 'infestatus', *bantuitóriu* 'infestator' (48). Mindezekről ld. DAcr., i. h.

bárda 'afcia' (49) < m. *bárd*. Régi magyar elem, vö. DAcr. I, 497—8. — Erdélyi jellegű származéka *bardáľhu* 'faber lignarius, *áts' (i. h.). Az ALR. *dulgher* térképe (II, 221) csak a 141. pontról közli (Mikeszásza, NK.); a DAcr. szerint is ritka (i. h.). Más adatok: *bêrdajch* 'Zimmermann', Molnar, Wb. 177, Mándrescu 135, Caba 95, KB.; Hátszegen állítólag csak a kerékgyártó neve *bârdaş* (UJ.).

berbintza 'doliolum, *b é r b e n t z e, áltologatfka (52) < m. *berbence*. Megvan Predetici-nél is: *berbentia* (I, 516, *Faßel* a.). Már LM. a m. *börbence* átvételének tartotta (Gl. 66, ugyanígy DAcr. I, 544), viszont Drăganu a négyosztagos *berbeniță* alak eredetiségét vitatta (DR. VII, 215, vö. *Berbenitza*, An. Ban. 17). Valószínűbb azonban Tamás nézete, amely szerint a négyosztagos alak másodlagos alakulás az *-iță* képzővel ellátott szavak hatása alatt (Ung. Jb. IX, 296). Adatok 1588 óta (DAcr., i. h.). — Szárm.: *berbintaş* 'se numesc astfel oamenii care transportă (în berbinte) vin pe spinarea cailor' (DR. V, 143, Csete, AF.).

beteág 'aegrotus, infirmus' (54, vö. Lex. Bud. 54) < m. *beteg*. Nemesak Erdélyben járatos szelvény-hosszában, hanem előfordul már XVI. századi szövegekben (Coresi, Tetraev., Paliu) és használatos a Kárpátokon túl is,⁶ régen általában emberi betegségekre, ma viszont inkább egyes testrészek vagy állatok megbetegedésére. Vö. DAcr. I, 548, Lex. Mars. 101; további adalékok: schwach . . . 'bolnav, bolean, *beteag*' Predetici II, 50, *betegu*, Clemens 19, *bet'yağı*, D. Şandru, BL. IV, 154 (B.), *bet'ag*, Hodoşiu, Népkölt. Balázsfi. vid. 83, *bet'yağ*, BL. III, 132 (Felsőlapugy, H.), *betąg, biąg*, Petrovici, AAF. III, 147 (KSz.), *betşeg*, Weigand, Jb. III, 313 (Bánság), stb. Ld. még ALR. I, 133 térképét: e szerint *bolnav*-val szemben Erdélyben mindenütt és a Kárpátokon túl többnyire *beteag*-ot találunk (vö. Márton Gy. 7—10). — Szárm. *betegos* (54), vö. Lex. Bud. i. h., Molnar Wb. 39, DAcr. I, 548, AAF. VI, 276 (U.), Göbl, Szót. 16, használatos a Szilágyságban is (MZ.); *betegire* 'aegrotatio' (i. h.) Sajátosan erdélyi a következő megkülönböztetés: „Quando dicitur *şau betegil*, significat: in morbum

⁵ A méltóságnévről, régebbi véleményeken kívül (pl. Iorga, Gesch. d. rum. Volkes I, 135, DAcr. I, 471—2), elég idénzünk Giurescu nyilatkozatát: „Drogătoria de ban a fost înfiinţată de domniul munteni atunci când au cuprins banatul de Severin; ea a înlocuit aşa dar drogătoria similară ungurească, a l e c ä r e i n u m e d e a l t f e l l a ş i l u a t ” (Ist. Rom. II/1, 368). A pénz nevérol egészen hibásan DAcr. I, 472 (az arum. *a băna* 'a trăi' igére gondol, s bonyolódott jelentésfejlődést tételez fel); viszont helyesen itéli meg Giurescu: „Cuvântul *ban* este vechi, mai vechi şi decât ducatul şi decât perpera; el vine dela numele monetei bătute de banul Slavoniciei, moneta care a circulat şi în Banatul Timişanei, în Transilvania şi în Ţara Românească” (i. m. II/2, 557, vö. még HEMR. 2425, LM. Gl. 59, stb.).

⁶ Érdekes megjegyezni, hogy *beteag* szócsaládját LM. sem korlátozza Erdélyre, csupán ennyit jegyez meg: „de respinsu ea si *betegire*” (Gl. 67).

incidit . . . Quando vero dicitur: *au betegil*, significat: in morbum puerperii incidit⁶ (vö. Lex. Bud. 54). DAcR. csupán az utóbbi forrásból ismeri ezt a megkülönböztetést, utal viszont még *betegire* és a szobenyvidéki *betejtü* = femeie läuză kifejezésre s annak magyar eredetére (vö. *lebelegedni*)⁷ A Szilágyságban használatos az igének a *se îmbel'ëzi* változata (MZ.). Cantemirnél akad tagadó értelmű *nebetejtü* származék (BH. I, 359).

betejhüg 'betegség' (54) < m. *betegség*, vö. Lex. Bud. 54, DAcR. I, 548, Lex. Mars. 102. Ma is használatos, még a Kárpátokon túl is, mind emberekre, mind állatokra. Gala Galaction bibliafordításában: *mergi în pace și fii sănătoasă de betegugul tău* (Márk 5, 34); un vițel tânăr fără *betegug* (Ez. 46, 6). Olténiában lovak betegsége *betegug* (DR. V, 143), Erdélyben még nővényeké, pl. gabonáké is (sânt multe chipuri de *beteguguri*, care vin asupra grânelor, Obradovici, Econ. 64). Számos betegség népi nevében szerepel: pl. a 'tüdőbaj' Balázsfalva környékén *betegugu al uscat* (ALR. I, 122/148, vö. m. *súrazbetegség*), az 'epilepszia' B. és *Szfm.* m-ben *bet'ășig rău* (ALR. I, 119/298, 305), vö. még Márton Gy. 9. — Északerdélyben és a Partiumban, valamint a hozzá csatlakozó mocs vidéken *beteșig* (vagy *beteșig*, pl. AAF. VI, 284—5, vö. Tamás, Ug. 11), délebbre viszont inkább *betegug* járatos.

bir 'tributum, vectigal, taxa' (56, vö. 245, haráciu a.) < m. *bér*, DAcR. I, 565, Tiktin 191, EtSz. I, 360—1. Érdekes, hogy Klein a szónak csak közromán jelentéseit ismeri (1. 'impôt, contribution', 2. 'tribut'), de nem sajátosan erdélyi *bér*, tehát 'salaire' jelentését, amely pedig már a szászvárosi Ószövétségben előfordul (Tamás, Ksz. 17) s ma is él az észak- és nyugaterdélyi népnelvben (DAcR., i. h., Márton 7).

biruefe 'vinco, supero, praevaleo. item possideo, dominor. *Bírom, győzöm. besiegen, übertreffen, überwinden' (57). A Lex. Bud.-ben is jelentése 1. 'vinco, devinco, supero', 2. 'possideo, teneo', 3. 'par sum, győzni' (57). Figyelemreméltó, hogy szótárunk nemesak a közönséges 'legyőzni, lebírní' jelentést adja, hanem a régebbi 'possideo' jelentést is. E kettősség megvan a Bánsági Névtelennél is (*Biruiesk.* Possideo, Vinco, 19), s a 'possideo' jelentés gyakori a protestáns kori szövegekben (vö. Densusianu, HLR. II, 424 és Tamás, Fog. 76, további adatokkal).⁸ A Lex. Bud. közölte 3. jelentéshez vö. nu *bd'iruiesc* a pláti portia, AAF. VI, 96; Tamás, Ug. 10.

biuhág (prifloftntza) 'abundantia *b ö v f é g, der Überfluß' (58). A köznyelvi *belșug* szónak (DAcR. I, 541) régies, nyelvjárási színezetű változata. Pontosan ezt az alakot ismerjük Sulzer feljegyzéséből (vö. Cihac, II, 481), ez él MT.-ban (Mândrescu 139), s megvan Hátszeg vidékén is (Densusianu, Hațeg 309). Igen közel áll hozzá *bișag* (Dionisie Eclisiarhul nyomán id. DAcR. i. h.) és *beușag* (Densusianu, i. h., Conea, Clopotiva I, 46), valamint a kettőshangzó összevonásával keletkezett *bișag* (főleg Vâlcea, Gorj és Dolj megyékben, vö. Ciușanu—Fira—Popescu, Vâlcea 87; Jb. VII, 82, GS. V, 109, GN. I, 20; Pamfile, Agricult. 7, stb.). Távolabbi rokonalakok *biușug* (Papahagi, Maramureș 214, első adat 1683-ban, BH. I, 270),⁹ *biușig* (Șincai, Hr. I, 285, Țiuera, Pietre 55 [Nagylak]),

⁷ Vö. ALR. II, 124 (läuză)/157:0 *betejtü*, műjéri -i *betejtü*, ld. még 53, 250. pont.

⁸ Ugyancsak ezen eredetibb értelemlre utal *biruintza*: Victoria, Item: Dominium. *quod quis possidet, praecipue dicitur de provinciis Principibus subiectis. Győzedelem. der Sieg. die Überwindung.* (57). Az általunk kiemelt értelemárnyalat más forrásokban nincs meg (vö. DAcR. I, 568).

⁹ Cipariu a *biușug* ~ *ghișug* változatokat kifejezetten erdélyinek tartotta (Principia 271).

biuşig (Birlea II, 321), *bişug* (már Candrea, PsSch. II, 358; Dosofteiből idézi C. Lăcea, Jb. IV, 98, vö. még Cantemir, Hron. 179., stb.). — Valamennyi alak közös forrása a m. *bóség* A *belsug* alak l-jéről Treml, MNy. XXVI, 125—6, Drăganu, DR. VII, 218.

buiguelc 'phantafiam habeo . . . Álomban és rendetlenül beszélni' (72) < m. *boly(o)g* ~ *bolyong* 'irren' (EtSz. I, 464; a r. szó etymonjáról DAcr. I, 436). Igénk jelentését még jobban megvilágítja *buiguire* Molnar kezétől származó magyarázó értelmezése: *alomból, fárgaságból vagy egyebb betegfégből következő F a n t a z i r o z á s' (i. h.).¹⁰ A legutolsó szó viszont már Predetici következő két cikkére emlékeztet: Fantasey — phantasma — *buiguiala*; Fantasieren s. narren — a *buigui*, a se naluci (I, 515). Mindezen értelmezéseket összefoglalja LM.: *buiguire* 'in somnio vel perplexe loqui, delirare.' (Gl. 103), abban viszont nincs igaza, hogy ezen ige „neconnoscutu d'in coce de Carpati" (i. h.). *Buigui* ugyanis elég közönséges a Kárpátokon túli régi román nyelvben (vö. DAcr. i. h., Candrea, Ps. Sch. II, 360, Cantemir, Hron. 359, 865, stb.), de kétségtelen, hogy ma elsősorban Erdélyben járatos, vö. Alexics, Nyr. XVI, 402, Stan 28, Weigand, Jb. III, 314, stb. ALR. I, 134 szerint 'smintit' értelemben különösen az északi román nyelvterület nyugati részén használatos (A., B.).¹¹

bumb 'nodulus' (72, vö. Lex. Bud. 73) < *gomb*, a r. szó *g*-*b* > *b*-*b* hasonlúson ment át. E. a.: *bumb*, An. Ban. 22, ld. még *bomb*, Lex. Mars. 1593 (s hozzá Tagliavini 93, továbbá Măndrescu, El. ung. 143, Stan 28, Barbul 44, Hetco 45, stb.).

bűnda 'b u n d a' (73, vö. Lex. Bud. 73, 606) minden valószínűség szerint Erdélyben a m.-ból vették át, Moldvában viszont lehet lengyel jövevény (vö. DAcr. I, 694, Tiktin 241, LM. Gl. 104, stb.). Klein korában közönséges; adataink vannak rá Szeben környékéről (1778: StD. XII, 98, 1816: i. m. 172), Hátszegről (i. m. 227), használja Őncsei (Hr. II, 91—2), Furdui (GCr. II, 226), stb. Ma is közönséges szó, vö. Moldován, Af. 90, Stan 29, DJ. Erdély északi részében inkább *bondă* járatos, vö. Vaida, Tribuna VII, 341, Caba 95, MZ., AAF. VI, 294 (U.), vö. még Tamás, Ug. 12.—Szárm.: *bundită*, Ţiuera, Pietre 35 (Nagylak, A., alakv. *bonghită*, Vaida, i. h.).

capeneág (căpeneag) (87 és 198, *epingău* a., vö. Lex. Bud. 94) < *köponyeg*.¹² Közismert erdélyi tájszó, mely szórványosan a Kárpátokon túlra is átkerült, ld. DAcr. I/2, 102. Ugyánott a legrégebb ismert adat 1811-ből való, pedig szavunk előfordul már a Lex. Mars.-ban (*kepenyagul*, 1750 sz.) és szövegpéldában 1778-ban: dacă l-am apucatú pentru *căpenegă*, StD. XII, 94 (Nagyszében), vö. még: *chepeniag* de Beciu purtat, i. h. 100. Közli az Elementa (*capaneag*, 1780, 81, vö. 1805, 91), megvan Magyar Simon tankönyveiben (vö. Gáldi, AECO. VII, 521), használja Molnar (Sprachl. 35, Wb. 88) s előfordul Alexi nyelvtanában (vö. Gáldi, Melich-Emlékk. 87). Újabb népryelvi példákat idéz Tagliavini, Lex. Mars. 111—2, Tamás, Ksz. 38, vö. még *chepeneagu*, LM., Gl. 129, *căpeneagă*, Papahagi, Maramureş 216, *chepeniag*, Birlea I, 26, *căpeneag*, AAF. I, 183 (Avasvidék), *kăpen'zag*, BL. IV, 169 (Bánság), UJ. (Hátszeg), *kopen'ag*, Puşcariu, Jb.

¹⁰ Érdekes, hogy a *bulguelsk* változatot (vö. *bulguéfc* vö. *buiguelc* 72) Molnar nyelvtanában csak 'betäuben, aberwitzig sein' értelemben használta (Sprachl. 231) szótárában pedig a 'betäuben' igével fordította (Wb. 21, vö. Aberwitz — *bulguire* 1).

¹¹ Molnar Gy. mégsem idézi. Nem tartotta talán magyar eredetű szónak?

¹² DAcr. I/2, 102. talán Cihac nyomán (II, 561), a Kárpátokon túli adatokat közvetlenül a törökből származtatja, de a török *kepenek* az ottani adatok *g*-jét kevésbé magyarázza, tehát a m. etymon ott is valószínűbb.

V, 189 (Oltvidék), stb. Közmondásban: *după ploaie chepeneag* 'eső után köpönyeg' (Frâncu-Candrea 254, DJ.).

catâna (cătănă) 'miles' (94) < m. *katona*, régen *katana* (NySz.). Közismert szó, adatok a XVI. sz. óta, vö. DAcr. I/2, 198–9, Tagliavini, Lex. Mars. 111. Megvan Predetici szótárában is (II, 376, 392). Északerdélyben inkább *colună*, vö. Vaida, Tribuna VII, 346, AAF. I, 166, 184, VI, 186, stb. Érdekesebb származékai:

catâne/c 'militaris' (szótárunk értelmezése szerint 'vitézi' 94), vö. DAcr., i. h., LM. Gl. 124.

catâne/hte 'militariter' (94); két adatot idéz Máramarosból DAcr. (i. h.), vö. még: Ca pasesece *catunesce* Si vorbesce *voinicesce*, Familia 1885, 368 (*SzDz*).

catanélz 'militaris, *katonás' (94), éppen oly ismeretlen, mint *catane/sh* 'militaris' (376, *o/hte/c* a.); az utóbbi talán közvetlenül a m. *katonás* átvétele.

catanîlza *'katonáné' (94). Adatok DAcr. I/2, 199 és *cătănîlă*, Densusianu, Hatég 313. MZ. ismeri a következő dalban: Mj-øj lua o *kătăn'îtsă* — Şi mj-a façe t'isălîtsă (Tasnádszántó, Sz.).

*[*cata*]nie, (94), vö. *cătănîe* 'katonasság' [!], Lex. Bud. 105 *cătănîe*, Vaskóh, Familia 1885, 584, *kătăn'ie*, MZ.

A Lex. Bud.-ben van még *cătănîescu* 'katonáskodni' (105), vö. *cătănî*, BL. III, 154 (H.); *cătănîme* 'katonaság' (106), vö. *kătényime*, Koncz J. Ung. IV, 324.

ceápfá (*ciapfa*) 'főkötő' (96, 110, vö. Lex. Bud. 109) < m. *csápsza*. Ismert magyar elem, adatok a XVII. sz. vége óta, vö. DAcr. I/2, 254. Ld. még *ceaptia*, Elementa, 1805, 34, *ceapsă*, Bîrlea I, 30, MZ.; *ceaptă* 'capişon purtat de nevestele tinere', Paşca, Gl. dial. 15, vö. Vicin, Supl. 4 (K.); *şęapsă*, -*fa*, Densusianu, Hatég 242, 276, 335, stb.

eăuca 'monedula' (103), alakv. -a **cioca* (112). A m. *csóka* mindkét r. változata közismert; régebbi a kettőshangzós alak (már a Bánáti Névtelennél *Csauke* 'monedula', vö. még DAcr. I/2, 313, Alexics, Nyr. XVI, 438), újabb a *ciocă*. ld. Moldován Af. 9; adatok Havaselvéról és Délerdélyből is (DAcr., i. h.). *O > oa* hangváltozással: *ciocă*, Frâncu-Candrea 272.

chîn 'suplicium [!]' < m. *kin*. Szárm. *chinue/c* 'crucio, torqueo' (107). A legrégebbi szövegek óta közönséges szavak, vö. DAcr. I/2, 360, Tamás, Fog. 79.

chîp 'imago, species, figura, modus' (107) < m. *kép*. Egyike a legrégebbi magyar elemeknek, vö. DAcr. I/2, 370–5, Tamás, Fog. 79. Figyelemre méltó Molnar bejegyzése: **chîp* 'ambiguitas' (108). — Származékai közül — *chîpeşu* (108) és *chîpzué/c* (u. o.) mellett — figyelemre méltó *inchîpez* (269) a köznyelvi *întruchîpa* helyett, vö. DAcr. II, 583–4.

chizeafhu 'kezes' (109, vö. *Chizéşhu*, 140, *credinţeariu* a.). Igen régi elem, első adat 1434-ből (Costăchescu, Doc. Mold. II, 675, id. Drăganu, DR. VII, 210, ld. még Treml, UJb. IX, 307). Újabb adatok DAcr. I/2, 340, Tagliavini, Lex. Mars. 96. A szerzőnknel olvasható *chizeaş*-hoz vö. *chizeaş*, Dosoftei, Viata Sfintilor 53 (id. DAcr. I/2, 341). Alakv. *cezăş*, Tamás, Ug. 13. — Szárm.: *chizeşhie* 'kezesség' (110), vö. DAcr., i. h.

ciormoeág 'perfoliata' (113), vö. DAcr. I/2, 464; adatok Şincsei, Eon. 47 óta, de már Benkónél: *Melampyrum arvense* — *Tsormolya* — *Csormolya* (Coteanu, 389, sz.). Amint Cihac megállapította (II, 491) a m. *csormolya* átvétele (vö. EtSz. I, 991). Szótárunk latin értelmezése sajnos nem dönti el pontosan, Klein milyen növényt nevezett *ciormoiag*-nak. = Alkv. *cermoeág* (98), vö. Ht. 31.

***ciotlău** (ciotlău) 'kötőfa, t'f a t'lófa' (113). Az egész román nyelvterületen élő *ceatlău* (< m. *csalló*, Cihac II, 488, Măndrescu, Et. ung. 148) magyaros

hangalakú változata, amelyet más forrásból egyelőre nem ismerünk. Jelentéséhez vö. 'pièce de bois ou de fer attachée à un chariot ou à une voiture à laquelle on attelle un troisième cheval' DACr. I/2, 262. 5°. Fogalmilag szorosan hozzátartozik a szótárunkban is meglévő *legău*, vö. alább, 141. I.

cifma 'tsizma' (114). A m. *csizma* szónak az egész román nyelvterületen élő átvétele, vö. Cihac II, 492, DACr. I/2, 482, Lex. Mars. 104. Tipikusan erdélyi viszont *cimă/lu*, *cizma/lu* 'coturnarius, sutor, tsizmás' (114, 117), vö. *cizma/hîta*, 'Coturnaria, Tsizmadiáné' (117). Már a Bánáti Névtelennél akad *csishmeshicë* 'cothurnaria' (25) s ma ugyancsak *čismășișă* használatos Északerdélyben, pl. Magyar-nemegyén (KB.). A *cismaș* alak (a köznyelvi *cismar* helyett) már 1793-ban előfordul: Iohanu Sramu, *cizmașu*, StD. XII, 116 (Nagyszeben); később használja Tichindeal (Fab. 449, vö. Weigand, Jb. III, 327), megvan Hátszeg körül (*čizmaș*, *-ișă*, UJ.) s vannak rá adatok a Partiumból is, pl. *cijmaș* (vö. m. *csizma*) 'ciobotar' Vaida, Tribuna VII, 345, *čizmaș*, DJ., MZ. Ld. még *cizmașie*, Molnar, Wb. 118.

***coléshe** = mămăligă (340, vö. Lex. Bud. 133, ahol értelmezése 'pulyitzka'). Adatok a XVII. sz. óta; *Koleshë*, An. Ban. 71; *culeașe* 'Maisbrei', Dosoftei, Viața Sfintilor, id. C. Lacea, Jb. IV, 104 (vö. még DACr. I/2, 653). Cihac II, 68 szláv közvetítéssel a m. *koleskăsa* 'bouillie de millet' szóval rokonította; viszont Drăganu a Bănsági Névtelen adatával kapcsolatban kifejezetten a m. *koles* 'millet' szóra utalt (DR. IV, 154), idézván annak szláv megfelelőit is (szbh. *kul'iješ*, bolg. *kuľ'ăša*, rutén *kuľ'iš*, *kuľěša*, fehér or. *kuľ'eš*, stb.). Mindezen alakok minden valószínűség szerint a m.-ból származnak (Berneker, EtWb. I, 642, Kniezsa I., Ethnographia 1934, 64). Szavunkat ugyancsak a m.-ból magyarázta Alexics, Nyr. XVI, 543, Weigand, Jb. XVI, 222–3; a r. alak o-ja világosan utal *koles* szavunk ő-jére. A m. szó ugor eredetű (SzófSz. 175).

corcît, corcitura 'hybris, hybrida... korts' (131, vö. Lex. Bud. 139). A m. *korcs* közvetlen átvétele *corciu* 'Krenzung, Mischling, Blendling' (Tiktin 414) s ebből alakult az *a corci* 'kreuzen' (i. m. 413–4), amelynek két származékát szótárunkban látjuk. A m. szó eredetéről ld. SzófSz. 171.

cormăn 'afferculus aratri, qui fulcum facit, aures aratri' (132) < m. *kormány* 'eke kormányvasa' (MTSz. I, 1180; Gömör m. Rábaköz, Székelyföld). Megvan már Șincainál (1806): *plugul are aceste părți: grindeiū, coarne, plas, corman*, bársă, și două feruri lat și lung. Econ. 20. Vö. még DACr. I/2, 795, Tiktin 416, Alexics, Nyr. XVI, 544, Stan 31, Pamfile, Agricult. 34 kk., stb. A szó művelődéstörténeti jelentőségét, részben Al. Bocănețu nyomán (Codrul Cosminului, II–III, 147), Makkai László így foglalja össze: „A faeke egyik alkatrészét a magyarság szláv szóval jelöli (*kormány*). A románok is a szlávoktól tanulta meg, de más szláv szót használ megjelölésére (*cucură*). A tökéletesebb vasekének, mely már magyar munka révén nyerte el fejlettebb alakját, ugyanazt a darabját a magyarság még a régi névvel nevezi, míg a románoknál a *cucură* továbbra is csak a faekére vonatkozik, a vaseke megfelelő részének megkülönböztetésére viszont már a magyar közvetítésű *corman(ă)* szót vették át“ (Magyarok és románok. Bp. 1944, I, 418).

cufhma 'caciula, pileus' (154) < m. *kucsma* 'Pelzmütze'. Már Cihac II, 494 a m.-ból magyarázza; a másutt (pl. Tiktin 469) etymonként szereplő szláv alakok (orosz *kučma* 'Pelzmütze mit Ohrklappen', szlovén *kučma*, lengyel *kuczma*, Berneker, EtWb. I, 279) szintén a m.-ból. Fontos m. alakv.: *kusma*, MTSz. I, 1235 (B., Sz., Kalotaszeg).

dóba 'timpanum' (185, vö. Lex. Bud. 192) < m. *dob*. Szárm. **dobăsh* 'tympanotriba'. Régi közromán szó, többnyire *tobă* alakban. Az eredetibb *dobă* változat azonban nemcsak moldvai, ahogyan Tiktin 1615 véli, hanem erdélyi is, vö. *dobaŭch* 'der Tambour, Tromelschläger' Molnar, Sprachl. 59, valamint Cihac II, 495, Alexics, Nyr. XVI, 441, Mândrescu, El. ung. 150, Ásbóth, NyK. XXVII, 334, Barbul 46, Moldován, Af. 91, GS. VI, 204, 216 (Zsinna, *Szeb.*), Stan 32 (*dubă*), stb. Igéje *dobăli* (Barbul 46, Vaida, Tribuna VII, 349) vagy *dobălui* (Birlea II, 172). A m. szó ugor eredetű, vö. E'Sz. I. 1369—71, SzófSz. 52.

dric 'derék' (190), valamennyi a m. *derék* 'truncus, pectus' szónak átvitt 'pars praecipua, principalis' jelentéséből keletkezett (vö. Tiktin 575). Szótárunkban több jelentéssel bír: 1. 'Pars curus, in qva axis est', vö. *szekérderek*, *kocsiderék* és Tiktin, i. h. 1°: 'Gestell des Bauernwagens'; Rădulescu-Codin szerint *dric* a. m. 'partea căruței în care se așează lucrurile' (Ingerul 61); 2. 'Medium, seu cor alicujus rei, ut Dricul Secerii, Semanátului, etc. Medium Meffis, Seminaturae', vö. a magyarban is *nyár derekán*, sőt a régi nyelvben *derék nyár* (EtSz. II, 1322). Ez a jelentés is közromán, mind térre, mind időre vonatkoztatva, ld. Tiktin, i. h. 2—3°; 3. 'Promontorium', vö. m. *hegy dereka*; ehhez figyelembe veendő, hogy *Szeb.* m.-ben a falu határa olykor *dric*-okra van felosztva, s gyakoriak az olyan dűlőnevek, mint *Dricu Cremenii* (Muntean, Gurariu 18, 21); ugyanide még *dric* 'ogor' (Conea, Clopotiva II, 291); 4. *dricul* bánilor 'tőkepénz', vö. *derékpénz* 'kapital' NySz. 495, adatok a XV. sz. óta (ld. még EtSz., i. h., MTSz. I, 395). Az utóbbi két jelentés valószínűleg nyelvjárási jellegű, s ilyennek kell tartanunk a Márton Gy. 14 idézte kisetői (Temes m.) *dric* '(emberi) derék' adatot is.

fagaduéfe 'promitto, voveo, Ipondeo' (202, a Lex. Bud. még ezt is elhagyta!) < m. *fogad*, Tamás, Fog. 87. Régi és közönséges szó, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 93—4. Densusianu, HLR. II, 539. Egészen közönséges a Kárpátokon túl is, vö. pl. 1768: le-a făgăduit să scrie numele lor în pomelnicul tititorilor, Doc. Buc. VI, 209. Köznyelvi szárm.: *fagaduîntza*, vö. DAcR. II, 30; *fagaduit*, vö. DAcR., i. h., adatok a 1688-i Biblia óta; *fagaduatoriu*, vö. DAcR., egyetlen modern példával a XIX. sz.-i irod. nyelvből. Ld. még *fagadau*, *fagadăhu*, 127. 1.

***fedeleŭ** „*Oppa, Légej*“ (206, vö. Légely, *Obba*, ein Schlauch, hölzernes Trinkgeschirr (Páriz Pápai, 1801, M.-lat.) < m. *fedeles* 'muni de couvrecle'. DAcR. II, 90 ismeri 1. 'réipient couvert'; 2. 'barillet, bidon' jelentéssel, de egyetlen régi adata N. Costinból. Molnar nyelvtanából id. Tamás, Ksz. 35 (vö. még Wb. 82), de megvan Predeticinél is: Fassel s. Fasselin buriu, budesca, *fedeles*, berbentia, botoies (I, 516). 1838-ban feljegyezték Közép-Erdélyben: El îi nalt ca un cires, Ea îi ca un *fidileș* (Pauletti, Secaș 38). Ma is közönséges, vö. Cihac, II, 497, Alexics, Nyr. XVI, 445, Mândrescu, El. ung. 153. Precup szerint „zarul acru pentru păcurari se păstrează în fedeleșe“ (Päst. 15). Az ALR. II, 288 térképe szerint Erdélyben, Havaselvén és Moldvában általános; a Körösvidéken *fid'ilișu* (279) mellett akad *čubulieŭ* (316), *čubeleŭ* (310), a Bánságban pedig *šoban'e* (76).¹³

***felezuŭfe** 'vanno' (206), vagyis 'nettoyer avec un balai le blé vanné' (DAcR. II, 94) < m. *felező*, *fölöző*. Régi adatok eddig nem voltak ismeretesek; Sincainál csak *felezuital* fordul elő (55). *Felezu* mellett (ld. még AAF. II, 178, Moldva, stb.) előfordul *felezi* is (pl. Vaida, Tribuna VII, 350). — Szárm.: *felezuitoare*, a közönségesebb *felezău* helyett (ezen utóbbiról DAcR. II, 94, Alexics,

¹³ Vö. m. *csobolyó*, *csobány*, EtSz. I, 1118—20. Molnár Gy. elemzi ezt a térképet, (15—6), de a két utóbbi szót nem említi.

Nyr. XVI, 445, Weigand, Jb. VI, 76, Tamás, Ksz. 30), vö. *felezitoare*, Vaida, i. h., Moldován, Ung. IV, 194. Pamfile szócsaládunknak következő tagjaira idéz példát: *felezoaie*, *felează*, *feleză*, *felezău*, *felezitoare*, *felezui* (Agric. 216).

**féliu*, szótárunk szerint 'species, faj, fajta, die Art' (206). Igen gazdag, Kolosy kezére valló frazeológiát ad Lex. Bud. 213–4. Vö. még DAcR. II, 91 kk. Érdekes származéka *felie*, ld. 128. l.

**fereden* 'ferdő, feredő' (207), vö. DAcR. II, 100, Tagliavini, Lex. Mars. 106. Egykorú adatok: *feredeu*, Molnar, Wb. 14, Predetici I, 193, 195 (vö. *feredeaur* 'Bader' I, 195, *feredeitia* 'Bäderin', i. h.). Tamás Ksz. 21 utal arra a körülményre, hogy a fürdőket Moldvában Nagy István óta erdélyi mesterek készítették. A Tamás idézte *sărădău* változathoz ld. még Șt. Pașca, DR. VI, 470. — A r. szó a régi m. *feredő* (EtSz. II, 672) átvétele; a nyelvjárási *firidău* alak (Alexies, Nyr. XVI, 445) visszakerült a magyarba egy világoskörnyéki forrás *Firigyó* nevében.

ferestau (ferestău) 'serra' (207, alakv. **hiereftau*, 245). Vö. DAcR. II, 97, Tamás, Ksz. 22. A m. *fűrész* átvétele (vö. *firez*, *firiz*, 128. l.), melyhez a románban az *-ău* képző (vö. *firizău*, DAcR., i. h.)¹⁴ valamint más analógiás szavégek tapadtak. Ma legközönségesebb köznyelvi alakja *ferestrău*.

foiřhór: Klein először 'porticus' értelmezést adott (vö. 'villa, pavillon, kiosque' DAcR. II, 154, *foiřor* 2°; egy idevágó adat 1620-ból: *foiřor* 'turn, dar și coloață', Cartoian, Fiore di virtù 52), ezt azonban Molnar kihúzta és a *çerdac* címszóra utalt (vö. 99), ezenkívül melléje írta második jelentésül: „V. Eáz Nr. 2° (214). Ha ezen utóbbi szót visszakeressük, eáz a. a következő értelmezést olvassuk: „canalis aquae, vannus fluvii” (197). Lex. Bud. 222 visszatért Klein eredeti értelmezéséhez. — Molnar megjegyzése figyelemre méltó két okból: 1. a *foiřor* szónak más forrásból nem ismert jelentését őrizte meg; 2. világosan utal arra, hogy Molnar közvetlen kapcsolatot érzett a m. *folyik* ige, a *folyosó* fn. és a r. *foiřor* között, talán azért, mert használta a **foéjhu* 'fluviolus' (214 < m. *folyas*) fn.-et is.¹⁵ Nem tartom kizártnak, hogy Molnar *foiřor*-t a r. *foeř* (~ *foiř* ?) származékaként fogta fel.

gaend 'cogitatio' (225, vö. Lex. Bud. 234), szárm.: *gaenděc* 'cogito' (226, vö. Lex. Bud. 233) < m. *gond*. Egyike a legrégebb magyar elemeknek, ld. DAcR. II, 220, Tagliavini, Lex. Mars. 94, Tamás, Fog. 90. Érdekes származékok: *negaendire* 'inconfiderantia', *negaendit* 'inconfideratus' (377), vö. *negánditu*, *-toriu*, Lex. Bud. 425. Példák a régi nyelvben (DAcR. II, 222, valamint *negándire* 'inattention' Cod. Sturdz. GCr. I, 3; *negándit* 'inattendu' 1784, Alicsándrie, GCr. II, 132) és szótárunk korából (*negándire* 'Ungedachtsamkeit', *negándit* 'ungedacht' Molnar, Wb. 140, 146, *negandeind*, *negandire*, *negándit*, Bobb II, 96, stb.). A mai nyelvben is él még *negándit* s különösen *pe negándite* 'fără veste' (DEnc. 832.).

**gazda* 'g a z d a' (228); a Lex. Bud. — nyilván magyar etymonja miatt!¹⁶ — nem közölte. Igen régi elem, s ma is általánosan használatos, vö. DAcR. II, 240, Tagliavini, Lex. Mars. 94, Tamás, Ksz. 14, 30. — Szárm.: **gazduec* (i. h. sajnos nem tudjuk milyen értelemben, vö. DAcR. II, 1241) és **gazdahuec* (i. h.).

¹⁴ A DAcR. feltételezte m. *fűrésző* alak teljesen valószínűtlen, vö. EtSz. II, 677 kk.

¹⁵ Ezért is valószínűtlen az a nézet, hogy a r. *foiřor* nem a m. *folyosó*-ból származik, hanem a r. *foiř* 'lugas' szóból ered (így Bogrea, DR. IV, 1045, EtSz. II, 354).

¹⁶ Felesleges lenne Drăganu-val (DR. VII, 211) sláv közvetítésre gondolnunk.

Ezen utóbbi megvan a régi moldvai nyelvben (DAcR., i. h. példák Dosofteiből és Cantemirből, vö. még Candrea, Ps. Şch. 297), s ma is közönséges Erdélyben, vö. Alexics, Nyr. XVI, 448, Stan 34, Birlea I, 117, II, 20, *gâzdăli*, Hetco 47, Barbul 47, stb. A szintén Molnar bejegyzésében fennmaradt **gazda de talhăriu* (vö. m. *orgazda* 'receptor, hospes furum') helyett közönségesebb *gazdă de hoti* (így DEnc. 531, Barcianu 270, stb., valamint DAcR. II, 241, egy példa Zanne mesegyűjteményéből).

ghimber 'zingiber' (229, vö. *ghimberiu*, Lex. Bud. 237) < m. *gyömbér*. DAcR. II, 258 egyetlen történeti adatot sem idéz; 1769:24 deto *ghimber* galben, StD. X, 15 (Brassó) | 1783: *gyimbir*, *ingbér*, *gymbér* gálbin, Benkő-Coteanu 2–4 | 1788: *gimber* 'Ingwer', Molnar, Sprachl. 383 (3. kiad. 347). Şincsei természetrajzi szótárából *ghimberiu* alakban id. D. Borza, DR. V, 557, vö. még *ghimberiu*, Molnar Wb. 73, *ghimberiu*, *ghimberu*, LM. Gl. 265. Közromán szó, vö. Moldován, Ung. IV, 195. Alakv. *džimbir*, St. Stinghe Jb. VIII, 82 (Bolgárszeg, Br.),

***gingăş** 'kényes' (230, 569, vö. *jingaşu*, Lex. Bud. 335) < m. *gyengés* (Drăganu, IV, 152) vagy *zsenqés* (Tamás, Ksz. 22); a *dsingás* (DAcR. II, 268), *zsingás* (Tagliavini, Lex. Mars. 94) alakok a románból kerültek vissza, vö. Blédy, Infl. 42. Adatok a XVII. sz. óta, vö. i. h. és Măndrescu, El. ung. 157–8. — Szárm. **jingaşe/c* 'finyaskodni' (569, vö. Lex. Bud. i. h.), vö. *gsingesheskumě* 'delicatus reddor' An. Ban. 53, DAcR. II, 268.

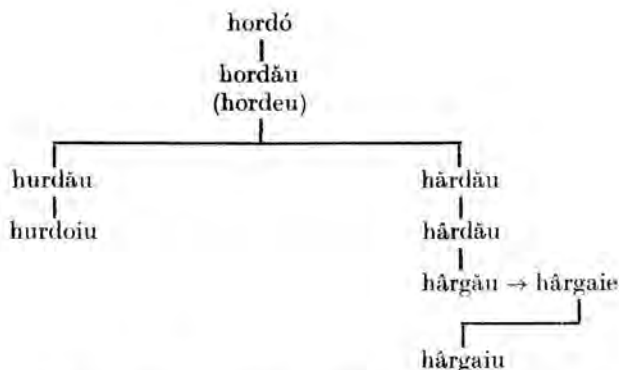
güler 'colare, *pafagium' (239, vö. Lex. Bud. 249) < m. *gallér*: adatok a XVII. sz. óta, vö. DAcR. II, 324, Alexics, Nyr. XVI, 449, Al-George 34, Barbul 48, Hetco 47, Mo'dován, Af. 92, stb.

hadarág (hădărag) 'bacillus trituratorius' (241, vö. Lex. Bud. 260) < m. *hadaró*. A régebbi román alak *hădărău*, ebből képzőcserével alakult, vö. Drăganu, DR. VI, 302, Şt. Paşca, DR. VII, 406. Ha Paşca 1688-ban előforduló *Hodrullya* szn.-i adatát nem vonjuk ide (NB. 254), a legrégebbi adat Molnarnál: *hêdêrag* 'Dresch-Schlegel' (Sprachl. 40). A mai népnyelvi változatokra nézve ld. DAcR. II, 338; az *-ău* és *-ag* végződésű alakok eloszlását érdemes lenne térképre vetíteni. Vö. még Tamás L. MNy. XXVI, 207–8.

haereióg (hăreioag) 'ericetus' (242, vö. Lex. Bud. 262) < m. *hőrcsög*. Az eddigi ismeretes legrégebbi adat a Lex. Bud.-ból, vö. DAcR. II, 364. Molnarnál *huertſchog* 'die Ratte' (Sprachl. 41).

***haergaiu** (hărgaiu) 'hordó' (242), alakv. **hordeu*, 247, **hurdoi*, 249, vö. *hurđau*, Lex. Bud. 268. Szótárainkban tehát négy különböző alak szerepel. A m. etymonhoz legközelebb áll *hordeu*, vö. *hordău*, Barbul 49, *hordău*, Moldován, Af. 93, *hordău* (tb. *hordăule*), MZ. (Tasnádszántó, Sz.); ebből alakult *o < u* változással *hurđau*, vö. Vaida, Tribuna VII, 358, DAcR. II, 364, valamint *hărdău*, vö. Alexics, Nyr. XVI, 490, Moldován, i. h. és *hărdău*, vö. DAcR., i. h., GS. V, 349 (Zsinna, Szeb.), stb. Az előbb említett *hurđau* változathól (vö. Márton Gy. 20) képzőcserével lett *hurdoi*, vö. DAcR., i. h., Măndrescu, El. ung. 164, *hurdoi*, GS. V, 325 (Zsinna, Szeb.). Az előbb szintén említett *hărdău*-ból lett végül *hărgău*, tb. *hărgăie* (DAcR., i. h.)¹⁷ s ebből új alanyesetként *hărgaiu*. A legfontosabb alakváltozatok tehát a következő családfába foglalhatók:

¹⁷ A DAcR. a m. *horgas* szóval való alakvegyülésre gondol, de ez jelentéstani okokból felette kétséges.

*háita 'lotyo, ringyo' (242 és 213, **fliorcarca* a., vö. Lex. Bud. 252), a m. 'vadat) *hajtani* származéka a következő jelentésfejlődés révén: *haitä* 'rabattage' → 'troupe de chasseurs' → 'meute' → 'chienne' → femme de mauvaise vie' (DAcR. II, 344); a 'meute' → chienne' fejlődést LM. „un'a din *haita*' szemlélettel próbálja magyarázni (Gl. 282). Érdekes alakv.: *haitä* × *curvä* > *coitä*, Birlea II, 267. Ugyanide: *hahiṭä* 'femeie în extremă depravare morală' Coman, Gl. dial. 39 (Muscel).

**halafhtau* (hălăştău) 'h a l a s t ó' (242, 527, *tau* a., Lex. Bud. 252). Igen régi szó, adatok 1588 óta (Tamás, Ksz. 11, DAcR. II, 385–6). A DAcR.-ban nem idézett szárm.: *hăleşteuṭă* (1765, Doc. Buc. VI, 142). A r.-on át újg. χλιστόν (Gáldi, MONGr. 17).

hám 'camus, heltia' (242, vö. Lex. Bud. 253) < m. *hām*, vö. DAcR. II, 351. Adatok a XVII. sz. óta (*ham* 'lorum' An. Ban. s eħhez N. Drăganu, DR. IV, 152). A m. szó német eredetű (SzófSz. 111); megfelelések a szláv nyelvekben is (Berneker, EtWb. 383), valamint a román földön írt szláv oklevelekben (TremI, UJb. IX, 301).

hãrtz 'bellum' (245, vö. *harçiu*, Lex. Bud. 255) < *harc*, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 94–5, Tamás, Ksz. 16. — DAcR. II, 370 habozik a m. vagy lengyel származás között, de a m. kölcsönzés valószínűbb, sőt a lengyel *harc* is magyar eredetű (Brückner, EtSl. 168–9).

holda 'seges' (247, vö. Lex. Bud. 264) < m. *hold*, vö. Alexics, Nyr. XVI, 493, Tagliavini, Lex. Mars. 95, H. Dumke, Jb. XIX, 73, Tamás, Ksz. 23, stb. Adatok a XVI. sz. óta (ld. Alexics, i. h., DAcR. II, 400 csak Varlaam óta idézi). Tiktin 737 származtatását (< n. *Halde* 'Bergabhang', vö. lengyel *holda*) az idézett szerzők mind elvetik.

**hombãriu* = *cofhëriu* (133) < *hombár*; valószínűleg ugyancsak a m.-ból *haembar* (241), legalább is Erdélyben. DAcR. II, 352 csak a török (*h*)*ambar*-t veszi figyelembe, a megfelelő m. alak említése nélkül. Az erdélyi népyelvben többnyire *hãmbar(iu)* < m. *hambár*, *hãmbár* (MTSz. I, 881), vö. Şincai, Econ. 57, Moldován, Ung. IV, 65, Conea, Clopotiva II, 512, stb., olykor *hambar*, pl. Obradovici, Econ. 70, Moldován, Af. 92, DJ. (B.).

hotãr 'teritorium [!], limes, terminus' (247, vö. Lex. Bud. 266) < m. *határ*. Egész Délkelet-Európában elterjedt, vö. Melich, MNY. XXVI, 161–7, TremI, Ung. Jb. IX, 290, Ksz. 14–5, stb. A Drăganu feltételezte szláv közvetítés felesleges (DR. VII, 211): a 'teritorium' jelentés nem r. fejlemény (így DAcR. II, 409), hanem már a m.-ban is megvolt (vö. MNY., i. h.). — Szárm.: *hotarë/c-* 'definito, termino, determino, limito' (247, vö. Lex. Bud. 265), már a román-földi szláv oklevelekben *hotariti* 'limito', vö. TremI, Ung. Jb., i. h.

ie 'ék' (252, vö. Lex. Bud. 270). Az egész északi román nyelvterületen közönséges szó s épp azért feltűnő, hogy Klein adata mégis a legrégebb feljegyzés; DAcr. II, 444 csak 1806-ból idézi az első előfordulást (Econ. 129). Vö. Alexics, Nyr. XVI, 494, Cihac II, 508, Moldován, Af. 93, Stan 37, Márton Gy. 15, stb. — Szárm.: *icuejce* 'cuneo' (252, vö. Lex. Bud. 270), szintén legrégebb példánk; csak a Bánságban és Erdélyben ismeretes (DAcr., i. h.).

ileu 'incus' (252, vö. Lex. Bud. 273) < *üllö*. Közromán szó; legrégebb példánk a XVII. sz. moldvai nyelvéből, vö. DAcr. II, 485, Alexics, Nyr. XVI, 494, Cihac II, 508, Mándrescu, El. ung. 167, Caba 98, stb.

imálfhu 'palcum liberum' (252), vö. *imaşu* 'ager compascuus, pascuum commune, nyoma s, köz legeltető' (Lex. Bud. 272). „A XVIII. század második felétől kezdve mutatható ki, de valószínűleg már korábban átvették“ (Tamás, Ksz. 23, első adata 1786-ból, vö. DAcr. II, 470, első adata 1805-ből). Bukovinai példa akad már 1764-ből: *aceste două petre despart imaşul*, Doc. Buc. VI, 133. Vö. még Alexics, Nyr. XVI, 495, Mándrescu, El. ung. 166–7, Moldován, Af. 93, stb. — Előfordul az erdélyi román dülönévanyagban is, pl. *N'imaş*, Gergely B., Magyar Népnyelv, III, 96.

ingaduéfe 'indulgeo' (284, vö. Lex. Bud. 303) < m. *enged*; adatok a legrégebbi román szövegek óta, vö. DAcr. II, 677, Tamás, Ksz. 17, Alexics, Nyr. XVI, 442, stb. — Szárm.: *ingaduintza* 'indulgentia', *ingaduitóriu* 'indultus, indulgens' (i. h.), vö. DAcr. II, 679.

ír 'emplastrum', **ir de ochi* 'Augensalbe' (307, vö. Lex. Bud. 326) < m. *ír*. Példák a XVII. sz. óta; a moldvai irodalmi nyelvben (Dosoftei, Creangă, stb.) igen közönséges, vö. DAcr. II, 889, Alexics, Nyr. XVI, 495, Stan 38, Moldován, Af. 93, Vaida, Tribuna VII, 361, stb.

jöld 'autoramentum' (569) < m. *zsold*; már a Bánsági Névtelenél: *Shold* Stipendium (137, vö. Drăganu, DR. IV, 159). Adatok 1444 óta, vö. Tremel, Ung. Jb. IX, 311, Drăganu, DR. VII, 210.

jólgiu 'sindon' (570, vö. *jolju*, Lex. Bud. 336) < *gyolcs*; adatok a XVI. sz. óta, vö. Tamás, Ksz. 22, DAcr. II, 270 és II/2, 36. A köznyelvi *giulgiu*-nak e *jolgiu* változata tipikusan erdélyi, vö. *žolž*, Barbul 56, Hetco 51, Moldován, Af. 94, Papahagi, Maramureş 237, stb.

**lába* ért. n. (311), de vö. *laba*, séu *picioru gânştii* 'chenopodium, lúd-láb fű' (Lex. Bud. 340) < m. *láb*; a m. etymonra a *laba urszuluj* 'heracleum sphondylium' növénynevén kapasan már Benkő rámutatott: „Ab hungarico Láb, quod pedem valet, acceptum“ (Coteanu 18). Általánosabb *labă* 'patte' értelemben a XVII. sz. óta, vö. DAcr. II/2, 72–3.

lacát (lăcat) 'sera [l]' (311) < m. *lakat*. A legrégebb szövegek óta ismeretes, vö. DAcr. II/2, 75. A köznyelvben *lacăt*; a *lăcat* változat erdélyi jellegű, vö. *lăcătă*, Barbul 50, Caba 98, MZ., Hetco 48, Moldován, Af. 94, Tamás, Ug. 20, stb.

lacatúfhu (lăcătuş) 'faber ferrarius' (311) < m. *lakatos*, vö. DAcr. II/2, 78, egyéb régi példák: Tamás, Ksz. 23.

**lacuefe* (312), értelmezése nincs, de vö. *lăcuescu* 'habito, inhabito' (Lex. Bud. 341) < m. *lak(ni)*. A köznyelvi *locui* régies és népies változata; Erdélyben ma is közönséges, vö. Tiktin 921, Tremel, Ung. Jb. IX, 287, Densusianu, HLR. II, 449–50.

lántz 'catena' (314, vö. *lançu*, Lex. Bud. 343) < m. *lănc*. Rendszerint közvetlenül a szláv nyelvekből szokták származtatni (Cihac II, 165, Tiktin 888, Rosetti, ILL. III, 52), de a magyar közvetítés lehetőségére már utalt DAcr. II/2, 95, Caba 98, Barbul 50. Mivel a románban kétszótagos alakot (vö. bolgár

lanc, szerb *lanac*, szlovén *lanec*, stb.) egyáltalában nem találunk, a magyar közvetítés valószínűbb.

mantuete 'salvo, salvum facio' (343, vö. Lex. Bud. 375) < m. *ment*; a legrégibb nyelvemlékektől kezdve közönséges, vö. Tamás, Ksz. 25. A *maentuintza* 'excusatio' (343, vö. Lex. Bud., i. h.) adathoz idézendő egy hasonló értelmű példa Barac Halima-jából: ele . . . arätindu-mi mi de *mäntuinte*, sä cäia cä nu m'äü ascultat (IV, 156, id. Tiktin 990). Bobbnál *nemantuiciof* 'inexcusabilis' (II, 103, vö. m. *menthetellen*).

***mäje** 'centenarius' (350, vö. *maje* 'pondus centenarium vulgo centenarius' Lex. Bud. 369) < m. *mázsa*. Adatok a középkor óta, vö. Treml, Ung. Jb. IX, 296; ld. még Densusianu, HLR. II, 540, Alexics, Nyr. XVI, 550, Tiktin 945, stb.

märfa 'merces' (345, vö. Lex. Bud. 377) < m. *marha*, vö. Treml, Ung. Jb. IX, 298, Tiktin 952, Azonos a mai erdélyi *marhä* tájszóval, ld. 144. l.

mertie 'praebenda, -orum, deputa'; ***merüüg** 'o mássura, 40 in 3 ferdéle' (352) < m. *mérték*. Igen érdekes adat, mert a két különböző alakváltozathoz eltérő jelentést fűz. Tiktinnél *mertic* l. 'Metze, Mass', 2. 'was Einem in Naturalien, dann auch in Barem zu seinem Lebensunterhalt regelmässig zugewiesen wird, Ration' (969). Bobbnál (II, 37), Mändrescunál (171) a megkülönböztetésnek szintén nincs nyoma. Neamț-ban *mertic* a. m. 'részesevés' (Mat. Folcl. 1180). Figyelemreméltó E. Precup adata: „proprietarii însămbrați . . . se numesc *mertuci* (sg. *mertuc*) sau sâmbrași“ (Päst. 8). Ezen *mertuc* alakhoz vö. még horvát *mertuk*, szerb *mertuk*, *merlik*, stb. (Cihac II, 515, valamennyi alak a m.-ból, Tiktin 969). ***Merüüg**, *mertuc* a régi m. *mértük* átvétele, vö. 67 l.

mehter 'magister, opifex, faber' (352, vö. Lex. Bud. 388) < m. *mester*; a XV. sz. óta kimutatható magyar elem (Treml, Ung. Jb. IX, 294–5); e. a. 1404-ből (Drăganu, DR. VII, 210). — Szárm.: ***mehteresc** 'mesterkedni' (i. h., vö. Tiktin 971, továbbá *meshteresk* (An. Ban. 89), *mesterefc* (Bobb II, 40, i. h.).

mehtefhüg 'ars, opificium' (352, vö. Lex. Bud. 388) < m. *mesterség*. Adatok a XVII. sz. óta, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 96, valamint Gaster, Cr. I, 71 (1625). — Szárm.: *mehtefhüge/c* 'artem, opificium exerceo' (i. h.). Már a XVI. sz.-ban van 'a umbla cu viclesug' pejorativ értelme is, vö. Candrea, Ps. Sch. 436. Közönséges a XVII. sz. nyelvében, pl. 1646: *mehtersuguescu de gäsäsc de acöle vine de izvor de apă*, BH. I, 156. A *mehtefhügire* 'fabricatio, machinatio' (i. h.) származékra 'Kunst, Kunstgriff' jelentésű, pejorativ színezetű példát idéz 1773-ból Tiktin 971; a *mehtefhügitoriu* 'fabricator, machinator' származékot (i. h.) más forrásból nem ismerjük.

***mihaltz, mihoála** 'm e n y h a l' (354, vö. Lex. Bud. 391); a Molnar-féle értelmezésben szereplő m. halmév átvétele (Tiktin 977), adatok a XVII. sz. eleje óta (Alexics, Nyr. XVI, 552). Alakv.: *mihal*, Bobb II, 57, *midhai*, *midhoc*, DEnc. 773. A m. szó finnugor eredetű (SzófSz. 203), a r. és m. alakok pontos hangtani viszonya azonban tisztázásra szorul.

mohor 'aegilops' (361, vö. Lex. Bud. 398) < m. *mohar*, *muhar*, Pascu, Rev. Crit. VII, 89–90, Drăganu, Dr. VII, 202. Már a Bánsági Névtelenél: *mohor* 'herba in millio (!) crescens' (91, vö. Drăganu, DR. IV, 155). Bárczi szerint a m. szó talán délszláv eredetű (SzófSz. 210).

muhfáriu 'synapi' (368, vö. Lex. Bud. 409) < m. *mustár*, vö. Tiktin 1026 (Cihac II, 678 tévesen újjörögből, Sanzewitsch Jb. II, 205 pedig oroszról származtatta). Régi szó; már 1579-ben előfordul Coresinél: *gräuntul lui de muštari* (GCr. I, 17).

nadrág (nădrag) 'caliga' (370, vö. *nadrăgi*, helyesebben *нăдрăгѣ* 'caligae ungaricae' Lex. Bud. 411) < m. *nadrág*, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 116, Tamás, Ksz. 24. A már idézett példákhoz vö. 1743: n'au fost având mestii la nădrăgii, GCr. II, 34 (Neculce) | 1788: *nădrădjchi*, Molnar, Sprachl. 407 | 1815: *nădrăzsi* szusz si o legăt, Konez J., Ung. IV, 324, stb.

neam 'generatio, natio, gens' (375, vö. Lex. Bud. 433) < m. *nem*. Igen régi jövevényszó, adatok a XVI. sz. óta (vö. GCr. II, 481, szómutató).

ogáŕhe (371), értelmezése nincs, vö. *ogaŕu* 'kerékvágás' (Lex. Bud. 461) < m. (kerék) *vágás*, vö. Tiktin 1708 (*văgaŕ* a.), Alexics, Nyr. XVI, Măndrescu, El. ung. 175, *ogaŕie* 'șanț mic, urmă pe care o lasă roata carului' (GS. VI, 241, Zsinna, *Szeb.*), *ogăŕ* 'Bach, gew. nur Schlucht, in der zuweilen Wasser ist' (Jb. III, 323; Bánság), stb.

pálosh 'enŕis' (382, vö. Lex. Bud. 479) < *pallos*. Már a Bánsági Névtelenél: *Palos*. Claudius (vö. Drăganu, Dr. IV, 156). További adatok Tagliavini, Lex. Mars. 118, Tamás, Ksz. 25. A magyar és szláv alakok kölcsönös viszonya tisztázásra vár, vö. SzófSz. 233.

***parcaláb** (*părcălab*) 'praefectus carceris, tömlőtő tartó' (384^a). Meglepő, hogy Molnar a r. szónak ezen, a m. *porkoláb* újabb jelentésének megfelelő értelmet tartotta számon; a Lex. Bud.-ben *părcălabu* 1. 'purtătoriu de grije, p. e. ore quare iosag domnescu: administrator, curator, provisor, gondviselő tiszt', 2. 'temnicériu' (482). Az újabb szótárak a r. *părcălab*-nak itt feljegyzett jelentését nem is adják; Tiktin 1168 szerint *părcălab* 1. 'Verwalter, Vogt' (vö. kfnémet *buregrâ[e]*), innen a m. szó is, Petz G., MNy. XXIII, 143, SzófSz. 246, stb.), 2. 'Bezirks-Stadthauptmann', 3. 'Steuereinnehmer' (Havaselvén és Erdélyben). Ld. még DEnc. 947, Damé III, 185, stb.

***ponoslu** (407, értelmezése nincs), vö. *ponoslu* 'quaestus, querella, querimonia' (Lex. Bud. 523 és 332, *jalbă* a.). A szláv eredetű *ponos* régiés alakja, a m. *panaszol* igéből átvett és szótárunkban is meglévő *ponoflueŕc* nyomán. Már a szláv oklevelekben jelentkezik *ponosluvati*, *ponosluiti* alakban (Tremł, Ung. Jb. IX, 308), s a legrégebb román szövegektől kezdve sűrűn előfordul, vö. GCr. I, 3, Tiktin 1211, Alexics, Nyr. XVII, 18, Densusianu, HLR. II, 467. Egy 1814-i balázsfalvi nyomtatvány előszavában is szerepel: ca să nu înceteze lucrul cu scădere Typografii și *ponoslu* lucrătorilor, BHS. III, 95, vö. i. m. 117. Egy 1848-i példát ld. AIIN. V, 472. Akadnak példák az erdélyi népnyelvből is, vö. *ponoslu*, Stan 34, *ponozlu*, Hetco 49, *ponos*, *ponoslu*, *ponosluesc*, Moldován, Af. 96, *ponozlesc*, Vaida, Tribuna VII, 373, Caba 99, *ponosloi* 'a critica pomana' Costin, Gr. bán.¹ 163, *ponozlui*, Brăiloiu, GS. VI, 41, stb. — A szótárunkban szintén előfordul **ponoflueŕc* közvetlenül a szláv *ponositi*-ből (vö. Tiktin, i. h.).

***ravásh** 'r o v á s' (448, vö. Lex. Bud. 577). A XVI. sz. óta meglévő magyar elem; a szótárunkban adott értelmezés régiés és erdélyi színezetű, ellentétben a köznyelvi 'levél' jelentéssel, vö. *ravaŕ* 'crestătură' Barbul 53, *ravaŕ* 'un bețișăș în patru fețe pe dungile căruia se înseamnă cupele de lapte duse la oraș' Pașca, Gl. dial. 51 (Kriștyór, H.; Tiktin 1290, Tamás, Ksz. 25, Alexics, Nyr. XVII, 20, Lacea, DR. V, 401, stb.

***reftel** (449), ért. n. de vö. *răstelu* 'radius subjugius, járomszeg, járompáltza' (Lex. Bud. 576). Gyakoribb alakv.: *reŕteu*, *răŕteu*;¹⁸ mindezen alakok

¹⁸ Vö. *reŕteu*, An. Ban. 122 (vö. Drăganu, DR. IV, 155), *reŕteu* KB. (Magyar-nemegye, BN.) *răŕteu*, Birlea II, 312, *răŕtău*, Vaida, Tribuna VII, 377, Caba 100, Stan 44, stb. *Răŕtel* alakot közöl pl. Ţuera, Pietre 70 (Nagyalak).

közös forrása Alexics szerint a m. *eresztő* (a járomnál), (Nyr. XVII, 120). A m. szónak e jelentése azonban más forrásból egyelőre teljes bizonyossággal nem ismeretes; EtSz. II, 6 szerint *eresztő* 1. 'Abhang', 2. 'nagysemű háló', valamint 3. 'a rudas osztovátá kompostorának tengelyébe dugott r u d, melynél fogva legöngyölkítik a fonalat' (Magyarvalkó, K., Bárczi G. szíves közlése). Állítólag az Avasvidék egyes részein *eresztő* járatos 'járomszeg' jelentésben is (Sándor Mária), de az adat megerősítésre szorul.¹⁹

saerguêce 'accelero, conatum adhibeo, conor', szárm. *saerguintza, saerguire* 'acceleratio, indultria, conamen', *saerguitóriu* 'accelerans, industrius' (459, 506, vö. Lex. Bud. 634–5) < m. *szor(o)g* 'siet, sürgölődik', (SzófSz. 293). Cihac II, 526 tévesen a m. *sürög* családjára utalt, de magyarázataát már Tiktin elvetette (*de sîrg* a., 531). — Idetartozik még *sorgâ* 'nevoie urgentă' Paşca, Gl. dial. 54 (B.), valamint *sorgoş* (< m. *szorgos*, ld. a tájnyelvi ny. elemek közt). A gyakori *sârquincios* származékot közli Lex. Bud. 635 (Alexics, Nyr. XVII, 61–2).

salálfhu 'habitaeculum, habitatio' (460, vö. Lex. Bud. 604) < m. *szállás*. Igen régi s általánosan használt magyar elem, vö. Tiktin 1355, Alexics, Nyr. XVII, 61, Mándrescu, El. ung. 179, Tagliavini, Lex. Mars. 97, Tamás, Ksz. 25, stb. A Drăganu feltételezte szláv közvetítés (DR. VII, 211) semmivel sem bizonyítható; az általa idézte adatokból csak az tűnik ki, hogy a magyar *szállás* valóságos délkeleteurópai vándorszó lett. Erdélyben gyakori 'koporso' értelemben, vö. Tiktin, i. h. Vaida, Tribuna VII, 377. A Lex. Bud. közölte érdekes származékok: *sălăşelu* 'szállásotska', *sălăşeriu* 'quartély mester' (vö. m. *szállásmester*).

salafhluêce (sălăşluece) 'hospitior' (460, vö. Lex. Bud. 604) < m. *szállásol*. Ld. a fentebb idézett irodalmat.²⁰ A *salafhluire* 'hospitatio' származék megvan Cantemirnél is: locurile pe apa Tisii li-au dat Ungurilor în *sălăşluire*, Hron. 355, vö. még *sălăşluire* 'Beherbergung', Molnar, Wb. 17.

sâma 'fumma' (461, ö. Lex. Bud. 605) < m. *szám* 'numerus'. Az itt közölt 'Zahl, Anzahl, Rechnung' értelem régies és népies (Tiktin 1400, Tamás, Ksz. 17.).

**sâree* 'fulica atra, szártfa' (464, vö. Lex. Bud. 609). Cihac II, 525 elismeri ugyan ezen etymont, de a m. szót szláv eredetűnek véli, holott *szár* 'kopasz, sárgás' szavunk származéka (SzófSz. 282). Kifejezetten a m.-ból származtatta Pontbr. 649, Tiktin 1366. Más neve *leşiță, lișiță* vö. I. Simionescu, Fauna României. Buc. 1938, 99, Tiktin 905.

**sâss* 1. 'de neâm', 2. 'de lege' (465), vagyis 1. 'szász', 2. 'luteránus' (Lex. Bud. 610 csak az 1. jelentést közli) < m. *szász*, vö. Drăganu, DR. IV, 158 (a Bănăségi Névtelen *Sas, Sesesk, Sesime* adataival kapcsolatban).

**shântz* (484), értelmezés nélkül, de vö. *şanţu* 'sânc, árok' Lex. Bud. 608. Végeredményben a n. *Schanze* átvétele, azonban Erdélyben valószínűleg magyar közvetítéssel terjedt el (vö. Drăganu, DR. IV, 157, Alexics, Nyr. XVII, 17, Stan 45, stb.), Moldvában pedig esetleg a lengyelen át (Tiktin 1362, DEnc. 1245; Cihac II, 385 általában a szláv nyelvekből származtatja).

shir 'series' (486, vö. Lex. Bud. 646) < m. *sor*, vö. Tiktin 1433, Alexics, Nyr. XVII, 58, stb.

¹⁹ Tiktin 1320 tévesen gondolt a m. *rosztély* (!) szóra; Cihac II, 364 szláv etymonja szintén elfogadhatatlan.

²⁰ Naszód környékén ezzel a m. eredetű igével jelzik Mária bibliai szálláskeresésének motívumát is: Maica Sfântă *sălăşluia* — Pe Hristos Domnul năştea (Bichigean, Colinde 13).

shircág 'longa feries, longus ordo' (486, vö. Lex. Bud. 645) < *sereg*, vö. Cihac II, 528, Tiktin 1433, Tamás, Ksz. 26. A m. szó a törökből, ld. SzófSz. 269. shóim 'falco' (487, vö. Lex. Bud. 654) < m. *sólyom*, *sólym*-ot. Vö. Alexics, Nyr. XVI, 59 (e. a. 1620-ból), Hunfalvy, NyK. XVI, 451, Cihac II, 528, Tiktin 1455, stb. Valószínűleg a későközépkorból származó jövevényszó, mely a lovagi étellel s az ahhoz tartozó sólymászattal áll kapcsolatban (Tamás, Ksz. 11).

*shomocág 'tsutak, szalma tsutak, nyaláb' (486) < m. *csomó* + *-ag*, vö. Tiktin 1457. Az EtSz. I, 1138 csak *ciumău* alakot említ r. átvételként. Vö. még *csormolya* < *ciormoiag*.

sieriu 'ferinium, cifta, tumba' (489, vö. *sicriu* 'szekrény, der Schrein, Schranken, Kasten' Lex. Bud. 642) < m. *szekrény*. Ellentétben a köznyelvvvel, ahol *sicriu* a. m. 'koporso', e régies jelentés a népnyelvben ma is él, vö. Tamás, Ksz. 25, továbbá *secriu* 'szekrény' Moldován, Af. 97, *săcrin* 'dulap' Gregorian, Clopotiva, GS. VII, 176, 190, *secriliul* [!]' 'szekrény' C. Pasca, Ung. VI, 162 (Zajkány, H.), *sikriu* 'szekrény' KB. (Magyarnemegyén az öregek nyelvében), *sicrin* 'szekrény', DJ., stb.

sudalma 'increpatio' (513, vö. Lex. Bud. 682) < m. *szidalom*. Régi és a népnyelvben ma is élő szó, vö. Tiktin 1524, Tamás, Ksz. 26. Predeticinél is: Auf-fahrung invectio *sudalma*, I, 82, vö. Stan 45, Moldován, Af. 98, Caba 100, stb.

súdnui 'increpo, blasphemo' (513 és 302, *injunmatatzez* a. vö. Lex. Bud. 682) < m. *szid*. Egyéb adatokra nézve ld. Tagliavini, Lex. Mars. 98, Tamás, Ksz. 26. Predeticinél: Ableuchten übel, acerbissime tractare, a *sudui*, a *ocari* (I, 30).

tagáda (tägädă) 'negatio' (523, vö. Lex. Bud. 700), a *tagaduêfc* (i. h.) < m. *tagad* igéből képezett főnév (Tiktin 1547–8). Az egész szócsaládról ld. Tagliavini, Lex. Mars. 98, Tamás, Fog. 114. Egyéb érdekes származékok: *tägädău* 'Szent-háromság tagadója' (Lex. Bud., i. h.), *tägădaş* < m. *tagadás*, Barbul 53, Caba 101, Moldován, Af. 98, *tagă* ebben: *dau tagă* 'tagad' Stan 44, stb.

taelnéfe 'convenio' (520, vö. Lex. Bud. 695) < m. *talál*. A köznyelvi *intálni* régies és népnyelvi változata (DAcR. II, 769, Tiktin 834). Drăganu feltevése, amely szerint a román ige a m. *talán* 'poate' adverbium származéka (DR. VI, 159, valamint DAcR.) nem valószínű. A *-ni* végződés analógiás eredetűnek látszik.

talháriu (tălhariu) 'latro' (524, vö. Lex. Bud. 695) < *tolvaj*, ld. Lex. Mars. 98, Treml, Ung. Jb. IX, 310. Érdekes származéka: *tălhărea* 't o l v a j sebfű' Lex. Bud. 695.

tálpa 1. 'plánta' *2. (de cáffa), 3. '(de fánie) Kuffe' (524), vö. Lex. Bud. 695 < m. *talp*. A 2. jelentéshez ld. *talapzat* (pl. házé), a 3. jelentéshez *szántalp* 'Schlittenkufe'. Vö. Tagliavini, Lex. Mars. 98. — Népnyelvi szárm.: *tălpăulescu* (Lex. Bud. 695), *tălpălesc* (Barbul 53) < m. *talpal*; *tălpălaş* (Barbul, i. h. < m. *talpalás*.

tamaduêfc (tămăduesc) 'curo, sano, medeor' (525, vö. Lex. Bud. 696) < m. *tamad*. Az ALR. I, 137 térképe (má vindec) szerint Erdély, Moldva és Besszarabia nagy részén járatos szó (vö. Márton Gy. 35). Elterjedését régisége indokolja, vö. Tamás, Ksz. 17, Alexics, Nyr. XVII, 64, Stan 46, Moldován, Af. 98, LM. Gl. 555, stb. A nyugati széleken a (*se*) *tămădi*; az ALR. adataihoz vö. Caba 101, ugyanott: *tămădaş* 'gyógyulás' < m. *támadás* 'felépülés'. — Ritka származéka *tămădău* (< m. *támadó*, a. m. 'ahonnan valami támad, életre kel') 'vulva equae' jelentésben (Şt. Paşca, DR. V, 315, Drăguşeni, jud. Vaslui).

tzintirim 'coemeterium' (547) < m. *cínterem*, vö. Tiktin 1600, Tamás, Ksz. 27, Alexics, Nyr. XVI, 404, Moldován, Af. 98, Stan 48, Márton Gy. 12. Erdélyben

gyakran *t'emet'eu* is (< m. *temetō*, vö. *temeleu*, Birlea I, 22, 126, *t'imet'iu*, Jb. VI, 81, *timitiu*, AAF. VI, 300, U.); a két szó között egyes helyeken nincs különbség, de pl. a Szilágyságban *țințirim* csak a templom körüli temető neve, akár a m. *cinterem* (MZ.) BN.-ban pedig *țințirim* emberek, *t'emet'eu* viszont állatok temetője KB.).²¹ — Az eddig idézett legrégebbi adat Dosoftei Viata Sfinților c. művéből (1680) származik (Tiktin, Tamás, i. h.); már 1628-ból ismerjük azonban a következő havaselvi szöveget: *alegândū sventele beseareč de acoperiș, de țințirimuri și de săcriul din lăuntru* (StD. XII, 281).

úliu 'accipiter' (550, vö. Lex. Bud. 732) < m. *ölyv*, *ölyv*; adatok a XVII. sz. óta, ld. Tiktin 1674, Alexics, Nyr. XVII, 111, Mándrescu, El. ung. 186, stb. Erdélyben olykor találunk magyarosabb alakot is, pl. *ul'v*, Barbul 54.

uric *,.p. p. de uric örökösön" (557, vö. dau cuiva queva de uric 'do alicui quidpiam iure perenni, valakinek örökösön oda adni valamit', Lex. Bud. 737) < m. *örök* (bírtok), vö. Treml, Ung. Jb. 281, adatok 1392 óta (Drăganu, DR. VII, 210). Mint kifejezést, Molnar közli másutt is: beständig 'de uric', Wb. 20. Bánsági példára utal Weigand, Jb. IV, 332 (s innen Tiktin 1692).²²

urluefe (alakv. *hurluefc*) 'örölni' (557, vö. Lex. Bud. 738) < m. *öröl*; régi közromán ige, adatok a XVII. sz. óta, ld. Tiktin 1694, Alexics, Nyr. XVII, 111, Cihac II, 537, LM. Gl. 569, stb. Alakv.: *urui*, Pușcariu, DR. VII, 118.

váma 'telonium' (577, vö. Lex. Bud. 744) < m. *vám*; Tiktin csak a XVII. sz. óta idéz adatokat (1712), de szerepel már a szláv oklevelekben is, vö. Treml, Ung. Jb. IX, 304. Figyelemreméltó származéka — a köznyelvi *vameș* mellett — **vamăș* (i. h.); a Lex. Bud.-én kívül Tiktin egy bihari adatot idéz (vö. CL. XX, 1521), ld. még Mándrescu, El. ung. 187.

vicleán 'aftutus, callidus' (583, alakv. *hiclean*, vö. Lex. Bud. 755) < m. *hilleń*; legrégebbi jövevényszavaink egyike, vö. Treml, Ung. Jb. IX, 280, Ksz. 9, Densusianu, HLR. II, 438, Tagliavini, Lex. Mars. 108—9, stb. — Szárm.: *viclenefc*, *vicleńeřhte* (584, vö. *hullaneste*, Lex. Mars. 109), *vicleńie* (i. h., vö. *hiltania*, Lex. Mars., i. h.), *vicleřhug*.

***világ** (584, értelmezés nélkül); vö. *vileag* 'publicité, notoriété' Cihac II, 539. Főleg az „a pune, a da în *vileag*“ kifejezésben használatos; adatok a XVII. sz. óta (Tiktin 1740). Ld. még Alexics, Nyr. XVII, 113, Mándrescu, El. ung. 189—190, Moldován, Af. 99, stb. — Et.: m. *világ*, *világgá* kiált, kürtöl, stb.

vinghereu 'falco tinunculus, héjja, vértse' (585, *vindereu* ... *vertse*, Lex. Bud. 756) < m. *vándor* (*sólyom*), Cihac II, 539, Mándrescu El. ung. 190, DEnc. 1424. Az *-eu* végződés valószínűleg román fejlemény; Alexics, Nyr. XVII, 113 *vándor* (!), Stan 49 pedig *vándorló* alapalakra gondol, de egyik fellevés sem fogadható el.

viteáz 'heros, generofus' (587, vö. Lex. Bud. 759) < m. *vitész*, vö. Treml, Ung. Jb. IX, 277—8, szárm. *vitejesc* 'heroicus', *vitejéc* 'heroice ago', *vitejeshle* 'heroice, generofe', **vitejic* (i. h.). Șineai használja a régies *vitezșug* (< m. *vitészeg*) alakot is: *invățătura sa împoncișază cu vitezșug* (Hr. I, 99).

²¹ Tamás L. adatgyűjtése szerint (Ug. 28—9) Ugocsában és Szatmárban nem tesznek éles különbséget *țințirim* és *timitiu* közt; Batareson előfordul a „di la *timitiu* marhilar“ kifejezés, egy közismert típusú halotti búcsúztató pedig Bujánházában (*Sztn.*) a *Bucură-te, temetu*, Nagygyércén viszont a *Bucură-te țințirim* szavakkal kezdődik.

²² Kifejezetten középkori értelemben használta Șineai „cum aű putut fi, de Mária aű dăruit de uric Omlașul luř Goblinű, când după puřinű anű l'aű avutű Mireea Vodă, nu poeű prierpe“ (Hr. I, 350).

zabála (zäbälä) 'lupatum, orca, postomis' (560, vö. Lex. Bud. 766) < m. *zabola*, vö. Cihac II, 539, Tiktin 1784, Alexics, Nyr. XVII, 114, Mándrescu, El. ung. 190—1, Moldován, Af. 99, stb. Az ALR. I, 27 mint betegségnevet ('szájszélpállás') közli; ezen értelemben is — egyes déli részeket kivéve — az egész román nyelvi területen járatos (ld. Márton Gy. 39).

2. Tájnyelvi magyar elemek.

abros 'mappale, menfale' (2, vö. 379, 383, *panzatura* a.) < m. *abrosz* — Értékes régi adat erre a tájszóra, amely főleg a nyugati részeken járatos (S. Pop szöbeli közlése); Molnarnál *obrofs* 'ein Tischtuch' (Sprachl. 377, vö. Wb. 133; *B.*-ban ma is *obros*, DJ.). Egyébként a m. szó vokalizmusa megmarad, vö. *abros*, zie pre niicăi locuri în loc de maffaritza (Coloși, Paucula exc. 1), *abros* (Stan 24, *B.*-ből, Les és Ūrögd községekből ismeri Schuch M. Immaculata), *abros* (P. Gy. Ung. VI, 139, Sz.), *abros*, tb. *abroasă* (MZ.). ALR. II, 148 csak két adatot közöl: Csikszentmihályon *abruos*, Borosjenőn (*A.*) pedig *aboros* járatos (vö. Márton Gy. 6).

Acár '(ori, macár, bátar) tametli, etiamfi, qvamvis, *noha, bátor, a k á r, obgleich, obschon' (2, vö. még 49). E határozószóval legutóbb Tamás L. foglalkozott (Melich-Emlékk. 443—4); adatait a következőkkel szerezhetjük meg: *a)* önálló kötőszóként él *acar* az Avasvidéken (Barbul 42); önálló határozószóként előfordul nemcsak a mócok nyelvében (Stan 24), de már Coloși töredékében is: *acar* odată în zi 'faltem felin in die (per diem), legalább égyfzer napjában, wenigstens einmal des Tages' (Paucula exc. 8). Mai népnyelvi adat: *acar* d'ie și mă'nece (AAF, VI, 185, *U.*, vö. még Tamás, Ug. 8). — Összetett kötőszói alakja (*acarcă*) megvan nemcsak Stannál (i. h.), hanem már Coloșinál (*acarqua* 8) és Bobbnál is (*acarche*, I, 3). *b)* Páros kötőszói használatára Mándrescu idéz példát, a Gaz. Trans. 1890, 147 nyomán, de idevonható Coloși következő értelmezése is: „i. e. macar, ori, seu, sive, aut, akár, vagy, entweder-oder, p. p. *acar* sê rid, *acar* sê plâng, seu rideam, sive fleam“ (i. h.). *c)* A névmási összetételhez idézhető még Coloși és Bobb *acarde*, *acarcine* adata, valamint a hátszegi *akarče*, *akarčine*, *akarkare* (UJ.), a klopotivai *akarše* (Gregorian, GS. VII, 183), a bihari *akărčine*, *akărče*, *akarkare* (DJ., vö. *ákortše*, Vaskóh, Weigand, Jb. V, 325, *akarkare*, D. Sandru, BL. IV, 122) és a szilágysági *akarčine*, *akarče*, *akarkare* (MZ.), *d)* Határozói összetételként figyelemreméltó Coloșinak más forrásból nem ismert *acardeunde* 'undecunque, undevis' (i. h.) adata, továbbá a hátszegi, szilágysági és naszódvidéki *akarkum* (UJ., MZ., AP., a DAeR. egyetlen példát sem idéz) és *akarkit* (pl. *akarkit* d'e mare 'akármilyen nagy', Naszód, AP.).

alálfhu 'állás' (14). Szótárunkban latin értelmezése 'subltaculum, suftentatorium', s ha ezt összevetjük azzal a ténnyel, hogy a Lex. Bud.-ben *alaş* csak *zasc* 'pegma, suggestus' értelmezésében szerepel („ori ce *alaşu* mai innaltu“ 768). jogunk van feltenni, hogy Klein s a Lex. Bud. szerzői csakis 'échaufadage' értelemben ismerték. Valóban ez szavunk legközismertebb jelentése, vö. DAeR. I, 92, HEMR. I, 676, *alasiu*, Budai Deleanu (id. Treml, Dyn. Wortakzent 53), Molnar, Wb. 2, Caba 94, Stan 25, stb. ALR. *schelä* 'échaufadage' térképe szerint (II, 238, vö. Márton Gy. 6) kelet és dél felé a Kárpátok vonaláig, délnyugaton a Marosig mindennütt *alaş*-t találunk; többese rendszert *alaşuri*, csak Erdély déli részében néhány ponton *alase* (105, 130, 182). Szavunkban az azonban számos más jelentése is: a Szilágyságban 'adăpo t pentru vite la ospătării' (Vaida, Tribuna VII, 334), Moldován szerint pedig *alaş* 'a fogadóknál ezek alá hajtják

a szekeret' (Af. 89). Ugyancsak a Szilágyságban jelenti 'a lovak alatt levő deszkát' (MZ.), AP. (Naszód) viszont csak modern hadi értelemben ismeri: *alaşuri* 'transee'. A szó különböző árnyalataihoz vö. *kőművesek állása, szekérállás a fogadóknban, baromállás, loállás* (CzF, I, 270); *állás* 'fedezék, Stellung, Unterstand' (Kel-Th.⁴).

alcăzuŕefe 'convenio, pacifeor' (16) < m. *alkuszik, alkudni*.²³ Amint már Alexics megállapította (Nyr. XVI, 307), elsősorban partiumi szó. Alakv.: *alkăzui* (Alexics, i. h., Barbul 43; Magyar-nemegyén is: se *alkăzuiesk* *laolaltă* a. m. 'se tomn'esk', KB.); *alkăzi, alkăzî* (*alcăzesc*, Vaida, Tribuna VII, 334 s innen DACr. I, 102, *alcăzî* 'comprendre' D. Şandru, BL. IV, 133, 158, *B.*, *alcăzî*, Caba 94, *alcăzesc, alcăzesc*, S. Pop, DR. V, 139, *Sz., Sztm., NK., alcăzesc*, Hetco 44, Al-George 33, N. Georgescu-Tistiu, DR. III, 1092); *alkăzui, alkăzli* (pl. če t'e alkăz-leşt' atita? DJ., *B.*). — Előfordul a mai népies irodalmi nyelvben is, pl. Pe păucii — Nou-nouţi — Dela boldă — *Alcăzîti*. (Eugenia Mureşanu, Peisaj mărunţ, Trib. Ard. 1943, VIII, 8; itt az ige — úgy látszik — '[alkudozva] vásárolni' jelentéssel bír). — Szárm.: *alcăzăşhu* 'tomneala, conventio, pactum' (16), vö. *alkăzaş* 'alku' (KB., UJ), valamint *alkăzăşure, alcăzuit* (i. h.). Hiányzik viszont *alkăzală* (KB., MZ.).

aldăfhu 'benedictio' (17) < m. *aldás*. Már Viski J. zsoldárkönyvében előfordul (316, 357). Egyéb adatok: Densusianu, Haţeg 238, Moldován, Af. 89, Stan 25, Magyar S. (1785 köv.), AECO. VII, 504, Caba 94, stb. Szótározta Pontbr. 21 is, 'bénédiction, félicitation, prospérité' jelentéssel. Ld. még a következő szót.

alduŕefe 'benedico' (17) < m. *ald*. Közönséges a protestáns kor erdélyi román irodalmi nyelvében (vö. DACr. I, 105, Densusianu, HLR. II, 538, Tamás, Fog. 71, Alexics, Nyr. XVI, 258). Innen került át a vallásos népköltézet nyelvébe.²⁴ A népnyelvben ma is közönséges, vö. fire-ai tisă d' *alduiti* (Bírlea I, 88), dumn'ezăw t'e-*alduyaskă* (BL. III, 115; Felsőlapugy, *H.*), sã vã *alduiascã* Dumă-zău drumu (AAF. VI, 272, *U.*), stb., továbbá E. Petrovici, AAF. III, 136 (*KSz.*) és AAF. V, 152 (móc vidék), Stan 25, Moldován, Af. 89, D. Şandru, BL. IV, 122 (*B.*), Hetco 44, Barbul 43, Caba 94, Al-George 33, stb. Alakv.: *aldi*, pl. vutu-l'o *aldi* Dumă-zău (Coman, Margine 25, *B.*). — Szárm.: *alduire* 'benedictio', *alduit* 'benedictus' (17). Az utóbbi az archaizáló irodalmi nyelvben napjainkban is előfordul: Alinã-i *Alduita* Preceste şi truda şi casnele (V. Copilu-Cheatrã: Rugăciunea mamei pentru inima lui Horia, Symposium, I—1938, 77).

aldfhu 'insidiae' (18, vö. Lex. Bud. 14) < m. *les*; a r. szó *a*-ja valószínűleg az *a* (< *ad*) viszonyzó hozzátapadása révén keletkezett (DACr. I, 113, Puşcariu DR. VII, 111, vö. Ht. 35). Az eredetibb *leş* változat előfordul Dosofteinnél (Tiktin 905), használja a Bánsági Névtelen (*leş* 'insidiae' 80), később Şincai (*leşurile*, Hr. I, 117), s mindmáig él itt-ott az erdélyi népnyelvben is (pl. *leş* 'loc de unde s'a tăiat pădurea' Conea, Clopotiva 135, *leş* 'vadászles', V. Scurtu, AAF. VI, 273, *U.*, vö. még Moldován, Af. 94, Stan 39).

alefhuŕefe 'infidior' (18, vö. Lex. Bud. 14) < m. *les* 'lauern'; a szókezdő *a*-ról ld. fentebb. A régi nyelvben gyakoribb *leşui*: a Rákóczi-bibliából id. Alexics, Nyr. XVI, 302 és Tiktin 48, Viskiból Moldován, Af. 101, az 1651-i zsoldárkönyvből

²³ Nem azonosítható tehát az *alcăzui* < m. *alkot* igével, amellyel DACr. I, 102 tévedésből összekeveri, bár kétségtelen, hogy *alkuszik* és *alkot* m a g y a r e t ymologiai szempontból egy töről sarjadt (vö. EtSz. I, 72—3).

²⁴ A Tamás idézte népnyelvi példa: *Aldui* 'ar pe voi boi (Conea, Clopotiva II 330) számos változata ismeretes, pl. Fireaţi voi boi *alduiţi*, Gaz. Trans. 1890, 287 (id. Măndrescu, El. ung. 34), vö. még Bírlea I, 88, Bichigan, Colinde 15, valamint Fireaţi voi vaci *alduite*, Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 119.

A. Byhan, Jb. III, 174—177, Dosofteiből Mándrescu, El. ung. 35, Tiktin, i. h. Ugyancsak ezen eredetibb változatot közli Predetici (*lessiui*, I, 57, vö. I, 142) és Bobb (*lesuefc*, II, 626). Északerdélyben ma szintén *leşui* él (pl. *leşuiesc d'afară* 'belesék a házba' KB.). — *Aleşui* alakot közöl viszont Molnar (*alejchuejsk*, Sprachl. 227); ez talán a móc vidékről származik (vö. *alesuiesc*, Stan 39). — Szárm.: *leşuire* 'insidiatio', *leşuiuit* 'infidiis circumventus', *leşuitor* 'infidiator' (18, Cihac II, 476).²⁵

almáriu 'abacium, armarium, a l m a r i o m, Kasten' (18, vö. Lex. Bud. 15). Etymonjáról már Hasdeu helyesen nyilatkozott: „Nu vine d'a dreptul din latinul *armarium*, ci prin maghiarul *almariom*“ (HEMR. 904).²⁶ Magyar etymonja mellett szól az a körülmény is, hogy a Kárpátokon túl efféle *l—r* típusú alakok teljesen ismeretlenek (LM. Gl. 18). A DACr. legrégibb erdélyi adata csak a Lex. Bud.-ból való, pedig már 1788-ban megvan Molnarnál (*almariul* 'der Schranke, Spinde', Sprachl. 339, vö. Wb. 75, 117), később feljegyzi Gyarmathy S. (*almario*, Voc. 2) és Clemens (*almariu*, Wb. 200). A népnyelvben ma is rendkívül közönséges; alakv. *almariu*, Viciu 15, DJ. (B.), s ebből egyrészt *alámariü* (Viciu, i. h.), másrészt *armaréu* 'dulap de haine, dulap cu polițe pentru oale de lapte'; *armaréu de perete* 'etajeră acățată pe perete' (Barbul J., Remetemező, *Sztn.*), továbbá a sokkal közönségesebb *almar* (Conea, Clopotiva II, 519, vö. Gregorian, GS. VII, 149, 184; Fráncu-Candrea 97, Vaida, Tribuna VII, 334, Caba 94, Moldován, Ung. VI, 65, C. Pașca, Ung. VI, 162, stb.).

altán 'trans, ultra' (18) < m. *által*; S. Pop szerint kifejezetten partiumi szó: Sz. és *Sztn.* m.-ben többnyire *altál* használatos (Weigand, Jb. VI, 40, 75, Vaida, Tribuna, VII, 334, Barbul 43, MZ., Barbul J., stb.), B.-ban viszont — a Berettyó-környéki *altál* mellett (Hetco 44) — inkább *altán* (D. Şandru, BL. IV, 122, DJ.). Ennyi adat láttára meglepő, hogy „eleddig egy oláh szótárban sincs megemlítve“ (Alexics, Nyr. XVI, 307).

amíruiu, amíruéfc 'obtineo, lucror, convinco' (23) < m. *nyer* (a szókezdő *m*-ről ld. Ht. 21, 2). Rendszerint *a*-nélküli alakokat találunk; e. a. Coresinél: Hristos cu suitul lui la ceriü noao a u d o b i n d i t ş a u m i r u i t²⁷ (Cazanie 1564, 55, vö. 192, id. Densusianu, HLR. II, 540). Ugyanezen alakot használja Klein korában Bobb (*meruefc* II, 37, *nemeruefc*, *nemeruire*, *nemeruit*, *nemeruitieste*, II, 103), valamint a Lex. Bud. (*miruescu* 394), Barcianu (innen id. DACr. I, 150), stb., s megtaláljuk az erdélyi népnyelvben is (*mirui*, Fráncu-Candrea 275, Moldován, Af. 94, *miruiuşte*, UJ., stb.).²⁸ Ugyancsak idetartozik a m. *nyer* szókezdő hangjához közelebb álló *mn'irui* változat: a XIX. sz. I. f.-ből idézi Drăganu (Graf Radeţki o *mn'iruit* Italia, DR. IV, 1086), s ma is él Észak- és Nyugat-Erdélyben (Papahagi, Maramureş 226, KB., MZ, stb.). — Az *amirui* vált. fiata-

²⁵ Bizonytalan értékű a következő, ismeretlen lelőhelyről származó adat: *alesui* 'a chibzui, a pune la cale'; „totuş am auzit (hol?): *alesuire* 'neajuns, neplăcere“ (Pamfile, Agricult. 235).

²⁶ Hasdeu ugyan így folytatja: „sau prin germanul *almer*“, de nézetének második része a vokalizmus különbözősége miatt nyugodtan mellőzhető. DACr. I, 259 hajlandó lenne a r. nyelv ősi latin szavai közé sorozni, vö. még Cihac I, 17, II, 2.

²⁷ Efféle kettős kifejezéseket, ahol a régi szó valamely jövevény elomet magyaráz, újgörög-román vonatkozásban is találunk (vö. Gáldi, MONGr. 140, 145); szép nyu-rati angol-francia analógiákat idéz O. Jespersen, Growth and structure of the English Language. Leipzig, 1912. 96. kk.

²⁸ Itt említhető még néhány, részben m.-ből átvett szólás, pl. cine îndrăzneşte, *merueşte* 'aki mer, az nyer' (Cihac II, 515), cum ţe lucrul, aşa şi *miruitul* (Fráncu-Candrea nyomán id. Tiktin 995).

labbnak látszik: használja Molnar (*amirue/sk* 'gewinnen, verdienen', Sprachl. 255), megvan Zsinnán, tehát igen közel szerzőink szülőföldjéhez (*amirui*, GS. VI, 232), s felbukkan még a Kárpátokon túl is (*amirui*, *amiruală*, Pamfile, Agricult. 8, vö. Pașca, DR. VI, 473). Ld. még a következő szót. — Szárm.: *amiruire* (vö. Bobb fentebbi adataival).

amirufhág 'luerum' (23) < m. *nyereség*. E. a.-unk itt is *a*-nélkül, vö. 1690: *acelue va fi mirișugul*, StD. XII, 234 (*M.*). Hasonló alakv.-ot közöl a Lex. Bud. (*mirișugu* 394), vö. még *măirișug*, Barbul 50, *mirișig*, Hetco 48, *măirișig*, Măndrescu, El. ung. 90. Mindezeknél közelebb áll szótári adatunkhoz a hátszegi *mirușag* (UJ.) és a szintén délerdélyi *amirișug* (Gaz. Trans. 1888, 51), ahol már a szókezdő *a*- is jelentkezik.

araduefe (arāduese) 'procedo, iter aggredior' (28) < m. *ered*, pl. *únak ered*.²⁹ Alexics szerint *A.*, *Bék.*, *B.* és *Cs.* megyékben használatos (Nyr. XVII, 115), Măndrescu, El. ung. 37 és DAcR. I, 219 szerint is csak a magyarlakta részek szomszédságában él. Egyéb adataink azonban jóval nagyobb elterjedésre utalnak: *Cu cozile lovește-l Și la mine arăduște-l*, Birlea II, 335 (vö. ehhez Țiucra, Pietre 183, Pamfile, Cerul 64), *arăduesc*, Vaida, Tribuna VII, 337 (vált. *răduesc*, Tribuna VII, 374), *o arăduil omul ačela* (egy magyarnemeyei asszony *M.*-ban hallotta, KB.); vö. még Stan 25, Moldován, Af. 89, Densusianu, Hațeg 60, L. Costin, Graiul băn. 56, stb. Néhol visszaható, pl. *așa s'arădue*, Cântecul Bradului, GN. II, 110 (Demsus), *mă arăduiesc cătră satul meu*, Reteganul, Pov. III, 26, la kit'e časuri *țai arăduil?* (MZ.). Szótári adata, a Șincaiéval együtt (Hr. III, 26, vö. DAcR., i. h.), kronológiai szempontból igen értékes, bár legelső adatunkat legalább a XVIII. sz. elejére kell tennünk: *Acum lume(a) părăsesc Și îndată mă arăduesc* (egy halotti „versz”-ből id. I. Breazu, AAF. V, 84). — Alakv.: *arădi* (*B.*), pl. *noi dă nu ni-om d-arădi* (Coman, Margine 14).³⁰

arșheu 'ama, rutrum, bipalium' (32) < m. *ársó*. A m. etymonhoz közelebb áll Șincai *așău* adata (Econ. 14, 118, vö. MNy. XXXIX, 364, DAcR. I, 288, Borosjenőn ma is *așeu* él, DJ. közlése), azonban az elterjedtebb alak *arșeu* (HEMR. I, 1741, Cihac II, 476, Alexics, Nyr. XVI, 308–9, Tremł, Dyn. Wortakzent 57, Dumke, Jb. XX, 109, Barbul 43, stb.), *arșău* (Nyr. XVI, 26).³¹ Vö. még *chêrșchêu*, Molnar, Sprachl. 55, *harșeu*, HEMR. I, 1742, LM. Gl. 29.

asztalúshu (asztăluș) 'arcularius, der Tischler' (38) < m. *asztalos*. Megvan a Lex. Mars.-ban (*asztallos*, 618). Már 1750 körül szövegelemlekben is felbukkan: am plătii la *asztaluș*, StD. XII, 54 (Nagyszeben, vö. Tremł, Dyn. Wortakzent 55). Előfordul Klein latin-román szótárában is (*arcularius* a., vö. Drăganu, DR. IV, 112). Alexics szerint Erdélyben majdnem mindenfelé használatos, a Bánság kivételével (Nyr. XVI, 309). E megállapítást az ALR. idevágó térképe (II, 222) mindenben megerősíti: a Bánság és *H.* kivételével, ahol *tiștăr* (< n. *Tischler*)

²⁹ Vö. még: *o arăduil un zapor mare* (Măndrescu, El. ung. 36) ~ *megeredti* az ősz.

³⁰ Itt említjük meg, hogy Északerdélyben él az *arădui*-val egy töröl sajjadt *arăstui* (< m. *ereszt* ige is), vö. Papahagi, Maramureș 126, 139–40. Zagrán a. m. 'a face strigărele pentru căsătorie, la biserică, a vesti' (Drăganu, DR. IV, 1083, DAcR. I, 222). Ez az ige, amely *arădui*-hoz úgy viszonylik, mint ahogyan *mărădui* mellett is van *mărăstui* (ld. alább, 143-4), valamivel hamarább, már 1753-ban felbukkan egy iasi-i Penticostar-ban: *de sa va strica, s'o arăstuiască la cină a mărădui din el, ca să o togmască* (id. DR. IV, 1084). *Arăstui* változata *a se răsti* (id. Pușcariu, DR. IV, 1084).

³¹ Az *-r* eredete homályos; noha a magyarban van *ss > rs* elhasonulás (*háss > hárs*), *ársó* szavunknak nincs **ársó* vált.-a (E!Sz. I, 151). Drăganu a szerb *aršov* hatására gondol (DR. VI, 267, 368; vö. r. *aršov*, Vicin 15, Versece).

járatos,³² szinte egész Erdélyben él e foglalkozásnév. Nyugaton, a Partium nyugati szélén (316, 325) a magyar hangalakhoz legközelebb álló *ostolós* használatos (DJ. szerint is az egyik *B.*-i alakv. *ostoloşu*), északon *astaliş* jelentkezik (334, 346, 349, 353, majd kissé délebbre 184, 272, vö. Brăiloiu, GS. VI, 80, Barbul 43. MZ., Barbul J., KB.), Közép- és Délerdélyben viszont a Klein adatához legközelebb álló *astaluş* használatos (102, 141, 192, UJ. Hátszegről ismeri; vált. *asteluş*: 250). Ezen utóbbi alak szórványosan él egyébként északon (Naszódról közölve: *ast'eluş*, BL. VI, 228) és nyugaton is (*astaluş*, Caba 94, vö. még Viciu 16, *B.*-ból DJ.). A klopotivai *stăluş* változat (Conea, Clopotiva II, 429) pontos megfelelője északon *staliş* (ALR. II, 222/362). Ld. még: Márton Gy. 7, Tamás, Ug. 30, 36.

Bă(ţ)ciu Ovium Pastor, Item Vox est æquivalens voci Băde qvam vide *Juhász, item: Batfi. der Schäfer. Schaaf Hirt. item: älterer Bruder (50). Amint a Lex. Bud. (42), úgy szótárunk sem tesz szigorú különbséget *băciu* 'juhásztor' és *băciu* 'bácsi, idősebb testvér' között, noha két különböző eredetű szóval van dolgunk. Az 'ovium pastor' jelentésű *băciu* természetesen ősrégi balkáni pásztor-kifejezés (DAcR. I, 409, s ebből m. *bács*, vö. Blédy, Infl. 21), a második szó viszont a m. *bácsi* átvételének látszik (vö. DAcR., i. h., Drăganu, DR. IV, 149), noha alakilag a románban már meglévő másik *băciu*-hoz hasonult. Legrégibb idevágó adatunkat a Bánsági Névtelen szolgáltatója: *bacsë* 'frater maior natu' (15), az első szövegpélda viszont 1700-ból van: de ni să va cădea ceva-ceva di la rămăşiţa jupânului *băciul* Coman Băcanul (StD. XII, 9; talán Gyulafehérvár környéki magyar kezétől, vö. DAcR., i. h.). A Szilágyságban ma is közönségesek az olyan bizalmas megszólítások, mint pl. *Băci D'ord'e* (MZ.).

băiu 'belea, miseria, aerumna, das Elend, die Mühseligkeit. Nyavalya. nyomorúság' (46)³³ < m. *baj* (DAcR. I, 439). Ma e szó egész Erdélyben közönséges,³⁴ szótárunk adatának azonban mégis van bizonyos történeti értéke, hiszen a DAcR. első adata is csupán 1767-ből származik (i. h.). Konkrét betegségnévként a DAcR. nem közli,³⁵ pedig efféle használatát mind a Lex. Bud. ('morbus, infirmitas' 44), mind LM. ('morbu, sufferentia, dorere' Gl. 46) jelezte. Idevonható két magyar eredetű tükörszó is: 1. 'tüdőbaj' = *băi de plămîne* (ALR. I, 122/231, MT.); 2. szívbj = *baj d'i inimă* (I, 123/63, A.), vö. még Márton Gy. 7.

banat (bănat) 'paenitudo, qverela, imputatio' (47) < m. *bănat*. A két utóbbi jelentés nem erdélyi, hanem moldvai jellegűnek látszik; DAcR. 'ressentiment, rancune, animosité, colère, accusation, imputation' értelemben Dosofteiből, M. Costinból, Cantemirből, stb. idézi (I, 477), vö. még C. Lacea, Jb. IV, 99. Egyéb szövegekben ennél régebben is előfordul; Tamás utal a Ps. Şch. adatára (Ksz. 19), vö. még 1620: scumpul stringe avuţie altora, iar el numai ce-i cu

³² Tehát nem *tişlar*, amint Tagliavini vélte (Lex. Mars. 100).

³³ E cikkben figyelemre méltó két körülmény: egyrészt az, hogy Klein e magyar eredetű szót román rokonértelmű szóval próbálta helyettesíteni, másrészt pedig a magyar értelmezések közül kiharadt éppen a *baj* szó, nehogy a r. *băiu* nyilvánvaló etymonját adja. A Lex. Bud. idevágó cikke, melynek szerkesztésmódja Coluşira vall (34), kevésbé óvatos: itt ugyanis az első magyar értelmezés '*baj*, nyomorúság', s ezen önkénytelen vallomás értékét még a cikk végéhez fűzött naív etymologia sem képes elhomályosítani „(a Lat. *bellum*, vel a vac, unde etiam dicunt Valachi Vai, et Itali gvai)“.

³⁴ Vö. Alexics, Nyr. XVI, 346, Măndrescu, El. ung. 37, Densusianu, Haţeg 60, Moldován, Af. 89, Stan 26, D. Şandru, BL. IV, 122 (B), Tamás, Ur. 9, stb.

³⁵ Csak Vaida (Tribuna VII, 337) nyomán idézi az *am băiu cu capu* kifejezést.

bănatul, Cartojan, Fiore di virtù 51, 1645 : bogate cuvinte am scris, că ne era cu *abănat*, StD. X, 128. — Ma az erdélyi román népdalok egyik legközönségesebb szava,³⁶ s ezért joggal kifogásolta Hasdeu, hogy LM. — nyilván a Lex. Bud. nyomán, amely szintén mellőzte — még a Glossariu-ba sem vette fel (HEMR. 3097). Hasdeu szerint „a desființa din graiul, saú măcar din literatură, o vorbă atât de românizată, este o mare copilărie, să nu fie cu *bănat*“ (i. h. 3101).

bannefe (bănuesc) 'emi páre reu, doleo, poenitet, es reuet mich' (47, vö. Lex. Bud. 46) < m. *bán*. A köznyelvi 'gyanít' jelentéssel szemben ezen értelmezés szavunknak régies és népnyelvi színezetet ad,³⁷ vö. *běnniěsk*, 'doleo' An. Ban. 16, *bănuescū* 'poenitet' Corbea 499, *banuesc* 'condoleo' Lex. Mars. 301. Egyéb régi erdélyi és moldvai példákat idéz még Densusianu, HLR. II, 423, Tagliavini, Lex. Mars. 101, Tamás, Ksz. 15, Göbl, Szót. 15. A másutt már idézett nyelvjárásai adatokhoz ld. még Mándrescu, El. ung. 137, Caba 95, Haneş, T. Olt. 112, Tamás, Ug. 9, stb.

bárna (*barna* v. *barnă*) 'fulcus, nigriculus' (49) < m. *barna*. Elég ritka m. eredetű színnév; Zsinnán *barna*, *barnaie* (bou ~ vacă ~) 'negru' (GS. VI, 233), B.-ban szintén előfordul *barna* (BL. IV, 122), M.-ban pedig *barnă* (substantivizat) 'vacă oacheşe, negricioasă; tunul' (Papahagi, Maramureş 214).³⁸ Ugyancsak ritka származéka *bărnăcuță*, pl. M'am întâlnit cu o junineuță — *Bărnăcuță* (Bichigean, Boc. și desc. 79, Naszód körny.). Vö. még a következő szóval.

barnáciu (bărnaciu) = bárna (49, vö. Lex. Bud. 48) < m. *barnás* (DAcR. I, 501, Treml, Dyn. Wortakzent 53^{38a}); az eredetibb *barnaš* megvan még MT. megyében (ALR. II,5/235) és talán a Felső-Szamos vidékén (*barnaš*?, Al-George 33). Hasonló képzőcserét mutat *sărgás* > *șărgăc*, Barbul 52, *șărgăc* Hetco 50, *șărgăciu*, Vaida, Tribuna VII, 381. — ALR. id. térképe szerint csak Nyugat- és Északerdélyben járatos (vö. még Márton Gy. 7), azonban akadnak adatok más vidékekről is.³⁹

bărfhon 'bársony' (408, porfira a.). Erdélyszerte járatos szó, a Kárpátokon túli *catifea* helyett. Nemesak a mai nyelvjárásokban közönséges (vö. DAcR. I, 503, Mándrescu, El. ung. 39, Birlea II, 40, Hetco 45, Barbul 43, Moldován,

³⁶ Ime néhány újabb adat: nu mn'i-e Țjudă, niči *bănată* GS. I, 119 (Oltvidék); Inoară-te nu-i *bănat*, Ung. III, 304 („de pe valea Bărcăului”); Nu Ți-o fost mamă *bănat*, Luceafărul, 1903, 58; Care fată își lasă satul — Mănce-odorul și *bănatul*, Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 64, vö. még Fam. 1885, 251, 263, Tamás, Ug. 9. Szárm. a se *bănăta* 'se plainedre, se lamenter' D. Șandru, BL. III, 130 (Felsőlapugy, H.).

³⁷ Máramarosban a köznyelvi *bănu* helyett a m. *gyanu*, *gyanusit* nyomán képzett *genulesc* 'suspitionez' járatos, vö. Eu voi fi noră urată, De mă-ta *genuleuită* (Birlea II, 108).

³⁸ Az utóbbi jelentéshez ('tunul') érdemes idéznünk a Papahagi közölte népi szöveget: Rađe *barna* 'ntre hotare — Și s'aud'e-a nouă țară? (146). Hasonló verses találós-mese — azonban nem az ágyúra, hanem a harangra vonatkoztatva — Transznisztriából a következő: Ragi *buga* (= taur, vö. DAcR. I, 676) la cetati — Cî nu i-s vacili toați (AAF. V, 41).

^{38a} Újabbán Tamás *barna* + rom. -ciu származtatásra gondol, vö. *țista* > *țistaș*, *nyalka* > *ňalcș*, stb. (Ug. 10, 13). De akkor nem vehető-e vajjon e csoportba *gingăș* is (vö. fentebb. 91. l.)

³⁹ Legrégibb népnyelvi adatunk Pauletti 1838-i gyűjtésében a Székás mentéről: Mă miram mie ce-mi place — Gură de fată *bărnace* (Secăș 22). Vö. még *bărnăce*, U. J. (Hátszeg), *bărnaci*, Birlea II, 62 (s ehhez Papahagi, Maramureş 214), Moldován, Af. 98, Stan 26, *tărnaci* = *bărnace*, AAF. VI, 196 (U.), stb. Előfordul Moldvában is (*bornaciu*, Ș. zătoarea IV, 18). Népies irodalmi nyelvben: Doar *bărnacea* de furnică, E. Mureșanu, Trib. Ard. 1941, aug. 8.

Af. 89, Caba 95; Nana mea cu *barşon* lat. Fam. 1885, 307, mitsă n'agră ka *barşonu*, KB., stb.), de már a XIX. sz. elején előfordul, pl. 1803: *barşon* roşu, StD. XII, 145, 1815: Dulmana d'in *bârşon*⁴⁰ verde, Koncz J. Békaegérhare, Ungaria IV, 307, vö. Lex. Bud. 48.

băfthe 'vallum, propugnaculum, *b á f t y a die Vestung, Schantze, das Bollwerk' (49, vö. Lex. Bud. 49). Régi moldvai szövegekben lehet ugyan a lengyel *baszta* átvétele (DAcR. I, 511, Densusianu, HLR. II, 503), itt azonban — éppen úgy, mint a Lex. Mars. *bastye* 'moenia' adata (1534. sz.) vagy a Şincai használta *baştia* (Hr. III, 141), *başte* (II, 184), *băştii* (I, 131) alakok esetében⁴¹ — feltétlenül a m. *băştia* szó átvétele. Vö. még Bobb I, 99, LM. Gl. 62 („*baste*, pronuntia *basce* cu ventu nec onnoscutu d'incoce de Carpatii”).

bătar (batár) 'qvamvis, qvamqvam *b á t o r, ámbátor, jöllehet, obschon, obgleich' (49, ld. még 2, *Acar* a.) < m. *bător* (mint határozó- és kötőszó, vö. EtSz. I, 311). 1. Megengedő kötőszóként előfordul már a Szászvárosi Ószövet-ségben (vö. Densusianu, HLR. II, 255), a Rákóczi-bibliában (id. HEMR. 2738 és DAcR. I, 516), Viski 1697-i zsoldárfordításában (id. Moldován, Af. 101), stb., ld. még Alexics, Nyr. XVI, 350. Újabb népnyelvi példaktól eltekintve⁴² közönséges a XIX. sz. elejének erdélyi irodalmi nyelvében; előfordul Koncz J.-nál (Sze vie *báter* o mynie, Ung. IV, 306), valamint Aaron Vazulnál (id. BH. II, 520 és Haneş, Limba lit. 104); vö. még 1827: *batâr* de lâcuia acéle muse la câmp şi în căsuţe mici; *batâr* eşti al treilea care ai călătorit pe acastă cale (Popp V. előszava Pralea zsoldáraihoz, BHS. III, 547), stb. — 2. Óhajtó értelmű határozószóként használja Şincainál: *batâr* de nu o ar fi împărţit (Hr. I, 68),⁴³ valamint a modern népnyelvben: *batâr* n-aş ved'e borjasă (Barbul 68). — 3. Ma mindezen előfordulásoknál gyakoribb *măcar* helyett 'legalább' értelemben; a DAcR. idézte példákhoz vö. még: *fără să capete batâr* o muşcătură de pită, Frâncu-Candrea 267, *dă-mi zece pengő, dakă n'ai, batâr* cînc (MZ). Ebben az értelemben előfordul Bukovinában is, még pedig az egyébként ritka *batră* alakban (Marian, Leg. 41; Mán. Homorului). — 4. Mint *acar* esetében (99. l.), akadnak *batâr cât* (DAcR., i. h.), *batâr-cin'e* (Densusianu, Haţeg 309, Papahagi, Maramureş 3, 21), *batâr ce* (Bîrlea I, 58)-féle összetett névmások is, amelyek az 1. pontban említett megengedő kötőszói funkcióin alapulnak. Gyakoriak efféle alakok az Avasvidéken is; Brăiloiu bocet-gyűjtésében előfordul az egyszerű *batâm* mellett (GS. VI, 33) *batâr care* (38), *batân cum* (37), *batân di undi* (39), *batân cât* (28, 36, 39), stb.

beletuêfe 'subduco *m e g b é r l e m. das Kleid futtern' (52, u. o. még *be[r]letuit, bele[r]lueála*). A Lex. Bud. idevágó adatai: *beletuescu, beletuêla, berluêla* (52), *berlisu, berluire* (53). E szócsaláddal, a dévavidéki *belecreală* 'ablakkeret' kapcsán Tamás L. foglalkozott (MNy. XXXII, 126–7, vö. ehhez *beletuială*, Gregorian, Clopoşiva GS. VII, 184, Popovici, Rum. Dial. 19). A m. *bé(l)el* igét egyszerűjéttel visszatükröző *belui* alakból (vö. Mândrescu, El. ung. 40) *alcătui, bintătui, valătui* mintájára keletkezett *beletui* (vö. LM., Gl. 65), valamint *beletlui* >

⁴⁰ A román szó hangsúlya ingadozó, vö. Treml, Dyn. Wortakzent 47; ld. még *bârşon*, Barbul J. *Szm.*, MZ., Sz. ~ *barşon*, I. Hurdubeţiu, Prépostfalva, NK., *bârşon* (UJ., Hátszeg), *braşon*, Mândrescu i. h., U. az, Lit. pop. 238, *bârşanu*, Pontbr. 67.

⁴¹ Pasco (Ist. lit. rom. în sec. XVIII. III, 45) minden bizonnyal tévesen gondol a moldvai krónikásoktól átvett adatra. Ld. még DR. VI, 254.

⁴² Vö. Mândrescu, El. ung. 39, Barbul 68, Stan 26, Caba 95, GS. VI, 233 stb.

⁴³ A Szilágyságban és Ugozásban efféle esetekben *bar* (< m. *bár* < *bátor*) is hallható, vö. Mândrescu, El. ung. 40, Tamás, Ug. 9.

**beleclui* > *bereclui* (Stan 26). A *bél(l)el* alaknak megfelelő *bél(l)és* átvétele *beles* (Bobb I, 106), *beliş* (Moldován, Af. 89), *bëliš* (Barbul 43). Az elhasonulással keletkezett m. *bérlel* tükröződik viszont *berlui*-ban (Coman, Gl. dial. 11, KK., AP., Naszód) s az ennek megfelelő *bérlés* átvétele *bérleş*, *-iş* (Vaida, Tribuna VII, 338), *berleş* (AP.), *berliš* (Caba 95), stb.⁴¹

**bere*, *bare* (*bărc*) ért. n. (52), de vö. *bercu* 'fruticetum, sylvula, nemus' (Lex. Bud. 53) < m. *berék* (*berk-et*, stb.), ld. DAcR. I, 497, Cihac II, 481, Pontbr. 72, LM. Gl. 66 („neconnoscutu d'in coce de Carpati"). Már 1582-ben előfordul a szászvárosi Ószövétségben (*bercurele* lo^o tae, Gen. 34., Densusianu, HLR. II, 538). XVIII. sz.-i adat Magyar Simon egyik tankönyvében (id. Gáldi, AEEO. VII, 521). Molnar valószínűleg saját nyelvjárásából merítette, mert előfordul Zsinánán (GS. V, 341, VI, 233), *Szeb*. más pontján pedig 'pădurile, din cari își aduc oamenii lemnele de foc pentru trebuința proprie, se numesc *bărc*' (Muntean, Gurariu 32). Északerdélyben *bărc* a. m. 'loc acoperit cu sălcii și arini, mici și deși, pe malul unei ape' (Istrate, Nepos 97; pl. pi lingă Someș iera *bărc*, i. m. 87). — Szárm.: *bercutiu*, dim., *bercariu* 'sylvulae, vel nemoris custos' (Lex. Bud., i. h.), *Bercan* (Pașca, NP. 177).⁴²

bica 'bika' (55, mellette ott a hasonértelmű *táur*). Míg a havaselvi *bic* (DAcR. I, 554, LM. Gl. 68) a bolgár vagy szerb *bik* 'taureau' átvétele, addig az erdélyi *bică*⁴³ feltétlenül a m. *bika*-ból származik. Az Oltvidéken közönséges családnév (adatok 1509 óta, vö. Pașca, NP. 177–8), legrégibb köznévi adat a Bánáti Névtelemnél (*Biké*, 19, vö. Drăganu, IV, 150). Eltekintve egyetlen hunyadmegyei adattól (pare că țej *bică*, Dobra, ALR. II/1, 50, MN. vö. Márton Gy. 10), valószínűleg partiumi (Caba 95, D. Șandru BL. IV, 157, B. Țiuca, Pietre 70, A.) és északerdélyi szó; KB. Magyarernemegyén a következő gyermekversben is megtalálta: *Bika* lelea tauru Sparže draku skaunu (akkor mondják, ha jön a csorda).

**bicăoa* 'pedica' (55, vö. Lex. Bud. 55) < m. *béklyó*. DAcR. nem közli, de — bizonyára a Lex. Bud. nyomán — felvette Pontbr. 74 és LM., szerintük *bicău* 'pedeca, belciugu' „cuventu caditu in desuetudine si d'in collo de Carpati, unde pare ca a fostu in usu" (Gl. 68). A népnyelvi gyűjtések távolról sem erősítik meg ezt a véleményt; nemcsak Alexies jegyezte fel ezt a szót a nyugati részekben (Nyr. XVI, 352), de közli Vaida (*bghicău*, *bghicăuă*, Tribuna VII, 338), megvan *M*-ban (*bdicăuă*, Birlea I, 12), *BN*-ban is közönséges (*bgicăuă*, Istrate, Nepos 87, KB.). Amint ezen adatok bizonyítják, északerdélyi és partiumi szó.

**bicafheu* (*bicășeu*) = *beutza*⁴⁴ (55) < m. *békasó* 'silex quarzum' (DAcR. I, 555). Legrégibb adatunk Șineai természetrajzi műszótárában akad: *Spathum scintillans: spat sau bicășăl scânteitoriu* (id. Borza, DR. V, 561). Az újabb népnyelvi változatok igen tarkák: DAcR. címszóként a *bicaș* alakot közli, pedig

⁴⁴ Suceavában *berliš* 'dosul căciului (cușmei) din piele de ied sau iepure' (Coman, Gl. dial. 11). Erdélyben, az ALR. 170. pontján (Streza-Kercisóra, F.) jelentheti a ló hasán levő ereket is (vö. DR. V, 308).

⁴⁵ Érdekes eset újabb irodalmi használatára a következő Vörösmarty-sor fordítása: Szép vagy oh hon, *bérec*, völgy változnak gazdag öledben ~ Frumoasă estî, o țară, *berc*, vale variază în sinul teŭ avut (Ung. IV, 20). Nyilvánvalóan a m. *bérec* és a r. *berc* pusztán vizuális összekeverésével van dolgunk, hiszen a *berc* szó sehogysem talál bele a versbe, s nem képez ellentétet a *vale* említésével sem.

⁴⁶ Kivételesen előfordul Havaselvéen is, Ialomița megyében (DAcR., i. h. H. IV, 176).

⁴⁷ Molnar értelmezése egészen pontos, mivel az erdélyi és bánági *beuță* (< szerb *bioce*, DAcR. I, 550) jelentése 'caillou, silex, quartz', *bicaș*, *bicășeu* pedig ugyancsak 'caillou, silex'.

a *bicașeu*, -șau típus gyakoribb, vö. *bicașău*, Moldován, Af. 89, Viciu, Ung. VI, 259 (bánsági adatok), *bd'icașeu*, Caba 95, *bikașău* d'e apă, KB. (Magyarnemegye, BZ.), stb.⁴⁸

biciuluéfe 'aeltimo' (55) < m. *becsül*. E. a. a XVII. sz. I. feléből (Alexics, Nyr. XVI, 352, további adatok: DAcR. I, 556, Tamás, Fog. 75, Göbl, Szót. 16): Közönséges Klein korában: *bil'chuluefsk* (Molnar, Sprachl. 257), *biciului* (1820. Găvănescu, I. Monorai 93); vö. még 1825: să *biculuim* via și moșia, StD. XII, 296. Ma is ezen alak él Erdély számos pontján, ld. Moldován, Af. 89, Birlea I, 119, *bičului*, UJ., palatalizálva *bd'ičului*, KB., *d'ičului*, I. Hurdubețiu (Prépostfalva, NK.). A Partiumban *bičuli* (Weigand, Jb. IV, 326, Vaskóh: Fam. 1885, 307, Belényes), illetve palatalizálva *bd'ičuli* (Caba 95, MZ., Barbul J.) járatos. — Jelentéstanai szempontból érdekes: a *biciului* 'a sechestra avuția cuiva' (Coman, Gl. dial. II). — Szárm.: *biciuluire*, *biciuluiit* (55), *nebiciuluiit* (379), *nepreliuiit* a.).

**bintatuefe* (bintatüese) 'b ü n t e t n i'. Külön címszökeént nem szerepel. de a *trag* szó 10. értelmezésénél Molnar ezt írta be: „V. Bintatuefe“ (536).⁴⁹ A XVI. sz. óta közönséges, vö. DAcR. I, 565, Tamás, Fog. 75, Densusianu HLR: II, 538–9. Egy 1702-i adatra (alegereea *bintatüialei*, Pănia prunciei, 57 verso) utal V. Pașca, Trib. Ard., 1943. júl. 7, 2. Népnyelvi példák Nyugat- és Észak-erdélyből, valamint AF.-ből (ld. Tamás, Fog., i. h.).

birau (biräu) 'judex' (56, vö. Lex. Bud. 56) < m. *biró* (EtSz. I, 409; u. ott id. egyéb idegen nyelvi átvételek is). Igen régi magyar elem: moldvai szláv oklevelekben már a XV. sz. I. f.-ben előfordul (1434: Costăchescu II, 675); egyéb adatokra nézve ld. Drăganu, DR. VII, 213. Megvan minden tájnyelvi gyűjtésben, vö. DAcR. I, 566, Cihac, II, 482, Alexics, Nyr. XVI, 353, Măndrescu, El. ung. 43, Stan 27, Al-George 33, Hetco 45, stb. Többese az Avasvidéken *bd'irauă* (AAF. I, 209). — Szárm.: *biraitza* (56), csak az újabb népnyelvből mutatható ki: Fam. 1885, 307 (Belényes); UJ. (Hátszeg); AP. (Naszód), stb.

birifhu 'mercenarius, famulus *boarius' (57) < m. *béres*. Ismert erdélyi tájszó, vö. DAcR. I, 566, Alexics, Nyr. XVI, 354, Weigand, Jb. III, 313, Măndrescu, El. ung. 43, Densusianu, Hațeg 60 (ld. BL. III, 115, 134, UJ. is jól ismeri), Stan 27, Caba 95, Barbul 43 (*bd'irış*, ugyanígy MZ. is), Al-George 33, stb.⁵⁰ Már a Bánsági Névtelennél előfordul 'mercenarius' értelmezéssel; több 1821 előtti adatot idéz Șt. Pașca (DR. VI, 466). Az Oltvidéken személynévként 1722 óta ismeretes (Pașca, NP. 178). — Szárm.: *birifhăza* 'mercenarii (uxor)' (i. h.).

birfhág 'muleta' (57, vö. még 231, *gloaba* a.) < m. *birság*. Közismert régi magyar elem, adatok a XVII. sz. óta (DAcR. I, 567), megvan Corbeánál is (393). Az erdélyi népnyelvben gyakori; további utalásokra nézve ld. Göbl, Szót. 16 s ehhez még 1742: rănă va plăti *birsagul* obișnuit (Moldovanu, Acte 152). *birfchag* (Molnar, Wb. 129); *birsag* (UJ., DJ.), *bd'irșag* (Barbul 44, AP.; MZ.

⁴⁸ DAcR. idéz példát Suceava vidékéről is. Ugyanide vehető a következő, szintén Suceava környékén gyűjtött népdal: Nu pot trece-un deal și-o vale, Că pe vale-s *bigăjei*, Și pe deal is ciresei, Și pe vale-s *bicăjele*, Și între noi două cățele (Pamfile, Cântece de țară, Buc. 1913. 153–4). DAcR. sem a *bigăjel*, sem a *bicăjea* változatot nem közli. Vö. *ghioăial*, Viciu, Supl. 8 (Vasláb, Cs.). Ugyancsak hiányzik *bicășuț*, Biehiccan, Boc. și Desc. 55 (BN.).

⁴⁹ Nyilván ezen alapul a Lex. Bud.-ben *trag* 6. jelentése: „de pre quineva vreo glôbă; muleto: meghúzni, pénzbe b ü n t e t n i“ (715).

⁵⁰ A r. szó hangsúlya ingadozik (Trembl, Dyn. Wortakzent 47); *birış* alakot közöl Vaida (Tribuna VII, 338) és DJ. (B.). D. Șandru bihari gyűjtésében e szó hangsúlyát sajnos nem jelölte (BL. IV, 122) s ebből talán az elterjedtebb *birış* változatra szabad következtetnünk.

nem ismeri). — Szárm.: *biršhegaluěc* 'bírságo lni' (231, *globěc* a.). Ezen ígére legrégebb adatunk 1628-ból van: *să poată despărți și birșăglui*, StD. XII, 281 (Nagyszeben); Corbea viszont a *birșugui* alakot használja (393, 395). Szótári adatunkhoz közelebb áll *birșăgălui* (1748: StD. X, 50), *birșegălui* (idézi Mándrescu, El. ung. 45), *birșăgului* (Molnar, Wb. 129, vö. 1841: StD. XII, 216; Fogaras). A mai népnyelvben *birșăgui* és *birșăgului* olykor egyazon nyelvjárásban is előfordul (AP.).

biftatuefe (bistătuesc) 'adlecuro, certum reddo' (57) < m. *biztat* (ejtsd: *biztat*). A Partiumban, valamint SzD., K., TÁ. és AF. m.-ben járatos szó (vö. Moldován, Ung. IV, 97, Af. 101), UJ. ismeri azonban Hátszegről is. Már 1697-ben előfordul Viski zsoldtáiraiban (id. Moldován, Af. 30). B.-ban *bistătui* (pl. nu mă *bistătui* atita, DJ.), az Avasvidéken *bd'iztăti* (Caba 95), a Szilágyságban pedig, egyszerejtés révén, *bd'isti* (pl. *bd'ist' ești e-l* să margă măi *iut'e*, MZ.). Naszód-ról AP. a *bd'istătuiesk* alakot 'asigur, biztosít' jelentéssel ismeri.

bitáng ért. n. (57), vö. *bitangu* 'vagabundus, bitang' (Lex. Bud. 57). Az utóbbi fontos adat, mert benne a m. *bitang* szónak eredeti jelentése tükröződik. Ugyanezen értelmet őrzí *bitang* a mócok nyelvében (umblă de *bitang* încoaci și'ncolo, Stan 27) és AF.-ben (*bitang, bităngălesc* Moldován, Af. 90); idetartozik még a hátszegi *bitangă* 'vită fără stăpân' (Densusianu, Hațeg 310) és származékszóként az avasvidéki *bitangău* (Caba 95),⁵¹ valamint az ugoceamegyei *bd'itangos* (AAF. VI, 217). Egyébként általában 'törvénytelen gyermek, copil din flori' jelentéssel bír (már 1803-ban: copii *bitanți*, StD. XII, 148, egyéb adatok DAcR. I, 569, D. Șandru—F. Brînzeu, GS. V, 325, VI, 233 [Zsinna], Alexics, Nyr. XVI, 355, Barbul 44, MZ., St. Binder, Kind, Knabe, Mădehen in Dacor. Cluj, 1932, 33 s ehhez Șt. Pașca, VII, 396, továbbá Tamás, Ug. 10).

boághe 'meta, cumulus faeni' (61) < m. *boglya* (vö. DAcR. I, 584). E. a. a Bánsági Névtelennél: *bogye* 'cumulus, acervus' (20), kevéssel utóbb előfordul Viski zsoldtáiraiban (id. Moldován, Af. 101). Használja Șincai is: în *Boghiiuri*, sau în Capite. Econ. 65 (vö. Gáldi, MNy. XXXIX, 364). Alexics csak B. és A. m.-ből ismerte (Nyr. XVI, 399, vö. *boad'e, bod'ă*, DJ., *bogie*, Țiuera, Pietre 74, Nagylak), pedig megvan másutt is, pl. *boaghe*, Pașca, Gl. dial. 10 (Naszód vid.), *boghie*, Costin, Gr. băn. I, 62, *boghiiu*, C. Pașca, Ung. VI, 163 (Zajkány, H.). Alakv.: *buglă*, GS. VI, 234 (Zsinna, Szeb.), *boglă*, Densusianu, Hațeg 310. Moldvai és havaselvi adatokat közül DAcR. i. b., vö. még Dumke, Jb. XX, 109, Pamfile, Agricult. 159.⁵²

boághe 'bubo' (61, vö. még **boghiiu* 63, *boághe* 72, *buha* a.) < m. *bagoly* (*bagly*-ot). Kérdés, vajjon kiejtés szempontjából különbözött-e az előbbi szótól. Már Cantemirnél előfordul (DAcR. I, 584); a délmoldvai népnyelvből id. Pamfile, Sărb. 113. Figyelemre méltó alakv.-a *buóge* 'buhă' (St. Stinghe, Jb. VIII, 81, Bolgárszeg, Br.). Erdély egyes részein 'ölyv' jelentéssel bír (vö. *boghiiu* 'uliu', Viciu 90; ld. még: *mî-o dus bod'u om puî*, MZ.). — Szárm.: *boghigău* 'șorecar, Buteo vulg.' (Vaida, Tribuna VII, 341).

⁵¹ Végződése talán az ugyancsak Caba közölte *vandralău* (< *vándorló*), valamint a szilágysági *ciovorgău* (< *csavargó*), *techergău* (< *tekerő*) mintájára. Az utóbbiakról Coman, Gl. dial. 20.

⁵² Az ALR. I, 9 térékepe szerint egy besszarábiai ponton (665) *smoc de păr* a. m. *yo buiăjje, șumuiag*. Nyilván a Kárpátokon innenről származó kivándorlók vitték ily messzire mindkét magyar szót: *șumuiag* < m. *csomó* + r.-ag, *buiăjje* pedig nyilván *boaghe*, vö. a magyarban is "boglás haj; olyan a feje, mint a szénaboglás", stb. (Molnár Gy. ezt az adatot nem közli).

bocáo 'bocalium, bokály, Botelie mit engem Halz' (62, vö. *bocalu*, Lex. Bud. 59). A *bocal* szónak ezen változatát csupán két adatról ismerem: Magyar-nemeyén *bokáo* (többsé *bokái*) 'hosszúnyakú kancsó' (KB.), Hátszeg környékén *bokáo* egy (állítólag fából való) edény neve (UJ.). Mint a *KK*-i *bocáiu* (DAcR. I, 592), úgy valószínűleg ezen változat is a m. *bokály* átvétele (vö. EtSz. I, 456).

***boconciu** ért. n. (62) < m. *bakancs*, szárm.: **boconciojhu* (u. o.) < m. *bakancsos*. Az alapszó elég régi a románban: adatok Moldvából a XVII. sz. elejétől (DAcR. I, 594), vö. még Cihac II, 483, Alexics, Nyr. XVI, 399–400, Stan 28, Caba 95, Vaida, Tribuna VII, 341, *bokanč*, *bokonč* DJ., MZ., stb. Néhol visszakövetkeztetett *bocancă* alakot találunk (Cihac, i. h.). — A *boconcioș* alak legrégebben Koncz J.-nél van meg: Militári *Bakantsosi* (Ung. IV, 324). Újabb népnyelvi adatok: *bocončoș*, Barbul 44, Hetco 44, *bokončuș*, DJ.

hogajie 'onus... bagazsia' (63, vö. Lex. Bud. 60). Noha DAcR. I, 596 csak a n. *Bagage* szóra utalt, inkább a m. *bagázsia* (EtSz. I, 223) átvétele, vö. *hogajie*, Šincal, Hr. III, 177, *bagasie*, Bobb I, 91, *bogažie*, Alexics, Nyr. XVI, 399, *bogajě*, Šlan 27, *bogažie*, *bogažŕ*, DJ. LM. szerint a Kárpátokon túl ismeretlen (Gl. 80, vö. *bagagiu* < fr. *bagage*, Pontbr. 61).

***hogorie**, ért. n. (63), vö. *bogorie* 'bagaria, vagy bagaria bőr' (Lex. Bud. 60; a m. szóról EtSz. I, 222–3). Valószínűleg szótárunkban van az e. a., vö. még Alexics, Nyr. XVI, 399, Moldován, Af. 90, Stan 27, Viciu 20, stb.

boland (*bolind*) = nebun (63) < m. *bolond* (Alexics, Nyr. XVI, 400, stb.). E. a. a Lex. Mars-ban (*bolond* ~ *bolund*, Tagliavini 103), de előfordul másutt is a XVIII. sz.-ban: aŭ venit *bolánzii* asupra noastră (StD. XVIII, 241, id. DAcR. I, 605). A mai népnyelvi változatok több típus között oszlanak meg; a Klein feljegyzésében meglévő *i* vokalizmust mutatja *buolindu* (ALR. I, 119, *Szeb.*), *bolind* (ALR. I, 134/85, *H.*), spítála *bolindă* (ALR. II, 114/47), Bánság északi része, valamint casa *bolínzilor*⁵³ (id. h., 58. p. A.) északabbra viszont többnyire a *bolund*-típust (ALR. I, 134–103, 138, 98, 285, stb., továbbá Magyar S., AECO. VII, 521, Vaida, Tribuna VII, 341, Birlea I, 41, E. Petrovici, AAF, V, 136 MZ., stb.), B.-ban pedig a legmagyarosabb *bolond*, *bolonz* alakot találjuk (ALR. II, 114/325), vö. Weigand, Jb. VI, 51).⁵⁴ — Szárm.: *bolanzéjc* 'bolondozom, meg bolondulok' (63), vö. *bolaenfejsk*, Molnar, Sprac I. 258, valamint DAcR. I, 605. Északabbra ez esetben is *bolunzi* járatos, vö. Mândrescu, El. ung. 46–7, Birlea II, 43, ALR. I, 142/98, 138, 249, stb. *Bolondzi* változat akad a mócoknál (AAF, V, 141), Sz.-ban pedig *bolondzi* (MZ.). — *bolanzéjhte* 'bolondul' (63), vö. *bolonseste* 'dementer', *bolondseste* 'indocte' (Lex. Mars. 426, 1086); később csak. Tichindeal-nál fordul elő (DAcR., i. h.). — *bolanzie* 'bolondozás' (63), B.-ban *bolunzie* (DJ., vö. *bolundie*, Bobb I, 125), még északabbra pedig *bolonciag* (AAF VI, 193, U. < m. *bolondság*, s ehhez Tamás, Ug. 12)⁵⁵ Legrégibb hasonló adatunk *bolunsia* 'dementia' (Lex. Mars. 425).

⁵³ Vö. m. *bolondok háza* 'elmeógyógyintézet', valamint alább 55. j.

⁵⁴ Mindezekre, valamint egyéb kisebb típusokra nézve (pl. *bolind*) vö. Márton Gy. 10–11.

⁵⁵ Valószínűleg *bolonciag* alakv.-a *bonciag* 'cucutá' (E. Petrovici, AAF, V, 125, Aranyosfő, TA). — Itt jegyezzük meg azt is, hogy az egyes alakv.-ok eloszlása persze nem egészen egyöntetű, azaz a különböző származékokban más-más vokalizmus jelentkezhet. MZ. nyelvjárásában *bolondzi*, *bolonzán'ie* mellett *kasu bolánzilor* alakot találunk, E. Petrovici *bolund* mellett *bolondzitu* alakot jegyezt fel (AAF, V, 136, 141), stb.

bolta 'officina, fornix, *bolt, bót, Gewölb' (64, vö. Lex. Bud. 61—2)^{55a} < m. *boll* (< ol. *volla*, EtSz. I, 463, SzófSz. 23—4). E. a. *boltă*, Corbea (id. Göbl, Szót. 17), s a XIX. sz.-ban közönséges a Kárpátokon túl is (DAcR. I, 611). Ma inkább erdélyi tájszó, alakv.: *boltă*, 1804: StD. XII, 152, GS. VII, 177 (Klopotiva), *boldă*, GS. V, 325 (Zsinna), *bold*, Vaida, Tribuna VII, 341, Al-George 33, Mándrescu, Lit. pop. 19, Moldován, Ung. IV, 97, stb. *B.*-ban *bold* és *bolt* egyaránt él, bár D. Şandru csak *bold*^a alakot közöl (BL. IV, 122). Előfordul az erdélyi irodalmi nyelvben is, pl. *boltă*, Breazu, Pov. 180 (I. Berescu, F.). — Szárm.: *boltă/flu* 'tabernarius' (64), vö. m. *boltoş*. Alakv. *boldoş*, Moldován, i. h., *boldaş*, Vaida, i. h., D. Şandru, Bd. IV, 122, MZ., DJ. (adatok a *boltăşiţă* származékra 1804 óta, ld. DAcR. I, 612).

borzóflu 'impexus, hilpidus' (65, vö. Lex. Bud. 63) < m. *borzoş, borzas*. A népnyelvi, általában használt *borz* 'ébouriffé' szónak (DAcR. I, 623) kifejezetten erdélyi változata. Alexics szerint „Arad megyében, Biharban s itt-ott Erdélyben használatos“ (Nyr. XVI, 401). Şt. Paşca szerint „*borzoşă* (ló sörényéről) rászpándit în nordvestul și centrul Transilvaniei, e sinonimul lui *zbărliť*“ (DR. V, 292). Az ALR. *sbărliť* térképe alapján (I, 66) pontosabb eredményre jutunk. Ebből kitűnik, hogy *borzoş* a Partiumban és Erdély északi felében járatos (elterjedésének legdélibb pontjai 136—140, tehát kb. a Maros vonala, vö. még Márton Gy. 11). Még északabbra, *M.*-ban az ugyanezen tőhöz tartozó *burzuluit*-típust találjuk.⁵⁶ A hangsúly ingadozik (vö. Treml, Dyn. Wortakzent 47), azonban *borzoş* alakot az ALR. csak a 359. pontról közöl. Egyéb említések: Pontbr. 83, LM., Gl. 86, Vaida, Tribuna VII, 341 (vö. még MZ.), Caba 95, Stan 28, DJ., KB. stb.

bolhea 'hordócska, átalag' (65, vö. Lex. Bud. 63) < m. *bocșka* (DAcR. I, 623, EtSz. I, 429). *B.*-i népnyelvi szó, vö. Moldován, Ung. IV, 98.

bóta 'bot' (66), Tagliavini a Lex. Mars. *bota* 'fustis' adatát a szerb *bota* szóból származtatta, azzal a megjegyzéssel azonban, hogy az utóbbi a szerbben nagyon ritka (141). Így inkább DAcR. I, 628 nézetét kell követnünk, amely szerint a m. *bot* átvételével van dolgunk. Egyéb adatok: *botă*, Birlea I, 35, Hetco 44, Caba 95, Al-George 33, AAF. VI, 215 (*U.*), *boată*, Densusianu, Hatég 259, 260, 310, E. Petrovici, AAF. III, 147 (*KSz.*), Gregorian, GS. VII, 183 (Klopotiva), stb. Számos északerdélyi adatot közöl Tamás, Ug. 12.

***brofhtian**, 'liléc' (69), vö. *brostenu* v. *boroslan* (Lex. Bud. 67), *boroslan* 'Syringa vulg.' (u. o. 623, *scrinte* a.) < m. *borostyan* 1. 'Hedera helix' (közmagyar jelentés), 2. 'Syringa vulg.' (csak Erdélyben járatos, vö. EtSz. I, 488, MTSz. I, 168). Érdekes, hogy Molnar éppen a *Syringa vulg.*-ra (= liliac) vonatkoztatta a *brostian* elnevezést; Cihac mindkét növényre érti, sőt harmadikul még a *Daphne mezereum*-ra is (II, 484, vö. Alexics, Nyr. XVI, 401), viszont a DAcR. csak 'Hedera helix' értelmezéssel közli (I, 621, ld. ehhez AAF. VI, 294, *U.*, *brost'an* a. m. *iederă* AP., KB.). Ha azonban a növénytani terminológia legfőbb forrására, Benkő szógyűjteményére gondolunk, figyelemre méltónak látjuk, hogy nála *boroslan* (< m. *boroszlán*, EtSz. I, 489—90) kifejezetten 'Syringa vulg.' (Coteanu, 9. sz.)⁵⁷ Ezen adat jelentőségét az a tény sem csökkentheti, hogy Cihac szerint *boroslan* 'Hedera helix' (i. h.), mivel Benkő *boroslan* adatának közvetlen folytatását kell látnunk a hátszegi *brusuian* 'Syringa vulg.' alakban

^{55a} Vö. még *păsatu de boltă* 'kőles kása' (L. x. Bud. 486).

⁵⁶ Birlea-nál is: Toader cel *burzuluit* (II, 217, vö. Barbul 63).

⁵⁷ Benkő adata m. nyelvtörténeti szempontból is fontos: az EtSz. e. a. *boroszlán* szavunkra csak 1807-ből van, Benkő feljegyzése viszont 1783-ból származik.

(UJ.). Az is fontos körülmény, hogy Moldován *SzD.*-ban a *boroștean* alakv.-ot 1. 'borostyánkő', 2. 'orgona' jelentéssel jegyezte fel (Ung. IV, 98), meg sem említve a 'Hedera helix' jelentést. Egészen természetes tehát, hogy Molnar *brostian* adata a kifejezetten erdélyi 'orgona, Syringa vulg.' jelentéssel bír, amit a Lex. Bud.-ből idézett második adat is bizonyít.

búda 'latrina' (71, vö. Lex. Bud. 71) < m. *buda*. DAcr. I, 672 csak a Lex. Bud. nyomán közli, pedig közönséges m. jövevénytörző az erdélyi r. nyelvben. Predeticinél *Abtritt* a. m. 'essitore, umblatore, cacastore, *buda*' (I, 50), Molnarnál *budă* 'das heimliche Gemach' (Sprachl. 87). Moldován szerint egész Erdélyben általános (Ung. IV. 98); egyéb adatok: Conea, Clopotiva I, 292, UJ., Țiucra, Pietre 55 (Nagylak); KB., DJ., MZ., stb. A Kárpátokon túl ismeretlen (LM. Gl. 97).

buduluefe 'in mundum abeo, vagor, *erro, budosom, bujdosom' (71, vö. *buduluescu* I. 'solicite scrutor, perscrutor: keresgélni, kaparászni...' 2. 'erro, vagor, ci' cumeo, peregrinor: bujdosni, bulyongani'. Lex. Bud. 72). Amint a DAcr. I, 674 értelmezéseiből is nyilvánvaló (I. 1. 'error', 2. 'chasser'; II. 'fouiller') természetesen a szótárunkban szereplő értelmezést kell elsődlegesnek vennünk: nyilván a m. *bódul* (~ *búdul*) ige régi konkrét 'errare' jelentésével került át a r.-ba.⁵⁸ A 'bujdosás' fogalma nyugtalan keresést is jelenthet, amint azt a Lex. Bud. 2. értelmezése, továbbá a bánági a *budului* 'a scötoci' ige bizonyítja: *am budului* tot și n'amputat să aflu (Costin, Gr. hân. 65). Ugyancsak a 'bújdos' alapjelentésből fejlődött a szilágysági a *budului* 'a alunga, a face cineva să ia lumea pe cap' (Vaida, Tribuna VII, 341, vö. Pașca, Gl. dial. 12, Mândrescu, El. ung. 49–50). Mindezen jelentésárnyalatokat mintegy összefoglalja Pontbr. 89 adata: *budului* I. 'scruter, examiner, axec soim, sonder', 2. 'éplucher' (?), 3. 'chasser, mettre dehors, expulser'. — Ugyanezen szócsaládba tartozik még *bodărlău* 'bujdosó' (Drăganu, DR. V, 895), valamint a *budurli* 'a se căra, a se depărta' (Pașca, i. h. Beszterce).

***budushlau** (budușlău) = shtrengáriu (488, vö. Lex. Bud. 72) < m. *bujdosō*. Eredetibb alakja *budușău* (Corbea 510, vö. Göbl, Szót. 17), azonban már 1582-ben megtaláljuk a *budușlău* alakot is (Palia, Roques kiad. 25; egyéb régi adatokat — Moldvából is — id. DAcr. I, 674). Később erősen pejorativ árnyalatot nyert; *M.*-ban *budușlancă* 'femeie fugită dela bărbat' (Papahagi, Maramureș 215, vö. Drăganu, DR. IV, 1089).

***bulciu** = taerg (521) < m. *būcsū*, alakv. *būlcū* (EtSz. I, 428). Mint a m. szónak, úgy a r. nyelvjárási *bulciu*-nak is legáltalánosabb jelentése 'fête anniversaire ecclésiastique, grande fête d'une église, kermesse', azonban előfordul 'foire tenue le jour d'une fête' jelentéssel is (DAcr. I, 454). Szótárunkban általában 'vásár' (vö. Mândrescu, El. ung. 53).

buhluuefe 'moerore, triftitia, molestia afficio' (74) < m. *būsul*. E. a. a XVII. sz. 2. felében: *bushluiesk* 'conturbo', *bushluieskumē* 'conturbor' (An. Ban. 22), később használja Viski *bușluiesc* alakban (Moldován, Af. 101), vö. még *bujchu-*

⁵⁸ E jelentés a NySz. és EtSz. értelmezé-eiből nems világlik ki elég élesen, s ezért érdemes egy-két példára utalni: Föld népe fut, a fő népec *būdullac* (Göresöni A., NySz. I, 258) | Életem istentől el távozott s *bódull* bolygó rühes juhkont ki pusztára szorult (Rimay J., i. h.). Mivel a *bódul* ige *bód*-töve minden valószínűség szerint *bolyong* családjába tartozik (EtSz. I. 432, SzófSz. 22), az általunk kiemelt régi konkrét jelentést a m. ige etymonja is támogatja. Egyébként már Alexies a. m. **bujdol* ~ *búdol* alakból indult ki (Nyr. XVI, 402); a DAcr. m. etymonja (*elbódul*) valószínűleg azzal magyarázandó, hogy a fentebb Rimayból id. példánk a NySz.-ban *elbódul* alatt található.

luc/sk, Molnar, Sprachl. 258, Wb. 21., továbbá Alexics, Nyr. XVI, 403, DAcR. I, 709, stb. — Szárm.: *bushuluire*, *bushuluit* (i. h.),⁵⁹ a régi nyelvben gyakoribb *buş(u)luală*, pl. *bushluală*, An. Ban. 22, *bushuale*, Viskiből id. Moldován, Ung. 98, 1725: *buşuluală*, StD. XII, 29 (Brassó); *buşul'gală*, *buşulie*, valamint maga az a *buşuli* ige ma is él B.-ban (DJ.).

**caladau* (caladău v. calădău, esetleg călădău) = *groff* 'börtön, kaloda' (238, *gros*-nak e jelentéséről DAcR. II, 318) < m. *kaloda* 'numella, vinculum, cippus, pedica, infamis cippus' (PPB. 1801). Mai adatként idézhető az avasvidéki és ugocsamegyei *calodă*, vö. Tamás, Ug. 12. Molnar adatával kapcsolatban lehetséges, hogy a-zó erdélyies *kalada* alakv. került át a r.-ba, vö. **gabanăshu*, 130—1.

calit(z)ica 'cavea' (83) < m. *kalicka* (*kalitka* 'cavea' nyj.-i alakv.-a, vö. MTSz. I, 1024). *Kalitka* átvételei: *kêlitkê*, An. Ban. 65, *căletcă*, Ţichindeal, Fab. 293, GN. 119 (Zsoszány, H.); *călietcă*, ALR. II, 137); *calitca*, Bobb I, 152, *calitcă*, Barbul 44, *kalitkă*, UJ., stb. *Kalicka* átvételéről tanuskodik: *kalizka*, Molnar, Sprachl. 373, *căliţcă*, Şineai, Econ. 185, 187 (MNY. XXXIX, 364), *kălickă*, Alexics, Nyr. XVI, 497, *căliţcă*, Caba 95, *călică*, Densuşianu, Haţeg 60, *călică*, Paşca, Gl. dial. 13 ('inchisoare, temniţă' értelemben is, vö. Alexics, i. h.). Két más északerdélyi adatot idéz Márton Gy. 22. MZ. ismeri a Sz.-i *gălitică* alakv.-ot is, a r.-ban keletkezett zöngésüléssel. Vö. még DAcR. I, 49, Göbl, Szót. 35.

canceu 'urceulus [!], cantarus (86) < m. *kancsó*. A Lex. Mars. *kancsol* adatától eltekintve, e. a. erre a népnyelvi szóra, amelyet DAcR. I, 74 és Tagliavini, Lex. Mars. 111 csupán újabb gyűjtésekből idéz. Vö. még Hetco 45, Moldován Af. 90, E. Petrovici, AAF. V, 170 (Aranyo-fő, TA.), DJ. (B.), MZ. (Sz.), *cănceu*, Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 82, *kans'oŭ*, Weigand, Jb. VI, 77. — Az erdélyi r. irodalmi nyelvben szintén *cănceu* (Breazu, Pov. 94).

capaluŭe (căpăluŭe) 'fodio' (87) < m. *kapál*. Legrégibb adatunk Şineainál: se sapă (*căpăluŭe*) legumile, Econ. de câmp 119, vö. *căpăluit*, u. o. 41. A Lex. Bud. nem közli, de megvan Bobbnál: *copelui* (II, 563). Vö. még *căpăluŭi*, Stan 29, Conea, Clopotiva II, 302, KB., *căplui*, AAF. VI, 294 (U.), *căpăli*, DAcR. I/2, 95, Moldován, Af. 90, S. Pop, AP., *copăli*, DJ. (B.)

capau (căpău) 'canis venaticus' (87) < m. *kopó*, *copoiu* erdélyies alakváltozata, vö. DAcR. I/2, 101, Tiktin 412. Alakv.: *copou* (135, *cotaieiu* a.). E *copou* változatot közli Barcianu, *kopău* formában Alexics, Nyr. XVI, 544; *căpău*-hoz ld. *kêpêu*, Molnar, Sprachl. 54, Stan 29, UJ. (Hátszeg), *capău* alakot közöl Barbul 44, Papahagi, Maramureş 216, Bîrlea II, 213, 296, D. Şandru—F. Brînzeu, GS. VI, 234 (Zsinna). Nyilván visszaható hasonulással van dolgunk (*copou* > *copău* > *căpău*, vö. Ht. 30.).

caput (căput?) 'veftis eŭt gallica, et germanica . . . *k a p u t, hofzu, vagy Németh köntös' (89, vö. 451, *roc* a.). Adatok a XVIII. sz. vége óta (1791: blănită *căputului*, Iorga, Acte rom. şi câteva grec. nyomán id. Tamás, Ksz. 37, más adatok DAcR. I, 116). Szótárunk értelmezéséhez legközelebb áll Konec J. szövege: Ave in grumáz un *kaput* — Frantozest [!] si szárika (Ung. IV. 308), vö. még Molnar Wb. 110, Bobb I, 163. Újabb népnyelvi adatokat közöl Göbl, Szót. 36, vö. még *căput* 'laibăr' (Densuşianu, Haţeg 312), *căput* 'veston de lână, űesut, flanelă' (AAF. III, 147, Bănság), *caput* 'haină de luat în spate' (Conea, Clopotiva II, 519, vö. Gregorian, GS. VII, 149, 184), *căput* 'jachetă scurtă' (MZ. Sz., DJ. B.), stb.

⁵⁹ Az utóbbi szárm.-hoz vö. 1803: el a răspuns cam *buşuluit*, StD. XII, 195 (Kőhalom). A modern népnyelvben *buşulit* (Weigand, Jb. IV, 326).

***caralábe** (vagy *cărălábe?*) 'karalábé' (90), alakv. *[*calar*]áb (81), vö. *călărăbă* (Lex. Bud. 86) ~ *cărălabă* (u. o. 98) < m. *karalábé* ~ *kalarábé*. Adatok a XVIII. sz. végétől, vö. DAcR. I/2, 32, LM. Gl. 113, 117, valamint *cărălabele*, Şincai, Econ. 156, *călărăbă*, Molnar, Wb. 78, *cararabă*, Papahagi, Marameureş 216 (s ehhez Drăganu, DR. IV, 1081). Szórványosan felbukkan a Kárpáton túl a köznyelvi *gulie* helyett, vö. *chelerabă*, S. Puşcariu, DR. IV, 718 (Mehe-dinţi), moldvai adatok DAcR. i. h. B.-ban ma *caralabă* (DJ.), Sz.-ban *cărălabă* járatos (MZ.). Az erdélyi r. irodalmi nyelvben szintén *cărălabă* (Breazu, Pov. 310).

carazuéfc (*cărăzuesc*) = *imparez* (91) < m. *karózni* (nem *körözni*, ahogy DAcR. I/2, 131 véli, vö. Drăganu, DR. V, 338). DAcR. csak Kuzsirból idézi 'a așeza parii dela vie în rând' értelmezéssel. Barbul J. közlése szerint *Szfm.*-ban, Remetemező környékén *korázlu*, *korázli* alakban járatos.

cariga (*cărigă*) 'rotula' (91) < m. *karika*; már a Bánáti Névtelennél *Kériké* 'rotula' (66). Újabb népnyelvi adatokra nézve ld. *cărică*, DAcR. I/2, 143, Gregorian, GS. VII, 149, 155 (Klopotiva).

***căffaluese** (*casăluesc*) 'abrogo, abolio, caffo' (93) < m. *kasszál* < késői lat. *casso* (vö. fr. *casser*). Más forrásból nem ismerem. A Lex Bud.-ban *scadu* pre cineva din vreo slujbă német értelmezése 'cassiren, absetzen' (614).

***cătrítz** (*cătrit*) 'ornitotrophium' (95) < m. *ketrec*. Gyakrabban *cătreț* (DAcR. I/2, 217–8; e. a. 1806-ból, vö. Şincai, Econ. 106 s ehhez Gáldi MNY. XXXIX, 365). Alakv. *chetreț* (Moldován, Af. 90, DJ., B.), *cotreț* (GS. II, 51, Molnár Gy. 23, A.; az *o-e* vokalizmus *coteț* nyomán).

***cheffhéi** 'ke f e l y, weißgefleckt' (104) < m. *kesely* 'varii coloris' (PPB. 1801). Ezt az állati színnevet DAcR. I, 338 a *cheș* (< m. *kese*) melléknév *cheșeu* változataként csak a móc vidékről *cheșéiu* alakban pedig csak Szeben környékéről idézi (ld. még *keșei*, *keșeje*, GS. VI, 239, Zsinna). Régi adatok csupán a *cheș* alakra vannak (1680: *Thiasi*, 1688: *Tyass*, 1722: *Kesche*, stb. Pașca, NP. 209). Alexicsnél (Nyr. XVI, 499) szintén csak *kes*, *les* 'kese ló' szerepel, vö. még *Chesē* 'ökörnév' (Stan 30). B.-ben *kēșei* járatos (DJ.); KB. szerint Magyar-nemegyén *k'eșei* 'pork kare íj alb la mn'izlok.⁶⁰

chilin 'distincte . . . separativ' (105) < m. *külön*. A Lex. Bud.-ben melléknév is, 'distinctus, varius, diversus, separatus' értelemmel.⁶¹ Mint önálló adverbium, régies (vö. DAcR. I/2, 355, továbbá *chilin* 'seorsim' An. Ban. 68, *chilin* 'seorsim', Corbea 612, *chilin-chilin* 'si(n)gillatim', u. o. 620), de még a népnyelvben itt-ott előfordul, pl. *tătă fata-ș pune chilin în pahar*, AAF. I, 207 (Avasvidék), ld. még Drăganu, DR. VI, 248. — Közönségesebb helyette *de chilin* (164, vö. Lex. Bud. 168); már így Şincaínál: *Oilor celor de a făta trebue făcut Coșeriū (Ocol) de chilin*, Econ. 88, vö. még 1817: *casa de chilin*, StD. XII, 205. 1822: *preșitele despărtite dechilin pot sta*, Diaconovici-Loga, Gramm. 151. Népnyelvi példák: Stan 30, Al-George 33, Hetco 50, Moldován, Af. 90, Costin. Gr. băn. 99, Haneș, T. Olt. 115, stb. — Szárm.: *chilineșc* 'distinguo, separo, *megválasztom, absondern, unterscheiden' (104), vö. Lex. Bud. 115 (*clinesc* is, „a Lat. *disclino*"), DAcR. I/2, 355, Moldován, Ungaria IV, 153, *chilinghesc*, mă, Vaida, Tribuna VII, 362, Măndrescu, El. ung. 59; *chilinit* 'distinctus, separatus'

⁶⁰ Aligha tartozik ide, Drăganu véleménye ellenére, *cheșeli* 'cavitataea dintre cei doi pinteni' (St. Pașca, DR. V, 303). Kétes adat: *cheșei* [!], Țiucra, Pietre 69 (Nagylak).

⁶¹ Melléknévi használatához, mely szótárunkban nincs meg, vö. 1799: *chiline* Nații *chiline* au cuvinte, Iorgovici, Obs. 21, 1822: *cu chilină venerație o închin strălucitului nume al Măriei Tale*, Diaconovici-Loga, BHS. III, 399.

(105), már a Lex. Bud. sem közli: *deſchilîneſc* (offibefe) *diftingvo*, *separo*, *segrego* v. *deoffebefe* (171), *deſchilînire* 'diftingtio', *deſchilînîl* 'diftingtus' (i. h.), vö. DAcR. i. h., Tiktin 526, Al. Nyr. XVI, 500, Mándreſcu, El. ung. 58–59, Predetici I, 46, Diaconovici-Loga, Ort. 15–16, Gramm. 21–22, Molnar, Wb. 2, *deſchînire*, id. Gávaneſcu, Ioan Monorai 8., *deſkliñire*, Weigand, Jb. III, 314 (Bánság), *deſchilînd'i*, Stan 49, *deſ'ilînd'i*, MZ. (Sz.), stb. Az erdélyi írott nyelvben soká megmaradt, még 1875-ben is használja Caba P. a *deſclînîl* melléknevet: *frumſetia deſclînîta* (Fam. 1875, 557), vö. m. 'különös szépség'.⁶²

**chimintueála* (afpreála) 'amylum, keményítő', **chimintuêfe*, ért. n. (106) < m. *keményít*. Valószínűleg bánsági és délerdélyi szó; DJ. közlése szerint Nagyváradon egy buziási születésű, 69 éves mosónő nemrég használta a főnevet *chimintuială* változatban (vö. *chilin* > *cilin*, Ţiuera, Pietre 55, Nagylak: *chindeu* > *cingeu*, Costin, Gr. băn. 81).^{62a} A hátszegi születésű UJ. határozottan emlékezik a szülőföldjén hallott *tsimîntuială*, *tsimîntuieſte* alakokra. Erdély más vidékein inkább *afpreală* járatos (DAcR. I, 318, Lex, Bud. 36, MZ.); ezen utóbbi szó a m. *keményítő* (vagy a n. *Stärke*) tükörszavának látszik, de lehet, hogy az egyezés pusztán a szemlélet azonosságán alapul.

chimuluêfe 'parfimoniam exerceo, parce utor aliqua re, kímélem' (106, vö. 386, *paſtrez* a.) < m. *kimél* (tehát nem *kémel*, *kémelel*, DAcR. I/2, 332 vagy *kimül*, Tiktin 340). Szótárunk bizonyosságot szolgáltat azon a *chimului* ige létezésére, amelyet Tamás a *cu nechimuluita* kifejezésből csak visszakövetkeztetett (MNy. XXVIII, 248).⁶³ — Alakv.: *k'imelui*, KB. (Nagyfalu, Sz.). — Szárm.: *chimuluire* 'parfimonia', *chimuluitóriu* 'parcus, parcipronus' (106, vö. 386, *paſtrate*, *paſtrat* a.).

**chinez* = birau, jude (109) < m. *kenéz*. A Lex. Mars. *kiness* 'iudex' (1240) adatával együtt érdekes példát nyújt e régi elem megmaradására, 'falusi bíró' jelentésben (DAcR. I/2, 362, Tagliavini, Lex. Mars. 112). Az erdélyi r. irodalmi nyelvben is előfordul (vö. Breazu, Pov. 329, I. Popovici-Bănăţeanu nyomán).

chindeu 'mantile' (106, vö. 488, *ſhtergáriu* a.) < m. *kendő*. DAcR. I/2, 361 e. a.-a csupán 1752-ből, pedig megvan már a Lex. Mars.-ban (vö. Tagliavini, u. o. 111). Egyéb népnyelvi adatokat közöl Tamás, Ksz. 38, továbbá *kindeu*, GS. VI, 239 (Zsinna), *tz'indz'eu*, Conea, Clopotiva II, 520, *t'ind'eu*, UJ. (Hátszeg), *k'ind'ou*, Weigand, Jb. VIII, 315 (Vledény, F.), *chindeu*, Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 64, *tindeu*, Moldován, Af. 98, *t'indee* 'ſtergare', E. Petrovici, AAF. V, 131 (móc vidék), *t'indău*, DJ. (B.), stb. Az ALR. két középerdélyi *t'ind'eu* adatára utal Márton Gy. 22.⁶⁴

chifchîneu 'strophium, kefkénő' (108, vö. még 53, *baſma* a., 338, *maſrama* a., 370, *naſrama* a.) < m. *keszkenő*. Legrégibb alakv.-a *cheschen*, Bariţiu, Cat. calv. 22, 125. Újabb adatok a XVIII. sz. közepe óta, vö. DAcR. I/2, 382, Alexics, Nyr. XVI, 499, Tamás, Ksz. 38. Egyéb adalékok még: *t'ist'îneu*, UJ. (Hátszeg), *ciſcîneu*, Popovici, Rum. Dial. 165 (Erdőhát, H.), *câscăneu*,

⁶² A DAcR. nem közli a *deſchilîna* változatot, amely bánságinak látszik, vö. se *deſchilîneză* ſi iarba c e ce pre d nſele (livezile) creſte, Obradovici, Econ. 75, *deſchilinare*  ntre omenii cei proſti ſi  ntre cei  nve aţi, Iorgovici, Obs. 75.

^{62a} Valószínűleg téves visszakövetkeztetéssel keletkezett: *cheluit* (F.) < *celu * < m. *csal*, Viciu, Supl. 4.

⁶³ A *cu nechimuluita* kifejezéshez vö. még *nechimuluit* 'ingrozitor, tare, mult de tot, amarnic', pl. ſi striga amarnic, *nechimuluit* striga (Furfun , Vremuri  nt. 92, Dorohoi).

⁶⁴ U.-ban megvan a szó  sszetett alakja is: *iebhendeav z *, AAF. VI. 46 (< m. *zsebkendő*; a v gz d shez v . *k'indeav r *, BL. II, 211, m c vid k).

Conea, Clopotiva I, 273, II, 530, *chēschēn'ēu*, Barbul 45, *koşkon'eug*, Weigand, Jb. VI, 77 (Szamosvidék), *cheschen'iaua*, Vaida, Tribuna VII, 362, *cheschenău*, AAF. I, 191 (Avasvidék), *chescheneu*, Birlea II, 270, *chischin'eu*, AAF. VI, 46 (*U.*) s ehhez Tamás, Ug. 13, stb. — Szárm.: *kiskinuță*, Brăiloiu, GS, 64 (Avasvidék). — E nagy elterjedés láttára joggal emlékezhetünk vissza a XIX. századi eleji nyelvtisztító törekvések hiábavalóságára. Budai (-Deleanu) János még így írt 1818-ban, román-német szótára előszavában: „Nu să supere nice Dumnealor Ardelenii și Ungurenii, când în zadar vor căuta *chischineul*, *necrăvălăul*, *hinteul*, *copirișăul* cu oghiale, *epulatiurile*, *tistiile* și mai multe de aceste” (id. I. Sân—Giorgiu, RFR. 1944. febr. 407).

**ehiffug* 'szerszám' (108, vö. 247, *horăta* a., 480, *serfámuri* a.) < m. *késztség*, a. m. *szerszám* (MTSz. I, 1117, DR. III, 742). Csak újabb népnyelvi adatokból ismeretes, vö. DAcR. I/2, 383, Frățicu-Candrea-nál *tisig*, -uri 'unelte' (43, 106, vö. Tamás, MNy. XXVII, 188); *chisiguri* alakban Tordáról idézi Coman, Gl. dial. 19, s ugyancsak ő idéz egy *tisig* változatot 'un par de fier, ascuțit la vârf' értelemben. Az aranyosfői mőcoknál szintén *tisiguri* alakot találunk (E. Petrovici, AAF. V, 128, 175).

chitilean 'obligatus, *köteles' (109) < m. *kénytelen*. Régi erdélyi tájszó, a DAcR. I/2, 389 egyetlen példája 1749-ből származik: *sânt chitilian* a da instanția mē și mai departe, StD. XII, 52 (Gyulafehérvár). Ugyanezen szó változata *nitileac* [!] a következő példában (1807): *dascăul să fi nitileacu*⁶⁵ la toată slujba bisericii, StD. XII, 198 (Fogaras). A mai népnyelvből: *kih'il'an*, AP. (Naszód). — Valószínűleg ugyanide még az ol'eniai (Șișești, jud. Mehedinți) *chichilean* ebben a mondatban: *stă chichilean 'stă nerăbdător, și așteaptă pe lângă cineva care-i ocupat și pe care plictisește*. Drăganu (DR. V, 340) a m. *tellen*-ből származtatta, de ez inkább *teclean*, *chiclean*-féle alakot eredményezett volna. — Igei származéka *chitileni* 'obligo', s ebből *chitilenit* 'obligatus' (106), vö. régi m. *kénytelenit*, *kénytelenített* (NySz.). Egyetlen régi példánk 1749-ből: *chitelinindu-mă* eu de suşugurile meale, am luat de la Săpânțai Vasile doisprezece florinți vonaş, StD. XII, 233 (Máramaros), vö. még *chitileni* 'obliegen, sich verbinden, verpflichten', Molnar, *kitilenefsk*, Sprachl.³ 242, Wb. 96, 149. b.

**chiúza* V. Méltéc (109) < m. *köz*. Molnar eme bejegyzése nyilván arra a *chiúza* szóra vonatkozik, amely él az ilyen kifejezésekben, mint pl. *nu-ți face chiúza* cu el că-i un hoț (Pașca, Gl. dial. 16, Kristyór, H.). Más népnyelvi adatokra s a szó XVII. sz.-i előzményeire nézve ld. Tamás, Melich-emlékk. 440—1 és Fog. 79—80. A m. *köz* szó egyéb román származékairól: Gáldi L., MNy. XXXIX, 141 és Szabó T. Attila, u. o. 241—2.

eiga (111): a m. *csiga* átvétele a következő jelentésekben: 1. 'tsiga' (állat), vö. 'melciu, bourelu' (Lex. Bud. 118, 2°), valamint DAcR. I/2, 404, 1°, DJ. (B.); 2. 'troclea... *tekerő tfiga, tereh fel-vonó tfiga', vö. 'uneltă de a rădăcia queva greutate la înălțime: trochlea, artemon... tfiga, tekerő tfiga, fel vonnó tfiga'⁶⁶ (Lex. Bud. i. h., 3°), továbbá DAcR., i. h., Mândrescu, El. ung. 60, Caba 95, Alexics, Nyr. XVI, 439, Stan 30, Márton Gy. 12, stb. Szótárunkban nincs meg, de említésre méltó a 3., m. eredetű jelentés: 'o jucăre pruncescă, adeq; pērpărită: turbo: jattszó tfiga' (Lex. Bud. i. h., 4°). Nem tartozik ide az a rokonhangzású szó, amely Kleinál és a Lex. Bud.-ben ugyanitt szerepel és *cigă* I. értelmezését magyarázza: 'pifcis species', vö. 'un pēsce, adeq.

⁶⁵ Egyszerűen hibás olvasat, a cirill K és H befűk összeeserélése révén.

⁶⁶ Ld. PPB. 1767, 1785, 1801: 'Trochlea' tekerő tfiga, tereh fel-vonó tfiga'.

căciugă: accipenser ruthenus: ket-sege: der Stör, das Störl' (Lex. Bud. i. h. 1°). Ezen adatot Barcianu *cegă* 'der Stör' adatával kell kapcsolatba hoznunk, vö. még DAeR. I/2, 266, Tiktin 320 (utóbbi közöl moldvainak mondott *ciğă* alakv.-ot is, vö. szb. *kečiga*, *čiga*).⁶⁷

"*cighir*, vide *Liuriu*" (111). Nemesak a Lex. Bud. 113, hanem már Klein is a *cighir* (< m. *csiger*) szót egy másik magyar elemmel (*liuriu* < *löre*) azonosította. Róman szempontból *cighir* a *ceagăr* 'piquette, sorte de cidre' (DAeR. I/2, 249) egyik alakváltozata, vö. *ciger* [!] 'csigér' Moldován, Af. 91, *cighir* 'vin de poame, vin de vară' Vaida, Tribuna VII, 342, *cid'ir* Caba 96, *șughir*, *cighir* 'oțet de mere' Viciu 80 (Szamosújvár): más változat a már Șincainál előforduló *tiğhir* (*iu*) < m. nyj. *ciger* (EtSz. I, 1030), vö. Gubernatorul . . . îi trăgea jos *tiğhiriul*, Hr. III, 200, *tiğhəriu* 'must de poame' Viciu, i. h. (Bisztra), vin *tsigáros* 'rossz bor' KB. (Magyarnemegye).

ciónt 'os' (113) < m. *csont*. Megvan a Bánsági Névtelennél és Corbea szótárában (Göbl. Szót. 18).⁶⁸ Értékés újabb adatokat szolgáltat a Róman Nyelvatlasz (I, 5): eszerint os helyett *ciónt* használatos az egész Partiumban szinte a Maros vonaláig, valamint Észak- és Középerdélyben, kb. K. déli részéig (251, 247, 243). Ezen az egész vidéken *čont* többese *čont'e* (ALR. II, 90). Egyes pontokon a 'koponya' neve *čont(u) gol* (ALR. I, 7/80, 289, 305, vö. még I. Iordan, BL. VIII, 110), az 'arcesont' (umerii obrazului) M.-ban s Északerdély egyes pontjain *čóntele obrádului* (így ALR. I, 24/343, vö. még 345, 354, s délebbre 295, 289, 54), az 'adámesutka' (márul lui Adam) ugyanezen vidéken *čont*, *čónt'e* (ALR. I, 37/289) vagy *čóntu gítánului* (u. o. 348). Vö. még Márton Gy. 13. *Oso*s helyett ugyancsak északon és nyugaton a közönséges alak *čontás* (ALR. II, 89). Mindezen adatokat, a másutt idézett példákon kívül, alátámasztják a következők: *čont*, Hetco 46, *ciónt*, Vaida, Tribuna VII, 345, vö. AAF. I, 190, naibă sínătat'e-n *čoante*, Barbul 57, *čiónt*, Papahagi, Maramureș 44, 102, Birlea I, 37, *cioante*, AAF. VI, 51 (U.), GN. II, 41, 45, 49, 57, stb. Adatközlőim, DJ., Barbul J., MZ., mind ismerik *čont*, *čóant'e* alakban. *Sztm.*-ből 'vén ló' értelemben közli a *ciónt* szót S. Pop, DR. V, 173 (vö. m. *vén csont*), s ismeri 'neputincios, slab, urít' értelemben is (i. h.). Pașca szerint az 553. ponton *ciónt* a lónál a m. 'partea, unde se împreună piciorul cu corpul' (DR. V, 318). Jellegzetes bihari hungarizmus: *ciónt!* 'hallgassatok!', pl. *Ciónt!* Tăț staț feciori Și-ascultă! Coman, Margine 27.

ciuf, ért. n. (115); valószínű, hogy az Erdélyben általános 'e s ú f' jelenségben értendő (vö. DAeR. I/2, 496, EtSz. I, 1191, Alexics, Nyr. XVI, 439, Stan 31, stb.). A közismert *ciuful lumii* (DAeR., i. h.) kifejezés a m. *világ csúfja* fordítása. — Szárm.: *ciufélnic* 'irriflor, vexator, t f ú f o l ó' (i. h.), a *ciufală* 'batjocură' főnév (Lex. Bud. 125, DAeR., i. h.) mn.-i alakja.

ciuffhág 'irrifio, vexa, t f ú f o l á s' (115) < m. *csúfság*. Alexics szerint „Arad, Bihar és Kolozs m. nyugati részén használatos" (Nyr. XVI, 440), vö. a fákut d'in min'e *čufšág*, DJ. (B.), megtaláljuk azonban Hátszeg vidékén (UJ.), AF.-ben (Moldován 91), a Szilágyságban (MZ.) és BN.-ban is (KB.).

ciufuluéfe 'irrideo, vexo, subfano, t f ú f o l o m' (115); a DAeR. I/2, 497–8 idézte adatokhoz ld. még 1742: mult pedepsindu-l de céle cel *čufuluise* l-añ irtat, Tempea, Ist. 157/1815: Ke zó nor *csufulué*, Koncz J., Ung. IV, 325.

⁶⁷ A m. *csiga* halmnévként nem ismeretes (EtSz. I, 1026–9).

⁶⁸ Egy érdekes 1798-i máramarosi adatra — ahol egyébként magyar tükörkifejezésről van szó — Tamás L. hívta fel a figyelmet: *oú îndefat cumu-i čóntu* (Ug. 13), vö. m. *csonttá fagyott*.

A Partiumban *čufuli* használatos, vö. *čufuluešte pä* altu, Márton Gy. 14 (Oláh-baksa, Sz.), MZ. (Sz.), S. Pop. DR. V, 90 (Madaras, Sztm.), Barbul 45. Hetco 46, Barbul J. (Sztm.), stb. — Szárm.: *čiufuluit* 'vexatus, irrifus', *čiufuluitóriu* 'irrifor, tfúfoló' (i. h.).

ciumurluēfe 'nauleo' (116, szárm. **ciumurluedla*, u. o., *ciumernitze*, 115, alakv. **ciumernitz* 116). < m. *csömöröl* (csömörleni). Ismert nyelvjárási elem, már a Bánsági Névtelennél: *csémérľueskumě* 'nauseam contraho' (24). Ezután időrendben Molnar adata következnek: *tšhumurluejsk* 'krank werden aneine[!] Krankheit, welche im ungarischen Tsömör heißt' (Sprachl. 302, vö. még Sprachl.⁹ 268). Alexics szerint a *čumurl'esk* igét „Arad s Bihar megyében hallani” (Nyr. XVI, 440), ennél azonban elterjedési köre, a népnyelvi gyűjtések szerint, jóval nagyobb: nemcsak a délnyugati határsávban él (vö. *čumurl[u]ji*, DJ., B.), hanem megvan a móc vidéken (*čiumurluēsc*, Stan 31, DJ.), megtaláljuk a Szilágyságban (*čumurli*, MZ., vö. *ciumarlesc*, -ire, Vaida, Tribuna VII, 343), s Erdélyből közli Moldován is (*ciumurlesc*, Af. 91). Vö. még DAcR. I/2, 507–8. — Még pontosabb adatokat közöl az ALR. II, 79–80 gyűjtése. E szerint igenek nemcsak Erdélyben és a Partiumban, de a Bánság északi felében (47, 76), a szerbiai románoknál (8), Oltániában (812, 816), Bukovinában (365) és Moldován is (551) járatos. Legpontosabban megfelel szótárunk adatainak a 130. pont (Polyána, Szeb.): itt *s'o čumurluít^u* mellett *čumurlujalā* áll, mint szótárunkban s hasonló a helyzet egyrészt 'H.-ban (105), másrészt északon néhány helyen (284, 279, 325). Mivel azonban északnyugaton, mint a Partiumban általában, a főnévi igenév *-li* végződésű, szótárunk adatával csupán a délerdélyi és a máramarosi alakok (349: *s'o čumurluít*, 353: *m-am čumurluít*, 362: *m-am cumurluit* [!]) s ugyanide Moldvából 551: *m-an čumurluít*) egyeznek meg. Az északi és déli terület között összekötő sávot 250 (*s-o čumurluít*) s délebbre 141 (*ciumurlujalā*) képez. Klein és Molnar tehát minden valószínűség szerint saját délerdélyi nyelvjárárukban merítették, a Bánsági Névtelen adata viszont az aradmegyei *m-am šermāluít* (64) s a H.-i *s-o šermāluít* (833) alakokra emlékeztet. Egészen külön elbírálást kíván *ciumernitā*: az ALR. csak egy bukovinai (365) s egy keleterdélyi (574) pontról közli, tehát valóban lehet ruszin jövevényszó (< *čemerica* 'spānz' DAcR. I/2, 508), első szótagjának vokalizmusára azonban a m.-ból átvett alak hatott.⁶⁹

ciúrda 'c s o r d a' (113, 117). Régi és igen elterjedt m. elem; adatok a XVI. sz. végétől, vö. DAcR. I/2, 516, Alexics, Nyr. XVI, 441, Gáldi, MNy. XXXIX, 365, Tamás, Ug. 14, stb. Erdélyből átkerült Havaselvére (Muscel) és Bukovinába is. A Molnar kezétől származó *ciurdáriu* az északi román nyelvterület nyugati részéről való, vö. DAcR., i. h., valamint *čurdar*, MZ.

**ciurgau* (ciurgāu) 'forrás, c s u r g ó'. Külön címszóként nem szerepel, de Molnar *ciurgau* alakban beírta *ivor* (309), *šhipot* (486) és *tzaerau* (544) mellé. Északerdélyi és bukovinai szó, vö. DAcR, I/2, 517, Alexics, Nyr. XVI, 441, Weigand, JB. VI, 81 (Lacfalú, Sztm.), AAF. VI, 146, 295 (U.) s ehhez Tamás, Ug. 14.

⁶⁹ Felsorolásunkban itt kellene következnie a *ciupelēfc* 'mellyeBtem' (116) adatnak, ha e szót valóban lehetne (Tiktin 368 és DAcR. I/2 512) m. elemnek tartanunk. *Csupāl* 'gyomlál, szálanként kitép' szavunkra azonban, amelyből e román szó állítólag származik, csak dunántúli és alföldi példák vannak, ami egyébként a szbh. etymonnak (*čupati* 'rupfen, vello') jól megfelel (EtSz. I, 1219, MTSz. I., 368, NyF. XLVIII, 3). *Ciupeli* szerintünk a *ciupi* ige hangulatfestő tövével áll kapcsolatban.

*clătán (clătan) 'k a t l á n [!]' (118). Erre a Molnar bejegyzésében fennmaradt szóra, amely az igen elterjedt *collon* alakv.-a, a DAcR. I/2, 843. is csupán Viciu alapján idéz még egy népnyelvi példát; nyilván a *cătlan* alakv. (Moldován, Af, 90, DJ., MZ.) hangátvetéses formájáról van szó. Sajnos, nem áll módunkban eldönteni, Molnar a *clătán* szónak melyik jelentésárnyalatára gondolt; valószínűleg a m. 'sorte de foyer demi-circulaire pour abriter le feu', illetve 'foyer d'une chaudière' (DAcR., i. h., 1°).

elop (palarie) 'petafus, 'k a l a p' (121, vö. még: *colop* 121, 127). Közismert erdélyi m. elem, ld. DAcR. I/2, 568, Alexics, Nyr. XVI, 543, valamint jóformán minden népnyelvi gyűjtésben. A DAcR. legrégebb adata Furdui P. ismert verséből származik (GCr. II, 225), de Tamás L. már a XVIII. sz. végéről idézi: *clou* cel bun cu 2 mărieși (Ksz. 37: Birlea, Inseamnări maramureșene 14 nyomán). Bármennyire elterjedt volt is azonban már a XIX. sz. elején, a Lex. Bud. mégsem közölte (megvan viszont Bobbnál: I, 213). Újabb feljegyzések — az eddigi összeállításoktól eltekintve — *clou*, AAF. I, 159 (Avasvidék), AAF. VI, 46 (U., itt menyasszonyi kalapot is jelent), *clouț*, AAF. V, 139 (móc vidék), D. Șandru, BL. IV, 122, DJ. (B.), *clou, cloape*, Țiuera, Pietre 38 (A.), stb. A valamivel ritkább *colop* alakv.-hoz: Mândrescu, Lit. pop. 52 (MT.). C. Popovici mint „nevetséges“ magyar jövevényszót már a múlt század végén kipellengérezte: Mi-a cumpărat mama un *clou* după divatul din urmă, Familia, 1886, 511. Nem sok sikerrel; mai elterjedéséhez ld. még Márton Gy. 21, Tamás, Ug. 14.

coție 'rheda, k o t f i' (123). A Klein közölte alak hangsúlya erdélyi jellegű, vö. *coție*, Papahagi, Maramureș 216, *kócije*, DJ. (B.), MZ. (Sz.), Tiktin 381, stb. A Lex. Bud. már az elterjedtebb *coție* alakot közli (129).⁷⁰ Régi m. elem; adatok 1588 óta, vö. DAcR. I/2, 613—4, Tamás, Ksz. 20, Alexics, Nyr. XVI, 543, Mândrescu, El. ung. 149, BL. III, 115 (H.), AAF. III, 148 (Ksz.), Moldován, Af. 91, Stan 31, Hetco 43, Barbul 45, Tamás, Ug. 14, stb.

cociŃhu 'auriga, k o t f i s' (124), szárm.: *cociŃița* 'faemina auriga, aurigae uxor' (i. h.). Vö. DAcR. I/2, 615, Tagliavini, Lex. Mars. 96. A nőnemű alakot más forrásban nem találtuk; a hímnemű alak közönséges (a másutt idézett adatokhoz ld. még *kočiš*, BL. III, 115 (H.), *cos'iș*, GN. II, 117—8 (H.), *cočiș*, Papahagi, Maramureș 114, *kóciš*, DJ. (B.), stb. Az élő nyelv tehát ebben az esetben sem fogadta meg a nyelvtisztítók tanácsát: „cocieiu in loc de cociaru nu e de recomandat“ (LM. Gl. 194).

coh 'fornax metallica, conflatatorium, ufrina, k o h' (125). Más szótári adat Bobbnál, I, 36, vö. Göbl, Szót. 36—7; DAcR. I/2, 637 idézi Șincaiból is (Hr. III, 268). Északon és nyugaton járatos (Papahagi, Maramureș 216, vö. Drăganu, DR. IV, 1082, Frâncu-Candrea 41, Stan 31). — Et.: m. *koh* (SzófSz. 167). A rutén *koh*, amelyből Papahagi a máramarosi alakot származtatta, szintén a magyarból.

colđúfhu 'mendicus' (126) < m. *koldús*. Elég régi magyar elem, megvan már a Bánsági Névtelennél: *kuldush* 'mendicus' (75), 1838-ban felbukkan közép-erdélyben: *culdus* (Pauletti, Secaș 49).⁷¹ Újabb adataink csak az északi és nyugati területről vannak; DAcR. I/2, 651, Alexics, Nyr. XVI, 545 adataihoz vö. még *colduș*, Barbul 45, Hetco 45, Vaida, Tribuna VII, 346, Papahagi, Maramureș 20, 139; *culdus*, Stan 32, Moldován, Af. 101, Al-George 33; *coldăus*, *căldăuș*, AAF.

⁷⁰ A cirillbetűs címszó átírása; a *cocie* alak ugyanis nem mutatja a hangsúlyt.

⁷¹ Vö. *koldús* szavunknak a Lex. Bud.-ben is előforduló *ku!l!đus* változatával (635, valamint MTSz. I, 1154). Vö. még régi m. *kuldús*, *kuldul*, NySz. 11, 334.

VI, 39, 43 (U.). Valószínűleg ugyanide tartozik még egy elszigetelt adat: *kolduš* 'hartnäckiger Mann', Jb. VII, 84 (Olténia). — Ugyanezen tőhöz tartozik *colduefe* 'mendico' (126), vö. DAcR., i. h. *kulduiesk* 'mendico' An. Ban. 75; egyéb adataink a fentebb idézett helyeken, valamint Ung. IV, 126, Birlea I, 119, Papahagi, Maramureş 45. Érdekes régi szótári adat: erbetteln 'emendicare, eblandiri, a calici, a *culdui*, a *cersi*' (Predetici I, 459). A m. *koldul* ige teljesebb átvétele *coldului* (Drăganu, DR. IV, 1082).

**cólica* 'hascsikarás, kólíka' (126, vö. Lex. Bud. 133). Ezt a Molnar bejegyzéséből származó adatot itt, ebben a környezetben semmiesetre sem tekinthetjük francia eredetű neologizmusnak, ahogyan DAcR. I/2, 656 képzeli; legalább is Erdélyben a m. *kólíka* (NySz. 335) vagy a latin *colica* átvétele, vö. *kólíka*, Molnar, Sprachl. 383, *colica*, Bobb I, 219, *kólíkã* 'giliszta' DJ. (B.).

**comintzie* 'conventio' (128, vö. Lex. Bud. 135) E. a. erre a népies ízü latin szóra, amely a m. *komenció* (Csűry, SzamSz. I, 530) alakon át került az erdélyi románba.⁷² *Comentie* él ma is B.-ban (Paşca, i. h.), vált. *komintsije* (DJ.); Sz.-ban viszont *comintău* (Vaida, Tribuna VII, 346, MZ.) és Magyarfrátán *comintăg* változatot találunk (Paşca, m. 22. A DAcR. Vaida nyomán idézi a *comintăuş* 'cel obligat' főnevet is; ennek forrása persze nem a m. *konvenció*s (?), hanem *komenciós* (cseléd), SzamSz., i. h.

**comilhie* 'comiffio' (128, a Lex. Bud.-ban már *comisie*) a magyarországi latin ű-ezés kétségtelen maradványa; *comesie*, *comişie* alakban ma is él az Oltvidéken (Haneş, T. Olt. 114), *komişie* használatos H.-ban (DJ.), Máramarosban pedig ismeretes palatalizált változata: *comnişie* (Birlea II, 187, vö. *comnişie*, Istrate, Nepos 55). XVIII. sz.-i *comişao*, *comişade* változatokat idéz DAcR. I/2, 684, de ismerünk — a m. *komişşio* szövegének elrománosításából származó — *comişeu*, *comişiu* alakokat is (vö. TremI, MNy. XXIX, 31).

conha 'konyha': Cövna (*Conha*, Coena, Bucatarie, Magernitza) Culina, Coqvina' (137). Valamennyi változat közül teljes bizonyossággal magyar eredetű *conhá*, ld. *konyha* (mint román szó!), Lex. Mars. 370. sz. és a Tagliavini idézte irodalmat (112—3 s ehhez DAcR. I/2, 956). Hasonló alakot már űincái is használt: Podul . . . bucătăriej (*Kunhej*), Econ. 57. Kétségtelenül ugyanezen csoportba tartozik a szilágysági *kon'hã* (régebben *kohe* is, MZ., az utóbbihoz ld. Fráncu-Candrea 99). Problematikusabb a helyzet a szláv *kuchnie* típushoz közelálló *cocnã*, *covnã* alakokkal kapcsolatban, vö. *cucnã*, űincái, Econ. 100, *kuchnë*, Molnar, Sprachl. 371, *koghë* 'nyári konyha' KB. (Magyar-nemegye). Ezen alakok ugyanis vagy a régi m. *kohnya* átvételei, vagy pedig északi szláv eredetűek (vö. orosz *кухня*, lengyel *kuchnie*, stb.); végül délszláv a bánási *cuiñã* változat (Liuba-Iana 96 < szb. *kùina*). A szláv és magyar közvetítéssel átkerült, de végeredményben k ö z ö s ófelnémet forrásból származó alakok (Berneker, EtWb. I, 638) együttes szereplése érdekes bizonyítéka annak a nyelvi szintézisnek, amelyre Klein törekedett.

**contractufh* (contrătuş) 'contractus, alkulevél, alkuírás' (128, a Lex. Bud. 137 szerint már *contract* < német *Kontrakt*)⁷³ XVIII. sz.-i és újabb népnyelvi példákat idéz TremI, MNy. XXIX, 32, Alexics, Nyr. XVI, 543. A szilágy-

⁷² Téved tehát DAcR. I/2, 682, amikor csak a m. köznyelvi *konvenció* alakra utal! Még tévesebb Paşca etymonja (< lengyel *komonica* 'kangó' Gl. dial. 21). Vö. TremI L., NyK. XLVI, 98—9, 307.

⁷³ Vö. 1803: *contractul*, StD. XII, 150 (Nagyszében), *contractu*, Bobb I, 226; Zsimán is (*Szeb.*) *contractă*, GS. V, 347.

sági adatokhoz vö. még I. Muşlea, AAF. I, 180, továbbá MZ. (*konträtuš*). Szavunk forrása a m., illetve magyarországi latin *kontraktuš* alakban keresendő.

***conciu** 'bub' (128, vö. 363, *motz* a.). A Lex. Bud.-ben I. 'la muieri: cesticellus, calanthica, calien'drum: k o n t y' (ez a szó etymonja is!), 2. 'la unele paseri: cirrus, galea, juba: k o n t y, bub, móbíta' (135). Mivel azonban a XVIII. sz.-i nyelvben *búb* a. m. 'vitta turrita mulierum, die Haube' (EtSz. I, 544), szótárunk *conciu* adatát leghelyesebben 'fökötő'-nek fordíthatjuk; erre utal még PPB.: *konty* 'calantica, peplum, cesticillus, caliendrum, ein Schleyer, Weiberhaube' s innen Bobb I, 226 (*conciu* a.). Hasonló adatok Erdélyben közönségesek; a DAeR. I/2, 708 példáihoz vö. még *koncs* (An. Ban. 71, ért. n., tehát n e m 'frustum', amint Drăganu, DR. IV, 154 és nyomán a DAeR. állítja!) *conciu* 'der Kopfbund, die Haube' Barcianu, *koantš* 'Holzreif zum Aufbinden der Haare, der Kopfbund selbst' Jb. VIII, 82 (Bolgárszeg, Br.) *kontschkul* [!] 'der Bund' Molnar, Sprachl. 369 (helyesen *kontschul*, Sprachl.³ 336). Egyes vidékeken azonban magát a kontyba kötött hajfonatot jelenti, éppen úgy, mint a magyarban, vö. DAeR., i. h. s ehhez Conea, Clopotiva I, 272, II, 427, 257, 530, AAF. VI, 80 (U.). A hangalak általában mindenütt *konč*, esetleg nyelvjárásiilag *konš* (pl. Jb. III, 318); feltűnő a B.-i magyaros hangalakú *kont'* (többsé *kont'uri*) változat (DJ.), amelyet egyébként a hátszegi származású UJ.-től is hallottam. A r.-ból dumamelléki bolg. *konč* 'coafura femeilor' (Capidan, DR. III, 227). Az összekötő kapesot Erdély és Bulgária között az olyan adatok képezhetik, mint pl. a válcea-i *conci*, -*uri* 'coc, pârulfemeese împletit şi strâns colac pe cap' (Ciauşanu, Válcea 17).

***contz** I. 'off', 2. 'scaphus chartae' (128). Molnar adata pontosan PPB. szótárán alapul: *kontz* 'os, ssiş', *kontz* papíros 'Chartae scapus' (így 1801-ben, de vö. *scaphus*: 1767). Ugyanide veendő a Bánsági Névtelennél: *kontz* 'frustum' (71), vö. *kontzolni* 'in frusta secare, membratim concidere, in Stücklein hauen, Gliedweis zerschneiden' (PPB. 1801). Újabb adatok: *cont* 'kone', Moldován, Af. 91 (milyen értelemben?), Alexics, Nyr. XVI, 543, Cihac II, 493, talán az I. jelentéshez: *cont din Poiana* 'a polyánaiak gúnyneve Zsinnán' (GS. VI, 231).

copaerfheu 'tumba, koporsó' (129, vö. *copërşeu*, Lex. Bud. 137, 641). Erdélyszerte közönséges, vö. DAeR. I/2, Tiktin 411, Alexics, Nyr. XVI, 544, Mândrescu, El. ung. 61, stb. A két változatot nehéz egymástól pontosan elhatárolni: í-t találunk Brassó mellett Bolgárszegben (Jb. VIII, 82), *Szeb.* m.-ben (GS. VI, 235), a móc vidéken (Frâncu-Candrea 99, 270, AAF. V, 131), *NK.*-ben (*kopîrşău*, I. Hurdubetiu), Hátszeg környékén (Conea, Clopotiva II, 429, 438, 434), *B.*-ban (*koprişew*, *kopîrşew*, BL. IV. 143), *Sz.*-ban (*copârşău*, Vaida, Tribuna VII, 346, AAF. I, 183), *M.*-ban (*copîrşău*), Papahagi, Maramureş 46), *BN.*-ban (*copîrşăuă*, Istrate, Nepos 60, *copârşău*, Bichigan, Boc. şi Desc. 29), *U.*-ban (*copîrşău*, AAF. VI, 236). Szótárunk adata is ebbe a sorozatba tartozik. A *copârşeu* ~ *copârşău* típus, a második szótag -ă-jével, régebbinek látszik: ezt közli már a Bánsági Névtelen (*kopershêul* 98) s ezt találjuk meg Viski zsoltairaiban (*copârşău*, id. Moldován, Af. 101); ma él *AF.*-ben (Moldován, i. h. 91), az Avasvidéken (Barbul 45), az ugocsai Turc községben (*copârşeu*, id. Tamás, Ug. 30), stb. Egészen elszigetelt: *coparşiu*, GCr. II, 244 (Bánság), s ritka a hangátvetéses alakv.: *coprişău* (Mărăscu, Batâr 23, vö. fentebb *koprişew*). L.l. még *koporşeu*, DJ. (B.); Budai (-Deleanu) *copirişău* adatáról ld. *chijchineu* a.

copón 'capus, capos, k a p p a n' (130, vö. Lex. Bud. 137). Nyilván a m. szó átvétele; megvan Şincainál is (Econ. 105). A Bánsági Névtelennél levő

kopun származhat a szb. *kopun* alakból is. Vö. még DAeR. I/2, 535. — Szárm.: *coponéfc* 'capum, caponem facio', 130, vö. Lex. Bud. i. h.

copóff 'kopasz' (130; Molnar beírta magyarázatul a *plejh, plefhúg* alakokat is. Vö. még 401, *plefhúg* a.). DAeR. I/2, 776 csupán két adatot közöl: Caba gyűjtése alapján idézi a *cópos*, Vaidából pedig a *copós* változatot. Pontosabb adatokat nyújt az ALR. I, 12 térképe (*chel*). E szerint a szó határozottan északnyugati jellegű: a m. *kopusz*-nak megfelelő hangsúlyt mutat egy pont a móc vidéken (*cópos* 96), egy másik Máramarosban (*cúpoos* 352) s végül egy harmadik Csík m.-ben (*cópot*, vö. m. *kopac*, MTSz. I, 1168). *Copós* változatot találunk viszont a nyugati széleken, ld. 315, 320, 302, 324, 333, 278, 339 (vö. Márton Gy. 23). Ld. még Alexics, Nyr. XVI, 544 (B.), Hetco 46, Barbul 45, DJ., MZ. Északon néha hangátvetéssel *pocós*, vö. 341, 343, Dráganu, DR. IX, 409, 445. Klein tehát ezúttal kifejezetten a Partium nyelvhasználatából merített, noha érdemes megemlíteni, hogy már a legrégebb balázsfalvi román iskoladramában is felbukkan egy *copos* adat, 1778 körül (Göbl, Debreceni Szemle 1933, 208). — Itt jegyezzük meg, hogy *pleš* a Bánságban, Hunyadban s a móc vidék számos pontján használatos, *plešug* pedig egész Erdélyben közönséges. Klein saját nyelvjárásából csakis *plešug* származhat, vö. I, 12/122: *plješúgu*, 125; *plješúgu*. — Igei szárm.: *copofféfc* *'kopašulok, kopašítom, koppaštom' (130), valószínűleg a *copos* szóval egy területen használatos, bár forrásaink nem közlik.

corágie 'animus' (131), vö. *coragie* 'animus aliquid audiendi, kedv, szív, k u r á z s i: der Muth, das Herz, die Courage' (Lex. Bud. 139). Nyilván a Lex. Bud. idézte m. szó átvételét; az *-i* > *-ie* megfelelést a német-francia *courage* nem magyarázná. A m. *kurázi* viszont az osztrák *kurázy* megfelelője (Lumtzer—Melich, DOL. 161); mint népi szó, a Székelyföldön és másutt is közönséges (MTSz. I, 1252). *Curagie* alakot használ Šincai (Hr. I, 129) és Molnar (Wb. 92); ma is él Délerdélyben, vö. *kurazię* (Weigand, Jb. III, 319), *kurázie*, UJ. *Corajie* változatot találunk Ţichindealnál (Fab. 318), ugyanezt közli Haneş az Oltvidékről (Ţ. Olt. 114) s MZ. a Szilágyságból. Más alakv. még *coraje* (St. Stinghe. Jb. VIII, 82, Bolgárszeg, Br., Conea, Clopotiva II, 425), *corajă* (Tiktin 462)⁷⁴ s már a Ţiganiadá-ban *corage* (id. Vaida Tribuna VII, 346), továbbá *coragi*, *coraj* (Fráncu-Candrea 262, az utóbbi talán németből). Az egész szócsaládot hibásan közvetlenül francia átvételnek véli DAeR. I/2, 1005.

**corbáciu* 'k o r b á t f' (131, vö. még 227, *garbaci* a.). A köznyelvi *gárbaci* (< török *kyrbáč*, DAeR. II, 226) m. eredetű alakpárja, vö. Lex. Mars. 113. Az ott idézett adatokhoz ld. még *corbač*, Molnar, Wb. 26, *corbaš*, *corbaciú*, Popovici, Rum. Dial. 164 (Erdőhát, H.), *corbaci*, Conea, Clopotiva I, 90, *corbači*, Papahagi, Maramureş 101, *corbaci*, AAF. I, 191, (*s*)*korbaš*, AP., *skorbáč*, KB. (Magyarnemegye). *korbač* (DJ.). Régi adat is akad: megvan már Šincainál: flagellul (sau *corbaciul*), Hr. I, 136,⁵ s megtaláljuk Predeticinél: *Carbatsche* 'scutica, lorum, taurea, corrigia, *corbaci*' (I, 331), *Corbatsche* 'lorum *corbaci*, garbaci' (I, 340). Az erdélyi r. irod. nyelvben *corbaci* szintén előfordul (Breazu, Póv. 91; S. Albini, Szab.), sőt *scorpie* a. *corbaci* alakot küzölt már Lex. Bud. 622. is.

**corcie* ért. n. (131), vö. *córcie* 'scala cellaria, k o r t s o l y a' (Lex. Bud. 139) < m. *kortsolya* 'scala promotoria, scala cellaria' (PPB.), fontos alakv.: *korcsia*, *kórcsia* (MTSz. I, 1176). Molnarnál másutt is *kortschia* 'die Weinleiter' (Sprachl. 384), vö. még Alexics, Nyr. XVI, 544.

⁷⁴ *Korázi*, *korázi(u)* alakot találunk Naszódon is (AP.).

⁷⁵ A Gavra-féle kiadásban (1844, 266) csak: *flagellul*.

cordován 'pellis caprina pro coturnis elaborata' (132, vö. Lex. Bud. 139). Ebben a hangalakban, melyet néhány más régi példa is igazol (1768: *cordovane*, StD. VIII, 31 1804: *cordovan*, StD. XII, 155) a m. *kordovány* átvétele, ez utóbbi pedig az olasz *cordovano*-ból (DAcR. I/2, 787). Molnar *corduvan* változatának (Wb. 27) forrása viszont valószínűleg a német *Corduan*. A máramarosi *cordohan* (Papahagi, Maramureş 65) szintén magyar eredetű. Szótárunkkal pontosan egyező alakban él ma is Erdély sok vidékén (pl. pčle de *kordovan*, KB., Magyar-nemegye).

coróiu 'kánya, héja' (133) < m. *kar(v)aly*, vö. DAcR. I/2, 805, Cihac II, 493, Lex. Mars. 113. E. a. 1518-ból, ld. Trem L., UJb. IX, 316.

cofhárca = corfä 'surpiculus, calathus, szatyor, gyékény-kofár. Kober' (133, az értelmezés *corfa* a. 132). Tiktin a szláv *košara* szóhoz utal (420), de valószínű, hogy a m. *kosárka* átvétele; erdélyi és bukovinai elterjedése inkább erre látszik utalni. Vö. DAcR. I/2, 817, s ehhez egy adat Şincaitól (1806: *coşerăile*, Econ. 160, vö. Gáldi, MNy. XXXIX, 365). Alakv.: *cotarcă* (Merényi M., Tihuca, BN.).

"cofhorva vide Daerg" (134), "Daerg (Cofhorva) rutrum, rutabulum, szénvonó" (157). E szót általában szláv eredetűnek tartják (< vö. orosz *kočerga*, lengyel *kočarga*, Tiktin 381, tót s innen a zempléni m. *kocserha*, MTSz. I, 1148), azonban a második szótag o-ja magyaros hasonulásra mutat, s ezért nem hagyhatjuk figyelmen kívül a szatmári és marosvidéki *kocsorba* s különösen a szolnok-dobokai *kocsorva* alakot (MTSz., i. h.).⁷⁶ A szilágysági románoknál szintén *kočorvă* (MZ.) s ugyanezen alak él Moldvában (Tiktin, i. h.) A Klein közölte változat olyan vidékről származik, ahol megtörtént a č > š hangváltozás.

cofhtéiu 'castellum' (134) < m. *kastély*. E magyar elemet Klein más művében is használta: in *coşteiu* şi polata cě vlădicescă (Ist. Rom. IV, 252). Megvan a Bánsági Névtelennél (*Koştěj* 72), használja Şincai (Hr. I, 11, 365, stb.), Alexi (Gram.), Molnar (*koſchteiu*, Sprachl. 371, Wb. 115) stb. Már a XVII. sz.-ban átkerült Moldvába is (Dosofteiből id. DAcR. I/2, 828). A mai nyelvjárásokban nem igen találjuk; vö. mégis *koştéi* (AP.), *košt'ěi* (UJ).

coţea 'pila luforia' (135). Erdélyi tájszó, közli Barcianu nyomán LM. is (Gl. 201) és megvan Şincainál is: dĕcă remăne pămăntul in mâni ca o coteă, (loptă), Econ. 7. Tiktin ismeretlen eredetűnek jelzi (424), pedig etymonja világos: < m. *kotyka* (már így DAcR. I/2, 836 és DEnc. 344). E szó 'labda' jelentésben a Székelyföldön és Torockó körül él (MTSz. I, 1195), szárm. *kotyóz* 'labdát bottal egyesben kiütve játszik; *kotyózás* 'kiütödsi labdajáték' (i. h.). A m. és r. alakok összefüggéséről vö. Gáldi, MNy. XXXIX, 365.

*covăciu 'faber ferrarius' (136, vö. *covătsu*, 137) < m. *kovács*. Megvan már a Lex. Mars.-ban is: *koracs*, 618, 664. Cihac II, 78 és Tiktin 427 szláv eredetűnek tartják, de helyesebb a DAcR. (I/2, 853) és Tagliavini (Lex. Mars. 127–8) álláspontja, amely szerint szavunk Havaselvén — és talán a Bánságban is — szláv, Erdélyben pedig magyar eredetű. Két fontos alakváltozata van: *covaciū* és *căuaciū*. Az első típus, úgy látszik, délerdélyi és máramarosi, vö. *covaciū*, Conea, Clopotiva II, 409, *covăs*, E. Petrovici, AAF. III, 148 (Almás-vid.), *covaciū*, Birlea II, 62, *coači*, Papahagi, Maramureş 152, a második pedig a nyugati széleken, valamint Közép- és Északerdély egyes pontjain használatos: *căuač*, GN. II, 135 (A.), *căvaciū*, Moldován, Af. 90, *căuaciū*, Stan 29, *căuač*, Hetco 45, *căouaciū*, Vaida, Tribuna VII, 342, Moldován, Ung. IV, 125 (*SzD.*, K.), *kăuač*, MZ.,

⁷⁶ Szinnyei (Nyr. XIII, 200) és Blédy (Infl. 57) szerint a m. szó a románból; ez azonban nem magyarázza a románban az o—e > o—o hasonulást.

kávaš, Ap., KB. A Klein-közölte változatok nyilván az első sorozatba tartoznak, tehát délerdélyiek. Néhány északi eredetű, de hasonló alakról ld. még Tamás, Ug. 24.

covás 'fermentum' (137). Bár általában a szláv *kvaso* 'Gegorenes' átvételének tekintik, már Tiktin 427 utalt a m. *kovás* esetleges közvetítő szerepére, amelyet — legalább is ezen alapszóval kapcsolatban — igen valószínűnek találunk (vö. Alexics, Nyr. XVII, 545). Kevésbé áll ez a *covaffe* igére (137), amely származhat közvetlenül az egyh. ósl. *kovasiti* alakból (Tiktin 428).

**craitzár* 'krajcár' (139, vö. Lex. Bud. 144). Erdélyben nyilván valóan a megfelelő m. szó átvétele, vö. Alexics, Nyr. XVI, 545, DAcR. I/2, 895). Már az Elementáiban *creicari* (98), megvan Molnar nyelvében másutt is (Wb. 80), feljegyzi Clemens (63), stb. A szintén Molnar által bejegyzett *craitzarésh* határozószóhoz vö. *trăiește gritsărește* 'krajcárosan, szűkösen él', KB., vö. ugyanezen jelentésben *krăitsărește*, AP. (Naszód), UJ. (Hátszeg). A *gritsărește* alakhoz megjegyzendő, hogy a *gritar* változat (vö. lengyel *gracjar*) szilágysági is (Vaida, Tribuna VII, 354).

**cutruluefe* 'kaparázni, heimlich durchsuchen' (145); a Lex. Bud. közli, de átutal *buduluescu*-ra (151). Ez az utalás mindjárt nyomra vezet etymologiai téren is: véleményünk szerint ugyanis nem *kotor* és *kódorol* alakvegyüléséről van szó (Alexics, Nyr. XVI, 545), hanem a m. *kotor* ige keveredett a valószínűleg régebben meghonosodott, rokonértelmű *budului* 'keresni' igével.⁷⁷ A m. *kódorol* csak akkor volna figyelembe vehető, ha a *cutrului* igének a *budului* régebbi jelentése alapján feltett 'vagor, erro' jelentése valóban kimutatható lenne. AF.-ben és Hátszeg vidékén azonban *cutruluesc* a m. 'kotor' (Moldován, Af. 91, vö. UJ.), Brassó mellett, Bolgárszegben *koturlesc* 'durchstöbern' (St. Stinghe, Jb. VIII, 82); Sz.-ban *cutruluesc* 'kotor' (Moldován, Ung. IV, 126). BN.-ből KB. szintén a *cutruluește* kasa 'átkutatja a házat' szólást közli. Mindez megannyi bizonyíték az általunk javasolt etymon helyessége mellett.

cumlau (cumlău) v. *comlau* (147) < m. *komló*. Alexics szerint A. és B. m.-ben járatos (Nyr. XVI, 545). Ismeretes azonban Sz.-ban is, ahol *ilistău* (< *élesztő*) nélkül, komlóval készül a „pt'itá *ku komlău*“ (MZ.). Tamás L. szerint a m. *élesztő* r. megfelelője (*ilăstrău*) eddig csak Turcrol volt ismeretes (Ug. 39).

**curutz* 'kuruc' (154). Már Neculecnál előfordul, vö. Cihac, II, 494, Tiktin 468. Stan idézi az érdekes *umblă ca curuții* 'ide-oda futkos' szólást (32). Vö. még Alexics, XVI, 545, Barbul 45, stb.

daemb 'tumulus' (157) < m. *domb*; szárm.: *daembos*, *daemburos* (i. h.). Az alapszó erdélyszerte közönséges, vö. Tiktin 546, Cihac II, 425, Alexics, Nyr. XVI, 441, Barbul 46, Hetco 46, Tamás, Ug. 15, stb. *Daemburos* megvan Máramarosban is (*dămburos* 'cu dîmburi' Papahági, Maram. 219).

dăiea 'nutrix' (157, vö. Lex. Bud. 162) < m. *dajka*. Nemcsak az első szótag *a*-ja vall a magyar etymon mellett, hanem az értelmezés is; a Kárpátokon túl *dadă* 'Anrede der Kinder an ältere Frauen' dem.-a szintén *dăică* ugyan (Tiktin 502), de ennek alapszavához hasonló értelme van. Ugyancsak a m.-ből került át az erdélyi szászba is (*daika*, Korrespondbl. XXVIII, 54, vö. EtSz. I, 1255). Más adatok: LM Gl. 211, Moldován, Af. 91, *dajkă*, KB. Moldován szerint Erdélyben „általános használatú“ (Ung. IV, 154), azonban a legtöbb nyelvjárási gyűjtésből hiányzik.⁷⁸

⁷⁷ *Budului* ezen jelentéséről ld. fentebb, 111. l.

⁷⁸ Cihac (II, 98) idézi *daică* mellett a *dăică* változatot is, azonban a köznyelvi szónak kétségtelenül szláv etymonjától e magyaros alakot nem választja határozotlan el, bár az idegen nyelvi megfelelések között említi a m. *dajka* szót is.

***dalalufc** (dälälufesc) 'd a l o l n i, danolni' (157). Molnar magyar bejegyzése is valószínűvé teszi, hogy egyébként társtalan szavunkhoz kapcsolható a bihari-szilágysági *dänälui* (DJ., MZ.), sőt l — l > r — l elhasonulással esetleg idevonható az északerdélyi *därläi, därlui* 'a fredona, a cânta încet'; az ALRM. II, 45 csak egyetlen máramarosi pontról ismeri (*därläeste* 362), azonban van adat Magyarfrátáról is (Pașca, Gl. dial. 24). A Lex. Bud.-ben viszont csak *dänäescu* van (162); a m. *dajnál* inkább ebből származik, mint egyenesen *doini*-ből (így EtSz. I, 1256, Blédy, Irfl. 38).^{78a} Cihac II, 495 a magyarból származtatja még a *dänänäesc* változatot, ez azonban éppen úgy játszi szóképzésre vall, mint *Szfm.*-ban a rokonértelmű *hälälui* (Remetemező, Barbul J.) vagy Naszód körül *pälälui* (Pop S.).

daráb (därab) 'fructum' (158) < m. *darab*. Igen közönséges erdélyi tájszó; adatok a XVII. sz. óta (Tamás, Ksz. 21, Tagliavini, Lex. Mars. 105).⁷⁹ A XVIII. sz. végének s a XIX. sz. elejének délerdélyi szövegeiben is gyakori, vö. 1752: niște *däraburi* de pânză mai groasă, StD. XII, 63 | 1803: 16 *derabe* de kemesi, u. o. 145 | 1804 el.: a taie *dereburi*, Predetici, III, 371 | 1808: trei *dära*be de cărți, BH. II, 524 | 1817: *därab* de vreamă, u. o. 206, stb. Szótározta Predetici is: vorschneiden carpere obsonium, praefacere a taie *dereburi*, III, 371. Gyakori Molnar (*dërab*, Sprachl. 33) és Șincai nyelvében (pl. columnă e rotundă și din mai multe *dära*be de piatră făcută, Hron. I, 9. *därabu*tă, 1806: Econ. 9). Egyéb adatok még *därab*, BL. III, 115 (Felsőlapugy, H.), *därab* ~ *därap*, AAF. III, 148 (*KSz.*), *därab*, Conea, Clopotiva I, 52, 55, stb., *därab* d'i lemn, BL. IV, 163 (*B.*), *därabă*, Birlea, II, 183, Tamás, Ug. 30, 37, stb. — Magyarlapon *därab* 'penis equi' (Pașca, DR. V, 311).

***dijmufc** ért. n. (185), nyilván a m. 'dézmát szedni', vö. Tiktin 546. Román származék a *dejmă, dijmä* főnévből, amely művelődéstörténeti okokból csakis a m. *dézsmá* (< tájny. olasz *deżima*, EtSz. I, 1346, SzófSz. 51) átvétele lehet. Ld. Tagliavini, Appunti etimologici rumeni, Omagiu lui R. Ortiz, Buc., 1929, 172 kk., Lex. Mars. 106 (további utalásokkal), valamint Stan 32, Barbul 46, Moldován, Af. 91, stb.

diplau (-du) 'camus' (245, *hatz* a., vö. *depleu, dipleu*, Lex. Bud. 174;⁸⁰ alakv. *gheplau* = *d'epläu*, 229) < m. *gyeplö*. Az eredetibb, *d'*-kezdetű alakokhoz vö. *d'ipläu*, UJ., *d'ipläu*, Stan 32, *d'ep'cauă*, Hetco 46, MZ. (az utóbbi *Sz.*-ből); depalatalizációval *dipleu*, Moldován, Af. 91. Hanghelyettesítéssel *žipläu*, KB.

***dihputalufc** (dișputälufesc) ért. n. (185) < m. *disputäl*. Mint fentebb *cașälui* esetében (113), ismét Molnar bejegyzésében olvassuk ezt a magyaros ízű latinizmust. 1838-ban a szelistyei Picu Pătruțnál *desputälui* fordul elő (AAF. VI, 321). A Lex. Bud. csak *disputație, disputu* (192) alakokat közöl, pedig Erdély egyes vidékein, így pl. Naszód és Hátszeg környékén ma is használatos *d'ișputälui* (AP., UJ.); a Szilágyságban él a *dișputa* s a meglepő hangalakú *dișputsie* (MZ.).

***düg** '1. (staerv), 2. henyélő' (185); szárm. **diuguefc* 'tetfelni, hivalkodni' (i. h.). Ugyanide veendő: *diugos* V. léneșu, Lex. Bud. 192. Szócsaládunk kiinduló pontja kétségtelenül a m. *dög* 'cadaver' átvétele révén keletkezett *diug, dug* 'n. a.' Már a Bánsági Névtelennél: *dugh* 'foetor' (35, vö.

^{78a} *dänäeste* (Nagybánya, SzD.) nem lehet közvetlenül a m. *dalol* átvétele (így Márton Gy. 12); inkább *dänäi* alakv.-a, talán *däläl(u)i* hatására.

⁷⁹ Erdélyből szórványosan átkerült Moldvába és Olteniába is (Tamás, i. h.). A Lex. Bud. csak *săcu* a. közli: *därab*, tb.-c *därebe* (602).

⁸⁰ Cihac II, 495 tévesen idéz a Lex. Bud. nyomán *dipläu* alakot.

Drăganu, DR. IV, 151). Ezen eredeti értelemhez ld. még *d'ug* 'mortăciune' Hetco 46, Barbul 47, *diug* (*ghiug*), Vaida, Tribuna VII, 154, *giug* 'puturos' Papahagi, Maramureş 221, *diug*, Moldován, Ung. IV, 154, *d'ug* 1. 'stărv', 2. 'leneş' UJ, valamint *d'ugluit* (< döglött) 'mort', Hetco 46, *d'uglui* 'megdögleni' (pl. mi s'a *d'ugluit* vaka) MZ., stb. Második jelentésének magyar kiindulópontját az efféle szólások alkotják: "ojă rest: ,mint a dög" (SzamSz. I, 177). Ebből lett *d'ug* 'rest, tunya' (Stan 52), *aga- i ka un d'ug* (MZ.), *d'ugu* *d'e om* | *d'ugos*, *d'ugule*, *put'e ka d'ugu* (KB.). Idetartozik még *d'ugui* 'lustálkodni' (UJ.), *dugleş* 'zácaş-leneş' (Pamfile, Boli 78). Mivel pedig a 'munkakerülés, lustálkodás' — főleg nőknél — mintegy bevezetője lehet a 'hivalkodásnak' könnyen érthető az ige értelmezése is, bár erre a jelentésárnyalatra egyelőre más példánk nincsen.⁸¹

dóntz (**dótz**) 'tuber panis' (187), vö. még *dotz* (189), *drontz* de pita (191), *duzu*, *dutzonoi*, *dotz*, *dontz* (195). Nyilván a m. *dúc* szó átvétele (vö. EtSz. I, 1424); a Lex. Bud.-ben is meglévő *donţ* (írva *dontiu*, 195) *n*-je román fejlemény (vö. Cihac II, 496, Alexics, Nyr. XVI, 441). A m. *dúc* szó *durc* alakv.-ának átvétele *drutiú* (Lex. Bud. 625, *scursură* a.) s ebből *trutiú* (i. m. 724, a.), *dronţ*(*iu*).

dricála 'cervical . . . **d e r e k a l y*' (191). Az ALR. II, 137 (MN. 3895, vö. Márton Gy. 14) tanúsága szerint ez az alak él A. m.-ben (vö. *dricală*, Ţiuera, Pietre 299, Nagylak), a Bánságban (vö. *dricală*, Liuba-Iana 97, *trikale*, Weigand, Jb. III, 329) és H.-ban (vö. *drikalä*, UJ., Hátszeg). A legmagyarosabb alak azonban *dereka*: ezt találta meg KB. Magyar-nemeyén; Mikeszászán (141) hasonló ehhez *derekaie*. Ugyancsak Magyar-nemeyén él azonban a *drikai* változat is, akárcsak Betlenben (260). A képzőcserével keletkezett *dricariu* hazája Alexics szerint Szalonta vidéke (Nyr. XVII, 442), megtaláljuk azonban az ALR. szerint Sz., *Sztm.* és *SzD.* m.-ben is, vö. még *dricar*, Vaida, Tribuna VII, 349, MZ., *dricarä*, Barbul J.

drot 'filum ferreum' (191, vö. Lex. Bud. 197) < m. *drót*. Erdélyszerte járatos magyar elem; már Şincainál: Calitçe de *drot* (sármá), Econ. 191; vö. Alexics, Nyr. XVI, 442, *drot*, Gregorian, GS. VII, 149, Stan 32, Barbul 46, Hetco 46, Moldován, Af. 91, *drod*, *drot*, Vaida, Tribuna VII, 349, *drod* 'telegraf' Papahagi, Maramureş 219, Márton Gy. 15, stb. LM. szerint „drotu in locu de serma nu se connoşce d'in coce de Carpati” (Gl. 234).

***dufla** 'd u f l a' (192). A m. *dupla* tájnyelvi *dufla* alakjának (MTSz. I, 139, EtSz. I, 1442) átvételét Alexics csak A. és B. m.-ből ismerte (Nyr. XVI. 442); az ALR. egyetlen adata *duflă obloc* (Érkenéz, B., Márton Gy. 15). Talán a köznyelvi m. *dupla* szárm.-a: *dupli* 'a índoi' (Molnar, Wb. 150).

***duhán** = tabác (192). Tiktin a szerb *duhan* átvételének tartja (582), de mivel kifejezetten Erdélyben járatos, valószínűbb, hogy magyar jövevényszó, mégpedig talán a régies és tájnyelvi *duhán(y)* átvétele (EtSz. I, 1380). Magyar elemnek tekintette már Radu Tempea is: "cei de prin Varmeghiă au amestecat limba lor mai mult cu cö Unguröseă; zicând Tistăş în loc de curat, kedveş în loc de voios, *duhán* în loc de tabac" (BH. II, 395). Ugyanígy nyilatkozik Graur: „le mot *duxan* (!) existe en serbe, mais il est impossible de croire que hongr. *dohány* n'est pour rien dans roum. *duhan*" (Nom d'agent 85—6). Számos XIX. sz.-i és tájnyelvi példát idéz Tamás, Ksz. 30, 40, Măndrescu, El. ung. 67. A Partiumban inkább *dohan* változat él (pl. Vaida, Tribuna VII, 349). — Szárm.: **duhane/c*

⁸¹ A mai pesti nyelvben *dög* (pl. ebben: jó *dög*) a m. 'könnyű erkölcsű, esinos nő', de ez a jelentésárnyalat aligha volt meg 140 év előtt s még kevésbé juthatott Molnar tudomására.

'schmauchen' (192), vö. már Furdui P. versében (1818): *Sí kintea sí duhanesté.* GCr. II, 224, valamint *du'onesk.* Weigand, Jb. III, 315, IV, 327, *duhānešt'i.* ALR. II, 61 (*B.*, vö. Márton Gy. 15), vö. még Tamás, Ug. 38. A Szilágyságban találunk *dohānez* változatot is (Vaida, i. h.). A Lex. Bud.-ből mindez kimaradt, csak *pipas* a. olvassuk a *duhāneš* alakot is (692).

érha 'aluta' (199, vö. *ierha*, 252) < m. *irha*. Tiktin 597 e hungarizmust *ierhā* változatban csupán Frāncu—Candrea 23 nyomán idézi, azonban ismeri még Alexics, Nyr. XVI, 495, valamint *irhā* változatban Moldován, Af. 93 Vaida, Tribuna VII, 361.

***făcau** (facău) 'f a k o, weißschimmel' (201). A m. *ă > r. o* megfelelés szerint (vö. *ostolós*, *B.*, stb.) legrégibb kimutatható alakja *focău* (Sincai, Hr. II, 321, vö. DAcR. II, 147). Újabb nyelvjárási változata *foacă* (főleg állatnévként; lóra Vaida nyomán DAcR., i. h., ökörré Stan 34). Alexics szerint (Nyr. XVI, 444) a *făcau* alak csupán *A.* és *B.* m.-ben járatos; megtaláljuk azonban még nemcsak a bihari *făcau* változatban, 'világosbarna' jelentéssel (DJ.), hanem Hátszeg körül is: *făcau* 'gălbui închis' (Densusianu, Hațeg 317), AF.-ben: *făcau* (Moldován 92), az Avasvidéken *făcau* (Barbul 46), a Szilágyságban: *făcau* 'galbănmuceziu' (Vaida, Tribuna VII, 349, vö. DAcR. II, 3) és Északerdélyben: *fakău* (KB.). Molnar *fa-* (és nem *fă-*!) kezdetű alakváltozata a Partiumra, illetve Közép- és Északerdélyre vall. — Szárm.: *făcăței*, Frāncu-Candrea 193.

***fachiol, fatiol** 'faucale' (591). Molnarnak ezen utólagos bejegyzésén alapul a Lex. Bud. *fachiolu*, seu *faciolu* cikke, amely szerint "mi se pare a fi luatu României ba si Unguriei cuventu aqesta dela latinescu: *faucale*, vel *focale*" (208). A valóságban a m. *fátyol* átvételével van dolgunk (DAcR. II, 24), ez pedig olasz (EtSz. II, 168, SzófSz. 73) vagy talán bizánci görög eredetű (vö. MNy. XXXVI, 105). Erdélyi adatok — főleg 'szemfedő' értelemben (vö. m. halotti *fátyol*) — a XVIII. sz. közepétől (DAcR., i. h., vö. még *fatiol*, Frāncu-Candrea 173, Marian, Inm. 247 (móc vidék), *fa'ol*, Márton Gy. 15 (*B.*, *MT.*). Tribuna VII, 350, Caba 97, Marian, Serb. I, 278 (*Br.*).

faerfháng 'Bachanalia [!], Bachi [!] feriae' (201) < m. *farsang* (< n. *Fasching*, vö. EtSz. II, 163). Hangtani szempontból érdekes alakv., pontos megfelelője csak egy 1778-ban írott balázsfalvi román iskoladramában fordul elő (*fársang*, Göbl, Debreceni Szemle 1933, 208). A m. *farsang* alakhoz legközelebb áll *fars'iang*, Predetici I, 516, valamint *farsang*, Molnar, Wb. 43; a nyj.-i *fassang* (MtSz. I, 549) átvétele *fašang* (Cal. din Buda 1844, 52, id. DAcR. II, 65), valamint *fašangū* (Petrovici, AAF. V, 171, ALR. II, 216/95, Aranyosfő, *T.A.*). A legelterjedtebb alakv. *fársang*: idetartozik szótárunkban *fersháng* (208, vö. Ht. 6,2); vö. még DAcR. i. h., Alexics, Nyr. XVI, 445, Moldován, Af. 92, Vaida, Tribuna VII, 350, Caba 97, Marian, Serb. I, 278, *Br.*

faertáiu, faertáriu 'quadrans' (201, a Lex. Bud.-ben *fártaiu*, *fártal* és *fártariu*, 212)⁸² < m. *fertály* (< n. *Viertel*), vö. DAcR. II, 66, Cihac II, 499, Alexics, Nyr. XVI, 445, Mándrescu, El. ung. 68—69, LM., Gl. 245, stb. A legelterjedtebb alakv. *fártaiu* (ld. Caba 97, Moldován, Af. 92, Vaida, Tribuna VII, 353, Birlea II, 267, Papahagi, Maramureș 77, 121, DJ., MZ. stb.), viszont *fártae* (tb.) tűnik fel már 1717-ben *M.*-ban (StD. XIII, 160) s később is elég gyakori (vö. DAcR. i. h., *fürtáj*, Weigand, Jb. IV, 327, Bánság). Az *-l*-es alakokhoz figyelembe veendő a régi *fártaliu* (tb. *fártalie*) változat, pl. 1780: *trei fertălie*,

⁸² A DAcR. a Lex. Bud.-nek tulajdonítja *fártaiu de cnpă* 'sextarius, meszely. fertály' kifejezést is. A cirillbetűs фѣртаѡ alapján azonban csakis *fártaiu* olvasható,

Elem. 94 | 1817: un *färtal* din simbrie, StD. XII, 207 (Fogaras), stb. A *färtariu* ~ *färtariu* alakok *pättrar(iu)* mintájára keletkeztek; példákat idéz DAcR., i. h. Vö. még Tamás, Ug. 16. Olykor szókezdő *sf-* jelentkezik (vö. *sfert*): *färtaiu* ~ *sfärtaiu* (Vieiu, Supl. 15).

fagadálhu (fägädäshu) 'promiffum, promiffio, sponfio' (202) A DAcR. II, 29 legrégebb adata csupán 1786-ból való, pedig megvan már a protestáns korszakban, 1582-től (vö. Tamás, Fog. 87, igen bő példatárral). A XVIII. sz. végi példákhoz vö. még 1780 kör.: *nişte pricinä de fägädäshuri*, StD. XII, 102 (Nagyszeben); Şineából új példa: *măcar ca neau şinut de fägädäş*, Hr. I, 123. Monorainál szintén előfordul *fägädäş*, vö. MSI. III/XXI, 460. A Szilágyságból *fägädäş* és *fägädät* alakot idéz Vaida, Tribuna VII, 350; Északerdélyben *fägädäş* (AP., KB.), Biharban viszont *fögädäş* (DJ., vö. még *fägädäu* a.).

fagadau (fägädäu) 'taberna, diverforium' (202, vö. Lex. Bud. 210) < m. *fojadó*. Közönséges erdélyi és moldvai tájszó, mely ma is él, LM. hiábavaló támadásai ellenére (Gl. 242), vö. DAcR. II, 29, Cihac II, 497, Alexics, Nyr. XVI, 444, Mändrescu, El. ung. 68, Barbul 46, Al-George 34, Fräncu—Candrea 230, D. Şandru, BL. III, 123 (Felsőlapugy, H.), Vaida, Tribuna VII, 350, Ung. IV, 194, UJ. (Hátszeg), Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 82, stb.⁸³ Sz.-ban a kissé magyarosabb *fojadäu* (MZ., Ungaria VI, 205), M.-ban pedig *fojadäu* mellett (I. Papahagi, Maramureş 220) *fojadäu* (Birlea I, 19, 61) járatos. E nagy elterjedtség ellenére régi adat alig akad; használja azonban Ţichindeal (DAcR., i. h.) és Molnar (Wb. 112). — Szärm.: *fagadariu* 'caupo' (202, vö. DAcR. II, 28, Lex. Bud. i. h. és *fägädariü*, UJ.), valamint *fagadäritza* (201; DAcR. említi, de példát nem idéz).

***fedeu** = *acoperemaent* 3° (206, alakv. *fidëu*, 210) < m. *fedö*. Erdélyszerte járatos magyar kölesönyszó; Bukovinában is előfordul, vö. DAcR. II, 91, Tamás, Ksz. 35. Tamás legrégebb adata — Maller nyomán (vö. Alexics, Nyr. XVI, 445) — 1833-ból; Klein szótára ennél jóval régebb példákat nyújt. A *fedeu* változathoz ld. még *fed'eu*, Al-George 33, DJ. (B.), MZ. (Sz.), *fedeu*, AAF. I, 213 (Avasvid.), "budaca se acopere cu un *fedeu* mare" Precup, Päst. 19, AAF. VI, 296 (U.), *fedëu* (tb. *fed'auä*), Istrate, Nepos 57, Márton Gy. 16, stb. Klopotiván *fedz'eu* 'glob la lampä' (Conea, Clopotiva II, 520). A *fidëu* változat nemcsak bánsági (amint a DAcR. véli, vö. Liuba-Iana 98), hanem megvan a Partiumban is (Caba 97, Barbul 46, stb.).

felelát 'responabilitas, protectio' (206) < m. *felelet*. Már a voroneţi kódexben megtaláljuk 'felelet', sőt valószínűleg 'védekezés, öngazolás' értelemben (vö. DAcR. II, 93, Densusianu, HLR. II, 539). Ezt és egyéb adatokat id. Tamás, Ksz. 21, Ug. 16, vö. még *feleleat* 'räspundere, garantie' (S. Pop, DR. V, 81, 186). Figyelemreméltó, hogy Klein a szónak eredeti 'responsum' jelentését nem ismeri; erre legrégebb adatunk 1690-ből van, M.-ból (acest alenuşagü şi *felelet*, StD. XII, 234 nyomán utal rá, de nem idézi DAcR. i. h.). A 'protectio' jelentéshez vö. cretariü de *felelat* 'a pástor járandósága' (Muntean, Gurariu 80), erd. szász *felelat* 'eine Art Versicherung des Viehes gegen Diebstahl' (Siebenb.-Sächs. Wb. II, 344, EtSz. II, 196).

felelüfe 'respondeo' (206) < m. *felel*. Az eredeti 'respondeo' jelentésben erősen tájnyelvi; DAcR. II, 93 partiumi adataihoz ld. még M.-ból, a *felelat* a. idézett 1690-i szövegben: cu todomanä au *felelüit* (StD. XII, 234). Második értelme, t. i. 'felelősséget vállalni', közönségesebb;

⁸³ Az aranyosfői móceknál *fojadäu* < *fögädäu* (E. Petrovici, AAF. V, 114).

Tamás, Ksz. 21 adataihoz ld. még 1767-ből: au băgat în besearecă pe popa cel unit și i-au *feleluit* = [felelősséget vállaltak] de tot baiul, StD. XIII, 266. Ezen jelentéskörbe vág már a Cod. Vor. adata (idézi Alexics, Nyr. XVI, 445); a *Sztm.*-i népnyelvben *feleli* 'a lua responsabilitatea', pl. vânăzătorul e întrebat dacă *felelește* de hibă (S. Pop, DR. V, 83). *B.*-ban is *felelui* 'a fi responsabil' (DJ.). Az 'affecuro' értelmezéshez ld. a fentebb idézett szász adatot. — Szárm.: *feleluitóriu* 'reľponfor' (206), más forrásból nem ismeretes.

**felie* = rudenie, fratzie (206). A m. *fél*, *féle* alapján keletkezett nyugat-erdélyi szó, Románádasról (*Sz.*) közli 'rudenie, consăngenitate' értelmezéssel Vaida, Tribuna VII, 350. A DAcR. II, 39 egyetlen adata a Lex. Bud. nyomán: mi *fălie* séu *felie* 'est mihi cognatus, atyámfia' (211). A r. *felie* átvétele erd. szász *felie* 'Familie' (Brenndörfer 60).

**feluutz* 'tsobány, tsobollyó' (206), valószínűleg a *fele* (< m. *fél*, DAcR. II, 93, Tamás, Ksz. 35) űrmértéknév származéka; e szónak van *felie* változata is (pl. Pentru-o *felie* de bere, Familia 1885, 428), vö. még *fel'e* 'cană' Conea, Clopotiva II, 520. Kérdés, e szócsaládba tartozik-e *ferie* 'urna, veder, der Eimer' (208, vö. DAcR. II, 104, Lex. Bud. 743, *vadră* a.).

**fercatau* (fercătău) 'der Vorstecker am Joch' (207), vö. *ferketău* 'der Vorstecker am Joch' (Sprachl. 55). A Molnar-féle nyelvtan 3. kiadásának *ferketău* (47) adata alapján Tiktin *fercheteu* címszót vett fel, vö. még DAcR. II, 98. Nyilván a m. *fergetyű* 'a szekér első részére alkalmazott forgatható fa, amelynél fogva a szekér eleje ide-tova forgatható' (EtSz. II, 219) átvételével van dolgunk, vö. *ferget'ău*, Alexics, Nyr. XVI, 446, *fergheteu*, Țiuera, Pietre 85 (Nagyak, A.),⁸⁴ *fărgătău* 'Türriegel' Popovici, Rum. Dial. 165 (Zsoszány, H.), *fergătău*, DJ. (B.). Ezen m. szó mélyhangú párjából, a *forgató*, *forgattyú* alakból lett *forgătău* 'a gyeplőnél és a nyaklónál való vaskarika' Stan 34.⁸⁵

**finje* = *filinjan* (211) < m. *findzsa* (< oszm. török *findžan*, EtSz. II, 261, SzófSz. 79) átvétele, vö. *finzie*, Gregorian, GS. VII, 149, 187 (Klopotiva, H.), *finjie* (AAF. VI, 263, U.), *finže* (Barbul 43). A *filinjan* alakpárról ld. 211. l.

fîrez I. 'serra', *2. 'Bretmühl' [!] (211, vö. 246, *hiereftău* a. és *moăra de fîrez* 'fűrészmalom' 360) < m. *fűrész* 'serra'. A DAcR. II, 130 e. a.-a 1806-ból, pedig már használja a Bánsági Névtelen (*fîriz*, 45) és Predetici is : absăgen; a taie cu *fîrezu*, a *fîrezui* : Absăgung; *fîrezuire*, I, 38, valamint megvan Molnarnál: *fîresuejsk*, *fîresuejsk* (Sprachl. 237). Egyéb erdélyi adatokat közül a *fîrez*, *fîriz* alakra Alexics, Nyr. XVI, 446, Mândrescu, El. ung. 72, Stan 34, Tamás, Ksz. 22, Weigand, Jb. III, 315, Moldován, Tribuna VII, 89, Ung. IV, 194, Conea, Clopotiva II, 520, stb. Naszódon *șîrez*, *șerăslău* járatos (AP.). A 'fűrészmalom' jelentést közli Muntean is (Gurarîu 11). Gyakori változat *fîrisău*, vö. pl. Birlea II, 319, *fîriseauă*, u. o. II, 122, jésített változatban *hîrisău*, Dosoftei, Viața Sfintilor nyomán id. Lacea, Jb. IV, 109 (vö. még *h'îrisel'e*, Weigand, Jb. VI, 76). *Fîrezui* mellett akad még *fîrezlău* (DJ.), s jésülve *hireslău* (Dosofteiből Lacea, i. h.). Vö. még DAcR. II, 97 és a magyar eredetű közszavak között *ferestău* a.

**fîhtulen* 'rezes' (211), vagyis *rezes* 'a kisüstös pálínka főzésnél először lefolyt pálínka' (MTSz. I, 283); vö. *füstölő* 'pálínka főző kunyhó' (MTSz. I, 657,

⁸⁴ Țiuera szerint "fergheteul este așezat pe osie, dealungul, fixat de aceasta la mijloc cu un nit gros, ca fergheteul să se poată mișca liber. Fergheteul are la ambele capete, cari ajung până la roți, două colțuri în sus, cari țin liștele" (i. h.).

⁸⁵ Etymologiaiilag ugyanide tartozik *ferchedeu* 'vărtej' (Liuba-Iana 106 alapján a Bánságból id. DAcR. II, 97), vö. m. *fergeteg* 'vihar', s ebből *ferget'ag* 'furtună' Alexics, i. h. (A., B.), *fergeteg* 'idem' DJ. (B.)

CzF. II, 992), vö. alább **rézesh* a.; *füstölés* 'a pálinkakeverés második lejárásának az eleje' (i. h., Székelyföld).

**fodori* 'tätzli' (214) < m. *fodor*. Molnar nyelvtanában is közli *fodorii* alakban 'die Mangetten, Tazen' értelmezéssel (Sprachl. 369, vö. *fodori* 'Tazen, Mangetten' Wb. 132; a szótárunkban olvasható *tätzli* < n. *Tazen*, Lumtzer—Melich, DOL. 250). Az 'ingujj szélére varrt fodros csipke' jelzésére Erdélyszerte járatos, vö. DAcR. II. 152, Alexics, Nyr. XVI, 446, Tamás, Ksz. 39. Az eddig ismert adatokhoz vö. még *fodori* 'increțituri la mănecă' Conea, Clopotiva II, 520, *fódori* (la kămașă, ije ku ~), I. Hurdubetiu (Prépostfalva, NK.), *fodruri*, DJ., *fodre*, Moldován, Ung. IV, 195, MZ., AAF. VI, 17 (U.), *fódor*, *fodorítsá*, KB., stb.

**foišu* 'fluviolus' (214). Egyetlen forrásból ismeretes: Viciu 14 szerint Abrudbánya körül *foieș* 'vale cu apă murdară', Lupsán pedig *foieș de ploaie* 'esővíz folyás, -patak'. Nyilván a m. *folyás* átvétele. UJ.-tól hallottam egy Hátszeg környékén állítólag használatos *foieșt'e* 'folyik' (pl. folyóról) igét, de ez az adat megerősítésre szoruló „hapax legomenon”. Vö. még *foișor* a.

**foitash* 'die Lunde, Patron, das Pflaster' (214) < m. *fojtás*, kétségtelenül lőfegyverre vonatkozik, vö. DAcR. II, 154, Alexics, Nyr. XVI, 446, Molnar, Sprachl. 59, Mándrescu, El. ung. 73, Moldován, Af. 92, Barbul 47, *fuitaș*, Stan, 34, *fuituială*, DR. VI, 267, Marian, Sërb. I, 213 (Bukovina), stb. A m. *fojt* igei néhány szórványos átvételéről: Márton Gy. 16, Tamás, Ug. 16—7.

**fonhiu*, ért. n. (215), de nyilván a. m. *fonfiu* 'Vinea pervinca' (DAcR. II, 157). Utóbbi forrás csak sejti a m. etymont ('pare a fi un cuvânt unguresc compus cu -fii 'iarbă'), Drăganu azonban utalt már a m. *folyófiu* elnevezésre (DR. V, 897, vö. EtSz. II, 349, SzamSz. II, 299), amelynek hangalakját a r. *foiofiu*, *foiofoiu*, *foiofiu*, *fonfiu* stb. alakváltozatok (DR., i. h. és VI, 274—5) pontosan tükrözik; magyaros *foiofiu* alak a Bánságból is ismeretes (GCr. II, 342, E. Petrovici, AAF. III, 149, Liuba-Iana 99, Treml L. Nyk. XLVIII, 304). Más elnevezése *saschiu* < m. *szászfiu*; már 1783-ban *Szásztyiu* (Benkő—Coteanu, 125—6. sz.). Sírok díszítésére használják, vö. Marian, Inn. 336.

foraſtau, a. m. *forăstău* (215). Klein először csupán a 'herbae species' értelmezést fűzte hozzá, később azonban ezt kitörölte és így egészítette ki: „Ciftus. Helianthum. Tetem-toldo”. Az egész cikk forrása Benkő Nomenclaturája: Cistus helianthemum — Tetem-toldó — Valachica: *Forasztó* (Hungaricum vocabulum est), vö. Coteanu-kiad. 323. sz. Ezzel adva van a szó magyar etymonja is, amely nyilvánvalóan *forasztó* (*fii*) 'sideritis, glied-kraut' (EtSz. II, 413), *főrasztófiu* 'plantago lanceolata L.' (SzamSz. II, 304). Erősen téved tehát a DAcR. amidőn szavunkat a *ferăstrău* címszóval keveri össze és a m. *fűrész* tőből származtatja „cu labializarea lui e în o” (II, 97). A moldvai *ferăstrău* alak (Vasiliu, Căntece, Buc. 1909, 30) feltétlenül másodlagos elhasonulás eredménye. Vö. *forostău*, Alexics, Nyr. XVI, 447, *furustău* 'Helianthum vulg.' Stan 34, valamint alább, *forostui* a.

**forditan* (forditau) 'verticillum, fordító' (215). A m. etymon nyilvánvaló, de a tárgyi jelentés nem egészen. PPB. szerint *verticillum* a. m. 'pereszlen, orsóra függesztő nehéz gomb', *fordító* pedig 'verticillum, der Wirbel an der Spindel'. Sajnos Moldován (Af. 92) nem magyarázza meg, vajjon efféle jelentésre gondol-e. Alexics (Nyr. XVI, 447) semmiesetre sem, mert szerinte *f.* 'csizmadiaszerszám' s etymonként a m. *fordítófa* szóra utal (e jelentésre nézve ld. EtSz. II, 380). Figyelemre méltó viszont a Csűry közölt három jelentés: I. 'a zárnak az ajtó külsején levő kilencse, mellyel a kívülről jövő ember kinyithatja a betett

ajtót (ha kihúzzák az ajtóból a f.-t, be van zárva az ajtó),² 2. 'tengelyen forgó kétkarú ablakzáró,' 3. 'fakilincs' (Csűrű, SzamSz. XXI, 301; egyéb adatok 1782-től, EtSz., i. h.). Efféle értelmet talált KB. Magyarországon, ahol *forditâu* az ajtó régies fakilincse (vö. még ALR. II, 129; négy pont *clantâ* [kilincs] értelemben *M.*, *Szm.*, *K.* és *MT.* m.-ből, Márton Gy. 16). A latin *verticillum* alapján mégis valószínű, hogy szótárunkban *forditâu* még az orsó bizonyos részét jelenti.

foroftuefe 'conferrumino' (215, szárm. *foroftuire*, *foroftuit*) < m. *forraszt*. Erdélyi és bukovinai tájszó, vö. DAcR. II, 460. *Forostui* alakban közli Molnar (Sprachl. 237) és Predetici (I, 108, u. o. van *forostuiala* is), Molnar szótárában akad azonban *forostoi* is (8, 86, 180). Ilyen típusú alakok a mőe földről (*forostui*, *furustui*, Stan 34) és Bukovinából (DAcR., i. h.) ismeretesek; *AF.*-ben (Moldován 92) és nyugaton inkább *forästui* (Barbul 47, stb.) vagy *forästi* (DAcR., i. h., GN. II, 135) járatos. A m. *forraszt* alapján valószínű, hogy az *o*—*a* (illetve hangszülytalan helyzetben *ä*) vokalizmus a régebbi s ebből lett, előreható hasonulással, *forostui*. Elképzelhető azonban az ellenkező irányú fejlődés is: a m. labializált, veláris hangszínű *ä* a r.-ba *o* (*o*)-ként is átkerülhet (*kalap* > *clop*, stb.) s ebben az esetben *o*—*o* > *o*—*ä* elhasonulással volna dolgunk.

***fortuefe** 'h ö k ö l n i, rückwärts [!] gehen' (215), vö. m. *fartal* 'farolj odább' (e szóval a lovat, tehenet, vagy ökröt farral oldalt léptetik), SzamSz. I, 256 (< *farr tova*, NySz., ld. még EtSz. II, 156). Nem származhat közvetlenül a m. *fartol* 'farol' (MTSz. II, 549) igéből, amely r. **fortälui*-féle alakot adott volna. Csak a Szilágyságból ismeretes *färtöi*, *fortäi* (DAcR. II, 161, 168, DEnc. 481); történeti adataink egyáltalában nincsenek.

freantz 'morbus venereus, morbus Gallicus, lues venerea' (217), vö. *Sfrantz*, *Freantz* v. *Frantz* (482), *sfrëncu* 'lues venerea, morbus gallicus, frantzu, frantzia nyavalya' (Lex. Bud. 641), *şfranzul* 'Lustseuche' (Molnar, Sprachl.³ 353 és ehhez *sfreant*, GS. VI, 244, Szeb.). A m. *franc* átvétele; adatok nemesak Erdélyben, de a Kárpátokon túl is a XVII. sz. óta (DAcR. II, 174). Az eredetibb, *fr*- kezdetű változatok Erdélyre jellemzőek, vö. *frëntzush*, An. Ban. 46, Drăganu, DR. IV, 151 (< m. *francus*, EtSz. II, 480), *frëntzusheskume*, *frëntzushit*, u. o. *francä*, Alexics, Nyr. XVI, 447, *freant(ä)*, Stan 34, *franţ*, Moldován, Af. 92. Ma is egész Erdélyben a vérbaj közönséges népi neve *franţ* v. *frantä*, vö. ALR. I, 118 (*sifilis*). A *franţä* alakhoz vö. EtSz. II, 475 (*fränca* a.)⁸⁶ — Szárm.: *frëntzil*, vö. DAcR., i. h., **frëntzos*, vö. ALR. I, 118/56: i *frëntos* (Mikalaka, A.).

***frifheca** 'talitrum, patok, fitty, fittyentés, der Nasenstüber' (218) < m. *fricska* (vö. Stan 34) < szlovák *frëka* (EtSz. II, 494, SzófSz. 86, DAcR. II, 178). Néhány adatot közöl ALR. II, 7, vö. Márton Gy. 17. — A *fricä* szó egyéb román jelentései annyira eltérőek, hogy valószínűleg több azonos hangzású, de különböző eredetű szóval van dolgunk (így DAcR., i. h.).

***gabanáflu** (gábánaş) 'granarium, penarium' (222, vö. még 235, *granáriu* a. 313, **lagonitza* a. és 320, *leganitza* a.) < m. *gabonás* (EtSz. II, 748), helyesebben *gabonás* (vö. *gabana*, MNy. III, 60, Hóstát, Kolozsvár; szótárunkban is **gabana* (520, *taciune* a.). Alexics, Nyr. XVI, 448 és Tamás Ksz. 31 csak újabb nyelvjárási alakokat idéznek (vö. még Márton Gy. 17), pedig már 1806-ban megvan Şincainál: Hãmbarele, *Gãbanaşurile* sau *Cãmãrile* cele de ţãnut Bucate, Econ. 57.⁸⁷ Egyéb

⁸⁶ Az 59. ponton, Arad közelében: *şankiruri* < m. *sánkér* (Márton Gy. nem közli). Vö. még 136: *şankir*, 112: *şincär*, 350: *şänk'ir*, stb.

⁸⁷ Ezen adatra már utalt DAcR. II, 239, de *gãbanaş* helyett *gãvanaş* olvasatot s ennek következtében hibás címszót közölt (vö. Drăganu, DR. VI, 276, valamint Gáldi, MNY. XXXIX, 366).

népnyelvi adatok: *găbanaş*, Vaida, Tribuna VII, 353. Lukács L. Ung. VI, 205 (Szakállós, *Szfm.*), K.B., *găbanaş*, MZ., AP., *gabonaş*, DJ., *găbălnaş*, Conea, Clopota II, 337, stb.

**galán* (galan v. gălan) 'g a l a n d' (225, vö. *golon* 232). Ritkább erdélyi jövevénytárszó; alakv.: *gălund* Stan 34, *golund*, Barbul 48, *golond*, Hetco 47, Moldován, Af. 92, Caba 97. Nem 'galandféreg', hanem 'szalag' értelemben közli *golund* alakban Ţiucra, Pietre 38 (Nagylak, A.), *golond* vált.-ban Alexics, Nyr. XVI, 449 (vö. EtSz. II, 866).

**gálitz*, **gálitzkiu* 'vitriolum album' (225) < m. *gălic*, *gălickô*. Az első változathoz csak a mód *galitã* (Frâncu—Candrea 42) idézhető; a másodikhoz vö. *Galizké* 'der Vitriol' (Molnar, Sprachl.³ 76), *galitcã*, *galiscã* (DAcR. II, 217) *galaskiu* 'piatrã neagrã-vânătă întrebuintată la văpsit', *galascan* 'kiatrã vinã ă d'e černit' (Papahagi, Maramureş 220), *galaskău*, AP. A m. szó eredetéről: EtSz. II, 390.

**gănciu* 'gallyiba' (225): Molnar zárójelben a *craemptitza*⁸⁸ szóval is magyarázta; Molnar írta be a *craempitza* címszóhoz is (138), ezen utóbbinak latin fordítása pedig 'naevus', vagyis 'velünk született bélyeg, jegy' (PPB. 1801). Ezen értelmes szerint tehát szótárunk szerzői egészen más értelemben használták a *crămpitã* szót, mint pl. Slavici: egy tőle származó mondat alapján (in urdělã... sě nu se facã crămpitã, CL. VI, 343) Tiktin ugyanis így fordítja: „Stelle, wo die Kettenfäden sich verwirrt haben“ (438). Az utóbbi értelmezés azonban a Molnar-féle 'naevus'-szal végeredményben mégis megegyezik: mindkét esetben a szó alapjelentése h i b a, tehát tágabb értelemben lehet egyrészt 'szépséghiba, anyajegy stb.', másrészt 'hiba a fonásban' vagy — Molnar magyar értelmezése szerint — 'gallyiba'. Mivel *găncs* szavunk jelentése általában 'mendum, defectus, trica, scrupulus, Fehler, Mangel' (PPB. 1801), ebből mindkét jelentésfejlődés könnyen megfejthető. Molnar a *gănciu* szót közölte egyébként kifejezésben is: *căuta in toate *gănciu*, 'szőr lszál szagató, der Gröbler' (i. h.), vö. a m.-ban: mindenben *găncsot* keres, *găncsokodik*, *găncsol*, stb. Ezen értelemezés közel áll ma is B.-ban: a *pun'e ganč kuiva* 'a pune piedici' (DJ.). Nincs meg viszont szótárunkban a *gănciu* szó állatok testi hibájára vonatkoztatva (pl. nu cumva are ceva *gănciu* vita asta, a mód vidékről közli Foişoara 1886, 15, vö. DAcR. II, 219, DR. V, 188, Stan 34, stb.). Értelmezés híján nem tudjuk, mit jelent pontosan a Bănsági Névtelennél *găncsesk*, *găncsală* (49, vö. Drăganu, DR. IV, 151—2). Egyéb szárm. még az Alexics közölte *găncăl'esk* 'găncsol' (Nyr. XVI, 449).

**garásh* (garaş v. găraş) 'g a r a s' (195, *dutca*, a. *shuřhtăca* a.). A Bănsági Névtelen *geraşh*, *gereshice* (49) adatai alapján idézi DAcR. II, 319, vö. még Stan 35 („most majdnem kiment a divatból“). DJ. *garaş*, *găraş* változatban már csak népmesékben hallotta; *garaş* alakban ismeri UJ. Ugyanezen körbe vág még *horgoş*, *mărieş*, *pinzărie*, *şuştaç* és valószínűleg *mintzmeshter* (vö. *Mün-zen meister*).

**gát* = eaz (227) < m. *gât*; DAcR. II, 234 idézi Agărbiceanuból is (a Tisza gátjairól). Népnyelvi példák: Alexics, Nyr. XVI, 447, Măndrescu, El. ung. 72, Hetco 47, Barbul 48, Moldován, Af. 92. Közönséges Sz. és B. m.-ben (MZ., DJ.).

**gazdufhág* (găz-) < m. *gazdaság*; külön címszóként nincs meg, de Molnar bejegyezte *porneala* 2. jelentésénél: „(p. p. < spre > in *gazdufhág*) inchoatio

⁸⁸ Ezen jésített alakról ld. Ht. 22, 2.

(408)^{89a}. Molnar Erdélyben közismert alakot jegyzett fel (vö. DACr. II, 24.^{89a} Moldován, Af. 92, Mándrescu, El. ung. 75, Mándrescu, Lit. pop. 241, MT., Bichigan, Doc. și desc. 30, BN., stb.), előfordul azonban olykor a m. szó hangalakjához közelebb álló *găzdășag* is (már Molnarnál: *găzdășag* 'Wirtschaft' Wb. 171; vö. Ș'e haznă de *găzdășag* — Dacă nu trăiesc cu drag? Luc. 1903, 58, H. valamint Densusianu, Hațeg 224), DJ. (B.).

**ghileosh* 'g yi l k o s' (229). Ezt a ritka magyar elemet Molnar másutt is feljegyezte: *gilkojch*'der Mörder' Sprachl. 59. Két egykorú fogarasi adatunk is akad 1809-ből: ca unul de căpetenie *ghilcoș*, temându-ș viața... s'au înstreinat, StD. XII, 200; Ghițu Pop Ianoș nu numai s'au dovedit ucigaș omorând *zilcoșeaste*, i. h. Úgy látszik, itt-ott él a mai erdélyi népnyelvben is: UJ. Hátszeg vidékéről ismeri komoly és tréfás értelemben is (*d'ilkôș*), AP. Naszodból a *d'ilkôșule* tréfás-gúnyos megszólító alakot közli. Magyarországban pedig, KB. feljegyzése szerint, *d'ilkôș* a. m. „kurážos, kare nu se t'eme, se bat'e d'intodată“.

**ghiftina* = caftána (229, vö. Lex. Bud. 105), alakv. *aghistină* (12, vö. Lex. Bud. 8). Mindkét alak a m. *gesztenye* átvétele.⁹⁰ Eredetibb, prothetikus *a*-nélküli formát használ már Šincai (in fața *ghistinei*, Hr. III, 86), ugyanez van meg egy 1814-i budai naptárban (id. DACr. I/2, 183), s ma is hasonló változatok élnek a m. vidéken (Stan 32), Balázsfalva körül (Viciu, Gl. 15), *B.*-ban (*gistină*, -n'e, DJ.) és *M.*-ban (Bud, Poezii pop. 26). Ismeretes ezen változat 'burgonya' jelentéssel is (Pamfile, Agricult. 189). Egyéb változatok még *gêsten'e* (KB.) és *găstin'ă* (UJ.). — Prothetikus *a*-val ellátott alakokat inkább a Partiumban, kb. *amirui* (l. o.) területén találunk, vö. Alexics, Nyr. XVI, 257, Mándrescu, El. ung. 76, HEMR. I, 508, stb. Legrégibb adataink e változatra Šincai műveiben (pl. *aghistiniă* [castaniă], Econ. 142, id. Gáldi, MNy. XXXIX, 364; un cal cu pârul in fața *aghistinei*, Hr. II, 302), vö. még *aghistină*, Viciu 15, MZ.⁹¹

**gilau* (*gilău*) 'alcia, g y a l u' (230, feltűnő alakv. **gishlau*, i. h.). Nemcsak Erdélyben, de néhol a Kárpátokon túl is használt magyar elem (DACr. II, 242, Tamás, Ksz. 33, vö. még *žalău*, Gamillscheg, Šerb.-Tit. 112). Molnarnál másutt is előfordul, de csak igei alakban *dschiluef/sk* (Sprachl. 311); egyéb régi példák: *a gilui*, Predetici I, 25 (*abhobeln* a.), *dsileru*, *dsiluesc*, Bobb I, 362. Újabb népnyelvi alakok: *ghilău*, Barbul 48, *žilău*, *žilui*, DJ., MZ., *žilău*, *žilău*, E. Petrovici, AAF. V, 172 (m. vidék), *džilău*, Gregorian, GS. VII, 186 (Klopotiva), stb. A *gishlau* alakv. megítélése nehéz; Molnar „vide *gilau*“ magyarázattal a *gilau* címszóra utalt; figyelemre méltó azonban, hogy **jišhau* ~ **jišhlu* a. m. 'véső' (569, vö. Ht. 22, 2). Úgy látszik, *gilău* és *jišău* (< m. *věšō*) kölcsönösen hatottak egymásra; így lett egyrésztől *gišlău* 'gyalu', másrésztől *jišlău* 'véső'.

^{89a} DACr. etymonja (< m. *gadzagsăg*) tévedésen alapul; a P. Reteganul-bó idézett adat (O casă în jurul căreia mai vedeau de-ale *găzdășagului*) minden kétséget eloztat. Itt jegyezzük meg, hogy Molnar adatának a Lex. Bud.-ben a következő szöveg felel meg: pornelă... 2) i. e. începere, p. e. a *economiei* (526).

⁹⁰ Tagliavini (Lex. Mars. 131) a kérdéses két román alakot *gesztenye* szavunk *gesztinye* változatából próbálja származtatni; kérdés azonban, találunk-e ilyen alakot Erdélyben, mivel ezt a MTSz. I, 685 csak a Drávamellékről idézi. Az alább idézendő *gêsten'e* (BN.) a m. köznyelvi szó vokalizmusa mellett vall.

⁹¹ Szótárunkban megvan még a *gaftan* 'caftaneus' és *gaftána* 'caftanca' változat is (227), azonban ezeket — mivel a m.-ban **gasztanya* típusú mélyhangú alakot nem ismerünk, — aligha lehet a m. *gesztenye* alakból származtatni (így Tagliavini, Lex. Mars. 131). Pedig kétségtelen, hogy régi alakokról van szó, vö. *gastamele*, Lex. Mars. 166, *gaftana*, Elementa 1780, 84. Talán alakkeveredés történt a n. *Kastanie* > r. *castan(ă)* s a m. *gesztenye* között.

***grádicu** = trépte (234) < m. *grádics* (< lat. *gradus*, SzófSz. 91). Régi jövevényszó, e. a. 1648-ból, vö. Alexics, Nyr. XVI, 449, változata a *gărădič*, i. h., Barbul 48 (< m. *garádics*). AF.-ből (Moldován, Af. 92) és B.-ből *grádič* (DJ.) ismeretes.

***grof**, ért. n. (238) < m. *grof*. Már a Bánsági Névtelennél *grof* 'comes liber' (52, vö. *groff* 'comes' Lex. Mars. 243. sz.). Egyéb adatok Neculcétól kezdve (*Tiuchel grof*, DAcR. II, 316), vö. még 1741: prin mijlocirea *grof*u Areosti, StD. XII, 39). Közöséges Klein egyéb írásaiban, pl. comiteși *Grofi* Haler și Beldi, Ist. Rom. IV, 276, caștelareșul Terii ungurești *Grof* Esterhazi, i. h. IV, 277, valamint Molnarnál (Sprachl. 393, Wb. 62). Koncz József Békaegérharcában: *Grof* Nyemes jest oó Voresán? Ung. IV, 305. A népnyelvben: Stan 35, Weigand Jb. III, 316, V. Scurtu, AAF. VI, 214 (U.), Birlea II, 286, stb. M.-ban többese *grosi*, vö. Papahagi, Maramureș 221. Gúnynévként *Grofeneiu*, Pașca, NP. 249.

gúba 'gaufape' (239) < m. *guba*. A közöségesebb *bubă* mellett Észak-és Nyugaterdélyben használatos alak, vö. DAcR. II, 323, Mándrescu, El. ung. 77, Tamás, Ksz. 37 (régí példát nem idéz), Ug. 17. Talán ugyanezen m. szó átvétele *bubau* 'boeta, gaufape, guba' is (70, 462, sarica a.), *bobou* 'manteau de paysan (à longs poils)' ismert alakv.-a (vö. DAcR. I, 591–2, Alexics, Nyr. XVI, 402, Mándrescu, El. ung. 49, stb.). Ezen utóbbi szó eredete vitatott: Cihac II, 485 a m. *guba* szóval magyarázta, Alexics viszont utalt a székely *bubó* 'szőrével kifordított bőr' tájszóra (i. h.). Treml szerint azonban *bubó* a r.-ból is kerülhetett a m.-ba (Ung. Jb. IX, 301–2; Blédy, Infl. nem említi). Valószínűbb tehát a m. *guba* szóval való összefüggés, bár ennek etymonja sem világos (SzófSz. 99).

***gurduna** (240). Molnar értelmezés nélkül írta be, de nyilván azonos a *gurdună* 'contrebasse' erdélyi tájszóval, amelyet a m. *gordon*-nak szoktak egyeztetni (DAcR. II, 329, SzófSz. 96). Egyéb adatok: *gurdună mare* 'nagybögő', *g. mică* 'kisbögő, gordonka' (UJ., Hátszeg), *gurdună* 'nagybögő' MZ., KB., *gurdună* (ritkán *gărdună*), DJ., AP., *gordonă*, Istrate, Nepos 59. Sajnos, a m. szó további története homályos és azt sem tudjuk, milyen viszonyban áll *gurdună* a móc vidéken feljegyzett *burdură* (Frâncu—Candrea 85), *burdună* 'vioară de bas, contrabas' (E. Petrovici, AAF. V, 170, TA.) alakkkal. Ha ezen utóbbi bizonyulna eredetinek, szócsaládunk aligha lenne elválasztható az olasz *bordone* 'basso, accompagnamento di canto' szótól, bár a filiaáció további részletei egyelőre ismeretlenek. — Szárm.: **gurdunash* (240) < *gurdună* + román -aș, vö. *gordonaș* (AP.), *burdunaș* 'muzicant care cântă din contrabas' (E. Petrovici, i. h.). Agárbiceanu hasonló értelemben a *gurdunist* alakot használta (DAcR., i. h.).

gúta 'g u t a' (240, vö. Lex. Bud. 250). Ebben az értelemben közismert erdélyi tájszó, vö. DAcR. II, 333, Göbl, Szót. 39, Alexics, Nyr. XVI, 450, stb. Magyar etymonja teljesen bizonyos; a DAcR. (i. h.) próbálja ugyan a bánsági *gută* 'picătură' szóból közvetlenül származtatni, de ez kevésbé valószínű, mivel egész Erdélyben *apoplexie* helyett *gută* járatos, csak éppen a Bánságban használatos a német eredetű *šlog* (ALR. I, 128). Gyakori káromkodásokban, fogadalmakban, stb., pl. să mă sfarme *guta*, Barbul 57, bată-t'e să t'e bată *guta*, DJ. Ld. még Tamás, Ug. 17, 31.

***guz** 'g ö z ü, Spitzmaus' (240, alakv. *gioz* [vagyis *ghioz*], 109, *chitzoran* a.). Különböző kiseb rágcsáló állatok neve (DAcR. II, 334; éppen *chițoran* 'Spitzmaus'-szal azonosítja H. XVII, 68, vagyis egy hátszegi gyűjtés). Az elterjedtebb alak *guz*, vö. Stan 35, Cihac II, 503, MZ., a másik változatot B.-ből ismerem (*d'oz*, DJ.).

háda 'turba' (241) < m. *had*. Észak- és nyugaterdélyi, ritkán feljegyzett szó. Drăganu közölte Naszódról 'ceată, droaie' értelmezéssel (DR. IV, 762), idézvén a *hadă de copii* 'gyermeksereg, g y e r m e k h a d' kifejezést is, amelyet ismer még AP., KB., Barbul J., DJ., stb. Barbul nyelvjárásából feljegyeztem az *o hadă de țigani* kifejezést is (vö. m. *cigányhad*). Olykor előfordul a népköltészetben, pl. Nime să nu mă cunoască — C'am fost eu de *hada* voastră, Birlea I, 25.

***haifuefc** (häisuesc) 'aufstöbern' (242) < m. *hajsza* + r. *-ui* (vö. *hajszolni*, a képzésmódhoz ld. *fortui*, 130. l.). Sz.-ban *häisui* a. m. 'sürgetni' (MZ.). Ugyanezen jelentés él Északerdélyben is (AP.).

***hăitâfh** = jutáriu ~ *jitariu* 'custos agrorum, mező őrző, esősz, pásztor, kerülő' (Lex. Bud. 335). Összevetendő a következő szilágysági adattal: *hăitaș* 'banii, pe cari îi primesc gornicii pentru vitele aflate în locul oprit' (Vaida nyomán id. DAcR. II, 345) < m. *hajtás* 'propulsio, das Vertreiben'. Eredetileg tehát a 'bírságot' jelentette, azonban már a XVIII. és XIX. sz. fordulóján vonatkoztatott a személyre is, aki a bírság alapjául szolgáló kihágást megállapítja. Konkrét, 'Vertreiben' értelmére adatot idéz, Mușlea AAF. I, 217 nyomán, Tamás, Ug. 17. Ugyanezen tőből *haită*, vö. 92. l.

***hajma** 'alcalonia' (245), 'mogyoró hagyma' (Lex. Bud. 251, *hagimă*, u. o. 525), egyéb adatok — a XVII. sz. eleje óta — DAcR. II, 375, Alexics, Nyr. 489, Tamás, Ksz. 22, Vaida, Tribuna VII, 357, stb. Megvan Benkő Nomenclaturájában *hăgy'sma* változatban (Coteanu-kiadás, 189. sz., a hangalakhoz ld. *hagimă*, Lex. Bud. i. h. és DAcR., i. h.). Šincainál *hajmele*, *hajmițele* (Econ. 124). Személynévként 1758-ban: *Hasma*, Pașca, NP. 253.

***hamuea** (hămuca) 'h o m o k' (242) < m. *homok*, régen *humuk* (NySz. II, 1480), DAcR. II, 402 csak An. Ban. *homok*, *homokos* (vö. Drăganu IV, 153.) adatait idézi, pedig ismert partiumi elemmel van dolgunk, vö. Alexics, Nyr. XVI, 490 (A.—B.), Barbul 48, Heteo 47, MZ., Barbul J. (az utóbbi szerint a. m. 'praf, pulbere de drum'). Vaida tévesen egyeztette a m. *hamu*-val (Tribuna VII, 357).

***hamuŋh** = argăfăla (242) < m. *hamus*, *hămvas* (DAcR. II, 353, DEnc. 51), vö. *hamu* (*hamv-at*) 'Asehe'. Jelentéstani szempontból fontos alak *hammas* (a. m. *hămvas*) 'vastag, durva vászonlepedő, melyet szapuláskor hamuval megtöltve a szapulókádban legfölül tesznek s rajta keresztül szűrik a forró lúgot a szapulóra' (Csűry, SzamSz. I, 358). Egyébként a m. *hamus*, *hămvas* szót 'groapă cu cenușă pentru tăbăcirea pieilor' értelemben már Drăganu idézte (DR. IV, 152). An. Ban. 58 *hemuș* 'cadus pellionis' adatával kapcsolatban. Alakv.: *amuș* 'groapă în care argăsitorul pune pieile' Breazu, Pov. 147, 153 (I. Popovici—Bănățeanu).

***harang** (talán *harăng* v. *harîng*) = clopot (245) < m. *harang*, vö. Tamás, Melich-Emlékk. 442. Egyéb adalékok: *harăng*, D. Șandru, BL. III, 115 (Felsőlapugy, H.), *arăng* (Marian, Sərb. III, 64, Majdán, T.), *harîng*, UJ. (Hátszeg, vö. Bensusianu, Hațeg 319), *hăranje* (tb., GN. II, 133, Nyermegy, B.), *arîng*, E. Petrovici, AAF. III, 146, *arung*, Weigand, Jb. IV, 325. Az ALR. II, 181—2 (limba clopotului, funia clopotului) idevágó adatai: 76 (Kiszető, T.); *buăta dăla arîng*, 27 (Novákfalva, KSz.); *buălda hăraŋgului*, 833 (Petrilla, H.): limba, ăta *hăraŋgului*, 2: bobol'euu dila *arîng*, 858 (Szerbia): limburuș (*arîng*). AP. szerint igen ritkán, de előfordul Naszód környékén is, *hărang* alakban. Szótárunk adata igen becses: időrendben mindjárt An. Ban. után következnek.⁹²

⁹² B.-ban *harang*, *hăraŋgoș* a. m. 'h a r a n g o s szoknya' (DJ.).

**hasna* (házna) 1. = *dobaenda*, folos, 2. = **cámata* (245, vö. 80, *cae/htig* a.) < m. *haszon* (*haszn-ot*). Közismert erdélyi tájszó, vö. DAcR. II, 375–6, Tagliavini, Lex. Mars. 108, Tamás, Fog. 90. — Szárm.: *haznuéje* 'lucror, quaestum exerceo' (i. h., vö. DAcR. II, 376. Régi adatok: 1739: cu *acasta* *împotrivre nu hâznuesc* *nimic*, Tempea, Ist. 152, 1788: *hè/snué/sk*, Molnar, Sprachl. 299, 1807: *în dragosté iubitului mieu* *ném aș hâznui*, BH. II, 502. A Partiumban inkább *hâsnâli* (Vaida, Tribuna VII, 357, Barbul 48, AAF. VI, 279, MZ.), *hâsnâlui*, illetve *hâznâlui* (DJ.) járatos. Ugyancsak ide: *haznâriu* 'negotiator' (245, vö. 529, **teujer* a.), valamint *haznârie* 'quaestus, negotiatio' (245).

**heiu*: önálló címszóként nem szerepel, hanem csupán *ócina* 'fundus internus pro Curia' (369^a, vö. Lex. Bud. 159) magyarozatául, jelentése tehát a. m. 'házhely, belsőség'. Adatok 1791 óta, vö. DAcR. II, 385, Tiktin 728, Tamás, Ksz. 34. Ismeretes *H.*-ban, pl. *heiu*ri *dă căși* (Conea, Clopotiva I, 38), továbbá Balázsfalva körül (Că-ți e *heiu*l *lângă* *drum*, Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 79), az Oltvidéken (GS. I, 137), *U.*-ban *helîu* változatban (AAF. VI, 215, 296), stb. Vannak példák Moldvából és Bukovinából is: az utóbbi vidéken az enyhén archaizáló irodalmi nyelvben is előfordul.⁹³ — Csak a Szilágyságban él: *e om pe heiu* 'e om cumsecade' (Vaida, Tribuna VII, 357, vö. m. *helyrevaló, helyes*). Talán *heiu* r. származéka **heiu*sh, ért. n. (245, Lex. Bud. nem közli).

hieaba 'fruftra, gratis' (245) < m. *hiaba*.⁹⁴ Egyetlen régi adatunk a Béka-egérharc fordításában: *Hjábá* *dă* *ku* *pust* 's *ku* *tunu*, Ung. IV, 327. Az újabb népnyelvből *hiaba* alakban ismeri Alexics, Nyr. XVI, 491 (*A.*—*B.*, vö. DJ.), Vaida, Tribuna VII, 357 (*Sz.*, vö. MZ.), Barbul J. (*Sztm.*), Coman, Gl. dial. 40 (*K.*), Moldován, Af. 93, Bîrlea II, 25. Egyéb alakv.-ok: *heaba*, Lenghel, Maramureș 51, *heba*, Stan 36, Viciu 50, *haba*, Alexics, i. h., Țiuera, Pietre 109 (*A.*), stb. Alexics idesorozza a *zaba* alakv.-ot is, bár ez a török *ğaba* átvétele (DAcR. II, 242). Hasonló hibát követ el azonban a DAcR. is, amikor *geaba* a. utal a m. *hiaba* szóra.

**highége* = *cétera* (245, a címszó talán *higheghe* h., vö. *gîoz* a. m. *ghîoz*) < m. *hegedű* (eredete ismeretlen, vö. SzófSz. 117; Viski K. feltevése, amely a m. *hejgető*-vel próbálja rokonítani, elfogadhatatlan, ld. Kodály-Emlékkönyv 43 kk.). DAcR. II, 390 csupán egyetlen példát idéz a *higheghe* alakra Șezătoarea VII, 163 nyomán, pedig a Partiumban elég elterjedt szó. *B.* és *A.* m.-ben általában *hid'éd'e* (Alexics, Nyr. XVI, 491, Márton Gy. 19, DJ., *highége*, D. Șandru, BL. IV, 122), *Sz.*-ban *hid'éd'e* (Tasnádszántó, MZ.), *hed'édă* (Elyüs, MZ.). Alakv.: *highége*, Țiuera, Pietre 56 (Nagylak, *A.*)⁹⁵

hintéu 'carpentum' (246, vö. Lex. Bud. 262) < m. *hintó*. Közismert jövevényszó az erdélyi román nyelvben, vö. DAcR. II, 391, Cihac II, 506, Mândrescu

⁹³ Pl. 'o bine-înstărită, sănătoasă țărănime moșneană, în gospodării rațional-întemeiate, împejmuite cu bogate cinii și *heiu*ri (deci: atenante)'. L. Morariu, Făt-Frumos, 1943, 103. — Itt jegyezzük meg, hogy a régebbi bukovinai nyelvben hasonló jelentésben *pliaț* (<n. *Platz*) is előfordul, pl. 1797: *i se mai dă un loc de casă în Cernăuți cu tot pliațul lui*, Doc. Buc. VI, 342.

⁹⁴ A m. szó etymonjáról vö. SzófSz. 120. Ugyanezen tőből: a *hia* 'hiányozni', pl. *din cinzei hia* *cinci*, Precup, Păst. 43, valamint *hiie*, *hiia* 'lipsá', Tamás, Fog. 96, Ug. 18—9.

⁹⁵ Sokkal általánosabb átvétele a főnévi *highidus*, *-iș* (< m. *hegedűs*), vö. DAcR. II, 390, Treml, Dyn. Wortakzent 56, alakv.: *highighiș*, Mărăscu, Batăr 7, 16 (*B.*), *hegeduș*, Weigand, Jb. VI, 76, *hid'idaș*, E. Petrovici, AAF. V, 171 (móc vidék), stb.

El. ung. 80, Alexics, Nyr. XVI, 91; már a Bánsági Névtelennél: *hintéu* 'carpentum' (59, vö. Drăganu, DR. IV, 152). Molnarnál szintén előfordul: *hinteu* 'Calesche' (Wb. 26, vö. DR. IV, 385). Gyakori Šincainál; a DAcr. idézte példához ld. még: isgonitorii au pus statuă într'un rădvan (*hinteu*, car), Hr. I, 56. A mai népnyelvben egészen közönséges:^{95a} többnyire *hint'eu*, Stan 36, Barbul 48, T. Papahagi, GS. II, 74 (mócok) és *hink'ei*, idem, Maramureş 222, DR. V, 98 (Arad mellett), stb., a Bánságban szabályosan *hinceu*, Costin, Gr. bán. 117, Biharban inkább *hintău* (DJ.) s ugyanez él AF.-ben is (Moldován, Af. 93). *Hinteie* más jelentése: 'unelte ca: plug, tânjală, cărceie, ce slujesc la înjugatul boiler în patru' (Pamfile, Agricult. 33). Valószínűleg ugyanezen tőből: **hint* (értelmezése nincs), 246, vö. *hintu*, *tare*, *tatu*, *oscillo*, hintőzni, Lex. Bud. 262 s innen LM., Gl. 92, Mândrescu, El. ung. 81, valamint DAcr., i. h. Mivel a népnyelvben akad *hinta-hinta* is, mint gyermekek hintáztatása közben mondott szó (DAcr., i. h.)⁹⁶ talán először a m. *hinta* főnév került át a románokhoz s ebből lett az a *hinta* ige. Ha a m. *hintál* került volna át, ebből *hintálui* alakot várnánk (ismeri DJ., B.). — Talán ugyanide: *hinteag* 'haină, veşmânt' (Bîrlea II, 341).

hiriu 'fama' (246) < m. *hir*, vö. DAcr. II, 392. Egyéb adatok: *hirj*, Alexics, Nyr. XVI, 491, Mândrescu, El. ung. 81, *hir* Al-George, 34, Barbul 48, Hetco 47, Moldován, Af. 93, *hire*, *hiré*, Stan 36, *hiriu*, Caba 98, *hiriu*, *hir*, Puşcariu, DR. V, 408. Északerdélyben és B.-ban *hir*, AAF. VI, 296, U.; Bîrlea II, 284, M.; KB., DJ.). Remetemezőn (*Sztm.*) a szarkához szokták a következő mondókát intézni: *Hiri* bun, de-î *hiri* rău — îl du la birău (Barbul J.). További adatokat idéz Tamás, Ug. 19.

hoda 'fulica' (246, vö. Lex. Bud. 262), a régi m. *hóda* 'fulica' átvétele; szótárunkban és a Lex. Bud.-ben is m. értelmezése 'fú, hóda'. Csak Erdélyben járatos tájszó, vö. LM., Gl. 289, DAcr. II, 397. A népnyelvből Vaida közölte (Tribuna, VII, 358).

**hodnoju* 'h a d n a g ý' (246, vö. Lex. Bud. 263: *hodnogi*, *hognogi*), igen régi m. elem; e. a. 1436-ban tűnik fel egy moldvai szláv oklevélben (*hotnog*, Costăchescu I, 430 nyomán id. Drăganu, DR. VII, 210). Vö. DAcr. II, 410—11, Alexics, Nyr. XVI, 496, Molnar, Sprachl. 64; a XIX. sz. elején megvan Koncz J.-nál *hodnos* alakban (Ung. IV, 338), vö. még *hodnož*, Barbul 49, Caba 98, *hodnogi* LM., Gl. 289, *hodnoj*, Moldován, Af. 93. Egyes vidékeken *homnogi*, vö. DAcr. II, 411, D. Şandru, BL. IV, 134 (B.), Vaida, Tribuna VII, 358, *hognogi*, D. Prodan, AAF. VI, 18, Bîrlea II, 172.

**hohér* 'h ó h é r' (246). Igen elterjedt erdélyi tájszó, mely előfordul Északmoldvában is, vö. DAcr. II, 399, Tagliavini, Lex. Mars. 109, Tamás, Ksz. 23, Alexics, Nyr. XVI, 193, Mândrescu, El. ung. 82, továbbá *hoheriu* 'flăcău înalt' Comoara Satelor III, 79 (Fălticeni). *Hoheri* alakot közöl még Stan 36; a szó történetéhez érdekes adalék a következő feljegyzés: 1841-ből: noi bătrâni am judecat pe Ioan Toflea, pentru căce au zis la meşterleghinu de la Vasile Alutanu: „*hoher*“, şi aşa stând de faţă înaintea noastră, şi aşa Ioan Toflea n'au putut arăta pe acel meşterleghin de *hoher*, s'au hotărât că I[oan] T[oflea] s'au birşăguluită de 3 f. (StD. XII, 216, Fogaras). Olykor 'sintér' jelentéssel is bír, pl. Densuşianu, Haţeg 320, D. Şandru—F. Brînzeu, GS. V, 238 (Zsinna). Naszód környékén *hoher* „i se zice unui cal fudul: un *hoher* de cal“ (S. Pop, DR. V, 99, vö. *hoherie* 'cal vrednic de a se da pe mâna hoherului, ca să-i ia pielea', i. h.,

^{95a} Pedig Budai (-Deleanu) ezt is ki akarta irtani, vö. *chişchineu* a.

⁹⁶ Vö. m. *hinta-palinta*.

AF., F.). — Szárm. **hohere/c*, nyilván a m. 'hóhéri, hóhérhoz illő', vö. Nu-'1 legará omenesce, Că legará *hoheresce*, Fráncu—Candrea 223.⁹⁷

hórgofhu 'marieálfu, ftraemba, marinus, pecunia' (247). Igen értékes régi adat a *horgoš* (alakv. *hergoš*) régi pénz nevére, amely a m. *horgos* '17 krajcár értékű erdélyi ezüstpénz' nevének átvétele (Drăganu, DR. IV, 1505—6, Csefkó Gy. MNy. XXI, 198).⁹⁸ Mivel a *máriás* szintén 17 krajcárt ért, Klein helyesen magyarázta a *marieálfu* névvel. Lehet, hogy e pénzfajta neve lappang a csángó *horgossz* 'lapos gyöngysor' nevében is (Rubinyi M. Nyr. L, 59).

**horju* 'fiifura scandulae' (247), vagyis 'a zsindey hasadása, bevágása' két m. tájszóra emlékeztet: 1. *horgy* 'vasszerszám, amellyel a zsindey bevágását csinálják' (MTSz. I, 888, Szatmár vid.), 2. *horny* 'zsindey bevágása (amelybe a másik zsindey élet beleillesztik)' (i. m. I, 890, Szatmár vid.). Mindkét szó egyazon *hor-*, *har-* 'terere' töről sarjadt (vö. Techert J., MNy. XXV, 365; *horgy* és *horny* viszonyáról MNy. XXIII, 51, CzF. II, 1689). A Molnar közölte r. alak, amelyet a DAcR. nem ismer, kétségtelenül alakilag *horgy*, de jelentésbelileg *horny* szavunkkal egyezik, tehát feltételezhető forrása egy olyan tájnyelvi **horgy*, amelynek jelentése: 'zsindey bevágása'. *Horgy* szerszámnévként is átkerült a r.-ba, vö. 1. *horş* 'un instrument pentru scobitul şindriliilor' (Fráncu—Candrea 101, DEnc. 587), 2. *horj* 'instrument cu care se curăţă unghiile boiler' (DAcR. II, 406). Ugyancsak a *hor-* tő szárm.-a került még át a r.-ba a *horji* 'grotter, gratter, faire un canal à l'échandole' (DAcR., i. h., Naszód) esetében, vö. m. *horzsol*, *hornyol*.

**hotaralh* (*hotáriş* vagy *hotărăş*), ért. n. (247, vö. *hotărişu*, Хотѣръш 'conterminus' Lex. Bud. 266) < m. *határos*. Mindkét olvasat egyaránt lehetséges; az 1. változathoz ld. még *hotáriş*, DAcR. II, 410, Mándrescu, El. ung. 166, *hotarés*, Alexics, Nyr. XVI, 493, *hotarisiu*, LM. Gl. 294, *hotáriş*, Stan 37, KB., *hotărăş*, Densusianu, Haţeg 320, stb.; a 2. típust képviseli *hotărăş*, DJ. (Bihar), *hotಾರೆş*, Barbul J. (*Sztm.*).

hreaft 'spinus, *h a r a f z t' (247, vö. Lex. Bud. 266); valószínű, hogy e szó, amelyet a DAcR. nem közöl, a m. *haraszt* tájnyelvi átvétele; a szláv *chvorstb*, mely a m. szó forrása (SzófSz. 113) a román szó hangalakját még kevésbbé magyarázza.⁹⁹

huluefe 'ruino, diruo' (248, vö. Lex. Bud. 268) < m. *hull* 'fallen'. Ismert délerdélyi tájszó, főleg 'összeomlani' jelentésben (DAcR. II, 419, Alexics, Nyr. XVI, 493—4). Az ALR. II, 274. térképe (*casa se năruie*) szerint *să hulue* alakban használatos T. és A. m.-ben (48, 53, 64, vö. *huluit* 'hernios', Ţucra, Pietre 56), valamint H.-ban és B.-ben (105, vö. *hulueşt'e*, UJ., DJ.) ésa Küküllőmelléken (141, vö. Casa voastră-i *huluită*, Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 30), viszont *hurue* alakban fordul elő Délhunyardban (833).¹⁰⁰ Az utóbbi alakhoz ld. még *a se hurui*, Conea,

⁹⁷ Egyéb ritka származék *hohere*, pl. 1838: nănaşelu-i *hohere*, Pauletti, Secreş 60.

⁹⁸ Csefkó szerint "horgosnak valószínűleg azért nevezték, mert a vékonyabb, 15—17 krajcár értékű ezüstpénzek . . . könnyen elgörbültek, meghorgadtak, görbévé, horgossá váltak" (MNy. XXI, 198—9).

⁹⁹ Nem tévesztendő össze a *Sztm.*-i *harast* 'színes gyapjú, hárász' szóval (Barbul J.), amely *haras* (DAcR. II, 361, nyilván < m. *hárász* laine de couleur') változata.

¹⁰⁰ Talán ugyanezen szócsaládba tartozik *hulă* 'rápá, surpătură, szakadék'. Ioan Berescu-nál (F.) és E. Gogánál (*Szeb.*) fordul elő, vö. Breazu, Pov. 187, 327, ld. még DAcR. II, 418; viszont a *ului* 'jdn. in Verwirrung bringen, verwirren' (Tiktin 1675) — Drăganu véleménye ellenére (DR. VI, 303) — aligha vonható ide.

Clopotiva II, 499, *huruit* 'hurluit, dărămat, surpat' Viciu 52, valamint talán *huruit* 'obosit' Coman 41 (Naszód vid.). Egy ponton, a szebenmegyei Polyánán (130) a *să hurupă* változat *hurui* és *surpa* alakvegyülését mutatja. Ezenkívül szórványosan felbukkan még szavunk K.-ban is: Szászfenes és Kiskapus környékén szintén *se huluje* járatos (Merényi Mária). viszont Gyaluban már *se hîie* hallható, amire a Lex. Bud. (i. h.) is utalt.

**hurduzau* (-ău) 'ein langer dicker Strang' (249, vö. Lex. Bud. 266, Molnar, Wb. 129, szintén 'langer, dicker Strang' értelmezéssel) < m. *hordozó* (kötél). Egyéb adatok DAcr. II, 421, Tremi, BL. II, 59, *hurduşeu*, Molnar, Sprachl. 55, *hurduzău*, I. Hurdubetiu (Prépostfalva, NK.). Első szn.-i a. 1722-ből, vö. Paşca, NP. 255.¹⁰¹

hurtzuluşe 'exagito, huc, illuc impello' (249) < m. *hurcol* 'schleppen, hin und herziehen', vö. *hurtuli*, Căba 98, *hurtsăli*, MZ., *hurtsului* (pl. *un lemn*) 'cipelni' KB., stb. A m. *hurcolkodni* 'költözködni' átvétele Nagyváradon a *se hurtsului* 'a se muta' (DJ.). Talán ugyanide még: *hărtălui* 'ide-oda híz' Stan 35, bár ez lehetne már *hărtăli*, *hărtui* alakváltozata is (az utóbbiról ld. DAcr. II, 373, Alexics, Nyr. XVI, 489, vö. *hărtă* < m. *harc*).

ime 'ecce' (257) < m. *ime*. Más forrásból nem ismerem. Egyéni átvétel?

inceluşe 'decipio, supplanto' (267, vö. Lex. Bud. 288) < *in* + m. *csal*. Igen régi magyar elem, adatok a XVI. sz. óta, vö. DAcr. I/2, 275, Densusianu, HLR. II, 539 (*celui*), Tamás, Ksz. 22, Fog. 78, Tamás, Ug. 13. Sok nyelvjárási alakot idéz Tagliavini, Lex. Mars. 109–10. 1620-ban előfordul a következő havaselvi szövegben: *se duse corbul, după ce pierdu capul, celuită pre vedere; şi cum făcură (Filiştenii) şi-l înceluiră (pe Sampsonu) cu o curvă (Cartojan, Fiore di virtù 51)*. Egy régi bánági adatra utal St. Paşca, Dr. IV, 1026. Népnyelvi adatok még *celui*-ra: *fetele m'o celuit*, Precup, Păst. 34; Vaida, Tribuna VII, 342, Bîrlea I, 53, Papahagi, Maramureş 218, V. Scurtu, AAF. VI, 196, 208, 234 (U.), *s'elui*, E. Petrovici, AAF. III, 155 (Almás völgye), stb.; példák az *incelui* igére: *ent/cheluiu*, Molnar, Sprachl. 311 (3. kiad. 276), Wb. 21, vö. még V. Bologa, DR. IV, 385, *incelui*, D. Şandru, BL. III, 115 (Felsőlapugy, H.), tu m-aj *yns'eluit*, Weigand, Jb. III, 255 (Bánság), IV, 324 (Déva), *incelui*, AAF. I, 161 (Ávasvid.) stb. — Szárm.: *inceluire*, *inceluit*, *inceluitóriu*, 267–8, vö. DAcr., i. h. Klein alkalmilag feljegyezte a *celau* (celău < csaló) alakot is (inceluitóriu a. 268), ehhez vö. DAcr. I/2, i. h.

**incuşluşe*, ért. n. (274), vö. *incuşluşeu* 'szerelmeskedni valakivel: einen verliebten Umgang mit einer haben' (Lex. Bud. 294), továbbá *incujlui*, *incuşlui* 'entrer en relations amoureuses avec qqn.' DAcr. II, 612. Utóbbi forrásunk csupán két adatot közöl, az egyik éppen a szebenmegyei Orlát községből származik. Vö. még: *s-o inkuşluit fata ku fiçoru* (KB.). A szó etymonja vitatott; a DAcr. a m. *közel*-ből magyarázta, de e feltevést már Drăganu cáfolta, aki a nyelvjárási *gúzslik* 'gúzsá csavarodik', *gúzsol* 'össze-vissza csavar' igére gondolt (DR. VI, 293). Sokkal valószínűbb azonban, hogy a m. *koslat* 'párizk, üzekedik' (MTSz. I, 1185, SzamSz. I, 539) átvételével van dolgunk. Mivel pedig a m. *koslat* ige egyes székely vidékeken (*Udv.*, *Hsz.*) használatos 'ide-oda jární' értelemben (MTSz., i. h.), egyszerre érthetővé válik Vaida adata is: *incuşluşeu* 'a umbra în giurul cuiva roată-roată cu scop astut' (Tribuna VII, 361).

¹⁰¹ Aligha tartozik ide: **hurduzueşe* 'tőrömpölni, dörömbölni' (249). Inkább hangutánzó szóra gondolhatunk, vö. a *hurduca* 'faire du bruit ou du tapage' (DAcr. II, 421).

***indaluŕefe** (indälüese), ért. n. (274). < m. *indul*. Molnar utal az *andaluŕe* alakra, de ez szótárunkban nincsen meg. Első példa a Bánsági Névtelennél: *enduluisk*, *enduluiskume* (39, vö. Drăganu, DR. IV, 151). Alexics szerint a nyugati részekben használatos, A. és B. m.-ben (Nyr. XVI, 443, vö. *indăluit* 'pornit' Ţiuŕa, Pietre 56), megvan azonban a mée vidéken is (Stan 37, Frâncu—Candrea 243, 254, GS. II, 85). UJ. (Hátszeg) az *indăluieşti* alakot közölte. Egy példa az *indăluitoriu* származékra 1807-ből: BH. II, 501. Vö. még DAcR. II, 618.

***ingazdacefe** = imbogatzefc (286); a m. *gazdag* az erdélyi r. népnyelvben gyakori, vö. *găzduc*, DAcR. II, 241 (*M., Sz., B.*), Al-George 34 (*BN.*), Tamás, Űg. 17 (*U., M., Sztm.*), Alexics, Nyr. XVI, 448, *găzdag*, DJ., MZ., stb. B.-ban él *găzdăcoiu* (DAcR., i. h.), *găzdăgoi* (DJ.) származéka, az utóbbit Sz.-ban is feljegyezték (Jb. VI, 76). A fn.-i származék *găzdăcie*, *găzdăgie* (DAcR., i. h.), *găzdăzie* (MZ.). Az *in-* igekötővel összetett ígét DAcR. nem említi; B.-ban a *se îngăzdăgi* (DJ.), Sz.-ban a *se îngăzdăzi* (MZ.) alakot találtam. A *ğ* (*ž*) ~ *č* váltokozásból vö. *găzdag* ~ *găzdam*.

***ipen** = citov (306) < m. *épen*, vö. DAcR. II, 885 (csak újabb népnyelvi adatok): 1770-ből idéz példát Drăganu, DR. IV, 1553 (*ipine*, *ipân*). 'Egészséges' értelemben az északi és nyugati részekben *ipén* ma is járatos (KB., MZ.). Nagylakról (A.) *ipine* vált.-ot jegyeztek fel (Ţiuŕa, Pietre 56).

ipuleát 'aedificatum' (306) < m. *épület*. Alexics szerint csak B.-ban járatos *epulet'* alakban (Nyr. XVI, 443), vö. azonban még *ipulet'*, Barbul 49, *epuleti*, Moldován, Af. 92, *epuletu*, DJ. (B., hasonló *ü-s* alakok *föispan*, *föüşpan*, *füşpan*, S. Pop, DR. VII, 67). A SzD.-i származású Bobbnál *ipulet* 'supraaedificata' (I, 565). Az ALR. II, 123 térképe (acareturi) néhány szórványos adatot közöl: *ipulături* (235, Héjjasfalva), *ipulét'k'urile* (279, Boksa, Sz.), *ipulét'k'uri* (316, Oláh-szentmiklós, B.). Legrégibb adatunk Budai(-Deleanu)-nál 1818-ból, vö. *chiŕchineu* a.

ipuluefe 'aedifico, facio' (306) < m. *épül*, vö. *me ipulesc* 'ími edific' Vaida, Tribuna VII, 361.

***itze**, **itzie** (de vin), ért. n. (309), vö. *ite*, *itje* 'media, i t z e, felejtél' (Lex. Bud. 330) < m. *ice*, vö. DAcR. II, 915, Göbl, Szót. 39, Papahagi, Maramureş 225, AAF. VI, 181, 190 (*U.*), stb. Használja Œineai is, pl. doao *Ite* (Econ. 170.).

***jaicau** (jačcau) 'z f a t f c o' (566). Rendkívül elterjedt tájszó, főleg 'dohányzacskó' értelemben, vö. DAcR. II, 11, Tamás, Ksz. 40. A szótárunkban is meglévő régi m. *zacsckó* átvételére vallanak — Tamás *jaščău*-típusú adataim kívül — *jaščău*, Stan 38, Vaida, Tribuna VII, 361, Birlea II, 24, *žaškău*, DJ., MZ., KB.; az újabb *zacsckó* átvétele viszont *začcau*, Barbul 55, *zăčkău*, Alexics, Nyr. XVII, 114.

***jae** 'salvia' (566, vö. *s'ale*, *jale*, *jele*, Lex. Bud. 604, *salbie* a.) < m. z s á l y a (XIV. sz. óta, SzófSz. 346). Első román adat: *Shaljé* 'salvia' An. Ban. 127, vö. 'Selje, Salis' [!], 'Sálye, Benkő-Coteanu 18—20. sz. DAcR. II/2, 4.

jelériu 'inquinus' (567, alakv. **jelér*, vö. Lex. Bud. 333) < m. *zsellér*. Régi szó, megvan már a Cat. Calv.-ben (Tamás, Ksz. 23), vö. még DAcR. II/2, 14; *želer'*, D. Şandru—F. Brinzeu, GS. V, 325, VI, 347 (Zsinna, *Szeb.*), Alexics, Nyr. XVII, 114, Stan 38, Caba 98, Vaida, Tribuna VII, 361, stb.¹⁰² Maramarosban *želer* 'chiriaş' Papahagi, Maramureş 237, ismeri ebben a jelentésben KB. is). — Szárm.: *jelerefc* 'inquinum ago', valamint a szótárunkból kitörölt

¹⁰² Pontbr; 387 szerint átvitt értelemben 'manant, rustre, lourdaud'.

jelerélc 'zselléri' *jelerítza* 'inquilina' (vö. Lex. Bud. 333), *jelerie* 'zsellérség' (Lex. Bud., i. h., *jeleria*, LM. Gl. 332).

**jemluga* 'pílc. zsemling, ízemling' (567, vö. Lex. Bud. 333), valószínűleg a m. *zsemling* (< n. *Sälmling*) átvétele. Tiktin 869 és DAcR. II/2, 16 csak a m. *szemling* alakra utalt.

jilip 'cataracta, *malom z silipje' (569, vö. Lex. Bud. 334). Ismert erdélyi tájszó, vö. DAcR. II/2, 25, Cihac II, 510. Alexics, Nyr. XVI, 115, Conea, Clopotiva II, 370, Moldován, Af. 93, Stan 38, Vaida, Tribuna VII, 361, Caba 98, *žlipu mori*, KB. (Magyarnemegye), stb. A Naszódon járatos *žlip* (AP.) talán közvetlenül valamely szláv nyelvből (vö. *žlěbo*, Miklosich, EtWb. 407).

jip '*z s u p p' (569, alakv. *jup*, 572, vö. *jip*, *jup*, Lex. Bud. 335). Miként a Lex. Bud. és ennek nyomán LM, Gl. 339, úgy szótárunk sem tesz különbséget *žip* és *žup* között, vö. még *žip*, *žup*, *šup*, Alexics, Nyr. XVII, 115. Más vidékeken azonban *žip* (< *gyep*) 'iarbă deasă' (MZ., vö. DAcR. II, 28, Caba 98) és *žup* 'zsup' (MZ., vö. DAcR. II, 56, Caba, i. h., Barbul 56, Weigand, Jb. VI, 82, Vaida, Tribuna VII, 361, stb.). B.-ban a két alak még élesebben válik el: *d'ip* 'gyep' és *žup* 'zsup' (DJ.). A 'zsup' értelmű *žip* talán úgy keletkezett, mint *jupui* mellett *jipui* (Tiktin 881).

juéfe 'pořsum, sufficere, *g y ő z n i' (571), szárm.: *juire*, *juít*, ért. n. (i. h.). Vö. *juescu*... V. *biruescu*, Nro 3 (Lex. Bud. 337; *biruescu* 3° = potu, *sünt harnicu*:¹⁰³ *par sum: g y ő z n i*: *beschreiten*, könnyen, *gewachsen seyn: p. e. nu le biruescu tote singuru'* *solus non sum par omnibus gerendis, curandis: nem g y ő z ő k* meg mindent egyedül' i. m. 57). A *jui* ige aligha lehet más, mint a m. *győz* 'vincere, possum' átvétele; a képzőnek érzett -z elhagyása azonban magyarázatra szorul. Némileg hasonló fejlődést mutat *jelesel* > r. *jeleşescu* (Lex. Bud. 318, *intorqu* a.), *alkot* > móc *alcui*, *kostat* > *incustui* (l. fentebb), stb.

**jumáltz* = *shmaltz* (571, vö. Lex. Bud. 337): minden valószínűség szerint a m. *zomálc* alak átvétele, vö. Alexics, Nyr. XVII, 115, *jumáltz*, Stan 39, *žumalts*, KB. (Magyarnemegye). Ebből közvetlenül származott a *Sztn.*-ban járatos *žumaltsui* (Barbul J.), vö. m. *zomálc*oz, valamint u-ă > u-u hasonlással a szótárunkban is meglévő *jumáltui* (i. h., vö. Lex. Bud., i. h.). Ezen alak él Hátszeg körül (*žumaltsuit*, UJ.) és Északerdélyben (*žumaltsujesk*, KB. Magyarnemegye). A Bánsági Névtelennél megvan már *zemělcuiesk* 'incrusto', *zemělcuíturě* 'incrustatio' (165, vö. Drăganu, IV, 162) a régi m. *zomálc*oz nyomán.

**láb* 'ein Stück Feld' (311, vö. *labu* 'jugum, jegerum' Lex. Bud. 340). < m. *láb*. Nem bizonyos, hogy Molnar pontosan a 'hold föld' jelentésű *láb* szóra gondolt, bár a r. népnyelvben ez az értelem is él (pl. Barbul 49, Alexics, Nyr. XVI, 546, stb.); Paşca szerint *lab* általában 'tablă, întindere plană de pământ' (Gl. dial. 38, vö. DAcR. II/2, 72), Mándrescu szerint 'numele de *lab* se dă şi unui loc mai mare de un pogon' (El. ung. 86), sőt már LM.-nál is *labu* a. m. 'mica parte, palma sau *laba* [!] de pamentu' (Gl. 340). Ezen általánosabb értelmet magyar népnyelvi adatok is támogatják: pl. a Szamosvidéken *láb* 'egy csoportban levő több darab szántóföld' (SzamSz. II, 3), *Sz.*-ban pedig 'egy tagban levő nagyobb földbirtok' (MTSz. I, 1272).

**lábosh* = *erátitz* (311, vö. 242, *haerbeica* a.) < m. *lábos*; vö. DAcR. II/2, 74, Tiktin 884, Alexics, Nyr. XVI, 547, Tamás Ksz. 35, Stan 39, Barbul 49, Moldován Af. 94, Vaida, Tribuna VII, 365, D. Şandru, BL. IV, 122 (B.), Coman,

¹⁰³ *Biruesc* e jelentésárnyalata ma is előfordul, pl. nu *bd'irujesc* a plăti poştija 'nem bírom fizetni az adót' (AAF. VI, 96, U.). Ld. még 85. l.

Gl. dial. 45, stb. Gorjból: *laboş*, Jb. VII, 85. Saját gyűjtéséből: *lăboşă*, KB. *laboş*, MZ., DJ., stb.

lampafhu (lămpaş) 'lampas, laterna' (313, vö. Lex. Bud. 341) < m. *lămpās*. További adatok DAeR. II/2, 89, Tagliavini, Lex. Mars. 114, Tamás, Ksz. 23. Figyelemre méltó adat 1803-ból: 1 *lampas* turtseşk nou, StD. XII, 145 (Nagyszében). Megvan Bobbnál is: *lampas*, II, 602. Mikeszászán ma is: glaje de *lămpaş* (ALR. II/42 nyomán id. Márton Gy. 24.). *Szeb.*-ben *lămpaş* 'lampă de mină' (GS. VI, 240), vö. még *lampaş* 'felinar' Gregorian, GS. VII, 188 (Klopotiva).

lapta (lopta) 'pila luforia' (135, *côtca* a.) < *lapta* (SzamSz. II, 4), *lopta* (MTSz. I, 1273). Ritkább erdélyi magyar elem; e. a. 1763: *loptă*, Iorga, Obs. bân. 82 (Temesvár), később megvan Magyar Simon német nyelvkönyvében (1786): *lăptă* 'Ball', AECO. VII, 522. Vö. még *labdă*, Caba 98., *labdă*, *lăptă*, Vaida, Tribuna VII, 365, *loptă*, Hetco 48, Moldován 94.

***lárva** ért n. (315), de vö. *larvă* 'lárva, állortza' (Lex. Bud. 343). Egyéb adatok: *larvă*, Moldován, Af. 94, *larfă*, Alexics, Nyr. XVI, 546, Stan 39.

***leätz** 'lé c' (319, vö. Lex. Bud. 346), egyéb adatok csak a népnyelvből: *lec*, *lac*, *lec*, *lac* (ejtsd *lets*, stb.), Alexics, Nyr. XVI, 548, *laț*, Gregorian, GS. VII, 189 (Klopotiva, H.), *leaț*, Moldován, Af. 94, *leț*, Frâncu — Candra 102, *lețuri* 'lemne subtiri și lungi ce se întrebuintează la stână pentru atârnat diferite lucruri' Papahagi, Maramureş 224, *lețiuiri*, P. Gy. Ung. VI, 131. A Partiumban is közönséges, vö. Caba 98, MZ., DJ. Északmoldvában, Putna vidékén *lețuri* 'scândurile dela poartă' (Coman, Gl. dial. 47.) Egyéb adatok az ALR. térképei nyomán: Márton Gy. 24—5. — Szárm. * *letzueľc* 'lécezni' (323), vö. *lețui* 'fixarea șindilelor pe aranjamantul căpriorilor' Papahagi, Maramureş 224.

***legau** (legău), csak ebben: **calu din legau* 'equus funalis' (320). Nyilván a m. *lógó* (vö. *lógós ló* 'Beipferd') átvétele: eredetibb alakja *logău* (*kal în logău*, MZ.; sã mn'argă *logău*, KB.), ebből keletkezett egyrészlől *lugău* (Alexics, Nyr. XVI.; 549, A.-B.), másrészlől *lăgău* (Stan 39) és — valószínűleg a *lega* hatására — *legău*. Vö. még Ht. 33.

lepedeu 1. 'lentiamen, sindon, torale', 2. *'la grumazu de vita: parlear, lacinia, die Wamme' (323, vö. Lex. Bud. 350, csak az 1. jelentésben) < m. *lepedō*. Régi közismert tájszó, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 114, Tamás, Ksz. 24. Egykorú adatok: 1780: *lepedeu*, Elem. 81 | 1788: *lepedeu*, Molnar, Sprachl. 55 | 1803: *lepedee* haine (?) cu retzele si ku spitzuri, StD. XII, 145 (Nagyszében), *lepedee* grase (a. m. groase) de kulkare, i. h. 146 | 1805: *lepedeao* curâte, Elem. 105 | 1806: *trebue acoperite Cojnițele de prin pregiur cu lepedeaoă*, Șincai, Econ. de câmp 186 (vö. Galdi, MNy. XXXIX, 366). Megvan Alexi J. nyelvtanában is (vö. Galdi, Melich-Emlékk. 87). Néhány népnyelvi adatot szolgáltat az ALR. II, 287 térképe (*pătura de lână*): 141 (Mikeszászsa, KK.): țole, țol^u, *lepedeu*, 157 (Héjjasfalva, MT.): *lepedișeu* de lină, -*diăuă*, 228 (Maroshévíz, MT.): *lipișău*, *șăișă*, 260 (Betlen, SzD.): *lepēșău* d'e lină, -*ăuă*, 310 (Biharrósa, B.): *lipișău* dă lină și dă cilt. Egyéb népnyelvi adalékok: *lepedeu*, GN. II, 101 (*Szeb.*), *lepēd'zeu*, Conea, Clopotiva II, 520, *lepid'ew*, *lipid'ew*, BL. IV, 143 (*B.*), *lipid'ău* (tb. *lipid'aoă*), DJ., MZ., *lepedeu*, Bîrlea II, 380, *lipid'eu*, Tamás, Ug. 39, stb. A Molnar közölte 2. jelentéshez megjegyzendő, hogy a Székelyföldön ezen értelemben *lepenyő* használatos (MTSz. I, 1308), azonban a *lepedō* alakot e jelentésben nem ismerjük.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Valószínűleg tréfás elnevezés: *lepedeu* 'un cal rău, ros de ham, flămânzit, subțire de-i poți număra coastele, care se vede ca un lepedeu' S. Pop, DR. V, 207 (NK.).

*lévesh ért. n. (324, vö. Lex. Bud. 757, *vinu a.*) < m. *leves*. Közönséges erdélyi tájszó, e. a. 1811-ből: *blid de leves*, StD. XII, 227 (Hátszeg), vö. *leves*, *Leves*, *levesă*, *livěz*, Alexics Nyr. XVI, 549, *leves*, Gregorian, *leves*, GS. VII, 188, Stan 39, *leves*, KB., *aleves* 'posărcă, learcă, vin acru' Drăganu, DR. VI, 245, *levesă*, Moldován, Af. 94, AAF. I, 156, *levese*, Hetco 48, *levese*, Barbul 50, MZ., Barbul J., *lebișe*, Caba 98, *levesă* 'măncare îngroșată' Coman, Gl. dial. 47.

**levezuefe* 'abblatten, abblättern' (324), vö. *plivescu via de frunză*, i. e. *levezuescu*, Lex. Bud. 514. Nyilván a m. *levelez* átvétele, némi hangtani egyszerűsítéssel; más forrásból nem ismerem.

libútz 'bibic' (325, 378, *negruz a.* és Lex. Bud. 352), vö. *libutiu*, Bobb I, 628, Tiktin 908, *Lihac II*, 512, Alexics, Nyr. XVI, 549, *liburț*, *libuț*, Vaida, Tribuna VII, 365, LM., Gl. 347, *libărt*, MZ. < m. *libuc*, adatok Szabolcs m.-től a Székelyföldre (MTSz. I, 1337); valószínűleg *bibic* és *liba* keveredése (Schuchardt, MNy. XII, 280). A r. szót a m.-ből származtatta Gombocz is (MNy. I. 421).

lipiiu (*lichiu*) 'libum' (328, vö. Lex. Bud. 355) < m. *lepény* (Tiktin 916). A Szászvárosi Ószövetségben *lepiniu* (Rosetti, LR. XVI, 146), a Bánsági Névtelemnél: *lipiny* (82, vö. Drăganu, DR. IV, 155). Később megvan Koncz J.-nél (Pánkovile preszkurile, *Liptile* ku lobogye, Ung. IV, 306), Bobbnál (Göbl, Szót. 20), Alexinél (Gáldi, Melich-Emlékk. 85) s közönséges a mai népnyelvben is: *lipiu* Moldován, Af. 94, *lipiu cu brânză*, Comoara Satelor II, 50 (*A.*), DJ. (Bihar), *lipiie* 'palmă' Pașca, Gl. dial. 40 (vö. a *lipi* o palmă), *lipină* 'pită subțirică' Costin, Gr. băn. 129, *Liuba-Iana* 98, *lip'iu*, Caba 98, *Birlea II*, 250, *lip'iu* (d'e post ku silvă), KB., *lipčiu*, AP., *lip'iiie* 'o pâine mică' MZ. *lichiu* 'colac de fâină' Coman, Gl. dial. 47, Muntean, Gurariu 133, *lik'iu* (de Paști) I. Hurdubețiu (Prépostfalva, NK.), *lik'iu* (ku prun'e, brânză ori lekvar), UJ. stb. A *lipiiu* ~ *lichiu* ingadozásról ld. Ht. 22, 2.

liur 'lora' (328, vö. Lex. Bud. 356; megvan szótárunkban *cighir* III a. is) < m. *lōre*. Egyéb adatok: *liuri* 'Tresterwein' Molnar Wb. 135, *liuriu*, *lurea*, LM. Gl. 144 (*cigheriu a.*). Talán ide: *liurcă* 'zeamă proastă, apă căldută' Pașca, Gl. dial. 40, *liurcă* 'zamă subțire și rea' Vaida, Tribuna VII, 365, *liur*, *liurcă de vin*, DJ., MZ. A *liurcă* alakra talán (ud) *learcă* hatott.

**lompau* (lompän) 'l o p ó' (531, vö. Lex. Bud. 357). Közönséges erdélyi tájszó *lopău* (Moldován, Af. 94), *lompău* ~ *lămpău* (Alexics, Nyr. XVI, 548) és *lumpău* (Coman, Gl. dial. 48) változatban, vö. még Tamás Ksz. 33, Ug. 39.

macau (macău v. măcău) 'baculus, *páltza' (335, vö. Lex. Bud. 366) < m. *mankó*, ma jelentése csak 'Krücke', régen azonban 'Stab, Stecken, Prügel' (PPB. 1801). Tiktin ismeretlennek jelzi a r. szó eredetét, de a m. *mankóra* már utalt Alexics, Nyr. XVII, 119, Moldován, Af. 94, Göbl, Szót. 40, stb. Tiktin 936 'Knüttel' értelemben két adatot közöl a nyugati részekről, ugyanezen értelemben ismeri még AP. (Naszód).¹⁰⁵ Vö. még *macau* 'istáp, mankó' Bobb, II, 1, *macău* ~ *măcău* 'toiag, botă' Papahagi, Maramureș 224, *macău* 'mankó' Moldován, i. h., Magyarországon (BN.) *makău* 'bot', *măkăutsă* 'gyufa' (KB., vö. *măcăutu*, 'páltzátska, páltzika' Lex. Bud., i. h.). Figyelemreméltó, hogy Sz.-ban és Sztm.-ben — nyilván újabb kölcsönzés révén — megvan az egyébként eltűnt *n* is; itt *makău* 'bot' viszont *marhău* 'mankó' (MZ., Tasnádszántó. Sz., egy Sztm.-i *mancău* adatal utal, Márton Gy. 26.).

maengalau (măngălău) 'girgillus' (337, 342), *mangalue/c* (342), *mangarlue/c* 'girgillo, mănăgorolni' (337), vö. *măngălău*, *măngăluescu*, *măngărlău* és

¹⁰⁵ 'Penis equi' jelentésben is él Naszód környékén (Pașca, DR. V, 311).

mângârluescu, Lex. Bud. 373. Az *r*-nélküli alakok forrása m. *mângalló* (vö. Treml, Dyn. Wortakzent 59), a többi a m. *mângorló*, *mângorolni* átvétele, vö. Alexics, Nyr. XVI, 551, Moldován, Af. 94 *mêngélëu* (tb. *mêngëlao*), Molnar, Sprachl. 47, *mângäläu*, *mângälui*, Molnar, Wb. 106. A Szilágyságban él *mangaläu*, változat is, valamint *mîngáli* (MZ.). *B*-ban inkább *mângârläu*, *mângârlui* (DJ.).¹⁰⁶

**maerlhág* (mäiersag?): ért. n. (337), de vö. *mäiersagu* V. Hóre, Lex. Bud. 368. Nyilván 'aprómarha, baromfi' jelentésű *majorság* szavunk átvételéről van szó (Alexics, Nyr. XVI, 550), a hangalakhoz vö. *máer* (< n. Meier) 'villanus' (336). A *mäiersiagu* szó használata ellen hevesen tiltakozott LM. Gl. 360.

máiu 'jecur' (339, vö. Lex. Bud. 369) < m. *máj*. Igen elterjedt magyar szó, Havaselve és Délerdély egyes részei kivételével mindenütt ismeretes, még Besszarábiában is, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 114, Tamás, Ksz. 24, ALR. I, 46 és különösen D. Cazacu, BL. IX, 83 kk., Márton Gy. 25–6. Az utóbbihoz kiegészítésül ld. még DR. V, 326. — Származéka **maioşu* (338), értelmezése szó-tárunkban nincs, de vö. *maioşu* v. *măietecu*, Lex. Bud. 369, vagyis 'májashurka', valamint **măietec* (339). Szintén közismert, de inkább csak Erdélyben, vö. Alexics, Nyr. XVI, 549, Stan 39, *maioş*, DJ., MZ., alakv.: *măieş*, Weigand, Jb. III, 320 (Bánság).

**mánosh* 'index horologii' (343, vö. Lex. Bud. 374); amint a Lex. Bud. megjegyzi "dela manus, mănă", azonban persze a m. *mănuş* 'óramutató' közvetítésével (vö. MTSz. I, 1397). Magyar elemként nem igen említik, vö. azonban *manoş* 'minutarul dela orologiu' Fráncu-Candrea 102; Magyarernemeyén is *manoşu dela čas* (KB.). Az ALRM. II, 375 térképe (*arătător*) szerint Közép- és Északerdélyben használatos; elterjedése déli határát a 102, 141, 157 és 574 pontok adják (ld. még Márton Gy. 26). — Másodlagos jelentésfejlődéssel: *mănoşu* 'omuşor' vö. ALR. I, 33/257 (Alparét, SzD.).

maraduefe (mărăduesc) 'maneo' (344) < m. *marad*. Ritka ige, előfordul azonban egy 1753-ban kiadott iaşi-i Penticostarban: de să va strica (t. i. cartea), s'o arăstuiască la cine a mărădui din elu, ca să o togmască (id. Drăganu, DR. IV, 1084). Ma is él a nyugati részeken: *mărădui*, DJ. (*B*.), *mărădi*, Caba 99, *mărăd'i*, MZ. (Sz.).¹⁰⁷ — Közismert származéka *mărădic* 'örökös, utód' (< m. *maradék*), főleg Máramarosban; Tamás legrégebb példája 1697-ből (Viski zsolttárai, vö. Ksz. 24), előfordul azonban már 1632-ben is: să n'avem modru şi putere a ne tăgădui de el au de fecioru lui au de mărădicu lui . . . ca când are vini cineva din mărădicu lui (közli I. Biliu-Dăneuş egy gyulafalvi oklevél nyomán: Trib. Ard., 1941. okt. 5, 2. 1.). *B*-ban ma is: *mărădicuri* v. *morodicuri* 'maradékok' (főleg textiláruból, DJ.). Ugyancsak ide: *mărăndău* 'copil din flori' Papabagi, Maramureş 225.

maraftuefe (mărăstuesc) 'detineo, manere facio' (344) < m. *maraszt*. Inkább csak a nyugati részeken járatos, vö. *mărăstui*, Moldován, Af. 94, Alexics, XVI, 551, *mărăsti*, Hetco 48, MZ. Alexics szerint használják 'elvéz' értelemben is, szerinte azonban e jelentés "magyarázatra szorul" (i. h.). A kért magyarázatot Stan adja meg, aki szerint *mărăstuiesc* 'megtakarít', pl. are bani mărăstuiţi (40). Mivel pedig mondják azt is, hogy "nu să mărăstuiesc banii la el" 'nem tud takarítani (!), a pénz nem m a r a d meg a zsebében' (i. h.), az Alexics közölte

¹⁰⁶ A *mângäläu* szó olykor jelentésváltozáson ment át: *B*-ban a 310. ponton (Biharrósa) a. m. 'mistri', vagyis 'vakolókanál' (ALR. II, 241), SzD.-ban pedig a 272. ponton a. m. 'pulă' (lóé), vö. Paşca, DR. V, 312.

¹⁰⁷ Nem azonos igénnel a nyj.-i *a meredui* (< m. *mered* 'sich erstarren'), pl. mi se mereduesc oaiete şezând, Rădulescu-Codin, Ingerul 243.

'elvész' jelentés egyszerre érthetővé válik. Valószínű, hogy 'elvész' (pontosabban 'nem marad meg') jelentéssel csakis tagadó mondatban bírhat.

marcoáfhe 'ferrum quo axis curfus circumducitur' (345), vö. *morcoa/ha* (362) és *morcoşă* 'lamina ferrea, qua axis currus munitur: marokvas' (Lex. Bud. 400). Az 'utóbbi szó az etymont is megadja; a szerb *marokvaša*, amelyre Tiktin utalt (1008), nyilván szintén a magyarból származik. *Marokvas* a. m. 'a tengely alján végignyúló s azt több helyütt karikával átfogó vas' (MTSz. I, 1406, él Erdélyben is). Vö. *mărcoaşă*, Cihac II, 517, Stan 40, *mărcoaşă*, Foişoara 1886, 115, *morcoaşă*, Gregorian, GS. VII, 188 (Klopotiva), *morcoş*, *morcoaşă*, Liuba-Iana 105; *moarocăş*, Barbul 56, Vaida, Tribuna VII, 369, *morcoaşă*, Ţiucra, Pietre 85 (Nagylak, A.).

mărha 'pecus, jumentum, brutum' (346, vö. 521, *taerg* a. és Lex. Bud. 730, *ucidu* a.) < m. *marha*. A *marfă* 'árú' szó erdélyi párja. Adatok — ebben az értelemben — a XVI. sz. óta, vö. Densusianu, HLR. II, 453, Tiktin 952, Tagliavini, Lex. Mars. 114, Treml, Ung. JB. IX, 298. A Siciul de Aur-ból (1683) id. Vaida Tribuna VII, 365, használja Molnar (*marchè*, Sprachl. 101), Magyar Simon a XVIII. sz. végén (*marhae*, vö. AECO. VII, 522), előfordul a XIX. sz. eleji irodalmi nyelvben (1824: ciurdele de *marhă* BHS. III, 447) s ma is közönséges a népnelvben nemesak Dél- és Középerdélyben (vö. Tagliavini, i. h., valamint *marhă*, Gregorian, GS. VII, 188, Klopotiva; *marhă*, *marvă*, tb. *marhăle*, D. Şandru, BL. III, 128, 170, H.; Trestia măruntă — *Marha* ta cea multă, Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 139), hanem északon is, pl. *marhă* és *marhăi*, Papahagi, Maramureş 224, Bîrlea I, 14; ugyanott akad *mărhaie* is, amelyet a köznyelvi *vită* csak legújában kezd kiszorítani (vö. K. Jaberg, Vox Romanica V, 79). — Gyakori átvitt értelemben, főleg a nyugati részekben, pl. če *marhă* ješt! 'milyen marha vagy!' (DJ.); ugyancsak tőle hallottam a *mărhăşag* (< m. *marhasăg*) főnevet hasonló értelemben. Egyéb B.-i *marhă(le)*-típusú adatokról ld. D. Şandru, BL. IV, 158.

marieáfhu 'marianus numus (!)' (346, vö. Lex. Bud. 376) < m. *máriás*. A XVIII. században közönséges, vö. Iorga, StD. X, 15, 1774: 7 *mărăşu* . . . 1 *măreşu* . . . 2 *mereşu*, StD. XII, 267—8 (Máramaros), 1778: *mărieaş*, Occisio (id. Göbl, Debr. Szemle, 1933, 208). Molnarnál *măriiaş*, Wb. 122, az Elem. 1805-kiadásában: *vrum mariáš* pre beutura, 107. A tb. *marieşi* alakját id. Elem. 1780, 98. Vö. még Tiktin 955 (példa Dionisie Ecl.-ból), Alexics, Nyr. XVI, 550, *mărieş*, Moldován, Af. 94, stb.

meghie: ért. n. (350) < m. *megye*. Meglehetősen ritka magyar elem, S. Pop csak az 576. ponton, Vasláb (Cs.) községben találta meg *médiie* (?) alakban (DR. VII, 62). Ismeretes azonban Naszód környékén is: *med'e* (Anton P.). 'Mesgye' (răzor, medie între două locuri) értelemben él Hátszeg körül *medüie* alakban (Viciu 59; a bukovinai *mejă*, Pamfile, Agricult. 25 < orosz *meža*). Sokkal közönségesebb a *varmeghie* összetétel, vö. Tiktin 1715, Molnar, Wb. 58, 78, Şincal, Hr. I, 405, StD. XII, 226, 233, 280, stb. A mai népnyelvből közli egész Észak- és Középerdélyből kb. a Maros vonaláig, valamint szórványosan a Bánságból és H.-ból: S. Pop, DR. VII, 64—5. Ld. még *mijdia* a.

***melegárin** 'Gartenbett' (351, vö. Lex. Bud. 384) < m. *melegágy*. Erdélyi és moldvai tájszó, vö. Alexics, Nyr. XVI, 551, Tamás, Ksz. 31, Moldován, Af. 94, Barbul 50, *melegar*', UJ., KB. A r. alak végződéséről: Treml, Dyn. Wortakzent 51. A m.-hoz közelebb álló alakv. *melegaghiv*, Vaida, Tribuna VII, 366, *melegad'*, MZ.

***mértza** 'véka, férdela' (352, alakv. *mirtza*, 358), vö. *mirtă*, 1. 'în unele locuri însemnéză férdelă: metreta, modius: véka: das Viertel', 2. 'întru alte

jumitate de férdelă: media metreta: félyéka: ein halb Viertel' (Lex. Bud. 387) < m. *mérce* (< szbh. *merica*; az összevonás a m.-ban történt). E. a. a XVII. sz. moldvai nyelvéből (*miertă*, Tiktin 975, talán *mn'ertă* alakon át), 1774-ben *M.*-ban: o *mirtă* de griseă și una mirtă de ovesă, StD. XII, 267. Egyéb adatok *mirtă*, Gregorian, GS. VII, 171 (Klopotiva), *mierte*, Conea, Clopotiva II, 400, férdelă sau *mirtă*, Frâncu-Candrea 112, *mertă* GS. II, 74 (móc vid.), *miertă*, AAF. I, 186 (Avasvid.), *mn'ertsă*, BL. VI, 212 (Naszód), stb.

**mijdia* ért. n. (359) < m. *mesgye*. A fentebb említett *meghie* (< m. *megy*) alakpárja. Meglepő a szóvégi *-a*, valószínűleg határozott alakkal van dolgunk, noha ez igen szokatlan szótárunk kéziratában. A helyesírásból jésített *d'*-re kell következtetnünk, vö. *mějghie* 'răzor' (Pașca, Gl. dial. 41, Magyarfráta, K.), *měđ'e* 'hotarul între doi vecini' DJ., *měđ'e*, AP., *měđ'a* (ismét *a*-vall), K.B. Vanuak viszont Északerdélyben és Nyugaton nem *d'*-vel, hanem *d*-vel ejtett alakok is; ilyen már Bobbnál *mesda* s talán *mesde* (II, 37), valamint *mejďa*. Bırlea I, 34, *měđa* (*a*-vall), Papahagi, Maramureș 225 (Alsóvisó), *mejde*, AAF. VI, 282 (*U.*), *měđă*, MZ., *měđa* (*a*-vall), Barbul J. stb. Papahagi „sl. *měđa*“ alakra utal (i. h.), azonban lehetetlennek kell tartanunk, hogy a bolgár *měđa* éppen Északerdélyben maradt volna meg. Valószínűbb, hogy a magyar eredetű *měđ'e* alakot egyes helyeken többszámúak érezték és visszakövetkeztették belőle a *měđă* egyszámú alakot. A *měđa* alakban feljegyzett adatok, bár számuk eléggé feltűnő, csakis határozott névelővel ellátott alakként foghatók fel; hangsúlytalan *a*-ra végződő főnevet a román alakban ugyanis nem ismer.

milyán 'toema, cu buna lăma, omnino, plane, pro certo' (356) a m. *nyilyván* 'aperte, plane, patente' (PPB. 1801) átvétele, olyan "réfection analogique" révén, mint *amirui* < *nyer* (vö. Ht. 22, 2). Az eredetibb hangalakot tükrözi *n'ilyván*: „In expres. i-am spus *n'ilyan* (puțin uzual).“ Coman, Gl. dial. 55 (*Szeb.*). Ugyanilyen alakot ismerek a Szilágyságból is; *n'ilyan* 'pe față' (MZ.).

minténi, **mintenáš* 'illico, subito' (356) < m. *menten*. Ismert erdélyi m. jövevényeszó, vö. *mintěni*, Molnar, Wb. 61, Alexics, Nyr. XVI, 552, Mándrescu, El. ung. 90, Moldován, Af. 94, Hetco 48, Barbul 50, Caba 49, Papahagi, Maramureș 225, GN. II, 43, 69, GS. V, 324, VI, 240, VII, 178, 188, stb. Alakv.: *minton*, Țiuca, Pietre 113 (Nagylak, *A.*), *mintšun*, Weigand, Jb. III, 321 (Bánág), *mintenáš*, AAF. VI, 253 (*U.*) s ehhez Tamás, Ug. 21.

mintie 'clamis' (356, vö. *mintie*, Lex. Bud. 392) < m. *mente*, vö. 1775: *mintie*, StD. XII, 91, *mentee*, Elem.¹ 81, *mintie*, Molnar, Sprachl. 406, *mintee*, Elem.² 91, *mintee*, Țig.² 78, *mandeie*, *manleie*, Bobb II, 13, *mintie*, Alexi, Gram. 230 (vö. Gáldi, Melich-Emlékk. 87), *mintie*, LM. Gl. 377, *mintie*, *mincie*, Costin, Gr. bán.¹ 137, stb.

miffareflu 'lanio, marcellarius' (359) < m. *mészáros*. Elég elterjedt erdélyi tájszó, főleg a nyugati részeken. Adatok 1791 óta (Tamás, Ksz. 32–3), vö. még 1806: se pot vinde *Măcelariilor*, sau *Fleșearilor* (*Misărășilor*), Șincai, Econ. 79, id. Gáldi, MNy. XXXIX, 366. Vö. még *mesaroš*, Alexics, Nyr. XVI, 553, *misareș*, Popovici, Rum. Dial. 166 (Aranyos, *H.*), *măisarăș*, *misarăș*, Stan 40, *misariș*, *măisarăș*, Barbul 50, *misarăș*, Hetco 48, Moldován, Af. 94, *măisarăș*, Vaida, Tribuna VII, 366, *misărăș*, -oșitsă, DJ., *mn'isarăș*, *mn'isarășitsă*, MZ. — A Klein közölte *mišfarafhejc*, *mišfarafshefte* származékok (i. h.) más forrásból nem ismeretesek; *mišlernița* 'macellum'-hoz (talán *maghernița* mintájára keletkezett), vö. *mn'isărnița*, Caba 98, *mesérn'itsă*, DJ., MZ.

**miffic* 'm a z l a g [!]' (359, vö. *mislicu* 'esca piscaria, maszlag' Lex. Bud. 395). Idézi Pontbr. 442, Cihac II, 514: *mislíc* 'amorce à poisson', utalással

a m. (hal)maszlag szóra. A vokalizmus mindenesetre erősen feltűnő; *măslag*, Ciomăfae, Lex. Bud. 380, *Maszlág* 'Datura stramonium' Benkő-Coteanu 97, *maslag*, *măslag*, Alexics, Nyr. XVI, 550, *măslag*, Moldován, Af. 94, Caba 99, stb. mind hívebben tükrözik a m. *maszlag* vokalizmusát (vö. még Tiktin 959).

*moájér: piffelög de *moájér* 'mozsárütő' (397, *pijfelóg* a., vö. *mojéru*, Lex. Bud. 505, *pilug* a.) < m. *mozsár* 'Mörser', vö. *mějchariul* 'der Mörser' Molnar, Sprachl. 377, *muzser*, StD. XII, 146 (1803, Szeben). A délerdélyi népnyelvből id. Densusianu, Hațeg 325.

mod 'modus', alakv. ***modru** (361, vö. *modu*, *modru*, Lex. Bud. 397), valószínűleg mindkét alak a m. *mód* átvétele.¹⁰⁸ Kétségtelenül *modru* a régebbi, e. a. 1632-ből: *să n'avem modru și putere a ne tăgădui de el au de fecioru lui*, id. I. Biltiu-Dăncuș, Tribuna, 1941. okt. 5, 2. 1. (Gyulafalva, M.). A XVII. sz. nyelvben több példa van azonban a *mod* alakra is (id. Tamás, Fog. 98, Ksz. 28). A XIX. sz. elején az irodalmi nyelvben *modru*, pl. 1805: *subdatiți sănt datori . . . cu chiline modruri a adeveri credința lor*, Dat. 34, 1824: *despre modrul ținerii de contumație fără închidere*, BHS. III, 447. Az újabb népnyelvi adatokhoz (Tagliavini, Tamás, i. h.) ld. még: *moáru*, GS. VI, 140 (Zsinna), *modru de traș* 'életmód' MZ. (Tasnádszántó). Costin (Gr. bân.¹ 139) a *modru* változatot 'dor, zor, mândrie, falá' értelmezéssel közli, azonban ezt a közölt népdaltörök nem igazolja: *Câte paseri cântă'n codru — Toate cântă mai cu modru*.¹⁰⁹ *Mai cu modru* inkább a m. 'szebben, módosabban', vö. *modosh* 'politician' An. Ban. 91.

***moima** 'simius' (361, Lex. Bud. 398) < m. *majom*, *majm*-ot (Cihac II, 592); megvan régi moldvai íróknál (Dosoitei, Cantemir, vö. Tiktin 944) s igen eleven a mai erdélyi népnyelvben: *hîd ca o moimă dela târg*, AAF. I, 220 (Avasvidék), *moimă* (tréfásan, gúnynévként is), KB., DJ., MZ. Szótározta Bobb is: *moima* (II, 64). — Talán ide: *moimă* 'bubá rea' Vaida, Tribuna VII, 366. — Szárm. **moimuca* (261), valószínűleg a Kárpátokon túli *măimucă* mintájára.

***moloméhter** ért. n. (362) < m. *malommester*; e. a. erre az egyébként csak népnyelvből ismert szóra, vö. eu *akolo duce-moj*, *moloméhterj* *pune-moj*, id. Alexics, Nyr. XVI, 554, *moloméhter*, Moldován, Alsófehér 94, *molomešt'er*, KB., stb. Olykor *meșter-de-moară*, Birlea II, 268.

***mordáiu** 'm o r d á i y' (362, vö. Lex. Bud. 400). Magyar eredetűnek tartja Cihac II, 517, Alexics, Nyr. XVI, 554, stb. A m. szó eredetéről SzófSz. 208.

***mushtra** 1. 'Cataneafca', 2. 'forma' (368), a Lex. Bud.-ben helyesebb sorrendben: 1. 'forma, formula . . .', 2. 'qué ostașesca, i. e. exerciul: katona mustra, exertzir: das Exerciren' (409). Bobbnál is *mustra* 'fegyveres népnek vizsgálása, mustrálása' (II, 75). Vö. még *muștră* 'exercice militaire' (Damé III, 79). A XVIII. sz.-i m. nyelvben *muștorálás* 'exercitium', azonban *muștorálni*, *muștrálni* 'exercitium recensere' (PPB. 1801), *muștraló* 'ausgemustertes Pferd'. Mindez a r.-ban is tükröződik, vö. *muștră* 'exercițiu militar' GN. I, 7, *muștră* 'cal bătrân, slab', *cai muștruluiți*, DR. V, 213, *muștrului* 'a bate calul', i. h., *muștruli* 'muștral' Moldován, Af. 95, *muștră* 'model, exerciț', *muștrălesc* 'exercitez' Barbul 51, stb.¹¹⁰

¹⁰⁸ Nem lehet a m. *modor* átvétele, amint Tagliavini gondolja (Lex. Mars. 115), mivel ez utóbbi szó nyelvújítási alkotás; adatok csupán 1829 óta (SzófSz. 207). Inkább analógiás r. fejlődésre kell gondolnunk (vö. *fierestrău*, stb.).

¹⁰⁹ E dal változata B.-ből is ismeretes: *Mândru-și cânt-on cerbu'n codru*, D-șe și cântă dă nu-i *modru* (Coman, Margine 12).

¹¹⁰ *Muștră*, *muștrului* tipikusan erdélyi szó, s ezért számításba sem jöhet Sanzewitsch feltevése, amely szerint mindkét alak orosz eredetű lenne (Jb. II. 205).

***naeravalau** (*n'ăcrăvălău*) 'n y a k r a v a l ó' (369), vö. *nyakravalo* 'monile' Lex. Mars. 1547, *někrěvělěu*, Molnar, Sprachl. 55, valamint Alexics, Nyr. XVII, 14, *necravălău*, Moldován, Af. 95, *n'ăcrăvălău*, DJ. (Bihar). Van rá adatunk 1818-ból is, Budaí (-Deleanu) román-német szótára előszavában (ld. fentebb *chi/chineu* a.)

nada 'n á d' (369, vö. 538, *treftie* a.). A Lex. Bud. szerint 'mai numescu unii förä lipsă așa trestia' (411). E jelentés főleg a nyugati részekben él, vö. Coman, Margine 29, Hetco 48, Vaida, Tribuna VII, 369, Moldován, Af. 95. Bonchidán (*K.*) *nadă* 'cotorul, coada maturii de nuiéle' Viciu 62. Egyéb adatokat ld. Márton Gy. 27. A Lex. Bud.-ben is közölt egyéb jelentésekhez (1. 'cuneus, ék, ékszeg', 2. 'innaditura: annexio, annexus, appendix, toldás, toldalék', i. h.), vö. *nadă* 'ic, pană' Frăncu-Candrea 103, Pamfile, Agricult. 34.

***nota** Molnar értelmezése szerint 'zicala, die Note' (383), ezt azonban 'Spiel des Musikanten' (Tiktin 1818) értelemben kell vennünk, vö. *notă* 1. 'i. e. insemnare: notatio, adnotatio, connotatio, signatio, jegyzés', 2. 'i. e. *dicăla* *musică* scă: *nota musica*: *nôta*: die Note, ein musicalisches Stück' (Lex. Bud. 450). A k. latin *notă* 'jegy, hangjegy'-ből származó m. *nôta* 'melodia' (PPB. 1801) átvétele. A Lex. Bud. 1. értelmezéséhez vö. még *notaluesc*, Bobb II, 119, a 2. jelentéshez ld. am auzit o *notă* (v. zicală), KB. Magyar-nemegyve.

***notăresh** ért. n. (383), de vö. *notareșu* 'notarius, notárius: der Notär, oder Notarius' Lex. Bud. 450. A magyarországi latin *š*-ezésre valló jellegzetes alak; a m. *nôtárius* változatlan átvétele *notarius*¹¹¹ (Bobb II, 119; vö.: Pavel Iorgovici, a pré măriței Tabulei de județ jurat *Notarius*, BHS. III, 82), a közönséges régi és népi alak azonban *notareș*, *notărăș*, vö. Tamás, MNy. XXVIII, 33, Ug. 22, Alexics, Nyr. XVII, 13, stb. Egyéb adalékok még: *notareș* (1746: Tempea Ist. 46, 1808: Bobb, Inștiunțare, BH. II, 522, 1820: Găvănescu, Monorai 90), *notărăș* (Haneș, T. Olt. 120, GN. II, 58, AAF. VI, 92, MZ.), *nătariș* (BL. III, 174), stb. — Szárm.: *notărășie* 'jegyzői hivatal' Breazu, Pov. 88 (*Szeb.*)

ocofhu 'o k o s, ***tudoska, okoska**' (369^a), a Lex. Bud.-ben 1. 'rationalis, rationabilis, ratione praeditus, o k o s, eszes'; 2. 'prudens, o k o s, eszes'; 3. V. Marghiolu. 4. 'sfatosu: sciolus, argutator: o k o s k a, tudóska [!], dölyfös, überklug, superklug, nasenweiß' (459). Az 1—2. értelemhez ld. *okosh* 'prudens' An. Ban. 99 (vö. Drăganu, DR. IV, 156); továbbá Alexics, Nyr. XVII, 115, Mândrescu, El. Ung. 94, *ocoș* 'sfătos' (GS. VI, 241, Zsinna, *Szeb.*), *ocoș* 'schlau' (Jb. IV, 330 B.), *okoš*, BL. IV, 123 (B.), *okošyū*, i. h. 162, *učáčš*, Coman, Margine, 23 (B.), *ocăș*, *učáčš*, Vaida, Tribuna VII, 369, *ocăș* Hetco 49, *ochiș*, Barbul 51, a jilava-i tolvajnyelvben is *ocoș* 'deștept' (A. Vasiliu, GS. VII, 121, St. Pașca, DR. IX, 328), stb. A 3. értelemhez vö. *om ocoș* 'szélhámos; fennhéjázó ember' (Stan 41). Ugyancsak enyhén rosszaló értelmű a szótárunkban legrégibb adatként feljegyzett **ocofhefc* 'klügeln' (369^a), vö. m. *okoskodni* 'ratioeinor, argutor' (PPB. 1801), 'raisonnieren' (KelTh.⁴). Vö. nu tye *okoși* 'ne okoskodj' Fam. 1886, 536 (az erdélyi művelt köznyelvből); ma is B.-ban és Sz.-ban a *se okoși* 'okoskodni', pl. *ce t'e okoșeșt' 'mit okoskodszt?' (DJ., MZ.). Ezen igével szorosan összefügg * oc/hag 'argutatio, o k o s kodás' (370) < m. *okosság*, vö. *ocoșag* 'sfătoșenie' Breazu, Pov. 108 (S. Albini, *Szeb.*), *okoșag*, Alexics, i. h. (A.-B.), alakv.: *ocoșag*, Jerney nyomán id. Mândrescu, i. h. Képzőcserével: (tb.), pl. *cât d'e mult'e okoșel'**

¹¹¹ A hosszú f Bobbnál általában az *sz* jelle; vö. azonban *mocicoj* < ru. *mocskos* és mellette *mocicoeste*, II, 62, stb.

aj fäkut în vijatsă 'mennyi okos dolgot csináltál életedben!' (gúnyos értelemben, DJ.). Az egész szócsalád töve m. *ok* (> r. *ocă*, vö. Tamás, Fog. 92).

oltáriu 'oltár' (18, 373^a, vö. Lex. Bud. 464), valószínűleg közvetlenül a m. *oltár* átvétele, vö. *oltar* 'altare' An. Ban. 100 (magyarból magyarázta Drăganu, DR. IV, 156), *oltariul*, Tempea, Ist. 4, *oltarele*, Găvănescu, Monorai 92, stb.

***orbáltz**, **orbântz**, 'erysipelas, gutta rofacea, orbántz' (375^a, vö. *orbaltu*, *orbantü*, Lex. Bud. 469). Erdélyi, moldvai és bukovinai példákat idéz, a XVII. sz. óta,¹¹² Tamás, Ksz. 25. (*orbáncz*, An. Ban. 191, DR. IV, 156; kb. 1760: am. deschentát de *orbáncz*, Tagliavini, Studi Rumeni IV, 79, *orbalt*, Bilelea II, 362), vö. még Tiktin 1093, Alexics, Nyr. XVII, 15. Stan 41, Moldován, Af. 95, Márton Gy. 28, Bichigean, Boc. și desc. 158, Mărăscu, Batăr 27, stb. Olykor 'himlőt' is jelent, vö. *uorbált*, ALR. I, 115/289 (Melegszamos, K.). Tévesen közvetlenül a bolgárból magyarázta Pascu, Archiv f. d. Studium d. Neueren Sprachen, CLII, 160, vö. ehhez DR. VI, 567.

***oshtez** 'h o f t a t' (a. m. *hóstát*, 376^a, vö. *ošteze*, *oštez* 'suburbium, hostát, külsőváros, die Vorstadt', Lex. Bud. 473). Gyakori szó a XVIII. és XX. sz. fordulóján, vö. 1785 kör.: *osteaze*; jeu ku prijeatenü miei prin *hosteaceze* m'am dúb la kâemp, Magyar S. tankönyveiből id. Gáldi, AECO. VII, 522, | 1800 ut.: *osteazele* (subturbiule) Țarigradului, Șincai, Hr. I, 61, | 1820: *osteazăle* Belgradului, Monorai, id. Găvănescu, 92. Vö. még: *uštez*, *ušteză* 'bordel, casă de desfrâu' (Viciu 98).¹¹³ Talán ugyanide tartozik, némi jelentéstani nehézségek ellenére, *ošteze* 'párlazuri peste îngrădituri' Viciu 64 (Görgény vid.). Magyar S. *hostat* adatának forrása kétségtelenül a m. *hóstát*, *hostád* (< n. *Hofstadt*, Beke Ö. Nyr. LXI, 77). A *hostátul* alakv.-ból a r.-ban valószínűleg (*h*)*oštad* ~ (*h*)*ošteaze*, (*h*)*ošteze* keletkezett, s a tb. (*h*)*ošteze* alakból visszakövetkeztették az *oštez* egyszámú alakot. Ld. még: *holáštát*, Corbea, id. Göbl, Szót. 19.

paergaluéfe (párgáluesc) 'torreo, pergelem' (380^a, kihúzott adat: *paergaluéfc*, 379^a, vö. *párgáluesc*,¹¹⁴ Lex. Bud. 483), a n. *pregeln* átvétele m. közvetítéssel, vö. *párgáluesc*, Alexics, Nyr. XVII, 16, Barbul 51, KB., *párgáli*, Hetco 49, Moldován, Af. 95, DJ., MZ. (Sz.). Costin szerint *párgálit* a. m. *párgolít* (Gr. bán.¹ 154). Vö. még: *párgálău* 'o mâncare făcută din bucățele de slănină fripte care se amestecă cu ceapă și se pun în sorbală (zeamă)' (Pașca, Gl. dial. 46).

***paerlau** (alakv.: < *porlau*) = párlău, porlău) 'ízapu, ízapuló (cseber)', vö. ***paerluefc** 'szapulni' (380^a, vö. Lex. Bud. 484, 498) < m. *párló*, *párolni*, vö. Tamás, Ksz. 35–6, *párlău*, Moldován, Af. 95, Weigand, Jb. III, 324 (Bánság), *párlău*, Stan 43, Alexics, Nyr. XVII, 17, Viciu 65, Weigand, Jb. III, 325 (Bánság), Conea, Clopotiva I, 174, II, 510, GS. VII, 189, *párlău* 'gaura dela putină (în care se fierb cămășile), pe unde se scurge leșia' Costin, Gr. bán.¹ 154, *párlăi*, Coman, Gl. dial. 58 (F.), *párlui*, *párlălui*, DJ., stb.

paláng, ***palánt** (pálang, pälant) 'plancus, berena, dészka kerítés' (382^a, vö. *pálanču*, *pálangu*, *pälantu*, Lex. Bud. 478) < m. *palánk*, *palánt* (< kfn., úfn. *planke*, SzófSz. 232). Legrégibb adatunk 1796-ból: mai iaste de a să direage: *pálanul* înprejură, StD. XII, 120 (Fogaras). Mindezen alakváltozatok az ALR.

¹¹² Dosoftei Viața Sfinților c. művéből *orbalt* alakot id. C. Lacea, Jb. IV, 120.

¹¹³ A nyilvános házak u. i. sokszor a város külső részén, városfalak mellett voltak, sőt gyakorta eredeti helyükön mindmáig megmaradtak.

¹¹⁴ A címszó cirillbetűs alakja szerint; a latinbetűs alakv. ugyanis *párgáluescu* [!], de tudjuk, mily rendszertelen az *é* hang jelölése a Lex. Bud.-ben.

II, 138/267. térképe szerint a következőképen oszlanak el: a magyaros *palánc* alak él *Szfm.*-ban (vö. *palant*, -c, Vaida, Tribuna VII, 370; *palank*, *pálant*, Barbul J. Remetemező), *pálanc* változatot találunk *H.*-ban (Dobra, vö. *pálanc*, *pálan[g]*, D. Şandru, BL. III, 128, Felsőlapugy), zöngésüléssel keletkezett *palangu* használatos *AF.* és *H.* egy-egy pontján; *palánt* változatot jelez *M.*, *MT.*, *Szfm.* és *TA.* egy-egy pontja, *pálant* alakot találunk *BN.*, *SzD.*, *MT.*, *NK.* m.-ben (vö. *pálant*, AP. Naszód; KB.); végül *pálan* alakot használják Alsóárpáson (*F.*, vö. még *pálan*, GS. VI, 242, Zsinna, *Szeb.*). Mindezen alakokra nézve ld. Márton Gy. 28. Amint látjuk, a Román Nyelvatlasz adatai teljes összhangban állnak egyéb értesüléseinkkel. Vö. még *pálancă*, Weigand, Jb. IV, 153.

palálca (*paláscă* vagy *páláscă*? így Lex. Bud. 478) 'p a l a c k' (382^a). Kétségtelenül végső fokon azonos a r. *ploscă* 'Feld-, Pulverflasche' (Tiktin 119, szótárunkban 'Flasche' 403) szóval, azonban eltér tőle hangalakban, a *paláscă* 'Patrontasche' (Tiktin 1110) szótól pedig hangalakban és jelentésben. Közvetlen átadoul csak olyan nyelv jöhet számba, ahol I. a szókezdet nem *pl-*, hanem *pal-*, s 2. a szónak legerjedtebb jelentése nem 'Patrontasche', hanem általában 'Flasche'. A török *palaska*, újg. *παλασκα*, szerb *palacke*, amelyre Şăineanu (IO. I, 277) és Tiktin utalt, azonban inkább 'Pulverflasche' jelentéssel bírnak s ezen szavak is, Tiktin szerint, a m. *palack*ból származnának (vö. még Cihac II, 266). Mivel a horvát *palaszka* 'ampulla' (Belloszteneč) nem igen jöhet számításba közvetlen átadóként, szavunk forrását inkább a régies m. *palasz* alakban kell látnunk (vö. *palasz* 'Flasche' PPB. 1801, valamint NySz. II, 1215); ebből úgy lett *paláscă* (vö. még Alexios, Nyr. XVII, 15, Ţiucra, Pietre 47, Stan 41), mint később *palack*ból *palatcă* (ld. Moldován, Af. 95, Vaida, Tribuna VII, 370):

***pálha** 'suptsuoará Chemefhi: p á l h a, der Zwickel' (382^a, vö. Lex. Bud. 479); ugyyanide tartozik még: *pavá* 'pars eft quaedam indufii' (387^a, vö. Lex. Bud. 491). Amint már Cihac megállapította (II, 520), nyilván a m. *pálha* 'ereszték, betoldás (a ruhában, pl. a hónalj alatt)' (SzamSz. II, 212, MTSz. II, 63) szó átvételével van dolgunk. Csak a m. vidékről ismerem: *pahá* 'lărgitură susuoră de la cămeşile fêmeesci' (Frâncu-Candrea 103). A *h* ~ *v* ingadozáshoz vö. *măduhá* ~ *măduvă*.

***pancova** 'der Kuchen' (383^a, vö. *pancovă* 'fánk, p a n k ó' Lex. Bud. 480). Tiktin 1114 egyetlen újabb népnyelvi példát idéz, pedig megvan már Koncz J.-nál: *Pánkovile* preszkurile Liptile ku lobogye (Ung. IV, 306), valamint Molnarnál másutt is (Sprachl. 370, Wb. 80). A mai erdélyi népnyelvben *pankovă* szélitében-hosszában elterjedt (KB., DJ., BJ., I. Hurdubeţiu, UJ.), bár nyelv-járástanulmányok csak ritkán jelzik (vö. Conea, Cloportiva II, 418, 481);¹¹⁵ *Sz.*-ben inkább *fánk*(-uri) használatos (MZ.), vö. 1785 kör.: *fánkuri*, Magyar S., AECO. VII, 521 < m. *fánk*). — Tiktin szerint "mittelbar a. d. Deutschen, vgl. m. *pánkó*, poln. *pampuch*" (i. h.); Cihac II, 241 szlávnak véli, de a lengyel és cseh *pampuch* mellett utal a m. *pánkó*-ra is, nyilván a Lex. Bud. és Pontbr. 523 nyomán. Valószínű, hogy amint r. *fánk* < m. *fánk* 'Pfannkuchen', úgy *pancovă* is a régies m. *pánkó*, *pánkoch*, *ponkoh* (Lumtzer-Melich, DOL. 191) átvétele. Ebből — feltételezhető **pancohă* alakon át — lett *pancovă* (vö. *măduhá* ~ *măduvă*, s fentebb *pahá* ~ *pavá*). Măndrescu, Infl. germ. 70 közvetlenül a n.-ból magyarázza.

***pántlică** 'szalag, pántlika' (393. *peté* a., 421. *prima* a., vö. *plântica* 219, *panllică*, Lex. Bud. 480). Az irod. nyelv *panglică* szavának ismert változata, vö. Tamás,

¹¹⁵ Talán ugyanide tartozik *pancof* 'jumări, mănăcri de ouă' (?) (Ereazu, Fcv 290, I. Puşcariu, *Szeb.*)

Ksz. 39, valamint 1800 kör.: I sirta ibrişimu ştofă *panulica*, cosutu, StD. XII, 129 (Nagyszeben), Stan 41, *pánliká* DJ. (B.), Merényi M. (Kiskapus, K.), *panlíká*, MZ. Alakv. *pañlică*, I. Muşlea, AAF. I, 164 (Avasvid.), *păñlică*, E. Petrovici, AAF. III, 153 (KSz.), *pañkitişile*, St. Stinghe, Jb. VIII, 83 (Br.). — Szárm. *panlicută*, Ung. III, 305 („de pe valea Bărcăului“).

**paraelau* (părăclău), ért. n. (384^a), de vö. *părăclău* 'un ciocan pentru spargerea petrilor', *părăcluire* 'spargerea petrilor' Frăncu-Candrea 43 (s innen Tiktin 1119). Tamás szerint a m. *porlató* átvétele (MNY. XXVII, 188), ilyen magyar szerszámnevet azonban egyelőre nem ismerünk.

**párie* ért. n. (385^a), de vö. *párie* 'a quáriiva scrisori, copia, descriptio, kopiája, pá r j a, mássa valamely írásnak' (Lex. Bud. 484). Nyilván az általunk kiemelt m. birtokos személyragos alak átvétele. Más adatból nem ismeretes.

párip 'sonipes, parippus' (385^a) < m. *paripa*. S. Pop szerint H.-tól Erdély nyugati részén át M.-ig és Naszód környékéig használatos (DR. V, 217 kk.). Többnyire jobb, fiatalabb, gyorsabb lovat jelent (pl. am cumpărat un *parip* de cal, cu atâte bani pociu cumpăra un *parip*, nu ronghiu, *Sztm.*, stb.), néhol azonban gúnyos értelemben 'rossz lovat'; KB. szerint Magyarországon a m. 'cal mic și slăbănog'. Leggyakoribb Sz. és *Sztm.* m.-ben, vö. *párip*, Weigand, Jb. VI, 79, *paripă* 'cal cu șea bună' Caba 99. Már Barițiu hevesen támadta a szatmárvidéki román írókat s köztük P. Brant, amiért e szót használták: „*Paripul* este o bestie pe care nu o cunoscem“ (Familia, 1875, 318).

**pároca* 'paroka, vendéghaj' (385^a, vö. Lex. Bud. 484), **pároca* (h) (ért. n., de nyilván a. m. 'parókás, parókát viselő'). Vö. *parocă*, Molnar, Wb. 99, Moldován, Af. 95, MZ. (főleg zsidó nőkről).

**párfzek* ért. n. (385^a, de vö. *pársescu* 'pohárszék' Lex. Bud. 484). Már a Bánsági Névtelennél *Peharszek*, vö. Tamás, Ksz. 36, valamint Alexics, Nyr. XVII, 16, *parsecu*, LM. Gloss. 439, *pársaty*, Densusianu, Hațeg 327 (s ehhez V. Bogrea, DR. IV, 819), *párselși*, Gregorian, GS. VII, 186, 189 (Klopotiva), *parșeiu* [!], C. Pasca, Ung. VI, 162 (Zajkány, H.), stb. — Az erdélyi r. irod. nyelvben is *parsechi* (pl. Breazu, Pov. 159, KSz.). Corbea a m. *pohárszék* kifejezést a *scaun de păhar* tükörszóval fordította (Göbl, Szót. 13).

**pafhulh* (pășuș) 'der Paß' (385, vö. Lex. Bud. 488) < régi m. *pasus*, < lat. *passus*, olv. *pășuș*) átvétele, vö. Tamás, MNY. XXIX, 33–34, és ehhez 1800 kör.: I file rachiu de drojdia la comăndașul pentru *pașiuș*, StD. XII, 130 (Nagyszeben), *paſchulſch*, Molnar, Sprachl. 58, Wb. 98. A mai népnyelvben előfordul az általánosabb 'scrisoare, răvaș' értelemben is (MZ.), azonban gyakoribb *pășuș de vite* 'marhalevél', Stan 42, *pășuș d'e vit'e*, UJ., *pașoș* 'bilet de vite' Coman, Gl. dial. 58 (T.-Tor.), *posuș* (*pășuș*) 'passzus' Moldován, Af. 96, *posuș*, Birlea II, 35, stb. Costinnál *pașuș* hibás fordítás révén a m. 'primar' (Gr. bân.¹ 155), azonban kétségtelenül itt is 'marhalevél' a helyes értelmezés: *Pielea'n pari nu mi-o poți pune — Făr'de pașuș din comună* (i. h.).⁸²

paffúla (pásulă) 'faba, faveolus [!]' (386^a, vö. Lex. Bud. 488). Tekintettel arra, hogy elsősorban a nyugati és északi részeken járatos (vö. Tagliavini, Lex. Mars. 118–9, valamint *pásulă*, DJ., MZ., Papahagi, Maramureș 228), valószínűleg nem a szerb-horvát *pásulj* (így A. Graur, Romania, LVI, 108), hanem a m.

⁸² Sz. és *Sztm.* m.-ben ugyanezen értelemben *râghe*, *râdie* járatos, vö. Caba 92, Viciu, Ung. VII, 42, S. Pop, DR. V, 223 < m.-lat. *regia*, Drăganu, DR. V, 907. Vaida (Tribuna VII, 373, 377) és S. Pop szerint (DR. V, 90) *pășuș* és *râdie* (*regie*) egyazon területen is előfordulnak. Vö. még Tamás, Ug. 25, további adatokkal Dél-erdélyből is.

paszuly átvétele. Használja Ősincái is (Econ. 36). Obradovicinál (Econ. 53) valószínűleg szerb eredetű.

peánta 'ferrea pertica, *p á n t' (388, vö. Lex. Bud. 480 és 495). Valószínűleg idetartozik *Pantē*, An. Ban. 102 (vö. Drăganu, DR. IV, 156); a népnyelvben nem gyakori, ld. mégis Stan 42, Foișoara 1886, 15, Pontbr. 524, Tiktin 155, Damé III, 180. A m. *pánt* a n. *Band* (osztrák *pant*) átvétele (Lumtzer-Melich, DOL. 191–2).

***pei** 'gilvus, p e j lo' (390, vö. Lex. Bud. 494), vö. Alexics, Nyr. XVIII, 17, Stan 42, Moldován, Af. 95, LM., Gl. 441, *pei peiko*, DJ.

***penitzilush** (390, vö. *peničilu*, *peničiluşu*, Lex. Bud. 195 és Alexi, Gram. 240) < m. *penicillus* (és nem *pengeel*, amint DEnc. 937 véli). Molnar nyelvéből *peničeluş* alakban idézte V. Bologa, DR. IV, 385, vö. *penezilulch*, Sprachl. 385. Ld. még Trembl, MNy. XXIX, 34, valamint *pintăluş* (GS. VI, 242, Zsinna, *Szeb.*), *pintăl*, DEnc., i. h.

piátz 1. 'forum', *2. '(pe cărton) punctum, punctellum, punctulum. Tüpfel' (394, a Lex. Bud. 502 szerint csak 'piatz, piartz'). A Lex. Mars.-ban előfordul *Piacz de Boi, de Pest, Vergye, de Porcs* és *de Vin* (761–7), azonban — nyilván tévedésből — mégis hiányzik Tagliavini feldolgozásából. Noha lehetne a szerbhorvát *pijac* átvétele is (így Cihac II, 254), szóföldrajzi okokból a m. *piac* hatása valószínűbb, vö. Tiktin 1153, Frâncu-Candrea 104, Moldován, Af. 95, *pk'iadz*, Papahagi, Maramureş 229, *pk'iats*, MZ., stb. Második jelentését egyéb forrásból nem ismerem.

***piha** 1. 'pihe', 2. 'floacele care cresc intaeiu pe bárba, Milchbart' (394, vö. Lex. Bud. 504). Ritkán szótározott szó; a Lex. Bud. nyomán közli LM., Gl. 445; Cihac II, 298 viszont a *puş* szóval kapcsolatban tárgyalja és szláv eredetűnek mondja. Minden valószínűség szerint a m. *pihe* 'pluma, lanugo, floecus, pappus' (PPB. 1801) átvétele; mócevidéki és partiumi tájszó, vö. *pilhă* 'pohely' Stan 42, *pihă* 'pohely' DJ., MZ. A m. szó bizonytalan eredetű (SzófSz. 239).

***pfuchiu** = cintitza (395, vö. Lex. Bud. 505 s innen Tiktin 1164, Damé III, 217) < m. *pinty*. Más adatok: *pint'*, Alexics, Nyr. XVII, 18, *pintiu*, Moldován, Af. 96.

***pinzarfe** (-ărie) 'das Müntzhaus, pénzverőház' (395, vö. Lex. Bud. 505, s innen Alexics, Nyr. XVII, 119) < m. *pénz* + r. -ărie, vö. még Molnar: *pin'erie* 'das Münzhaus' (Sprachl. 66). Mócevidéki tájszó, ld. *pěnzărie*, 'pénzverőház' (Stan 42).

pipa 'pipa' (395, vö. Lex. Bud. 505) < m. *pipa*, vö. Tiktin 1166, Stan 42, Hetco 49, Moldován, Af. 96, DJ., *k'ipă*, MZ., stb. Erdélyszerte járatos, mint a moldvai-havaseltvi *lulea* (< török *lüle*, szótárunkban *lula*) Kárpátokon innen megfelelője, vö. Şăineanu, Infl. or. I, LXXIX–LXXX. Olykor előfordul Havaseltvén is; Tiktin A. Pann.-idézetet közöl (i. h.). — Szárm. **pipăsh* (*duhanăshu*, 395) < m. *pipás*, vö. Stan, i. h.

pipărea '*ardeiu, piper turcefe' (395, vö. Lex. Bud. 505). Kétségtelenül a m. *paprika* megfelelője; DEnc. 938 szerint erdélyi és bánági tájszó; „ung. *paprika*, refăcut după *piper*“. Tiktin 1166 a m., szerb és cseh *paprika* között nem is próbál rendet teremteni. A m. szó a szerbből (vö. Bárczi, SzófSz. 235). A r. szóra Kleinnál van — tudomásunk szerint — az első adat, bár valószínűleg régebbi.

***plebános** (valószínűleg *š*-sel ejtendő), ért. n. (400), vö. *plebanus* = paroh, (Lex. Bud. 512) < m. *plébános* (< lat. *plebanus*). Cihac II, 264 tévesen hozta kapcsolatba a r.-tól igen távolos szlovén *plebanuš* szóval. Itt-ott a népnyelvben is él, pl. *plibanăş*, Stan 43.

pocoſhu 'morbus est equis proprius' (405, vö. *pocoſu* 'suffraginosus, in p ó k o s, kaptzatetemes, ina ütött, steif, krämpfig an den Füſſen' Lex. Bud. 517). LM.-nál emberről is: *pocoſiu* 'suffraginosus, manus vel pedes dolore contracti, rigidi' (Gl. 454), de ez valóſszínűleg tévedés. Melléknévi alakban *pocoſ* (< m. *pókos*, Cihac II, 521) nem gyakori, vö. *pocăș*, St. Paſca, DR. V. 300—1, *pokiſ*, KB.; inkább *poc*, *pocă*, *păucă* 'umflătură la genuche' használatos a *cal cu pocă* kifejezésben. Adatok Északerdélyből és a nyugati részekről (S. Pop, DR. V, 218—20).

podútz '*un pėshte: Cyprinus Nasus. P a d u t z, der Nasenfisch' (405), adatunkat ismétli Lex. Bud. 518, vö. még Damé III, 238, DEnc. 964. Minden valóſzínűség szerint a r.-ban m. eredetű; Cihac II, 271 szlávból magyarázta. A m. *paduc* eredetéről vö. Munkácsi B., Nyr. XIII, 313, Kovács M., Nyr. XXXIX, 302.

pogáce 'panis subcineritius, *scribilita, Aschkuchen' (406, vö. Lex. Bud. 519). A köznyelvi *bogaciu* olténiai és erdélyi változata, amelynek elterjedéséhez nemcsak a szbh. *pogača* (Cihac II, 272), hanem a m. *pogácsa* is hozzájárult. Vö. *pogát/che* 'ein Kuchen von ungesäuerten Teich' Molnar, Sprachl. 83 (valamint Wb. 81), Weimehl 'intrita panis e vino, *pogace* fomentata cu vin' Predetici III, 442, *pogacě*, Stan 43, *pogace*, Hodosiu, Népkölt. Balázs. vid. 82, *pogace* 'rēmășită de făine de curcubetă, din care deja uleul este stors. Peștii se prind cu pogace' Vaida, Tribuna VII, 373, *pogacă* (a többesszámnak érzett alakból visszakövetkeztetett új nóm.), Moldován, Af. 96. Vö. még *pogačă d'e koleșă* 'kukorica pogácsa' (KB.), *pogač ku žumere* 'tepertőspogácsa' (MZ.).

***popiftásh** ért. n. (408), vö. *popistașu* 'pá p i s t a' Lex. Bud. 481, *popistaș*, i. h. 521. Valóſszínű, hogy a m. *pápista* (< lat. *papista*) átvétele s ehhez a románban *-aș* képző járult, aminek hatása alatt a feltételezhető **popistaș* változat elhasonulás révén *popistaș-t* adott (vö. *Kriștuș* > *Krisztus*). Tiktin 1117 viszont a m. *pápistás* szóból származtatja és moldvai példákat idéz. Még közönségesebb azonban Erdélyben, vö. *papistaș*, Monorai, id. Găvănescu, MSI. III/XXI, 472, *popistaș*, Stan 43, DJ., *pop'istaș*, KB., MZ., s az utóbbihoz már Vaidánál: *pop'iistaș*, Tribuna VII, 374. — Szárm.: *legea popistașescă*, Klein, Ist. bis., Cipariu, Acte și fragm. 110, *leajea papistașescă*, Monorai, i. h. 468.

***poplon** = plápoma (408, vö. Lex. Bud. 524) < m. *paplan*. Molnarnál másutt is *poplon* 'Bettdecke' Sprachl. 374, Wb. 21, vö. még V. Bologa, DR. IV, 385). Erdélyben ma is közönséges, vö. LM., Gl. 459, Moldován, Af. 96, DJ., MZ., KB., stb. Az ALR. idevágó adataira nézve ld. Márton Gy. 29. Valóſszínűleg szintén a m.-ból: *plapan*, An. Ban. 109 (ld. Drăganu, DR. IV, 157). A Kárpátokon túl az újg. *πάπλωμα* nyomán eredetileg *páplomă* (pl. 1784: Doc. Buc. VI, 321, vö. Tiktin 1182).

***porazau** (porăzău) 'p o r z ó' (408, alakv. **purăzau*, olv. *purăzău*, 430, vö. *poroseu*, *porozeu*, *purezeu*, Lex. Bud. 526). A m. *porzó* 'arena scriptoria' régi *porozó* alakv.-ának átvétele, vö. *porozău*, Alexics, Nyr. XVII, 19, Cihac II, 521, Moldován, Af. 96, Barbul 52, *puruzău*, Stan 43, *părăzel*, Bogrea, DR. IV, 797 (Bánság).

poſhta 1. 'posta' *2. 'globus sclopeti' (409), a Lex. Bud. szerint 1. 'res veredaría, cursus publicus, vulgo: p o s t a', 2. 'omul, a) i. e. poștameșteru; b) quarele se trimite cu queva carte, séu inșciēntare: cursor, tabellarius: p o s t a levél hordozó' (529) < m. *posta*.¹¹⁷ 'Posta' értelemben már a Bánsági Névtelenél:

¹¹⁷ Erdélyben semmiesetre sem orosz jövevényszó, amint Sanzewitsch gondolja Jb. II, 207).

poštlě 'cursor' 114 (vö. Drăganu, DR. IV, 157). Második értelmével együtt közli Alexics, Nyr. XVII, 19, Stan 43, vö. még am pușkat ku *poștl'e* (a. m. ku „glonts mare“), KB.

**poștománt* (posomant) 'paľzománt' (409, vö. Lex. Bud. 529). Erdélyben semmiesetre sem a n. *Posament* (így Mándrescu, Infl. germ. nyomán Tiktin 122), hanem a megfelelő m. alak átvétele, vö. *posomant*, -*mont*, Alexics, Nyr. XVII, 19, *posomant*, Molnar, Wb. 100, Moldován, Af. 96, *posoman* (vö. m. *paszomány*), DJ. — Szárm.: *posomontariu* 'paszománykészítő' LM., Gl. 462.

prabaluéfc (prăbăluesc) 'probo, tento' (413, alakv. < **probaluēfc* > 425, olv. *prăbăluesc*), vö. *prăbăluescu*, *prăbăluescu* (Lex. Bud. 533, 551) < m. *prăbăl*. Régi erdélyi és moldvai tájszó, már a Bánsági Névtelennél: *prăbăluesk* 'probo' 118 (vö. Drăganu, DR. IV, 157). Használta Cantemir is: *trebuie a să cerca și a să prăbălui* (Hr. 184). Molnárul is akad *prăbăluēfc* (Sprachl. 284). Predicieinél *atversucht* 'intentatus, protentatus ispitit, cercat, *prăbăluit'* (I, 115), erproben 'probare a *prăbălui*, a *cerca*' (I, 484). Délerdélyben *prăbălui* (Molnar, Wb. 40, 101, BL. III, 115, 169, stb.), a móc vidéken és nyugaton inkább *prăbălui*, *prăbăli* (Stan 43, Vaida, Tribuna VII, 374, Caba 99, MZ.), *prăbăli* (AAF. VI, 272, vö. Tamás, Ug. 24). Az alapszó, *prăbă* (425, vö. Lex. Bud. 551), valószínűleg szintén a m.-ből, de lehet n. vagy lat. eredetű is.

**prēm*, *prīm* 'limbus, prém' (417, 421, vö. Lex. Bud. 517), szárm. **primuēfc* 'p r é m e z n i' (422). Közismert erdélyi tájszó (a köznyelvi *blană* helyett); első adatunk a Bánsági Névtelennél: *Primure*. *Fimbria* (177), ezt Drăganu is a m. *prēm* (< n. *Brām*) szóból származtatta (DR. IV, 157). Hasonlóképp nem szláv (így Cihac II, 292), hanem magyar jövevényszóként tartja számon Tiktin 1255 (utalván arra, hogy a szücs régi román neve, *suciu* szintén m. eredetű), valamint Alexics Nyr. XVII, 19, Moldován, Af. 96, stb. A ritka *prēm* változathoz vö. *premul* 'der Aufschlag, Saum oder Brem an einem Kleide' (Molnar, Sprachl. 369). A **prima* = *pánlica* (421) cikkhez vö. *primă* 'szalag' Frâncu-Candrea 132, 'cordelutá' Vaida, Tribuna VII, 374, 'panglică' Țiucra, Pietre 46, valamint Tiktin, i. h. (utalással a szlovén *prēm* 'Fränse', *prema* 'Tresse, Borte' szavakra), Ez a jelentés a m.-ből is kimutatható; *prēm* 3. jelentése a NySz.-ban 'taenia. binde, band' (II, 1330), vö. *taenia* 'pántlika, galand, prém' (PPB. 1801).

procător 'procurator, advocatus' (425, vö. *procatoru*, Lex. Bud. 552; alakv. *protacăr* [olv. *protacăr*], 428) < m. *prókător* (< lat. *procurator*). Már a XVI. sz.-ban *pocrătol* (Densusianu, HLR. II, 541), később *prokator* 'causidicus', *prokatorie* — (An. Ban. 118, vö. Drăganu, DR. IV, 157). Újabb adatokat közöl Tiktin 1265, Alexics, Nyr. XVII, vö. 19 még *protacăr*, Frâncu-Candrea 104, Stan 43, *plokătăr*, UJ., stb.¹¹⁸ A *procator* szó használata ellen hevesen tiltakozott LM. Gl. 477, azonban előfordul az erdélyi r. irod. nyelvben is (pl. *procatăr*, Breazu, Pov. 240, Gh. Stoica, Br.). — Szárm. *protacărēfc* (*procătăresc*) 'caulam in iudicio procuro' 425, vö. Lex. Bud. 550; alakv. *protacărēfc* 428.

**purde* 'rajko, p u r g y e' (430, vö. Lex. Bud. 562) < m. *purde*. Vö. *purdeu*, Moldován, Af. 96, *purdeu*, Novacovicu, Folel. porn. bán. 13, *purdeî*, Caba 99, *purd'ău*, UJ., *purd'eu*, DJ., *purd'él*, Merényi M. (Kiskapus, K.). Ld. még: *puradea*, *puradel* 'danciu, dănciuc, copil de țigan' (Pamfile, Agricult. 257).

raet 'pratūm' (438, vö. 538, **trōāsh* a., valamint Lex. Bud. 577, 591) < m. *rēt*. Erdélyben igen közönséges szó, az első adatok azonban Moldvából

¹¹⁸ A *protacăr* alak végződéséhez vö. *mașin'istăr*, *arvocatăr*, *boactăr*, *profesăr*, *dascăr*, *doajtăr* (Șt. Pașca, DR. IV, 1015).

valók, vö. Tamás Ksz. 31. Régi erdélyi adatok: 1780: lunca vel *rát*, Elem.¹ 78 | 1788: *răet*, Molnar, Sprachl. 52 | 1805: *rêt*, 89, Elem.² 89 | 1806: *râturile*, Şincai, Econ. 64, vö. 61, 72, MNy. XXXIX, 368 | 1838: *rât*, Pauletti, Secaş 7, stb. Vö. még Alexics, Nyr. XVII, 20, Moldován, Af. 96, Stan 44, Barbul 52, Hetco 49, Costin, Gr. bán.¹ 175, Weigand, Jb. III, 326 (Bánság), Tamás, Ug. 41, stb. — Régies tb.-i alakja: *răturele*, Comán, Margine 15 (B.). — Gyakori szárm.: *rátut*, Pamfile, Agricult. 151, Marian, Leg. 151, Birlea II, 37, stb.

râma 1. 'lifta' [?], 2. '**râma de fereâfta*' (439, vö. Lex. Bud. 573, csak a 2. jelentésben). A Molnar beírta címszó 2. jelentésében valószínűleg nem közvetlenül a német *Rahmen* (így Tiktin 1295), hanem a m. (*ablak*)*râma* átvétele; vö. Alexics, Nyr. XVII, 19, Moldován, Af. 96, Stan 44, Vaida, Tribuna VII, 374. A Frâncu-Candrea 43 idézte *cisme pe ramă* < m. *râmás csizma*.

***rantalues** (*rântălueŝc*)¹¹⁹ 'r á n t a n i, einbrennen' (439). *Rântăli* alakv.-ot közöl Caba 100 (ismeri MZ. és AP. is), viszont *rântălui* alakot ismer UJ., KB.

***rântăsh** (rântaş v. rântaş) ért. n. (439), vö. *rântaş* 'r á n t á s, die Einbrenne' (Lex. Bud. 574). Csak az újabb népnyelvből ismeretes: *rântaş*, Alexics, Nyr. XVII, 20, *rântaş*, Mândrescu, El. ung. 97–8, Moldován, Af. 96, UJ., Hetco 49, Barbul 52, Vaida, Tribuna VII, 374, DJ., MZ., stb., *rântaş*, Stan 44, AAF. I, 126 (Avasvid.), Barbul J.

***rantueŝc** (rântuesc, esetleg rântuesc) ért. n. (439), vö. *rântuescu* 'szerteszéjjel hányni, szórni, lombozni' (Lex. Bud. 574) < m. *rânt* 'tracto'. Közli Mândrescu, El. ung. 98, Stan 44, Vaida, Tribuna VII, 374. — Szárm.: *rântăli* 'a deranja obiectele dint'r'o încăpere' Paşca, Gl. dial. 50 (Beszterce).

rântza 'plica' (439) < m. *rânc*, vö. *ranc*, Alexics, Nyr. XVII, 19 („itt-ott Bihar megyében“), *ranţ*, Moldován, Af. 96, *rantsă*, UJ., *rantsur*, DJ., MZ.

rafhăŝhu (răŝcăş) 'hurez, oriza' (443, vö. *rişcaşă*, Lex. Bud. 590) < m. *rizskăsa*, vö. *rişcaşă*, *hrişcaşă* Cihac II, 523, *rişkaşă*, Alexics, Nyr. XVII, 21, *rişcaşă*, Stan 44, Moldován, Af. 96, *rişcaşe*, Caba 100, *rişcaş*, Barbul 52, KB., DJ., MZ. Adatunk hangalakja a hátszegi ejtéssel egyezik: *răşkaş* változatot csak UJ.-től hallottam.

***raft** 'tympanite [!], r á s z t' (446, vö. Lex. Bud. 577). Szótárunk értelmezése nem pontos, mivel *tympanites* 'vízkórság', *raszt* pedig 'splenis tumor, die Milzbeschwerung, *Hypochondrie*' (PPB. 1801); a r. *rast* szintén 'chronische Anschwellung der Milz, bei Fieberleidenden' (Tiktin 1306). Vö. még *rast* 'venin' (Paşca, Gl. dial. 51) s ehhez *am vârsat numa rast* 'epét hánytam' (?) KB. Erdélyben valószínűleg a m. *răszt* átvétele, vö. Alexics, Nyr. XVII, 19.

***rátuta** (*ratulă*) ért. n. (383^a, *păpăra* a.), vö. *rátotă* v. *păpărae* (Lex. Bud. 577), *păpărae*, *păpară*, *păpăradă* 'rátott, vagy rátotta' (i. m. 481). A r. alakv.-okban a m. *rătott* ~ *rătotta* kettősség tükröződik. *Rătott* átvételére mutat *ratot* 'frixum' An. Ban. 120 (Drăganu, DR. IV, 157), valamint *ratot*, Stan 44, *rátot*, UJ., viszont *rătota* hatására utal *ratotă*, *ratulă*, Alexics, Nyr. XVII, 20, *ratotă*, Hetco 49, Barbul 52, Moldován, Af. 96, Muşlea, AAF. I, 126 (Avasvid.), végül a mai m. köznyelvi *rántotta* B.-ban *rantotă* (BL. IV, 123). — Szárm.: *ratotulă*, Barbul 63.

***razaluesc** (răzăluesc) 'r e f z e l n i' (447). A m. *reszel*, *reszelő* alakokhoz közelebb áll: *răsăluescu*, *răsăleu*, Lex. Bud. 585, *răsăluesc*, Alexics, Nyr. XVII, 20,

¹¹⁹ A szóvégi c elmaradása valószínűleg pusztá íráshiba, bár éppen Szeben m.-ből ismerünk c-nélküli alakokat, pl. 'ngălbines', 'nverzăs', GS. V, 346, *tılnes*, i. h. 219 (Zsinna).

räsälüiesc, räsäläu, Stan 44, rësëluiesc, rësëleu, Barbul 52, stb. Gyakorlati azonban a z-s alakok is (*rüzui* 'abschaben' hatására):¹²⁰ *rüzäläu* (és *räsälüiesc* ?), Moldován, Af. 96, *rüzälüiesc, rüzäläu* 'reszelön csinált tészta' Alexics, Nyr. XVII, 20, *rüzáli, rüzäläu, Caba 100, rüzälüi, rüzäläu, DJ., rüzáli, MZ.* Északerdélyben szintén *rüzälüiesc* használatos, pl. Magyar-nemegyén (KB.), sőt ezen alak él Moldvában is (Tiktin 1316).

**regruta* 'tiro' (449, vö. Lex. Bud. 580) < m. *regruta*. Erdélyben igen közönséges, vö. Tiktin 1317, GS, VI, 243 (Zsinna), VII, 190 (Klopotiva), Vaida, Tribuna VII, 377, DJ. stb.

**rézésh* (i. e. din. vinars, vö. 211, **lishtuleu* a.) 'protropium Cremati, der Vorlauf' (450 *rëzeşu* 'spiritus cremati, rez es, der Brandweingeist' Lex. Bud. 588). Utóbbi nyomán id. Alexics, Nyr. XVII, 20, vö. még *räzeş* 'hullott gyümölcsből (pl. szilvából) készült pálinka' DJ. A m. *rezes* a. m. 'a kis üstös pálinkafőzésnél először lefolyt pálinka' (MTSz. II, 283; hívják *rëz-elejének* is, i. h.).

**rif* 'réf' (450) < m. *röf*, régen *rëf*; a hangmegfeleléshez vö. *vég* > *vig*, *vendég* > *vindic*, stb.). Vö. Alexics, XVII, 21, Barbul 52, Hetco 59, Moldován, Af. 96, Stan 44, stb. A Szilágyságban él *ref* alakban is (MZ.).

rofmarin 'rosmarinum' (452, vö. *rosmarinu*, Lex. Bud. 584) < m. *rosmarin(g)*, vö. *rosmarin*, Foişoara 1886, 43, *rosmalin*, GS. VI, 244 (Zsinna), *rosmalin*, Caba 100, *rozmolin*, Bîrlea I, 71; gyakrabban *rojmarin*, Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid., 27, *rojmalin*, Familia, 1885, 503, Vaida, Tribuna VII, 377, *rujmalin*, Familia 1885, 443, *ružmalin*, Weigand, Jb. VI, 80, *rojmälin*, AAF. VI, 182 (U.).

roftóc (talán *roştoc*, vö. *roştocu*, Lex. Bud. 594) 'paufa, recitatio militaris' (453) < m. *rostok* 'útközben való pihenés' (MTSz. II, 310 < n. *Rasttag*, Lumtzer-Melich, DOL. 224). DJ. egy ribicai (A.) paraszttól hallotta a *roştok* 'pihenés', *roştokoli* 'megpihenni' szavakat.

rúge (454, alakv. **ruja* 456, vö. *ruşă, roşă*, Lex. Bud. 499) 'rózsa' < m. nny. *rúza* (MTSz. II, 316). Egész Erdélyben, sőt olykor a Kárpátokon túl is járatos,¹²¹ vö. *rushe* 'rosa' An. Ban. 126, *ruja* 'rosa' Elem.¹ 83, *ruse, rose*, Benkő-Coteanu 293 sz., *ruja*, Elem.² 93, *rujă*, Pauletti, Secaş 7 (1838); újabb adatok: *rujă*, Moldován, Af. 96, Stan 44, *ruje*, Caba 100, *ruje* soarelui 'napraforgó' Vaida, Tribuna VII, 377, *ruge*, Comoara Satelor V, 10 (*Sztm.*), stb.¹²² — Szárm.: *rujiță*, pl. AAF. I, 210 (Avasvid.), Bîrlea I, 38, *ružulin* 'rujuliță (gälbenele)' GS. VII, 190 (Klopotiva).

**runeiuľefe* 'roncsolni' (455, vö. 224, *gaergorefc* a.). B.-ban *runčuli* 'összetörni' (DJ.).

rúta 'ruta' (456, vö. Lex. Bud. 600). Már a Bánsági Névtelen *rute* adatát (127) Drăganu a m.-ból származtatta (DR. IV, 157); vö. még Benkő-Coteanu 245–6, Tiktin 1349 („wohl mittelb. lat. *ruta*“).

sabau (sábău) 'sartor' (457, vö. Lex. Bud. 602) < m. *szabó*. Legrégibb adataink a Bánsági Névtelennél, továbbá a Lex. Mars.-ban, Molnar nyelvtanában (Sprachl. 397), stb., vö. Tagliavini, Lex. Mars. 120, Tamás, Ksz. 25. A nyu-

¹²⁰ Vö. szótárunkban is: *razaitoare* 'scobina, radula'. (447).

¹²¹ Figyelemre méltó, hogy még Mard. Coz.-nál is *ruže* = róza alakot találunk (3089. sz.).

¹²² Az U.-i *rujă* 'mpluță' helyes fordítása nem 'trandafir inflorit' (AAF. VI, 181) hanem 'teljes rózsá'. Vö. még Tamás, Ug. 26. Itt jegyezzük meg, hogy a *rujă* szó szerepet játszik a román népi misztikában is. Egy erdélyi kolindában Máriáról ezt olvassuk: „Sus in poarta raiului — Şede Ruja raiului“ (Pamfile, Sărb. Vară 196, vö. *Rosa mysteriosa*, mint Mária jelzője, pl. a loretoi litániában).

gati részeken többnyire *sabău*, vö. Vaida, Tribuna VII, 377, Barbul 52, Hetco 49, MZ., DJ., Tamás, Ug. 41. — Szárm.: *sabaitza* (săbăiță), i. h., vö. *săbăiță*, Lex. Bud., i. h. s ehhez *săbăiță*, MZ.

sabafhuéfe (săbășuesc) 'collimo' (457), a Lex. Bud.-ben is szereplő *săbașu* (< m. *szabás*, vö. Alexics, Nyr. XVII, 61, LM. Gl. 513, Pașca, Gl. dial. 51) ritka származéka. Magában a Lex. Bud.-ben sincs meg, helyette a *săbăesc* igét találjuk.

sácfiu (457), **seefiu** 'anthemis' (458) < m. *székfü* (virág). A m.-ból átkerült a besztercekkörnyéki szászokhoz is; figyelemreméltó a szász *ssakwi*, *zakwi* változat (Krauss, Nösn. PflN. 266). A vokalizmus fejlődéséhez ld. még **sácfiu* = *neghiné*, 377, vagyis 'Nelke' < m. *szegfü*, *székfü*; vö. Tiktin 1351, Alexics, Nyr. XVII, 60, Măndrescu, El. ung. 100 (a *saschiu* alak nem *sacfiu* alakv.-a!), Fam. 1887, 294, *saștiu* 'garófa' Măndrescu, Lit. pop. 244, *secfiu*, *sacfiu*, DJ., *salfiu*, KB. Amint Kleinál megőrződött azonban a m. *székfü* eredeti *é*-je, úgy megvan a Lex. Bud.-ben az előbb *B*-ből idézett *secfiu* alakv. is, ami a m. *szegfü*, *székfü* alakot hívebben tükrözi. Mindenesetre szigorú különbséget kell tennünk a Kleinál olvasható két virágnév között; amint láttuk, két *k ü l ö n b ő ő* növényről van szó. *Sacfiu* 'Nelke' közönséges (Panțu 111, 258), de *sacfiu* 'anthemis' más adatból nem ismeretes.¹²³

***sac(r)aftru** (de faen), ért. n. (458), vö. *săcastru* . . . de fenu 'cumulus foeni oblongus, egy hosszúra rakott széna kazal, eine längliche Heutrieste' (Lex. Bud. 629, s innen LM. Gl. 530) < m. nyj. *szakasz* (alakv. *szakaszt*, Nyr. XV, 284, *KK.*), 'asztag' MTSz. II, 477; adatok a XVI. sz. vége óta, vö. NySz. III, 33 (*zakasz* zena).¹²⁴ Vö. fűrészt > *ferestrău*, élesztőt > *ilăstrău*, stb.

***salau** (sălău) ért. n. (460), vö. *sălău* 'hospes, hospitus, deversor, vendég, szálló' (Lex. Bud. 604.) Nyugati és északi jellegű tájszó, használja Monorai (vö. Găvănescu, 92), s gyakori a mai nyelvjárásokban is, vö. Alexics, Nyr. XVII, 61, Măndrescu, El. ung. 180, Pontbr. 645 (tévesen *șalău* alakot közöl), Tiktin 1355, Densușianu, Hatęg 184, 332, *sălău*, Moldován, Af. 97, Vaida, Tribuna VII, 377, Caba 100, Marian, Leg. 60 (*B.*), *salou*, Weigand, Jb. VI, 80, MF. II, 1275 (Északmoldva, jud. Neamț), stb.

***salinea** = ratzuica (460), a jelentésbeli különbség ellenére valószínűleg a m. *szalonka* 'Schnepe' átvétele. Máshol nem találtam. A m. szó a szláv *slaká*-ból (SzófSz. 280).

***saluefe** (săluesc) = salafhluefe (461, vö. Lex. Bud. 605) < m. *száll* (*megszáll*) 'einkehren'. Monorainál *au săluit* a. m. „au stat” (Găvănescu 92), vö. Moldován, Af. 97, továbbá *a sălvi* 'a se îmbolnăvi subit' (vö. m. *megszállja* a betegség), Pașca, Gl. dial. 52 (Magyarfráta, *K.*). Előfordul a román vallásos népköltészetben is (Viciu, Col. 32).

***sálvet**, **sálveta** 'afzalkendő' (461., 480, vö. *sălvétă*, *sălvet*, Lex. Bud. 605) < m. *szalvétă*. Tiktin 1411 még a *șervet* alakot is magyar közvetítéssel

¹²³ Sajnos Benkő nomenclaturája semmi további útbaigazítást nem nyújt. Nála a kertű szék-fű (*Matricaria parthenium*) *Metritse*, a mezei szék-fű (*Matricaria chamomilla*) *Romonitze*, *Romonytza*, *Musetzel*, az *Anthemis cotula foetida* — Eb-kaport viszont *Marar kineluj* (Coteanu-kiadás, 499—503). Klein növénytanai szempontból kissé pontatlan értelmezésének forrása inkább PPB. lehetett, ahol *Anthemis* 'székfü-virág' (lat.-m. rész), olasz *szék-fű* 'Anthemis nobilis', bűdös *szék-fű* pedig 'Anthemis cotula' (m.-lat. rész.)

¹²⁴ Ugyanezen tőből származik a délerdélyi *săcăteu* < m. *szakajtó* (kosár) (GS. VI, 244, Zsinna, vö. még GS. V, 389).

próbálja magyarázni, de erre nincs támpontunk. A mai népnyelvből csak a nyugati részekről ismerem (*salvetă*, DJ., MZ.).

**samadăfh* (sămădaș) ért. n. (461), vö. *sămădașu* 'ratio, rationes, computus, számadás' (Lex. Bud. 606). Mándrăscu, El. ung. 100 szerint Erdélyben nagyon közönséges, azonban régebbi adat alig akad, vö. 1847: *sămădașu* bisearici, StD. XII, 181 (Nagyszeben). Ld. még Alexics, Nyr. XVII, 60, Barbul 52, Heteo 49, Coman, Gl. dial. 67 (H.), Vaida, Tribuna VII, 377, stb. — Szárm.: *sămădușag*, GN. II, 133 (A.).

**sămtartau* (samtartău) ért. n. (461), vö. *samtartău* 'rationarius, vulgo, rationista, számtartó' (Lex. Bud. 606). Az előbbi szónál sokkal ritkább; a nyugati részekről idézi Alexics, Nyr. XVII, 61. — Szárm.: *samtartăiță*, Lex. Bud. i. h.

sarlam(uri) (*sarsam* vagy *sarsăm*) I. 'apparenta, instrumenta, utilitativa' (465, vö. 108, *chiffug* a. és *sersamuri* v. *chiffug*, 480), *2. 'Pferdegeschirr, Pferdezeug' (465) < m. *szerszám*, *lőszerszám*. Az 1. jelentésben csak erdélyi vö. Alexics, Nyr. XVII, 62, Gregorian, GS. VII, 191 (Klopotiva), Conea, Clopotiva II, 438, Stan 44, Moldován, Af. 97, *sarsam*; 'Densusianu, Hațeg 332 (UJ. sz. azonban *sărsam* is), stb., a 2. jelentés azonban havaselvi (egy 1786-i adatra nézve ld. Tamás, Ksz. 32) és moldvai is (*sarsamuri* vagy *țartamuri*, Tiktin 1565, az utóbbi alakot Tiktin ismeretlennek jelzi, vö. azonban m. *szarka* > *sarcă* > *țarcă*). Molnar másutt is feljegyezte ezt a jelentést; *țerțam* 'das Reitzeug' Sprachl. 46.¹²⁵

șăitau = *teafc* (483, vö. még 528, *teafc* a.) < m. *șajto* 'prés, szőlőprés'. Közismert erdélyi tájszó, vö. Alexics, Nyr. XVII, 527, Tamás, Ksz. 31. (legrégibb adata csak 1847-ből), Cihac II, 527, Stan 25, Caba 100, *șitău*, Moldován, Af. 97, *șăitău*, UJ., stb. Általában 'szőlőprés' jelent, de néhol 'olajprés' is (pl. Magyar-nemeyén: *șăitău de fak oloj*, KB.). Délerdélyben és a Bánságban *șăitău* a. m. 'emelyű, csiga' (vö. Márton Gy. 32), ld. ehhez *șatu* 'emelőszer (cséplőgépeknél), emelőgép' (MTSz. II, 337).

**șalăta* (șălătă) ért. n. (483, utalással a *salata* [460] címszóra, itt azonban nem szerepel, vö. még Lex. Bud. 604) < m. *salăta*. Tekintettel a szókezdő *ș*-re, magyar közvetítésre kell gondolnunk, vö. *selate* 'lactuca, sallata' An. Ban. 127 (s ehhez Drăganu, DR. IV, 157), *șalătă*, *șălătă*, *șălătă*, Alexics, Nyr. XVII, 57, *șălătă*, Moldován, Af. 89, Caba 100, Papahagi, Maramureș 233, *șalătă*, Popovici, Rum. Dial. 167 (H.), DJ., *șelătă*, MZ., stb.

**șhanfa* 'sámfa, Leisten' (483, vö. Lex. Bud. 606). Molnar jegyezte be, de utólag — vagy ő vagy más — áthúzta, pedig Erdélyszerte járatos m. kölcsönzó. Vö. *șamfă*, Stan 44, Moldován, Af. 97, *șamfău*, Caba 100, Alexics, Nyr. XVII, 57. A m. szó dentilabiális *m*-jét olykor — mint szótárunkban is — *n* helyettesíti, vö. *șanfă*, Alexics, i. h.

șcatulă (șcățulă) 'scatula, capla' (484, vö. Lex. Bud. 616), szárm. *șcatulca* (șcatuleă) 'capsula' (i. h.), valamint *șcatulută*, *șcatulcută* (Lex. Bud. i. h.). Az alapzó Erdélyszerte járatos, vö. *șkătulă*, UJ., DJ., AP., *șkătujă*, KB., MZ. E széleskörű elterjedés miatt Erdélyben a m. *șkatulya* hatása valószínűbb, mint a szerb v. szlovák *șkatula* s az orosz *șkatulka* alaké, melyekre utalni szoktak (Tiktin 1379). A moldvai *șcatolcă*, *-uică* viszont, szókezdő *s*-e miatt, nem a m.-ből származik.¹²⁶

¹²⁵ Átvitt értelemben, lónál, a. m. 'pulá' (Pașca, DR. V, 312, Tornyá, A.; a m. szónak is van hasonló tréfás jelentése).

¹²⁶ Érdekes megjegyeznünk, hogy a m. népies *iskatulya* alakv.-ra etymonként már Pontbr. 655 utalt, csak az a kár, hogy a *scatulcă* alakkal kapcsolatban.

shíc, ért. n. (485), vö. *șicu* 'aluta, (membrana) inaurata, vel argentata, s i k, vergoldetes, older versilbertes Alaunleder' (Lex. Bud. 642). Azonos a Tiktin 1422 idézte *șic* 'Flitter, Rauschgold, -silber' szóval. Tiktin csupán a szerb, szlovák és cseh *šik* mellett utalt a m. szóra (ugyancsak szláv eredetűnek vélte Cihac II, 383), azonban m. eredetűnek vallja Pontbr. 676 és Alexics, Nyr. XVII. 58. A m. szóról ld. NySz. II, 1569.

**șifáriu* 's á f á r' (485, vö. Lex. Bud. 612). Már 1702-ben: pentru acea că el numai este *șofariu*, pentru acea după voea lui Dumnezeu trebuie lui a împărți kinciul besearicii, Pânea pruncilor, f. 60, verso, id. V. Pașca, Trib. Ard. 1943 VII, 7, 2. A Rier-féle szótárban szintén *șofar* (Tagliavini, MSL. III/6, 193), Molnarnál viszont *șchifáriu* (Sprachl. 61), *șafar* (Wb. 110). Mindezen alakok végső forrása a kfn. *schaffaere* (Lumtzer-Melich, DOL. 228). A moldvai *șáfer* 'mijlocitor, samsar necinstit' (DEnc. 1243) rutén közvetítéssel a n.-ből, a régi moldvai *șafar* 'Truchsess bei den Polen' (Tiktin 1353) pedig a lengyel *șafar* átadó szerepéről tanúskodik.¹²⁷ Vö. még Treml, BL. II, 51.

**șinor* 'zona' (485), vö. *șinoru* 'funiculus, linea, zona, sinor' Lex. Bud. 645), szárm. *șhinorez*, *inșhinorez*, ért. n. (485), vö. *șinorescu* 'megsinorozni' (Lex. Bud., i. h.). A XVI. sz. óta ismert erdélyi tájszó, vö. Tamás, Ksz. 26, *șinor*, *žinor*, Alexics, Nyr. XVII, *șinor*, Stan 46, Barbul 53, Fráncu-Candrea 24, Moldován, Af. 97, Bîrlea II, 362, *șinâre*, Gaz. Trans. 1886, 198, *žinor*, DZ., MZ. Az s-kezdetű alakok (vö. még: *șchinorul*, Molnar, Sprachl. 370) régies jellegűek; a ž-kezdetűek a mai m. *zsinór* alakból származnak. A ritka *șinora* igéhez vö. még: cioarecii *șinorați* cu *șinori* negru 'fekete zsinórral zsinórozott (tehát magyaros) nadrág' Ung. VI, 163 (Zajkány, H.).

**șhirégla*, *șhirigla* 's a r o g l y a, sarógla, der Schragel' (486, vö. *șirégla* 'clathri gestatorii' saroglja, sarogja, s e r e g l j e' Lex. Bud. 645). A m. *saroglyja*, *sereglyje* közvetítésével az idézett német szóból. További adatokat közöl Tiktin 1410, Alexics, Nyr. XVII, 58, Stan 46, *șireghje* 'ladă ce se folosește la jongărirea și împărțirea petrii' Fráncu-Candrea 43, *șorogllă*, Barbul 56 (ugyanezen alakv.-ot közli DJ., MZ., Tamás, Ug. 41, egyéb adalékokkal).

**șhîret* (486), értelmezése nincs, de vö. *șiretu* 's e r é t' Lex. Bud. 645. Innen és Iszerből idézi Alexics, Nyr. XVII, 58.

**șhód*: csak *dehântzu*, a. (175 a következő értelmezéssel: 'quod curiosum videtur, rëndes, curios'. Vö. még: *șodu* 'furtsa, rëndes, tsudálatos' Lex. Bud. 654). Ismeretes a Bánságból és Délerdélyből (Tiktin, 1453, DEnc. 1253; Zsinnáról: GS. VI, 245, Nagylakról: Ţiucra, Pietre 57, stb.); az erdélyi r. irod. nyelvben is előfordul (Breazu, Pov. 74, 81, I. T. Mera, A.; u. o. 237, A. Lupeanu-Melin, Af.). Etymonját Drăganu a régi m. *sod* 'astutus, versutus, heimtückisch' (NySz. 1585) szóban látja (DR. IV, 158), s e nézetet elfogadja Tamás, MNy. XXV, 48. — Szárm.: **șhosenie* 'Schwank, títifo' (486, vö. Lex. Bud. 658, Breazu, Pov. 76, I. T. Mera), *șhozie* (Lex. Bud., i. h.), *șosia* 'badinage, ridicule' (Pontbr. 690).

șholováriu '*botos, das Fußsäckel' (487, vö. Lex. Bud. 654) < m. *solovári*, *salavári* 'tibiale, tibialia, ocrena lanea' (PPB. 1801, NySz. 1502, eredetéről Lumtzer-Melich, DOL. 231). Használja Molnar (*șolovariu*, Wb. 50) és van némi nyoma a mai népnelvben is (pl. *șolovarü* 'wollene Strümpfe' St. Stinghe, Jb. VIII, 84, Bolgárszeg, Br., *șolovari* 'pantaloni de pânză' Pașca Gl. dial. 53, Magyarfráta, K.).

¹²⁷ Határozottan a m. etymonra utalt Pontbr. 676 a Lex. Bud.-ból átvett *șifariu* adattal kapcsolatban. Sanzewitsch a moldvai alakv.-okkal kapcsolatban az orosz *șáfer* közvetítő szerepére gondol (Jb. II, 209).

**thopaerlát* 'superlát' (487). Kétségtelenül e régi m. szó átvétele, mely Háromszékben még él 'ágymennyezet' jelentésben (MTSz. II, 442), de régen valószínűleg 'függöny' értelemmel is bírt (vö. Beke Ö. Nyr. LVIII, 31—2, 108). Az is bizonyos, hogy a r.-ba nem az újabb, *u-e* vokalizmusú alak került át, hanem a XVI. sz. végéről ismert *soporlát* (egy 1581-i adatot idéz OklSz. 865), amelyből téves visszakövetkeztetéssel *soporla* alakv. is keletkezett (NySz. II, 1613). A szó végső forrása a kfn. *sparlach*: *sparren* 'aneinanderspannen' + *lach* 'Tuch, Decke' (Szamota I. NyK. XXV, 164). M. adatok a XV. sz. eleje óta (*soporlah*, Schlägli Szj. 1206), más r. előfordulást egyelőre nem ismerünk.

**shosh* 'sud:s' (487, vö. *shtémp* a. 'sudes' értelmezéssel és Lex. Bud. 658) < m. *sas*(fa) 'faoszlop, kapufélfá, deszkakerítés oszlopa' (MTSz. I, 353—4). Hibásan a lat. *sudes*-ből származtatta Pontbr. 690. A Lex. Bud. adata alapján m. eredetét vallja Alexics, Nyr. XVII, 59.

**shpárga* 'Spagat, Bindfaden' (487 és 482, *Sfoára* a., vö. Lex. Bud. 659) < m. *spárga*. Közönséges erdélyi szó, vö. Caba 101, LM., Gl. 27, Moldován, Af. 97, fie-i femeie şpargă şi nănaşă temniţa, DEnc. 1257 (M.), Papahagi, Maramureş 234, ALR. II, 294, Márton Gy. 33, stb.

**shpelingér* 'palus publicus ignominiosus... pelengér' (487, vö. Lex. Bud. 661). Alexics XVII, 62 csak a Lex. Bud. és Iszer alapján ismeri, azonban a XIX. sz. 2. felében már Erdélyben közkeletű lehetett, amint kitűnik LM. következő megjegyzéséből: „d'incóce de Carpati nu s'a auditu coventulu şi ar fi de doritu ca se lipséseca şi d'in gura Românilor de suptu sceptrulu Austriei” (Gl. 545). Kétségtelenül a m. *pelengér*, *pellengér* (< n. *Pranger*) átvétele: a szókezdő *š*-ről vö. Ht. 35, 2.

**shpicaluete* (şpicăluesc) 'spékelní, spicken' (488, vö. Lex. Bud. 661). A mai nyelvben is *şpikăluí*, DJ., MZ., *şpekalí*. — Ugyanide még: *şpicălóu* < *şpékélő*, Lex. Bud. 661 (s innen Alexics, Nyr. XVII, 59).

shuhán 'nunquam' (489) < m. *soha* (esetleg *soha ne*[m]).¹²⁸ Eredetibb alakja *şoha*(n); már 1838-ban feljegyezték (*şohan*, Pauletti, Secaş 17). Vö. *şoan*, *şoa* (< m. *soha*), Weigand, Jb. VI, 80, *şohan*, AAF. VI, 299 (U.), Barbul 53, Hetco 50, Bírlea I, 8, 124, Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 155, Comoara Satelor I, 71 (Mezőség), stb. *şohan*, Papahagi, Maramureş 234, DJ., ALR. II, 71/142, Márton Gy. 33 (egy-egy példa *B*.-ből és *NK*.-ből), *şuhan*, Moldován, Af. 97, Precup, Pást. 33, Mándrescu, El. ung. 105, V. Rebreanu, Ung. II, 295, D. Sandru, BL. IV, 123 (B.), Tamás, Ug. 27, stb. — Szárm.: *şohănit*, Bírlea II, 127, *şohănită*, u. o. I, 33.

shúiu, é. n. (489), vö. *şuiu*, 1. 'cancer, fene', 2. 'arthritis, köszvény' (Lex. Bud. 585) < m. *sily*, 1. 'bőrbetegség', 2. 'rossz fekély, rákfene', stb. (MTSz. II, 458—9). 'Köszvény' jelentése r. fejleménynek látszik.

**shuleu* 'süllő' (489, vö. Lex. Bud. 685). A köznyelvi *şalău* 'perca lucioperca' erdélyi változata, amely a m. alakhoz közelebb áll, vö. *şaliu*, *şuleu*, Alexics, Nyr. XVII, 57, 60, *şalău*, Cihac II, 527, *sillou*, LM., Gl. 535.

shuhtáca 'sex cruciferi' (489, vö. 195, *dutca* a. és Lex. Bud. 690) < m. *susták* 'kétgarasos, négykrajeáros' (MTSz. II, 448). Alakv. *şustác* (Tiktin 1369), egy erdélyi adat ugyanott: Pagubă de o piţulă. — Că n'ai nici un dinte'n gură — Pagubă de un *şustac* — Că eşti prea mare la cap (Mat. Folcl. I, 471).

¹²⁸ Alexics, Nyr. XVII, 59 a m. *sohun* 'sehol' szóból származtatja, de ez valószínűtlen.

***şhurluce** = arinele (489, vö. Lex. Bud. 689) < m. *şuroi*. Közönséges erdélyi tájszó; alakv. *şurlui*, Alexics, Nyr. XVII, 60, Moldován, Af. 97, Mândrescu, El. ung. 106, Coman, Gl. dial. 74 (H.), Stan 46, UJ., KB., *şuruli*, Barbul 53, DJ., MZ., *şurăli*, Alexics, i. h. (Szalonta), *şirlui*, Papahagi, Maramureş 234, *şurui* 'a zgăria cu unghiile' Şezătoarea, V, 127,¹²⁹ *şurăi* 'a freca' Puşcariu, DR. VII, 118. *M.*-ban *şurgului* 'a spăla' (Papahagi, i. h.) talán *şurlui* és *sărgui* keveredése révén keletkezett.

sighealău (sighialău) 'szügyelő' (416, *preaffila* a., 418, *preffena* a., vö. *sighialău*, Lex. Bud. 643). Csak Alexics Nyr. XVII, 62 említi *şid'ălău* alakban, ld. még *săd'ălău*, UJ.

***siriu** 'kankó',¹³⁰ lacerna' (490, vö. Lex. Bud. 646) < m. *şūr*, vö. Alexics, Nyr. XVII, 62, Moldován, Af. 97.

***şiurétiu** 's z ű r e t' (147, *Cules* a., alakv. *şuretiu*, Lex. Bud. 689). Elég ritka magyar elem, vö. *şurjet*, Alexics, Nyr. XVII, 63, *şuretiu*, Moldován, Af. 98, *şuret*, Barbul 53, *şurétiu*, BL. II, 55.

socăciu 'coqvus' (494, vö. Lex. Bud. 652) < m. *szakács*, szárm. *socaciŭza* 'coqva' (i. h.), elég közönséges erdélyi tájszó, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 120, továbbá */sokatſch*, Molnar, Sprachl. 58, *sokač*^u, D. Şandru, BL. IV, 123 (B.). Tagliavini (i. h.) idéz példát a nőnemű alakra is, vö. *socăciŭă*, Birlea II, 246, AAF. VI, 48 (U.), *sokač*, *sokăciŭsă*, UJ. Figyelemreméltó, hogy ismeri *socăciŭlor* alakban *Mard*. Coz. is (113 sz.).

***sopon** = sapun (495, vö. Lex. Bud. 655) < m. *şappan*. Adatok a XVII. sz. óta, vö. Tamás, Ksz. 36, Ug. 26., Marian, Inm. 515 (Bukovina), *sopun*, GS. VII, 70 (Klopotiva), stb.

sörgofhu 'szorgos, sürgető' (496, vö. Lex. Bud. 657). Elég ritka szó; LM. szerint „barbarismu ungurescu“ (Gl. 545). Alexics, Nyr. XVII, 62 és Mândrescu, El. ung. 101 csak a Lex. Bud. és Iszer alapján idézi, megvan azonban *AF.*-ben is (Moldován 97), valamint a Szilágyságban (Caba 101). — Szárm.: *sorşoşală* (Lex. Bud. i. h., Pontbr. 690), *sorgă* 'lipsă, nevoie urgentă' (Breazu, Pov. 222–3).

şpărğa 'alparago' (498, vö. *şpargă*, *şpargă*, Lex. Bud. 659) < m. *şpărğa*. Már Benkónél: *Asparagus officinalis* — *Şpărğa* — *Şpărge*, Sparágel (Coteanu kiad. 201—2. sz.). Használja Şincei is: *şpargă*, Econ. 124. A Lex. Bud. alapján idézi, magyar etymonjával együtt, Tiktin 1465. Ma is egész Erdélyben közönséges az irodalmi nyelvi *sparanghel* helyett. A *şpărğa* változathoz vö. Lex. Bud. i. h. és *sperghe*, Barcianu. Şincei természetrajzi műszótárában *şpargă* 'asparagus' olvasható (DR. V, 557).

súca 'mos, conſvetudo' (513, vö. Lex. Bud. 682), **şucueſc* 'szokni' (i. h.). Közismert erdélyi tájszavak; kétségtelenül a m. ige ment át a románba s ebből elvonás által keletkezett *sucă*. Legrégibb példáink a Bánsági Névtelennél: *Suke*. *Conſvetudo*, *Sukluieſk*, *Conſvesco*, *Sukluie*, *Conſvetudo*, 144 (vö. Drăganu, DR. IV, 159). Egyéb adatok: Alexics, Nyr. XVII, 63, Mândrescu, El. ung. 101, Stan 45, Moldován, Af. 97, Vaida, Tribuna VII, 381, D. Şandru, BL. IV, 123 (B.), *cal cu sucă* 'vmihez hozzászokott, csökönyös ló (pl. nem akar átmenni

¹²⁹ Pontbr. 720 is közöl egy *şurui* igét, amelyet a m. *şuroi* átvételének gondol, azonban jelentéstani okokból (1. 'ruisseler, couler, fluer', 2. 'gazouiller, grésiller') e szó nem tartozhat ide; inkább egy rokonhangzású, hangfestő tövel van dolgunk (vö. Damé IV, 132, Tiktin 1540).

¹³⁰ *Kankó* 'rövidebb vagy hosszabb szūr, dolgozó ujjas szūr, szūrdolmány, szūrbekecs' MT'Sz. I, 1035; összetétele *şūr*kankó 'şūrkabát, szūrdolmány, szūrbekecs' i. h. II, 623.

hidon, stb.) S. Pop, DR. V, 234 (T.A., K., Sztm). LM. szerint *suivre* 'solere' „barbarismu care se aude numai la locuitorii d'ntre Unguri, de la cari se pare a fi impromutatu“ (Gl. 551).

súgna 'toga faeminea' (514, vö. Lex. Bud. 684) < m. *szoknya*. A gyakori *sucnä* változat mellett (Molnar, Wb. 125, MF. II, 1393, Stan 45, stb.) vö. *sugnä*, Birlea I, 14, Papahagi, Maramures 234, AAF. I, 153 (Avasvidék), Ţiuera, Pietre 38 (Nagylak, A.), *sumnä*, Vaida, Tribuna VII, 381.

***surueluefe** ért. n., (518), de vö. *surueluescu*, verb. neutr. mē *surueluescu* 'ad egestatem, angustias adducor: megszorulni' (Lex. Bud. 689, vö. Lm. Gl. 551). Innen idézi Alexics, Nyr. XVII, 63, Mändrescu, El. ung. 102. Alakv. *suruelusc* (mē) 'prisosoci dela cineva' Vaida, Tribuna VII, 381, *a se surueli* 'a fi intr'o strămoare', *surukli* 'a obliga', pl. *suruklesk* pe vărul mn'eu ka sã mã aiut'e (MZ.), *surukluit* 'megszorult', pl. is *surukluit* s'ö vind 'kénytelen vagyok eladni', nu-s *surukluit* pe dumn'ata 'nem vagyok magára szorulva', stb. KB. — Eredete vitatott: Alexics a *szorgol* 'adducor' igére (i. h.), Mändrescu a *megszorulni* igére gondol (i. h.), Vaida pedig a *szükölködni* alakra utal (i. h.). Véleményünk szerint alakkeveredéssel magyarázandó: töve kétségtelenül a *szorul* ige, amiből a r.-ban ***suruli** válhatott, ez azonban keveredett a XVII. sz.-ban még élő *sucluesc* 'szüköl' igével (Viski zsoldáraiból idézi Moldován, Af. 101) s így keletkezett *suruelui*.

surzuefe 'addo, aqviro' (518, vö. Lex. Bud. 689) < m. *szerez*; az 'addo' jelentéshez vö. *megszerez* 'conficio, efficio, auctarium addo' (PPB. 1801). Adatok a XVII. sz. óta, vö. Tamás, Ksz. 26, Tagliavini, Lex. Mars. 120; alakv. *surzueisc*, Stan 45, *särzui*, UJ. A *surzui* változat azonban gyakoribb, főleg a nyugati részen és északon, vö. AAF. VI, 283, 299 (U.), Barbul 53, Hetco 50, Caba 100, DJ. *surzui*, *surzului*, KB., stb. Molnarnál gyakori, vö. *surzueisk*, Sprachl. 292, Wb. 41. Ennyi adat láttára meglepő Laurianék véleménye: „noi n'amu auditu neci una data acestu verbu“ (Gl. 552).

tábla 'tabula' (520) < m. *tábla*. A szó magyaros használatát világosan igazolják a Lex. Bud. következő értelmezései: 1. 'de scrişu: tabula, abacus: t á b l a'; 2. 'szakáts t á b l a'; 3. 'külső fa t á b l á j a az ablaknak'; 4. 'consilium magistratus, senatus'; *tabla craesca* 'tabula regia, királyi t á b l a' (692). Ilyen körülmények között a Lex. Bud.-beli cikk végén álló etymon („hisz. la tabla“) természetesen egészen hamis. Az itt közölt értelmezések annyira magyaros szelleműek, hogy — az 1. kivételével — Tiktin nem is említi őket (1544). Egyébként már a Bánsági Névtelen adatát (*Table*. Tabula, 145) Drăganu a magyarból származtatta (DR. IV, 159), vö. még Tagliavini, Lex. Mars. 121. — Szárm.: *tablesc* 'tabularis' (520), *táblaşu* 'judecãtoriu la vreo tablã' (Lex. Bud., i. h.), az utóbbihoz vö. m. *táblabíró*. LM. szerint „se aude numai in gur'a Romãniloru cari locuescu printre Unguri“ (Gloss. 553).

***taerfhág** 'Kamerad, Kumpan', szárm. **taershage/c*: értelmezése nincs, valószínűleg a m. 'társulni' (522) < m. *társaság* 'Gesellschaft, Kompanie' (a r. alak egyszerejtéssel fejlődött). Adatok 1818 óta, vö. GCr. II, 126, Tiktin 1565. Vö. még *társag* 'cimborá', *társéjié* 'cimboraság', *mã társéjesc* 'cimborának szegődöm' Stan 47, *társag* 'társaság' UJ., *társag* 'társaság, közös üzlet' Moldován, Af. 98, *társag* 'barát, cimborá' AP. A szó töve, a m. *társ* szó él a Szilágyságban, pl. mj-am luat un *tarş* 'társat vettem magam mellé' (MZ.).

***talián** (tálian) 'olasz' (524, vö. Lex. Bud. 695): Erdélyben inkább a népies m. *talián*, *talján* átvétele, bár DAcR. II, 914 általában a szerb *talian*-ra utal. Egyéb adatokat idéz DAcR., i. h.; a mai népnyelvben *tálian* (Stan 44,

Papahagi, Maramureş 234, stb.), *lalián* (MZ.). B.-ban *tálian* 'om bine legat' (DJ.).

**tálnáciu* (tálnaci) = mághifrárt (524) < m. *tanács*, *tanács* (NySz. IV, 1416). Igen ritka alak; régi besztercei levelekben (1666, 1670) szintén *tálnáciu*, Iorga, Doc. Bistr. II, 10, 15, a Lex. Mars.-ban *tanács* 'consilium' (Tagliavini 121).

tarnátz (tárnaţ) 'porticus' (526, vö. még 99 és *tárnaţu*, Lex. Bud. 698) < m. *tornác*. Régi és közönséges jövevényszó, vö. Tamás, Ksz. 26, 33. A közönségebb *tárnaţ* alak mellett (vö. Molnar, Sprachl. 373), *tárnaţ* alakv.-ot közöl Moldován, Af. 98, DJ., MZ., vö. még Molnár Gy. 36 (adatok a Partiumból és Nyugaterdélyből), továbbá Tamás, Ug. 28 (*tárnaţ*, *tornaţ*, AAF. VI, 135, 280 nyomán).

**taroálfa* (tároasă) 'terhes' (526, vö. Lex. Bud. 698). Már a Szászvárosi Ószövetségben felbukkan (Pal. I, '9, 10, 12, 41); vö. Alexics, Nyr. XVII, 65; újabb néprajzi adatokat közöl Tiktim 1565, DEnc. 1278, Papahagi, Maramureş 234, Birlea I, 74, Vaida, Tribuna VII, 382; az ALR. alapján Márton Gy. 36; vö. még fomeje *tárosă*, KB., *tároasă*, UJ. — A Borosjenőről feljegyzett *tárhătoşă* változat (Márton Gy., i. h.) alapszava *tárhă* (Mândrescu, El. ung. 107; újabb adatok Tagliavini, Lex. Mars. 122, DR. IV, 753—4, V, 236—7, VI, 253, stb.).

**taľhecula* (*taşculă* vagy *tăşculă* ?) 'paseeolus' (526), vö. *taşcă*, *taşculă*, Lex. Bud. 698. < m. *táska*. Mivel Molnar bejegyezte mellé a *pataľheca* értelmezést is, nyilván 'levesbe való táskára' kell gondolnunk, „ce se taľe ku *văgău* (< m. *vágó*)“ (MZ.) vagy „ku *kărikă*“ (< m. *karika*) (UJ.) Ugyanezen értelemben használatos *taşcă* is (MZ.), vö. még Barbul 53, Moldován, Af. 98, Birlea I, 43, Ţiuera, Pietre 76, stb.

tatarca (tătarcă) 'panicum' (526) < m. *tatárka* 'Buchweizen', vö. Tiktim 1567, *Tătarke*, An. Ban. 148 (s ehhez Drăganu, DR. IV, 161), Moldován, Af. 98, stb.

tau (tău) 'lacus'; **tau* de *peľhi* = halashtau (527, vö. Lex. Bud. 699) < m. tó. Előfordulásaira nézve vö. Tagliavini, Lex. Mars. 121—2, Tamás, Ug. 27, Dosofteiből id. C. Lacea, Jb. IV, 137. — Szárm.: **taueľc* 'überströmen' (i. h. vö. Lex. Bud. i. h.), eredeti jelentése nyilván 'áradás következtében tavat képezni' (MT. m.-ből id. Mândrescu, El. ung. 186), valamint *tăuľu* 'lacusculus' (Lex. Bud., i. h., vö. *tăuľ*, Birlea II, 158) és *teussor* 'lacuna' (Tagliavini, Lex. Mars. 122). Összetételben **halashtau* ld. 92 l.

tecarau (tecărau) 'inľstrumentum, qvo funis, aut aliud intorqvetur' (528) < m. *tekerő*, vö. *tecărau* 'cheville à tourniquet, guindeau' Cihac II, 532, Alexics, Nyr. XVII, 66, DEnc. 1283 *tecărau* 'orice drug de lemn cu care se stränge ceva' GS. VI, 245 (Zsinna, *Szeb.*), vö. Densusianu, Haţeg 336, stb. Gyakori a szótárunkban szintén előforduló *tecaruľc* 'intorqveo' (i. h., vö. Lex. Bud. 700) < m. *teker* ige is: A. és B. m.-ből közli Alexics, i. h., de megvan Délerdélyben (*tecăru* 'a se opinti, a depune toată puterea' GS. VI, 245, Zsinna; *t'ecăr(u)*i, Densusianu, Haţeg 336, *tekaru*iešť'e, UJ.), a mócoknál (*t'ecăru*iesc, Stan 47), a Berettyó vidékén (*t'icăr*i, Hetco 50), Északerdélyben (*t'ikăr*uiesk, KB.) stb. A.-ben *ticăruit* 'incăreat prea tare', vö. Ţiuera, Pietre 58 (Nagylak).

**tecazueľe* (tecăzuesc) 'ordine ľuo res colloco, dispono' (528, 167, *Deraedic* a., 375^a, *Oraendesc* a., vö. *tecazuescu*... 'takarítani a házban' Lex. Bud. 700) valószínűleg *tékăzni* 'tékába tenni, elrendezni' átvétele, vö. *tēcă* 'théka' (Stan 47). A Lex. Bud. nyomán közli LM., Gl. 557 és Pontbr. 729. Papahaginál *k'icăzu*i 'a deretica, a curăţi prin casă' (Budfalva, Maramureş 223). Vö. még *t'ikăzu*i 'takarítani' UJ., *t'ikăzu*iesk 'curătesk în casă' KB.

tégla 'tegula' (528, vö. Lex. Bud. 700) < m. *tégla*. A köznyelvi *tiǵlă* helyett ismert erdélyi alak; *t'eglă, tieglă* változatban Északerdélyben, *M.*-ban és a nyugati részekben ismeretes, vö. ALR. II, 120, 125 s ehhez Márton Gy. 36, Alexics, Nyr. XVII, 66, Moldován, Af. 98, Caba 101, stb. — Szárm.: **teglazau* (teglázau, 528), ért. n., de vö. *teglăzău* 'ferramentum, laevigatorium . . . t é g l á z ó vas, vasaló' (Lex. Bud. 700 s innen Alexics, i. h., LM., Gl. 557, valamint Moldován, Af. 98, *tiǵlăzău* Conea, Clopotiva II, 520, Gregorian, GS. VII, 149 (Klopotiva), a Berettyó körül viszont *voşolău* < *vasaló*, Hetco 51; *teglazuefc* (528): ért. n., de vö. *teglazuescu* 'laevigo instrumento laevigatorio: t é g l á z n i, k i t é g l á z n i, vasalni' Lex. Bud., i. h. Moldován, Af. 98, stb. A *tégláz, téglázó* tájszavakra nézve ld. MTSz. II, 680.

***ténghelitz** = *ihliǵlitz* (529, vö. Lex. Bud. 702) < m. *tengelice*. Már a XVII. sz.-ban: *Tengelicze*, An. Ban. 147, vö. Drăganu, DR. IV, 161. A Lex. Bud.-ból idézi Tiktin 1578.

***tenghere** 'tengeri baratzk' (529), vö. *tengeri*, kaiszi Baratzk-fa 'Prunus Armeniaca, Aprikosenbaum' PPB. 1801, NySz. Más forrásból e román szót nem ismerem.

***teriboantz** = roába (529, alakv. **tiriboantz* 531, vö. *tiribónță* 'targontza' [!], Lex. Bud. 709—10) < m. *torbonca*, a. m. *targonca*, vö. NySz. III, 445, MTSz. II, 662, *tărăbăncă, tărăbăncă*, Alexics, Nyr. XVII, 65.

***teujer**, *tu/hér* 'quaestor, t ő z f é r' (529, vö. *tu/her* 'qui bobus negotiationem exercet' 543), szárm. **teujerefc* 'quaero, mercor' (i. h.). A főnevet Alexics *t'iuzerj, t'uzerj, tuzerj* változatban közli (Nyr. XVII, 69), egyéb adatok: *t'eujer* (de oi, de boi), Stan 47, *tuşer* 'precupeţ de vite' Vaida, Tribuna VII, 385, *tuşer* (alakv. *tiujeri, tyujer, tyeujeri, cheujeri, ciujeriu* stb.) 'negustor de cai, iar în unele regiuni şî de alte vite ori grâu, vin, ţuică sau fructe' S. Pop, DR. V, 93 (Erdély északnyug. része) *chiujeri, chiuajari*, Frâncu-Candrea, 52, 99, *tusiariu* LM., Gl. 567, *tiuejeriu* Viciu 84 (Abrud), *teişer, DJ., teuşer, UJ.*, stb. A *teujeri* 'kereskedni' igére egyetlen adatunk: *tiuejeri* 'a se negustori'; *se tiuejerieştie* cu tot felül die marhă, Viciu, i. h. (Abrud).

timáriu 'cardo' (530, vö. Lex. Bud. 709) < m. *timár*. Erdélyben közismert, vö. Cihac II, 533, Alexics, Nyr. XVII, 67, *t'imariu*, Stan, 47, *timar* Moldován, Af. 98, stb.

tift 'officialis', *tifturi* 'officiales' (531, vö. Lex. Bud. 710) < *tiszt*. Tiktin 1610 legrégebb adata Dionisie Ecl. nyomán (1814), pedig már a XVIII. sz.-ban közönséges, pl. 1783: Dum. *tistulă* s'au arătat nemulţămîit, StD. XII, 105 | XVIII. sz. vége: *tisturile* multe, AAF. VI, 19 (Carmina Valachica Horae et Kloskae). Vö. még 1815: sztrige virtosz *Tiszturile*, Koncz J., Ung. IV, 326, 1848: un *Tiszt* de varmegyie . . . un *tiszt* militeresz, AIIN. V, 471, stb. Az erdélyi népnyelvben egészen általános; vö. Alexics, Nyr. XVII, 67, *t'ist* Barbul 54, Hetco 50, Vaida, Tribuna VII, 382, Caba 101, stb. — Szárm.: **tiftie* (531), a Lex. Bud. szerint 'tiszt, tisztség, hivatal' (710), Molnar, Wb. 6, 17, Caba és Vaida, i. h.; *tisturită*, Lex. Bud. i. h.

titulúfhu, títul 'titulus' (531, 589, *vrednicie* a., vö. *titulă, titul, tituluşu*, Lex. Bud. 710). Legrégibb alak kétségtelenül a magyarországi lätin űezést mutató *tituluş*: a XVII. sz.-i adatokhoz (Tremł, MNy. XXIX, 35) vö. még 1699: *precum se väd dintr'acea lege din parte dintăiu al tituluzului*, Lupaş, Doc. trans. I, 481. Előfordul egy XVIII. sz. eleji versben („Ale lui Athanasie stihuri“): *Unui om mojie în lume — I-au dat tituluz de mărire, Tempea, Ist. 33*. Régen Moldvában is élt (Tiktin 1612, Damé IV, 166); ma általános egész Erdélyben:

adatközlőim, a magyarnemegyiek kivételével, mind ismerik. A *titulă* változat (talán a m. *titulălni* 'titulum do' ige nyomán) Erdélyben a XVIII. sz.-ban bukkan fel: 1783: mă voiŭ sili a le da *titula*, StD. XII, 186 (Fogaras), vö. *titulă*, -*ăție*, Molnar, Wb. 133. — Fiatalabbnak látszik a *titul*¹³¹ alak, vö. 1826: sub *titul* (!) Pildele filosofesti, Golescu, Ad. pilde V. — Megjegyzendő, hogy később a „*titulusiu* forma scalciata“ helyett Laurianék a *titul* vagy *titur* (!) alakot ajánlották (Gl. 562), bár már 1862-ben Pontbr. 741 csak a mai *titlu* alakot közli.

**tiush* ért. n., (531), vö. azonban *tiusu* (тiуш) v. napu mare, séu gulie (Lex. Bud. 710). Mindkét cikk forrása kétségtelenül Benkő adata: Brassica napus — Tövös répa — Náp, *Tyus* (Coteanu-kiadás, 410—1). Ezzel adva van a m. etymon is: kétségtelen, hogy a m. *tövös* (a. m. *töves*) *répa* növénynév jelzői része került át a r.-ba, ahol elvonás révén a növény önálló neve lett. A m. növénynév legrégebb alakja 1708-ban, PP.-nál *tövis-répa* (*napocaulis* a.), s ugyanez olvasható a többi kiadás lat.-m. részében is; a m.-lat. részben azonban 1801-ben Brassica napus helyesen *tövös répa* (*répa* a.), talán éppen a Benkő-féle nomenclatura hatására. A helyes alak kétségtelenül csakis *töves* (*tövös*) *répa* lehet; Gombocz Endre szíves értesítése szerint „csak a tövesrépa kifejezés állhat meg, mert ennek a növénynek semmiféle tövise vagy tövishez hasonló képlete nincs. Ellenben van erős töve, karógyökere. Csakis innen kaphatta nevét.“¹³² Mivel azonban a *tövis-répa* változat a m.-ban már a XVIII. sz. elején felbukkan (a NySz. legrégebb adata csak 1767-ből való!), lehetséges, hogy a r.-ba mégsem *töves* ~ *tövös*, hanem *tövis* alak került át. Ebben az esetben pedig a név fejlődése pontosan egyezik *Tövis* városnak a r.-ba átkerült nevével, amely ma *Teiuș*, de a Lex. Bud.-ben szintén *Tiușu* (a cirill betűk tanúsága szerint: *Tiuș*). A szóközépi *v* kiesésére analógiaképpen idézhető *Kövesd* > *Chiujd*, az *ö* > *iu* fejlődésre *köz* > *chiuză* (Tamás L., Melich-Emlékk. 440), stb.

1. *töc* 'theca, bulga', *tocuri de piștoale* 'bulgae' (532), vö. *toc* 'tok', *toc de pistoale* 'pistaly tok' stb. (Bobb II, 465), *tocu* 'étui, fourreau, boîte à rasoirs', *tocu de piștoale* 'fontes' (Pontbr. 742) < m. *tok* (SzófSz. 311—2, végeredményben azonos vele a halmév is).¹³³ Tiktin 1615 szláv eredetűnek véli, de a szláv alakok „alkalmasint a m.-ból“ (SzófSz., i. h.). A pontos filiaáció egyik nyelvből a másikba, valamint a szf. frazeológiája további tanulmányt igényelnek. A **tioc* alakv. ('Köcher, Holster, Hülster' 530) talán *teacă* hatásáról tanúskodik (vö. Gáldi, MNy. XXXIX, 369, továbbá Molnar, Wb. 50, 78, 115; a Bánságban *tic*: Obradovici, Econ. 40).

2. **toe* 'pifc.' (532), vö. *tocu* 'Accipenser sturio, tok hal, der gemeine Stör' (Lex. Bud. 711). A m. halmév (SzófSz. 312) erdélyi átvétele, vö. Cihac II, 533, Alexics, Nyr. XVII, 68; a hal közromán neve *șip* (Simionescu, Fauna 244, 247).

todomán 'proteftatio' (533, alakv. **tudomán* 540), szárm. *todomanéfc* (todomanesc) 'proteftor' (533, alakv. **tudomanesc*, olv. *tudomanesc*, 540), vö. *todomanu*, *todomanescu*, Lex. Bud. 711, *tudomănescu*, u. o. 379)¹³⁴, *tudumanie*, -*ire* LM. Gl. 568, Pontbr. 743. E meglehetősen elterjedt főnevet és igét használja Șincai is: toți șepte s'au iscălit *tudumăneî* Episcopilor acestora, cari *tudumănia*,

¹³¹ Megvan ugyan Cantemirnél (Tiktin, i. h., vö. Mard. Coz. 1944, 3740), de ennek aligha van közvetlen kapcsolata az -*uș* késői elhagyásával.

¹³² 1943 nov. 22-én a szerzőhöz intézett levél. Más vélemény szerint is „a *tövis-répa* csak a *tövesrépa* sajtóhibájából [?] keletkezett“ (Pallas-Lex. X, 409).

¹³³ Nyilván m. eredetűnek érezték a Lex. Bud. szerkesztői is és ezért hagyták ki.

¹³⁴ További alakv. még *tudumanu*, *tudunănescu*.

să nu înceapă C. Kiril... soborul împotriva lui Nestoriu... Din *tudumana* aceasta apoi nu puțin rele au venit asupra unora (Hron. I, 77) A mai népnnyelvől: *todoman* 'tanúság' Alexics, Nyr. XVII, 68 (A.), *tuduman* 'tiltakozás', *tudumän*'esc 'tiltakozik' Stan 48, *tudumäniesc*, Vaida, Tribuna VII, 382, *tudumänesc* 'tudomásom van ellenkezőről' Moldován, Af. 98. A *todomänesc* változatot *MT.*-ből közli Mándrescu, El. ung. 110. KB. magyarnemegyei értesülése szerint, ha Mittyén (*BN.*) valaki egyedül marad a házban s elverik, ma is azt kiáltja: *tudumän*'esk! Mindezen alakokban a r. magyar *tudomány* 'testimonium, confessio', *tudományt tesztek* 'protestor', *tudomány-tétel* 'protestatio' őrződött meg (vö. NySz. III, 798). Csak Konecz J. használja a *tudomän*'i igét 'tudósítani' értelemben: Ka sze le instiinczeze — Szele *tudomänyaszké*, Ung. IV, 324. Ma *B.*-ban *todoman* 'tudomány' (DJ.), a Szilágyságban pedig a kissé gúnyos értelmű *tudomän*'oš 'nagy-tudású, tanult' (MZ. < m. *tudományos*) ugyanezen szó újabb átvételei.

tolcériu 'infundibulum' (533, vö. 397, *paelna* a. és 538, *tricter* a.; alakv. *tolceariu*, 382,^a *palnie* a., vö. Lex. Bud. 712) < m. *tolcsér*. Közönséges erdélyi tájszó, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 122, Tamás, Ksz. 27, valamint *tolciariu*, LM. Gl. 563 (csak erdélyinek jelzik), *tolčer* GS. VI, 245 (Zsinna), *tolšer*, Densusianu, Hațeg 337, *tułcéri*, UJ., *tułšeri*, Conea, Clopotiva II, 520, *tolčer*, KB. — Szárm.: **tolcerásh* (533, vö. Lex. Bud. 712).

tot = *taut* (táut) (534, vö. *tot* 'adeq. Slovenu, Slavus, Sclavus, T o t' (Lex. Bud. 713, alakv. *täutu*, i. m. 699). Szótárunkban tehát nemcsak a szlovákokra vonatkozik. — Szárm.: *Totze/c* „exponendo“ (534), vö. *Totóicä*, *Totęste*, *Totęscu*, *Tęřä totęscä* 'Sclavonia, Slavonien', Lex. Bud. 713, *Täuțescu*, i. m. 699). Már a XVII. sz.-ban: *Toth*, Sclavus, *Totesk*, Sclavonicus, *Totéshte*, Sclavonice, An. Ban. 150 (vö. Drăganu, DR. 161). Családnévként szintén gyakori *Täutu*, a XVIII. sz.-ban *Totu* is (Pașca, NP. 338).

**tronf* 1. 'arha' (!), 2. 'in foliis, adjut.' (539). A Lex. Bud.-ben világosabban: 1. 'adeq. aryună . . .', 2. 'in jocul cu cărțile: color praecipuus (regnans): t r o m f, der Trompf, Adut' (724). Valószínűleg a m. *tromf* átvétele; az 1. jelentéshez vö. *tromf* 'felpénz' (MTSz. II, 807, Torda).

tulipan 'lilium'¹³⁵ (540, vö. *tulipanu* 'tulipa' Lex. Bud. 726) < m. *tulipán*. Erdélyben közismert, vö. Alexics, Nyr. XVII, 68, Densusianu, Hațeg 338, Stan 48, Moldován, Af. 98, Papahagi, Maramureș 234, stb. Nagylakon a menyasszony kelengyéjét tartják tulipános ládában: *lada cu zestrea femeii, colorată cu roșu și cu picturi de flori de tulipan*, Țiucra, Pietre 31.

tzárea 'pica' (545, 136 *cotzofana* a.) < m. *szarka* (Tiktin 1561), talán a szász *tsarke* közvetítésével (Drăganu, DR. IV, 137). Moldvában és *M.*-ban inkább *țarcă* (vö. Papahagi, Maramureș 235), Erdélyben azonban többnyire *sarcă*, vö. Alexics, Nyr. XVII, 61, Moldován, Af. 98, Bírlea II, 316 (Jódról közli Papahagi is, i. m. 231), Vaida, Tribuna VII, 378, DJ., MZ., stb.

**tzarcalám*, **tzarcalau* (*țărcălám*, -ău) 'circinus' (545) < m. *cirkalom* 'Zirkel'; szárm. **tzarcalue/c*, ért. n. (u. o.), vö. *zérkéluit*, Molnar, Sprachl. 123. A régebbi alak kétségtelenül *țărcălám*; adatok Moldvából Dosofteiu óta (Tiktin 1561, O. Lacea, Jb. IV, 138). Predeticinél is még: *abzirkeln* 'a trage cu *țărcălámul*, *țărcălámui*' (I, 55). A mai népnnyelvben: *cărcălám*, *cărcălám*, Alexics, Nyr. XVI, 404, *țărcălám*, Pop, Trand. 185, *țărcălám*, Moldován, Af. 98;¹³⁶ új képzővel: *țărcălău*

¹³⁵ E téves értelmezés eredetéről ld. 25. l.

¹³⁶ Moldován *țărcălám* alakv.-hoz közel áll a mezőségi *țarcalani*: „așa se numesc nouii mărunți, roșietici, precum și cearcănul din jurul lunii, ori a soarelui“. Comoara Satelor I, 78. Vö. még DEnc. 1353, Cihac II, 535.

Molnar, Wb. 177, *țircăläu*, Stan 48, *țircăläu*, Moldován, i. h., stb.¹³⁷ Molnarnál másutt: *zèrkèlamurile* 'die Schlingen' (Sprachl. 368), de *zèrkèläu* 'Zirkel' (i. h. 55).

**tzavác* = *pociump* (*țāvác*, 545). Mivel *pociump* 'Pflack, Pflock' (Tiktin 1196), csakis a m. *cövek* (EtSz. I, 761–3) átvételére gondolhatunk.

tzidúla 'shedula' [!] (545) < m. *cédula*; *zidula* alakot használ Molnar is (Sprachl. 385), vö. *tsidul'ile*, D. Șandru, BL. IV, 159 (B.); alakv. *țedulă*, Baracból id. Tiktin 1586, *țidulă* 'bilet de vite' S. Pop, DR. V. 235 (NK.), MZ. Moldvában lehet lengyel eredetű, de Erdélyben feltétlenül magyar jövevényszó. Vö. még Márton Gy. II, Tamás, Ug. 41–2.

**tzifra* 'nulla' (545) < m. *ciŕa* I. 'zerus, nulle' (a XIX. sz. közepéig), 2. 'numerus, ziffer' (egy adat CzF.), 3. 'notae secretae, chiffreschrift', 4. 'ornamentum, schmuck, zierde' EtSz. I, 663. B.-ban *țifră* általában 'számjegy' (DJ.). – Szárm.: **tzifrăsh*, i. h. < m. *ciŕas* 'ornatus, geziert', vö. *țifrasă*, Alexics, Nyr. XVII, 404 (A.-B.); *țifraș*, Stan 48, *țifrașă*, Moldován, Alsófehér 98, *tsifrăș*, UJ., *tsifrașe* 'cifra', pl. *haiñă tsifrașe* (MZ.). Egy százsvárosi kolindában: *țifraș unguraș* (Viciu, Col. 110).

tzimir 'insigne nobilitare' (546) < m. *cimer*, vö. Tiktin 1591, Tamás, Ksz. II. Hajdan bizonyára használatos volt Moldvában is,¹³⁸ adataink azonban csak Erdélyből vannak. Šincaiból idézi Tiktin (i. h.), vö. még Cihac II, 535, Alexics, Nyr. XVI, 404. A mócoknál is él *țimir*; „azt a cimert értik rajta, amelyet az erdőőrök hordanak hivataluk jeléül“ (Stan 48). Viciu Görgényből idézi „a nu te face de *țimir* la lume“ 'nu te face de ris, de chiot' szólást (Ung. VII, 46).

tzipau (*țipău*) 'libo panis' (547) < m. *cipó*, vö. *zipèul* 'ein Laib', Molnar, Sprachl. 378, *tsipău*, MZ., KB., UJ., *țipău*, Stan 48, *cipou*, Vaida, Tribuna VII, 343, Moldován, Af. 98, *țipou* 'pâne de nuntă' Papahagi, Maramureș 235, Bîrlea II, 246, Caba 101, stb.

**tzop* 't z a p' (547). Mivel más adat nem ismeretes, a szó értelme homályos. Talán a XVII. sz.-i *capal* 'cápa' (EtSz. I, 613) került át a r.-ba.

tzundra = *sumán* (548) < m. *condra* (eredetéről EtSz. I, 751–3, SzófSz. 33). Moldován szerint 'fekete vagy szürke gyapjúsövetből készült kabát' (Ung. VII, 92, ld. még Frâncu-Candrea 12, Tiktin 1662). Gyakori a *țondră* alakv., vö. Moldován, Af. 98, Vaida, Tribuna VII, 385, stb.

ueaga (ujagá) 'vitrum' (549, vö. 230, *glaje* a. és 505, *sticla* a., vö. Lex. Bud. 731 s innen LM. Gl. 568) < m. *üveg*. Az ALR. II, 142 (ALRM. II, 383) térképe alapján a 'sticlă de lampă (lámpaüveg)' fogalom erdélyi elnevezései három élesen elkülönülő területre oszlanak: I. a Bánságtól (76.) H.-on (105.) és a móc vidéken (95.) keresztül M.-ig nyúlik fel egy széles sáv, ahol *ujagă* használatos, vö. ehhez Márton Gy. 37, *uiagă*, Conea, Clopotiva II, 419, Jb. III, 323, 329, IV, 332, Densusianu, Hațeg 238, 253, UJ. (utóbbi használja az *uiagă d'e vin* 'borosüveg' kifejezést is), *uyagă*, D. Șandru, BL. III, 15 (vö. *o-uyagă d'e vinars* 'pálinkásüveg', i. h. 164), *uiagă*, Stan 48 (*uiegută*, *uiegar*, u. o.), *uyagă*, D. Șandru, BL. IV, 123 (B.), *uiagă*, Vaida, Tribuna VII, 369, I. Mușlea, AAF. I, 187, 190 (Avas-

¹³⁷ EtSz. I, 733 meg sem próbálja tisztázni *țircăläm* és *țircăläu* viszonyát. A magunk részéről nem tartjuk lehetetlennek, hogy a *țircăläu* alakv. egy feltételezhető m. *cirkáló* átvétele, vö. régi m. *cirkál* 'circino describere' (EtSz. I, 732).

¹³⁸ Vö. a moldvai *țimiraș* családnévvel (< *țimiraș* 'un courrier du gouvernement stationné dans certaines stations de poste, donc muni d'une marque' Cihac, II, 535; Uricariul I, 40 nyomán).

vid.), *uăiagă*, Caba 102, Papahagi, Maramureş 235, Bîrlea II, 17, 35, 79, stb. Ezen terület északi részén (*Sztm.*, *SzD.*) akad néhány *oiagă* változat is, vö. *oégă*, Lex. Bud. 461, továbbá Alexics, Nyr. XVII, 14, DEnc. 864 (bánságinak is mondja!), AAF. VI, 43 (*U.* s ehhez Tamás, Ug. 23; idetartozik még *oiegos* 'drum gheţos' Coman, Gl. dial. 56 (*SzD.*). — 2. Az *uiagă*-sávától nyugatra, a Partiumban *iağă* járatos; az ALR. adataihoz vö. még *iağă*, Ţiucra, Pietre 56 (*A.*), Măreşcu, Batăr 15, Hetco 41, DJ. (*B.*), MZ. (*Sz.*). — 3. Erdély belső területén, az 102., 141., 235. és 260. pontoktól keletre a *glajă* (< n. *Glas*) szót találjuk, erről vö. *glaje* a. (192–3. l.).

**ughián* ért. n. (549), vö. *ughianu* 'profecto, sane, edepol... u g y a n, bezzeg' (Lex. Bud. 731). Csak Iszernél van még meg, vö. Alexics, Nyr. XVII, 110, Pontbr. 758 nyilván a Lex. Bud.-ból vette át.

ulóiu 'oleum' (550, vö. Lex. Bud. 732) < m. *olaj*. Tiktin 1674, DEnc. 1369 ezt a r. alakot bánságinak és olténiainak mondja, de megvan *H.*-ben (Gregorian, Clopotiva, GS. VII, 177) és a mócoknál is (Stan 48). Gyakori változata a szintén magyar eredetű *oloiu* (Tiktin, i. h., Hetco 49, DJ., MZ., stb.). A köznyelvben *uleiu* (< egyh. ószl. *olěj*).

uluéfe = *valatuefc* 'inquiry, documenta pro legitimatione in iudicio procuror' (551), vö. *uluescu* 'inquiry, investigo, vallasni, untersuchen' (Lex. Bud. 734 és ehhez LM. Gl. 569). Mindezen adatok szerint Klein és a Lex. Bud. többi munkatársai már nem tudták pontosan, hogy a protestáns korban gyakori *uluesc* (< m. *vall*) nem 'vallasni', hanem 'vallani, megvallani' (vö. Densusianu, HLR. II, 542, Tamás, Fog. 116). Moldovánál helyesen: *uluesc* 'vall' (Af. 99).

**umultuefc* 'omlitani, homlitani', **umultueala* 'omlítás' (552, vö. *umultuescu* 'homlitani, bujtani, dönteni' Lex. Bud. 733). Többször használja Şincai az Econ. de câmp-ban (vö. Gáldi, MNY. XXXIX, 369) s megvan az erdélyi népnyelvben is, vö. Alexics, Nyr. XVII, 111, Moldován, Af. 99.

**uramefc* (urámesc) 'oro, instálni', „p. p. nu teoi uramii ataetă“ (555, vö. Lex. Bud. 738) < m. *uram* 'mein Herr' + *i* vö. *domni* 'Jn. „Herr“ nennen, „Sie“ zu ihm sagen' (Tiktin 562). E más forrásból egyáltalában nem ismert igét csupán a hátszegi származású UJ.-tól hallottam, aki szerint a *urămi* 'urazni' (pl. „a spun'e domnu işpan' kujva“).

**ufheula* 'iskola' (558), a köznyelvi *şcoală* más forrásból eddig nem ismert, alakv.-a valószínűleg a m. nyelvjárási *uskola* ~ *uskula* (MTSz. I, 958) átvétele. Megvan az Avasvidéken (*uşculă*, Muşlea, AAF. I, 216) és ismeri UJ. (*uşculă*, Hátszeg); hasonló alak még *uşcoală* (*H.*-Bánság, id. Tamás, Fog. 113). Persze elterjedtebbek azok az alakv.-ok, ahol a szókezdő m. *o-* (vö. *oskola*) megőrződött, pl. *óskolo*, Weigand, Jb. VI, 79 (Szamosvid.), *oşcolie*, AAF. VI, 194, 296 (*U.*) s ehhez Tamás, Ug. 23. Újabb keletű a m. *iskola* alakv. átvétele: *işcoală* (Bud., P. pop. 29, *M.*). Problematikus a köznyelvi **şhcoală* (484): Tamás L. a magyarországi latinságból eredezteti (i. h., MNY. XXIX, 35), vö. azonban M. Drăganu, DR. VII, 211.

vacaláflu (vácălaş) 'cruftatio calce aut luto' (573, vö. Lex. Bud. 742) < m. *vakolás*. Nyilván használatos mindenütt, ahol megvan az ige (ld. az előbbi szó adatait), valamint néhány más ponton is, vö. pl. *văcălaş*, Caba 102. Remetemezőről (*Sztm.*) közli Barbul J., Hátszeg vidékéről UJ. Az ALR. II, 117 térképe csak Délerdélyből nem közöl adatot (vö. Márton Gy. 38). *U. o.* a *văcăluială* alakra csak fogarasi adat van, pedig előfordul *B.*-ban is (DJ.).

vacaluŕe (vácáluŕesc) 'cruŕto, incruŕto calce aut luto' (573, vö. Lex. Buu. 742) < m. *vakol*. Az ALR. II, 124 szerint csak KSz.-ben használatos *vácálu*i (vö. Márton Gy. 37–8), megvan azonban A.-ban (Alexics, Nyr. XVII, 112) és B. m.-ben (DJ.), a móc vidéken (Stan 49), az Avas-hegységben (Barbul 55) és Északerdélyben is (*vákálujeŕŕe*, KB.) Alakv. *vácáli*; az ALR. II, 116 és 124 szerint ez az alak általánosabb lenne, mert megvan délen A., H. és Szeb. m.-ben, észak felé pedig NK. és KK.-tól Sztm.-ig (vö. *vácáli*, Vaida, Tribuna VII, 385, MZ., Moldován, Af. 99). A két változat pontos eloszlását csak részletesebb térképezéssel lehetne megállapítani (ld. még Alexics, Nyr. XVII, 112).

***vadasluŕe** (vädäsluŕesc) = vaen (573) < m. *vadász* 'Jäger' + *-lu*i (a képzésmóddhoz vö. *ŕozzli* Caba 101 < *szoroz* + *-li*). Eltekintve egyetlen dél-erdélyi adattól (*vädäsluŕesk*, UJ.) csak a nyugati részeken és északon járatos, vö. *vodoslind*, Jb. VI, 82 (Sz.), *vädäzluŕesk*, *vädäsl'esk*, Alexics, Nyr. XVII, 112 (A.-B.), *vädäŕli*, Mändrescu, El. ung. 114–5, *vädäzluŕesc*, *vädäzläu*, *vädäzlaş*, Barbul 55 (a legutolsó származékhoz vö. *szorozlaş*, Vaida, Tribuna VII, 381), *vädäŕli*, Vaida, Tribuna VII, 385, *vädäŕli*, *-laş*, Caba 101, *vädäsluit* (merg de v.), KB.

***valatueŕe** (välätuesc) = uluŕe (551), < m. *vallat*. Adatok 1742 óta (Moldovanu, Acte sinodale 156), vö. még: ca dupä o curvä äŕ și *välätuit* cu care *välätäŕ* nu äŕ putut äräta cä am curvit cu cineva, StD. XII, 149 (Nagyszeben). A mai népnyelvben *välätui*, Barbul 55, DJ., *väläti*, MZ., Mändrescu, El. ung. 115, Caba 101, Moldován, Af. 99. — Szärm.: *välätäŕu* 'inquisitio, investigatio' (Lex. Bud. 743 s innen LM. Gl. 577), vö. *välätäŕch* 'die Untersuchung' Molnar, Wb. 59, továbbä Alexics, Nyr. XVII, 112, Vaida, Tribuna VII, 385, Birlea II, 287, Caba, i. h.

valau (väläu) 'v ä l l u' (577, ld. még 14, *albie* a. és Lex. Bud. 742). Nemcsak Erdélyben, hanem a Kárpátokon túl is gyakori, ld. Tamás, Ksz. 31;¹³⁹ alakv. *väläu*, Birlea II, 316, *haläu* 'jghiab făcut într'un trunchi de arbore și în care se pune sare pentru oi' Papahagi, Maramureŕ 222 (Budfalva), stb.

***välceäg(a)** (välceag), ért. n. (577), vö. *välcegu* 'pretium redemptionis, kiváltópénz' (Lex. Bud. 743) < m. *vältsäg*, hasonló m. elemek *bolonciag*, AAF. VI, 193 (U.) < m. *bolondsäg*, *muläciag*, i. m. 297, < m. *mulatsäg*, *säbäciag*, i. m. 299 < m. *szabadsäg*. Vö. *välcegu* 'rançon', *välcegi* 'rançonner', *välcegire*, -it, Pontbr. 769, *välcejag*, Alexics, Nyr. XVII, 112.

***värda** 'värda, örzöház' (578, vö. Lex. Bud. 744) < m. *värta*, *värda* < n. *Warte* (Lumtzer-Melich, DOL. 259). A Lex. Bud.-ból vette át LM. Gl. 577; vö még *vardä* 'casä de gardä', Vaida, Tribuna VII, 385.

vérflu 'verfus' (582, vö. Lex. Bud. 752)¹⁴⁰ < m. *vers*. Igen régi szó; már Dosoftei magyaros alakban használja (Tiktin 1731). Közönséges egyéb XVII. sz.-i szövegekben (Tamás, Fog. 120, Corbea *vearŕ* adatát id. Manciuŕea, Bibl. din Blaj. 31) és a régi erdélyi román daloskönyvekben (vö. I. Breazu, AAF. V, 84 kk.). Megtaláljuk az első erdélyi müköltöknél (V. Aaron, BH. III, 367, Picä Päturuŕ, AAF. VI, 308, stb.) s a mai népnyelvben is (Tiktin, i. h., Tamás, i. h.). — Alakv.: *verŕuŕ*: XVIII–XIX. sz.-i szövegekből id. AAF. V, 96. Palatizálva: *d'ersu clopotilor*, AAF. VI, 280 (U.).

vica 'metreta' (583, vö. Lex. Bud. 754) < m. *véka*. Közönséges erdélyi tájszó, vö. *vicä*, Alexics, Nyr. XVII, 113, Mändrescu, El. ung. 117, S. Pop, DR.

¹³⁹ M hedirŕti jud.-ból (Oltenia) ugyancsak *väläu* alakot közöl Boceanu, Glos. 106.

¹⁴⁰ Aligha lehetett gyakorlati fontossága a Lex. Bud. javasolta alak- és jelentésmegosztásnak; *verŕu* 'versus, carmen, cantio, cantilena', *versu* 'vox, szó, szöveg'.

V, 239, D. Şandru, BL. IV, 134 (B.), Vaida, Tribuna VII, 385, stb., *věka*, UJ., *d'icã*, Barbul 55, *ghicã*, Ung. VI, 235, Viciu, Supl. 8 (Sz.), MZ., stb. — A m. szó eredetéről ld. Melich J. MNy. XXXVIII, 334.

**vicăresh* ért. n. (583), vö. *vicareşu*, *vicariu* 'vikárius' (Lex. Bud. 754). Treml adataihoz (MNy. XXIX, 35) ld. még 1788: *vicareşch*, Molnar, Sprachl. 391, 1789: *vicarius*, BH. II, 331, 1796: *vicariş*, StD. XII, 121, 1814: *vicarãş*, Maior P.-ből id. Pascu, Ist. lit. rom. XVIII, III, 48, 1822: *vicareş*, Molnar, Wb. 160. A *vicaresiu* alakot a puristák keményen támadják (LM. Gl. 574), de azért itt-ott ma is él a népnyelvben (pl. *vicarãş*, KB.) — Szárm. **vicare/hie* (583), más forrásból nem ismeretes.

**viŕel* = chematoriu (584), vö. *viŕelu* 'chiamătoriu, invitator ad nuptias v ő f é n y [1], der Hochzeitbieter' (Lex. Bud. 755 s innen LM. Gl. 570) < m. *vöŕely*. Egyéb példák csak a népnyelvből, vö. Alexics, Nyr. XVII, 113, Mándrescu, El. ung. 117, Papahagi, GS. II, 71, *vöuŕiu* (B.), *veŕŕiu* (Sztm.), *viŕéu* (Sz.). ALR. II, 162, Márton Gy. 38, *veŕŕiu*, MZ., stb.

**viŕ* = vál (584) < m. *vég* (vászon, posztó, stb.). Igen régi m. elem, vö. Treml, UJb. IX, 298, Tamás, Ksz. 13–4, Fog. 121. Egyéb erdélyi adatok: Alexics, Nyr. XVII, 113, DEnc. 1423, *viŕ*, DJ., MZ., *ghig*, Moldován, Ung. IV, 195 (Sz.), Bírlea I, 23 (M.).

**viŕan* 'vigorofus' (584, vö. Lex. Bud. 755) < m. *viŕan* 'jucunde'. Csak újabb népnyelvi adatokból ismeretes, többnyire palatizált alakv.-ban: *viŕan* 'vesel' Ţiucra, Pietre 58 (Nagylak, A.), *viŕan* 'voios' Hetco 51, *viŕan*, *hiŕan*, Stan 49, *viŕan* 'vioiu, iute' GS. VI, 246 (Zsinna, Szeb.), *viŕan*, *jiŕan*, Moldován, Af. 99, *ziŕan*, Alexics, Nyr. XVII, 113, *jiŕan*, *giŕan* 'iute, vioiu' Viciu, Ung. VII, 10, *ziŕan*, MZ., *d'igan*, AAF. VI, 42 (U.),¹⁴¹ stb. — Szárm.: *viŕanescu* I. 'meg-eleveníteni, vidámitani', 2. mē v. 'felelevenedni, vidulni' (Lex. Bud. 735); valószínűleg bihari tájszó, egy példát idéz Mándrescu, El. ung. 118; *viŕanie* 'eleven-ség, frissesség' (Lex. Bud., i. h. s innen LM. Gl. 574).

**viŕla* 'canis aquaticus, viŕla' (587, vö. Lex. Bud. 758), vö. Alexics, Nyr. XVII, 113, Caba 102, Vaida, Tribuna VII, 385; *viŕlã*, DJ., MZ., KB., AP.

**vindic*, ért. n. (585), nyilván a m. *vendég* 'Gast' szó átvétele. Délerdélyben csak Hátszegről ismeretes (*vind'ic*, Densusianu, Haŕteg 340, UJ.), egyébként azonban csak a mőc vidéken és a nyugati részeken járatos, vö. *vindic*, Moldován, Af. 99, Stan 49, *vendig*, DJ. (B.), *vindic*, P. Gy. Ung. VI, 131, *vind'ig*, Caba 102, *vind'iz*, MZ. (Sz.), *vendig*, Marosán V., Ung. VI, 235 (Sztm.), *vind'ik*, KB. (BN.). — Szárm.: *vindigãlui* (< m. *vendégelni*), Bírlea II, 348.

**vindicŕug*, ért. n. (585) < m. *vendég-ség* (olv. *vendézkšég*). Pontos egyezést mutat a hátszegi *vind'ikšug* (UJ.); egyébként adatok csak a Partiumból: és Északerdélyből *vind'isug*, Caba 102, *vind'isig*, MZ., *vind'isig*, KB.

**vintzeler* ért. n. (586), vö. *vintŕelriu* 'vinitor, vintzellér' Lex. Bud. 756). Ismert erdélyi tájszó, vö. *vintzelerju*, Molnar, Sprachl. 63, Tiktin 1748, Alexics, Nyr. XVII, 113, Stan 49, *vintzeler*, KB., MZ., *vintzeler*, DJ.

**vioãla* 'ibolya' (586, vö. Lex. Bud. 758) < m. *viola*, vö. *Viole*, *Viola*, An. Ban. 158 (Drăganu, DR. IV, 161), 1783: Cheirantius cheiri — Sárğa *viola* — *Viol*, Flóre de *virole*, *Viola* odorata (martis) — Mártzyisi *viola* — Mixsonelle, *Viole*, Benkő-Coteanu, 407–8, 511–2. Megvan az erdélyi népnyelvben is a köznyelvi *viarã* h.: *violã*, DJ., MZ.

¹⁴¹ Vö. még Tamás, Ug. 15.

***viheu** 'véső' (448, 586, vö. Lex. Bud. 758). Már a Bánsági Névtelennél: *visheu* 158 (vö. Drăganu, DR. IV, 161). Más adatok: Alexics, Nyr. XVII, 113, Moldován, Af. 99, Barbul 55, Hetco 51, *vișeu*, UJ., stb. Palatalizált alakv.: **ji/hau* ~ **ji/hlau* (569), erről ld. *gilau* a., valamint Ht. 22, 2. Talán ugyanide: **ji/luesc* 'runcino' (i. h.).

záiu **z a j*, der Eisstoß' (561, vö. Lex. Bud. 766). *H.*-ban (*zai*, UJ.), a nyugati részeken (*zai*, Alexics, Nyr. XVII, 114), a mőc vidéken (Stan 49) és *BN.*-ban (mere pe apă *zai*, KB.) ismeretes. A m. *zaj* 'Eisstoss' szőra nézve vö. NySz. III, 1262.

***zápur** ért. n. (561) jelentése és eredete nem világos. Két eshetőség van: 1. Ha a Lex. Bud. megfelelő adatát vesszük figyelembe (*zaporu* 'morbili nethi, rubeolae, otvar, himló forma apró szeplőtske' 767), a 'himló, vörheny' jelentésű *zapor* szőra kell gondolnunk, amely Erdélyben igen elterjedt (az ALR. adatait idézi Molnár Gy. 39, ld. még Alexics, Nyr. XVII, 114, Stan 49, stb.). Ennek a szőnak azonban *n i n c s e n zápur* változata. — 2. Lehet továbbá a m. *zápur* 'Platzregen' átvétele, vö. *zápor*, Moldován, Af. 99, *zapor* 'torent de ploaie' Vaida, Tribuna, VII, 386, *zapor* 'furtună, vremială, záporoső' Caba 102; ennek a szőnak van *B.*-ban *zápur* változata is (DJ.), tehát nem lehetetlen, hogy Molnár erre gondolt.

3. Esetleg magyar eredetű jővevényszavak.

A felsorolt szavakon kívül, amelyeknek magyar eredete bizonyosra vehető, találunk még számos olyan szót, amelynek magyar eredete többnyire valószínű, de e mellett más származási lehetőségeket is figyelembe kell vennünk. Javarást olyan *k u l t ú r s z a v a k* kerültek ebbe a felsorolásba, amelyeknek aránylag kevésbé változó hangalakja a közvetítő nyelvre nem utal világosan. Legfontosabb idetartozó szavaink a következők:¹⁴²

alác 'spelta, **a l a k o r*, Dinkel, Wetzten' (14, vö. Lex. Bud. 11—12). A m. *alakor* és a r. *alác* (Anon. Ban.-nél *alakor* 'spelta', vö. N. Drăganu, DR. IV, 162) viszonya erősen vitatott. Mindkét szó azonban a maga nyelvi környezetében társtalan s ezért nehéz megállapítani, melyik az átadó s melyik az átvevő nyelv (DacR. I, 90). Az EtSz. még a m. szót román eredetűnek vallotta (I, 60); újabban Dumke nyomán (Jb. I, 84—5) több román szerző hajlandó a r. szót a magyarból származtatni s az *-or* végződés eltűnését téves analógiával (vö. *-uri* többesjel) magyarázni (G. Pascu, RCr. VII, 66 kk., Drăganu, DR. VII, 201—3, Treml, UJb. VIII, 43, j., stb.). Pascu további feltevései azonban (m. *alakor* < n. *Ammerkorn*) elfogadhatatlanok. Vö. Treml L., NyK. XLVIII, 97—8, Blédy, Infl. 18.

bárea 'lembus, **sallyka*, tsonok, halláfz hajo' (49, vö. Lex. Bud. 47). A Kárpátokon túl csupán XIX. sz.-i olasz-francia neologizmus (DacR. I, 497), szótárunkban azonban lehet a m. *bárka*, kevésbé valószínűen a n. *Barke* vagy a latin *barcha* átvétele. A Lex. Bud. olasz eredetűnek vélte, de Kleinnál más olasz jővevényszót jóformán nem találunk (vö. azonban *pronuntia*, 426).

beffaduéfc „vide vorbefc“ (53, vö. 234, *graéfc* a.). Míg a *beffáda* 'sermo, loquela' főnév (i. h.) esetleg közvetlenül a szláv *beseda* megfelelője (DacR. I, 546); m. eredetűnek véli Göbl, Szót. 16, Birlea I, 55, Tamás, Ug. 10—1), a belőle

¹⁴² Nem vettük fel az alábbi felsorolásba az olyan közönséges szavakat, mint pl. *lada*, *mac*, *puhca*, stb.; ezekről ld. Tagliavini, Lex. Mars. 125 kk. A kérdés problematikájához vö. még Tamás, Ug. 29—30.

képzett igére, amelyet Densusianai szintén a szláv nyelvekből származtat (HLR. II, 503),¹⁴³ nyilván hatottak a m. *beszéd*, *beszél* szavak is. Figyelemre méltó, hogy ez a jellegzetesen erdélyi szót Popovici C. kifejezett hungarizmusként támadta („noi românele nu bucurosi *bēsēdim* românece“, Familia 1886, 511). *Bāsādwi* alakot közöl D. Şandru—F. Brânzeu, GS. VI, 233 (Zsinna, *Szeb.*), Barbul 43, Papahagi, Maramureş 214, északnyugaton azonban *bāsādi* járatos, vö. Weigand, Jb. VI, 75, Vaida, Tribuna VII, 338, MZ. (Sz.), du t'e, nu *bāsādi* în hajocură, S. Pop, DR. V, 90 (Madaras, *Szm.*). Itt jegyezzük meg, hogy e szócsalád egyes származékai a vasvidéki halotti siratókban is közönségesek (vö. Brăiloiu, GS. VI, 31: *bēsāducă*; u. o. 14, 17, 42: *b'ēsādută*, stb.), ami e szavak családiás hangulatára vall. *beftie* 'bestia, belua, vad állat' [!] (53, vö. Lex. Bud. 55); a Klein közölte alak s-je a latinból történt átvételre utal (németes vagy olaszos latin ejtés szerint?), azonban lehet, hogy *š*-sel kell olvasnunk, s akkor a m., illetve magyarországi lat. *bestia* (olv. *beštia*) sem hagyható figyelmen kívül.

**bifhehie* 'bitfkie, der Schusterkneif' (57). A m. értelmezés tanúsága szerint nincs kizárva, hogy a szerb *bičkija* m. közvetítéssel került a r.-ba (vö. még EtSz. I, 396). DJ. *bišk'ie* alakot ismer B.-ból; emellett azonban közönségesebb a m. *bicska* szóból átvett *bičkă*, *biškă*.¹⁴⁴

**bitufha* ért. n. (58), de vö. *bituşă* 'dorsuale, nyereg takaró' (Lex. Bud. 57 s innen LM. Gl. 70), valamint *bitusa* 'boeta, szőr, guba, darotz' (Bobb I, 116). Drăganu feltevése szerint a m. *bojtos* átvétele (vö. DR. V, 333—4).¹⁴⁵ — Hibásan Cihac II, 710 (< alb. *bištëzë* 'harnachement de derrière d'une selle'), Alexics, Nyr. XVII, 116 (< m. *bekecs*, ismétli EtSz. I, 331). DACR. I, 570 ismeretlen eredetűnek jelzi. Ld. még Göbl, Szót. 35.

**bujer* ért. n. (75), de vö. *Rubia tinctorum* — Buzer — *Bu'ser* (Benkő—Coteanu, 55. sz.) < m. *buzér*, *buzsér* 'rubia tinctoria' (EtSz. I, 587). Mivel a m. szó ismeretlen eredetű, nem tudjuk, melyik nyelv volt az átadó.

**calabafhu*, ért. n. (81), vö. *calabaş* 'marchand de céréales ambulant' (DACR. II/2, 30, egyetlen adat Viciu Gl. alapján). A DACR. a székely *kalaba* 'veszekedés', *kalabalálni* 'veszekedni' (MTSz. II, 1017) igére gondol, de ezen összevetés alig valószínű.

**calafonie* ért. n. (81), de vö. *calafonu* v. *calafonie* 'resina colophinia: k a l a f o n i a, vonó gyanta; das Calaphonium' (Lex. Bud. 86). Sem a m., sem a r. szó ebben az alakban szótározva nincs; a r. *calafonie* m. eredetűnek látszik. A Lex. Bud. m. *kalafonia* adatához ld. Colophonium 'gyanta, *kanafória*' (Márton 1803, I, 387). Valamennyi alak végső forrása a *Kolophon* kisázsiai város nevére utaló lat. *colophonium* (~ n. *Colophonium*, Heyse, Frdwb.¹⁹ 440). A m. *kalafonia* elvonás a lat. *resina colophinia* (helyesen: *colophonia*) kifejezés nyomán; nem lehetetlen azonban, hogy a m. szó alakulására hatott a görög *καλλιφωνία* (a. m. *εὐφωνία*, ld. Dimitr. IV, 1872), hiszen a meggyantázott vonó alatt a vonós hangszer (hegedű, stb.) szebben szól.¹⁴⁶

¹⁴³ A moldvai *bāsādwi* 'a fi deprins numai cu un fel de lucr, de mânca're' (Şez. II, 126, vö. DACR., i. h.) a rutén *bēsēdwati* 'megvendégetni' igével állhat kapcsolatban.

¹⁴⁴ Ugyanezen szócsaládba tartozik *bicicaş* 'pungas' < m. *bicskás* 'fur, praedo, latro' (EtSz. I, 395). Adatok 1814 óta, vö. DACR. I, 555, Alexics, Nyr. XVI, 352, Treml, Dyn. Wortakzent 53, *bičcaş*, Barbul 43, Caba 95, Moldován, Af. 89, stb.

¹⁴⁵ Drăganu utalt a m. *bojtos* régies *buhthus* alakjára, valamint a *botoşă*, *botoşană* juhnévre ('oala bătrână care nu mai are dinți și care, de regulă, se îngrășă pentru tăiere'). Vö. DR. i. h.

¹⁴⁶ Pontbr. 98 a r. *calafoniu* alakv.-ot közvetlenül a g. *κολοφωνία*-ból származtatta, de ez valószínűtlen. DACR. I/2, 663 csak *colofoniu*, *colofón*, *colofján* alakv.-okat közöl.

**calmus* ért. n. (82), vö. *calmu* 'calamus acorus, vel odoratus, Kalmusz' (Lex. Bud. 90). Adataink forrása valószínűleg Benkő nomenklaturája: *Calmus acorus* — *Kálmus* — Spetihatze tarkáte, *Kálmusz* (Coteanu-kiadás, 212—3). Barcianunál *calmos* változatot találunk. A m. *kalmusz* (vagy a n. *Kalmus*) közvetítésével a latinból.

éána 'cantharus, *kanna*, der Krug, die Kanne (85, vö. Lex. Bud. 92). DAcR. I/2, 71 egyszerűen a bolgár *kana* átvételének tartja, azonban Tamás szerint „túlnyomóan magyar közvetítésre kell gondolnunk; e mellett természetesen tájak szerinti német, kisebb mértékben pedig bolgár-szerb közvetítés is lehetséges“ (Ksz. 34—5). Tekintve szótárunk szerzőinek származását, ebben az esetben m. vagy n. eredetre gondolhatunk,

**cártifiol* 'Brassica botrytis. Kártifiol, Blumenkohl' (92). Molnar bejegyzését ismétli Lex. Bud. 102.¹⁴⁷ Megvan Šincai természetrajzi szótárában (vö. Borza, DR. V, 557) és gazdasági kézikönyvében (Econ. 156), vö. még *cartiofiol*, StD. VIII, 44, *cartafion*, i. h. 82, *cartefiol*, Barcianu, stb. A m. *kártifiol* (ma *kartfiol*), illetve az ennek forrásául szolgáló német nyelvj. *Kartifiol* (vö. Lex. Bud. i. h.) átvétele. A szó eredetéről Gombocz Z., MNy. I, 257 és Gáldi, MNy. XXXIX, 364—5. A beszercei szászoknál ma is *kardiwiól*, Krauss, Nösn. PflN. 50.

**cárton* 'karton'. Nem szerepel külön címszóként, csak *piätz* alatt találjuk a következő bejegyzést: **piätz pe cárton* 'punctum, punctellum, punctulum, Tüpfel' (394). Vö. *Cartonu* 'pannus nomen gerens carton: karton: der Gattun' (Lex. Bud. 102). Népnyelvi adatokat idéz DAcR. I/2, 166, ld. még *kárton*, KB., WJ., *kártón*, AP. A m. *karton* vagy az osztrák-német *Karton* átvétele.

**china* ért. n. (106), vö. *chinä*, 'Léquu de friguri, cortex peruvianus, kina, kina haj, die China rinde, Fieberrinde' (Lex. Bud. 115). A r.-ban m. vagy n. eredetű s nem közvetlenül a fr. *quina* átvétele (igy DAcR. I/2, 360).

cioltáriu 'phalerae, rum, ló-ekéflég, fel-tzifrázás' (113), *ciutáriu* 'phalera, ló-ékesség, fel-tzifrázás' (117). A DAcR. a *cioltár* szót csak a következő értelemben közli: 1. 'chabraque, housse', tehát 'lótakaró'; 2. 'tapis'; 3. 'manteau court des paysans' (I/2, 453). Szótárunkban viszont 'phalerae', vagyis 'der Stirn- und Brustschmuck der Pferde, der blanke Pferdeschmuck, bestehend in halbmond-förmigen Schildchen, mit denen das Riemenwerk an Stirn und Brust geschmückt war' (Georges II, 1494), vö. még PPB., ahol a m. értelmezést is megtaláljuk: 'Phalerae, Ló-ékesség, Fel-tzifrázás'. Ilyen körülmények között adataink nem egyeztetetők minden további nélkül a Kárpátokon túl járatos *cioltáriu*-ral, amelynek alapjelentése 'nyeregtakaró', hanem sokkal inkább a m. *csótar*, *csóltár* szóval, amely 1. 'dorsuale, tegumentum equorum, schabracke', 2. 'fimbria ephippi, löszerszámot ékesítő cafrang, sallang' (EtSz. I, 1161—2). Jelentésani okok alapján tehát zavunkat ebben a szövegben magyar eredetűnek kell tartanunk, amire egyébként a *ciutáriu* alakból elmaradt *l* is utal. A közvetlenül törökből vagy más balkáni nyelvből származó alakok mindig megőrzik az -*lt*- hangkapcsolatot (vö. DAcR., i. h., HEMR. 1741—7, Şăineanu, Infl. or. I, 131).

ciúce „Infantibus dici folet: *Ciuce*, id est: Sede üly“ (114, vö. DAcR. I/2, 290). Lehet egyszerűen gyermeknyelvi szó, de talán mint ilyen is a m. *csüccs* (vö. *csücsül*, stb.) átvétele.

ciúcur 1. 'lemnifcus, tzafrang, rójt, * bojt'; 2. 'nadrág' (114, vö. Lex. Bud. 125). Adatok a XVII. sz. óta, vö. *Csukure* (értelmezés nélkül), An. Ban. 26,

¹⁴⁷ A Lex. Bud.-ben *cartifiol* áll és nem *cartafiol*, amint DAcR. I/2, 143 tévesen véli.

DACR. I/2, 492–3. Az első jelentésű *ciucur* valószínűleg a m. *csokor, csukor* átvétele, vö. Cihac II, 491, Alexies, Nyr. XVI, 440, Mândrescu 62, Stan 31, Tiktin 365, DEnc. 278, stb. (másképp, de valószínűtlenül DACR., i. h.; Puşcariu szerint a m. szó talán a románból, vö. DR. IV, 1558), viszont a 'nadrág' jelentésű *ciucur*-ra még mindig leghihetőbb Asbóth feltevése (vö. oszm. török *uĉkur* 'Hosengurt, Hosenschnarre' NyK. XXVII, 72–3; DEnc., e második *ciucur*-t etymon nélkül közli). Mindenesetre fontos lenne mindkét szó pontos földrajzi elterjedését megállapítani.

ciulin 'spini species' (115), vö. 1. *ciulinu* 1. 'Dipsacus follonum Linn. szomjuhozó koró, die Walkerdistel'; 2. 'scaiu, carduus, bogátskoró, die Distel' (Lex. Bud. 125); 2. *ciulină* 'nucă de lacu, Trappa natans Linn. sulyom, vizi sulyom, vizi dió, die Wassernuß' (i. h., valamint 105, *Castană de lacu* a.). Az utóbbihoz ld. még: Trapa natans — Sulyom, Vizidió — *Csuline*, Nuka de lăk, Cásztáne de lăk (Benkő—Coteanu 62–4). Panţu 65 szerint *ciulin* 1. 'scai, Carduus natans', 2. 'Dipsacus silvestris', 3. 'Onopordon acanthium L.', viszont *ciulină*, illetve *ciuline* a. m. 'Trapa natans L.' s ezenkívül „*ciuline* se numesc capitulele mature de Lappa major Gaertn., Lappa minor DC. și de Lappa tomentosa Lam.“ Panţu adataiból az is kiderül, hogy *ciulin* 'die Distel' k ö z r o m á n szó, viszont *ciulină* 'Trapa natans' csak Erdélyben él; a növény közromán neve *cornaci(u)* (ld. i. m. 76). Ez az elterjedésbeli különbség nem lehet közömbös az etymon szempontjából sem: Tiktin 367 és DACR. I/2, 503 egyaránt utalt az orosz *ĉilim* 1. 'Tribulus', 2. 'Trapa natans' s a m. *sulyom* 'Trapa natans' növénynévre, DEnc. 279 viszont csak az első összetételt közölte. Véleményem szerint valószínű, hogy a 'die Distel' jelentésű közromán *ciulin* inkább az orosz *ĉilim*-mel áll valamelyes kapcsolatban (vö. *cină ~ ciună; ibrişim ~ ibrişin*), mivel a m. *sulyom* növénynév e jelentésben meglehetősen ritka (Tolnai V. MNy. XI, 419, Pais D., MNy. XXII, 135, Szabó T. Attila, MNy. XXX, 53). Annál közönségesebb — főleg helynevekben — a *sulyom* szónak 'Trapa natans' jelentése; az erdélyi *ciulină*-nak (fontos alakv.: *ciulimă*, Fuss nyomán id. Tiktin, i. h.) forrása tehát inkább a m.-ban keresendő.¹⁴⁸ *Ciulină* 'Trapa natans' orosz eredetű szó csak akkor lehetne, ha a Kárpátokon túl is élne ebben a jelentésben. *Sulyom* finnugor etymonjáról ld. SzófSz. 276. a m. és az orosz szó összecsengése és azonos jelentése azonban közelebbi vizsgálatot érdemel.

ciutura ért. n. (117); ha Klein 'tuyau de pipe, pipaszár' jelentést tulajdonított neki, akkor lehet a m. *csutura, csutura* átvétele (vö. EtSz. I, 1232–3, DACR. I/2, 523).

cofăriu 'aginator'; *cofaritza* 'aginatrică, foraria, aprófág nyerekedéfen kapó', *cofaréje* 'agimor' (125), vö. Lex. Bud. 131–2. Bobb I, 218, *cofaritia*, LM. Gl. 195 („cuventu neconnoscutu d'in coce de Carpati“). Valószínűleg a m. *kufăr* átvétele, az első szótag -o-jához vö. még m. *kofa*. Szerintünk eredetileg semmi köze a *cofar* 'marchand de seaux' (< *cofă* 'seau'), tehát attól pontosabban elválasztandó, mint ahogyan a DACR.-ben látjuk (I/2, 636).

copec 'fibula, kapots' (129), szárm. *de/copciu, de/copŃhu* (172) és *incopciu* (csak Lex. Bud. 291). Vö. Molnarnál *de/skoptŃhes, de/skoptŃchiu* (Sprachl. 263, Wb. 11), *ĉnkoptŃhes* (Sprachl. 306, Wb. 153, 179, 180). *descopcedzu*, Clemens 40. Érdekes depalatalizált alakot találunk Predeticinél: aufgeschnürt' diloricatus diffibulatus descins *descopcal* (I, 137.) Mai erdélyi nyelvjárásokban szintén él az

¹⁴⁸ Ugyancsak m. (esetleg n.) eredetű az erdélyi *nucă de lac* elnevezés (ld. fentebb, valamint Panţu 76); ez a m. *vizi dió*, illetve a n. *Wassernuß* tükörszava.

egész szócsalád, vö. DACR. I/2, II, 197–8, Tiktin 410, Stan 31, stb., a *copciolog* < *kapcsoló* származékról Drăganu, DR. IX, 208. Minden valószínűség szerint a m. *kapocs*, *be-*, *kikapcsol* szavak megfelelőivel van dolgunk; a szbh. *kopca*, stb. talán szintén a magyarból (SzófSz. 151; a törökből származtatta Berneker, EtWb. I, 564).

**cordon*, ért. n. (132), vö. *cordonu* 'praesidium limitaneum, vulgo: c o r d o n, k o r d o n, der C o r d o n' (Lex. Bud. 139). A szó végső forrása a fr. *cordon*; Molnarhoz n. vagy m. közvetítéssel kerülhetett. A szó történelmi jelentőségéről, Bukovinával kapcsolatban, DEnc. 334 (itt orosz jövevényesítő).

**cotioveche*, ért. n. (136), valószínűleg a m. *kótyavetye* 'actio, subhastatio, venditio sub hasta' (PPB.) átvétele; a m. szó viszont a szbh. *ko(h)óce veče* 'ki akar többet (adni)?' kifejezésből származik (SzófSz. 173). A r. alak második o-ja m. közvetítésre látszik utalni.

cotzea 'alea, *afragalus, vörfély, k o t z k a' (135). Cihac II, 78 és Tiktin 424 a szb. *kocka* átvételének tartja, azonban Erdélyben a m. *kocka* közvetítő szerepe valószínűbb. Vö. még Tagliavini, Lex. Mars. 127.

cúrva 'metatrix scortum'; szárm.: *curváriu*, *curvé/c*, *curvé/hte*, *curvie*, *curvire*, *curvít* (154, vö. 159). Általában közvetlenül szláv eredetűnek tartják (Tiktin 468, Cihac II, 88, stb.), de Erdélyben lehet talán a m. *kurva* átvétele is, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 128. Mindenesetre Kleinnál hiányzanak az olyan magyaros származékok, mint pl. *curvişag* < *kurvaság* (Stan 32, Frâncu—Candrea 222, alakv. *curvuşag*, Alexics, Nyr. XVI, 546, Mărăscu, Batăr 36, stb.).

**daecos*, **daccait* ért. n. (157), de vö. *dicosu* 'biliosus, stomachosus, iracundus' (Lex. Bud. 189). Kétségtelenül ide tartozik: *dăcă* 'enervare, mánie, supărare', *dăcos*, *a se dăcoşa*, Paşca, Gl. dial. 24 (Kristyór, H.). Úgy látszik, használatos más vidékeken is: a *dăcă* 'harag, düh' főnevet Dániel Ida a Bánságban egy szebeni származású román lánytól hallotta, a *dăcos* 'artágos, supárat, mutos' melléknevet pedig DJ. és AP. szintén ismerik. Aligha vehető ide a Costin közölte bántási *dăcăi* 'dadogni' ige: 'a începe initialele cu d . . . Lăpuşnicenii cam *dăcăesc* (Gr. băn¹. 98). Esetleg idetartozik viszont a Bánsági Névtelen értelmezés nélkül hagyott *Dike* (33), adata, amelyet Drăganu a latin *dica* (m. *dika*) 'adó' szóval vetett össze (DR. IV, 151). Az egész szócsalád erősen emlékeztet a m. *düh*, *dühös* szavakra (eredetük ismeretlen, vö. SzófSz. 76), bár a hangtani megfelelés részletei tisztázásra szorulnak. Cihac II, 95 ötlete (< egyh. ószl. *dikō* 'ferus') kevéssé valószínű. Vö. még: *dăcă* 'Huhnmagen' (Popovici, Rum. Dial. 165, Dobra, H., „daher *dăcos* gleich *rînzos*“, i. h.), azonban ennek idetartozása is kétes.

dárda 'lancea' (158); Tiktin 506 szerint a szláv *darda* átvétele (adatok az 1688-i biblia óta), de itt, ebben a magyaros környezetben lehetségesnek kell tartanunk a m. *dárda* (< klat *darda*, SzófSz. 48) átvételét is, vö. Balassa, Nyr. XVI, 18. EtSz. I. 1277.

**deligeántz*, ért. n. (165), de vö. *deligéntiu*, *деліжанц* 'currus diligentiae, delisántz, der Diligenzwagen' (Lex. Bud. 171). Minden bizonnyal a m. *diliszánsz* ~ *deliszánc* átvétele (vö. EtSz. I, 1358), bár erdélyi szász nyelvjárásokban szintén találunk *delischanz*, *delischanz* alakv.-okat (Sieb.-Sächs. Wb., II, 46.). A szó végső forrása az osztrák-német *diligence* 'Posteilwagen' < fr. *diligence* 'u. az.'. Más r. adat eddig nem ismeretes.

**delnicie* 'nitor, elegantia, die Nethigkeit' (165), vö. *délnicu* 'formosus, elegans, venustus, decorus, szép, ékes, *déli* [!]', *delnicie* 'elegantia, venustus, decor, nitor, ékesség, déliség [!], tsinosság' (Lex. Bud. 171). Vagy a — talán

délszláv közvetítéssel átkerült — török *deli* 'fou, courageux, brave' átvételének, a r. *deliu* 'brave, sauvaqe, svelte' szónak (Graur, Nom d'agent 81) továbbképzése, vagy a végeredményben ugyanonnan eredő m. *deli* 1. 'strenuus', 2. 'conspicuus forma' (EtSz. I, 1261—2) származéka. Talán ide: *deriu* 'viteaz, istet, indráznet' (Costin, Gr. bñn.¹ 99) és különösen *delië* 'luxum amans' An. Ban. 29 (vö. Drăganu, DR. IV, 151) < m. *dalia*. A *delnic* mn. ma csak B.-ból ismeretes (DJ.).

descebaluete (descebaluete) 'excito, stuporem, vel foporem executio, depono' (170). E ritka igét össze kell vetnünk An. Ban. értelmezés nélkül hagyott *csëbëluie/k*, *csëbëluitor*, *csëbalë* adataival (24, vö. Drăganu, DR. IV, 150), valamint a már régebben előforduló *cebălu* '(se) troubler (l'esprit)' igével, pl. nu-i lasă . . . a-i *cebălu* mintea . . . și mintea nu se *cebăluiaște*, Coresi, Cazanie, 1580—81, 94, vö. *čabălu*, i. h. 317. Ezen utóbbi igét Densusianu a m. *csăbulni* 1. 'obstupefio', 2. 'seduco' igével hozta összefüggésbe (HLR. II, 539), valószínűleg Lacea etymonja nyomán (DR. III, 741—2, utal reá Drăganu, DR. IV, 150).¹⁴⁹ Ezek szerint *cebălu* ~ *descebalu* között ugyanolyan viszony áll fenn, mint pl. *ameți* ~ *desameti* esetében. Mivel *cebălu* jelentése rokon *buigui*-val (ld. fentebb, 86. l.) s nyilván utalhat bizonyos szellemi gyengeségre is, ezen jelentéstani összefüggés révén idevonható a mai népnyelvből *cebală* (már An. Ban. *csëbale*!) 'om invalid, urát, transfigurát' (Pașca, Gl. dial. 15, Olténia), valamint *cebălu*it 'vătămat, defectuos' (Costin, Gr. bñn.¹ 74).

dieăc 'literatus, studiosus, *deák, tanuló, der Schüller, Student'; *diecîța* 'Literata faemina, item uxor literati'; *diecutz* 'studiosulus' (183). Mivel a régebbi m. nyelvben csakis *deák* alakot találunk (vö. EtSz. I, 1285—7), hangalakra szavunk közelebb áll a szláv *dijakъ*-hoz; értelmileg azonban feltétlenül a m. *deák* szó megfelelője. Már a Bánsági Névtelennél *diak* 'Latinus, studiosus', *diecseshte* 'latine' (33 s. ehhez Drăganu, DR. IV, 151), a Lex. Mars.-ban szintén *deak* 'latinus', *deăceste* 'latine' (1304—5, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 105), a Lex. Bud.-ben pedig *diacu* 1. 'studiosus litterarum, deák, tanuló', 2. 'discipulus, tanítvány', 3. 'latinus, latinae lingvae gnarus, deák, deák nyelvet tudó' (188). Mivel a latin nyelv tudása csak a Kárpátokon innen forrhatott össze a *diák* fogalmával, azért szavunkat jelentésileg nem azonosíthatjuk a Kárpátokon túli *diac* 'Schreiber, Kirchensänger' (Tiktin 542) szóval, amely ezen értelemben kétségtelenül szláv eredetű. Néhol Erdélyben is bír 'kántor' jelentéssel (Tiktin, i. h., Lex. Bud., i. h., *d'iak* 'kántor' MZ.).

***draemba, draemboae** 'cremabulum, tympanum orarium, doromb, die Maultrommel, das Brummeneisen' (189). Kétségtelenül kapcsolatba hozható ugyan a rutén *drymba*, *drimlja*, a bolgár *dramboj* 'guimbarde' szavakkal (Berneker, EtWb. I, 226, Cihac II, 101), azonban mivel főleg erdélyi és moldvai tájszó (vö. Frâncu—Candrea 52, Tiktin 576) a m. *doromb* szóval való esetleges kapcsolatok is figyelmet érdemelnek (vö. még EtSz. I, 1392, SzófSz. 53). Vö. meg **draemboiu*, *ăre*, *ăt* (190).

***droantză** 'durantzai' (191). Minden valószínűség szerint a *durăncăi barack* (vö. lat. *duracina*, EtSz. I, 1444—5) magyar jelzőjének átvétele; ugyanezt a gyümölcsféséséget a Szilágyságban „piersertš *dronțose*“ néven ismerik (MZ.).

dulmân 'tunica' (193; alakv. *dulumân*, *dulumăna*, i. h., **dolumam*, 186). Miként a nyugati részeken járatos *dolmană* (Alexics, Nyr. XVI, 441), úgy való-

¹⁴⁹ Talán a m. *csăbit* 'seduco' ige pontos megfelelőjét szabad látnunk a vâlceai *cebălu* 'a strica, deflora' igében (Ciușanu, Vâlcea 12).

színiüleg a *dulmán* alak is a m. *dolmány* (EtSz. I, 382, SzófSz. 52) átvétele, vö. még *dulmáná*, Molnar, Sprachl. 365. A *dulumán* típusú alakok talán közvetlenül a törökből, vö. *dolomanā*, Tiktin 560, bár a régi m. nyelven is volt *dolomán(y)*.

ducă [hufhtaca, *garásh*] 'Duo groffi, lex cruciferi' (195). Legalább is Erdélyben, minden valószínűség szerint a m. *duka* (< lengyel *dudek*, rutén, *dudok*, gen. *dudka*, EtSz. I, 1457) átvétele, bár Tiktin 590 határozottan szláv eredetűnek vélte (vö. azonban DEnc. 446). Erdélyben legrégebb adatunk az idősebb R. Tempeánál (*duce* = *ducce*, Lupaş, Cron. Tr. I, 55). Vö. még Tamás Ug. 30.

***endivie** 'endivia' (197), vö. *endivia* — *endivi* — *endidi*, Benkó—Coteanu, 468. sz. Lehet latin, magyar, sőt német eredetű is, vö. *Endivie*, *Endivien*-salat, Lex. Bud. 204. A Benkónél olvasható r. alakhoz ld. Gáldi, AECO, VIII, 310.

***fain** 'ékes, jeles' (202); Molnarnál másutt *fain* (s nem *fain*, mint Borcia Jb. X, 185 véli): chaertie *fainè* (φαίνς) hollandisafskè, Sprachl. 410, tréfsurile obrazului ei tŃcheale faine (φαίνε), i. m. 419. Első adataink Délerdélyből, pl. 1774: 48 deto. roşii *fain*, StD. X, 25, 1780: 100 cot anghinet *fain*, i. m. 24, stb. A Bánságban és a Küküllő mentén ma is *fain* (Weigand, Jb. III, 315, I. Hurdubeţiu), a nyugati széleken *fájin* (DJ.); mondják lovak sörényére is (*faină*, Paşca, DR. V, 292). A végső forrás kétségtelenül n. *fein*; a kétszótagos alakokhoz (*fain*, *fáin*) figyelembe veendő a m. *fáin*, *fájin* is (EtSz. II, 137). Mándrescu, Infl. germ. 45 csak a német eredet lehetőségét vette figyelembe.

***felcér** 'chirurgus' (206), Erdélyben valószínűleg a m. *felcser* (< n. *Feldscher*, *Feldscherer*, Lumtzer—Melich, DOL. 97) átvétele, vö. EtSz. II, 193, DAcr. II, 93. A XVIII. sz. közepe óta ismeretes (V. Gomoiu, Din istoria medicinei şi a invăţământului medical din România. Buc. 1923, 98).¹⁵⁰ Molnar máskor is használta, pl. *fălceriu*, Wb. 27 (s ehhez V. Bogrea, DR. IV, 387). Egyéb adatok: Alexics, Nyr. XVI, 445, LM. Gl. 245, *felcér*, Barcianu 246, *félcer*, DEnc. 485, *fölkšer*, Weigand, Jb. IV, 327 (Vaskóh, B.), stb.

***flinta** 'scopos, flineta' (213). Rendszerint közvetlenül a n. *Flinte* átvételének tekintik (DAcr. II, 138, Mándrescu, Infl. germ. 50), azonban erdélyi elterjedéséhez a m. *flinta* is hozzájárulhatott. Ma főleg Északerdélyben él (*flintă*, Birlea I, 21, *flintă*, *flintutsă*, KB.).

***forháu**, ért. n. (215); a szó olvasata és jelentése kétes. Nincs kizárva, hogy a m. *farhám* 'postilena' átvételével van dolgunk; a szóvég fejlődéséhez vö. *řarcălam* ~ *řarcălau* (bár az utóbbi talán a m. *cirkul* 'circino' ige származásának átvétele). Aligha íráshiba *forgau* helyett (vö. *forġau* 'Ring, der den Schlegel mit dem Stiel verbindet' < m. *forġó*, Dumke, Jb. XIX—XX, 90).

fórma 1. 'forma', 2. 'mufhtra, modulus, exemplum' (215, vö. Lex. Bud. 224); egyaránt lehet a lat. *forma* vagy a m. *forma* átvétele.

***frufhtuc** = praenæfhor (413, alakv. **flushtuc*, 220). Végeredményben a n. *Frühstück* (nyj.-i alakv. *fruštuk*, MNy. XXIII, 129) átvétele, a m. *frustuk* (EtSz. II, 516) vagy egyes vidékeken a szb. *fruštuk* közvetítésével. Mivel elsősorban Erdélyben járatos, a m. közvetítés valószínűbb. Alexics, Nyr. XVI, 447 e. a.-a csak 1833-ból származik, pedig már 1788-ban használja Molnar: *frufchtukul*, Sprachl. 378. Egyéb adatok: *fruštuk* 'petit déjeuner' D. Şandru, BL. III, 115 (Felsőlapugy, H.), *fruštuk*, UJ. (Hátszeg), *fruštuk*, -*uesc*, Weigand, Jb. III, 316 (Bánság), *frušuc*, E. Petrovici, AAF. III, 144 (KSz.), *fruštuk*, *fruštukuli* (< m. *frustukol*, EtSz., i. h.), DJ. (B.), *fruštuc*, Barbul 47 (Avasvid.), *fruštuk*,

¹⁵⁰ Ld. még 1789: *felcer* (Hátszeg), 1798: *faldceriu* (Mehádia, Iorga, Obs. Uán. 111, 114).

-*ujálá*, AP. (Naszód), stb. A szerbiai románoknál *fruštukui* talán a szb. *fruštukovati* átvétele (AAF. VI, 380). A *flushtuc* alakv.-hoz vö. *fliuštuc*, Pamfile, Agricult. 83 (Válcea) és m. *flöstök(öm)*, EtSz. II, 452—3.

fundament 'fundamentum, bafis' (221, vö. Lex. Bud. 229) < m. *fundamentom* (egyres vidékeken esetleg n. *Fundament*). Šincainál *fundámánt* (id. DAcR. II, 192). Márton Gy. 17 szerint a m.-ból származnak a *fundament*, *fondament*, *fondoment*, *fundument* stb. erdélyi alakok (vö. ALR. II, 17, továbbá *fodoment*, Weigand, Buk.-Bess. 94). Hajdan volt *-um*, *-om* végű, még magyarosabb változata is, vö. 1648: *fundamentom*, Fog. 21. A szöveg lekopásához ld. *almáriom* > *almariu*, *pádimentom* > *padiment* (Márton Gy. 28).

***funt** 'font' (221), vö. *fonti* 1. 'plur. ex. *fontu*'; 2. 'scafele séu cumpenele de *fonti*, lanx, bilanx, mérő serpenyő, *fontoló* serpenyő' Lex. Bud. 223. DAcR. II, 195 szerint „neologism din *Pfund*“, azonban a m. *font*, *funt* (MTSz. I, 619) közvetítése igen valószínű; az EtSz. II, 370 szerint a r. szó „talán a m.-ból“ (vö. még Alexics, Nyr. XVI, 447). A közvetlenül németből átvett alak *punt* (pl. Zsinnán, *Szeb.*, GS. VI, 243). Csak a Kárpátokon túli *funt* alakra vonatkozhatik a DEnc. 519 feltevése („rus. < germ. *Pfund*“). Mándrescu, Infl. germ. 53, bizonyára nem ismervén a m. *funt* változatot, csak a *font* alakot származtatta a m.-ból (vö. még Tamás, Ug. 17).

galúfhea (gáluščă). Molnar értelmezése szerint 'kölödör, gombotz' (225, Klein latin 'diphthongus' értelmezése érthetetlen!). Általában északi szláv eredetűnek tartják (vö. EtSz. II, 924), de Erdélyben (amint DAcR. II, 218 is felteszi) lehet a m. *galuska* átvétele; valószínűleg ezért hiányzik a Lex. Bud.-ból is.

***gheneráriu** 'generalis' (229, vö. Lex. Bud. 237). A DAcR. II, 247 szerint „Neologism din franț.“, azonban Erdélyben a közvetlen átadó nyilván csak a m. *generális* (vö. *ghinerariš*, Mándrescu, Infl. germ. 54) vagy egyes helyeken német *General* lehetett. Neulcenál *gheneral* (id. DAcR., i. h.), az idősebb Tempeánál *ghineral* (Ist. 87, 121), de már 1734-ből akad adat a *ghinärariu* változatra is (StD. XII, 225, Hátszeg). Molnar másutt is a *generariu* (olv. *ghe-*) alakot használja (pl. Sprachl. 64).

***granát** (*granat*, vö. *грѣнат*, Lex. Bud. 242), ért. n. (235), a. m. 'gránát (lövedék)'. A német *Granat* (DAcR. II, 297) vagy a magyar *gránát* (1665 óta, Bárzi, SzófSz. 99) átvétele; a magyar kölcsönzés lehetőségére utal a **granátis* (olv. *granatiš* vagy *gránatiš*), származék, amely csakis a m. *gránátos* átvétele lehet, a régies *granatár*, *grenadir* (DAcR., i. h.) helyett. A Lex. Bud.-ben *granatiru* 'miles granatarius, granatéros, ein Granadier, oder Granatier' (i. h.).

***gránitz** 'határ' (235). A délszláv eredetű *graniță* szónak más forrásból nem ismert változata; pontosan egyezik *granic* szavunkkal (< bajor-osztrák *granitz*, Melich, MNy. VI, 113). Lehet azonban közvetlenül a németből is, sőt esetleg pusztá alakváltozat *graniță* mellett (vö. **crátitz* 311 < *cratiță*).

***grif** 'griffmadár' (237). Latin értelmezése 'grifus', vagyis helyesen *gryphus*. Nyilván a m. alak átvétele; németül *Greif*-nak hívják (Lumtzer—Melich, DOL. 119). Vö. még *grifu*, LM. Gl. 275.

grifhpán 'soris, ifos, Grünspann' (237, alakv. *crishpán*, 142). Kétségtelenül közvetlenül a n. *Grünspann*-ból származik *grinšpan* (Molnar, Wb. 64, Clemens, 287, Borcia Jb. X, 191), valamint *crinšpan* (StD. X, 26, 1800 tájáról); szótárunk adatával kapcsolatban (vö. még *grifchpan*, Sprachl. 48) azonban figyelembe kell vennünk a m. *grispán*, *krispán* alakokat is (Lumtzer—Melich, DOL. 119, PPB. 1801, stb.). A Lex. Bud. 148 közölte *crisphantu* talán szintén a m. *krispán*-ból

***háfa** (írásb. *hárfa* h.) 'hárfa, Harfe' (245, vö. Lex. Bud. 256). An. Ban. *Harje* adatát Drăganu szintén a m.-ből származtatta (DR. IV, 152). Molnárnál lehet azonban közvetlenül a németből is (vö. DAcR. II, 365–6).

***hálca** = despicatora, dranitză (242), vö. *halcă* 'hasáb fa, szlet kenyér, egy része, vagy egy hasábja egy hold földnek' (Lex. Bud. 252, ld. még DAcR. II, 348–9). Nyilván összefügg a székely *halk* (alakv. *halok, hajk*) 1. 'darabos forgács v. szilánk', 2. 'cikkés bevágás a fában' szóval (MTSz. I, 792, vö. még *hajk, hajkol*, Csűry, Szamh. Sz. I, 350, *lehajkol*, i. m. II, 20). Bizonytalan azonban, melyik az átadó nyelv; a DAcR. és DEnc. 570 a r. szót a m.-ből származtatja, viszont Szinnyei a m. szót r. eredetűnek tartja (Nyr. XXII, 538). Blédy (Infl. 50) mindkét nézetet elfogadni látszik s ezzel visszakölesönzést (Rückentlehnung) tételez fel. Véleményünk szerint a szó m. eredetű, mivel Nógrádban és Baranyában, tehát román hatástól mentes vidékeken is él *halkács* 'forgács' értelemben (MTSz. I, i. h.). Az egész szócsalád talán a *hal* 'sterben' ige -k képzős származéka.

haringa (háringá) 'hering' (245, vö. *harenga, haringa, harengu, haringu*, Lex. Bud. 256) a német *Haring* vagy a m. *hering* átvétele. Drăganu a Bánsági Névtelen *Hering* adatát a m.-ből magyarázta (DR. IV, 152), vö. még Tagliavini, Lex. Mars. 131, DAcR. II, 388, Borcia, Jb. X, 193, Mándrescu, Infl. germ. 60. Szótárunkban valószínűleg ugyanezen szó alakv.-a **hiringa* (246, vö. DAcR. i. h.).

***hatzucă** (hätúcă), alakv. *hatzuica* (hätuică) 'h a t z u k a, h a t z o k a, das Rökchen' (245). Valószínűleg a m. nyj.-i *hacuka, hacoka* 'férfi v. női kabát' (MTSz. I, 773, adatok a Székelyföldről is) átvétele, a m. szó viszont szláv eredetű (SzófSz. 106). A r. szó elterjedése tisztázásra szorul; egyes északerdélyi nyelvjárásokba talán közvetlenül a ruténből került.

***héhela** 'h é h e l y, gereben' (245, vö. Lex. Bud. 261). DAcR. II, 384 szerint 'pieptene cu dinți de formă pătrată pentru trasul fuiorului'. Alakv. *hehel, hjahel, hecelă*, Alexics, Nyr. XVI, 490, *hehilă*, Molnar, Wb. 67, 79. Adatok eddig csak Iszer szótárából és a Lex. Bud.-ból (Alexics, i. h.); ugyanez áll a belőle képzett igei szárm.-ra is: *héhel, are* (245, vö. Lex. Bud. 261). Végeredményben a n. *Hechel* átvétele (Mándrescu, Infl. germ. 61), azonban figyelembe véve szavunk erdélyi elterjedését, a m. *héhel* közvetítő szerepére kell gondolnunk (vö. Lumtzer—Melich, DOL. 133). A *hecelă* alakv. esetleg összefügg a m. *ecsellő* 'pecten, Hanfhechel' (EtSz. I, 1476) alakkal.

***hinghériu** ért. n. (246), de vö. *hinghér, henghér* 'écorcheur', sőt gyakran általában 'hóhér' (pl. Sincai, Hr. III, 10), DAcR. II, 386. Ugyanott az a vélemény olvasható, hogy a szó végső forrása a szász *hoengér*, de talán közrejátszott a m. *hengér* is; „in București hingherii fiind Țigani ungurești“ (i. h., vö. még Borcia, Jb. X, 193, Mándrescu, Infl. germ. 61). A szó *hingheriu* alakban Beszterce környékén ma is közönséges (KB.).

ifma 'mentha' (308, vö. Lex. Bud. 328), vö. *Melissa calamintha* — *Izme* szelbátike, Benkő—Coteanu 380. Adatok a XVI. sz.-tól kezdve (DAcR. II, 900). A Bánsági Névtelennél *izme* még a. m. 'sapor' (62); ennek alapján gondolt S. Puscariu a következő, nagyon kétes etymonra: *ismă* < **izmat, zamat* (DR. VII, 117, DAcR., i. h.). A protestáns szövegekben gyakori a *uzbăi* (< m. *biz[ni]?*, Tamás, Fog. 118) bizonyos mértékben hangtani párhuzamul szolgálhat.

jigódie 'morbus est proprie canum' (568, alakv. *gigodie* 230), vö. *jigodie* 'morbus, [!] caninus, z s i g o r a' (Lex. Bud. 334). DAcR. II/2, 24 utal — Pontbriant nyomán — az erdélyi *zsigora* betegség névre (MTSz. II, 1074), de a r. szó végződését nem magyarázza. A m. szó hangalakjához közelebb áll a bánsági *jigodre* (*jigoare*) 'boală de câni; arsuri de piept' (DAcR. II/2, 23). Végeredmény-

ben az egész szócsalád szláv eredetű, vö. bolgár *žegar* 'câne cu limba scoasă din cauza căldurii' (DAcR., i. h., az óegyh. szl. *žegъ* 'ardor' tőből).

**joarda*, ért. n. (569), vö. *jórdá* (жорда) 'virga, veszső, die Ruthe, Gerte' (Lex. Bud. 336). Szláv eredetű szó (vö. *žrdo* 'pertica, seala' Miklosich, Lex. Pal.-sl. 200), de már DAcR. II/2, 33 utalt a m. nyj. *zsorda* esetleges közzvetítő szerepére. Tamás L. szerint a *jórdá* alakv. talán újabb átvételről tanuskodik; „feltűnő azonban, hogy a MTSz. *zsorda* 'pálca-vastagságú hosszú ág, hosszú karó, pózna' szavunkat csak Erdélyből ismeri s ez viszont a rumén eredet mellett szóló földrajzi körülmény" (Ug. 30). — Szárm. **jordane/c* 'fustelyozni, ab-prügelni' (570, vö. Lex. Bud. 336 s innen DAcR. i. h.).

jubra *'puscé*', sgrabuntza, papula, papilla' (570: vö. Lex. Bud. 336: 'fokadék, pattanás'). DAcR. II/2, 40 szerint erdélyi és bánági tájszó a népi orvoslás köréből s a m. *zšebre* 'apró fehér pattanások a szájban' átvétele. Az átvétel hangtani feltételei azonban nem egészen világosak. Vö. MTSz. II, 1067, Beke Ö. Nyr. LXVIII, 49. A m. szó eredete homályos; hibásan Szarvas G. Nyr. XI, 567.

jucutzei 'executores' (570), vö. *jucuteľu*, *jucutu* 'exactor violentus vectigalium, vulgo executor': ek'sekútqr; *jucutie* 'exactio violenta, vulgo executio: ek'sekútzio' (Lex. Bud. 337, vö. *jecutie*, 633). A lat. *executor*, *executio* magyaros ejtésű *ekzsekútor* (*egzsekutor*) *ekzsekúció* alakjának elrománosított átvételei. Meglepő, hogy az EtSz. egyik alakot sem közölte; csupán *exactor* 'adószedő' magyaros alakjára (*egzsektor*) van egy a Zemplén m.-ből (MTSz. I, 459, EtSz. I, 1490). A teljesebb r. *ekžekucie* alakot már 1742-ből idézi Tamás L. (MNY. XXIX, 32), utalással a mai népnyelvi *ijăcut*, *jecutie* alakokra.

lárma 'lárma' (315, vö. Lex. Bud. 343), a m. *lárma* átvétele (DAcR. II/2, 103); a lengyel és szerb *larma*, melyre Tiktin 890 utal, sokkal kevésbé jöhet figyelembe. A szó földrajzi elterjedése (vö. Márton Gy. 24) határozottan a m. etymon mellett tanuskodik, vö. még *lärmäzui* (< m. *lärmáz[jik]*), *lärmälui* (< *larmä + -älui*), DAcR., i. h., Stan 39. Legrégibb adatunk Predeticinél: Allarme 'alarm, *larma*, strigare, pipet' (I, 68). Használja Őineai is, pl. Econ. 183.

**leciu* 'latex' (319, vö. Lex. Bud. 346). DAcR. II/2, 129 szerint *leciu* a m. 'trempe jusqu'aux os'. Mócvidéki és H.-i tájszó; Drăganu a m. *lecs* (~ *locspocs*) szóból származtatta (DR. IV, 1553). Lehetséges azonban, hogy mindkét nyelvben olyan kifejező szóval van dolgunk, amely a č-hang sajátos hangulatát használja fel a nedvesség fogalmának érzékeltetésére.

**leopárd* ért. n. (323, vö. Lex. Bud. 350); a m. *leopárd* vagy a n. *Leopárd* átvétele.

leufhteánd 'levisticum, vitex' (323), vö. *leustěndu* (лестѣнда), *leustěnu* (лестѣна) *Ligustrum levisticum*, l é s t v á n [l], löböstök, levestikom, der Liebstock, das Liebstöckel' (Lex. Bud. 352). Adataink előzményét képezi: *Ligusticum levisticum* — l é s t y á n — *leostian* (Benkő—Coteanu 151); a Lex. Bud.-én alapuló adatok: *leuscianu*, *leustianu*, LM. Dict. I, 156, Gl. 347; *leustěnu* (ung. *léstyán*) 'troène' (Pontbr. 404). Utóbbi forrásunk tehát a m. etymon mellett foglalt állást; ezt a nézetet azonban Tiktin 907 így módosította: „Mittelb. aus lat. *levisticum*. Magy. *leštědn* dürfte dem Rum. entstammen". Tiktin nézete lényegében véve helyes, azonban két ponton mégis kiigazításra szorul: 1. a Lex. Bud.-ben *leštěvn* pusztá sajtóhiba *léstyán* helyett; 2. A m. szó jóval régebb a r.-nál, tehát az átvétel eredetileg inkább fordított irányban képzelhető el. Kétségtelenül *léstyán* előfutárja már az Érdy-kódexben előforduló *lesten* fa (NySz. II, 585), a r. szóra viszont csak 1783 óta vannak adatok. A m. szó végső fokon

a lat. *levesticum* származéka (CzF. III, 1444), de az átvétel részletei homályosak; a székely *léstyihán*, *lescsihán*, *léstyán* változatok sem szolgálhatnak közvetlen magyarázatul (MTSz. I, 1328), Bárczi Géza szíves szóbeli közlése szerint a m.-ba valószínűleg egy feltételezhető lat. **levistium* került át: ebből lett az Érdy-kódexben feljegyzett *lesten* (a. m. *lésten*), s talán emellett volt egy **levesten* alakv. is. Ezen utóbbi jutott a r.-ba *leuştean* alakban (vö. *hitlen* > *hiclean*), s később azután a visszakölcsönzés útján, ismét a m.-ba *léstyán* alakban. A **levesten* > *lésten* összevonáshoz vö. *levir* > *lér* > *rér*, Pais D., MNy. XXXIX, 320 kk. A m.-ból származtatta Cihac II, 512, Alexics, Nyr. XVI, 549, Moldován, Af. 94, stb., Blédy, Infl. nem vette fel a m. nyelv r. elemei közé. — Alakv.: *leuştean* (Liuba-Iana 99), *leuşt'an* (DJ., MZ.), *luşteang* (Panţu 151). — A r.-ból az erdélyi szászba: *Loschtchán* (*Leo-*, *Le-u*), Krauss, Nösn. PFIN. 247.

liba 'anferibus attribuitur, quia libare solent' (324), vö. *libă*, *libă!* 'wulle, wulle! Lockruf für Gänse' (Tiktin 907). Lehet, hogy mint állathivogató szó csak véletlen egybeesengést mutat a m. *liba* szóval, de nincs kizárva, hogy a r.-ban m. eredetű; talán éppen e m. eredet leplezésére találta ki Klein a nála szokatlan „klasszicizáló“ magyarázatot. Vö. még *liba*, *liba!* 'így hívják a libákat' (Moldován, Af. 94), *liba-liba!* (MZ.), *libi*, *libi!* (DJ.), Mindenesetre tisztázni kellene e magyaros hangalakú állathivogató kifejezés földrajzi elterjedését a r. nyelvterületen.

**madrátz* 'madrátz' (336, vö. **matratz*, 349, valamint *madratu*, helyesebben *mădrat* 'm a t r a t z, die Madratze' Lex. Bud. 367, *măratu*, i. h. 381). M. vagy n. eredetű szó, vö. SzófSz. 199, *matratie*, Bobb II, 29, *madrat*, Moldován, Af. 94, *madrats*, MZ., stb.

maefga (mâzgă) 'succus plantarum infra corticem existens, me z g e' (337, alakv. **mazga*, olv. *măzgă*, 350, vö. *měsgă* 'mezge' Lex. Bud. 387). Cihac II, 190 közvetlenül a szláv *mězga* alakból származtatta (vö. még Berneker, EtWb. II, 55), azonban ebben az esetben **meazgă* alakot várnánk. Valószínűbb tehát a m. *mězga*, s még inkább a tájnyelvi *mezge* alakv. (MTSz. I, 1449) közvetítő szerepe, úgy, hogy *mezge* > *măzgă* > *măzgă* fejlődést kell feltételeznünk. — Szárm.: **maegalefc* [!] = *comaenjefc* (337), vö. *měsgălescu* v. *mănzălescu*, Lex. Bud. 387, továbbá Göbl, Szót. 40; *mesgosu*, helyesebben *măzgos* 'mezgés, leves, nedves' Lex. Bud., i. h.

mohor 'aegilops' (361, vö. Lex. Bud. 398). Alexics még nem sorolta fel a r. nyelv magyar elemei közt, pedig minden valószínűség a m. *mohar* ~ *muhar* 'panicum' növénynév átvétele. Ennek eredetét általában a szláv nyelvekben keresik (vö. szb. *muhar*, stb. SzófSz. 210, további utalásokkal), azonban G. Pascu a n. *Mauchert* szóra gondolt és a szláv alakokat a m.-ból származtatta. Vö. N. Drăganu, DR. VII, 202, Tiktin 1004, DEnc. 794, stb.

momortica 'balfamine' (362), vö. *momordica*, *momortica* 'M o m o r d i c a balsamina Linn., m o m o r d i k a, ineresztőfű, der Balsamapfel, die M o m a r d i k a' Lex. Bud. 399, Vö. még *momordica* 'pomme de vermeille' Pontbr. 447. A r.-ba m. közvetítéssel is kerülhetett. Panţu nem közli.

ord (ort) 'vig'ntiquinque' (375^a, vö. Lex. Bud. 469), vö. m. *ort* 'quadrans floreni vel quarta pars thaleri, ponderis mensuare aut monetæ' < n. *Ort* (Lumtzer—Melich, DOL. 187). A r. szót a m.-ból származtatja DEnc. 877, a lengyelen át a n.-ból Cihac II, 230, közvetlenül a n.-ból Borcia, Jb. X, 200 és Măndrescu, Infl. germ. 70; Tiktin 1094 viszont pusztán az idegennyelvi alakok felsorolására szorítkozik. Valószínű, hogy Erdélyben m., a Kárpátokon túl pedig — legalább részben — lengyel közvetítéssel terjedt el.

paeraefhu (*páriŝ*) 'accufator' (380^a, vö. Lex. Bud. 497). Mivel a szláv nyelvekben nincs a *pur*-tőnek efféle származéka, vagy a r. a *pári* 'pereskedni' továbbképzése vagy a m. *peres* átvétele. „Zugunsten der ungarischen Herkunft des Wortes spricht vor allem der Umstand, dass aus Zeitwörtern im Rumänischen keine nomina agentis mit -iŝ (nach r -iŝ) gebildet werden“ (Trembl L., UJb. IX, 310; e. a. 1505-ból).

***pantoffla** 'pántofli' (383^a, vö. Lex. Bud. 480), a m. *pántofli*, esetleg közvetlenül a n. *Pantoffel* átvétele.

***paróla** 'parola, die Parole' (385^a, vö. Lex. Bud. 484), a m. vagy n. alak átvétele; Tiktin 1125 igen óvatos: „mittelb. frz. *parole*“.

***pafma** 'matring, páfzma' (386^a, vö. Lex. Bud. 457) < m. *pászma* vagy szláv (pl. szbh.) *pasmo*. Márton Gy. 29 az ALR. I/9 *pozma* 'hajtincs' adatát a m.-ból erédeztette.

pecetluéfe 'sigillo' (389, vö. Lex. Bud. 492); Tiktin 1141 habozik a szláv *pečatileti* és a m. *pecsétel* között; DEnc. 918 határozottan m. eredetűnek mondja. *Pecélnic* (388, vö. Lex. Bud., i. h., *pet/chebnikul*, Molnar, Sprachl. 411) a közönséges *pecetnic* helyett valószínűleg *pecetlui* hatása alatt keletkezett.

pihtól 'piftoletum' (396, vö. Lex. Bud. 508) inkább a régi m. *pistolj* (NySz., Lex. Bud., i. h.) vagy a n. *Pistole* (-št-!) átvétele, mintsem valamely szláv változaté (vö. bulgár *pištoli*, szlovén *pištola*, szlovák *pištoľ*). Ezen utóbbiakhoz csatlakozik viszont az arumén (färŝ.) *pištolea*, DR. IV, 259. A mai erdélyi nyelvjárásokban még itt-ott él, vö. pl. *pištól*, Gregorian, GS. VII, 183, 189 (Klopotiva), *k'ištól*, MZ.

pitpálica 'ortix, *fürij, die Wachtel' (397), vö. *pitpálacá* Tichindeal, GCr. II, 215, *pitpalugá*, Moldován, Af. 96, *pit'palac*, MZ., vö. még Tiktin 1177. Lehet hangutánzó szó, de esetleg a m. *pitypalatty* átvétele. A szilágysági *pit'*- szókezdet mindenesetre magyar hatást mutat.

***plán** 'planum, ſystema, rendszer, das System' (399), vö. *planu* 'systema, vulgo planum, fel vett rendszer, pláno m, das System, der Plan, Entwurf' (Lex. Bud. 510). Alakilag legvalószínűbb volna a n. *Plan* átvétele, azonban lehet a lat. *planum* vagy a m. *plánom* szónak latinós végződésétől megfosztott származéka is.

***plánta** 'palánt' (399), vö. *plantá, plántá* (helyesebben *plántá*) 'planta, plánta, palánt, rásza' (Lex. Bud. 510). Alakilag valószínűbb a latin szó átvétele, de a Lex. Bud. közölte m. *plánta* (*palánt, palánta* alakv.-a, vö. NySz. II, 1215) is számításba veendő.

***pléf, pleu** 'pléh' (401, vö. *plefu*, Lex. Bud. 512). Az ALR. II, 120/232 sz. térképe alapján (acoperiŝ de tablă), Márton Gy. 30, a következő típusokat állította össze: *plehu*, Alsóárpás (*F.*), *plev*, Partium és Északerdély, *plec*, Bánság és Szerbia, *pliec*, Temes m., *pleu*, *KSz.*, *H.*, *MT.*, *TA.*, *SzD.*, *pljev*, *T.*, *H.*, *MT.* Mindezen alakokat nehéz lenne kivétel nélkül a m. *pléh* szóból származtatni; a szász lakossággal kevert vidékeken feltétlenül a n. *Blech*, *Plech* közvetlen hatásával kell számolnunk (Borcia, Jb. X, 203, vö. *bleu*, *blec*, *blef*, Mándrescu, Infl. germ. 29); a *h*, *c* és *v* (*f*) hangok jelenlétét csakis a német (szász) alak palatális spiránsa magyarázza. Drăganu szerint (DR. IV, 147) a *pleh*, *plehŝor* alakok jöhetnek ugyan a m.-ból is, de ezt alig hihetjük. Lehet viszont, hogy a *pleu* alak (vö. Conea, Clopotiva II, 520, stb., *K.* m.-ból és a Mezőségről közli KB.) a m. *pléh* (olv. *plē*) átvétele (vö. *purdé* > *purdău*, akárcsak a francia jövevényszavakban is: *laquais* > *lacheu*).

***pomáda** 'hajkenő, P o m á d e' (407) < m. *pomádé* vagy n. *Pomade*, vö. *pomadie*, Moldován, Af. 96, *pomághie*, Vaida, Tribuna VII, 373.

***pompa** 'p o m p a, Galla, Parade, P o m p e' (407). Tiktin 1210 szerint „mittelb. lat. *pompa*“. Erdélyben a közvetítő nyelv magyar vagy német volt, a környező lakosság szerint. Vö. la engles iaſte prãensul ku *pompè* 'bei dem Engländer speiset man prãchtig' (Molnar, Sprachl. 404); e mondat m. fordítása ez lehetne: 'az angol[ok]nál p o m p á s a n lehet ebédelni', tehát itt is m. határról van szó. M.-ban *pompã* a. m. 'preparative mãreŧe, luxoase' (Bírlea I, 80).

***portzelen** ért. n. (408). A közvetlen átadó egyaránt lehet a magyar vagy német nyelv; a szebeni és havaselvi *portulan* (1817: StD. XII, 174, 1811: i. m. 168) lehet a szerb *porculan* átvétele, az erdélyi népnyelvben közönséges *portolan* változat (vö. pl. Bírlea II, 176) származhat viszont a m. népnyelvi *porcolán* (MTSz. II, 191) alakból.

***portzie** ért. n. (408), vö. *portie* 'demensum, portio, portzio, die Portion, Ration' (Lex. Bud. 527); nyilván azonos a latin *portio*-val, de — amint Tagliavini helyesen jegyezte meg a Lex. Mars. idevágó adatával kapcsolatban — „certo la sua presenza deve esser dovuta alla vita rigogliosa di *porció* nei dialetti ungheresi“ (Lex. Mars. 133). Vö. még *portíe*, *portie*, Tamás, Ug. 24 (az itt idézett *porties* 'iobag' szóhoz vö. *portíeŧu* 'contribuens, contributioni subiacens' Lex. Bud. 527). A *porton* változat viszont kétségtelenül a n. *Portion* átvétele (Borcea, Jb. X, 203).

***potor** v. **potora** ért. n. (411), vö. *potoru*, *potorã* 'semigrossus, vulgo: p o l t u r a, p ó l t r a, der Poltraken' (Lex. Bud. 531). Tiktin 1225 N. Costin szövegén kívül egyetlen más *potor* adatot idéz: *potorã*-hoz vö. Toatã picãtura-i *potora*, Costin, Gr. bãn.¹ 167. Végső forrása az egyh. ószl. *polo(v)torã* 'andert-halb' (Tiktin, i. h., Cihac II, 282), de — éppen úgy, mint *dutcã* esetében — a m. *poltura*, *poltra* közvetítő szerepe valószínű. Ha közvetlenül lengyel eredetű pénznemről lenne szó (vö. lengyel *pollorak*), nem értenők, miért éppen Erdélyben a mócoknál maradt meg. Ugyancsak a mócoknál járatos *potoroancã* 'Vierkreutzerstück' (Frãncu—Cãndrea 280 nyomán id. Tiktin, i. h.).

***purgãtzie** hajtószer (431), vö. *purgãtie* 'medicamentum purgativum (laxativum), p u r g á t z i ó, hajtószer, hashajtó orvosság' (Lex. Bud. 563). A latin *purgatio* mellett itt is figyelembe kell vennünk a Lex. Bud. idézte m. alakot.

***regula** ért. n. (449), vö. *regulã* 'r e g u l a, norma, lex, canon, r e g u l a, rendtartás' (Lex. Bud. 580). Végeredményben latin eredetű, de lehet, hogy az erdélyi r.-ba m. közvetítéssel jutott. Magyaros származékai * *regulãsh* (i. h., vö. Lex. Bud., i. h.) és *regulãreŧu* (Lex. Bud., i. h., id. Alexics, Nyr. XVII, 20, Pascu, Ist. lit. rom. XVIII, 43). A **reguleŧc* (i. h.) és *regulezu* (Lex. Bud., i. h.) igék viszont román képzésen alapulnak.

***rezeda** ért. n. (449), vö. *resedã* 'r e s e d a luteala [!] Linn. r e z e d a, das Fãrbergras, Streichkraut, Hexenkraut, die Resed, Wau' (Lex. Bud. 585). Ősncái növényteni szójegyzékéből id. V. Borza, DR. V, 561. A r.-ba m., kevésbé valószínűen n. közvetítéssel kerülhetett.

salitru 'nitrum, sal nitri, s a l é t r o m' (460, vö. *salitru*, *ŧalitru*, Lex. Bud. 605). Ősncái *ŧletrum* adata (Voc., DR. V, 561, Econ. 84), a Bãnsãgi Névtelességnél olvasható *ŧhalitru* (Drãganu, DR. IV, 157), valamint a nyj. *ŧilitrã* 'sörét' (Barbul 53), kétségtelenül a m. *salëtrum* átvétele; a szókezdő ŧ > s változás (vö. *saletrã*, Molnar, Wb. 108, *sarëtr*, Ősncái, i. h.) tudatos visszalatinosításra vall.

scumpie 1. 'liliãc, malin, Daphnis'; *2. '(ce de timãri) Rhus coriaria, Szkompia fa, das Gãrberbaum' (475), vö. *scumpie* 1. 'i. e. boroslanu, melinu, etc. V. Srinte',

2. 'de arghisitu pei: *Rhus coriaria*, Linn. *Sz k o m p i a*, vagy *s z k u m p i a f a*: der Gärberbaum, Färberbaum, Essigbaum, Sumach' (Lex. Bud. 625). Mindkét jelentést megtaláljuk már Benkónél is: *Syringa vulgaris* — Borostyán-fa, Boroszlán-fa — *Szkumpine*, Málin rosu, Boroszlán (Coteanu-kiadás, 7—9. sz.), *Rhus cotinus* — *Szkumpia* — *Szkumpie* (i. h. 168. sz.). Mindezen adatok ismeretében kétségtelen, hogy a *scumpie* szónak van egy közromán, 'Rhus coriaria' jelentése (Pantú 273), e mellett azonban Erdélyben élt — legalább is a XVIII. sz. végén — 'orgona (*Syringa* vulg.)' jelentéssel is. Pantú, i. h. szerint az Aranyosvidéken a. m. 'Syringa Josikaea'. Amint már Tiktin 1397 jelezte, átadó nyelvként a m. *szkumpia*, *szkompia* is figyelembe veendő, bár Alexics a m. szót r. eredetűnek vélte (Nyr. XVII, 468; Blédy Infl. nem említi). A m. és r. szó valószínűleg végeredményben szláv eredetű, vö. lengyel *skopie*, cseh *škumpna* 'Rhus cotinus' (Cihac II, 334).

shátra 'tentorium' (484, vö. Lex. Bud. 611, 636). A délkelet európai nyelvekben igen elterjedt szó; Tiktin 1371 elsősorban szláv megfelelőkre utal (egyh. ószl. *šator*, bolg. *šatŕ*, szerb *šator*, stb., vö. DEnc. 1246). Tamás, Ug. 27 azonban határozottan magyar közvetítést tételez fel. A m. szó eredetéről: SzófSz. 267.

***sheorbutu**(l) 'Scharbock' (484, vö. Lex. Bud. 621) végeredményben a n. *Skorbut* alakból származik, de talán m. közvetítéssel.

***sheica** 'sajka' (484, vö. Lex. Bud. 630). Általában a bolgárból vagy a szerb-ből származtatják (Tiktin 1353—4), Erdélyben lehet azonban a m.-ból is, vö. Moldován, Af. 97.

***shepelefe** = *shifcavefc* (484, vö. *șepelescu* 'pelyegni, selypegni, sziszegni' Lex. Bud. 632). Lehet, hogy egyszerűen hangutánzó szó (ld. alább *shioe/c* 'sóhaj-tani'), de esetleg a m. *selyp*, *selypeg* átvétele.

***shioefe** 'sóhaj-tani' (485, vö. Lex. Bud. 645). Talán szintén hangutánzó szó, de valószínűbb, hogy a m. *sóhaj*t nyomán keletkezett. Egy XVIII. sz.-végi erdélyi vers (Carmina Valachica Horae et Kloskae) „De aceste șoiesc și plâng” kifejezésével kapcsolatban már D. Prodan a m. *sóhaj*t igéből származtatta (AAF. VI, 21).

shofrán 'crocus' (487, vö. Lex. Bud. 654): a r.-ban szláv eredetűnek szokták mondani (Cihac II, 383, Tiktin 1454; Lumtzer—Melich, DOL. 229 utal a szlovák *šofram*, *šofran* alakra), de lehet, hogy m. közvetítéssel került a r.-ba éppen úgy, mint pl. a lengyelbe (Brückner 539). Már Benkónél: *Crocus sativus* — Sáfrány — *Sofrán* (Coteanu-kiadás, 29). Vö. még Tagliavini Lex. Mars. 130, N. Drăganu, DR. VII, 217.

shontorog 'claudicans' (487, vö. Lex. Bud. 655, 'sánta, sántikáló' érteleme-zéssel). Tiktin 1458 a m. nyj.-i *cșontorag* 'verstümmelt' szóra utalt, de ez talán a r.-ból (Blédy, Infl. 37, további utalásokkal). Mintha a Lex. Bud. a *sánta* 'hinkend' szóval rokonította volna.

***shtráf** = várga (488, 576, *vaersta* a.), vö. *ștrafu* 'linea, virga, taenia, vessző, s t r á f, der Streif, Strich' (Lex. Bud. 674). Borcia, Jb. X, 212 közvetlenül n. eredetűnek tartotta, de valószínűbb, hogy m. közvetítéssel került a r.-ba. Vö. *ștraf*, *ștraef*, GN. II, 210, MZ., DJ.

***shuma**, ért. n. (489), vö. *șumă*, *șumă* 'summa, s u m a [!], die Summe' (Lex. Bud. 685). A magyarországi latinságból vagy egyenesen a m.-ból? Adatok a protestáns kor óta, vö. Tamás, Fog. 114, MNy. XXIX, 34.

shúnca 'perna' (489). Elvileg egyaránt tekinthető a n. nyj.-i *Schunke*, a m. *șonka*, *sunka* és a szerb *šunka* átvételének (Cihac II, 397). A Lex. Bud. *șuncă* változatban közli (655, vö. Alexics, Nyr. XVII, 60, ugyanez járatos

a Partiumban, DJ., MZ.); valószínű, hogy szótárunk adata is a m.-ból. Mándrescu, Infl. germ. 92 szerint közvetlenül a n.-ból; Cihac II, 307 szláv eredetűnek tartotta.

strutz *st[r]uthio-camelus' (512, vö. *strutiū*, Lex. Bud. 682), vö. m. *strucc* 'Strauss'. A r. szó szókezdő *s*-je (a várható *š*- helyett) magyarázatra szorul. **suffáiu**, **suffaeiu*, **suffiuu* 'Kornkasten, Getreidekasten, Ízúljék' (518, vö. Lex. Bud. 689) talán a m. *szűszék* 'gabona v. lisztartó láda' átvétele, bár a szó vég fejlődése homályos (talán elvonás a többesszámnak érzett m. alakból). A m. szó minden valószínűség szerint a szláv nyelvekből, pl. szlovák *susek*-ből (Melich J. Nyr. XXXI, 102, SzófSz. 296). A Predetici közölte *susiac* 'Kornkasten' (I, 955) lehet a m. nyelvjárási *szuszák* átvétele, de talán közvetlenül délszláv eredetű, vö. *sisiak*, *sosiak* 'Haferkiste' (Weigand, Jb. VII, 131, valamint Tiktin 1436, Cihac II, 327). A r. szót a m.-ból származtatta DEnc. 1240.

tácfe (tacŕe) 'taxa', szárm. *tacŕhula* (tácŕulá?) 'tacsula' (!) (520, vö. *tacsá*, de *tácŕulá*, Lex. Bud. 693)¹⁵¹ < m. *taksa* (MNY. XXIX, 35), Bobb és Vaida L. nyelvből ismeri Pascu, Ist. lit. rom. XVIII/3, 48 (Vaidánál van azonban már *tacsá* is, i. h.). A mai népnyelvben is *takŕe* (UJ.), itt-ott azonban *tapŕá*, pl. Remetemezőn (Barbul J.) és Magyar-nemegyén (KB.).

tenchiu 'cucuruz' (529, vö. Lex. Bud. 702). Két m. etymonja is van, de mindkettő kétes. Alexics Nyr. XVII, 67 szerint a m. *tengeri* szóból származik (vö. Tiktin 1577, DEnc. 1289), viszont G. Pascu, aki 'alac, caplagea, triticum spelta' értelemben idézi (honnan?), a m. *tönköly* < n. *Tunkel, Tenkel, Dunkel, Dinkel, Dintel* átvételének tartja, vö. Revista Critică VII, 66 (elfogadja Drăganu, DR. VII, 202). Pamfile Agricult. 68 *tenchiu* adata mindenesetre tévedésen alapul. Annyi bizonyos, hogy a vegyes magyar-román lakosságú vidékeken (pl. a Szilágy-ságban) a kétnyelvű románok ma is érezni vélik az etymologiai összefüggést *tenchiu* és *tengeri* között (Molnar Z. közlése). Ld. még *tenghere*, 163. I.

***térpentin** 'terpentinolaj' (529, vö. Lex. Bud. 705); hangalakja szerint lehetne m. vagy n. eredetű, de a hangsúly magyar közvetítésre vall (vö. m. *terpentin* ~ *Terpentin*).

***tilinga** 'fűzfa hejából való sip' (530, vö. *tilinca* Lex. Bud. 709). Megfelel a m. *tilinkó, tilinka* (pl. Bariŕiu, Dicŕ. ung.-rom. 569) szónak; amint a románban akad *titilincă* (Viciu, Ung. VII, 47, ld. még Tiktin 1574), úgy a m. is van *titilinka* (SzófSz. 310), de a két szó összefüggése homályos. Lehet, hogy mindkét esetben hangutánzó szóval van dolgunk. Cihac II, 533, Alexics, Nyr. XVII, 67 a m.-ból származtatja; Blédy, Infl. nem említi. Egészen hibásan magyarázta Creŕu (lat. *fistula* > „aferesatul *telincă* ~ *tilincă*“, *Mard. Coz. Glosar* 323).¹⁵²

***tron**, ***tronuŕh** ért. n. (539), vö. *tronu* 'Thronus, Királyiszék, der Thron' (Lex. Bud. 724). A *tronuŕh* alakv. kétségtelenül a magyarországi latinságra vall, természetesen figyelembe veendő azonban a m. *tronus* is (SzófSz. 319). A *tron* alakv. valószínűleg német eredetű; a m. *trón* alakv.-ra adatok csak 1827 óta (SzófSz., i. h.).

¹⁵¹ A Lex. Bud. szerkesztői — humoros félreértéssel — a *tácŕulá* származékot a *păŕŕhiulă* szóval vették azonos jelentésűnek; e szerint szavunk 'táska, bőrtarisnya' jelentéssel bírna. Klein értelmezése azonban ennek a feltevésnek ellentmond: amint láttuk, nála *tacŕhula* 'tacsula', viszont *tacŕhula* a. m. 'Pascocolus' (526).

¹⁵² Minden szótár a *tilincă* szót csak hangszerként ismeri, pedig használatos, vagy legalább is az volt, a faoltás terminológiájában is. Šineai szerint „cam de la mijlocul Râmului . . . se trage o *Tilincuŕă* cu un Mugar“ (Iŕcon., 133). Ennek származéka az ugyancsak itt előforduló *ŕntilinci* ige 'greffer' értelemben, vö. DAcr. I/2, 802.

zablau (zablău v. zăblău?) = cotaeng, copilandru, vagyis 'serdülő fiú' (560, vö. *zăblău*, Lex. Bud. 766). Tiktin 1785 ismeretlen eredetűnek jelzi a *zablău* '(erwachsener) Bursche' szót éppen úgy, mint a *zăblău* 'grosser Hund, Rüde' („offenb. dass. Wort wie *zablău*“) főnevet, amely Bukovinában járatos (Damé IV, 237). DEnc. 1453 az első szót a m. *zabáló* 'Fresser' átvételének tartja, ami a *zăblău* 'grosser Hund' jelentéssel sem áll ellentétben; csupán azt kell feltételeznünk, hogy a m. *zabáló* eredetileg 'Fresser, nagyevő' jelentéssel került át a r.-ba is, s ebből az alapjelentésből fejlődött 1. 'kamasz', 2. 'nagy kutya' jelentése. Ha a Lex. Bud. és Pontbr. 790 adatának hinni lehet, a *zablău* ~ *zăblău* kettősség nem felel meg pontosan e kétféle jelentésnek, amennyiben *zăblău* bírhat 'kamasz' jelentéssel is.¹⁵³

zăfe 'pegma' (562), vö. *zascu* 1. 'pegma, suggestus, egy magosabb fa alkotmány', 2. 'cubile vinariorum, a s z o k f a, a s z o k g e r e n d a . . .' (Lex. Bud. 768). Cihac II, 439 s már előbb Pontbr. 792 szerint a m. *ászok* (*ászok*-ot) 'temo, pertica, publica, palus' (PPB. 1801) átvétele; ebben az esetben az *ászok*-féle alakokból kell kiindulnunk. Az ismeretlen eredetű m. szóról: EtSz. I, 162–3, SzófSz. 11.

4. Összefoglalás.

Ha most, a magyar elemek e három csoportjának áttekintése után azt kérdezzük, melyik nyelvjárásból merítette Klein és Molnar szótárának magyar jövevényszavait, e kérdésre csak igen óvatosan fogalmazott feleletet adhatunk.

Annyi az elmondottak alapján is kétségtelen, hogy szótárunk **n e m e g y e t l e n** román vidék nyelvjárással magyar elemeit tükrözi: adatárunk segítségével ugyanis feltétlen bizonyossággal megállapítható, hogy olyan nyelvjárást, ahol egyazon időben és egyazon területen megvan pl. *astăluș* (Délerdély), *foieș* (móc vidék), *altan* (B.-Sz.-Sztm.), *urămi* (Hátszeg) és *hadă* (északi és északnyugati nyelvjárások) a román nyelvtörténetnek egyetlen korában s a román nyelvterület egyetlen táján sem ismerünk. Minden jel arra mutat ugyan, hogy a XVIII. században az erdélyi román nyelvjárásokban sokkal több magyar elem volt, mint manapság s hogy a mai állapot csak halvány tükörképe a régi gazdagságnak, azonban még ha fel is tesszük, hogy Kleinék korában pl. Középerdélyben, Balázsfalva körül jóval több magyar jövevényszó élt, mint napjainkban, akkor sem hihető, hogy mindeme jövevényszavak maguknak a szerzőknek nyelvhasználatából származtak, sőt talán éppen Cód község román nyelvjáráásából, amely mindkettejük anyanyelvét képezte. Szótárunk tehát a magyar elemek szempontjából éppen úgy, mint általában szókincse forrásait illetőleg, **n e m e g y e t l e n** román nyelvjárással feljegyzése, hanem több nyelvjárással tudatos keverése, valóságos „mixtum compositum“ — mint később végleges

¹⁵³ Nem tartozik ide az ismeretlen eredetű *zăblău* 'Tuch aus Sackleinwand, Sack-, Zelttuch, Plane' (Tiktin 1785), 'étoffe grossière, baline, tapis, couverture, bâche' (Damé IV, 237). LM. szerint is *zablău* 1. 'carbasus, velum', 2. 'adolescens, juvenis' „pentru celle doue sensuri disparate paru a fi doue radici diverse, déro amandoue barbare“ (Gl. 579). Csúpan az érdekesség kedvéért említjük meg, hogy *zabalău* 'Gebiss des Zaums' (Tiktin 1784) Sz.-ben *zabalău* alakban járatos (MZ.), talán ugyancsak a m. *zabáló* hatására.

formája, a „Lexicon Budense“ — amennyiben Erdélynek jóformán valamennyi vidékéről kölesönöz egy vagy más elemet, a szerzők nyelvi tapasztalatai és feljegyzései szerint. Ezért tehát túlzás nélkül mondhatjuk, hogy Klein műve az erdélyi románság első összefoglaló tájszótára, mely számtalan olyan elemet tartalmaz, amely az írott nyelvben semmilyen korban sem szerepelt, hanem csupán valamely vidék vagy község beszélt nyelvjárásban élte a maga külön, a köznyelvi fejlődéstől többé-kevésbé elszigetelt életét.

Összefoglaló tájszótárnak neveztem Klein művét, megkülönböztetésül az előbbi szótári munkálatoktól, így pl. a Bánsági Névtelen kézirat szótárától. Ha ugyanis ezen utóbbinak magyar elemeit vizsgáljuk, arra a megállapításra jutunk, hogy azok többé-kevésbé mind bánsági jellegűek, illetve a Bánságon kívül legfeljebb a szomszédos területekről származnak. Hiába keresnénk azonban itt szilágysági vagy máramarosi elemeket; ilyeneket a Bánsági Névtelen vagy nem ismert, vagy ha ismert is, aligha jegyzett fel. Klein esetében másként áll a helyzet: ő ugyanis munkatársával, Molnarral együtt kifejezetten arra törekedett, hogy nemcsak egyetlen vidék, hanem egész Erdély románságának szótárát alkossa meg, sőt ezen túlmenően — amint később látni fogjuk — itt-ott tekintettel volt a Kárpátokon túli nyelvhasználatra is.¹⁵⁴

Mielőtt azonban Klein és Molnar magyar elemeit származásuk szerint próbálnók rétegekre bontani, le kell szögeznünk egy igen fontos módszertani elvet. Az efféle provenienciakutatás, bármily teljes adatgyűjtésre is törekedne valaki — ami ezúttal, amint az előszóban kifejtettem, célom sem volt — kevéssé tudná az adatok legnagyobb részének származási területét közelebbről meghatározni, egyszerűen azért, mert az igen nagy területen használatos szavak, továbbá azok, amelyek több, esetleg egymással össze nem függő területen azonos alakban fordulnak elő, kérdésünk megoldása szempontjából közömbösek, irrelevánsak. Ezen elv értelmében nemcsak a köznyelvbe átkerült magyar jövevényszavakat kell figyelmen kívül hagynunk, hanem még az olyanokat is, amelyek — mint pl. *alaş* — a Kárpátok vonaláig mindenütt használatosak. Minél kisebb területen járatos viszont ma egy magyar jövevényszó, amely már Kleinnél is megvan, annál könnyebben tudjuk meghatározni annak valószínű provenienciáját, bár természetesen, hogy egyes magyar jövevényszavak elterjedési körének a XVIII. század óta beállott s fentebb már említett zsugorodását feltétlenül figyelembe kell vennünk.

¹⁵⁴ E célkitűzés, amely a román nép kulturális egységének jegyében fogant, Klein korában már nem elszigetelt próbálkozás, amint első látásra gondolhatnók. Budai (-Deleanu) már egyenesen arra törekedett, hogy az „egész nép“ által (de tot neamul) ismert szavakból alkossa meg a román „tudományos köznyelvet“ (*Şi limbă de obşte pentru învăţături*) s mélyen fájlalta, hogy nem ismeri a havaselvi nyelvszokást: „Despre provincia celor din Țara Românească nu pot să zic nimica, căci nu am avut prilejul, a cunoaşte mai de aproape dialectul muntenesc.“ Vö. I. Sân-Giorgiu, *Lexiconul românesc-nemţesc al lui Ion Budai-Deleanu*. RFR. 1944, febr. 407 k. A naszdói származású, de Moldvában élő A. A. Predeticinck az erdélyi és moldvai nyelvszokást egyeztető törekvéseiről ld. L. Gáldi, *L'influence de la lexicographie hongroise sur la lexicographie roumaine*. Revue des Etudes Hongr. 1933.

Ezen kérdés megoldása mellett azonban fel kell vetnünk egy másodikat is, és azt kell kérdeznünk, mely elemek voltak használatosak Klein s a j á t nyelvjárásában. E kérdésre az író egyéb munkái, így történeti és egyházi művei, sajnos, alig felelnek: nyelvük konvencionális, kissé elvont s már tárgyuknál fogva sem tartalmazhatja a konkrét jelentésű szavaknak oly bőséget, mint egy hatalmas arányú betűrendes szótár, amely szükségszerűen enciklopédikus jellegű s mintegy az élet, helyesebben egy egyéni életszemlélet keresztmetszetét adja. Sajnos, a mai nyelvállapotból merített szóföldrajzi tények sem nyújtanak komoly támogatást. Szeben m. ugyanis ma távolról sem a magyar jövevényszavaknak olyan tipikus beáradási területe, mint a Partium, Máramaros, vagy akár Hunyad megye, s a helyzet lényegében véve a XVIII. században sem lehetett más. A magyar jövevényszavak elterjedésének efféle periférikus területein nyilvánvalóan elsősorban a legközönségesebb magyar elemek éltek, tehát éppen azok, amelyeket nagy elterjedésük folytán fentebb irrelevánsoknak nevezünk.¹⁵⁵ Ilyen körülmények között legfeljebb részletes néhány szebenmegyei, sőt pontosabban códvidéki gyűjtéstől várhatnánk némi eredményt, bár előre is valószínű, hogy ott, akárcsak a küküllőmenti szász vidéken, ma már aránylag nem sok magyar elemet találnánk. Mindenesetre helyesebb azt mondanunk, hogy Klein saját vidéke nyelvéből vehette mindazon elemeket, amelyek ott ma is járatosak, s talán egyeseket azok közül, amelyek ma is még nagy elterjedést mutatnak s a XVIII—XIX. század fordulóján Délerdélyben szintén használatosak lehettek.

Szerencsére azonban ezen anyanyelvi problémának, Klein kifejezetten szebenvidéki örökségének nincs is szótárunk szempontjából döntő jelentősége. Klein élete folyamán kevés időt töltött szülőföldjén, viszont elég sokat utazott, számos vidék románjaival érintkezett s már maga Balázsfalva, az unitusok szellemi központja, kitűnő alkalmat nyújtott neki több erdélyi

¹⁵⁵ E tétel igazolásául elég hivatkoznom a Márton Gy. összeállította adatokra. Csak az A és B-kezdetű szavakat véve figyelembe, azt látjuk, hogy Arad m.-ben — még az ALR. magyar szempontból erősen hiányos gyűjtése alapján is — él *ablak*, *abrosz*, *állás*, *baj*, *barnás* és *bolond* szavaink valamely átvett alakja, Biharban megvannak *ablak*, *ágyékos*, *állás*, *aranyér*, *asztalos*, *bádog*, *baj*, *barnás*, *bolond*, *borzos*, *bölcső*, *bunkó* és *bütyök* megfelelője, Szeben m.-ben viszont csupán *állás* és *bolond* szavunk átvételét jegyezték fel. Szótárunkban megvan *abrosz*, *állás*, *asztalos*, *baj*, *barnás*, *bolond*, *borzos* román megfelelője; ha az ALR. felvételét teljesen pontosnak vennék és az utóbbi 200 év nyelvállapotát kizárólag ennek alapján képzelnék el, azt kellene mondanunk, hogy Klein csak az *alaş* és *boland* szavakat merítette saját vidéke nyelvéből s a többit más vidékekről szedte össze. Ez azonban túlzott pozitívizmust jelentene s oly bizalmat az ALR. gyűjtésében, amelyet ez az egyébként kétségteletlenül úttörő munka nem minden tekintetben indokol: legalább is *astăluş*, *bai*, *batăr* stb. használatosak lehettek a XVIII. század szebenkörnyéki nyelvében, sőt talán élnek ott ma is.

Hasonló, de valamivel realisabb eredményre jutunk, ha D. Şandru és F. Brînzeu igen gazdag szebenmegyei, zsinnai gyűjtését vizsgáljuk meg (GS. V—VI). Ennek szótárunkban is meglévő magyar elemei a következők: *amăruî*, *baş*, *bărcă*, *barna*, *băscăruî*, *batăr*, *beteng*, *betezi*, *bitanc*, *boldă*, *bugla*, *burdului*, *căpănu*, *colăş*, *copârşeu*, *creşar*, *dărab*, *dotă*, *făgădaş* (GS. V, 347), *făgădău*, *fuînă* (?), *foiaş'iu*, *fructuţu* (?), *gazdă*, *g'iuş'ig*, *hărădău*, *haznă*, *hăba*, *hinteu*, *hărădu*, *hoher'*, *încelui*, *işcoală*, *jeler*, *keşci*, *kindeu*, *lămpaş*, *lepedeu*, *minteni*, *-aş*, *modru*, *ocoş*, *pălan*, *pinfăluş*, *pipă*, *pleu* (?), *răguţă*, *sfeanş*, *sudui*, *teacăru*, *teacăruî*, *k'ituluşu*, *tolcer'*, *ţundă*, *yigan*, *z'iler*, *z'olşu*, vö. GS. VI, 232 kk. és V, 325.

nyelvjárás vagy legalább is többféle jellegzetes nyelvjárási elem megismerésére. Határozott meggyőződésünk ugyanis, hogy ama „mixtum compositum“ eleven mintáját, amelyet szótárunkban felfedeztünk, éppen Balázsfalva, e nyelvi mikrokozmosz nyújtotta minden erdélyi vidékről s különösen az északi és nyugati részekről összesereglett növendékeivel és papjaival. Klein szótára tehát nem egyéb, mint egy jó megfigyelőképességgel megáldott balázsfalvi pap nyelvi tapasztalatainak jellegzetes tükörképe.

Mely rétegekből áll vajjon Kleinnak magyar eredetű szókészlete? A fentebb irrelevánsnak nevezett közromán, illetve legalább Erdélyben nagy elterjedési körrel bíró szavaktól eltekintve, kétségtelenül megfigyelhető nála egy délerdélyi jellegű réteg, amely a sajátosan szebenmegyei elemeknek természetes környezetét alkotja. Ennek a rétegnek „vezérkövületei“ közé kell soroznunk a *hului* igét, amelynek hazája Hunyad s a tőle nyugatra fekvő vidék, a *cărăzui* igét, amelyre szintén Hunyadból van feljegyezve, valamint a *dricală* alakot, amellyel szemben északra és nyugatra jól elkülönülő más változatok állanak, továbbá ebbe az övbe számítható a fentebb már említett *astăluș*, *bolînd* és talán a *felelat* szónak 'protectio' jelentése, amely a szász nyelvjárásokban is nyomot hagyott. E déli rétegnek magva Hunyad; valószínűleg innen merítette Klein az *uiagă* alakot is.¹⁵⁶

Klein magyar elemeire sokkal jellemzőbb azonban egy másik, partiumi és részben északerdélyi réteg. Ennek földrajzi elterjedését körülbelül a *copós* szó területe adja meg; a zóna magvát tehát Bihar és Szilágy megyék képezik, s ezekre támaszkodva tovább Szolnok-Doboka, Máramaros, Szatmár, sőt egyes esetekben Kolozs és Beszterce-Naszód is.¹⁵⁷ Dél felé is vannak e tájnak nyulványai: amint pl. *ciont* igazolja, egyes nyugati és északi jellegű szavak elterjedési köre a móc vidéken át lenyúlhat egészen Hunyadig. A központi mag mindenesetre nyugati részekre keresendő. E réteg jellegzetes szavai *abros*, *altan*, *bárnaciu*, *bîschie*, *börzoș*, *căpălu*, *cighir*, *hadă*, *hiriu*, *ipen*, *ipuleat* (általában 'épület' jelentéssel s nem 'melléképület', mint Erdély néhány pontján), *ipuluesc*, *parip*, stb. Egy-egy idetartozó szó, mint pl. *mărădui* és *mărăstui* származhat a móc vidékről, de a réteg magvát mégis elsősorban Szilágy megye szavai alkotják, köztük olyanok, mint pl. *ipuluesc*, amelyre csak a Szilágyságból van adatunk. Ez a réteg annyira feltűnő Klein szóhasználatában, hogy mindazon szavak közül, amelyekre szilágysági adatunk van, délerdélyi viszont nincs, sokat feltétlenül ezekről az északnyugati részekről kell származtatnunk.

Hogyan került Klein közeli kapcsolatba éppen ezzel a szilágysági—bihari típusú románsággal? Gondolhatunk ugyan ismét Balázsfalva közvetítő szerepére, hiszen — már csak az unió elterjedése miatt is — valószínű, hogy a balázsfalvi iskolák növendékeinek javarésze Északerdélyből és a Partiumból származott. Nem lehet azonban figyelmen kívül hagynunk

¹⁵⁶ Lehetséges azonban, hogy *H.* szerepe azért domborodik ennyire ki, mert az ottani nyelvallapotot jobban ismerjük, mint a szebenmegyeit.

¹⁵⁷ Sajnos, Kolozs- és Szolnok-Doboka m. nyelvéről alig voltak adataim, Szatmárból is aránylag kevés.

egy más magyarázó szempontot sem, hiszen tudjuk, hogy éppen annak a Maior Gergelynek kedvenc tanítványa volt, aki — Cipariu szerint — maga is szótárírási tervekkel foglalkozott. Maior pedig Tasnádszarvadról származott, tehát nyilvánvalóan gyermekkorától beszélte azt a szilágy megyei román nyelvjárást, amelyet később az 1773-i vizitációs körút alkalmával — amikor Klein a püspök kísérője volt — szótárírónk maga is megismert. Kleinnak tehát bőven lehettek szilágyi nyelvi emlékei, sőt az sem lehetetlen, hogy szótára írásánál felhasználta a Maior gyűjtötte, valószínűleg erősen nyelvjárási színezetű anyagot is. Mivel Klein Északerdélyben, mint ismeretes, térítői tevékenységet is fejtett ki, természetesnek kell tartanunk, hogy a köznéppel sokat érintkezett (vö. I. Ghergariu, *Contribuții la biografia lui S. Micu—Klein*. Societatea de Măine II (1925), 197, továbbá vö. Cultura Creștină VIII, 196; Z. Păclișanu, Libertatea II [1934], 233).

Még csak azt kell megemlítenünk, hogy — ellentétben Bobb és más balázsfalvi szerzők nyelvhasználatával¹⁵⁸ — Klein gondosan került az erősen magyaros színezetű latin szavakat: az egyetlen *titulúshu* alakon kívül, amely mellé azonban odaírta már a *titul* változatot is, egyetlen más *-uš-ra* vagy *-um-ra* végződő alak sem csúszott ki tolla alól. E tudatos nyelvtisztító törekvés, amely zsembekerült a magyarországi latin művelődés hagyományaival, az „Elementa“ szellemében fogamzott meg.¹⁵⁹

Klein munkatársa, a tényleges nyelvállapotot jobban tisztelő Molnar nem volt ilyen óvatos. Számos olyan alakot írt be, mint *penitziush*, *pashush*, *vicaresh*, *noldresh*, viszont az *-um*, *-om* végződésre nála sem akad példa. E tartózkodás szintén jelzi az elkövetkezendő nyelvtisztítási korszakot, de szerencsére a nép nyelvében használatos magyar szavakra nem igen terjedt ki.

Természetesen Molnar bejegyzéseiben is találunk egy jellegzetesen délerdélyi réteget: ebbe tartozik *haräng*, a csak Hátszeg környékén élő *urämi*, valamint *covaciu*, *moajer*, *pleu* (a német közvetítésre valló *plef* mellett), stb. Ebbe az alaprétegbe ágyazódik bele a többi: egy bányai ág, amelynek Kleinnál alig van nyoma, de amelyet itt, a Temesvárról Szebenbe költözött Molnarnál *chinez* 'bíró' és *chimintui* világosan képvisel, egy nyugati hullám, amelynek legjellegzetesebb tagja a csak Szilágy-ságból ismert *felie* 'rokonság' értelemben, valamint az erősen nyugati *hid'ed'e*, *n'äcräväläu*, *vädäslui*, *vindic*, stb., s végül egy még határozottabban

¹⁵⁸ Ld. Gáldi L.: Az erdélyi román nyelvújítás. Budapest, 1943, 51.

¹⁵⁹ Ezen óvatosság annál feltűnőbb, mert egyébként maga Klein sem tudott egészen megszabadulni kora erdélyi nyelvszokásaitól. Egyháztörténetében hemzsegnek az olyan alakok, mint *prepozitúš* (Ist. Rom. IV, 258, helyesen *preconsistorialeși* (255), *capitulariși* (236), *orighinaleșiü* (253), stb. vö. még fentebb, Ht. 19; s megvannak ugyanott a *decretum* (280), *coleghium* (262), *seminarium* (263), *exilium* (274) típusú magyarországi latinizmusok is. Talán nem tévedünk, ha a magyarországi latinság jellegzetes *-uš* (-*oš*), *-um* (-*om*) végződéseinek kiküszöbölését Iorgovici időközben megjelent nyelvtisztító munkájának tulajdonítjuk (vö. Gáldi L., i. m. 36 kk.). Hasonló tudatos mozzanat volt Klein munkájában az is, hogy nem szótározta az Erdélyben igen közönséges *nemeș* szót és származékait (vö. azonban Lex. Bud. 432), sőt kihagyta ennek ellentétét, a *iobag*-ot is.

kidomborodó hatás, amely Molnar szókinsését a móc vidékéhez csatolja. Tipikusan móc típusú szavak Molnarnál *chiffug*, a csak egy-két móc helységből ismert *foieş*, *legău* (az északabbra járatos *logău* helyett), *palhă*, *pinzărie*, *târşăgi*, sőt móc közvetítéssel juthattak el hozzá az olyan szavak is, mint *bitang* (eredeti jelentéssel!), *a se ocoşi*, *salău*, *a teujeri*, *teujer* (az utóbbi jöhet azonban Hunyadból is), stb. Ugyancsak a móc vidékre utal — a mai adatok szerint — *mănoş*, itt azonban nyilván egy olyan kifejezéssel van dolgunk, amely hajdan jóval nagyobb területen élt s ma csupán e régies színezetű nyelvszigeten őrződött meg. Végül természetesen figyelemreméltók a nyugati bányavidéknek m. szakkifejezései is (pl. *părăclău*), amelyeket szintén mind Molnar jegyzett be szótárunkba (ld. még 197—8).

Molnar móc benyomásait szintén könnyű életrajzilag valószínűsíteni. Tóth Zoltán legújabb kutatásai bebizonyították, hogy Molnar az enyedi ref. kollégiumban tanult (17. l.), tehát már kora ifjúságában elég közel került az Erdélyi Érchegeységhez. Lehet, sőt nagyon valószínű, hogy már Enyeden voltak a móc vidékről származó iskolatársai, s azt sem tarthatjuk kizártnak, hogy a mohó tudásvágygal megáldott ifjú maga is tett rövidebb-hosszabb kirándulásokat az Enyedtől nyugatra eső hegyekbe. Ottani megfigyelései révén akaratlanul is Opitz Márton nyomába lépett, aki a XVII. század első felében mint a gyulafehérvári fejedelmi főiskola tanára került Abrudbánya környékére s érdekes német költeményt írt az ottani románságról. Egyébként 1784-ben, amikor is — mint láttuk — Molnar küldetett ki a Hóra-lázadás lecsillapítása végett, szerzőnk ismét rövid ideig kapcsolatba került a móc vidékkel. Benyomásai maradandók voltak: számos, a móc vidékhez köthető és szótárunkban is meglévő magyar elemet már 1788-ban, a „Sprachlehré“-ben is feljegyzett. S talán az sem véletlen, hogy az egyetlen helynév, amelyet Molnar bejegyzett, éppen a móc vidékre vonatkozik.¹⁴⁰

Ezzel a kitűzött problémát nagyjából meg is oldottuk: szótárunk magyar eredetű román szóanyagát sikerült a szerzők életrajzi körülményeivel megmagyaráznunk. Az e téren megállapítható kettősséget természetesen Klein és Molnar szókinsésének egyéb elemei is mindenben igazolják.

b) Német elemek.

Már az „esetleg magyar eredetű jövevényszavak“ fentebbi csoportjában számos olyan elemet láttunk, amely talán németből is magyarázható. Ezekon kívül azonban szép számmal vannak kétségtelenül német eredetű jövevényszavak is. A ritkábbak többnyire Molnar bejegyzéséről tanúskodnak. Mivel az alábbi elemek jóformán mind tájnyelvi jellegűek, minden további csoportosítást egyelőre feleslegesnek tartunk.

abálda 'depofitarium in telonio' (1), vö. *abalďä* 'horreum, emporium mercium: le rakó hely: die Niederlage der Waaren' (Lex. Bud. 1). Borgia (Jb. X)

¹⁴⁰ Vö. *Carpini'sh* < Tŕere, Tŕeres hely > *Gyértyánfa Erdő, ein Hag Gebüsch item *pagus in Dnio Fisco Abrudbanyenŕi Kerpenyes* (91).

nem közli a német szavak között. DAcR. I, 3 szerint „probabil, prin metateză, din germ. *Ablade*“. Más adatból nem ismeretes; LM. szerint „aprope neaudita in gura poporului, aflandu-se numai in dictionariulu de Bud'a“ (Gl. 3).

bére 'cerevifia' (52, vö. Lex. Bud. 53) < n. *Bier* (esetleg keveredett az *a bea* igével, vö. DAcR. I, 545, Tagliavini, Lex. Mars. 136). Érdekes, hogy a *berarie* 'cerevifiaria taberna, officina' (52) származékra alighanem szótárunk szolgáltatja a legrégebb adatot; DAcR. csak Őscaiból idézi. Ugyancsak első említésnek számít *berariu*, *beraritz* (52).

börta 'párta' (65, vö. Lex. Bud. 63) < n. *Borte* (így szótárunkban, vö. Borceia, Jb. X, 179), *Borten* (Lex. Bud., i. h.). Molnarnál *borta* [!] 'die Borten' (Sprachl. 370). Erdélyi tájszó, ld. DAcR. I, 503, Mándrescu, Infl. germ. 30–31.

burlinc 'majalis, *porcellus, süldő, der Frischling' (73, vö. Lex. Bud. 75) < szász *brelenk*, vö. DAcR. I, 703. Vö. *bruling* „Frischling“, Molnar, Sprachl. 380.

butnériu 'doliarius, viator' (75, vö. *butnariu*, Lex. Bud. 76), valószínűleg a n. *Büttner* átvétele (DAcR. I, 741) s ugyanide vehető *bucnériu* (71) is, bár ezen utóbbi alak esetleg *bugnér* (Őscai, Econ. 171) alakváltozata is lehet, s azzal együtt a m. *bognár* (< n. *Wagner*, EtSz. I, 446) átvételére mutathat.¹ Molnarnál *bucnériu* fordul elő (Sprachl. 396); az északerdélyi *bugnár* változat (KB.) feltétlenül a m.-ból származik.

*cacau ért. n. (76), vö. *cacaou* 'cacao arbor Americana, tsokoládébab fa, der Cacerobaum [!], gall. *cacaotier*' (Lex. Bud. 79) < n., fr. *Cacao*.

cafer 'szarufa' (80, vö. *caferu*, *cafére*, Lex. Bud. 86 s innen LM. Gl. 112; *caferu*, Pontbr. 97) < szász *käfer* (Borceia, Jb. X, 180, Mándrescu, Infl. germ. 32, Dumke, Jb. XX, 100, DAcR. I/2, 23) < lat. *caper* (Tiktin 255, vö. r. *cäprior*, fr. *chevron*). Erdélyi tájszó, talán a móc vidékről (vö. Fráncu—Candrea 98).

caffe 'kávé' (80, vö. Lex. Bud. 85–6) < n. *Kaffee*, a XVIII. sz.-ban általában *Coffee*, a Lex. Bud.-ben kávéfa 'der *C a f f e braum* [!]'. A köznyelvi *cafea* török közvetítéssel került át (DAcR. I/2, 22).

cáhála (cáhalá) * 'telta fornacea, Ofen Ziegel, Kályha'² (80, vö. Lex. Bud. 86) < n. *Kachel*, vö. DAcR. I/2, 24. A *cahlä* alakváltozat a rutén *kahlja* átvétele (Puşcariu, DR. V, 755), a bászai és délerdélyi *calä* (Jb. VIII, 82), viszont a m.-ból (DAcR. II, 30). Mándrescu, Infl. germ. 33 a *cáhalä* és *cahlä* alakokat, Borceia pedig valamennyit közvetlenül a németből származtatta (Jb. X, 180).

*cáftna 'abacus' (94) < n. *Kasten* (DAcR. I/2, 182). Más adatok 1803 óta: *kastenul* ku 3 schubladen, StD. XII, 146 (Szeben). Alakv. *castän*, DAcR., i. h. *castin*, Borceia, Jb. X, 181, *coastän*, Mándrescu, Infl. germ. 35. A szilágysági *kastli* (MZ.) a m. *kaszli* nyomán (MTS. I, 1068).

*cataráma (94, értelmezés nélkül, vö. *cátáramä* 'tsat, die Schnalle' Lex. Bud. 106) talán egy feltételezett szász **Kattenramen* = *Kellenriemen* átvétele, ld. DAcR. I/2, 201. Adatok a XVII. sz. óta (*kétëramé*, An. Ban. 67). — Szárm.: **descataramez* (170–1), **incataramez* (267).

ehima „vide Barbie“ (106, vö. *kime* 46, *barbie* a. és Lex. Bud. 115) talán a n. *Kinn*-ből. Egyelőre csupán ezen három adat áll rendelkezésünkre, (DAcR. I/2, 357); az ALR. *bärbie* 'menton' térképe (I. 34) egyetlen pontról sem ismeri. LM. a 'germen' jelentésű *chimä* szóval azonosítja (Gl. 133).³

¹ Pontbr. 93 a *butnar* alakv.-ot a m. *bodnár* szóval egyeztetette.

² A m. *kályha* régen a m. 'kályhacserép' (SzófSz. 148).

³ Pontbr. 126 szerint *chimä* (χίμα) 'cartilage du nez, — címe, faíte, sommet (unui munte)'

cloamba 'ramus' (120, vö. Lex. Bud. 128) < szász *Klompan?* (DAcR. I/2, 561). Erdélyi tájszó, Şincai is használja (Econ. 136). Ld. még GS. VI, 235 (Zsinna, *Szeb.*), Densusianu, Haţeg 313, *clioambă, croambă*, Costin, Gr. băn.¹ 88. Ha az utóbbi közölte *clioambăni* 'a vibra' ige volna az eredetibb (vö. m. *kalimpál*, szintén hangfestő eredetű), *cloambă* r. elvonás lehetne az igéből s nem lenne szükség a szász etymonra. DENé. 293 etymon nélkül közli.

***clotz** 'klotz', ***clotzáriu** = shindiláriu (121). Az alapszó *clot* '(Holz) klotz' (Borcia, Jb. X, 183). Mint foglalkozásnév csak Molnarnál: un *klozariu* 'ein Schindelmacher' (Sprachl. 397, vö. DAcR. I/2, 573, Mándrescu, Infl. germ. 39).

clúfa 'laqueus, tör' (121), talán itt a szász *kluz* átvétele, másutt pedig a bolgár *kluksa* szóból (DAcR. I/2, 575, adatok Coresi óta, vö. még Mándrescu, Infl. germ. 39). Lehet azonban, hogy a szász szó román eredetű, bár Brenndörfer nem említi.

***cop** = cupa (129, vö. 150, *cúpa* a.) < szász *köp* 'Kanne, ein langes irdenes Gefäß, hölzerner Wasserkanne' (Borcia, Jb. X, 183, Mándrescu, Infl. germ. 40–1). Szebenvidéki szó, úrmérték neve is (Tiktin 410).

córfa 'szatyor, gyékénykosár' (132, vö. Lex. Bud. 139) < szász *k'orf*. (Borcia, Jb. X, 183, Mándrescu, Infl. germ. 40). — Szárm. *corfúta* (i. h.). Dél-erdélyben közönséges, vö. Muntean, Gurariu 131.

***dréve(re), trévele** 'vinacea' (190, vö. *trévele, trévere* 'törköly, die Treber, Trester, Weintrester' Lex. Bud. 723) < n. *Treber*, LM. Gl. 565 (közli a *treve, trevele, trevere* változatokat). Damé IV, 183 szerint *trevere* 'pépin de raisins'.

ferdela 'metreta' (207, vö. 387, **patráriu* a.) < szász *fyrdel*, vö. Tagliavini, Lex. Mars. 136–7, DAcR. II, 98. A Küküllőmentén is járatos *ferdelă* alakban (I. Hurdubeţiu, Prépostfalva). Molnarnál *feardelă* 'das Viertel zum Messen' (Sprachl. 91).⁴

***fiftau** (fistău) 'fistuca, súllyok' (211, vö. Lex. Bud. 219) < n. *Fäustel*, szász *föstel* (1526), *festel* (1538) 'Fausthammer' SSWb. II, 324, ld. DAcR. II, 131. Bányászati műszó: Fráncu—Candrea szerint 'ciocan mai mare pentru spargerea bolfilor' (42, vö. Viciu 97).⁵

flefháriu 'mészáros' (212, 259) < n. *Fleischer*, szász *flēšer*, Borcia, Jb. X, 187, Mándrescu, Infl. germ. 50, DAcR. II, 138. Szebenkörnyéki tájszó, szótárunk szolgáltatja, Molnar, Sprachl. 395 után, a legrégebbi adatot (vö. még *fleşeriu*. Molnar, Wb. 46, *fleşer*, GN. II, 106). — Szárm.: *fleşherefc* 'lanio, are, lanionem ago' *fleşherefc* 'macellarius' (212), *fleşerie* 'măcelărie' (Mándrescu, i. h.).

fraeo 'mulier Saxonica' (215, vö. 465, **sa/foaica* a.) < n. *Frau* DAcR. II, 172. Rendes alakja *frăuă*; így él a Küküllőmelléken is (I. Hurdubeţiu).

glage 'vitrum' (230, vö. *gläge*, 505, *sticla* a., alakv. *gláje*, 231, valamint **ochiu de glaje* 369^a, *ochiu* a., 549, *ueaga* a. és Lex. Bud. 238) < n. *Glas* (DAcR. II, 271, Tagliavini, Lex. Mars. 137). Szótárunkban nyilván csak mint anyagnév s nem 'Flasche, Trinkglas' jelentésben szerepel (ld. ehhez Lex. Bud., i. h., Borcia, Jb. X, 189–190, Mándrescu, Infl. germ. 56). Adatok a XVII. sz. óta; megvan az Elem.-ban (*gláje*, 81) s a XIX. sz. elején közönséges Dél-erdélyben, vö. 1804: *ciasornicu acesta să-i [pui] glaja*, StD. XII, 156 (Nagyszeben, ld. még 1811:

⁴ I. Muntean szerint "feciorii (flăcăii) din saţ, cari voiau să joace cu junii, se împărţiau în 3 ferdele" (Gurariu, 145). Itt tehát e szó bizonyos embercsoportra vonatkozik; a DAcR. nem fordítja helyesen 'quartier'-val.

⁵ A *fistău* < m. *feszítő* származtatás (Treml, MNy. XXVII, 188) jelentéstanilag nem kielégítő; *feszítő* szavunk 'kalapács' értelemben nem ismeretes (EtSz. II, 232, CzF. II, 836).

StD. XII, 228, Fogaras). Az ALRM. II, 383 sz. térképe szerint (sticlă de lampă) *glajă* járatos *H.* keleti részében (102, 833, vö. még *glază* 'üveg', UJ., *glaze* 'sticlă de apă sau de vin', GS. VII. 187, Klopotiva; *glază* de lampa, de vin, GS. VI, 237, Zsinna, Szeb.), továbbá Közép- és Keleteredélyben (ld. még Hodosiu, Népkölt. Balázsf. vid. 82), valamint fent északkeleten (260, 219). Más szóval a *glajă*-terület *niagă* övezetének keleti folytatója. Vö. még *glaze*, Jb. VI, 76 és 327. *Ochiu de glaje* a m. *ablakszem* tükörszava. — Szárm.: *glăjuță* 'sticlută' (Breazu, Pov. 179).

***gofhteana** = shtufa (233, vö. Lex. Bud. 241, 'minera, rudus, segmentum aeris, vulgo stufa: ásvány darab, stufa' értelmezéssel) < n. *Goldstein* (DAcR. II, 289). Nyilván a nyugati bányavidékről, vö. Fráncu—Candrea 42, Viciu 93.

hác 'sarmenta lignorum' (241, vö. Lex. Bud. 251) < n. *Hack*(holz), szász *hak'n* (Borcia, Jb. X, 192, Mándrescu, Infl. germ. 59, DAcR. II, 337). Valószínűleg szintén nyugaterdélyi szó; a m. vidékről közli Fráncu—Candrea 101.

húrifhte 'meretrix, scortum' (249) < n. *Hure* + *-ište*. Más forrásból nem ismeretes. Egy beszercevidéki ráolvasásban: *d'ila toat'e huril'e*, Filimon A., Ethn. XXIV, 355 (a kiadó szerint a. m. „prostituíált nő”). Kérdés, idevehető-e *huriste* 'copil neastámpárat' (Pașca, Gl. dial. 34, Resinár). Valószínűleg egészen más szó: *húriste* 'petit traîneau' (DAcR. II, 421, Szeb.).

jiltz 1. 'tronus, *sella gefstatoria', 2. 'karlízék, *szetzel szék' (569, vö. Lex. Bud. 334, alakv. *jiltz, vö. Lex. Bud. 335) valószínűleg német eredetű, de pontos etymonja vitatott. Borcia a *Sitz* szóra gondol (Jb. X, 192, ld. még Mándrescu, Infl. germ. 63), viszont Tiktin inkább *Sessel* felé hajlik (870), amit Molnar magyar értelmezése is bizonyítani látszik. DAcR. II/2, 19 még óvatosabb: „Din germ. *Sitz*, probabil prin mijlocirea altei limbi (in formele cu *l* pare a se fi amestecat germ. *Sessel*, cf. TDRG. [= Tiktin]). Az *l* valószínűleg járulékhang; az eredetibb alak *jet*, *jit*. Az *s* > *ž* megfeleléshez ld. *joag'ár* < szász *säg* Säge' (Borcia, i. h.). E. a. 1644-ből.

leutra 'scala lateralis ad curum' (324) < n. *Leiler*. Közönségesebb alakváltozata *loitră*, szintén a n.-ből, de a szerb *lojtra* alakon át (Tiktin 922).

lintz 'telae melioris ípecies' (327) < n. *Linz*, vö. *Linzer Zeug* 'linci áru, szövet, stb.' Magyarban is használatos volt régen a *lincercájg* szó 'olcsóbb, vékonyabb szövet' jelentéssel.

***loafhte** 'das Loos' (328, vö. *losce* 'sors, das Loos' Lex. Bud. 358). LM. szerint *losce* 'parte ce cade cuiva in sorti la tragerea sortilor pre una fortuna' (Gl. 353). Ugyancsak ők, némi kétkedéssel, a n. *Loos* szóból származtatták. Tamás L. szóbeli közlése szerint lehetséges, hogy a n. *Loos* r. kicsinyítő képzővel **loască* egyesszámú alakot adott, s ennek szabályos többese *loaste*. Eredetéről egészen hibásan: Cihac II, 175. LM. szerint erdélyi tájszó volt.

***mághiftrát** = tálnáciu, ícaun (338, vö. *magistratu*, olv. *maghi-*, Lex. Bud. 368) < n. *Magistral*, vö. Borcia, Jb. X, 197, Mándrescu, Infl. germ. 66. A szász városok városi tanácsának rendes elnevezése. Adatok a XVIII. sz. vége óta (Borcia, i. h.).

mácer, ***maercán** 'villanus, villicus, major ember' (336, vö. Lex. Bud. 368). < n. *Meier*, vö. Tiktin 938, Borcia, Jb. X, 198, Mándrescu, Infl. germ. 66, Tagliavini, Lex. Mars. 137. — Ugyanezen szócsaládba tartozik még: *máeri*, ***maerishte** 'villa, major, Meyerhof' (336), *maeritzá* 'villana, major alzony' (337). A m. *majorság* szóra emlékeztető, de töve szerint idetartozó ***maer/hág** alakról ld. 143. l.

magherán 'majoranna, amaracum' (338, vö. *măieranu, măgheranu*, Lex. Bud. 367–8) < n. *Majeran* (Tiktin 940), szász *madjărám, mädjorám, medjërám*, stb. (Krauss, Nösn. PflN. 293–4). Ugyanezen típusba tartozik *majeraná*, Gregorian, GS. VII, 159 (Klopotiva), viszont a Benkő közölte *magyorán* alakv. o-ja (Coteanu-kiadás, 375) már n. *Majoran* vagy a m. *majoránna* hangrendjének hatásáról tanúskodik.

milion 'millio' (355, vö. Lex. Bud. 392), valószínűleg itt a n. *Million* átvétele; a régi moldvai nyelvbe (Miron Costin, stb.) lengyel közvetítéssel is juthatott (Tiktin 355).

***mintzmeľhter** (357), értelmezése nincs, de valószínűleg a n. *Münz[en]-meister* és a. m. *pénzverő-m e s t e r* felemás összetétele. Az előtaghoz vö. *mintzház* 'pinzérie, domus monetaria, das Münzhaus' (Lex. Bud. 505). Szótárunkban **pinzarie* szintén Molnar bejegyzéséből származik.

moagar (moagăr) 'macer' (360, vö. Lex. Bud. 398) < n. *mager*. A hangmegfeleléshez ld. *joagăr* < *Ság*, Borcia, Jb. X, 194, Mândrescu, Infl. germ. 65, 68. Rahóról ismeretes 'slab, debil' jelentéssel (Paşca, Gl. dial. 42, vö. még DEnc. 789).

molda 'macra, magis' (361, vö. Lex. Bud. 398, LM. Gl. 383, Pontbr. 446) < n. *Mulde*, vö. Borcia, Jb. X, 199, Mândrescu, Infl. germ. 68, Tiktin 1005.

***moldru** 'Multre' (361). Kétségtelenül összevetendő Molnar következő adatával: *moldè* 'das Malter' (Sprachl. 89, s innen Borcia, Jb. X, 199).

moroantza = **droantza* (362, vö. *moróntă* 'Persicum duracinum, moracium, durántzai, portogó, megvától elnemválló [!] baratzk' Lex. Bud. 400–1, LM. Gl. 386) < szász *Măránz* 'Herbstpfirsich' < (*Po*)*meranz(e)*, Krauss, Nösn. PflN. 463. — Pontbr. 449 a m. *durántzai* átvételének tartotta, de az itt közölt n. etymon sokkal kielégítőbb.

***pácheta** 'Paket' (378^a). Vö. a ma már kissé elavult m. *pakéta* alakkal. A m. és n. szó végső forrása természetesen a fr. *paquet*. Ugyancsak a n.-ből (esetleg a m. *pakk* 'csomag' közvetítésével): *pac*, Gregorian, GS. VII, 149 (Klopotiva).

***páľhteta** 'pastetom, die Pastete' (385^a), valószínűleg a n. *Pastete* (olv. *pašt-*) átvétele, viszont a Lex. Bud.-ben olvasható *paštetu* (487) inkább a m. *pástetom* -om végződésétől megfosztott átvételének látszik. A régi és teljesebb alak: *paštetomuri* (Magyar S. 1785 kör., id. Gáldi AECO. VII, 523). Aligha valószínű, hogy Erdélyben az orosz *paštetu* vagy a lengyel *paszet* átvételét találják, amely alakokra a Kárpátokon túli *paštet* változattal kapcsolatban Tiktin 1129 utalt.

***pátron** ért. n. (387), vö. *patronu* 'patronus, fautor, jóakaró, jótévő, patrónus, der Gönner, Patron' (Lex. Bud. 489). Lehet a megfelelő n. alak átvétele, de az sincs kizárva, hogy a régebbi alak a magyaros végződésű *patronusz* volt s ebből alakították a latinos irány hívei.

pláľhtura 'emplastrum' (400, vö. Lex. Bud. 511): végeredményben a görög ἐμπλαστρον szóból származik, a legvalószínűbb közvetítő azonban ezen alak esetében a n. *Pflaster* (olv. -št-); a szóvég talán a régebbi r. *plastur* (Tiktin 1182) nyomán. A m. *flastrom* a szókezdő p-t nem magyarázza; a *pf* > *p* megfelelést viszont igazolja *Pfund* szebenm. *punt* (GS. VI, 243, Zsinna, s ehhez Borcia, Jb. X, 204, valamint fentebb 177 l.).

plátoľhe 'lorica' (400, vö. Lex. Bud. 512), vö. kfn. *plate, blate* 'Plattenpanzer' (Tiktin 1184), esetleg szláv közvetítéssel, vö. cseh *platy* 'cuirasse' (Cihac II, 262). A szóvég kérdése megoldatlan.

***raitáriu** (räitariu?) 'der Cawalerist, Reuter, Vasos Német' (439, a Lex. Bud. nem közli) < n. *Reiter*. Legrégibb alakja *ráiter* (N. Costin, id. Tiktin 1294) s ebből képzőcserével, vö. *fillér* > *fileariu*, Treml, Dyn. Wortakzent, BL. II, 51. Molnarnál többször *reitáriu* (Sprachl. 63, Wb. 106). A Kárpátokon túra kerülhetett esetleg orosz közvetítéssel is (Sanzewitsch, Jb. II, 208).

***roc** = caput (451) < n. *Rock*, vö. *Borcia*, Jb. X, 205 (példa MolnARBól is), Mándrescu, Infl. germ. 78. Előfordul az erdélyi r. irodalmi nyelvben is; I. Mára (A.) szövege alapján id. Breazu, Pov. 75, 76.

***rosiechina** 'die Rosinne' (452, vö. Lex. Bud. 594). Tipikusan Molnarra valló adat, ld. *rosinkinē*, Sprachl. 94; idetartozik a Benkónél olvasható *resintyne* 'ribes rubrum, veres szőlő' is (Coteanu-kiadás, 119). A szó etymonját a régi szász *Rosyncken* szolgáltatja, vö. *Borcia*, Jb. X, 205. Vö. még **rashitie* (444, 'egres' Lex. Bud. 576, LM. Gl. 491).

***shlic** ('Schlicke') (486, vö. Lex. Bud. 647, értelmezése 'pulveres minerarum, s l i k, der S c h l i c k, Schlamm'). A n. *Schlick*, esetleg a m. *slík* átvétele. Más adatot *Borcia* nem idéz, vö. Jb. X, 209, valamint *Borcia* nyomán Mándrescu, Infl. germ. 83.

***shmáltz** 'lythargirum' (486, alakv. *smeltz*, 461, vö. *şmalţiu*, *smalţiu*, Lex. Bud. 650) < n. *Schmalz*; szárm. [*meltzuit** (385, *oala* a., vö. Lex. Bud., i. h.). Şăineanu, Dict. Univ. 681 nyomán németből származtatja Mándrescu, Infl. germ. 84. Alakpárja a m. közvetítéssel átkerült *jumaltzuit*, vö. A *smeltz* alakv.-hoz vö. a Şăineanu idézte n. *Schmelz(glas)* alakot.

***şmeăg** 'iz, szamat' (486, vö. *şmėgu* 'sapor, gustus' Lex. Bud. 650) < n. (Ge)*schmack*, kfn. *smac*. Tiktin 1445 Barac Halima-jából idézi, de megvan már az Ist. lui Arghir-ban is: Poslujnici aduc bucate — Cu *şmah* bun amestecate (1831. kiadás)⁷, valamint Molnarnál: *Schmackul* reventului, Sprachl. 425.

***şneăp**, **şnep** 'acceia, gallinago rufticola' (486, vö. Lex. Bud. 652) < szász *schneep*, vö. *Borcia*, Jb. X, 209, Tiktin 1448, Mándrescu, Infl. germ. 85 és Pontbr. 685 csupán a köznyelvi *Schnepfe* alakra utalt. A Cihac II, 528 idézte *şnef* változat megvan Bobbnál (II, 321, vö. Göbl. Sztót. 42), s ezt Cihac helyesen származtatta a m.-ból.⁸ Ismét oly kettősséget látunk, mint *funt* és *punt* esetében.

***şhpetzierie** 'apotheca' (488). A régi nyelvben közönséges *şpiterie* alakváltozata, nyilván a n. *Spezerei* alapján (Tiktin 1472). Ugyanide: **şpetziėriu* 'apothecariu' (i. h., vö. [*şpezieriu*, Sprachl. 394).

***şhteămpuri** 'Pochmühle' (487), vö. *ştėmpuri* 'mola metallica, vulgo: mola stampalis: stómp, istómp: die Stampfmühle, Pochmühle, das Pochwerk' (Lex. Bud. 669) < n. *Stampfe*, vö. *Borcia*, Jb. X, 210, Mándrescu, Infl. germ. 89, Pontbr. 697, Tiktin 1489. Bányászati műszó, vö. *şteamp* 'pilug, pocium, maiu', *şteampuri* 'piua în care se macină peatra, Pochwerke (Făncu—Candrea 43).

***şhteănd** = budie (488), vö. *ştėndu* 'oreula, scaphium, vasculum oblongum' (Lex. Bud. 669) < szász *stănd* 'ein kleines lăngliches Holzgefăß' (*Borcia*, Jb. X, 210, Mándrescu, Infl. germ. 89). Első adat Molnarnál: *şhteănd* 'das Butterfaß' (Sprachl. 41).

***şhteărtz** = vapáitz (488, alakv. **stertz*, 505). Ismét bányászati műszó; a mócoknál *şteartş* 'văpaită, lampă pentru bae' (Frăncu—Candrea 43). Ugyanitt

⁶ Az *sm*-kezdetű változatokkal kapcsolatban figyelembe veendő a régi m. *szomalc*, *szmălc* (SzófSz. 344).

⁷ Az újabb kiadásokban a második sor így hangzik: „Cu *gust* bun amestecate“ (vö. pl. Haneş kiadását a „Căminul“ sorozatában, Buc. é. n. 80).

⁸ Helytelen tehát *Borciának* Cihac magyarázatára tett rosszaló megjegyzése (i. h.).

további leírás szerint „în cele desfundate se arde seũ cu feștila de bumbac“. Ez magyarázza meg a n. *Storz* 'Schwanz' szóból való származtatást (Tiktin 1489): a *șteart*-nak e fajtája valóban — Tiktinnel szólva — „gestielte Lampe“.

**shtipuefe* 'megtüdzeni, Bt-ppen' (488, vö. Lex. Bud. 673) < n. *steppen* (Borceia, Jb. X, 211, Mândrescu, Infl. germ. 90). Első adatunk ismét Molnarnál: *Ńhtipuejsk* 'steppen' (Sprachl. 302). Brassóme gyvei példa szerint a mult század végén is élt: Vlădeni-ben "ciorecii făcuți tot din pânură albă sunt *știpuiți* cu haras negru" (Zorca, Vlădeni 78).

**shtiuc* 'darab' (488, vö. Lex. Bud. 673) < n. *Stück*. Igen gyakori *ștuc* változata (Laurianu—Massimu, Gloss. 550, Tiktin 1521), mely a régi szász *stuck* alakon alapul (Borceia, Jb. X, 213, Mândrescu, Infl. germ. 91). Első példánk 1769 óta (StD. X, 16 kk.), vö. még Jb. VIII, 84, 318. A Kárpátokon túl előfordul nemcsak Olténiában, de olykor Havaselve északi részén is (pl. un *știuc* dă pămînt, GN. I, 180, Prahova m.). Ritka alakv. *estuk* (StD. XII, 151, egy szebeni örmény levelében, vö. *eszkrif* = scriu, u. o.).

**shtreâng*, ért. n. (488), *ștrêngu* 'restis, funis, istrang, der Strick, Zugstrick' (Lex. Bud. 677, vö. LM. Gl. 550, Pontbr. 706) < n. *Strang*. Tiktin 1510 szerint „mittelb. deutsch“, de a m. *istrâng*, szókezdő *i*-je miatt nem vehető figyelembe.

**strajăc* (valószínű olvasata: *ștrăžak*, esetleg elhasonulással: *străžak*) 'szalmazsák' (509) < n. *Strohsack*. Közönségesebb alakv. *stružak* (Weigand, Jb. III, 326; Mândrescu, Infl. germ. 80). Az összetétel utótagjára valószínűleg hatott a m. *strózsák* is. A Küküllő mentén: *strižak* (I. Hurdubețiu, Prépostfalva).

**shtrimf* 'harisnya' (488, alakv. **strinf*, 511, vö. Lex. Bud. 679) < n. *Strümpfe* (Borceia, Jb. X, 212, Mândrescu, Infl. germ. 91). A *-p*-végű *ștrimp* változat a szász *ștrimp* alapján (u. o.). Közönségesebb azonban a *ștrimf* változat; első adatok Molnarnál (Sprachl. 368, 407), vö. *ștrimf* Jf, Jb. III, 328 (Bánság), *ștrimf*, Conea, Clopotiva II, 418, *ștrimfi*, Muntean, Gurariu 137, stb. Prépostfalván *ștrimf*, többese *ștrink'* (I. Hurdubețiu). A szilágysági *ștrimfli* (MZ.) valószínűleg a m.-ból származik.

**shtrof* ért. n. (488), de vö. *ștrofu* (cirill átírásban *șrof!*) 'pedépsá' (Lex. Bud. 650). A n. vagy közelebről szász *Straf* átvétele, esetleg — de nem valószínűen — a m. *stróf* (Lumtzer—Melich, DOL. 244) közvetítésével. Magyaros képzésű viszont *ștrofălucescu* (Lex. Bud., i. h., vö. Alexics, Nyr. XVII, 60). Alakv. *ștraf*, *ștraef*, vö. Borceia, Jb. X, 410 s ehhez GN. I, 321, 335, 397, II, 29, 30, 31, valamint Tiktin 1505 (szerinte a Kárpátokon túlra orosz közvetítéssel került).

**shtufa* = goľhteana (488, vö. Lex. Bud. 682) < n. *Stufe* 'Stück Gestein oder Erz', esetleg a m. *stufa* (Lex. Bud. 241) közvetítésével. A r. szó a móc vidéken járatos (Viciu 93, Frăncu—Candrea 42, Mândrescu, Infl. germ. 92, Treml, MNy. XXVII, 188).

șhura 'horem' [!] (489, vö. Lex. Bud. 688) < ószász *schyren*, vö. Borceia, Jb. X, 214, Mândrescu, Infl. germ. 92, Tagliavini, Lex. Mars. 138.

șhurtz(a) = catrintza (489, vö. Lex. Bud. 689) < n. *Schurze*, szász *șurts* (Borceia, Jb. X, 214; Mândrescu, Infl. germ. 93 ezúttal is csak a köznyelvi *Schürze* alakra utal). A szláv közvetítés feltételezése (Cihac II, 392) felesleges, viszont egyes vidékeken lehetséges a m. *surc* közvetítő szerepe (Tamás, Ksz. 39). Molnarnál másutt is gyakran előfordul, pl. Wb. 118, 163, stb.

**sofa* 'die Sofa, der Ruhebett' (494) < n. *Sofa* < fr. *sofa* (arab szó, eredeti jelentése 'coussin', amiből 'estrade à coussin' ~ 'divan', A. Dauzat,

Diet. étym. 1938, 671; francia adatok 1560 óta). Molnar más alkalommal is feljegyezte (*ISOFA* 'das Ruhebett' Sprachl. 374), a mai r. nyelvben azonban ismeretlen. Régi ragozása is nehezen képzelhető el, a szóvégi *-a* miatt.

tabac (tábac) csak ebben a kifejezésben: *papulha de *tabác* (383^a, vö. *tábacu* I. 'dohány', 2. păpușă de *tábacu*, i. e. 'o legătură, fasciculus, tsomó' Lex. Bud. 481; 'tobák, tubák' i. m. 692) < n. *Tabak*. Ebben az értelemben kifejezetten erdélyi, csak 'tubák' jelentése közromán (Tiktin 1542). *Tăbăcaș* 'priseur' származéka (Pontbr. 723, Lex. Bud. 692 nyomán) talán a m. *tubákos*, *tobákos* nyomán keletkezett; bizonyára LM. Gl. 553 ezért ítélte el.

***tocăea** csak ebben: *vin de *tocăea* (584, vin a.), valószínűleg a n. *Tokajer* (Wein) alapján, tájnyelvi *-er* > *-a* ejtéssel. Molnarnál másutt is: *ëndrăēsni voi a vè İslugeri ku un pechar de vin de Ausbruch (de tokaia) 'darf ich Sie mit einem Glas Ausbruch (oder Tokajer) bedienen?' (Sprachl. 406, vö. 3. kiad. 366). Vö. még 1803: 2 butyely tokajer vin, StD. XII, 151 (Bogdánfy Kristóf levele Menekati Saffranos-hoz). Említi Őineai is: prela *Tocaiu*, și pre airelea încă așa il fac (t. i. vinul), Econ. 165.⁹*

tricter 'tölesér' (538), a Lex. Bud. szerint 'ein großer Trichter, durch welchen der Wein in die Fässer eingegossen wird' (723) < n. *Trichter*, ld. Borgia, Jb. X, 215, Mândrescu, Infl. germ. 96, *trihter*, Molnar, Wb. 135, *tricteru*, LM. Gl. 566. — A Küküllő mentén ma is *trihter* (I. Hurdubetiu, Prépostfalva).

***tutzin** 'das Tutzet' (543, vö. LB. 729) < n. *tutzin*, vö. DOL. 258.

***tzehul** 'cippus, der Gränzstein, határkö' (545), vö. *zêhu* 'der Markstein' Molnar, Sprachl. 54 < n. *Zeichen*. Cihac II, 432 szerint a cseh *cech*, *cecha* alakon át (?).

***tziehire** 'gyékénykosár, der Zäcker' (545) < n. *Zecker*; a m. *cekker* valószínűleg újabb átvétel s így nem jön számításba, a nyelvj. *cökör* (Lumtzer—Melich, DOL. 216) pedig hangrendi okokból nem veendő ide. Vö. még Borgia, Jb. X, 216, Mândrescu, Infl. germ. 97.

tzol * 'Zoll' (547) < n. *Zoll*, vö. Borgia, Jb. X, 216, Tiktin 1620.

Ha az elmondottak alapján áttekintjük szótárunk román szókészletének német elemeit, azonnal észre vesszük, hogy a Klein használta szavak ismét meglehetősen pontosan elkülönülnek a Molnar bejegyzésében fennmaradt szavaktól.

Néhány — a Lex. Bud.-ben is előforduló — ritka szótól eltekintve (pl. *abaldă*, *chimă*; ezeknek egyébként német eredete is kétes), Klein általában az elterjedtebb, szinte a köznyelv határán mozgó elemeket használja. Ő írja be szótárunkba az olyan szavakat, mint *bere*, *clucșă*, *corfă*, *ferdelă*, *glaje*, *jilț*, *platoșe*, *șură*, stb. Éppen ezért Klein német eredetű román szókészlete délerdélyi jellegű ugyan, de semmi feltűnő sajtáságot nem mutat. Annál jellegzetesebbek Molnar német elemei. Mindenekeltt feltűnnek az olyan ritkább szavak, amelyek a „Sprachlehre“ szókészletével pontosan egyeznek (pl. *cloțariu*, *raitariu*, *rosichină*, *șteand*, *știpuesc*, stb.), s így újabb bizonyítékot szolgáltatnak — ha erre ugyan egyáltalában szükség van — Molnar társszerzői tevékenysége mellett. Különösen fontos azonban a német eredetű bányászati műszavak feljegyzése: *fistău*, *goșteană*, *șlic*, *șteampuri*, *ștearf*, *ștufă* csupa olyan szó, amely a móc vidék bányászainak

⁹ Ld. még a tokaji bor közismert dícséretét C. Negruzzinál: *Opere Compl.* Buc. 1909. II. 34.

nyelvében él, s az a tény, hogy pl. a *steartz* alakot Molnar éppen úgy a rokonértelmű s ugyanott használatos *Vapaitez*-cal magyarázza, mint később Francu—Candrea, ezen elemek lokalizációját teljesen kétségtelenné teszi. E mócföldi hatás pontosan kiegészíti azt, amit fentebb Molnarnak ugyancsak a móc vidékről származó magyar jövevényszavaival kapcsolatban megjegyeztünk (190. l.).

Szinte felesleges megemlítenünk, hogy a német jövevényszavaknak itt bemutatott sorozatát az „esetleg magyar eredetű jövevényszavak” közül az olyanok, mint *delijanŃ* vagy *felcer* szükségszerűen kiegészítik. E két csoport együtt ad szótárunk román szókincsének bizonyos osztrák színezetet.

c) *Szláv elemek.*

Szótárunk szláv eredetű román szókészlete távolról sem oly jellegzetes, mint az eddig tárgyalt magyar és német elemek. A legtöbb szláv jövevényszó a román köznyelv rendes szókészletéhez tartozik, egyaránt használatos valamennyi északi román nyelvjárásban s legfeljebb etymonjának távolabbi szlavisztikai vonatkozásai vetnek fel oly problémákat, amelyeknek tárgyalása ezen aránylag késői, 1801-ben írott szövegtől túlságosan messze vezetne. Éppen ezért a szláv elemekkel kapcsolatban csak a legszükségesebb megjegyzésekre szorítkozunk, ezúttal is elsősorban ama tájszavak jelentőségét emelve ki, amelyek a szerzők nyelvállapotára bizonyos világot vetnek.

1. *Régies szláv elemek.*

Olyan alapos egyházi műveltségű írónál, mint Klein Sámuel, joggal várhatnánk számos szláv eredetű archaizmust, hiszen ilyeneket még a Klein 1795-i bibliafordításához alapul szolgáló 1688-i Szerban-féle Biblia is bizonyára bőséggel nyújthatott. Klein azonban nem igen archaizál, s főleg elavult szláv jövevényszavakkal nem.¹ Használ ugyan egy-egy, ma már feledésbe ment szót, mint pl. *afhijdereá* (35), de ez az akkori írott nyelvben még távolról sem volt olyan feltűnő, mint manapság, hiszen — bizonyára a Kárpátokon túli krónikások nyomán — Şincei is többször élt vele (Econ. 35, Hr. III, 162, stb. vö. DACR. I, 313). Ragaszkodik viszont a szláv archaizmushoz akkor, ha helyette legfeljebb magyaros színezetű latin szót használhatna. Az 'áspiskígyó' neve pl. Viski zsołtárfordításában *aspis* (olv. *aşpiş*, vö. HEMR. 1875), a hagyományos egyházi nyelvben azonban a görög-szláv *aspidă* (DACR. I, 317); Klein — unitus hite és latinos műveltsége ellenére — habozás nélkül a görög-szláv alakot használja (*aşpida* 36). Egy-egy népnyelvi szó régies alakjához is szívesen folyamodik: *basm* helyett

¹ Kérdés, szabad-e Klein tartózkodását Budai-(Deleanu) tudatos állásfoglalásával összevetnünk: „Zis-am mai sus și pentru cuvintele várăte în limba noastră prin procopiții tâlmaci a cărților bisericești și poftăresc, că acele nu au nice un drept la limba noastră, căci nu aflu nice o cuvincioasă pricină, pentru ce să zicem *Precesta*, pentru ce să zicem *apăsitoriu*, *spăsesc*, *izbăvesc*, având noi *mântuitoriu*, *mântuesc*” (RFR. 1944, febr. 407).

használja még a *bazn* változatot (51), de a kor nyelvéllapotához képest ez is természetes: a *basn* alakv. (< egyh. ószl. *basnǫ*) a XIX. század elején Beldimannal éppúgy előfordul, mint a bánági Tichindealnál (DAcR. I, 509—10). Klein nem egy archaizmus tehát csupán látszólagos: így pl. a *beci/nice/fhte* határozószó (51) régi adatként csupán Neculce szövegéből ismeretes (Let. II, 389, vö. DAcR. I, 535), azonban valószínű, hogy ez esetben nem a moldvai krónikástól átvett szóval, hanem a sokkal gyakoribb *becisnic* melléknév önálló, szinte alkalmi jellegű származékával van dolgunk (később a Lex. Bud. sem közölte). Határozottan régies viszont egy-egy szó hangalakja, mint pl. *boeáriu* (62, a Lex. Bud.-ben már *boeriu!*), amelyet Kleinhez archaikus jellegű, Kárpátokon túli szövegek közvetíthettek (pl. az 1776-i Mineiul, vö. DAcR. I, 601). A régi egyházi nyelv szóhasználatára vall *cetetzu* 'lector' (103, vö. Lex. Bud. 113, Tiktin 364 < szl. *čětčeb*). Ugyancsak régiesnek mondható *improliua* (262), de még a Lex. Bud. is ezt az alakot közli (DAcR. II, 516 legkésőbbi példája 1835-ből). Kevésbé elavult viszont *improlivefc* (262), hiszen még Alexandrescu is él vele (DAcR. II, 517). Nagyon régies azonban *pomeană* (407); az egyh. ószláv *poměňz*-nak ezen kettőshangzót mutató román változata — a köznyelvi *pomană* helyett — Klein korában már régen elavult.² Olykor előfordul, hogy a régies alak tájnyelvi jellegű: ilyen *gaenſca* (224) a köznyelvi *găscă* helyett; e változat, amely az egyh. ószl. *gaska*-nak pontosan megfelel, Erdélyben és Moldvában járatos (DAcR. II, 232). Ugyancsak a köznyelvi *triște*-vel szemben megőrzött szláv nazálisa révén régies a valószínűleg móc vidékről származó **straenshte* (507, vö. Tiktin 1652). Régiesség és tájnyelvi színezet összeesik *melciu* esetében is (vö. At. 2) s ugyanez áll Molnar **palitza* 'die Stange' (382^a) bejegyzésére (vö. Tiktin 1111, DEnc. 890). Tájnyelvi adatokkal nem igazolható archaizmus viszont *prapäfte* (< szl. *propastb*), a köznyelvi *prăpastie* helyett (414, vö. Tiktin 1233). A köznyelvi *târg* (< egyh. szl. *trǫgǫ*) meglepő, más forrásból nem ismert szárm.-a: *taergăſhu* 'merces venales' (522; Tiktin és DEnc. sem közli).

A felsoroltakon kívül kétségtelenül régies szláv elemnek tekinthetők a következők:

chivót 'arca, lada' (110), vö. *chivotu* (чѣвот) 1. 'scrinium, armarium, arca, cista', 2. 'arca Noe', 3. 'arca foederis' (Lex. Bud. 117) < egyh. ószl. *kivotu* (< gör. *κυβωτός*), DAcR. I, 396. A Lex. Bud. közölte 2. és 3. jelentés elavult; ma csak 'szentségtartó' értelemben él, az egyházi nyelvben.

**ijdanefc* (310): értelmezése hiányos; Molnar — üres helyet hagyva az első jelentésnek — második jelentésül ezt írta be: 'ki koholni, aussinnen, ausspintisieren.' A Lex. Bud. 328 szerint *isdănesc* (olv. *izd-*) 1. 'invenio, detego', 2. 'fingo, confingo'. Kétségtelenül azonos a régi r. nyelvben előforduló *izdăni* (alakv. *izdăni, izdări, izderi*) igével, amely 'hervorbringen, erzeugen', illetve visszaható alakban 'entstehen, entspringen' jelentéssel bírt (Tiktin 759). Minden valószínűség szerint a Kárpátokon túli írott nyelv szava, használta azonban Ősncái is (Hr. II, 265, vö. DAcR. II, 464). Ami etymonját illeti, legvalószínűbb Tiktin

² Vö. Tiktin 1207—8, valamint GCr. I, 43, 221, 273 és Ht. 15, 33. j.

feltevése, amely szerint az egyh. ószl. *izgnati, izdena* 'ejicere' (Miklosich, Lex. 244) átvétele. DACr. azonosítja az 'exciter' jelentésű *izdāri* igével s ezen át *zādāri*-vel, de ez jelentéstani okokból aligha tartozik ide. Szerintünk az utóbbinak külön etymonja van: az a *dirati* 'tango' ige, amely a szbh.-ban *izdirati* 'sich abmühen; Reißaus nehmen', a bolg.-ban *zadiram* 'neqken, zein' alakban mindmáig él, vö. még or. *zadirato* 'sticheln' (Berneker, EtWb. 201, Tiktin 1788).

leghion, leghioana 'legio' (320, vö. Lex. Bud. 348): az *-ion* végződése ellenére teljes bizonyossággal felismerhetjük e szóban a régies *legheon* alakot (tb. *legheoane* s ebből *legheoană ~ leghioană*), amely az egyh. ószl. *legeon* (< g. λεγεών) átvétele (Tiktin 901). A Lex. Bud. elhagyta a *leghioana* alakv.-ot, s így azt a benyomást keltette, hogy *leghion* < n. *Legion* v. lat. *legio, -onem*.

libov 'amor' (325, vö. *libovu* 1. 'amor', 2. 'laetitia' Lex. Bud. 252) < egyh. ószl. *ljubov*, bolg. *libov*. A XVI. sz.-ban még olykor (*l*)*iubov*, vö. GCr. I, 11*, Tiktin 908. A XVII. sz. nyelvében még eléggé gyakori.

mághernitza 'coquina, culina' (338, vö. Lex. Bud. 367); Tiktinnél ezen értelemben egyetlen példa Dosofteiből (940). A bolg. *magernica* a. m. 'Klosterküche', a szbh. *madernica* általában 'Küche' (vö. Berneker, EtWb. II, 3, Tiktin, i. h., DEnc. 737).

***milofaerd** ért. n. (355), de vö. *milosárd* 'misericos' (Lex. Bud. 392) < egyh. ószl. *milosrad*, vö. régi román *milosrād*, GCr. I, 20. Egyéb adatok a XVI–XVIII. sz.-ból: Tiktin 981, Densusianu, HLR. II, 514, GCr. I, 159 (1652), I, 337 (1700), 344 (1702), 354 (1705), stb. Klein korából nem ismerem. Él viszont még ekkor is származéka: **milofaerdie* (355) < szl. *milosradije*, amelyre Tiktin (i. h.) még 1802-ből is idéz példát. Megtaláljuk Beldimannál is: egyik Metastasio-fordítása *Milosárdia lui Tit* 'La clemenza di Tito' (R. Ortiz, Per la storia della cultura italiana in Rumania, Roma, 1943, 285). Régi példákat közöl Densusianu, i. h.

oblastie = *obladiuintza* (386, vö. Lex. Bud. 454) < egyh. ószl. *oblastv*. Tiktin 1070 'Herrschaft, Regierung' értelmezéssel idézi Dosofteiből és 'Reich' értelmet tulajdonít neki Varlaamnál. A Klein közölte hangsúly feltűnő.

óeina (heiu) 'fundus internus pro curia' (369*), vö. Lex. Bud. 459) < egyh. ószl. *otčina* 'patrimonium' (Tiktin 1078); régen a r.-ban is *otcină* (Cihac II, 233). A Kleinnál tapasztalható jelentésszűkülés feltűnő; a XVI. sz. nyelvében 'héritage, propriété, fonds de terre, patrie' (Densusianu, HLR. II, 518) s később is '(Land-) Gut, Grundstück, Boden' (Tiktin, i. h.).

offintélc 'utilitatem, defensionem [!] adfero' (376^a, vö. Lex. Bud. 472); a régi r. nyelvben *osveti*. (< szl. *osvetiti*) 'révérer comme saint, considerer comme sacré' pl. dzise sveti Sisin: sã fii blagoslovitü i *osvetitü*, lemnul lu Dumnezeu, maslin, CB. II, 288 (id. Densusianu, HLR. II, 520). Később egyszerűen a. m. 'beistehen' (Tiktin 1095, adatok Dosofteiből). — Szárm.: *osfinteala* 'utilitas, defensio' (i. h., Tiktin, i. h. szintén Dosofteiből idézi).

pléfhe 'calvities' (401, vö. Lex. Bud. 513) < egyh. ószl. *plěšb*, Cihac II, 262, Tiktin 1185. Talán az 1688-i bibliából került Klein nyelvébe.

pocaeanie 'pænitentia' (404, vö. Lex. Bud. 516) < egyh. ószl. *pokajanije*. Igen régi szó; a XVI. sz. nyelvében többnyire *pocanie* (Densusianu, HLR. II, 522), Tiktin 1195 legkésőbbi példája 1691-ből. A köznyelvben *pocăință*, de él még a *pocanie* alakv. is (DEnc. 962, Pașca, Gl. dial. 48).

posládnică 'concupina' (409, vö. Lex. Bud. 529) < egyh. ószl. *posadnica* (Tiktin 1218; a képzőcsere figyelemreméltó). DEnc. 981 idézi még Caragea törvényeiből is (1818). Kleinhez talán az 1688-i biblián át került (Neh. 2, 6).

preacúrva 'adultera, moecha', *preacurváriu* 'adulter, moechus' (416, vö. Lex. Bud. 537). Tiktin 1238 szerint a szl. *prěljubodej*, *prěljubodejca* mintájára képzett szavak. *Prěcurvariū* először 1618-ban (GCr. I, 46) fordul elő; Basarab Máté törvénykönyvéből idézi DEnc. 991. Valószínűleg mindkét esetben az 1688-i biblia hatott: *cu moarte să să omoară*, *preacurvariul și preacurva*, Lev. 20, 10.³

predánie 'traditio' (417, vö. Lex. Bud. 537) < egyh. ószl. *prědanije*, Tiktin 1240, GCr. I, 250, Cihac II, 90.

pristavělc me — 'morior' (424, vö. Lex. Bud. 550) < egyh. ószl. *prěstaviti* 'transponere', *prěstaviti se* 'mori' (Cihac II, 294). Igen régi szó, példák csak a XVI—XVII. sz.-ból (Densusianu, HLR. II, 526, Tiktin 1262, GCr. I, 319, 321, DEnc. 1005) s a XVIII. sz. elejéről (Tiktin, i. h.). — Szárm.: *pristavire* 'mors' (424), erre Tiktin nem idéz példát, de előfordul Dosofteimél (GCr. I, 223).

**strighe* 'melligo' (511, vö. *stridě*, Lex. Bud. 678) < szl. **strudъ*, vö. egyh. ószl. *strudъ*, cseh *střed*, lengyel, *strzedz* (Miklosich, Et. Wb. 327, Tiktin 1512; adatok a XVI. sz. óta, vö. Densusianu, HLR. II, 532). Rendesen *strede*, azonban Dosofteimél *stride* (VS. Noe. 25).

Végül megemlíthető még egy szláv hatásra keletkezett régies összetétel-típus is: *indelung-rabd*, *indelunga-rabdare*, *indelung-rabdát*, *indelung-rabdatoriū* (275), vö. *dlagotrpeti*, *dlagotrpeńije*, DAcr. II, 623, Densusianu, HLR. II, 366, 369; Molnarnál szintén előfordul *indelungèrbdare* 'die Langmuth' (Sprachl. 70). Ezek is egyházi jellegű szavak: az 1805-i Mineiu februári kötetében Krisztus így szól Teodor-Trifon vértanúhoz: „Mărire rânduialii tale *indelung răbdătoriule!*“

2. Tájnyelvi szláv elemek.

Ezen csoport szavait több kisebb alcsoportba oszthatjuk. Egyrészt vannak olyanok, amelyek szintén az egyh. ószlávval, illetve a bolgár nyelv újabb fejlődési fokaival állnak kapcsolatban, másrészt találunk — szinte kivétel nélkül tájnyelvi — szerb elemeket, végül pedig van egy kis csoport, amelynek szavai a ruténből, illetve a román nyelvterülettől északra és keletre eső más szláv nyelvekből (lengyel, orosz) származnak. Mivel tájnyelvi szláv elemeink túlnyomó része bánsági tájszó, a délszláv hatás természetesen erősen kidomborodik.

Az első csoport szavai közül említendők a következők:

bal (bál) 'albus, albidus, fejr, mint egy fejéres ló' (46) < egyh. ószl. *bēla*, vö. DAcr. I, 442, Tiktin 145—6; adatok a XVII. sz. óta. Az ALR. II, 6 *bălan*-térképe szerint kifejezetten bánsági, de van adat *H.*-ből (105: *bâl*, vö. D. Șandru, BL. III, 137), *A.* m.-ből (64: *bâl*), sőt *BN.*-ből is (219: *biâl*). Egyéb népnyelvi adatok szerint a *bâl* alak bánsági, erdélyi és moldvai, a Kárpátoktól délre inkább *bel* használatos (Prahova j.-ből id. Tiktin, i. h.).

braecne 'inlrumentum textorium, leu arcula pectinis textorii' (68). Aligha lehet más, mint *brăglă* = vátalá (DAcr. I, 638; szótárunkban *braegle*, vö. még *bărgle*, *brigle* 'argula pectinis textorii' Lex. Bud. 48) alakv.-a. Közel áll hozzá a vâlceai *brăclă* s a Pamfile feljegyzésében ismert *braclă* (DAcr., i. h., vö. még Damé, Incerc. de term. pop. 135). A szóvégi *-lă* ~ *-ne* ingadozáshoz vö. *prașilă* ~ *prașină* (szótárunkban *preașila* ~ *preașina* 416). A szláv megfelelő alak DAcr.

³ Gala Galaction fordításában: „Cel ce a săvârșit precurvie cu femeia altuia, cel ce a săvârșit precurvie cu femeia apoapei lui său, să fie pedepsit cu moartea“.

szerint **brdlo* (vö. cseh *brdlo* 'spata războiului; *brdo* 'u. az' szárm.-a, Berneker EtWb. I, 118, Cihac II, 9).

daelma 'clivulus, colliculus' (157, vö. *dälmä, dülmä*, Lex. Bud. 163); talán, egyeztetendő azzal a *dolmä, dälmä* alakkal, amelyet Pașca Kristyórról idéz (Gl. dial. 25). Cihac II, 134 a *dälm* alakot összekeveri a *hålm* szóval, de magyarázatot csak az utóbbira ad (egyh. ószl. *chlōmā*). *Daelma* talán *hålm* és *dåmb* (< m. *domb*) keveredése folytán keletkezett.

glavatzina (glävätinā) 'cranium' (231, vö. 87, *capatzina* a.). Lex. Bud. 233 csak *galvatinā* alakot közöl, amit DAcr. II, 273 a bolgár *glavetina* szóval egyeztet. Más elbírálás alá esik szótárunk adata: erre a *glävätinā* alakv.-ra DAcr. Cantemir óta idéz néhány példát. Kétségtelenül alakvegyülés történt, mégpedig talán nem is a bolgár *glavetina* és *căpătână* közt, hanem az utóbbi szó és a bolgár *glava* közt. *Căpătână* járatos Moldva néhány pontján kívül egész Délerdélyben és a Bánságban (I. Iordan, BL. VIII, 101), *glavä* feltűnik Argeș és Olt județ egy-egy pontján (i. m. 105), *glävie* megyan KSz.-ben (i. m. 107), tehát e két típus mintegy körülbástyazza *căpătână* elterjedési területét.⁴ Mindez az alakkeveredést elősegíthette; Şincal szintén használta ezt a kontamináció révén keletkezett alakot (*glävätăna* mieilor, Econ. 96).⁵ Az ALR. azonban már egyetlen pontról sem jegyezte fel.

güiu 'alcendo, lcendo, *klimmen, klettern' (239) s ugyanide *gorejhte* 'dicitur coitus admillarii equi, *sårhitani' (233), továbbá esetleg **gúresh* 'hågo' (240). Vö. *guri* (*gui*) 'besteigen', *a se guri* 'steigen' (Tiktin 709, két példa Fráncu—Candrea 92, 247 nyomán). A szl. *gora* 'Berg' szó származéka. Vö. még DAcr. II, 330 (példa Şincal, Econ. 44 nyomán is), DEnc. 565, *güiu*, Molnar, Sprachl. 26. A szótárunkban közölt 'sårhitani' jelentés más forrásból ismeretlen; egy *Sztm.*-i példáról 74 l., 10. j.

**hore* 'dal' (247, vö. Lex. Bud. 265), legrégebbi adatunk a *horå* szó (vö. görög χορός, bolg. *horo*) 'canticum' jelentésére, amely az északi és nyugati részeken járatos, rendszerint a régies *hore* alakváltozattal együtt. Vö. DAcr. II, 404, Tiktin 738. — Fontos szárm.: *horéjc* 'mulicam lugubrem facio, canto' (i. h. vö. 'carmen lugubre modulos' Lex. Bud. 265).

interefc 'abigo' (296), vö. bolg. *tirjam* 'gonesc' (DAcr. II, 809). Régi moldvai és északerdélyi szó, megyan Şincainál is (Hr. I, 64, II, 109). Kleinhoz esetleg Cantemir közvetítette (vö. Hr. 254).

maertzina 'eqvus macer, strigofus, Mähre' (337, alakv. **maertzaena* 156, **dåbila* a.) < egyh. ószl. *mrcina* 'cadaver' (Miklosich, Lex. 384). Tiktin 995 egyetlen erdélyi adatot idéz 'Schindmähre' értelmezéssel. Valószínűleg ugyanide: *mårtână* 'namilå, femeie mare' (Pașca, Gl. dial. 41). Molnar szerint *maertzina* = *dabila*.

**mezuina* 'intermediae sepes, sepimentum intermedium, mesgye' (353, vö. Lex. Bud. 383, 391). Használja Barac (id. Tiktin 977), s ismeretes a mócok nyelvéből (Fráncu—Candrea 2). Bobb *mediuina* alakban szótározta (II, 30). Eredete kissé homályos: Cihac II, 191 nem választja el pontosan a szláv eredetű *mejdinå* szótól (< egyh. ószl. *meždina*). Tiktin szerint „wahrscheinlich gelehrte Nachbildung von ksl. *meždina* mit Hilfe von *miez*“. Ebben az esetben a móc adat „gesunkenes Kulturgut“ lenne, mint *apriat, råşbel*, stb.

⁴ Molnarnál *képézina* kréerilor (Sprachl. 362); az ALR. ilyen *i*-s alakv.-ot nem közöl.

⁵ Hasonló fejlődést mutat az arumén *cråpătână*, amely *cåpătână* és *cråpå* 'ciåne' keveredése folytán jött létre (I. Iordan, i. m. 103).

**navaelca* (nāvāscā) „idem quod nevaltuica“ (374, vö. *něvāscā*, Lex. Bud. 445) < egyh. ószl. *nevěstka*, *nevěstka*, Miklosich, Lex. 423, újbolg. *nevěstka* Mladenov, EtR. 347. Valószínűleg ugyanide; *nevitō*, id. Tiktin 1054.

**nebléjnic* 'blennus, oftoba, kába, együgyű, dumm, einfältig' (376), vö. *neblésnicu* 'blennus, stupidus, gurdus, absurdus, ostoba, kába, idéetlen, bohó, együgyű, balgatag, ungeschickt, dumm, tölpisch' (Lex. Bud. 419, szárm. *neblesnicie*), *neblesnic* 'stupidus' (Bobb II, 85), *neblesnicia* 'stupiditas, stultitia, absurditas, ineptiae' (LM. Gl. 407). Tiktin 1044 *nebleznic* alakv.-ot közöl 'ungeschlacht' értelmzéssel, Fráncu—Candrea 275 alapján: un om de zece orí maí *nebleznic*, maí groaznic și maí înfricoșat decît Cîrnălemne. Figyelemre méltó azonban, hogy Fráncu—Candrea jegyzete szerint e mondatban *nebleznic* a. m. 'uriás', s ez valóban jobban illik *Sfărma—Petri*-re, a kötőre mesebeli alakra, akit ez a mőc mese „*nebleznicul* aiesta“ néven is említ. *Neblesnic* tehát — úgy látszik — két jelentéssel bír 1. 'ostoba', 2. 'faragatlan, durva, otromba'. Etymonját már LM. és Cihac II, 16 lényegében véve helyesen határozta meg: az egyh. ószláv *blaznō* 'error, scandalum, impedimentum' szóból kell kiindulnunk, mely a r.-ba *blaznā* alakban került át, 1. 'tromperie, séduction', 2. 'chose mal faite, défigurée, monstre', 3. 'nigaud, niais' jelentéssel (vö. Cihac, i. h., DAcR. I, 576; Pașca, Gl. dial. 10 szerint *blaznā* 'duh rău, zână răutăcioasă'). A fejlődés további szálai több irányban is elképzelhetők. Mindenesetre kizárandó az egyh. ószl. *neblaznō* 'ab errore alienus' (Miklosich, Lex. 420), még pedig jelentéstani okokból: ennek orosz megfelelőitől (*neblaznennyj* 'umanstössig, nicht anstössig', *neblaznyj* 'nicht muthwillig, bescheiden' Pawlowsky) aligha vezet út a r. *neblésnic* felé. Legvalószínűbbnek mégis bizonyos lengyel-orosz-rutén hatásokat kell tartanunk: *blaznā* 'nigaud, niais' jelentésével kapcsolatban már Tiktin utalt a lengyel és rutén *blazen* 'Narr' szóra, DAcR. pedig az or. *blaznō* 'prost, neexperimentat' alakot is idevonta (vö. Berneker, EtWb. I, 58—9). Még közelebbi kapcsolatot jelent *neblesnic* és *blaznā* között az északmoldvai *blaznic* 'bénin, timide, modeste; om bun cu care te înțelegei oricând în vorbă' (DAcR., i. h. < rut. *blaznijuk* 'prost, fără experiență', vö. *blaznik*, Hrinčenko I, 72). *Nebleznic* ennek a *blaznic* 'jóindulatú' mn.-nek valószínűleg r. képzésű ellentéte lehet, tehát alapjelentése alighanem 'rosszindulatú' s minden más jelentés ebből fejlődött.

**obládnic* 'cefticillus' (386, vö. Lex. Bud. 454), alakv. *oblavnic* és *oblédnic* (i. h.). Tiktin 1070 szerint *oblanic* (alakv. *oblainic*, *obladnic*, *oblavnic*) 'Tragkranz aus einem gewundenen Zeugstreifen, den die Weiber als Unterlage für Lasten auf den Kopf legen'. Tiktin a szót ismeretlen eredetűnek jelezte. Kniezsa I. szíves szóbeli közlése szerint gondolhatnánk azonban a *glava* 'caput' szó **obglavnikō* származékára, vö. lengyel *zagtowek* 'Kopfkissen' (Miklosich, EtWb. 70), or. *izgolóvic*, szbh. *úzglavlje*, u. az (Berneker, EtWb. I, 324)⁷ Maga a fejenhordás mint népszokás Olteniától Kalotaszegig van a románok között elterjedve (vö. Pușcariu, LR. I, 29. térkép).

ofaerlefe 'oprobriofis [!] verbis impeto' (371^a, vö. Lex. Bud. 461). Tiktin nem ismeri, de Zagrán (*BN.*) *ofárlí* 'a dojeni aspru pe cineva' (Pașca, Gl. dial. 45).

⁶ Nem tudjuk, honnan merítette Cihac a *nāblāznic*, *nābleznic*, *nābleznic* változatokat.

⁷ Cihac II, 221 az *obládnic* vált.-ot *obložiti* 'imponere', *oblagati* 'circumdare' tövéhez kapcsolta, azonban ez kevésbé valószínű: a *-nik* (>*-nic*) képző inkább denominális, mint deserbális származékra utal. Ha tehát **obglavnikō* alakból kell kiindulnunk, az eredetibb román alak *oblavnic* (Viciu, Supl. 12, KSz.), s ebből *obládnic* ~ *oblédnic*, valamint *oblažnik* (Gunda B., Kalotaszeg) másodlagos fejlemény.

s nyilván ugyanide tartozik *orfălău* 'vorbitor de rău, intrigant, bârfitor' (Kristyór, i. h.). Cihac II, 382 helyes feltevése szerint kétségtelenül az *azvárli*, *zvárli* igével egy töről sarjadt; mindkettő közös szláv töve egyh. ószl. *vrulo* 'heftig', illetve egy ehhez csatlakozó ige, mint szb. *vrľjati*, *vrľiti*, bolg. *vrľjam* 'werfen' (régőbbi *hrvľiti*-ből, vö. Miklosich, Slav. El. 51, DAcr. I.). A jelentésfejlődéshez vö. *werfen* ~ *vorwerfen*, szemrehányás, stb.

***ogaergit** 'falzari, zsgori' (371^a), vö. *ogărjitu* 1. 'mărşavu, jigăritu, exilis, macer, emaciatus, szikár, száraz, fonyadt', 2. 'sorditus, parcipromus... faszari, fukar' (Lex. Bud. 461). Tiktin 1083 csak a moldvai *ogărjit* 'klein und mager, verkrüppelt, schwächlich' alakot közli és a szb. *krľľjav*, *krľľlav* 'verkrüppelt' szóra utal. Valószínűbb azonban, hogy a bánági *ocărci* 'a suci, a întoarce' (Costin, Gr. băn. 148) igéből kell kiindulnunk, ez pedig nyilván *krăciti* 'contorquere', *grăciti se* 'contrahere se' (Miklosich, Lex. Berneker, EtWb. I, 369) családjába tartozik. Így magyarázta már Cihac II, 41, azonban etymonja Tiktinnél nem szerepel. *Oguerjit* (~ *ocărcit*) tehát végeredményben a bánági *zgărcit* (< szl. *sgărčiti*) alakv.-a; hangtani szempontból rokonai *ogărşit* (Viciu nyomán Tiktin, i. h.), *ogrăşit*, Weigand, Jb. III, 323, *ogrăşit* 'slăbănog, de compătimit' (Costin, Gr. băn.¹ 149).⁸ Jelentéstani szempontból kitűnő analógiát nyújt a m. *zsgori* (SzófSz. 348).

ogoelc 'cellare, quiescere facio' (371^a, 377^a, vö. Lex. Bud. 462) < egyh. ószl. *ogouli* 'mästen, pflegen, heilen' (Tiktin 1084, Cihac II, 225). Erdélyi és moldvai tájszó. — Szárm.: talán *ogouu* 'sphaeristerium' (371^a, vö. Lex. Bud. és Cihac, i. h.).

olovina = bére (52, ld. még 372^a, valamint Lex. Bud. 464, LM. Gl. 428) < egyh. ószl. *olovina* 'sicera', vö. or. nyj.-i *olovina* 'Treber', cig. *lovina* 'cerevisia' (Miklosich, Lex. 501 < *olv* 'sicera' u. o. 502). Ezen etymonra utalt már Cihac II, 227, idézván az erdélyi nyj.-i *olăvină*, *olăghină* (vö. *ologině*, An Ban. 100) alakokat is. Vö. még *olovină* 'cervoise, bière' Damé III, 72. Valamennyi forrás e szót erdélyi tájnyelvi elemként közli, pedig e. a.-unk Mard. Coz.-nál (2244).⁹

opacelc (opăcesc) 'detineo, impedio' (374^a, vö. Lex. Bud. 466); ismert erdélyi tájszó, adatok Barac óta (Tiktin 1089). Az *opaceala*, *opacire* 'remoratio, retardatio, impedimentum' származéknak (374^a) pontosan megfelel az egyh. ószl. *opačica* 'impedimentum' (Miklosich, Lex.), illetve a feltételezhető **opačiti* ige (Cihac II, 228). Vö. szlovén *opăčen* 'äbicht, verkehrt', *opăčina* 'Fehler' (Pleteršnik) szb. *pačiti* 'ver-, umkehren' (Vuk), stb.

olchiga, ért. n. (376^a), vö. *osigă* 'bromus secalinus, ro'snok' (Lex. Bud. 472), *opsigă* (alakv. *obsigă*, *osfică*, *ostigă*, *oshigă*, *ohsigă*, stb.) 1. 'Trespe' (Bromus), 2. 'Lolch' (Lolium), 3. 'Flughäfer' (Avena fatua; csak Cihac szerint), Tiktin 1091 < szerb *orsik* vagy lengyel *orcsik* (< egyh. ószl. *ovssz* 'zab'). Az egyes alakv.-ok elterjedése és kora további kutatásra vár.

***paucenie** = dälterie (387). Mivel *dälterie* a gör. δελατήριον átvétele (vö. 214), adatunkhoz a Tiktin 1227 közölte 3. jelentés áll legközelebb: eszerint *paucenie*, helyesebben *poucenie* (< egyh. ószl. *poučenięe*, or. *poučenie* ejtsd *pau-*) 'Urkunde über die Erteilung der geistlichen Weihen'. Összes adataink Moldvából: az oroszos ejtés (*po-* > *pa-*) szintén moldvai eredetre látszik utalni.

⁸ Talán ismét más r. alakv.-ra vall a m.-ba is átkerült SzD.-i *igărcit*; MNy. XXXVII, 360 tett megjegyzésem esetleg eszerint javítandó.

⁹ Valószínűleg ugyanide tartozik *holoviță* 'mit Bierhefe angerührte Branntweinmasche' (Tiktin 737, DAcr. II, 412).

pišfóe 'arena', **pišop*, ért. n. (397, vö. 373, *našip* a.), vö. *pisopu* 'arena' (Lex. Bud. 508). Szorosan idetartozó alakv. *pošip* (Damé III, 251), amely egyszerűsmind a szó etymonjára is utal: amint az egyh. ószl. *našypati* 'aggerere, implere' igéből származott *našipi* 'pulvis qui inspergitur' (Miklosich, Lex. 306, Cihac II, 213) s ebből a r. *našip*, *nišip*, úgy *posypati* 'consperegere' (Miklosich, Lex.) származéka * *posipi* (vö. cseh *posypka* 'sable, poudre, Cihac i. h.), amely a r.-ban *pošip*, majd hangátvetéssel *pisop* alakot adott. Lehet, hogy az 'utóbbi alakv. hatása alatt alakult ki *pišfoc*, amelynek vokalizmusát más szláv etymon (egyh. ószl. *pěšokъ*, *pěšokъ*, Miklosich, Lex. 761) magyarázza. A m. *piszok* 'Schmutz' jelentéstani okokból szintén nem vehető figyelembe. A *pisop* és *pisoc* alakok végmásalhangzóinak viszonya egyelőre homályos; valószínűleg alakkeveredés történt *pisop* és *pěšokъ* között.

***poára** 'tricae, altercatio' (403, vö. Lex. Bud. 525, puszta utalással a *pónce* címszóra) < egyh. ószl. *pora* 'jurgium' (Cihac II, 244, vö. Tiktin 1194). Erdélyi és moldvai tájszó, de van rá adat a Bánságból is, vö. *poarâ* 'certă, litigiu' (Costin, Gr. bán.¹ 160).

progadie 'coemeterium' (425, alakv. *progdadie*, i. h. *pograde*, Lex. Bud. 519). Ha a legutolsó alakv.-ot vesszük eredetinek, *gradъ* 'was umfriedigt ist' **pogradje* származékának tekinthető (Tiktin 1268, Cihac II, 115). Délerdélyi szó, vö. *progad'e*, UJ. *progdzie*, *progaze*, Gregorian, GS. VII, 190 (Clopotiva), *progadie*, Muntiu, Cărpiniș 59, stb. Előfordul az erdélyi r. irodalmi nyelvben is (vö. *progdie*, Breazu, Pov. 86, S. Albini, *Szeb.*).

***raenfa** 'rotula calcaris, sarkantyutarej' (437), vö. *rănsă* l. 'julus, amentum, rügye, barka', 2. 'rotula calcaris, sarkantyútaréj' (Lex. Bud. 574). Csak a 'barka' jelentés köznyelvi (Damé III, 311, Tiktin 1329) s a szl. *reša* 'iulus' is csak ezt indokolja közvetlenül. Másik jelentését közli Cihac (II, 313), de elterjedését nem ismerjük. A köznyelvi alak egyébként inkább *rânză*, az eredetibb s-es változat erdélyi és olteniai (Tiktin, i. h.).

***raeza** 'Lumpen' (438, vö. Lex. Bud. 578) < egyh. ószl. *riza* (Cihac II, 315, Tiktin 1331). Erdélyi tájszó; JB.-nál *am o rîză de inel* (363) már a szó átvitt értelmét mutatja.

scobaeltze 'excido, decido' (472), a Lex. Bud.-ben meglepő módon *scobëlțescu* 'calcitro, labor, lapso, botlani megsikámlani, kitszadni, bukni, ausgleiten, abglitschen, ausrutschen' (619). Cihac II, 332 viszont *scobîlțez* alakot közöl 'caver, creuser en taillant obliquement, débiller' értelmezéssel. Ha az első és utolsó értelmezést tartjuk helyesnek, talán elfogadható Cihac etymonja, aki igenket *scobi* (< szl. * *skobiti*) továbbképzésének véli.

***slavoăca** (slăvoacă) 'lophius, békahal' (491, vö. Lex. Bud. 647). Antipa, Pesc. 790 Szeben környékéről idézi ezt az alakv.-ot, amelyet a *zglăvoacă* halmnévhez csatol. *Zglăvoacă* 'Kaul-, Dickkopf (Cottus gobia)' a szl. *glava* 'fej' származéka (Tiktin 1814).

zapódie (zâ-) 'convallis' (561, vö. *zâpodie*, Lex. Bud. 767) a szl. *podъ* 'Boden' tő származéka (*zapodie* Tiktin 1794); a régi nyelvben közönséges, de ma már népnyelvi adatként csak a móc vidékről ismeretes (Frâncu—Căndrea 107).¹⁰

A második csoportba tartozó s z e r b elemek közül említésre méltók a következők:

¹⁰ Ezen csoport szavaival együtt említendő a köznyelvi *vrednic* (< szl. *vrědně*) érdekes származéka; **Vrednicia Ta* 'Érdemes Úr, *wertheſter Her!* (590, vö. Lex. Bud. 764). Mikor és hol volt használatos megszólításként?

***beutza** = bicaŕheu (55), ld. az utóbbi a., 106. l.

***brofba** 'species napi, rapa major' (69, vö. Lex. Bud. 67) < szb. *bröskva* < lat. *brassica*, Rječnik I, 680, DAcR. I, 652. Egyéb alakv. *broajbă, broaşbă*, Panţu 27. Erdélyi és havaselvi tájszó (Tiktin 226).

caerceag = cána (85, vö. 77) < szb. *kërčag*, DAcR. I/2, 134. Közöséges a Bánságban (vö. E. Petrovici, AAF. III, 148) és ismeretes a szerbiai románoknál is (*cîrs'ag*, AAF. VI, 379).

***caciaga, caciuga** (căciugă) 'kecsege' (76, vö. Lex. Bud. 80), vö. szbh. *këčiga*. Rječnik IV, 981, DAcR. I/2, 266. A szláv, magyar és román alakok összefüggése homályos (SzófSz. 156); valószínűleg keletről jött jövevényező a Dunamedence minden nyelvében.

caitza (căiță) 'vitta, főkötő' (80, vö. Lex. Bud. 86) < szb. *kăica*, Rječnik IV, 734, DAcR. I/2, 27. Első adatunk a XVII. sz.-ból: *këicze* 'pileolus' An. Ban. 64. 1803-ban: *keitze de spițuri*, StD. XII, 146 (Nagyszeben). Közöséges Délerdélyben (Haneş, T. Olt. 112) és él Havaselvéen is (Pamfile, Sărb. 169).

calăper 'ballamina' (81, vö. *calapiru*, Lex. Bud. 86) < szb. *kalòper*, Rječnik IV, 774. A köznyelvi *calomfir* moldvai, erdélyi és bánsági változata (DAcR. I/2, 31–2, Panţu 42); szótárunk a legrégibb adatot közli.

cămenitza 'fornax, kementze' (85, vö. Lex. Bud. 91) < szerb *kađenica*, Rječnik IV, 798. E négyosztagos alak valószínűleg a szerbből, viszont a nyelvj. *camniță* lehet a m. *kemence* átvétele (vö. Tagliavini, Lex. Mars. 127). Esetleg szó lehet azonban a r. *-iță* képző másodlagos hatásáról, vö. *berbeniță* s akkor a m. etymon is védhető.

cin 'tlónak' (111, vö. Lex. Bud. 120, *cinu* 3°) < szb. *čün* (< egyh. ószl. *člnn*, vö. magyar *csolnak*), DAcR. I/2, 412. Elsősorban havaselvi és olténiai tájszó; a Bánságban van *ciun* alakv.-a is (Viciu, Gl. nyomán id. DAcR., i. h.).

***citov** = ipen (306, vö. Lex. Bud. 125) < szb. *čitav* 'ganz, integer' Vuk 854, Cihac II, 57. Egyéb adatokra nézve ld. DAcR. I/2, 308.

***elic** ért. n. (119), de nyilván azonos a *clica* 'spiffitudo, sűrűség' szóval (i. h., vö. *clicu, clica*, Lex. Bud. 127). DAcR. I/2, 553 szerint 'pain mal cuit; materie cleioasă și lipicioasă', s az etymon szb. *kljūk* 'tescovină, boștină', vagyis *klūk* 'zerdrückte Trauben, uvae compressae' (Rječnik V, 101). DEnc. 292 viszont moldvai tájszónak és a rut. *kljk* átvételének mondja. A vokalizmushoz ld. a következő szót.

***eliciu** 'lumbus' (119) < szb. *kljúč* 'clavicula' (Rječnik V, 98). Tipikusan hunyadmegyei, bánsági és bihari szó 'hanche' értelemben, vö. DAcR. I/2, 553. Eredetibb 'spate, hát' értelméről ld. DR. V, 318.

cócina 'hara, diǂno-ol' (123, vö. Lex. Bud. 130) < szb. *köčina*. Tiktin 381 szerint havaselvi tájszó (egyetlen idézet Odobescuból); DEnc. 301 idézi Ţichindealból is (scroafa . . . zăcea închisă într'o cocină). Vö. még DAcR. I/2, 614 (adatok 1806 óta).

***comin**: csak ebben: *vinars de Drévere sau ~* (584, *vinars* a.) < szb. *kömina*, bolg. *kómína*. DAcR. I/2, 682 szerint *comină* a. m. 'résidu (de raisins, de prunes, de rayons de miel), marc, piquette'. Adatok a Bánságból, Olténiából és Nyugaterdélyből, valamint szórványosan egy-két Kárpátokon túli pontról. Vö. még Cihac II, 39.

***dušea** 'korty, huzom' (195), vö. szb. *dúšak, dúška* 'spiritus' (Rječnik III, 901); a r. a *bea de dușca* pontosan olyan kifejezés, mint *popio oku vina na (jedan) dušak* 'auf einem Zuge, uno impetu' (Vuk 152). Vö. Cihac II, 104, Tiktin 589, DEnc. 445. Ugyancsak valamely szláv nyelvből m. *duska* l. 'haustus votivus',

2. 'Kauftrunk' (EtSz. I, 1453, SzófSz. 55). A **dush* változatra, amelyet Molnar szintén közöl, egyéb adatom nincs; talán román elvonás a képzőnek érzett -*că* elhagyásával.

**eruga* 'cuniculus subterraneus, Wasserfurche' (200). Tiktin 598, utalva Fráncu—Candrea 101 *irugă* változatára is, ismeretlen eredetűnek jelezte, azonban forrása nyilván a szb. *járuga* 'Kanal neben dem Wehr, canalis praeter molem' Vuk 257, vö. DEnc. 601, I. Maiorescu, Foae pt. minte, inimă și lit. 1838, 180.

**gaerliciu* (pivnitzi) 'gátor, pintze gátor, der Kellerhals' (224) < szb. *g'ilic* 1. 'der Hals der Flasche', 2. 'das Ende des Flintenlaufs', 3. 'die Röhre vom Strumpf' (Vuk 106, vö. Rječnik III, 445). Amint látjuk, bizonyos átvitt jelentések már a szb.-ben megvannak; a 'pincegádor, szűk bejárat, stb.' jelentés azonban r. fejlemény. A r.-ban eredeti értelmében alig fordul elő, vö. DAcR. II, 230. Szótárunk ezúttal is a legrégibb adatot nyújtja.

**gradeá* (*grădeă*) 'germen, surculus, vimen' (234, vö. Lex. Bud. 241) < szbh. *grădela* (Rječnik III, 365) < ol. *gradella*. Meglepő alak a közönséges *grădele* 'clayonnage, claire-voie' helyett; DAcR. II, 293 sem idézi. Nyilván visszakövetkeztetett új nom. a *grădele* többesszámból (vö. *cordea*).

**guda* = *catzea* (239), B.-ban és Sz.-ben élő tájszó; a szb. *guda* 'scrofa' szóval való összefüggése jelentéstani okokból nagyon kétes (DAcR. II, 323; DEnc. 563 etymon nélkül közli).

iftit = *tocma*, hat (309, vö. *istitu* 'plane, prorsus, profecto' Lex. Bud. 330); a bánsági *istina*, *istină* adverbiumnak (< szb. *istina* 'igazság') csak a Lex. Bud.-ból ismert változata, DAcR. II, 911 hibásan *istit* alakban közli. A képzőcsere homályos, épp úgy, mint a Lex. Bud. közölte *istanu* = *istitu* (i. h.) esetében.¹¹ Vö. még *istov* 'prorufus' (309) s ehhez DAcR. II, 912. Talán *istit* közvetlenül a szb. *tako isto* 'gerade so, eodem plane modo'-féle kifejezéseken alapul (Vuk 249, vö. még *isto* = *zaista*, -*to* 'wahrhaft, vere, gewiß' i. h. 183).

lula = *faica* (330) < szb. *lula* 'die Pfeife zum Rauchen' (Vuk 347). A közny.-i r. *lulea* (< török *lüle*) bánsági jellegű alakv.-a, vö. Gáldi, MNy. XXXVIII; 288—9.

**natra* 'stamen, der Weberzettel' (374) < szb. *nătra* 1. 'Weberstuhl', 2. 'die Garnmenge, welche um den Garnbaum einmal geht' (Rječnik VII, 699, vö. Vuk 423). Tiktin 1039 egyetlen adata erdélyi, Jarnik—Bârseanu 423 nyomán. Vö. Cihac II, 213, DEnc. 824.¹² Előfordul az erdélyi r. irod. nyelvben is (Breazu, Pov. 183).

otáva 'cordum, sarju' (377^a, vö. Lex. Bud. 474) < szbh. *otava* 'das Grummet' (Vuk 490). Erdélyben és Moldvában közönséges, ld. Cihac II, 233, Tiktin 1099, DEnc. 880.

¹¹ Itt kellene következnie a **lazaret* 'Grenzposten' szónak (318, vö. 1776: cänd aŭ venitü morunul în lăzăret, StD. XII, 93, Nagyszeben), amelyet Tiktin 896 az ol. *lazzaretto*-ból a szb. *lazaret*-en át származtat (vö. *lazăret* 'die Quarantäne' Vuk 332), azonban ezen európai vándorszónak délkelet európai sorsa még további tisztázásra szorul, különösen kronológiai téren. Vö. Chr. Nyrop, Linguistique et histoire des moeurs, Paris, 1934, 201.

¹² Itt következnek **ojina* 'merenda, antecoenium, loránt, osonna' (377^a, vö. Lex. Bud. 462), azonban ez lehet nemcsak szb, hanem bolg. eredetű is (*užina*, vö. Capidan, DR. IV, 1260). Az erdélyi alakok o-ja talán a m. *osonna* hatására (Clemensnél is *ojină* 'Vesperbrod'). Egészen magyaros: *oșonă*, *oșonită*, Barbul 56. Olykor az *ojină* alakot is próbálták a m.-ből származtatni (GS. V, 325).

ótea ért. n. (377^a), vö. *otcă, votcă* 'protropium crematum, votka, der Vorlauf vom Brandwein' (Lex. Bud. 474). A Lex. Bud. értelmezése északi szláv átvételre átszik utalni (vö. or. *vodka*), azonban DEnc. 880 szerint *otcă* a. m. 'țuică rămasă pe fund fărâ țârie, ce curge la urmă de tot din cazan' és csak Olteniában használatos. Legközelebbi megfelelői a szb. *òtok(a)* 'cornu fluminis' (Vuk 493) s *patoka* 'lor(e)a vini usti' (i. h. 507). Mindezen főnevek az egyh. ószl. *točiti* 'fundere' igével függnek össze.¹³

otie (szárm. *otica*, olv. -äu) 'rallum' (377^a, vö. *oticu, oticöu*, Lex. Bud. 474) < szb. *òtk* 'die Pflugreute' (Vuk 490, Cihac II, 234, Tiktin 1100, DEnc. 880).

paerte 'semita in nivibus facta, *via per nivem' (380^a, vö. Lex. Bud. 485), vö. szb. *přt* 'der Schneebahn' (Vuk 636). Tiktin 1172 idéz Alexandriából ilyen *părte* alakv.-ot; a köznyelvi alak *pártie* (ld. még Cihac II, 247).

palamída 'tribulus' (381^a), alakv. *polomida*, 407; vö. *pălămidă* 'serratura arvensis, Linn. zabtövis' Lex. Bud. 478 < szb. *palămida* 'serratura arvensis' Vuk 501, vö. Cihac II, 239, Tiktin 1109. Már 1183-ban; Serratura arvensis — Zab-tövis — *Polomnyida*; *Convulsus arvensis* — Kis fulák-fű — Holbure mike, *Polomvide* (Benkő—Coteanu, 472, 85 sz.). Ilyen *polam-* kezdetű alakot idéz Tiktin (i. h.), Marian, Nașt. 282 nyomán.

***pleofcaefe** 'durrantani, tferditeni, plätzen, schnalzen, fittyenteni' (401), * *plioscaefc*, * *plioscotefc* (402, vö. *plio/caefcu*, Lex. Bud. 514), erősen emlékeztet ugyan a szb. *pljűskati* 'plätschern, spritzen' (Vuk 526) igére, azonban lehet, hogy attól függetlenül hangutánzó szó (vö. Tiktin 1187.).

plofca 'falco, lagena' (403, vö. Lex. Bud. 515) < szb. *plösku* 'eine platte Flasche' Vuk 524, vö. Cihac II, 266, Tiktin 1192.

***podila**, ***podina** 1. = *blana, 1. vagyis 'asser', 2. 'der Boden' (405, vö. Lex. Bud. 518, eszerint *podilă* a köznyelvi *podeală* alakv.-a) < szb. *pödina* 1. 'die Fläche des Heuschobers', 2. 'Unterlage, basis', Vuk 537, vö. Cihac II, 270, Tiktin 1199. A Vuk közölte 1. jelentés Moldvában él, ld. 'Grund, unterer Teil eines Heuschobers' (Tiktin, i. h.).

***pup** 'bulbus' (429, vö. Lex. Bud. 562) < szb. *pűp*, Tiktin 1280. Aligha tartozik ide a Berettyó-környéki *pup* 'Schopf' (Jb. VI, 80), amely inkább a m. *pűp* 'gibbus, tuber, culmen' átvétele.

ráchie 'sicera, crematura' (433, vö. Lex. Bud. 572) < szb. *rákija* 'Branntwein' (Vuk 655). A köznyelvi *rachiu* (< t. *raky*, alb. *raki*, újg. *paxi*) erdélyi alakváltozata, vö. Tiktin 1291.

sbég = gloáta (467, vö. Lex. Bud. 612) < szb. *zbjög* 'Zusammenlauf der Flüchtlinge' Vuk 211, vö. Cihac II, 11, Tiktin 1801.

***sgulit** 'kuntzorodott, tőpörödött' (483, vö. *sgulescu, sgulitu* Lex. Bud. 642) < szb. *zgüriti se* 'sich zusammenziehen vor Kälte' (Vuk 215, Tiktin 1816).¹⁴

stelnitza 'cimes' (504, vö. Lex. Bud. 668) < szb. *stjènica* (Vuk 739, Cihac II, 367, Tiktin 1490).

¹³ Sajnos ez a magyarázat sem teljesen kielégítő: hang- és alakilani szempontból *otok(a)* megfelelne, de jelentéstanilag tekintetben alig; *patoka* esetében pedig az értelem egyezik, de a szb. szó alakja nem illik a r. szóhoz. Alakilag legjobban találna az egyh. ószl. *otka* (ld. Cihac II, 233), ennek jelentése azonban 'tumor, insula, scopulum' s ezért nem hozható a r. szóval közvetlen kapcsolatba.

¹⁴ Itt következnék **uricesc* 'erdőt irtani' (557); Cihac II, 441 szerint a szb. *urézati* 'schneiden, einen Einschnitt machen' átvétele, de az egyeztetés súlyos hangtani nehézségekbe ütközik. Talán inkább *uric* (< m. örökbirtok) származéka, vö. 98. l.

Ezen csoport áttekintése alkalmával azonnal feltűnik, hogy aránylag milyen kevés szerb elem származik Molnar beírásából. Ha viszont ezzel összevetjük a Molnar bejegyzésében fennmaradt magyar és német elemek sokaságát, önkéntelenül is arra kell gondolnunk, hogy Molnar a román irodalmi nyelv kiművelése végett nem tartotta szükségesnek szerb elemek átvételét,¹⁵ viszont annál többet merített a XVIII. századi erdélyi román-ság két igazi kultúrnyelvéből: a magyarból és a németből.

Még kevésbé alkotnak egységes csoportot a román nyelvterülettől északra eső szláv nyelvekből átvett jövevényszavak. Kétségtelenül r u t é n eredetűnek csak a következő tájszavakat tarthatjuk:

bráha *malotta, Brey' (68, vö. *brahă* 'malata, das Malz' Lex. Bud. 65) < rut. *braha*, Hrinčenko I, 95. Közönségesebb r. jelentései 'résidu des céréales ayant servi à la distillation de l'eau-de-vie; 'boisson rafraîchissante faite de jus de millet fermenté' (DAcR. I, 637, Tiktin 220, Brüske, Jb. XXVI—XXIX. 15, *bragă* változata már a Bánsági Névtelennél 'cervisia milliacea' jelentésben).

čir 'gluten e farina triticea' (113, vö. Lex. Bud. 481, *pařă* a.) < rut. *čir* 'kukoricaliszból készült kása' (Hrinčenko IV, 463, vö. DAcR. I/2, 473). A m. *csir*, melyet a Lex. Bud. is közöl, a r.-ból (EtSz, I, 1091). Északerdélyi és máramarosi tájszó.

***eärmárok** ért. n. (197), a. m. *iarmaroc* 'foire, marché' < rut. *jarmarok* (< n. Jahrmarkt), (DAcR. II, 439). Moldvai tájszó, adatok a kései krónikásoktól kezdve (Let. III, 50, stb.).

hät (hät) 'plane' (245, vö. *hăt*, Lex. Bud. 259) < rut. *het*, vö. DAcR. II, 377. Északerdélyi tájszó, előfordul azonban Bukovinában és Beszarábiában is. Vö. 'ot 'ganz und gar', Weigand, Buk.-Bess. 96, *hăt*, *het* 'foarte, prea, departe', Tamás, Ug. 45 (további utalásokkal), stb.

holca 'clamorofitas' (247, vö. Lex. Bud. 264) < rut. * *holka*, amelyet az or. *golka* 'lázadás' nyomán szoktak feltenni (DAcR. II, 400, DEnc. 585). Használja Dosoftei (V. S. 159), egyébként azonban csak népnyelvi példák vannak Moldvából, Bukovinából és Erdélyből, le a móc vidékig (Fráncu—Candrea 101).

***hufhta** ért. n. (249), de vö. *huste* 'son qui a servi à faire le „bors“, résidu de „bors“ < rut. *hušća* 'zeamă groasă, drojdii' (DAcR. II, 423). Elsősorban moldvai tájszó, de Viciu közli Erdélyből is *hőšte* vált.-ban (i. h.). Vö. még Brüske, Jb. XXVI—XXIX, 28.

pocinóc 'prima venditio ex mercibus' (404, vö. Lex. Bud. 516—7), vö. *pocinog*, -oc, fam. I. 'Anfang (den man mit etw. macht)', 2. 'böser Streich, den man Jdm. spielt (Tiktin 1195—6, DEnc. 962). A Kleinnál szereplő jelentést erdélyi tájnyelvi színezettel közli Damé: 'première vente, étrenne' (III, 236). Vö. rut. *počinok*, óor. *počinokv*, egyh. ószl. *počinakv*.

*

Más esetekben, sajnos, nem ilyen világos, melyik szláv nyelvből történt a kölcsönzés. Az eredetileg semmi esetre sem szláv *balamút* 'inneptus, stolidus' (46, vö. Lex. Bud. 44) lehet az or. *balamutiv* 'verwirren' szárm.-a (DAcR. I, 448, DEnc. 110), de gondolhatunk a vele azonos rut. alakra is (Hrinčenko

¹⁵ Más írók, pl. Iorgovici, hajlandók voltak szerb eredetű neologizmusokat is terjeszteni, vö. Gáldi, Erd. nyú. 42.

I, 24); **dránitza* 'Ssheite' (190) a lengyel *dránica* átvétele épp úgy lehet, mint az or. *dránica*-é (Tiktin 572), sőt nem zárható ki a rut. *dránicja* sem (Hrinčenko I, 440). Bár DEnc. 589 határozottan a rut. *hruba*-ra utal, kétes **huruba* (249) története is (vö. Blédy, Infl. 51–2). Rut. vagy lengyel egyaránt lehet *leánca* 'palliastrum' (319, vö. Tiktin 897, DEnc. 701). Nagyon problematikus *colna*, *cólnitza* = *shopru*, vagyis '(kocsi)szín' (127, vö. 486, **shopru* a.). Cihac II, 70 csupán felsorolta a szláv megfeleléseket (lengyel *kolnia*, cseh *kolna*, *kolnice*, horv. *kolnica*, vö. Berneker I, 548, Rječnik 206, Szinnyi, Nyr. XXIII, 201), de nem döntött az átadó nyelv kérdésében. ALR. II, 123 szerint Északerdélyben, a nyugati részeken, valamint *H.*-ban elsősorban *colniță* járatos, *colnă* alak csak *A.* m-ben, Klopotiván (Conea, Clopotiva I, 186), valamint *B.* és *AF.* egy-egy pontján bukkan fel. Ezen utóbbi alakból származik az aradi Hegyalján járatos m. *kolna* 'présház' (MTSz. I, 1156), 'szőlőkerti ház' (Tolnai V. MNy. XIII, 172). *Colniță* talán délen szb. (DEnc. 308), északabbra pedig rut. jövevény. Mindez azonban kevésbé változtat azon a tényen, hogy Klein szótárába efféle északerdélyi-bukovinai rutén eredetű tájszavak nem igen kerültek.

d) Török és újjörög elemek.

Szótárunk román szókészletének e két rétege szorosan összetartozik: mindkettő — amint ismeretes — a Kárpátokon túli román nyelv jellemzője s mindkettőnek virágkorát a XVIII. század, a fanarióta-kor képezi. Azt a felfogást tehát, amely szerint ezen jövevénytiszavak a Kárpátok vonalát még a XVIII. században sem lépték túl s ezért e korban alapvető különbség volt Erdély és Moldva-Havaselve művelt román nyelvhasználata között,¹ Klein szótára a Lex. Bud.-vel együtt tökéletesen bizonyítja. Mindkét műben a r á n y l a g i g e n k e v é s nyomát találjuk olyan török és görög jövevénytiszavaknak, amelyek a Kárpátokon túl a XVIII. század folyamán honosodtak meg. E tény annál feltűnőbb, mert szótárunk mindkét szerzője Szeben m.-ből származik, tehát abból a délerdélyi határsávból, ahol bizonyos Kárpátokon túli neologizmusok időnként felbukkantak.² Ezen éles különbség azonban világosan afra mutat, hogy Klein éppen úgy, mint Molnar, műveltségének szinte egész anyagát Erdély magyar s kisebb mértékben német színezetű kultúrlétköréből merítette.

Elteltekintve az oly közönséges szavaktól, mint *arnaut* (31), *bařmau* (108), **belea* (52), *bursúc* (74), *cérğa* (99), **chiur*, *cilibiu* (111), *ciúbuc* (114), **diván* (185), *mahrama* (338), *maziléřc* (350), **samur* (461), *talpíz* (525), *tipřie* (531), *zabún* (560), *zahre* (24, a. m. *zaherea*) stb. figyelmet érdemelnek a következő török jövevénytiszavak:

bogázie (bogázie?) 'tela incolorata, bagazia, Bagasie' (63, *bogázie*, Lex. Bud. 60). Kétségtelenül végső fokon a t. *bogasy* 'toile d'un tissu peu serré qui

¹ Vö. Gáldi, MONGr. 80 kk.

² I. m. 79.

sert à faire des doublures' (Barbier de Meynard, id. Şăineanu, IO. II, 55) átvétele, azonban az itt, valamint a Lex. Bud.-ben közölt alak még népiesebb, mint a Kárpátokon túl közönséges *bogasiu*, *bogasi*, *bogasie*. Végződése szl. (vö. bolg. *bogasija*, szb. *bugasiya*, lengyel *bogaziya*), esetleg m. (*bogazia*, *bagazia*) vagy német (*Bagasie*) közvetítésre utal. A pontos filiáció megállapításában az intervokalikus -z- nyújthat némi támpontot: ha ez nem román fejlemény, a -ziya-, -zia végződésű alakok közvetítésére gondolhatunk (vö. EtSz. I, 223, DAcR. I, 596).

ehichie 'caputium, caputiolum' (105) nyilván *tichie* (< t. *takije*, *takje*, Tiktin 1585, *tikije*, DEnc. 1296) alakv.-a, vö. DAcR. I/2, 348. Vö. a Tiktin idézte s moldvainak mondott *chitie* vált.-tal.

**ciovică* 'indicium, indi, indigo, kék festék, der Indig, Indigo' (113, alakv. * *cionvic*, 277, *indih* a. és *ciuvic*, 117). Aligha lehet más, mint *civil* 'indigo, bleu foncé' (DAcR. I/2, 525 < t. *čivil*) alakv.-a, azonban a hangtani viszony magyarázatra szorul. *Civil* bántási szó (vö. Liuba—Iana 120); lehet, hogy szb. közvetítéssel került a r.-ba. Adatok 1790 óta (DAcR., i. h.).

**dovolez* ért. n. (189), de vö. olténiai *dovlete* (*dovlec* 'Kürbis' h.), Şăineanu, IO. II, 161; ennek többese *dovleți* s ebből hanggyarapodással *dovolez*. A t. *devlek* átvétele, vö. m. *döblec*, EtSz. I, 1396—7 (szerintünk szintén r.nyj.-i *dovleți* alakból).

**filinján* 'Kaffeeschale' (211); kétségtelenül a t. *filjan* megfelelője, azonban hangalakja igen feltűnő; más forrásból csak *felegean*, *feligean*, *filigean*, *filigea* ismeretes (DAcR. II, 93, Şăineanu, IO. II, 169). Molnarnál azonban másutt is *filindschean* (Sprachl. 47), *filindschan* (i. m. 378). Szerintünk alakkeveredés eredménye *filjan* és ama *finjan* alak között, amelyből a m. *findzsán*, *findzsa* alak is származik (EtSz. II, 261, Miklosich, Türk. El. 61).

ghiordan 'torques' (229). A szó végső forrása a t. *ğerdane*, azonban közvetítőként figyelembe veendő az újg. γρορνάρι, vö. DAcR. II, 254, Tiktin 675, DEnc. 537.

**gugiu* 'eine lange Mütze nach polnischer Art' (239) nyilván *gugiuman* (< t. *güğeman*) rövidülése által keletkezett (vö. DAcR. II, 324, Şăineanu, IO. II, 192). A 'nach polnischer Art' megjegyzéshez hozzá kell fűznünk, hogy *gugiuman* tréfás értelemben 'işlicul purtat de Ovreii bigoti', pl. Ghicánál: cu undița de prins pesce apuca gugiumanul ovreului (Şăineanu, i. h.).

hadaemp 'eunuchus' (241) < t. *hadym* (< ar. *hadyn*), Şăineanu, IO. III, 59, DAcR. II, 338. *Hadâmb'* alakot találunk N. Costinnál és Cantemirnél; Klein talán az utóbbtól vette át. A szóvégi -p más forrásból nem ismeretes.

**hăgu* ért. n. (242), de vö. *hăgu* 'peregrinator religiosus ad loca sacra' (Lex. Bud. 251) < t. *hăgi*, vö. Şăineanu, IO, II, 194, DAcR. II, 339. Értékes adat; eddigi forrásaink egyetlen régebbi említést sem idéznek.

**ibriřhin* 'fila sericea' (252, vö. Lex. Bud. 270) < perzsa-t. *ibriřim* 'soie torse, soie filée'; az -in szóvég már a Bántási Névtelennél felbukkan: *Ibrishin* 'filum sericium' (61), használja Şincai is (Hr., I, 184), egyébként azonban inkább moldvai jellegű (DAcR. II, 442, Şăineanu, IO. II, 222). 1774-ben Brassóban *ibriřim* alakot találunk (StD. X, 16).

**ipingé* (ipíngea?) = *capeneag* (306, alakv. *epíngea*, 87, 198) < t. *yapynğa* 'manteau de bure que les janissaires portent en hiver' (Barbier de Meynard, id. Şăineanu, IO. II, 228). Legrégibb erdélyi adatunk erre az egykor igen elterjedt szóra, vö. még DAcR. II, 885, Miklosich, Türk. El. 79, Mard. Cor. 4077, 3261.

ihlie 'pileus' (308, vö. Lex. Bud. 328 'tsalma, kereksüveg' értelmezéssel) < t. *ičlik* 'scufie' (Șăineanu, IO. II, 229, DAcR. II, 900). A Bánsági Névtelennél *shlik* 'pileus' (135), talán a lengyel *szlyk* (Brückner 550) nyomán.

lighiu 'pelvis, pollubrum' (325, vö. *legian, ligian* 'labrum, pollubrum, pelvis' Lex. Bud. 348, 352). Aligha lehet más, mint a kny.-i *lighian* 'tál' (< t. *legen*, Tiktin 909) alakv.-a. A régies *leghen, leghin* alaknak lehetett *leghiniu* vált.-a s ebből keletkezett *lighiuu* (vö. *lepény* > *lipiuu*).³

***mozávirie** ért. n. (364): Ien. Văcărescunál *mozavirie* a. m. 'Verleumdung': (Sultanul) aridica toata frica norodului și de năpăstui și de mozavirii și piri mincinoase (id. Tiktin 1014). A Lex. Bud.-ból idevehető: *mozavire* 1. 'insusurratio', 2. 'illectus, plectio, illecebra' (401). Ezen utóbbi alak pusztá sajtóhiba *mozavirie* helyett vagy a *mozaviri* 'verleunden' (Tiktin, i. h.) ige *mozavirire* alakjának egyszerejtéssel keletkezett rövid változata, *mozavirie* viszont *mozavir* 'Verläumder' (Tiktin, i. h.) -ie képzős származéka. A szócsalád végső forrása: ar. eredetű t. *müzevir* 'Fälscher, Betrüger' Miklosich, Türk. El. 30; Șăineanu, IO. III, 81–2.

naštrăpa 'cantharus, vas' (374, vö. Lex. Bud. 416) < t. *mašrapa* (< ar. *mešrepe*), vö. Șăineanu, IO. II, 270, Tiktin 1038; valószínűleg délszláv közvetítéssel (bolg. *naštrapa*, szb. *naštrapa*, Cihac II, 600; Miklosich, Türk. El. 25 bolgár *naštrapa* alakot közöl).

***paie** 'praecursor' (381^a, vö. Lex. Bud. 478) < t. *pejk* (< perzsa *payk*), ld. Miklosich, Türk. El. 39, Șăineanu, IO. III, 95, Cihac II, 602, Tiktin 1108. Használja Cantemir, Gheorgachi Log., Ien. Văcărescu, stb., de Erdélyben teljesen ismeretlen.

paliván 'funambulus' (382^a, vö. Lex. Bud. 479) < perzsa-t. *pehlivan*; régi román alakja — a közönséges *pehlivan* helyett — *palivan* (Tiktin 1142 a XVII. sz.-ból idézi). Elterjedésére nézve ld. Miklosich, Türk. El. 39.

raft 'lemniscus' (438, vö. Lex. Bud. 573) < perzsa-t. *raht* 'harnais et brides du cheval brodés ou garnis de franges d'or ou d'argent' (Barbier de Meynard, id. Șăineanu, IO. II, 299; ld. még Tiktin 1293).

***răftă** 'rata' (438), vö. *rafta* 'pars rata, portio rata, kinek kinek maga része' (Lex. Bud. 573) < t. *raht* 'portion, quote-part' (Tiktin 1293; Șăineanu, IO. II, 299 szerint a r.-ba szb. közvetítéssel jutott). Tiktin szerint bánsági és mőcvidéki tájszó (vö. *țe-am spus-o raftă în ochi*, Frăncu—Candrea 104), azonban H.-ból is van példa épp-n arra a kifejezésre, amelyet a Lex. Bud. idéz: *ș'au luat rafta 'acceptat ratam suam, kikapta a' maga részit'* (i. h.) ~ *mi-am luat rafta dela viață* (Pașca, Gl. dial. 50; a 'nădejde, speranță' értelmezés aligha helyes).

***săpet** (săpet) 'bőrös láda, der Koffer' (462, vö. Lex. Bud. 609). Eredeti jelentése szerint a r.-ban is 'coș de papură servind de cufăr' (Șăineanu, IO. II, 323), amit perzsa eredetű török etymonja is igazol: *sepet* 'panier, corbeille de jonc et d'osier' (Barbier de Meynard 66, vö. még Miklosich, Türk. El. 53). A XIX. sz.-ban azonban általában 'Koffer, in der Regel mit Leder überzogen' (Tiktin 1433). A *săpet* alakv. Dionisie Eclesiarhulnál fordul elő (Șăineanu, i. h.).

³ Itt kellene következnie a *moffor* 'panus' szónak (363), vö. *mosoru* 'tsomó, mirigy, der Knollen, die Drüse, ein Gewächs am Leibe' (Lex. Bud. 402), azonban a 'Rolle zum Aufwinden von Garn, Spule' jelentésű *mosor*-ral (Tiktin 1012, Șăineanu, IO. II, 262, vö. török *mosur* 'bobine, navette de tisserand') való összefüggése nem bizonyos. Tiktin a két szót azonosítja, de Șăineanu és Cihac (II, 596) nem, ami — szőföldrajzi okokból — helyesebbnek is látszik. *Mosor* 'csomó' jelentésben ugyanis elsősorban csak a mőcoknál él (Frăncu—Candrea 191, ld. még Pașca, Gl. dial. 43).

shálma 'Turcius pileus' (483, vö. Lex. Bud. 605) < t. *čalma* 'Turban' (Miklosich, Türk. El. 35, Šaïneanu, IO. III, 121, vö. m. *csalma*, EtSz. I, 834).

***sherbet** 'türkische Limonade' (485, vö. Lex. Bud. 634) < t. *šerbet* (arab szó), vö. Miklosich, Türk. El. 63, Šaïneanu, IO. II, 336, Tiktin 1410.

***tás** 'persely, die Almosenbüchse' (526, vö. *tasu* 'paxis eleemosynaria, persely, die Almosenbüchse' Lex. Bud. 698) < t. *tas* (*tase*) 'tasse, coupe, écuelle' (Cihac II, 619) ma a r. szó közönségesebb alakja *teas* s jelentése inkább 'tasse, coupe, bassin, plat, assiette' s ebből csak másodlagosan 'plat pour quéter' (i. h., vö. Tiktin 1571).

teáne 'bál, nagy tñomo' (528, Lex. Bud. 702) < t. *tenk* (perzsa *denk* 'étroit'), vö. Šaïneanu, IO. II, 356, Tiktin 1570; utóbbi szerint „der Diphthong ist schwierig“.

***tulbán** 'Tulban' (540, vö. *tulbanu* 'galerus turcius' Lex. Bud. 726) kétség-telenül *turban* alakváltozata, az eredeti *tülbent* (perzsa *dülbend* 'qui charme le coeur') -*lb-* csoportjának hű megőrzésével, vö. bolg. *tulben*, szb. *tulbenta*, cseh *tulban*, stb., Miklosich, Türk. El. 79. A r.-ban közönséges *tulpán* és *turbán* Šaïneanu, IO. II, 366–7, Tiktin 1663), de *tulban* változatot csak Cihac II, 625 idéz, bizonyára a Lex. Bud. nyomán.

***tult** 'l5. Kr.' (540), vö. *tultu* 'ött garosospénz' (Lex. Bud. 726) < t. *tult* (< ar. *süls* 'un troisième'), Šaïneanu, IO. II, 366.

***vadea** 'terminus' (573) < török *vadè*, vö. Šaïneanu, IO. II, 374, adatok a XVIII. sz.-ból és a XIX. sz. elejéről.

***vezerdeá** 'ein Fürstenson in der Moldau u. in der Walachey' (583, vö. *vezerdé*, Lex. Bud. 754), valószínűleg r. *beizadeà* alakkeveredése a *vezir* szóval. A t.-ben ismeretlen (Hasan Eren szíves szóbeli közlése). Vö. 6. l.

zagán (*zāgan*) 'vultur' (560, Lex. Bud. 766) < török *zagan* 'milan' (perzsa szó), vö. Šaïneanu, IO. II, 380, Tiktin 1789. Adatok a XVII. sz. óta.

***zeze** 'der Schmaus' (563, vö. Lex. Bud. 769: *zevchiu*) < t. *zevk* (arabból), vö. Miklosich, Türk. El. 86, Šaïneanu, IO. II, 388, Tiktin 1810. Adatok a XVIII. sz.-ból s a XIX. sz. elejéről (néhány archaizáló íronál).

Mindezen török elemek jól mutatják a kor török nyelvállapotának erősen kevert jellegét: eredeti török szó (mint pl. *ipängea*) alig került át, viszont igen sok az arab és perzsa jövevénytű. Ezeknek javarészt a Szebenben élő Molnar jegyezte be, ami természetes is: a Havaselyével élénk kereskedelmi kapcsolatban álló határszéli város nyelvszokását feltétlenül ő ismerte jobban.

Nem nyújtanak változatosabb képet Klein szótárának újjörög elemei sem. A fanarióta-kor tipikus jövevénytűszavai (pl. *metahirisi*, *plioforisi*, *sindrofié*, stb.) teljesen hiányoznak. Még azon Kleinnál előforduló görög elemek is, amelyekre egyébként csak XVIII. századi példáink vannak, valamilyen körülmény folytán rendszerint olyanok, hogy inkább az „elementul grec antefanariot“⁴ rétegbe tartoznak. Az újjörög szabak legújabb rétegének e sajátos hiánya még a török elemeknél is élesebb nyelvhatárt von a Kárpátokon inneni és túli nyelvhasználat közé.

⁴ Vö. G. G. Murnu, *Studiu asupra elementului grec ante-fanariot în limba română*. București, 1894.

Egységes réteget tulajdonképpen csak az egyházi terminológia görög jövevényszavai alkotnak. Ezek közül is azonban sok egyh. szláv közvetítéssel került a románba, mint pl. *difcos* 'discus' (185, vö. g. δίσκος, egyh. ószl. *disk[os]o*, Tiktin 551), *falon* = sfita, vagyis 'misemondó köntös' (482, Lex. Bud. 640, 211, vö. g. φελόνιον, egyh. ószl. *felono*, DAcR. II/195, Tiktin 1419), *porfira* = bárshon (408, vö. g. πορφύρα, egyh. szl. *porfira*, Tiktin 1215), *tipic* 'rubrica' (531, vö. g. τυπικόν, egyh. szl. *tipiko*, Tiktin 1602), stb. Olykor egy-egy elemet hangalakja mégis kiemel a szláv közvetítéssel átkerült elemek sorából: ilyen pl. *mandie* '< pallium > mandia pallium ecclesiasticum' (341), amely közvetlenül a g. μαντίον szóra, illetve ennek tb.-i μαντία alakjára utal (Tiktin 948 az 1746-i Märgäritare nyomán idézi a *mandie* alakv.-ot).

Mint utóbbi példánk mutatja, vannak tehát közvetlenül a görögből átvett egyházi műszavak is; ezek közül a legérdekesebbek a következők:

ava 'abbas, ein Abt, appat, apát ur' (42, vö. *ava*, *aba* l. 'pater, atya, apó', „dela covēntu syrinescu: *abba*“, 2. 'avatu, archimandritu, egumena, abbas, appát, apátur, der Abt' (Lex. Bud. 41) < g. ἄβας, a közönségesebb ἄββας h., vö. Vlachos 1–2. Más forrásból az *ava* és *avatu* alakot nem ismerem.

dälterie 'formata, feu literae dari folitae Neordinato in Prefbyterum,* juridictio' (157). Később még egyszer előfordul **singhilie* magyarázataként (490). Más forrásból nem ismerem. Forrása a g. δελτάριον 'bulletin, carte', azonban ennek ilyen sajátos jelentése nincs szótározva.

epárchie 'dioecesis, districtus' (198, vö. Lex. Bud. 204). Cihac II, 657 és Tiktin 595 szerint közvetlenül a g. ἐπαρχία átvétele, de Kleinnál lehetne a lat. *eparchia* r. mása is. Hasonló bizonytalanságban vagyunk az *orgán* 'organum' (375^a) szóval kapcsolatban: a Kárpátokon túl inkább szláv, a Kárpátokon innen viszont latin közvetítésre gondolhatunk.

pascalie 'liber vaticinatorius' (385^a, szárm. *pascalitöriu* 'vaticinator', i. h. vö. Lex. Bud. 486) < újg. πασχαλία 'Ostertafel, Tabelle mit deren Hülfe man das Osterfest und die sich nach diesem richtenden beweglichen Feste etc. des Jahres bestimmen kann' (Tiktin 1130, Cihac II, 684). A *pascalie* jóslás céljára való felhasználása közismert.

rálfofor 'simplex monachus' (445) < újg. ρασοφόρος, vö. ῥάσον 'grober Wollstoff' < *rasum*, Meyer, Ngr. St. III, 55, Triandaphyllidis, Lehnw. 122 kk. Csak a XIX. sz. elejéről van egyéb adatunk, de lehet jóval régebbi is, vö. Gáldi, MONGr. 246.

scándala (scandälä) 'scandalum' (469) valószínűleg nem a szl. *skandalu*, hanem közvetlenül a g. σκάνδαλον (tb. σκάνδαλα) átvétele. A régi egyházi irodalomban gyakori (vö. Tiktin 1375).

**singhilie*, a. m. *dalterie* (490), vö. *singhilie* 'literae [!] episcopales testantes cuidam Sacerdoti jurisdictionem in certam Parochiam esse collatam: Formata, vél jurisdictionio' (Lex. Bud. 644). Talán r. szárm. a *singhel* 'synkellos, Ehrentitel, der Ordenspriestern erteilt wird' szóból (Tiktin 1430 < újg. σύγκελλος, σύγγελος eredetileg a. m. συγκαλλιότης vagyis 'cohabitant d'une cellule' Cihac II, 699).

**stihie* 'elementum' (505, vö. Lex. Bud. 675) < g. στοιχείον, egyh. ószl. *stihija*. A r.-ban adatok csak a XVII. sz. vége óta (Tiktin 1495–6), tehát valószínűbb a közvetlenül g.-ből történt átvétel. Molnar is „ex graeco“ megjegyzéssel közölte.

A szótár egyéb görög elemei közül említésre méltók még a következők:

argaffefe (argaseso) 'aluto' (30, vö. *argisescu* 'tserzeni, tsáválni, gárben' Lex. Bud. 30), szárm. *argaffála, argaffitóriu* (i. h.) < újg. ἀργάω (t. i. τὰ ρουάρια) 'passer les cuirs, apprêter, corroyer les peaux, tanner et préparer les cuirs', Cihac II, 635. DACr. I, 240 legrégebb példája csak 1840-ből (!), de mivel a szó nemcsak Havaselvén járatos 'Pelzfelle beizen' értelemben, hanem Erdélyben és a Bánságban is 'gerben (sowohl Pelz-, als Lederfellen)' jelentéssel (Tiktin 92), minden valószínűség szerint régebbi a XVIII. sz.-nál.

***chitra**, ért. n. (109), vö. *chitrā* 'citreus, tzitrom, die Citrone', *chitru* 'tzitromfa, der Zitronenbaum' (Lex. Bud. 117). Az újg. κίτρον átvétele, de figyelemre méltó, hogy a Kárpátokon túli r. nyelvben (pl. Alexandrinál) *chitru* nem 'citrom', hanem 'cédratier', vagyis 'cedrátfá' (DACr. I/2, 390).

cocoana 'puella civilis, nobilis' (124, vö. Lex. Bud. 130, 1–2. jel.), vö. újg. κοκκώνα 'gnädige Frau', κοκκωνίτσα 'Fräulein' (Tiktin 382). Ezen értelme régen általános volt, újabban azonban csak Moldvában és Erdélyben él (DACr. I/2, 618). Lex. Bud. közli a köznyelvi 'domina, herá' értelemben is.

comíd 'gummi, matfka-méz (128) < újg. κομίδι 'gomme' (Vlachos 499). Első példánk 1749-ből, v.ö. DACr. I/2, 681; 1774-ben Brassóban is feltűnik (StD. X, 18). A kereskedelem révén itt-ott behatolt a népnyelvbe is.

dichiu 'curator, procurator' (183) < újg. δικαίος 'juste' (vö. *dicheu*, Tiktin 544, Cihac II, 655); kevésbé valószínű etymont nyújt újg. διοικέω < διοικέω 'administrer', mint οικέος 'familier' < οικέω 'habiter' (Pascu, V, 704, Südost-Forschungen). Adatok 1667 óta (Pascu i. h.).

dípla 'fides, -ium' (184, vö. Lex. Bud. 190.) Közismert balkáni szó: végső forrása a görög δίπλα 'pallium duplicatum; Falte, Doppelpfeife', ebből lett a délszláv nyelvekben s különösen szerb területen *diple* 'Sackpfeife' (vö. Berneker, EtWb. I, 200, Vuk 126). Jelentésfejlődése és filiaációja egyelőre homályos; az erdélyi és oltniai nyelvjárásokba valószínűleg szb. közvetítéssel jutott.

exorie 'exilium' (197) < újg. ἔξορία. Igen feltűnő adat, mert tudomásunk szerint a Kárpátokon túl is csak Radu Popescu használta: s'aũ trimis la *exorie* cu toată casa lui, Mag. Ist. IV, 178. Vö. Gáldi, MONGr. 187.

***eftinflug** (197), ért. n., de mivel *eftinefc* szótárunkban csak 'deprelio' értelemben szerepel (vö. Lex. Bud. 203–4), semmiesetre sem tulajdoníthatjuk Molnar adatának a régi r. *eftensug* 'Barmherzigkeit' jelentést (Coresiből idézi Tiktin 592, ld. még Densusianu, HLR. II, 332). Régen *eftinătate* is 'misericordia' jelentéssel bírt. Az egész szócsalád közös forrása εὐθηνός (Cihac II, 665).

evlávnic = cucernic (144, ezen utóbbi a., vö. Lex. Bud. 207). A köznyelvi *evlávnie* (< újg. εὐλάβεια) származéka, *evlavios* h. Előfordul Klein Kempisfordításában is, vö. Gáldi, AECO. VIII, 260.

falánga 'machina, qvā pedes detinentur, dum plantae eorum verberibus afficiuntur' (203, vö. Lex. Bud. 210) < újg. φάλαγγας, ld. DACr. II, 35. Első példánk E. Kogálniceanunál, de valószínűleg ez a szó is régebbi a fanariótakornál, annyira közönséges a népnyelvben is.

falfé (fálie) *'frultrum, bucella, vg. panis' (203, vö. Lex. Bud. 210) < újg. φαλλι. Bár első adatunk csak 1749-ből van (GCr. II, 44), igen széleskörű elterjedése miatt lehet, hogy régebbi a XVIII. sz.-nál, ld. DACr. II, 94, Gáldi, MONGr. 188.

harác 'palus' (245, vö. *hārac*, Lex. Bud. 255) < újg. χαράκι, DACr. II, 359. Gazdag népnyelvi előfordulásainál fogva valószínűleg elég régi, bár legrégebb ismert adatunk 1704-ből származik: *haragii* pentru vie (Ur. IV, 55).

***hargolásh** <'ergolabus'> (245, vö. *hērgolašiu*, Lex. Bud. 261) nyilván összefügg a g. *ἐργολάβος* szóval, amint már szótárunk és a Lex. Bud. a latin *ergolabus*-ra való hivatkozással állítja, de a képzőcsere feletté homályos. Vö. Gáldi, MONGr. 184.

hriflov 'diploma, decretum' (248, vö. Lex. Bud. 266) < újg. χρυσόβουλλον; Cantemirnél még *hrisouvluri* (Ist. Ier. 175, 181), példák a XVII. sz. óta, vö. DAcR. II, 415. Erdélyben csak Šincainál (I, 269, stb.).

***indih** 'o vapsála, v. cionvic' (277); véleményünk szerint vagy az 'indigo' régi görögös neve *ινδικόν* (feltételezhető alakv. **ινδικόν*) nyomán, vagy a n. *Indig* (ejtsd: *indix*) átvétele. Kereskedelmi műszó; 1809 után a következő adatot olvassuk: 2 11. violet *indih* fain, StD. X, 23. DAcR. nem ismeri.

maghie 'magia' (338; vö. *magie*, Lex. Bud. 368) < g. μαγεία. Tiktin 940 egyetlen példát idéz Cantemirből.

márghiól 'argutus, *callidus, verschmitzt' (345, szárm. *marghiolie* 'argutia, calliditas' i. h., vö. Lex. Bud. 377), valószínűleg az újg. μαρ(γ)ιόλος 'fin, rusé, futé, matois' (Vlachos 552) átvétele, a g. szó forrása viszont a hasonló jelentésű ol. *mariuolo* (eredetileg: 'chierico che fa la parte delle tre Marie nei misteri' Zingarelli 915 < ófr. *mariole* 'figurine sainte' Godefroy V,176). A származtatást hasonlóképp jelzi Cihac II, 673; a t. és alb. *marjol* szintén ol. eredetűek, talán újg. közvetítéssel. A r. szó *g'*-je talán a g. írott alak hatásával magyarázandó. Peldák a XVII. sz. közepe óta (vö. Tiktin 953; GCr. II, 12, 118). Népnyelvi példák Havaselvéről és Olteniából (Tocilescu, Mat. Folcl. 387, Teleorman; 420, Vâlcea; 422, Gorj), ismeretes nagyritkán Erdélyből is (pl. *marghiol* 'vielenie, inşelare, necaz' Mândrescu, Lit. pop. 243). Gyakori viszont a régebbi erdélyi írott nyelvben, pl. *margeol* 'magnus eloquens, nagy orátor, astute loquens, álnokul okoskodó, ravasz', *margeolie* 'astuta locutio, szép beszéd réa-vivés végett' Bobb II, 25; *voinieul marghiol* — tot merse domol, Budai—Deleanuból id. DEnc. 749—50. Barcianu szerint *marghiol* 'das schlaue Frauenzimmer'.

marturie (márturie) 1. 'teftis', 2. * 'hétí váfár' (347); Lex. Bud. 379 szerint is második jelentése 'térge du septimáná, nundinae hebdomadales, hétí vásár'. Cihac II, 674 szerint *márturie* csak 'témoignage', Tiktin 956 szerint szintén 1. 'Zeugenaussage', 2. 'Taufmünze', 3. 'Zeuge', 4. 'Blutzeugenschaft'. Szavunk forrása, az újg. μαρτυρία szintén 'témoignage, déposition' (Vlachos 552) jelentéssel bír, tehát Molnar bejegyzése, amelyben a Lex. Bud. szövege is alapul, egyelőre megoldatlan problémát jelent mind e jelentés elterjedése, mind annak eredete szempontjából.

***molopfele** ért. n. (362), kétségtelenül *molipsi* (< újg. μολεύω, aor. μόλεω) alakv.-a; más forrásból nem ismeretes. Maga az ige inkább csak a Kárpátokon túl használatos, vö. ALRM. I, 163—4, Gáldi MONGR. 211; még csekélyebb népnyelvi elterjedést mutatnak származékai (*molimã* stb.).

***pilota** 'Pfühl, Küssen' (395), vö. *pilotã* 'culcita plumea, donyha, dunyha, derekaly' (Lex. Bud. 505); talán figyelembevehető Tiktin 1163 feltevése, aki szerint a görög πιλώτος 'gefíltz' szóból kell kiindulnunk.

***politie** ért. n., **politie* 'politice, ius politicum, politika, die Politik, oder Staatsklugheit' (407), a Lex. Bud. 521 szerint *politic* 'politicus, politikus, der Politiker, *politie* 'politica, politice, politika, die Politik, die Polizey'. *Politic* végső forrása a g. πολιτικός; valószínűleg közvetlenül innen vette át Cantemir (Gáldi,

* Alihanem téved Dauzat (Diet. étym. de la langue fr. 459), amidőn J. Deny útmutatása nyomán a velencei *mariolo* 'rusé, fripon' szót t. eredetűnek gondolja, bár természetesen afféle „Rückentlehnung“ nem ritkaság.

MONGr. 233). *Politie* a Kárpátokon túl csak 1. 'Staat', 2. 'Stadt', 3. 'Benehmung, Aufführung' (Tiktin 1206, Cihac II, 689), vö. újg. πολιτεία 1. 'état, république', 2. 'conduite, ligne de conduite', 3. 'cité, ville' (Vlachos 725). PPB. szerint Molnar ezt a számára idegen újg. eredetű szót új jelentéssel ruházta fel, s a n. *Politik*, m. *politika*, stb. szóval egyértelműnek tekintette. A Kárpátokon túl ezen értelemben *politica* (< lat. *politica* v. újg. πολιτική) volt használatos. Hasonló tévedés áldozata lett Molnar akkor is, amikor a *planisi* 'raboter' igét a lat. *planum* tövéhez kapcsolta s 'tervezni' értelemben használta (ld. erről Gáldi, MONGr. 129).

rodie 'malum granatum' (451, vö. *ródie*, L.x. Bud. 592) < újg. ρόδι (óg. ροιδιον, ρόδιον), Cihac II, 693; Tiktin 1334, esetleg egyh. szl. *rodii* közvetítésével. A Klein közölte alak hangsúlya nagyon feltűnő.

**scafa* 1. 'caentariu', 2. 'das Trinkgeschir' (469, vö. Lex. Bud. 614). Tiktin 1374 itt olvasható 1. jelentését ('mérleg serpenyője', vö. Lex. Bud., i. h.) nem közli, Damé IV, 26 ismeri azonban 'plateau de balance' értelemben is. Vö. újg. σκάφη 1. 'auge, baque', 2. 'pétrin', 3. 'you-you, nacelle', 4. 'coque du navire' (Vlachos 789).

scraembítza 'halex' (473) a köznyelvi *scrumbie* ~ *scrámie* származéka, ez pedig újg. σκουμβρί (Tiktin 1394).

**sfirida* 'fenestra ficta' (482, vö. Lex. Bud. 640) valószínűleg bolgár közvetítéssel (*firida*) újg. θυρίς, -ίδος 'petite fenêtre', vö. DAcR, II, 129. Az ALR. II, 273 térképe (*firidă*) *sf-* kezdetű változatot nem közöl.

**shinie* = *galeata* (485, vö. *šinicu*, *šinégu* 'cubulus, köböl' „in Bănatu“, Lex. Bud. 645) régies szó; az 1688-i Bibliában is előfordul, vö. Tiktin 1431. Ha feltételezzük, hogy ebben az esetben is *h* > *š* hangváltozással van dolgunk (vö. *fin* ~ *chin* ~ *shin*, 485) a görög χοίνιξ, -ικος, egyh. ószl. *chinikv* 'mensura capiens quatuor cotylas' (Miklosich, Lex. 1090) alakból kell származtatnunk.

**serivefe* 'fanyalogni, pityeregni' (474, vö. Lex. Bud. 624); véleményünk szerint amint *scilpi* mellett van *scripi* (Tiktin 1393), úgy *scilvi* sem más, mint a *scilfosi* 'pleurnicher', *scilvisi* 'se pimponner' igéknek *scr-* kezdetű változata, Vö. görög σιλβώνω, σιλβῶ, fut. σιλβήσω 'polir, fourbir' (Graur, BL. IV, 115; Gáldi MONGr. 249). A *-si* végződés esetleg elmaradásáról Gáldi, i. m. 118; *scrivi* alakot közölt Resinárról Paşca, Gl. dial. 53.

**viffon* 'bilon, der Bison' (587), vö. *visonu*, 'byssus, bibor, ein sehr feines Gewebe' (758) < βύσσος, *acc.* -ov (Tiktin 1758).

**vruh* „v. Gaendác N° 1.“ vagyis 'cserebogár' (590, vö. Lex. Bud. 763', régi szó az egyházi nyelvben; az 1688-i Bibliából id. Tiktin 1782. Vö. βρούχος, *acc.* -ov 'charançon, bruche'.

Néhány esetben (vö. fentebb *pilotă*) kétes, vajjon szabad-e a kérdéses r. szavakat az újg.-ból származtatnunk. **Ásláz*, helyesen *atlas* (161, vö. *atlas*, Lex. Bud. 39) egyaránt származhat a t. *atlas* (DAcR. I, 357) vagy az újg. ἀτλάζi alakból (HEMR. 2066—8) alakból.⁵ Egészen homályos **féde* 'suchus' (206, vö. Lex. Bud. 213; alakv. **zama de alamæe* v. *fidé*); a *fidea* 'vermicelle' szóra (Gáldi, MONGr. 189 < újg. φιδές) alig gondolhatunk. Bizonytalan még *tagaertza* 'tarisznya' (520, vö. Lex. Bud. 692; alakv. <*gagaertza*>, 225); legközelebbi rokonának kétségtelenül az újg. ταγάρι

⁵ A Lex. Bud.-ben olvasható *atlas* a m. *atlasz* vagy a n. *Atlas, atlasz* (pl. 1803: *plapome de atlaz*, StD. XII, 146, 1822: *athlati*, Bobb II, 87) feltétlenül m. *atlas* (EtSz. I, 175) átvétele.

'sac, panetièere, besace', szárm.-a, ταρατσίκα (Vlachos 857) látszik, azonban először e balkáni vándorszó pontos filiációját kellene tisztázni (vö. Cihac II, 617, Tiktin 1548).

e) *Latin elemek.*

E sokféle jövevénytörőtegg ellenére természetesen nem szorult háttérbe a román nyelv latin szókészlete sem, vagyis az az alapanyag, amelybe mindezen hatások beleágyazódtak. A latin eredetű szókészlet is mutat ugyan bizonyos megkülönböztető sajátosságokat, általában azonban elég konvencionális és a köznyelvi használatától kevéssé tér el; az alábbiakban — mint már a szláv elemekkel kapcsolatban — csupán arra szorítkozunk, hogy szótárunk anyagának néhány jellegzetes vonását kiemeljük.

Három szócsoporttal kell röviden foglalkoznunk: az elsőbe a régies jellegű szavak, a másodikba a tájnyelvi elemek, a harmadikba pedig a latin eredetű neologizmusok tartoznak.

Másutt már felsorolt archaizmusokon kívül említendőek a következő régies, latin eredetű szavak:

ambe 'ambae' (21). Olvasata minden valószínűség szerint *îmbe*, vö. *âmbe*, ⚭БѢ, ⚭BE (Lex. Bud. 18). Nagyon régies alak; a XVI–XVII. sz.-ban volt csupán köznyelvi, vö. *îmbe*, Rosetti, LR. XVI. 140, DAcR. II, 474, Tiktin 58. Kleinál esetleg lehet népnyelvi eredetű is, amennyiben éppen a nőnemű *imbe* a mócocnál még a XIX. sz. 2. felében is járatos volt (Frâncu—Candrea 101). A Lex. Bud. közölte hímnemű *îmbi* alak még a régiségben is ritka volt.

afin 'alīnus' (36, vö. *asinu*, *asină*, Lex. Bud. 36). A XVI. sz. nyelvében még elég gyakori, vö. DAcR. I, 314, Densusianu, HLR. II, 493, GCr. II, 388. Kleinhoz valószínűleg az egyházi nyelven át került; E. Petrovici szerint „*asin* e un arhaism, căruia textele bisericești i-au dat un prestigiu deosebit (Hristos a intrat în Ierusalim călare pe *asin*)“, DR. VII, 354.

chiar 'clarus, * tiszta, világos' (104, a Lex. Bud. 114 csak adverbiumként közli). Mint melléknév Klein korában már elavult, viszont élt még az 1688-i Bibliában, amelyet szerzőnk igen jól ismert, pl. ia pâharul vinului acestui chiar (id. Tiktin 337). A Bánsági Névtelennél *Kjár* 'clarus, clare' (68). Valószínűleg archaizmus Budai—Deleanunál is (vö. DAcR. I/2, 342), aki *chiar* efféle használatára a legkésőbbi példát szolgáltatja.

efhitoáre I. 'exitus', *2. 'latrina' (200). A szó második értelme régies; Tiktin 599 Miron Costintól és Dosofteiből idézi, tehát ez is az egyházi nyelv felé mutat.

fápt 'magia, incantatio' (203). Ebben az értelemben először Dosofteinél, újabb adatok viszont eddig csak a népnyelvből voltak ismeretesek (DAcR. II, 19). Véleményünk szerint archaikus eufemizmus; talán elvonás a Dosoftei használta *fapturi dimonești* kifejezésből.

graúntz (grăuñt) 'granum' (235) régies nom. *grăunte* helyett, vö. Lex. Bud. 243. Használja még Șincai és Țichindeal is (DAcR. II, 301).

intzinát 'vix cohaerens' (302, vö. *intinu* 'gyengén odaragasztani' Lex. Bud. 316) < * *in* + *tenuo* 'subțiez' (Pușcariu, Wörter u. Sachen I, 111–4, DAcR. II, 803). Ezen etymologikus értelemben nagyon ritka; konkrét jelentésben főleg a tövüknél bevágott fákról („tăiat la rădăcină, încât abia să se mai țină“, DAcR., i. h.), átvitt értelemben pedig felindult emberről („gata să se năpustească asupra cuiva“, u. o.) használatos. Használja Șincai is: pădurile

acestea . . . le au tăiat cu firezuri așa, cât copacii de âmbe părțile . . . au stat numai *întănași* (Hr. I, 324).¹

invaluefe (invăluesc) * 'kötelődzni' (303) kétségtelenül régies, vö. DAcr. II, 850. Példák a XVI. sz.-tól a XIX. sz. elejéig (Dionisie Ecl.).

nefcăre, nefcări 'quidam, qvaedam' (379, vö. *nisquare*, Lex. Bud. 443) < *nescio quale(m)*, Tiktin 1058. A népköltészetben *nescăi* is (pl. GCr. II, 312). Hasonló *ne-* kezdetű névmás * *nefhtine* 'valaki' (379, vö. Lex. Bud. 442), vö. Tiktin 1053, valamint 1818: de mult *neștine* duptă aș zis, Diac. L. Ort. 26.

ofhtefe 'milito' (376^a, vö. Lex. Bud. 473), *ofhtire* 'militatio' (u. o.). Régies, XVI–XVIII. sz.-ban használatos szó, vö. Tiktin 1098, GCr. I, 36, 132, 247, stb. A legkésőbbi példa 1825-ből (CL. VII, 328), de ez is archaizáló szöveg.

se 'si' a következő példában: *se aifi fost aici* (476). Kétségtelenül archaizmus; Klein megjegyzeése szerint „in antiquis Valachicis libris“ (i. h.). Példák csak a XVI–XVII. sz.-ból, vö. Tiktin 1349, Rosetti, Lr. XVI, 125, Mard. Coz. 346 (szómutató), stb.²

Figyelemreméltó, mennyire elutasító mindezen archaizmusokkal szemben a Lex. Bud.: *ofhtefc* és *nescare* (*niscare*) kivételével az utóbbiban egyet sem találunk meg. Ez is mutatja, hogy Maior Péterben és munkatársaiban jóval kevesebb történeti érzék volt, mint Klein Sámuelben.

A régies szavak természetesen olykor tovább élnek egyes nyelvjárá-sokban, s ilyenkor mindig lehetséges, hogy Klein nem a régi írott nyelvből, hanem egyes vidékek nyelvhasználatából merített. *Arina* (373, 397, vö. Lex. Bud. 31) kétségtelenül régi szó ugyan, de az Aranyos és a Berettyó völgyében (Jb. IV, 325, VI, 75), valamint Északerdélyben (Pușcariu, LR. I, 212) mindmáig használatos. Ugyancsak megőrzött mód elem s nem régiesség szótárunk *cuft* 'vivo, superftes sum' értelemben (155, vö. Lex. Bud. 160 s ehhez Tiktin 470). Szintén inkább népnyelvi elem *investit* 'investio', *investit* 'investitus' (304, vö. *investiu*, Lex. Bud. 323), a latin *investio* maradványa, amely Bihartól Máramaroson át Bukovináig él (vö. DAcr. II, 1866). Végül ideveendő még **saencea* < *oa* 'acies, v. g. cultri' > *cufpis cultri* (459, alakv. *simcedă* 'stimulus', 510; vö. Lex. Bud. 644), amely valószínűleg a lat. *sentilla* származéka (Tiktin 1426), s nemcsak a régi nyelvben gyakori, de ma is él 'várful cușitului' értelemben Északerdélyben (vö. Pașca, Gl. dial. 52, adat Zagráról). Mindezen szavak megvannak a

¹ Pontosan ezen értelemben találjuk a szót a moldvai krónikásoknál is: *ca să taie pădurea, să o întineze*, Let. I, 138.

² Itt említhető még néhány régies összetett szó is. Latin elemei ellenére szláv minta nyomán alakult *apuc-înainte* 'praecoccupo, praevenio' (27), vö. DAcr. I, 214, HEMR. 1422. A szó régebbi alakv.-a *ainte apuca*, a szláv *predovariti* 'praevenire' nyomán (Densusianu, HLR. II, 370). Hasonló még **mérgere înainte*, **mergătoriu înainte* (351). Keresztelő Szt. János mellékeve volt. A XVI. sz.-i nyelvben *înainte-curătoriu* és *înainte-cursu* is előfordul (vö. lat. *praecursor*, Densusianu, HLR. II, 369). Régiesnek látszik, bár más forrásból nem ismerjük, *pantece-urđinatoriu* 'pantices' (383^a), viszont a régi moldvai krónikások nyelvén alapul **taedít impregiur* (522, vö. Tiktin 881, BH. I, 293, stb.). Régies összetétel végül *manăștergura* (338); legrégebbi példa a Cod. Voronețean-ban (Densusianu, HLR. II, 365), tehát nem áll az a nézet, amely szerint „acest cuvânt este o formațiune nouă și . . . izolată în limba română“ (T. Capidan, DR. IV, 1263). Vajjon nem a m. *kéztörölő* tükörszavával van dolgunk? Egyéb példák: 1775: *mănășterguri* de obraz, Doc. Buc. VI, 256, 1822: *manuștergura* Bobb II, 15, *mănăștergură* de in, Tocilescu, Mat. Folcl. 413, stb.

Lex. Bud.-ben is, ami világosan igazolja, hogy az előbb felsorolt szavaktól némileg különböző, önálló csoportról van szó.

Egyéb érdekes tájnyelvi elemeink a következők:

aciele 'facio aliquem alicubi manere, habitare' (3); a régi és népnny. *aciua* (< *adcellare*? DAcR. I, 19) más forrásból nem ismert vált.-a. Szájm.-a: *acialea* 'receptaculum, feu manlio habitatio alicubi' (i. h.), vö. *acială* 'abri' (DAcR., i. h., egy adat Delavranceából).

báltz 'laqueus, eine Schlinge, tör' (47, vö. Lex. Bud. 45 ugyanezen értelemben) < lat. *balleus, -um* (Puşcariu, EtWb. I, 15). Egyedülálló adat s ezért tájnyelvi lokalizációja egyelőre lehetetlen. 'Brautschleier' (Tiktin 150) értelemben erdélyi és bukovinai, vö. ar. *baltzu* 'Kopftuch' (Puşcariu, i. h., DAcR. I, 462).

batúca (bătucă) 'ventriculus, stomachus [!] volatiliu' (50, vö. Lex. Bud. 50); DAcR. I, 529 szerint „prin Țara Hațegului, în părțile Sibiului și pe aiurea în Transilvania“. A *bate* származéka.

beáta 'colare induli faeminei' (51). A népnnyelvben közönséges *bată* 'bande, poignet, col (de chemise de femme)' (< lat. *vitta*) szónak csak Szelistyeről közölt változata (DAcR. I, 513). Néhány hasonló kettőshangzóról ld. Ht. 15.

bracie (brăcie) 'fascia cingulus, melly fűző' (67), vö. *brăcie* (helyesebben бръціе), 'fascia, zona, cingulum [!], ör, övedző, der Gurt, Gürtel' (Lex. Bud. 65) < lat. **bracile* (Puşcariu, EtWb. 18, DAcR. I, 635). Valószínűleg a mód vidékről, mint *brăcilă* (Frăncu—Candrea 12-13).

calarie (călărie) 'eqvus, cabala' (81, vö. Lex. Bud. 87), a *cal de călărie* kifejezésből elvonás útján keletkezett erdélyi szó (DAcR. II, 34). Legrégibb adatunk Klein szótárában.

carturáriu 'repositorium librorum, *könyv tarto ház' (92), erdélyi szó; DAcR. I/2, 166 a Lex. Bud. óta idézi. Talán a lat. *chartularium* nyomán.

***coc** 'lucuns, lepény' (123), nyilván *coca* 'torta, panis subcinericius' (u. o.) erdélyi nyelvjárási változata (DAcR. I/2, 608).

***contentit** 'füvelő, bucetum' (128), vö. *contentitu* 'pascuum vel bucetum inhibitum, tilalmas füvelő, eine verbotene Weide' (Lex. Bud. 136). Nyilván az *a contenti* főnevesített part.-a; más forrásban azonban nem találok. Talán mód tájszó, mint a rokonértelmű s ugyancsak mód jellegű *troaş* (ld. 233. l.).

***corbicios** = *daunos*, vagyis 'linguritor, kívántfi' (131, 160). A *cerbice* 'nyakszirt' (< lat. *cervicem*) szóból származó *cerbicos* 'orgolios, dârz' kétszeres hangátvetéssel alakult alakv.-ának látszik. DAcR. I/2, 286.

focăre 'miferia' (214, vö. Lex. Bud. 222). Etymonja minden valószínűség szerint a lat. *focaris*, illetve *focarium* (vö. REW.³ 3383, Wartburg, FEW. II, 650); Dosofteinél *focariu* v. *focare* 'grand feu, bûcher' (DAcR. II, 151, Tiktin 640, 2° jel.). Az itt közölt jelentés tájnyelvi jellegű: a mód vidéken ismeretes *focare* 'grande misère, malheur' jelentéssel (DAcR., i. h.).³ A jelentésfejlődés magyarázatra szorul: gondolhatnánk 'tűzvész' > 'nyomorúság' fejlődésre, azonban *focar(iu)*, *focare* nem jelent kifejezetten 'tűzvészt', hanem inkább 'máglyát' vagy általában 'nagy tüzet'. Pontosabb értelmét csak további adatgyűjtés segítségével lehetne megállapítani.

³ Tiktin 1640 teljességgel félreértette Frăncu—Candrea 273 példamondatát (Deși văduva era săracă friptă, totuși făcu ce focărea ei făcu și dete streinilor și ceva de luat în buze), s ezért fordította a kérdéses címszót 1. jelentésként a n. 'Herd' szóval, Tiktin maga is kételkedett azonban fordítása helyességében, amire az értelmezése után tett kérdőjel utal. Tévedését helyre igazította: DAcR. i. h.

***junifhán** = june, holteiu (572). *June* származéka; Tiktin 879 erdélyi tájszónak tekinti (példát azonban nem közöl). DACr. II/2, 55 Szeben m.-bő' idézi (L. Blaga közlése nyomán) 'tinerel, fecior care a intrat întâia oară în joc jelentéssel; irod. adat Agârbiceanuból. Vö. *junîscan* 'june, flăcău de însuratî (Paşca, Gl. dial. 38; Pojána, *Szeb.*, u. onnan DACr., i. h.).

lárd 'laridum' (315, Lex. Bud. 343) < lat. *lardum*, a köznyelvi *slănină*, *clisă* helyett. Erdélyi és bánsági tájszó, vö. DACr. II/2, 101, DEnc. 696; e. a. a Bánsági Névtelennél (*lard* 'laridum', *lêrdos* 'lardum habens').

***lataretz** 'lappu' (316). Nyilván *lat* 'széles' szárm.-a, amire a *lătăreţ* 'cam lat, hosszúkás' mn. (DACr. II/2, 111, Tiktin 892, DEnc. 697) világosan utal. Főnévként azonban csak mint halmnév ('varietate de scrumbie') ismeretes. Lex. Bud. 344 a *cărăjel* (*Scomber pelamys*) halfajjal azonosítja. A Molnar-féle bejegyzés valószínűleg valamely széles levelű lapura vonatkozik.

laturcán (lă-) 'extraneus, advena, *jövővény, idegen' (316) a Lex. Bud. szerint 1. 'quare lăcuesce cu totă iconomia său fôră de satu: villico — onis: külső mezei gazda', 2. 'adeq. veneticu: advena: jövény' (345). Más adatból csak a Lex. Bud. közölte 1. jelentés ismeretes; Paşca szerint *lăturean* a. m. 'locuitor dela periferia satului' (Frăta), illetve 'om dela sat' (Kristyór) (Gl. dial. 39). Vö. még *lăturenî* 'feciori şi fete veniţi la joc din alt sat ca oaspeţi' (DACr. II/2, 116, Zagra, BN.).

lupăre 'gangraena, carcinoma' (333, vö. Lex. Bud. 364); valószínűleg erdélyi tájszó, a n. *Wolf* vagy a m. *farkas* fene (így Lex. Bud.), *bôrfarkas* nyomán.

malfăriu (măsar) 'arcularius' (348, vö. Lex. Bud. 380), kétségtelenül épp úgy a r. *masă* származéka, mint *asztal*: *asztalos*, *Tisch*: *Tischler*, stb. Tiktin 958 erdélyi tájszóként közli, közelebbi lokalizáció nélkül. Az ALR. II, 222 térképe szerint (*tâmplar*) Dél- és Középerdélyben járatos, vö. 130, *măsăriu* (Pojána, *Szeb.*, 172; *măsăriu* (Alsóárpás, F.), 157; *astăluş* sau *măsari* (Héjjasfalva, NK.), 228; *măsari* (Maroshévíz, MT.). Egyetlen moldvai ponton (537) talán *măsar* hatása alatt bír a *măsăriaş* (< *meseriaş* 'iparos') szó éppen 'asztalos' jelentéssel.

melftecau (-ău) 'malticatorium, sodrófa' (353). Tiktin 971 egyetlen tájnyelvi adatot közöl, Tocilescu, *Mat. Folc. I*, 1551 nyomán (Olténia), DEnc. 766 szerint járatos azonban Erdélyben is.

miftrétz = *sprinten (359). E rejtélyes adat magyarázatául idézendő a Lex. Bud. következő két cikke: *mistreţu* 'sprintenu, pernix, tenius, parcus, szűk, híg, vékony, knapp, spärlich, karglich' (395), *sprintean* 3. 'adeq. mistreţiu, suptre, pernix, tenuis, parcus, szűk, vékony, híg, knapp, karglich' (664). Ezekkel egyeztetendő *poame mistreţe* 'pommess sauvages, acides' (Damé III, 55, egy adat Conachiból), valamint Tiktin 359 következő, ért. n. hagyott adatai: süptámini *mistreţe* 'böjtös hetek' (vö. m. hét s o v á n y esztendő), Ghîţ e . . . vinul cel *mistreţ*, prin urmare trebue lăsat să se învechiască în bute' (Alexandri). Az etymon valószínűleg lat. *māxticius* (Tiktin, i. h.).

***neá** 'nix' (375, vö. *nieá*, 375^a, *omat* a., valamint *né*, Lex. Bud. 417) a régi román nyelvnek e jellegzetes eleme tájszóként már csak az aruménoknál és Erdély nyugati részében él, vö. Puşcariu, LR. I, 214, Tiktin 1043, stb. Bobbnál szintén *ne* (I, 83); DEnc. 828 utal Ţichindeal adatára. Barcianunál kifejezésekben is, mint *munţi de nea* 'Schneegebirge', *apă de nea* 'Schneewasser', stb.

oarzen *'dulcacidus' (385, vö. *ôrzenu* 'dulcacidus, édes tsipós' Lex. Bud. 471). Talán *orz* származéka (Tiktin 1068), átvitt értelemben a Bánságban emberre is vonatkoztatják 'tânăr, viguros' jelentéssel, pl. *fata oarzănă* (Costin, Gr. băn. 147). Elvont értelemben „verde” helyett: mi-a spus-o *oarzăn* (N. Drăganu közlése,

id. Paşca, Gl. dial. 45). Amint adatainkból kiderül, bánági és erdélyi tájszó.

*ochi 'pápaszem' (369^a). Bizonyára régi erdélyi tájszó, azonban más forrásból nem ismerem. Ugyancsak erdélyi kifejezés *ochi de gaina = paducel (i. h.), ahol paducel nyilván a m. 'Hühnerauge' (378^a, vö. Lex. Bud. 493). A r. kifejezés ezen német szólás vagy az annak megfelelő m. tyükszem tükörszava.

*olutz 'urceolus, korfolotka' (373^a, vö. Lex. Bud. 464). Az erdélyi és moldvai ol (Tiktin 1085) származéka, ez viszont új nom. oală (< olla) helyett.

paftura (pásturá): szótárunk zárójelben *fagur-ral magyarázza (386^a), akár csak a Lex. Bud., amely szerint „i. e. fagure, favus, lép, slejt, der Honigseim, die Honigscheibe“ (488), azonban itt nyilván tévedés forog fenn, amennyiben pástură a. m. 'Exkremente der von der Ruhr befallenen Bienen, eine rotbraune, flüßige, stinkende Substanz bildend, die an der Luft klebrig wird'. Pl.: risăcarul îngrijeşte a scoate păstura din fagur, căci se'ntinde ca pecinginea' (Tiktin 1132). Ugyanide veendő talán: a pâşti 'a murdări cu excremente' (Paşca, Gl. dial. 46; Kristyór, H.). Tiktin egy feltételes latin *pestula alakból származtatja.

*porumb 'galambfűzínű' (408, vö. Lex. Bud. 528); a porumb 'columba' (< lat. palumbus, REW³. 6181) színnévként mutatja. Tájnyelvi példát idéz a cal porumb kifejezésre Damé III, 250, Creangă-ból idézi (boi porumbi) DEnc. 980.

ranúnciu 'vese' (439, alakv. rarunchiu, i. h. 441, rerunchiu, 444, vö. Lex. Bud. 576). A havaselvi és köznyelvi rinichiu alakpárja; használatos az egész északi román területen, Havaselve kivételével. Vö. Gáldi, AECO. VIII, 413 kk. (további utalásokkal).

Răpciuni (răpčun') 'menlis Septembris' (440, vö. Lex. Bud. 575). Tiktin 1297 kételkedett a Lex. Bud. -i végződésű adatának helyességében, pedig igazolja nemcsak Klein szótára, hanem a H. m.-ben feljegyzett reps'yuni is (D. Şandru, BL. III, 145, Felsőlapugy). Etymonja vitatott: régebben raptio-ra gondoltak (Tiktin 1297), Drăganu viszont — kevésbé valószínűen — *rapacionem-et javasolt (a rapa 'nap, rápiťa' tőből, DR. V, 895). Puşcariu feltevése (EtWb. I, 127), amely szerint Răpciune ~ Răpciuni tudatos szóalkotásnak köszöni létrejöttét, valószínűtlen (már Tiktin is cáfolta, i. h.).

rău erdélyi színezetű dem.-a *raeutz (438, vö. Lex. Bud. 591 és Tiktin 1330), szokatlan igei származéka raeue/c 'derivo, rivum facio' (i. h.), amelyet más forrásból nem ismerek. A közönséges idetartozó ige râuri, înrâuri.

*ştirefe 1. 'értekezni, álkálódni', 2. 'inaudio' (488), összevethető a bánági és mőcföldi ştirici 1. 'forschen, erforschen', 2. 'mitteilen' (Tiktin 1500, DEnc. 1260) igével. Kétségtelenül a ştire 'hír, közlés' származéka.

*sornore 'aluszékony' (495, vö. Lex. Bud. 655). Ismert erdélyi tájszó, somn 'álom' származéka (vö. Tiktin 1457).

tzeapa mőcvidéki származékai: *tzaparue (tăpărue) 'arilta' (544, alakv. *tzeperue, vö. Tiktin 1557), *tzapush, -e 'der Stachel' (i. h.). Ezen alakok is pontosan egybevágóak Molnar egyéb mőcföldi benyomásaival.

*vaentureafha 'szórólapát' (575, vö. Lex. Bud. 749) összevethető a mőc vidéken járatos vânturaşcă 'Wurfschaukel, Schwinge' adattal (Frăncu—Candrea 42 nyomán id. Tiktin 1749).

*zeufe 'frequente Dei invocationem juro' (563) a zău, zeu (< Deum) indulatszó származéka, valószínűleg erdélyi tájszó.

Végül említendő még egy érdekes erdélyi színezetű ige, t. i. *păfug (păfug) 'in fugam ago 'futamtatni' (381^a), amely úgy viszonylik a pe fugă

viszonyos szerkezethez (DEnc. 885), mint ahogyan a *perinda* (szótárunkban *paraend.*, 384^a) *pe ránd* szárm.-a.

Amint látjuk, e latin eredetű tájszavak tanúsága is megerősíti a magyar és német elemek származásáról tett megállapításainkat: Klein Délerdély és a Bánság nyelvhasználatából merít, Molnar bejegyzéseiben viszont erősen érvényesül a móc vidék hatása.

Végül szólnunk kell — hiszen éppen az ú. n. „latinosság” egyik tagjának művéről van szó! — Klein latin eredetű neologizmusairól is. Ezeknek száma meglehetősen csekély, ami kitűnik abból a tényből is, hogy amikor Pascu mutatóványokat közölt az erdélyi iskola latinos szóalkotásai-ból⁴, aránylag ritkán merített a Lex. Bud.-ból. Ezáltal természetesen eltekintünk ama *notareș*, *penișluș*, *vicareș* típusú szavak felsorolásától, amelyeket a magyar elemek között már tárgyaltunk.⁵

A latinizmusok osztályozásánál persze nagy körültekintéssel kell eljárunk. Neologizmus és archaizmus között olykor igen nehéz különbséget tenni: például, kérdés, vajjon *armatura* (21) a latin *armatura* friss átvétele-e, avagy a régi, Dosoftei használta szó nyomán bukkan fel (DÁcR. I, 257). Itt jegyezzük meg, hogy magát az *armă* szót is neologizmusnak tartjuk; legelső adatunk csupán 1776-ból van (GCr. II, 112). Még ritkább persze *armare*: DÁcR. csupán a Lex. Bud. 31 nyomán idézi. Külön problémát alkotnak az olyan szavak, mint **portzie* (408) és **uratzie* (555, vö. Lex. Bud. 735): etymonjuk épp úgy lehet a m. *porció*, *oráció*, mint a latin *portio*, *oratio*. Talán maga Klein és kortársai sem tudták volna megmondani, magyar vagy latin szót használnak-e ebben az esetben; csak azt érezték, egyazon szó megvan a latinban, a magyarban és a románban is, s e nyelv-közösség tudata számukra egyben szellemi közösséget is jelentett, a latinos színezetű magyarországi műveltség jegyében.

A legfontosabb latin eredetű kölcsönzavak a következők:

anona 'zahre, a n o n a [!]' (24). Talán a magyarízű szolgáló t. eredetű *zahre* 'Lebensmittel, Proviant, Mundvorrat' (Tiktin 1790) pótlása végett próbálkozott Klein a latin *annona* 'prófont, é'és' (PPB .1801) meghonosításával.

affeur 'affecuro' (36, vö. Lex. Bud. 36—7) a görögös *asigura* (*siguripsi*) helyett, vö. DÁcR. I, 312. Használta Șincai is (Hr. II, 15). — Szárm.: *affecuratori* (i. h.) és *affecurátzie* (< lat. *assecuratio*).

buea 'b u a, potus puerorum' (72). Valószínűleg a latin értelmezésben szereplő szó átvétele, mint Bobbnál: *bua* 'bucatele pruncilor, Bua . . . Kis gyermekek étele, itala' (I, 139). Mindez Páriz-Pápai nyomán: *bua* 'kis gyermeki ital vagy étel'. DÁcR. nem közli, az erdélyi és bukovinai *bua!* 'schlaf' gyermeknyelvi szóval (Tiktin 229, DEnc. 176) nem azonosítható.

**cardau* (cárdáu), ért. n., de vö. *cardu* 'carduus benedictus', *Cardu* sánté Máriei 'carduus marianus' (Lex. Bud. 99). a latin *carduus* átvétele. Már Benkónél *Carduus* marianus 'Bóldog aszszonyy [!] tenyere ~ *Cárdó* Májkéj precseste' (Coteanu-kiadás, 475). *Cárdáu* a Benkő-féle alak pontosabb átírása. Vö. Gáldi L., AECO, VII, 309.

⁴ Ist. lit. rom. in sec. XVIII, III, 47 kk.

⁵ Ezeknek számát a Lex. Bud. csak növelte, vö. *ambitusu* cirill betűvel -š, 18), *piprușu* (123), *mișă* (395), *moralis* (400), *rituș* (591), stb.

carindáriu (cärin-) 'calendarium' (91). Feltétlenül tudatosan meghonosított erdélyi neologizmus, adatok 1794 óta (DAcR. I/2. 144). Hangalakjára hatott a 'január' jelentésű homonym szó, amellyel szótárunk egy cikkbe is foglalta.

***chitantzie** 'quietantia' (109, vö. *chitantia*, LM. Gl. 137; alakv. *cviéantzje*, 156). Šincainál *cviéantje* (Hr. II, 1), de a magyarországi r. nyelvjárásokban a Molnar közölte alak ma is közönséges (pl. *B.*-ban ma is *k'itántsije*, DJ.). A magyarországi latinságból, legalább is a Kárpátokon innen; a Kárpátokon túl közrejátszhatott az ol. *quiltanza*, a fr. *quiltanze*, n. *Quiltanz*, s különösen az orosz *kvitanciija* (vö. még DAcR. I/2, 387).

comand (comând) 'commendo' (128, vö. *comëndu*, Lex. Bud. 134) kétségtelenül neologizmus (DAcR. I/2, 672); jelentéstani okokból nem származhat a régi és népies *comând* alakból (vö. *comînd* pe un mort 'zu Ehren eines Verstorbenen den Leichenschmaus geben' Tiktin 395).

cun 'cun[n]us' (149). Teljesen elszigetelt latinizmus, talán a szláv eredetű hasonértelmű szó pótlása végett. Szóárunkban mintha idegen kéz beírása lenne.

***curios** 'poftitoriu de á shti or ce' (152, vö. Lex. Bud. 158). Minden valószínűség szerint a lat. *curiosus* átvétele. Száfm. *curiositate* (i. h.); Maior nyelvéből id. Haneş, L. lit. 50.

***dedau**, **dedát** ért. n. (164, vö. *dedau* I. 1. 'asvesco', 2. 'exerceo', II. me ~ I. 'svesco', 2. 'me exerceo' Lex. Bud. 168). Csak Bolintineanuból id. Tiktin 517, Odobescuból és Ispirescuból DEnc. 388.

delicát 'delicatus' (165, vö. Lex. Bud. 171). E neologizmus történetét sajnos nem ismerjük;⁶ Klein adata mindenestre korai.

éftere 'exiftentia' (200). Nagyon meglepő, elszigetelt alak. A Lex. Bud. közöl ugyan egy *estre* címszót, de ez *extra* átvétele (206). Vö. olasz *essere*.

fiítzefe [!] 'essentialis, substantialis' (211, vö. *fiintescu*, *fiéntescu*, Lex. Bud. 218), szárm. *fiintzeftle* 'essentialiter' (211, Lex. Bud. nem közli). Cantemir szava, 'realis' értelemben: toată filozofia fizăciască... în ştiinţa lucrurilor fiinţeste se sprijineşte, Ist. Ier. 69, vö. i. m. 190 (DAcR. II, 122, de a Lex. Bud. adatára nem utal).

flégma 'flegma [!]' (212, vö. Lex. Bud. 220) valószínűleg latin, esetleg n. közvetítéssel került Klein nyelvébe.

***frult** = darab, shtiuic (220, vö. Lex. Bud. 228) < lat. *frustum*. A Lex. Bud nyomán közli Pontbr. 274 is.

***ghentzián**, ért. n. (229), de nyilván *ghentian(ă)* 'gentiana cruciata, excisa, lutea, punctata', vö. DAcR. II, 260 (*ghinţură* a.). Már 1783-ban *Djentzián* (Benkő—Coteanu 135). A r. név a lat.-ból; a hímnemű alakv.-ra hatott a n. *Enzian* vagy a m. *encián* (EtSz. I, 1556).

***grámmeica**, ért. n. (235), vö. *gramatică* 'grammatica' (Lex. Bud. 242) < lat. *grammatica* (vö. már GCr. I, 157 s innen Tiktin 696). *Gramátic* (i. h.) sem a gör. γραμματικός közvetlen átvétele; legalább is Klein esetében feltétlenül latin közvetítéssel (*grammaticus*) került a r.-ba.

granáriu (gră-) 'granarium' (235, vö. *gránariu* ~ *гранарю*, Lex. Bud. 243). Tudatos átvétel; a DAcR. II, 297 egyetlen, sokkal későbbi példát közöl a *gránariu* változatra.

hidra 'hidra' (245): DAcR. II, 390 egyetlen erdélyi adatot közöl Tichindealból.

⁶ Konecz J. Békaegérharc-fordításában a lat.-m. *delicate* határozószó fordul elő; Látván, hogy ily *delikáte* — Úszik s a part csak halad ~ Vezind kum de *delikáte* — Noate p'intr'álte czäre (id. Siegescu J., EPhK. XXIX, 367).

*hidropie = 'boála de apa' (245) < lat. *hydropia*. A Kárpátokon túl *hidropică*, Molnar, Sprachl. 428 és Lex. Bud. is közli (261).

labrulfca (la br u ſ c ä vagy l ä b-?) 'vadszöllő' (311); feltétlenül a lat. *labrusca* tudatos átvétele, olyan szóbelseji ű-ezessel, mint *disphutalucj* esetében. A szó azonban teljesen elszigetelt; más forrásban nem találom.

labirint 'labirintum' (311); a Kárpátokon túl inkább *lavirint* (Gáldi MONGr. 205). Lehetne a n. *Labirint* átvétele is. DAcr. II/2, 74 francia eredetűnek mondja, de ez itt teljességgel valószínűtlen.

lárice 'larix' (315, vö. Lex. Bud. 343).

*latin 'katolikus', csak ebben a kifejezésben: * Stiháriu (lá látini) 'alba' (505). Vö. DAcr. II/2, 113, Tiktin 893.

liniéz ~ liniu 'lineo' (327, vö. Lex. Bud. 355); e szócsalád legrégebb tagja *linie*, N. Costin óta (Tiktin 914); Molnarnál előfordul *delineazie* 'der Rib' (Sprachl. 65). Tiktin szerint *linie* „mittelbar aus lat. *linea*“, de a közvetítés útjai ismeretlenek (talán gondolhatunk a n. *Linie* hatására).

mág 'magus' (338). Ritkán van szótározva; neologizmusként tartja számon DEnc. 736.

militáriu = catána (94), vö. *militariu* 'miles limitaneus' (Lex. Bud. 392) < lat. *militaris*.

natura 'natura, indoles' (374, vö. Lex. Bud. 417). Néhány régebbi példa már akad a Kárpátokon túl is, vö. Tiktin 1039.

pargamen 'membrana' (385^a, vö. *pergament*, Lex. Bud. 493). A lat. *pergam(en)us* szónak olyan vokalizmusú változatán alapul, mint a fr. *parchemin*. Kleinhez esetleg német közvetítéssel került (vö. még m. *pergamen*, Lex. Bud., i. h.). Molnarnál *pergament* 'das Pergament' (Sprachl. 52).

perfona 'perфона' (392, vö. Lex. Bud. 498); még nem *persoană*, mint manapság, ami a friss átvételre utal. Hasonló alak *coróna* (133) < *corona*; ma *coroană*.

*rozol ért. n. (453), de vö. *rosoliu*, *rosolu* 'crematum dulce aromatibus conditum, vulgo: r o s o l i u m, rósolis: der Rosolie' (Lex. Bud. 596). Eredetibb alakja *ros solis*, amely a 'harmatfű' (*drosera*) nevű illatos növényt jelöli, ebből lett a m. *rozsolis* (CzF. V, 625, SzófSz. 262), s az utóbbi átvétele a r. *rozolis* 'pálinka' (Alexics, Nyr. XVII, 21, A.), *rojolis*, Moldován, Af. 96, Vaida, Tribuna VII, 377, stb. Szótárunk adatához közelebb áll a móc vidéken járatos *ruzole* (Stan 44), *rozólie* (Tiktin 1341, DEnc. 1083), amely talán német, esetleg latin eredetű, németes kiejtéssel.

salbie 'salvia' (460) < lat. *salvia*; a -b- talán a n. *Salbei* hatására. Aligha állhat meg Tiktin 1358 nézete: „*salbie* könnte auch erbwörtlich sein“ (vö. Puşcariu, EtWb. I, 134). Mindenesetre erdélyi alakv.

secretariu 'secretarius' (478, vö. Lex. Bud. 629); a régebbi *secretarius* (ld. Treml, MNy. XXIX, 34–5) alakv.-a.

*statura 'teftállás' (504, vö. Lex. Bud. 667); Tiktin 1487 szerint „mittelb. aus lat. *statura*“. Első adatunk egy 1799-ben Szebenben megjelent „Bertoldo“-fordításban (GCr. II, 138). Gondolhatnánk arra, hogy itt talán olasz kölcsönszó, de a szebeni kiadás eredetije Cartoian szerint német volt (Cărtile pop. II, 375; a német szövegben *Gestalt* áll). Ha Molnar a magyarországi latin ejtést követi, inkább **statură* alakot használ; ezen alak talán inkább németes latin kiejtést tükröz (vö. *stătuă*, *st-vel*! Lex. Bud. 667).

taempla 'frontipiciu internum Templi, *fruntáriu' (520). Ezen értelmezés arra mutat, hogy Klein ezúttal a *templum*, *templa* alak meghonosításával

próbálkozott, de annak hangalakját a *tempus*, **tempula*-ból származó *teampla* 'tempora, halánték' (521) szóhoz hasonlította. Elszigetelt kísérletének már a Lex. Bud.-ben sem maradt nyoma.

teftamaent 'testamentum' (183, *dicata* a.). Pontosán ezt az alakot idézi az 1795-i bibliából GCr. II, 156 nyomán Tiktin 1583. Szerinte „Mittelb. lat. *testamentum*“. Talán német közvetítéssel (*Testament*) került a r.-ba.

toxica 'toxicum' (532, vö. Lex. Bud. 714). A népnyelvi *toapsec* tudatosan alkalmazott alakpárja.

**tunsura* 'tonfura' (541, vö. Lex. Bud. 726) valószínűleg a I. *tonsura* átvétele; Tiktin 1662 csak egyetlen példát idéz M. Costinból, az is nyugatias szokásokra vonatkozik (doăă felurî de *tunsură* aũ luat Ardelenii noștri de la Rîmleni).

**tutor* 'tutor, Vormund' (543, vö. Lex. Bud. 729) a latin *tutor* átvétele, esetleg a m. *tutor* közvetítésével.

**tzimn* 'cignus' (546), vö. 000. I.

**tzinabor* ért. n. (546), valószínűleg a lat. *cinab(orum)* átvétele (valószínűleg a szótárunkban is meglévő m. *tzinabor* alakon át); a m. *cinóber*, n. *Zinóber* hangtani okokból nem vehetők figyelembe.

unîme, *unintza* 'unitas' (554). Klein egyéni szóalkotásai az 'unitas' fogalomra; közli őket Lex. Bud. 734 is.

**zefirul* 'Westwind' (563, vö. *zefiru*, Lex. Bud. 769). Még ha el is fogadjuk, hogy *austru* lehet megőrzött népi elem (Pușcariu, E' Wb. I, 14), ezt feltétlenül neologizmusnak kell tartanunk.

Végül néhány nyelvtani műszóról kell még megemlékeznünk.

Šincaitól vette Klein a *pentrunume* 'pronomen' neologizmust (391, vö. Gáldi, AECO. VII, 518). Nagy kérdés, hogyan került hozzá *pronuntia* (426, vö. *pronunție*, Lex. Bud. 553), mely az ol. *pronunzia* átvételének látszik. A középeurópai kultúrkörből származik még **abetzedă* (1, vö. Lex. Bud. I), azonban ennek pontos forrása ismeretlen; valószínűleg a lat. *abecedarium*-ból keletkezett, az *-arium* képző elhagyása révén.

f) Ismeretlen eredetű elemek.

Klein román szókincsének tárgyalását nem fejezhetjük be anélkül, hogy rövid pillantást ne vetnénk azon szavaira is, amelyek ismeretlen eredetűek. Felsorolásunk igen hosszúra nyúlna, ha valamennyi idetartozó szót tárgyalnók. A könnyebb áttekinthetőség kedvéért tehát eleve mellőzzük mindazokat, amelyeknek szótárunkban közölt alakja más szótári adatokkal könnyen egyeztethető, s természetesen nem térünk ki köznyelvi szavak világosan felismerhető változataira sem; az utóbbiak közül néhányat a hangtani részben már úgymint említettünk. Természetesen nagyon örvendénk, ha az alábbi összeállítás serkentőleg hatna a román szófejtés kutatóira és legalább néhány szó eredetére hamarosan fény derülne.

bearca (kihúzza: *berca*) 'lapis est non magnus, rotundus, et durus nimis et albus' (51). DAeR. I, 544 az Erdélyben olykor előforduló *beancă* 'caillou, silex, quartz' mellékalakjaként idéz egy szelistyei *bearcă* változatot, 'pietriciă netedă și lătăreață' jelentéssel (vö. még DEnc. 136). Cihac II, 482 *bicaș* (< m. *békasó*) alakv.-nak tartja, de feltevése teljesen valószínűtlen.

***boscháf**h ért. n. (237), vö. *boşcaşu* 'media poltura, fél poltra, ein Gröschl' (Lex. Bud. 63). DAcR. I, 624 csak az utóbbi forrás alapján idézi, etymon nélkül. Talán *boşcă* 'tonnelet' szárm.-a, s kicsi, meggömbült vagy bemélyedt pénzre vonatkozik (vö. * *hörghosh*).

brodiu 'demens, simplex' (67, vö. Lex. Bud. 67). A régies és tájnyelvi *brudiu* 'jeune, puéril, niais' szónak (DAcR. I, 657) csak a Lex. Bud.-ből ismert alakv.-a. DAcR. *zburda*, *zburdalnic* családjába utalja, de ezeknek sincs világos etymonja (vö. Tiktin 1806).

***budigai**, ért. n. (71). Lehetne esetleg a *budihace*, *-hală*, *-holă* 'Ungethüm, Scheusal' (Tiktin 234, vö. *buduhaliță*, Lex. Bud. 71) szavak változata (vö. még *bidiganie* 'monstru' Breazu, Pov. 89, S. Albini, *Szeb.*), azonban lehetséges, hogy a bántási *buduganiu* 'copac scorbuos' (DEnc. 179, vö. DAcR. I, 712) alakváltozatával van dolgunk.

***buduretz**, vide Camin (71), vö. *buduretiu* 'fumarium, caminus' (Lex. Bud. 72), *budureț* 'Rauchfang des Bauernhofens' (Tiktin 234; egy a. Francu—Candrea 28 nyomán). Nyilván összetartozik az ugyancsak még *budureiu* szóval ('Raum zwischen dem Bauernhofen u. dem Wand' Tiktin, i. h.), de eredete ismeretlen.

***butufhefc** (75) a. m. *botoşhêfc* 'trudo, contrudo... el taszitom, el dobom. mit grosser Gewalt wegstossen' (66), igekötős összetételben **imbutufhefc* 'botoşhesc, imbérbec' (257). Kétségtelenül azonos a DAcR. I, 713 által egyetlen forrásból (Rev. Crit. III, 90) idézett *butuşi* 'a buşi, a ghionti', vagyis 'frapper (à coups de poing), heurter, battre' (DAcR. I, 706) igével. Etymonja homályos: DAcR. a *butuş* 1. 'panse (de bestiaux)', 2. 'outré de cornemuse' szóból származtatja, de ebben az esetben a jelentésfejlődés teljesen érthetetlen lenne. Mintha kapcsolatban állna egyrészt a *but* 'contrariété' főnévvel (DAcR. I, 709), másrészt a szerb *butati* 'megölni' szócsaládjával, amelyre már Cihac II, 36 utalt (vö. DAcR. I, 711 *buti* a.).

***caciör** 'abfurdus' (76, vö. *caciöru* 1. 'varius, variegatus', 2. 'absurdus, insulsus' Lex. Bud. 80). Ezen sajátos értelemben DAcR. I/2, 12 csak egyetlen szilágysági adatot idéz. Egyébként szavunk legrégebb előfordulása, ha a személynévi használattól eltekintünk (pl. 1726: *Kecsorile*, 1758: *Kocsorilla*, stb. Paşca, NP. 195).

camétin (*cămetin*) 'indultrius, validus, valens' (85, vö. *cămetină*, *cămetinu*, Lex. Bud. 91). Újabb szótárak nem közlik. A Lex. Bud. *committo* 'i. e. facio, patro' származékának tartja, de ez lehetetlen. Gondolhatnánk a görög *κάματος* 'labor, quaestus' töre, de a képzésmód, illetve a közvetítés továbbra is homályos.

capúta* 'a tizma feje' (89, vö. Lex. Bud. 97). DAcR. I/2, 117 nem tart kizártnak valamelyes kapcsolatot a m. *kapta* (< szláv *kopito*, SzófSz. 151) szóval, de az egyeztetés súlyos hang- és jelentéstani akadályokba ütközik.

chiáun 'stupidus, tompa, bolond' (104); vö. *tiawn* 'nebunatéc' (Țiucra, Pietre 58, Nagylak, A.), *chiantaun* 'prostănac, idiot' (Paşca, Gl. dial. 16, Pojána, *Szeb.*), *chiantaur* 'amețit de bebură' (i. h. Gorj.). Még pontosabban egyezik: *chiawn* 'intr'o ureche, surd, zăpăcîit' (DEnc. 256, erdélyi tájjszó).

***ciondramanele** (-ămănesc, 113): értelmezése nincs, de nyilván *ciondrăni* 'se quereller. se disputer' (DAcR. I/2, 456, vö. Lex. Bud. 122) családjába tartozik; A *ciondrăni* és *hondromăni* 'a se certa' keveredése révén keletkezett *ciondromăni* 'a se sfădi' egyetlen erdélyi pontról ismeretes (Orlát, *Szeb.*, vö. DAcR., i. h.). *ciondrăni* ugyanott közölt szász etymonja (< *schänden* 'a certa') valószínűtlen.

**clantarei* (clântărei?) 'drugalai, crăfla fila, grobe Faden' (118). Emlékeztet a *clantă*, *clântăni* szavakra, de nincs komoly okunk íráshiba feltevésére.

**corlefe* 'urinator' (132, vö. Lex. Bud. 140, 2. jel.). Közönségesebb értelme 'alámerülni' (vö. *corlă* 'Brachschnepe' Tiktin 416, erről hibásan Cihac II, 73).

**crifan* (vagy *crifau*, a. m. *crifău*?) 'karó, hengerkaró' (141). Ha *crifău*-nak olvasandó, talán a m. *karója* (NySz. I, 739; adatok a XVII. sz.-ból) átvétele. Vö. *sămfa* > *sămfău*, *kisafa* > *chișafău* (Incezi G., Láthatár, 1944, 181).

**culducutza* 'kökény v. kos(z)bor szilva' (428, *pruna* a.). Kétségtelenül *corcodușă* 'Art kleine gelbe oder rote Kirsche(npflaume)' (Tiktin 414) mőcvidéki alakváltozata, vö. *culducută*, Fráncu—Candrea 95.

**daegmaiu* 'bulga' (157), vagyis 'tüsző, tarsoly'. Teljesen ismeretlen.

**daerdála* 'horpatz ló' (157, vö. Lex. Bud. 164). Tiktin 549 csak 'Schwätzer' értelemben közli, de vö. *dărdală* 'cal bătrân, neputincios' (S. Pop, DR. V, 181), Valószínű, hogy *dărd*, *durd* 'corpulent, replet, gros, fort' (Cihac II, 105) gúnyos értelemben vett származékával van dolgunk. Talán ugyanide: *dărdală* 'amendă ce se aplică celui ce face o pagubă cu calul, în holda cuiva' (Pașca, Gl. dial. 24, Magyarfráta, K.).

daerg = *cofhorva* (157). Talán ide: *dirgeană* 'Hirtenstab mit einem Haken an der Spitze' (Tiktin 550, Manolescu, Igiene Tăranului, 1895, 157 nyomán). Talán a *drug* szóval egyazon töről sarjadt (< szl. *drogu*).

deafetea 'vane, indecenter' (192), bántási tájszó, vö. Tiktin 514, Costin, Gr. băn. 99, Tamás, Fog. 82, Tagliavini, Lex. Mars. 149. Szélszarmán (*SzD.*), *deafetea* (KB.).

decұл 'decollo, delumbo' (164, vö. még *deșhel* 175, *deșholb* 180 és Lex. Bud. 168). Tiktinnél nincsen, DEnc. 388 'a deșela, a speti' értelemben közli erdélyi tájszóként, átutalván a *dăula*, *dăhula*, *dehula* alakokra (vö. Tiktin 509). A *decula* vált.-ra már Budai—Deleanunál van adat (DEnc. 388), mégis mindeme alakv.-ok összetartozása és eredete teljesen bizonytalan. Talán *dehula* tudós átfarmálása a lat. *decollo* v. *culus* hatása alatt (vö. *răzbel*, stb.).

**defforez* = ma *ciumurluefc de apa* (180). Ismeretlen; egy összevetésről ld. 247. l. 15. j.

**desprobodef* ért. n. (179): aligha lehet más, mint *proboadă* ~ *broboadă* 'fiebu' származéka. Ezen utóbbi szó valószínűleg szláv eredetéről ld. DAcr. I, 655. A közölt ige jelentése tehát 'levenni (a fejéről) a kendőt'.

deftarbacefc (deftărbăesc) 'excito' (180); annyi bizonyos, hogy *tărbăci* ige *des-* praefixummal alkotott származéka, viszont *tărbăci* jelentéstani viszonya a *tărbăci* főnévvel ('Art Belustigung am Montag nach Fasching', Tiktin 1561) egészen homályos.

defcaimacefc (descăimăcesc) a. m. *dezmetecejc* (177, vö. még *deșholb* 181). Ugyanide: *ingăimăcejc* 'turbo, conturbo' (284), valamint **ingălmăcejc* = *imbat* (285). Valószínűleg az egyébként ismeretlen eredetű *ingăima* 1. 'in Verlegenheit setzen', 2. 'in Verlegenheit geraten' (Tiktin 812) származéka. DEnc. 656 erdélyi tájszónak tartja és *ingăima* × *zăpăci* keveredéséből magyarázza. *Des-* ige-kötős összetétele mindaddig nem volt ismeretes. A *g-s* alakok túlnyomó többsége miatt alig gondolhatnánk a régi m. *kajmacs*, *kajmócs* 'uncinus, uncus, hacke' (NySz. II, 78) átvételére, bár az olyan kifejezések mint „*kajmocs* vetéssel földhöz vágni valakit" (Comeniusból id. NySz.) konkrét szemléleti kiindulópontot nyújtanának. Mindenesetre lappang a r.-ban egy *găimăci* tő, vö. *găimăceală* 'buimăceală' (DEnc. 524).

**dinsa* 'menfura eŝt duor[um] modior[um]' (184). Más forrásban nem találtam.

**dipse* 'tunken' (184). Lex. Bud. sem közli, az újabb szótárakból (Tiktin, DEnc.) szintén hiányzik.

**drugalai* (drugálái?) 'cralfa fila' (191, vö. fentebb *clantarei*). *Drug* 'Stange' (Tiktin 577) származékának látszik; a jelentésátvitel alaki hasonlóság alapján. Székszárman (*SzD.*) *durgálan*, tb.-e *durgálai* v. *durgálan*' (KB.).

**faula* (fäulä) 'forma' (205, vö. *fäulä, féurä*, Lex. Bud. 212): mőcvidéki és hunyadmegyei tájszó, vö. DAcR. II, 56. Ha a *féurä* alak lenne eredetibb, esetleg lehetne gondolnunk az *a fáuri* 'forger; créer' igéből történt elvonásra. Hibásan Cihac II, 659 (< görög φαυλος 'mauvais, laid, vil'). *Fäurä* alakv.-a (hibás visszakövetkeztetéssel, rotacizáló területen) *fäunä*, pl. f. *bunä* 'soiu bun (de vite)', Viciu, Supl. 7.

flta 'arcanum, myfterium' (211). Olvasata teljesen bizonyos, de semmilyen más forrásból nem ismerjük.

**gaergorefe* = runciuluesc (224): teljesen ismeretlen szó, elterjedéséről és eredetéről sem tudunk semmit.

**gale gale* (225). Ismeretlen szó, talán állathivogató?

**gáron*, a következő cikkben: **meiu gáron*, malaiu marunt, párine 'panicum miliaceum, köles' (351, vö. *garonu*, Lex. Bud. 384). Eredete és elterjedése ismeretlen; Panțu sem közli.

ghioaba = butlän, budie (229, vö. 65, *bofca* a. és 75, *butlän* a., továbbá *ghioab, ghioabä* 'tonneau à gueule bée' DAcR. II, 260, utalással a m. *döböny, döbörke* szavakra, de ezeknek etymonja is ismeretlen, vö. EtSz. I, 435). Lehet, hogy valamilyen módon idetartozik: *shteob* 'qvadrans metretae, *item budie' (488, vö. Lex. Bud. 672¹ és Tiktin 1422). A szó eredetibb alakjára Lupsáról közöl példát Viciu: *ghioabele* (putinele) pline de lapte. Col. 115.

**glám* 'terra argilofa', 2. 'cunctator, Trödler' (230). Mőcvidéki szó, vö. *glam* 'pämánt lutos, argilos' (Fräncu—Candrea 42, DAcR. II, 272).

**gramufhdez* „V. Caernasc No 2.“ (235). Ilyen ige szótárunkban sajnos nincsen, de Cihac II, 42 szerint *a nu cărcni* a. m. 'ne sonner mot'. Ez pedig pontosan megfelel az *a grämujda* 'ne pas souffler mot' jelentésének, vö. DAcR. II, 297. Nyugaterdélyi és mőcöldi tájszó (Fräncu—Candrea 100).

**grum* [cu vaerv] 'tetézve' (239, Lex. Bud. 247), szerintem ugyanazon tőből, mint *grumaz*, amelynek a régiségben szintén volt 'sommel' jelentése (DAcR. II, 321). Kérdés, vajjon idevehető-e szótárunk következő adata: **grum* (olvasata kétes) 'globus, Klumpen' (i. h.).

**hafhpura* 'Wasserfurche' (245, vö. Lex. Bud. 258). Tiktin és DEnc. nem közli, DAcR. II, 376 sem nyújt támpontot. Utóbbi Viciu nyomán *haspor* alakot is közöl.

**hálhtura* = haíta (245, vö. 213, *fleoarca* a. és Lex. Bud. 259). Ismeretlen szó. Lehet, hogy a mőcvidéki *hască* (pl. *hasțe?*) 'Haut' származéke (vö. Fräncu—Candrea 96, Tiktin 725). A jelentésfejlődéshez vö. latin *scortum*, francia *peau*.

**heius* (245), értelmezése nincs; talán *heiu* kicsinyítő képzővel ellátott származéka.

**horáta* = chiffug (247), vagyis 'eszköz, szerszám'. Más forrásból ismeretlen tájszó.

imbloje 'obduco' (254, vö. Lex. Bud. 275); DAcR. II, 478 *imboldori* a. egyetlen népnyelvi adatot idéz, s éppen a szebenmegyei Orlátról, tehát kétség. telenül délerdélyi tájszóval van dolgunk. Itt-ott felbukkan azonban északon is KB. Székszármaról *imbläzi* alakot közöl. Valószínűleg olyan „mot expressif“-vel

¹ Itt második értelmezése: 'deberke, gyab'. ld. u. o. 52 is. Ezen utóbbi, sehol sem szótározott m. szó talán a r. *ghioab* átvétele.

van dolgunk, mint a m. *bugyolál*, a n. *vermummen* s a francia *enmitouflet* esetében. A m. *bunda* szóval való összefüggés (DAcR., i. h.) teljesen valószínűtlen.

**indelbin* 'anstarren' (275), DAcR. II, 622 egyetlen adatot idéz, éppen Molnar nyelvéből (DR. IV, 392 nyomán, 'cligner' értelemben).

indie „vide Shántz“ (277, alakv. *iindic*, 264), ismeretlen szó. Pusztá ötletként vetettük fel (59. l.) azt a lehetőséget, hogy talán *lindic* 'clitoris' (< lat. *landica*, Tiktin 912) alakv.-val van dolgunk. Tudomásunk szerint azonban a *šanč* szó efféle értelemben más forrásból nem ismeretes.

**ingaffefe* 'toldulni, tolongani' (286), *ingesui* I. 'pousser, presser, reserrer', 2. 'bousculer, se presser, s'entasser' (DAcR. II, 686) alakváltozata. Ismeretlen eredetű; Drăganu a m. *gyeszül*, *gyeszikel* alakokra utalt (DR. V, 363), de éppen a Molnar feljegyzésében fennmaradt változat e feltevésnek ellentmond. A m. szavak inkább a r.-ból.

**jopotefe* = *argaffefe* (570; Lex. Bud. 336 szerint: 'megloholni, elverni, megszakolni'). Valószínűleg kifejező jellegű; némileg emlékeztet reá: *jăpița* 'a lovi cu nueuea pe cineva', *joncâni* 'a face sgomot', *joncâneală* 'bătaie, ceartă', *joștări* = *jăpița*, stb. (Pașca, Gl. dial. 38).

**lagonitza* = *gabanáš* (313). Egyéb adatok: *lăgenitza* 'granarium' (222), *lagoniță* (Lex. Bud. 341), továbbá ugyancsak szótárunkban: *legănitza* (235, *granariu* a., 320). Ismeretlen tájszó. DAcR. II/2, 138 *leganiță* alakot közöl (honnan?) 'grenier' jelentéssel s kérdőjel kíséretében a lengyel *lagunica* 'butoiaș' szóra veti egybe. Valószínűtlen egybevetés; maga a r. szó hangalakja is közelebbi tisztázásra vár.

**laure* „v. Bolaend“ (318); Lex. Bud. 346 szerint a m. *ciumăfae*, vagyis 'maszlag'. Mivel pedig ezen utóbbi egyik m. neve *bolondító beléndek*, a jelentés-átvételt jól érthető. Vö. a következő szóval.

lêfura 'blatero' (320); valószínűleg ennek alakváltozata *lêură* 'curvă' (Pașca, Gl. dial. 39). A *lef-* fő látszik eredetibbnek; rokonértelmű szavak *lefețiță* 'Klappermühle (vom Munde)', Tiktin 898, *lefărgău* 'clevetici, intrigant' (Pașca, Gl. dial. 39). Vö. m. *lefețel* 1. 'habzsol', 2. 'lárnáz, veszekedik' (MTSz. I, 1311). Az *-ură* képzőhöz ld. *haștura*.

lehaefe (-ăesc) 'privo, * ellenni, entbehren' (321). Ebben az értelemben ismeretlen; Tiktin szerint *lehăesc* 'in lästiger Weise schwatzen' (901), egy boncnyiresi adat szerint *lihăi* 'a gâfăi' (Pașca, Gl. dial. 39), vö. m. *liheg*. Szélszárman (*SzD.*) *lihăi* 'a m. 'megszégyeníteni', pl. *lihăjeșt' un om* 'rušinez' pe šin'eva' (KB.).

letiu 'terra argilofa' (230, *glam* a., vö. 323, *mal* a. és *летіу*, Lex. Bud. 361). Más forrásból nem ismeretes.

**maleez* 'o boală' (336), vö. *malcezu* 'morbus jumentorum' (Lex. Bud. 370), *malcediu*, *malcesu* 'jumentorum morbus' (LM. Gl. 361), *mălez* 'o boală la oi' (Pașca, Gl. dial. 40, Boncnyires (*SzD.*). Szélszárman *malșed* szintén 'juhbetegség', de gyermekre is mondták régebben szidásképen: a! *mînka var malședu sã vã mînînse* (KB.). Ez annál érthetőbb, mivel előfordul B.-ban és Nyugat-erdélyben *pojar* 'rougeole' helyett (ALR. I, 115/295, 302, 305), valamint egy ponton 'vörheny' jelentéssel (ALR. I, 116/298). Kérdés, idetartozik-e: *mălced* 'o substantă amară ce se găsește în fagurele de miere' (Pașca, i. h.). Etymonja ismeretlen; Cihac II, 514 hibásan a m. *mîrigy* szóból származtatta.

**mamulăriu* 'die Glaßscheibe' (340). Ha Molnar értelmezése helyes (vö. *mămurlăru* 'die Glaßscheibe' Sprachl. 61), szavunk érdekes jelentésváltozást mutat. Tiktinnél *mamulăr* hasaselvi tájszóként a. m. 'Kleinkrämer, Kurzwarenhändler', *mămulărie* 'Kramladen, Kleinkram' (947, vö. St. Stinghe, Jb. VIII, 83, Bolgár-

szeg, Br.). A Molnar közölte jelentés talán a bolt üvegablakával magyarázható.

***matzafe** 'rángatni' (350, vö. Lex. Bud. 381), valószínűleg erdélyi tájszó, Naszód vidékén a *smăți* 'a scutura' (AP.).

***mondranefe** ért. n., (362) de vö. *mondrănescu* 'mutio, musso, mussito, donogni, mummeln, murmeln' (Lex. Bud. 399). Már Cihac II, 516 hangfestő jellegűnek tartotta; legközelebbi rokona a *mondăni* 'a lucra încet, a motrosi' (Pașca, Gl. dial. 42, Gorj).

motóle 'stolidus, ineptus' (363, vö. *motoleu* 'stultus' Lex. Bud. 403). Ugyanazon szócsaládba tartozik, mint *meteleu* (353, Lex. Bud. 389); *motăluu* változatot idéz Cihac II, 189.

motzochina 'altragalus, bulbus', szárm. *motzochinos* 'bulbofus' (364). Lex. Bud. 403 utal a *boțochină* változatra. Valószínűleg *moț, moțoc* családjába tartozik; *boțochină* viszont talán *butuc, butucănos* hatására vall.

***motzofalefe** (-fălesc) 'tsokolgatni' (364), 'tsokolgatni, nyalfalni' (Lex. Bud. 403). Hangulatfestő, talán gyermeknyelvi szó. A Bánságban a *mociofăli* a. m. 'a murdári', pl. Cada fiind plină de comină, popa ședeă acolo, ca un drac, tot *mociofălit*, Novacovieiu, Folcl. porn. băn. 46

***naclăg** 'agyaggojabis (!, der Malter, Kleister' (369). Valószínűleg *năclăi* '(mit Fettem, Klebrigem, dann auch mit etw. anderem) überziehen, -streichen, -schmieren' (Tiktin 1029, vö. or. *nakleib*, lengy. *nakleić* 'aufkleben, leimen') szárm.-a, bár a szóvég homályos.

odós ért. n. (372^a), vö. *odos* 'Flughafer, Avena fatua' (Tiktin 1081). Tiktin etymológiai ötletét („scheint mit magy. *vadzab* zusammenzuhängen“) már DEnc. 861 elutasította.

oleer ért. n. (373^a). Jelentése és eredete teljesen ismeretlen. Talán *oleiu* származéka és jelentése 'olajtartó'?

paena 'pediculofitas' (379^a), erdélyi tájszó, vö. *până* 'murdárie de mult nespălată, pe corp' (Pașca, Gl. dial. 46, Oláhszentgyörgy, BN.).

***paerva** = haita (381^a), vö. *părvă* 'prostibulum, meretrix, lupa, scortum' (Lex. Bud. 486). Gondolhatnánk a szláv *priva* 'első' szóra, de ezt ilyen értelemben máshonnan nem ismerjük.

***pica** 'üst' (394). Teljesen ismeretlen.

plit „v. Ciort“ (402, vö. Lex. Bud. 514); Tiktin 1190 'Rüssel des Schweines' jelentéssel közli; egy adat a móc vidékről (Frâncu—Candrea 144).

***pontériu** (407), vö. *pontériu* I. 'semiquadrans, fél fertály, ein halb Viertel', 2. 'cotula, hemina, fél meszely', — 'in Ardél': fél fertály' (Lex. Bud. 524). LM. Gl. 459 szerint erdélyi tájszó, „de unde?“

poráv = sireap² (408, vö. *poravu, puravu* 'ferus, ferox, petulans' Lex. Bud. 525). Ismert erdélyi tájszó; a Bánságban *porav* 'harnic, iute' (Costin, Gr. băn. 164), *Zagrán* *púrav* 'iute la mánie' (Pașca, Gl. dial. 50, ismert még AP., Zsinnán *porav* 'grozav, enorm' (Pașca, i. m. 48). Talán *poră* 'altercatio, rixa' -av képzős származéka.

***potros** (411), értelmezés nélkül, vö. *potrosu* 'aequalitas, hasonlatosság [!], egy formaság, die Gleichheit, Aehnlichkeit' (Lex. Bud. 532). Valószínűleg *potrivă, potrivit* szócsaládjába tartozik, de képzésmódja teljesen homályos.

prîfma (podmol, polmod) 'prîfma' (423, valamint 405 *podmol* a.), vö. *prîsmă* *призмъ* v. *podmolu* (Lex. Bud. 550). Igen homályos adat; mivel *podmol* a. m.

² *sireap* 'LV. von Pferden Pop. noch jetzt: von unbändiger Wildheit, wild, feurig' (Tiktin 1434 < egyh. ószl. *sverēpi*).

'*prispă*, Terrasse aus Lehm um das Bauernhaus' (Tiktin 1199), talán *prispă* (< szl. **prispa*) alakv-val, illetve ál-latin v. ál-görög alakjával van dolgunk.

**prua* ért. n. (428) jelentése és eredete ismeretlen. Fr. *proue* > r. *pruă* (DÉnc. 1018, egy adat Ion Ghicából) aligha vehető figyelembe.

**puspăiu* 'malom por' (431), tehát 'pulvis molaris, pollen, Staubmehl' (PPB. 1801). Eredetét nem ismerem.

**scaenta* 'hilum, bakma' (468, vö. Lex. Bud. 618). Talán a *scănteie* szóval azonos tőből (vö. LM. Gl. 527). Észak- és Nyugaterdélyben 'puțin' helyett. használatos; MZ. ismeri Tasnádszántóról, KB. pedig Szézsármáról (*SzD.*). A m.-ban is használatos *szikra* 'scintilla' hasonló értelemben (pl. egy *szikrát* sem).

**sheriutz* '(lá rasboiu) sikattyu' (484). Valószínűleg hangutánzó eredetű.

shiroáda 'cadus minor, kis kád' (486, vö. Lex. Bud. 646). Csak a Lex. Bud.-ból ismeri LM. Gl. 538–9. Talán *şiroiu* 'dahinfließende Masse, Strom, Bach. Flut' (Tiktin 1435) származéka, de képzésmódja homályos (esetleg *şiroiu* × *cadă*),

shiffa 'afferculus' (486), vö. *şisă* 1. 'prastilă', 2. 'scanduriçe' (Lex. Bud. 646). DÉnc. 1251 szerint azonos a *şiță* 'zsidely' szóval, amely azonban ism. eretlen eredetű (Tiktin 1439).

**sitaernita* 'fogoly madár' (387, *paturniche* a.). Más forrásból ismeretlen.

**sitiréfc* 'impello, fűrgetni' (490, vö. Lex. Bud. 646). LM. Gl. 539 csak az utóbbi forrás alapján ismeri.

smidőfhte 'fulminat' (493; Lex. Bud. 651 is közli, de utalással a *smicleşte* 'fulgurat' igére). Ugyanide; *smiida* 'fulmen' (i. h., vö. *smidă*, Lex. Bud., i. h.). LM. Gl. 543 csak a Lex. Bud. alapján idézi. Cihac II, 338 a szláv *světo* tőhöz kapcsolja, de ez valószínűtlen. DÉnc. 1165 az elavult *smidă* főnevet 'jégeső' (*grindină*) jelentéssel közli.

**spagma* (*spăgmă*) 'atza raffucita' (497, vö. *spăgmă*, *spegmă*, Lex. Bud. 658, 661). Valamely összefüggésben áll az olasz *spago*, régi m. *spago* (SzófSz. 274) tövével, vö. úgörgör *σπάγος* 'ficelle' (Vlachos), azonban ezen alakok a r. szónak sem hangalakját, sem jelentését nem teszik teljesen érthetővé. Mândrescu szerint *spegmă* 'ață din tors de casă' (Lit. pop. 244), Szézsármán *spăgmă de kusut* 'maj tare ka fujoru, din kinepă' KB.; *specnă* vált.-a is van (DÉnc. 1183).

streghiátza 'lac coagulum' (509), vö. *streghiaçe* 'lapte covăşitu, lac coagulum (concretum)' (Lex. Bud. 677). Eredete, elterjedése ismeretlen.

**tabalufha* 'canis foemella' (519, vö. Lex. Bud. 692). Lehetséges, hogy a *tăvăli* 'wälzen' (Tiktin 1569) származéka, s eredetileg földön hempergő, játékos kiskutyákra vonatkozott. Végződése *căteluşă* nyomán (ld. LM. Gl. 553).

**tagaertz* 'irrito' (520, 523, vö. Lex. Bud. 693). LM. Gl. 553 *tăgărtă* 'tarisznya, (rossz) ruha' származékának tartja, de a jelentéstani fejlődés nem világos.

**tefhe* = *pacalefc* (529), vö. *teşcu* = *păcălescu*, Lex. Bud. 706, *teşcare* = *pacalitura*, i. h. 705. Kétségtelenül összefügg a *tascare* (jelenidő: *tascu*, *tasci*, *tasca*) igével, azonban ezt csak egy igen gyanús forrás, LM. Gl. 556–7 közli 'decipere, circumvenire, a insella, a pacalli' jelentéssel, hozzáfűzve azt a valószínűtlen feltevést, hogy „*tascare* pare a fi numai una strafornazione d'in *taxare* in sensu figuratu". A *teshc*, *teşcare* és *tascare* alakok hangtani viszonya sem világos. A Lex. Bud. olasz etymója (*adescare*) szintén elfogadhatatlan.

***tonganele** 'kongani' (533, vö. Lex. Bud. 712) kétségtelenül hangutánzó szó. Szélszárman *tongănesk* klopotele *d'golaltă* (KB.).

***troáfh** 'foenile' (538, vö. *troáșu* 'pratun foenile septum: egy békertelt szénarét, eine verzäunte Hauswiese' Lex. Bud. 724). A Kárpátokon túl ismeretlen (LM. Gl. 566); 'Wiese' jelentéssel közli Tiktin 1562 a következő példa alapján: cînd s'au terminat cu cositul *troășelor* din aretul casei, Fráncu—Candrea 26.

***turnumeáta** 'töredék' (542), pontosabb értelmezéssel *turnuméta* 'palea, acus, -ceris, törék, die Spreu, das Kaff' (Lex. Bud. 728). Eredete, elterjedése homályos, Szélszármaról *turnumată* alakban ismeri KB.

tzaefa 'homok' (544, 373, *niffip* a., 397, *pișoc* a.). Erdélyi tájszó, vö. *tăfă* 'nisip, prundiș' (Pașca, Gl. dial. 57, Kristyór, H.), alakv. *tărfă* (i. h., Magyarfráta, K.).

***tzeghér** = raziatoriu (545). Mivel *raziatoriu*, vagyis *răzător* a. m. *olic* (DEnc. 880), esetleg gondolhatnánk a n. *zackern* 'pflügen' átvételére.

***urloiu** 'der Rauchfang' (557, vö. Lex. Bud. 738). Erdélyi tájszó, Tiktin 1694 ebben az értelemben Barac nyomán idézi, vö. még Breazu, Pov. 187 (I. Berescu, F.).

vaelhe 'criffo, moto, *agito' (576), szárm. **vae/care/c* 'fészkelődni' (i. h.); azonos a Tiktin 1757 idézte a se *vișca* 'sich rühren' igével, amely ezek szerint nemcsak moldvai, hanem erdélyi tájszó is. Szélszárman: prinzi șil *vișt* o tsiră; lam *vișkat* trebe să iasă (Șorek); (egy alvó malacról) : Mă, da d'ii mort, Mă nu-șekă *vișkă* (KB.). Aligha lehet más, mint a se *mișca* alakváltozata. A *vae/care/c* származék talán a m. *fészkelődni* nyomán keletkezett.

***vaegiochiu** 'luscus' (574, vö. *văgiochiu*, Lex. Bud. 743). Az összetétel második tagja bizonyára *ochiu*, de első része homályos (talán *vagus*?).

***vizáre** de scriff *oáo* = *condeiu* (587), vö. *vizare* 'stylus, graphium, íróvessző, der Schreibgriffel' (Lex. Bud. 759). Más adatból nem ismerem; Cihac II, 539 a Lex. Bud. adata alapján a m. *íróvessző*-ből származtatta, de ez természetesen nem vehető figyelembe.

***verinea** = cérge (99, vö. Lex. Bud. 751). Nagyon hasonlít a szintén '(cserge) takaró' jelentésű *velintă* szóhoz (Cihac II, 452 ezzel azonosította is), azonban Tiktin 1731 mégis ismeretlen eredetűnek tekinti.

***zálla** = *troáena*, vagyis 'nátha' (561, vö. Lex. Bud. 766). Máramarosban, Nyugaterdélyben és *Szeb.* északnyugati részén több ponton megtaláljuk (ALR. I, 112, ismeri MZ. is), azonban eredete ismeretlen.

*

A felsorolt ritka szavak szótárunknak kétségtelenül egyik legfőbb érdekességét képezik: a szókincs erdélyi jellegének ismeretéhez értékes új vonásokat szolgáltatnak. Különös figyelmet érdemelnek Molnar bejegyzései: ezek közül több kifejezetten mőc vidéki tájszavakra utal, ami ismét megerősíti azon megállapításainkat, amelyeket Molnar szókészletének mőc elemeire nézve eddig tettünk. Adatainkból az is kitűnik, hogy a Lex. Bud. ezekkel az igen kis területen élő tájszavakkal szemben sokkal nagyobb tartózkodást mutatott, mint Klein szótárának eredeti fogalmazványa (vö. VII. fejezet). Szinte felesleges megjegyeznünk, hogy — *urloiu* kivételével, amelyre, más értelemben, van már adat a XVIII. századból is — valamennyi ismeretlen vagy homályos eredetű szavunk esetében Klein szótára egyszersmind a legregibb előfordulást jelenti.

IV. A SZÓTÁR LATIN RÉSZÉ.

1. Helyesírás. Legfeltűnőbb írássajátság a betűkettőzés körül észlelhető sok ingadozás: a románban kettős mássalhangzók nincsenek, s ezért pontos használatuk a latin írásban meglehetősen gyakorlatlan román szerzőknek sok gondot okoz. Kettős betű helyett egyszerű betűt látunk pl. az *efreno* (174, desfraen), *horidus* (65, bórzoľhu), *fratelus* (217, fratiór), *posum* (404, póciu), *inflamo* (62, bobotéfc) szavakban, valamint igen sok más esetben. Az ellenkező tévedés, vagyis kettős betű egyszerű helyett, sokkal ritkább, vö. *ferra* (209, fiara), *gulla* (287, inghitzitoáre), *folliollum* (219, frunziľhoara), *jamellicus* (212, flamaend), **innanis* (175, *defhert). Az *sc*, *zc* csoportok jelölése sem mindig pontos; egyszerű *c-t* mutat **succrefit* (377^a, otavéfc), viszont hiányzik a *c exipio* (373^a, omenéfc) esetében. Valószínűleg pusztá íráshiba *shedula* (545, tziđúla) *schedula* v. *scedula* helyett. A *ce*, *ci* csoportok írásmódja általában pontos; feltűnő azonban *glatie* (73, burdűf). Asszimilációt mutat *galigae* (168, desbráciu), valamint *caeleps* (247, holtéiu) viszont elhasonulás, illetve etymologizáló írásmód tapasztalható *adgredior* (344, m'apue) esetében. A szókezdő *ch* olykor egyszerű *c* lesz, pl. *corda* (512, strúna). — Ami a magánhangzókat illeti, a kor szokása szerint *y* helyett gyakorta *i* áll, pl. *ciatus* (381^a, pahár), *azimus* (41, azima), *corilus* (19, alun), *cimbalum* (318, lauta), **hiperstagno* (383, noroéfc), *labirintum* (367^a, obor), stb. — Hanggyarapodás csak egy esetben tapasztalható: *scriblita* helyett **scribilita* alakot találunk (406, pogáce).¹

2. Alaktan. Alaktani téren kevés a jellegzetes vonás; legfeljebb néhány ragozási sajátság említhető meg. *Doma*, *-tis* helyett szótárunkban *pod* értelmezése *doma*, *-ae* (404), *labyrinthus* helyett *labirintum* áll (311), *oxigala -ae*, helyett szótárunk *oxigalum* változatot közöl (314, lápte acru); *asparagus* helyett meglepő *asparago* (498). *Siphon*, *-onis* helyett *sipho* alakot olvasunk (545, tzege), valamint a PPB. közölte *musimon* helyett **mufimo*, *mufymo* alakot találunk (131, corcít). Inkább csak a betűkettőzés elmaradása teszi feltűnővé az *os*, *ofis* alakot (376^a, os). Feltétlenül téves ragozás forog fenn viszont *pleuris*, *-ritis* (572, júnghíu) esetében; a helyes alak *pleuritis*, *-itidis*

¹ Persze akadnak pusztá íráshibák is, pl. *heniochus* (406, poganiciu) *hemiochus* helyett, *graber* (379, néted) *glaber* helyett, *pupilio* (327, pitic) *pumilio* helyett, *plahofus* (49, bataufhu) *plagojus* helyett, stb.

lenne. Mint hibás összetétel, említendő *sanguinifuga* (328, lipitoare) a közönséges *sanguisuga* helyett. *Limis*, -e (407, ponihós) a közönséges *limus*³ helyett áll; e hiba magyarázatát ld. 27. l. Szokatlan adverbium *clancularie* (388^a), a klasszikus *clanculum*, -o, illetve a késői *clanculario*, *clanculatorio* (Bartal 132) helyett.²

Kevésbé változatos szótárunk latin szóképzése. A jellegzetesen középkori *-agium* képző egyetlen képviselője *formagium* (504, steánd). Az *-arius* képző számos alkalmazása közül említsük meg a *carrucarius* alakot (530, tilegáriu). Az *-ismus* végződésű főnevek közt feltűnő *porcismus* (408, porcíe). Az *-ista* képző analógiás alkalmazását mutatja — ha ugyan nem sajtóhiba — *parafista* (326, lingaritóriu). Ugyancsak analógiás alak **occipitium* (96, ceáfa), a klasszikus *occiput* helyett.^{2a} A *-mentum* képzőre figyelmet érdemlő példa *stabilimentum* (34, afhezemant). Az *-osus* melléknévképző feltűnő használatát mutatja **gustuosus* (240), valószínűleg a mellette álló **gustos* nycmán, valamint *substantiosus* (465, satíus). A késői latinságban közönséges *-terium* képző előfordulásai közül említendő *thymiatarium* (77, cadélnitza). A *-tim* képző elterjedt alkalmazására vall *populatum*, *caliculatum* (381^a, paharéfhte). Elég gyakori a *-tio*, *-atio* képző használata: jellegzetesebb példák *inamoratio* (190, dragoftíre), **ingeniculatio* (286, vö. Du Cange IV, 359), *cambiatio* (471, schimbáre, vö. Bartal 92), *tranquil <itas> atio* (18, alináre), *aleviatio* (558, ufhurare, *allevatio* helyett), **venditio* (585, vindera). A szintén igen közönséges *-tor*, *-ator* képzőre példát szolgáltat *arendator* (30, vö. Bartal 47), *teloniator* (577, *vamásh, Bartal 657). A kicsinyítő képzőket illetőleg elég a *tatula* (523, taicutz) és az **edentatulus* (488, * shtirb, helyesen *edentulus*) alakokra utalnunk. Feltűnőbb összetett szavak *alboniger* (367, murg), *bimanubriatum* (156, cutzitoae), **seminifula* (136, cotitúra).

Igeképzésünk sem sokkal érdekesebb; akad egy-egy példa az *-esco* és *-turio* képző szokatlan alkalmazására (pl. *gemmesco* 365, mugurefc); *dormiturio*³ 8, adormit), a leggyakoribb képző azonban az *-izo*; idetartozó igéink a következők:

amortifo (23, amurtzefc); valószínűleg csak a látszatetymon kedvéért került ide (ld. alább, 4. pont). A Lex. Bud.-ben *amurtesco* helyesen *rigesco*, *torpesco*, *torpeo*, *torpore corripior* (21).

bombizo (53, befhefc; 467, sbaernaéfc); PPB.-nál csak *bombilo*. A Lex. Bud.-ben: 'visio, pedo, flatum, vel crepitem emitto' (56).

cauterizo (281, inferéz); helyesen *cautherio* (vö. *cauterio*, Lex. Bud. 300); származékai itt is *cauteriatio*, *-atus* (i. h.). Vö. azonban fr. *cautériser*, ol. *cauterizzare*, stb.

colaphizo (429, punnefc; 382^a, palmuéfc). *Colaphus* (< g. κόλαφος) származéka.

² Meglepően sok ragozási hibát találunk a deponens igékkel kapcsolatban; ilyenek pl. *labor*, *-aris*, *-ari* (95, cáz), *gignor*, *-aris* (373, náfcume), *loquor*, *-aris* (589, vorbéfc), stb.

^{2a} *-Itium* szóvéget látunk a *fortalitium* szóban is (102, cetate), azonban ennek népnyelvi megfelelője az olasz *fortalizio* ~ *fortilizio*.

³ Közli Jambressich és megvan Molnar Albert nyelvtanában (Toldy, Corp. Gramm. 239).

judaizo (568, jidovefc), vö. g. ἰουδαϊζω, fr. *judaïser*, stb.

marmorizo (346, marmoréfc), a Lex. Bud. 378 szerint egyszerűen *marmor*.

prophetizo (426, prorocéfc); Lex. Bud. 554 csak *propheto* alakot közöl.

Vö. azonban fr. *prophétiser*, olasz *profetizzare*, stb.

scandalizo (493, smintéfc), vö. Lex. Bud. 651.

sillabizo (492, slovnéfc), Lex. Bud. 619 „vulgo“ megjegyzéssel közli.

Feltűnő igealak **irrauceo* (439, ragulhéfc) *irraucio* helyett; alaktani tévedésen alapul *increpatus* (368^a, ocaract) a várható *increpitus* helyett.

3. Szókészlet. Klein és Molnar latin szóhasználatára — amint már az eddig idézett példákból is kitűnik — meglehetősen távol áll a cicerói nyelvtisztaságtól. Tipikusan XVIII. századi latinság ez: klasszikus, poszt-klasszikus, keresztény-latin, középkori és egészen vulgáris elemek a legnagyobb tarkaságban állnak itt egymás mellett, s bizonyos stilisztikai tartózkodásra még a Lex. Bud.-ben oly sűrűn előforduló „vulgo“ jelzés sem utal.⁴ Csupán *mercipotus* 'áldomás' után jegyzi meg Molnar: „in Hung.“ (18), legalább ezzel utalván arra a körülményre, hogy a magyarországi latinságnak Zsámboki és Werbőczy óta közönséges kifejezésével van dolgunk (vö. Bartal 417, PPB. Gloss. 669; a Lex. Bud. szerint „*vulgo*: *mercipotus*“). A többi sajátosan magyarországi, vagy egyenesen népnyelvi eredetű latin szóra még efféle megjegyzés sem utal; ezért példáinkat csak nagy ügyvel-bajjal lehet összekeresnünk sokezer latin értelmezés tömkelegéből.

Ami a népnyelvi eredetű latin szavakat illeti, ezek közül jóformán egy sem áll elszigeteltén; szinte mindegyikre tudunk egyéb példát idézni:

bocalium (62, bocáo), régebben — az olasz *boccale* nyomán — latinositva is *boccale*, pl. 1508: cum uno *boccale* de argento plano, Századok I, 383 (Esztergom).

bunda (73, bunda, vö. 'vestis pellicea, mastruca, vulgo: bunda' Lex. Bud. 73). A m. *bunda* átvétele; 1793-ban használja J. B. Grossinger (vö. Bartal 86).

cucuruz (144, cucurúz, vö. 408^a, porumb; Lex. Bud. 528 szerint még „vulgo“ is csak 'turcicum, fagopirum'). A r. *cucuruz* tudatos átírása.

flalco (382^a, palálca, vö. 403, plofca), vö. m. *flaskó*, EtSz. II, 294. A magyarországi latinságban közönséges, vö. Bartal 275.

**ganza* (224, *gaenſca), vö. n. *Gans*.

gelatinae (94, catarígi); már Verancsicsnál előfordul olasz eredetű latin szóként inkább 'hideg étel, kocsonya', mintsem 'fagylalt' jelentéssel (vö. Bartal 291).

larma; csak ebben: *larmam* facio (561, zarvuéfc). 'Riadó' értelemben horvát területen már 1699-ben: sunt populi sufficientes qui ad *larmam* accurrere ubique possent, Mon. Slav. Mer. XX, 156 (Jellásich István leveléből, id. Bartal 370).

malcara (542, túrca); vö. Bartal 411.

palanga (515, sulináriu); 'fustes teretes, stempely' értelmezéssel közli Bartal 464.

**perspectiva* (369^a, ocheán) 1. 'távcső', 2. 'szemüveg'. Már Rákóczi korában közönséges, vö. Bartal 488.

⁴ A Lex. Bud. latin vulgarizmusait Tamás L. állította össze, vö. AECO. III, 351—2.

***planeus** (382^a, paláng) 'palánk'. A latin szó esetleg a n. *Planke* vissza-latinosított alakja. Bartal 495 csak *planca*, *plancheta* alakot közöl.

***subgrunda** (509, streálfhina); vö. *subgrundium*, *protectio subgrunda*, Lex. Bud. 677, *subgrunda*, *suggrunda*, *subgrundina*, *subgrundatio*, PPB.

***tiglina** (90, caramidárie); alapszava, a m. *tégla* nyomán, már 1522-ben felbukkan (*tegla*, Bartal 656). Végződéséhez ld. *officina*, stb.

A felsorolt szavakon kívül figyelmet érdemelnek még a következők:

acceia (486, shneáp). A keresztény latinságban ismeretes *accia* 'perdix rustica' alakváltozata (ThLL. I, 271); használatos a középkorban is (Du Cange I, 42, 45, vö. REW.³ 66). A XVIII. sz. szótáriródmában ritka; csupán Bellosztenecznél találtam 'szluka, snëff' értelmezéssel.

albanenlis (31, arnaut). Noha pontosan megfelel az olasz *albanese* mn.-nek, még a késői latinságban is ritka: *albigensis* helyett azonban olykor előfordul (Du Cange I, 162, Bartal 22).

antipendium (139, cratintza). Legrégibb példánk 1476-ból (Du Cange I, 297, Rouen), Magyarországon a XVII. sz. végétől (Bartal 37). Jambressich vulgárisnak jelzi, PPB. csak *antependulus*-t közöl.

apluda (526, taraetza). Régi középkori szó; a Catholiconból id. Du Cange I, 328. Ismert alakv. *applunda* (Gyöngy. tör. 1674), *apludae* (PPB); Klein adatához legközelebb áll Belloszt. *appluda* változata.

***appodio** (447, razém). Középkori szó, vö. Du Cange I, 329, nálunk Temesvári Pelbárt óta fordul elő (Bartal 40). Szótározva még sincsen, nyilván erősen vulgáris jellege miatt (vö. olasz *appoggiare*, fr. *appuyer*, stb. REW.³ 550).

argenteria (30, argintarie). Eredetileg talán csak *argenteum* 'vas argenteum' (Du Cange I, 381; portugál példa 1451-ből). Minden valószínűség szerint olasz-francia eredetű; nálunk adatok a Rákóczi-korból (Bartal 47). Jambressich szótározza *argentaria* alakban, a Lex. Bud. számára mégis csak „vulgo: Argenteria“ (30).

aropta (531, tiplie). Közismert késői szó, a görög ἀροπτης nyomán (Du Cange nem közli de ld. Bartal 51, Jambressich, Bellosztenecz, stb.); * *artolapta* (545, tzaft) talán pusztá íráshiba.

aurifaber (30, argintáriu). A latin értelmezés kihúзва, helyette *faber argentarius*; ugyancsak kihúзва *uxor aurifabri* (i. h., argintarítza). A középkori latinságban felbukkanó szó; pontos megfelelője a fr. *orfèvre* és a német *Goldschmied*. Magyarországon is rég használatos: már a Beszt. Szj.-ben *aurifaber* — ethues (732, ld. még Bartal 60, Bellosztenecz, stb.).

autoramentum (569, jold), helyesen *auctoramentum* (PPB., Du Cange I, 466). *Authoramentum* alakv.-ot közöl Jambressich.

bero (508, stráitza). Csupán Bellosztenecz közli, 'saccus' értelmezéssel.

birotum (530, tileága). Bartal — PPB. 1801-re hivatkozva — csak 'halottas szekér' jelentéssel közli, pedig PP.-nál 1708 óta a magyar-latin részben *taliga* 'birotum'.

***bulimus** (244, *hamiffála), ***bulimans** (i. h., *hamiffit). PPB. és Jambressich csak a *bulimia* 'igen telhetetlen éhség' főnévre utal (vö. 245), Bartal közli azonban a görögös *bulimos* főnevet (vö. βουλιμος), a késői latinságban pedig van *bulimus* és *bulimo*, -are is (vö. βουλιμαίν, ThLL. II, 2240). Kérdés azonban, hogyan került e ritka szó Klein szókincsébe?

cachla (369^a, óchiul bóului). Csak Bellosztenecznél: *Cachla* V. Bupthalmon.

dependentia (39, ataernáre), ismert magyarországi latin szó, vö. Bartal 206. Magyar szóként is használatos volt 1706-tól, vö. Désiné: A XVIII. sz. francia szavai a m. ny.-ben. Bp. 1935, 50—1.

difunio (175, defghináre). Arnobiusra hivatkozva közli Jambressich és Belloszteneecz; a *difunitus* mn. (i. h.) Bartalnál, 'görög-keleti' értelmezéssel, **domicella** (187, domnihoára), vö. "vulgo *domicella*", Lex. Bud. 194. PPB, nem közli, de megtaláljuk Jambressich és Belloszteneecz szótáraiban, valamint Bartalnál (226).

***faeminal** (398, pízda): csupán két példa ismeretes Apuleiusból, a következő megjegyzéssel: „*feminal* nullo pacto . . . munditer dicere“ (ThLL. VII, 464). Belloszteneecznél *foeminal*.

farino (202, faín) meglepő ige; ThLL. VII, 284 csak *farinatus* alakot közöl. **gelima** (118, cláe). A XVIII. sz. szótárai nem közlik ugyan, de közismert középkori szó (vö. Gáldi L., Contributions à l'étude des lexiques latins-hongrois du moyen âge, Budapest, 1938, 37). Lex. Bud. 126 „vulgo“ jelzéssel közli.

***horopegus** (97, ceállórníc, közli Lex. Bud. 112 is). Véleményem szerint összevetendő a Kassai szótárában előforduló *horopaeus* 'órák' adattal (Bartal 310, vö. g. ποιῶ 'facere').

jocasta (232, glumetz). Jambressich szerint „*filia Creonis Consors Laji* (perperam usurpatur pro *S'áleczi*)“⁴. A kérdéses szó: *šaljivac* 'Freund des Scherzes' (Vuk 862). Vö. még Bartal 353.

merafus (586, viháin), *merafum* (i. h., viháina). Ismert szavak a magyarországi latinságban; mintájuk a fr. *merise*-ben keresendő (vö. Gáldi, Contributions 27). A Lex. Bud. két idevágó „vulgo“ adatára utalt Tamás, AECO. III, 350.

motito (566, zúiu). Egy XVII. sz.-i erdélyi szász szerző (A. Pinxner) adatára utal Bartal 430.

muto (429, púla, vö. Lex. Bud. 559). Végeredményben azonos a francia *mouton* 'juh' szóval, amely a magyarországi latinságba is átkerült *muto* alakban (Beszt. Szj. 1006, Bartal 433, vö. Du Cange V, 562). Mivel *mouton* az ófranciában 'bélier de guerre', vagyis 'faltörő kos' jelentéssel is bír (Godefroy V, 431, X, 182), e szemlélet jól magyarázza a szónak 'tréfás' obszcén értelmét. Fontos lenne azonban kideríteni, milyen módon került a *muto* szónak ez a jelentése Klein latinságába.

neogama, neonupta (380, neváfta). *Neogamus*-ra nézve ld. Belloszteneecz, Bartal 437, *neonuptus*-t közöl Bartal 438.

naucus (374, nauc, vö. még 51, becifnic a.). Vö. *naucum* 'die Nusschale', *homo non nauci* 'Taugenichts' (Georges II, 980), *nauci* 'semmire kellőség' (PPB.). A visszakövetkeztetett új nom. valószínűleg etymologizálási céllal keletkezett, hogy jobban hasonlítson a r. *näuc*-hoz.⁵

otacufca (308, ilcoáda). Vulgáris szóként közli Jambressich, *otacausta* alakot nyújt Belloszteneecz.

parafitus feltűnő alakv.-ai *parafiter, parafifita*, valamint a *parafifitor* igei származék (326, lingarefc, -itóriu): valamennyinek mintája talán *parasitaster*.

pomerdatus (76, cacát). Nyilván íráshiba a Lex. Bud. 79 *permerdatus* adata helyett.

respirium (438, ragáz, vö. Lex. Bud. 579). Du Cange VII, 149 egyetlen középkori adatot közöl, de a XVII. sz. végétől Magyarországon közönséges (Bartal 575).

saccale csak ebben: **horologium saccale* (111, vö. Lex. Bud. 112, „vulgo“ jelzéssel). *Saccus* más forrásból ismeretlen származéka.

⁵ A r. szó forrása a szl. *neukō* 'unwissend' (Tiktin 1039).

sacconia (79, caerpa). Adatok csak a XVIII. sz.-ból, vö. PPB. (m.-lat.), Bellosztenecz.

scapulo (499, spetělc, * rokkani). Amint az ugyanezen értelmezésben szereplő *delumbo* csakis *lumbus* származéka lehet, úgy igének is *scapula* 'lapocka' alapszóból kell származnia, bár forrásainkban másutt nem találjuk.

***scindula** (485, *shindila), *scandula* változata, vö. Du Cange VII, 354—5, Bartal 597.

***sclopetum** (409, polhta, vö. Lex. Bud. 564: „vulgo *sclopus*, *sclopetum*“). Adatok 1334 óta, vö. Du Cange VII, 358, Bartal 597, alakv. *scolpetum*, Bellosztenecz.

***sponda** (324, leutra). A szó jelentése feltűnő; PPB. szerint 'nyoszolya, ágy-fő, ágy-fa' (vö. Jambressich, s. v.), a Du Cange VII, 560—1 közölte jelentések (1. 'ripa', 2. 'locus mortui', 3. 'agger, repagulum') sem illenek ide.

stapes (470, scára de lhea), Du Cange VII, 583 szerint „qua quis in equum tollitur“; közli Jambressich és Bellosztenecz is. Véleményünk szerint ugyanazon germán tő rejlik benne, mint a fr. *étape* szóban.

strepero (576, vaejiěc). Valószínűleg *strepo* szokatlan származéka; a XI. sz.-ból ismeretes egyetlen példa ismeretes az „inter *streperos* plausos“ kifejezésre (Du Cange VII, 612).

subex (470, scára de lhea), kétségtelenül azonos az Enniusnál előforduló *subex* 'subiectus' mn.-el, viszont 'kengyel' értelemben csak PPB. alapján idézi Bartal 635.

subftaculum (14, alálhu), valószínűleg elírás *subftentaculum* helyett (Bartal 638), ez pedig *sustentaculum* változata.

***summa** (186, dolfán, dulgazda[g]), épp olyan képzésnek látszik a *summa* főnévből (vagy a *summus* melléknévből), mint *longus* mellett *longao*, azonban más forrásból nem ismerjük.

truforium, csak ebben: *vehiculum tr.* (450, roába, targonca): *trudo* származéka, más forrásokban inkább *v. trusatile* (Bartal 677, PPB.). Főnévként már a középkorban (Du Cange VIII, 200).

***udor** (549, ud), Varro „hapax legomenon“ adatát talán Jambressich közvetítette Molnarhoz. Jambressich szerint esetleg *sudor* lenne a helyes olvasat; a kérdéses Varro-idézet azonban ezt a lehetőséget kizárja (hinc sudor et *udor*, Ernout—Meillet 1100, Forcellini VI, 257).

***vineola** (587, *viutza), vö. Du Cange VIII, 341.

zelo (448, ravněc), vö. Bellosztenecz, Bartal 707, Du Cange VIII, 429.

Teljesen ismeretlen latin szavak: *conicae* (526, taraetza), **decotes* (453, rúfa, 580, vechituri), *faica* (114, 331, 395, vö. Lex. Bud. 505: „vulgo pipa, *faica*“), **lastaurus* (527, táur), *luterium* (124, colác), *martra* (381^a, paíta).

4. Szófejtési kísérletek. Szótárunk latin értelmezéseivel kapcsolatban nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt a tényt sem, hogy sok esetben — jelentésbeli eltérések ellenére is — Klein a román szó mellé első helyre egy hozzá hasonlatos latin szót írt, csupán azért, hogy ezáltal a román szónak latin eredetére figyelmeztessen. *Maciúca* értelmezése pl. nem *clava*, *agolum*, mint a Lex. Bud.-ben (366), hanem *mateola* (336) bár e szó Klein forrásában 'tsákány, kapa, gereblye neme' (PPB.) jelentéssel szerepelt; *branza* után hasonló okokból látjuk a *burenda* alakot (68, vö. Lex. Bud. 66). *Cale* után 'via, iter' természetesebb értelmezés lett volna, mint az első helyen álló

callis (83), s a szótárnak ugyanezen részében *calcatura* 'calcatura', *calcator* 'calcator' (82), *calufháriu* 'collifalius' (84) egész etymológiai csoportot alkot. *Cloca* címszó a. szintén szófejtési célból látjuk a 'gallina *clocitans*' (120) értelmezést, bár az utóbbi jelző helyett *glociens* lenne várható. Ugyancsak etymologizálási kísérletnek tekinthetők még a következő értelmezések: *mortacina* 'morticinium' (362, utána Molnar beírta: "cadaver mortuum", vö. *morticinium*, Lex. Bud. 401), *primavára* 'primover' (421), **innec* 'eneco' (290), *neghina* 'lolium, zizania, *nigina' (377, vö. Lex. Bud. 425), **picioru* 'petiolus' (304), **iniuu* 'ineo' (289), *intín* *'inquino' (297, vö. Lex. Bud. 316), **protopopesc* 'protopapalis' (428, vö. Lex. Bud. 556), stb.

Külön csoportot képeznek a nem burkolt formában jelentkező, hanem pontosan megfogalmazott etymonok. Ezek rendszerint Molnar kezétől származnak; az olvasónak az a benyomása, mintha a nyelvi tényeket s általában a tudományos igazságot sokkal jobban tisztelő tudós orvos nem értett volna egészen egyet Kleinnak latin etymonokat „szuggeráló“ naiv módszerével. Ilyen etymológiai kísérletek a következők: *ingan* . . . **ex gannio* (285, vö. „Italis *ingannare*“, Lex. Bud. 304), *paerafc* . . . **ex adpello* (380), *púla* . . . **ex pollimen*, apud Arnobium (429), *scama* **ex* **Sqvama* (469, itt tehát Klein pusztá értelmzését Molnar tette etymonná), *shoárece* **delá soresz* (486), **starpefc* . . . ab *exstirpo* (503), *surcél* . . . **ex surculus* (517), *víndec* “. . . **ab vindico*, i. e. valetudinem“ (585), stb. Amint látjuk, ezen etymonok egyrésze ma is megállja helyét; ha Molnar ily irányú próbálkozásait rendszeresen végigvezeti az egész anyagon, bizonyára valamivel komolyabb szófejtési kísérleteket nyújt, mint később Maior Péter és társai a Lex Bud.-ben.

V. A SZÓTÁR MAGYAR RÉSZE.

1. Helyesírás. Szótárunk magyar részének¹ helyesírása meglehetősen ingadozó, különösen a hangok hosszúságának jelölése terén. Csakis a szerző, Molnar János román anyanyelvével magyarázhatók az olyan indokolatlan hangjelölések, mint *hozza édesgetés* (5, adämänire), *hosszá ado* (6, adäogätöriu), *valo* (7, adäpofst); *etét ägy* (509, strät), *szentégyház* (53, befferica), *kös* (31, ariéte), stb. Hasonló bizonytalanságot találunk a mássalhangzók kettőzésével kapcsolatban: *fenyegtettem* (20, amänuntz), *emere* (25, aoacea), *ötet* (5, adäo) ~ *ötöt* (adá) ~ *ötlet* (adäl), *elegyítettet* (22, ameftecät), *szándékkal* (8, adíns), stb.

A beszélt és hallott nyelv hatásával magyarázható sok alkalmi hasonulás pontos lejegyzése: ilyen pl. *atza* (= addsza, 5, ad, vel ada), *mint ketten* (20, amândoi), *tartofztattom* (3, aciefc), *által elembe* (15, alätürea), *áztatott* (312, lacramat)² stb.

Nem ritka a hibás elválasztás sem, pl. *özve-gyü | jtöm* (9, adun).

Akadnak közönséges íráshibák is, pl. *kétben* hajtani a ruhát (259, *impatur), *kendyeljuto* (381^a, *paic), stb.

2. Hangtan. a) *Magánhangzók.* Két jellegzetesen erdélyi hangváltozás ismerhető fel szótárunk magyar anyagában. Az egyik az ú. n. *a-zás*.³ Egy-két esetben vehetett Molnar *a > o* változást mutató szavakat Páriz—Pápaiból is (pl. *magyaro*, 19, aluna, vö. MTSz. I, 1469, < *dadago*, 63, bolbore > vö. EtSz. I, 1251); a legtöbb esetben azonban Molnar nyelvéből merített példáink nem egyeznek PPB. nyelvhasználatával:

áldazat (30, ardere de tot) ~ *áldozat*, PPB., EtSz. I, 67, NySz. I, 57 sem közöl ilyen változatot; *lapaffitani* (317, latzefc) *takaradzo* (4, acope-rifhu) ~ *takaradóra*, PPB., *tulajdanítás* (33, afauire ~ *tulajdonítás*, PPB., *viafas* (101, ceruít) ~ *viafzos*, PPB., *viafazom* (101, ceruéf) ~ *viafzozom* PPB., *jutalam* (l. számozatlan l.) ~ *jutalom*, PPB., *vakalokalány* (359,

¹ Mivel a magyar értelmezések szinte mind Molnar János kezétől származnak, e rész magyar szavainál, valamint a szótár német szövegének tárgyalásánál elhagytuk a Molnar bejegyzéseit jelölő *-ot. A román címszavak szerzőségét viszont tovább is jelöljük.

² Vö. *asztalom*, PPB. 1801, EtSz. I, 200.

³ Vö. Balassa Iván, Az *a-zás* a kolozsvári Hóstát nyelvében. Magyar Népv. III (1941), 57 kk. (további irodalommal).

miftríe) ~ *vakoló-kalán*, PPB., *homlita-fák*⁴ (66, botafíre), *tulajdanítom* (33, afauefc) ~ *tulajdonítom*, PPB., stb.

Mintegy e változás ellentétét alkotja a hangsúlytalan szótagokban jelentkező *o* köznyelvi *a* helyett: lehet előreható hasonulás eredménye, mint *gyorsoság* (12, agerime), *tjonok* (49, bárca), *be horgoztom* (79, eaeruefc) esetében, felléphet az előbbi szótag *á*-ja után, pl. *sánatos* (380, nevoéfhú), *tjudálotos* (108, chifnovát), *várokozom* (35, afhtépt), *váloztozok*, *váloztozás*, (17, aleg, alegere), *áltologatjka* (52, berbintze), *fel válolom* (27, apucume), származhat elhasonulásból, pl. *makotj* (274, indaraptnic) vagy *oltalmazás* (25, aparáre) esetében, sőt előfordulhat olyan szavakban is, mint *itos* (51, beát) vagy *utozás* (81, calatorie).⁵ Ezen alakok valószínűleg nyelvjárási eredetűek; egyik-másik a régi nyelvben is előfordul (pl. *csónok*, vö. EtSz. I, 1140, a Beszt. Szój.-ben is így), a többire nézve ld. Horger, Magyar nyelvjárások, 88–89 (adatok, a Dunántúltól eltekintve, az egész királyhágóntúli nyelvterületről, valamint a székelységből).⁶

I helyett olykor — PPB. nyomán — régies *é* áll, pl. *kémelés* (106, chimulíre), *segétem* (42, ajut), *kévánok* (98, cer), *tekéntek* (95, cáut), *afétok* (93, cáfc), stb. Az *i-zés* egyetlen példája *gátjír* (447, ratzoiu, vö. EtSz. II, 769)⁷. Ugyancsak PPB. nyomán került feljegyzésre *főfű* (391, pepten(e), vö. EtSz. II, 227–8), *böndő* (74, burtúc, vö. EtSz. I, 354). Közismert régies alak *alkovás* (16, alcázáfhú), amely valószínűleg szintén PPB, szótáran alapul, viszont attól független a *hengérkaró* (141) összetételben előforduló *hengér* (erdélyi tájszóként közli MTSz. I, 839). *Ö* — *ö* vokalizmus helyett *ü* — *ő* hangzókat látunk a *kükörtésén* alakban (68, braendushe, vö. *kükerts*, *kökörtsin*, *kükörtésén*, PPB.). Szóvégen régies és tájnyelvi *ő*-t látunk (31, arie) *tő* (2, ac) szavakban, viszont *tfállő* 'girgillus' (PPB.) helyett *tfállü* (576) olvasható.

Néhány esetben a hangvesztő tövek a köznyelvtől eltérően viselkednek, pl. *forogo* Bél (588, vólbura), *köllyekeezni* (205, fat).

Egészen elszigetelt: *ajéndekül* (60, Balásfalva), a régies *ajándokul* helyett. EtSz. I, 38–9 ezt az alakv.-ot nem ismeri. Talán csak íráshiba? Inkább nyelvjárási alaknak gondolom.

b) *Mássalhangzók*. Csupán néhány szórványos jelenség érdemel figyelmet. *Hajít* helyett régies és népnyelvi a *hanyítom* alak (32, arunc; székelyföldi példákat közöl MTSz. I, 782). *Kunyhó* érdekes alakv.-ai *kunnyó* (123, vö. PPB.), *konnyo*, *gunyho* (126, az utóbbihoz NySz. II, 469). *Göröngy* helyett *göröny* (69, brúfhú) alakot látunk. Valószínűleg székely jellegű *dunmogok* (64, bombaefc, vö. EtSz. I, 1440), *kalán*⁸ (326, lingua); ugyancsak

⁴ Az utóbbihoz ld. Balassa, i. m. 65.

⁵ Vö. azonban: *modárnak* az orra (112, cióc, Klein); hasonló példa még: *sonyorgatás* (93, cáfna). Ezek jellegzetes királyhágóntúli alakok, vö. Horger A., Magyar nyelvjárások, Budapest, 1934, 63.

⁶ Homályos a más forrásból nem ismert *gombo* (73, buréte) és *tafko* (387, *patáfhea). Talán olyan alakok, mint *káko*, *mámo*, *bábo*, *fáro*, stb. (Horger, i. m. 88).

⁷ Itt említjük meg a különös *veritézem* alakot (37, affud) *verejtezem*, *verejtékezem* helyett.

⁸ Vö. Deme L., A hangátvetés a magyarban. Budapest, 1943, 29.

hangátvetés révén keletkezett *hát/ko* (380^a paerláz, Klein adata).⁹ Talán etymologikus *l* hiányát tapasztaljuk *détzeg* 'equaria' (504) esetében, viszont *lefekedő* (18, alefhuitor) nem feltétlenül a. m. *leselkedő*, hanem lehet a *les* igének csupán *-ked* képzővel alkotott származéka is (vö. *lesked*). Elhasználás révén keletkezett *meg bérlem* (52) és a más forrásból ismeretlen *kukarc* (510, strépede, vö. *piac* > *piarc*); ezenkívül szervetlen hangot látunk még a *veremb* szóban (589, vizuína, vö. *comb*, *gomb*, *lomb*, Horger, MNy. XXII, 23). Valószínűleg nem egyszerejtés, hanem pusztá íráshiba révén keletkezett *késlem* (26, apestefc), *késlelem* (PPB.) helyett. Ugyancsak így magyarázandó *szenderem* (8, *adórm) a közönséges *szenderedem* helyett és talán *készno* (79, caerpa) *készkenő* helyett.

3. Szóképzés. A szótárunkban közölt magyar anyag szóképzése alig ad megjegyzésre alkalmat; érdekesebb alakok csupán *pagát/ka* (123, cóca; egy adat Comeniusnál, NySz. II, 1302), *véni* (50, batraenicíós), *fiingos* (53, befhinos), EtSz. II, 262 e származékot nem közli, *elsőször* (24, antaeiu; egyébként csak *elsődször*, EtSz. I, 1519), *dőfögés*, *-ött* (64, boldire, -it; más forrásból nem ismerem), *hámozt*, *-ás* (52, beléfc, belitúra), *izgatni-bizgatni* (561, zaedarafe, *bizgarom* [!], PPB. 1801). Más forrásból nem ismert összetétel *bakmat/ka*, *kan mat/ka* (136, cotóc; vö. *bakmedve*, Calepinusból id. NySz. II, 714), *főfordulás* (22, ametzála; PPB.-nál *vertigo* a. m. *meg-fordulás*).

4. Szókészlet. Molnar szókészletének megítélésénél mindig a főforrásból, Páriz—Pápai szótárából kell kiindulnunk. A mai nyelvtől eltérő régi és tájnyelvi szavainak javarésze onnan származik, azonban a román szerző mintáját nem követi szolgálai módon, hanem sok esetben merít egyrészt a magyar irodalmi nyelv régebbi korszakaiból, másrészt saját kora nyelvhasználatából.

PPB.-ből származó archaizmusok pl. *ara* (383, nor, nora, vö. *ara* 'nurus' antiqu. PPB.), <*betegefülni*> (64, boléfc, vö. NySz. I, 223—4), *birakozni* (298, *intraentefc, vö. EtSz. I, 409), *boriszák* (54, betiu), <*entzenbentzáros*> (481, sfaernáriu, vö. EtSz. I, 1556—7), *etsellett* haj (122, coáma), *elegyesleg* (22, amestecát), *eleinten* (300, *intruntaiu), *eme* (474, scroafa), *fitogatni* (10, aiépt), *gyakorfág* (119, clic), *hahotalni* (247, hohotefc), *imez* (3, aceafta), *kerkedekény* (318, laudaros), *keteputa* (246, *hodrobéle), *martzongani* 'stimulo, irrito' (135, cofforafe, vö. *martzongani* 'dilaminare, dimordere', PPB.), *oldalaflag* (135, costifhu), *őfsi* 'haeres' (363, mosfhtean), *ragadomány* (413, práda), *sajdítani* (561, *zarefc), *spehely* (544, *tzapush), *vesting* (93, cafhulean, Lex. Bud. 104 nyomán id. Alexics, Nyr. XVII, 469), *vélkefitem* (45, bág-vina), *zuzmaráz* (69, brúma).

Érdekesebbek a következő, PPB. szótáraiban nem szereplő régies szavak:

ábráz 'imago, species' (107, chip, Lex. Bud.-ben már nincs). Igen feltűnő régi szó Molnar korában; a NySz. legfrissebb adatai Heltaiból és Meliusból (vö. még EtSz. I, 8). Kérdés, milyen úton jutott szótárunkba?

⁹ I. m. 42.

agyak 'argilla' (30, argila, Lex. Bud. 31 szerint *agyag*). PPB.-nál csak az *agyakpala* összetételben szerepel; EtSz. I, 32 idézi még Mátyás Flóriánból. Régi adatok a XIV. sz.-tól fogva (1307: *agiakus*, 1597: *agyakos*, Szikszai, stb. EtSz., i. h.).

egézfien (182, detót) határozottan régies alak, vö. NySz. I, 565 (példák a XVIII. sz. elejéig).

sylikáálni (492, slovnéfc): egyetlen régi adat Szőnyi Nagy András Magyar Oskolája c. nyelvтанában (1695, vö. Toldy, Corp. Gramm. 595, NySz. II, 1571).

szetzel szék (569, jiltz): régi német jövevényszó, adatok a XVI—XVII. sz.-ból, vö. Lumtzer—Melich, DOL. 249, NySz. III, 98.

tfalma 'pileus' (128, comanác); e török eredetű szóra példák Mikes óta, előfordul azonban még a Lex. Bud.-ben is (vö. Alexics, Nyr. XVII, 321, EtSz. I, 834). 1800-ban közli Márton J. is.

Molnar szókészletének második fontos rétegét a tájszavak alkotják; ezek két csoportra oszlanak: egyrészt kétségtelenül erdélyi jellegű, mások viszont a magyar nyelvterületnek csak egyéb vidékeiről ismeretesek.

Az erdélyi tájszavak egyrésze ismét PPB. valamelyik — valószínűleg 1782-i — kiadásán keresztül került szótárunkba. Ilyenek *alutom* (8, adórm, vö. EtSz. I, 82, MTSz. I, 40, adatok *Hsz.*-ből), *borza* (67, boz, vö. EtSz. I, 438, MTSz. I, 170, Erdélyben is él), *deget* 'axungia' (192, dúhot, vö. EtSz. I, 1298—9), *efzterenga*, *efztrenga* (512, strúnga, vö. Blédy, Infl. 42—3), *fet/téj* (131, corafta, vö. EtSz. I, 170, Gyarmathy Voc. 106 székely tájszónak tartotta), *hoda* (337, maene, Lex. Bud. 373, vö. MTSz. I, 874, *Hsz.*-i adatokkal), *holtteleven* (362, *de jumatáte mort, vö. MTSz. I, 879, Székelyföld), *horpatz lo* „in app. PP.“ (157, *daerdala, vö. MTSz. I, 890, Székelyföld), *kárt*, *kártos*, *kártya* 'ein hölzernes Trinkgeschir' (66, bóta, vö. *kárt*, *kártos*, *kártya* 'ein hölzernes Trink-geschir' PPB., MTSz. I, 1060—1, adatok a Székelyföldről; Lex. Bud. 64, 131 nyomán id. Alexics, Nyr. XVII, 372), *kita* 'manipulus' (220, fuiór, vö. MTSz. I, 1138—9, székely szó is), *kopotyo* (556, uréche, vö. *kopotó*, PPB. 1801, *kopotyó*, *kopotyu*, MTSz. I, 1171), *kuntzorolni* (112, *cincuefc, vö. *kuncorál* 'kunyeral' MTSz. I, 1247, *Sztn.*, *Hsz.*, Cs.), *lepenyeg* (323, lepedeu¹⁰ vö. *lepenyeg*, PPB., *lepenye*, *lebernye*, MTSz. I, 1325, 1308), *miogni* (353, miaon, vö. *miogatni*, PPB. 1801, *miog*, NySz. II, 845, *mióka* 'kis macska' MTSz. I, 1464, *Hsz.*), *nyárolni* (578, *varez, vö. *nyáralok*, PPB., *nyárol*, MTSz. I, 1536, *Hsz.*), *pazalni*, *pazérlani* (437, raefpífc, vö. *pazárlók*, *pazérlók*, PPB. 1801, *pazérol*, *épezal*, MTSz. II, 100), *szántoka*-madár (112, ciocarlíe, vö. *alauda* 'szántóka-madár' PPB., NySz. II, 78, MTSz. II, 490, *Hsz.*, Lex. Bud. 121 nyomán id. Alexics, 468), *sikattyu* (484, *sheriotz, vö. MTSz. II, 387—8), *sümöltfő* (377, negél, vö. *sümöltő*, PPB., *sümölczó*, Calepinus, NySz. III, 331, *sümötyü*, MTSz. II, 600; *szem* származéka, ld. Gombocz, MNy. X, 62), *tölgyelni* (167, *depun, vö. MTSz. II, 776, Dunántúl, Székelyföld), *zököget* (483, sgaetzeéfc, vö. MTSz. II, 1050, Göcsej, Székelyföld), stb.

PPB.-tól független erdélyi nyelvjárási elemek a következők:

¹⁰ Ld. még a román szókészlet magyar elemeivel kapcsolatban (141-2. l.).

baho (427, próft), a köznyelvi *bohó* régen eléggé elterjedt (NySz. I, 263, adatok Gvadányi óta), ma a Székelyföldön élő változata (MTSz. I, 151, EtSz. I, 449).

faszujka (569, *jipitza, p. p. la fáffole). ETSz. II, 588 csak PPB. 1801 nyomán idézi, de sem a m.-lat., sem a lat.-m. részben (Phaselus a.) nem találom; PPB. egyedül *fuszul-t* közül.

favágító (522, taetóriu); MTSz. I, 527 csak a Szilágyságból idézi, de valószínűleg járatos volt régen Erdély egyes vidékein is.

kalapoda (81, calápod). Más forrásból nem ismerem. Mivel nyilván a megfelelő román szó átvétele, csakis Erdély egyes részein lehetett használatos.

kirlány (78, caerlán), vö. MTSz. I, 1134, Blédy, Infl. 56. A r. *cárlan* átvétele.

lanyházni (402, ploao, *marunt ca prin sita). MTSz. I, 1289 a Székelyföldről közli, egy 1843-i adat alapján.

padutz (472, *scobáriu), MTSz. II, 57 szerint járatos Göcsejben, Hont m.-ben, Szeged és Szatmár vidékén, Erdélyben *Hsz.*-ben.

petzkelő (469, *scalufh, <pihe>); összevetendő a MTSz. II, 100 *pec*, *pecke* 'tollhegy' adatával (*Hsz.*).

pillangó karikátka 'der Flinder' (547, tzinta); azonos vele: *pillangó* 'kerek réz-, ezüst- v. gyöngyház-lapocska' (MTSz. II, 145, *Hsz.*; vö. még: *pillangóson* 'ötözött, u. o.). Adatunk közvetlen forrása valószínűleg Márton 1800: *pillangó karikátka* 'der Flinder'.

rendes 'quod curiosum videtur' (175, defhántz, shod, ld. még 487, shód), Lex. Bud. 393 szerint *ludicrous*, *ridiculus*, *jocosus*, *curiosus* magyarul a. m. 'furtsa r e n d e s, 'tsudálatos'. 'Furcsa' jelentéssel használatos Göcsejben és *Hsz.*-ben (MTSz. II, 272). Molnarhoz nyilván az utóbbi vidékről került, bár megtalálhatta Márton szótárában is: *rendes* 1. 'rend szerént való, ordentlich, regelmäBig' 2. 'f u r c s a, spaBig'.

típanos (535, *traendos, derb, klotzig; vö. Lex. Bud. 717): *tip(p)anós* ismert erdélyi tájszó 'ragadós, tippadt' értelemben (MTSz. II, 736).

tronf pénz 'előre pénz' (32, arvúna, tronf, arha): egy adat Tordáról, MTSz. II, 807.

tíftó (487, shozenie, Schwank). *Csicsó* szavunk általában két jelentésben ismeretes: 1. 'sodalitium, unterhaltung, belustigung', 2. 'azon ház neve, ahol esténként mulatni gyűlnék össze az ismerősök' (EtSz. I, 1023). Elég régi szó lehet; legalább is a hozzátartozó¹¹ *csicsókázni* 'lascivio, liebern, schäkern' igére már 1583 utánról van adat Nagybányáról: Szerzte-szélyel *csicsókáztak* az legény-nyel (Nyr. XI, 31).¹²

tzikka (569, *jipitza). A Lex. Bud. 306 *cika* 'germen' adatával együtt (vö. Alexics, Nyr. XVII, 321) értékes adat *cika* tájszavunk történetéhez (ld. EtSz. I, 677).

Lényegesen nehezebb azon tájnyelvi elemek megítélése, amelyekre ma nincsen erdélyi adatunk, azonban PPB.-nál, ebben az erősen erdélyi színezetű szótárban mégis előfordulnak. Szótárunkban pl. *vaz* (váz) a. m. 'madárijesztő' (349, *matahula), MTSz. II, 938 viszont csak a Dunántúlról

¹¹ Az EtSz. tagadja *csicsó* és *csicsókázik* összetartozását, de aligha helyesen.

¹² Ezúttal Márton nem vehető figyelembe, mert ott *tsúso* 'furtsaság, etwas Hübsches, Zierliches'.

közli. PPB-nál mégis megvan ebben az értelemben. Ebben az esetben azonban szerencsére tudjuk, hogy régen *váz* szavunknak ezen jelentése sokkal elterjedtebb volt, mint manapság (NySz. II, 1031), tehát élhetett Erdélyben is. Más esetekben azonban régi adatok nem segítenek: *füvelő* 'bucetum' (218, contenit) összevetendő ugyan PPB. *füvelő-hely* 'pascuum' adatával, de nyelvjárási adatok csak a Dunántúlról, Hevesmegyéből s az Erdővidékről ismeretesek (MTSz. I, 660). *Berena* (382^a, paláng) megítélése könnyebb; nyelvjárási adatok ugyancsak a Partiumból és a Hajduságból vannak (MTSz. I, 167), azonban PPB. a régebbi irodalmi nyelvből (pl. Károlyi bibliájából, NySz. I, 291) könnyen átvehette. Egykori jelentés elterjedésre látszik utalni a PPB.-val közös *héli vájár* (347, marturie, vö. Lex. Bud. 633), bár újabb adatok csak Veszprém és Érsekújvár vidékéről ismeretesek (MTSz. I, 852). *Hüvelyk, hüvök* 'kukoricacsó' jelentéssel ma csak a Csallóközben él (MTSz. I, 921), közli azonban 'folliculus, siliqua' jelentéssel PPB. 1801 is, s innen került át szótárunkba, mint *paftáe* magyar értelmezése (386^a). Nyelvjárásilag lokalizálhatatlan *kajmats, kajmatos* (78, caerlig, -at; MTSz. nem közli); szótárunk adata azonban a PPB.-nál olvasható *kajmats* 'uncinus, uncus', *kajmatsos* 'uncinatus, uncus, obliquus' adatokon alapul. Ugyancsak PPB. közvetítésével kerültek át a PPB. adatain kívül más erdélyi forrásból nem ismert *kanditf* (103, céur), *lontfos* (562, *zdrantzós), *loránt* (377^a, *ojina), *mezgérelni* (406, poghiroéfc), *négelke* (65, bofhca), *profza* (339, maláiu; Gombocz határozottan dunántúli tájszónak tartja, MNy. I, 257; Kassai IV, 154 Tolnamegyéből közli)¹³, *potzik* (486, shoárece; Lex. Bud. 109 nyomán id. Alexics, Nyr. XVII, 466), *rotfka* (512, ftrungareatza; egyéb adatok MTSz. II, 301—2), *sül-díszno* (30, ariciu), *töltike, tötfike*¹⁴ (533, *tolcerásh, PPB.-nál csak *töltike*, egyéb adatok a Dunántúlról, MTSz. II, 783—4), *űftőközni* (548, *tzutzur), *selép, jeléb* (569, jilip, vö. MTSz. II, 1075).

Még nehezebb, sőt szinte lehetetlen azon tájszók átvételének körülményeit megállapítani, amelyek forrásaink szerint nem erdélyi jellegűek és PPB.-nál sem szerepelnek. Ilyenek pl. *hirinto* (559, *utzutz; MTSz. I, 866 *Szfm.*-megyéből és a Csallóközből idézi), *kuntzorodott* (483, sgulit), *merevény* (656, táre; feltűnő értelem, Nyugatmagyarországon *merevény* 'merő, tiszta', MTSz. I, 1440, ld. még CzF. IV, 491), *vatzkos* 'alacsony' (475, scund).

Valamivel egységesebb egy másik csoport, amelynek valószínű forrása Molnar magyar-német szótárának 1800. évi kiadása. Ide tartozik az egyébként alföldi és palócsági (MTSz. I, 726) *guga* 'golyva' (240, gufha; Márton 1800 szerint 'der Kropf', az 1807-i kiadás szerint 'Halsgeschwür'), *katrabotza* 'domika, túrós-leves' (194, *dumicat; dunántúli tájszó, vö. MTSz. I, 1071, közli azonban Márton 1800 'die Küssuppe' értelmezéssel), *krits, kirits* (435, raebáriu, Sterna, vö. *krits, kirits* 'halászmadár, Sterna

¹³ A szóra egyetlen erdélyi adatot ismerek: Dr. Németh Márta szíves közlése szerint Somkeréken (*SzD.*) használatos *prószá* 'tejjel készített malé' értelemben.

¹⁴ A *cs* hang nyilván a *tölcser* szó hatására került ide.

torquale' Molnar 1800), *kölöndör* (224, < galufhea >, vö. *kölödör* 'der Knödel' Márton 1800; a szó elterjedéséről Gombocz, MNy. I, 258), *lého* 'Trichter' (538, trichter; Márton 1800 *lého* alakot közöl, viszont PPB. csak *léju*, *léjó* változatokat ismer), *pörtz* (571, jumára; dunántúli tájszó, vö. Kassai IV, 168, MTSz. II, 206, de közli Márton 1800), *sárhítani* (233, *goréfhite; Észak-magyarországon járatos, vö. MTSz. II, 349, de közli Márton 1800), *sete* (502, staeng; Geleji—Katonánál van ugyan *sette-sutta*, ld. NySz. II, 380, egyébként azonban alföldi tájszó), *szompolyodni* (516, super; PPB. csak a *szontyolodni*, *szonkolyodni* alakot közli, Mártonnál azonban van *szompolodni* 'sich etwas betruben').

Mindezen esetekben Márton ezen kiadásának forgatása azért valószínű, mert egyéb ritkább szavak is — úgy látszik — ugyanezen forrásból származnak. *Bukkanni* helyett pl. előfordul szótárunkban az egyébként ritka *bökkeni* [!] 'a da de cineva' (160, vö. EtSz. I, 563, 519); pontos megfelelést csak Márton nyújt: *bökkenni* 'auf Jemanden od. etwas stoßen, unvermuthet Jemanden begegnen'. *Intín*, vagyis 'besároz' magyar értelmezése *tsatokolni* (297), helyesebben talán *csatokolni*; ezen ige első példája éppen Márton szótárából ismeretes. *Cserény* (szótárunk helyesírása szerint *tjerény*) nem általában valami 'fonott kosár-féle' (EtSz. I, 972), hanem *cóflu... de ufcát prune' (134), vagyis 'szilvaszárító kas' (vö. *tserény* 'eine Flechte zum Obstdörren', Márton 1800). A 'cserebogár' *cserbüly* nevét az EtSz. megkérdőjelezte (I, 969), mert csupán Márton 1800-i kiadása alapján ismerte. E kétesnek vélt alak azonban szótárunkban is megvan (224, gaendác), már pedig Molnar János magyar nyelvtudásában nehéz lenne kételkednünk. A régi *fülbemászó-bogár* (PPB.) helyett Mártonnál találjuk először a népnyelvi eredetű *fülemász*, *fülmász* elnevezéseket; mindkettőt feljegyzi Molnar is (556, urechelnitza). *Podéjc* 'padlót csinálni' feltűnő magyar értelmezése *hidlal* (405); MTSz. I, 858 csupán Kresznerics alapján közli ezt az alakot, pedig már Mártonnál *hidlalni* 'dielen, z. B. den Boden des Stalles'. **Tzuchiejc* fordítása a ma már elavult *kujonirozni* (548), ennek forrása viszont nyilván a Mártonnál olvasható *kujonérozni* 'Jemanden schimpflich behandeln, tadeln, cunionieren' (vö. még *kujonieren* 'als einen Kujon behandeln, empfindlich plagen, hudeln' Schmeller I, 1232). Ugyancsak valószínűleg Márton nyomán került szótárunkba *lelappadni* (181, *defunflu); ide vezet még *magábanhangzó* 'magánhangzó' (231), *nyila* (536, *trafnit, vö. *nyila*, azaz istennyila, mennykő, Márton 1800), *örzőház* (578, *várda), *poling* (486, vö. *póling* 'der Krummschnabel, Wettervogel' Márton 1800), *tésztamiv* (131), stb. Végül megemlítendő, hogy szótárunkban *super* és *scaerbefc* fordítása egyaránt *orlálni* (469, 516): ehhez figyelembe veendő Márton adata: *óralni*, *megóralni* 'unwillig werden über etwas'.¹⁵

Egyéb érdekes szavak még: *fantazirozás* (72, buiguire, vö. EtSz. II, 154, adatok csak 1816 óta; alakv. *fantalléroz*, MTSz. I, 541), *garbantzás*

¹⁵ Vajjon nem innen származik az egyébként ismeretlen **defforez* 'me ciumur-luefc' 228. l.) ige is, bár inkább **orálui*, *desorálui* volna várható? Vö. azonban *felesel* > *felesuesc*, Lex. Bud. 318 (*intorqua* a.).

Diák (487, sholomonáriu), *hajos kövi* 'cyprinus gibellio' (408, *porcáfñ, vö. Alexics, Nyr. XVII, 371), *indi* 'indigo' (113, *ciovic), *kosbor szilva* (428, *pruna), *patok* 'talitrum' (218, *frifhca, vö. CzF. V, 115), *pipra* 'pipra rupicola' (393, *petráriu), *pumili* (544, *tzaenc, más forrásban csak *pumi*, Lumtzer—Melich, DOL. 213), *ragyodni* 'urica adficio' (382^a, paléfc), *rovatk* (536, traffúra, vö. MTSz. II, 314), *rut/mányság* (469, scaernavie; *rút* × *ocsmányság*), *sütő eő* (382^a, *palitura), *szarbabuka, szarbuka* (430, púpaza), *szívgyötrelem* (4, acreala; másutt szótározva nem találom), *szoros-markú fősvény*' (106, chimuluitoriu; vö. CzF. VI, 1430), *tettúvár* (378^a, *paduchélnitza, vö. Lex. Bud. 494), *tünder a/z/zony* (561, zaena), *ván/zorkadni* (536, trag), albániai *volontér* (31, arnaut, vö. *volentér*, MTSz. II, 1017).

*

Az elmondottakból, azt hiszem, kitűnik, hogy Molnar magyar bejegyzései, meglehetősen tarka jellegük ellenére, odaadó munkáról tanuskodnak, s ha nem is érik el a Lex. Bud. magyar részének nyelvi gazdagságát, általában megközelítik — mutatis mutandis — Klein latin értelmezéseinek szótárírói színvonalát. Molnar kétségtelenül jó források alapján, helyes érzékkel dolgozott, s csak sajnálhatjuk, hogy művét, talán Klein halála miatt, nem volt alkalma befejeznie. Töredékes értelmezéseivel is érdekes emléket állított Páriz—Pápai és Márton szótárai e g y ü t t e s hatásának, ami egyedülálló jelenség a román szótáriróadalom történetében.¹⁶

¹⁶ Mint ismeretes, később, 1821 táján a moschopolisi születésű, arumén N. Ianovici Márton valamelyik szótára nyomán állította össze ötnyelvű nagy szótárának (Λεξικόν Πεντάγλωσσον) magyar értelmezéseit, arról azonban nem tudunk, hogy Páriz—Pápaiból is merített volna. Vö. V. Papacostea, Pentaglosarul lui N. Ianovici. Rev. Ist. Rom. IX, 314 kk., Sarafidi: Diet. grec.-román, Constanța, 1935, bev. V,

VI. A SZÓTÁR NÉMET RÉSZE.

A német értelmezések néhány lap kivételével¹ mind Molnar János kezétől származnak; az alább röviden összefoglalt helyesírási, hang- és alaktani sajátságok ezért mutatnak — a bejegyzések hevenyészett volta, odavetettsége ellenére — meglehetősen egységes képet.

1. Helyesírás. A német rész helyesírása elég ingadozó. Mai *e* helyett *ä*-t találunk a következő szavakban: *Märgel* (499, spoeála), *abgemärgelt* (568, jidovoaica), *Brämse* (509, streche), *Gärberbaum* (475, scumpie, vö. Sprachl. 66), *Gränzstein* (545, tzehul, vö. Sprachl. 357), stb. Fordított eset: *aufhängen* (2, acätzare), *Erzählung* (44, baerfeala), *dienehmliche* (3, aceáfhi), stb. — *E* helyett *ee* áll a *seegen*, *geseegnet* alakokban (17, alduefc, vö. Sprachl. 257). — Gyakori *i* helyett *ie*, pl. *wieder dem Wind* (7, adäpoft), *wiedersetzen* (429, pun), *wiederstehen* (504, stau) *wier* (61, blem), *Hiert* (62, boáriu), *Schief* (131, corábie), *Dinten-Geschier*² (81, calamáriu), *Melkgeschier* (512, strungareatza), *Schöpfgeschier* (225, galeata), *gieftiger* (36, alpida), stb. Az ellenkező jelenség ismét ritka, pl. *Brustrimen* (418, preffena), *Schwanzrimen* (407, póhila). — Ingadozást mutat a *k* és *ck* használata: acoperement 'Bedeckung', (3), acoperire 'Bedeutung' (4). — Ugyancsak ingadozik a *z* és *tz* használata: *Spazieren*, de *Spatziengang* (21). — *F* helyett *v* áll a *Vestung* szóban (49, Báfthe). — Olykor felesleges a *h*, pl. *Dreyfahtigkeit* (60, Blasen-dorf), *Zunahme*, *Ekelnahme* (408, poregla), *nähmlich* (7, adeca), *abermahl* (196, *eárásh), eine Mauer *Kehle* (Kelle h. 326, lingura de z(a)idarit), *Zufahl* (93, calhunatúra). — Feltűnő viszont a *h* hiánya a *Pralerey* (10, aeptäre) és *wollfeil* (197, *eftin) alakokban. — Sok a mássalhangzóketőzés, részben a kor szokásos írásmódja szerint: *ff*: *schlaffen* (188, dorm), *einschlaffen* (8, adórm), *Sauffer* (55, beutóriu), *tauffen* (66, botéz), *Tauffer* (i. h.); *ll*: *gequället* (21, amüräjc), *Schüller* (183, dieác, 548, ueníc), *rr*: *schürren* (567, jeruefc), *Hurrenhaus* (65, bordéiu), *mm*: *überströmmen* (383, *noroesc), *tt*: *bratten* (413, pragéfc), *Großvatterstuhl* (569, jiltz), *Feldhütter* (572, jutáriu).³ — Ellenkező példák: *Müßigänger* (392, *pérde váre), *vieleicht* (185, doár), *Läusekam* (391, pepten), *Krüpel* (372^a, olog), *diesseits* (184, din-coace), stb. Régies: *Erndte* (407, polog, vö. Sprachl. 59).

¹ Vö. 7. l.

² A *Geschier* változat elég közönséges és osztrák jellegű, vö. Grimm, DW. IV/1, 3891.

³ E ketőzések is a korban gyökereznek, vö. pl. *schlaffen*, Grimm, DW. IX, 275, *sauffer*, i. m. VIII, 1883, *tauffen*, i. m. XI/1, 190, *hurren*, *hurrenhaus*, i. m. IV/2, 1960—2, stb.

2. Hangtan. a) *Magánhangzók.* A labiopalatális hangok általában megtartják hangszínüket; ő helyett *e* csak a *Merzelkeule* (a. m. *Mörserkeule*, 397, *piffelug) szóban akad, viszont jóval gyakoribb az *ü < i* változás: *Hilsenfrucht* (321, leguma), *Gericht* (a. m. *Gerücht*, 41, auzíre), *Kirbis* (65, boftán), stb. *I* helyett *ü* csak *Küssen* (395, *pilota) és *Trüste* (569, jirada) esetében. Feltűnő javítások: *erf(ü)indig*, *aus(ü)indig* (11, aflácios), *Erf(ü)indung* (11, afláre). — *Ü* helyett *u*: *Stuck* (70, bucatúra, vö. r. *ş[i]uc*, 196 1.), valamint *Sturze* (517, surpatúra, vö. *Stürze*, Adelung IV, 485). — *O* helyett *u* csak *Trumel* (185, dóba) esetében (vö. azonban *Tromelschläger*, Sprachl. 59). — Nagyon közönséges a szóvégi *-e* eltűnése, pl. *ein kleine Stadt* (102, cetatzue), *ein kalt Schüssel* (94, catarígi), *Buchstab* (492, slóva), *ein Lampe* (86, cándila), *Muhm* (581, verifhoára), stb. — Régies, de a XVIII. század második felében még élő alak *Reuter*, *reuten* (81, vö. Grimm, DW. VIII, 777, Molnar, Sprachl. 63, 81), viszont tisztán az *ei* és *eu* hasonló ejtésével magyarázható *niederbeigen* (541, de vö. *beugen*, Sprachl. 281). — Érdekes alak a nyelvjárási színezetű, de a XVIII. században még szintén élő *beede* (21, ambe, vö. Adelung I, 980, Grimm, DW. I, 1361, Kluge—Götze¹¹ 46); mellette azonban a szabályos *beyde* is előfordul (20, amândoao, vö. *beyde*, Sprachl. 140).

b) *Mássalhangzók.* Zöngés és zöngétlen explozívák ingadozását aránylag ritkán látjuk: *b ~ p*: *verbutzen* (437, raeffipefc), *anplauschen* (379^a, pacaléfc, vö. *anbelauschen*, Lex. Bud. 475), *Belz* (136, cojóć); *d ~ t*: *Tutzet*, *tutzin* (543, vö. *dutzet*, Grimm, DW. II, 1773, erdélyi szász *tutset*, DOL. 258, elz. *totsén*, Kluge—Götze¹¹ 120, m. *tucat*, stb.), *Dinten Faß* (81, calamáriu), *Diente* (100, cerneála), stb.; szó végén: *Reitpfert* (192, Ducipal), *Felt* (545, tzárina), *Hemet* (85, caméfhé); *g ~ k*: *Kaßbock* (a. m. *Geißbock*, 76, cacareáza). — *Pf* helyett olykor egyszerű *f* áll: *einpfrofen* (373^a, oltoéfc), *tröfeln* (394, picur), *Fußfad* (353, mezuina); előfordul azonban *pf* helyett *p* is: *Schnuptuch* (79, caerpa). *Pfefferling* helyett feltűnő a talán hasonulás révén keletkezett *Pfipferling* alakv. (468, scaerna). — A szóvégi *rch* kapcsolatot *-rich* alakban jelentkezik *Pferich* esetében (461, samachifhe). — A szóvégi *g* spirantizálódását mutatja *Zeich* (309, *Zeug* helyett).⁴ — Ellentétben az eddigi sajtásokkal, amelyeknek nagy része a köznyelvben is megtalálható, határozottan nyelvjárási alak *Ferschen* (scalciiu, 469, vö. *fiersch*, SSW. II, 356), valamint *Rätschel* (223), amely a kfn. *rätische*, *raetische*, *rêlische*, *raetische* alakok folytatója, akárcsak *Rätersch* (vö. Grimm, DW. VIII, 182, 194, Kluge—Götze¹¹ 470).⁵

3. Alaktan. a) *Névszók.* Egy-egy főnév a köznyelvtől eltérőleg Umlautot mutat, pl. *Säuerey* (408, porció), vö. Grimm, DW. VIII, 1871.

⁴ Ld. még alább az *-ig*, *-ich* képzőkről mondottakat.

⁵ Molnar nyelvtanában *Rätzel* áll (Sprachl. 97), ez a XVIII. sz.-ban rendkívül elterjedt alakváltozat (Grimm, DW. VIII, 195). — Valószínűleg pusztá íráshiba — a bejegyzés hanyag volta következtében — *Baugürtel* a várható *Bauchgürtel* h. (485, sherpáriu), *zteppen* (488*, shtipuefc) a Sprachl. 302 olvasható *steppen* helyett, *Häfel Häferl* h. (550, ulcea) s végül *Mescher*, a várható *Messer* helyett (590 után, de vö. *Messer*, Sprachl. 376). — Maene a. (337) *aufbeizen* nyilván *aufbeißen* helyett áll, s aligha lehet tényleges ejtett alak *swazen schwatzen* helyett (44).

(példa Csehország déli részéből). — Több esetben találunk hibásan használt névelőt: h í m n. > n ő n. pl. *die Speer* (515, súlitz), *eine See* (46, bálta, tehát csak *der See* lehetne!); *eine Drache* (46, baláor); h í m n. > s e m l. n., pl. ein *kleines Keßel* (82, caldarúfhe), n ő n. > h í m n., pl. *der Schnepf* (486, shneap, helyesen *die Schnepfe*), *die Untergang der Sonne* (28, apus), *der Mausfall* (49, bátca, helyesen *die Mausefalle*), *einen guten und schönen äußerlichen Gestalt* (108, chipefhu); s e m l. n. > h í m n.: ein *verschnittener Schwein* (348, máscur), *der Gitter* (139, cratie), *der Hilfs mittel* (42, ajutóriu). — Figyelemreméltó néhány többes számú alak: *Boden* többese még *Böden* (453, rozór), mint a XVIII. század nyelvében gyakran (Adelung I, 1108, Grimm, DW. II, 210) s olykor még ma is. — *Ding* többese *Dingen* (zwey Dingen unter einander stellen, 14, alätur), pedig Grimm ezt az alakot csak a tb. gen.-ban tartja megengedhetőnek; „unstatthaft aber ist der nom. und acc. pl. *Dingen*“ (DW. II, 1154). — Ehhez hasonló *Zöglingen* (60, Blasendorf) a várható *Zöglinge* helyett.⁶

Olykor akadnak kisebb-nagyobb ragozási hiányok is, mint pl. das Mundloch an *einen* Weinfaß (589, vrána), nachlesen *in* Herbst (406, poghircéfc), stb.

Igen nagy az ingadozás az *-ig*, *-ich* végződésű melléknevek terén. Mivel Molnar használta még az *-icht* végződésű alakokat is, másfelől pedig az *-ig* képzőt természetesen *-iz*-nek ejtette (vö. *adelich*, 62, boerefc, *schollich*, 69, brufhós, stb.), kétféle kontaminációra is adódott alkalom: egyrészt létrejöttek az *-igt* típusú alakok, másrészt pedig sűrűn fordulnak elő *-icht* képzős alakok *-ig*, *-ich* helyett is.

-ig > *igt*: *großbäuchigt* (74, burtucanos), *fleischigt* (91, carnós), *schäbigt* (82, calbejos);⁷ Molnar nyelvtanában gyakori, pl. *schäbigt* (Sprachl. 116), *kahligt* (117), *zweigigt* (119), stb. Még gyakoribb szótárunkban egyrészt *-ich*, *-lich* > *-icht*, *-licht* (pl. *weißlicht*, 15, albenézt; *laulicht*, 83, caldutz, stb., viszont *wahrhaftiglich* [!], 7, adevër), másrészt pedig *-ig* > *-icht*.

Amint Molnar nyelvtanában közönséges *fleischicht* (113), *haaricht* (118), *zackicht* (111), stb., úgy szótárunkban is gyakoriak az olyan alakok, mint *wampicht* (73, burduffos), *klotzicht* (75, butucanos), *knoticht* (336, maciucos), *stachlichtes* (483, sgárda), *zotticht* (70, bubau), *klümpricht* (535, traendos), *wassericht*⁸ (26, apatos), stb.

b) *Igék*. A köznyelvi *a* helyett *ä* jelentkezik *aufbläsen* (281, infoiu) és *näschen* (242, haerborefc) esetében; az első valószínűleg analógiás eredetű

⁶ Nyelvjárási, mégpedig bajor színezetű alak *die Kindbette* a várható *das Kindbett* helyett (54, betegire, vö. Grimm, DW. V, 727) és *die Jausen* a köznyelvi *Jause* helyett (377a, *ojina, vö. i. m. IV/2, 2272, Schmeller I., 1210). Valószínűleg többes számú alak *die Gewicht*, *die Maaße* a *maßúra* címszó a. (348).

⁷ Ld. még (hibás visszakövetkeztetés révén): *gepeinigt* > *gepeinig* (96, caznit)

⁸ Lehet, hogy pusztán íráshiba *wassericht* (Sprachl. 108) helyett; „der umlaut ist schon im 16. Jh. die regel“ (Grimm, DW. XIII, 2425). — Mindezen alakokkal kapcsolatban aligha lebegett Molnar előtt Campe finom megkülönböztetése, amely szerint *wassericht* 'dem wasser ähnlich', viszont *wässerig* 'wasser enthaltend' (i. h.). Heyse szerint is eine *salzichte* Suppe 'eine salzicht (nach Salz) schmeckende Suppe', viszont eine *salzige* Suppe 'eine Suppe, die viel Salz enthält' (DGrammar.⁶ 248—9).

a du *bläsest*, vagy *bläst*, er *bläst* alakok nyomán; a második *naschen* mellett olykor előfordul (vö. még *Näscher*, *Näscherei*, stb. vö. Grimm, DW. VII, 393). Hibás alakok ein *erhebener Zwischenraum* (*erhobener* h., 453, rozor) és *geschelten* (*gescholten* h., 101, certát), valamint *gebaden* (469, scaldát) *gebadet* és *ausgundunsten* (2, aburit) *ausgedunstet* helyett. Régies formák *versammet* (9, adunácios), *verzweiflet* (178, desnadajduit), *geherschet* (187, domnit), *gelobet* (318, laudát), valamint az olyan praesens-alakok, mint *lehrnet* (304, invatatóriu). Más alakok, mint *gebet* (11, s. v. afumatoriu), *trettet* (82, calcatóriu), inkább alaktani hibának tekintendők.

c) *Szóképzés*. Az *un-* előtag általában még *ohn-* (*ohnfehlbar*, 380, stb.). Feltűnő *vortrefflich* h. *führtrefflich* (88, capetenefe), *vornehmlich* h. *führenehmlich* (88, capetenefhte); nyilván nyelvjárási sajátsággal van dolgunk (vö. *fürnemlich*, stb. Schmeller, I, 1742). Az *-er* képző ritkább alkalmazását mutatja *Klausterer* (460, sahaftru, vö. *Klosterer* 'Klostergeistlicher' Grimm, DW. V, 1235); az osztrák-bajor nyelvjárásokban közönséges *-l* használatát látjuk *Hanfbrechel* (351, mélitza), *Flekel*, *Taschkerl* (387), *Tuchel* (191, dricála) esetében.

4. Szókészlet. Noha kétségtelen, hogy Molnar ötletszerűen bejegyzett német értelmezései⁹ nem adnak lehetőséget oly gazdagon árnyalt művelődéstörténeti háttér felvázolására, mint Klein román anyaga, mégis felismerhetünk a töredékes német rész megszerkesztésében is bizonyos általános irányelveket.

Molnar német szóhasználatának alaprétegét kétségtelenül egy olyan stilisztikai törekvés jellemzi, amely a maga irodalmi velleitásaival közel áll a XVIII. század „stilus curialis“-ához. A köznyelvi *wo* helyett olykor szívesen használja — akárcsak Voss és Goethe — az előkelőbb *alwo* változatot (60, Blasendorf; vö. Grimm, DW. I, 242—3), az olyan szavakkal, mint *Brodem* (1, abur), vagy *Schwäher* (494, soeru) enyhén archaizál,¹⁰ *dasig* (60, Blasendorf) használata révén pedig egyenesen a 'Kanzleisprache' körébe kerül.¹¹ Bizonyos finomkodás nyilvánul meg abban is, amikor

⁹ Ezen alkalmi jelleggel magyarázandó néhány feltűnően pontatlan vagy egyenesen téves értelmezés. A Lex. Bud.-ben *mez* (mediu) 'kenyérbél' németül *die Krumme* (a. m. Krume), der innere Theil des Brodes' (383). Szótárunkban *miez* a. m. 'Brodscherrbe' (354). Ugyancsak a Lex. Bud.-ben *descalec* értelmezése 'absteigen, herabsteigen' (178); szótárunkban 'abtakeln' (vö. 169 *Takel* 'Tauwerk und Hebezeug des Schiffs' Kluge—Götze¹¹ 609 < holl. *takel*; *abtakeln* 'instructum navis detrahere', Grimm DW. I, 137), ami még akkor sem pontos, ha a kérdéses igét tágabb, nyelvjárási értelmében vesszük (ihn herab, oder wegbringen, wegschaffen', Schmeller, I, 583). Hasonlóképpen *opinte/c* nem éppen 'aufregen' (374a, vö. Lex. Bud. 487: 'sich zu etwas anstrengen'), *dúhot* 'axungia' nem 'Wagenscheit' (192), *frumshel* a. szinte íráshibának számít 'stätt' (219, talán *statlich* h.), s még *naluca* (nálucá) mellett sem várnók az 'Abentheuer, -erer, Gespenst' (371) jelentést; a Lex. Bud.-ben sokkal helyesebben 'Erscheinung, Gespenst, Ungethüm' (113).

¹⁰ Az utóbbi stilisztikai értékéről ld. Adelung III, 1705, Grimm, DW. IX, 2180.

¹¹ *Dasig* a XVII. és XVIII. sz. kedvenc szava volt, bár elszigetelt példák 1470 óta akadnak. Kluge—Götze¹¹ 96 szerint „die Alten haben darin Ableitung zum Pron. das 'id' gesehen; das ist möglich, wenn *dasig* ein Wort der Kanzleisprache ist, zu der alle, die es brauchen, enge Beziehungen haben“.

shovaeſc fordítása nem a közönséges 'wanken' (Lex. Bud. 658), hanem 'fachtelen' (487).¹²

Ebbe a XVIII. századi írott nyelvbe ágyazódnak bele azután a korszerű tudományos terminológia elemei, természetesen elsősorban az orvostudománnyal kapcsolatban. *Ruptura* 'sérv' fordítása *Netzbruch* (455, vö. Adelung III, 474, Grimm VI, 640, a *Netze* 'vizelet' szóból), **lunile fameilor* a. m. 'der Weiber monatliche Blume' (333, vö. Adelung I, 1087), s a **shcorbut* neve *Scharbock* (484, vö. Sprachl. 389, Adelung III, 1360). Ugyancsak ebbe a körbe tartoznak az olyan szavak, mint 'Komet' helyett a XVIII. században oly divatos *Schwanzstern* (504), amelyet Adelung hevesen hibáztatott.¹³

Bármennyire is igyekezett azonban Molnar bizonyos színvonalhoz ragaszkodni, a román nyelv sok konkrét és színesen szemléltető szavának hatása alatt szükséges volt német stílusának is bizonyos elevenséget adnia. A művelt köznyelv humorosabb árnyalatát közvetíti pl. *ausspintisiren* (310, *ijdaneſc* a., 473, *scornéſc* a., vö. Grimm, DW. I, 978; Lessing is használta). Ugyancsak ilyen kifejező szó *migaéſc* mellett *knaupeln* (354, vö. Lex. Bud. 391, Adelung II, 1654). Olykor találunk persze erősebb stílushatásokat is; *raegaéſc* mellett felbukkan *grolzen* (435; „nur in den niedrigeren Sprecharten“ — jegyzi meg csöndes tartózkodással Adelung II, 809; ld. még Schmeller I, 994, stb.); *tziiſtoare* minden kertelés nélkül *Krebsweib* (546), és **locotaretz* fordítása — teljes keresetlenséggel — *Schnappermaul* (329; Grimm, IX, 1173 szerint „in derber volksmässiger sprache; halt dein schnappermaul“).

A fentebb vázolt hang- és alaktani sajátságok azonban néhány nyelvjárási vonásra is fényt derítettek; ezeknek nyomát persze Molnar szókészletében is megtaláljuk. Ilyen *Borg* 'verschnittener [!] Schwein' (348, máfcür), mint *Barg*, *Barch* alakváltozata (Kluge—Götze¹¹ 39; Adelung I, 1125 szerint használatos „in den gemeinen Mundarten so wohl Ober-, als Niederdeutschlandes“), a már említett *Fersche* (469), a 'sörélesztő' két szokatlan neve: *Gahre* és *Gerben*¹⁴ (191, *drojdie*), a szintén nyelvjárási *Schunken* mellett *Hammen*¹⁵ (489, *schúnca*) *Kastanien* helyett *Kästen* (12, *aghiftina*, vö.

¹² E szó legközelebbi rokona kétségtelenül a *Fächer* szócsaládjába tartozó *Fächel* 1. 'flameum, flameolum, peplum'; 2. 'flabellum, fächer, éventail' (Grimm DW. III, 1222). Ennek alakváltozata *Fächtel*, jelentése szintén 'lepel' (i. h. III, 1226). Amint *Fächel* mellett áll a 'wanken' jelentésű *fächeln*, úgy képzelhető *Fächtel* mellé *fächeln*, illetve a szótárunkban meglévő *fachteln*.

¹³ Szerinte „ein von einigen gebrauchtes Wort, das Griechische Komet zu verdrängen, weil sich der Dunstkreis der Kometen oft in Gestalt eines Schwanzes oder Schweifes darstellt. Allein da dieser Umstand nur zufällig ist, und von dem Stande des Kometen gegen die Sonne abhängt, daher es auch ungeschweifte Kometen gibt, so ist dieser Ausdruck unschicklich“ (III, 1714).

¹⁴ *Gahre* (nyilván *gähren* származéka) 1. 'der Zustand da ein Körper gähret', 2. 'der gehörige Grad der Gahre oder Gährung', 3. 'was die Gährung eines Körpers hervor bringet' (Adelung II, 388—9, vö. Grimm, IV/1, 1361). *Gerben*-hez vö. bajor-tiroli *gerben* 'hefe', Schmeller I, 934—5.

¹⁵ Nyilván azonos az angol *ham* 'sonka' tövével. Vö. *Hamme* 'Schinken', *Hammenbein* 'Schinkenbein', Adelung II, 937, Grimm I, 309 (szerint svájci). Ugyancsak a svájci németiségben járatos *borzen* 'sich wälzen' (Sprach-Brockhaus⁴ 89) tövével egyezik Molnarnál *burzeln* (415, **praveleſc*, 2° el döntení, wälzen).

Grimm, DW. V, 268, délnémet) *Roßmade, Noßwurm* [!] (Lex. Bud. 250) helyett *die Werre* (240, *gushtiritza; Adelung IV, 1506 Tübingiából idézi), továbbá a Svájcban használatos *Käsejarbe*¹⁶ (580, veaca). Valószínűleg idevehető még az irodalmi nyelvben igen ritka *knoteln* (290, inod, vö. Grimm, DW. 1499), *Schlägelmilch* mellett *Matten*¹⁷ (561, zár), s a talán százsz közvetítéssel átkerült alnémet *zergen* (564, zidarafe, irrito, vö. Adelung IV, 1687, Kluge—Götze¹¹ 708). Külön csoportot alkot a sok osztrák-bajor típusú szó, mint pl. *Borstwisch* (392, périe, vö. H. Weinelt, Untersuchungen 39), *Pemsel* (383^a, pamatufh, vö. m. *pezli* s ehhez Lumtzer—Melich, DOL. 198), *Pluntze* (508, *stráitza popi, gömbözt, vö. osztrák-bajor *blunzicht* 'dicknäuchig, schwerfällig' Grimm, DW. 1949, Schmeller I, 459), *rips-raps* (388, *peáci incolo, vö. Grimm, DW. VIII, 1037, Adelung III, 938), *Schwiwer* 'Splitter' (470, scaramba, vö. *Schifern*, alakv. *schever*, Schmeller, II, 385), *Scheermaus* (494, sobol, vö. Adelung III, 1426, Grimm, DW. VIII, 2590), ein *Scherz Brod* (512, vö. m. *sercli*, osztrák *Scherz*, ld. Lumtzer—Melich, DOL. 235), *Schlieveitz* (584, vinars; *Schliwowitz* h.), *Smetten* (helyesen *Schmetten*,¹⁸ 492, smaentaena), *Schunke* (489, vö. Lumtzer—Melich, DOL. 239), *Zäker* helyesen *Zecker* (545, *tzichire, vö. Schmeller, II, 1081), *zeideln* 'simítani' (447, *ratezu stogu), stb. Figyelemre méltó még a *Hausern* (530, tinda, vö. *Oehr*, 109, ceardác) szó előfordulása: e nyelvjárási elemet (*Ähren*, *Hauseren*, *Öhrn*, Sprach-Brockhaus⁴ 453) Kluge türingiai, hesseni, elzászi és sváb területről ismeri (EtWb.⁸ 9).

E népies vonások mellett azonban bőven fordulnak elő Molnarnál olyan k u l t ú r s z a v a k, amelyek ismét a városi köznyelv felé billentik vissza a mérleget. Akadnak — csekély számban — latin jövevények is, mint *accurat* (catanétz fordításában: der in seinen Verrichtungen die Soldaten nachamet, *accurat*, 94), s a vulgárisabb *crepiren* (362), de különösen sok a francia jövevénytiszta szó. Vannak tipikusan XVIII. századi *-ieren* végződésű igék, mint *avangiren* (27, apuc-inaínte), *accordieren* (főnévi alakban: *Accordierung*, 16, al <k >cäzuire) és francia eredetű főnevek, mint *Awanturier* (387, patzit, vö. Grimm I, 28), *Compagnie* (534), *Chapouchen* (232, glúga a., helyesen *capuchon*), *Krimasen* (78, caercoféle < fr. *grimace*), *Fricasse* (141, cricala), *Lektür* (101, cetánie), *Luster* (407, policandru), *Manier* (50, batrae-nefhte), *miserabler* (56, biét), *passabl gut* (56, binifhór), *Pläne* (485, shés, vö. Adelung III, 778, Grimm VII. 1889, használta Goethe, Wieland, stb.), *Mätresse* (546, tziitoare) stb. Az olasz jövevénytiszta szavak ritkák, vö. pl. *Cawalerist* (439, *raitáriu), *Terzeroll* (362, mordáiu).

Végül pedig Molnar szűkebb hazája, Erdély felé billentik a mérleget az olyan szavak, mint a magyarországi latinságból átvett *Arend* (30, vö. SSWb. I, 179), s néhány magyar jövevénytiszta szó, mint a más forrásból nem ismert *Tscharn* 'mészárszék' értelemben (335, macelarie < m. [hús]-

¹⁶ Grimm szerint 'ein hölzerner 3 oder 4 finger breiter ring, damit der Käs umfaßt wird' (V, 252, svájci).

¹⁷ *Matte* 'geronnene milch, matz', Grimm, DW. VI, 1763.

¹⁸ Megvan *grojcior* alatt is (238); a cseh *smetana* szónak Sziléziában, Csehországban és Ausztriában használatos átvétele, vö. Kluge—Götze¹¹ 528.

csarnok) s az összes magyarországi német nyelvjárásokban közönséges *Tschismen*, *Tsismen* (89, capúta < m. *csizma* vö. erd. szász *tschismänen*, bácskai sváb *csizma*, stb. *ÉtSz.* I, 1115).¹⁹

Mindent összevéve, Molnar német bejegyzései, a maguk keresetlen közvetlenségében, érdekes képet adnak egy művelt erdélyi román német nyelvtudásáról a XVIII. század végén, s ez a kép azért is becses, mert sok tekintetben gazdagabb, színesebb, mint Molnar más műveinek, így németül írt román nyelvtanának szókészlete. Igen valószínű, hogy ezeknek német-sége már oly gondos javításon ment keresztül, amiről szótárunk esetében — a kézirat nyilvánvaló befejezetlensége miatt — szó sem lehetett. Éppen ezért volt szükség később Haliczky Andrásnak, a budai egyetem német professzorának javításaira, melyeket a következő fejezetben tárgyalunk.

¹⁹ Jellemző a szerzők nyelvállapotára a következő cikk is: *Búnda*, *Bunda*.

* *Bunda*, der Pelz, *Bunde* (73). A m. *topánka* átvétele Molnar nyelvében *Topanken* (84, caltzún), *málé* szavunk került át *Maag* alakban (335), stb.

VII. KLEIN SZÓTÁRÁTÓL A LEXICON BUDENSE-IG.

Kéziratunk utolsó számozott lapjának tanúsága szerint Klein Sámuel 1801 március 10-én fejezte be román-latin szótárát. Ezt az időpontot közel negyedszázad választja el a Lex. Bud. megjelenésétől. Huszonnégy éven át érlelődött tehát a román szókinés feldolgozásának első komoly kísérlete, amely azóta is minden további román lexikográfiai vállalkozás alapjául szolgált; amint az előszó helyesen jegyzi meg: „inventis facilius addet Posteritas“. Önkéntelenül vetődik fel mármost a kérdés: hogyan lett Klein kéziratából a Lex. Bud. végleges, nyomtatásban megjelent szövege?

Amint ismeretes, e kérdésre már a Lex. Bud. elején olvasható latin és román nyelvű előszó is próbált megfelelni. E hivatalos nyilatkozat szerint, amely a szótár kiadására vállalkozó „Typographia Regia Budensis“ (Crăiesca Tipografie din Buda) nevében tétetett közzé, a szótár kézírata több, mint harminc éven át („decursu triginta et amplius annorum“) készült. Első szerkesztője Klein Sámuel volt; ennek halála után tovább fejlődött a kézirat „per . . . Basilium Kolosy, Parochum Nagyagensem . . . qui Lexicon Kleinianum plurimum locupletavit, et Lingvis: Hungarica et Germanica auxit, sed matura morte praeventus, supremam manum eidem addere non potuit“, majd következett Corneli (Kornéli) János nagyváradi éneklő-kanonok („cantor et canonicus“) félben maradt átdolgozása, amely Budán készült, valamint ezután, időrendi sorrendben Major Péter szintén befejezetlen „suprema revisio“-ja és etymologiai kiegészítése, végül pedig Theodorovici János, pesti görög-keleti plébános és Theodorovici Sándor, bölcsész- és orvosdoktor végső átdolgozása, amely az *I* betűtől kezdve az egyes cikkek végleges formába öntését végezte el.

Mindmáig ezen, valószínűleg a két Theodorovici által fogalmazott előszó maradt a további kutatás sarkköve; ezt követte G. Pascu is, amikor — néhány újabban hozzáférhetővé tett más forrás tanúságát is figyelembe véve — 1927-ben röviden összefoglalta a Lex. Bud. keletkezésének történetét¹. Senki sem szentelt azonban a kialakulás egyes állomásainak alapos figyelmet, s nem vizsgálták meg azokat a kézíratos töredékeket sem, amelyek a Lex. Bud. fejlődéstörténetére vonatkozó ismereteinket jelentősen gyarapíthatnák. Éppen ezért látszott szükségesnek a kérdés új összefoglalása, nemcsak az eddig ismert adatok, hanem néhány teljesen ismeretlen kézíratos szemelvény alapján.

¹ Ist. lit. rom. în sec. XVIII. III, 32 kk., Bianu, Viati'a 106.

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy a Lex. Bud. idézett bevezetése nem volt eléggé őszinte, amennyiben egyetlen szóval sem említette Molnar János közreműködését, amely iránt pedig, az elmondottak alapján, semmi kétségünk sem lehet. Iorga is csupán Klein szótárának latin-román részével kapcsolatban emlékezett meg Molnar János német értelmezéseiről.² Pedig egészen bizonyos, hogy Klein szövegének első átdolgozója és kiegészítője a román-latin részben is Molnar János volt, aki munkáját valószínűleg 1801-ben, Klein kéziratának befejezése után kezdte meg, viszont közreműködését — előttünk ismeretlen okból — valószínűleg még ugyanazon évben, vagy 1802-ben abbahagyta.

Honnan állapíthatjuk meg ezt az utóbbi dátumot? Maga Molnar tudomásunk szerint e kérdéstről seholsem nyilatkozott. A „terminus ad quem“³-et Coloși (Kolosy) Vazul, aradi származású görög-katolikus lelkész nyújtja, aki 1805-ben készülő szótárának néhány részletét a következő címen foglalta 16 lapos füzetbe: „Pauca quaedam excerpta e Dictionario Valachico-Latino-Ungarico-Germanico Basili Kolosy parochi graeco-catholici Nagyagensis et vice archidiaconi Babolnensis 1805“.⁴ Kolosy e szemelvényeket nyilván nagyobb (valószínűleg teljes) kéziratából válogatta ki, tehát művén már legalább 3—4 éve dolgozhatott. Mivel pedig kimutatható, hogy Coloși (Kolosy) műve nem önálló alkotás,⁴ hanem Klein szótárának Molnar által már átnézett és kiegészített példányán alapul, Molnarnak legkésőbb 1802-ben félbe kellett szakítania Klein kéziratának átjavítását, mert csak így kerülhetett a munka idejében Colcși kezébe.

1806-ban viszont megjelent Klein szótárának ismert előfizetési felhívása, amelyet a román-latin szótár első két lapjának szövege kísért. E szemelvény érdekes tanúsággal szolgál: azt bizonyítja ugyanis, hogy a Klein—Molnar-féle szövegnek két példánya lehetett: az egyik Kolosyhoz került, a másik pedig — Colcși kidolgozásának figyelembevételével nélkül — magának Kleinnak valószínűleg többszörös átdolgozása révén fejlődött az 1806. évben tervezett kiadásáig. A prospektushoz mellékelt szöveg tehát sokkal közelebb áll Klein és Molnar eredeti fogalmazványához, mintsem a Colcși tollából származó kibővített szöveghez, amely viszont már szinte szó szerint egyezik a Lex. Bud. szövegével. Fogalmazványaink tehát két csoportra oszlanak: az első *A*) csoport alkotja a Klein—Molnar-féle eredeti szöveg és az 1806-i prospektus szemelvénye, a második, *B*) csoportot viszont Colcși bővített szövege és a Lex. Bud. végleges kidolgozása képezi.

Ezen állításaink igazolásául elég párhuzamba állítanunk a négy szövegezés első 8—10 címszavát:

² Ist. lit. rom. in sec. XVIII, III, 294 (Klein eredeti kijelentése alapján, vö. I. fejezet). Teljesen megfelelt Molnarról Z. Păclșanu is „Din istoria Dicționarului de Buda“ című tanulmányában (Transilvania, LII—1921, 260 kk.).

³ A nagyváradi gör. kat. püspöki könyvtár 193. sz. kézírata (Radu, 33—4). Szemelvények az A, H és M betűből. Pascu szerint (i. m. 33) „la 1805 Colossi predase manuscrisul său, cu contract, tipografiei din Buda pentru a se da la tipar, așa că la acest an zisa tipografie avea deodată două manuscrise de Dicționar“, de ez tévedés.

⁴ Önálló műnek vélte Păclșanu, i. m. 265 és Pascu, i. m. 33.

A. *Eft prima litera.* (Eft auxiliare verborum futuri temporis tertiae personae singularis numeri, ut a fáce, faciet.) Praeponitur verbis infinitivis, ut a umblä. Ambulare. Praeponitur numeris ordinariis, ut: A treilea, A patrulea, Tertius, quartus, etc. Eft nota Genitivi Casus, ut A Oamenilor, Hominum. A Domnului, Domini. A Doamnei, Dominae. Item praeponeitur (etiam) verbis loco vá et denotat verbum esse in futuro, vg. a fáce (vel) loco vá fáce, Faciet.

A eft prima litera in Alphabeto, in numeris significat unitatem. Praeponitur verbis infinitis, ut a fáce, facere. Praeponitur numeris ordinariis, ut a treilea, tertius. Eft nota genitivi casus, ut a Domnului, Domini. Item additur verbis futuris loco vá ut a fáce, pro vá fáce, faciet.

(Abálda, Depozitorium in telonio)

A *particula* I. praeponitur substantivis, & reliquis declinabilibus orationis partibus, & denotat 1° tacitas, subin & apertas praepositionis; *ad, apud, in, prae, pro*, e. g. *merg acallã, eo domum*, menyek haza, ich gehe nach Hause; *am* <ama> a *mãnã, est mihi ad manum, in manu, prae manibus*, kezemnél vagyon, es ist mir bey der Hand, ich habe es in den Händen, ştiu a bunã samã, *scio certissime, omni pro certo*, tudom minden bizonyal, ich weiß ganz zuverlässig; a *lungu, in longum, in longitudinem*, holzãra, entlang, der Länge nach. — 2° *Constructum cum quibusdam verbis neutris innuit accusativum rei*, v.g. *miros a sofran, oleo crocum*, Sáfrány szagot botsátok, ich rieche nach Safran, put a pirciũ, *hircum oleo*, bakbüzũ vagyok, ich boſte, boſtenze, cobesc a foame, *animus meus praefagit famem*, éhſéget érzek elől, mir ahndet die Hungersnoth. — 3° *nota Genitivi in utroque numero*, eg. a *Domnului, Domini*, az Uré, des Herrn. — 4° *denotat pronomem possessivum, prae primis in genere feminino*: e. g. a *meu, a meá, a tuũ, a ta, meus, mea, tua, az enyim, a tiéd, mein, meine, dein, deine*, etc. — 5° *designat numeros ordinales, praefertim in genere feminino*, e. g. a *doilé (pro. al doile), a doaoa, a treilé, a treiea, secundus, secunda, tertius, tertia*, második, harmadik, der (die) zweyte, dritte, etc.

II. *praefixa verbis, est auxiliare infinitivi modi*, e. g. *incep a serie, incipio scribere*, kezdek írni, ich fange an zu schreiben.

Abaldã, *horreum, vulgo Depositorium mercium*, la rakó hely, die Niederlage der Waaren.

Abãrlãũ (rãvariũ) *Catinnum eluacrum, abãrló tál, der Mühlnapf*.

A *partic. I. praefigitur Substantivis, et reliquis declinabilibus orationis partibus, et denotat* — 1/*tacitas, subin etiam apertas praepositiones: ad, apud, in, pro, prae, e. g. me ducu a casã, eo domum*: megyek haza: ich gehe nach Hause. — *Am a mãnũ: est mihi ad manum, habeo prae manibus*: Kezemnél vagyon: es ist mir bey der Hand, ich habe es in den Händen. — *Sciu a bunã samã: scio pro certo*: tudom minden bizonynal, ich weiß es zuverlässig. — *A lungu: in longum, in longitudinem*: hosszãra: der Länge nach. 2/*constructa quibusdam verbis neutris, innuit accusativum rei: e. g. mirosu a sofranu: oleo crocum*: Sáfrány szagot botsátok: ich rieche nach Safran. — *putu a pirciũ: oleo hircum*: bak büzũ vagyok: — ich boſte, boſtenze. — *Cobescu a fõme: Animus meus praesagit famem*: éhséget érzek elől: mir ahndet die Hungersnoth. 3/*est pars articuli genitivi in utroque numero nomini praeponi solita: e. g. a Domnului: Domini*: az Uré: des Herrn 4/*denotat pronomem possessivum: e. g. a meu, a mea: meus, mea: anyim, mein, meine*. 5/*designat numeros ordinales: e. g. a dõa õrã; secundo; másodsor: zwey tens II. Praefixa verbis, denotat gerundium in dum, e., g. incepu a serie; incipio scribere, quasi: dicerem: incipio ad scribendum*: kezdek írni: ich fange an zu schreiben. *Nota: adhibetur etiam pro futuri 3 persona singularis: e. g. a veni: pro: va veniet: el fog jõnni: er, sie, wird kommen*.

Abaldã, *femi. plur. de. Абáлдъ, subst.: horreum, emporium mercium*: le rakó hely: die Niederlage der Waaren.

Klein—Molnar eredeti fogalmazványa
1801—2

Abat, túiu, tere, tut. *Declino, Diverto* (diverto*) (ad aliquem, vel ab aliquo.) (El-hajtom) * Ki térek. El térek. bé térek. Ausweichēn, Einfēhren.

Abätatóriu, e *Declinator, trix.* (El hajtó, **Diverfor, oris*) Ki térő. (Meg száló Vendég.) (Emer, der ausweichet; wo einfēhret, ein Gast.)

Abatere, *Declinatio, Declinatus, us, Diverfio ad aliquem, vel ab aliquo.* Eltérítés. * El Térés. Meg szálás. das Ausweichēn, das Einfēhren, das Einquartieren.

Abätút, a *Declinatus, a, um.* Hajlott, El-térített.

(* Abetzeda)

Abia (Anevoe) *Vix, Aegre, Dificulter.* Alig, Nehezen. *Kaum.

Klein szótárának előfizetési felhívása
1806

Абѣт. *Abát, ere tut.* Deflecto, adpello, propello, diverto in sensu activo; herreiben, wegtreiben, einfēhren; hozzáam űzöm, magamtól elűzöm. Eltérek, kitérek. v. g. *Abätel lá mine, diverte, deflecte illum ad me. Abätel delá mine, avertas illum a me.*

In tertia persona singulari impersonaliter sumptum cum dativo significat incidere, v. g. *ce tzáu abatut se fáci aceastá?* Quid tibi incidit, ut facias hoc? Was ist dir eingefallen, *ut facias hoc?* Mi jött elzedbe, hogy ezt tseleklzed?

Мѣ абѣт, me *abát,* cum praepositione *lá* significat deflecto, diverto ad; cum praepositione *delá* diverto ab. Убgehen, weggehen, kitérek.

Абѣтѣре. *Abátēre* Diversio, digressio. Das Weggehen, Убgehen, Einfēhren. Elmenés, Eltávozás, Eltérítés, Megszállás.

Абѣса. *Abiea.* Vix. Kaum, (hier. Alig, nehezen.

Kolosy: *Paucula excerpta*
1805

Lex. Bud.
1825

Abat, őr, ut, 1° spre vre o parte, p. p. spre dreapta, stînga, *degredior, digredior, decedo, declino, secedo* el térni, ki térni, ausweichen. 2° undeva Sau la cineva pîntru rămânere, abat sau mẽ abat, *deverto, devertor, diverto*, bé térni, bé szállani, einführen. 3° i. e. silesc, străduiesc, *conor, nitor, studeo*, igyekézni, iparkodni, trachten, sich bemühen, p. p. abate de pornește; *age movias* induly már el, trachte, daß du aufbrecheſt.

Abatu, tere, tutu. Абáт, тере, тат, *verb*: I. *neutr*: străduiescu, siliescu: *studeo, nitor, conor*: igyekézni, iparkodni: trachten, zusichauen, e. g. abate de pornește: *age moveas*: induly már el: trachte, daß du aufbrecheſt, stb.

Abătătoare, i. e. loc de abătut, *deverforium, diverforium*, meg szállóhely, die Herberge, Einführ.

Abătütóre, *f. pl.* tori. абѣтѣоаре *subst*: — loc de abătutu: *deverforium, diversorium*: meg szálló hely: die Herberge, Einführ.

Abatere 1° de undeva, *decessio, digressio*, ki térés, das Ausweichen. 2° la cineva *deversio* bé térés, meg hallás, das Einführen.

Abatere, *f. pl.* teri. Абатере, *subst*. 1. de undeva spre vre o parte: *degressio, decessio, secessio*: kitérés, eltérés: das Ausweichen. 2. la cineva pentru rămânerea: *deversio, diversio*: betérés, megszállás: das Einführen.

Abecedă (Bucovná, Bucvariu) *liber elementaris, vulgo: Abecedarius*, abetézskönyv, das ABC Buch, Namenbüchlein.

Abecedă, *f. pl.* de. абѣцѣдъ, *subst*: alfabetu, séu alfavitu *abecedarium, liber elementaris*: abetézskönyv: das ABCbuch, die Siebel.

Abé, sau Abea, *vix, aegre, difficulter*, alig, aligha, nehezen, sulyoffan, bajoffan, faum, schwer, schwerlich, hart.

Abiè, абіс, *adv. vix, aegre, difficulter*: alig, aligha, nehezen, bajosan, sulyossán: faum, schwerlich, hart. a Lat. a, et vix.

Ne higyjük azonban, hogy e pontos egyezéseket csak a szótár elején tudjuk kimutatni! A „Paucula excerpta“-ban szerencsére megvan a *mână* címszó is (12–16), amelynek összehasonlítása a Lex. Bud.-vel szintén igen tanulságos:

Paucula excerpta
1805

Mână, 1° în quât este un medulariū a trupului omenesc: *manus*. Kéz, die Hand; cé dreaptă, *Dextra*, jobb-kéz, die Rechte; cé stîngă, *sinistra*, *leva*, balkez (!), die Linfe. — dea mână, *de manu*, kézből, aus der Hand, — din mână în mână, *de manu ad manum*, kézről kézre, von Hand zu Hand. — a mână a) eū, *ad manum* kézhez, zur Hand, in die Hand. b) am *prae manu*, *in manibus*, kéznél, kézbe. bey der Hand, in der Hand. — cu mîni, cu picioare, i. e. cu toata vointza: *manibus pedibusque*, kézzel, lábbal, mit Händen und Füßen. — O mână spală pre alta *Provab: manus manum lavat*, egy kéz mossa a' másikat, eine Hand wäscht die andre. — de mână, adj. aa) ce se ispraveshte cu mâna, *manualis*, kézi p. p. lucru de mâna, *opus manuale*, kézi munka, die Handarbeit. bb) ce are aducere (*relationem*) cãtră, mână *manuarius*, kézi, pp. moară de mână, *mola manuarial*, kézi malom, daráló, die Handmühle.

2° quât ei odată în mână: *vola manipulus*, marék, marok, eine Hand, oder Handvoll, p. p. o mână de fărină, *una vola farinae*, egy marék liszt, eine Handvoll Mehl; *hinc translate*: o mână de om, i. e. un om mic. *homulus*, *homuncio*, emberke, kisded ember, das Menschenchen, Männchen, Männlein. — O mână de oameni, i. e. putzintei oameni, *manipulus hominum*, egy néhány ember, kevés emberek, eine Handvoll Menschen. — 3° la ceas, i. e. arătătoriu, manoshul: *index*, *gnomon horologii*, ora mutató, die Uhrzeiger. — 4° i. e. biruintza, birodalom, die Hand, der Besitz, die

Lex. Bud.
1825

Mână, *f. pl.* ni. МѢНЪ, *subst.* 1) unu medulariu al trupului: *manus*: kéz: die Hand. — qué dreptă: *dextra*: jobb-kéz: die Rechte, oder rechte Hand. — qué stângă, *leva*, *sinistra*, bal kéz: die Linfe, oder die linfe Hand. — a mână a) amu queva: *prae manu*, *in manibus*: kéznél, kézbe: in der Hand, bey der Hand, vor der Hand, b) iéu queva: *ad manum*: kézhez: zur Hand, — din mână în mână: *de manu*, *ad manum*: kézről kézre: von Hand zur Hand, — cu mîni cu picioare, adeq. cu totă voența: *manibus, pedibusque*: kézzel lábbal: mit Händen, und Füßen, — cu o mână: *unimanus*: egy kezű, einhändig, — o mână spală pre alta, *proverb. manus manum lavat*: egy kéz mossa a' másikat: eine Hand wäscht die andere. — de mână adj. *manualis*, *manuarius*, kézi: p. e. lucru de mână: *opus manuale*, *vel opera manuarial*: kézi munka: die Handarbeit.

2) adeq. quótu iéu odată în mână *vola, manipulus*: marék, marok: eine Hand, oder Handvoll. p. e. o mână de fărină: *una vola farinae*: egy marék liszt: eine Handvoll Mehl. — o mână de fenu: *manipulus vel pugillus* foeni: egy marok széna: eine Handvoll Heu. — déqui se dice *translate*: o mână de omu, adeq. unu omuçu, séu unu omu fórte micu: *homulus*, *homuncio*: emberke, egy kisded ember: das Menschenchen, Männchen, Männlein. — o mână de ómeni: *manipulus hominum*, *pauci ad modum homines*: kevés ember, tsak egy néhány ember: eine Handvoll, oder eine geringe Anzahl Menschen. 3) la césu: *index*, *gnomon horologii*: óra mutató, der Uhrzeiger. — 4) adeq. parte, p. e.

Bothmáfigfeit. p. p. Moldova ẽ supt mãna turcului *Moldavia sub est Turco*, Moldva a' török keze alatt vagyon, Moldau ist unter der Türken Bothmáfigfeit. — 5° i. e. parte, lature, *pars, latus* rész, die Seite; p. p. mergi pre mana dreapta, *i dextrorsum*, eredy jobbra, geh' rechts. — 6° mai vine de insemnat: am cu cineva mana buna, i. e. traefe in bunã intielẽgere, *cum quopiam in Consensu vivo, Convenit inter nos*, egyet ertek, jó egyességben ẽlek, vagyok valakivel, ich harmoniere, stehe auf guten [!] fuße, lebe in guter Einverstãndniß mit Jemanden [!].

dute spre mãna dirẽptã: *vade dextrorsum*: meny jobbra, vagy eredy jobbkẽzt: geh' rechts, zur rechter Hand. 5) adeq. stẽpãnire: *manus potestas, jurisdictio*: kẽz, hatalom: die Hand, Bothmáfigfeit, der Befiþ, die Gewalt, Macht. p. e. Dachia au fostu suptu mãna Romanilor: *Dacia sub eral Romanis, sub manu, vel potestate Romanorum*: Dãtzia a' Rõmaiak alatt volt: Dacien stund unter der Rõmer Bothmáfigfeit. 6) adeq. putere, tãrie: *vis, potestas, manus*: erõ: die Macht, Stãrke. p. e. cu mãnã tare: *forti manu, magna vi*: nagy erõvel: mit groþer Macht. — 7) phras. amu cu quineva mãnã buna, adeq. trãiescu, sãu petrecu cu quineva in inþelesu bunu: *convenit inter nos, in concordia vivo cum quopiam*: egyet ertek, jó egyességben ẽlek valakivel: ich harmoniere, stehe auf gutem fuße, bin in guter Einverstãndniß mit Jemanden, — mãnã intẽnsa, *largitas, liberalitas*, bõkezũség, adakozás: die freygebigkeit, a *Lat. manus Ital. mano*.

Mindezen összevetések Coloþi fogalmazványának fontosságát egészen új színben tüntetik fel: túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a *Lex Bud.* végleges elrendezése, a szók egyes jelentésárnyalatainak megállapítása s a megfelelő példamondatok kiválogatása tulajdonképen az õ keze alatt alakult ki. Coloþi e téren Molnar útmutatását követte, hiszen, amint tudjuk, a számokkal ellátott jelentések megkülönböztetése Klein kéziratában mindig Molnartól származik. Egyszersmind azonban Coloþi az eredeti kidolgozás alapelveihez másban is ragaszkodott: a tájiszavaknak s a tájiszóként használt magyar elemeknek lelkiismeretes feljegyzéséhez. Mindjárt szótára elején ott találjuk az *abroc* < *abrac, abros* < *abrosz, acar, acarce, acaraine, acarunde, acarqua* szavakat, amelyek közül néhányat Klein sem jegyzett fel, s amelyeket a *Lex Bud.* késõbbi szerkesztõi — s elsõsorban Maior Péter — könyörtelenül törölnõdõknek ítélték. A Coloþi-féle átdolgozás tehát derék munkának indult, s már 1805–6-ban jóval gazdagabb anyagot tartalmazott, mint Kleinnak az 1806-i kiadás számára készített kézirata. Ezen utóbbi az eredeti fogalmazványtól aránylag kevésbé különbözött; új címszót az *A*-betű elején egyet sem látunk. A címszavak viszont elõször a szokottabb cirill-betűvel vannak írva,⁵ egy-egy cikk (pl. *abat*) részletesebb

⁵ A cirillbetűs részeket Klein csak 1805 nyarán toldotta be. „Director scholarum Temesvariensis scribit — írja 1805 jún. 30-án *Cornelínak* — „quod si in dictionario

kifejtést nyert, s a német értelmezések a magyar elé kerültek, mint már az 1801-i kézirat néhány lapján.⁶ Ki végezte el ezt az átdolgozást, nem tudjuk,⁷ s azt is csak sejtethjük, hogy Klein ezzel szintén a német lakossággal vegyes vidéken levő bánsági iskolák kívánságának igyekezett eleget tenni.

Hiába voltak azonban Klein tervezetesei: 80 ívre terjedő latin-román és mintegy 30 íves román-latin szótárának⁸ megjelenését halála meggátolta. A budai Egyetemi Nyomda nem tudott dönteni, melyik szótárt adja ki, a Kleinét-e, amelyet esetleg Şincsei nézett volna át, vagy a Colosiét, amely Klein régebbi kéziratoss fogalmazványán alapult, s mintegy annak kibővített átdolgozása volt. 1807 február 12-én Şincsei a következő levéllel fordult Corneli János nagyváradi kanonokhoz:

„Inclitum officium R. Typographiae medio mei rogat Suam Illustratorem Eppalem, cujus manus filiali cum affectu exosculor, ut Dictionarium Kolosianum quantocyus hic transmittendum curare dignetur,⁹ quia praescribentes et praenumerantes illud edi desiderant postulantque quotidie. Praeterea hic rumor percrebuit, quod D-nus oculista Molnar illud a Kolosi evimere suisque sumptibus edi curare intendat; quod si contigeret, Typographia stat pro editione Dictionarii Kleiniani, quod per me perfici curare voluit: sed tali in casu revocabor a magis necessariis quae jam sub incude sunt.“¹⁰

A helyzet tehát az volt, hogy a nyomda inkább Colosi művének kiadására hajlott, ezt viszont Molnar János, Klein egykori munkatársa, saját költségén szerette volna kiadni. Így merült fel a nyomda részéről — mintegy kényszermegoldásként — az a gondolat, hogy mégis jelentessék meg Kleinnak az 1806-i kiadás számára sajtó alá rendezett művét, de Şincsei átdolgozásában; erre viszont meg a történeti tanulmányaiban egyre jobban elmélyedő Şincsei nem igen akart vállalkozni.

A bonyolódott helyzetet Vulcan püspök úgy oldotta meg, hogy a munka végleges kidolgozását Colosira bízta, akinek ecélből az Egyetemi Nyomda rendelkezésére bocsátotta Klein szótárának az 1806-i kiadás

valachicum idioma adpositum fuerit et latinis et valachicis, seu ruthenicis literis, ille cum habeat sub se 600 scholas sufficientes procurabit emptores, quod jam facio, tris que literis appono idioma valachicum“ (Radu, Doi luceferi 47).

⁶ Ez a változtatás is csupán 1805 nyarán történhetett: 1805 ápr. 4-én Klein még így ír: „Sequatur postera distinctum volumen et opus in quo erit valachico-latino-ungarico-germanicum“ (Radu, i. m. 45).

⁷ Klein román-latin szótárán tudomásunk szerint sem Virág Benedek, sem Haliczky András nem dolgozott; ők csak a latin-román rész magyar és német értelmezéseinek átdolgozását végezték (vö. Radu, i. h., Păclisanu, i. m. 261). Nem tudjuk, milyen forrás alapján tételezte fel Drăganu Virág B. és Haliczky közreműködését éppen a román-latin résszel kapcsolatban (DR. IV, 111).

⁸ Ezen adatokról az 1806-i előfizetési felhívás értesít, vö. BH. II. 482. Sajnos a M. Nemzeti Múzeum példányából e szöveg hiányzik és csak maguk a szemelvények maradtak meg.

⁹ Tehát aligha lehetett Colosi kézírata 1805 óta az Egyetemi Nyomda birtokában, ahogyan Pascu felteszi (vö. fentebb, 3. jegyzet). Kolosy legfeljebb egyes részeket (talán éppen a „Paucula excerpta“-t) mutathatott be Budán.

¹⁰ Radu, i. m. 72.

számára készített második kidolgozását is. Erről ismét Şincai számol be, 1807 március 22-én Kornélihoz írott levelében:

„Dnus Kolosi scripsit ad officium Regiae Typographiae intuitu Dictionarii, et Dictionarium Kleinianum ea sub conditione sibi transmittendum rogavit, ut ipse loco defuncti 180 Rfloreos Regiae Typographiae persolvere tentatur, delatumque fuit petitioni ejusdem. Nunc monendus esset ipse Dnus Kolosi, ut opus acceleret et in scribendo valachice litteris se accomodet Normae, quam Sua Illustritas cum venerabili Consistorio, me, aliisque peritis viris exauditis determinare dignabitur.“¹¹

Coloşi tehát ismét munkához látott: 1805-i fogalmazványát összevetette Klein szótárának 1806-i kidolgozásával, a frazeológiát egyre bővítette, nyelvészeti tanulmányokat végzett, s végül — bizonyára szótára megjelentetése érdekében — engedett Maior helyesírási elveinek, s letérve eredeti fonetikus helyesírásának biztos talajáról, mindinkább közeledett az etymologikus helyesíráshoz, sőt az egyes szótári cikkekhez hajlandó volt etymonokat is fűzni. E többszöri átdolgozás révén azonban Coloşi anyaga akkorára dagadt, hogy ehhez viszonyítva a Lex. Bud. végleges szövege Coloşi 1810 utáni fogalmazványainak csupán rövid kivonata s a legtöbb esetben mintegy visszatérés Coloşi 1805-i szövegéhez.

Minderről a nagyváradi görög kat. püspöki könyvtár kéziratai jó képet nyújtanak. Mert nem mondhatjuk Pascuval, hogy Coloşi szótára elveszett! Rendelkezésünkre áll nemcsak az 1805-i „Pauca excerpta“, hanem ezenkívül más részlet is: a 109. sz. kéziratcsomóban megtaláltam Coloşi szótárának 32 lapos kéziratot részét (*aięptaire — ajutoru*),¹² amely a szerzőnek egyik későbbi fogalmazványát tartalmazza. Mivel abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy pl. az *ajung* címszót ismerjük az 1805-i és ezen későbbi, talán 1810 után keletkezett változatban, tanulságosnak ígérkezik mindkét eddig ismeretlen szöveget a Lex. Bud. végleges kidolgozásával összevetnünk (a megszámozott jelentésárnyalatokat, könnyebb áttekinthetőség végett, külön sorba írtuk):

¹¹ Radu, i. m. 75—6.

¹² Radu e kézirat jellegét teljesen félreismerte: Corneli munkájának vélte, s pusztá helyesírási mintának tartotta („unele exemple de ortografie“, i. m. 22). Miért került Corneli kéziratai közé, alább megmagyarázzuk.

Ajung, gere, juns. I, activ: I^o pre cineva în fugă, în învățetură etc: *affequor*, *Consequor*, utolérni, erreichen, einholen.

2° ceva înalt cu mâna, p. p. grinda, streshina, etc. *attingo*, *contingo*, *pertingo*, elérni, kézel [!] érnei, erreichen.

5° pre cineva cu péra, i. e. <nome> miruelc: *causâ quempiam vinco*, valakit meg nyerni (per által) Jemanden einen Prozeß abgewinnen.

Ajungu, gere, junsu. АЖА́НГ, ГЕ́РБ, АЖА́НС. Verb. I. Act. I.) pre quineva in queva, cu queva, séu intru queva, p. e.: in fugă, in Anvătătură, s. cu fuga, cu învățetură, s. intru altă mergere înainte: *Assequor*; *consequor*; *Adipiscor*: Utol érnei: erreichen, einholen. Us: Cu fuga 'l potui ajunge; érá in Anvătătură nu'l potui ajunge: *in Cursu potui eum nancisci, sed in litterarum studio consequi non possum*. Az utában [!] ugyan el értem ötet, de a tanulásban el nem érhetem: unterwegs hab' ich ihn zwar erreicht, aber im Lernen kann ich ihn nicht einholen.

2). — queva, cu queva, adeq: atingu p. e. podelele Casei, stresina etc: *Attingo*; *pertingo*; *contingo*; el érnei; kézzel érnei; oda érnei: erreichen; dahinreichen. Us. Ajungu mâncarea cu rostu: *pertingo ad cibum rostra*: a' szájával az eledelt el érnei: das Futter mit dem Rüssel erreichen.

5) — pre quineva cu queva, p. e: procesu, *adeq*: il invingu: *Causâ vinco aliquem*: meg nyerni per által valakit: Jemanden den Prozeß abgewinnen. Numai que'l ajunsemu cu procesu: *denique lucrati sumus obtinuimus causam adversus illum (agitatum)*. Végtere csak ugyan meg nyertük a' pert, melly ő véle volt: letztlich haben wir doch den

Ajungu, gere, ajunsu: АЖА́НГ, ГЕ́РБ, АЖА́НС. verb: pre quineva, p: e: in fugă, in învățetură, séu intru mergere înainte [!]: *adsequor*, *assequor*, *consequor*, *adipiscor*: utól érnei: erreichen, einholen.

2) queva cu mâna: *attingo*, *pertingo*, *contingo*: el érnei, kézzel érnei: erreichen, dahin reichen.

3) [!], helyesen 5) — pre quineva cu procesu, *adeq*: l'invingu: *causa vinco quempiam* meg nyerni per által valakit: Jemanden den Prozeß abgewinnen.

Prozeß gewonnen, den er mit uns führte.

6° pre cineva cu cuventul, i. e. grăescă cătră cineva, *adfor*, *adpello*, *adloquor*, meg szollitani, anreden, anspredhen.

6) — pre quineva cu cuventul, adeq: il graescu, séu graescu cotra elu: *adpello*, *adloquor*: meg szollitani valakit: anreden, anspredhen jemanden um etwas: p. e. — pre quineva cu cuvente fromóse: *comiter*, *blande aliquem alloquor*: valakihez szépen, nyájasan szollani: einen freundlich anreden.

6) — pre quineva cu cuventu, adeq: grăescu cătră quineva: *adpello*, *adloquor*, *adfor*: meg szollitani valakit: anreden, anspredhen Jemanden um etwas.

III. me ajung ... 2° cu cineva în ceva, i. e. mă ashez, mă nărăvesc: *congruo*, *convenio*, *consentio cum quopiam super re aliquā*, valakivel meg egyezni valami eránt, mit Jemanden [!] übereinkommen wegen etwas.

III. 2) Mă ajungu cu quineva cu queva, séu despre queva: adeq: me aşedu, mă nărăvescu; me vşescu, mă acordu, *congruo*, *convenio*; *consentio cum aliquo super re quadam*: meg egyezni valakivel valami eránt: mit Jemanden wegen etwas übereinkommen. p. e. Me ajungu cu Fratele meu intr'asta: *convenio hoc Fratri mecum; sive convenit mihi cum fratre de hac re*: ebben ketten meg egyezünk: ich komme darinnen mit dem Bruder überein, bin mit ihm einig. *Etym.* a Lat: *Adjungo*. Ital. *Aggiugnere*; *addere*; *jungere*; *conjungere*, *pertingere*, *pertinere*.

III. recip. me ajungu ... 2) — me ajungu cu quineva în queva, séu despre queva, adeq. me aşedu, mă nărăvescu: *congruo*, *convenio*, *consentio cum quopiam super re quadam*: meg egyezni valakivel valami eránt: Jemanden wegen etwas übereinkommen, a Lat.: *adjungo*. Ital. *aggiugnere*, *adsequi*.

1814-ben azonban Coloşi meghalt, s a szótár ismét gazdátlanul maradt. Vulcan püspök a kézirat végleges megszerkesztésével Cornelit bízta meg, átadván neki Coloşi kézirati hagyatékát.¹³ Corneli azonban nehezen fogott munkához; Maiorral hosszú helyesírási vitába keveredett, mivel egész sereg felesleges betűt próbált bevezetni.¹⁴ 1815 októberében azután Corneli a

¹³ Ezért találjuk Coloşi II. töredékében Cornelinak egy 1814. aug. havából keltezett szabószámláját; a kézirat tehát ekkor már Corneli kezében volt.

¹⁴ Mindezen vitákról ld. Pascu, i. m. 36—7. A nagyváradi 109. sz. kézirat-csomóban megvan Maiornak „Animadversiones in Orthographiam Latino-Valachicam Rmi D. Corneli“ című, 1815. jún. 14-ről keltezett munkája. Maior kifogásolja az

nyelv kiművelése szempontjából fontos neologizmusok felvételét hangoztatta,¹⁵ s ezzel bizonyos mértékben közeledett Maior elveihez. Mindebből kiviláglik, hogy Corneli a rábízott feladattal egyideig igenis foglalkozott, tehát nem áll Pascunak az a megállapítása, hogy „Corneli n-a putut să lucreze la Dicționar“. E feltevés márcsak azért sem fogadható el, mert a nagyváradi könyvtár 193. kéziratcsomójában találtam egy 56. lapnyi szójegyzékszerű kéziratot, amely minden valószínűség szerint Corneli kezétől származik. Ugyanezen írást látjuk itt, mint a „*Conspectus Orthographiae in describendo Dictionario Daco-Romano adhibendae*“ (109. sz. kézirat) lapjain; a helyesírás éppen azokat a sajátságokat mutatja, amelyeket Corneli írásmódjában Maior kifogásolt,¹⁶ a szókincsben pedig bőségesen akadnak olyan neologizmusok, amelyek igazolják Cornelinak a kultúr-szavak elterjesztésére vonatkozó elveit.¹⁷

Corneli e töredékben még nem rendszeresen kidolgozott részt nyújt, hanem inkább jegyzeteket gyűjt az *I* betű megírásához; valószínűleg ezért nincsenek is a szavak szoros betűrendben. Corneli szövege egészen elszigetelt a fejlődés szempontjából; a *Lex. Bud.* végleges kidolgozása Klein eredeti szövegéhez sokkal közelebb áll, amint arról egyetlen példából meggyőződhetünk.

Klein 1801

Corneli 1814 után

Lex. Bud. 1825

Itze, *Licium Licia, orum*,
n. Nyüst, die Garntrümer
(309).

Iiçie, Iiçiele, pl. f. Sunt
tortu quehu implettecitu
pe fusteii cu corlêjje, séu
și cu ochiuri făcutu, la
resboiu dé supra și dede-
suptu aquatiatu, prin quare
se bagă firele s. urdêla, și
tessorul perendu cu picio-
rul iépeke... face locu
pintră fire se petrécă su-
veica cu trama, *Licia, orum*,
Gall. Lifse. (7).

Iciu, m. pl. ce, Ицъ, цъ.
subst. dice mai cu samă: in
plurali: Ice: licia, orum:
nyüst a szövő székben: die
Garntrümmmer... a *Lat. li-*
cia, expuncto l, ne emolli-
atur (270).

Ritkán történik meg, hogy Corneli fogalmazványa valamennyire hasonlít a *Lex. Bud.* szövegéhez:

y, k, ae, ch és *x* betűk használatát, tiltakozik a betűkettőzés ellen, viszont érdekesen nyilatkozik a *l', n'* jelöléséről: „Quod si propter *l* molle novum signum inveniri debent, tunc etiam *n* molle, et *r* molle signari debent, nam et haec dantur mollia apud Valachos. Sic Transdanubiani et Hatzegienses dicunt eg. *rēmāni* reliquī *rēmāi*; remanes. *Pieri, picī, pereas*, et sic in infinitum multiplicabimus difficultates“.

¹⁵ Vulcanhoz írott levelét közli Pascu, i. m. 37.

¹⁶ Ilyen pl. a betűkettőzés (*indoppu*, 25, *affundu*, u. o., *implettecitu*, 7), az *y* használata (*intypārire*, 46), stb.

¹⁷ Ilyenek pl. *interlocatu*, 14, *ichtiocolla*, 18, *igrometru*, u. o.; *idololatrie*, 22, *inestillu*, 46, *inflammatie*, 48, *inoculezu*, i. h., stb. *Mintha Lauriaun*—Massimu szó-tárának első részét olvasnók!

Ingeppu 1. Battu, tragu in Cèppa
Ceppo impono, cippo transfodio, trans-
verbero. fel nyársalni, nyársra huzni. —
 — 2. Impungu, inghimpu, pungo;
 szurni. Ital. *inzeppare*, intrudo, coa-
 cervo, congero, spisso. Etym. a Praep.
In et ceppus, cuneus &c.

Inçapu, pare, atu. Иңапу 1) i. e.
 tragu in çapâ: *figo, veru adfigo, palo*
infigo: nyársba vonni: {spießen. b) i. e.
 strepungu cu çapa: *transfigo, trans-*
fodio: egy nyársalkeresztüldőffni: {дурч-
 {spießen. a Lat. *in et cippus.*

Corneli hosszadalmas román körülírásai tehát a szótár ügyét nem igen vitték előbbre; amikor Corneli a munkából végleg kikapcsolódott, Vulcan püspök 1819-ben Pestre küldette Coloşi 1805-i fogalmazványát, hogy végre eredeti alakjában kiadassék.¹⁸

Az Egyetemi Nyomda azonban a munka kiadása előtt Maior Péter véleményét kérte. Maior 1819 augusztus 24-én kelt „Censura“-jában¹⁹ Coloşi művéről meglehetősen szigorúan ítélt, s különösen azt emelte ki, hogy a szerző a kézirat átnézését halála miatt nem fejezhette be, „ideoque praefatum Lexicon, praecipue à litera H, usque ad finem pristinis defectibus, quos infra recensebo, hodie dum laborat“. A továbbiakban megróttá a helyesírás következetlenségeit, kifogásolta a többesszám pontatlan jelzését²⁰ s néhány, állítólag tájnyelvi alakot, ilyennek vélvén még a köznyelvi *tâiere* infinitivuszt is (ez persze Maiornak azért sem tetszett, mert „ad nullam formam quatuor Conjugationum referri potest“). Maior legfőbb kifogása azonban a tájnyelvi szavak s a csak egyes román vidékeken használt magyar elemek ellen irányult: „Non contentus juvenis auctor“ — írja bírálata első cikkében — „propriis linguae Valachicae vocabulis, plurima è Dialecto corruptissima Hungariae confini, quae alii Valachi aut non intelligunt, aut iisdem stomachum utpote à Valachica lingua alienissima, eandemque notabiliter foedantia movent, congeffit. Similia potissimum Valachi Moldaviae et Valachiae, Transalpiniae incolae, inter quos plurima speraretur exemplaria Lexici distrahenda fore, absolute non ferunt“. E tájnyelvi elemek tehát „omnino expungi debent“.

Amikor Maior jelentése másolatát elküldte „Reverendissimo Domino, Michaeli Muntyan, Cathedralis Eccl. Magno-Varadiensis... Canonico“, rövid román nyelvű függelékkel írt hozzá s ebben eljárását őszintén megokolta. A szótárt — véleménye szerint — jelen alakjában azért nem szabad közzétenni, nehogy ezáltal fegyver a d a s s é k a r o m á n o k e l l e n s é g e i n e k k e z é b e. Ezen vallomás oly érdekes betekintést enged Maior „tudománypolitikai“ felfogásába, hogy közlésétől nem tekint-
 hetünk el:

¹⁸ *Pascu*, i. m. 38.

¹⁹ Ugyancsak Maior kezétől származó másodpéldánya Nagyváradon (a 102. sz. kéziratcsomóban).

²⁰ Maiornak nem mindig volt igaza: *pusce* (puşte) valamivel régiesebb ugyan, de nem hibás többesszámú alak *pusci* helyett, tehát nem áll az, hogy „male formatur“ (Censura, 4. pont).

„Părărea mea este“ — írja Maior bírálata függelékében — „qua acest Lesicon cum este aquum, sã nu se tipărăscã, de orã que cu aquest Lesicon a r m e q u a a q u e l e vom dà in mãnilor duşmanilor, quarii abiè aştéptã sã l' védã eşitu de subt tescu, quãt fõrã apãrare vor invinge; si timpu vor asudã posteri nostri, qua sã spele rugina, que se va pune in capul' Romãnilor cu Lesiconul' aquestu.“

E célkitűzésről, amely a román nyelv idegen s elsősorban magyar elemeinek elleplezésére irányult, a budai Egyetemi Nyomda vezetősége bizonyára nem tudott; különben aligha szavazott volna meg 500 forintot annak a Maior Péternek,²¹ aki egész sereg hungarizmust küszöbölt ki Coloşinak becsületesen elkészített kéziratából, s aki nem riadt vissza attól sem, hogy a nyilvánvalóan magyar eredetű jövevényszavakat is latinból magyarazza. Így születtek, a magyar főváros Egyetemi Nyomdájának az akkori viszonyokhoz képest igen jelentős támogatásával, az olyan etymonok, mint *birău* „est vir magnus“, amit napjaink román irodalomtörténészei is jellemző példaként szoktak emlegetni.²²

Coloşi kéziratának további sorsa ismeretes: 1821-ben elhunyt ugyan Maior Péter is, de a két Theodorovici a szótár végleges megszövegezését Maior szellemében fejezte be, s végül az előszóban távolról sem domborította ki megfelelő módon annak a Coloşi Vazulnak érdemeit, aki nélkül pedig a *Lexicon Budense*-nek még csonkaságában is oly értékes szövege sohasem jött volna létre. Még inkább homály borult Klein és Molnar eredeti fogalmazványára, amelynek alapján csupán a jelen kiadással válik közkinccsé az erdélyi román népnyelvnek már 1801-ben híven feljegyzett s Maiorék által feleslegesen eltitkolt, igazi gazdagsága.²³

²¹ Pascu, i. m. 39—40.

²² Vö. G. Călinescu, *Istoria literaturii române*. Bucureşti, 1941, 69.

²³ Érdemesnek tartjuk megemlíteni, hogy Klein és Molnar eredeti fogalmazványában több mint 11.000 címszót találunk; számra nézve tehát nem nagy az eltérés az általunk közölt szöveg és a *Lex. Bud.* 12—13.000 címszava között. A két kidolgozás részletes összevetését, az egyes címszók elhagyásának, illetve felvételének pontosabb indokolásával, külön tanulmányban óhajtom kifejteni.

VIII. A SZÓTÁR SZÖVEGE.

Diphthongi funt.

Aa, Ea, Eo, Ia, Ie, Io, Iu, Oa, Pronuntiantur autem uno simplici tono, qvafi unica litera effet, vg. Araa, Muérea, Rea, Teóí vedea Iar, Io, Iúte. iu in fine vocum prout etiam aliae vocales nifi notentur acuto accentu vix subauditur, vg Graiu, Umbláiu Oámeni buni etc.

Ea, Eo, Ia, Ie, Io, Iu, Oa, fi aliqva vocalis notetur accentu tunc cessat esse diphthongus, et protrahitur, vg Marturíe etc.

Ordo literarum in hoc Dictionario talis est

A, B, C, D, E, F, G, H, J, L, M, N, O, P, R, S, T, U, Z, J, V.

1 A. *Est prima litera.* (Est auxiliare verborum futuri temporis tertiae personae singularis numeri, ut a fáce, jacet.) Praeponitur verbis infinitivis, ut a umblà. Ambulare. Praeponitur numeris ordinariis, ut: A treilea, A patrulea, Tertius, quartus. etc. Est nota Genitivi Casus, ut a oamenilor, Hominum. A Domnului, Domini, A Doamnei, Dominae. Item praepositur (etiam) verbis loco vá et denotat verbum esse in futuro, vg a fáce (vel) loco vá fáce, Faciet.

(Abálda, Depositorium in telonio.)

Abat, túiu, tere, tut. Declino, Diverto (*diverto*) (ad aliquem, vel ab aliquo.) (El-hajtom) * Ki térek. El térek, bé térek. Ausweichén. Einfehren.

Abátatóriu,¹ e. Declinator, trix. (El-hajló. * Diverfor, oris.) Ki téró. (Meg Száló Vendég. Einer, der ausweichet; wo einfehret. ein Gast.)

Abatere. Declinatio, Declinatus, ús, Diversio ad aliquem, vel ab aliquo. El-térités. * El Térés. Meg Szálás. das Ausweichén, das Einfehren, das Einquartieren. '.

Abátút, a Declinatus, a, um Hajlott, El-téritett.

* (Abetzedá.)

Abia (Anevoe) Vix, Aegre, Dificulter [!]. Alig, Nehezen. * Kaum.

¹ Az eredetiben a második a vízszintes vonallal van aláhúzva, ami az *ã* hang jele (ld. a 6. mellékletet és II. fejj., Helyesírás, 28. l.)

2 Abros (Fátza de máffa) Mappale, mensale Abroß. * Tischuch. Tischdecke.

Abur. Vapor, Exhalatio, Habitus. Göz, Pára. * Dunst, Dampf, Brodem.

Abureala, Vaporatio, Exhalatio Gözölgés. * die Ausdünstung

Aburefc, ire, it Vaporo, Exhalo. Item Vapore adicio Gözölök, Gözöm megyen. Item Gözit ki-hozom. * Dünsten, Ausdünsten. Item Inhauchen.

Aburit, Vaporatus, a, um. * Gözölt. Gözölgött. Ausgedunsten.

Ac Acus, ús, f. Tó. * Zadel.

Acár (Ori, Macár, Bátor) Tametsi. Etiam si. Quamvis Noha, Bátor, Akár. * Obgleich. Obgleichon.

* Acäritza.

Acätäre. Adeo talis, Valde.

Acätz, are, at. (Spaenzur) Pendeo, Appendo, Adnecto, Fel-függeBtem. * Aufhängen.

Acätzäre Appensio, Adnexio (Hozzáadás, * Zugabe, Zusätz.) Fel-függeBtés. * das Aufhängen.

Acätzát, a. Appensus, Suspensus, Adnexus, a, um Fel-függeBtetett. * Aufgehängt.

3 Acéa Illa, Ea, Ez, Az; * Sie (sing. gen. Foem.)

Aceáshi. Eadem Ugyan az. * diejenige, dienehmliche.

Acei Illi, Ii * azok. Jene.

Aceiashi Idem * Ugyan azok. diejeningen, dienehmlichen [!].

Acel Ille, Is Az. * Er.

Acelá. Ille, Is, Az * der.

Aceláshu *Idem*, Ugyan az. * derjenige, dernemlische.
 Acéle *Illae, Eae*. * Azok. Jene (plur. gen. Foem.)
 Acéleshi *Eaedem*. * Ugyan azok. die-jenige.
 Acest, acesta *Hic, Iste, Ez, Imez*. * diejer.
 Aceasta *Haec, Ista, Ez, Imez*.
 Ací (Acóle) *Ibi, Illuc*, * Ott. Amott. Hier, dort.
 Acieshi *Ibidem*. Item *Illico, Subito*, Ugyan ott, Item Mindjáraft. Ot-tan. * Ebendasselbst. *item*. in einem Augenblick.
 Aciesc, ire, it *Facio aliquem alicubi manere, habitare* * Valakit valahol tartóztatom, (h)ellyhelytetem.
 Acieala *Receptaculum, seu mansio habitatio alicubi* * Tartózkodás.
 — Acum (Amu, Acum, Acusha) *Modo, Nunc, jam*, * Most, Mostan. Jgt.
 — Acóle. *Ibi, Illuc*. Ott, Amott. * dort.
 Acóleshi, *Ibidem*, Ugyan ott. * daselbst.
 Acólo.
 Acoperement. *Cooperimentum. Tectum, Tegumen, Protectio*, Bé-fedő, Fedél, oltalom. Takargatás. * Bedeckung.

4 Acoperire. *Protectio* Óltalom, Takargatás. * Bedeckung [!].
 Acoperishu. *Tectum*. Ház-héja, Takaradó, Akármifedél. * Dach, Deckel.
 Acoperit, a. *Coopertus, Tectus, Protectus, a, um*. Be-fedezet, Fedett, Titkolt, Oltalmazott. Takargatott. * Bedeckt.
 Acoperitóriu *Coopertor, Protector*. Oltalmazó, Takargató. * Bedecker. Beschützer.
 Acóperiu *Cooperio, Tego, Obduco, Protego*. Fedém [!], Takarom, Béfedezem, Takargatom, Oltalmazom.¹ * Decken, Bedecken, [!] Verwahren.
 Acóiu *Magna acus*, * Nagy Tő. Groß Nägel.

¹ A latin és magyar értelmezések fentebbi sorrendjére az egyes szavak fölé utólag írt számok utalnak. Eredetileg *Protego* megelőzte *Obduco*-t s *Oltalmazom* közvetlenül *Takarom* után állt.

Acreala (Acrime) *Acredo, Acor, Acerbitas, Acerbitudo, Aciditas*. Savanyuffág, Tsipőffég² (Fojtoffág, Szivgyőtrelem) * die Säure.
 Acrésc, acriiu, ire, it (Acesco), *Aceo, Acidum facio*. * Savany(usag)itom Säuern. sauer machen.
 * Me áresc. *acesco, acidus* /io. Savanyulok. sauer werden.
 Acrime (Acreala) *vide* Acreala
 Acrifhór, *Acidulus, subacidus, a, um* * Savanyutška. Ein wenig herb, säuerlich.
 Acru, a, *Acidus, Acerbus, Acetosus, a, um* * Savanyu. Sauer, herb.
 Acrútz. *vide* Acrifhor.
 Acúm (Acmu, Amu, Acusha) *Modo, Nunc, jam*. * Most, Mostan. Jgt.
 Acúmu(hi) } *Páulo post*. * Mindjáraft.
 Acufhi } Gleich.

5 Acúfha, *vide* Acum.

* Acushilea.

Acútz *Acicula*. * Tőtška, Kis Tő. Ein klein Nadel.

Ad

Ad, *vel* Ada, *Adduc, Adfer*. * Ad ide, Atza. Sieb' her.
 Adái, *Adduc eos* * Hozzd, vagy vezesd őket ide. Bringe, führe sie mit her.
 Adál, *Adduc illum*. * Hozd öttet ide. Bringe, führe ihn her.
 Adále, *Adduc Eas* * (subintelligitur accusativus plur. Foemininus.) Hozd ide őket. führe Sie her.
 Adáo, *Adduc Eam* * (subint. acc. sing. Foem.) Hozd ötet ide. Bring Sie her.
 Ado *Adduc, Adfer*, Item *Adduc illum*. * Hozz. Hozzá! *item* Hozzd ötöt (Áfzont) ide. Bringe. item: Bringe Sie her (die).
 Adámánéz, ire, it. *Allicio, Illicio, Allecto*. * Hozzám vonszom. Édesgetem. Unfoßen.

² A fentebbi sorrend ismét számozáson alapul. Eredetileg *Tsipőffég* volt az első értelmezés.

Adámánire, *Allectatio*. * Hozza Édesgetés. Unlozung, Unreizung.

Adámánit, a, *Allectus, Illectus, Allectatus, a, um*. * Édesgetet, Unge-loctet.

Adámánitóriu, e *Allector, qui blanditiis allicit, ad suas partes pertrahit aliquem*. * Édesgető. der anloctet, anreizet.

Adânc,¹a. *Profundus, a, um*. * Mély. Tief.

6 Adânc (*Adv*) *Profunde*. * Mélyen. Tief.

Adânc (*Subt*) *Profunditas, Abyllus* * Mélység. die Tiefe.

Adâncát, *Profundus, Profunde factus, a, um* * Mély. Tief.

Adâncéme *Profunditas, Abyllus*. * Mélység. die Tiefe.

Adáog, are, at. *vel* gere, os. *Augeo, Adaugeo, Addo, Adjicio, Adnecto* * Hozzá adok, szer(e)zek, nagyobbitom. Zúsegen. Zúgeben.

Adáogatóriu, e. *Additor, Auctor*.

* Hozzá ado, Meg szerző, Nagyobbito. Zúseker, Zúgeber.

Adáogátúra, *Auctio, Additio, Adnexio*. * Hozzá ad(d)ás Meg Szerzés. Zúgab, Zúsağ.

Adáogere *Idem*.

Adáos (*Subt*) *Idem*.

Adáos, a. *Auctus, Additus, Adnexus, a, um*. * Nagyobbitott. Vergroßert.

Adáp, are, at. *Adaquo*. * Itatom. Tränfen.

Adápáre *Adaqvatio* * Itatás. das Tränfen.

Adápát, a, *Adaqvatus, a, um* * Itattot. getränfet.

7 Adápoft. *Quasi ad post, seu (in loco) locus tutus a vento. Protectio*. * Szél ellen valo (oltalmazohelly) Menedék hely. Schutzort wieder dem Wind.

Adeca Adeoque, Scilicet, Nimirum, videlicet. Hoc est. Tudniillik. Bizonyára. * Náhmlíç.

Adeqva. *Idem*.

Adevër. *Verum, veritas*. Igazság. Valóság * die Wahrheit, Gewißeheit.

Adevër } (*Adverb*) *Vere, Profecto,*
Adevërát } *Sane, Certe, Bizony, Iga-*
zán. * Wahrhaftiglíç.

Adevërát, a *Verus, a, um*. Igaz. * Wahr, Wahrhaftig.

Adevër, are, at } *Verifico, Probo,*
Adeveréfc, ire, it } *Demonstro esse ve-*
Adeveréz, are, it } *rum* * Bizonyi-
tom. Bestätigen.
Beweisen.

Adevericiós, a *Probabilis, e, Quod potest esse verum* * Bizonyithato. Wahr-scheinlíç, das erweislíç íst.

Adeverire, *Probatio, quâ demonstratur esse verum* Bizonyítás. * Bestätigung. Beweisung.

8 Adeverít, a. *Verificatus, Probatus, a, um*. Probált, Bizonyos. * Bestätiget. Beweisen.

Adeverítóriu, e. *Verificus, a, um, Proba-tor, Qui demonstrat esse verum*, Bizonyito, Javallo * der etwas beweiset, bestätigtet.

Adineáori, *Paulo ante*. * Egy kevéssel ez előtt. Elébb. etwas Vorher, unlangst.

Adíns, *Studiose, data opera, studio, positive*. * *Serio*. Valoban, bizonyára, trefán kívül, szánt szándekal. Ern-stlíç, im Ernste.

Ado *Aduc* [!], *Adfer* Item *Adduc eam* * (Vide Ádao).

Adórm, ire, it. *Obdormio, Sopor, (Sopio)*. El-aluðom, Benderem [!]
* Ein(s)chlaffen. *item Sopio*. Alutom. ein(s)chlaffen.

Adórmíre *Obdormitio, Sopor*. * El alvás. El Szunnyadozás. Das Ein(s)chlaffen.

Adórmít, ea *Sopitus, Soporatus, Qui obdormivit* * A ki már el alutt. der eingeschlaffen íst.

¹ Az eredetiben hullámvonallal alá-húzva (vö. a 6. sz. melléklettel és II. fejj., Helyesírás, 29. l.).

Adormit, are, at. } *Dormitorio, Dor-*
 Adormitéz, are, at. } *mitto* [!] * Szuny-
 nyadozok. Schlaf-
 fen mollen, schlä-
 frig seyn.

Aduc, uffeiu, ucere, us. *Adduco, Adfero, Offero* Ide-hozom. * Herbringen, herzuführen.

9 Adúc-aminte, *Commemoro, Inmen-tem, in memoriam revoco, adduco, refero*. * Elzébe (n) jutatom,¹ * Elő-számlálom. * Előhozom. Erin- nern, erwähnen.

Aducătoriu, e, *Adductor, Lator* * Ide hozó. Lieferer, Herbringer.

Adúcere. *Oblatio, Adnectio*. * Ide hozás, die Herbringung.

Adúcere-aminte. *Recordatio, Memoria, Commemoratio*. * Elő hozás, Elzé- ben jutatas. die Erwähnung, Erin- nerung.

Adún, are, at. *Aduno, Coaduno, Con- grego*. Öbve-gyűjtöm. * Zusammen häufen, Versammeln.

Adunációs, a. *Congregabilis, e*. Item *Qui libenter congregat*. Egybe- gyűjthető. * Was versammelt worden kann.

Adunáre, *Congregatio, Aggregatio, Co- adunatio*. Egybe-gyűjtés, Gyüle- kezet. * Versammlung.

Adunát, a *Coadunatus, congregatus, a, um*. Öbve-gyűltt, * Öfzve-gyűj- tött. Versammelt.

Adunătoriu, e, *Congregator, Aggregator*. * Öfzve Gyűjtő. Sammler, der versammelt.

10 Adunátúra, *Congregatio, Congestio*. Egybe-gyűjtés Gyülekezet. * Sammlung. Versammlung.

* Adurmec.

* Adurmecare.

¹ Az eredetiben *Elő-számlálom* áll az első helyen. Az általunk adott sorrend az értelmezések felett olvasható számozáson alapul.

* Adurmecat.²

Adús, a, *Adductus, Adlatus, Advectus, a, um* * Elő hozott. Dorgebracht.

Ae

A-Éi. *Ejus, Illius* (in genere faeminino) EÖve [!]. * Jhr.

A(j)épt, are, at. *jacto, jacio* * <Fito> *Ostento* Fitogatni. Prahlen.

Aeptáre, *jactatio, * Ostentatio* Fitogatás. Prafereny.

Aeptát, a <*jactatus, a, um*> * Partici- pium praeteriti.

Aer (vezdüh) *Aër* * Aer. Éltető Ég. die Luft.

Aeſc, ire, it *Allio condio* * Foghagymá- val kenem, vagy Kézfitem. Mit Knoblauch bereiten.

Aeſt. *vide* Aeſt.

Aeſta, *vide* Aeſta.

Aeaſta *vide* Aeaſta.

Af

Afára *Foris, Foras, Extra*. Ott-künn. Kivül. Kinn, * draußen.

11 Afára-de *Praeter, Extra* <Künn. Kinn> * azon * Kivül. <Ki> * a nél- kül. Außer.³

Afára-deraend. *Extra ordinarius, a, um* Rend-kivül * Außerordentlich.

Aferim (*Interjectio*) *Ah*. * De hogy. Oh nein. Gott bewahre.

Afine. * *Vaccinia nigra*. Afonya. eine ſchwarze Heidelbeer.

Aflációs, a. *Reperibilis, e* * Lelhető. Található. Erf(ü)indig, ausf(ü)in- dig.

Afláre *Inventio*. Találás, Meg-találás. * Meg Lelés. <fund> Erf(ü)indung. das Finden.

² Az eredetiben mindezen szavak Adús után következnek, de Molnar kereszttel jelölte azt a helyet, ahová be kell őket iktatnunk.

³ A *Künn. Kinn* szavak fölé jegyzető be Molnar az *azon* határozói alakot, amelyet a Klein bejegyzéséből származó *kivül* egészít ki. Az értelmezés vége szintén Molnár tollából származik.

Aflát, a, *Repertus, Inventus, a, um*. Megtaláltatott. Találtatott. * <Lölt> erfunden.

Aflätörüu, e *Repertor, Inventor*. Találó. Leelő <Találóna> * Erfinder.

Aflu, are, at. *Invenio, Reperio*. Megtalálom. Meg-lelem. * finden, erfinden.

Afum, are, at. *Fumo*. Füstölgök. * Rauchen, Rauch machen.

Afumácións, a. *Fumabilis, e*. * Füstölgethető. Was geräuchert werden kann.

Afumáre, *Fumatio*. * Füstölgötés. Einräuchung.

Afumát, *Fumatus, a, um* Füstös, Füstig; * geräuchert.

Afumátörüu. *Fumator* * Füstölő, Füstölgető. der Rauch machet, oder von sich gebet.

Afund, a *Profundus, a, um*. Mély. * Tief.

12 Afünd (*Adverb*) *Profunde*. * Mélyen. Tief.

Afünd, are, at. *Mergo, Immergo*. * El Meritem. Eintauchen, Versenken.

Afundáre, *Merjio, Immerjio* * El merités. Eintauchung. Versenkung.

Afundát, a, *Merjus, Immerjus, a, um* * El meritett. Versenkt.

Afundätörüu, e, *Merjor, Immerjor* * El meritő. der etwas, oder einen versenket.

Afuriffánie, *Excommunicatio* * A Hivek közül ki tiltás. Kirchten Bann.

Afuriffése, ire, it, *Excomunico* * A Sz. Egyházból, Hivek közül ki tudni.

Einen aus der Kirche verbanuen.

Afuriffit, a, *Excommunicatus, a, um* * A Hivek közül ki tudott. aus der Kirche verbanuet, in Kirchtenbann setzen.

Ag

Ager, *Acer, Acris, Acre*. * Gyors, Fris, erős. Scharf, lebhaft, mutig.

Ageréfe, ire, it. *Acuo, Acrefacio* * Élesitem. Schärfen.

Agerime, *Acumen* * Gyorsoság. Éleség. die Schärfe. Lebhaftigkeit.

Agerit, a. *Acutus, Acrefactus, a, um* * Élesített. scharf gemacht.

Aghistina, *Castanea* * Gesztenye. Kastanien. Kästen.

13 Agoniffála. *Aquisitio, Lucrum Procuratio* * Nyereség. Gewinn.

Agoniffése (Capat, Dobaendese) *Aquiro, Lucror, Procuro* * Nyerek. Nyerekedem. Erwerben, gewinnen.

Agoniffire }
* Agoniffita } *vide* Agoniffála.

Agoniffitörüu, e. *Aquisitor, Procurator*. * Nyerekedő. Kereső. Erwerber.

<Agrifhu. *Omphax*. * *item* * *uva immatura*. Egres * *item* Érettlen Szőlő.>

* Agrifhu. *Omphax, Grossularia. Uva Spina item Uva immatura* Kőzmete Egres. *item* : Érettlen Szőlő. Stachelbeere. *item* : unreife Weintrauben.

Ai

Ai *Habes Item A, est nota Genitivi Casus. A est articulus definitus pluralis numeri generis masculini,*

ut Ai omulni bói, Hominis boves.

Item Ai, est auxiliare verborum praeteriti, ut Ai faciūt fecisti.

Ai fi foft umblát, Ambulaviffes. Ai foft umblat, Ambulaveras, Aidá. Dares.

etc.

Aíca } *Hic. Huc.* <* Itt, Itten, Hier, Aíca } *Illhier, da. v. a. (i)ci.*

*Aindeneá

Airea. *Allibi*. * Masutt. *Understwo.*

14 Aít, a, *Allio conditus, a, um*. * *Alliatus*. Foghagymás Daran Knoblauch ift.

Aitúra *Cibus allio conjectum*. * Foghagymás étel. Eine mit Knoblauch bereitete Speise.

* Aituri.

Aiu (Uftunóiu) *Allium* * Foghagyma. Knoblauch.

Al

A-l. *A, est nota Genitivi Casus. L, est articulus definitivus numeri singularis, generis masculini, ut Al*

Dómnului Cál. Domini equus.

Alác *Spelta* * Alakor. Dinfel, Weßen.
 Alálta-eri *Nudius tertius* * Tegnap
 elótt. Vorgestern.
 Alálta-sára, *Nudius tertius vesperi*.
 * Tegnap elótt estve. Vorgestern
 Abends.
 Alamæe *Pomum Citrinum*. * *Malum
 medicum, Citreum*. Tzitrom. Citron.
 Alárg. *Ad largum, Ad spacium, spaciose,
 spaciosum* < * Ki a Tágosba. Ins
 freye.)
 Aláshu. *Subtaculum, Sustentatorium*.
 * Állás.
 Alátur, are, *Confero duas res ad invicem,
 Ad latus pono unam penes alteram*.
 * Két dolgot öszve vetni, és
 hasonlítást ököztek tenni. Zwey
 Dingen unter einander stellen, und
 vergleichen.
 [15] Aláturát, a. *Collatus, Ad latus posi-
 tus, a, um*.
 Alátureka *Ad latus Penes, juxta* * e
 < *Regione* > által elemben.
 Aláturíshu. *Lateraliter*.
 Alánta (Cétere, Dipla, Vioara) *Fides,
 ium. Instrumentum musicum* * He-
 gedű. Geige Violine.
 Alántáshu, *Musicus, Fidicen* * Hege-
 dűs. Violinist.
 Alb, a *Albus, Candidus, a, um* * Fejér.
 Fehér, Weiß.
 Albeátza, *Albedo*. * Fejérség. die Weiße.
 Albenézt, a, *Albidus, Subalbus, Sub-
 candidus, a, um* * Fejéres. Weißlicht.
 Albesc, ire, it *Albo, Dealbo, Inalbo,
 Albesco* * Fejéritem. Weißem, weiß
 machen, übertünchen.
 Albie (Ceterna, Troaca, valau) *Alveus,
 * Trulla, Canalis, Trulleum*. Válo
 Válu. Eine Wasser Wanne. Wasser
 Trog.
 Albína. *Apis*. * Méh. eine Biene, Imme.
 Albinútza. *Apicula*. * Méhetske. ein
 Bienlein.
 Albire *Dealbatio, Inalbatio* * Fejérités.
 Weißmachung.
 Albit, a. *Albatus, Inalbatus, Dealbatus,
 a, um* * Fejéritett. Weißgemacht,
 weiß getüncht.

[16] Albitóriu, e *Albator, Dealbator,
 Inalbator*. * Fejéritő. <Wei> der
 mit weiß tünchet.
 Albitúra *vide* Albire.
 Albiu } *vide* Albenézt.
 Alburiu }
 <Albúshu, *Albumen* * Fejérség die
 Weiße.)
 Albusful oului, <*Vitellus, i, m.*> * *Albu-
 men ovorum*. Tyukmony Fejére.
 das Weiße in den Ethern.
 Albúzt, a *Subalbus, a, um* * Fejéres.
 Weißlicht.
 Alcátuefc, ire, it. *Compono, Coalescere
 facio, In unam massam redigo,
 Coalesco*. Alkotom. * Bauen, Zu-
 sammensetzen. Zusammenfügen.
 Alcátuire, *Compositio. Structura*. * Al-
 kotmány. Gebäu, Zusammen-
 fügung.
 Alcátuit, a, *Compositus, a, um*. * *Struc-
 tus, a, um*. Alkotott. gebauet, zu-
 gerichtet.
 Alcátuitóriu, e *Compositor, Opifex, icis*.
 * Alkotó. Künstler, Werkmeister.
 Alcázáshu (Tomneala) *Conventio, Pac-
 tum, Contractus*, * *Pactio*. Alkuvás.
 Alkovás. Bündniß. Vertrag. Bund.
 Vergleich.
 Alcázuefc (Tomnese) *Conversio, Paci-
 scor, Conduco, Contraho, Contractus
 in eo*. * Alkuzom. v. Alkufzom.
 Überein kommen, einen Vertrag
 machen.
 * Al(k)cázuire *Ipsé actus Conventionis*.
 Alkudozás. Accordierung, Verabre-
 dung.
 Alcázuit, a, *Contractus, conductus, a,
 um* * Meg alkudt. Abgeredt, Ver-
 glichen, ausgemacht.
 [17] Aldámáshu. *Symposium, seu potus,
 quidatur* [!] *occasione emptionis, aut
 venditionis alicujus rei*. * *Merci-
 potus* (In Hung.) Áldomás. der
 Trunk, den der Verkäufer einer
 Sache mit dem Käufer, oder auch
 anderen glücklich abgeredeteten Din-
 gen wegen trinken.

Aldáshu (Blagoflovenie) *Benedictio*.
* *Congratulatio. onis* f. Áldás.
Seegen. Glückwunſch.

Aldueſe, ire, it, *Benedico, Bene precor*.
* *aggratulor*. Aldom. [!]. Seegen,
Glückwünſchen.

Alduire, *Benedictio, Bona precatio*.
* *Congratulatio*. Áldás. Glückwunſch.

Alduit, a, *Benedictus, a, um*. * Áldott.
Geſegnet.

Aleg, aleſſeu, alégere, ales. *Eligo*,
Deligo. * Váloſztok. Válogatok.
Wählen, erwählen, auswählen.

Alegatóriu, e, *Elector, Delector*. * Vá-
loſzto. ein Erwähler.

Alegere, *Electio, Delectus, us, m*. * Vá-
loſztás. die Wahl, Erwählung,
Zuſerleſung.

Aleg, are, at (Cur) *Curro*. * Futok.
Laufen.

Alegáre. *Curſio, Curſitatio, Curſus, ús*,
m. * Futás. der Lauf, das Laufen.

Alegatóriu, e *Curſor*. * Futo. der läuft.
Laufer.

Alegatúra, *vide* Alegare.

Aleaſſa, *Electa, Delecta*, * Ki Váloſztott.
die auſermählte, auſerleſene.

Ales, a, *Electus, Delectus, a, um* * Ki
Váloſztott. der auſermählte, auſer-
leſene. item ſubſt.

[18] Aléshu (Paendíre) *Inſidiae, arum*.
* Les. Nachſtellung Hinterlieſt.

Aleſhueſe, ire, it (Pandefe) *Inſidior, aris*
atus, * *Inſidias tendo*. Leſelkedem.
Nachſtellen, lauern.

Aleſhuíre, *Inſidiatio* * Leſelkedés. Olál-
kodás. die Nachſtellung.

Aleſhuít, a, *Inſidiis circumventus, a*,
um * Lesbe vett. dem nachgeſtellt
worden iſt.

Aleſhuitor, e, *Inſidiator, trix* * Leſe-
kedő, Olálkodo. Nachſteller, der auf
einen lauert.

Alín, are, at *Lenio, Mitigo, Allevio*,
Tranquilo * *Sedo, Placo*. Tſendefi-
tem. Stillen, beruhigen.

Alináre (Lenitas) *Tranquilitas* * *atio* *.
Alleviatio, * *Sedatio*. Tſendefités.
Beruhigung.

Alínát, a, *Lenitus, Mitigatus, (a, um)*
Lenitus, (a, um) Delinitus, a, um.

Alinez (Domoleſe) *vide* Alin.

Almáriu, *Abacium, Armarium*. * Alma-
riom. Kaſten.

Almintrelea. *Aliter, Alias, Alio modo*.
* Másképen, Egyebbaránt. Unders.

A-lor, *Illorum, Illarum, Eorum, Earum*.
* azoké.

Alt, a *Alter, a, um, Alius, a, um*. * Más.
ein anderer.

Alta-dáta } *Alias, Alia vice*. * Máſkor,
Alta-óara } Egyébbkor, ein andert-
Alte-óri } máſh.

Altán (Peſte, Pandincolo) *Trans, Ultra*.
* Altal, Tul, Kereſztül. durch und
durch, durchaus.

Altáriu (oltáriu, jertvénic), *Altare* * Ol-
tár. der Altar.

[19] Alte, *Aliae, Alia, orum* * Mások.
Undere (Nom. pl. Foem.)

Altueſe, ire, it (Ultueſe) *Inſero arbori*
arbores. * Oltok Einpfroſen (!)

Altuit, a, *Inſitus, a, um* * *Satus*. Oltott.
Eingepflanzt, geſät.

Aluát, *Massa*. * Tézta. Teig.

A-lui *Illius, Ejus* in ge[ne]re maſculino
* Övé, azé.

Alún. *Corilus*. Magyoro-fa. * ein Haſel-
nußſtand.

Alúna, *Avelana* * Magyaro. eine Haſel-
nuße.

Alung, ar[e], at, (Dúduiu, Goneſe, In-
tereſe) *Abigo, Pello, Propello*,
Elongo, Prolongo * *Fugo*. Kergetem.
Szalasztom. Treiben, in flucht
ſetzen.

Alungáre, *Prolongatio, Propulſio*, * *Fu-*
gatio, Kergetés, ſzalasztatás. das
Treiben, die Verfolgung.

Alungát, a, *Prolongatus, Abactus, Pul-*
ſus, a, um * *Fugatus* El kergető-
dett. in flucht gejaget.

Alungatóriu, e, *Prolongator, Abator*,
Pulſor. * *Fugator*. Kergető, Sza-
laſztó. Verfolger, Abtreiber.

Alúnec, are, at. (Lubrico, Labor, aris,
lapſus) *vide* Lunec.

(Alunecáre, *Lubricatio, Lapſus, ús, m*.)

⟨Alunecát, a, *Lubr. Lapsus, a, um*⟩
Aluoat, *Maſſa*. * Tészta. Teig.

Am

20 Am, ai, are. *Habeo*. * Vagyon. ⟨I⟩
Haben.

Amágeſc, ire, it (Inſhel, Incéluiu) *Deci-
pio, Seduco, Falo, ⟨Supplanto⟩*.
* Tſalom. Betrügen, hintergehen.

Amágire, *Deceptio, Impoſtura, Falacia,
Suplantatio*. * *Seductio*. El Hitte-
tés, Tſalárdság, Tſalogatás, Betrug,
ſalfſchheit.

Amágit, a *Deceptus, Seductus, ⟨a, um⟩
Supplantatus, a, um* * Meg tsaltt,
tsalogatott, den betrogen, hinter-
gangen iſt.

Amágitóriu, e *Impoſtor, Deceptor, Seduc-
tor*. * Tſalárd, Tſaló. Betrüger.

A-maena. *Ad manum, In manu*. * Kéz-
ben lenni. Vor der Hand ſeyn.

Amándoao, *Ambaeduae*. * Mint ketten.
Beyde. (Plur. Foem.)

Amándói, *Ambo duo* * Mint ketten
Beyde (Maſcul).

Amánuntz, are, at (Amaruntz, Ingro-
zeſc) *Minor, Comminor* * Fenyeg-
gettem. Drohen, Bedrohen.

Amánuntzáre *Comminatio, Minae, a-
rum*. * Fenyegetés. Bedrohung.

Amánuntzéz, *vide* Amanuntz.

Amánuntzitóriu, e. *Comminator, Mina-
tor* * Fenyegető. der bedrohet.

Amár, a. *Amarus, a, um*. * Keferü. Bit-
ter.

Amár (*Adverb*) *Amare, Acerbe, Vae*
* Keferüen. Bitter.

21 ⟨Amáraecios, a *Amarificabilis, e*⟩
* Keferithető. Was erbittern, bit-
ter machen kann.

Amáraeciúne *Amaritudo, Amaricies*
* Keferúség. Bitterkeit.

Amárála. *Idem*.

Amáráſc, aere, raet. *Amarifico*. Item:
Afflictam, miſeram vitam duco
* Meg keferitem. *item*: Sanyargani
⟨gatok⟩, Nyomoruságban élek.
Erbittern, *item*: mit Ungüt, und
miſerabl leben, gequället werden.

Amáraet, a. *Amarificatus, a, um*. Item
Miser, Afflictus. * Meg keſerített.
item: Sanyargatott, Nyomorgatott.
Erbittert. geängſtigt, gequället.

Amáraetóriu, e *Amarificator*. Keſerítő.
a ki mást Nyomorgattya. der ei-
nen erbittert, quället.

Amárúnt, (*Adverb*) *Minute, Minuta-
tim*. * Apronként. Stückweis [!].

Ambe *Ambae* Mint kotten. Beede [!].

Amblu, are, at. *Ambulo*. * Járók. Spa-
zieren.

Amblare, *Ambulatio* * Járás. Gang,
Spatzjergang.

Amblatóriu, e, *Ambulator, trix*. Járó.
ein Spazierer.

* Amblet.

A-mea, *Mea* * Enyim. ⟨die⟩ Meine, die
Meinige.

A-meazazi, *Meridies, ei, m*. * Dél.
Mittag.

22 A-mei, *Mei*. * az Enyimek. Meine,
die Meinigen. (Nom. pl. Maſc.)

A-méle, *Meae, mea, rum* * az Enyimek,
Meine, die Meinigen (Nom. plur.
Foem.)

Amerintz, *vide*: Amanúntz.

Amerintzare, *vide*: Amanuntzáre

Améſtec, are, at (Méſtec) *Miſceo, Com-
miſceo*. * Elegyitem. Miſchen, men-
gen.

Ameſtecaciós, a. *Miſcibilis, Commiſ-
cibilis, e, e*. * Elegyithető. Was
gemiſchet werden kann.

Ameſtecáre, *Mixtio, Commixtio* * Ele-
gyítés. Vermiſchung.

Ameſtecát, a. *Mixtus, Commixtus, a,
um* * *Miſtus, Miſcellus*. Elegyitet-
tet. Zuſammen gemiſcht, Vermiſcht.

Ameſtecát (*Adverb*) *Mixtim, Com-
mixtim* * *Miſtim*. Elegyitve, Ele-
gyesleg. Vermiſcht.

Ameſtecatóriu, e. *Miſcens, Commiſcens*.
* Elegyítő. der zuſammen miſchet.

Ameſtecátúra, *Mixtura, Commixtio,
Confuſio*. * Elegyítés. Vermiſchung.

Ametzála, *Vertigo, ginis, f, Scotoma,
atis, n*. * Szédélgés, Szédülés, Fő-
fordulás. Kopf Schwindel.

Ametzesc, ire, it, *Vertiginem habeo.*
 * *Elingvor, aris* Szédülök, el Széd-
 delgek. Haupt Schwindel bekommen.

Ametzit, a. *Vertiginem passus, a, um*
 * El szédült.

Ameu, *Meus, * Enyim.* Mein, der
 Meinige.

23 Amintrilea, *Aliter, Alio modo*
 * Másképen. Egyebba-arant.¹ Un-
 ders.

Amiruiu² } ire, it (Dobandesc) *Obtineo,*
 Amiruésce } *Lucror, Convinco* vg: *Jure*
 } * Nyerek. Gewinnen. item:
 Amiruüre } *Lucrum* * Nyereség. der
 Amirusihág- } Gewinn.

Amistuesce, ire, it, *Consumo.* * Emész-
 tem. Verzehren.

Amistuire, *Consumptio* * *Concoctio.*
 Emésztés. Verzehrunq. Verdauung.

Amistuit, a. *Consumptus, a, um* *
 Emésztődött. Verzehrt.

Amistuitóriu, e *Consumptor.* * Emésztő.
 der verzehrt.

Amnáriu, *Calibs, bis. m.* * Atzel.
 (Stagel) Stahl.

Amu (Acum, Aemu, Acúfha) *modo,*
nunc, jam * Most. Most. Jetzt,
 jetzt, isto.

* Amortzesc.

Amurt } ire, it. *Amortiso. Stupidus,*
 Amurtzesc } *sine sensu suo.* * Torpesio.
 Zsibadok. erstarren.

Amurtzire, *(In)sensibilitas*, * *Narcosis,*
Stupefactio. Zsibbadás. die Erstar-
 tung.

Amut } ire, it. *Obmuteo, obmute/co,*
 Amutzesc } *muteo.* * Némulok, Ver-
 stummen, stumm werden.

Amutz, are, at *Canes excito, (Irrito,)*
Concito ad latrandum * Ufzítom.
 Anheßen, zum Bellen reizen.

¹ Az első a után a sor vége miatt
 választójelel áll, a következő sor elején
 Molnár tévedésből még egyszer kiírta
 az a betűt.

² Javítva *amiruiu* helyett (az ékezet
 ki van törölve).

<Amutzáre *Canum excitatio Excitatio,*
concitatio canum ad latrandum.>

An

24 <An? An?>

Án. *Annus* * Esztendő. das Jahr.

Anca, *Adhuc* * Még. Noch.

Ancafi, *Adhuc etiam, Tamen* * Mégis.
 Andrea

Anger, *Angelus* * Angyal. Engel.

Angerése, a, *Angelicus, a, um* * Angyali.
 Englisch.

Angeréshte, *Angelice* * Angyaliképen,
 Angyali módon Englisch.

Anguft (Straempt), are, at. *Angusto.*
 (* Szűk. Keskeny Eng) Szoron-
 gatom Nyomorgatom. Szűkitem.
 Enge machen.

Anguft, a, *Angustus, a, um* * Szoros,
 szűk, keskeny. Enge.

Anguftáre, *Angustia* * Szorosság. die
 Enge.

Anguftát, a *Angustatus, a, um* * Meg-
 szorult, geenget.

Anima, *Cor.* * Szív. das Herz.

Anin. *Appendo.* * item: *leniter tango*
 Gyengén ra(k)gafztom, akalzta-
 tom, <g> item gyengén tapasz-
 tolom. anhängen, anknüpfen: item:
 sanft berühren.

Anináre, *Appensio.*

Aninát, a. *Appensus, a, um.*

Anona (zahre) *Anona.*

Antaeiu, a, *Primus, a, um* * <Elsőben.
 első, erstens>, der Erste.

Antaeiu (*Adverb*) *Primo, Primum* * El-
 sősőzör. Elfőben. Erst. Erstens.

* *Anume per ipsa*

Anvatz, are, at, *Doceo, Di/co.* * Tanítok.
 Tanulok. Lehren, Lehren.

Anvatzát, a, *Doctus, a, um.* * Tanult.
 Gelehrt.

25 Anvatzatóriu, *Doctor, Docens,*
Di/cens. * Tanító, tanuló. Lehr-
 rer, Lehrling. Schüler.

Anvatzatúra, *Doctrina.* * Tanítás. Ta-
 nulás. Tudomány. Lehre. Unter-
 weisung. Gelehrsamkeit.

Quae vocabula incipiunt ab An plura vide in In, cum utriusque syllabae eadem sit pronuntiatio.

Ao

- Aoacea, *Hac* * Erre, emere. da Vorbey.
Aoptá *Octavus, a, um* * Nyóltzadik. der
d. d. Acht.
Aorea, *Aliquando, Interdum, * subin*
Némellykor. dann und wann.

Ap

- Apa, *Aqua* * Viz. das Wasser.
Apar, are, at, *Defendo, Propugno.*
* Oltalmazom. Vertheidigen, Be-
schützen.
Aparáre, *Defensio, Propugnatio.* * Oltal-
mozás. die Vertheidigung. Schutz.
Aparát, a; *Defensus, Propugnatus, a,*
um. * Oltalmazot. Vertheidiget,
beschüzet.
Aparatoriu, e, *Defensor, Propugnator,*
trix. * Oltalmazó. der Vertheidiger,
Beschützer.
Apas, are, at. *Premo.* * Nyomom,
drücken.
Apaffáre, *Pressio.* * Nyomás. das
Drücken.
Apaffát, a. *Pressus, a, um* * Nyoma-
tott. Gedrucket [!].

26 <Apaffatóriu, e *Pressor, Premens*
Apatos, a, *Aquosus, a, um* * Vizes, Ned-
ves. Wassericht, Naß.

<Ape *Aqvae.*>

- Apestec (Zabavesc) ire, it, *Prorogo,*
moror, moram traho, Expecto;
* Késsem, Késlem. Weisen, Ver-
weilen.
Aplec, are, at, *Applico, Item: <Irrumo>*,
Subrumo, as, * Hozza illetem.
item: Szoptatom. Zurückten, item:
Säugen.
Aplecáre, *Applicatio* * *item: Subrumatio.*
* Hozza illetes, *item: Szoptatás.*
Zurücktung, item: die Säugung.
Aplecát, a, *Applicatus, Irrumatus, Sub-*
rumatus, a, um * Hozza alkalmaz-
tattot. Szoptatott. zugerichtet, über-
einstimmig, gesäuget.

Apói, *Post, Postea, Deinde.* * Annak.
utánna, azután, Hernach, nachher,
nachdem.

Mái-apói, *modice tardius;* * Kés-
söben valamivel. Nachdem, etwas
später.

Apriat (Chiar, Luminat) *Clare, Ex-*
presse, Aperte. * Nyilván, világo-
san. hell, sehr gewiß.

Aprilie, *Aprilis mensis.* * Sz. György
hava. der April-Monat.

Aprind, ere, prins, *Accendo, Incendo,*
Succendo. * Fel Gyujtom. Anzün-
den.

Aprindere, *Incendium, ii, n.* * Fel
Gyujtás, Fel Gyuladás. die Anzün-
dung, Entzündung.

Aprins, a, *Accensus, Incensus, Succen-*
sus, a, um * Fel gyujtattot, Fel
gyuladott. Ungezunden, entzündet.

Aprinz, dere, prins, *vide* Aprind.

27 Aprinzetoriu, e, *Incenfor, Incendi-*
arius. * Gyujtogato. Ház égető.
der (An)anzündet. Nordbrenner.

Approape, *Prope.* * Közél. Naß.

Appropieát, a, *Apropinquatus, a, um*
* Közélitett. angenähert.

Appropiere *Apropinquatio, Accessus.*
* Közélités. Közélgetés. die Herbey-
nähung, das Hinzunähren.

Appropiu, ere, eat, *Apropinquo, as, are,*
Accedo, is, ere * Közéliték. Közél-
getek. Hinzunähren.

Apuc, are, at, *Occupo, Capio, Rapio,*
Arripio * Kapom, Ragadom, hoz-
za juttok Ergreifen.

Apucume, *(a)eu, meapuc. Agredior.*
item: paci/co * Hozza Fogok,
Fel valólom, *item: Fogadni. An-*
fangen, Angreifen, *item: Wettten.*

Apucare, *Occupatio, Rapina, Aggressio.*
* Kapás. Ragadás.

Apucát, a, *Occupatus, Captus, Raptus.*
* El ragadott. geraubet, geplündert.

Apucatoriu, e, *Occupator, Raptor* * Ra-
gadó. Rauber, Plünderer.

Apucatura, *Rapina* * Ragadás. das
Rauben, Plündern.

Apuc-inainte, *Praeoccupo, Praevenio.*
* Előre menyek. Vorkommen,
avangiren.

Apuiu, } (punere, pus) unere, us.
Apun, } *Occido, occidit, nempe Sol.*
* Le Megyek. Untergehen.

Apune Soarele (Sfintzeſhte Soarele)
Occidit Sol * A nap Le menyen,
alkanyadik. die Sonne geht unter-
geht [!].

28 *Apus, Occasus, Occidens.* * A nap
le mente. die Untergang der Sonne.

Ar

Ar, are, at, *Aro, as, are.* Szántok. Szán-
tom. * Ađern. Pflügen. *Item est*
auxiliare praeteriti imperfecti optati-
vi modi tertiae personae utriusque
numeri, ut: El ar dormi, Ille dor-
miſet. Ei ar dormi, Illi dormirent.

Ar adoaoara (Intorc, Druffaefc) *Aratro,*
as, are. * Másodszor ſzántok,
Forgatok. Zum zweiten mahle
adern, pflügen.

Araduefc, ire, it (Plec, Pornefc) *Pro-*
cedo, Iter aggredior, moveo me ad
iter, Inchoo iter, vel aliud * Indu-
lok, ultra indulok. Aufbrechen.

Aráma, *Aes, Cuprum.* * Réz. Értz.
Kupfer Erz.

Aramefc, ire, it *Aero, as, are.*

Aráp, *Aethiops, Maurus.* * Szeretsen.
ein Mohr, Etiopier.

Arapefc, a *Aethiopicus, a, um* * Szere-
tseni. moriſch.

Arar }
Arare óri } *Rarò* * Ritkán. Selten.

29 *Arát, Aratus, a, um* * Meg ſzántott,
geadert.

Arat, are, at, *Oftendo, Monſtro, De-*
monſtro, Indico * Mutatom. Zeigen,
beweiſen.

Aratáre, *Oftenſio, Demonstratio, Indi-*
catio. * Mutatás. Zeigung. Weifung.

Aratát, a, *Oftenus, Demonstratus, Indi-*
catus, a, um * Mutatottot. Bewie-
ſen.

Aratatóriu, e. *Oftenſor, Demonstrator,*
Index * Mutato, Mutogato. Zeiger,
Weiſer.

Aratúra, *Aratura, Aratio.* * Szántás.
das Pflügen.
* Aratzel.

Arbore (Copáciu) *Arbor.* * Fa, Élő Fa.
Baum.

Are, *Arcus.* * Kézij. Iv. Bogen.

Archiereu, *Pontifex, Episcopus, Praeful,*
Antistes. * Papi Fejedelem, Püſpök.
Oberprieſter, Biſchof.

Archimandrit, *Archimandrita, Abbas*
* Appátur. Abbt. Archimandrit.

Ard, ere, ars. *vide* Arz.

Ardeal. *Transylvania, Ultraſylvania*
* Erdély Ország. Siebenbürgen.

Ardelean, a, *Transylvanus, a* * Erdélyi
fi, Erdély Országí, ein Sieben-
bürger.

Ardelenéfc, a, *Transylvanicus, a, um,*
* Erdélyi. Siebenbürgiſch.

Ardere, *Ardor, uſtio, Aduſtio* * Égés.
das Brennen, die Brunnſt.

30 *Ardere de tot. Holocaustum*
* Egész áldozat, égészen égetendő
áldozat. ein Brandopfer.

Are, *Habet.* * Vagyon, er hat.

Areápa, *Ala* * Szárny. Flügel.

Arenda *Monopolium, Arrenda* * Arrenda.
Arrend, Verwaltung, Verpachtung.
Arendáſhu, *Arendator.* * Arrendás. Pach-
ter, Verwalter.

Argaffála * *Alutamen, inis.*

Argaffeſc, ire, it. * *Aluto.*

Argaffitóriu, *Alutarius.*

Argát, (Sluga, Birifhu) *Famulus, Mer-*
cenarius. * Szolga, Béres, Nap
számos. Hausſnedht, Tagelöhner.

Argila *Argilla.* * Ágyak. Thon, Leim.

Argint, *Argentum,* (< Úst,) Ezüst.
Silber.

Argint-viu, *Mercurius.* * *Argentum*
vivum, Hydrargyrum. Kénéſő.
Queckſilber.

Argintarfe, *Argentaria.* * Ezüst keſzü-
letek. Edények etc. Silbergeſchie-
ren.

Argentáriu, (*Aurifaber*.) * *Faber argentarius*. Ezüst mives. Silberschmiedt.
 (Argentaritza, *Uxor aurifabri*.)
 Argintzesc, ire, it. *Inargento, Argento obduco*. * Ezüstözöm. Meg ezüstözöm. Versilbern, mit Silber überziehen.
 Argintzire, *Inargentatio*. * Ezüstözés. die Versilberung.
 Argintzít, a, *Inargentatus, a, um* * Ezüstözött. Versilbert.
 Ariciu, *Ericius, Erinaceus*, * *Echinus, Herix*. Tövises Dízno Sül-Dízno. ein Igel.

31 Arie, *Area*. * Szérő. eine Tenne.
 Ariéte, (Berbéce) *Aries*. * *Vervex*. Kós. Berbéts. ein Widder. Schaßbock.
 Arin, *Alnus*, * Egerfa. Ellerbaum.
 Arina (Nassip, Pissop, *Tzaefa*) *Arena*. * Fövény. Homok. Porond. Sand.
 * Arinész.
 * Aripa.
 Armáre, *Armatio*. * Fegyverkezés, Fegyver Fogás. das Bewaffen, die Bewaffung.
 Armaffáriu. *Equus admiffarius*. * Ménlő. Hengst. Schellhengst.
 Armát, a *Armatus, a, um*. * Fel Fegyverkezett. Bewaffnet.
 Armatúra, (*Armatura*) vide *Armáre*.
 Armean, a, *Armenus, a*, * Örmény. Armenier.
 * Armesc.
 * Armez.

Arminden, *Arbor virens, quam Valachi die prima Mai ante domos solent infigere*.
 Armour (Coapfa) *Armus*. * Szügy, Váll. Schulter.
 Armurare, *Armus*, Item *Species morbi cornutorum pecorum in armo* * die Schulter am Vieh, der Schenkel.
 Arnaut. *Albanensis, Epirota*. * Albániai Volontér. Albanesische (Monte Negrini) der Freywillige.
 Arnáciu *Incolorata fila ex gossipio* * Türksch Baumwoll-Garn.

32 Ars, *Arfus, Adustus, Combustus, crematus, a, um* * Meg égetett, el égetett. gebrennet, verbrennet.
 Arsheu (Haerletz), *Ama, Rutrum, Bipalium*. * Ásólápát. Ásó. der Grab-scheut, Grab-schaukel.
 Arfúra, *Aduftio, Combustio*. * Meg égés. Versengung. Verbrennung.
 Artzáriu. *Acer*. Juhar-fa. * der Uhornbaum.
 Arunc (Svaerlesc, Tzip) *jacio, Projicio, Objicio, Abjicio* * Hanyitom, Hajtom. Werfen, schmeifen.
 Aruncáre, *Objectio, Abjectio* * El Hányás, Hanyítás. Hajtás. das Werfen, Wegwerfen.
 Aruncát, a, *Abjectus, Projectus, Objectus*. * El Hajtott. el Hanyitott. geworfen, weggeworfen.
 Aruncatóriu, *Abjector Projector, Objector*. * El Hányo, el Hajto. der weg wirft, wegschmeißt.
 Aruncatúra, *jactus, Item Veneficium*.
 Arz, dere, *ars. Ardeo, uro, Cremo, Combuo, Aduro*. * Égni, Égettni, Brennen, Verbrennen.
 Arzetóriu, *Ardens, Combustor, Ustor, Cremator* * Égő, Égető. Brenner.
 Arvúna (Tronf) *Arha* * Tronf pénz, Előre pénz.¹ * — das Handgeld, bey einem Kauf.²
 Arvunész } ire, it. *Inarho* * Előre
 Arvunéz } pénzt adok. das Pfand
 Arvunéz } Schilling, oder halt Pfenning geben.
 Arvunire, *Inarhatio*.
 Arvunit, a, *Inarhatus, a, um*.

As

33 A-sá, *Sua*, ingenere [!] faeminino, * Övé, az Övé. die Seinige.
 A-sára, *Praeterito vespere*, * Tegnap estve, gestern abends.
 A-sau, *Suus* * Övé, az Övé. Sein, der Seinige.

¹ A -re utólagos betoldás.

² A német értelmezés nem Molnar írása, hanem azé a kézé, amely a 36. l.-től kezdve jelentkezik.

Afauefc, ire, it, *Approprio*, * Tulajdanitom, sajátta téfzem. *Æueignen*.
 Afauire, * *Appropriatio*, * *Proprietas*.¹
 * Tulajdanitás. Tulajdonság. *Æueignung*, *Eigenſchaft*.
 <Aſchie, *Affula*, *Sarmentum*. * Forgáts, Spann.)
 Afcund, feiu, dere, afcuns. (Pitul) *Abſcondo*, *Occulto*. * El rejtem, El dugom, el Titkolom. Verbergen, Verſteden.
 Afcundere, *Abſconſio*, *Occultatio*. * El rejtés. El Dugás. die Verbergung, Verſtedung.
 Afcuns, a, *Abſconditus*, a, um. * El rejteſt, El Dugott. Verborgen, Verſtedt.
 Afcuns (*Adverb*) *Abſcondite*, *Occulte*, *Clam* * Alatomba; <g> heimlicher Weiſe.
 Afcunz, *vide* Afcund.
 Afcunzetóriu, e, *Abſconditor*, *Occultator*. * El rejtó El Dugo. der Verbirgt, Verſtedet.
 Afcut, utíiu, ire, it, *Acuo*, *Acreſacio*, *Acumino* * Éleſitem, Hegyeſitem; *Schärſen*, *Spígen*.
 [34] Afcutzire, *Acreſactio*, *Acuminatio*; * Meg Hegyeſítés, Eleſítés. die *Schürfung*, die *Spiegun*.
 Afcutzifhu, *Acumen*, *Acuitas*. * Éleſég. Hegyeſég. *Spíge*, *Schēide*.
 Afcutzit, a, *Acutus*, *Acer*, *Acuminatus*, *Acreſactus*, a, um * Meg hegyeſített, * Éleſített. geſchließen, geſchärft.
 Afcutzitóriu, e, *Acuminator*, *Acreſactor*. * Éleſítő. Hegyeſítő. *Schleifer*.
 Afcutzu, *vide* Afcut.
 Afeara, *vide* Afára.
 Afha, *Sic*, *Ita*, *Nae*, * Ugy, So <alſo.>
 Afhadár, *Ergo*, *Igitur*, *Sicergo* [!], *Itaque*, * Ugytehát. E szerént. *Alſo*.
 Afhie, *Affula*, *Putamen*, *Schidia*. * Forgáts. Spann.

¹ Csak a *Proprietas* szó Klein értelmezése, minden mást Molnar toldott be.

Afhez, zaiu, are, at. *Colloco*, *Statuo*, *Ordino*, *In ordinem redigo*. * Helyheztettem, El rendelem, *Seßen*, *Verlegen*.
 Afhezre, *Collocatio*, *Statutio*, *Ordinatio* Helyheztetés *Rendelés*.
 Afhezát, a, *Collocatus*, *Statutus*, *Ordinatus*, a, um. *In ordinem redactus*, a, um Helyheztetett, el rendeltetett.
 Afhezemant, *Stabilimentum*, * *Dispoſitio*, *Expeditio* Végzés <Maradás>. Végezés. *Entſchluf*. *Einrichtung*.

[35] Afhezetóriu, e *Collocator*, *Ordinator*, *Statutor*. Helyheztető, rendelő.
 Afhijderea (Affémenea) *Similiter*, *Pariter*, *Aeque* * *Hasanlóképen*. *Gleichfaß*.
 Afhtépt, are, at, *Excepto*, *operior*, *praetolor*. * *Várom*, *Várokozom*. *Warten*, *Erwarten*.
 Afhtéptáre, *Expectatio*. * *Várokozás*, *réa Várokozás*. die *Wartung*, die *Erwartung*.
 Afhtéptát, a, *Expectatus*, a, um. * *Várotott*. *Erwartet*.
 Afhtéptatóriu, e *Expectator*, *trix* * *Várokozó*. der *warter* [!], *erwartet*.
 Afhtern, núiu, ere, nut. *Sterno*. * *Meg Vetem*. *Teritem*. *Streuen*, *ausſtreuen*.
 Afhternatóriu, *Strator*, *Sternens*. *Teritő*. der <S>*streuet*.
 Afhternút, (*Subſtant*) *Stratum*. * *Ágy Lepel*, a mi alá van *teritve*. *Was untergeſtreuet* iſt.
 <Afhternut, a, *Stratus*, a, um> * *Afhternut* la vite. *Subſtramen*. *Allya* a *Marhának*. *Streu*, *das* man dem *Vieh* *unterſtreuet*.
 Afhu, *Eſt auxiliare praeteritorum modi optativi in prima persona numeri ſingularis*, ut *Afhu* fáce *Facerem*.

[36] Afin (Magáriu) *A/inus*. * *Szamár*. der *Eſel*.
 Afpida, *Aſpi<da>/idis*. * *Aspis* *Kígyo*, *eine* *Art* *kleiner*, *aber* *ſehr* *gieftiger* *Schlange*.

Alprelo, ire, it, *Asperum facio, Aspero, Exaspero*, rauhmachen, ungleich machen. Meg Keményitem.¹

Asprime } *Aperitas. Item Austeritas*
die Rauhgheit, die Härte.
Asprire } Keménység, Fojtosság
(Metaphorice) Embertelenfég.)

Aspru (*Adverb*) *Aspere, Dure*, Rauh, uneben, Keményen, darabosan.

Aspru, a, *Asper, a, um, Item Ausferus, a, um* auch uneben, nicht glatt. Kemény, darabos. (Metaphorice) Embertelen.

Affáman, *Adsimilo, Aeqvo, Adaeqvo, Comparo*. ähnlich machen, vergleichen. hozzá hasonlítom, egyenlővé teszem, öszve hasonlítom.

Affecur, are, at (*Fac pecineva* [!] se náiba frica, sáu indoeala) *Affecuro*, Versichern. Bátorfágossá teszem.

Affecurát, a, *Affecuratus, a, um* Versichert. (Bátorfágossá tett.) Bátorfágos, bátorfágossá tett.

Affecurátie, (*Affecuratio, Securitas*) die Sicherheit, Versicherung, Zusicherung. Bátorfág.

(*Affecuratóriu, e, Affecurator, trix*)

Affecuréz, are, at *vide Affecur.*

Affeamen, are, at, *vide Affaman.*

37 Affemanáre, *Similitudo*, die Ähnlichkeit. Gleichheit. Hasonlatosság. * Hasonlítás.

(*Affemanát, a, Affimilatus, Comparatus, a, um* ähnlich, gleich.)

(*Affemanatóriu, e Comparator, Affimilator.*)

Affemene, *Similiter, Pariter, Aeqve*, (gleich,) ähnlich, gleich. Hasonlo képen.

* Affemenez V. Affaman.

Affud, are, at. *Sudo* schwitzen. * Izadok. * Veritékezem. veritézem. [!]

¹ Innen a 49. l.-ig érdekes jelenségnek vagyunk tanúi: a német szöveg a magyar értelmezés elé kerül s egyik sem mutatja Molnar jellegzetes kezevonását, hanem egy harmadik kézre utal (vö. I. fej., 7. l.). Molnarnak e részben csak egy-két utólagos bejegyzését találjuk.

Affudát, a, *Sudatus, a, um* geschwitzt. * izatt, izadott. * Veritekes veritézet, veritékezett.

Affupra, *Adversus, Contra*, (gegen) wieder, gegen. Ellen, ellenben.

Affupreala, *Pressio, Oppressio, Coactio* * die Unterdrückung, * das Drücken, der Druck, die Bedrückung Kénfzerítés, eröltetes, le nyomás, meg nyomoritas.

Affuprefc, ire, it, *Premo, Opprimo, Aggravo*, (*Cogo*.) drücken, pressen, * unterdrücken, * (verfolgen,) ie. die Menschen. Kénfzeritem. Eröltetem. Meg nyomoritom.

Affuprire, *vide* Affupreala.

Affuprit, a, *Pressus, Oppressus, Aggravatus, Cocatus*, [!] a, um gedrückt, gepreßt. Kénfzerítettett, eröltetett, Meg Nyomoritott.

Affupritóriu, e *Pressor, Oppressor, Aggravator, Coactor* Kénfzerítő, Eröltető. * der Unterdrücker.

Affurzesc, ire, it, *Surdesco, Esurdo, obfurdesco* taub werden Meg süketülök.

* Affurzuiu, ire, toriu.

Afta (*Aceasta*) *Haec, Hoc, Ista, Istud* diese, dieses, dieser, dieses. Ez, (ezek.)

38 Aftalúfhu (Massáriu) *Arcularius*, der Tischler Afztalos. Láda tsinalo. Aftára *Futuro vespere* fünftigen Abend Ma estvékor.

Aftazi. *Hodie*. heute. Ma.

Astrúc, are, at (*Ingrop*) *Sepelio, Contumulo* begraben (häufen. hügelartig aufhäufen.) El temetem.

Astrucáre (*Ingropare, Ingropácune*)² *Sepultura, Contumulatio* das Begräbniß. Temetés.

Astrucát, a (*Ingropat*)³ *Sepultus, Contumulatus, a, um*, begraben. Temetett.

² A zárójelbe tett két szó cirill betűvel van beírva!

³ Cirill betűvel.

Aftúp, arc, at, *Stipo, Obturo*, Verstopfen, stopfen, Vollstopfen. Bé dugom.

Aftupát, a, *Obturatorus, Stipatus, a, um* gestopft, verstopft. Bé dugott.

Aftupúshu, *Obturamentum, Spissamentum Spicula* der Stöpsel. Dugo tsap.

At

A-tá *Tua* ingenere faeminino deine, * die Deinige. * tiéd.

A-Tai, *Tui* die deinigen. Tieid, <tiétek.>

A-tále, *Tuae* die deinigen. <Tietek> a tieid.

A-tau, *Tuus* dein a tiéd.

39 Atáre, *vide* Acatáre.

Ataern, arc, at Spänzur.¹ *Pendeo, Dependo, Propendo*, hangen, vorwärts sich neigen. Függek.

Ataernáre *Dependentia*.

Ataetea, *Tot, Tanta, Tanta, Tam multae, tam multa* so Viele. Annyi.

Ataetzá, *Tot, Tanti, Tammulti* so Vielle. Annyi.

A-tot.² *Totius, omnis, siquavis*. Solet autem semper *praeponi, nomini. vg.* Atot omul, *omnis hominis. Praepositum adjectivis significat superlativum ut* Atot puternic, *Omnipotens*, A tot bun, *Optimus*, etc. jedem, allen und jeden, ie. jeden Menschen, der wenn es vor den Adjectivis gesetzt wird, bedeutet es, sehr, z. b. allmächtig, allgütig. Mindené, * Mindenek fellett, p. o. leg hathatoflabb.

Ating, ere, tins, *Tango, Attingo*, berühren, <Tapasztalom.> illetem, érem.

Atingere, *Tactus, Attactus, ús*, m. das Berühren. Tapasztalás, illetés.

Atins, a, *Tactus, Attactus, a, um* berührt. Illetett, tapasztalt.

¹ Cirill betűvel.

² Molnar jegyzetben így javítja: A tot.

40 Atánci *Tunc* damals. Akkor. Atza, *Acia, Filum* Tzérna der Zwirn, Faden.

* Atza rafucita. *Filum duplicatum*. Serített Tzérna. gezwirnter Garn Faden.

Atzipefe, ire, it *obdormisco* <einſchlafen.> einſchlafen. El alumni kezdek.

Atzitz. *Excito, Concito* erregen, reizen, z. b. zum Aufstuh, zum Zohrn. Fel háborítom, indítom.

Atzitzát, a, *Excitatus, Concitatus, a, um* gereizt, Fel indítatott, fel habórittatott.

Au

Au, *Aut, five, seu, vel.* entweder, oder, Vagy, A vagy.

Au, *Habent* inhaben, Vagyon nekiek, vagynak nekik.

Au (*Interjection*) *O, Vae.* O weh. Jaj!

Aud, uziú, zire, zit, *Audio* hören. Hallokk, hallom.

Aur, *Aurum* das Gold. Arany.

Auráriu, *Aurarius*, ein Goldwäscher. Aranyaso, Arany mives.

Aurefe, ire, it *Inauro, Deauro* vergolden, Aranyazom.

Aurire, *Inauratio, Deauratio*, das Vergolden. Meg Aranyazás.

Aurit, *Inaratus, Deauratus, a, um* vergold, Meg aranyasztatott.

41 * Auftru.

Aúz, ire, it, *Audio* hören, zuhören. Hallokk, hallom. Hallomás.

Auzire, *Auditio, auditus, ús* das Gehör, das Gericht, Hallás Hallomás.

Auzít, a, *Auditus, a, um* gehört, zu gehört. Hallatott.

Auzitóriu, e Auditor ein Hörer. Hallgato.

Aúzu, *Auditus, ús* m. das Gehör. Hallás.

Az, (Aftazi) *Hodie* heute. Ma.

Azima, *Azimus, Panis saccinericus* [!], *non fermentatus* ungeſäuertes Brod, Pogátsa.

Aj

Ajún, are, at, *jejuno*, faſten. Bójtólók.
Ajún (ſubſt) *jejunium* das faſten. Bójt.
(Ajunát, a, *jejunus*, a, um.)

Ajunatóriu, e, *jejunator*, einer der da
faſtet. Bójtóló.

Ajúng, unſteiu, ngere, uns, *Attingo*,
Pertingo, *Pervenio* *Aſſeqvor*. er-
reichen, berühren, anlangen, ge-
langen, einholen, Hozza érek item
el érkezek.

42 <Ajuns (Subst) Aſſecutio.>

Ajuns, a, *Aſſecutus*, *Perventus*, *Con-*
ventus, a, um erreicht, érkezzet.

Ajut, are, at, *juvo*, *Adjuvo*, *Secundo*,
Adjuo, *Oppitulator*. helfen, unter-
ſtützen. Segítek. Segétem, ſegéllem.

<Ajutát, a, *Adjutus*, *Secundatus*, a, um>
Ajutatóriu, e, *Adjutor*, *Oppitulator*,
Secundator ein Helfer, der Beför-
derer, Beyſtand. Segitő, ſegéllő.

Ajutoréz, are, at, *vide* Ajut.

Ajutorintza	}	(juvamen) <i>Adjutorium</i> ,
		<i>Auxilium</i> , juvamen
Ajutóriu	}	die Hilfe, der Hilfs
		Mittel, der Beyſtand.
		Segitſég, ſegítés, ſe-
		géd, ſegedelem.

Av

Ava, *Abbas* ein Abt. Appat, Apát Ur.
Avém, *Habemus* wir haben. Vagyon
nékünk. <Vannak nékünk.>

Avaend, *Habendo*, *Habens*, *Habentes*
habend, Lévéen.

Avere (Avutíe) *Subſtantia*, *Opes* die
Habſeligkeit, der Reichthum, das
Vermögen. Joſzág, Gazdagſág.

Avetzi, *Habetis*, ihr habt. Vagyon
néktek. <Vannak.>

Avoaſtra	}	<i>Veſtra</i> , Euer, Tiéteké.
Avoaſta		

43 Avoftru } *Veſter* Euer. Tiéteké.

Avut, *Habitus*, die Beſchaffenheit. Ál-
lapot.

Avut, a, *Dives*, *Locuples*, *Oppulentus*!],
a, um reich, Vermöglich. Gazdag.

Avutzie	}	<i>vide</i> Avére.
Avutíe		

Litera: B

Ba

Bá, * *Nequaquam*, * *Non*, *minime* nicht.
Keines wegs. Nem.

Bá-aenca, *Immo*, *Immo vero*, ja, da
noch. Sőt inkább.

Bába, *Hecuba*, *Vetula*, *Anus*. In
Hungaria etiam matrem vocant
Bába; ein altes Weib, item die
Hebame, in einigen Gegenden von
Ungarn heißt (es) Bába, die Mutter.
Vén aſzſzony, Bába, item: Magyar
Orfágnak némelly helyſégein
Bába anyit téſzen, mint Édes
Anyá.

* Babathie. *Anus*, *vetula*. Agdada, ein
altes Mütterchen.

Báde *junior ſeniorum honoris cauſa ſic*
compelare ſolet, uti apud Italos
Abate, *apud Gallos Abé* ſo nennet
der jüngere Bruder den älteren
Bade. Báty(ám)a <Uram.>

44

Báe *Balinum*, *Fodina*, Item *Bal-*
neum, *Lavacrum* eine Münzgrube,
Goldgrube, item ein Badhaus. item
Bánya, item Feredő, Feredőház.
<Baefheſe, a, *Metallicus*, a, um Von
Metall.>

Baeáſhu, *Metallinus* <Von Metall> ein
Goldwaſcher. Bányáſz.

Baeát, *Natus*, *Filius*, *Proles*, *Soboles*,
ein Kind, Sohn Fiu.

Báera *Ligula* das Band. Kötöző
Izijatska. Szalag ſzij.

Baerdaeoáſſa, <Maſhcara, *Ludio*> * *Em-*
puſa. *Manduc(h)us*. eine Popanze.
ein Popelmann.

Baerfeála. *Fabula*, ein Märchen, ein
Erzählung. <die fabel.> Meſe,
Szofia beſzéd.

Baerfeſe, *Fabulor*, *aris*, *ari* zwaizen,
fabuliren, erzählen. Beſzellgetek,

ízot ízaporítok. Szofia befzédeket mondom[!].

Baerfire, *Fabulofitas. tis.* das fabelhafte Erzählen. Befzélés, Befzélgetés, Kóltótt dologra valo hajlandóság.

Baerfitoriu, e *Fabulator* einer der allerhand erzählt oder hervorbringt. Befzélő. Szó-ízaporító.

Baerlog, *Antrum, Caverna, Specus, Latibulum.* eine Höhle. item eine Grotte. Barlang.

Baerna, *Trabs* der Balken. <Borona.> Gerenda, vastag fa.

Baerfa Lignum in quo pendet talpa Aratri ab ante ubi vomis solet appendi.

45 Baet, Baston. *Baculus*, der Stof, der <das> Stab, Bot, Páltza.

Baeta, *Idem* <der>

Baetzihor, *Bacillus* ein Stäbchen. Páltzátška.

Bág, are, at. *Introduco, Immito Impono.* einstecken, hinein führen. Bé vizem, bé hozom, be dugom.

Bagáre, *Introductio. Immissio* das Hineinführen. Bé vivés, bé hozás, * be dugás.

Bagáre-de fáma *Observatio* die Wahrnehmung, Beobachtung, die Untersuchung. Észébe vétel.

Bagát, a, *Introductus, a, um* hinein geführt. Bé hozatott, bé hoztatott.

Bagát-infáma, *Observatus, a, um,* beobachtet, geachtet. Észbe vétetett. <Bagatoriu, e *Introductor*>.

Bagatóriu de fáma, *Observator, Observans.* der Beobachter. Észre vevő.

Bág-de fáma, } *Attendo, Observo.* Item:
Bág-fáma } *Forfitan ut Observo*
achtgeben, beobachten. Észre vevzem.

Bág-vina, *Culpo, Culpam in aliquem reicio* beschuldigen item die die Schuld auf jemanden schieben. Feddem, vétkefitem.

46 Báiu Belea, *Miseria, Calamitas, Aerumna*, das Elend, die Mühseligkeit. Nyavalya. Nyomorúság.

Bála, *Bellua, Bestia.* jedes Thier. Fenevad.

Bála, Scuiptit. *Saliva* der Speichel. Nyál. Pök.

Bal, a, *Albus; Albidus, a, um* weiß, weißlich. [!]. Fejér, mint egy fejereslo. <Balacarésc, ire, it, *Obfcena loqvor*>.

Balamút, a, *Inneptus, Stolidus, Stupidus, a, um* ungeschickt, ungereinet.

Bolond, Értetlen, Eszelős, Kába.

Baláor, *Draco* eine Drache. item eine Schlange. Sárkány.

Bálega, *Sordes, Stercus, Fimus* der Kűh- oder Pferde-Mist. Ganej.

Bálega-de porc, *Succerda* Schweinsoth. Diszno-ízar.

Bálmofhu.

Balos, a, *Salivofus, a, um* voll Speichel, daher tropisch schleimig, zähe, oder speichelartig. Nyálos.

Bálta *Stagnum, Lacuna* die Pfüge eines ausgetretenen flusses, <die Laede>, eine See. To, viz állás, Motfár. Potsalék.

47 Baltác, *Securis minoris speciei*, ein kleiner Haden. Fejzétška.

Báltz, *Laqueus*, eine Schlinge. Tór.

Baltzát, a, *Ravus, a, um,* Item, *quidntem habet extra ordinem aliorum.* dunkelfärbig. Szőke, vagy Barna színü, fetét-färga színü.

Bán *Banus.*

Bán, *Pecunia, Numus, Denarius*, eine Münze, ein Pfening. Pénz.

Banát, *Paenitudo*, Item *Qverela, Imputatio*, die Reue, die Vereuung. Meg bánás. Item Panasz, Panaszokodás.

Banát, *Banatus, Provincia, Temesienfis in Hungaria*, Banat, eine Provinz in Ungarn. Banátus Temesvári tartomány Magyar Országban.

<Bánitza, *Mensurae species*, ein Behältnis, ein Gefäß zum Messen>.

Banuesc, (Emi páre reu) *Doleo, Paenitet*, es reuet mich, es ist mir leid. Bánom.

Banútz, *Denariolus, Numulus*, ein kleiner Pfening. Kis-pénz.

- Bantueála, *Infeſtatio, Moleſtia*. die (Anfeindung) Anfeindung. Beunruhigung, Anfechtung.
- Bantueſc, ire, it, *Infeſto, Turbo, Moleſto*. anfeinden, beunruhigen, anfechten.
- 48** Bantuire, *Infeſtatio, Moleſtatio* vide Bantueala.
- Bantuít, a, *Infeſtatus, a, um* angefochtet, angefeindet.
- Bantuítóriu, *Infeſtator* Anfeinder, beunruhiger.
- Barabóiu *Myrhis, idis*, f. Weiſcher Körbel. Baraboly.
- Bárba, *Barba* der Bart. Szakáll.
- Bárba-Caprii, *Aruncus*, der Bart der Siegc. Ketskebak Szakálla.
- Barbát; *Vir, Mas. Maſculus*. der Mann, Férfji, férjfiu.
- Barbát, a, (*Adjectiv*) *Strenuus, Fortis, Induſtrius, Sedulus, a, um* emſig, fleißig, betriebſam. Szorgalmatos.
- Barbatéſc, a, *Virilis, le, Maſculinus, a, um* männlich. Férfjias, férjfiui.
- Barbatéſhte, *Viriliter, Maſcule, Itrenue, Fortiter* hurtig i. e. in Geſchäften, muthig. Férfjfiui modra, eróſen, * bátran, Friſſen. Tapfer männlich.
- Barbatie, *Virilitas, Fortitudo*, die Männlichkeit. die Férfjfiufág, Eróſſſég.
- Barbie, Kime¹ *Mentum* das (Kime) Kinn Áll.
- 49** Bárca, *Lembus*. * Sallyka, Tsonok, Halláb hajo. der Kahn, das Booth, Schieſlein.
- Bárda, *Aſcia*. * Bárd, Simito Bárd. die Zgt, Zimмерagt.
- Bardáſhu, *Faber lignarius*, az (Aſ) Áts. der Zimмерmann.
- Bárna, *Fuscus, Nigriculus*. * Barna. braun, dunkel, ſchwarz.
- Barnáciu, Idem.
- Báſthe, *Vallum, Propugnaculum*. * Báſtya, die Veſtung, (!) Schanzc, das Bollwerk.
- Báſton, *Baculus*. * Páltza. der Stab Stoß. Knüttel. Prügel.
- ¹ E román szó is a harmadik kéz beírása; vö. Chima, vide Barbie 106.
- Bát, ere, tut, *Verbero, Percutio, Batuo, Vaſto*. * Meg verem. Schlagen, (hauen) prügeln, geißeln.
- Batáe, *Verberatio, Percuſſio, Vaſtatio* * Verés. das Schlagen. (Hauen.) Prügeln die Geißelung.
- Bátár (Macár, Acár) *Quamvis, Quamquam* * Bátor, ámbátor, jollehet. obſchon, obgleich.
- Batatóriu, e, *Percuſſor, Verberator*, * Veró. der Schläger.
- Bataufhu, *Promptus ad verbera*. * *Verbero, omis, Plahofus, i.* der gerne ſchlägt.
- * Bátca. *Mancipula*. Egérfogo. der Mausfall.
- Báte boáre *Aſpirat aurá*. * Szelózik.
- 50** Bate-vaent, *Flat, ſpirat ventus* * Fu a Szél. der Wind blaſet.
- Batraen, *Senex, Vetus, Veteranus* * Öreg Vén. alt.
- Batraeneſc, ire, it, *Senesco, Vetera/co*. * Meg vénhedem, meg vénhöBem. alt werden.
- Batraeneſc, a, *Senilis, le*. Véní. was beyrn Alten und Greißen zu ſeyn pflegt.
- Batraeneſhte, *Seniliter* * vén modra nach der alten Manier, Gebrauch.
- Batraenétze, *Senectus, Senecta, Senium* * Vénség. das hohe Alter.
- Batraenióſ, a, *Senescens*. * Vénülő, vénhedni kezdó. der alt zu werden anfängt.
- Bát(tſ)ciu, *Ovium paſtor*. Item vox eſt aequivalens voci Både quam vide * Juhász, item: Batſi. der Schäfer. Schaf Hirt. item: älterer Bruder.
- Batúca, *Ventriculus, Stomachus volatilium*. * Zuz. die Leber der fliegenden Thieren.
- Batút, a, *Verberatus, Percuſſus, Vaſtatus, a, um* * meg veretett. geſchlagen, geprügelt.
- Batz, *Baculus*. * Páltza. Bot. der Stoß. Stab.
- Batzifhor, *Bacillus*. * Kis Páltza, Kis Bot. das Stößlein.

51 Bát-joc, *Vexo, Irrideo, Vitupero*
* Csuffolom, Gyötröm, Faggatom.
Spotten, mißhandeln, Verlaſchen.
Bát-jocora, *Vexa, Irrisio, Opprobrium,*
Vituperium * Csuffolás. Gyötrés.
Faggatás. (das Spotten, die Miß-
handlung.) die Auspottung. Ver-
laſchung.

Bátjocorefc, ire, it. *vide* Bát-joc.
Bátjocorit, a, *Vexatus, Irrisus, a, um*
* Csuffolt, Gyötrött, Fagatott[!].
ausgepottet, Verlaſchet.

Bátjocoritoriu, *Irrisor, Vexator.* * Csu-
fölo. der Spötter, Verlaſcher.

Bazn. *Fabula.* * Költött Belzéd. Ki
gondolt ſzofia befzéd. die ſabel,
Mährre. Mährlein, Märchen.

Bájocora } *vide* Bátjocora
Bájocorefc } Bátjocorefc.

Be

Beá. *Bibe,* * Igyál; trinfe.

<Berca> Bearca, *Lapis est non magnus,*
rotundus, et durus nimis et albus.

Beát, a, *Ebrius, Temulentus, Potus, a,*
um * Itos, Réſzeg. trunfen, be-
trunfen.

Beáta, *Colare induſii faemine(ae)i.*

Beau, are, ut. *Bibo, Poto.* * Ifzom.
trinfen.

Becifnic, a * (amaraet) * *Stolidus, miſer,*
Inneptus, Naucus, a, um * Élhetet-
len, balgatag. ungeſchickt.

Becifnicelhte, *Innepte, Stolide, male.*
* élhetetlenül. ungeſchickterweiße.

52 Becifnicie, *Stoliditas, Inneptia.*
* Élhetetlenég. die Ungeräumt-
heit.

* Behaeſc, ire. *Ballo, as, are.* Bégetni
mint a juh. blöden.

* Belea.

Beléfc, ire, it *Excorio, Lanio, as, are,*
* *Glubo, as, are* Nyuzom. hámoſz-
tom. ſchinden, die Haut abſchälen.

Beletueála, *Subductura* * *Vestis.* Bérlés.
das Unterfutter.

Beletueſc, ire, it, *Subduco, as* * Meg
bérlém. das Kleid futtern.

Beletuit, a, *Subductus, a, um* * Meg
bérlétt. geſüttert.

Belit, a, *Excoriatus, Laniatus, a, um*
* Meg Nyuzott, meg hámoſztott,
geſchindet, abgeſchället.

Belitúra, *Excoriatio, Laniatus, us. m.*
* Nyuzás. hámoſztás. das Schinden,
das Abſchällen.

<Bem, *Bibimus.*>

Beltſug — *Lupatum, i. n.*

Berarie *Cereviſiaria (taberna)* * *Offi-*
cina, Brazatoria. Ser főöz ház. das
Bier-Brau-Haus.

Beraritzá, *Quae (facit) coquit, vel*
vendit Cereviſiam, * Serfőözóné,
vagy Ser áro<lo>fné. die Bier-
bräuerin, oder Bier-Schenkerin.

Beráriu. *Qui (facit) coquit, vel vendit*
cereviſiam. * *Zytheſa.* Serfőöző,
Ser áro<lo>ſ. der Bierbräuer, Bier-
Schänker[!]

Berbéce (Ariete) *Vervex, Aries.* * Kos,
Bérbétf. der Widder.

Berbíntza (Butlanáſhu, Boſhea, Ghia-
ba) *Doliolum* * Bérbentze, Altolo-
gatka. ein kleines <V>faß.

* Bere (Bare).

Bére (Olovína) *C revifia* * Ser. das
Bier.

Berletueála *vide* Beletueala.

Berletueſc, *vide* Beletueſc.

53 Berlíſhu, *vide* Beletueala.

Bertelie, *Fascia.* * Póla. die Windel.

Befheſc, ire, ir, *Pedo, Bombizo.* * Fin-
go<k>m. den Bauch-Wind ſtreichen
laſſen, ſurzen, farzen.

Befhica, *Vefica* * Hojag. die Harn-
Blafe, Blatter.

Befhína *Bombus.* * <Fing.> *Crepitus*
ventris Fing. der Bauch-Wind.

Befhinos, *Bombifator.* * Fingos. der den
Bauch-Wind ſtreichen läßt.

Báſma? (Naframa, Chiſchineu, Mah-
rama, Tulpán) * Keſzkenyő, Tüchel.

Befſáda (Vórba) *Verbum, Sermo, Lo-*
qvela. * Befzéd, Szó. die Rede.

Befſadueſc, ire, it, *vide* vorbeſc.

Befſerica, *Templum, Eccleſia.* * Szent-
égyház, Templom. die Kirche.

Bessericefe, a, *Ecclesiasticus, a, um*
* Szentégházi. Templomi. Tem-
plomhoz tartozó. die Kirche ange-
hend. der Kirche zugehörig.

Bessericefhte, *(Ecclesiastice)*. * ad-
verbium.

Bessericos, *Frequentans crebro Templum*
Templomban járó, Templomat[!]
Szerető. der die Kirche fleißig
besuchet.

Bestie, *Bestia, Belua*. * Vad álat[!]. das
milde Thier.

54 Beteág, a, *Aegrotus, Infirmus,*
Male valens Beteg. krank.

Betegíre, *Aegrotatio*. Item *Aegrotatio*
puerperii * Betegség. item Gyermek
(ágyba esés) ágyalág. die Krank-
heit. item: die Kindbette.

Betegít, a, *Infirmitas, a, um. Quando*
dicitur; láu betegít, significat; in
*morbum incidit, * meg betegedet,*
ist in eine Krankheit verfallen. *¹
Quando vero dicitur: au betegít,
significat: in morbum puerperii
*incidit. * Gyermek ágyban (fe-*
küdni fe) esett. (ist in die Kind-
bette) ist niedergekommen.

Betegós, a, *Valetudinarius, Morbidus,*
a, um * Beteges. Kränflich.

Beteshúg (Boala) *Morbus, Infirmitas,*
Aegritudo. * Betegség. Krankheit.

Betie } *Ebrietas, Crapula, Temulentia*
Betzie } * Részegség. Krankheit.

Betiu }
[Betio]² } *Ebriofus, a, um.* * Rész-
Betziu } a, ges. Boriszák. Viel
Betziv } Sauffer. Trunfenbold.

Beút, *Potus* * Részeg. Betrunkten.

55 Beút, a, *Potatus, Epotus, a, um* Ki
ivott. ausgetrunken.

Beutóriu, *Potator, trix, Bibax, Bibulus,*
*a, * Ivo.* der Trinker. der Sauffer.

¹ A *—* közti két rész Molnar be-
jegyzése.

² Molnar *Betiu* véghangzója fölé írta
az *o* szóttagot, amely *beti[n]os*, vagyis
betivos alakra utal.

Beutúra, *Potus, Potatio, Compotatio,*
* Ital, der Trunf.

* Beutza, Bekaso.

Bezer.

Bi

Biblie, *Biblia*. * *Biblia*. Sz. Irás. die
h. Schrift.

Bíbol *Bubalus*. * Bial, der Büffel.

Bíboláriu, *Bubalarius*. * Bialos. der
Büffeltreiber.

Bíbolitza *Bubala*. * Bial Tehény. die
Büffel Kuh.

Bíca (Táur) *Taurus* * Bika. der Stier.
* Bicaoa. *Pedica*. * Nyüg, Béko,
Beklyo. fußeisen fessel.

* Bicasheu (Beutza).

Bíciu, *Flagellum, Mastix, tygis, f.*
* Ostor. die Geißel. Peitsche.

Bíciuluéfe, ire, it. *Aestimo*. * Betfülm.
Schätzen.

Bíciuluíre, *Aestimatio*. * Betfü. die
Schätzung.

Bíciuluít, a, *Aestimatus, a, um* * Betfü-
letett. geschätzt.

Bíciulitoriu, *Aestimator, oris*. * Be-
tfüöl. der Schätzer.

56 Bieáta, *Misera*. * Szegény. Nyomoru.
miserable, elende, bedauerns-
würdige.

Biet, *Miser*. * Szegény. Nyomoru.
miserabler, elender, bedauernswür-
diger.

Bine, *Bene*. jól. gut.

Bíneatzi. *Salve, Salvete, Bonum precor.*
* Minden jot, seyð oder sey ge-
grüßet.

Bine Cuvaent }
Bine Cuvaentéz } *áre, at Benedico.*
* Áldom, meg-
áldom. Segnen.

BineCuvaentáre, *Benedictio*. * Áldás.
Seegen.

BineCuvaentát, a, *Benedictus, a, um*
* áldott, gesegnet.

BineCuvaentatóriu, *Benedicens*. * Ál-
dozó. der segnet.

BineVoésc, ire, it, *Placet, Complacet*
mihí, Bene volo, vis, vele[!], Libenter
habeo. * Meg tetzik, item javát

akarom. sich wohlgefallen seyn lassen
item wohlwollen
Binifhór, *Bene, Belle*. jofkán. passabl
gut, ziemlich gut.

Bir, *Tributum, Vectigal, Taza*. Bér.
Zins.

Biraitza, *Uxor judicis*. Bironé. die
Richterin.

Birau, *judex*. Biro. der Richter.

57 Birifhitza, *Mercenarii* (*Uxor*)
* *Servi boarii Uxor*. Béresné. ein
Ochsenknechtswieb.

Birifhu, *Mercenarius, Famulus*, * *boar-
rius*. Béres. der Ochsen Knecht
Mietling.

Birfhág (Gloába), *Mulcta*. * Birság.
Büntetes. eine aufgelegte Strafe,
Geld Straff.

Birufec, ire, it, *Vinco, Supero, Prae-
valeo*. Item *Possideo, Dominor*.
Biom, Gyözöm. besiegen, über-
treffen, überwinden.

Biruántza, *Victoria*. Item: *Dominium,
quod quis possidet, praecipue dicitur
de provinciis Principibus subjectis*
* Gyözedelem. der Sieg. die Über-
windung. item.

Biruít, a, *Victus, a, um* * meg birt, meg
gyözött. überwunden.

Biruitóriu, *Victor*. * Gyözö. der Sieger.

* Bifhehie, Bifkia, der Schusterknecht.

Bifatuefe, ire, it, *Adsecuro, certum
reddo*. * Biztatom. Verichern.

* Bitáng.

Bitfu, (*Flagellum, Flagrum, Mastyx*)
* Vide Biciu.

Bitfuluefe, ire, it. (*Aestimo*). * Vide
Biciuluefe.

Bitfuluire, (*Aestimatio*). * Vide Biciu-
luire.

58 Bitfuluit, a, (*Aestimatus*). * Vide
Biciuluit.

Bitfuluitoriu, (*Aestimatio*). * Vide Biciu-
lutoriu.

* Bitufha.
Biufhág (Priffoffintza), *Abundantia*.
* Bövfég. der Ueberfluß.

Blága (Avutie, Bogatie), *Opes, Divitiae*.
* Nagy Kintf, Gazdagság. der
Reichtum.

Blágoflovenie, (*Benedictio*). * Áldás.
der Seegen.

Blágoflovec, ire, it, *Benedico*. * áldom,
segnen.

Blágoflovít, a, *Benedictus, a, um* * ál-
dott. gesegnet.

Blána, *Affer*. Item *Pellicea subductura
vestium, Quandoque pro ipsa veste
pelle subducta sumitur*. * Dészka.
Brett. item berlő bör. ein Futter-
leder.

Bland, a, *Blandus, mitis, mansuetus, a,
um* * Szelid, Nyajos, zahm, ge-
liend, sanftmüthig.

Blande, *Pustulae, quae prae aestu in
superficie pellis humanae prodire
solent*. * papula, vomica, ae f. Faka-
dék. ein Hitzblätterlein.

Blandétze, *Blanditiae, Mansuetudo*.
* Szelidfég. Nyajoság. Sanftmü-
thigkeit, Gelindheit.

Bláne, *Plancae, arum, f*. * Dészkák.
Széles, Lapos gerendák.

Blanece, *Afferibus, vel pelle subduco,
obduco*.

59 Blanít, a *Plancis, vel pellibus
subductus, obductus, a, um*.

Blástem, are, at, *Maledico, Blasphemo*.
* Átkozom. lästern, fluchen.

Blástém (*Subst.*) *Maledictio, Blas-
femia* [!]. * Átok, Átkozás, atkozo-
dás. die Lästerung, der Fluch. die
Verwünschung.

Blástemát, a, *Maledictus, Blasphema-
tus, a, um* * *Execratus, a, um* Átko-
zott. Verflucht.

Blástematóriu, e, *Maledicens, Blas-
phemator*. * *Maledicus, i*. Átko-
zodo. der fluchet, lästert.

Blázna, *Hiulcus, a, um* (*Res inepta*.)
Blaznéce, *Deturpo, Hiulco, as, are*.

* Otfmányitom. Rontom.
Blaznít, a, *Hiulcus, factus, a, um*.
Blaznít (*Adverb*) *Hiulce*.

Blaju, *Balaffalva*. *Oppidum est in Transylvania, in quo est Residentia Fogarajensis Episcopi Valachici, Seminarium Clericorum, et Scolae, Nobile item Monasterium, in quo et ego sum Hieromonachus Samuel Klein de Szád, qui hoc Dictionarium conscripsi. Ad hoc oppidum tamquam ad caput Bonorum pertinent vicini septem pagi integri in Comitatu Albeni existentes, et in comitatu Kükülo [!] vicinorum pagorum partes majores, quos Illustrissimus ac Reverendissimus Patruus, et Avunculus meus Joannes Innocentius L. Baro de Szád S. C[ae]sare[ae]-Regiae, et Apostolicae Majestatis Consiliarius, et per Transylvaniam partesque Eidem adnexas Graeci Ritus Valachorum Episcopus Fogarajensis a Sua Majestate Cae[ar]e[ae] Regia Carolo VI anno 1736 per modum perpetuae fundationis Donationaliter pro Episcopatu, Monasterio, et Seminario impetravit.*

* Balásfalva Alsó F. V[árme]gyében fekvő Mező Város az Egyesült Görögök(nek) Püspökének Lakohelye, amottan vagyon Papságra Nevelő Seminarium Cathedralis Temploma, egy Királyi Gymnasium, és Sz. Baziliust követő szerzetnek nagy hirű Klasztroma. Ezen M[ező] vároft az hozza tartozando hét egész falukat Nehaji Száadi L. B. Klein Fogaraji Püspök ajándékül [!] nyerte maga és követőinek számára hatodik Károly Eő Cs. F[el]s[é]gétől 1736. Esztendőben.

* Blasendorf ein Marft fleck in Karlsburger Gespanschaft, alwo der Sieß des griechisch katholischen Bischofes, das Seminarium der geistlichen Jöglingen [!], ein k. k. Gymnasium, die Cathedral Kirche der hh. Dreyfaltigkeit, und das berühmte Kloster der V. V. Basiliten ist; dieses Marft fleck sammt sieben

benachbarten Dörfern ist dem (ehmaligen) Freyhern [!] Johan Innocent Klein (V) Szád ehmaligen dajigen Bischofe, und (f) dessen Nachfolgern von St. Kayserlichen Majestät Karl dem Sechsten in 1736ten Jahre zum Geschenke gegeben worden.

61 Bleafe,¹ *Anima brutorum*. * Oktalan álatok Lelke. die Seele der unvernünftigen Thieren.

Blem, *Pergamus, Eamus, dicitur, quando unum alloqvor, si plures alloqvar, dicitur: Blemati* * jerünk, menyünk (mikor tsak egyet szólitunk, Gehen wier, (wenn einer gerufet würd).

Blemáti. *Eamus, Pergamus*. * Jerünk, Menyek (Többet szólitván). Gehen wi(e)r (nähmlich mehrere rufend).

Blíd, *Patena, Catinus, Paropsis*. * Tál. die Schüssel.

Blidáriu, *Conservatorium Patenarum*. * Tálos, Táltarto. wo man die Schüsseln, und andere Geschieren aufbehaltet.

Blidihél } *Patellula Patena, Catillus,*
Bliduhél } *Scutella*. * Tálatska.
Blidútz } eine kleine Schüssel.

Bo

Boághe, *Meta, Cumulus saeni*. * Boglya, Buglya. der Heu-Haufen, Heuschober.

Boághie (Buha) *Bubo*. * *Noctua, Ulula, ae. f. Bagoly*. die Eule, Nachteule Uhu.

Boála (Beteshüg). *Morbus, Aegritudo, Infirmitas*. * Betegség. die Krankheit.

Boámba. *Granum, uti botri et similium*. * Szem. Mag. ein Korn z. B. Weizenkorn etc.

Boáre, *Aura, Lenis Ventus*. * (Kelemetes). *Flamen*. Szellő. eine sanfte, gelinde Luft.

¹ A 60. lap alján „átvivő szóként“ *Bleá/c* olvasható, a 61. lapon azonban az ékezet hiányzik.

- 62** Boáriu, *Boarius, Bubulcus*, * *Bub-
sequa*. Ókór Páztor. <Marha
Páztor>. der Ochsen(hütter.) Hiert.
Boafhe, *Scrotum*. * Móny, Tóki Zsatskója
Bob, *Faba*. * Bab. die Bohne.
Bobotác, *Alta flama, Incendium, In-
flamatio*. * Nagy Láng. die
flamme.
Bobotéfc, ire, it *I[n]flamo*, * Lángolok.
entflammen.
Bocáo, *Bocalium*. * Bokály. Bofalie
mit engen [!] Hals [!].
* Boconciu.
* Boconcióshu.
Boeáriu, *Nobilis*. * Nemes. Edel, Edel-
mann.
Boerefc, a, *Nobilitaris, e*, * Nemesi.
adefich.
Boerefc, ire, it, *Nobilito, as, are*
* Nemesitem, adelent.
Boerie, *Nobilitas, Dignitas*. * Nemeség.
der Adel.
Boeroac, *Nobilis faemina*. * Nemes
Alzony. die Edel frau.
Boéfc, a, *Bovinus, a, um* * Ókóri, was
von den Ochsen ist.
Boéfhte, *Bovine*. * Ókórófen, Ostobául.
Ochsenmäßig, grob, ungeschidter-
weise.
Bogát, a, *Dives, Oppulentus, a, um*
* gazdag, reich.
Bogát, (*Adverb Destul*) *Satis, Abunde*
* genug elég.
* Bogatáte | *Divitiae. opes* * Gazdag-
Bogatíe | ság. der Reichtum.
- 63** Bogazie, *Tela incolorata*. * Baga-
zia. Bagazie.
Bogajie, *Onus, seu Vestes, et alia
necessaria viatori in itinere* * *Im-
pedimenta Itinerantis*. Bagazfia.
Utazo Teheri die Bagage, Reise
Gepäck.
* Boghiu. *Vide*: Boaghie.
* Bogorie.
Boland (Nebun) *Stultus, (a, um),
Vefanus, a, um Demens, Infipiens*.
* Bolond, eztelen, náriſch, unfin-
nig, thöricht.

- Bolanzéfc, ire, it (Nebunfc) *Stulte/co,
Dementor, Demento*. * Bolondo-
zom, meg bolondulok. náriſch,
unſinnig, wahſinnig[!] werden.
Bolanzéfhte, *Stulte, Vefane, Impru-
denter*. * bolondul. náriſch. thöricht,
unbeſonnen.
Bolanzie, *Stultitia, Dementia, Vefania*.
* Bolondtſág. Bolondozás. die
Nartheit, Thorheit, Unſinnigkeit.
Bolboáca, *Gurges, * Vortex, icis*. Ör-
* vény. Waſſerwirbel, Strudel.
* Bolboána idem.
Bolborafféfc, ire, it, *Inarticulate, non
intelligenter loqvor, * Balbutio*. Lep-
pegek, Rebegek. Sellypegek, ſtam-
meſu, liſpeſu, ſtötern.
<* Bolbore, *Bambalio, onis m. Da(g)*
dago. der ſtötert.
Bold, *Stimulus*. * Öſztön. die Stachel,
der Reiſz.
Boldéfc, ire, it, *Stimulo*, * öſztönözön[!],
reizen, haſſchen.
64 Boldire, *Stimulatio*. * Döföggés.
Öſztönözés. die Unreizung. Stiche-
lung.
Boldiſhu, *Stimulate*. * Döfögöfen. Öſz-
tönöfen, ſticheſend.
Boldit, a, *Stimulatus, a, um* * Döfögött,
öſztönzött, öſztönöz(zöt)tetett; an-
getrieben, angereizt, geſtiehelt.
Bolditóriu, e, *Stimulator, trix*. * Öſztö-
nözö. Unreizer, Anſtiefer.
Boléfc, ire, it, *Aegrotu, Malevaleo, In-
firmus ſum* * <Betegeſülni>, Bete-
geſkedni. krank ſeyn.
Bolnáv, a, *Aegrotus, Aeger, Malevalens,
Infirmitas, a, * Beteg*. krank.
Bolnavéfc, *Aegrotu, Infirmitas, In mor-
bum incido*. * Betegeſülni. krank
werden, in eine Krankheit ver-
fallen.
Bolnavíre, *Aegrotatio, Aegritudo, In-
firmitas, * Betegeſülés*. Krank-
werdung.
Bolován, *Scopulus, Globus magnae
molis*. * Kőſzál. Kőſzikla. der fels.
die Klippe.

- Bolta, *Officina, Fornix* * Bolt. Bót. Gewölb.
- Boltáshu, * *Fornicarius, * Qui fornicem habet, mercator * Tabernarius*. Boltos Kalmár. der Krämer.
- Boltesc, ire, it, *Fornicem struo*. * Boltozok. wölben, einen gewölbten Bogen schießen.
- Boltit, a, *Fornicatus, a, um * arcuatus*. Bolthajtáfos. gewölbt.
- * Bolund.
- Bombaesc, ire, it, *Bombilo, Bombiso, * murmuro*, dunnogok. murmeln, brumen [!].
- 65** Boraesc, ire, it (vomesc), *Vomo, Evomo* * Okádóm. (speren.) sich erbrechen.
- Boraetúra. *Vomitus, us, m.* * Okádás das Brechen, Erbrechen.
- Boræt, a, (Vomitus, Evomitus, a, um) * participium.
- Bordéiu. *Tugurium*. Item *Lupanar* * Kallyiba. Gunnyo, item Bordellyház. eine Hütte. Bauernshütte item, das Hurrenhaus.
- Bórshu *jusculum fursuraceum* Korpatzibere. Kleyen=Schleim, oder Suppen.
- Bórta *Species ornamenti puellarum capiti applicari solita*. * *Anadema, atis*. Párta. Hauptzierde. Perlenorte.
- Bórzofhu, e, *Impepus, a, um, Hispidus, Horidus, a, um * Hirfutus, a, um* Borzas, Fösfületlen. ungefämt, rauh.
- Bofcorodésc, ire, it, *Loqvor non intelligibiter*.
- Bofhea (Butlan, Berbíntza, Ghioaba) *Doliolum* * Hordotfka, Négelke, Általag. ein fäßlein.
- * Bofhcásh.
- Bofhtíne, *Flores, Feces cerae* * Viaz Sépró. Wachs Hefen.
- Bofstán, *Cucurbita major*. * Tók. ein Kürbis.
- Bot, *Najus equi*. Item * *Oenophorum * Vas, in quo tempore vindemiarum botri conteruntur*. * Lo-or item: Putton. die Pferd-Nase, item: die Butte.
- 66** Bóta (Cofa, Donitza), (Amphora lignea) * *Culigna* Kárt, Kártos. Kártya. ein hölzernes Trinfgefäß.
- Bóta, *Baculus*. * Bot. Páltza. der Stod, der Stab.
- Botafhésc, ire, it. *Ablaqueo*. * Fák, vagy Szőlök Tövit ki nyitom. Homlitok.
- Botafhire, *Ablaqueatio*. * Fák, vagy Szőlök Tövek (Ki) Homlita-fák [!].
- Botéz, *Baptisma, Baptismus*, * Keresztelés. die Taufe.
- Botez, are, at, *Baptiso*. * Keresztelem. tauffen.
- Botezát, a, *Baptisatus, a, um*. * Meg Keresztelt. getauft.
- Botezetóriu, *Baptista, Baptisator, Baptistes* * Keresztelő. der Tauffer.
- Botofhésc, ire, it (Imping, Imberbec) *Trudo, Contrudo, Impigno, Tundo, Contundo*. * El tafzitom, el dobom. mit großer Gewalt wegstoßen.
- Botofhít, *Contruus, Contusus, a, um* * El Tafzitott, el dobott. mit großer Gewalt weggestoßen.
- Bou, *Bos, Ókór*. der Ochs.
- 67** Bóul-lui-Dum-
nezeu } *Insectum, quod statim primo-vere prodit variegatum supra alas majori ex parte rubri coloris.*
- Bóul-Domnului.
- Bóur, *Urus, i, m.* * Erdei Bika. Jáhor. der Auer-Ochs. der wielde Büffel.
- Bourel, (Melts.) *Limax Coelea herbigrada * Tronchus, Turbo, Ostreum, Domiporta*. Tsga. die Schnecke, der Kreisel, Treibhorn.
- Boz, *Actaea, ae, f.* * *Acte, es*. * Borza, Bodza. ein Hollerbeere, Hollunder, Urtich.
- Bózdónáriu, *Saculus tunicae, (qua manus apponuntur) * Loculus perula*. * 'Zeb, 'Zatsko. Säflein, die Tasche.
- Bojór *Rosa Campestris*.

Br.

Brácie, *Fascia, Cingulus*, * Melly füzö. Brustbiende. Windel.

Bracináriu, *Cingulus*, seu *Iorum Caligarum*. * Nadrág Szij. Hofen Riem. Brád, * *Pinus*, * *Abies*, * Fenyőfa. Kien-holz, Kieferbaum, Harz-Baum. Bradet, *Sylva abietina*, * *Pinetum*. Fenyő Erdő. Fichtenwald.

68 Bræcne, *Instrumentum textorium*, seu *arcula pectinis textorii*.

* Braegle.

Braene, *Cinguli*. * Övek. die Gürteln.

Braeu, *Cingulus*. * Öv. der Gürtel.

Braeu de tziute, *Ballheus*. * Heveder Ö. Pártha ö. ein mit Knöpfen gezielter Mittel Gurt.

Bráha/* Malotta. Brey.

Bránca, *(Branca) Manus*. Item (Lupáre) *morbus Cancer vocatus*. * Kéz, item: Fene a Testben. die Hand item: *(der) die Krebs, Krankheit.*

* Branca Urfului.

Braendufhe, *(Plantae species) * Colchium Autumnale*. Ófzi Kükörtfén.

Branza, *Burenda, Formagium * Tyros*. Turo. Käs.

Bratzáre, *Instrumentum ferreum ad humerum axis curás applicari solitum*. Item, *Ornamentum, quod ex margellis, sive unionibus circa manum gestant nobiles faeminae*. Item, *Figura acu suta ad sinum, et humerum indusii (rusticarum) faeminarum*.

69 Brázda, *Sulcus*, i, m. * *Lira*, ae. Barázda. die Furche.

* Brazd.

* Broásca. *Rana*, ae, f. Béka. die Kröt.

* Brodesc.

Bródina (Vad, Luntre, Schfla) *Vadum, Navis*. * Gázlo helyly, tsekely viz. seichtes Wasser, ein Ort im flusse wo man zu fusze durchwaden kann.

Brodú, *Demens, Simplex*. * Együgyü, balgatag. einfältig, unsinnig.

Brosba, *Species Napi. Rapa major*.

* [Brosco]iu¹.

Broscos, a *Ranis abundans*. * Békás, Békával teli. wo sich viel Kröten aufhalten.

* Brofhtian liléc.²

Brotácar (Protácar) *Diopetes, Diopetis, Dryphite*. * *(Zöld béka)*, Leveli Béka. ein grüne Krötte. Kalender Grosch.

* Brudáriu.

Bruma, *Bruma * (Per) Pruina*, ae. f. Zuzmaráz. der Reif.

Brumáriu, *Brumalia*. Item *Mensis Octobris* * Romaiak Űnepe. item: Mindszent hava. Brumalien item: October Monath.

Brumáriu Máre *Mensis Novembris* * Sz. András hava. November.

* Brumát.

Brufhós, a, * *Grumosus * Glebosus, a, um * Göröngyös*, *(Tsoportos)*, Hantos. schollicht, knollicht.

Brúshu, *Gleba*. * *Grumus, i*. Göröny, Hant. Erden Klos, Erdscholl. Erd-flumpe.

Brustur, *Bulapathum, Alapathus, Lappa * Major*. Széles Lapu. die große Klette.

70 * Bua. Bue.

Buba, *(Pustula) Vulnus, eris*. n. Seb. * die Wunde.

* Buba rea. *(pokol var) Carbunculus, i, m*. Pokolvar.

Bubát, (Verfat) *Variol(a)i*; * *Vari, orum*, m. Himlő. die Pöden, Kindsbattern.

Bubát, a, *Pustulatus, a, um* Fokadékos. Voll Blattern.

Bubau, *Baeta, Gausape* * Guba. Szokmány Tserge. ein langes Kleid, so von bey den Seiten zotticht ist.

Bubóiu, *Bubones*. * Nagy Mirigyés Kelevény. Kilis.

* [Bubo]lnik³

* Bubos *Pustulosus*. Fokadékos. Voll Blattern.

¹ Molnar csak az *iu* betüket írta be, a többit a következő szó alapján kellett kiegészíteni.

² A második szót Molnar cirill betűvel írta be.

³ Vö. a [Brosco]iu címszóval.

* Bubutza, *Pustula*. Fokadék, Kele-
vény. Blätterlein Bläslein.

* Buburos.

* Buburuzá.

Búca, *Bucca*. * Poffa. die Saßen.

Buc(ile)á Cúrului, *Nates*, *um* * Segg
Poffa. die Urſchbaßen.

Bucáta, *Cibus*, (Item *Fruſtum*). *
Étel, Étek. die Speiß.

Bucatáriu, *Coqvus*. * Főző. Szakáts. der
Koch.

Bucátúra, *Bolus*, *Fruſtum*, * darab,
p. o. kenyér. ein Stuſ 3. B. Brod.

Bucatzéa, *Obolus*, *Boliolus*, *Fruſtillum*,
* darabotſka, (ein Stücklein.) Fala-
totſka. ein Stücklein, ein Biſſen.

<...>¹

Buchifféz, *Fortiter vaſto, verbero, Tundo*
* *Contundo*, (Conterro). Verdege-
lem, ſtarf und oft zuſchlagen,
flopfen.

71 Bucile Cúrului, *Nates*. * Seg
poſſák. die Urſchbaßen.

Búcin, are, at, *Buccino* * Kürtök[!],
trombitálok, Waldhorn, Trompeten
blaſen.

Bucin (*Subſt*), *Tubus*, Item *Tuba* * Kürt,
Trombita. Poſaune. Hirten horn,
Waldhorn, Trompete.

<Bucinát, a, *Buccinatus, a, um*.

* Bucinare. *Inflatio Tubae, Cornu*.
Kürtölés. das Hornblaſen. Trompe-
ten blaſen.

Bucinatóriu, e, *Buccinator* * *Cornicen*,
Tubicen, Trompeten, Hornblaſer.

* Buciniſh. (Vide infra *Cucuta*).

Búcium (Butuc) *Truncus* * Tórsök,
Tőke). *Caudex. Stipes*. Tórsök,
Tőke. Stamm, Kloß.

Bucnériu, *Vietor, Doliaris*. * Kádár.
der Büttner, ſaßbinder.

Bueneſe, ire, it, *Tundo, Impingo*, *
ütöm, el dobom, Vettem, döfföm
fére hany(itom). ſchlagen, weg-
ſchmeißen.

Búcur, ſeu me Bucur, are, at, *Gaudeo*,
Gratulor, Laetor, Ovo, * Örülök,
orvendezek[!], örvendezek. ſich freuen,
frohloden, froh ſeyn.

Bucurie, *Gaudium, Laetitia* * Öröm,
Örülés, Örvendezés. die Freude.

Bucurós, *Lubens, Libenter*. * Örömöſt,
wiſſiglich, gern.

Búda (Cacaſtoare), *Latrina, Seceſſus*,
Cloaca * Arnyékszék. der Abriet,
Retirade.

* Budigai.

Buduhueſo, ire, it, *In mundum abeo*,
vagor, * erro. Budoſom, Bujdoſom.
ſich verſlüchten, herumſchweiffen.

Buduretz, *vide*, Camin.

72 Buea, *Bua, potus puerorum* * Kis
gyermeki étel, eine Kinder Speiße.

Bueac, a, } *Ferus, (Torvus)*, * *alacer*,
* Bueltru, a, } *agilis. e. Vad, Vir-*
gantz. wild, muthig.

* Bugat (Bogat).

Buha (Boaghie) *Bubo, Noctua*. * Ba-
goly. die Eule Nachteule. Uhu.

Buigueſo, ire, it *Phantſiam habeo*,
ſtupeo ſtupeſco. Álomban és ren-
detlenül beſzélni. Verwirt reden,
ſchwärmen.

Buiguire, *Phantſia ex morbo proveniens*,
(*Stupiditas*). * álombol, fárgaság-
ból vagy egyebb beteglégből kő-
vetkező Fantazirozás. das Schwär-
men in Traume oder aus einer
Krankheit.

Bulbúe, *Bulla, Bullula* * Viz buborék.
die Waſſerblaſe.

Bulguéſe, *vide* Buigueſe.

Búlz, (*Globus, Bulbus*) * *Fruſtum*
quodam rotundum vg: *Cafei, auri*;
egy teke formájú (darab) arany,
vagy egyébbnek darabja. ein
rundes Stuſ.

Bumb, *Nodulus* * gomb. der Knopf.

Bumbác, *Bombacium*, * *Xilinum*. *
Goſipium. * Gyapott. Baumwolle.

Bumbáriu (*Inſectum eſt aculeatum ma-
jus quam apis*.) * *Bombilius*. Dongo
Bogár. der Angſter.

¹ Olvashatatlan címszó ([Bu]e.i.f.)
Molnar kezétől. Talán *Buchisu*, vö. Lex.
Bud. 69.

* Bumbusheca.
Bun, a, *Bonus, a, um* * jo. gut.

73 Bunatáte, *Bonitas*. * Joság. die Güte.

Bunavóintza, *Complacentia*. * Joakarat. die Günst. Gewogenheit.

Búnda *Bunda*. * Bunda. der Pelz, Bunde.

Bunifhor, a, } *Bonellus*. * jotska, ziem-
Bunútz, a, } lich gut.

Búra, *Vapor*. * Gőz, Pára. der Dunst, Dampf.

Burdúf, *Foramen in glatie* [!], *qua aqua exhauritur*. Item *Ventrositas, Magnus venter*. * a Jégben áffott gödör, Lyuk. Item, Putrohas, Nagy has, das in Eid gegrabenes Loch. Item: ein großer <Bau> Schmerbauch.

*Burduffos. *Ventrosus, Ventricosus, a, um*. Nagy hasu, putrohasu. wampichť, großbauchig.

Buréte, *Boletus, Fungus* * Gombo. der Erd Schwam.

Buric, *Umbilicus* * Kődök. Köldök. der Nabel. *Buricul pamaentului, Centrum terrae*.

Buric, me buric, are, at. *Scando, Ascendo per ventrem serpendo* * fel hágok, fel máfzkálok. aufsteigen, hinaufkriechen.

Buricos, a, *Umbilicosus, a, um* * Nagy Kődökü, der einen großen Nabel hatt.

Burlinc, *Majalis, Delicus*. * *Porcellus*. Süldő. Der Frischling.

74 Bursúc, me bursuc, are, at, *Irascor, Stomacor*. * haragomban fel <f> puffadok; Vom Zorn aufgeblasen werden.

Bursucát, a, *Iratus, a, um* * harag miatt fel puffadott. Vom Zorn aufgeblasen.

Burtúc } * *Abdomen Epigastrion*. Bön-
Burtucán } dö. der obere Schmer-
bauch. <*Intestinum ma-*
<*jus*>. <fenestra> Bëndő.

Burtucanos, a, *Ventrosus, a, um*. * *Ventricosus, a*. Nagy hasu, putrohasu, hafas. großbauchig, wampichť.

* Burtush.

Bushuluesc, ire, it (Súper, Intristez, Mahnesc) *Maerore, Tristitia, molestia afficio*. * busulok, Szomorkodom. trauern, traurig, getrübt seyn. <me B> Me Bushuluesc. *Tristor*.

Bushuluire, *Meror, Tristitia*. Busulas. Szomorkodás. die Traurigkeit.

Bushuluít, a, *Tristitia, maerore affectus, a, um* * Meg busult, Szomorkodott, komorkedvü. betriibt.¹

Burueána, <*Olus, Herba*> * *Nomen genericum omnium herbarum usui humano non utilium*. Burián, Dudva, das Unkraut.

Buruenos, a, * *herbis inutilibus refertus, oblitus*. Buriános. Voller Unkraut.

Bussióc, *Ocinum*. * *Basilicon*. Ba'fili-
kom, Ba'falikom. Basilienkraut.

* But.

75 Búte, *Dolium, Vas* * Hordo, der <faß> Weinsfaß.

Butlán (Berbintza, Bosheca, Ghioaba), *Doliolum, Buticula* * Hordotska. das Weinsfaßlein.

Butnériu, *Doliarius, Vietor* * Kádár. der Büttner, faßbinder.

Butoeáshu, } *Doliolum, Vasculum* *
Butóiu } *Buticula*. Hordotska,
Altalag, das faßlein.

Butúc, *Truncus, Caudex, Stipes*. * Tör-
sők. Töke. Staam. Kloß. Stöß.

Butucanos } a, *Truncosus, a, um* *
Butucos } Törsökkös, floßichť.

Bátura } *Truncus <interne Cavus>*
Butúrea } * *Cavernosus foraminosus rimosus* <Odvas fa>.
<*Tundo*> Obtundo.

¹ A kéziratban *Bushuluesc, Bushuluire, it, Bursuc, at* stb. előtt áll, de az itt közölt sorrendre a kézirat baloldalán látható számozás utal. A betűrer d azonban még így sem tökéletes.

* Butufhefc v. Botoshefc.

* Buvnefc v. Buenefc.

Búza, *Bajum, Labium, Labrum.* *
Ajak. die Lippe, Sehe.

Buzafila, *Labeo, onis, m.* * Nagy ajaku.
der große Lippen oder Seff(en)zen hat.

Buzát, a, *(Labiofus, Labrofus, a, um)*
dto.

Buzdugán. *Clava* * *Cambucca. ae. f.*
Buzogány. die Keule, der Kolben.

Buzifhoára, *Labellum, Labiolum* *
Ajakatska. eine kleine Lippe.

* Bujer.

Litera: C.

Ca

[76] Cá, *Sicut, Quemadmodum.* Mint
szinte. Miképen. A' mint. A' mint-
hogy. * so wie, gleich wie.

Ca, *Quod* * Hogy, * weil, daß.

Các, are, at, *Caco, Merdo.* Szarom. *
(da) scheiffen. die Nothdurft ver-
richten.

Cacaecios, a, *Frequenter Cacans. Cacatu-
riens, * Caccans[!], Merdofus.* Sza-
ros, gyakran szaró. der die Nothdurft
oft verrichtet.

Cácádarie * (Macelhe) * *Rosa Canina.*
Tflipke Ro'sa. die Heg oder Haf
Rose.

Cacáre, *(Cacatio).*

* Cacau.

Cacareáza, *Excrementum ovium, et Cap-
rarum * Leporum.* Juh, Ketske
vagy Nyul szar. Schafs Kaßboßs,
oder Hafendref(s).

Cacaftoare, *Latrina, Seceffus.* Szaró-
Bék. Armyék-Bék. * der Abtrieb,
die Retirade.

Cacát. *Cacatum, Merda.* Szar. Gané-
lat. * Menfchenfoth. Unflath, Dref.

Cacát, a, *Cacatus, Pomerdatus[!], a, um.*
Szaratott. * befchieffen.

Cace } *Cur? Quare? Mire? Miért? **
Caci } *warum? aus was Urfach?*

* *Cacior, abfurds, a, um.*

* Caciaga }
* Caciuga } Ketsege.¹

[77] Caciula *Pileus Pelliceus.* Süveg.
* die Mützen, die Haube.

Cád cazúiu, dére, cazut, *Cado, Decido,*
Labor, Prolabor * Efem. El-efem.
* fahlen[!].

Cáda, *Cadus,* * Kád. * Hordó. Bor-
méró[!] veder. Tonna. * die Tonne,
Weinfaf.

(Cádefe, *Cadit vel se cáde. Decet, Con-
venit.* Illik, Illet.)

Cadefse, v. Secáde, *Decet, Convenit,*
Oportet. Illik. Illet. * es gebühret
fich, es geziemet fchidet fich.

Cadélnitza, *Turibulum,* * *(Témjénezö)*
Thymiaterium Témjénezö. der
Rauch=faß.

Cadéfe, ire, it, *Incenfo,* * *Thurifico,*
uffio. témjénezem. weyhrauchfen,
Weyhrauch zünden.

Cadintza, *Conventia, jus.* (Tör) E-
gyezés. Törvény. Szokás. * Un-
ftand, Wohlftand, Recht

Cadít, a, *Incenfatus, a, um.* * *Thurifica-
tus, a, um.* témjénezet. Tórnnyel
füftölödt, dem Weyhrauch geopfert
worden ift.

Cáer, *(Colus* * Gu'zaly. Rokka). *
Penfum, i. n. Guzfal kender.
Rokka len, vagy Gyapju. das
Stuflein (oder) flachs oder
Wolle, fo auf einen Spinnrofen
gebunden würd.

Caeltz, *Stupa Inferioris fortis.* * Szólz-
Tsepü. Abweg von flachs oder
hanf.

Caend? *Quando? Dum?* Mikor? Ha
midón. * wenn, wann.

Caenepa, *(vide Canepa), Cannabis* f. 3.
Kender. * der hanf.

Caerça, *(Dorfum) (Spináre), Dorfum.*
Hát. * der ruden.

¹ Molnar a *Cacior* eimszót ‡ jellel
Caciaga és *Caciuga* közé utalta, azon-
ban utatisását szövegváltoztatás nélkül
nyomdattechnikai okokból nem tudtuk
követni.

Caercaese, ire, it, *Muffito*. Suttogok; * fragehn, unverständig reden.
 Caerceag (Cána, * *Ulcior* * *Urcior*, Ol), *Urceollus*[!] *Amphora*. Tſupor. <Viz meritő> edény. Korló. Tſerép edény. * der Krug, die Kannen.

78 Caercée, *Anulus ferreus*. * Vas karika. ein eiferner Ring.

Caercél(u), *Spira*, ae. f. * *Capreolus*. Tekergés. Kerek-forma, a' ki öszve nem szakad, mint a' Bölö-veßßön termő tekergős tſutka. * Tekertf. Preßel der Ring, Haupt Ring.

Caercof'é, *Ambages*. * Kerengő beßéd. Krimafen, Museden, Umſchweif=reden.

Caerd, *Grex ovium* Nyáj. * ein Heerd.
 <Caerge. <*Baculus*>, * *Pedum* * *Pastoral*(is)ye. <Bot. Iſtáp. Páltza>. * Páſztori Bot. ein Hirter[!] Stab.

Caerlán (Noatin), *Annotinus*. * Elzten-dős bárány, Kirlány. Birka. ein einjähriges Lamm.

Caerlig, *Uncus*, *Contus*, *Hama*, *Harpago*, *Lupus*, <Horgos>, Horog. Kajmats. * ein Haßen.

Caerligat, a *Lupatus*, *Uncus*, a, um. Kajmatos, Horgas * eingebogen, gekrümt.

Caerma, *Gubernaculum*, *Regimen*, *Directio* * Kormány(azás)ozás. die Regierung.

Caermátsu, *Gubernator*, *Rector*, *Director*. * Kormanyozo. der Regierer.

Caermueſe, ire, it, *Guberno*, *Dirigo*, *Rego* * Kormanyozom. regieren. lenfen.

Caermuire, *Gubernatio*, *Directio*, *Regimen* * Kormanyozás, die Regierung, Lenkung.

Caermuitóriu, vide Caermátsu.

Caernátz, * *Lucanica*, * *Farcimen*, *Botulus*. Kolbáß. * die Wurſt. Bratwurſt.¹

¹ Csak a *Lucanica*, die *Wurst*, *Bratwurst* szavak származnak Molnar bejegyzéséből.

79 Caerneſe, *Declino*, *Inflecto*. * be hajtom, be horgolztom. beugen, krümmen, lenfen.

Caernít, a, *Declinatus*, *Inflexus*, a, um. * be hajtott, be horgolztatott. was gebiegen, gelenkt, oder gekrümmet iſt.

Caerpa, *Telae frustum*, * *Sacconia*, ae. f. Rongy, <Tud> Leinwand fliegen, ſetzen. item: *Strophium*. Keſzken(y)ő, Keſznő. Schnuptud[!]. Schweißtud.

Caerpátsu, *Sutor*, *Sartor*. * Varga, Fodozo. Schufter oder Schuhſtiefel.

Caerpéſe, ire, it, *Suo*, *Sarcio*, *Consarcio*. * Fódozom, ſli(e)ſen.

Caerpít, a, *Sutus*, a, um * Fodozott, geſſiſt.

Caerpitúra, *Sutura* * Fodozás, die ſtiehung.

Caert vide Caerd.

Caertáboſ, <*Offa*>, *Hilla*, *Botulus* Májos, * die Leberwurſt.

Caerteála (Rapſhtire, Mormoire) *Murmur*, *murmuratio*. * Morgás. Morgolodás. Meg nem elegendés. das Murren, Gemurmelt, Unzufriedenheit.

Caertéſe, ire, it (Rapſhtefe, Mormaeſe) *Murmuro*. Morgok. * murren.

Caertiéſe, ire, it, *Strepto*, *Strepito* * *Crepito*. Tſergetek, mit einem Kinderflapper Geräuſch maſchen.

Caertieitőare, <*Strepitaculum*>, *Crepundiae*, arum. n. *Crepitaculum* <Tſőgetyű> * Tſergető. ein Kinderklapper.

Caertire, *Murmuratio*. Morgolodás. * das Murren, Gemurmelt.

Caertitóriu, e, *Murmurator*, *trix*. * Morgolodo. der Murrer.

* Caertitzoiu V. Buboiu.

* Caerje.

80 Caefhlégi, (Faerſhang, Dulcele Cra-ciúnului), *Bachanalia* * *Lupercalia*, orum. Fárſſáng, die Faſtnachttagé, der Faſching.

Caefhtig, (Agoniſſefe, Dobaendefe, Haz-nueſe) *Lucror*, meg Nyere(k)m

- ⟨Nyerekedem⟩ * Szert tefzek ré-
ája erlangen, erhalten.
- Caestig [!] (Subst) *Aquisitio, Lucrum*.
Nyereség. * der Gewinn, Profit.
- Caestigare [!]. *Idem*.
- Caestigatoriu, *Qui per industriam aquirit, Lucratur*. * meg kereső, Nyerekedő, der sich vieles zu verdienen sucht.
- Caet, a, *Qvot, Qvotus, a, um* Hány.
Hanyadik. * wie viel.
- Caetlegi, *vide* Caesthlégi.
- Caetingán, *Lente, Sensim, Paulatim*.
Lassan, Gyengén * ⟨sta⟩, langsam,
stet, gelind.
- Cáfer, (Caprior, Corn) m. ⟨*Capreolus*,
Tigillum, Cauterium,⟩ * *Tibicines*,
Delicia, sublaquearia, Tignum, Tignus.
Szarufa, Dach Kelle, eine
Stütze im Gebau.
- Caffe, *Caffe* * Kaffee. der Kaffee.
- Cahála, *Cacabus* * *Fidelia*, ⟨*Kálha*,
Testa fornacea. Kállyha. der Hafen,
Ofen. Siegel.
- Cai, *vel* Cali, *viae, Calles*. * Utak
⟨ösvény⟩. die Wege.
- Caitza *Vitta Fökötő*. ⟨Kif süveg.
Háló-süveg.⟩ * ein Frauenzimmer
Haube.
- Cál, *Eqvus, Cabalus*. Ló. * das Pferd.
Roß.
- 81** Cá-lá. *Circiter*. Ugymint, felé, *
beyläufig.
- * Calabafhu.
- * Calafonie.
- Calamáriu, *Calamarium, Atramentarium*
Kalamáris. * Tenta tarto. Dinten
faß, Dinten Geschier.
- Caláper, *Balsamina*.
- Calápod, *Calapodia* * Kalapoda. Fa-
talp. Scharh-Eaisten.
- * [Calar]ib.¹
- Calaráfhu, *Eqves*. Lovagos. Lovag. *
ein Reuter.
- Caláre, *Super equum sedens, Eqves*. *
Loháton. zu Pferd.
- Calaréfc, ire, it, *Eqvito*. Lovaglok.
Nyargalok, Lóval járok. * reuten,
zu Pferd gehen.
- Calarefc, a, *Eqvestris, e*, Lovagosi.
Lovaghoz. * Don, oder zum Pferd
reuten.
- Calaréztzu, *Eqves* Lovagos. Lovag.
Lovas. * der Reuter.
- Calarie, *Eqvus, Cabala*. Ló, Kantza. *
ein Pferd. Roß. eine Stutte.
- Calatorefc, ire, it, *Itinero, Iterfacio*.
Utazom, * Uton járok. reifen.
- Calarórfhte, *Intinerantis* [!] *more*. *
Utazo képen, utazo modon. nach
Reisender Weise.
- Calatorie, *Itineratio*. * Utozás. Utban
járás [!]. die Reise.
- Calatoriu, e, *Viator, Itinator, trix*,
Úton-járó. Utazó. * der Reisende.
- 82** Calbeáza. *Morbus, ovium intercus*,
Scabies. Juh Métely.² * die Schäbige-
keit, der Schafigeier.
- Calbejos, a, * *Ovium interco infectus, a*,
um. Métellyes. schäbicht.
- Cále, are, *Calco, Conculco, Perculco*.
Nyomom. Tapodom. treten.
- Caelcaei, *Calx, Calcaneus*. Sark. Láb-
sark. die Ferfen.
- Calcáre, *Calcatio, Conculcatio*. Tapodás.
Nyomodás. * das Tretten.
- Calcát, a, *Calcatus, Conculcatus, a, um*
* tapadott, nyomatott. getreten,
zertreten.
- Calcatóriu, e, *Calculator, Conculator*. *
Tapado. Nyomozo. der trettet.
- Calcatóriu de lege, *Praevaricator* * *legis*.
Legirupa. Törvény Szegő, Törvény
hágo. Gesetzvertreter.³
- Calcátúra, *Calcatura*, Item *Phraenesis*,
Morbus caducus. Nyomás. Item
Bolond-hagymáz. * Nyavallya tö-
rés. ⟨Föben-keles.⟩ das Tretten.
- * Calci.
- Cáld, a, *Calidus, a, um*. Meleg, * warm.
- Caldaráriu, *Caldararius. Ahenarius*.

¹ Molnar — szokása szerint (vö.
[*Brosco*]u stb.) — csak a két utolsó be-
tűt írta a következő címszó fölé.

² Már a *Juh* szó is Molnar bejegy-
zése.

³ Helyesen: Gesetzübertreter.

- Úftgyártó, Réz-fazék tfináló. * der Keßler, Kupferſchmied.
- Caldáre, *Caldarium, Ahenum*. Úft. * ein Keßel.
- Caldarúfhe, *Caldariolum, Ahenulum*. * Úfttöfke. ein kleines Keßel.
- Cáldmi, *vel* Micáld. *Caleo, es, ere*. Meleg vagyok, melegem vagyon, * warm, heiß feyn.
- 83** Caldúra, *Calor* * Hévfég. Melegség. die Wärme.
- Caldútz. *Subcalidus, Tepidus, a, um* * lágy meleg. laulich.
- Cale, *Callis, Via, Iter*. Út. * der Weeg.
- * Cale primáre, *Vide* primáriu.
- * Cale de pedeftraſhi. *Semita, Trames, via Compendioſa*. Öſvény, altalut, der Fußſteig, Fußpfad.
- Caléſe, ire, it, *Qualifico, fortifico ferrum*. Item per Metaphor: *Traduco, Decipio*.
- Cálé, a, *Mendicus, Miſer, Izogény, Köldus*.
- Calín, *Lycostaphylus, Sambucus ſylveſtris*.
- Calína, *Fructus Sambuci ſylveſtris*.
- Calít, a, *Ferrum fortificatum*. Item *Deceptus, Traductus, a, um*.
- Calit(z)ſca, *Cavea*. Kalyitka. * Vogelshäuſel. Vogelbauer.
- * Calmus.
- Calóiu, *Cabalus, Equus grandiffimus*, * Nagy Lo. ein großes Pferd.
- 84** Caltzún, *Calceus*. Saru, * Tzipő, Tzipelő. der Schuh. Bakantſ, Topánka. Topanfen.
- Calúgar, *Religioſus, Monachus*. Egyedül élő Barát. * ein Mönch. Kloftermann.
- Calugaréſe, a, *Monasticus, Monachalis, e* * Baráthoz való, Barati. mönchifch.
- Calugaréſe, ire, it, *Monachum facio, Judico*. * Barátá, Kľaſtromi Lakoflá téz. einen zum Mönchen machen.
- Calugaréſhte, *Monastice, monchaliter* [!]. * barátofon, barátinak modjára. mönchifch, nach Mönchen Art.
- Calugarítza. *Monialis*. * *(Veſtalis)*. *Nona, Monacha*. Apátza. die Klofterfrau. Nonne.
- * Calush (ſhehiopa).
- Caluſheréſe, a, *Pertinens ad saltum vocatum Valachice, Caluſheréſe*. * *Saltus Coliſſaliorum*. Kaluſeréſzk névezet Oláhok tántzához tartozó. zum Kaluſchern Tantz gehörig.
- Caluſheréſhte, *Modo uti Coliſſalii ſolent*. * Kaluſerek modjára; nach Kaluſchern Art.
- Caluſháriu, *Coliſſalius, Saltator, quales apud Romanos erant Coliſſalii*. * *(Ka)*. A teſtének ritka hordáſatul híres Oláh tántzos. *Kaluſér* nevezetű. eine berühmte Art walachiſcher Tánzter Kaluſchern genannt.
- Calútz, *Idem Item Equulus* * Lovátſka, kis ló. ein Pferdlein, ein kleines Pferd.
- Cám, *Circiter*. Ugymint, féle. *(maj)* * majd. beyläufig.
- 85** Camára, *Camera, Coclave* [!], *Cubile, Thalamus*. Kamara. * Kammet.
- * [Cama]ſhe.
- Cámata (Mita, Uſura), *Fenus, Uſura, Intereſſe, U'ſora*. * Zins. Intereſſe.
- Camatárnic, a, *Fenerator, Uſurarius, a, um*. Uſorás; * ein Kapitaliſt, item: Wucherer.
- Cámenitza (Cuptoriu) *Fornax, Kementze*. * der Ofſen.
- Caméſhe, *Camifia, Induſium*. Imeg, Ing. * Hemd. Hemet.
- Camétin, a, *Induſtrius, Validus, Valens*. Egéßféges, Erös, Izmos. * geſund, ſtarf, fleißig.
- Camila, *Camelus*. Teve. * ein Kameel *(thier)* Kameelthier.
- Camín (Horn), *Caminus* *(Kementze, Tüzhely)*. Kürtő. * Kamin, Rauchfang.
- Camp, *Campus, Rus*. Mező. * das Feld.
- Campenéſe, a, *Campeſtris, Ruralis, e*. Mezei, * Mezőlegi. zum Feld gehörig.

- Campeñeste, *Campestri modo* * mezei, mezőfégi modon. nach Feldarbeitern Art.
- Campie, *Locus campestris*. * Mezőség, ein weites Feld.
- Cán, *vide Cám*.
- Cána (Urceo<ly>, Ol, Caercoag), *Cantarus, Urceolus* Kanna. * der Krug, die Kanne.
- 86** Canceu, *Urceulus*[!], *Cantarus*. Kantfo. die Kanne.
- Cand? *Quando?* * Mikor? wenn, wann.
- Cándila, *Lampas, Lucerna*. Lámpás, * ein [!] Lampe, Laterne.
- Candvá, *Aliquando* Valaha, Néha, * einmah!
- Cane, *Canis* Kutya. Eb. * der Hund.
- Canepa, *Cannabis* Kender * der Hanf.
- Canepa topita, *Cannabis macerata*, * áztatott Kender, der ge(wasferte)-beizter Hanf.
- Canesc, a, *Caninus, a, um* Ebi. Ebhez való. * hündisch.
- Canesc, ire, it, *Contumacem facio*, me canesc, *Contumax sum, nequiter ago*. * Nyakafitom. Item Kuttyálkodom. tintolonkodom. listig, hartnäckig seyn.
- Canéshite, *Canine, Canatim*. * ebbül. kutyaül. hündisch.
- Cant, are, at, *Cano, Canto*. Éneklek. Éneket mondok. * singen.
- Cantáre, *Cantus, us, m. Cantio, Cantilena, Hymnus*. Ének. * Lied, Gesang.
- Cantarefc, ire, it, *Pondero, Statera pondero* * Merem. wägen.
- Cantarétz, a, *Cantor, Cantatrix*. Éneklő, Koráló, Kántor. * Singer.
- Cantáriu, *Statera*. FüggeBő-font. Serpenyötlen-font. Lántzos-font. * das Gewicht.
- 87** Cantec, *Cantilena, Cantio*. Ének. * Lied.
- Cáp, *Caput*. Fő <Summa> * Haupt. Kopf. Schedel. Capu lucrului, *essentia rei*.
- Capác, *Opperculum Caldarii ustorii*.
- Capaluesc, ire, it. (Sáp) *Fodio*. * graben.
- Capaluitóriu, (Sapatóriu) *Fossor*. * Kapás, Kapalo. der Graber.
- Capástru, *Capistrum*. Fék. * Kötőfék. Zaun. Gebiß.
- Cápat, are, at, *Aquiro, is, ere*, * *obtimeo*. Szerzem, kerelem, kapom. erwerben, bekommen.
- Capataciu, *Capitulum, seu stratum super quod reclinamus Caput, dum jacemus, * Cervical, Pluteus. Lecti Colophon*. Ágy fő. Hauptbrett am Bett.
- Capatáre, *Aquisitio*, * Szerzés, kerefés. das Erwerben.
- Capatát, a, *Aquisitus, a, um*. * Szerzett. erworben.
- * [Capa]tuiu V. Capataciu.
- Capatzina (Glavatzina) *Calvaria, Cranium*. Fő-koponya. * Schedel, Hirn Schedel.
- Capau ()¹ *Canis venaticus* * Jagdhund. Kopo.
- Capeneág (Epinge) *Pallium, Penula, Lacerna* * Köpenyeg. der Mantel.
- Capéstru, *vide Capástru*. * Capeténie.
- Capetéfc, a, *Capitalis, e*. Föben járó dolog, * was das Leben betrifft.
- Capetéshite, *Capitulatim*, * *(Secundum Capita) viritim*. Fejenként. (zikellyek szerent. hauptstüf.) Von Haupt zu Haupt. Mann vor Mann.
- 88** Capetenéfc, a, *Principalis, le*. Fő. Fellyebb-való. * fűhrtrefflich. der Haupt.
- Capetenéshite, *Principaliter*. Főképen. * besonders, haupt[säch]lich, fűrnehmlich.
- Capeténie, *Principalitas, Superioritas*. Fellyebb-valóság. * der Vorzug.
- Capiát, a, (Nebun, Boland) *Mente captus, Demens. Stultus, a, um*. Ebtelen. Bolond. * albern, dumm, *praecipue vero dicitur de ovibus*.

¹ Az eredetiben is kb. 2 cm üres hely.

Cápishte, *Delubrum, Templum idolorum*.
 Kápolna, Templom, * pogányok
 temploma. ein heidnischer Tempel.
 Capitán, *Capitaneus, * Centurio*. Kapi-
 tány. Százados. der Hauptmann.
 Capitanésc, a, *Capitanealis, e, * Centu-
 rialis*. Kapitányi. Századosi. den
 Hauptmann angehend.
 Capitanéshite, *Capitanealiter, * Centu-
 rialiter*. Kapitányoffan, wie ein
 Hauptmann.
 Capitanitza, *Capitanea, * Centurionis
 conjux*. Kapitányné. die Haupt-
 mannin.
 Capítza, (Boaghe, <meta>), *Capetia,
 Meta <Fæni> Fæni cumulus*.
 <Akármí hegyes rakás. Hegyes
 aßtag. Szen Széna kalangya>. *
 Boglyya, Buglya, Kifebb némű
 Széna Kalangya. ein Heu Haufen,
 kleinere Gattung Heu Schöber.
 Cápíu, *vide Capiát*.

89 Cápíra, *Capra*. Ketske. * die Ziege,
 Geis. *Capra jalbáteca*, vadketske.
 * Caprioára, Öz.
 Capráriu, *Pastor Caprarum*. Item:
Corporalis miles. Ketske Pástor.
 Item * Káplár. der Ziege Hirt.
 item: ein Soldaten Korporál.
 Caprarítza, *Uxor Corporalis militis, vel
 Pastoris Caprarum*. * Ketske Páztornak,
 vagy Káplárnak a Fele-
 sége, des Ziegehirtes oder Soldaten
 Korporals Weib.
 Caprioára, *Capreola, Dorcas, Dama Öz*.
 * Rehboß.
 Caprior (Cáfar, Corn) *Capreolus, Tigi-
 num*. * Szarufa. Daß Kelle. Gebäu
 Stüße.
 Capushe, *Acarus*. <Bór a>. Bör alatt
 vißkettető serke. * die Mülbe.
 Juhtimbe.
 Capút, are, at, *Coturnos subduco, Infe-
 riorum partem Coturnorum renovo*,
 * a Tfizmát Fejelem. Tíshimen
 oder Stiefeln (unter)vorschieben.
 Capút, *Vestis est Gallica, et Germanica*.
 * *Vestis tallaris*. Kaput, hofzu vagy

Németh Köntös. Kaput Noč. ein
 langes Kleid.
 Capúta, *Inferior pars Coturni*. * a
 Tfizma feje. der nordere Theil der
 Tíshimen.
 Caputát, a *Coturnus * subductus *
 renovatus*. Item. *Bigamus, Bigama*,
 * fejelet tizma. eine vorschobene
 Tíshime oder Stiefel. Item: Özvegy
 férj, özvegy Afzonyal özve kelt.
 ein Wittib, mit einer Wittwe ver-
 heirathet.

90 Cár, *Currus, Carus, Plaustrum*.
 Szekér. * der Wagen.
 Cár, are, at, *Veho*. Vízem. Hozom.
 Hordozom Szekéren Hordozom. *
 tragen, fahren, führen.
 * Caralábe.
 Cárul depe Cériu, *Arctos, m.* <Göntzöl
 Szekere>. * *Urja Major. Helice*.
Plaustrum. Göntzöl Szekere. der
 Bär am Himmel.
 Caramída, (Tégla) *Tegula, Later*. Tegla.
 * ein Ziegel.
 <* Caramidarie>.
 Caramidarie, <*Locus ubi fiunt, vel
 vendu[n]tur tegulae*>. * *Lateraria
 Tiglina. Tegularium*. Téglát vető
 hely. ein Ort, wo man Ziegel
 brennet.
 * Caramidariu. *Laterarius*. Téglát vető.
 ein Ziegel Brenner.
 Caramidútza, *Laterculus*. * Téglátka.
 Ziegelein.
 Caráre, (Potéc) *Semita Ößvény, Gya-
 log-Ut <öf>*. * Fußsteig.
 Cararúshe, *Parva Semita*. * Ößvé-
 nyetske. Kefkeny gyalog Ut. ein
 kleiner Fußsteig.
 Caratúra, *Vectura, Vectio*. Hordozás.
 Vitel. * das fahren, das Tragen.
 Carauhíe, *Aurigatio*. Item <*Pretium
 vecturae*> *taxa vehicularis*. Kotsif-
 lág. Szekereffég. Item * Szekér bér.
 das fahren, fuhrwert. fuhr Lohn.
 Carauhítza. *Faemina Auriga*. * Ko-
 tsifiné. die <Kutscherin>, fuhrmänn-
 nin.

Carauífhu, *Auriga*. Koflis. Szekeres. *
der Fuhrmann.

91 Carazuéfc, ire, it (Imparéz) *Palo*,
as, are. Karozok. * pfallen.
ftängelen, ftüßen.

* Carajél pifcis. *Cyprinus Carafius*.
Karáfz.

Carbunarie, *Carbonaria, Officina*. Szén
égető hely. Ben hely. * ein Ort,
wo man Kohlen brennet.

Carbunáriu, *Carbonarius*, Bén-égető. *
Kohlen brenner.

Carbone, *Carbo, onis*. m. Hólt-Bén. *
eine gelöfchte Kohle.

* Cardau.

Cáre, a *Qvis, ae?* * Ki? Kitsoda? wer?
welcher? welche?

⟨Cárea, *Qvae*⟩.

Cári, *Teredo, dinis, f. Trips*. ⟨*Caries*⟩.
Coffus. Szú, Fa-Moly. * der Holz
Wurm.

Cárele, *qvi*. Ki? Kitsoda? * wer? wel-
cher?

Cariga, *Rotula*, * *Hamulus*, * *Orbes*,
Trochus, Trochulus, Karikátfka. *
ein Ringlein, Hädlein.

Carindáriu, *Calendarium*. Item *Menfis*
Januarii. Kalendárium. Item Bol-
dog aßBony-hava. * der Kalender,
item: Jänner (Monath).

Cárne, *Caro*. Hús. * fleifch.

Carnós, a, *Carnofus, a, um*. Húfos, *
fleifchigt.

⟨Carnuri, *Carnes*⟩.

Cárpín, *Carpinus, Ornus*, ⟨Tferfa⟩,
Gyér(g)tyán-fa. * ein Hag Buche.

Carpínifh. *Carpinetum*. ⟨Tferes, Tferes
hely⟩ * Gyértyánfa Erdő. ein Hag
Gebüfch. *item pagus in Dnio*
Fifco Abrudbányenfi Kerpenyeg.

92 Cárte, *Liber, Codex, Epiftola*,
Könyv. Levél. * das Buch, der
Brief.

* Cártifiol, *Brassica botrytis*, Kártifiol,
Blumenfohl.

Carturáriu, e, *Literatus, a, um* Tudós.
I[r]jo deák. * ein Gefehrter.

Carturáriu, (*Subjt*) *Teca, seu Repofi-*
torium librorum, Item *Armarium*.
* Könyv tarto ház. ein Bücher
Dor[r]ath.

Cariea } *Cui in genere jaeminio*.
Carii } Kinek. * wer?

Caruea } *Cui, in genere mafculino*,
Carui } kinek. * wem?

Carúnt, a, *Canus, a, um* Ófz. Vén. *
grau, grauhaarig.

Caruntétze, *Canities*. Óbfég. Vénfég. *
graues Haar.

Caruntzeffc, ire, it, *Caneſco*. Meg-öfzü-
lök * grau werden.

Caruntzit, a *Canus factus, a, um* * meg-
öfzült. grau geworden.

Carútz ⟨a⟩ *Curiculus, Parvus curus*,
Curus pro equis. Bekeretfke, * ein
fleiner Wagen.

Carútzta ⟨*Curus pro equis*⟩ * *Idem*.¹ *
Caffatoreffc. etc.

93 Cá-fhí, *Sicut, Qvemadmodum*. Mint
Binte. Miképen. A'mint. Amint-
hogy, ⟨so w⟩. * fo wie, gleich wie.
Cáfc, are, at, *Ojcito, v. Ojcitor, Aperio*
os. Afítok * afétok, áfítózik.
⟨gähnen⟩ tátogatok. gähnen.

Cafcáre, *Ojcitatio* Afítás, * afétás,
áfítózás. das Gähnen.

Cafcát, a, *Stolidus, a, um*. Item *Aper-*
tus, a, um. * Tátogató, tátott [zaju].
Oftoba. ⟨*item*: Ki nyilt, Ki nyi-
tott⟩. Talfet², ungeſchídt, *item*: ofen,
aufgeſperrt.

* Cafhtig.

Cáfhu, *Cafeus*. Sajt. * Käfe.

Cafhulean, *Cafeolus* * vesling Sajtotfka,
Kis Sajt. ein fleiner [!] Käfe.

Cafhúna, *Cafualitas, Cafus, Qvod for-*
tuúto accidit. * a mi történetből
esett; was ungefährt geſchehen íft.

Cafhunatúra, *Cafus fortuitus*. * vélet-
len történet. Ohngefährt, Zufahl [!]

Cafhútz, *Cafeolus*, * Sajtotfka, Kis Sajt,
ein fleiner [!] Käfe.

¹ Később a *Carútz* és *Carútzta* cim-
szavakat Klein [] jellel foglalta egybe.

² Vö. déln. *dalket* (Sprach-Brockhaus)
110).

Cássa, *Domus, Casa, Aedes, ium.* Ház.
* Haus, *item: Cubile, Cubiculum.*
Szoba. Zimmer.

* Cássaluefc, *abrogo, abolio, casso.*
Cássalúe } *Domuncula, Cubiculum.*
Cáshcioara } *Aedicula.* Házatfka. *
Cássútza } ein kleines Haus.

Cáсна, *(vide Cázna), * Afflictio, tormentum Cruciatum.* Sonyorgatás, Nyomorgatás, Gyöttelelem. Quall. Marter, Peinigung.

Cásnéfc, *(vide Cázsnéfc), * afflig(ere)o, Crucio (r), torqueo,* Kinzom, gyötöröm. Nyomorgatom. quällen, peinigen, martern.

94 Cássóae, *Ampla, et spaciofa domus.*
* égy igen tágos, nagy ház. ein sehr großes Haus.

Cássútza, *vide Cassalue.*
Cástán, *Castanea, ae, f.* Geßtenye-fa, * ein Kästbaum.

Cástana, *Castanea* * Geßtenye. ein Käste.
* Cástna, *Abacus.*

Cástér, *Mulus, Hinnus.* Öszvér. * Maulthier, Maulesel.

Cátána, *(Ostáshu, Militáriu) Miles,*
Katona, vitéz, vitézlő. * ein Soldat.

Cátanéfc, a, *Militaris, e* Vitézi. * den Soldaten oder Krieg angehend, soldatijch.

Cátanéfhte, *Militariter* Katona módon.
* soldatenmäßig. nach Soldaten Art.

Cátanétz, *Militaris,* Katonás. * der in seinen Verichtungen[!] die Soldaten nachamet, accurat.

* [Cata]nie.
Cátanítza, *Uxor militis.* * Katonáné, ein Soldaten-Weib.

Cátaráma, *Fibula.* Kapots. * Schnalle.
* Catarama.

Cátarígi, *Grallae, arum,* Fa-láb. * die Stelze.

Cátarígi (Reci, Aituri, Recituri) *Gelatinae,* * *Obsonium.* Kotsfonya. Hidedk[!] étek. ein kalt Schüssel.

Cátcaún, *Calmucus* * vad ember, ember huffal elő. ein Kobold, ein Menschenfresser.

Catinél } *Lente, Paulatim, Sensim,*
Catingán } *Laffen. Gyengén. Hal-*
kal * *langsam, schon,*
} *stätt[!], gelind.*

95 Catra, *Verfus, Ad.* Felé. Hozzá.
Rea. Höz. Hoz. * gegenwärts.

* Catritz, *Ornithotrophium,* der Hühnerforb.

Catufhe, *Bojae, arum, * Numella.* * Nyak vas. Nyak kaloda. Nyakra való Lántz. * ein Halseisen, Pranger.

* Catufhnica.
Catzeà *Faemina canis.* Nöstény eb, * eine Hündin.

Catzél } *Catellus, Catulus.* Ebetfke.
Catzelufhu } *Kölykötfke. Kölyök. **
} *ein junger Hund, ein*
} *Hündchen.*

<Catzél din fágur, *Clerus.*>

Cáut, áiu, áre, át, *Quaero, Item Respicio,* vg: cáut om, *quaero hominem*
Caut lá om, *Respicio hominem,* vel *ad hominem,* Keresem. Kérdem. *Item.* <Nézek. Hátra-nezek.[!] Megtekéntem.> Rea-nézek, * tekéntek; suchen, *item:* zusehen, anschauen.

Cautáre *Respectus, Quaesitus, ús. m.* Meg-tekéntés. * Keresés. das Anschauen. das Suchen.

Cautát, a, *Quaesitus, a, um* Keresett. Keresetetett. Keresés. Keresmény. * gesucht.

Cautatóriu, e, *Quaesitor,* * Kereső. der Sucher.

Cautatúra, *Prospectus, us, m.* Nézés. * das Anschauen.

Cáz, zúiu, dere, zut. *Cado, Decido, Labor, aris, ari,* Efem. El-efem. * fallen, fallen.

Cazetóriu, e, *Caducus, a, um.* <Mulando, Veßendő.> * el elő, * Hullo. * hin-fällig. <was gefallen.>

96 Cázna, *Afflictio, Tormentum, Supplicium, Tortura, Cruciatum,* Szorongatás. Nyomorgatás. Kénzás. Gyöttelelem [!], * Quaal, Marter, Peinigung.

Caznésc, *Afflictor*, Item *Crucio*, *Torqueo*.
Nyomorgatom. Kézzom. Gyötröm,
* quällen, martern, peinigén.
Caznit, a, *Afflictus*, *Cruciatu*s, a, um.
Nyomorult * Kízzott, gequället,
gepeinigt [!].
Cazút, a, *Deciduu*s, a, um Le-húlló,
Le-esendő. * hínjállig.

Ce

Ce, *Quid* Mi. Mitfoda, * was.
Ceá, *Ea*, *Ill*a, Ez, Az, * jene, diejenige.
Ceáfa, *Cervix*, *(Sinciput)*, *Occiput*, *
Occipitium. Nyak szirt, Nyak tfiga.
der hintere Theil des Hauptes.
Ceápa, *Cepa* Veres hagyma. * Zwiebel.
Ceápa' Cioarai, *Balbine*, f. * *Hyacyn-*
thus Comofus, Mezei Jatzint.
Ceápfa, *vide* Ciapfa.
Ceára, *Cera*, *Via*z. * Wachz.
Cearcan, *Circulus circa lunam* * halo,
Hold körül való kerekfég. der gelbe
Reif um den Mond, der Ring um
den Mond.
Ceárta, *Certamen*, *Contentio*, *Rixa*, *Via-*
dal, *Tufakodás*. Vetekedés. Veße-
kedés * (Streit) Streit, Streitigkeit,
Zanf.
Ceás, *Hora*, Item *Horologium*, Óra. *
die Stunde. item: Uhr.
Ceáffórníc, *Horologiaríus*, * *Horo*pegus,
Óra tfináló. Uhrmacher.
* [Ceá]ste.

97 Ceata, *Coetus*. * Gyúlekezet, Gyú-
lés. Rakás. Versammlung. Haufen
Menschen.
Ceátina, *juniper* Gyalog fenyő. [!] Mag
termő.
Ceátza, *Caligo* Homály, * Dunkelheit,
finsterniß.
<Ceá *Ill*a, *Ea* * *ing*: * Ez. Az. * die
diejenige.)
<Céea, *Ill*i * *plur*: * Ezek, Azok, * die
diejenigen.)
Ceáea *Ill*a * *ing*. * Ez, Az * die, die-
jenige.
Ceaéa-ce, *Ill*a, *quae* <Ki> az, a ki, * die
der.
Céi *Ill*i * *plur*: * Ezek, Azok, * die.

Cé-i? *loco* Ce è, *Quid est?* Mitfoda? *
was ist?
Céi ce, *Ill*i, *qui* <kik> azok kik, * die
nemlich die.
Céi, *Ill*i in *dativo faemineo* * Enek,
Anak * der.
Cel } *Ille*, *Is*. Ez, Az, * der derjenige.
Celá }
Celá-ce } *Ille*, *qui* * <ki> az aki, der,
Cel-ce } welscher.
Céle, *Illae*, *Eae* Ezek, Azok, * die
diejenige.
Céle-ce, *Illae*, *quae*. <Ki die> * azok,
<kik>, mellyek, diejenige, die.
<Célor, *Ill*is, *Iis* Ezeknek, Azoknak>.
<Célor ce, *Ill*is, *qui* Kiknek>.

98 Céluí, *Ill*i in *Dativo*, in *genere*
masculino, Enek, Anak.
Celui-ce, *Ill*i, *qui*. *Ill*i est *indativo* [!] *ma-*
sculino.
Cenúfhe, *Cinis*, *cineris*, m. Hamu, * die
Asche.
Ceoplésc, ire, it, *Afcio*, *as*, *are* Bár-
dolok. Gyalulok, * zimmeren.
Ceoplit, a, *Afcíatus*, a, um, * Bárdolt,
* zu recht geziemert.
Cermocág, *Perfoliata*.
Cep, *Epítomium*. Tzap. Eröbtő tfap, *
der Zapf an säßern.
Cer, *Quercus*, *Ilex*, Tölgy-fa.
Cer, úiu, ere, ut, *Peto*. Kérek, Kévánok.
* bitten, begehren, verlangen.
Cerb, *Cervus*. Szarvas. * der Hirsch.
Cerbice, *Cervix* Nyak, * das Geniß, der
Nafen.
Cerboac, *Faemina Cervus* Nöstény
Szarvas. Suta * eine Hirschkuh.
Cerc, are, at, *Quero*, *Inquiro*, *Investigo*,
Probo, *Tento*, Keresem, Kérdem,
Probáalom. * suchen, auffuchen,
untersuchen.
Cercáre, *Quaestio*, *Inquisitio*, *Investi-*
gatio, *Proba* * Keresés, Kérdés,
Probálás. das Suchen, Auffuchen,
fragen, Untersuchen.
Cercát, a, *Quaestíus*, *Investígat*us, *Pro-*
bátus, a, um * Keresett, Kerde-
zett, próbált. gesucht, aufgesucht,
gefragt, untersucht.

Cercetóriu, Quaeſitor, *Investigator, Inquiſitor, Probalor*. * kérdező. Probalor. der ſuchet, unterſuchet, auffuchet.

Cerceil, *Circellus, Inauris* Fülön-függő. * Öhrgehänge.

Cercetäre, *Viſitatio* Látogatás. Megtirkálás. * das Beſehen, Beſichtigung.

99 Cercetát, a, *Viſitatus, a, um* Meglátogatott * beſehen, beſichtigen. Cercetatóriu, e, *Viſitator, Viſitatrix* * Beſeher, Beſichtiger.

Cercetéz, táre, tát, *Viſito*. Meglátogatom * beſehen, beſichtigen.

Cercuélc, (*Leg cu* <latzi> cercuri), *Vieo, es, evi, ere*. Meg-kötöm. Kötöző veſtövel meg-abrontfom. Füzöm * binden (ſzáſer).

Cerdác (Foifhor, <Cerdác> Pridvór, Tarnátz) *Atrium, Porticus*. Tornátz. Befedett Tornátz. * der Oehr, die Gallerie.

Ceréſc, a, *Caeleſtis, e* * Menyekbéli, menyországi. himliſch.

<Cereſhte, *Caeleſti modo*>.

Cérga (Tzol, Stráiu, Verinca), *Cento, Tegumen, Stragula*. Terge Pokrótz, * eine wollene Deſe, Koſzen.

Cériu, *Caelum* <Meny>, Menny. Ég. * Himmel.

Ceriu-gurii. *Palatum* Iny, * der Gaum. Gaumen.

Cérn, * *Pollincio* * *Cribror*, *Cerno* Roſtálok. Roſtálom, * Szitálok. ſieben, ſicht.

100 Cernatóriu, e, *Cribrator, Cribratrix*. <Feketítő>, * *Polinter, ix. Polinctor, ix.* Roſtáló, Szitáló, der ſiebet.

Cerneála, *Atramentum, Pulligo*. Feketítő. * Tenta. Schwarzze, ſchwarze Diente.

Cérnere, *Cribratio* * *Pollinis excuſſio*, Roſtálás, Szitálás. das Sieben.

Cernéſc, <*Denigro*>, *Nigro, Nigrefacio, Nigro colore tingo* Feketitem * ſchwärzen, mit Schwarz farben.

Cernít, a *Denigratus, Pullus, nigro colore tinctus, a, um* * feketített,

meg feketített. mit Schwarz gefärbet.

Cernút, a, *Oribratus, a, um*, * Roſtált, Szitált. geſiebet.

Cerhnéſc, ire, it, *Mendico* Koldulok, Kuldulok, * betteln, erbettelt [!].

Cerfhire, *Mendicatio* Koldulás, das Betteln.

* Cerfhit. *Mendicitas, atis*, Koldulás, das Bettelleben.

Cerfhít, a, *Mendicatus, a, um*, Koldult, Koldultatott, * gebettelt [!], abgebettelt.

Cerſhítóriu, e, *Mendicus, a*, Szegény. Köldus, * der Bettler.

<Ceárta, *Certamen, Pugna, Contentio, Rixa*>

Cert, are, at. *Certo, Corripio, Pugio*. Vialkodom, Tuſakodom. Megbüntetem. Pírongatom. Garázdálkodom. <Meg-feddem>. * ſtreiten, zanken, vorwerfen, ausmachen, ſtrafen.

101 Cértume, mecert, are, at, *Contendo, Rizo, Altercor* <Viſſ> Viſzfálkodom, veBekedem. * zanken, ſtreiten.

Certare, *Certamen, Correptio, Paena, Rixa, Contentio, Altercatio* VeBekedés. ViBbálkodás. * Büntetés. Pírongatás. das Streiten, Zanken, Vorwerfen, Straffen.

Certát, a *Correptus, Punitus, a, um* Meg-dorgáltott, * meg büntetett. geſchelten, geſtraffen.

Certatóriu, e, *Certator, Contentioſus, Rixator*. VeBekedő. ViBbálkodó, * der zanket, ſtreitet.

Ceruélc, ire, it, *Cero, as, are* ViaBazom, * mit Wachs überziehen.

Ceruít, a, *Ceratus, a, um* ViaBas, * mit Wachs überzogen.

* Cervána planta.

Ceſcütz, *Horula, modiciſſimum temporis*, * <mint> az időnek égy órája, ein Stündchen.

Ceáſta, *Iſta* Imez * dieſe.

Ce-s, *Loco*: ce saent *Qvid sunt, vel Quae sunt*, * mik azok? was sind das?

* Ceffáriu vide Ceaffornie.

Ceft } *Iste Imez*. * diejer.
Céfta }

Cetánie, *Lectio*, Olvasás. Letzke. * das Lesen. Lestür.

102 Cetáte, *Civitas, Arx, Fortalitium, Propugnaculum* Város. Vár. Eröflég. * die Stadt, Schloß. Festung.
Cetatzésc, *Civilis, Urbanus, a, um* Városi * bürgerlich.

Cetatzéshite, *Civiliter, urbane* Varosi modon Emberfégesen. Udvarofon. * bürgerlich, ehrlich.

Cetatzue, *Civitatula* Varosotfka. ein kleine Stadt.

Ceteátza, *Legibilis, in genere saeminino* Meg-olvasható, * was leicht zu lesen ist.

Céter, *Fidibus ludo, Cano Cytara*, Hegedülök, * geigen, Violin spielen.

Cétera (Dipla, Alauta) *Fides, Lira*. Hegedű. * Geige Violin

Ceteráshu, *Fidicen Musicus*, Hegedűs. * Geigenspieler. Violinspieler.

Cetérna, *Canalis* Tfatorna, * Kanal, Röhre, Wasserröhre.

Cetésc, ire, it, *Lego*, Olvasok. * lesen
Cetetzu, a. *Legibilis, e*. Meg-olvasható, * leschaft.

Cetetzu. (*Subt*) *Lector* Olvasó. * der Leser.

Cétina (Semaentza de brád) *juniper*. Gyalog-fenyő. Mag termő fenyő. * Wachholder baum.

Cetüre, *Lectio* Olvasás. Letzke * das Lesen.

103 Cetít, a, *Lectus, a, um* Olvasott, * gelesen.

Cetitóriu, e *Legens*. Olvasó, * lesend, Leser.

Céuca, *Monedula, Corvicula, Gracus* Tsóka. * die Döls[e].

Céur, *Luscus, a, Lim(i)us, <e>* (Fél-Bemü), * *Defioculus. Paetus, a, um*, Kanditf. íshielend, Schielender.

Ch

(Cheáe, *Clavis* Kólts. Kúlts. * der Schlüssel.)

Cheág, *Coagulum* Tej-óltó. * zusammen gelaufene Milch. Quarf.

Chée, *Clavis* Kólts. Kúlts. * der Schlüssel.

Chéf, *Appetitus, Animus, Voluntas*. * Kedv. Euf.

Cheláriu, *Claviger* Kóltsfár, * Keller Meister.

Chélin, *Poller, n, Pollis, inis, m*, Buzálistnek[!] virága Bine, Langja. * Staubmehl.

Chem *Voco, Convoco, Accieo, Accerfo*. Hívom. Nevezem * rufen, nennen, laden, einladen.

104 Chemáre, *Vocatio, Convocatio, Accerfitus, ús, m*. Hívás, Hivatal, * das Rufen, die Einladung.

Chemát, a, *Vocatus, Convocatus, Accerfitus, Accitus, a, um* Hivott. Hivatalos. (Nevezetetett), Nevezetetett. * gerufen, geheissen, eingeladen.

Chematóriu, e, *Vocator, Convocator, Accerfitor* Hívó. * der einladet. * Cheshéi, * Kefely, weißgefleht.

Chiág, *Coagulum* Tej-óltó, * zusammen gelaufene Milch. Quarf.

Chiar, a, *Clarus, a, um* Tiszta, Világos, * klar, hell.

Chiár (*Adverb*) *Clare* Világosan. Nyilván, * ausdrücklich.

Chiátra, vide Piátra.

Chiátz vide Pieátz.

Chiáun, a, *Stupidus, a, um* Tompa. Bolond. * dum[!], finnos.

Chic, vide Pic.

Chica, *Coma, Caesaries*: Ústök. Nagy haj, Férfji ústök. * Mannes Haare. Schopf.

Chicátúra, vide Picatúra.

Chicotésc, ire, it, *Cachinnor, aris, ari* (Katzagok, Habotálók), * Hinyonyogni, nevetközni unmäßig lachen.

105 Chiéle, *vide* Piéle.

Chiélm, <Pollen, Flos *farinae*> *vide* Chelm.

Chiépt, *vide* Piépt.

Chieptene, *vide* Piéptene.

* Chietoáre (Báera).

Chichie, *Caputium, Caputiolum, Mitella*,
* Sapka, Sáveg. eine kleine Mütze,
Kappel.

Chila, *vide* Píla.

Chila, (Schiloadá) *fu(t)lo, onis, m.*
Elumbis, e, Cilo. <Erötlen>. He-
gyes-feju [!] <InaBakadott, benna>

Chiláv, a, <Paraliticus, a, um>, *Enervus,*
Elumbis, e. Erötlen <InaBaka-
dott> benna, * <lahm. enfráftet [!],
gebrechlich.> der Krüpel.

Chilavéfe, ire, it, *Enervo, Elumbo* Meg-
erötlenitem, * benitom, enfráfte-
ten [!], lähmen, entnerwen.

Chilavire, *Paralísis, Enervatio, Elumbatio.* * *Mutillatio* [!] benitás,
Erötlenedés. die Schwächung,
Lähmung.

Chilavít, a, *Enervatus, Elumbatus, a,*
um Meg-erötlenitetett, * meg
benitott. entnermet, gelähmt, zer-
stümmelt.

Chilte, *Cela, Cubiculum* Kamara,
Ágyaf-ház, * Szoba. Zimmer, ein
einfames Zimmer, Stube.

Chilín (Deoffebi) *Distincte, Distinctim,*
Separatim Külön Meg-válaBtva,
* unterschieden.

Chilinefe, ire, it, *Distingo, Separo* Meg-
válaBtom, * absondern, unter-
scheiden.

* [Chilin]-fchte.

Chilínít, a, *Distinctus, Separatus, a, um*
Meg-válaBtott, * abgefordert,
unterschieden.

106 Chiliútza, *Celula, Cubicellum* *
Kamarátfka, * Kis Szoba. Stüb-
chen, Zimmerchen.

Chima, *vide* Barbie.

Chimélhe, *vide* Caméfhe.

Chimín, *Cuminum* Betfi [!] kömeny. *
Kümmel.

* Chimintueála (Afpreak) *Amylum,*
Kemenyitő, die Stärk.

* Chimintuefe.

Chimulúefe (Cútz, Paftrez) *Parfimo-*
niam exerceo, parce utor aliqua re.
Kimélem, * ípahren.

Chimulúire, *Parfimonia* Kémelés.
Mértékleteffég. * das ípahren,
ípahrsamfeit.

Chimulúitóriu, e, *Parcus, Parcipronus,*
Pafimonia [!] *tenens.* * Kémelő *
Fölvény, Szoros-Marku * ípah-
sam, ípahrer.

Chimval } *Cymbalum* Tzimbalom. *
Chimvále } die Cymbel.

Chín, *Supplicium, Tortura, Cruciatu,*
Kinzás. * die folterung. das Mar-
tern. die Peinigung. Tortur.

* China

Chindeu (Stergáriu) *Mantile* Kendő.
Kendő ruha. * ein Handtuch.

Chindiffefe, ire, it. *Acu* <*figuras* *luc*>
* *pingo.* Himmet [!] varrok. ftiden

107 Chindiffitúra, <*Figura*> *acu* <*juta*>
* *pictura.* Himet varras. das
Stiden.

Chínga, *Cingula* <Lo heveder> * *Cin-*
gulum ephipiare. Lo heveder. ein
Roß-Gurt.

Chinovár *Cinaborum.* * Tzinabor.
Zinnober.

Chinuefe, ire, it, *Crucio, Torqueo,* Item
Crucior. Affligor Kenzom. Gyöt-
röm, * foltern, martern, peinigen.

Chinuíre, *vide* Chin.

Chinuí, a, *Cruciatu, Tortu, a, um,*
Kinoztatott. Gyötrettetett, * ge-
foltert, gepeinigt, gemartert.

Chinuítóriu, *Tortor, Cruciator* Kinzó.
Gyötrő. * Peiniger, folterer,
Henfer.

Chío, *vide* Pio.

Chiór, a, <*Limis, e*>, *Limus, Paetus, **
Luscus, a, Strabo, Defiocus *
Kantfal. * íchielenđ.

Chíot, *Clamor, Ululatus, ús, m.* Orditás,
* das Gefchrey. Heulen.

¹ Az *m* felett egészen világosan lát-
ható vonás van.

Chiotéfc, ire, it. *Clamo, Ululo*. Ordítok.
 * ſchreyen, heulen.
 Chiotóare, *Fibula*. <Kapots> * *Ligula*.
 Kötöző tzérna, vagy pántlikátfka.
 <Bán> ein <Hemtd> Bändlein, 3. B.
 an Hemet.
 Chip, *Imago, Species, Figura, Modus*.
 Kép, * forma, ábráz, mod. ein
 Bild, Geficht, Art, Weiße.

108 Chipárós, *Cyprissus, Cupressus*. *
 Tzipros fa. ein Zypressen Baum.

Chipériu, *vide* Piperiu.

Chipeſhu, a, *Specioſus, a, um* Ékes-
 termetü. <Tekitetü [!]>. Tekintetü.
 Szép. * einen guten, und ſchönen
 äußerlichen Geſtalt und Anſehen.

* Чипъ *ſubſt.*: 2° *ambiguitas*.

Chipzüéfc, ire, it, *Collimo, as, are*.
 <Arányozom, Arányzom>, * *vel*
melius Collineo, as, are. Arányzom,
 Valami dolognak valófágáról, vagy
 betſíról ítélek. meinen, in der Ur-
 theil auf etwas zielen.

Chipzüire, *Collimatio* * *Collineatio*.
 Arányzás. valami dologrol hihető
 vélekedés. die Meinung.

Chipzüit, a, *Collimatus, a, um* * Arány-
 zott, <A>.

Chipzüitóriu *Collimator* * Arányzo.

Chir, <*Gramen, Amorgine*> * *Triticum*
repens, gramen Caninum. Perje,
 Kutya Perje. Царнфтаут.

Chiré, <*Solutio, seu pretium vecturae*>
 * *taxa vehicularis*. Székér bér. Жуѳ-
 лоѳн.

Chifchinea (Naframa, Baframa) * *Stro-*
phium. Keſkenő [!]. * Түчфел.

Chifhe, are, at, *vide* Piſhu [!]¹

Chifhu, *vide* Piſhu.

Chifnovát, a, *Paradoxus, Curioſus,*
Monſtroſus, a, um Tſudás, * tſudá-
 lotos, wunderbar, curios.

Chiffát, a, *vide* Piſfát.

Chifféz, are, at, *vide* Piſféz.

* Chiffug (horáta, Sarfám, Uneálta).

Chít, *Cactus, Balena* * Tzet hal. Waſſ-
 fiſch.

¹ Helyesen *Piſhe* (vagyis *piſe*).

109 Chíta, *vide* Pane, *vel* Píta.

* Chitantzie *Quietantia*.

Chiteala, *Cogitatum, Cogitatio* Gondo-
 lat. Gondolkodás * die Meinung,
 das Denken.

Chitéfc, ire, it (Gandefc, <Jeu>, *Item*
Deraedic) *Cogito, Mente verſo,*
Item purgo, ſcopo, in pulcrum
ordinem redigo. Gondolom. Gon-
 dolkodom. *Item* <Elragodom.>
 Meg-fenem, * tiſztitom, tfinofitom.
 meinen, denken, trachten, *item*:
 ſchmüſen, zieren, zurecht machen.

Chitileán, *Obligatus, a, um* * Köteles,
 Verbunden, Verpflichtet.

Chitilenéfc, ire, it, *Obligo, Addigo,*
Cogo * Kötelezem. Verbinden,
 Verpflichten.

Chitilenit, a, * *Addactus, obligatus,*
Coactus, a, um Kötelezett. Ver-
 bunden, Verpflichtet.

Chitít, a, *Mundatus, Purgatus, a, um*
 * meg tiſztított, meg tfinofított.
 geſäubert, geſchmückt, geziert.
 Nyalka, nett.

* Chitra.

* Chitzorán: (gioz) *glis, ris*. <Gözü,
 öreg egér, malom egér.> eine
 Raſe[!] pellye, pölyü.

Chíuéfc, ire, it, <*Ullulo*> * Chiotéfc. *
 Ordítok, * heulen, ſchreyen.

* Chinez, (Bira, jude).

Chíuire, *Ullulatus, Celeuſma*. Ordítás.
 * das Heulen, ſchreyen[!].

Chíuitóriu, e, *Ullulator*, * Ordito. der
 heulet, ſchreyet.

* Chíuitura, *Ullulatus*. Ordítás. das Heu-
 len, dumpfes Geſchrey.

* Chiur. Ceur.

* Chiúza v. Méſtec.

Chizeáfhu (Credintſériu) *Fidejuſſor,*
Vas, obſes. Kezes. * ein Bürge.

110 Chizeſhie, *Vadimonium* Kezeſség.
 * die Bürgſchaft.

Chiznovát, a, *vide* Chifnovat.

Chívára, *Tiara*. * Törökök kontyok.
 eine türkiſche Mütze.

Chiverniffála, *Procuratio, Directio*, Gondvifelés. (* Igazgatás. Kormányozás). * die Besorgung.

Chiverniffefe, ire, it, *Guberno, Rego, Procuo, Dirigo* * Gondoját [!] vifelem. Igazgatom, Igazitom. * besorgen.

Chiverniffit, a. *Gubernatus, Procuratus*, a, um * igazgatott, besorget.

Chiverniffitóriu, e, *Gubernator, Procurator Director* Igazgató, Gondvifele. * Besorget.

* Chivefe.

Chivót, *Arca. Láda*. * Kasten, Kiste, Kade.

Ci

Ci, *Sed, Aft*. De, * aber.

Ciápa, *Cepa*. Veres hagyma. * Zwiebel.

Ciápla (Caítza) *Vitta Fókötö*. <Kisfüveg. Hálo-füveg.> * Frauenzimmerhaube.

[111] Ciara, *Cera* ViaB * Wachs.

Ciás, *Hora*, Item *Horologium* Ora die Uhr.

* Ciás de Buzdunariu, *Horologium faccale*. 'Sebbéli Ora. eine Saß Uhr.

* Cias de Soáre. <Árnyékora.> * *Solarium, Sciathericon* Árnyék ora. Sonnen Uhr.

Ciáta *Caetus* Vide Ceata.

Ciatza, *Caligo* Homály, * Dunkelheit, Nebel.

Cicnéfc, ire, it, *Crepe, Intereo*, * megdöglök. * Meg-hafadok. * umfommen, crepiereu.

Cíga, *Pisces* *Species*, Item *Trochea*. Tfiga. Item Tekeró Tfiga. Tereh fel-vonó tfiga. * ein [!] Art Físf. Item: Schnefe, item: <Rolle,> Krahn, Hebezeuch.

Cighír, vide Liúriu.

Cilibiu, (Frumos, mandru) *Formosus, Pulcher* Szép. Dißes, * fchon, wohlgebildet.

Címbru, *Pulegium*. Tfombor. Putnokfü. Póléj. Polój. * eine flöh Kraut.

* Cimilitura (Gaecitura).

Cimpáv, a, *Affectos habens pedes*; * fajos labu. der eine Fußkrankheit hat.

Cimpoae, *Fistula, Lyra*. Sip. * eine Röhre, Pfeife.

Cimpocafhu *Muscam faciens lyripipio*. * Dudelfafpfeifer.

Cimpói *Lyripipium* * Dudelfaf.

Cin, *Linter, Navicula* Tfónak. * Booth, Kanne, Schiflein.

Cin, are, at, *Coeno, as, are* Vatforáalom. Vatforálok * zum Abend effen.

Cina, *Coena*. Vatfora. * das Abendeffen. Abendmahl.

<Cináre, *Coenatio*.>

[112] Cinát, a, *Coenatus, a, um* A' ki már vatforált, * der fchon das Abendmahl gegessen hatt.

Cínci, *Quinque* Öt, fünfe.

* [Cinci] cote, eárba.

* [Cinci] dejete, eárba.

* Cincuefe kuntzorolni

Cíne, *Quis, quae, quod*, Ki. Kitfoda, * wer, welcher.

Cinez, V. Cin.

Cingatóare, *Fascia, Cingulus*. Öv. Ö. * Binde, Windel

Cinfe. *Honor*. Item *Donum*.

Cinfefe, ire, it. *Honoro*. Item *Dono do*.

Cinfít, a. *Honoratus, a, um*.

Cinfítoriu *Honorans*.

* Cintitza, Pinty; dto — de munte, havaßi Pinty.

Cioae, *Metallum*. Ertz, Bányáßna [!]

Cioára, *Cornix* Varju.

Cioareci. *Galigae*. <Nadrág> Item *Albus rusticanus Pannus*. Nadrág. Item.

<* Cioarfa.>

Cioboáta, *Coturnus Maoris* [!] *Species*.

* Cioboc.

Ciobotáriu, *Sutor, Cothurnarius*.

Cióc, (Roß) *Rostrum* Modárnak az orra.

* Cioca.

Ciocaerlie, *Alauda* Patfirta, Szántokamadar.

Ciocaerféfc, ire, it, *Seco hinc inde*, *scindo*.

Ciocán, *Malleus*, Pöröly. Kalapáts. Verő.

Ciocanel, *Malleolus* Kalapátsotfka.

Ciocanesc, ire, it, *Cudo*, is, ere. *Maleo* [!] *percutio*.

Ciocanít, a, *(Quajatus)* *Malleatus*, a, um *Malleo percussus*, a, um, Pöröllyel- veretett. Kalapáttatott.

[113] Ciocanitoare, vide *Geunoae*.

Ci[oj]canitóriu, e. *Malleator*, oris. m. Pörölly-verő. Kalapátfoló. Kalapáló.

* Ciocarlie, *(vide)* Ciocaerlie.

* Ciocaertesc, *(schneijeln)*, faratskálni.

Ciocnesc, ire, it, *Tundo*, *Contundo*, *Concutio*. *Allido*, Öbve-töröm. Rontom.

Ciocnire, *Contufio*, onis. f. Öbve-törés. Rontás.

Ciocnít, a, *Tufus*, *Contufus*, *Concussus*, *Allisus*, a, um mg-törött. Öbve- rontott.

Ciocnitóriu, *Contu(n)or*.

Cioltáriu, *Phalerae*, rum. Ló-ekcsfége[!]. Fel-tzifrázás.

* Ciondramanesc.

Ciónt, a, *Abscissus*, a, um. El-metset- tet.

Ciónt, (Os,) *Os*, *osis*. Tfont.

Ciónt, are, at *Abscindo*. El-vágom.

Cióntát, a, *Abcissus*, a, um. El-met- setett.

Cióntatúra, *Abcissio* Elvágás. Félben hagás [!]

* Ciop, *indul*:¹ bökkeni, bukani[!] vala- kire.

Cioplésc, ire, it, *Dolo*, as, are Gyalulok.

Cioplít, a, *Dolatus*, a, um, *Dolabratus*, a, um. Meg-gyalut[!]. Bárdolt.

Cioplítúra, *Dolatio*.

Ciormoeág, *Perfoliata*, ae, f.

* Ciotlau, kötőfa, tlatlofa.

* Ciovica.

Cír, *Gluten e farina triticea*.

Ciráda (Ciúrda) *Grex Boum*. Nyáj.

* Circaesc (piscuesc) tfripelni.

* Ciovic. *Indicum*. Indi, Indigo, Kék festék, der Indig, Judigo.

[114] Círefhe, *Cerafa* Tferesnye.

Círefhu, *Cerafus* Tferesnye-fa.

Círta, *Momentum*, *Minutum* Egy Bem- pillantás.

* Círuesc, Hejfern.

Círma *Coturnus*. Tfizma.

Círmafhu, *Coturnarius*, *Sutor* Tfizmás.

Cítóv, a, *Sanus*, *Integer*, *Incolumis*, e. Egész. Egész<ge>féges.

Ciúbar, *Batus*, *Amphora*, *Scaphium*, *Labrum* Tfeber.

* Ciubarásh } *Amphorula*, *Vajculum*

Ciúberel } Tfeberetfke.

Ciúbuc (Pipa) *Faica* Pipa.

Ciúce (Sézi) *Infantibus dici* jolet:

Ciúce, id est: *Sede* üly.

Ciúcur, *Lemnicus*, i, m. Tzafrang, Rójt,

* Bojt item: Nadrág.

Ciúda, *Mirum*, *Portentum*, Tfuda.

Ciúdat, a, *Mirabilis*, *Portentofus*, a, um Tfundás, Tfundálatos.

Ciúdat (*Adverb*) *Mirabiliter*, *Curiose*, *Potentofe* Tfundálatoson.

[115] Ciúdesc, me ciudesc, ire, it, *Mirror*. Tfundáalom. Tfundálkozom.

Ciuf:

Ciufélnic, a, *Irri/or*, *vexator*, *(subjana- tor)* Tfüfoló.

Ciuffhág, *Irri/or*, *Veza* Tfüfolás.

Ciufuluésc, ire, it, *Irrideo*, *vexo*, *Subjano*. Tfüfolom.

Ciufulúit, a, *Vexatus*, *Irri/us*, a, um.

Ciufulúitóriu, e, *(vide)* Ciufélnic) *Irri/or* Tfüfoló.

Ciugulésc, ire, it, *Ambedo*, *(Hinc inde circa circum abrodo)* Környül el- ésem, * abnagen.

Ciugulít, a *Ambe/us*, a, um Környül- rágatott.

Ciuha, *Signum*, *quo via*, aut *campus prohibet*.

Ciulin, *Spini species*.

Ciúma, *Pestis* Dög-ha'ál.

* Ciumafáe.

Ciumáfhu *Pestilen(tus)*, a, um)s Dög- leletes.

¹ Talán a. m. *indulatszó*.

* Ciugegefe, { (* abnagen) V. Ciugu-
 * Ciumetege, } lefe.
 Ciumérnitze, *morbus ex nausea con-*
tractus.
 Ciuméz, *Peste laboro.*

[116] * Ciumurlucála. V. Ciumérnitz.
 Ciumurluéc, me ciumurluéc, ire, it,
Contraho morbum ex nausea ciborum
 * *Nauseo.* Tömörlóm. Eéfel haben
 (Tíchemer).

Ciumurluit, a, *Infirmatus ex nausea* *
 Tömörlött. der einen Eéfel hat.

* Ciuna.

Ciúng, a, *Mutilus, Mancus, a, um* *
 Tsonka. geftümmelt.

Ciungaréc, ire, it, *Mutilo, Emanco.* *
 Tsonkitom, ftümmeln, verftüm-
 meln, müßen.

Ci[u]ngaríre, *Mutilatio* * Tfonkitas.[!]
 Verftümmelung.

Ciungarít, a, *Mutilus, a, um* Tfonki-
 tott, geftümmelt.

* Ciupa, *balne[u]m infantium.*

Ciupág, *Ornamentum pertinens ad indu-*
fium faemineum.

Ciupeléc, ire, it, *Deplumo, as, are.* *
 Mellyesztém. die Federn ausrupfen,
 abbrühen.

Ciupelít, a, *Deplumatus, a, um* * *depi-*
latus, a, um. Mellyesztett. fahf
 gemacht, die Federn ausgepflüdet.

* Ciuperca.

Ciúr, *Cribrum* * Rosta. Sieb. Korn-
 Rolle.

Ciuráriu, *Cribra faciens, vel vendens* *
 Rostás. der mit Sieben handelt.

[117] Ciúrda (Cirada) *Armentum, Grex*
boum * Tsorda. eine Hérde Vieh.
 * Ciuráriu.

Ciúrue, *Copiose profluit.* * Tsurög. Was
 häufig durárinnet.

Ciúta, *Dama.* * Óz. ein Gams. Damm-
 hirsch.

Ciutáriu, *Phalera Ló-ékeffég.* Fel-tzif-
 rázás.

<Ciútura>.

* Ciuvic. V. Cionvic.

Cizma, *Coturnus* * Tsizma. Schuh.
 ungarischer, Tíjme

Cizmafhitza, *Coturnaria, ae, f.* * Tsizma-
 diáné. die <Sch> Tíjmemacherin.

Cizmafhu, *Coturnarius, ii, m.* * Tfizma-
 dia. Tíjmemacher.

CI

Cláca, *Servile opus, quod gratis ab aliquo*
praestatur.

Clacáfhu, *Qui manualement operam sine*
mercede praestat.

[118] Cladéc, ire, it, *Struo, is, ere.*
 Rakok.

Cladit, a, *Structus, a, um* Rakott.

* Claditura, Széna afztag.

Cláe, *Gelima, Acervus, Cumulus, Meta*
 Kalangya.

Cláéc, ire, it, *Cumulo, Coacer[v]o*
 Rakáfba-gyüjtöm.

Cláit, a, *Cumulatus, Coacervatus, a, um*
 Rakáfba-gyüjtött.

* Clantarei (Drugalai) *Craffa fila,*
 grobe faden.

* Clatán, Katlán.

* Clatarec, öbliteni, kiöbliteni, aus-
 spüßen.

Clatec, ire, it, *Moveo, Exagito, Item*
Abluo * bilegni * Mozditóm, Moz-
 gatóm. *Item* Kimofom, Lemofom,
 * *item:* Tfoválni.

* Clatin, are, at, <Wa> waseln.

Clatíre, *Motio, Exagitatio, Item: Ab-*
lutio, Eluo <Kimofom, Meg-öbli-
 tem, Lemofom>, Mozgás, Indúlás.
 <Item Lemofás.>

Clatít, a, *Motus, Exagitatus, Item:*
Ablutus, a, um Mozditött. *Item*
 Lemofattatott.

Clatíta, *Tenuiffimae placentae species,*
dicitur Clatita, quia, dum coquitur
crebro exagitari debet sartago, in
qua coquitur, ne aduratur.

* Cleán, pifcis.

Cleéc, ire, it, *Glutino, Agglutino, con-*
glutino, Bitumino. Enyvezek.

- 119** Cleiós, a, *Bituminosus, Spiissus*, ⟨a, um⟩ *Glutinosus, a, um* Enyves, * fikeres, ragados.
- Cleit, a, *Agglutinatus, Bituminatus, a, um*. Enyvezett.
- Cleitúra, *Glutinatio, Agglutinatio, Bituminatio* Enyvezés.
- Cléiu, *Gluten, Bitumen*. Enyv. Enyö. Enyü, * 2° (de pomi) matfka méz 3° (de urechi), *viscum fordes aurium*. Øhrenschmalz.
- Cléfhite ⟨*Forcipes*⟩ *Forceps, pis*. Fogó, * *item: Pruniceps, Pala*. Szító vas. eine Feuer Zange.
- Clevetéfc, ire, it, *Detraho, Obloqvor, Calumnior*, Ellene-Bólok, Valakit gyalázok. Rágalmazok, Gyalázom. Patvarkodom. Hamisan reá-fogom.
- Clevetíre, *Detractio, Obtrectatio, Calumniá*, Hamisan valamit reáfogás.
- Clevetitóriu, e, *Detractor, Calumniator*, Reá-fzolo, Gyalázo. Patvarkodó.
- * Clic.
- Clica. *Spiiffitudo*, ⟨*Spiiffamentum*⟩, *Spiiffitas*. Sűrűség. Gyakorfág.
- * Cliciu. *Lumbus*.
- Clicos, a, *Spiiffus, a, um*, Sűrű * V. Cleios.
- 120** Clin *Cuneus, qui in veste est*. Clipeála, *Nictus, Instans* * *Momentum*. i. Szempilantás. Augenblid.
- Clipéfc, ire, it, *Nictor, Nicto, Adnicto*, piflogni, Pillogatok. Bememmel húnyargatok.
- Clipíta, *Ictus oculorum. Nictus, momentum. Instans. Vide* Clipeala.
- Clipíre, *Nictatio*. Piçlflogatás.
- Cliffa, (Slanina) *Laridum. Lardum*. Szalonna.
- Cloamba (Rám, Cránga, Creáng) *Ramus Ág*.
- Clóca, *Gallina Clocitans, ovis incubans*. Kotlos-tyuk, * fias tik.
- * Clocarefc, *glocito*.
- Clocese, *Incubo ovis, Cubo* Kotlok.
- Clocít, a, *Corruptus, Putidus, a, um* Kotlott.

- 121** Clocitura, *Putredo, Corruptio* Kotlás.
- Clocotéfc, ire, it, *Bullo, as, are, Bullio, is, ire, Ebul[lio], Ferveo* Bubarékolok. Pefgek. Buzgok, Fövök, Forrok. aufwellen.
- Clocotíre. *Ebullitio, onis, f*. Ki-buzgás. Ki-forrás.
- ⟨Clocotít, a, *Ebullitus, a, um*⟩.
- * Clocotzai.
- * Clocotza.
- * Clontz. V. Pico.
- Clop, (Palarie, Colop) *Petafus* Kalap.
- Clópot, *Campana, Nola*. ⟨Tfengetyü. Harang.⟩
- Clopotéfc, ire, it *Campanam pulfo*. Harangozom.
- * Clopotnitza.
- * Clopotzel, ⟨Harangotfka⟩ *Campanula*. Harangotfka. Tsengetyütske.
- * Clotz, Kfog.
- * Clotzáriu (fhindiláriu).
- * Clotzán. V. Chitzorán.
- Clúcsfa, (Cúrfa, Látz) *Laqueus Tör*.

Co

- Coácaza.
- Coadá, *Cauda, ae, f*. Fark, * *Schweif, Schwanz*.
- Coádá-bóului (o earba) *Aphodelus, Albucum*. Ökör-fark fü. Lép kiffébitő fü.
- * Coadá de mar. *Petiolus*. Alma fzára, tfutka. der Apfel Stiel.
- 122** Coadá-Cálului (o earba) *Hippuris, f*. Lo-fark fü. Tál-mofó fü.
- Coáe, *Testiculi genitales*.
- Coáge, *Cortex Héj*, Haj. ⟨Fa héj⟩.
- Coála, *Filera Cartae, Papiri*.
- Coáma, *Coma* Etsellett haj.
- Coapfa, *Femur Agyé[k]*, Tzomb * *Coza*.
- Coárda, *Corda*.
- Coárna, Coarne, *Cornum, i. n*. Som.
- Coárnele-plúgului, *Buris, Stiva* Eke-Barva.
- Coáffa, *Falz*, KaBa.
- Coáfta, *Costa, Pleura* ⟨Eke-Barva⟩, Óldal-tfont; * oldalborda.

Coasta'-Pátului, *Sponda*, ae, f. Nyobolya. Ágy-fő. Ágy-fa.

* Coáje.

Cóbe, *Pituuta*, *morbus est proprius Gallinarum*, (Tyúknak pípés nyavalyája), * pip. der Píps. *Item: Omen.*

Cobéfc, ire, it, (Ominor) *Ominor*, Jót vagy Gonoßt jövendőhni.

123 Cobila, *Cabala*, seu *instrumentum bipes, cui aratrum inbitur, dum ad arandum fertur.*

Cobitúra, *Omen* jövendőt jelentés, jövendőre mutató jo, vagy roß jel.

Cobor, aere, aet, (Pogor) *Descendo* Lé-Bállók.

Coboraefhu, *Descensus* Lé-fzállás, * hágo, lejtő.

Cobza, *Pandura* Hegedű, Lant. Koboz. Öreghúrú hegedű.

* Coc. *subft: lucuns, lucunculus.*

Coc, ere, copt, *Coqvo*, is, ere fütök. (* Cocor, Dar Daru).

Cócume, seu *mecóc*, *maturefco* megérem.

Cóca, *Torta*, *Panis subcinericius* Pogátka.

* Cocærlatura, Kanyaritas.

Cocéán, *Stirps*, pis, f. * *Caulis*. torfa.

Cócie, *Rheda* Kofli.

Cócina (Cotetz) *Hara* Dißno-ol. * Sau Koben.

Cocióaba, *Tugurium*, *misera domuncula* Kalyiba Kunnyó.

124 Cocifhítza *Faemina Auriga*, *Aurigae* uxor.

Cocifhu, *Auriga* Kotsis.

Cocoana *Puella Civilis*, *Nobilis* Leány.

Cocolóshu, *Globus* Golyóbis, Teke Mehteflos.

Cocon, *juvenis Civilis*, *Nobilis*.

Coconáfhu *Puellus civilis*, *nobilis*.

Coconftza, *vide* Cocoana.

Cocór (un féliu de passere) *Grus*, Darú.

Cocór, *Tuber*, Tlomó.

* Cocoráda, Béles.

Cocófhu, *Gallus gallinaceus*. Kakas.

* Cocofhu Pufhti.

* Cocosh íalbatek. *Urogallus. Rusticula*. Faid. ein Zuerhan.

Cocoftaerc, *Ciconia*. (Eßterg). Eßterrag. Golya.

Codaraefhte, *Manubrium flagelli*.

125 Codie, *Millefolium* (Ezer levelű fű).

Codifhóara }
Coditza, } *Caudula*.

Codobátura * *Fringilla* * *Motacilla* (Bara) Barázda-billegető. Leányka madár.

* Codorifhte, V. Cod.

Códrú, *Sylva*, [!] *grandis* Erdo (die Heyde)

Cófa (Donitza, Bota) *Cantarus*.

Cofaréfc, ire, it, *Aginor*.

Cofarítza, *Aginatrix*, *Foraria* Aprófág nyerekedéfen kapó.

Cofáriu. *Aginator* Aprófág, nyerekedéfen kapó.

Cofaerfhete, ire, it, *Inficio*, *Maculo* Motfkolom, Bennyezem.

Cofaerfhiti, a, *Maculatus*, *Injectus*, a, um, Motfkos. Szennyes.

Coh. * *Fornax metallica*. *Conflatorium*. *Ustrina*. Koh. ein Metallener Ofen.

Cóif, *Cassia*, *idis*, f. Sifak.

Coiós, *Herniacus*, qui *scrotalem herniam habet*.

Cóiu, *Coleus*, *Testiculus*.

* 2° Coiu popi *Orchis mascula*, piros kükörtfén.

Colác *Striblita*, *Sphaerita* Kaláts * 2° ein Zirkel (fac coáda colác, *Luterium*:) . . . förmiges Ding.

126 Colacaréfc, ire, it, *Prodo* * *pro proemio*.

Colacéfc, ire, it, * freizelt Kanyarítani.

Colacít, a,

Colb, (Práv, Pülbere) *Pulvis* Por.

* Colbuefc: ausftauben.

Colea. *Ibi* Ott, Amott.

Colduéfc, ire, it, *Mendico* Koldulok. Koldulok.

Colduit, a, *Mendicatus*, a, um Koldult, Koldultatott.

Coldúfhu, *Mendicus* Szegény. Köldus.

* Coleá.

Colíba, * *Coligo, inis*. Arnob. * *Tugurium, Caja, Mapale*. Kolyiba, Konnyo, * gunyho, V. (<de> pacuritor).

Colibútza, *Tuguriolum* <Kolyh>, Kalyibatfka <Konnyo>, Kuny-nyótfka.

* Colica.

Colínd, are, at, *Cano Cantilenas in festo natalis Christi Dfomi]ni a Valachis juvenibus domatim cantari solitas.*

127 Colinda, *Sunt Cantilena, quas Valachi in festo nativitatis Dfomi]ni Nostri Jesu Christi per domos solent cantare.*

Colindatóriu, *Qui canit cantiones in nativitate Dfomi]ni cantari solitas*

Colíva, *Triticum coctum cum mele.*

Colna } (Sopru) *Locus, ubi curas*
Cólnitza } *ponitur ne perpluat.*

Cólo, *Ibi, Illuc* Oda, Amoda.

Colop, (Palarie, Clop), *Petafus* Kalap.

Cóltz, *Germen*. Item: *Rudus, Scabrum, Salebrae*. Ujj növés. jóvés. Item Daraboffág. Repedezés * Item: *dens Canis aut apri* etc.: agyar.

* Coltzat, *Cynodon, ntis*. Ki állo fogu, hegyes fogu.

Coltzuros, a, *Scabrosus, a, um, Salebrofus, A]per, a, um*. Darabos. <Repeze>. Repedezett. * Varas.

128 Comanác, *Pileus Süveg*. <Kalap> * tfalma. eine runde MüÙe Item: V. Capac.

Comanacefc, ire, it, *Pileum honoris causa ante aliquem depono* * valakit meg süvegelni.

Comand, are, at, *Commendo*. Ditferem. Ajánlom.

Comandáre, *Commendatio* Ajánlás.

Comandát, a, *Commendatus, a, um* Ditfértetett.

Comandatóriu, e, *Commendator, trix* Ajánlo, Ditféro.

* Comænjesfc (mænjesfc, namænjesfc) *Commaculo*.

* Comaenjit, a, Szurtos, Szenyel be motfolt.

Comíd, *Gummi*. Matfka-méz.

* Comintzie, *Conventio*.

* Comifhie, *Comiffio*.

Comoára *Thejaurus*, Kints.

Comornic. *Thejaurarius*. Kints-tartó.

Conác, * (popáss) * *Pauja, Conde]cenfio viatoris pro refocilatione*.

Conacefc, * (popoffesc) * *Paufo, Con]descendo ad refocilandum*.

Conacire, *vide*: Conác.

* Conáciu, bub.

Condeiu.

* Conopifhtiritza. <Lo bogár> ganaj-bogár.

* Contenefc.

* Contentit, füvelő, *Bucetum*.

* Contratufh, *Contractus*. Alkulevél, alkuirás.

* Contz 1° *Off*. 2° *Scaphus Chartae*.

129 * Cop (Cupa).

Copáciu (Arbore) *Arbor*. Élő-fa.

Copác, *Cavatum, Trua, Trulla, Maetra, Magis, idis*, f. Tekenő. Sütő-tekenő. Dagaßto-tekenő.

Copaerfheu (Cofheug, Sicriu) *Tumba, Koporfó*.

Copce, *Fibula*. Kapots.

Coperemaent, *Cooperimentum, Tectum, Tegumen* <Ház-héja.> Fedő. Akármí fedel. Takarózdó Fedel. Olta-lom.

Coperifhu, *Idem*.

Coperít, a, *Coopertus, Tectus, Obductus, a, um*. Bé-fedett. Takart.

Coperitor, *Tegens, Cooperiens*.

* Copie, *Secespita*. Öpfermesser.

Copil, a (Prunc) *Puer, Proles, Soboles*. Item: *Spurius, (a, um)* Gyermeek. Item Fattyú-gyermeek.

<Copíla (Prunca) *Puella*. Item: *Spuria*>

Copilándru, *Qui jam excedit aetatem puerilem*.

Copilarefc, me copilarefc, ire, it, *Puer]ra]co, Pueriliter ago*. Gyermeeké léfzek. Gyermeekelkedek. * fiçfi findiçfi fteffen.

[130] Copilaréfc, a, *Puerilis, e.* Gyermekei. findifch.

Copilaréfhte, *Pueriliter* Gyermekekül.

Gyermekei-modra. * lápiſch, findifch, nach Kinder Weiſe.

Copilarétz, a, *Puerilis, le* * gyermekei, gyermekes. findifch.

Copilarie, *Puerilitas* Gyermekekég. * die Kindheit.

Copiláſhu, *Puellus.* Gyermekeké. * das Kindlein, das Knablein.

Copilitza, *Puellula* Leányka.

Copita, *Ungula eqvina.*

Copón, *Capus, Capos* Kappan.

Coponefc, *Capum, Caponem facio.*

Copóff, a, * (plesh, pleshug) * *Calvus, a, um* Kopaß.

Copoffeſc, ire, it, *Calveſco, Calvo, as, are* Kopaßulok, Kopaßitom, Kopaßtom.

Copoffit, a, *Calveſactus, a, um.*

Copt, a, *Coctus.* Item: *Maturus, a, um,* meg-ért.

* Copt, ſubſt. *furnaria, ars piſtoria* * Bäderhandwerk.

[131] Coptúra, *Coctura, Maturitas.* Ért-fég. * die Reife.

* Copturi téſztamiv, das Badwerk.

Cópza, *Pandura* <Hegedü. Lant.> Koboz.

Cor

Corábie, *Navis* Hajó. * das Schief.

Corabiez, are, at, *Navigo* Hajokázom, * ſchießen, mit Schieff fahren.

Corabierie, *Navigatio* * Hajokázás. die Schieffahrt.

Corabieriu } *Navigator.* Hajos. * der
Corabiitóriu } Schieffer, Schieffmeiſter.

Coraeſc, ire, it, *Crocito.* Item: *Coraeſc matzele, Strepitant intestina* * Korogok. ſchlotten, rumoren [!].

Corágie, *Animus.*

Corafſta, *Colojtra* Elfo [!] téj az ellés és Bülés után * fetftéj.

Corb, *Corvus* Hollo.

* Corbáciu, Korbátf.

* Corbicios (daunos) *liguritor.* Kivántfi.

Corcán, *Gallus Indiacus.*

* Corceſc.

* Corcie.

Corcít, a } *<Hybris, dis, f. vel Hy-*
Corcítura } *brida, ae. f.> * Musmo.*
 } *Mujimo.* * Kétféle nem-
 } zetből valo Büléktöl
 } Bärmazott, Kortf. * (de-
 } ſpre oámeni) *hybrida.*

[132] Corcodán, *Gallus indicus.*

Corcodina, *Gallina indiana.*

Cordifhu, *Lateraliter, oblique, indirecte.* * Cordon.

Cordován, *Pellis caprina pro coturnis elaborata.*

Corfa, } *Surpiculus, Calathus.* Sza-
Corfúta } tyor. Gyékény-kofár. *
 } Kober.

Córla, *Mergus.* m. <Tfövetſke, mellyen az égő méts az olajt hozzá vonſa.> * Buár, Buvár. vizi Buár. der Tauſcher.

* Corleſc, *Urinor.*

Cormán, *Afferculus aratri, qui sulcum facit, Aures aratri.*

Cormaneſc, ire, it, *Tertio aro, hoc est, dum autumnale triticum seminatur.*

Corn, corni, *Cornus, f. i. et ús* Somfa.

Corn, coarne, *Cornu* Baru, [z]arv.

* Cornu plugului, ekfezarv, die Pflugferſe.

Corn (Cafar, Caprior) *Capreolus, Tignum, Tigillium, Cauterium.* * intr'un corn de cápra, vad Körtvélly, Vatzkor.

* Cornareſc, ire it.

* Cornurat, *Corniculatus, Cornatus, <Corniculans>.*

* Corobétze.

[133] * Cornuráriu, Winfelmaß.

Corona (Cununa) *Corona* Koßoru. Koróna.

Coróiu, *Milvus, Nifus* Kánya. Héja.

Cort, *Tentorium* Sátor.

Corteneſc, ire, it, *Accedo aliquem servitium meum ei faciendo, viſito honoris causa.*

Cortenire, *viſitatio, quae honoris causa fit.*

Cortenitóriu, *Qui aliquem honoris causa*
visitat.

Cos

Cos, cuffedüu, cuffedut, coaffa, *Suo, Conjuo,*
Varrok. Földozok.

Cofhárca, *vide* Corfa.

* Cofheieg, der [I] Tödténbar.

Cofhériu * (Hæmbáriu) SzuBék, der
Getreidefaften.

Cofhefe, ire, it, *Decorio, Decortico,*
Hámzom. Hántom.

Cofhit, a. *Decorticatus, Decoriatuſ, a,*
um. Hámzott. Hántott * Hor-
padtt.

Cofhitúra, *Decoriatio, Decorticiatio* Hám-
zás. Hántás.

134 Cofhnitza, *Corbis, Surpiculuſ, Al-*
veare Kofár.

Cofhorva, *vide:* Daerg.

Cofhtéiu, *Caſtellum* Kaftély.

Cofhu, *Calathuſ, Cophinuſ, Sporta* Kaſ,
* de uſcát prune, tſerény.

* Cofh(ü) máre de tzinut graeu, faina,
& *Cumera* Búzás, Liſztes, Gyü-
möltsös kaſ. SzuBék.

Cofáfhu, *Falcator* KaBás * 2° *Phalan-*
gium, Kaſzás v. Falangya. die
Zfterſpinne.

Coffefe, ire it, *Falco.*

Coffit, a, *Falcatuſ, a, um.*

Coffitúra, *Falcatura, Falcatio.*

Coffitza, *Capili capitiſ per modum*
juniculi complicati, ut fæminæ
ruſticae Valachæ habent.

Coffór, *Culter aduncuſ, quo viteſ ampu-*
tari ſolent. * *Scirpicula* falx. Metzö
kés. Katzor. das Rebmeſſer. V.
falx. Gartenmeſſer, Winzenmeſſer.

Cofforaet, a, *Stimulatuſ, Irritatuſ, a,*
um Boßbontatott.

135 Cofforaſe, ire, it, *Stimulo, Irrito*
Ingerlem, Boßbontom, öBtönö-
zöm. kénſzeritem. Izgatom * mar-
doſni, martzongani.

Cofáfhu (*Subſt*) *Declivitaſ* meg-hajló-
fág. Lejtöfég.

Coſtífhu (*Adverb*) *Lateraliter, Indirecte*
Declive * oldalaſfág.

Coſtífhu, e *Decliviſ, e, Indirectuſ, a,*
um. <Hajlott. Erefzkedö Lejtös> *
oldalaſf(ág).

Coſtréiu.

Cot 1° *Ulna* 2° *Cubituſ* Öl. *Item* Réf,
Sing.

Cotca * (lápta, lopta), * *Sphaerula, Pila.*

* *Cotcorez, ire, it, Kodátfolni.*

Cotul-Manii, *Ancon, onis, m.* Könyök.

Cotæiu (Capau).

Cotaeng, * V. Copilándru. * *Pubeſ, Im-*
puber Ifju Bakáltalan ifjatfka.

Cótea, *Pila luſoria.*

Coteſe, ire, it, *Ulna menſuro, Item*
Cubitu tundo.

Cotétz, *Hara.*

Cotiga (Tileaga) *Benna, Carruca.*

136 * *Cotiovéche.*

Cotit, a, *Ulnâ menſuratuſ, vel: Cubitu-*
tufuſ vel ad modum cubiti
manuſ Inflexuſ, a, um.

Cotitura, *Curvitaſ, ſeu Inflexio rei*
alicujuſ ad inſtar Cubiti * *item*
jemiinſula.

Cotóc (Motóc) *Cattuſ maſculuſ, ** der
Katter, Kandur, Kan maſfka, Bak
maſfka.

Cotor * *Styluſ * Sarmentuſ* Stängel,
Koro.

Cotul-maenii, *Cubituſ, Ancon, onis, m.*
Könyök.

Cotzea, *Alea, æ, f. * Aſtragaluſ. i.* Vör-
felly, Kotzka.

Cotzofána (Tzárcá) *Pica.*

Cojóc, *Pelliceuſ, * Rheno, onis. Colo-*
briuſ n. Ködmön. <der Pelz.> der
ſchaflederne Pelz.

Cojóc-pacurareſe, *Diphthera, æ. f. **
Schafpelz, Schafleid.

Cojocél } *Pelliceuſ.*

Cojocutz }
* *Cováciu.*

* *Covaeltir, <(rogojina pe car).>*

Covaerſheſe, ire, it, *Supero, Praecello,*
Excello, Supergridior.

Covaerſhire, *Praecellentia, Supergreſſio.*

137 Covaerfhít, a, *Supergreffus, Superatus, a, um.*

Covaerfhítóriu, *Supergreffor, Superans, Excellens.*

Covás, } (Dofpeala) *Fermentum*

Covaffála } *Fermento.*

Cováfít, a, *Fermentatus, a, um.*

Cováta (Molda, Albic, Troaca) *Alveus, Cavata, Mactra, Magis, idis, f.*

Covátsu, *Faber ferrarius.*

Covieat, a, *Inflexus, Curvatus, a, um.*

Covíiu, ere, eat, *Inflexio, Curvo, Sinuo, as, are.*

Cóvna (Conha, Cocna, Bucatarie, Margernitza,) *Culina, Coqvina.*

Covór, ⟨*Tapes*⟩ * V. Cioltáru.

Covígr [!] } *Spira* * Preſel Peretz.

138 Crác, *Pes, edis, m.* * 2° *ramus.*

Crácáti⟨tza⟩, * *Tengeri pok.*

* Cracaticiu, a, *Uncipes, Scambofus, horgas lábu. frummbeinig.*

Cracéfc, ire, it, *Varico, vel melius Varicor, Divarico.*

Cracít, a, *Varicoſus, Varicatus, Divaricatus, a, um.*

Cracéffa, *Regina.*

Cracéfc, a, *Regius, a, um, Regalis, e.*

Cracéfc, ire, it, *Regno, as, are.*

Cracéfhte, *Regie, Regaliter.*

Cracempitza * (gánciu) * *Naevus.*

* Craencen, a, *adj. Auſterus, rigidus, item Kérges, fatq.*

* Craefhc, are, át, *Frendo, infrendo, tfikorogni.*

Cracfhma, *Popina, Taberna, Caupona, Educilum.*

Cracfhmaréfc, ire, it, *Popinor, Educilor, aris, atus.*

Cracfhmaréfc, a, *Popinalis, Tabernalis, Educilaris, e.*

139 Craefhmarit, a, *Educilatus, a, um.*

Craefhmaritza, *Popinatrix. Educilatrix.*

Craefhmáriu, *Educilator, Popinator, Caupo.*

* Craefhnefc. V. Caerfhnefc.

Craefnic (Fat, * tzcornic *), *Aedituus* * der Küfter.

Craefniceaffa } *Aeditui Uxor.*

* Craejne, *Clitera, ſagma.*

Craifhór, *Regulus* * item piscis.

Craitza, *Reginula.*

* Craitzár.

* Craitzaréfhte.

Craiu, *Rez.*

* Crancish (o cáriba).

Cráp, *Carpio* * Ponty, Po'sár.

Craſtavéte (Pepene raeiós) *Cucumis, meris, m.*

Cratáriu, *Crates.*

* Cratie, der Gitter.

Cratíntza, *Subligar, is, n. Ventricale, Antipendium.*

Crátitza (Haerbeica, Lábos) *Cacabus, Frixorium, Sartago testacea.*

140 Creang } (Ram, Cloamba) *Ramus*

Creang¹ } *Crista* * Kakastarej.

* Creáfta Cocofhului.

Cred, ere, ezut, *Credo.*

Crédere, *Creditum.*

Crendinceáriu (Chizéfhú) *Fidejuſſor, Vas, vadis.*

Credinciós, a, *Fidelis, e.*

Credíntza, *Fides.*

Crémene, *Silex, * pyrites.*

* Crenguros.

* Crémene.

Crefc, eſhter[!], crefcut. *Crefco, Accrefco, Adoleſco* Item. *Educo, as, are, * auferziehen de animalibus, auffüttern.*

Crefcut, a, *Educatus, Auctus, a, um.*

Créfhtere, *Accrementum, Incrementum, Item, Educatio.*

Créfhtet, ⟨*Occiput.* Bub, főkötő) * *Vertex, Scheitel.*

Crefhtín, a, *Christianus, a.*

¹ Így a kéziratban; az egyik alak feltétlenül elírás *creanga* (= creangá) helyett.

141 Crefhtinefc, a, *Chriftianus, a, um.*
 Crefhtinéfhte, *Chriftiane.*
 Crefst, áre, át, *Incido, * róni¹,* ferbeln.
 Crefttát, a, *Incifus, a, um.*
 Crefttatúra, *Incifio * item: ftria: Ro-*
vatk.
 * Crefttatzca (o éárba).
 * Creftez. V. Crefst.
 * Cretintza (Zagia). V. Catrintza.
 * Cretz, a, adj.
 * Cretzu, *finus, rántz.*
 * Cretzifhor (o éárba).
 Crez, credere, crezut, *Credo.*
 * Crezamaent, hiedelem, *Creditum.*
 Crezeciós, a, *Credibilis, e.*
 Crezemant, *Creditum.*
 Crezetóriu, e, *Creditor.*
 Crezút, a, *Creditus, a, um.*

Cri

Cricala (Tocana) *Ificium, i. m. * f-*
ricaffe.
 * Crifau[-n?], Karó, hengérkaró.
 Crin, *Lilium, * Crin alb, — vaenat.*
 * Cring.
 Crinta, *Cafeale, Cavatum.*

142 Crifhpán * *Vitriolum; Grispán.*
 Vitriol. Grünfpán.
 * Crifnic, V. Craesnic.
 Criftéiu, *Coturnix.*
 * Crijma, etc.: Caercima. Item: *Indu-*
fium quod Patrina
 * Crijnefc, Caerfhnefc.
 Croefc, ire, it (Curuefc) *Excindo, dicitur*
proprie de vestibus, quando materia
excinditur, et aptatur, pro veste, ut
*confuatur * Szabok. Žuſſſneiden.*
 Croit, a, *Excifus, a, um * Ki szabott.*
 Žugeſſnieten.
 Croitóriu, *Sartor * Szabo. Schneider.*
 * Crontzanefc, ire, it (cum *frepitu rodo*)
dentibus ftrepo, crocito fhorpeln.
 Cruce, *Cruz * Kereftz. Kreuz. 2°*
Kereftzfont, Kreuzbein.
 Crud, a, *Crudus, a, um.*
 Crug, *Circulus, Curcumferentia.*

¹ Elírás róni helyett.

Crúgl-soárelui, *Circuitus, (Curfus)*
solis.

Crunt, a, *Cruentus, a, um.*

Cruntáre *Cruentatio.*

Cruntát, a, *Cruentus, Cruentatus, a, um*

Cruntéz, are, at, *Cruento, as, are.*

Cruntoáre, *Cruor.*

143 Crúfta, *Crufta.*

Crutz (Paftrez, Chimuluefc) are, at.
Curo, ne res cito deficiat, aut
deftuatur. Parce utor re aliqua.

Crutzálnic, a, *Curam habens rei, ne cito*
confumatur. Parcus, a, um.

Crutzáre, *Parcitas; Parſimonia, cura rei*
ne deftuatur.

Crutzát, a, *Curatus, Confervatus, a, um.*

* Cruzatzé (o éárba).

* Cruzime.

Cu

Cu, *Cum Praepofitio.*

* Cu arfa.

* Cu ruptu. *Imftatim.*

Cuc, *Cuculus, Avis ſpecies.*

Cucerefc, (ire, it,) Me cucerefc, ire, it.
Humiliter, devote, rogo, Supplico,
Devote me humilio.

144 Cucerie, *Devota, et humilis ſuppli-*
catio, devota humiliatio.

Cucerire, *Devota humiliatio, Suppli-*
catio.

Cucerit, a, *Devota humiliatus, a, um;*

Cuceritóriu, *Devote ſe humilians, ſup-*
plicans.

Cucernic, a (Evlávnic) *Devotus, Pius,*
Religioſus, a, um.

Cucernicéfc, me cucernicefc, ire, it,
Devotionem pietatem ſector.

Cucernicefhte, *Devote, pie, Religioſe.*

Cucernicie, *Devotio, Pietas.*

Cucernicit, a, *Factus Devotus, Pius, a,*
um.

* Cucurbeta.

* Cucurbetzé.

Cucurúz (Porumb, Papuſhóiu, Ténchiu,
 Maláiu) *Cucuruz, Turcicum triti-*
cum, Fagopirum, Indicum.

[145] Cucurúz de brad (finhéapan), *Conus*,
i. m.

* Cucuruzafhtine } *Locus, ubi Cucuruz*
Cucuruzifhte } *inseminatur.*

Cúcúta, *Cicuta* * *item*: gyertya öntő,
Échtform, Ker(†)zenmodel.

* Cudrulufc, re, it, Kaparáfzni, kutat-
ni, heimlich durcfzufen.

⟨Cue, Clavis⟩.

* Cuér, fogas.

* Cufarefc etc. V. Cofarefc.

Cufund, *Immergo, is, ere.*

Cufundáre, *Immerjo.*

Cufundát, a, *Immerfus, a, um.*

Cufundatóriu, *Immerfor.*

Cufureala, *Forium, Conforium, * Fos.*

Cufurefc, ire, it, *Forio, Conforio, is, ire*
* fofni.

Cufurire, *Conforitio* * *item*: *Diffenteria.*

Cufurít, a, *Conforitus, a, um.*

[146] Cúget, are, at, *Cogito, Meditor.*
* Gondolok. denfen, dachten.

Cúget, *Cogitatio, Meditatio* * Gond. Ge-
danf,

Cugetáre, *Meditatio, Cogitatio* * Gond-
dolkozás, das Denfen.

⟨Cugetát, a, *Cogitatus, a, um.*⟩

Cúí? *Cui?* Kinek? Wem?

* Cuiér, fogas.

Cuífhoare, *Cariophili.*

Cuífhor, }
Cuíútz } *Clavculus.*

* Cuiu *Clav(i)us*. 2° (ic de fer) *Cuneus.*

Culc. me cúlce, are, at *Cumbo, Decumbo,*
Deculco * fekfzem, lefekfzem, fích
niederlegen.

Culcát, a, *Cubatus, Deculcatus, a, um*
* Le fekütt ⟨das N⟩.

Culcufhu, *Cubile*, feu *locus, in quo dor-*
mare quis folet.

* Culduefc, v. Cold.

* Culeg, ere, ess. *colligo*. 2° (poáme) le
fzedni.

* Cules, *subft*: Siurétiu.

Cúlme, *Culmen.*

Cum, *Quomodo.*

* Cumanác. V. Cománac.

[147] Cumatra, *Commater* * Koma-
alzony. die Gevatterin ⟨Pathe⟩.

Cumatru, *Compater* * Kerefzt Koma.
der Gevatter, Pathe.

Cum-è? *Quomodo est?* * hogy vagon,
hogyan van? wie ift.

Cúmet, are, at (Incumet, Incez)
Committo, Concredo.

Cumetát, *Commiffus, Concreditus, a, um.*

Cumíneec, are, at, *Communico, Sacram*
Euchariftiam jumo.

Cuminecát, a, *Communicatus, a, um.*

Cuminecatúra, *Communio, Euchariftia.*

* Cumlau. V. Comlau.

Cumnát, a, *Cognatus, a, um. Affinis.*
Levir.

Cumnatic, *Cognatio, Affinitas.*

Cumpana, *Bilanx, Trutina.*

Cumpana lá faentaena, *Tolleno, nis*
* ⟨Kut K⟩, Kutgém, der Schwängel
oder Saumenfhwengel.

[148] Cumpanfsc, ire, it, *Pondero, At-*
tempero.

Cumpanit, a, *Ponderatus, Adtempera-*
tus, a, um.

Cumpanitóriu, e, *Ponderator, Adtempe-*
rator.

Cúmpar, are, at. *Comparo, Emo, Coemo,*
Abemo.

Cúmparát, a, *Comparatus, Emptus, Co-*
emptus, a, um.

Cúmparatóriu, e, *Comparator, Emptor,*
Coemptor.

Cúmparátúra, *Emptio, Coemptio.*

Cúmpat, *Moderamen* ⟨2°⟩.

Cúmpat, are, at, *Moderato, Attempero.*
* 2° (lá cevá) *adigo.*

Cúmpatáre, *Moderatio, Temperantia.*

Cúmpatatóriu, *Moderator, Adtempera-*
tor.

Cúmpene, *Bipondium, Libra, Bilanx*
Statera.

* Cumpenfsc.

[149] Cúmplíre, *Severitas, Immiſericor-*
dia, Crudelitas.

Cúmplít, a, *Severus, Ferus, Barbarus,*
a, um, Crudelis, e.

Cumplit (*Adverb*) *Severe, Immissericorditer, Crudeliter.*

Cumu-i, *Quomodo est, Qualiter est.*

Cun. *Cunus.*

Cunoafhtere, *Cognitio, Notitia, Agnitio.*

Cunofc, ere, ut, *Noſco, Cognitoſco, Agnoſco, Recognoſco.*

Cunofcatoriu, e, *Cognitor, Agnitor.*

Cunofhtintza, *Cognitio, Notitia, Agnitio.*

Cunofcút, a, *Notus, Cognitus, Agnitus, a, um.*

Cunúna (*Corona*) *Corona * 2° (de Ceápa), Kofzoru.*

Cununáre, *Coronatio, Item Cópulatio matrimonialis.*

Cununát, a, *Coronatus, a, um, Item Matrimonio Copulatus, a, um.*

[150] Cununatóriu, e, *Coronator, Copulator matrimonii.*

* Cununíe, *Copulatio.*

Cúpa, *(Cuppa, Cuppula) * V. Cop.*

Cuprind, ere, prins, *Comprehendo, Capió, occupo.*

Cuprindere, *Comprehensio, Occupatio.*

Cuprins, a, *Comprehensus, Captus, Occupatus, a, um.*

Cuprínz, dere, prins, *vide: Cuprind.*

Cuprinzeciós, a, *Comprehensibilis, e.*

Cuprinzetóriu, e, *Comprehensor, Occupator.*

Cuptóriu (*Camenitza*) * (*de copt pita*) * *Fornax, Furnus, Clibanus * 2° (Caminitza). V. Caminitza.*

Cuptufhála, *Subductura. * V. Bérlueála.*

Cuptufhefc, ire, it, *Subduco.*

Cuptufhít, a, *Subductus, a, um.*

Cur, *Culus, Podex.*

[151] Cur, ere, curs, (*Aleg*) *Curro, is, ere * 2° fluo adag: de nu cura, picura. ha nem tfordul leg alább tfeven.*

* Curand.

Curát, a, *Mundus, Purus, Castus, a, um.*

Curatúra, *Extirpatura, hoc est sylva per extirpatorem silvae ager factus. * Erdóirtás, der Holzſchlag.*

* Curaturi, plur: *Feretrum, roſta ally, buza ally.*

Cúratz, ire, it, *Mundo, Purgo, Ex-purgo. Item Caſtro, Extirpo * 3° ſſhellen, abſhellen.*

Curatzénie, *Mundities, Caſtitas, Caſtmonia.¹*

Curatzíre, *Mundatio, Purgatio, Expurgatio.*

Curatzitoriu, e, *Mundator, Purgator, Expurgator.*

Curca, *Gallina indiacá.*

Curcan (*Gallus indiacus.*) * *V. Corcodán.*

Curcubeu, *Iris.*

Curea, *Corium, Lorum.*

[152] Curéchiu, *Caulis, Braſſica, Crambe. * Kapis, Kappis fraut.*

Morát, á cru, *Sauerfohl, Sauerfraut.*

* Curel.

Curend, *Cito.*

Curetoriu, *Species Caſei.*

Curatúra, *Extirpatio ſilvae.*

* Curesh.

Cúretz, *vide: Cúratz.*

Curetzenie, *vide Curatzanie [!]*

Curetzéfc, *vide Cúratz.*

Curatzíre, *vide Curatzire.*

Curetzitóriu, *vide Curatzitoriu.*

Curg, gere, curs, *Fluo, mano, Emano, Efluó.*

Curgatóriu, e, *Fluidus, a, um, Fluens, Manans, Fluxus, a, um.*

Curgere, *Fluentum, Decurſus, Fluxus, ús, m.*

* Curios, a, (*poſtitoriu de á ſhti or ce*).

* Curiofitáte.

Curm, are, at, *Abrumpo, Interrumpo, Perrumpo, Abſcindo, Tranſcindo, Tranſſeco. * Deſino.*

[153] * Curmála.

Curmáre, *Abruptio, Interruptio, Per-ruptio, Tranſſectio.*

Curmát, a, *Tranſſectus, Abruptus, Per-ruptus, a, um.*

Curmatúra, *Tranſſectio, Perruptio.*

Curmezíſhu, e, *Indirectus, Tranſverſus, a, um.*

¹ A Lex. Bud.-ben helyesen: *Caſtmonium* (156).

Curmezíhu (*Adverb*) *Indirecte, Transverse* * <Kere> Kaful. *Subst: Diacmetrus.*

Curpatóriu, *Pala.*

Cúrpen *Ambugia, Ambubeja.*

Curs *Curfus, Item: Fluxus, ús, m.*

Curs, a, *Fluxus, a, um.*

Cúrfa, *Laqueus, Tendicula.*

Cúrte, *Cúria, Aula, Area.*

Curtean, a, *Curialis, e, Aulicus, a, um.*

Curtenéfc, *vide Cortenesc.*

Curuéfc, *vide Croesc.*

[154] Curuitóriu, *vide Croitóriu.*

* Curund.

* Curutz. *Kurutz.*

Cúrva, *Meretrix, Scortum, Lupa.*

Curváriu, *Meretricator, Scortator, Stuprator, Fornicator.*

Curvéfc, *ire, it, Meretricor, Scortor, Fornicor, Stupro.*

Curvéfc, a, *Fornicarius, Meretricius, a, um.*

Curvéfhte, *Meretricio more, meretricio modo.*

Curvie } *Fornicatio, Maecatio, Scor-*

Curvíre } *tatio, Meretricatio, Stuprum.*

Curvit, *Meretricatus, Scortatus, Stupratus, a, um.*

Cufhma (Caciúla) *Pileus.*

* Cuffætura, *futura Varás. die Náhery*

Cuffetóriu, e, *Sutor, Suens, Confuens.*

Cuffetúra, *Satura.*

Cuffitóriu, *Caffiterum, Stannum.*

[155] Cuffút, a, *Sutus, Confulus, a, um.*

Cuffutóriu, *vide Cuffitóriu.*

* Cuffutu.

* Cuffutura. V. Cuffatura.

Cuft, are, at, *Vivo, Superstes fum.*

Cuftúra, *Culter, cui manubria deciderunt.*

Cutáre, *ponitur loco nominis proprii, sicut, N.*

Cute, *Cos, Cotis* * 2° (<dipe> dunga cea apatóáffa dipe pita) *virga aquoza, Wasserstrich.*

Cutez, are, at, *Studeo.*

Cutezáre, *Aufus, ús, m.*

Cutezat, a, *Aufus, a, um.*

Cutezetóriu, *Audens, Audax.*

Cutraer, are, at, *Permeo, perambulo, pervagor.*

Cutraeráre, *Permeatio, Pervagatio.*

Cutraerát, a *Permeatus, Perambulatus, a, um.*

Cutraeratóriu, e, *Permeator, Pervagator.*

Cutremur, are, at, *Facio tremere, me cutremur, Tremo, contremisco.*

[156] Cutremur (*Substant*) *Tremor.*

* *item terraemotus.*

* Cutrier.

* Cutrupefc, *ire, it be súllyedni.*

* Cutza.

Cutzít, *Culter.*

Cutzítóae, *Culter in utroque fine manubria habens, ut Fabri lignarii habent. Scalprum bimanubrium.*

* Cuvaeant, are.

Cuviíntza, *Convenientia, Decentia.*

Cuviíncios[!], a, *Conveniens, Decens.*

Cuvine-fe, *Convenit, Decet.*

Cuviníntza, *vide Cuviíntza.*

Cuvios, a, *Venerabilis, Sanctus, Religiosus, Idoneus, Conveniens, Decens.*

Cuvios, (*Adverb*) *Sancte, Bene, Decenter, Convenienter, Religiose.*

* Cvitantzie.

[157] **Litera : D**

Da

Dá, *Loco Dár, Aft, Atqvi, Sed.*

Dá, *seu Daa, Dabat, Dabant.*

* Dabalat.

* Dabalez.

* Dábila. V. Mäertzaena.

Dáca, *Si.*

Dáchia, *Dacia.*

* Daecos,

* Daecait.

* Daegmaiu, *Bulga.*

Daelma, *Clivulus, Colliculus.*

Daemb, *Tumulus, Tuber terrae, Clivulus, Grumus.*

Daembós } *Tumulofus, Grumofus.*

* Daemburos } *Tumulofus, Grumofus.*

* Daerdaefc, *dideregni, vatzogni, flappern.*

* Daerdála Horpatz lo. in app. PP.
Daerg (Cofhorva) *Rutrum, Rutabulum*,
* Szénvono, der Feuerschierer,
Kohlenfrüde.

* Dafin.

Dáica, *Nutrix*.

* Dalaluefc, dalolni, danolni.

* Dalog, der Zügel.

Dálterie, *Formata, seu literae dari
solitae Neo-ordinato in presbyterum*,
* *Jurisdicchio*.

Dánie, *Traditio, Praestatio, Datio*.

[158] Dápan, are, at, *Aglomerum*.

Dapanát, a, *Aglomeratus, a, um*.

Dápar, are, at, *Male aliquem tracto, ac
si per capilos traherem, (corripio)*.

* Dápoi.

Dár, } *Donum, Gratia, Praemium, Xe-*
nium * malafzt, ajándék.

Dár } *Sed, Ast, Atqui*.

Daráb, *Frustrum*.

Darabéfc, *Minuo, Frustra facio*, * el apri-
tani, kontzolni. stüdfeln, zerstüdfeln.

Darabít, a, *Infrustra[!] minutus, a, um*.

Daraburéfc, *vide* Darabéfc.

Daraburít, a, *vide* Darabít.

Daraem } are, at, *Deramo, seu Ramos*
Daraeméz } *difseco, Disidio*.

Daraenáat [!], a, * 2° * *Incompositus,*
a, um, *Disordinatus, a, um*.

* dár apoi.

Dárda, *Lancea, Apus, f*.

Dáre, *Tributum, Traditio*.

[159] Dárnic, a, *Liberalis, Libenter dans*,
* bökezü, freygebig.

Darnicéfhte, *Liberaliter, Large*.

Darnicie, *Liberalitas*.

Daruéfc, ire, it, *Dono*,

Daruíre, *Donatio*.

Daruít, a, *Donatus, a, um*.

Daruitóriu, e, *Donator*.

Dásfal, *Doctor, Magister, Didascalus*.

Dafcalie, *Magisterium, seu Ars Magi-*
stralis.

Dafcalítza, *Uxor Didascalii*.

Dat, a, *Datus, Tributus, Traditus, a,*
um.

Datatóriu, e, *Dator, Traditor, Tributor*.
Dátina, *Traditio, Mos, Consuetudo, Pra-*
xis.

[160] Datorie, *vide* Detorie.

Datóriu, e, *vide* Detóriu.

Dáu, dare, dat, *Do, Trado, Tribuo, Hoc
significat (si reg) quando dativum
postulat. Quando vero admittit no-*
men cum praepositione In, significat
Tundo, vg. Dáu Tíe Do Tibi. Dáu
in Tine: Tundo Te * a da de cineva
bökkeni, a se da pe ghiátza, ipar-
kodni.

Dáu maená, *Stipulor*.

* Daunaz, *Nuper*.

* Daunos (Corbicios) V. Corbicios.

Dájde, *Taxa, Contributio*, * der Tribut.

De, *De, si, nisi, ut, pro, per, prae, prop-*
ter. vg. vorbéfe de suflet. *Loquor de*
anima. Denúvei fáce bine, tevéi
pedepfi *Nisi bene feceris, punieris*.
Devéi fáce bine, Binevéi aflà, *Si*

[161] *bene feceris bene invenies*. Bun de
foc, bun de massa, *Bonum pro*
igne, bonum pro mensa. De supe-
räre au murit, *Prae maerore mor-*
tuus est. Demine fa ceti pláce. *Per*
me, propter me fac, quid tibi placet.
Am facút de au venit, *Feci, ut*
venerit.

De *Apositum supino aequivalet adjectivo*
possibilitatem significanti, ut: Lucru
de crezut, Res credibilis, De vaen-
duct, venalis.

De *Apositum nomini potest significare*
ablativum absolutum, ut Plin de
apa, Plenus aqua, Batut de piatra,
Lapide percussus, Facut de maena
omeneasca, Factum manu humana.
* *Numeralibus: deodáta, de doao,*
de 3 ori. Nota adjectivorum, de
aur, de áslaz [!] fati fie de bine
conducat.

[162] De *Potest denotare etiam Genitivum*
cazum, ut: Postitóriu de láuda,
Cupidus Laudis, Mi mila de el,
Mifereor Illius. De vaersta¹ mea,
Meae aetatis. etc.

* <De> C re de ei, *quis eorum*.
De *Appositum substantivo dat eidem
significationem adjectivi abeodem[!]
derivati*, ut *Delemn, Ligneus, Vas*
de vin, *Vas vinaceum* Corn de bou,
Cornu bovinum.

Deabia, *Vix, Dificulter, Aegre*.

* <De staz>.

De ca, *Si*.

Deac ea, *Ideo, Propterea*.

De ci, *Inde, ab inde*.

* Deacol .

Deacolo, *Inde, Abinde*.

* Deacum.

Deadins, *Studiose, Dat  oper *.

Deafetea, *Vane, Indecenter, Inutiliter*.

163 De a ci, *Hinc, Abhinc*.

* Dea ndenea. }

* Dea re . }

Deal, *Collis, hegy*.

<Deap n, *vide D pan*>.

De amar ntul, *Minute, minutatim,
Accurate, Ad apicem*.

Deap n, *vide D pan*.

* Deapoi.

Deaproape, *Proxime*.

Deaproapele, *Proximus*. * *Embert rs,
felebar t*.

* Dea t zi *Ab hodie, Hodiernus, a, um*.

Dea na', *Recto, Plane, Directe*.

* <De z>.

* De ajuns *Satis, abunde, elegend *.

* <De bine voitoriu.>

De C p. *Cum verbo sum significat
capitis perditionem, seu periculum
capitis, vg. Seti fie de c p, <ut
pereat caput tuum>, sit tibi in per-
ditionem capitis. Alias significat
vele proprium, vg. F ci de c pul
tau Facis ut vis, seu de capite tuo.*
Umbli de c puti, *Ambulas ut vis,
seu de capite tuo, ut proprium vele
tibi dictat*.

164 * De caend, de caend faent, *mea
vita*.

De caet *Qvam*.

* De caeteori.

* De caz, dejfsen, de hiszen.

Dechemvrie *December, mensis*.

Dechilin (Deoffehi, Offibit) *Separatim*.

D( )eci, *Itaque, Igitur* * item rajta,
nur zu.

Deci, *Inde, Abinde*.

Decolo, *Inde*.

Decul, are, at, *Decollo, as, are* * *delumbo*.

Decum, *Quomodo, sed quomodo, Quonam
modo* * 2° a quo tempore.

* Decumv , hanemha.

Decuraend, *Recens, Recenter*.

* ded t.

* ded u.

D de, *Dedit*.

* De dep rte.

Dedulce, *Cibus carnalis, Comestio non
esurialis, non jejunalis*.

D e, *Det*.

* Defaeim * (hulefc, etc.)

* Def tza, *Praefens*.

Defrunte, *Praestans, Primarius, a, um*.

Defrupt, *vide Dedulce*.

165 D ger, are, at *Congelo, are*.

Deger t, a, *Congelatus, a, um* * *gelu
ambustus, a, um*.

Deger tura, *Congelatio* * item: *ager
tarde autumno aratus, et vere in-
feminatus*.

D get, *Digitus*.

* Degetariu, gy fsz .

Degr b (Curaend) *Cito*.

Degro za, *Prae horore* [!]

Del , *A, Ab, Von*.

* Del nga mell l.

* Del ol lta.

Delature, *Ad latus, penes*.

De l turi, *Idem*.

Delic t, a, *Delicatus, a, um*.

* Delige ntz.

Delip a (Trebuincios) *Necessarius, a,
um*.

Delip a (Tr bue) (*Adverb*), *Neceffe,
Necessario*.

* Delnicie, *nitor, elegantia, die Nethig-
feit*.

Deloc *Statim, Illico*.

Delos, a, *Colles habens, Montosus, a, um*.

De l me *Mundanus, a, um*.

Delung, are, at, *Procul abigo, Pello.*
Prolongo.

Delungáre, *Prolongatio.*

Delungát, a, *Prolongatus, Procul abactus, a, um.*

166 Delurós, a, *vide Delos.*

* Demult.

Denoapte, *De nocte, Summo mane.*

De nóu, *Novoter, Denuo.*

* Denu, *ni, nisi*, ha nem hogyha nem,
wenn nicht, wo nicht.

Deochiát, a, *Fascinated, Infascinated,*
a, um.

Deochiat } *Fascinated, Infascinated.*
Deochière }

Deóchiu, *Fascino, Infascino, as, are.*

* Deolálta.

Deoffibésc, *vide Offibésc.*

* Depárte,

* Departát,

* departez,

* departára [!]

Depaffez.

Deplín, *Plene, Perfecte Item Plenus,*
Perfectus, a, um.

Deplinésc, *vide Plinésc.*

* Depreupá.

Deprínd, ere, prins. *Exerceo, Exercito,*
A/vesfacio.

Depríndere, *Exercitium, Exercitatio,*
A/vesfactio.

Deprins, a, *Exercitatus, A/vesfactus, a,*
um.

Deprínz, *vide Deprínd.*

Deprínzetóriu, e, *Exercitator, Qui cum*
projectu aliqua in se exercitat.

167 Depripa.

Depríffófit, *Abundanter, Abunde,*
Bogat.

* Depun, ere, uns [!] tölgyelni.

Deraedic, are, at, (Oraendesc, teca-
zuesc), *dispono, colloco res in ordine*
debito, et decenti. * V. Afhez N°. 2°
aufräumen.

Deraem, *vide Daraem.*

Deraemát, a, *vide Daraemát.*

Deregatorie, *Officium.*

Deregatorítza, *Officialis foemina.*

Deregatoriu. *Officialis.*

Deraend, *Ordinarius, a, um.*

Derépt, *vide Dirept.*

Dereptáte, *vide Dreptáte.*

* Déref(h, deref).

Deaffa, *Denfa, Spiffa.*

Defaerg, *Cito, velociter.*

Des, a, *Denfus, Spiffus, a, um, Fre-*
quens.

Des, (*Adverb*) *Denfe, Frequenter,*
Saepe.

Des, *Dis.*

168 * Defaerg.

Defág, *Bifacus, Bifacium, Altalvető.*
* die Satteltasche.

Defagefc, *Sacum induas[!] aeqve ponde-*
rantes partes dividit.

Defbáer, are, at, *Absoleo, Des/vesfacio,*
Avello, Abalieno aliquem ab aliquo
loco; ve[U] re.

* Desbar, *des/vesfacio*, abgewöhnen.

* Desbarat, a etc.

Defbát, are, at, *Idem.*

Defbat } are, at, *Ad sobrietatem reduco.*
Defbet }

Defbatát } a *Sobrius factus, a, um.*
Defbetát }

Defbrác, are, at *Exuo.*

* <Desbrácin>.

Defbracát, a, *Exutus, a, um.*

Defbrácin, *Galicas solvo.*

Defbracínát, a, *Galigas habens solutas.*

Defbumb, are, at, *Efibulo.*

Defbumbát, a, *Efibulatus, a, um.*

169 Descáer, ráre, rát, *Avello, Davello.*

Descacérát, a, *Avulsus, Divulsus, a, um.*

Descaelcesc, ire, it, *Pectino.*

Descaelcít, a, *Pectinatus, a, um.*

Descaelcítóriu, *Pectinator. Item Pecten*
major.

Descalec, áre, át, *Condescendo, De equo*
descendo, * abtafeln.

Descalecáre, *Condescensus, us, m. Con-*
descensio.

Descalecarea Táberii, *Stativa, orum, n.*

Descalecátóriu, e, *Condescensor.*

Descalecatura, *Condescensus, us, m.*

* <Defcám, are>.

Defcant, are, at, *Excanto, Incanto*.

[170] Defca[n]táre, *Excantatio, Incantatio*.

Defcantatóriu, *Incantator*.

Defcantatúra, *Incantatio, Excantatio*.

Defcárc, are, at, *Exonero, <E curu depono>, Curum exonero*.

Defcárcáre, *Exoneratio*.

Defcárcát, a, *Exoneratus, a, um*.

Defcárcatóriu, e, *Exonerator*.

* Descataramez, *Ejibulo*.

Defcátz, are, at, *Solvo, quod appen/um est, Ejungo, Divello*.

Defcátzát, a, *Solutus, Ejunctus, Avulsus a, um*.

Defcebalufc, ire, it, *Excito, stuporem, vel soporem Excutio, Depono*.

Defcebaluít, a, *Excitatus, a, um*.

[171] * Defchiotor, áre, át. <* V. Desbáer> vide Descataramez.

Defchíc, vide Despic.

Defchid, ere, schis, *Aperio*.

Defchidere, *Apertio, Apertura*.

Defchieát, a, *Difolutus, a, um*.

Defchilinefc, ire, it (offibefc) *Diftinguo, Separo, Segrego* * v. Deoffebefc.

Defchiliníre, *Distinctio, Segregatio, Separatio*.

Defchilínít, a, *Distinctus, Separatus, Segregatus, a, um*.

Defching, are, at, <Eqvum difcingo>, *Cingulum folvo*.

Defchingát, a, <Eqvus> *Cingulá[!] folvutus, a, um*.

Defchis, a, *Appertus, a, um* [!]

Defchiú, *Difolvo*.

Defchíz, dere, schis, *Apperio* [!], *Patefacio*.

[172] Defchizetóriu, e, *Apertor, Aperiens*.

Defcing, ere, cins, *Difcingo, * recingo, * Cingulum folvo*, abgürten, aufgürten.

Defcingere, *Cinguli folutio, Depositio*.

Defcins, a, *Difcinctus, a, um*.

Defcleéfc }
Defcléú } ire, it, *Disglutino*.

Defcleít, a, *Disglutinatus, a, um*.

* Defcleíht, áre, át.

Defcópeú, ere, eat, *Ejibulo*, aufhäftefn.

Defcópcieát, a, *Ejibulatus, a, um*.

Defcóperiu, ire, it, *Discoverio, Revelo, Detego*.

Defcóperíre, *Revelatio, Defectio*.

Defcóperít, a, *Revelatus, Detectus, a, um*.

Defcópfhu, vide Defcópciu.

Defcóphát, a, vide Defcópciat.

Defcóff, ere, cuffut, *Disuo, <E/uo>* *
Ki fesleni, el fejteni.

[173] <Defcuffetúra, *Diffutum, Difjutura*>.

Defcretzefc, ire, it, *Excrijpo, Extendo, Explico*.

Defcretzít, a, *Excrijpatus, Explicatus, a, um*.

Defcúib, are, at, *Aliquem ab aliquo loco, vel re excludo, Desvesfacio, Alieno*.

Defcúiu, ere, eat, *Apperio, * difcludo*.

Defcúltz, are, at, *Difcalceo, Excalceo*.

Defcultz, } a, *Difcalceatus, Excalce-*
Defcultzat } *atus, a, um*.

Defcúre, are, at, *Extrico, Explico, * auswiífeln*.

Defcureát, a, *Extrictatus, a, um*.

Defcureatúra, *Extrictatio*.

Defcuffcuffatura[!], *Diffutura, Diffutum*.

Defcuffut, a, *Diffutus, a, um*.

[174] Deffác, ere, cut, *Evolvo, Explico*.
Item: *Quod feci, destruo*.

Deffacút, a, *Explicatus, a, um*.

* Deffafhü, áre, at, *fascis prolem solvo*, aufwindeln.

* Deffafhür, áre, át, le tekerni, abminden.

Deffatáre, *Delicium, Deliciae, arum* f.

Deffatát, a, *Qui in deliciis vixit*. Item *Clarus, a, um* * Kies.

Deffatatóriu, e, *Delectans <... adferens, Caujans, Deliciis adficiens Del>*¹

¹ Több kitörült latin értelmzés közül csak ennyi látszik világosan.

Deffatéz, áre, át. *Deliceor, Delecto.*
Deffóiu, ere, eat, *Evolvo, quasi folia evolvo.*

Deffraen, are, at, *Efreno, as, are* * ki zabolázní.

Deffraenáre, *Efrenatio, Intemperantia.*
Deffraenát, a, *Efrenatus, a, um, Intemperans, Incontinens.*

175 Deffraenéz, nare, nat, *Efreno, as, are.*

* Desfund.

* Desfundat,

Defghín, are, at, *Rumpo, Findo, (Sci), Excindo, Disjungo, Avello, Disjunio. Proprie dicitur, quando ramum findo et avello a trunco.*

Defghináre, *Schisma, Separatio, Disjunctio, Disjunio.*

Defghinát, a, *Separatus, Ruptus, Excisus, Disjunctus, Disunitus, a, um.*

Defghinatúra, *vide Defghináre.*

* Desghioc, are, at, fejtem, abrübefn, ausfórnen, le morsolni.

Defgradéfc, ire, it, *Dissepio.*

Defguft, are, at, *Disgufto.*

Defhám, are, at, *Abjungo, Ejungo.*

Defhamát, a, *Abjunctus, Ejunctus, a, um* * *ili diffolutus.*

* Deshántz. (fnod) *Quod curiosum videtur.* Rendes. *Curios.*

Defhél, are, at * *decul* * *Elumbo, as, are, Delumbo.*

Defhelát, a, *Elumbatus, Delumbatus, a, um, Elumbis, Elumbus, a, um.*

* De fhi, obgleich obfchon.

* Defhert, are, at, *exinatio, vacuefacio, Úriteni, anslehren.*

* Defhert, a, adj. *innanis* [!], *vacuus* (gol) 2° *innanis.*

176 Deshtépt, are, at, *Excito, as, are, Deshteptáre, Excitatio.*

Deshteptát, a, *Excitatus, a, um.*

Deshteptatóriu, e, *Excitator.*

Deflég, are, at, *Solvo, Absolvo* * le oldani.

Deflegáre, *Solutio, Absolutio.*

Deflegát, a, *Absolutus, Solutus, a, um.*

Deflegatóriu, e, *Absolvens, Solvens.*

Deflegatúra, *vide Deflegáre.*

Deflipéfc, ire, it, *Ablino, Disujungo* [!], *Separo.*

Dellipít, a, *Disjunctus, (D) Separatus, a, um.*

Defmaent, are, at, *Divadeo.*

Defmaentáre, *Divasio.*

Defmaentát, a, *Divasus, a, um.*

177 Defmaentatóriu, e, *Divasor* [!]

Defmanieát, a, *Qui iram remisit, Deposuit, Non iratus, a, um.*

Defmaníiu, ere, eat, *Iram deponere, remittere facio.* me defmaníiu, *iram depono.*

Defmatzát, a, *Difolutus* [!], *Neglectus, a, um.*

* Desmerd. V. Desmird.

* Desmetecesc, V. Descaimacefc.

De smetzéfc, ire, it, *Vertiginem, amittere facio* * Szédelgésből magához térni, sich von den Schwindel erhohlen.

Defmetzit, a, *Qui vertiginem amisit.*

Defmírd, are, at, *Voluptate afficio* * 2° (prunci). V. Ninirez gugulefc, madarefc, (el) kényeztetni.

Defmirdaciós, a, *Voluptuarius, Voluptuosus, a, um.*

Defmirdaciúne { *Voluptas* * testj gyö-

Defmirdáre { nőrüfég, die Wollust.

Defmirdát, a, *Voluptatibus deditus, a, um.*

Defmirdatóriu, e, *Voluptate(m) afficiens, voluptatem adferens, causans.*

Defmirdez, are, at, *vide Defmird.*

* Defmortzefc, ire it.

178 Defnadajduesc, ire, it, *Despero, ** Kétfégben esem. Verzweiflen.

Defnadajduíre, *Desperatio.* * Kétségben esés. die Verzweiflung.

Defnadajduít, a, *Desperatus, a, um,* Kétfégben esett. Verzweiflet.

Defnód, are, at, *Enodo.*

Defnodáre, *Enodatio.*

Defnodát, a, *Enodatus, a, um.*

Defnodatóriu, e, *Enodator.*

Defnodatúra, *Enodatio.*

Defpárt

Defpártz { ire, it, *Divido, Separo.*

Defpartzefc }

Defpartziós, a, *Divisibilis, Separabilis, e.*

Defpartzire, *Divisio, Separatio.*

Defpartzit, a, *Divisus, Separatus, a, um.*

Defpartzitóriu, e, *Divisor, Separator.*

[179] Defpartzitúra, *Divisio, Separatio.*

* Despatur, are, at.

* Despeetluefc, entjiegeln.

Despíc, are, at, *Findo, Bifindo, Difindo, * dispesco.*

Despicát, a, *Fiffus, a, um Diffus, a, um.*

Despicatura, *Fiffura, Item Frustum ligni, vel alterius rei fiffum * (Dránitza, Prajina, fheleáfa), hafáb, Sçheit.*

* Despletefc, ire, it.

Despoíu, *Despolio, Expolio, Exuo abdecfen, abfinden.*

Despoeát, a, *Expoliatus, a, um, Exutus, a, um.*

Despreún, are, at, *Separo, Difjungo, Divido.*

Despreunáre, *Difjunctio, Separatio.*

Despreunát, a, *Difjunctus, Separatus, a, um.*

Despreunatóriu, e, *Difjunctor, Separator.*

Despreunéz, are, at *Difjungo, Separo.*

Desprind } dere, prins, *Ejungo, * jugo*
Desprin } libero, abfçirren, aus-
 } fçirren.

Desprins, a, *Ejunctus, a, um.*

* Desprobodefc.

[180] * Desput } ausftinfn.
* Desputzefc }

Defradacín } are, at, *Eradico, Ex-*
Defradacinez } *tirpo, as, are.*

Defradacínáre, *Eradicatio, Extirpatio.*

Defradacínát, a, *Eradicatus, Extirpatus, a, um.*

Defág, *Mantica, ae. f. Bifacus, Bifacium.*

* Deffcám (Deftram)

Deffefc, ire, it, *Denfo, Denfo.*

* Desholb. V. Decul 2° abfadeln.

Deffime, *denfitas.*

* Deffhuruf } *revolvo, abfçhraufen,*

* Deffhurufez } *auffçhraufen.*

Deffime, *Denfitas.*

* Defflorenz, (ma Ciumurluefc de ápa).

Defftup, are, at, *returo.*

Deftarbacefc, ire, it, *Excito, Evigilare facio.*

Deftarbacit, a, *Excitatus, a, um.*

Deftóinic, a, (harnic), *Dignus, a, Aptus, habilis, e.*

Deftoinicfe, *Dignatio, Aptitudo, habitas.*

* Deftore.

* Deftor[c] (din dátorie).

* Deftóram, are, at, (abzupfen,) ausfádeln, ausfafen

Deftul (Bogat) *Satis, Abunde.*

Deftuléf, ire, it } *Contento, Exconten-*
Deftuléz, lare, lat } *to, Satisfacio.*

Deftulít, a, *Contentus, a, um.*

[181] Deftúp, are, at, *Apperio, quod obturatum est.*

Deftupát, a, *Apertus, Non obturatus, a, um.*

Deftupatura, *Apertura.*

Deftzepenefc, ire, it, *Emollio, is, ire.*

Deftzepení, a, *Emollitus, a, um.*

Deftunéf, ire, it, *Difjunio, Difjungo, Separo.*

* Deftunflu, áre, át, le lappadni.

Desunfé, *Difjunio, Difjunctio, Separatio.*

Desunít, a, *Difjunitus, Difjunctus, Separatus, a, um.*

* Desupt, *desub.*

* Deszhám.

* Deszholb v. Descaimacefc.

Deftjúg, are, at, *Abjugo.*

Deftjugát, a, *Abjugatus, a, um.*

Deftvaertefc, ire, it, *Reverto, Retroverto, * ra tekerni, abwínden.*

Deftvaléf, ire, it, *Evolvo, Explico.*

Deftvalíre, *Evolutio, Explicatio.*

Deftvalít, a, *Evolutus, Explicatus, a, um.*

Deftvaluí, ire, it, *vide Deftvaléf.*

Deftvalúit, a, *vide Deftvalít.*

[182] Deftvatz, are at, *Dedoceo, Dedi/co, Verlernen.*

Deftvatzáre, *Deductio, Dedifcere.*

Deftvatzát, a, *Deductus, a, um.*

* Desvolb (Desholb).

Detorefc, ire, it, *Obligo, Debitorem facio.*

Detorie, *Debitum, Obligatio* * Adofág, die Schuld.
 Detorit, a, *Obligatus, Debitor factus, a, um.*
 Detóriu, e, *Debitor, Debitrix, Obligatus, a, um* * ados. der Schuldner, (Gläubige.)
 Detót, *Totaliter, Absolute, Perfecte, Penitus*, * egéfen, egéflen, mindeneftül. gänzlich, ganz und gar.
 Detótuluitót, *Idem.*
 * Detreába, hafznos.
 Detún, *Detono, as, are.*
 Detunáre, *Detonatio.*
 Detunát, a, *Detonatus, a, um.*
 Deúna', *Una ex parte, Ex parte* [!], Item *Recte, Rectá viá* Deuna' bine au facút, *Ex parte bene fecit*, Aumers deuna' acáffa, *Ivit recte, vel Recta via Domum.*

[183] Deúnde? *Unde?* honnan? woher
 * Devoc, áre, át, V. Desghioe.

Dice? *Quare? Cur?* * Miert? warum?
 Dichifféce, ire, it, *Rego, Curo, Praesum.*
 Dichíu, *Curator, Procurator, Curam habens.*

Dieác, *Literatus, Studiosus*, * Deák, tanulo. der Schüller, Student.

Dieáta (Testamént) *Testamentum.*

Diecítza, *Literata faemina*, Item *Uzor Literati.*

Diecútz, *Studiosulus.*

* Dihór, *Mustella Putorius*, * Gereny, görény, der Urtis, Stänferrafz.

Dimic, are, at, *Dimico, Minuo, Frustra minuta facio.*

Dimicát, a, *Dimicatus, Minutus, a, um.*

Dimicát, (*Substant*) *Cibus confectus ex pane minuto, et burenda.*

Dimineatza, *Mane.*

Din. *E. Ex.*

[184] Din-adins, *Studiose, Datá operá, Positive.*

* Dináfára, außerhalb.

Din-(N)áinte, *Abante, Ante*. * elöl. Voraus. Vorwärts.

* Din apoi.

Din-Catro, *Unde, Ex qua parte* * honnan felöl, mellyik felöl.

Din-Coace, *Hinc, Ex hac parte* * innen, innenfelöl, diefeits [!]

Din-Cólea } *Trans, ultra* * Tul. jen-

Din-Cólo } seitz.
 Dineáondine } *Paulo ante, Non pridem*
 Dineáondire } * az imint, ennek
 * Dineaóri } elötte, Vorher, un-

* Din greu, bövön.

* Dináinte.

* Din-launtra.

* Dinsa. *Menfura est duor[um] modi-*
or[um].

* Dinfus, *Defuper.*

Din-taeiu, *Primus, a, um, Item Ab initio.*

Dínte, *Dens, entis, m.* * Fog, der Zahn.

* Dintele Drácului.

Díntra, *De inter, Ex.*

* Dintracoáce.

* Dintracolo.

* Dintráfára, *außerhalb*

* Dintrairea.

Dintrivele, *Certus morbus.*

* Dintuntoiu.

* Dinjoss.

* Dipe, p. p. dipe Cáp, V. Depe.

* Dipeurma.

Dípla (Cetera, Alaúta) *Fides, dium, f.*

* Dipfece, ire, it, *depso, tunfen.*

Dirég, *direfféiu, gere, dires Dirigo, Reficio, Restauro, Augeo.*

[185] Diregatorie, *vide Deregatorie.*

* Diregatoriu, der Beamte, Verwalter.

Dirept, a, *vide Drept, a* * derept.

Dirés, a, *Refectus, Restauratus, a, um.*

Difcos, *Difcus.*

* Difhputaluefc.

* Diug 1° (Staerv) 2° henyélő.

* Diuguefc, ire, it, tetzfelni[!], hival-

kodni.

* Dijmuefc.

* Diván. *Tribunal.*

Do

Doága, *Afferculus*, * *affis* (doliarius).
 Dónga (hordo Donga). das Brät-

leint. (fäffdaube).
 Doámna, *Domina, Hera*, * Afzony. Uri
 Afzony. die frau.

Doáo, *Duae*.

Doáo-sprazéce, *Duodecim*, * tizenkető, zwölfste.

Doáo-zéci, *Viginti*. husz. zwanzig.

Doár } *Fors*, *Forſitan*, *Forte*; * talám,

Doára } talántán, vieleicht.

Dóba, *Timpanum* * Dob, die Trumel.

Dobaénda, *Lucrum*. Item *Spolia in bello occupata*.

Dobaendéfc, ire, it, *Lucror*, *oblineo*, *Adipiſcor*, *Indipiſcor*.

Dobaendít, a, *Obtentus*, *Aquiſitus*, a, um. * Megnyert, el nyert, gewonnen.

Dobaendítóriu, e, *Lucrator*, *Aquiſitor*. Nyerő. Gewinner [!]

* Dobásh, *tympanotriba*.

Dobitóc, *jumentum*, *Brutum*, *Pecus*.

Dobitocéfc, a, *Brutalis*, e.

Dobitocéfc, *Brutalitas*.

186 Dobitocít, a *Brutum*, *jumentum factus*, a, um.

Dobór, (obor) áciu, aere, aet, *Dejicio*.

Doboráet, a, *Dejectus*, a, um.

* Dobrovník (o éárba).

Doftor, *Medicus*, *Doctor* * Orvos, der Arzt.

Doftoréfc, ire, it, *medeor* * Orvofolom, heilen.

Doftoríe, *medicina* * Orvofág. die Arzneu, Heilmittel.

Dóg, *Afferculus*.

Dogoréfc, ire, it, *Aduro*, * *lento igne torreo*.

Dogoríe, *Aduſtio*.

Dogorít, a, *Aduſtus*, a, um.

Dói, *Duo*.

* Doica V, Dáica.

Dói-sprazéce, *Duodecim* * tizenkető, zwölfste.

Dolfán, *Grandis*, *Corpulentus homo*, * item: <Dusgazda> *ſummao*.

Dológ, *Habena*, ae, f.

Dolumám [!], *Túnica talaris*.

Domn, *Dominus*, *Principalis*, *Herus*. * Ur. der Herr.

Domnéfc, ire, it, *Dominor* * Uralkodom, herſchen[!]

Domnéfhte, *Dominaliter* * Uriáſon, Uri modra, herrlich.

Domnie, *Dominatio*. Item *Dominium* * Uralkodás, item: Urodalom. die Herrlichkeit, item: Gut.

* Domni.

187 Domniſhoára, *Domicella*, *Herula*, * Kis Afzony, früulein.

Domniſhor, *Domicellus*, *Herulus* * Ur-fij. Junfer, Junger Herr.

Domnit, *Dominatus*, a, um * uralkodott, birt, geherſchet[!].

Domnitóriu, e, *Dominator* * Uralkodo. Beherſchet[!]

Domól, ire, it, (Imblanzefc) *Lenio*, *Mitigo*.

Domól, a, *Lentus*, a, um, *Mitis*, e.

Domól, (*Adverb*) *Lente*, *Manſvete*.

Domoléfc, ire, it *vide* Domól.

Domolíre, *Mitigatio*, *Lenitudo*.

Domolít, a, *Mitigatus*, *Lenitus*, a, um.

Domolitóriu, e, *Mitigator*.

* Domitza, *vide* Cofa.

Dóntz, *vide* Dótz.

Dóp *Ligneum obturamentum*. * V. Aftupush.

Dór, *Deſiderium*. die Sehñſucht.

Doréfc, ire, it, *Deſidero*, *Opto*.

Doricós, a, *Deſiderabilis*, e.

Doríe, *Deſiderium*.

Dorit, a, *Deſideratus*, *Optatus*, a, um.

188 Doritóriu, *Deſiderans*.

Dorm, ire, it, *Dormio*. * alufzom. ſchlaffen[!].

Dormíe, *Dormitio* * aluvás. das Schlaffen[!].

Dormitáre, *Dormitatio*.

Dormitez, *Dormituro*.

Dormitóriu, e, *Dormitans*.

Dós, *Dorſum*, *Tergum* * (pe doss) fonákul.

* Doſca, V. Scaendura.

Doffáda, *Afflictio*, *Tribulatio* <d> * das Ungemach.

Doffedéfc, ire, it, *Affligo*.

Doffedíre, *vide* Doffáda.

Doffedit, a, *Afflictus*, *Tribulatus*, a, um.

Dofpeála, *Fermentatio*.

Dofpefc, ire, it, *Fermento*.

Dofpire, *vide* Dofpeala.

Dofpít, a, *Fermentatus*, a, um.

189 * Doft (o éárba),

Dotz, *Tuber panis*.

Dováda, *Demonstratio, Argumentum*.

Dovedesc, ire, it, *Demonstro, Argumentor, ari, at*.

Dovediciós, a, *Demonstrabilis, e*.

Dovedíre, *Demonstratio, Argumentatio*.

Dovedít, a, *Demonstratus, a, um*.

Dovedítóriu, e, *Demonstrator, Argumentator*.

* Dovoletz.

Dr

Drác, *Demon*. * Ördög, *der Teufel*.

Dracefc, a, *Demoniacus, a, um*. *
Ördögi. Ördöngös.

* Draemba
* Draemboae

}	<i>Cremabulum, tympanum orarium, Döromb, die Maultrommel, das Brummeisen.</i>
---	---

Drág, a, *Chorus, Amatus, Dilectus, a, um*.

Drág, *Chærum*.

Dragaláshu, e } *Amabilis, e, Amatorius, a, um*.

Drágofte, *Amor, Charitas, Dilectio*.

Dragóftéshte, *Amanter, Amatorie*.

190 Dragóftíre, *Inamoratio*.

Dragóftít, a, *Inamorus, a, um*.

Dragútzú, a, *Amatus, Charus, Dilectus, a, um*.

Draemboae, *Sistrum*.

* Draemboiu, áre, át.

Draemós, *Species Ligni*.

Dráhma, *Drachma*.

* Dránitza (Shehliáfa), Scheite, V. Despicatura.

Dreápta, *Dextra, Item Justa, Recta, ae, f*.

Dreg, *vide Dirég*.

Dregatóriu, *vide Deregatóriu*.

Drept, a, *Iustus, Rectus, Aequus, a, um*.

Drept (*Adverb*) *Iuste, Recte, * V. Derept*.

* Dreptácé(e)á.

Dreptáte, *justitia*.

* Drétre (eárba).

Dréve (<vide> Trévele), * *Vinacea, or[um]*.

* Drévere, Trester, Treber, Törköly.
Dric, *Pars curus* [!], *in qua axis est, Item Promontorium. Item medium. seu cor alicujus rei, ut Dricul Sécerii, Semanátului etc. Medium messis, seminaturae, etc.*

* Dricul bánilor, tökepéncz.

191 Dricála, *Cervical*. * Dunyha, Tüffel.
Derekaly, *Culcitra*.

* Drimos (eárba).

* Dript.

* Droantza. Durántzai.

Drob, *Frustum, fragmentum*.

* Drontz de pita.

Drópie, *Grus, is, * Tuzok*.

Drot, *Filum ferreum*.

Drojdie, *Fex* * 2° de bére, seiélesztó, die Gahre, Gerben, élesztó.

Drójdíós, a, *Fecofus, a, um*.

Drug, *Pertica* * 2° *prellum* (in typografie).

* Drugáloi. V. Clantarei.

Drum, (Cále) *Callis, via, Iter*.

Drumáriu, (Calatóriu) *Viator, Itinerator*.

Druffaéfc, ire, it, (Adoaoara ar, Intore) *Aratro, as, are*.

Druffáit, a, *Aratratus a, um*.

Du

Dú, *Duc*.

* Dubaéfc, ire, it, topogni.

Dubeala (Argaffála).

Dubaláriu. *Cerdo, Alutarius, Coriarius*.

192 * Dubeála.

Dubesc, ire, it, *Macero pelles elaboro, * 2° koptatni, abweßen*

Duc, duffeiu, ducere, dus. *Duco, Porto, Fero medúe, meduco, seu Abeo Pergo*.

Ducatóriu, *Portator. Item Discedens, Pergens*.

Ducetzive, *Ducitevos, seu Abite, pergite*.

Ducipal, *Bucephalus* * Butzefál N. Sándor Paripája. Buzefal des Alexanders Reitpfert [!]

Dúd, *Morus, Sycomoros, * Eperfa. Mohrbaum. Maulbeerbaum*.

Dúduiu, ire, it, *Abigo, Pello.*
 Duduíre, *Abactio.*
 Duduít, a, *Abactus, Pulsus, a, um.*
 Duduítóriu, e, *Pulsor, Abactor.*
 * Dufla, dufla.
 Dúh, *Spiritus.*
 * Duhán (tabác).
 * Duhanesc, *schmauchen.*
 Dúhot, * *Azungia.* Deget. *Wagenſcheit.*
 Duhovnic, *Spiritualis Pater, Confessorius.*

193 Duhovnicéfc, a, *Spiritualis, e, Spiritualis, e.*

Duhovnicéſhte, *Spiritualiter.*
 Duhovnicé, *Spiritualitas.*
 Duios, a, *Compatiens.*
 Duláma, *Tunica, Poderis.*
 Dúlce, *Dulcis, savis, e.*
 Dulcéátza, *Dulcedo, savitas.*
 Dulcú, e, *Subdulcis, e.*
 Dulcoare, *Svavitudo, Dulcedo.*
 Dulcuros, a, *Svavidus, a, um.*

Dulmán }
 Dulumán } *Tunica.*
 Dulumana }

Dumbráva, *Sylva grandis.*
 * Dumbrávníc.
 Dumerefc, ire, it, *Cicuro, mitigo, manſuetum facio.*

194 Dumericiós, a, *Cicurabilis, Mitigabilis, e.*

Dumeríre, *Cicuratio, mitigatio.*
 Dumerít, a, *Cicuratus, Mitigatus, a, um.*
 Dumerítóriu, *Mitigator, Cicurator.*
 Dumefnic, * *Domesticus, a, um, * Mitis, e, Cicuratus, a, um, Manſuetus, a, um.*

* Dumíc, are, at, *dimico, apritani.*
 * Dumicát, *domika* turc[!] leves (katratotza), *turos étek.*
 Dumíneca, *Dominicus dies, Dies Solis.*
 * Duminecé.
 Dumnealór, *Suae Dominationes.*
 Dumnealúi, *Sua Dominatio.*
 Dumneatá, *Tua, veſtra Dominatio.*
 Dumneavóaftra, *Veſtrae Dominationes.*
 Dumnezeefc, a, *Divinus, Divus, a, um.*
 Dumnezefre, *Divinitas.*

Dumnezeu, *Deus.*
 * Dunare.
 Dúnga, *Linea* * item (a cutzitului),
 Kés fok.
 Dúpa, *Poft* * megget [!].

195 Dup'aceaea, *Postea, Deinde, Dein.*
 * Dupaalálta, *egymásután.*

* Duraeſc, *hergelni, görgetni, görđiteni, föllern, hınwálzen.*
 * Durduc, *domborodni, turgeo, protubero.*

Durduesc, ire, it, *Tono, Strepito.*

Durduíre, *Tonitus, Strepitus.*

Dúrduiu, *vide Durduéfc.*

Durére }
 <Duroare> } *Dolor.*

* Durmit, áre, at.

Duruéfc } ire, it, *Strepo, strepito,*

Durúiu } * *rollen*

* Dush

* Dushca } *Korty, huzom.*

Dute, *Duc te, seu Abi, vade, perge.*

Dutca (ſhuſhtaca, * *garásh* *) *Duo groſſi, ſex cruciferi.*

* Dutzipál.

* Dutzu (Dutzonoi, Dotz, Dontz) *dutz, kenyér dutz. V. Dontz.*

Dujmán (Vrajmáſhu, Improtivnic,) *Hostis, Inimicus * Malevolus, der Záhöld.*

Dujmanéſhte, *Hostiliter, Inimice.*

Dujmanie, *Hostilitas, Inimicitia.*

* Duvolnic, *V. Duhovnic.*

Litera: E

Ea

196 È, *Eſt.*

Ea, *Ea, Illa.*

Ea, *Accipe.*

Ea, *Ita.*

Eáca }
 Eácata } *Ecce.*

Eád, *Infernus, Avernus.*

Eada, *Heda.*

Eai, *Accipis, vel Accipe Eos.*

Eál, *Accipe Eum.*

Eále, *Accipe Eas.*

Eáo, *Accipe Eam.*

Eápa, *Cabala, Eqva.*
Eápele delá rasboiu, *Infilia, orum, n.*
Eár }
Eara } *Iterum, Denuo.*
* Eárásh, *rurfus iter[um]* abermahí.

[197] Eárba, *Herba, Gramen.*

Earba' Fiáralor, *Buphorum, Camaele-
onta, Cynozolon,* Barom-ölö fü.
Earbá' lui tátin, *Symphitum[!], Confo-
lida.*

* Eármárok.

Earna, *Hyems.*

Eafca, *Fomes.*

Eáffa, *Exit, Exeunt.*

Eáta (Eáca) *Ecce.*

Eau, Luoáiu, luoáre, luoat, *Accipio,
occupo,* me eau dupa cineva. *Curro
post aliquem, ut adseqvar.*

Eáz * (gat) * *Ager,* * gát, der Damm,
Wasserdamm. 2° *Canalis aquae,
ramus fluvii.*

Ecforie, (Ilgonire, furgunie) *Exilium.*

Ed, *Hedus.*

Edem, *Eden.*

Eé. * V. ea.

* Eftin, otfo, wollfeil [!]

Eftinatate.

Eftine. V. Eftin.

Eftinésc, ire, it, *Depretio, as, are.*

Eftinire.

* Eftinshug.

Ei, *Il, Illi.*

El, *Ille, Is.*

* Elefánt.

* Endivie.

Enfa, *Ipfa Illa.*

Enfumi, *Ego Ipse.*

Enfuti, *Tu Ipse*

[198] Enfufhi, *Ille Ipse.*

Enfhíne, *Nos Ipsi.*

Enfhíva, *Vos Ipsi.*

Enfhíshí, *Illi Ipsi.*

Enfámi, *Ego Ipfa.*

Enfatzi, *Tu Ipfa.*

Enfa', *Illa Ipfa.*

Enfútze, *Tu Ipse.*

Epárhie, *Dioecesis, Districtus.*

Éple delá rasbóiu, *Infilia, orum, n.*
* *lábito.*

Epingéa (Capeneág) *Pallium, Lacerna,
Penula.*

Épure, *Lepus, oris, m.*

Épure de cássa, *Dajypus, * Cuniculus,
Kaninchen.*

Epurefc, a, *Leporinus, a, um.*

Erá, *Erat, Erant.*

Erái, *Eras.*

Erám, *Eram, Eramus.*

[199] Erátzi, *Eratis.*

* Erbuefc, ire, it, fránteln.

Erburi, *Herbae.*

Erés, *Haeresis.*

Érha, *Aluta.*

Éri, *Heri.*

Eritió, a, *Haereticus, a, um.*

Ern, are, at, *Hyems, as, are.*

Ernát, a, *Hyematus, a, um.*

Ernézu, are, at, *Hyemo.*

Érni, *Hyemes.*

Ért, táiu, are, at, *Ignosco, Parco, veniam
do.*

Ertaciúne }
Ertáre } *venia*

Ertát, a, *Venia donatus, a, um.* Item
Mortuus, a, um.

Ertatóriu, e, *Parcens, Ignoscens, veniam
dans.*

* Eruga, *Cuniculus subterraneus, elix,
collicia sulcus aquarius,* Wasser-
röhre, Wasserfurdche.

Es, fhíu, ire, it, *Exeo, Egredior.*

Éshí, *Exis, Exi, Ezias.*

Eshíre, }
Eshít } *Exitus, Egressio, Exodus.*

[200] Eshítoáre, *Exitus, us,* (Item *La-
trina, Forica*) * 2° V. Cacaftoáre 3°
(lá pod), Karfa, fogodza [!] a hidak
melett [!] das Geländer.

Eshítóriu, e, *Exiens.*

Éshí, *Es.*

Eftán, *Isto anno, Hoc anno, * horno,
heuer. (din estan), ezévi, ideji,
heurig, dießjährig.*

Éstere, *Existentia.*

Eftimp, *Isto tempore, Hoc anno, * horno,
az idén, heuer. (din esto).*

Éú, *Ego.*

Ézer (Lac, Balta, Bolboaca) *Stagnum, Stagnans aqua.*

Ézure, jézine, *Melis, Taxus, Meles, is, Borz.*

Litera: F

Fa

Fa, *Fac* * tse[le]kedgyed. thue!

Fác, cúiu, cere, cut. *Facio, Creo, **
tselekfzem, tfinalom, thunt, machen.

Facatoriu *Factor, Creator.*

201 Facatúra, *Factio, Incantatio, Magia.*

* Fácáu, fako, weiðjðimmel.

Facere, *Genesis, Creatio.*

Facere de bine. *Beneficium.*

Faclic, *Fax, Lucerna, Taeda, ** fáklya,
fzövétnek, die şafel.

* facutu, tfinalás.

Faen, *Foenum.*

Faenátzu, *Fenetum, Fenile, ** Kafzáló,
der Heuboden.

Faenátzuri, *Fæneta, Fænilia.*

Faentaena, *Fons, Puteus.*

Faenuri, *Foenum, seu Faena, orum.*

Faermésc, ire, it, * *frio* * *Minuo, Mico,*
as, are.

Faermít, a, *Minutus, a, um.*

Faerháng (Dulcele Craciúnului, Caesh-
légi) *Bachanalia, Bachi feriae.*

Faerhésc, *vide Sfaerhefc.*

Faerhit, *vide Sfaerhit.*

* Faessaeesc, ire.

* Faeshic, durçjçleichen.

Faessáica, } *Fajeolus, Faba.*

Faessóiu } *Fajeolus, Faba.*

* Faessáriu. Orlofarkuhál.

Faertáiu } *Quadrans.*

Fág, *Fagus.*

Fagadárítza, *Caupo faemina.*

202 Fagadáriu, *Caupo.*

Fagadáshu, *Promissum, Promissio,*
Sponsio.

Fagadau, *Taberna, Diverforium.*

Fagatuésc, ire, it, *Promitto, Voveo,*
Spondeo.

Fagaduintza, *Promissio, Sponsio, Vo-*
tum.

Fagadúit, a, *Promissus, a, um.*

Fagaduitóriu, e, *Promissor, Sponfor.*

Fagét, *Fagetum, Sylva Fagina.*

Fágur, *Fabus.*

Faguráshu, *Parvus Fabus.*

* Fáin, ékes, jeles.

Fáin, are, at, *Farino, as, are.*

Fáina, (Farina) *Farina.*

Fáinez, are, at, *Farino, as, are.*

Fáinát, a, *Farinatus, a, um.*

203 Fála, *Faustus, Superbia, Ar[r]ogantia,*
jactantia.

Falánga, *Machina, quâ pedes detinentur,*
dum plantae eorum verberibus affi-
ciuntur.

Fálca, *Mandibula, Maxilla.*

Faléseume, *sau Mefalésc, ire, it, Super-*
bio, Glorior, jacto me.

Falie. * *Frustrum, buccella v. g. panis*
item: Confangvineitas, affinitas.

Karé, Hofzára szelt kenyérdarabb
[!], *item: Attyafiság, Sogorság.*

Fálnic, a, *Superbus, Arogans, Faustuus,*
a, um.

Falós, a, *Idem.*

Famée, *Faemina.*

Fameésc, a, *Faemineus, a, um.*

Fantaena (Putz) *Fons, Puteus.*

Fápt, *Magia, Incantatio.*

204 Fápta, *Opus, Actus, Affectus.*

Faptúra, *Creatura.*

Far

Fara

Farde

Farade

* Farade aceá *praeterea* azon kivül.
außerdem.

Faraem, are, at, *Minuo, Comminuo*
* *frio, el aprítani, kontzolni.*

Faraemát, a, *Minutus, Comminutus, a,*
um.

Faraematoriu, e. *Minutor, Comminutor.*

Farde, *Sine, Absque.*

* Fardeáceá. V. faradeáceá.

* Faricé (o eárba).

Farina, (Faina) *Farina.*

Farinéz, are, at, *vide* Fainéz.

* Farinos.

Farm
<Farmesc> } *vide* Faraem, * *frio*.

* Farmec, *subst.* (behegen) Ҳеҗереу.

Farmít, a, *vide* Faraemát.

Farmitúra, *Mica*, *Frustillum*.

* Fartát. Kompan, Kamerad.

Fáshe }
Fashie } *Fascia* * Fásli, Windel.

205 * Faffáica.

Faffóle, *Phaseolus*.

Fat, are, at, *Fæto*, *as*, are * vemhezni,
kölykekezni [!], fiadzani.

Fat, *Fœtus*.

Fáta, *Filia*, *Puella* * (máre, in par),
nubilis, hajadon.

Fatúza [!], *Filiola*, *Puelulla* [!]

Fátza, *Facies*, *Vultus*. * Cu fátza in
fus. *supinus*, *resupinus*, artzal fel.
rüflings.

Fátza de mássa, *Mappa* * (de perina),
párnahaj, hej. (<de> in cárte),
levéllap.

Fatzaréc, *vide* Fatzarnicesc.

Fatzarie, *vide* Fatzarnicie.

Fatzárníc, a, *Hipocrita*, *Simulator*,
* Gleifnet. Kétfzinü.

Fatzarnicesc, ire, it, *Simulo*, *Adjimulo*.

Fatzarnicie, }
Fatzarnicire, } *Hipocriſis*, *Simulatio*.

Fatzarnicít, a, *Simulatus*, a, *um*.

* Fatzish, *facietenus*. artzul. szemöl
szembe, <vor> 2lugen.

Fatzuésc, *Faciem facio*, *ſeu planum*
facio Complano, * ebnen *Complico*,
as, are.

* faula. *Forma*. Iterum v. *facatura*.

Fáur, *Faber ferrarius*.

Fáur, *Menſis Februarii*.

Fe

206 Feára, *Fera*, *Beſtia*.

Fearta

Fecioara (*Vergura*) *Virgo*.

Feciór, *juvenis*.

Feciorefc, a, *Virginalis*, *Virgineus*, a,
um.

Fecioreſhc [!]. *modo juvenis maſculi vir-*
ginis.

Feciorie, *Virginitas*.

* Féde, *Suchus* [!]

* Fedeleſh *Oppa* Légej.

* Fedeu. V. *Acoperement* N°. 3°.

* felcér, *Chirurgus*, feborvos.

Felelát, *Reſponſabilitas*, Item *Protectio*.

Feleluésc, ire, it, *Reſpondeo*, *In me*
reſponſabilitatem adſumo, *Aſſecuro*.

Feleluitóriu, e, *Reſponſor*.

* Felezuefc, ire, it, *Vanno*.

Felezuitoare, *Scopa ad inſtar palae ex*
virgultis Betulae compoſita quæ
palaeae in area ex tritico excopari
ſolent. *Vannus*.

* Felie 1° Rudenie, fratzie 2° Szelet.

* Felináriu. die Saterne.

* Féliu, *Species*, faj, fajta. die Mart.

* Feliótz. tfobány. tfobollyo.

Femée, *Faemina*.

Femeefc, a, *Faemineus*, a, *um*.

207 Fen, *vide* Faen.

Fer, *Ferrum* 2° Bélyeg vas.

Ferdela, *Metreta*, ae. f.

Féruł cel lát a plúgului, *Vomis*, *meris*,
m. * Elzteke, özteke.

Ferul cel lung a plugului, *Batillum*, i, n.
<C> tforofzlya.

Férb, ere, ert, *Ferveo*, *Bulio*.

Ferbínte, *Fervens*.

Ferbínte (*Adverb*) *Fervide*, *Ferventer*.

Ferbintzála, *Fervor*, *Aeſtus*, * rekenő
meleg, hévfég.

* Fercatau, der Vorſteder am Joch,¹

Férdela, *Metreta*, *Modium*.

Fereaſta }
Fereaſtra } *Feneſtra*.

* Férec, are, at.

* Ferecatúra (*Urlueála*).

* Feredeú, ferdő, feredő.

* Féréga.

Ferefc, ire, it, *Vito*, *Evito*, *Caveo* * 2°
ausweichen. oni magát.

Fereſtau, *Serra*.

¹ Molnar e címszót a lap aljára írta,
de jel utal a szónak betűrend szerinti
helyére.

Ferestútza, *Fenestrula, Feneſtreila.*

* Ferfaen. *pli* . . [?]¹

Ferice, *Felicitas.*

Ferice de Tine, de vói, etc. *Felix es Tu, Felices Vos, etc.*

208 Fericésc, ire, it, *Beatum dico, Beatifico, Felicem dico, Felicem facio.*

Feríce, *Felicitas, Beatitudo.*

Fericít, a, *Felix, Beatus, a, um.*

* Ferie, (Vádra) *Urna, Veder, der Eimer.*

* Feriga.

Feríre, *Evitatio.*

Ferít, *Evitatus, a, um.*

Férmec, are, at, *Incanto, Maleficium, praestigiis exerceo.*

Fermecát, a, *Praestigiis actus, Incantatus, a, um.*

Fermecatóriu, e, *Praestigator, Praestigatrix, Maleficus, a, um.*

Fermecatúra, *Praestigiae, Maleficium.*

Ferfháng, *vide Faerfháng.*

Fert, a, *Coctus, Ebulitus, a, um.*

Fertáiu, *vide Faertáiu.*

Fertúra, *Coctio, Coctura.*

209 * Feru pamaentului.

* Ferul plugului.

Feshfla, *Ellyhnum* [!], * *filum Candelæ* (Docht). *gyertyabél. der Docht.*

Festúca, *Festuca.*

Fetesc, ire, it, *Puella* [!] *in capilis* [!] *um.*

Fetesc, a, *Puellaris, virginalis, e.*

Feteshte, *modo Puellarum.*

* Fetic.

Fetishoára } *Puellula*

<Fetútza> } *Facies, in plurali Personae.*

Fetesc, ire, it, (Fatzuesc) *Faciem facio.*

* Fevruárie.

Fi

Fí, *Esse.*

Fiara, *Ferra, Bestia, Belua.*

Fiara de picioáre, *Compedes.*

Fiástru, a, *Privignus, a.*

¹ Olvashatatlan, vö. azonban Lex. Bud. 215-6.

Ficát, *jecur, jecoris, n. Hepar, hepatitis, n.*

Ficiór, *vide Fecior.*

210 Fidéu (Coperemaent) *Operculum.*
Fiditéshu, *Oppa, ae, f.*

Fie (Fúca) *Filia.*

Fie, *Sit, Esto.*

Fiere, *Fel.*

Fíg, ere, fipt, *Figo, Infigo.*

Fiér, *Ferrum.*

Fieru plugului cel lat, *Vomis.*

Ferul plugului cel lúng, *Batillum.*

Fierb, ere, fert. *Ferveo, Bullio.*

Fiert, a, *Coctus, a, um Ebulitus* [!], *a, um.*

Fiertúra, *vide Fertura.*

Fii, *Esto, Sis.*

Fúca, *Filia, Filiola.*

Fiúnd, *Existendo, Existens.*

211 Fiúndqva, *Quoniam, Cum.*
riúntza, *Essentia, Substantia.*

* Fiúntz [!] v[el] fiúre de fátza *praesentia,*
jelen létel, die Gegenwart.

Fiúntzesc [!], a, *Essentialis, a, Substantialis, e.*

Fiúntzeshte, *Essentialiter.*

Fiúu, *Filius.*

Filimina, *Species plantae cujus flos est flavus.*

* Filinján. Kaffeechale.

Fíltá, *Arcanum, mysterium.*

Fímbrie, *Fimbria.*

Fín, *Affinis.*

* Finje. V. filinján.

* Fiori, Schauer.

Fípt, a, *Fixus, Infixus, a, um.*

Fír, *Filum.*

Fiére, *Natura.*

Fiésc, a, } *Naturalis, le.*

Fiéreshu, e, }

Fiéreshte, *Naturalites.*

Fiéz, *Serra item: * Bretmühl.*

* Fístau, *Fistuca, ae, f. Sullyok, Le*
verö kos. das Schlägel.

* Físhuleu. Rezes.

Fítzi, *Estote, sitis.*

Fíu, *Filius.*

212 Flácara, (Vapáe), *Flama*.
Flacarez, are, at, *Flamo, Inflamo*.
Flacau (june, Holteiu), *juvenis Cele(p)ys*.

Flamaend, a, *Famellicus, a, um, Esuriens*.

Flamaenzáre, * Horpafz.

Flamaenzefc, íre, ít, *Fameo, Esurio*.

Fléanca, *os blaterans*.

* Fléce (mocirla, maezga), Habarék, hig sár.

* Fleciuefe *contero, obterro, elido, zerquetfchen*.

* Fleciuire.

Flegma, *Flegma, atis, n*.

Flegnit, a, *Ebrius, Stultus, a, um, Ebrietate, aut stultitia tactus, a, um*.

Fleñcanéfc, íre, ít, *Blatero, as, are*.

Fleñcanitóriu, e, *Blatero, onis, Blaterator, Blaterans*.

Flefháriu, (Miffarefhu, Maceláriu) *Lanio*.

Flefherefc, íre, ít, *Lanio, as, are, Lanionem ago*.

Flefherefc, a, *Macellarius, a, um*.

Flefherié, *Laniena, Macellum*.

Fleúra * (jávra) * *Blatero, onis, m*.

213 Flínta, *Sclopus, Flineta*.

* Flíoarca, -tza (Hafhtura, Haita, Curva), *Buleándra N° 2*.

* Flíscuaefc, susogni, zífchen.

Floáre, *Flos* * 2° Dif [!], *Divat, Schwung* [!]

Floareá foárelui, *Heliotrophium*.

Flóe, *Flocus* [!], *Pilus, Lanugo* * die floefe, wollgatte.

Flocaefc, íre, ít, *Per Flocos, per Capillos* [!] *traho, Exagito* * (Caeltzaefc).

Flóci, *Pubes*.

Flocos, a, *Pilosus, Flocosus, a, um* * mohos, bojhos, zófhig.

Floér, are, at, *Fistulo, Sibilo*.

Flóera, *Fistula*.

Floeráfh, *Fistulator, Sibilator*.

Floerát, a, *Fistulatus, Sibilatus, a, um*.

* Flori etc.

* Florire.

Flúer, *Tibia, Item Longa fistula*.

Flúer, are, at, *vide Floer*.

* *Flurilata, vacca variegata*.

Flúfhtur, are, at, *Ventum facio*.

Flufhturát, a, *Ventofus, a, um, * Szeles*.

Flútur, *Papilio*, * de neá, (globus nivis decadens, Schneee . . . [?])¹
Schneefloede.

* *Fluturez, are, at, fchweben*.

214

Fo

Foáe, *Follium*.

Foále, *Follis, Uter, tömlő, der Schlauch*.

Foáme, *Fames, Esuries*.

Foame-mi, feu: *Mi-foame, Fames est mihi, Esurio*.

Foámete, *Fames*.

Foarte, *Valde, Nimis, Maxime, Admodum*.

Foc, *Ignis*.

Focáre, *Miseria*.

* *Fodori táztli*.

* *Foéshu, fluviolus*.

Fofeáza.

Foi, *Folles*.

Foihoára, *Folliolum*.

Foifhór, (Porticus) * 1° V. Cerdác 2°
V. Eáz N° 2° [!]

* *Foitásh, die Kunde, Patron, das Pflaster, Fojtás*.

Foítza, *Folliolum*.

* *Foiu, fuvo*.

Folós, *utilitas*.

Foloffefc, íre, ít, *utilis sum, utilitatem procuro, facio*.

215 Foloffíntza } *Utilitas, Item Defen-*
Foloffíre } *fo*.

Foloffít, a, *Adjutus, a, um, Qui utilitatem habuit*.

Foloffítóriu, toare, *Utilis, e, Item Propugnator*.

* *Foltea*,

* *folticos*[,]a, báuchig, *Ventricofus*.

Foméé, *Familia, seu Domestici, Item Faemina*.

* *Fonfanefc, íre, ít, obtufo sono, v. najo loquor, az orán befzélmi. durch die Uafse reden, murmeln*.

¹ Olvashatatlan. A Lex. Bud.-ben csak *Schneeflocke* áll (222).

* Fonhiu.
Foracála, ⟨*Follicatio, onis*⟩, * das
Σχναρχην.

* Forditan, ⟨*Verticillum*⟩, fordito.

* Forháu.

Fórma, *Forma* * 2° (Muftra) *Modulus*,
exemplum, *ex[em]plar*, *formular*,
Muftra, Modell, Mufter, Patrone,
formel.

Foraftau, ⟨*Herbae Species*⟩. *Ciftus*.
Helianthum. Tetem-toldo.

* Fornaeſe. V. Foraeſe.

Foroſtueſe, ire, it, *conſ[er]rumino*, *as*,
*are*¹ * forafztani 1° zuheifen 2°
ſchweißen, löthen, auflöthen.

Foroſtuire, *Forruminatio* [!]

Foroſtuit, a, *Forruminatus*, a, *um* [!]

* Fortueſe, ire, it, Hikélni, ruſwmárts
gehen.

Fortúna, (vifor) *Procella*, *Turbo*.

* Fraeng.

Fraeo, *Mulier Saxonica*.

Fraeu, *Frenum*.

Frága, *Fragum*, *Fraga*, *orum*, n.

[216] Fragáriu, *Morus*, *Sycomorus*.

Fráget, a, *Fragilis*, le.

Framaent, are, at, *Fermento*, *Majſſo*, *as*,
are, *Depſo*.

Framaentát, a, *Fermentatus*, *Subactus*,
a, *um*.

Fraempt, a, *Fractus*, *Ruptus*, a, *um*.

Frang, gere, frant, *Frango*, *Rumpo*.

Frangatoare, *Machina*, *qua aliquid fran-*
gitur, *maxime dicitur de machina*,
quá Canabes frangi ſolent * *frangi-*
bulu[m]. töro [!] eſzköſz.

Frangere, *Fractio*, *Fractura*.

Franghie, *Fimbria*.

Frant, a, *Fractus*, *Ruptus*, a, *um*.

Frantura, *Fractura*, *Ruptura*.

Friffin, *Fraxinus*.

* Fraentzaeneála.

Fráte, *Frater*.

Fraitiutz.

Fratzie, *Fraternitas*.

[217] Fratiéſe, *Fraternus*, a, *um*.

Fratietáte, *Fraternitas*.

* Fratzaenatáte.

Frafiór, *Fratelus* [!]

Freantz, *Morbus venereus*, *morbis Galli-*
cus, *Lues venerea*.

Frec, are, at, *Frico*, *Attero*, *Scalpo*, *
reiben, zerreiben (háiná de tina)
deſquamo.

Frecáre, *Frictio*, *Attribus*, *Adfrictio*.

Frecát, a, *Adfrictus*, *Attritus*, a, *um*.

Frecatúra, *vide* Frecáre.

Fremaent, are, at, *vide* Framaent.

Frentzít, a, *Lue venerea infectus*, a, *um*.

* Frentzos.

Frica (Témere, Groáza, Spaimaentáre),
Metus, *Timor Pavor*, *Formido*,
Trepidatio, *Horor* [!]

Frica-mi, *Timor eſt mihi*, *Metuo*, *Timeo*,
Formido, *paveo*.

[218] Fricos, a, *Meticuloſus*, *Timidus*, a,
um.

* Frig, gere, ipt, *frigo*.

Frig, *Frigus*, *oris*, n, *Algor*, *Frigiditas*,
Frigedo.

Frig-mi, *ſáu mi-frig*, *Frigus eſt mihi*,
Frigeo, *Algeo*.

Frigáre, *veru*.

Frigumi, *vide* Frig-mi.

Friguri, *Febres*.

Friguros, a, *Qui cito friget*.

Frínghie, *Fimbria*.

Fript, a, *Aſſus*, *Frixus*, a, *um*.

Friptúra, *Aſſatura*, * Súlt, petſenye.
der Braten.

* Friſhca. *Talitrum*. Patok, Fitty,
Fittyentés, der Haſenſtüber.

Frumós, (*Adverb*) *Formoſe*, *Pulcre*,
Eleganter venuſte. Szépen, ſchön.

Frumos, a (Mandru, Cilibiu) *Formo-*
ſus, *Pulcher*, *venuſtus*, a, *um*.
Elegans. * Szép. ſchön.

Frumſcatza, *Pulcritudo*, *venuſtas*. *
Szépfég. die Schönheit.

[219] Frumufhea, *Pulcra* ⟨*Spe*⟩ * Szé-
petſke.

Frumufhel, *Pulcher*. * Szepetſke [!]

Frumufhel, (*Adverb*) *Pulcre*, *Lente*. *
Szépen, laſſan. ſchön, ſtätt.

¹ A *con-* igekötő utólagos betoldás.

Frumufhic, a, *Pulcher, a, um* * Spé-
petfke [!].

Frunte, *Frons*. * Homlok. die Stirn.

Frunte, *Quando additur nomen aliud cum praepositione De, significat superlativum illius rei, seu rem elegantissimam, vg.* Frunte de om, * Zusbund, ausbündig. * *Homo elegantissimus, praestantissimus.* Frunte devin, *Vinum generosissimum. Cum genitivo, significat rem primariam, vg.* Fruntea graeului, *Primum triticum etc.*

Frúnza, *Frons, dis, f. Folium*, * Levél, das Blatt. 2° <V Ing> Hajkötö 3° (plántica).

Frunzáriu, (Shopru de frunza) *Scena, lomb, fa leveles, Leveles, Lombo[s].*

* Frunzarefc, *frondibus [trepitu[m] edo, item, esito, falatozni 3° jolis privo.*

Frunzifhoara, *Folliolum* [!]

Frunzós, a, *Fronosus, a, um.*

[220] Frupt, *vel potius de frupt, Fer-
culum, Cibus jejunalis.*

* Flushtuc.

* Fruft (Daráb, Shtiuc).

Fu

Fu, (Au fost), *Fuit.*

Fufeaza. *Vide Fofeaza.*

Fug, ire, it, *Fugio.*

Fúga, *Fuga.* A dà fugaa. *Arripere fugam, Fugere.*

* Fugáciu.

Fugatoriu, e *Fugiens, Item Profugus a, um.*

Fugá(ts)ciu, e, *Fugax.*

Fugít, a, (Pribeag) *Profugus, a, um.*

Fuiór, (Stupa) * *Manipulus, fasciculus Canabis, Kita kender.*

Fum, *Fumus.*

Fum, are, at, *Fumo, as, are.*

Fumát, a, *Fumatus, a, um.*

Fumatoriu, e, *Fumator, Fumatorius, a, um.*

Fúmeg, are, at, *Fumigo, as, are.*

Fumegaios, a, *Fumificus, a, um, Fumans.*

Fumegát, a, *Fumigatus, a, um.*

[221] Fumegatóriu, e, *Fumigator,*

Fumós, a, *Fumofus, a, um.*

* Fumu pamaentului.

Fund, *Fundus.*

Fundament (Teméiu) *Fundamentum, Bais.*

Fune, *Funis.*

* Funie.

Funifhoára, *Funiculus.*

* Funinzel, *furunculus, Blutgeschwür.*

Funíngine, *Fuligo, ginis, f.*

Funinginós, a, *Fuliginofus, a, um.*

* Funt.

Fur, *Fur, Clepo.*

Fur, are, at, *Furor, oris, are* [!]

Fúra, *Fuerunt, Item Furatur, vel Furantur.*

Furát, a, *Furto ablatas, a, um.*

Furatóriu, *Furator. Clepo.*

Fúrca, *Furca.*

Furca de tórs, *Colus, i, vel, ús, m. * gu'saly, rokka.*

Fúrci, *Furcae, Item Patibulum.*

* Furcit, akasztófára valo, *Strid.*

Furcítúra, *Quantum una furca de saeno, aut stramine ad semel capit.*

[222] Furcióiu, *Magna furca, Mergo.*

Furcutza, *Fuscinula, ae, f.*

<Furifhéz, fháre, at, *Subduco, Furtim, Induco.*

* Furish, pe furish, *furtim, lopva.*

Furníca, *Formica.*

Furnicáriu, *Formicarium.*

Furtifhág, *Furtum.*

* <Furtuna V. fortuna>.

Fus, *Fussus.*

* Fuffáriu (linguráriu) *fufarius, orsó-
tfinálo.*

Fúshte, *Fustis.*

* Fufhtel de scára, <léptső> fog, die
Sprossen, der Leiter.

Fút, ere, utut, *Futuo, is, ere.*

Futút, a, *Fututus, a, um.*

Litera: G

Ga

Gabanáfhu (Lágenitza) *Granarium, Penarium.*

Gát, (Eaz) *Agger*.
Gádina, *omne animal alatum*.
Gáe, *Milvus, Milvius*.
Gaecefc, ire, it, *Vaticinor, aris, ari*
* találni, el találni.

223 Gaecit, a, *Vaticino expositus, declaratus, a, um*.

Gaecitoare, *Aenigma*.

Gaecitóriu, e, *Vaticinator*.

* Gaecitoriu de viſſuri. *Oneiropolis, Onerimanes, Álom fejtő. Traumdeuter*.

Gaecitura, *Aenigma*, * találás mese. das Rätſchel.

Gaede (Hoher, Hingheriu) *Lictor, Carnifex*.

Gaediléfc, ire, it, *Titilo, as, are*.

Gaediliciós, a, *qui facile titilatur*.

Gaedilitóriu, *Titilator*.

Gaedilitúra, *Titilatio*.

Gaefafc, ire, it, *Hifco, is, ere, szufzogni*.

Gaegaefc, ire, it, *Glacito, are * Clango, gingrio. gágogni, hápogni, lápogni, gadern, gadſen, ſchnattern item: rebegni*.

* gael gael, *glut glut*.

Gaelca, *(Tuber, is, m.), Glans, (Glandula), Tuber, * (Varix)*.

Gaelca lá grumaz, *Adenes*.

Gaelceava (Larma) *Tumultus*.

Gaelcevefc, ire, it, *Tumultuor, aris, ari*.

Gaelcevíre, *Tumultuatio*.

Gaelcevitóriu, e, *Tumultuarius, a*.

Gaelci, *Glandulae, Adenes, um. Scrofulae, arum. Tonfillae, arum*.

Gaelgaefc, ire, it, *Gargarifo, as, are*.

224 Gaelgait, a, *Gargarizatus, a, um*.

* *(galufhca, Kőldődör, gombotz. der Knödel.)*

* gaeltan, gége.

* gaendác Nünüke, tferbüly. Mayfäfer.

* gaendefc.

* gaenf, áre, át, *extumo, fel poſſadni*.

Gaengáv, a, *Balbus, a, um*.

Gaengavefc, ire, it, *Balbutio, is, ire*.

Gaengavíre, *Balbuties*.

* gaensac.

* gaenſca, *ganza, anser*.

Gaenju, *Scalmus, i, m. * gu's, der Zaſtſeif*.

Gaerbov, a, *(Covieat, Straemb) Curvus, a, um*.

Gaerbovefc, ire, it, *Curvo, as, are*.

Gaerbovíre, *Incurvatio*.

Gaergarefc, ire, *Gargarizo, as, are*.

Gaergaritzá, *Uruca, ae, f. * bruchus, magfuvo * Curculio, Kornwurm * de mázere bruchus piſi, borſo 'súfok, der Erbsenſäfer*.

* gaergorefc *(runciuluefc), rontſolni*.

Gaerla. *Gurges * der Sumpf, Pful*.

Gaerlán, *Gurgulio, Gumia. * V. gaeltán*.

* gaerliciu *(pivnitza) gátor, pintze gátor, der Kellerhals*.

Gaerjob, a, *vide Gaerbov*.

Gaerjobefc, *vide Gaerboves [!]*

Gaeſca, *Ganza, Anſer*.

Gaeſcoiu * *(gaenſác) * Anſer maſculus*.

Gaet } *Gutur * jugulum, gulla, gége,*

Gaetlán } *die Kehle. V. gaeltán*.

225 Gaetleju, *Angina, Ingulus, i, m. (Gagaertza (Saculetz, Defági) Bero.)*
Gaina, *Gallina * 2º (de munte, ſelbática) fajd tyuk*.

* gainuſha, gainuſhca. *Tfáfzár madár, magyarotyuk*.

Gainátz, *Stercus gallinaceum Hühnermiſt*.

* Gainuſha *(pe ceriu) plejades, Vergiliae, die Gluckhenne, das Siebengeſtern. Hetevény, fiaſtyuk*.

Gáitzá, *(Ceuca) Graculus*.

* Galán, galand.

Gálin, a *Flavus, Palidus [!], a, um, * galbinus, galbenus*.

Gálináre, *Morbus (regius, Aurigo) Icter(is)us, * citorius die Gelbſucht*.

Galbineála, *Flavedo, Palor*.

* galbinicios, a, *(fluwaſter), ſulwaſter 2º V. perit*.

Galbinít, a, *Factus Palidus [!], Flavus, a, um*.

* Galbinuſhul oului. *Vitellus, i. Tyukmony ſzéki. ſzék. tojás ſzék. der (Eyer-) Dotter*.

Galeata 1° (Patru ferdele, mirtze) *Modius, Cubulus* * 2° (de scoff ápa: Vádra, *aqualis, aqua; hydria*, méritő edény, Wassereimer, das Schöpfgefäß, =geschier, Wasserpumpe.

Galeata * 3° (In care se mulge lapte) *Mulctra, Multrale*.

* gale. gale [?]

gálitz, (Román) *vitriolum album*. gálitzkő. der Vitriol.

* gálitzkiu.

Galúfhea, *Diphongus* * Kőködör, gombotz, der Knädel.

* gánciu, V. Craemptitza, gallyiba.

* Cáuta in toáte gánciu, Szőr szál szagato, der Grübler.

Gaend (Cuget, Chiteála) *Cogitatio*. M'am luoat de gaend, *Tantum cogitavi, ut jam non sciam* [!] *quid amplius cogitare debeam de ali-quare* [!]

226 Gandác, *Bruchus*. i, m. Bogár. Käfer. * 2° tšerebogár, der Maykäfer.

* gaendacoi (gaendáci de turbare) Kőrsbogár die Spanische flige.

Gandefe, ire, it, *Cogito, Puto* * Gondolok. Meinen, nachsinnen, denken.

Gandíre, *Cogitatio* * Gondolkodás. das Denken, das Meinen.

Gaendít, a, *Cogitatus, a, um*.

Gaendító[r]ju, e, *Cogitator* * Gondolo. Denker.

Ganf, me Ganf, are, at, *Inflor, Tumeo. Intumeo*. Item per metaphor. *Superbio*. * Fel Fuvalkodom. aufblasen.

Ganfát, a, *Tumefactus, Inflatus, a, um*, Item *Superbus, Elatus, a, um*. * Fel Fuvalkodott. aufgeblasen.

<Gangáv, a, *Balbus, a, um*.>

Gangaefc, ire, it, *Balbutio, is, ire*.

Gangaire, *Balbuties*.

Gangaitóriu, e, *Balbutiens*.

Gangav, a, *Balbus, a, um*.

Gangavefc, ire, it, *vide* Gangaefc.

Ganfác, *vide* Gaefcoiu.

* gaenfca, *ganza*.

227 Ganju, *Scalmus*.

* gaerbáciu, V. Corbáciu.

Gaoáce, *testa*, * die Schale.

Gaoáza, *Culus, Podex*.

Gáora, *Foramen*.

Gárd, *Sepes*.

Gardina, * Karima, der Rand, *depo-tigo*, Ranft.

Gaftán, *Castaneus*.

Gaftána, *Castanea*.

* gát (eáz).

Gát, are, are [!], *Paro*, Item *Finio, Abfolvo*, elfogyini.

* gát. *subst.* V. Eáz.¹

Gátá, * *adj.* I. *terminationis* * *Paratus, a, um*, * *item*: baares Geld.

Gatéfc, ire, it } *Paro, as, are*.

Gatez, are, at }

Gatát, a, *Paratus, a, um, Finitus, Abfolutus, a, um*.

* Gatefc.

Gatéju, (Surcél) *Sarmentum*.

Gaticios, oaffa, *Parabilis, le*.

Gatire, *Paratio, apparatus*.

Gatát } a, *Paratus, a, um*.

Gatit }

Gatitóriu, *Parator*.

Gaún, *Asilus, Buprestis*, f. *Galolontha*.

* gaunós, a, *adj*.

228 Gauréfc, ire, it, *Foro, Perforo*.

Gaurice, *Foramellum*.

Gauriciós, a, *Perforabilis, le*.

Gaurire, *Perforatio*.

Gauritóriu, *Perforator*.

* gázda.

* gazdaluefc.

* gazdufc.

* gázda de talháriu.

Gaván, *Cavatum*.

Ge

Geaman, *vel* Geamen, *Geminus, a, um*.

Geana *Gena*.

Gémeni, e, *Gemini, ae*.

Gem, ere, ut, *Gemo, is, ere*.

Gemenáre.

¹ A lap aljára írott pótlás; ezen betűrendi helyére jel utal.

Gemút, *Gemitus*.
 Géne, *Genae*.
 Ger, *Gelu*.
 Gheáofhu, e, *Purus, non mixtus, a, um*.
 Ghem, *Glomus, eris, n*.
 Ghemuefc, ire, it, *Glomero, Adglomerero, Conglomerero*.
 Ghemuüre, *Glomeratio, Conglomeratio*.
 Ghemuit, a, *Conglomeratus, Adglomeratus, a, um*.

229 * ghegeneráriu, *generalis*.
 * ghentzián.

Gheplau, *Camus gyepló*.
 * Gher, áre, át (sdariu), hăcfeln, kôrmôlni, kartzolni, hăcfeln.

Gheunoáe (Ciocanitoare) * Harkály.

* Gheunoae Mare, Sülô.

Ghiara *Manus rapax* * (las kôrom).

Ghiatza, *Glaties[!]*.

Ghib, *Gibus*.

Ghibós, a, *Gibofus, a, um*.

Ghiciu, *vide* Bitfu.

* ghilcosh, gyilkos.

Ghiltz, *Tenda* * (látz).

Ghimber, *Zingiber*.

Ghimp, *Stimulus, Aculeus, Scrupulus*.

Ghin, *vide* Rezufhu.

Ghinde, *Glando*.

Ghindura, *Glandula*.

Ghine, *vide* Bine.

Ghioaba, *vide* <Butlán> * Budie.

Ghióc, *Limax*.

* ghiocoi.

Ghiordán, *Torques*.

* ghiftina, V. Castána.

* ghizdáv(á), *elegans, venustus, decorus, Ekes*.

230 Gi

Gigaraet, a, *Mifer, Macer*.

Gigodie, *Morbis, quo Canes solent afflicti*.

* Gilau. *A/cia*. Gyalu.

Giláv, *Humidus, a, um*.

Gilavéfc, ire, it, *Humigo, as, are*.

Gilavíre, *Humigatio*.

Gimbát, a, *Broncus*.

Gimbéfc, ire, it, *Subrideo*.

Gínere, *Gener*.

* gingásh, kenyés.

Gingée, *Gingiva*.

Gintitza, *Serum lactis, cui commixtus est secundarius cafeus*.

Ginturii, *Serum lactus, quod ultimatum ex Cafeo exprimitur*.

Gíp, *manipulus*.

Gír, *Balanus*.

Giráda, *Congestio, Congeries, Cumulus*.

* Gishlau. *Vide* Gilau.

* giur, *gyrus*.

GI

Glage (Sticla, Uicaga) *Vitrum*.

Glám (mál, létü, lut.) * *terra argillofa*, item *Cunctator*. Trödler.

231 Glás, *Tonus*.

Gláffuefc, ire, it, *Intono, Vocifero* * szollálni.

Gláffuüre, *Intonatio, vociferatio*.

Gláffuít, a, *Intonatus, a, um*.

* glassuitoáre, *Vocalis*, magábanhangzo, der Selbstlauter, Vocal.

Gláffuitóriu, e, *Intonans*.

Gláje, *vide* Gláge

Glavatzína, *Cranium*.

Glézna, *Crua, Tibia, Talus*.

Glie, *Gleba*.

Gligán, *Aper, Verres*.

Gloaba, (Birfhág) *Mulcta*.

Gloantza, *Globulus, Globus*.

Gloata * (multuhég) * *Turba, Multitudo, Caterva* * gyülevésznp.

Glob[us], *Globus*.

Globéfc, ire, it, (Birfhégaluéfc) *Mulcto, as, are*.

Globít, a, *Mulctatus, a, um*.

232 Glod (Tina, Noróiu) *Limus, Caenum, Lutum* * ifzap.

Glodéfc, ire, it *Rodo, Frico*.

Glúga, *Cuculus, <Cuculio>*, * *Sagum cucullatum*. tfuklya, Kápa. Suba. die Kappe Çhapouçon.

Gluma, *jocus*.

Gluméfc, ire, it, *jocor, aris, atus*.

Glumétz, a, *jocasta, jocofus, a, um, jovialis, le*.

Go

Goánga, *Infectum*.

Goana, *Persecutio*.

Gol, a, *Nudus, a, um*, Item *Vacuus, a, um*, * (cu capu gol), hajadon (léány) — *male vestitus* 3° hóhí.

Te dáu lá gól, *Revelo te*.

* golásh, a, adj. V. golafhel. tsupafz.

Golafhea, *Nuda* Item *Depilis, Deplumis*.

Golafhél, *Nudus* Item *Depilis, deplumis*.

* golatáte.

Golefc, ire, it, *Nudo, Denudo*, Item *Vacuo, Evacuo*.

233 Goliciúne, *Nuditas*.

Golife, *Denudatio, Evacuatio*.

Golít, a, *Nudatus, Denudatus, a, um*, *Evacuatus, a, um*.

Golitóriu, e, *Nudator, Denudator, Evacuator*.

Golomóz, *Conglobatio*.

* golon, V. galán.

* gomonefc, ire, it, liebfofen.

Gonáciu, *Persecutor*.

Gonéfc, ire, it, *Persequor, Arceo, Abigo*; * 2° úfzekedni, me [?] úfzekedni, ftieren.

Gonire, *Persecutio, Abactio*.

Gonít, a, *Abactus, Persecutionem passus, a, um*.

Gonitóriu, e, *Persecutor, Abactor*.

Gorefhte, *Dicitur coitus admiffarii equi* * sárhitani.

* Gornic, *adparitor, Ammtdiener, Ammtdfnecht*.

* goron

Goron, } *Quercus, Suber, Illex* [!].

* Gofhteana (Shtufa).

Gr

Grába, *Properatio*.

234 Grabefc, ire, it, *Propero*.

Grabnic, a, *Properus, Properans, Repentinus, a, um*, * (der Eif) eiffertig.

* gradeá, *germen, furculus, vimen*.

* grádiciu, V. trépte.

Graéfc, ire, it. (Vorbefc, Befseduefc)

Loquor, Naro [!],

Gradína, *Hortus*.

Gradinaritza, *Hortulána*.

Gradináriu, *Hortulanus*.

Graene, *Grana tritici, Triticum*.

Graeu, *Triticum, Frumentum* * de toámna Ófzib. de primavara, Tavafzi b. — gol, tuns, tarbuza.

* Gragaticu.

Graíre, *Naratio* [!], *Dictio, Locutio*.

Graitóriu, e, *Narator* [!], *Locutor*.

Gráiu (Vorba, Befpada) *Verbum, Sermo Vox, Loqveta*, * die Rede, Sprache.

Gramáda, *Cumulus, Acervus, Congeries*. Per metaph. *Multitudo, Copia* * Cu Gramáda, fotyával [!], haufenweis.

Gramáda de lemne *Strues lignorum*.

235 Gramadefc, ire, it, *Cumulo, Accumulo, Acervo, Congero* * háufeln. Gramadíre. *Cumulatio, Accumulatio, Acervatio*.

Gramadít, a. *Cumulatus, Accumulatus, Coacervatus, a, um*.

* grámatica.

* gramátic.

* gramufhdez. v. Caercnefc N° 2.

Granáriu (Legánitza, Gabanáfhu) *Granarium*.

* Granát.

* Granátis.

Grángur, *Galbula, Galgulus, i, m*.

* Gránitz.

Gráp, are, at, *Occo, as, are*.

Grápa, *Occa, ae, f*.

* grapez.

Grás, a, *Pingvis, e*.

* grassiciu.

Grassuletz, leatza } *Pinguiculus, a, um*.
Grassulú, líe

Grassun, (Burlinc) *Majalis*.

Gratariu, *Crates*.

Graúntz, *Granum*.

Gráur, *Ficedula, Sturnus*.

236 Grájd, (Pocata), *Stabulum*.

* grávníc. V. grábnic.

Grea, *Gravis* in genere faeminino. Item *Gravida, Uterum gerens*.

Greatza, *Nausea*.
 Grébła, *Rastrum*.
 Grebléz, blare, blat, *Sarrio, Confarrio, is, ire*.
 Grec, *Graecus*.
 Grecefe, a, *Graecanicus, a, um*.
 Grecéfhte, *Graece, Graecanice*.
 Grecít, a, *Graecizatus, a, um*.
 Grecoae, *Graeca*.
 Greculétz, leatza, *Graeculus, a*.
 * Greculh.
 Greóiu, oae, *Gravis, e, Gravidus, a, um*.

237 * Grefh. p. p. in Samanatura, in tzaffut. 2° Boshcáfh.

Grefhála, *Error*.
 Grefhefc, ire, it, *Erro, as, are*.
 * Gretzos, a, *faftidiosus, naufofus, naufeabilis, émelygós, nebefig, efelhaft*.
 Grefhit, a, *Erratus, a, um*.
 Greu, a, *Gravis, e* * a áveá, a da din greu, bővólkedni.

Greuráfhu, (Grier) *Grillus, Cicada*.
 Greutáte, *Gravitas, Gravedo*.
 Greútz, a, *Modice gravis, e*.
 Grier (Greuráfhu) *Grillus, Cicada*.

* Grif, *grifus*.
 * grilush. V. greuráfhu.
 Grínda, *Trabs*.
 Grínda caffü cea máre, *Lucanar, Docus*, * Meftergerenda, der Hauptbalken.
 Gríndéiu, *Trabs Aratri, * Dentale, eke* <gerendálly> talp.
 Grífhpán, *Soris, ifos n.* * Grünspann.
 Grije, *Cura, Sollicitudo* [!].
 Grijefc, ire, it, *Curo, as, are*.
 Grijit, *Curatus, a, um*.
 Grijitoriu, *Curator*.

Groapa, *Foffa, Scrobs, bis, f.* * <de graeu, buz, *sirrus*, buza verem, eine Korngrube. de ghiátza>.
 Groapa de graeu, *Sirus, i. m.* * buza verem, eine Korngrube.

238 Groáza, *Horor, Teror* [!] * Ifzonyufág.
 Groaznic, (*Adverb*) *Horende, Teribilitet* [!].

Groáznic, a, *Horibilis, Horidus, a, um, Teribilis, e* [!] * 2° *Crudelis* — roppant.

* grof.
 Grohnéfc, ire, it, *Grunio, is, ire*.
 * gropásh.
 Groff, a *Craffus, a, um*.
 * groff *subft.* <das Bloch, Klotz, tóke, fa tóke> 1° V. Bucium, item: V. Caladau.

Grofcíór (Smaentaena) *Flos lactis, ** téjfel, Szerdék, Smetten [!].

* Grofcíorefc, ire, it, abrahmen. <Groftfor>.
 Groffolán }
 Groffulétz } a, *Modice Craffus, a, um*.
 Groffuliu }
 Groftfór }
 * grozáma.

Grozáv, a, *Turpis, Deformis, e* * *horribilis*.
 Grozáv (*Adverb*) *Turpiter, Deformiter*.
 Grozavéfc, ire, it, *Deturpo, Infamo, Scomatibus adificio*.

239 Grozavíre, *Deturpatio, Infamatio*.
 Grozavít, a, *Deturpatus, Infamatus, a, um*.

* groznicie, 1° kegyetlenfég, <2° ifzonyufág>.
 * grue (o pássare).
 * gruetz } * (gurgui) *Grumus, Clivu-*
 Grúiu } *lus* * 2° (tzurtzuiu) tfulf.
 Gruífhór, *Grumus*.
 Gruhnesc, ire, it, *Grunio*.
 * Grum. *grumus* (cu vaerv) tetézni, tetézve.
 * grum, *globus, Klumpen*.

Gu

Gúba, *Gaufape*.
 Gubernátor, *Gubernator*.
 Gubérnie, *Gubernium*.
 * Guda, *vide Catzea*.
 * gugiu, eine lange Mütze nach Polnifcher Art.
 Guguléfc, ire, it, * (Ninirez) * *Mulceo, Demulceo, * Difvavior* Apolom,

Apolgatom, Tzirokalom. hertzen
(Desmerd) N° 4.

Gugulfre, *Mulcedo*, * *Difvariatio*. apo-
lás, tzirokálás. das Hertzen.

Gugulit, a. * *demulfus*, *difvariatus*
tzirokalt, apolgatott. geherzt.

Gúiu, (Súiu, Úre) *A/cendo*, *Scando*
Himmen, flettern.

Gúler, *Colare*, * *pajagium*.

* Gulie. <V. Drolba> Nap.

Gunóiu, *Fimus*, *Stercus*. * trágy[a].

Gunoesc, *Fimo*, *Stercoro*, *as*, *are* * tra-
gyázi.

Gunoít, a, *Fimatus*, *Stercoratus*, a, *um*
<tr>.

240 Gura, *Os*, *oris*.

Gúra-Cascáta, *Homo stolidus*, *Stupidus*.

* Gurátec } a *Loqvaz*.

Gúrelhu }

* gurduna.

* gurdunásh.

Gurgúiu (Grúiu) * *tzutzui* * <*Grumus*>
tsuts, *item*: Tsfuf.

* guresh. hágo.

* guriu v. guiu.

Gufha, *Struma*, *Bronchocele* * guga 2°
(de vulpe) roka torok.

Gúfiba, *Curvatura*.

Gufhát, a, *Strumofus*, a, *um*.

* gufhez. áre.

* gufhtiritza <* *lobog grillus grillotalpa*,
lobogár, die Werre, 2. Maulwurf-
grille.)

Gúft, *are*, *at*, *Gufto*, *as*, *are*, *Delibo*, *as*,
are.

Guft, *Gustus*.

Guftáre, *Gustatio*, *Delibatio*.

Guftát, a, *Gustatus*, *Delibatus*, a, *um*.

* guftos, áofe [!] *guftuofus*. jo izü.
fchmachhaft.

Gúta, *Apoplexia*.

Gutúe, *C(a)otoneum*.

Gaturáriu, (Troácna) *Nara*, *ae*, f.
Catharus, i, m.

* Guz. <vide> Chitzorán. gózü. die
Spizmaus.

Gujbesc, *ire*, *it*, *Pando*, *as*, *are*, *Sinuo*,
as, *are*.

241

Litera: H

Ha

Há. *Responfo rustica loco Ce*, *quid*.

Hác, *Sarmenta Lignorum*, * Abrauen,
Reishofz.

Háda, *Turba*.

Hadaemp, (Scopit, juganit) *Eunuchus*.

Hadarág, *Bacillus trituratorius* * der
Dreiffchlegel.

* Hambáriu. V. Cofhu. Szúfzék.

Haed (Uraet, Grozav) (*Adverb*) *Tur-*
piter, *Deformiter*.

Haed, a, (*Scarnav, *Uraet, Grozav, a),
Turpis, *Deformis*, e.

Haesc, (Huluesc, Surp). *Diruo* * *de-*
moliór, *hiasco*.

Haest, a, *Dirutus*, a, *um*, *Item Herni-*
acus.

* Haelbarefc, 2° *naſchen*, <Ko> 1°
Kotyváftzani.

Haelm, *Meta* * *Örántz maſl*. 2° *grumus*,
Hálm.

* Haelmuefc, *ire*, *it*, *auffütmen*.

* Haembáriu. V. Cofháriu.

Haera, *Hecuba*, *Anus*.

Haeraesc, *ire*, *it*, *Irrito proprie de*
canibus dicitur, * *Hirio*. Mara-
kodni, tzivakodni.

Haeraít, a, *Irritatus*, a, *um*.

Haerau, <*Milvus*, * der Geyer, Kánya.)
jalco palumbarius. Héjja, der
Hábicht, Taubenfalke.

242 Haerb, *Ostracium*, *Testa*, * tserép,
2° (Crátitz [!], lábos).

Haerbáriu, *Parafitus*.

Haerbarefc, *ire*, *it*. *Parafitor*, *ari*, *atus*
* *ligurio*, náſchen.

Haerbaretz, *Catillo*, *onis*, m. * *liguritor*.

* Haerbáretz.

Haerbeica, (Crátitza, Lábos), *Cacabus*,
Sartago tefacea [!]

* Haerbuafc.

* Haerbuit.

Haerca, *Hecuba*.

Haercióg, <*Glis*, *ris*, *Melis*, *is*, f.) *
Cricetus, <Hör> Hórtfök. der Ham-
fter.

* Haergáiu, *Vinum*.

Haerlétz (Arfheu) *Ama, ae, f. Bipalium.*

* Haerfaet, *tenax, nimis, parcus, Sordidus.* Knaufser.

* Haerfheu. V. Arfheu.

Haertie, *Carla.*

* Hágú.

Hai ie. hai mai, *heus, tu.*

Hái } *Eamus, Si unum alloquor.* * V.
Háida } Blem.

Háidátzi, *Eamus.* * Bleátz. * *Si plures quam unum alloquor.*

Háina (Vestmaent), *Vestis.* * Köntös Ruha. Kleid.

* Haine de pat. *Lecti/ternia.* ágy vetés. Bettgeräth.

* Haifuefc, ire, it, aufftöbern.

* Háita, Lotyo, Ringyo.

* Háitáfh (jutáriu).

Halá pro calá.

Halalált.

Halafhtau, *Lacus, Piscina.*

* Hálca. V. *Despicatura,* Dránitza.

Hám, *Camus, i, m. Heltia, orum, n.*

Haméiu, *Humulus, Lupulus, m.*

* Hamiffála, *Bulimus. i. Bulimia.*

* Hamiffit, *bulimans, tis.*

* Hamuca, homok.

Hamufh. (Argaffala).

[245] ¹ Haens. *Insula.*

Hár, *Gratia.*

Harác, *Palus.*

Haracéfc, ire, it, *Palo, as, are.*

Haráci (Bir.) *Tributum.*

* Harána (facáre).

* Harang. V. Clopot.

* Haretz. Vide Corla.

* Há[r]fa, Hárfa, die Harfe.

* Hargolásh. (*Ergolabus*) *ab ergolabus.*

Harínga *Halex.*

* Hárnic, a, *adj.*

* Harnicie.

Hártz (Batáe, Rafboiu, Refmiritza) *Bellum.*

* Háhca, Zündloch, gyuitoluk, loding.

* Háshpura, *elix, collicia fulcus aquarius,* Wasserfurche, Wasserrinne.

* Háshtura. V. Haita.

* Hásna, der Profit, Mühen 2° (Cámata).

Hájma. *A/calonia, ae, f.*

Hat (Toema) *Plane.*

Hatz (Diplau) *Camus.*

* Hatzuca. Hatzuica. Hatzuka, Hatzoka. das Röschén.

Házna, (Dobaenda, Folos) *Lucrum, utilitas.*

Haznarie, *Qvaeftus, negotiatio.*

Haznáriu, *Qvaeftor, negotiator.*

Haznuéfc, ire, it, *Lucror, qvaeftum exerceo.*

Haznuit, a, *Quod est lucro aquifitum, Hiábá[!].*

* Hájma.

* Héhel, áre, át. *Caro, is, ere.*

* Héhela, héhely, gereben, die Hefchel, der Krenpfel.

* Hei. V. Hai.

* Heiush.

* Hemeiu.

* Heredie: *haeredes, haereditas, posteri.*

Hicaba, *Frufta, Gratis.*

<* Hiaftu, Das>.

Hiclean, *vide viclean.*

Hidra, *Hidra.*

* Hidropie. V. Boála de ápa.

* Hierestau. V. firez.

Higa. *Vide Cíga.*

* highége (cétera).

[246] * Hinghériu.

* Hint.

Hintéu (Butca) *Carpentum.*

Hireán, *Nafturcium.*

* Hiribe pita Váci.

* Hiringa.

Hirifhca, *Pannicum.*

Híriu, (Véfte) *Fama.*

Cum praefertim rustici, in quibus Transilvaniae partibus *vi* pronuntiant ut *Hi*, si quae audies pronuntiarí, ut *Hi*, quaere in *Vi* vg. *Hiclean, Viclean Hiu, Viu, Hin, Vin* etc.

* Hirotonefc.

* Hirotonie.

* Hirundinériu.

* Hoáspa, *Valvula* <v. g. *fabarum*> *gluma, Ströts.* Veteménynek (mint

¹ A kézirat számozása hibás; a 242. l. után a 245. l. következik.

- borfonak to) kis heja, tokja, das
Bälglein der Hülsenfrüchte.
- Hoda, <Lutra, Castor> *Fiber fulica* fú,
hoda, Wasserhuhn.
- Hodáe (Máeri) *Vila* [!]
* Hodaítza.
- Hodína (Odihna) *Quies*.
- Hodinéfc, ire, it *Quiesco*.
- * Hodnoju, Hadnagy.
- Hodorogéfc, ire, it, *Strepto, is, ere,*
Strepito, as, are * 1° dörömbölni,
dörömbözni, 2° fetfegni, darálni.
- Hodorogíre { *Strepitatio, Strepitus,*
Hodorogítúra { *ús, m.*
- * Hodorofesc idem.
- * Hodrobéle holmi (Cátrafuffe) Házi
buton Keteputa.
- * Hohér.
- * Hoherefc.
- Hóhot, (Chiotíre) *Cachinus* * Hahota.
- [247] Hohotéfc, me Hohotéfc, ire, it,
Chachinor, aris, ari * hahotalni.
- Hohotíre, *Chachinatio*.
- Hohotít, *Chachinatus, a, um.*
- Holca, *Clamorofitas*.
- * Holalaefc (olalaefc).
- Holda, *Seges, etis, f.*
- Holteiu, *juvenis caeleps* [!]
- Hóra, *Musica*. Item *Saltus*.
- Horcaéfc, ire, it. *Ronchifo, as, are.*
- Horcaíre, *Ronchifatio*.
- * Hordau.
- * Horé, Dal.
- Horéfc, ire, it, *Muscam lugubrem facio,*
canto, * item danolni.
- Hórgofhu (marieafhu, Straemba) *Ma-*
rinus, pecunia.
- Horilea } (Rachíe, Tzúica) *Sicera,*
Horínca } *Crematura.*
- * Horáta. V. Chiffug.
- * Horhotéfc, röhögni, vihogni, unan-
fändig lafchen.
- Horn (Buciúm, Buduretz) *Caminus*.
- * Hornáru.
- * Horju *fiffura scandulæ.*
- * Hospa, *gluma.*
- * Hofpodaru, *Princeps*.
- Hotár, *Teritorium* [!], *Limes, Terminus*.
- Hotaréfc, ire, it, *Definio, Termino, De-*
termino, Limito.
- Hotaraet, a, *Definitus, Determinatus,*
Limitatus, a, um.
- * hotarafh.
- * Hrána. *Zafhung.*
- * Hranefc.
- * Hranitoriu, élelem.
- Hreán, *vide Hirean.*
- Hreáft (Spín) *Spinus.* * Harafzt.
- [248] Hrifhca, *vide Hirifhca.*
- Hriffov, *Diploma. <Decretum>.*
- * Huda, *Apertura ex ruina sepium, vel*
aedificii.
- * Hudítza (calicioara) *plateola.*
- * Huhurez, *item avis aliqua.*
- * Huitzu, <are, at, hintázni, hingálni,
hütífeln).
- Húla, *Blasphemia*. Item *Detractio, ob-*
tractatio. Item *Hiatus.* *Éafterung,*
* *Zergfall.* omladék.
- Huléfc, ire, it, *Blasphemo, Obtracto,*
detraho, seu male de altero loquor,
vitupero. * oltfarolni, betfmełni [!].
- Hulít, a, *Blasphematus, Infamatus,*
Vituperatus, a, um.
- Hulitóriu, e, *Blasphemator, Vituperator,*
obtractator.
- Huluefc, (Surp) *Ruino, as, are, Diruo,*
is, ere.
- Huluít, a, *Ruinatus, a, um, Dirutus, a,*
um.
- Huluitúra, *Ruina* * Omladék.
- Huma <(Spoeála)>, *Humus, f. seu tera* [!]
alba, et dura fere ad inftar lapidis,
quam <liquefacientes> in aqua
emolliunt, et Domorum parietes
inalbant.
- [249] <* Hordau. V. Bute>.
- * Hurdoiu. V. Budie.
- * Hupaefc, tombolni, szökdintfelni,
hupfen.
- * Hurduzau. ein langer dicfer Strang.
- * Hurduzuefc, tforömpölni, döröm-
bölni.
- Huréz, (Refhcáfhu) *oriza.*
- Húrifhte, *Meretrix scortum.*
- * Hurlupiu.
- Hurtzuluéfc, ire, it, *Exagilo, Huc,*
illuc impello.

- * Huruba, *gurgustium*.
- * Hufhta.
- * Hutupefc, ire, it, (faldoklani), mon ezem. faldoklani.
- * Hutupire. Nagychetöfég.
- * Hutzutz, are, at. V. (Huitz). Utzutz.

Litera: I

I

I. *Appositum verbis dativum casum regentibus significat Illi, Ei, ut ling. I dá, Dabis-Ei, I am inchinát, Propinavi Ei etc. Verbis accusativum regentibus appositum denotat accusativum Eos, Illos, I vedeá, videbis eos. I am cautát, Quaesivi eos, etc. (Adponi[tur] in plurali etiam verbis infinitivis, ut A face, Facere. Ponitur etiam Loco vá, et tunc est nota, seu auxiliare.) Adponitur etiam loco véi, et tunc est auxiliare verborum futuri temporis secundae personae (numeri), ut I umblá, loco vei umbla, Ambulatis. Itzi auzí, Loco vetzi auzí, Audietis. Ante alias vocales, vocali sequenti ita conjungitur, ut diphthongus formatur, et unus sonus ex utraque vocali, ut Iar Iterum Iam dát, Dedi, Iubésc, Amo Ioi (púne, Ei dicam etc. Notatum vero accentu acuto non format diphthongum, sed protrahitur, ut Marturíe, Testis, Míe, Mihi Tie, Tibi etc.*

Ad initium cuius libet vocis ante mb, mp, n, pronuntiat, ut a, ante has literas ut: Imblatésc, Trituro Imperát, Imperatur, Intru, Intro etc.

Ia

251 Ia, Ita.

Ia, vel Ea: Illá, Ea.

Ia, Accipe.

Iáta (Eáca) Ecce.

Iád, Infernus, Avernus.

Iáda, Heda

Iádera, Hedera.

Iápa, Cabala, Eqva.

Iár

Iára } *Iterum Denuo.*

Iárafhi }

Iárba, *Herba, Gramen.*

Iárba Fiaralor, *Buphonium, Cameleonta.*

Iárba' lui tátin, *Symphitum, Consolida.*

Iáfca, *Fomes.*

Iáta (Iáca) *Ecce.*

Ibóvnic, a, *Amajius, a.*

252 Ibric, *Guthus, i, m.*

Ibricel, *Guthulus, i, m.*

* Ibrishin, *fila sericea, bombycina ad suendum, die Záhseide.*

Ic * (náda) * *Cuneus, * ék, ékfzeg, die Ken(ę).*

Iceá } *Hic * pe ici pe colé imittamott,*
Ici } *hellyhellyel, fleteweiz, plasz weis, hie und da.*

Icnefc, ire, it, * (рзгъй)¹ * *Eructo, as, are * böffeni, böffogni. rütpfen, aufsteigen N° 4.*

Icnít, a, *Eructatus, a, um.*

Icoána, *Icon, Imago, Efigies, Simulacrum.*

Icuésc, ire, it, *Cuneo, as, are * verfeulen.*

Icuít, a, *Cuneatus, a, um.*

* Iéu, luáre, luát.

* Ieuit, Ien uit. *En. Conspice, ahol ni. sçau, siehe.*

Iérha, *Aluta.*

* Ieromonách.

* Iezune, Iezure, *Lynx, Hiuz, der Zuchts.*

* Ignefc. V. Icnefc.

In, *Linum.*

Ileu (Nocovála) *Incus, udís.*

Imála (Tina, Lut) *Lutum.*

Imáshu (Páshune, Sloboda (Isláz))
*Pascuum liberum * Bucetum.*

* Imbáer, áre, át.

Imbal, are, at, *Salivo, as, are * 2° (balacaresc).*

Imbalát, a, *Salivofus, a, um.*

* Iéu, luáre, át 1° accipio. 2° emo 3° ieu pe fuga, 4° éte (eácate), 5° Iéu sáma, 6° *Conjungi matrimonio.*

¹ A kéziratban cirill betűkkel!

253 Imbáleg, are, at, *Stercoro, as, are*
Imbalegát, a, *Stercorofus, Stercoratus,*
a, um.

Imbarbatáre, *Animatio.*

Imbarbatát, a, *Animatus, a, um.*

Imbarbatez, are, at, *Animo, as, are.*

Imbat, are, at, *Inebrio, as, are.*

Imbatáre, *Inebriatio.*

Imbatát, a, *Inebriatus, a, um.*

Imbatraenesc, ire, it, *Senesco, Con-*
senesco, is, nui.

Imbatraenit, *Senex factus, a, um.*

Imberbéc * (imburd, imbutufh) * *Con-*
*tundendo trudo, Impello * arieto.*

Imbieát, a, *Invitatus, a, um.*

Imbíu, ere, eat, *Invito, Offero, * an-*
tragen, kenálni.

Imbín, *Combino, Facio cohaerere.*

Imbináre, *Combinatio, Cohaerentia.*

254 Imblacíu, *Tribulo.*

Imblanzésc, ire, it, *Placo, Mitigo, Lenio,*
*Sedo, * engesztelni.*

Imblanzíre, *Placatio, Mitigatio.*

Imblanzít; a, *Placatus, Mitigatus, a, um.*

Imblanzitoriu, e, *Placator, Mitigator.*

Imbláre, *vide umbláre.*

Imblatésc, ire, it, *Trituro, as, are.*

Imblatítóriu, *Triturator, oris, m.*

* Imblet.

Imblojesc, ire, it, *Obduco.*

Imblo(g)jít, a, *Obductus, a, um.*

* Imblu, *ambulo, umblu rau, rofzul*
jáрни. übel ankommen.

Imboldesc, ire, it (Stremur) *Stimulo,*
as, are.

Imboldíre, *Stimulatio.*

Imboldít, a, *Stimulatus, a, um.*

Imboldítóriu, e, *Stimulator, Stimulatrix.*

Imboldítúra, *Stimulatio.*

Imbord, are, at, (Restórn) *Inverto, Sub-*
verto.

Imbordát, a, *Inversus, Subversus, a, um.*

Imbrác, are, at, (Invéshtiu) *Vestio,*
Amicio, Induo.

255 Imbracamínte, *Amictus, Vestitus,*
Indumentum.

Imbracat, a, *Vestitus, Indutus, Amic-*
tus, a, um.

Imbracatóriu, e, *Indutor, Amicens,*
Vestiens.

Imbracin, are, at, *Caligas alligo.*

Imbrancefc, ire, it, *Manibus, pedibus-*
que flecto ad terram.

Imbratzafháre, *Amplexus, Complexus.*

Imbratzafhát, a, *Brachiis amplexus,*
complexus, a, um.

Imbratzafhéz, are, at, *Amplector ulnis,*
brachio, Complector, aris, atus.

Imbuc, are, at, *Ori infero, Impono*
in os [!].

Imbucát, a, *Ori impositus, a, um.*

Imbucátúra, *Bolus, Offa, * Bucca.*

* Imbucaturefc, falatozni, ein wenig
essen, etwas zu sich nehmen.

Imbucur, are, at, *Gaudio, Laetitia ad-*
facio.

256 Imbucurát, a, *Gaudio, Laetitia*
adfectus, a, um.

Imbúib, are, at, *Ingurgito.*

Imbuiháre, *Ingurgitatio.*

Imbuihát, a, *Ingurgitatus, a, um.*

Imbulzála, *Contrusio, Compressio **
tolongás.

Imbulzésc, ire, it, *Contrudo, Comprimo.*

Imbulzíre, *vide Imbulzala.*

Imbulzít, a, *Contrusus, Compressus, a,*
um.

Imbulzitóriu, e, *Contrusor, Compressor.*

Imbúmb, are, at, *Confibulo, as, are.*

Imbumbát, a, *Confibulatus, a, um.*

Imbún, a, are [!], *Bonum facio, mitigo*
aliquem, Item Facio aliquem bona-
nimo [!] esse.

Imbunát, a, *Placatus, mitigatus, a, um*
Item Laetitia adfectus, Bono animo
factus.

Imbunatatzefc, ire, it, *Bonum facio*
aliquem.

257 Imbunatatztít, a, *Bonus factus,*
Bona facta.

Imbunéz, *vide Imbun.*

Imbur, are, at, *Vapore adfacio. Item*
Vaporo, as, are.

Imburát, a, *Vapore adfectus, a, um.*

* Imburd (imberbec).

Imburdát, a, *vide Imbordát.*

Imbút.

* Imbutufhesc. V. Botofhesc. Imbér-
bec.

Ime, *Ecce*.

Impác, are, at, *Pacifico*, me mpác, *pa-
cem facio, pacem in eo*.

Impacáre, *Pacificatio*.

Impacát, a, *Pacificatus, a, um*.

Impacatóriu, e, *Pacificator*.

Impaciúésc, ire, it, *vide Impác*.

Impaciúire, *vide Impacáre*.

Impaciúít, a, *vide Impacát*.

Impaciúitóriu, *vide Impacatóriu*.

258 Impaclát, a, *Obscuratus, a, um*.

I[m]parát, a, *Palatus, Impalatus, a, um*.

Imparát, *Imperator*.

Imparateáffa, *Imperatrix*.

Imparatésc, a, *Imperatorius, a, um* *
[Imper]ialis¹ Caesareus, item *deno-
tat superlativum* ut betziv, bolund
Imp: der... nar.²

Imparatéshite, *Imperatorie*.

* Imparatushu (boála) *Sinanche, an-
gina, dolor faucium*.

Imparatésc, ire, it *Impero, Regno, as,
are*.

Imparatzie, *Imperium*.

Imparatzitóriu, e, *Imperans*.

Imparecheat, a, *Disfidens*.

Imparechére, *Diffidium, Disconvenien-
tia*.

Imparechetoriu, *Diffidium, Disunio-
nem faciens*.

Imparechéz, chére, cheat, *Disfidere, Dis-
fensionem facio*, * *discordias caufo*.

Imparéz, rare, rat, *Palo, Impalo, as,
are* * (stag), ftängeln.

Imparát, a, *Palatus, Impalatus, a, um*.

* Imparatush.

259ª Impart, }
Impartz, } ire, it, *Divido Distri-
Impartzesc } buo, Par<tcior*.

* Impartahesc, *communio participo
theilnehmén*.⁴

Impartzire, *Divisio, Distributio, Partitio*.

Impartzít, a, *Divisus, Distributus* [!], a,
um.

Impartzitóriu, e, *Divisor, Partitor, Dis-
tributor*.

Impatrát, a, *Quadruplicatus, a, um,
Quadruplum*.

Impatréz, tráre, trát, *Quadruplico, as,
are*.

* Impatur, áre, át. *Complico*. falzen,
faltén. kétben [!] hajtani a ruhát.
brecken zúseken, beugen.

* Impaturát, reteges [!].⁵
Impédec, are, at. *Impedio, is, ire,
Sufflamino, as, are*.

Impelitzát, a, *Ille, cui pellis super-
crevit*.

* Impenát.

* Impenez.

Impetresc, ire, it, *Petrifico*, Item *ob-
duresco, Induresco*.

Impetríre, *Petrificatio, obduratio, In-
duratio*.

Impetrít, a, *Petrificatus, Obduratus, In-
duratus, a, um*.

Impilát, a, *Depressus, Humiliatus, a,
um*.

Impíng, gere, pins, *Impíngo, Trudo*.

260 Impingatóriu, e, *Trusor*.

Impingere, *Trusio*.

Impins, a, *Trusus, a, um*.

* Impistresc. schesen. bunt machen,
varico.

Impletésc, ire, it, *Implecto, is, ere*.

Impletít, a, *Implexus, a, um*.

* Impletitoáre, hajfono, hajkötő. das
Haarband. V. Frunza N° 3.

* Impletitura. das Geflecht.

* Implinesc, ire, it.

* Implínire, Vollziehung.

* Implínitoriu. tellyesteni [!]

¹ Molnar nem írta ki az egész szót,
hanem csupán az *-ialis* képzőt írta az
előbbi értelmezés fölé.

² Nem *Erznarr*, mint L. x. Bud. 280.

³ A kéziratban hibásan 150 áll.

⁴ Molnar e címszót — a betűrendnek
megfelelően — *Impart* és *Impartz* közé
szúrta be, de eljárását nyomdatechnikai
okokból nem lehetett egészen híven kö-
vetni.

⁵ Helyesen: *reteges*.

* Implu.
 Impodobefc, ire, it, *Orno, as, are, Exorno, as, are.*
 Impodobít, a, *Ornatus, Exornatus, a, um.*
 Impodobitóriu, e, *Ornator, Exornator.*
 Imponcifheat, a, *Oppofitus, a, um.*
 Imponcifhére, *Oppofitio* * hasonlás, fondorkodás.
 Imponcifhéz, ere, eat, *Oppono, Obfto, Contraeo.*
 Impotríva, (*melius*) vide *Improtíva.*
 Impotrívéfc, vide *Improtívéfc.*
 Impovaráre, *Oneratio, Aggravatio.*
 Impovaréz, rare, rat, *Onero, Aggravo.*

[261] Imprafhtieat, a, *Diſperſus, a, um*
 * [zilálni, ſzórní. zerſtreuen oſzlatni. hintve, ſzortva !]
 Imprafhtieát (*Adverb*) *Diſpérſe.*
 Imprafhtiére, *Diſperſio.*
 Imprafhtíu, ere, eat, *Diſpergo* * Szilálni, Szorní.
 Impreájma, *Eregione Coram.*
 Impregiúr, are, at, *Gyro, as, Circulo, Circumdo.*
 Impregiur (*Adverb*) *Circum, Circa Circum,* * *p[er]gyrum.*
 Impregiuráre, *Gyratio, Circum Ductio.*
 Impregiurát, a, *Gyratus, Circum Ductus, Circum datus, a, um.*
 Impregiuratóriu, e, *Circulator, Gyrator.*
 Impréffur, are, at, *Circumdo.*
 Impreffurát, a, *Circumdatus, a, um* * *obſeſſus, ördöngös. beſeſſen.*
 Impreffuratóriu, e, *Circumdator.*
 * Impretinefc, ire, it, barátkozni.
 Impréun, are, at, *Conjungo, Connecto, ere* * 2° coëo.
 Impreúna, *ſimul, Conjunctim.*

[262] Impreunáre, *Conjunctio, Connexio.*
 * *Impreuna ſunatoáre, Conſonans. Mítflauter.*
 Impreunát, a, *Conjunctus, a, um, Connexus, a, um.*
 Impreunatóriu, e, *Copulator, Conjun-gens.*
 Imprilaſtefc, *Decipio.*
 Imprilaſtít, a, *Maledictus, a, um* Item *Illuſus, a, um.*

Impropodefc, *Velo, as, are,* * [ſchleyern, mit Tüchſen umhängen, verdecken.
 Impropodít, a, *Velatus, a, um.*
 * Impropoditoáre, *Crinale.*
 Improſhc, are, at, *Varia proicio contra.*
 * Impoſtefc (me) 1°
 Improtíva, *Contra, Adverſus.*
 Improtívéfc, me improtívéfc, ire, it, *Contrarior, Adverſor.*
 Improtívire, *Contrarietas, Adverſitas.*
 Improtívít, a, *Contrariatus, Adverſatus, a, um.*
 Improtívítóriu, e, *Contrariator, Adverſator.*
 Improtívínic, a, *Contrarius, Adverſarius, a, um.*
 Imprumút, táiu, táre, tát. *Mutuo, as, are, Item Mutuor, aris, atus.*
 Imprumút (*Adverb*) *Mutuo, mutue.*

[263] Imprumút, (*Subſt*) *Mutuum.*
 Imprumutáre, *Mutuatio.*
 Imprumutát, a, *Mutuatus, Mutuatitius, a, um.*
 Imprumutatóriu, e, *Mutuator, Mutuans.*
 Imprumutéz, vide *Imprumut, are, at.*
 Impumn, are, at, *Impugno, as, are.*
 Impúng, are, uns, *Pungo, is ere.*
 Impungáciu, e, *Cornuſpeta.*
 Impungatóriu, e, *Punctor, Punctorius, a, um, Pungens.*
 Impungere, *Punctio.*
 Impuns, a, *Punctus, a, um.*
 Impunſatúra } *Punctura* * cu ácu,
 Impunſoáre, } ötés, öltés. der Stich.
 Impuſhc, are, at, * (puſhc) * *Jaculor, aris, Explodo.*
 Impuſhcát, a, *Trajectus, Exploſus, a, um.*

[264] Impuſhcatoriu, e, *jaculator, Exploſor.*
 Impuſhcatura, *jaculatio, Exploſio* (depártaréa de o impuſhcatura).
 Impút, are, at, *Imputo, Exprobro.*
 * Imput, táre, tát, *ſoleo, 2°* (beſhefc).
 Imputacios, a, *Imputabilis, le.*
 Imputaciúne }
 Imputáre } *Imputatio, Exprobratio.*
 Imputát, a, *Imputatus, a, um.*

Imputatóriú, e, *Imputator*.
* Imputzesc, ire, it. V. Imput 2.
* Imputzit, *putidus* 2° (foárte lénefh).

In

I(i)n, *Linum*.
In-felbátec, *Urinalis*, f.
Iindic, vide *Shántz*.
In, *In*.
Inácoáce, *Hac, Hac verſus*.
Inácolo, *Illac, Illac verſus*.
Inacreála, *Acor, oris, m. Acredo, dinis*,
f. *Acrimonia, ae, f*.
Inacrefc, ire, it, vide *Acréfc*.
Inacríme }
Inacríre } vide *Inacreala*.

265 Inacrít, a, *Acidus factus, a, um*.
Inadefc, ire, it, *Adnecto, ſubnecto*.
Inadít, a, *Adnexus, ſubnexus*.
Inadítóriu, e, *Adnectens*.
Inadítúra, *Adnexus, ús, m*.
Ináinte, *Ante, Prae, Coram, * in ante*.
Inalbefc, ire, it, *Inalbo, Dealbo. * blei-*
ſchen, ausbleiſchen.
Inalbíre, *Inalbatío, Dealbatío*.
Inalbít, a, *Inalbatus, a, um, Dealbatus,*
a, um.
Inalbítóriu, e, *Inalbator, Dealbator*.
Inált, a, *Altus, a, um*.
Inaltzáre, *Aſcenſio, Elevatio*.
Inaltzát, a, *Alte elevatus, a, um*.
Inaltzíme, *Altitudo*.
Inaltzu, are, at, *Alte elevo, ſurſum, In-*
altum affolo.

266 Inápói, *Retro*.
Inca, *Adhuc*.
Incáer, are, at, *Impetuoſe, Furioſe capio*
aliquem per capilos, [!]
Incaelefc, ire, it, *Intrico, as, are*.
Incaeleíre, *Intricatio*.
Incaeleít, a, *Intricatus, a, um*.
Incaeleítóriu, e, *Intricator*.
Incaeleítúra, *Intracatio*.
* Incaetvá, valamennyire.
* Incaercee, cáre, at. V. Caercee.
* Incaerlig, áre, át. V. Caerlig.
* Incálec, áre, át * 1° utra, indulni, 2°
pakolni, rakdcsni.

* Incálete, Incálte, *ad minus, ſaltem*.
Incaltzáre, *Calceatio*.
Incaltzát, a, *Calceatus, a, um*.
* Incaltzáma } * (*Caltzáma*)
Incaltzamíte } * *Calceamentum*.
Incaltzetóriu, e, *Calceator*.
Incáltzu, are, at, *Calceo, es, ere*.

267 Incalzefc, ire, it, *Calefacio * ſoveo*.
Incalzíre, *Calefactio * ſotus*.
Incalzít, a, *Calefactus, a, um*.
Incalzítóriu, e, *Calefactor, trix*.
Incap, ere, ut, *Capior, Comprehendor*,
vg. Incap in Cálſſa, *Capit me Domus*.
be térek, férek a házban.

Incapére, *Comprehenſio*.
* Incapeſtrez.
* Incapiſtru.
Incapút, a, *Comprehenſus, Captus, a,*
um.
Incáre, are, at, *Carico, as, are, Onero,*
*as, are, * aufpaſſen, rakni felrakni,*
2° de cáp v. Incáer.

Incarcáre, *Oneratio*.
Incarcát, a, *Caricatus, Oneratus, a, um*.
* Incataramez, zuſchnallen.
Incarcatura, die Aufladung, Beladung.
Incatro, *Qva, Qvorſum, Qva verſum*.
Inceluéfc (Inſhel) ire, it, *Decipio,*
Supplanto.
Inceluíre, *Deceptio, Supplantatio, Im-*
poſtura.
Inceluít (Inſhelát, a,) *Deceptus, Su-*
plantatus, a, um [!]

268 Inceluítóriu, e (Célau, Inſhelatoriu,
Amagítóriu) *Deceptor, Sup[p]lan-*
tator, Impoſtor.

Incéluú, ire, it, vide Inceluéfc.
Incenúhát, a, *Cinerizatus, a, um*.
Ince[n]uſhez, are, at, *Cinerizo, as, are*.
Incép, ere, ut, *Incipio, Inchoo, Initio,*
as, are.
Incepatóriu, e, *Inceptor, Inchoator,*
Initiator.
Incepatúra } *Inchoatio, Initiatio, In-*
Incépére } *ceptio*.
Incepút (*Subſtant*) *Initium, Princi-*
pium.

Incepút, a, *Inceptus, Inchoatus, Initiatus, a, um.*
 Incét, are, at, *Cessio, as, are.*
 Incét (*Adverb*) *Lente, Pedetentim, Non cito, Paulatim.*
 Incetáre, *Cessatio.*
 Inceitez; tare, at, *vide* Incet.

269 * Inheg, áre, at, aludni.

* Inhegát, alutt.
 * Inhep, ere, ut. V. Incap.
 * Inhetor, áre, át. V. Imbaer.
 Inhíd, ere, chis, *Claudo, Includo.*
 Inchiát, a, *Conjunctus, Compositus, Constrictus (a, um) Combinatus, Conclusus, a, um.*
 * Inchietura, *artus.* das Gelenk. Hajlás. Hajtás.
 Inchiú, ere, eat, *Constringo, Concludo, Combino, * 2° concludo.*
 Inchín, are, at, *Inclino, (Propino, as, are) * adoro Cernens adoro, pro-cumbo. 2° reá közönni 3° (a in-china pe cineva lui Dz(ъ)es Dracului) devovere quempiam.*

Inchinume, meinchín, *Adoro, Saluto.*

Inchinaciúne } *Adoratio, Salutatio,*
 Inchináre } *Propinatio.*

Inchinát, a, *Adoratus, Salutatus, a, um.*
 Inchinatóriu, e, *Adorator, Saluator.*
 Inchíng, are, at, *Equum Cingo, Cingulo.*
 Inchíngát, a, *Equus Cingulatus, a, um.*
 Inchiótör, are, at, *Fibulo, Confibulo.*
 Inchiotorát, a, *Fibulatus, Confibulatus, a, um.*

270 Inchipuefc, ire, it, *Imaginer, Formo, Figura.*

Inchipuíre, *Imaginatio, Figuratio.*
 Inchipuít, a, *Figuratus, a, um.*
 Inchipuítóriu, e, *Imaginator, Figurator.*
 * Inchir, ire, it, *desino coescere.*
 Inchiffoáre, *Claufula.*
 * Inchiz V.
 Incilipéz, páre, pat, *Hinc inde aquiro, Colligo, ita, ut jam necessitatem sublevem.*

Incíng, ere, cins, *Cingo, Accingo * (farina) dohosodni.*
 Incíngatoare, *Cingulum.*

Incingatúra, *Cinctura.*
 Incins, a, *Cinctus, Accinctus, a, um * (de farina) dohos.*

* Incirip.
 Inchiz, dere, chis, *vide* Inchid.
 Inceľhtáre, *Combinatio * öfzvekap-tsolni.*
 Inceľhtát, a, *Combinatus, a, um.*
 Inceľhtéz, *Combino, as, are.*

271 * Incoáce erre.

Incolea, *Illac, Ultra.*
 Incolo, *Illac, Illuc.*
 Incoltzéfc, ire, it, * 1° (incep cu dintzi, coltzi) 2° *Germino, Pullulo, as, are.*
 Incoltzit, a, *Germinatus, a, um.*
 Incoltzitúra, *Germinatio, Pullulatio.*
 Incontra (*Improtiva*) *Contra.*
 Incordáre, *Intensio.*
 Incordát, a, *Intensus, a, um.*
 Incordéz, dare, dat, *Intendo, is, dere.*
 * Incornurát, a, V. Cornurát.
 * Inkraencina, mi se incrinčina, bor-zadni, fel borzadni, (imperfonaie).
 * Incred, magát el hitettni, el bizni. mencredintez 1° *concredo, com-mitto, 2° Confuto, 3° dispenfo.*

Incremenefc, ire, it, *Obstupeo, Attonitus fio.*

Incremeníre, *Stupefactio.*
 Incremenít, a, *Attonitus, Stupefactus, a, um.*
 Incretzefc, ire, it, *Crispo, Rugo, Plico, (Capero, as), as, are, * Rántzolni.*
 Incretzéf-c-Frúntea, *Capero, as, are.*
 Incretzire, *Crispatio, (Ruga), Plicatio, Rugatio.*

272 Incretzít, a, *Crispatus, Rugatus, Plicatus, a, um.*

Incretzitúra, *Crispatura, Ruga, Plicatura. * Rántz.*
 Incréz, crédere, crezut, *Concredo.*
 Inerucifhát, a, *Decussatus, a, um.*
 Inerucifhát, (*Adverb*) *Decussátim.*
 Inerucifhéz, fháre, fhát, *Decusso, as, are.*
 Inerucifhézume, me inerucifhéz, *Ob-stu-peo, Valde miror, * meg réműlni.*
 Inerúnt, are, at, *Cruento, as, are, * Vérefiteni.*

Incrúntáre, *Cruor*.
 Incruntát, a, *Cruentus, a, um*.
 Incrúft, are, at, *Incrusto, are, at*.
 Incruftáre, *Incrustatio*.
 Incruftát, a, *Incrustatus, a, um*.
 Incruftéz, *vide* Incrúft.

[273] Incueát, a, *Obferatus, Oclufus, Claufus, a, um*.

Incuetoáre, *Claufula* (* Descuetoáre).
 Incuetúra, *Obferatio, Inclufio, Claufura*.
 Incuib, áre, át, *Nido incubo*, Item
Nidifico, Item (per metaphor)
Frequentio aliquem locum, (et moror
ibi), sicut proprium Nidum, et sicut
in proprio Nido Converfor, moror
ibi.

Incúiu, ere, eat, *Ocludo, Obfero, as, are* * (áfára) *excludo*, ki rekefzteni.
 Incúmet, are, at, *Committo, Concredo*.
 vermeffen.

Incumetát, a, *Commissus, Concreditus, a, um*.

Incúngiur, áre, át, *Gyro, Ingyrum* [!] *eo, Circulo, Circumdo*. * 2° kórnyúl venni.

Incúngiur, *Circuitus*.

[274] Incungiuráre, *Gyratio, Circuitio*.

Incúrc, áre, át, *Intrico, as, are* * *implicito* verflechten.

Incureát, a, *Intricatus, a, um*.

Incurcatóriu, e, *Intricator*.

Incurcatúra, *Intricatio*.

* Incushluefc.

* Indaluefc, ire, it. V. Andaluefc.

Indata (minteni, Deloc, Caet zici)
Statim, subito.

Indár, *Gratis*.

Indarapt, (Inapoi) *Retro*.

Indaraptnic, a, *Contumax, Refractarius, a, um*, * *pervicax, Cerebrofus, agyafurt, makrantzos, makotf*.

Indaraptnicefc, ire, it, *Contumacem, Inobedientem facio*.

Indaraptnicefume, me indaraptnicefc,
Refragor, aris, atus.

Indaraptnicéfhite, *Contumaciter*.

Indaraptnicie } *Contumacia*.
 Indaraptnicire }

[275] * Indaravnicefc. V. Indaraptnicefc.

* Indata, indatá máre.

* Indatorefc, ire, it.

* Indelbin, anftarren.

Indelete, *Commodum, Ad manum*.

Indeletniciefc, ire, it, *Vaco, as, are*.

* Indeletnicie.

Indelúng, are, at, *Prolongo, Difero* [!]; *
 2° (ma departez).

Indelúng (*Adverb*) *Diu, Longo tempore*.

Indelúnga-rabdáre, *Longanimitas, **
Hofzszutúrés, die Langmuth.

Indelungáre, *Prolongatio, Prorogatio*.

Indelungát, a, *Prolongatus, a, um, **
longinquus.

Indelungatóriu, *Prolongator*.

Indelúng-rábd, *Longanimis sum, Diu*
patior, Diu expecto.

Indelúng-rabdát, a, *Diu cum aliquo*
patientia est habita, Diu expectatus, a, um.

Indelung-rabdatóriu, e, *Longanimis, e*.

* Indelungefc. V. Indelung.

Indemaen, are, at, *Commodum facio*.

Indemaena, *Comodum* [!], *Ad manum*.

[276] Indemaenáre, *Commoditas*.

Indemaenát, a, *Commodus, a, um*.

* Indémn *subft. motivum*.

Indemn, áre, at, *Hortor, Adhortor, moneo, Admoneo* * *permoveo*.

Indemnáre, *Adhortatio, Exhortatio*.

Indemnát, a, *Exhortatione alicujus*
inductus impulsus, a, um.

Indemnatóriu, e, *Exhortator, Adhortator*.

Indérept, as, are, *vide* Indrept.

Indereptát, a, *vide* Indreptát.

Indereptatóriu, *vide* Indreptatóriu.

Indes, áre, át, *Densio, Condensio, Intrudso*
 * 2° toldulni, tolongani, tolyongani.

Indeshért, *Frustra, In vanum, Inca]sum*.

Indefára, *Post meridiem, Circa vesperum*.

Indeffáre, *Condensatio, Contrufio*.

[277] Indeffát, a, *Condensatus, Intrufus, Contrufus, a, um*.

Indeffatóriu, e, *Condensator, Intrufor*.

Indeffatóriu, *Condensatorium, Instrumentum quo aliquid condensatur.*

* Indestuláre, meg elégedés, die Genügsamkeit.

Indetóréc, ire, it } *Obliquo, Debitorum*
Indetóréz, rare, rat } *facio.*

Indetóráre } *Obligatio, Debitum.*
Indetóríre }

Indetórít, a, *Obligatus, a, um.*

Indic, *vide* Shántz.

* Indih (o vapsála). V. Cionvic.

Indreá. V. Andrea.

Indirépt, *vide* Indrépt.

Indireptáre, *vide* Indreptáre.

Indireptát, a, *vide* Indreptát.

Indoeála, *Dubium, Ambiguitas.*

Indoéfc, ire, it, *Duplico, Item Dubito, Ambigo* * 2° falten.

Indoíre, *Duplicatio, Dubitatio.*

Indóit, a, *Duplicatus, a, um* * kettős. zweifach. * *Item Dubius, Ambiguus, a, um.*

Indracéfc, ire, it, *Daemoniacum facio.*

Indracít, a, *Daemoniacus, Obsessus a Daemone, Energumenus, a, um,* * ördögös.

[278] Indragéfc, ire, it, *Amo, Deamo, Adamo, D(i)ligo,* lieb gewinnen.

Indragíre, *Inamoratio, Dilectio.*

Indragít, a, *Inamoratus, a.*

Indragótféfc, ire, it, *Inamo, Adamo, Deamo,* * szerelmeskedni.

Indragóftíre, *Inamoratio.*

Indragóftít, a, *Inamoratus, a, um.*

Indragóftítóriu, e, *Inamorator.*

Indrazneala, *Audacia, Fiducia, Ausus, us, m.*

Indraznéfc, ire, it, *Audeo.*

Indraznéfcu, a, *Audax.*

Indrazníre, *vide* Indrazneala.

Indraznít, *Ausus, a, um.*

* Indré. V. Andre.

Indrept, áiu, are, at, *Rectifico, Justifico, Dirigo, Corriquo, Emendo, are, at,* sich rechtfertigen.

Indrept (*Adverb*) *Recte, Directe.*

[279] Indreptáre, *Rectificatio, iustificatio, Directio, Correctio, Emendatio.*

Indreptát, a, *Justificatus, Rectificatus, Correctus, emendatus, a, um.*

Indreptatóriu, e, *Justificator, Rectificator, Director, Corrector, Emendator.*

* Indrug, are, at, lanam neo.

Indulcéfc, ire, it, *Edulco, Dulcifico, Dulce facio.*

Indulcéfcume, me indulcéfc, *Dulcesco.*

Indulcír, a, *Dulcificus, a, um.*

Indulcítóriu, *Dulcificatus, a, um.*

* Induplec, áre, át. V. Indoefc. 2° (p. p. de spáte).

Indúr, áre, at, *Misereor, Commisereor.*

Induráre, *Commiseratio, Benignitas.*

Indurát, a, } *Misericors, Benignus.*
Induratóriu, e }

[280] Innegréfc, ire, it, *Denigro, Nigresco.*

Innegríre, *Denigratio*

Innegrít, a, *Denigratus, a, um.*

* Inel *anulus* (de credintza) jegygyűrű.

* Infainéz, áre, át. pudern.

Infafháre, *Fascio, as, are.*

Infafhát, a, *Fasciatus, a, um.*

Infafniu } ere, at, *Fascio, as, are* * bé
Infafhu } polálni, be polázni.

Infafhur, are, at, *Circum volvo, is, ere* * fel tekerni, aufwinden.

Infafhurát, a, *Circum volutus, a, um.*

Infafhuratóriu, e, *Circumvolvens.*

Infatzaafháre, *Confrontatio.*

Infatzaafhát, a, *Confrontatus, a, um.*

Infatzaafhez, fháre, fhát, *Confronto, as, are.*

* Infer, áre, át, bélyegezni.

* Inferat.

Inferbant, are, at, *Infervefacio, is, ere.*

Inferbantume, me inferbant, *Inferveo, (Ferve), Ferveco, Incaleco* * hevülni.

Inferbantáre, *Incalefactio, Infervefactio.*

[281] Inferbantát, a, *Infervefactus, Incalefactus, a, um.*

Inferbintzála, *Fervor, Incalefactio.*

Inferáre, *Cauteriatio* [!].

Inferát, a, *Cauteriatuſ. a, um* [!].
 Inferéz, räre, rát, *Cauterizo, aſ, are.*
 Infig, ere, fipt. *Infigo, iſ, ere.*
 Infioráre, *Terrefactio. Horor* [!].
 Infiorát, a, *Terrefactus, a, um.*
 Infioréz, are. at. *Terrefacio, Horeo, Cohoreo* [!], *Terore* [!] *concutior.*
 Infipt, a, *Infixuſ, a, um.*
 Infloréſc, ire, it, *Floreo, Floreſco, Eſfloreo, Inſloro, Eſloreſco* * 2° *muceſco.* beſchimmeln.
 Inflorit, a, *Inſloratuſ, a, um.*
 * Inſlurit id.
 Infocáre, *Ignitio, Exarſio, Excandescencia.*
 Infocát, a, *Ignituſ, a, um.*
 Infocaz, are, at, *Ignio Exardeo, Excandeco.*
 * Inſoiu. aufbláſen, aufduuſen. aufſchwállen.
 Infraen, are, at. *Contineo, Tempero, Abſtineo.*

[282] Infraenáre, *Aſtinentia, continentia, Temperantia.*

Infraená, *Aſtinens, Continens, Temperatuſ, a, um.*

Infraená, náre, nát, *Abſtineo, Contineo, Cohibeo, Fraeno, aſ, are, ** *inſreno,*

Infrang, ere, frampt, *Franſco, Inſringo, Perſringo, Eſringo, Conſringo.*

Infrangere, *Fractio, Conſtractio.*

Inframt, *vel, Inſrant, a, Fractuſ, Conſtractuſ, Perſtractuſ, a, um*

Infratzéſc, ire, it *Facio affinitatem, Fraternitatem.*

Infratzéſcume, me infratzéſc, *Affinitatem conſtraho, Fio Affiniſ cognatuſ.*

Infratzít, a, *Cognatuſ, Affiniſ factuſ, a, um.*

Infren, *vide* Infraen.

Infrenáre, *vide* Infraenáre.

Infrenat, *vide* Infraenáre.

Infric, are, at, *Terrefacio, Metuſ, Timorem incutio.*

[283] Infricare, *Terefactio* [!], *metuſ, e timoriſ incuſſio.*

Infricat, a, *Terefactuſ, a, um* [!].

Infricoſháre, *vide* Infricare.

Infricoſhát, a, *vide* Infricat.

Infricoſhez, ſháre, ſhat, *vide* Infric.

Infricoſhát, a, *Frigiduſ, Geliduſ, Algiduſ, a, um.*

Infricoſhéz, ſháre, ſhat, *Facio frigore.*

Infricoſhézume, me infricoſhéz, *Frigefio, Frigeſco.*

Infrumſetzáre, *Condecoratio, venuſtuſ, ornatuſ.*

Infrumſetzát, a, *Factuſ Pulcher, venuſtuſ, condecoratuſ, ornatuſ, a, um.*

Infrumſetzéz, tzáre, tzát, *Pulcrum, Formoſum, venuſtum facio, Condecoro, Orno, venuſtuſ, aſ, are.*

Infrúnt, are, at, *Corripio, Exprobro.*

[284] Infruntáre, *Correptio.*

Infruntát, a, *Correptuſ, a, um.*

Infruntatóriu, e, *Correptor.*

Infrunzéſc, ire, it, *Frondeo, eſ, Frondeſco, iſ, ere.*

Infrunzire, *Fronduſituſ.*

Infrunzít, a, *Fronduſuſ factuſ, a, um.*

Infrúpt, *Carnalem Cibum aliquem in jejuniu commedere* [!].

* Inſund, *Inſundo* (ſtopfen), *dugni, tömni, ſtopfen.*

* Inſundatura, töltés.

Ingraduſc, ire, it, *Indulgeo, eſ, ere.*

Ingraduítza } *Indulgentia.*

Ingraduít, a, *Indultuſ, a, um.*

Ingraduítóriu, re, *Indultor, Indulgens.*

Ingraduítu, *vide* Ingraduſc.

* Ingaenſeſc, íre, it, *incurvo.* zuſammenbiegen, oder krummen.

Ingaímaceſc, ire, it, *Turbo, Conturbo.*

[285] Ingaímaceíre, *Conturbatio.*

Ingaímacít, a, *Conturbatuſ, a, um.*

Ingalbinéſc, ire, it, *Palleo, Expalleo, Expalleſco, Item Flavo, colore tingo, Flavefcere facio.*

Ingalbiné, *Flameatio* [!].

Ingalbinít, a, *Flameatuſ, Flavuſ, Palliduſ factuſ, a, um.*

Ingalbinitóriu, e, *Flameariuſ.*

* Ingalmaſeſc, ire, it. V. Imbat N° 3.

Ingan, are, at, *Subjanno, aſ, Irrideo eſ* * (ex gannio) nachſpotten.

Inganáre, *Sanna, ae, f.*
 Inganát, a, *Subjannatus, Irrius, a, um.*
 Inganatóriu, e, *Sannio, onis, m.*
 Inganf, are, at, *Tumeo, Intumeo, Intumesco.*
 Inganfáre } *Tumor, Tumiditas.*
 Inganfatura }
 Inganfát, a, *Tumidus, Tumefactus, a, um.*
 * Ingaßála. V. Imbulzála.

[286] * Ingaßefc, ire, it, toldulni, tolongani.
 * Ingaßdacefc. V. Imbogatzefc.
 Ingenunchiére, *Genuflexio* * *Ingeniculatio.*
 Ingeunchieát [!], a, *Genuflexus, a, um.*
 Ingenúnchiu, ere, eat, *Genuflecto, is, ere* * *Ingeniculo.*
 Inger, *vide Anger.*
 Ingeréfc, a, *vide Angerefc.*
 Ingeréfhte, *vide Angerefhte.*
 * Inghetz. *subst.* V. ger.
 Inghetz, are, at, *Gelo, Congelo, as, are Glacio, as, (verbum activum) * gelasco.*
 Inghetzaciós, a, *Gelabilis, le.*
 Inghetzát, a, *Gelatus, Congelatus, a, um.*
 Inghímp, are, at, *Stimulo, Pungo.*
 Inghimpáre, *Stimulatio, Punctura.*
 Inghimpát, a, *Stimulatus, Punctus, a, um.*
 Inghimpatóriu, e, *Stimulator.*
 Inghimpatúra, *vide Inghimpáre.*
 Inghín, are, at, *Combino, as, are.*

[287] Inghináre, *Combinatio.*
 Inghinát, *Combinatus, a, um.*
 Inghinatura *Combinatio.*
 Inghít }
 Inghitz } *ire, it, Deglutio, is, ire.*
 Inghítzít, a, *Deglutitus, a, um.*
 Inghitzitoáre * (gaet, gaetlan) * *Glottis, itidis* [!], f. * *jugulum, gulla* [!] die Kehle. Nyeldekfó. der Schlund.
 Inghitzitúra, *Deglutitio.*
 Inglód, are, at, *Limo, Luto, Infigo*
 Inglodát, a, *Limo infixus, a, um.*
 Ingraðefc, *Sepio, is, ivi, vel Sepfi, septum* * kerfteni. umzáunen.
 Ingradíre, *Sepimen, Sepimentum.*

Ingradít, a, *Septus, a, um.*
 Ingraðháre, *Impingvatio.*
 Ingraðhát, a, *Pingvefactus, a, um.*
 Ingraðhu, are, at, *Pingvefacio.*
 Ingraðhume, me ingráhu, *Pingvo, as, Pingvefco, is.*¹

[289] Ingroðhát, a, *Incrasatus, a, um.*
 Ingroðhére, *Incrasatio.*
 Ingroðhu, are, at, *Incrasfo, are, as* * item *spiffo:* füriteni item: *(gravidam reddo).* V. Ingrec.
 Ingrozéf, ire, it, *Terrefacio, Terreo, Absterreo,* * el rémiteni, rettenteni. me ingrozéf, *Horreo, Terefio* [!] * ifzonyodni, *cohorrefco.*
 Ingrozíre, *Terrefactio.*
 Ingrozít, a, *Terrefactus, Absteritus, a, um.*
 Ingrozítóriu, e, *Terrefactor.*
 Ingúft, are, at, *Angusto, Constringo.*
 Anguft [!], a, *Angustus, a, um.*
 Ingultáre (Straemptoare) *Angustia.*
 Ingultát, a, *Angustatus, Constrictus, a, um.*
 * Inhiéftrez, áre, át, *doto.* aufstatten.
 * Inholb, áre, át, *valde stupere,* szemeket merefzteni, kidüllýedni. große Zugen machen 2° Ki düllýedni.
 * Iniá(t). der Grundeiß.
 * Iniiu, are, at, (ex ineo, despre zapada, caend se aencheága suptzirel pe deasupra).

<* Inyima (Anima). Vide *Anima.*
 Inima, *Cor.*
 * Inimá goála, éh homra.
 Inima rea, *Diŕentaria,* [!], *Tormina,* ae, f. * die rothe Ruhr.
 Iniméz, máre, mát, *Animo, as, are.*
 Inimos, a, *Animosus, a, um, Audax.*
 Inimútza, *Corculum.*
 Inlemnéfc, ire, it, *Obtupeo, Attonitus fio.*

[290] Inmultzefc, ire, it *Multiplico, as.*
 Inmultzíre, *Multiplicatio.*
 Inmultzít, a, *Multiplicatus, a, um.*
 Inmultzítóriu, e, *Multiplicator.*
 * Innadefc, ire, it, tákozni, toldani aufsticeln.

¹ A fényképmésolatból hiányzó 288. lapot nem állt módomban utólag a kéziratból pótolni.

* Innált.
 * Innáltz, * Innaltzez, * Innaltzime etc.
 * Innec, meg fulni, fuldoklani, fojtani (eneco).
 * Innegrefc, ire, it.
 Inod, are, at, *Innodo, as, are.* * fnoteli.
 Inodáre, *Innodatio.*
 Innodát, a, *Innodatus, a, um.*
 Innodatoriu, e, *Innodator.*
 Innoesc, ire, it, *Restauero, Innovo, Renovo, as, are.*
 Inoíre, *Innovatio, Renovatio, Restauratio.*
 Inoít, a, *Innovatus, Renovatus, Restauratus, a, um.*
 Inópt, } are, at, *Noctefco, is, ere.*
 Innoptez }
 Innoráre, *Nubilatio, Obnubilatio.*
 Inorát, a, *Nubilatus, Obnubilatus, a, um*
 * 2° (om inorát) *homo morofus, sauertopf.*
 Inoréz, ráre, rát, *Nubilo, obnubilo, * innubilo.*

[291] Inoroésc, ire, it, *Limo immergo, <Limo obduco>.*
 Inoroít, a, *Limo immerfus, a, um, <Limeo>.*
 Inot, are, at, *No, Nato, as, are.*
 Inot (Subft) *Natio.*
 Inotát, a, *Natatus, a, um.*
 Inotatoriu, e, *Natator, Natans.*
 Inradacín, are, at, *Irradico, as, are.*
 Inradacináre, *Irradicatio.*
 Inradacinát, a, *Irradicatus, a, um.*
 Inradacinez, *vide* Inradacin.
 Ins, *vide* Ens * vg. doi, trii inshi.
 Infá, *Tamen, * ceterum, interim.* übrigens, unterdeffen.
 Infá, *vide* Ensá.
 * In salbátec, <Anter> [?] V. Burueana de In.
 Infárcin, are, at, *Onero, Aggravo.*
 Infarcináre, *Oneratio, Aggravatio.*
 Infarcinát, a, *Oneratus, Aggravatus, a, um.*
 Infamn, *vide* Infemn.

[292] Infar, *vide* Infer.
 Infarcinatóriu, e, *Onerator, Aggravator.*
 Infarcinéz, *vide* Infárcin.
 * Infafhie, *proprietas.*
 * Infcoortzofhez, áre, át, *Crufto.*
 Infémn, áre, at, *Signo, Noto Adnoto.*
 Infemnáre, *Signatio, Notatio, Adnotatio.*
 Infemnát, a, *Signatus, Notatus, a, um.*
 Infemnatóriu, e, *Signator, Notator, Adnotator.*
 Infemnatóra, *Signátúra, Nota.*
 Infemnéz, *vide* Infemn.
 Infenin, *Sereno, as, are.*
 Infeninát, a *Serenatus, Sudus, a, um.*
 Infereáza, *Vesperafcit, Advesperafcit.*
 Infer }
 Inferéz } rare, rat, *Ve/pero, as, are.*
 Infét }
 Infetéz } *Sitio, is, ire.*
 * Infetofhez.
 * Infhel el áltatni Infhel (puiu sheaoá, intarnitze(lyz).
 * Inshi. V. Ins.
 * Infhir, áre, fúzni.
 Infhtiintz, are, at, *vide* Infhtiintzéz.
 Infhtiintzáre, *Notificatio.*
 Infhtiintzát, a, *Notificatus, a, um.*
 Infhtiintzetóriu, e, *Notificator.*

[293] Infhtiintzéz, tzáre, tzát. *Notifico, Notum facio.*
 Infór, urare, furát, *Facio aliquem Ducere uxorem* * házofitani, me infór, *uxorem duco.*
 Infotzéz, ire, it (Tovara(héfc) *Socio, Adfocio, as, are.*
 Infotziciós, a, *Sociabilis, e.*
 Infotzire, *Sociatio, Adfociatio, Confociatio.*
 Infotzít, *Adfociatus, Confociatus, a, um.*
 Inftraín, are, at, *Alieno, Abalieno, as, are.*
 Inftraínáre, *Alienatio, Abalienatio.*
 Inftraínát, a, *Alienatus, Abalienatus, a, um.*
 Inftraínatóriu, e, *Alienator, Abalienator*
 Inftraínéz, *vide* Inftraín.

Infufláre, *In/uflatio, In/piratio*.
Infuflát, a, *In/piratus, a, um*.
Infuflatóriu, e, *In/uflator, In/pirator*.

294 Infufletzeſc, ire, it. *Animo, as, are*.
Infufletzire, *Animatio, * mare in-*
fufletzire: *magnanimitas*, die Groß-
muth.

Infufletzit, a, *Animatus, a, um*.
Infufletzitóriu, e, *Animator*.
Infuflu, are, at, *In/uflo, In/piro, Ad/fo,*
as, are.

Infúmi, *vide* Enſúmi.

* Infuptziez.

Infuraciúne } *Uxoratio*.
Infuráre, }

Infurát, a, *Uxoratus, a, um*.

Infús, *Surſum verſus, Surſum*.

Infuſhéſc, ire, it, *Aproprio, as, are*.

Infúſhi, *vide* Enſúſhi.

Infúſhíre (Aſeuíre) *Proprietas*.

Infuſhit, a, *Propriatus, Adpropriatus,*
a, um.

Infuſhéſc, ire, it, *Proprio, Adproprio*.

Infutíre } *Centuplum*.
Infutít }

Infútzi, *vide* Enſútzi.

295 Intaeiu, *vide* Antaeiu.

Intaelneſc, ire, it, *Convenio, is, ire*.

Intaempin, are, át, *Obio, as, are*.

Intaempináre, *Obviatio*.

Intaempináť, a, *Obvius factus, a, um*.

Intaempináťoriu, e, *Obvians*.

Intaempláre, *Ca/us, Accidens*.

Intaemplát, a, *Quod accidit*.

Intaemplume, áre, *Contingo, Accido*.

Intaerzieát, a, *Tardatus, Retardatus,*
um.

Intaerziere, *Tardatio, Retardatio*.

Intaerzúu, ere, eat, *Tardo, Retardo*.

Intaerzúu, *Tarde, Sero*.

Intaraet, are, at, *Irrito, as, are * fel*
lázofztani (cazneſc 3°).

Intaraetáre, *Irritatio*.

Intaraetát, a, *Irritatus, a, um*.

296 * Intareála. V. *Aspreála*.

Intareſc, ire, it, *Firmo, Adfirmo, Forti-*
*fico * item inaspreſc*.

Intaríre, *Firmitas, Adfirmatio, Forti-*
ficio.

Intarít, a, *Firmatus, Fortificatus*.

Intarítóriu, e, *Firmator, Adfirmator,*
Fortificator.

* Intárnitz, áre, át, V. *Inshel, puiv*
Sheaoá.

Intemeát, a, *Fundatus, a, um*.

Intemeére, *Fundatio*.

Intemeéz } ere, eat, *Fundo, as, are*.

Inteméiu }

Intereſc (Dúduiu, Gonéſc) *Abigo, is,*
ere, pello.

Interít, a, *Abactus, Pulſuſus* [!], *a, um*.

Intetzeſc, tzire, tzit, *Impello, is, ere*.

Intetzíre, *Impulſatio*.

Intetzít, a, *Impulſus, a, um*.

297 Intieleg, ere, les, *Intelligo, is, ere*.

Intielegatóriu, e, *Intelligens*.

Intielegere, *Intellectio * 2° unanimitas,*
concordia. die Einverſtändniß.

Intielepciúne, *Prudentia, Sapientia*.

Intieles, caſſa, *Intellectus, a, um*.

Intieles (*Subſt*) *Intellectus, ús, m*.

Intímpin, *vide* Intaempin.

Intimpináre, *vide* Intaempinare.

Intín, are, at (<*In/ſicio*), *Inquino, luto*
*in/ſicio, * tſatokalni el sározní*.

Intinaciúne, (<*In/ſectio*) *Inquinamen-*
tináre tum.

Intináť, a, *Infectus, a, um, Inquinatus*.

Intind, ere, tins, *Tendo, Intendo, Ex-*
*tendo * item: in/olo*.

Intindere, *Intenſio, Extenſio*.

* Intinerire. verjüngen.

Intins, a, *Intenſus, Exten/us, a, um*.

Intins, (*Adverb*) *Intenſe*.

Intinz, *vide* Int'nd.

298 Intinzetóriu, e, *Intendens, Exten-*
*dens * ſubſt.* (ſucitoriu) *intinza-*
toriu de álúát, cylindrus quo maſſa
farinacea dillatur. Nyujtofa. der
Zindelwalfer.

Intoarcere, *Converſio, Verſio, Reverſio*.

Intóema, *Aequalis, le*.

Intóema (*Adverb*) *Aequaliter* [!]

Intocméſc, ire, it, *Aequo, Adaequo, Ac-*
*comodo, Plano, Complano * 2°*
modolní.

Intocm'ere, *Aequalitas, Accomodatio, Complianatio.*
 Intocmit, a, *Aequatus, Adaequatus, Complianatus, a, um.*
 Intocmitoriu, e, *Accomodator, Complianator.*
 Intóre, ere, tors (Intorn) *Verto, Converterto, Inverto, Revertó, * item (drufflaefe) Refulco campum item, máfodszor szántani. zum zweyten Male adern.*
 Intorcatóriu, *Verfor, Inverfor, Converterfor.*
 Intorn, are, at, *vide Intore.*
 Intors, a, *Converfus, Inverfus, Reverfus, verfus, a, um.*
 Intraentefc * 1° *tero, allido.* 2° (ma lupt) *birakozni.*
 Intra, *Intra Inter.*
 * Intrácoáce, *дорѣжу.*
 * Intracolo, *coáce, aireá.*
 * Intradins. V. *Deadins.*
 * Intram }
 * Intramez } *reconvale/co.*
 Intráre, *Ingreffio, Ingreffus, Introitus, ús, m.*
 * Intrargintzefc.
 * intraripez, *beſflügelu.*
 * Intrarmez.
 (<* Intraurefc).

299 * Intrataeta, *tantopere, úgy anyira, el anyira. fo ſcht.*
 Intrát, a, *Ingreffus, a, um.*
 * Intraurefc. V. *Aurefc.*
 Intréb, are, at, *Interogo [!], Percontor, aris, atus.*
 Intrebáre, *Interogatio [!], percontatio.*
 Intrebát, a, *Interogatus, a, um.*
 Intrebatóriu, e, *Interogator, Percontator.*
 Intrebuintzáre (Trebuintza) *Neceffitas.*
 Intrebuintzát, a, *Neceffitatus, a, um.*
 Intrebuintzéz (Saent de lípfa) *Neceffarius sum.*
 Intréc, ere, trecut, *Praecedo, Antecedo, Supero, Excello, Praecello, Emineo * 2° me intrec. helytelenkedni, gyermekeskedni.*
 Intrecatóriu, e, *Praecedens, Antecedens, Superans, Excellens, Praecellens. * übrig.*

Intrécere, *Praecedentia, Praecellentia.*
 Intrecút, a, *Superatus, a, um.*
 Intrecut, *Exlex.*
 Intreéfc, ire, it, *Triplico, as, are.*
 Intrég, a, *Integer, gra, grum * meró.*
300 Intreíre, *Triplicatio.*
 Intreít, *Triplicatus, a, um * dreyfach. * Intrognát.*
 Intru, *In.*
 Intru, are, at, *Intro, Ingridior. * Intrun.*
 Intrúp, *vide Intrupéz.*
 Intrupáre, *Incorporatio.*
 Intrupát, a, *Incorporatus, a, um.*
 Intrupéz, are, at, *Incorporo, as, are.*
 Intunec, are, at, *Obfcuro, Opaco.*
 Intunecáre, *Obfcuratio.*
 Intunecát, a, *Obfcuratus, Opacus, a, um * 2° (om intunecát) V. Innorat No 2°. Sauertopf.*
 Intunecatóriu, e, *Obfcurator, trix.*
 * Intunecos, a.
 Intunérec, *Tenebrae, Obfcuratio, obfcurum * 2° (de oámeni etc.) tenger.*
 * Intruntaeiu, *initio, principio eleinten, anfangs, anfänglich.*
 Inturnáre *Inverfo, Converfo, Reverfo.*
 Inturnát, a, *Verfus, Inverfus, Converfus, Reverfus.*

301 Intzap. *vide Intzep.*
 * Intzarc, áre, át. V. *Intzere. 2° Desbar.*
 Intzepenéfc, ire, it, *vide Intzepenéfc.*
 Intzeleg, *vide Intielég.*
 Intzelegatóriu, *vide Intielegatoriu.*
 Intzelegere, *vide Intielégere.*
 Intzelenéfc, ire, it * V. *tzéline.*
 Intzelenít, a, (<2° *irradicatus, inveteratus, meg rögzött, meg áttalkodott).*
 Intzelepciúne, *Prudentia, Sapientia.*
 Intzeles, *vide Intieles.*
 Intzeleptzefc, ire, it *Prudentem facio * verftändigen. 2° ma intzaleptzefc.*
 Intzeleptzefhte, *Prudenter, Sapienter.*
 Intzép, *Infigo, Configo, * figo.*
 Intzepát, a, *Infixus, Confixus, a, um.*
 Intzepenéfc, ire, it, *Solido, as, are.*
 Intzepeníre, *Soliditas.*

Intzepenít, a, *Solidatus, a, um, Solidus, um* [1].

Intzerc, are, at, *Ablacto, * diljungo a mamma depello a lacte abspānen, abfetzen.*

Intzercáre, *Ablactatio.*

302 Intzercát, a, *Ablactatus, a, um.*

Intzinát, a, *Vix Cohaerens.*

Inzadár, *Frustra, Grátis.*

Inzadárníc, a, *Frustraneus (a, um), Vanus, a, um * i. itus.*¹

Inzeciúéfc, ire, it, *Decuplo.*

Inzeciuit, a, *Decuplatus, a, um.*

* Inzelstráre, *dotatio.* die Zúsfteuerung.

Inzelstrez, áre, át, *doto,* ausfatten.

Injug, are, at, *Injug(um)o, Sub jugum mitto, (Injugo).*

Injugáre, *Injugatio.*

Injugát, a, *Injugatus, a, um.*

* Injumatatgaz, felezni.

Injúr, are, at (Suduiu) *Injurio, Contumeliis afficio, Increpo.*

Injurát, *Injuriis, Contumeliis affectus, a, um.*

Injuratóriu, e, *Injuriator, Contumeliosus.*

Invaerstáre, *Variatio.*

Invaerstát, a, *Variatus, Varius, a, um.*
* Veffzós.

303 Invaerstéz, stáre, stat, *Vario, as, are.*

Invaertéfc, ire, it, *Inverto.*

Invaertíre, *Inversio.*

Invaertít, a, *Inversus, a, um.*

* Invaertofhez, etc. *obduro, obduro.*

Invaléfc, ire, it *Invello, as, Involve, is, ere * hauben, item aufbauen.*

Invalíre, *Vellatio, Invellatio.*

Invalít, a, *Invellatus, Vellatus, Involutus, a, um.*

Invalítóáre, *Vellum, Vellamen * (á nevéstelor), flammum.*

Invaluéfc, ire, it, *Involve, is, ere. * Kötélődzni.*

Invaluíre, *Involutio.*

Invaluít, a, *Involutus, a, um.*

Invaluíu, *vide Invaluéfc.*

* Invalt *subst.*

Invatz, are, at, *Doceo Disco.*

Invatz pe áltul, *Doceo alterum.*

Invatz en ceva, *Disco ego aliquid.*

Invatzat, a, *Doctus, a, um.*

304 Invatzatóriu, (Doctor), *Docens, Discens (* Tanító, der Lehrer) tanuló. der lehrer, lehrnet.*

Invatzatóriu, qváre invatza paaltul, *Doctor, Docens * Tanító, der Lehrer.*

Invatzatóriu, quare el invatza delá (alt) áltul, *Discens * tanítvány, tanuló. der lehrnet, Lehrling.*

Invatzátúra, *Doctrina, Disciplina. * Tudomány. die Lehre.*

* Invechefe, ire, it, *vetera/co.*

Invelefc, *vide Invalefc.*

Invelít, *vide Invalít, a.*

Invelítóáre, *vide Invalítóáre.*

Inverzéfc, ire, it, *Vireo, Vire/co, Virido, as. * Zöldülök. grünen.*

Inverzíre, *Viridatio, Viriditas * Zöldülés. das Grünen.*

Inverzít, a, *Viridatus, Viridis factus, a, um*

Invesht, ire, it, *Investio, Vestio, Amicio. Investít, a, Vestitus, a, um.*

Invínc, *vide Invíng.*

Inviéat, a, *Redivivus, a, um.*

Inviére, *Refurctio, Ad vitam reductio.*

305 Inviéz, ére, eat, *Resurgo, Redivivo, suscito, Resuscito.*

Inviéz pe áltul, *Suscito, Resuscito alium.*
Inviéz eu, *Resurgo, Redivivo.*

Invifor } are, at, *Procello, culi, l/um.*

Inviforez }
Inviforát, a, *Procellosus, Procella jactatus, a, um.*

Invinetzéfc, ire, it, *Caeruleo colore tingo, Caeruleum facio, Caeruleus fio.*

Invinetzít, a, *Caeruleus factus, a, um.*

Invíng, ere, vins, (Bíruéfc) *Vinco, Supero.*

Invingatóriu, e (Biruitóriu) *Victor.*

Invíngere, *Victoria.*

Invins, a, *Victus, a, um.*

¹ Olvashatatlan szó.

Invít, are, at, *Inſtigo, as, * are Concito.*
aufreden. nogatni.
Invítát(us), a, *Inſtigatus, a, um.*

306 Invítatóriu, e, *Inſtigator, trix.*
Inviu, ere, *vide Inviéz.*
* Involb, V. Inholb.
* Invraeſtez. V. Invaerſtez.
Invrajbéfc, ire, it, *Inimicitias facio,*
Cauſo, Inimico, as, are, Inimicor,
aris, atus.
Invrajbíre, *Hoſtilitas, Inimicitia, Con-*
tentio.
Invrajbitóriu, e, *Inimicias, faciens,*
Caujans diſcordialis, diſcordioſus.
Invrednicéfc, ire, it, *Dignor, aris.*
Invrednicíre, *Dignatio.*
Invrednicít, a, *Dignatus, a, um.*

Io

Io, (Eu) *Ego.*
Iova, *Eva.*

Ip

* Ipen. V. Citov.
* Ipingé, *Epinge.*
Ipuleát, *Aedificatum.*
Ipuluefc, *Aedifico, Facio.*

307 Ir, *Emplaſtrum * Ir de ochi, colly-*
rium. Augenſalbe.

Is

* Ifatru (un peſhte *ſpecies Moron*).
Iſbanda, *Vindicta.*
Iſbandéfc, ire, it, *Vindico, Ulciſcor.*
Iſbandít, a, *Vindicatus, Ultus, a, um.*
Iſbanditu miſáu, mi ſáu iſbandit viſſul,
*Evenit quod ſomniavi. * bé tellye-*
sedet az álmom v. eintreffen.
Iſbanditóriu, e, *Vindex, Ultor.*
Iſbeſc, ire, it, *Allido, Collido* tſapni.
Iſbíre, *Collifio, Allifio.*
Iſbuenéfc, ire, it, *Eructo, as, are.*
Iſbueníre, *Eructatio.*
Iſbuenít, a, *Eructatus, a, um.*
Iſcalefc, ire, it, *Subſcribo.*
Iſcalíre, *Subſcriptio.*
Iſcalít, a, *Subſcriptus, a, um.*

308 Iſcalitóriu, *Subſcriptor.*
Iſcalítúra, *Subſcriptio.*

⟨Iſma, (mínta), *mentha, ae, f.*
Iſmá broaſhteí }
Iſma ſalbateca } *Menta/orium*⟩.
Iſcoáda, *Explorator * Otacusta.*
Iſcodeſc, ire, it, *Exploro* kémlelni.
Iſcodíre, *Exploratio.*
Iſcodít, a, *Exploratus, a, um.*
Iſcoditóriu, *Explorator.*
* Iſcuſſit. *uſu peritus.*
* Iſflaz. *Bucetum. V. (Imásh).*
Iſhlic (Comaná) *Pileus.*
Iſma (Mínta) *Mentha, ae, f.*
Iſmá-broaſhteí, *Menta/orium.*
Iſmene, *Perifoma, atis. n.*
Iſpíta, *Tentatio.*
Iſpítefc, ire, it, *Tento, Probo, Exploro.*
Iſpítíre, *Tentatio.*
Iſpítít, a, *Tentatus, a, um.*
Iſpítitóriu, e, *Tentator.*
Iſprava, *Ordinatio, Perfectio, Abſolutio.*
* Verrichtung, Vollbringen.
Iſpravefc, ire, it, * *expatro, * Abſolvo,*
Finio, Perſinio, Adminiſtro.

309 Iſprávnic, *Adminiſtrator, Ordina-*
*tor * <plenipotentiaris> 2° Kreis-*
hauptmann. 3° Sáfár.

Iſpravnicie, *vide Iſpráva.*
* Iſſetru, *piſcis. Accipenſer, Phyſeter.*
Iſtétz, Iſteatz, *Ingenioſus, Excitatus,*
*a, um * geſchídt, aufgewedt, auf-*
geräumt.
Iſtetzíe. *Acumen Mentis, Ingenium.*
Iſtít (Tocma, Hat) *Plane.*
Iſtót, * *pror/us.*
Iſtovéfc, ire, it.
Iſvor, *vide Izvor. * Fons. Scaturigo.*
Forás. die Quelle. 2° V. Ciurgau.
Itze, *Licium, Licia, orum, n. * Nyűst.*
die Garutrümer.
* Itze }
* Itzie } (de vin).

Iu

Iubeſc, ire, it, *Amo, Diligo.*
Iubíre, *Amor, Dilectio.*
Iubít, a, *Amatus, Dilectus, Charus, a,*
um.

Iubitóriu, e, *Amator, Dilector.*

Iúte, *Citus, a, um.* Item, *qui vehementer, et cito ira citur,* * item: tŕípós.

Iúte (*Adverb*) (Degráb, Curaend) *Cito, propere.*

Iutzéfc, ire, it, *Facio, aliquem properare, Cito agere.*

Iutzíme, *Furor, oris, m.*

310 Iutzéfc, ire, it, *Facio citum, cito ambulare, agere.* Item, *vehementer irasci.*

* Ivesc etc. kukutfálni.

Izbavesc, ire, it, *Libero, Salvo.*

Izbavire. *Liberatio, Salus.*

Izbecsc, *vide* Ifbecsc.

Izbit, a, *vide* Ifbit.

Izbucnésc, *vide* Ifbucnésc.

Izbucnít, *vide* Ifbucnít.

Izvoára, *Fontes, Scaturigines.*

Izvod, *Exemplar, Originale.*

Izvodésc, *Adinvenio, Excogito.*

Izvodíre, *Excogitatio, Adinventio.*

Izvodít, a, *Excogitatus, Adinventus, a, um.*

Izvoditoriu, e, *Excogitator, Adinventor.*

Izvor, *Fons, Scaturigo.*

Izvorasc, aere, aet, *Scaturio, is, ire, Scateo.*

Izvoratóriu, e, *Scaturiginosus, a, um.*

* Ijdanesc, ire, it.

2° ki koholni, ausŕinnen, ausŕpintiŕ ŕiren.

* Ivesc.

311 Litera L

La

L, *Est Articulus determinatus masculinus, qui nominibus postponitur, vg. omu, omul, Homo, verbis praeponitur vg: Loi auzi, Illum Audiam, L am vezút, Illum vidi etc.*

La

Lá *Ad, Apud.*

* Láb, ein Stück ŕeld.

* Lába.

Lábirint. *Labirintum.*

* Lábosh. V. Crátitz.

Labruŕhca (Struguri Selbateci) *Labrusca.*

Lác, *Lacus.*

Lacát, *Sera.*

Lacatóŕhu, *Faber, Ferrarius.*

Lácom, a, *Avidus, Cupidus, Gulosus, Avarus, a, um Inŕatiabilis* * dicitur adv. mohon.

312 Lacomeŕc, ire, it, *Cupiditate plura habendi flagro, Item Inŕluvioŕus, In atiabilis ŕum.*

Lacomie, *Inŕluvies, Gula, Item, Avaritia.*

Lácam, are, at, *Lacrimor, aris, ari* * Könyvezem, thränen.

Lárama, *Lacrima* * Könyv. die Thräne.

Lacramáre *Lacrimatio* * Könyvhulátás. das Thränen.

Lacramát, *Lacrimatus, a, um* * könyvel áŕztatott.

Lacramatóriu, e, *Lacrimator.*

Lacraméz, *vide* Lácam.

* lacueŕc, etc.

Lácuri, *Lacus* inplurali [!]

Lacúŕta, *Locuta, Acris, idis.*

Láda, *Cista.*

Láe, *Multitudo popularis.*

Laenga, *Penes, juxta, Pone.*

Laenget, a, *vide* Langet.

* Laengóáre.

313 * Lagonitza (gabanáŕh).

Lái, L. *est articulus definitus masculinus, ai est auxiliare praeteriti temporis numeri singularis secundae personae, vg: Lái batut, Illum percussisti.* etc.

* Lalaeŕc, ir [!], it, lallo.

Lám, L. *est articulus definitus masculinus, am est auxiliare praeteriti, singularis numeri, primae personae, vg. Lám dát, Illum dedi.* etc.

Lampáŕhu, (Felináriu) *Lampas, Laterna.*

Lámura, *Quod est probatissimum, Mundissimum Purissimum,* * die ŕeuŕterung.

Lamurése, ire, it, *Clarifico, Purifico, Probo*, * item rechtfertigen.
 Lamurit, a, *Probo, Purifico, Clarifico*.
 Lana, *Lana, Velus* [!], *leris*, n.
 * Lana broafhtelor, v. brofhteaſca, *Conſerva*, Vizi fonal, Waſſerfaden.

314 Langa, *Penes, Pone, juxta*.
 Langet, a, *Langvidus, a, um*.
 Langoáre, *Febris calida* * lethargia. die Schlaſſucht.
 Lanos, *Lanoſus, a, um*.
 Lántz, *Catena* * Lántz de aur, *torques* (de impedecát) *ſufflamen*.
 Lántzifhor, *Catenuſa*.
 * Láolálta, *ſimul, inſimul, égyüvé* [!], zuſammen.
 Lápad, are, at, *Abicio, Projicio, Dejicio*, * item: *abortum facere*.
 Lapadume (melápad de ceva,) *Abnego, Renuntio*.
 Lapadát, a, *Abjectus, Projectus, Dejectus*. Item *Abnegatus, a, um* * item *Spurius*, talált gyermek.
 Lapadátúra, *Abjectio, Abnegatio*.
 * Lápta. V. Cotca.
 Lápte, *Lac*.
 Lápte acru, *Oxigalum*, * ſoſtej, alutt téj.

Laptele Canelui, (Burueana eſte) *Clema, tis*, [!], n. *Carytis, Eſula*.
 Laptós, a, *Lactifer, a, um*.

315 Lárd, *Laridum, ſeu laridi pingvedo*.
 Lárg, a, *Largus, Laxus, Spacioſus, a, um*.
 Largése, ire, it, *Laxo, as, are*.
 Largíme, {
 Largíre { *Largitas, Laxitas, Spacium*.
 Largít, a, *Laxatus, a, um*.
 Lárice, *Larix*. * Eerſchenbaum.
 Lárma, *Tumultus*.
 Larmuéſc, ire, it, *Tumultuor, aris, atus*.
 Larmuire, *Tumultuatio*.
 Larmuitoriu, e, *Tumultuator*.
 * Lárva.
 Lás, *Permitto, Sino, Relinquo*.
 Laſſáre, *Permiſſio*.
 Laſſáre de poſt, *Carnis privium*.

316 Laſſát, a, *Permiſſus, Relictus, a, um*. * El hagyatott. Verlaſſen.
 Laſſatóriu, e, *Permiſſor, Indulgens*. Item *De die indiem* [!] *diſerens*.
 Laſtáriu, *Palanga*. * Dorong. Rud. die Stange. (Pozna, Letz.) Pozna, Emelőſa, tſigafa. die Heßſtange.
 * Laſtun. Parti feſtke.
 Lát, a, *Latus, a, um* * Széles. breit.
 * Lataretz, lappu.
 * Latin.
 * Latineſhte.
 Latráre, *Látratus*, * Uगतás. das Bellen.
 Latrát, a, *Latrátus, a, um*.
 Latratoriu, e, *Latrator* * Ugato. ein Beller.

Látru, *Latro, as, are* * Uगतni. Bellen.
 Láture, *Latus, teris*, n. * Oldal. Seite.
 Latureán, *Extraneus, Advena* * Jövevény. Idegen.
 Latúri, *Proluvium, Proluvies* * Moslék. Unſlath, Geſpihl, der Spühhicht.
 Laturóae *Trabs marginalis in aedificiis*.
 * Latutza' (un péshte: carajel).
 Látz, *Laqueus, Tendicula*, Item *Laqueare, Tigillum, Trabs jugularis*. * Tör. Schlinge. ſallſtrid.

317 Latzeſc, tzire, tzít, *Extendo*. * Ki nyujtani. ausbreiten. lapallítani.
 Latzime, *Latitudo*. Széleség. die Breite.
 Latzire, *Extensio* Ki nyujtás. die Ausbreitung.
 <Latzít, a, *Extensio*.>
 Latzít, a, *Extensus, a, um* * *dilatatus, a, um*. Ki nyujtott. ausgebreitet.
 Latzueſc, ire, it, *Illaqueo*,¹ *as, are* * Törbe kapni. Verjtriden.
 Latzufét, a, *Illaqueatus*,² *a, um* * Törbe ejtett in Schlinge gefangen. item *Laqueatus ut: tecta Laqueata*. Létzeltetett Ház Fedél.
 Latzitóriu, *Laqueator*.
 Lau. L. *eſt articulus definitus maſculinus* au, *eſt auxiliare verborum praeteriti*

¹ *Illaqueo* első két betűje Molnar kéirása.

² Vö. az előbbi jegyzetel.

temporis, numeri singularis, tertiae personae, vg. *Lau dāt, Illum Dedit.*

Lau, Laút, *Lavo, as, are. Praefertim de capitis lotione dicitur.*

Láud, are, at, *Laudo* * Ditserni [!]. loben.

318 Láuda, *Laus*. * Ditséret. Lob.

Laudáre, *Laudatio* * Ditséret; das Loben, Lobrede.

* Laudaros, praehlerisch, kerkedékény [!],¹ ditsfekedő.

Laudát, a, *Laudatus, a, um*, * Ditsértetett, gelobet.

Laudatóiu [!], e, *Laudator, trix*. * Ditsérő. der lobet.

* Laüre, V. Bolaend etc.

Laút, a, *Lotus, a, um*. * Mosott. mosdott. gewaschen.

Laúta, (Cétera) *Fides, dium, Cimbalum* * Hegedü. Geige. Violin.

Lautáshu, *Fidicen*. * Hegedüs. Saitenspieler.

* Lazaret, *Σαζαρεθ*.

* Lazuefc.

Lávitzá, *Sedile*. * Lotza, Szék, Pad. Banf.

Le

Le, Le appositum verbis activis, significat Illas, vg. Levei vedea, *Illas videbis*. Appositum verbis dativum regentibus, denotat Dativum casum. vg. Da le *Da illis* Le spúne, *Illis dic* etc.

* Lé v. Leá postponitur numeris ordinalibus, vg. ál doilé, 2do etc.

319 Lea *Apositum* [!] *verbis activis significat Eas*, ut Lea iubi, *Eas Amabit, verbis vero Dativum regentibus adpositum dativum Eis denotat*, ut, *Leada pane, Eis dabit panem*, etc.

Leac, (Doftorie) *Medicina*.

* Leáfa, Zsold der Sold.

Leágan, *Cunabula, orum, Cunae, arum*.

Leagan, are, at, *Cunas agito, moveo* * hingálni, rengetni.

<Leáfa, *Stipendium, Salarium*.>

Leáh, *Polonus*.

* Leánca *palliastrum* rongyos köpenyeg, ein schlechter Mantel.

Leáffa * die Wagenflechte, flechte.

* Leátz, létz.

Lebada (Tzimm) *Cygnus, olor*, * Hatyu.

* Leciu, latex.

Lecuefc, ire, it, *Medeor, Medico, Medicor*.

320 Lecuire *Medicatio Curatio*.

Lecuit, a, *Medicatus, Curatus, a, um*.

Lecuitóriu, e, *Medicans, Medens*.

Léfura, *Blatero, onis, m*.

Lefurése, ire, it, *Blatero, as, are*.

Lég, are, at, *Ligo, Vincio, Vieo*.

Leganitzá, (Granariu, Gabanašhu) *Granarium*.

Legát, a, *Ligatus, a, um*.

* Legatoáre, Kötélék.

Legatóriu, *Ligans, Vietor*.

* Legatura V. infra 4.

* Legau, calu din legau, *equus* [!] *funalis*.

Leghioana, } *Legio*.

Legatúra, *Ligatúra*, * item, *retinaculum, fuscis, sarcina*. Kötözés, Kötélék, Kötet, Bund, Gebund. ut vinculum.

Lége, *Lex*.

Legiúre, *Legalitas, Legitimatío*.

321 Legiuit, *Legitimus, Legitimatús, a, um*.

Legiuitóriu, *Legis peritus*.

Legúma, *Legumen, Legumentum, olus, eris, n*. * Főzelék. die Hülsenfrucht, item *Συσπειθ, Συγεμüs* (fructoáre).

Legumesc, ire, it *Leguminibus, oleribus vescor, Frugaliter Comedo*.

Lehaetc, ire, it, *Privo, as, are* * ellenni, entbehren.

Léi, *vide* li.

* Lelá (cafná) p. p. o báte lelá. V. Bát Nro 11°.

¹ Helyesen: *kérkedékény*.

Léle, * (nána, nine, in banat Doica) *
*Senioribus faeminis honoris causa
juniores viri, et faeminae hic titulus
dare solent.*

Lemn, *Lignum.*

* Lemnáriu, *lignator*, farago.

Lemnul-Domnulú, *Abrotonum.*

Lemnul-Canelui, *Cynacanthé.*

Léne, *Pigrítia, Segnités, Acedia, Pigrítas* * *Lentitudo, Pigredo.*

322 Lenéfc, Melenéfc, *Pigreſco, Pigreo, Pigror, Piget*, * henye, rest, lomha, lajhár, faul, trág, nachläſſig tunya, lústa.

Lénéſhu, e, *Piger, Segnis.*

Lenevéfc, melenevéfc, *vide* Lenéfc.

Lenevíre, *vide* Léne.

Lenevós, a, *vide* Lénéſhu.

Leoáe, *Leena.*

* Leopárd.

* Leo. V. Leá.

Leór, *Le est articulus definitus, or est auxiliare futuri temporis numeri pluralis tertiae personae generis faeminini, quod appositum verbis accusativum regentibus, significat Eas, ut Leor púne, Ponent eas. Appositum verbis Dativum regentibus, significat Eis ingenere faeminino, ut Leordá, Dabunt Eis, etc.*

323 Lepedeu, *Lentiamen, Sindon, Torale* * 2° (la <...> grumazu de vita) *palear, lacinia, lepenyeg*. die Wamme.

Lépra, *Lepra.*

* <Léſhefc>, a, *polonicus*, lengyel, polniſch.

Léſhie, *Lix, icis, f. Lixivia, ae, f. Lixivium, ii, n.*

Léſhieát, a, *Lotus, Lautus, a, um.*

Léſhin, are, ari [!], *Deliquium patior.*

Léſhináre, *Deliqui passio, Deliquium.*

Léſhinát, a, *Deliquium passus, a, um.*

Léſhiu, *vide* Láu.

Léſhu, *Polonus.*

* Lesne 1° *facilis* 2° (estin).

Léſpede, *Tabula lapidea.*

* Létiu (mál.) lut, árgila. ſetten.

* Letzuefc, létzezni.

Léu, *Leo* * *item: florenus.*

Léuca, *Brachium Curús* [!]

* Leurda.

Leufhteánd, *Leviticum, Vitex.*

324 Leutra, *Scala lateralis ad curum* [!], * *Sponda*. <2° de cár>, die ſeitern.

Levá, *vide* Lea.

Levéi, *vide* Li.

* Lévesh.

* Levezuefc, ire, it, *pampino*, levelezni, abblatten, abblättern.

Levor, *vide* Leor.

Li

Li, *Loco Levei*, vel: li. L. *est articulus definitus, i, est auxiliare futuri temporis numeri singularis personae secundae, Appositum verbis activis significat Eum, vel Eas, ut Li chemá, Eum vel Eas vocabis. Appositum vero verbis Dativum regentibus, significat, Eis, ut Li dá, Eis dabis, etc.*

* Liá V. Lea.

Liba, *Anseribus attribuitur, quia libare solent.*

325 * Libitz V. Libutz.

Libov, *Amor.*

Libútz, *Larus, i, m.* * *Bibitz, Libutz* *Tringa Vanellus.* der Kibiſ.

Licaeſc, ire, it, *More canino bibo.*

Licheſc, *vide* Lipéfc.

Lichít, a, *vide*, Lipít.

Lichitúra, *vide* Lipitúra.

Lichiú, *Libum, Artolaganus* <Lib libum> Lepény.

Lighiú, *Pelvis, Pollubrum.*

Lihod, a, *Inſipidus, a, um* * *inſulſus.*

Liliác *Vespertilio.*

Liliác (Malín, Scumpié) *Daphnis.*

Limán, *Portus.*

Limba, *Lingua* * aemi umbla pe limba: *verſatur mihi in lingua a nyelve-men forog, es ſchwebt mir auf der Zunge.*

* Limba' *Cataramii Dorn, aculeus.*

Limba' Cérbului, *A/plenum, Scolopendrium*.

* Limba' clopotului, Harang ütő, Glockenschwengel.

Limba' öii, (PlatáGINE) *Platago*.

326 Limbríc, *Lumbricus, Colubra caeca*.

Limbút, a, *Lingvax*.

Límpe, *Limpidus, a, um*.

Limpezála, *Limpitudo*.

Limpezése, ire, it, *Purifico*.

Limpezít, a, *Limpidus factus, Purificatus, a, um*.

Lín, a, *Lenis, e*.

* Líndic, *Landica*.

Líndina, *Lendo, dinis * lentes* Serke, Züffe.

Lingarese, ire, it, *Parasitor, aris, atus * tsapodárkodni, hizelkedni*.

Lingaritóriu, e, *Parasitus, Parasiter, Parasista* [!] * elödi, [!], Sçhmarozet.

* Lingoáre. V. Laengoáre.

Lingura, *Coclear * Kalán*. der Eöffel.

* Língura de z(a)idarit. Miftrie. *Trullo Cementaria*. Fal tsapo, sikárlo. eine Mauer Kehle.

* Linguráriu.

Lingufhefcume, me lingufhefc, ire, it, *Adulor, Affentor, aris, atus * hizelkedni, tsapodárkodni. sçhmeicheln*.

Lingufhire, *Adulatio, Affentatio*, * hizelkedés, tsapodárfág. die Sçhmeicheley.

327 Lingufhít, a, *Adulatus, a, um*.

Lingufhitóriu, e, *Adulator, Affentator * hizelkedő, tsapongo, der Sçhmeichler, Sçhmarozet. Lauclicoenus*.

Lineat, a, *Delineatus, a, um*.

Limietúra, *Lineamentum*.

Liniéz, } ere, eat, *Lineo, Delineo as*,

Liniú, } are.

Liniſhte, *Tranquilitas* [!]

Línte, *Lens, lentis*.

Lintz, *Telaë melioris species*.

* Lio. V. Leá. No. 2.

<* Liocotaretz, V. Limbut>.

<* Liocotese, Hátfogni, fetsegni>.

Lipefc, ire, it, *Linio, Illinio, Illino, Adnecto, tapasztani*.

* Lipefc paretele *Parietem sectorio inducere* o a Falat tapasztom. die Wand überlindhen.

* Lipián, pife. Lepényhal, der Zischfisch.

Lipiciós, a, *Adhaerens, Item Contagiosus, a, um * ragados*.

328 Lipire *Adhaesio*.

Lipít, a, *Illinitus, Adhaesus, Adnexus, a, um*.

Lipitoare, *Sanguiniuga, Hirudo, dinis, f. * Vérzopo Nadály*.

Lipitúra, vide Lipire.

Lipiuu, vide Lichiu, * *Libum*.

Lipsa, *Egestas, Neceffitas*.

Lipsefc, ire, it, *Privo, as, are, Item Defum, Abjum*.

Lipſit, a, *Privatus, a, um, Item Egens, Litra*.

* Liungura, vide Lingura.

Liur *Lora, ae, f*.

Liváde, *Pratum*.

* Loafhte, das Eoos.

Loboda.

329 Lóboda f(a)elbatega, *Lapjana*.

Loc(us), *Locus*.

* Locotaretz, *locutule(j)us, loquax, tsátfogo, lotfogo, fetsegó. das Sçhnapermaul*.

* Locotese, ire, it.

Lócuri, *Loca*.

* Logofat.

Lói, *L. est articulus definitus, oi, est auxiliare futuri temporis primae personae numeri singularis, verbis accusativum regentibus appositum denotat: Illum, vg. Lói vinde, Illum vendam*.

Lóitra, vide Leutra.

* Lolot.

* lolotese.

* Lompau.

Lontru, inlontru.

* Lopáta, lapát, a cárlui Szeker oldal.

* Lopta V. Cotea.

Lotru (Hotz, Taelharius) *Latro*.

Lovése, ire, it, *Tundo; * lovéshte gutá*.

Lovít, a, *Tu/us, a, um Ictus, a, um*.

Lovitúra, *Ictus, plaga*.

Lu

330 Luáre, *acceptio*, Luare áminté, *attentio* l. de sáma.

Luat, a, *Acceptus*, ⟨*Captus*, a, um⟩ *Sumptus*, a, um, *A/jumptus*.

Luaend, *Accipiendo*, *Sumendo*, *Accipiens*, *Sumens*, *A/jumens*.

Lúbenitza, *Melo*.

Luceafer, *Lucifer* * Hajnaltillag, der Morgenstern.

Luciefe, *vide* Luciu.

Luciúre, *Lucidatis*, *Levigatus*, a, um.

Luciu, e, *Lucidus*, a, um *splendens*, *Micans*, Item, *Aequor*.

Lúciu, iúre, iít, *Lucido*, *Laevigo*.

Lucráre, *Actio Operatio*.

Lucráfhu, e, *Activus*, a, um, *Libenter agens*, *operans*.

Lucrát, a, *Elaboratus*, a, um, *Cultus*, a, um, urban.

Lucratóriu, e, *Operator*, *Actor*, *Laborator*.

Lucrész }
 Lucru } áre, at *Operor*, Ago, *Laboro*.
 * Lucru, labor fara lucru, dologtalan.

331¹ Luger, *Palmes*, *mitis*, *Novellus ramulus vitis*, *pampinus*.

Lúí, *Illi*, in dativo masculino.

Lúla, *Faica*.

Lúme, *Mundus*, i, m. * 2° (la Inel) *pala*.

Luméfc, a, *Mundanus*, a, um.

Luméfhte, *Mundáne*.

Lumetzu, a, *Mundanus*, a, um, *Mundus amans*.

Lumín, are, at, *Illumino*, as, are.

Lumína, *Lumen*, * oblu cá lumina, ferjengetad.

Lumina-ochiului *Pupilla* * Űngapfel, Űngensteru. Szemfény.

Lumináre, *Luminare*, *Illuminatio*.

Luminát, a, *Illuminatus*, a, um * et *titulus* dto *adv*.

Luminatóriu, e, *Illuminator*.

* *Luminare*.

332 Luminéz, náre, nat, *Illumino*, as, are.

Luminós, a, *Luminosus*, *Illu/tris*, *Splendens*.

Lúna, *Luna*, Item *Mensis*.

Lunátec, a, *Lunaticus*, *Fanaticus*, a, um.

Lúnca, *Pratum* * die Trift oder eine Wiefe, die Űue.

Lúnec, are, at, *Lubrico*, *Labor*, aris, atus, sikámlani.

Lunecúfhu, *Lubricum* * ⟨*Glatte item: Glatteis*.⟩ Onas idó fikos tsufzos, és fagyos idó ⟨das⟩ v. ut, das Glatteis.

Lúng, a, *Longus*, a, um.

* Lungaretz, *Oblongus*, ablang.

Longau, *Longurio*.

Lungéfc, *Longo*, as, are, *Prolongo*, *Longifco*.

Lungime, *Longitudo*.

Lungit, a, *Longatus*, *Prolongatus*, a, um.

333 Lungitóriu, e, *Prolongator*.

Lungurétz, a, ⟨*Longulus*, a,⟩ V. Lungaretz.

Luni, *Dies Lunae* * Hétfő, Montag.

* Lunile faméilor. *Men/trua*, or[um]. ⟨der⟩ Afzonyi ho. der Weiber monatliche Blume. Monath fluff. honapszám.

Luntre, *Navis*, *Linter*. * Sajka tsonak.

Luoà, *Accipiebat*, vel *Accipiebant*.

Luoáre, *Acceptio*, *Sufceptio*.

Luoát, a, *Acceptus*, *Sufceptus*, *Perceptus*, a, um.

Luotóriu, e, *Acceptor*, *Sufceptor*, *Perceptor*.

Lúp, *Lupus*.

Lupáre, * (Branca) * *Gangrena*, *Carcinoma*.

Lupéfc, a, *Lupinus*, a, um.

Lupéfhte, *Lupino modo*.

334 Lúpt, me-lupt, áre, át *Luctor*, aris, ari, atus * birakozni, bajt vini.

Lúpta, *Lucta*, *Pugna*, *Palestra*, *Certamen*.

Luptatóriu, *Luctator*, *Pugil*, *Palestrita*, *Athleta*, * Bajvivo. der Ringer.

¹ A számozás hibás a kéziratban: 331. helyett ismét 330. áll.

Lúfhea vide Ciápa Cioarei.
 Lút, *Lutum, Argila.* der Τηον, Σειμ.
 Lútós, a, *Lutosus, a, um.*
 Luiúnd, vide Luaend.
 * Lujer.

Litera: M

M'a, *Loco Mea, per apostrophe autem*
 m'a, M' *est accusativus pronominis*
ego, a, est auxiliare futuri temporis
tertiaie personae singularis numeri,
vg. M'a laudà, me laudabit.

335 Mác, *Papaver* * Mák. Μοηη, Μααγ.
 Macár, *Qvamvis, Qvamquam.* * (Ámbár,
 Jolehet.) akár Obwohł.

* Mácár ea, jollehet, obwohłen.
 Mácár Care, a, *Quicumque, Quaecum-*
que. * Akárki. Wer immer. Wer
 er auch sey.

* Mácár. V. Fie v. Fieshte.
 Macau, *Baculus* * Páltza. Stodf.
 Macelarie, *Macellum,* * Mészárszék.
 fleischbanf. Τεφαρν.

Maceláritza, *Uxor Macellarii* * Mészá-
 rosné. die fleischhaderin.
 Macelláriu, *Macellarius, Lanio.* * Mé-
 száros. der fleischhader.

Macéthe (Cácadarie).
 Macéthu, *Rubus.* * Tshipke bokor. Brom-
 beerstand.

Mácín, are, at, *Molo, Emolo, is, ire,* *
 Örlök. Örlök. Mahlen.
 Macínát, a, *Molitus, a, um* * Örlött.
 Gemahlen, geschrotten.

Macínifhu, *Molitura* * Örlés. das
 Mahlen.

336 Maciúca, * *Mateola,* * *Clava,*
Agolum, Surus. * Fejes Bót.
 Bunko, Ein Kolb oder Prügel mit
 einem Kopf.

Maciucos, a, (*Balbosus, a, um*) * *Nodo-*
fus, asperatus, a, um. (Gütsös.
 Knoticht.) Bunkos.

Mácrifhu, *Oxalis, idis,* * *Rumex. Ace-*
tofa. Soska. Sauer Ampfer.

Macrifhul-Calului, *Hippolapathum.* *
 Lo-Soska. Rapontio [?] Mündcs
 Rabarbar.

Máceru, a, *Macer, Macra, Macrum,*
 Ösztövér. Mager.

Macrútzu, a, *Submacer, a, um* * *Macel-*
lus, a, um Ösztövéretke. ein wenig
 mager.

Madaréfc, ire, it, *Tenere cum aliquo ago,*
Demulceo Verzärteln.

* Madrátz, *Calcita,* Matratz.

Madúha, *Medula.* * Veló. das Marf.
 * Maduhos.

Maduláre } *Membrum* * Tag. Glied.
 Maduláriu }
 * Maduva V. Maduha.

Maémúca } *Simia* * Majom. der Affe.
 Maémutza }
 * Maelcez (o boála).

Máer } *Villanus.* * *Villicus.* Ma-
 * Maereán } jor Ember. Ein Meyerer.
 Máeri, } *Villa.* * Major. Meyer-
 * Maerifhte } hof.

337 Maeritza, *Villana* * Major Afzony.
 Meyerin.

* Maerfhág.

Maeftrie *Magisterium Ars,* * Mesterség
 2° remekmunka. Kunst.

Maeftru, *Magister,* * Mester. Meyerster.

Maéiu, *Pernocto, Maneo.*

* Maiug. *Marculus* Fa Kalapáts ein
 hölzerner Hammer.

* Maelcez.

Maen, áre, át, *Mino, Pello,* (*Abigo*). *
 Hajtani (Marhát). Treiben. 2° din
 zi in zi, halogatni.

Maena, *Manus.* * Kéz. die Hand.

Maenát, a, *Minatus, Pulfus, Abactus,*
a, um. * Hajtott. getrieben.

Maenatúra, *Minatio, Abactio, Pulfio* *
 Hajtás. das Treiben.

Maenc, are, at, *Manduco, Comedo*
 * Enni epedni 2° aufbeissen.

* Maencacios torkos, nagyehető.

* Maendru 1° (ghizdáv) 2° hochartig.
 d. fűed.

* Maendrie.

* Maendrefc.

* Maene hoda, holnap.

* Maenec, a, are.

* Maenecáriu, karmantyu.

* Maenére, [zálás.
 Maengalau, <Girgillus.> * *Instrumentum tellam* [!] *laevigandi, poliendi.*
 Mangoro'o(k) efzköz. Gfátthofj.
 * Maengarluetc.
 <Maenza>, *Hinula* [!] * Nyöstény Tsitko.
 * Maenz.
 * Maenza.
 * Maenzala.
 * Maenzalefc.
 * Maenzaluit, a.
 * Maenjefc, V. Comaenjefc.
 * Maenjit, V. Comaenjit.
 * Maeraefc, ire, it.
 * Maerlefc, V. gonefc.
 Maerlire, <Subatio> *Subatio, onis, f.* *
 Kanozás. Bagzás. das Rammefn.
 Maerlháv, a, *Macer, Debilis, Miser, a,*
um * Sovány. Hager.
 Maertzina *Equus macer*, * *trigojus,*
 Mähre. V. Dábila.
 Maefga, *Succus plantarum infra corticem existens* * Mezge.
 * Maegalefc, ire, it V. Comaenjefc.
 Maetza (Piffica) *Cattus, Fellis* [!],
 * Matska, egerész. Kaſe (de vátra) ſeuerboſ. (de fier Anghira).
 * Maetza oárba, Szembekötöſdi.

338 Maetza-Pópii, (Omída) *Centipeda, Scolopendra, ae, f.*

Maetza de lemn De prins [hoáreci, <Decipula, Decipulum> * V. Bátca.
 Maetzilhór, *Cattulus, Item Floré* [!]
Salicum, qui primo vere lanofi prodeunt.

Maezga. * Mezge.
 Maezgalefc, ire, it, *Inficio, Maculo* * (Comaenjefc) flefen.

Maezgalit, a, *Infectus, a, um, Maculatus, a, um.*

Mág, *Magus.*

Magarítza, *Ajina.*

Magáriu (Afin) *Afinus.*

Máge *Centenarius* * Mázsa. Centner.

Magherán, *Majoranum, Amaracum.*

Mághernitza, *Coquina, Culina.*

Maghié, *Magia.*

* Mághiftrát (talnáciu, ſeáum).

* Magura. <V. Codru> die Unhöhe.

Mahrama, (Naframa, Básmá, Tulpán Maenas[htérgura, Chifchinéu) *Strophium.*

Mái, *Magis, Fere, Adhuc* Item *per*

339 *apostrophe loco me ai ubi me, vel m' est pronomem me, ai est auxiliare praeteriti secundae personae singularis numeri* vg. M'ai vezut, me vidisti.

Mái-apói *Modice tardius, Tardius.*

<Máiu (Ficát) *jecur.*

Máica, *Mater, Matrona.*

* Maidán, pállya futo hely, der Rennp[la[tj].

* Maiétec.

* Maimuca, Maimutza.

* Máainte. V. Deneaori.

* Máioſh.

Mái pe urma } *Deniq[ue], Ad extremum,*

Mái pre urma } *ultimo, ultimatum.*

Máiu, *Menſis Majus*

Máiu (Ficát) *jecur, Hepar.*

Máiu, *Maleus* [!], *Tudis.*

* Maiug, *tudis kotis* [?], *ſeltuca,* ſullyok. der Schlägel. V. ſuperius.

* Maiútz, *Maleolus* [!]

Mal, (Tzermure) *Litus, oris, n.* Item *Lapis jubalbus, et non valde durus.*

Maláetz, e, *Mollis, e,* * *Malacus.*

Maláiu, <Millium> * 1° Cucuruz. 2° Mále; Proſza.

Malin (Scumpie, Liliac) *Daphnis.*

Malós, a, *Abundans lapidibus* [ub nomine mal poſitis.

340 Malurós, a, (Tzermurós) *Habens litora.*

M'am, *Loco meam, me est accusativus pronominis Ego, am, est auxiliare verborum praeteriti in prima persona utriusque numeri,* vg. M'am vezút, me vidi etc.

Máma, *Mater.*

* Mama graenlui, a Sacari. Hutterforn. Mamalga * (Colé-he) * *Pulmentum ex farina turcici tritici.*

Mamarútza, *Insecti species.*

* Mamuca *simia.*

Mamútza, *Matercula.*

* Mamuláriu. die G[la]ſſcheibe.

Man, *vide* Maen.

Mana, *vide* Maena.

Manát, a, *vide* Maenát.

Manaenc, are, át, *Commedo, Manduco, Edo.*

Manc, are, at, *Manduco, Commedo, Edo.*

* ma maenc cu cinevá, Kötödni.

Mancacios, a, *Vorax.*

Mancáre, *Commeftio, Cibus, Efus.*

341 Mancát, a, *Eftus, Commeftus, a, um.*

Mancatóriu, e, *Eftor, Commeftor, Manducator.*

Mancátúra, *Commeftio, Efus.*

Mándié, (*Pallium,*) *Mandia, Pallium Ecclefiasticum.*

Mandréfc, me mandréfc, ire, it, *Superbio.*

Mandrétze, *Pulcritudo, Formofitas, venuftas Elegantia.*

Mandrie, *Superbia, Arrogantia.*

Mandru, a, *Pulcher, Formofus, venuftus, a, um Elegans, Item Superbus, Arrogans.*

Mandrútz, a, *Pulcherulus, venuftulus, a, um.*

Mane, *Crás* * hoda, honap.

Manec, are, at, *Maturo, as, are.*

342 Maneca, *Manica.*

Manecare, *Maturatio.*

Manecáriu, *Manicarium, Chirotheca-rium.*

Manecát, *Maturatus, a, um.*

Manecatoriu, e, *Maturans.*

Mangaeat, a, *Solatio adfectus* [!], a, um.

Mangaere, *Solatum, Confolatio.*

Mangaitóriu, e, *Solator, Confolator, Paraletus* [!]

Mangaiu, ere, eat, *Solor, Confolor.*

Mangaluefc, ire, it, *Girgillo* * Mangorolní. mangeln, v. mandeln.

Mangalau, *Girgillus.*

Manieat, a, *Iratus, a, um.*

Manié, *Ira, Indignatio, Exacerbatio.*

Maniós, a, *Iratus, a, um Exarcebatus, a, um.*

343 Maniiu, ere, eat, *Iratum facio, Irrito.*

Maniume, memaniu, ere, eat, *Ira/cor, Indignor Succenfeo.*

Mánna, *Mánna.*

Mannos, a, *Fertilis, e.*

* Mános-h. *Index horologii.* der Zeiger, oramutato.

Mantuefc, ire, it, *Salvo, Salvum facio.*

* Maentuintza, *excusatio.*

Mantuíre, *Salus.*

Mantuít, a, *Salvatus, a, um.*

Mantuitóriu, e, *Salvator.*

Manúnciu * 1° *manubrium* markolat * 2° *Manipulus, * Copulus. Manu- [b]riolum* [!] kita, tfomo.

Manúfhe, *Manica, Chirotheca* * 2° (de caenepa) kita.

Manz, *Hinulus* [!]

Manza } *Hinus* [!]
Manzála }

Manzaléfc, ire, it, *Inficio, Maculo.*

Manzalít, a, *Infectus, a, um.*

344 Manzalítúra, *Macula.*

Manzát, *Vitulus ablactatus.*

Manjála, *Infectio, maculatio.*

Manjéfc, ire, it, *Inficio, maculo; * mázolni, bemá[zolni].*

Manjít, a, *Infectus, Maculatus, a, um.*

M'apuc, are, at, *Adgredior, eris, greffus.*

Mar, *Malus arbor* * Alma-fa. der Apfelbaum.

* Maru lui Adám. *Larynx. ingis, Fru-men, inis.* Adam Almája szaka. der Schlund, die Gurgel.

Maraciúne, *Spinus, Rubus.*

Maraduefc, ire, it (Remaeiu) *Maneo.*

Maráriu, *Anifus, Anethum, Anicetum.*

Maraftuefc, ire, it (Oprefc fe remæe) *Detineo, manere facio.*

Marasztúit, a, *Detentus, a, um.*

345 Marcoáfhe, *Ferrum, quo axis curús* [!] *circumducitur.*

Máre, *Mare* — * ádri-i, neágra, rofhie.

Máre, *Magnus, a, um* dto: *adv.* 2° vajmi.

Maréfc, ire, it *Magnifico, Amplio*, Item *Glorifico* * verhetrlíchen.
 Maréfcume, me maréfc, me *magnifico, Superbio, Magnum me teneo, Glorior*.
 Maréztu, eatza, *Superbus, Elatus, a, um* * V. falos.
 Márfa, *Merces, ium, f.* * die Waare, Frucht.
 Margéa, *Margella*.
 Márghiól, a, *Argutus, Callidus, a, um* * verſchmíht.
 Marghiólie, *Argutia, Calliditas*.
 Márgine, *Margo, Limes, Extremitas*.
 [346] Marginean, a, *Limitaneus, a, um*.
 Marginenefc, a, *Limitaneus, a, um* * 2° Cioáreci marginenefhti (lárgi) lompos, bó, bugyogos, nadrag.
 Marginéfc, ire, it, *Limite*.
 Marginít, a, *Limitatus, a, um*.
 Márha, *Pecus, jumentum, Brutum*.
 Márie, *Maria*.
 Marieáfhu, *Marianus numus*.
 Maríme, *Magnitudo*.
 Marire, *Gloria, Maje'tas, Magnificentia*.
 Marít, a, *Magnificatus, Glorificatus, a, um*.
 Marít, are, at, *Marito, as, are*. * férjhez adni.
 Marítume, me marít, *Nubo, is, ere* * ferjhez meni.
 Marítáta, *Marita, Maritata, Nupta* * V. Caffatorita.
 Mármure, *Marmor*.
 Marmoréfc, ire, it, *Marmorizo* * 2° bámulni.
 [347] Marmorít, a, *Marmorizatus, a, um*.
 Mártie, *Martius men'is*.
 Marturíe, *Testis* * 2° héti váfár.
 Marturífefc, ire, it, *Testor, Fateor, Profiteor, Confiteor*.
 Marturífíre, *Faffio, Proffeffio, Conffeffio, Te'timonium*.
 Marturífítóriu, e, *Testator, Conffeffor, Fatens, Profitens*.
 Mártz, *Dies Martis*, Item *Menfis Martius*.
 Martzifhor, *Martius menjis*.

Marúnt, a, *Minutus, a, um*.
 * Maruntai, *intestina volatilium*.
 Maruntzéfc, ire, it, *Minuo, Commينو, Diminuo* * aprozni.
 Maruntzifhu, *Minutum, Minutia* * 2. *minutiae, arolék*.
 [348] Maruntzit, a, *Minutus, Diminutus, a, um*.

Mas

Mafcára, *Mafcara*, Item *Contumelia*.
 Mafcaréfc, ire, it, *Contumeliosis verbis adfficio*.
 Mafcarítſu, *Morio, onis, m.* * Sanio.
 Mafcarít, a, *Contumeliis adffectus, a, um*.
 Máfcour, *Porcus mafculus, * Majalis*.
 Ártány, ein Borg, ein verſchnittener Schwein.
 * Mashcát, a, (máre la boámbe pp. graeu).
 * Máslin.
 Máfhtheha, *Noverca*.
 Máffa, *Men'a*.
 Maffaláritza, *Herbae species*.
 Maffáriu, *Arcularius*.
 Maffeá, *Maxila, Dens molaris, Molaris* * záp fog, der Badenzahn, oder Badzahn.
 Maffur, vel Méffur, are, at, *Men/uro*.
 Maffúra, vel meffúra, *Men/ura*. die Gewícht, die Maaße. 2° de áur etc. Nehézék. *Pi . . te*.

[349] Maffurát, vel Meffurát, a, *Men/uratus, a, um*.
 Maffuratóriu, e, *Menfurator*.
 Maffútza, *Menfula*.
 Maftácan, *Betula*.
 Maticína, *Apiatrum, Meliffa, Melimum*.
 * Matahula Vaz. das Scheufal, der Popanz.
 Matáffa, *Mataxa, Sericum*.
 Mataúz, *Afperorium* * 2° Wíſcher.
 Mátca, *Rex apum, Regina apum*. * Weífel, Weífer, Stenenfönigin.

* Item *alveus fluvii, qua aquae vis*
*Defluit, * filum fluminis.*

Materiálnic, a, *Materialis, e.*

Materialnicelhte, *Materialiter.*

Materie, 1° *Materia, 2°* (puroiu) *Ἰεῖδῃ.*

Mator, a, *Maturus, a, um.*

Matragúna, *Herbae species.*

* Matrátz. V. Madrátz.

Matreátza, *Porriago, ginis* * Kosz.
Schuppe.

Matrice, *Colica* * Hastekerés has
rágás. der Bauchgrimmen, köldök-
tfömör.

Mátur, a, *Maturus, a, um.*

Matur, are, at, *Scopo, Verro, Everro.*

Matura, *Scopa.*

350 Maturatóriu, e, *Scopator, trix.*

Matúfhe *Amita, Matertera.*

Mátz, *Ile, Hila.*

* Matzafc (tagaertz, <zgaetziu> {chlep-
pen,} *rapto, vi traho,* rangatni,
rántzikální, hurtzolní, zetren,
schluppen.

Mázere, *Piza, orum, n.*

Mazariche, *Ciurcula, Orobus, Vicia,*
ae, f.

* Mazga. Mezge.

Maziléfc, ire, it, *Depomo de officio.*

Mazilít, a, *jubilatus, de officio depositus,*
a, um.

* Máje, *Centenarius.*

Me

Me, *Me verbis activis appositum dat eis*
passivam significationem, vg. me
vaz, me video, vel, videor.

Mea, *Mea Quando praeponitur nomini,*
adjumit ante se: A, vg. A mea
inima, meuncor [!], *secus non, vg.*
mama' mea, Mater mea.

Meáza-noápte, *Septentrio, Boreas.*

Meáza-zi, *meridies.*

* Me coaefc, *Nyekegni.*

Me-Cant, *Lamentor.*

Med, *Medo, onis, m. Mulsum.*

* Me-Doáre. *Dolet mihi.*

* Me-duc, *Vado, Pergo.*

Meghie.

351 Mei, *Mei Si praeponatur nomini,*
adjumit ante se A, vg. A mei
parinti, Mei parentes, secus non,
*ut. Parintii mei, Parentes mei: **
2° pro ma vei v. g. mei vedea.

* Meiu (gáron, maláiu' marunt, párine)
panicum miliaceum, köles. die
Hirje.

Mélcu, *Limax, Herbigrada Coclea.*

Méle, *Meae.*

* Melegáriu. Gartenbett, Frühbett.

Mélitza, *Instrumentum, quâ macerati*
canabes franguntur, Maleus stupar-
rius. Frangibulum, <seu instru-
mentum quo canabes maceratae
*franguntur.> * Tilo. Ἰαχῆς, der*
Hanf Stämpel Kendertörö. die
Breche, Brechel, Hanfbrechel.

Me-prinz, *Pacificor.*

* Mere, V. infra.

* Merease, labbadni, merülni.

Merg, rffeiu, rgere, mers *Pergo, Vado,*
Eo Meo.

Mergatóriu, *Pergens, Iens, Vadens,*
Meator.

Mergatóriu-inainte, *Praecurfor, Pro-*
dromus.

Mérgere, *Abitio, meatus.*

* Mérgere inainte, *progressus.*

Mére, *Loco mérgere, Pergit.*

Mére, *Mala, Poma.*

Meréu, *Recte, Lente* * halkal. {achte.

Mereútz Idem.

Merinde, *Merenda, Viaticum.*

352 Merifhor *Malum, Pomum parvu-*
lum.

* Merla.

Mers, *Abitus, us.*

Mertíc, (Premaenda) *Praebénda, orum,*
Deputatum.

* Mertiug (o maffura) 40 in 3 ferdéle.

* Mértza 1° (férdela) véka.

* Mesdreá (Cutzitoáe).

Meshter, *Magister, Opifex, Faber.*

* Meshterefc, mesterkedni. an etwas
arbeiten. fünfteln.

Mefhtefhug, *Ars, Opificium.*

Mefhtefhugelfc, ire, it, *Artem, Opificium exerceo, Fabrico, as, are, Machinor, aris, * mesterkedni.*

Mefhtefhugire, *Fabricatio, Machinatio.*
Mefhtefhugitóriu, e, *Fabricator, Machinator.*

Mefte**e**ácán, *Betula.*

* Mefítec. *[sub]tantiv[um]*. *Commune cum quodam.*

Méftec, áre, at, *Maftico, as, are, Item Miſceo, es, ere.*

Meftecáre, *Mafticatio, Item Mixtio.*

Meftecát, a, *Mafticatus, a, um. Item Mixtus, a, um.*

353 Meftecatóra, *Miftura, Mixtura, Item Mafticatio.*

Meftecau,

* Meftecatoriu	}	<i>Mafticatorium * rudis.</i>
		<i>Spatha, Sodrofa, Rührlöffel, Dreher, Spatel.</i>

* Meteleu } *<Homo ſtolidus, Ineptus,*
* Meteára } *Truncus. Dunumfopf.)*
V. Calau.

* Metreátza V. Matreátza.

Mez, *vide Miez.*

Mezuina. *Intermediae ſepes, * limes, ſemita intermedia * Sepimentum intermedium, * <ſeldrain> Sövény, Meſgye. der Fußfad [!] im Garten oder Weinberg.*

Mezul-Noptii, *Medium Noctis.*

Mezul-Zilei, *Meridies, Medium Diei * item: Krumme.¹*

Mi

Mi, *Appositum verbis Dativum regentibus ſignificat mihi, ut mi da, Dabis mihi Dami, Dabis mihi. Appositum verbis activis ſignificat me, ut mi vedea, me videbis, mi báte, me perculiet, etc.*

Miaon, are, at. * miogni, nyávogni, maunen. nyivatfolni 2° fig. fanyalogni.

Miaza-zi, *vide Meaza-zi.*

Míc, a, *Parvus, Exiguus, a, um.*

¹ Téves értelmzés: esupán, miez, illetve mezul párnii bír 'Krumme, kenyérbél' jelentéssel. Vö. miez a. (354.)

* Mi cald; V. Cald.

Micéfc, ire, it, *Minoro, as, are, Minuo, Imminuo. * verringern, It[em].*

354 Micit, a,
Mielhorát, a, *Minoratus, a, um, Imminulus, a, um.*

* Mi ciuda.

Mielhorez, *vide Micefc.*

Micútz, a, *Parvulus, a, um.*

* Mi dor.

Mie, *Mille.*

Mie, *Mihi.*

Miea, *Agna.*

Mied, *Medo, Mulſum.*

Miel, *Agnus.*

Mieluſhél, uſhea, *Agnellus, Agnella.*

* Miére, *mel. de treſtie.*

* Miez, *medium. 2° (de pita) Kenyérbél, die Brodſcherrbe.*

* Mi foáme.

* Mi frica.

Migaeala *Occupatio, quando quis aliqua actione ſe occupat, * muginatio, muſinatio, bibelödés.*

Migaéfc, ire, it, *<Detineo me agendo, opus, quod incoavi> * Muginor, Musinor, Moror bibelödni. tándeln, fnaupeſn.*

Migála, *Vide Migaeala.*

Migdála, *Amigdalum.*

* Miháltz }
* Mihoála } *Menyhal.*

Mil, mi, *eſt dativus, mihi, L. eſt articulus definitus, ſignificat hic Illum, Illud, vg.: Mil da mihi illum dat Aráta mil. Oſtende mihi Illum.*

355 Mil }
* Mila } *Miliare.*

Mila, *Miſericordia, Eleemoſina, Commiſeratio, Compafio [!] vg. Fác, Dáu mila, Facio, Do eleemoſinam, mi mila de El: compaſionem ejus habeo, commiſeratione Ejus tangor.*

Milion, *Millio.*

Milós, a, * (duios) * *Miſericors, Compatiens.*

* Milofaerd.

* Milofaerdie.

Miloftív, a, *Miſericors, Eleemoſinarius, a, um.*

Miloftiveſcume, me miloftivéſc, ire, it, *Miſereor, Miſeret.*

Miloftivire, *Commiſeratio, Compaſſio.*

Miloftivít, a, *Miſertus, a, um.*

[356] Milván (Toema, Cu buna fáma) *Omnino, Plane, Procerto.*

Milueſc, *Miſereor, Eleemoſinam do, * alamiznátko[dom].*

Miluíť, a, *Eleemoſina donatus, a, um.*

Miluiu, ire, it, *vide Milueſc.*

Mincinos, a, *Mendax.*

Minciuna, *Mendacium.*

Minéi (Vapſala, Rumeneala) *Minium.*

Mínt }
Míntz } tzíre, it, *Mentior, iris, iri.*

Mínta (Iſma) *Minta.*

Mínte, *Mens, entis, f.*

Mínte (*verbum*) *Mentitur.*

* Mintenáſh V. Acmuſh, peloc.

Mínténi (Indáta, Deloc, Qvaet zici) *Illico, Subito, Statim, Praeſto.*

Míntie, *Clamis, idis, f.*

[357] * Mintzaeſc, ire, it, meghazudtolni. * Mintzmeſhter.

Míntzu, tzire, tzit, *Mentior, iris, itus.*

Míntzít, *Mentitus, a, um.*

Minunume, Meminun, are, at, *Mirror, Admiror.*

Minunát, a, *Mirabilis, e * (minunat, in ſuperl.) roppant.*

Minune, *Miraculum.*

Minunézume, Me minunéz, *Mirror, Admiror obſtupeo.*

<Minunát, a>.

Mioára, *Ovis duorum annorum, * agna chorda.*

* Miorcotéſc, ire, it, vinyogni, nyivogni, fanyalogni, pityeregni.

<Miáon, are, at>.

Mír, *Charisma, Unguentum * Crisme.*

Mírume, Memír, are, at, *Mirror, Admiror.*

Míráre, *Admiratio.*

Mírát, *Adimiratus* [!], a, um.

* Mirazanie. V. Mirodenie.

Mi-Ren *Mihi est male.* Item *Malevaleo, Míre, Sponſus.*

* Míreán *laius, profanus.*

Míreáſſa, *Sponſa.*

Míríſhte, *Seges demeſſa, * ſtipula,*
Tarlo otfu. die Stoppeln.

Mírſa, *Morula.*

Mírodénie, *Prodigium, Monſtrum.*

[358] Mírós, are, at, *Olfacio, Odoro, are, at* [!]

Mírós } *Odoratus, Olfactus.* Item:
Míroſſála } *Odor, * ilat* [!].

Míroſſeſc, ire, it, *Odoro, Olfacio.*

* Míroáſſa greu, dohos. nüchtledſt.

Míroſſire, *Odoratus, Odoratio.*

Míroſſít, a, *Odoratus, a, um.*

Míroſſítóriu, e, *Odorator, Olfactor.*

Mírťic, *vide Mírťic.*

Mírťa. *Metreta, vel Media Metreta.*

* Mírueſc, bémální.

* Míſchiricíos, V. Corbicíos.

* Mí ſéte.

Míſha, *vide Míſheá.*

Míſhe, are, at, *Moveo, * mico.*

Míſheacios, a, *Mobilis.*

Míſheáre, *Motio, Motus, ús, m.*

Míſheát, a, *Motus, a, um.*

Míſheatóriu, e, *Motor.*

Míſheá, *míſera.*

Míſhél, *Míſer*

* Míſhelatate }
* Míſhelie } *Infég.*

[359] Míſlic, * Mazlag.

* Mí ſomn.

Míſſareſhu, (Maceláriu Fleſhariu) *Lanio, Macellarius.*

Míſſareſhéſc, a, *Macellarius, a, um.*

Míſſareſhéſhte, *Lanionum more.*

Míſſérnitza, *Macellum.*

Míſtrétz * (ſprinten).

* Míſťrie (lingura de z(a)idarit), *trulla*
Cementaria: Vakalo, Vakaloka-
lány, die Mauerfelle.

Míſťueſc, ire, it, *Conſumo, Abſumo.*

Míſťuire, *Conſumptio, Abſumptio.*

Míſťuitóriu, e, *Conſumptor.*

Míta (Camata, Ufúra) *Faenus, Uſura * 2º die Beſtehung.*

Mitarca, (Buréte) *Fungus*.

Mitárnic, a, *Faenerator*.

⟨Mititeá, *Parvula*⟩.

Mítitel }
* Mitintel } *Parvulus*.

Mítira, *Mitra, Tyara*.

Mítz, *Cana, velus Detonſi agni*.

* Mitza.

* Mijloc *Modus*, item: *Cura*.

* mijlociu, közészerű.

* Mijefc.

* Mijit (o boála) Öhrensöwang, *otalgia*.

* Mijalca ⟨Szembekötőfdi. Blinde Kűh⟩ ⟨ſpint⟩ Hunyofdi jatek. Blind Spiel.

* Mijdia.

[360] * Mijlofc.

* Mijlocitoriu, der Mittler.

Mladítza, *Surculus, Palmes* die Rebe, der Sproßling.

Mláſhtina, } *Paludofus locus* * Potfa-
* Mloſhtina } lék. die Pfüße. Lapály,
Lapályos hely, Ingo-
vány. Láp.

Mo

M'o *eſt Contractio loco me au, me eſt aculativus pronominis ego au, et quia au, etiam ut o pronuntiat, Au, ſeu o eſt auxiliare praeteritorum tertiae perſonae utriusque numeri, vg. M'o laudát, Me laudavit, vel M'au laudát, etc. item. V. Má.*

* Moácru (despre ciréſhe) *duracinus*, portzogo.

Moágar, a, *Macer, era, erum*.

Moáe, *Mollit, Molli, Mollito* Item *Madeſacias*.

Moale *Mollis, e*.

Moára, *Mola, Molendinum*.

* (de firez) V. firez. No 2. (Moára de haertie) papiros malom.

Moara (*verbum*) *Moriatur*.

Moáre, *Moritur*.

Moáre, *Muria, juſculum Caulium*.

Moarta, *Mortua*.

Moárte, *Mors*.

[361] Moafhe, *Avia, Vetula, Obſtetric, Anus*.

Moafhte, *Lipſana, Reliquiae Jacrae*, * ereklye.

Mocán, }
Mocanéfc } *Agreſtis, e*.

Mocírla, *Caenum, * Lustrum, * Palus, udis, f.* * Ifzap, Motſar, Sár. Potfalék. die Kothlaſe, der Sumpſ, Moaſt. der Schlam. *Volutabrum*, Sauladje.

Mod, *Modus*.

* Módorou, müriſches Weſen.

* Modru.¹

Mogaendeatza, *Quod alonge apparet, et non poteſt diſcerni quid ſit*.

Moghila }
Mohila } *Coliculus, Grumus*.

* Mogorofaſc.

* Mogofhefc. V. Migaefc.

* Mohoánda. V. Matahula.

Mohor, *Aegilops*.

Mohoraet, a, *Purpureus, Violaceus, a, um*.

* Moima }
* Moimuca } *Simius*.

* Moisca. *piſcis gobius*. Kövihal, gobhal. töttſérhal. die Grundel.

Móiu, müere, mueat, *Mollio, Emollio, is, ire, Malaſſo, as, are*, Item *Aqvá emollio, Madeſacio, Udo*.

* Mol, Sumpſ.

* Moláſh. V. Miháltz.

* Molatáte.

* Molátec. (taerziu) *Reſtitator*. Aldogálo. ein Säuderer.

Mólda, (Troaca, Covata, Copáe) *Macra, Magis, dis, f.*

* Moldru. Mulfre.

Móldova, *Moldavia*.

[362] Moldoveán, a, *Modavus* [!], a, um. Moldovenéfc, a, *Moldavienſis, e Moldavicus, a, um*.

Moldovenéſhte, *Moldavice*.

* Molecau.

Molfaefc, ire, it, eddegelni.

¹ Mod és Modru öſszekötő jellel vannak egybe kapcsolva.

Mólie, *Tinea, Blatta, jis, acarus.*
 Molift *Species Abietis.*
 * Molitva, könyörgés.
 * Moloméfhter.
 * Molopfele, ire, it.
 Molótru (Chimin) *Faenicum, Cuminum.*
 Molotru porcefe. *Agriophyllum, i. n.*
 Momeála, *Illecebra.*
 * Momefe.
 Momortica, *Balsamine.*
 * Mondranele.
 * Moneta, die Münze.
 * Mornaefe, mormolni.
 * Mornaila. *suru . . [?]*, * Mordság. das mürrifche Wejen.
 Moroantza * (Droántza).
 Moráritza, *Uxor molitoris.*
 Moráriu, *Molitor.*
 * Morcoásha. Zichfenblech.
 Mórcov, *Sifer, is, n.*
 * Mordáiu, Mordály. Zerzeroll, Puffer, Saepiftoffe.
 Morifhea.
 Móriu, murire, murit, *Morior, Denafcor, Decedo* * 2° *crepo*, dermedni. crepiren. 3° haldoklani.
 Mormaéle, ire, it, *Murmuro.*
 Mormaent, *Monumentum, Sepulcrum.*
 * Moroántza. V. Droántza, öfzi baratzk. f'zörös baratzk.
 Morón, *Huzo, Antaceus, * viza.*
 Mort, oarta, *Mortuus, a, um* * 2° halott. Zeichnam. (de jumatáte mort) holtteleven. halbtödt.
 [363] Mortacína } * (Itaerv) * *Mort-*
 Mortaciúne } *cinium, * Cadaver mortuum.* Züder.
 Mórtzi, *Mortui.*
 * Morun. V. Moron.
 Mofheovít, a, *Mofcus, Rufus, a.*
 Mofhie, *Haereditas.*
 Mofhneág, *Senex decrepitus.*
 Mofhteán, a, *Haeres, * öfzi.*
 Mofhtenele, ire, it, *Haeredito, as, are.*
 Mofhtenire, *Haereditatio.*
 Mofhtenitóriu, *Haeres.*
 Mófhu, *Avus.*
 Moffor, *Panus [?].*
 Mofforaet, a, *Melanolicus, a, um.*
 Motóc, *(Cattus) Maculus.* * V. Cotoc.

* Motocoffafe, ire, it, motozni, szözmötölni, 2° fel zavarni.
 Motóle, *Stolidus, Ineptus, a, um.*
 Mótz, *(Bulbus, * Criſta, Cirrus, jubo.*
Item konty. Bub. Szopf). V. Conciu. N° 2. item V. Mocán.

[364] Motzochina, *Astragalus, i, m. Bulbus.*

Motzochinos, a, *Bulbofus, a, um.*
 * Motzofalele, t'fokolgatni. oft und fchmaßend füffen, zerfüffen, nyalnifalni, nyalni szopni. lefen, unmäßig füffen.
 * Mozávirie.
 * Mojdeiu, *Moretum.*
 Mojíc, a, *Rufticus, Agricola, ae, m.*
 Mojicele, a, *Rufticanus, a, um, Agricolaris, e.*
 Mojicie, *Rufticitas.*
 Mojicélfhte, *Ruftice, Agricolariter.*
 Movila, *vide Moghila.*
 Mreána, *Murena * Márna.*
 Mreje, *Rete, Sagena, Verriculum.*

Mu

Muc, *Mucus.*
 * Mucari, plur. die Sichtfcheer.
 * Muce, *Mucosus, Roßlöffel, Roßnafe.*
 Muced, a, *Mucidus, a, um.*

[365] Mucenic, (Martor) *Martyr.*
 Mucenítza, *Martyr falmina.*
 Mucezála, *Mucor, * Mucedo, jetus,*
 penélf. der Schimmel.
 Mucezéle, zire, zit, *Muceo Muce/co.*
 Mucezít, a, *Mucidus factus, a, um.*
 Mucós, oaffa, *Mucosus, a, um.*
 Mueát, a, *Emollitus, a, um, * 2° maceratus,* fonyasztott.
 Muére, *Mulier, Uxor.*
 Mueréle, a, *Muliebris, e.*
 Muerótea, *Mulierarius, * Mulierofus*
 Afzonyos. Weiberfüchtig.
 * Muetura, mártás. die Tünfe.
 * Muerufhea (la pallari) Jértze, das Weibchen.
 Mugele, ire, it, *Mugio, * Bögök. brüllen.*
 item: *adve/pera/co.* alkonyodom,

- es verdämmert sich, fängt an Abend zu seyn.
- Mugire } *Mugitus, us, m.* * Bögés, Bögés. das Brüllen, Ochsen
Mugit } Brüllen.
- * <Mugit, subst. *Crepusculum*. Abenddämmerung.>
- Múgur, *Germen, Gemma* * bimbo. die Knospe.
- Mugurése, ire, it, *Germino, Gemmo, Gemme/co,* * *pullulo*.
- 366** Mugurit, a, *Gemmatius, Germinatus, a, um.*
- Mulcomefc, ire, it, *Cicuro, Mitigo*.
- Mulg, ere, muls, *Mulgeo, es, ere.*
- Mulgatóriu, e, *Mulgens*.
- Mulgere, *Mulgio*.
- Muls, a, *Mulus, a, um.*
- * Mult, sokáig.
- Multzam, *Gratiarum octro*.
- Multzemesc, *Gratias ago*.
- Multzemire } *Gratiarum actio*.
Multzemita }
- Multzemitoriu, *Gratus, a, um.*
- * Multzesc.
- * Multzime.
- Muma (Mama, Maica, Baba) *Mater*.
- Munca (Truda) *Labor, Studium, opera*.
- Muncef, ire, it, (Trufesc) *Laboro, Operor*.
- Muncit, a, (Trudit) *Labore feffus, maciatus, a, um.*
- Munte, *Mons, Alpes*.
- Muntean, a, *Montanus, a, um, Alpefftris, e* * 2° (Zlot) *florenus Rhenanus*.
- Muntenesc, a, *Montanicus, Montanifficus, Alpefftris, e*.
- 367** Muntenéfhete, *Montaniffice*.
- Múnuna (Vaervul dealului) *Apex, Cacumen montis*.
- Mur, (Dud, Fragáriu) *Morus, Sycomoros*.
- Múra, *Morum*.
- Múraflu, *Maruffius, flumen est in Tranffylvania* * *olim Maruffius*.
- Murafhán, a, *Maruffii Accola*.
- Murát, a, *Maceratus, a, um.*
- * Muratoare, *Muries, aqua salsa*. die Sohle, das Salzwasser.
- Murg, a, *Canus, Subcandidus, Albomiger, a, um.*
- Murgeshete, *Adveffperafcit*, alkonyodni.
- * Murgitu, *Crepusculum*. die Abenddämmerung. Alkonyodás.
- Murít, a, *Mortuus, a, um.*
- Muritóriu, e, *Mortalis, e*.
- Múrsa, *Mulsum, aqua mula, Nectar, hydromeli, Honigwasser, Wassermeth*.
- * Murufc, ire, it, tapafztani. mit Seim übertünchen. *incruffto, oblinio*.
- Múfca, *Mufca*.
- Mufca-Caneafca, *Cynomia*.
- * Muscefc, *mo/coviticus*, tzára musca-cíafca.
- * Muscál.
- Mufc, áre, át, *Mordeo*.
- Mufchcat, a, *Morfus, a, um.*
- Mufchatóriu [!], e, *Mordens*.
- 368** Mufchatória, *Morfus, ús, m.*
- Múfhchiu, *Mufcus*.
- Múfhchi.
- Mufhetzel, *vide Romonitza*.
- Mufhinóiu, *Grumus* * Maulwurfhaufen.
- Múfhitza, *Chamaemelon* * 2° (purece de gradina).
- Mufhtáriu, *Synapi* * Möftrich, *finapi jurulentum*.
- * Mushtra 1° Cataneafca. 2° forma.
- * Mufhunoiu. V. Mufhinoiu.
- Múft, *Muftum*.
- Muftareátza, *Hydroides*, * *succus betuli, Nyirviz, Birfenfafst, Birfenwasser*.
- Muftátza, *Myftax*.
- Muftos, a, *Muftofus, Muftulentus, Sucoffus, a, um.*
- Muftru, as, are. *Corripio, Arguo* * meg dorgálni.
- Muftráre, *Correptio*.
- Muftrat, a, *Coreptus* [!]
- * Mufulmán.
- Muf, áiu, áre, át, *Muto, as, are*.
- Mutaciós, a, *Mutabilis, e*.
- Mutáre, *Mutatio*.
- Mutát, a, *Mutatus, a, um.*

369 Mutatóriu, e, *Mutans*.
* Mute p. p. a Cutzitului, fok.

Litera: N

Ná, *Nic habe, tene*.
Nacáz, *vide* Necáz.
Nacajésc, *vide* Necajésc.
Nacajít, a, *vide* Necajít.
* Naclád, tűzre való tőke.
* Naclaeála, Beflemmung.
Naclaésc, ire, it, *Minio, unguento ungo, Inungo*. zusammen fleben.
* Naclág, agyagjobis. der Malter, Kleister.
* Nacravalau, Nyakravaló.
Náda (Trestie) *Arundo* Nád.
* Nada: V. Ic.
Náda, *Additamentum*.
* Nada Curului, *Uropygium*, Fartsík. der Börzel.
Nadaéscume, me nadaésc, *Cum spe, et timore expecto, cogito aliquid eventurum*.
Nadajduésc, ire, it, *Spero, Fide*.
Nadajduit, a, *Speratus, a, um*.
Nadéjde, *Spes, Fiducia*.
Nadésc, *vide* Nadesc.

370 Nadrág, *Caliga*.
Nadufhála, *Aestus*, * hévség, rekenő meleg. die Schwüle.
Nadufhesc, *Aestuo, are, at. Item Opprimo aliquem ne/pirare [!] possit* * fojtani, fojtogatni. würgen.
Nadufhire, *Aestuatío*.
Nadufhit, a, *Oppressus, a, um*.
Naem, *Locatio, Elocationis pretium, Merces*.
Naemésc, ire, it, *Eloco, as, are*.
Naemít, a, *Elocatus, a, um*.
Nafráma (Mahrama, Maeneshtergura, Chifchinéu) *Strophium, Sudarium*.
Náfura, *Panis benedictus*.
N'ái, *Loco* Nu ái. *Non habes*.
Nái, *Hic habes eos*.
* Náiba, omu náibii, pajkos.
Nál, *Hic habes Eum*.
Nále, *Hic habes eos*.
Náo, *Hic habes eam*.

371 Nálba, *Malva*.
Nálba-Máre.
* Nalbástru (fejéres, világos kék, ég-szinű). oder himmelblau.
Nalbésc, ire, it, *Inalbo, Dealbo*.
Nalbesc paenza. *Infolo telam*.
Nalbit, a *Albatus, Inalbatus, Dealbatus, a, um*. Paenza nalbita. *Tela infolata*.
Nalbítóriu, e, *Inalbator, Dealbator*.
* Nált, V. Innált.
* Naltutz.
* Naltzime.
* naltzez.
Nálúca, *Phantasia*, * *janta/ma 2º portentum, 3º portento/us* Uben-theuer, erer. Gespenst.
Naluésc, ire, it.
Naluéire.
Naluéit, a.
(Nái *non habes*).
N'am, *Non habeo*.
* Namaenjesc. V. Comaenjesc.
Námefnic.
Nanáshu, e *Architriclinus, a, * patrinus*,
Násznagy.
Náp, *Napus, Rapa*.
Napáda } *Irruptio*.
Napadeala }
Napadesc, ire, it, *Irrumpo, is, ere, Ingruo, is, ere* * überfallen, ki ütni, ki rontani.
Napadítóriu, *Irrumpens, Ingruens*.

372 Napaerca, *Vipera*.
Napaerlesc, ire, it, *Secudi [!] pili, Secunda lana sucrescit sic sunt jumenta in primo vere* * haaen, sich haaen.
Napáste, *Calumnia, (Calamitas), Injuria, * etiam Unglücksfall*.
Napaštuésc, ire, it, *Calumnior, Injurio, as, are*.
Napaštuire, *Calumniatio, Injuriatio*.
Napaštuit, *Injuriatus, a, um*.
Napaštuitóriu, e, *Injuriator, Calumniator*.
Naprázna, *Inopinatio, quod est de repente inopinatum*.

* Napus¹ ... ?¹ etwa der Poltergeist.
 Naráva *Con/vetudo, Mos.*
 * Naraveála, *pactum, conventum.* die
 Übrede, Übred, Verabredung.
 Naravefe, ire, it, *Convenio, Coaleo.*
 Naravíre *Consentio quae per trans-*
actionem fit, Unio.
 Naravos, a, *Crudos mores habens.*
 Náre, *non habet.*
 Náre, *Naris.*

373 Nás, *Nafus.*

Nálc, *fhtere, nafút, Pario, Gigno **
nemzeni, szülni fara vréme, abo-
rior.

Náscume, me násc, *Nafcor, eris, natus*
Gignor, aris.

Nascatoare, *Genitrix.*

Nascatóriu, *Genitor.*

Nascut, *Natus, Genitus, a, um.*

Náshtere, *Nativitas ** fara vréme.

Náshu, *vide Nanáshu.*

Náspreala, *Aasperitas.*

* Nássaraemb, a, *ferox, petulans* [zilaj,
 el vadultt. wild.

Násseraemba.

Nássilnic, a, *Violentus, a, um.*

Nássilnicéshte, *Violenter.*

Nássilnicie, *Violentia.*

Nássilnicit, a, *Violenter in/urgens versus*
aliquem.

Nássip (Arína, Píffóp, Tzaefa) *Arena.*

* Nássaraemb.

374 Naftrápa, *Cantharus, Vas.*

* Naftrunchiát, a, (fhuchiát, vaentos),
 fzeleburdi.

Náftur.

* Náfturi, *ornatus comae,* hajékeffég.
 der *Haar/schmud.*

Nataeng } *Stolidus, Ineptus, a,*

Nataentoc, a } *um, ** vide Nauc.

* Natarie.

Nátura, *Natura, Indoles.*

* Natra, *Stamen.* Weberzettel.

Nátzi, *En Tibi.*

N'áu, *non habent.*

¹ Így a kéziratban.

Nauc, a, *Naucus, Ineptus, a, um **
 Bornyaszf. Kába elztelen, tsába,
 boho: <leu> nárrifsh, tölpi/sh.

Naucéshte, *Nauce* <sh>, *Inepte.*

Nazarefe, ire, it, *Quasi per radium*
*video, obscure video, cerno ** ötlódni.

Nazarire, *Obscura, et quasi per radium*
visio.

Nazarit, a, *quasi per radium obscure*
visus, a, um.

* Nazdrávan, tátos. der *Hegenmeister.*

Nazuéfe, ire, it, *Accurro, ** Nitor, *
Accedo, follyamodni, hozzáfolya-
modni.

Nazuíre, *Accurus, Recurus, ús m.*
Ni/us.

Nazuitóriu, e, *Accur/or.*

* Navaesca, idem quod *Nevastuica.*

Navála, *Impetus, Irruptio.*

Navaléfe, *Impetum facio, Irrumpo.*

375 Navalíre, *Impetitio, Irruptio, **
aggressio.

Navalít, *Impetitus, a, um.*

Navalitoriu, e, *Impetitor, Cum impetu*
irruens.

N'avem, *non habemus.*

<* Nauc. Kába, elztelen. nárrifsh, töl-
 pi/sh.)

N'avétz, *non habetis.*

Navód, *Rete.*

Ne

Ne, *Cum verbis autivis* [!] *significat*
Nos, vg. Ne aúd. Nos audiunt, Cum
verbis dativum regentibus significat
Nobis, vg. Ne da cárne, Nobis dat
Carnem, etc. Significat etiam passi-
vum in prima persona numeri
pluralis, ut, ne vedem, videmur,
Nevom auzi, Audiemur.

* Neá (Omat, Zapáda) *Nix. Ho.* der
Schnee.

Neága, *Qui non vult facere, quod Ei*
*dicitur, Contumax, Inobediens. **
Izgága. der *Hinderer.*

Neam, *Generatio, Natio, Gens, Item*
Con/sanguineus, Cognatus.

376 Neágra, *Nigra*.
 Neámtz, *Germanus, Teulo*.
 * Neáshezát *in/se/us*.
 * Nebág in *sáma contemno* etc.
 * Nebléjnic, a, *blennus*, oftoba, kába, egyúgyü. dummm, einfáltig.
 Nebún, a, *Stultus, Vesanus, Injanus, a, um, Demens, Amens, Fatuus, a, um*.
 Nebunáritza, *Hyo/cyamus, i, m*.
 Nebunátec, a, *Gurdes, vel Gurdus, a, um*.
 Nebunesc, ire, it, *Stulteo, Stulte/co, Stultio, Injanio*.
 Nebuné, *Stullitia, Ve/jania, Dementia, Amentia, In/jania* * bolondság, esztelenség, eszelősség.
 Nebunit, a, *Stultus, Demens, Injanus factus, a, um*.
 Necáiri, *Nullibi*.
 Necáz, *Afflictio* * Infég, Nyomor.
 Necajesc, ire, it, *Affligo, et Affligor*.

377 Necajít, a, *Afflictus, a, um*.
 Necajitóriu, e, *Afflictor, Affligens*.
 Nece, *Neque*.
 * Necopt.
 * Necum (decum) Nro 3.
 Necumpatáre, *Intemperantia*.
 Necumpatát, a, *Intemperans*.
 Necumpatát, (*Adverb*) *Intemperanter*.
 Necurmát (*Adverb*) *Incessanter*.
 * Nedrept. ungerecht.
 * Nefert.
 Negaendire *Incon/siderantia*. Gondolatlanfág.
 Negaendít, a, *Incon/sideratus, a, um* Gondatlan.
 * Negátá, *imparatus*.
 Negél, *Verruca, Acrochordon* Sümöltfő.
 Negelös, a, *Verrucosus, a, um, Sümöltfős*.
 Neghína, *Lolium, Zizania, ** *Nigina*.
 * Neghiné (Sácfiu).
 Negótz, *Merces, Merx, cis*.
 Negotzitorésc, ire, it, *Negotior, Mereor, aris, atus*.
 Negotzitorésc, a, *Negotiatorius, a, um*.

378 Negotzitorie, *Negotiatio, Mercatura*.
 Negotzitoritza, *Negotiatrix*.
 Negotzitóriu, *Negotiator, Mercato[r]*.
 Negreala, *Nigredo, Nigror, oris, m, Nigritudo, Nigritia, Nigrities, ei, f*.
 Negrésc, ire, it, *Nigro, as, are, Item Nigre/co*.
 * Negréshít. óhnyeshíbar.
 Negrit, a, *Denigratus, a, um*.
 Negritóriu, e, *Denigrator*.
 Negru, a, *Niger, Ater, a, um*.
 Négura, *Nébula*.
 Negrútz, a, *Nigriculus, a, um*.
 Negútz {
 Negutz { (*Libútz*) *Larus*.
 * Nehodinit, ruhesos, rastlos.
 * Nehotaraet, a.
 * Ne'inetat. V. *Necurmat*.
 * Neinfraenáre, Zabalátlanfág.
 * Neinfraenat, zabalátlan.
 * Ne'invins. V. *Nebiruit*.
 Nemarginít, a, *Illimitatus, Infinitus, a, um*.
379 Nemerésc, ire, it.
 Nemérnic, a, *Advena, Peregrinus, a, um*.
 Nemernicesc, ire, it, *Peregrinor, aris, atus*.
 Nemernicie, *Peregrinatio*.
 Neméte, *Nivium Cumulus, Coacervatio*.
 Nemíc, {
 Nemica, { *Nihil, Nemica*.
 * Om de n(e)imicá.
 * lucru de nemicá, betstelenfég. die Niederträchtigkeit.
 * Ne'netat. óhne Zuhören.
 Ne or, *vide Nevor*.
 * Neplácut, a, *ingratus*.
 Nepoáta, *Neptis*.
 Nepó(s)t, *Nepos*.
 Nepotzel, tzea, *Nepotellus, a*.
 * Nepretzuit. V. *Nebiculuuit*.
 * Neputincios.
 * Neputintza.
 * [Nep]resarat, *in/alsus*.
 * Nerushinat.

* Nesaturat, *in/fatiabilis, in/saturabilis, in/explebilis*, telhetetlen. unerjättlich.

Nesfáre, Nescári, *Quidam, Quaedam*.

* Nefsaerfhit, a.

Nefhte, *Quidam, Quaedam*.

* Nefhtine, valaki.

* Nesocotit 1° Negaendit. 2° Nebagát in sama.

* Nespila. V. Naspála.

Néted, a, *Nitidus, Graber* [!], a, *um*.

Netezese, ire, it, *Laevigo, as, are*, * limitani. freicheln.

Netezít, a, *Laevigatus, a, um*.

* Netrébnic, a.

* Netrebnicie.

[380] * Netrecut, a 2° dto. *adv.* okvetetlenül. unumgänglich, ohnfefhbar.

* Nezdrávan. V. Nazdrávan.

Nejél, *vide* Negél.

Neváta, *Uxor juvenis; Neogama, Neonupta*.

Nevasúica, *Mustela*.

Nevasúica de padúre, *Ictis, idis* f.

Nevasútza, *juvencula uxor, Neonupta*.

Nevestelhte, *More neonuptarum*.

Nevinovát, a, *Innocens, Immaculatus, a, um*.

Nevoé, *Calamitas, Miseria, Afflictio, Periculum*. * V. Noth.

Nevoescume, me nevoesc, ire, it, *Conor, Studeo, diligentiam adhibeo*.

* Nevoéshu, *miserabilis*, Szánotos.

Nevoítza, *Diligentia, Studium, Conamen, Conatus, Industria*.

Nevoitóriu, e, *Conator, Diligens, Studiosus, Industrius, Strenuus, Sedulus, a, um*.

[381] Nevoitóriu, e, *Nolens, Non volens*.

Ne-vór, *vel* neór, Ne, *cum verbis activis est accusativus* Nos, vor, *vel* or,

est auxiliare verborum futuri temporis pluralis numeri tertiae personae

vg. Ne vor cunoashte, *Noscent nos*.

Ne *cum verbis Dativum significantibus denotat Dativum Nobis*, vg.

Ne vor dá, *Dabunt Nobis*. etc.

Nicé } *Nec, Neque*.

Nici } *Nec, Neque*.

* Nicidecaet, *nullatenus*.

* Nici cum

* Nici-decum } *Nequaquam*.

* Nice unu, *nullus*.

* Nici intr'un chip, *semiképpen*.

Niciodata. *Nunquam*.

* Nicovola [!] V. Ilev.

* Nigel Bibirtfo.

Nime }

Nimene } *Nemo. Item Homo pauci*.

Nimeresc, *vide* Nemeresc.

Nimic }

Nimica } *Nihil, Ne mica*.

Ning, ere, ns. *Ningo*.

* Ninirez, are, at. V. gugulesc.

Nins, a.

Ninsoare.

No

Noao, *Nobis*.

Noao, *Novem*.

Noao, *Nova, orum*.

Noápte, *Nox*.

Noátin, *Annotinus*. * V. Caerlán.

* Nocována.

Nod, *Nodus*.

[382] Nodorós, a, *Nodusus, a, um*.

Noean, *Profundum, Profunditas*.

Noémvrie, *November*.

Noésc, ire, it, *Novo, Innovo, Restauro*.

Nói, *Nos*.

Noptéz, *Nocto, as, are* * *noctesco*.

Nor, *Nubes*.

Nor } *Nurus* * Ara. Menyem. Menyed.

Nora } *Schwiegertochter*.

Norát, a, *Nubilatus, Obnubilatus, a, um*.

* Norca, *litra minor*. Nyértz, Nértz, die Sumpffotter, der Urtz.

Norez, are, at, *Adnubilo, as, are, Obnubilo*.

Noróc, *Fortuna*.

Noroesc, ire, it, *Fortuno, Pro/pero, as, re*.

Norócire, *Fortuna, Pro/peritas*.

383 Norocít, a, *Fortunatus, Pro/peratus, a, um.*

⟨Norocít, a⟩.

* Noroesc, ire, it, *hiperstagno*, rááradni. überströmmen.

⟨Noroíre⟩.

* Noroios, a } * *palludo/us*.

Noroít, a, }

Noróiu, *Limus* * Sumpf, Morašt.

* Noros, a, *nubilus*.

Nofst } a, *Nostere* [!], *tra, trum*.

Noftru }

* Not, V. Innot.

* Nota (zicála) die Note.

* Notáresh.

Noto [!]. * (innot) * *No, Nato, as, are*
* ufzni. schwimmen.

Notretz, *Nutrimendum, Pabulum pecorum*. das Heufutter.

* Notu, úlzás. das Schwimmen.

Nóu, Noao, *Novus, a, um*.

* Nou de noutz, Vadonnatuj. nagelneu.

Nu

Nu, *Non, Ne*.

Nuc, *Nux, arbor*.

Núca, *Nux*.

Nucét, *Nucetum*.

Nucfhoara, *Nux Graeca*.

384 Nuea, *Virga, Novela*.

Nuelúfhe, *Virgula, Vimen*.

Nu-i, *Non est*.

Numái, *Tantum, Duntaxat*.

Númái-decaet. *Statim, Illico, Subito*.

Nume, *Nomen, inis, n.* * item *Æumund*.

Númer, *Numerus, i, m*.

Numeréfc, ire, it.

Numéfc, ire, it, *Nomino, as, are*.

Numíre, *Nominatio*.

Numít, a, *Nominatus, a, um*.

Nún, *vide Nanáhu*.

* Nune (Nunele) *Lentigo, inis, Sömör*. Sömörög, tarjag. Szeppló. die Sommerprossen, Sommerflecken in Gesicht.

* Nunos, a, *lentigino/us, a, um*, Szepplós, tarjagos. sommerprossig, sommerfleckig.

Nunta, *Nuptiae* * Menyégző, lakodalom. Nuor. *Vide Nor*.

* Nutretz. V. Notretz.

385

Litera: O

* O, *una*, egy. eine.

Oábla, *Recta*.

Oácar, a, *Variegatus in facie*.

Oáce (Incoace) *Hac*.

Oachefhu.

Oáe *Ovis*.

Oála, *Olla*.

Oala smeltzuita, *olla incrustata lithargyró*.

Oámeni, *Homines*.

Oáo, *Ova*.

Oára, *Altilia* * 2° Kor, Махіл, Zeit; áshi veni in ori. sich erhöhen.

Oáre, *An? Num?* vallyon. ugyan.

* Oáre caend } irgendi einmal, der-
* Oare caendvá } maßleinſt.

* oarece.

* Oarecum? 1° ugyan hogy. 2° valahogy. 3° mint.

Oarzen, a, * *dulcacidus*.

Oáſpet, *Hofpes, Conviva*.

Oáſte, *Exercitus*.

Ob

Obeáda, *Abſis, dis, f.* * ⟨*Curvatura Rotae*⟩ Kérék talp. die Radfelge.

Obeála, *Udo, Soccus*.

* Obelos.

Obicéiu, *Mos, Conſuetudo*.

386 Obiofnuéfc, ire, it, *Soleo*.

Obiofnuit, a, *Solitus, a, um*.

Obíd, are, at, *vide Obidéfc*.

Obidát, a, *Afflictus, Contriſtatus, Maefſticia adjectus, a, um*.

Obidéfc, ire, it, *Contriſto, Maefſtitia, Maerore adſicio*.

Obidít, a, *vide Obidát*.

* Obládnic, *Cefticillus*.

Obladuéfc, ire, it, *Rego, Gubernio, Dirigo*.

Obladuintza, *Regimen*.

Obladuîre, *Gubernatio, Regimen, Directio.*

Obladuit, a, *Gubernatus, a, um.*

Obladuitóriu, e, *Gubernator, Regens.*

Oblaenc. * *Pomum Ephippii* [!]. Nyereg

Kápája. der Haupt oder Kopf an Sattel.

Oblastie, *vide* Obladu'ntza.

* Oblavnic } *Cesticillus, Cesticulus, i,*
Oblédnic } m.

367ª Obléfc, ire, it, *Rectifico, Plano, Complano* * V. Affáman.

Oblicefc, ire, it, *Rectio, is, ire.*

Oblicít, a, *Rectitus, a, um.*

Oblire, *Rectificatio, Complanatio.*

Oblit, a, *Rectificatus, Complanatus, a, um.*

Oblitoriu, e, *Rectificator, Complanator.*

Oblitúra, *vide* oblire.

Oblón, *Fenestra, seu foramen stabuli, per quod nutrimentum praesepi injicitur.*

Óblu, (Adv.) *Recte, Directe.*

Óblu, a, *Rectus, Planus, a, um.*

Obór, *Labirintum* [!]

Obor, aere, aet, *Dejicio.*

Oboraet, a, *Dejectus, a, um.*

368ª Obofféfc, ire, it, *Laffo, as, are, Laffeico, is, ere,* Fárafcztom. Fáradok. Lankadok.

Oboffit, a, *Laffus, a, um,* Fáradt, Fárafcztott.

Obráz, *Vultus, Mala ae, f.* Abrázat. Ortza. * cu ce obráz, *quo ore?* mit welder Stirn. V. Os.

* Obráza. V. Cahála.

* Obrazáriu, lárva, álortza.

* Obráznic. *inprudens, inpudicus.* ortzátlan. unverschämt.

* Obraznicie, *inpudentia.* artzátlanfcg. Unverschämtheit. Grechheit.

* Obrintefe, ire, it, *auschwaren.*

Obroc, *Pabulum, Item Modium* [!]

* Obsa, *ni'jalor* [!]

Obfhte, *Communitas.*

Oe

Oea (Cáufa, Pricina) *Causa, Ratio.* Ok
Ocaa, *Pondus duarum librarum, et quadrantis,* * oka.

* Ocacaefc, *coaxo,* kurutyolní. quaden.
Ocára, *Oprobrium.* Gyalázat. Szidalom.
Pironfág.

Ocarafc, aere, aet, *Increpo, Maledico, Ignominia adfacio.*

Ocaraet, *Increpatus, opprobrii* [!] *et*
(*contumeliosus*) *ignominiosus verbis affectus, a, um.*

Ocaermuéfc ire, it, *Rego, Guberno, Dirigo.* Igazgatom.

Ocaermuîre, *Regimen, Gubernatio, Directio, Rectio.* Igazgatás, Uralkodás. Kormányozás.

Ocaermuit, a, *Rectus, Gubernatus, Directus, a, um.*

369^a Ocaermuitóriu, e, *Rector, Regens, Gubernator, Director.* * Igazgató. Uralkodó valamit. vezérlő [!]

* Ocheán *Perpectiva.*

* Ocheláriu 1° Pápaszem (2° *Perpectivum*).

Ochéfc, ire, it, *Inpecto, as, are* * Szemlélem, Nézellem * 2° (Clipesfc).

* Ochi plur. ex *Ochii i. e.* Pápaszem.

Ochire, * Meg-Nézés.

Ochit, a, *Inpectus, a, um.* * Megnézetett.

Óchiu, *Oculus, i, m.* Szem. * 2° *Maculo* [!] Auge o. Mafche in Stidfen. item (Nr.) Ifzap. Kothlafe.

Óchiul-Bóului, (Earba) *Cachla, Bupthalmus.*

* ochiu de gaina. V. paducel.

Ochiul Bóului (Páffere mica) (*Regaliolus* * *Regulus trochilus*) * (Kis madár. Okör-szem [!]) * *Motacilla Regulus,* ökör-szem. Királyka, Billegető. das Goldhähnchen, der Sommerzaunfönig, Haubenfönig.

¹ A 386. l. után a lapszámozásba hiba esúszott, amennyiben Klein a következő lapra 387. helyett 367-et írt s így a 367—386. lapszámok megismétlődnek. A téve-sen számozott lapokat a lapszám után tett kis ^a betűvel jelöltük.

* ochiu de glaje, de fereasta.
 * ochiu șerpelui (o earba).
 Ócina * (Héiu) * *Fundus internus pro Curia*.
 * Ocinic, der Mühlerknapp, Mühler-
 fnecht.
 Ócna, *Salis fodina*.
 Ocolésc, ire, it, *Circumeo, Circumdo*.
 Ocolířhu, *Circuitus*.
 Ocolít, a, *Circum Datus, a, um*.
 * ocofhefc, ire, it, řlügefn.
 Ócofhu, * a *¹ e, <*Prudens*> *Rationalis, e, Cautus, Astutus, Callidus, Argutus* a, um. Okos * item: tudoska, okofka, nafeweis, řuperřflug, über-
 flug. *Sciolus*.

370^a Oe, Od

Oerotésc, ire, it, *Foveo* * gyámolitani, tanyázní.
 Oerotire.
 Oerotit, a, *Fotus, a, um*.
 Oerotitoriu, e, *Fautor*.
 * Ocshág, *argutatio*, okoskodás, das řlügefn.
 Odáe, *villa*.
 Odáta (*Interjectio*) *Animo*.
 Odáta *Semel* * 2° *Subito repente*, plöřř-
 řiř, ajtostul.
 Odáta (Odinioara) *Olim, aliquando, **
 valaha. der mařleinřt.
 Odajdii *Vestes sacrae, quibus induitur sacrificans*.
 Odihna (Hodina) *Quies, Requies*.
 Odihnefc *Quiesco, Requiesco, Pauſo, are*.
 Odihnit, a, *Quietus, a, um*.
 Odinioara (Odáta) *Olim*.
 Odór *Supsectile, Supplex* [!]. * *Odós*.

371^a Odrářla, *Germen*.

Odrařlésc, ire, it, *Germino, Pullulo*.
 Odrařlít, a, *Germinatus, a, um*.
 Ofaerlefc, (Ocarasc, mařcaréfc) *Opro-
 briofis* [!] *verbis impeto*.
 * Ofilesc, ire, it, i. e. ma ofilesc. V. *afflicto*, epekedni, řiř řärmen, grümnen.
 Oftéz, táre, tát, *Suſpiro*, ohajtom, řohajtok, * fohászknodni.

¹ Molnar kis a-t írť be az /h fölé.

* *Oftica, Hectica*.
 Ogár *Vertagus, Lanis, ** Windřhund.
 Ogárca, *Vertaga Canis*.
 Ogářhe.
 (* Ogařgit, a (foárťe) řeumpa) fařzari, řřugori. V. Haerfaet.
 Ogigit, a.
 Ogigéfc, ire, it.
 Oglinda, (Cautatoare) *Speculum*.
 * Ogna. V. Oena.
 Ogoéfc, ire, it, *Cessare, quiescere facio*.
 Ogóiu, *Sphaeristerium*.
 Ogór, <Prima aratura> * Ugarlap, das Brachsen 2° (pamaent ogor) *ager prociſſus*, Ugar, der Brachsenřet, das Brachsenfeld, die Brache.
 Ogorasc, ire, it <*Primavice aro*> * *Ver-
 vago, proſcindo agrum*, Ugarlani, Ugarolni, brachsen.

372^a Ogaraet, a, *Primavice aratus, a, um*.

Ográda (Gradina) *Hortus*.
 Ogringi * (turifřte) řeufťoppel, izék, řzéna maradék.
 * oi (voi), p. p. eu oi mére.
 Ói, *Oves*.
 Óitza, *Ovicula*.
 Ol, (Cána, Urceór, Caerceag) *Anphora, Cantharus*.
 Olác, die Dorřpann.
 Olacáriu *Nuntius, i, m*.
 Olalaefc, ire, it, *Lalo, as, are* [!]
 Olalait, a, *Lalatus, a, um*.
 Olalaitóriu, e, *Lálátor* [!].
 Olalau, *Lalatio*.
 Olarítza, *Figuli uxor*.
 Olariu, *Figulus*.
 Olate, *Aedificata, Instrumenta, et alia quaequis habet*.
 * Oleer,
 * Oleiu } *de in, samaentza de caenepe,*
 * Oleu } *de brád, de lemn, de*
 } *piatra Wařřřolđeröř . . .*¹
 Olíva (Untdelemn) *Oleum olivarum*.
 * Olog, *membris captus*, der Krüpel, ein řahmer.
 Olovína (Bére) *Cerevisia*.

¹ Egy szó olvashatatlan.

373^a Olt, *Aluta fluvius*.

Oltáriu, *Altäre*.

Oltean, *Accola aluten/sis*.

Olteneſc, a, *Aluten/sis*.

Olteneſhte, *Aluten/si modo*.

Oltoáe * oltovány, oltoág, das Pfropf-
reis, der Pelzweig.

Oltoeſc, ire, it, * be oltani, einpfropfen [!]

Oltoít, a,

* Olutz, *urceolus*, korſotſka, das
Krügelchen.

Om

Om, *Homo*.

Omat, (Níea, Zapáda) *Nix*.

Omenéſc, ire, it, *Honeſte, Humaniter*
aliquem exipio [!], *tracto*.

Omenéſc, a, *Humanus, a, um*.

Omenéſhte (Adv) *Humane*.

Omenie

Omenire } *Humanitas* * udvarifág.

Omenít, a, *Honeſte, Humaniter excep-*
tus, tractatus, a, um.

374ª Omenitóriu, e, *Honeſte tractans,*
exicipiens.

* Ometz. V. <No> *Neméte*.

Omída, *Campe, f. Centipeda, Eruca,*
Involvulus, * der Kohlwurm, die
Kohlräupe — hernyó.

Omor, aere, aet, *Occido, is, ere*, * *Inter-*
ficio.

Omoraere, *Occiſio*.

Omoraet, a, *Occiſus, a, um Interſectus,*
a, um.

Omoraetóriu, e, *Occiſor*, * *Interſector*.

Omútz, *Homuntio*.

Opaeála, *Remoratio, Retardatio, Impe-*
dimentum * gallyiba.

Opaeſc, ire, it, *Detineo, Impedio,*
Remorari aliquem facio, * gallyi-
báskodni.

Opacire, *vide Opaeala*.

Opacít, a, *Detentus, Impeditus, Remo-*
ram paſſus, a, um.

* Opaeſc, <Verbrühen> forrazni, fo-
rázni [!], forrozni 2° kotyvalztani,
<ſchlecht koſchen>.

Opínca *Pero, Solea*.

* Opintéſc, eróltettem, aufregen.

Opreála } <*Impedimentum*> *Prohibi-*
Opreliſhte } *tio, Inhibitio, Interdic-*
tum, Vetitum, Detenſio.

375ª Opreſc, ire, it, <*Impedio, Detineo,*
Prohibeo, Inhibeo, Cohibeo, Inter-
dico, Veto, as, are, Siſto, Detineo
opreſc aſáce *veto facere* opreſc
carul *siſto Curum* [!] * el álitani.

Oprire, *vide Opreala*.

Oprít, a, <*Impeditus, a, um*> *Vetitus,*
a, um Detentus, a, um Prohibitus,
Inhibitus, Interdictus, a, um.

* Opritoáre, *Nyakló*.

Ópſa, (Doára) *Fors, Forſan, Forſitan,*
Forte, * *ni falor* [!]

* Oraendéſc, (tecazuſc) V. *Deradic*.
2° auspaſſen.

* Oraendueſc.

Oraendueála (Aſhemaent [!]) 2° *Diſci-*
plina, fenyiték.

Orb, oarba, *Caecus, a, Orbis, a, um*.

* Orbáltz } *Eryſipelas, atis, Gutta roſa-*
Orbántz, } *cea*, * orbántz, hagymáz-
szepió, der Rotlauf.

* Orbec, *caeculto, caecutio*, botorkázni,
herumtappen, tétovázni.

Orbeſc, ire, it, *Excaeco, as, are* [t]em
Caecus ſio * erblinden.

Orbeníce [!] *Caecutiens*.

Orbire, *Obcaecatio, Caecitas*.

Orbít, a, *Obcaecatus, Excaecatus, a, um*.

* Orbu gaini, <*myops*>, *nuſcicio, onis* [!]¹

Ord, *vel. Ort, viginliquinque*.

Orgán, *Organum*.

Óri, *ſive, ſeu* * akár-akár, entweder
oder.

Ori-caet } *Quotcunque*.

Ori-caetzi }

* Orice,

* Oricine,

* oricine,

* oricum,

* ori unde,

* ori incatrau,

* ori caend,

* ori de unde, V. Fieſhte etc.

* Ort

Orzu, *Hordeum*.

¹ Helyesen: *luscicio*.

- Os, *Os, o/s*.
 * Oss moále, portzogo, de a se dá pe ghatza, Kortfolya.
 * oss mort, holtttetem.
 Ofchíga.
 Offinteala, *Utilitas, Defensio*.
 Offintésc, *Utilitatem, Defensio[n]em* [!]
adfero.
 Ofhtesc, a, (Catanesf, a) *Militaris, e*.
 Ofhtesc, me ofhtesc, ire, it, *Milito, as, are*.
 * Oshtez, Hoftat.
 Ofhtíre, *Militatio*.
 Ofpatz, *Convivium, Tracta*.
 * Offaenda, *damnatio*.
 * Offaendesc.
 Offaerdie, }
 Offaerduíre } *Industria, Conatus, Studium*.
 Offaerduíntza }
 Ofsebec, ire, it, *Distingvo, Separo, Secerno, Discerno*.
 Offébi, *Distincte, Separatim, Privatim*.
 Offébit, a, *Distinctus, Separatus, Privatus, a, um Particularis*.
 * Offos, a, *Offuofus*.

377^a * oftásh.

- * Ofteneala.
 * Oftie.
 Ofstoése, ire, it, *vide* Ofstoesc.
 Ofstoít, a, *vide* Ogoít, — * pita oftoita, *panis dudum pistus*, régen sütött kenyér, altbacfenes Brod.
 * ostrov.
 Otáva, *Cordum* * Sarju, das Grummet.
 Otavésc, ire, it, *<Dum jam defalcata herba succrescit* [!] *rursum*) Sarjazni, ki sarjazni.
 Ótca.
 Otic, }
 Oticaú } *Rallum*.
 Otráva, *Toxicum, virus*.
 Otravésc, *Intoxico, as, are*.
 Otravíre, *Intoxicatio*.
 Otravít, a, *Intoxicatus, a, um*.
 Otravítóriu, e, *Intoxicator, Intoxicans*.
 * Otravafc.
 Otzél, *Calibs*.

- * Otzéle, das Flinten[s]chloß.
 Oztét, *Acetum*.
 Oztetzésc, ire, it, *Ace/co, aceo* *
etzetefedni.
 Oztetzít, a, *Aceto/us, a, um*.
 Óu, *Orum*.
 * Ojina, *merenda, anteaenium* loránt, Ofonna, Jausen.
 * ojina cé máre, *crepu/culu[m]*.
 * ojinez.
 Ojijesc, ire, it, *Sico, Eclico* [!]
 Ojijít, a, *Sicus, Ex/cicatus, a, um* [!]
 Ojóg, *Scopa furnaria*.
 Oves, *Avena, ae, f*.

Litera: P

- 378^b * Pacalesc, ire, übettölpesn. V.
Paecalesc.
 Pacát, *vide* Pecát, *<Peccatum>*.
 Pacatuésc, ire, it, *vide* Pacatuésc.
 Pacatós, a, *vide* Pecatos, a.
 Páce, *Pax*.
 * Páchetá, Pařet.
 Paciúesc, ire, it, *Pacifico, Reconcilio, as, are*.
 Paciúre, *Pacificatio, Reconciliatio*.
 Paciúít, a, *Pacificatus, a, um, Reconciliatus, a, um*.
 * paciutoriú, *pacificus*.
 Pácofte, *Calamitas, Periculum*.
 Pacura (Duhot) 2° der Dunst.
 * Pacurarefc, a, adj.: baeta, caene, cojoc, Caenteca [!].
 Pacuráriu, *vide* Pecuráriu.
 Paducel. *<Arboris Species>*, *Crategus. Oziacantha*. Item *Gemur/a*, seu *vehemens pruritus in planta pedis* * Vaktetü, Hühnerauge.
 Paduche, *vide* Pedúche.
 * Paduchélnitza, tettves, tettűvár, Łaufeserl, Łaufewenzel.
 * Paduchez, tetvezni, Jausen [!].
 Paduchiós, a, *vide* Peduchos.
 * Paduráriu, *Silvarum Custos*. Erdő-pásztor-kerülő, -tsófz.
 Padúre, *Silva*.
 * Padureán, *Silvicola*.
 Padurétz, a, *Silvestris, a*.

379^a Pác, plur. *Stramina*.
Paeangín, *Araneus*.
Paecala, *Illu/or* * der Elenfpigel [!]
Pacaléfc, ire, it, *Illudo, is, ere* * valakit
réá szedni, jemanden anführen,
den Bären anhängen, anpauſchen,
zum beſten halten.

Paecla, *Caligo*.

Paeclos, a, *Caliginofus, a, um*.

* Paelne (tolcériu).

Paena, *Pediculofitas, Pediculi* * V. Pa-
duchélnitza.

Paena, *Donec, U/qve* * 2° paena vin. V.
Vin No 2°.

* paena áici, eddig, bis hieher.

Paena caend, *Qvandiú* [!], *Qvousque*.

* Paena unde, bis wohin? wie weit?

⟨* Paendásh, kerülő, tsösz.

* Paendefe, ire, it, *invigilo* 2° nach-
ſtellen.

* Paendire.

Paenza *Tela*.

Panzatura, *vide* Abros.

Paera, *Accuſatio*.

NB. Antepomenda quae ſqnti pagina
extant.

Paercele, ire, it, *Subo, as, are* * koſlatni
ſtreichen, beſaufen.

Paercire, *Subatio*.

* Paerciu, das Bödlein. *Hircus*.

⟨Paergaluéfc, ire, it, *Uro, is, ere,*
uſtulo.⟩

⟨Paergaluit, a, *Aduſtus, a, um.*⟩

⟨Paerleſe, ire, it, *Uro, Aduro.*⟩

⟨Paerlíre, *Uredo.*⟩

380^a Paeræéfc, ire, it, * ropogni, pat-
togni.

Paeraelhu, e, *Accuſator, trix*.

Paeraet, a, *Accuſatus, a, um*.

Paeraetóriu, e, *Accuſator*.

* Paeraitura, *fragor, Crepitus*.

Paeraſc, ire, it, *Accuſo, as, are* *
ex *adpello* me paeraſc, cu cinevá V.
lége No 2.

* Paercele, rammeln.

Paerga, *Primitiae, arum*.

Paergaluéfc, *Torreo, es, ere*, Pergelem.

Paergaluit, a, *Toſtus, a, um*, Pergeltt.

* Paerlau, ⟨*Porlau*⟩, ſzapu, ſzapullo,
⟨tleber⟩.

Paerláz, Hátsko * ⟨*Steigerey*⟩ der
Steg über einen Jaun.

Paerléſe, ire, it, *Uro, Aduro, Uſtulo*.

Paerlíre, *Uredo*.

Paerlít, a, *Uſtus, Aduſtus, Uſtulatus, a,*
um.

* Paerluefc, *lixo, lixivio lavo*, Szapulni,
die Wäſche mit Saugwaſſer über-
ſchütten, ſächten.

Paerparitza * jattſzani valo tſiga, der
Kreiſel.

Paerte, *Semita in nivibus facta*, * *via*
per nivem. * der Schneebahn.

Paerjól *Auſtio* [!], *Uredo*.

Paerjoieſc, ⟨*Aduro, is, ere*⟩ * ſengen.

381ª Paerjólít, a, *Aduſtus, a, um*.

* Paerva V. Haita.

Paeshéfc, ire, it, *Prog[re]ſſedior, Paſſum*
facio, Gradior.

* Pafug, áre, át, *in fugam ago*, futam-
tatni, ſzalafztatni.

Pagaen, a, *Paganus, a, um*.

Páguba, *Damnum, Detrimentum*.

Pagubéfc, ire, it, *Damniſicio, Detri-*
mentum, Damnum facio, Cauſo.

Pagubíre, *Damniſicatio*.

Pagubít, a, *Damniſicatus, a, um*.

Pagubítóriu, e *Damniſicator*.

Pahár, *Poculus, Calix, Ciatuſ*.

Paharéſhte, *Poculatim, Caliculatim*.

Paiánjín, *Araneus*.

* Paic *Praecurſor* Vorläufer, Käufer,
Kendyelfuto [!].

Paiós, a, *Straminoſus, a, um*.

Paiſhu, *Stipula*, Fűzár, der Haſm,
Graſſtengel.

* Páita, *pala*, ⟨*tabula piſtoria*⟩ ⟨*mar-*
tra [?⟩ Szakafzto ⟨tál tekenő⟩
tekenő.

Páiú, *Stramen*, Item *Culmuſ* * Fűzár,
ſzalmaſzál.

* Paiuſh.

Palamída, *Tribuluſ*.

382^a Paláng, } *Sepes ex afferibus *
plancus, Berena,
dészka kerítés.
der Brettzaun.*
* Palánt

Palarie, *Petafus, Pileus.*

Palásca, *Flajco.*

Palésc, ire, it, *Tundo*, Item: *Urica*
*adficio * ragyodni.*

* Pálha ((sub) *suptsuoará Chemelhi*)
Pálha, der *Swidfel.*

Palít, a, *Tusus, a, um*, Item: *Urica*,
*Utrigine adfectus, a, * carbuncu-*
latus a, um.

Palitúra, *Urica, Utrigo, ginis, f. Ru-*
bigo, Ragya Sütő eső.

* Palitza, die Stange.

Paliván, *Funambulus, a, um.*

Pálma, *Palma, Vola, Alapa, * Tenyér.*
Artztl tsapás, Poffon tsapás. die
flache Hand. Brettenstreich. Maul-

schelle, Ohrseige.
Palmúsc, ire, it, *Colaphizo, Alapis*
*caedo, * Tenyérel verem, pofon*
verem. mit der flachen Hand schla-

gen, ein (!) Maulschlage geben.

Palmút, a, *Alapis caesus, a, um.*

Palnie, (*Trieter, Tolceariu*) *Infundibu-*
lum.

Pálosh. *Enjis.*

Páltin; *Platanus, i, f.*

Pamaent, (*Pavimentum*), *Terra * item*
ager.

Pamaentean, a, *Terre|tris, e.*

Pamaentesc, (are), a, *Terrenus, a, um.*

383^a * Pamatulh, *pennicilus*, der
Pemsel. Pinjel pamatl, pemzli,
etfet.

Pan }
Pana } *Donec, Usque* [!].

Pana-caend }
Pana-qvand } *Quandiu.*

* Pancova, der Kuchen.

Pangarésc, ire, it, *Polluo, is, ere.*

Pangariciúne, *Pollutio.*

Pangarít, a, *Pollutus, a, um.*

Pangarítúra, *Pollutio.*

Pannura, *Pannus, Pannulus.*

Pantece, *Venter.*

Pantece-urdatóriu, *Pantices, ium.*

* Pantofla, *Pantofli.*

* Panulha.

Panza, *Tela.*

Panzatura, (Ma) *vide Abros.*

Páp, áre, at, (*Commedo*) * *pappo.*

* Pápa, *Pappo.*

Papára }
Paparáda, } * (Rátuta) * *Frica ex ovis*
Paparáe } * *Rátotta*, der *Eyer-*
} *schmalz, Pfanfuchen.*

Papúe, *Sandalium * 2° V. Pantofla.*

Pápura, *Donax, Juncus * Szytyo* [!].
die Wasserbieße.

Papurós, a, *Juncosus, a, um.*

* papulha de tabác, égy tsomo Dohány,
ein Zusphen Tabak.

384^a Papulhe, *Pupa, ae, f. * Alak.*
die Puppe, Earve, Spieldoße, Spiel-

puppe.
Papulhoiu ((*Cucuruz, Porumb, Ten-*
chiu, Malaiu)) *vide Cucuruz.*

Pár, *Palus.*

* Pár de vie. *Ridica*. Szóló karo.

Pár, me pár, te pári, se páre. *Appareo,*
*Apareo * Aparet.* dünfen, tett-

szeni, Lattszani.
* (Par, *pilus*, panaentrun par, auf ein
Härhen [!], egy hajszálíg, in par,
nubilis).

Par, *Pirus, i, f.*

Pára, *Pirum, i, n.*

Pára (Vapáe) *Flama.*

* Paraend, áre, át.

Parassesc, ire, it, *Desero, is, ere.*

Parassíre, *Desertio.*

Parassít, a, *Desertus, a, um.*

Parassítoriu, *Desertor.*

Paraf(r)tyáss.

* Paraclau.

Parau, *Torrens.*

Parcaláb * *Praefectus Carceris*, töm-

lőtz tartó, der Kerkermeister.

Pardossála, *Stratum pavementi.*

Pardossése, ire, it, *Lapidibus sterno,*

* pflastern.

Pardossít, a, *Lapidibus stratus, a, um.*

385^a * Páre mife, tzife, etc.

Paréche, *Par.*

* Parére.

Paréte, *Paries*.
 * Parez.
 Pargamen, *membrana*.
 * Párie.
 Parinc, *Panicum* * *miliaceum*. V. meiu.
 Parínte, *Parens, Pater*.
 Parintzesc, a, *Paternus, a, um*.
 Parintzeshite, *Paterne*.
 Párip, *Sonipes, dis, Parippus*.
 * Pároc, *Parochus*. *
 * Pároca, paroka, vendéghaj, Periúde.
 * Parocásh.
 * Párochie.
 * Paróla, parola, die Parole, das Ehrenwort.
 * Párszek.
 * Partásh.
 Párte, *Pars*.
 Partenesc, ire, it, *Favos*.
 Partinire, *Favor*.
 Partinítóriu, e, *Fautor*.
 * Parushtetz } *paxilus*.
 * Parutz. }
 Pásc, ere, scut, *Pasco, is, ere*.
 Páscalie, *Liber vaticinatorius*.
 Páscalítóriu, e, *Vaticinator*.
 Páscút, a, *Pastus, a, um*.
 * Páshteta, pastetom, die Pastete.
 * Páfhti.
 Pálhu, *Paffus, ús, m.* * (in páfh) lép-
 tetni, leptetve.
 * Páshuh. der Paß.

386^a Páshésc, ire, it, *vide* Paeshesc.
 Páshtere, *Pasquatio*. * Légeltetés. das Weiden.
 Páshúne, *Pasuum*. Legelő, mező. * die Weide.
 * Pásha *pasculus filorum* dto. *subst.* die Strehne. der Zeug. Matring, páfzma
 * Páff: áre, át, *abeo, item* ügyelni, daraus machen *curo*.
 Páffát, *Pisa* * *alica*.
 Páfferáriu, *Auceps, aucupis*, m. * Madarász. Vogelfänger.
 Páffere, *Passer, Avis*. * Madár. Vogel.
 Páfferesc, a, *Passerinus, a, um*, Verébi.
 * Páfferesc, ire, it, madarázni.

Páffúla (Faffole, Faeffóiu, Faeffáica) *Faba, Fajeolus*.
 * Páftáe, *Siliqua*. hüvelyk, borso, babtok, die Schotte.
 * Páftorefc.
 * Pástoriu.
 Pástráre (Crutzáre, Chimuluire) *Parfimonía, Mértékletesség, Kémelés*.
 Pástrát, a, (Crutzát, Chimulúit) *Cura-tus, Conservatus, a, um*.
 Pástráv, *Trutta* * *Aurata*, Písztráng (hal), söröfle.
 Pástréz, are, at (Crutz, Chimulufc) *Curo, servo, Parce utor re aliqua*.
 Pástura (fáгур).
 Pát, *Lectus, Grabatum*. * Ágy. Bette.
 * Pátu Púfhteí. *Catapulta ligneus scapus*. Púfkának ágya [!] vagy. fogója. der Schaft an einer Flinte.

387 Pát, ire, it, *Patior*. * Szenvedek. leiden.
 * Páta, *macula* (in obráz), *petigo*.
 * Pátáfhca (o bucáta de álúát) (típetke, típetgett, fílefel.) tálko. die Tadjfel.
 * Pátcel, *lectulus*.
 Pátima, *Paffio, Affectus*. Indulat; Belső éf külső szenvedés. Fel-haborodás.
 * Pátimásh,
 * Pátimesc,
 * Pátimire,
 * Pátimitoriu,
 Pátiraengel, *vide* Petraengel.
 * Pátáriu, *Cubulus* * (o férdela 1/2).
 * Pátron, —
 * Pátrund, meg hatni, *trans/eo*.
 Pátura * Rét, (fa) fálte, Schíchte.
 * Páturliche, (litærnita) fogoly má-dár.
 * Pátutz. V. Pátcel.
 Pátzéc, tzire, tzit, *Patior*, Szenvedek.
 Pátzit, a, *Qui passus est, Item Expertus, a, um*, * *variarum Fortunarum*, Zlwanturier.
 Pátura (v. g. de taetzei).
 * Páuss. *vinum oblatum* V. Paos.
 * Páucenie (Dálterie).
 Páza, *Custodia*. Űrizet. Űzés.

Pazésc, ire, ut, *Custodio, Obfervo*. Meg-
örizem.

⟨Pazire, *Custodia*⟩.

Pazít, a, *Custoditus, a, um* örizet alatt
valo.

* Pazitura ⟨*Cibus paratus praeparatus*⟩

* Pájíhte Páfint, páfit.

Pazitóriu, e, *Custos*. Öriző, Vigyázó.

Pájura, *Aquila* * Sas. der Adler.

Páva, *Pars est quaedam induſii*.

Pávaza (Scút) *Scutum*.

Pe

Pe, Pre, *Super, Per Nominibus ratio-
nalibus praepositum, denotat accu-
ſativum Caſum*, vg, Pe om *Ho-
minem*, Pe Dumnezéu, *Deum*, Pe-

388 Anger, *Angelum*, Pe Drácul, *Daem-
onem* Pe Petru, *Petrum*, Pe
Anna, *Annam* etc. Pe pamaent,
Super teram [!]. Au eſhít pe poarta.
Exiuit per portam Mérge pe cále,
pergit per viam * (réá, etc.)

* Peáci incólo. ⟨sudelt.⟩ rips-raps.

* Peaicea, *hic Cir ca* [!] *in hac regione*,
hjeherum.

Peána, *Penna, Pluma*, * *etim* [!] pólyhü.

Peánta, *Ferrea pertica*, * pánt, vas
pánt.

Pe-apucat, *Raptim, Rapiendo*.

Peára, *Pirum*.

Pe-afcuns, *Clancularie, Abdite, Secrete,*
Furtim, occulte, Abſcondite.

* Peáta, V. Páta.

Peatra, *Petra, Lapis*.

Peátra acra, *Alumen* * *plura* V. Piátra.

Peatra pucioaſſa, *Sulphur*.

Peatra' Shoricelului, *Arſenicum*.

Peatra Vaenata.

* Pe caend, mikorra.

Pecát, *Pecatum* [!].

Pecatos, a, *Pecator*.

Pecatuésc, ire, it, *Pecco, Erro*.

Pecélnic

Pecéte

Pecetláriu

} *Sigillum*.

389 Pecetluésc, ire, it, *Sigillo, Obſigillo,*
Obſigno.

Pecetluíre, *Sigillatio, Obſignatio*.

Pecetluít, a, *Sigillatus, obſigillatus,*
obſignatus, a, um.

Pecetluítóriu, e, *Sigillator, obſigillator,*
obſignator.

Pécie, *Cáro pro aſſatura*.

Pecingine (Pipingine) *Petigo*, * *Im-
petigo*, * *Lentigo, ginis*, * *lichen*.
Izeplő. das Zittermal, flechte.

* Pe cum amint.

* Pecole,

* Pecolo.

Pecurarésc, a, *Pertinens ad paſtorem*
ovium.

Pecuraritza, *Uxor Pecorarii, Paſtoris*
ovium.

Pecurariu, *Pecorarius, Ovium Paſtor*.

Pedeápsa, *Paena* * Büntetés, die Strafe.

* Pe deáſſuprá, *leviter, obiter, super-
ficialiter*, leichthín. 1° *Super me*.

Pédeca, *Pedica, Impedimentum*, Spreng-
fel.

Pédeca de cár, fáu ori ce opritoare,
Sufflamen.

Pedepeſc, ire, it, *Punio, Erudio*.

Pedepeſire, *Punitio, Eruditio*.

Pedepeſit, a, *Punitus, Eruditus, a, um*.

Pedepeſitóriu, e, *Punitor, Puniens*.

* Pedeſtráfh.

* Pedeſtr.

390 * Pedín áfara.

* pedinlauntru.

* pe din zſos.

* pedinsuss.

* pedincoáce.

* pe dincolo.

* pe Dinnáinte.

* pedindarapt.

* pe de láturi.

Pe-Dos, *Inverſe* * fonákul.

* Pedrept.

Peducél *Arboris* [species].

Peduche, *Pediculus*.

Peduchios, a, *Pediculo/us, a, um, Pedi-
cofus*. * *ſauſeſerl. ſauſewenzel*.

Pedúre, *Silva*.

Pée, *Pereat*.

Pefuriſh. *Clam. Furtim*.

Pei, *vel Peri, Peris, Pereal*.

Pei, *Pelles*.

* Pei, *gilvus*, pej lo (lo)

Pe-ici, *Hac*.

* Pe'incet, lassanként.

* Péiu, i. e. cál.

Peitza, }
Pelcútza, } *Pellicula*, Hártya.

* Pelaenga.

Pelci —

Péle, *Pellis*.

Pelin, *Abjynthium*.

Pellifhoara, *Pellicula*.

Péllitza, *Pellicula* * die zarte Haut.

* Peloc *adv.* V. Deloc.

Pénne, *Pennae*, *Plumae*.

* Penitzilush.

Pennos, oassa, *Pennofus*, *Plumofus*, a, um.

[391] Péntru, *Propter* (eran), eránt.

* Pentruaceá, azért, anak okaért.

* Péntruca, weil.

* Pentrucaet, *quanti*, mennyiért, milyen drágán, mennyin.

Pentru-Ce, *Quare?* * pentru ce nu, *quare non?* mért nem, warum denn nicht.

* Pentrunume, *Pronomen*, névmása.

* Penutza.

Penza, *vide* Paenza.

Pépene, *Pepo*.

Pepenifhte.

* Pepingine.

Pépt, *Pectus*, oris, n.

Peptáriu, *Pectorale* * Brustpelz.

⟨Peptos, a, *Pectoratus*, a, um⟩.

Peptenaritzá, *Uxor Pectenarii*.

Peptenáriu, *Pectenarius*.

* Pepten }
Peptene } *Pecten* * 2° *stiparius pecten*,
} *šlacštraufe* [!]. *descaelcitoriu* V. *Descaelcitor*. 2°
} (marunt fá [!] de paduchi),
} aprofogu fšfú šáušefam. [!].

* Pépten, áre, át, *pecto*, *pectino*.

Péptenát, a, *Pectinatus*, a, um.

Peptos, a, *Pectoratus*, a, um.

* Peptutz.

Per, *Pilus*, *Crinis*.

Per-de-porc, *Seta* * *juilla*.

Pér, ire, it, *Pereo*, is, ire * 2° *senyvedni*,
verwefen [?] 3. el tünni.

Pe-raend, *Ordine*, *per ordinem*, * *rendel*.
2° *alternatim*.

[392] Perd, ere, erdut, *Perdo*, *Amitto*.

Perdere, *Perditio*, *Amisio*.

* Pérdé váre, *Tagedieb*, *Müßigänger* [!]

Perdút, a, *Perditus*, *Amisus*, a, um.

Périe, *Setaceum* * 2° (de fuioáre)

bórosta, 3° (de. varuit) *Mefzelő*.

Šorštmišč.

Périna, *Pulvinar*.

* Perinutza.

Perire, *Interitus*, us, m.

Perifhoara, *Parvum pirus*.

Perifhor, *Parva pirus*.

Perít, a, *Perditus*, *Destructus*, a, um *
2° (jigaraet).

* Periiu, ére, eát, 1° *ausbürsten*, 2°
pectere.

Peritóriu, e, *Periturus*, a, um.

Perfona, *Persona*.

Pérfseca, *Perfica*.

Perz, *vide* Perd.

Perzáre, ⟨*vide* *perdere*⟩, *Pernicies*, ei, f.

Perzetóriu, *Perditor*, *Pestifer*.

Pescarítza, *Piscatrix*.

Pescáriu, *Piscator* * halász, Vagy halász-
szos.

Pescós, a, ⟨um⟩, *Piscosus*, a, um.

* Pescuefc.

Pescuit, *Piscatus*, a, um.

[393] Péšhte, *Piscis* * 2° (tziganešo),

tzigány hal. — péshte álb. *Cyprinus alburnis*, fejér keszeg. der Ufley,
Ufley, *Weißfišč*.

Pešhtera, *Specus*, *Antrum*.

Pešte, *vel* *Prešte*, *Supra*, *Super*, * über.
pešte ácea *in/uper*, pešte *massura*
modnékül.

Peštráv, *Trutta*.

Peštritz, a, (Baltzat) *Varius*, *Vari-*
gatus, a, um * tarkabarka, kender-
magos.

* Petát, a, *Maculatus*. V. Patát.

* Peté. V. Pántlica.

Pétec, folt.

Petecos, a, um [!] * foltos.

Petraengel, *Petrolynum, Apium.*

* (Petráriu), *pipra rupicola*, Kővi pipra.

* Petrec 1° *tran/igo*, 2° divat, divatya vagon. 3° mulátozni [!], 4° *com-mitor*, 5° multe am petrecut, sokan mentem által.

* Petrice.

* Petrish, *Glarea, Sabulum.*

* Petros.

* Petrutza.

Petzésc, ire, it, *Proco, as, are, Peto puellam uxorem*, * freyen.

* Petutindeneá, mindütt.

Petzire, *Procatio, Petitio puellae in uxorem.*

Petzít, a, *Petita Puella in uxorem.*

Petzifhu (vide Curmezifhu).

Petzitóriu, *Procus, Petitor faeminae in uxorem* * (der Werber.)

Peún, *Pavo.*

Peunde.

Peunitza, *Pava.*

Peurma, *Ultimus, a, um. Ultimo, Ultimatum.* Item *Post, Vestigia sequendo.*

Piára, *Pirum.*

Piatra, *lapis* * 2° *grando*, Kő eső, jég eső.

394 * Piatra de In, *Flachsstein.*

* Piátra de moára.

Piatra-áca, *Allumen, Stypteria, ae, f.* * boitor.

* Piátra de vin, borkő.

Piatra — [horecelului, *Arsenicum* * egérkő.

* [Piatra] *vaenata.*

* Piatrá móri *lapis molaris*, malomkő, der Mühlfstein (ce din sus) *meta*, (ce din jos) *catillus.*

Piátz, *Forum* * (pe cárton) *punctum, punctellum, punctulum.* Cüpfel.

Pic, *Modicum*, * tkp. fikatz, bakma, parányi.

Pic, are, at, *Stillo, as, are*, * 2° *Cado*, 3° dipé picioáre, le rogyani.

* Pica, Úft, Schopf.

Picatoare * *frixorium*, Petfene alávalo, die Bratpfann.

Picatúra, *Guta, Stilla.*

* *Picaturesc*, triefen.

* *Picioru pes, edis, petiolus*, Láb, der Fuß.

* *Picioru patului. Cinopodium.*

Picur, are, at, *Stillo, as, are*, fietern, tröfeln [!] triefeln.

Picutz, *Modicissimum.*

Piedeca, *vide* Pedeca.

Piept, *Pectus, oris, n.*

Pieptáriu, *Pectorale.*

Pieptos, a, *vide* Peptos.

Piéri, *Pili.*

Pietri, *Petrae, Lapides.*

* *Pietrish. Sabulum.*

* *Pigulesc, libo.*

* Piha, pihe — (floacele cáre cresc, 'intaeiu pe bárba) Milchbart.

Pila, *Lima.*

* Pilcu (la typografie), *pilla typographica* Druckerballen.

Pilésc, ire, it, *Limo, as, are*, (Metaphor) *Furor, aris, atus, Clepo* * *expilo.*

395 * *Pilire limatio.*

Pilít, a, *Limatus, a, um.*

* *Pilitura, Limatura.*

* Pilota, ein Pfühl, Küffen.

Pilug, *Pistillum.*

* Pínchiu, (*Species Passeris est*) V. Cín-titza.

Pinten, *Calcar.*

Pintenóg, a, *Equus habens albas pedum extremitates.*

<Pint> * *Pintre.*

* *Pinzarie*, das Münzhaus, pénzverőház.

Pio, *Pila, ae, f. Sagana*, * die Walfmühle.

Pípa, *Faica.*

Pipaésc, ire, it, *Palpo, as, are* tapintani.

Pipaíre, *Palpatio.*

Pipaít, a, *Palpatus, a, um.*

Pipaitóriu, *Palpator.*

Pipará, a, *Pipere conditus.*

Pipáca * (ardeiu, piper turcesc).

* Pipásh (Duhanásh).

* piperez.

Pipériu, *Piper.*

* Pipernitza, Pfefferbüchse.

Pipíngine, *vide* Pecíngine.
 Pípirig, * *juncus*, *Scirpiculus* * *Sarpus*,
 * *Cana*, Káka, (gyékény-fű, Sása.)
 die Zínse.

396 Píroána }
 Pírón } *Clavus longus ferreus*.

Píronesc, ire, it, *Clavis affigo*.
 Píronít, a, *Clavis affixus*, a, *um*.
 Písc, *Puppis*.

* Píscuefc: V. Círcaesc.
 Píshát, *Urina*, *Minctura*, *Lotium*.

Píshát, a, *Minctus*, a, *um*.
 Píshu, *Mingo*, *is*, *ere*.

Píshc, are, at, *Vellico*, *as*, *are* * *item*
libo *item* (despre otzet, radiche),
 beißen.

Píshcáre, *Vellicatio*, *Vellicatus*.
 Píshcát, a, *Vellicatus*, a, *um*.

Píshcátóriu, *Vellicator*.
 * Píshcolcos, a.

* Píshotca.
 Píshót, *Pistoletum*.

Píshma, *Invidia*.
 Píshámhu, e, *Invidus*, a, *um*.

Píshmatáretzu, a, *Invidiosus*, a, *um*.
 Píshmuéfc, ire, it, *Invideo*, *es*, *ere*.

Píshmuít, a, *Invisus*, a, *um*.

397 Píshát, a, *Pistus*, *Pinus*, *Contritrus*,
Contufus, a, *um*.

* Píshelug, *Pistillum*, *Pistrilla*. Kötü.
 Stössel. Merzjel Keule Stampf
 Mühle.

Píshetúra, *Pistura*.

Píshelug (Pílúg) *Pistillum* * *Piso*, *onis*,
 Klöppel = Klöpfel (de moájér)
 mozsárütö.

Píshéz, fare, sát, (Pinó, *as*, *vel*, *is*, *iri* [!].
Pistum), *et piso*. *Pinsum*, *Contundo*,
Contero, * *pulvero*.

Píshica (Mætza) *Catus*.

Píshóc, (Nassíp, Arina, Tzaefa) *Arena*.
 * Píshop.

Píshornic, *Sigillum quod hostiis*, *seu*
panibus prophoris dictis, *prosa-*
crificio [!], *imprimitur*.

* Píshritz, a, V. Peshritz.

Píta, (Pane) *Panis* * Kenyér. Brod.
 Pítarítza, *Panifex faemina* * Kenyér
 sütö Afzony.

Pítáriu, *Panifex vir*.
 Pític, *Pupilio*, *Homuntio* [!] * törpe,
 puja.

Pítpálica. *Ortix* * fürj, die Waçhtel.
 Pítul, are, at, (Afcunz) *Abcondo*, *occulto*.
 Pítuláre, *Abconfsio*.

398 Pítulát, a, (Afcuns), *Abconditus*,
 a, *um*.

Pítulice, *Species Avis parvae*.
 Pítzig, gaere, gaeat, *Vide* Gaediléfc,
 * 2° Píshc.

Pítzigat }
 Pítzigaeat } a, *vide* Gaedilit.

Pítzigúshu (Tziglán).
 Pívnitza, *Celarium*.

Pízda, *Cunus*, *Podium*, * *natura*,
faeminal, weiblich.

* Pízma.

PI

Plác, úiu, ére, ut, *Placeo*, *es*, *ere*.
 Placére, *Placitum*, *Placentia*, *Compla-*
centia.

Placínta, *Placenta*.
 Placút, a, *Placitus*, a, *um*.

* Plaeáshu. der Gránzwächter.
 * Plaetz (Cacumen Montis) *planities*,
planum, die Pläne.

Pláinic, a, *Qvidebet* [!] *solvere*, *solutor*.
 Pláiu * *Vigilia militaris in limitaneis*.

Plamadéala.
 Plamadéfc, ire, it.

Plamadít, a.

399 Plamadítúra, *vide* Plamadéala.

* Plán, *planum*, *systema*, rendszer, das
 System.

* Pláneta, der Planet.

Plang, ere, ns. *Plango*, *Fleo*, *Ploro*,
Lamentor. * ael plaeng pe cinevá
defleo, *íratni*.

Plangatóriu, e, *Lamentator*.

Plangere } *Planctus*, *Fletus*, *Lamenta-*
 Plans } *tio*, *Ploratus*, *ús* m.

Planfoare, *Lamentatio*, *Lamentabilis*
querela.

* Plánta, palánt.
 Plápoma }
 Plápona } *Culcitra*.

Plás, *Aratri planta*.
 Plafha, *Funda* * *Paritya*. die Schläuder.
 Pláfma, *Plafma*.
 Plafmuefc, ire, it, *Plafmo*, *Formo*,
Creo.
 Plafmüre, *Plafmatio*, *Formatio*, *Creatio*.
 Plafmúit, a, *Plafmatus*, *Formatus*, *creatus*.
 Plafmuitóriu, e, *Plafmator*, *Formator*,
Creator.
 Plafsea, *Manubrium*, vg. *Cultri*, et
fimilium, die Mefferfchale.

400 Pláfhtura, *Emplaftrum*.
 Pláta, *Solutio*, *merces*, *Stipendium*.
 PlatáGINE, *Platago* [!]
 Platéfc, ire, it, *Solvo*, *is*, *ere* * *item*,
 lakolni.
 Platít, a, *Solutus*, a, *um*.
 Platitóriu, *Solutor*.
 * Plátnic, *idem* 2° *Chizélh*. V. *Plainic*.
 Plátoshe, *Lorica*.
 Plavítzu, a, *Albidus*, *subalbus*, a, *um*.
 * Pleáshca. V. *Coiuga*.
 Pleáva, *Palea*, *Acer*, *eris*, n.
 (< * *Plebános*).
 Plec, are, at, *Inclino*, *Acclino*, *Item*
Moveo aliquo ire. * *item* le nyulni,
 hinuntergreifen nach etwas.
 Plec fúga', *Incipio fugere*, *Do me fugae*,
Committo me fugae.
 Plecáre, *Inclinatio Proclivitas*.
 Plecát, a, *Inclinatus*, a, *um*, *Acclivus*,
Acclivis, *Proclivis*.
 Plecáte, *Morbus ex nauſea contractus*.

401 Plecatoáre, *Ovis lactifera absque*
agno.
 Plecaciúne, *Inclinatio*, *Adoratio*.
 Pléf, *Lamina*.
 * Pleopa, V. *Geána*.
 * Pleofcaefc, durrantani, tferditeni,
 plaſzen, ſchnalzen, fittyenteni.
 * Plefha, Knollen [?].
 Pléfhe, *Calvities*, *Calvitium*.
 Plefhúg, a, (*Copos*) *Calvus*, a, *um*.
 * Plefhugéfc, (kopafzatni). V. *Copof-*
ſefc.
 Plesnéfc, ire, it, *Crepo*, *ui*, *are*, *Con-*
crepo * 2° berſten. 3° ingatni,

tapsolni, repedni, repelzteni, 3er-
 ſpringen.
 Plesníre, *Crepitus*.
 Plesnít, a.
 Plesnitoáre, *Ferreas Circulus*, *qui ex*
utraque parte rotae in axe ponitur.
 Plesnítóriu, *Crepar*.
 Plesnitura, *Crepitus*, *ús*, m. *Crepatura*.
 * Pleſſé, V. *Pléſſe* plur. V. *Pláſſé*.
 * Pleta, 2° V. *Impletitoáre*, 1° hajfürt.
 Plete, *Capili longi*, et *ſuper dorſum*, et
humeros demiſſi.
 * Pletintoáre. V. *Impletintoáre*.
 * Pleu, *Phéh* [!]
 * Plevítza (*Scoaba*).

402 Plin, a, *Plenus*, a, *um*.
 Plinefc, ire, it, *Compleo* * V. *Implinefc*.
 Pliníre, *Plenitudo*.
 Plinít, a, *Completus*, a, *um*.
 Plinitóriu, e, *Impletor*, *Completor*, *Im-*
plens.
 * Pliofcaefc.
 * Plit, V. *Ciort*.
 * Plivefc.
 (< * *Plotog* (Podlog)).
 Priveghitoáre, *Acredula*, *Lufcinia*.
 * Pliofcaefc | ſchnalzen.
 * Pliofcotefc | ſchnalzen.
 Plivéfc, ire, it. *Abrunco*, *as*, *are*, *Ex-*
tirpo, *Runco*, *Sarrío*.
 Plivefc viea, *Pampino*, *as*, *are*, at
 gyomlálni.
 Plivire, *Runcatio*.
 Ploáe, *Pluvia*.
 Ploao, *Pluit* * (marunt ca pin sita),
ſubtillo, lanyházní, tſeperegni.
 Ploaát, a, *Pluvia madefactus*, *udus*, a,
um.

403 * Plocád (poglád, poglazi).
 Plod', *Embryo*, * *item*: *Vulva*, *uterus*.
 Plói, *Pluviae*.
 Ploios, a, *Pluvioſus*, a, *um*.
 Ploifhoára, | *Pluvia*.
 Ploitza |
 Plóp, *Populus*, i. f.
 Ploſca (*Palaſca*) *Flafco*, *Lagena*, * eine
 hölzerne flaſche.

* Ploscoána. V. Capita.
 * Plotog. V. Podlog.
 Plug, *Aratrum*, * item: *agricultura*.
 Plugarefc, (<*Aratro terram colo*), *Agriculturam exerceo*, szántani vetni.
 * Plugaritu, *agricultura* Szántás vetés, der Ackerbau.
 Plugáriu, *Agricola*, * Szántó, Szántó vető, der Ackermann.
 Plumaena, *Pubno*.
 Plúmb, *Plumbum*.
 Plúta, *Ratis*, * der s[lo]ß. *pluteus*, *pluteum*.
 Poála, *Lumbi* * pendelly. * Item *vestis lumbos tegens* * der Saum. 2° (poálá muntelui) hegyall.
 Poáma, *Fructus*, item Hugel.
 * Poára. *Tricae*, *altercatio*.
 Poarta, *Porta*.

404 Poáta, *Possit*.
 Pocaeanie, *Paenitentia*.
 Pocaefc, mepocaefc, *Paenitet*, *paenitentiam ago*.
 Pocaíntza, *Paenitentia*, die Buße.
 Pocaíre, *Paenitudo*.
 Pocaít, *Qui paenitentiam peregit*.
 (<* *Pociump*).
 Pocióe, *Prima venditio ex mercibus, indumen*.
 Póciu, Pótz, poáte, putere, putut, *Pofum, Valeo, Qveo*.
 Pociúmp, *Palus, Vallus, Stipes, stipitis*, m. * tzövek, der Pfosten.
 * Poclád, | *Stragulum*.
 * Poclazi |
 Poclón, *Inclinatio, Adoratio*, Item: *Donum, quod minor majori offert*.¹

405 * Pocnefc, pattogatni, pláßen, s[chnalzen], durrantani.
 Pocolhu, *Morbus est equis proprius*.
 Pod, * *trecatoriu, umblatóriu*. V. Brodina. * *Pons*, Item: *Interiorius Domus tectum, Doma, ae, f*.
 * Podariu (<V. Brudariu.)

¹ Az eredetiben a *Poclón* címszó közvetlenül (<*Pociump*) után következik, de jel utal későbbi helyére.

Podeala, *Stratum pontis, seu afferes quibus sternitur pons, aut domus etc.*
 Podeala Caffii, *Lacunar*.
 Podbeál, *Tuffilago*.
 Podéfc, ire, it, *Lacuno, as, are* * hidlaln.
 Podifhór, *Ponticulus*.
 * Podila. V. Blana N° 1.
 * Podina, 1° *idem*. 2° der Boden.
 Podit, a, *Lacunatus, Afferibus stratus, a, um*.
 * Podlog V. Plotog.
 Podmól (Prifma) *Prifma*.
 Podoába, *Ornatus, Ornamentum*.
 Podútz, *vide* Podifhór * 2° (un peshte) *Cyprinus Nasus*, Padutz, der Nasenfisch.
 * Poeána, die Haine.
 Poeáta (Grajd) *Stabulum* * der Speicher.
 Poétzi, *Stabula*.
406 Pófta, *Cupiditas, Desiderium, Appetitus*. * (a muerilor celor groáffe) *Citta*, terhes Afzszony kíványosága.
 Poftefe, ire, it, *Cupio, Opto, Aveo, Appeto, Desidero*.
 Poftire, *Appetitis, Appetitus, ús, m*.
 Poftit, *Cupitus, Optatus, Appetitus, a, um*.
 Poftitóriu, e, *Appetitor, Cupidus, a, um*.
 Pogáce, *Panis subcineritius, * Scribilita, Zschfuchen*.
 * Poganicu, item (o steá) *auriga, heniochus*, ein Gestirn.
 Poghircéfc, ire, it, *Racemo, as, are*, * (<Szólót keresgelek), mezgérteni, tarlózni, nachlesen in Herbst.
 Poghircére, *Racematio*.
 Poghircít, *Racematus, a, um*.
 * Pognefc, V. Pocnefc.
 Pogór (Cobór) *Descendo, is, ere*.
 Pogoraefhu | *Descensio, Descensus, ús*,
 Pogoraere | m.
 Pogoraet, *Descensus, a, um*.
 Pogoraetóriu, e, *Descensor*.
 Pohiba[?], *Practextus* * örv.

407 * Pohibesc, ire, it 1° *praetexo*, 2° V. Descaent.

Póhila, *Postilena*, * (Far hám), Far-matring, der Schwanz-Rimen (eines Pferdes.)

Pói-mane, *Perendie*, *Post cras*, Honnap után, übermorgen.

* Poiván, i. e. Pripón de cál.

Poleesc, ire, it, *Polio*, *is*, *ire*, Meg-tištítom, Ékešitem.

Poleire *Politio*, Szépen ékešitem, Ékešen tištítás.

Poleit, a, *Politus*, a, *um*. Meg-tištítatott. Ékes.

* Policándru, die Kúšter, Kronleuchter.

Poleitúra, *vide* Poleire.

* Politic.

* Politie, *politia*, *Jus politicum*, politika, die Politik, oder Staatsflugsheit.

* Politzá.

Polmód, (Prisma, Podmol) *Pri/ma*.

Pológ, *Sulcus faeni*, * Grasmatte, * Item *Fruštilum corii*, * 3° *foenicidium*, die Heuerndte.

Polomida, *Tribulus*. * V. Palamida.

* Pomáda, hajkenő, Pomáde.

Pomána } *Commemoratio*, *Elemošina*
Pomeana } * 2° tor.

* Pomet, Obštgarten.

Pomitza, * Szamotza, kleine Erdbeeren.

* Pompa, *pompa*, Galla, Parade, Pompe. Pompa de Invingere, *triumphus*, győzedelmi pompa.

Poncíháre, *Oppositio*, *Contrarietas*, *Adversatio*.

Poncíhu, *Opposite*, *Contrarie*, *Adverse*.

Ponihós, a, }
Ponivós, a, } *Limis*, e.

* Ponoffesc, ire, it.

* Ponoslu.

* Ponosluefc.

Ponoffit, a, *Inveteratus*, *Atritus*, a, *um*.

* Pontériu.

Pópa, *Presbyter*, *Sacerdos*, * Popa.

408 * popaelnesc, ūarf veršűllen, meg tetézni, aufhäufeln, aufšűrmen.

* popaelnit, a, ūarf veršűllt.

* Popás, V. Conác.

Popesc, a, *Sacerdotalis*, e, *Presbyteralis*, e
Popesc, ire, it, *Sacerdotio fungor*.

* Popie, *Sacerdotium*.

* Popištáh.

* Poplon. V. Plápoma.

Popór, *Populus* * item: *Parochia*.

* Poporán. V. Párochieán.

* Popoffesc, ire, it. V. Conacefc.

* Porazau, Porzó.

Poráv (Sireap) a, *Ferrus* [!], *Bardus*, a, *um*.

Pórc, *Porcus*, *Sabelicus*, * *Sus*.

* Porcásh. pifc. *Cyprinus gibellio*, Kövi kárász, hajos kövi, der Giebel, Steinfaranšje.

Porcesc, a, *Porcinus*, a, *um*.

Porcie, *Porci/mus*, * Disznofág, Šäurecy.

* Poregla 1° *Cognomen*, Vezeték név. der Šunáhme, 2° Efelnahme.

Porfira (Bárfhon) *Purpura*.

Porneála, *Impetus*, * 2° (p. p. <spre> in gazdufhág), *Inchoatio*.

Porneūe *Moveo*, *Impetum facio* * 2° eleredni.

* Pornire 1° el indulás, 2° die Unternehmung, 3° die Bewegung.

Pornit, a, *Motus*, a, *um*.

* Poroditza, *genimen*, *genus*, *proles*, Abšűmmling. pereputy, fajzat.

* Porozau.

Port, are, at, *Porto*, *Bajulo* * 2° banni, beegnen, bešűdeln, 3° forgolódni, iparkodni, tőrekedni, emberkedni, ma port i. e. de haine *verso*.

* Port *subst.* Ūradšt, viūelet, ruha viūelet.

* Portáriu.

* Portitza, *portula*, ein kleines Ūhor, das Šűrtšfen.

* Portzelan.

* Portzie.

Porumb, *Columba* — * (incoltzat), gatyásgalamb.

* Porumb, a, *columbinus*, *colore columbino*, galambšzinű, Ūaubenfärbig.

Porumb (Cucuruz, Papuštóiu, Ténšhin) *Cucuruz*, *Triticum turcicum*, *Fagopirum*.

409 * Porumbariu, *Columbar, Columbarium*, galamb Dutz, der Taubenſchlag, das Taubenhauſ.

Porumbél, *Acatius*, f.

Porumbea, *Acatia*.

* Porumbutz.

Porúnca, *Mandatum, Praeceptum, iuſſio*.

Poruncéſe, ire, it, *Mando, Praecipio, jubeo* * 2° *ſignifico*, izeni.

Poruncit, a, *iuſſus, a, um*.

Poruncitóriu, *Mandator, Praeceptor, Juſſor*.

Pofdarie, * *Stupa, Culmus Lini, Feſtucacae Canabis*, Pozdorja, Abwerf von Hanf oder ſlachſ, die Ohnen [?], Schäben.

Pofhindoc, a.

Pofhta, *Poſta* * item *globus ſclopeti*.

Póſna, *Res ridicula, Ludicra*.

* Poſnátéc, der Poſſenmacher.

Pofnit, a, *Ludicrus, a, um Ridiculus, a, um* * V. Chiznovát.

* Poſſáda, (V. Pláiu,) *domuncula militum in Pláiu commorantium*.

Poſſádnica, * (tziitoáre), *

Concubina * ágyas,

* Poſſománt, paſzománt.

Poſſomoraere, *Torvitas*.

Poſſomoraet, a, *Torvus, a, um* * griegammend.

Poſſomoraſe, ire, it, *Torvumfacio* [!]

410 Póſt, *jejunium*.

* Poſtáe. V. Paſtae.

* Poſtáte.

Poſtáv, *Pannus*.

* Poſtáva, gyurotekenő, dagafzto-
tekenő.

Poſtavaritza, *Pannificis uxor, Faemina pannum faciens, vendens*.

Poſtaváriu, *Pannifex, Faciens, vel vendens pannum*.

* Poſtélnic.

Poſtéſe, ire, it, *jejuno, as, are*.

* Poſtire.

* Poſtitoriu.

Pot, vel Potſu. Potzi, poate, putere, putut, *Poſſum, Qveo, Valeo*.

Potaeng.

Potaerniche, * (taerhita) * *Cotúrnix* [!], *Perdix*.

Pótca, *miſeria, periculum*.

* Potcápiu. V. Chichie.

Poteoáva, *Solea*.

Poteováſe, ire, it, *Soleo, as, obſoleo, as, are*.

Poteovit, a, *Soleatus, Obſoleatus, a, um*.

Potee (Caráre) *Semita*, * der Steg.

* Potera.

Potere, * *Seditio, revolutio, rebellio*, die Rotte.

Potienéſe, ire, it. *Talipedo, as, are, **
botlani, ſtoſpern.

Potiriu, *Calix*.

411 * Potoleſe, *extinguo, gliſcere deſino*, abglimmen.

Potóp, *Diluuium, Perditio*, * item (Praepáſte), viz-Ózón viz, die Sündfluth.

Potopeſe, *Deſtruo, Perdo, Diſperdo, Perire facio. Peſſumdo*.

Potopire, *vide* Potóp.

Potopit, a, *Peſſumdatuſ, Perdituſ, a, um*.

* Potor v. Potora.

(Potroáca, *Centauria*).

* Potricála (i. e. la ciurári, curelári) lyukaſztó.

Potriva, *Proportio, Aequalitas, Item Contrarium*.

Potriveſe. *Proportionem, Aequalitatem facio. Item Sumptio, et ablutio calicis Euchariftici*.

Potrivre, *vide* Potriva.

Potrivit, a, *Proportionatuſ, Aequatuſ, a, um*.

Potrivitóriu, e, *Proportionator, Aequator*.

* Potros.

* Potroáca. *Centauria*.

* Pojináriu. V. Bosdonáriu.

Povára, *onus*.

Povárníc, a, *onerofuſ, a, um*.

Povaernéſe, ire, it, * le tſufzni, lejtót menni.

Povaernire.

412 Povaernít, a.
 Povátza, *Deductio, Ducatus, ús, m.*
 Povatzuefc, ire, it, *Duco, Deduco, Perduco.*
 Povatzuire, *vide* Povátza.
 Povatzuit, a, *Ductus, Deductus, Perductus, a, um.*
 Povatzuitóriu, e, *Ductor, Deductor.*
 Povéfte, *Narratio, Item Fabula.*
 Poveftefc, ire, it, *Narro, Confabulor * 2° bezfelgetni.*
 Poveftíre, *Narratio, Confabulatio * 2° bezfelgetes.*
 Poveftitóriu, e, *Narrator, Confabulator.*
 Póvila, *vide* Póhila.
 Povoéala.
 Povoáé, *Imbres.*
 Povóiu, *Imbris, Nimbus.*
 Povólnic, a,

Pr

413 Prabaluéfc, ire, it, *Probo, Tento, as, are.*
 Prabaluít, a, *Probatus, a, um.*
 Prabuſhéfc, ire, it, *Coculco* [!], *Contero.*
 Prabuſhít, a, *Conculcatus, Comprefus, a, um Concritus, a, um.*
 Prád, (jcueſfc, jefuéfc) *Praedor, Spolio, Expolio.*
 Práda, *Praeda, Spolium * zſákmány, martalék, prédaragadomány.*
 Pradát, a, *Praedatus, Item Spoliatus, a, um.*
 Pradatóriu, e, *Praedator, Spoliator.*
 * Pradez.
 * Praenz.
 * Praenzafc.
 * Praenzaefhor (frushtuc).
 * praenzaet.
 Práf, *vide* Práv.
 Prág, *Limen.*
 Pragéfc, ire, it, *Torreo, es, ere * frigo.*
 Pergelem. Sengen, bratten.
 Pragína, *Pálanga, Pertica, Sudes, is, f.*
 * Rud. Dorong. eine Stange.
 Pragít, a, *Toftus, a, um. * Pergelt.*
 Gefengt, gebraten.

414 Pragítúra *Cibus toftus.*
 Pranz, *Prandium.*
 Pranzéfc, ire, it, *Prandeo.*
 Pranzít, a, *Pranfus, a, um.*
 Prapadéfc, ire, it, *Peſſumdo, as * vefztegetni.*
 Prapadire, *Peſſum Datio.*
 Prapadít, a, *Peſſumdatum, a, um.*
 Prapaditóriu, e, *Peſſumditor.*
 Prapáfte, } *Baratrum, Praecipitium,*
 Prapáſténie } *Immenſitas, * der Abgrund.*
 Prapaſtít, a, *Praecipitatus, a, um.*
 Práfhíté, *Funda.*
 Práfnic, } *Festum, Feſtívitas, Solem-*
 Práfnuire } *nitás.*
 * Prasnuefc.
 Práfnuit, a, *Solemniter actus, celebratus, a, um.*
 Práfnuitóriu, e, *Festum, Solemnitatem agens.*

415 Práſſéfc, ire, it, *Procreo, as, are * fajzani. erzeigen* [!]
 Práſſila, *Procreatio * fajzat, die Frucht. factura.*
 Práſſít, a, *Procreatus, a, um.*
 * Prajina.
 * Práznic.
 Práv (Pálbere, Colb) *Pulvis. * Por. Staub.*
 * Pravarie.
 * Pravelefc, ire. *devolvo.* ala hengeritem görgeni görgetni, herum wáſſen¹ fellern. 2° (raftorn) el dönteni, *provolver.* burzefn.
 Právila, *Regula, Canon, Item: liber Canones et legem continens.*
 Pravós, a, *Pulverulentus, a, um.*
 Pravuéfc, ire, it, *Pulveres excito.*
 Pravuít, a, *Pulveribus plenus, a, um.*
 * Pravufhefc. V. Prabuſhefc.

Pre

Pre *poſitum ante nomina ens rationale denotantia, facit, ut illud nomen ſit in accuſativo, vg. Pre Dumnezú,*

¹ A herum igekötő írásképe nem egészen világos, de vö. Lex. Bud. 513.

Deum, Pre om, *Hominem*, etc.
Ante nomen non significans ens rationale, significat Super, Supra
vg. pre Cál, *Supra equum*, Pre máffa, *Supra menfam*, etc.

[416] Preá (Foarte) *Valde, Admodum, Maxime, nimis.*

PreaCúrva, *Adultera, Maecha.*

PreaCurváriu, *Adulter, Maechus.*

<Preaffila vide> Preaffína *vide* Sighealau.

Precep, ere, ut, *Percipio, Intellego.*

Precépere, *Intelligentia.*

Precepút, *Intellectus, a, um.*

Precepút, *Intelligens.*

Precefta, *B. V. Dei Genitrix.*

Preceftánie, *Euchariftia, Communio facra.*

Preceftuefc, ire, it, *Communico, as, are.*

Preceftuire, *Communica* [!] *Euchariftia.*¹

Preceftuit, a, *Communicatus, a, um.*

[417] Preculíciu, *Vertumnus, Proteus.*

* Precum, *quemadmodum, prouti, a*
mint, nachdem, fo wie.

Precupézt, a, *Avarus, a, um.*

Predánie, *Traditio.*

* Prefác.

* Preíng, *szivárogni* —

* Prem, prém, perém. V. Prim.

* Premand (tamaend).

Premanda. *Deputatum, Praebenda.*

* Premaend, *protraho, moras necto*
etc. himezni hámozni.

* Praemaendeála. *praetextus.*

* Premenefc, *exhilaro, reficio.*

* Preobrejánia,

Preót, *Sacerdos, Presbyter.*

Preoteáffa, *Presbyteri uxor.*

Preotzefc, a, *Sacerdotalis, Presbiteralis, e.*

Preotzefc, ire, it, *Sacerdotio jungor, eris, nctus.*

Preotzít, *Sacerdos consecratus, factus, ordinatus.*

Prepelitza, *Ortiz, Coturnix, ** die
Wachtel.

Prepúiu,¹ ere, *prepus, Suspitor, aris.*

Prepunere, *Suspicio.*

Prepus (vinav), *Suspicio, onis, f.*

Prepus, a, um [!] *Suspectus, a, um.*

Preffár, are, at, *Spargo, Inpergo, A/pergo, hinteni, ki hinteni.*

Preffarát, a, *Inperfus, Adperfus.*

[418] Preffena (Sigheálan) *Antilena, **
Bruzflimen [!].

* Prefte. V. Peste. *Super, Insuper.*

Prétin, a, *Amicus, a.*

Pretenéfc, ire, it, *Amicus fio.*

Pretenéfc, a, *Amicabilis, e.*

Pretenie, *Amicita.*

Preutúndine, *Ubique.*

Preumbláre, *Deambulatio.*

Preumblát, a, *Deambulatus, Perambulatus, a, um.*

Preumblu, are, at, *Perambulo, Deambulo.*

Preurma, *vide* Pe urma.

* Preut.

Préjet, are, at, *Empréjet (Crutz).*

Prejetáre.

Prejetát, a.

Prejetatóriu, e.

[419] Pribeág, a, *Vagus, Solivagus, a, um, Exul, ** *fugitivus, der flüchtling, Kofzaló, te(ü)kergó (2° Vexillorum desertor, szo).*

Pribegéfc, ire, it, (Eáu lúme), *Exulo, as, are, Solivagor, aris.*

Pribegíre, *Exulatio.*

Pribegít, a, *Exulatus, a, um.*

Pricáz.

Pricajefe, ire, it.

Pricajíre.

Pricajít, a.

* Price, *controversia* per, kotzodás, tzivodás, der Streit, Wortwechfel.

Pricep, *vide* Precep.

Pricepere, *vide* Precepere.

Pricepatóriu, e, *vide* Precepatóriu.

¹ Az első, nyilván hibás latin szó javítás eredménye; eredetileg valószínűleg *commenio* állt a kéziratban.

¹ A szóvégi *-iu* helyén eredetileg *-n* állt.

Pricepút, *vide* Preceptút.
Pricefe, me pricefe, ire, it, *Contendo*,
Litigo.

* Pricestuefe. V. Prae.

Pricina, *Causa*.

Pricinuéfe, ire, it, *Causo*, *as*, *are*.

Pricinuíre, *Caufatio*.

420 Pricinuit, a, *Caufatus*, a, *um* *
Okozott. Verurfaçhet.

Pricinuitóriu, e, *Caufator* * Okozo.
Verurfaçhet, Urheber.

Pricitóriu, e, *Litigator*, *trix* * Pörlóddő.
Verfengő. Ein Zänker; der einen
Rechts Handel führet.

⟨Pricit, *Litigatus*, a, *um*⟩.

Pricoliciu, (Preculiciu) *Vertumnus*, *Pro-*
teus.

Pridváriu } ⟨*Atrium*, *Vestibulum*⟩. * V.

* Pridvor } *Cerdac*.

Prier, *Menfis Aprilis*.

Prietenéfhte, *Amice*, *Amicabiliter*.

Prietenefe, a, *Amicabilis*, e.

Prietenie, *Amicitia*.

Priétin, a, *Amicus*, a.

Prigoána, *Altercatio*, *Contentio* * auch
die Verfchmähung.

Prigonéfe, me prigonéfe, ire, it, *Altercor*,
aris, *atus*, *Contendo*.

Prigoníre, *vide* Prigoána.

421 Prigonitóriu, e, *Altercator*, *Conten-*
tiofus, a, *um*.

Prihána, *Macula*.

Priláz (Paerláz).

Priloftéfe, ire, it.

Priloftíre.

Priloftít, a.

Prim, ⟨*Lacinia*⟩ * *Limbus*, *prém*, *perém*
Gebräm.

* Prima. V. Pántlica.

Primáriu, e, *Primarius*, a, *um*. Cále
primáre, *Iter primarium post nup-*
tias ad parentes uxoris Ver, *vel*
V(i)er primariu. *Vir primarius*, *seu*
Conjabinus.

Primavára, *Primover*, *Ver*.

Primb, *vide* Prim.

Primblu, me primblu, *Deambulo*, *Per-*
ambulo.

Primbláre, *Deambulatio*, *Perambulatio*.

422 Primenefe, (Schimb) *Cambio*, *Mu-*
to, *Permuto*.

Primeníre, *vide* Schimbáre.

Primenít, *vide* Schimbát.

Priméfe, ire, it, *Suscipio*, *Accipio*.

* Primejdie, 1^a *periculum* velzély,
2^a *Cajus infaustus*.

* Primejdios, a, *periculofus*.

* Primejduefe, fährden.

Primíre, *Susceptio*, *Acceptio*, *Accep-*
tatio.

Primíre de fii, *Adoptio*.

Primit, a, *Susceptus*, *Acceptus*, a, *um*.

Primitóriu, e, *Susceptor*, *Acceptor*.

* Primuefe, Prémezni.

Prín, *Per*.

Prind, ere, prins, *Capio*, *Prendo*, *is*, *ere*,
Item: Me prind, *Pacificor*. ki kótni,
prind cu cue, Verrietthen [?] ma
prind frigurile. i. e. á face fii,
fogandzani.

Prindere, *Captio*, *Prehensio* Item *signi-*
ficat Substantiam seu possibilitatem
aliquid faciendi, *vg.* Am prindere
afáce acél lucrú, *Habeo substan-*
tiam, seu possibilitatem faciendi
hanc rem.

* Prinos ⟨*per*⟩ *Oblatio*.

Prins, a, *Captus*, *Prehensus*, a, *um*.

Prinsoare, *Captivitas*.

423 Prinz, ndere, prins, *vide* Prind.
Prinz devéfte, *Mature aliquid audio*,
intelligo, *obfervo*.

Prípa, *Properatio*, * Szapora.

Pripéfe, ire, it, *Propero*, *as*, *are*.

Pripít, a, *Properatus*, a, *um* * item V.
Nafrunchiát.

Pripón, *Praecipitium*. Item *vacera*.

Priponéfe, ire, it. *Vacero*, *as*, *are*.

Priponít, a, *Vacerratus*, a, *um*.

Príhma (Podmol, Polmod) *Príhma*.

Prífnel, *vide* Prífnel.

Príffós, *Abundantia*.

Príffofféfe, ire, it, *Abundo*, *as*, *are*.

Príffoffintza, *Abundantia*.

424 Príftavéfe, me príftavefe, ire, it,
Morior. *Decedo* *Denaſcor*.

Príftavíre, *Mors*.

Pristavit, a, *Mortuus, a, um.*
 Pristnel } *Pristillum, Spondilus,*
 * [prist]in } * *Verticillum,* perez-
 Pristin, -en } lén.
 * Pristitz, a, V. Pestritz.
 * Pristanie 1° Pistarnie, 2° *menſa*
propositionis.

Priveala, *Spectaculum.*
 * Priveghiu, *Virafztás.*
 Priveghére, *Vigilia, Vigilantia, Per-*
vigilium.
 Priveghéz, ghiere, gheát, *Vigilo, Per-*
vigilo.
 Priveghitoáre, *Aedon, Luscinia, Philo-*
mela.
 Priveghitóriu, oare, *Vigilator, trix, Vigi-*
lans.
 Privéghiu, *Vigilia, Vigilatio.*
 Privelíſhte, *Spectaculum, Theatrum* *
 das Schaufpiel.
 Privéſc, ire, it, *Aspicio, Intueor, Specu-*
lor.
 Privíre, *Speculatio, Intuitio, Intuitus,*
ús, m.

[425] Privitóriu, e, *Speculator, trix.*

Pro

* Proáſpetáre, át, i. e. oáſpet.
 Proáſpet, a, *Recens.*
 * Proáſpeta V. Carne de burling.
 Proáſta, *Simplex, Ruſtica.*
 * Proba, *Proba, proba,* die Probe.
 (Probalueſc.)
 Probozála, *Exprobratio, Correptio* * der
 Verweiſſ.
 Probozeſc, ire, it, *Exprobro, Corripio.*
 * Probozire.
 Probozít, a, *Correptus, a, um.*
 * Proboája.
 Procátor, *Procurator, Advocatus.*
 Procataréſc, ire, it, *Cauſam in iudicio*
procuro.
 Prociteſc, ire, it, *Repeto.*
 * Proelet, a, *Verrucht.*
 * Procopſeſc, verſtändigen.
 * Procopſintza, *peritia.*
 * Procopſit, *peritus.*
 Progdade }
 Progdadie } *Caemeterium.*

Prodit, *Mifer.*
 * Profeffor.
 * Proglet. V. Proclat.
 Prohód, *Officium funebre.*
 Prohodéſc, ire, it *Officium funebre*
perago.

[426] Prohodit, a, *Ille, cui funebre*
officium peractum eſt.

Pronie, (Mainainte vedere, Purtáre de
 grije) *Providentia.*

Pronuntia. *Pronuntiatio.*

Propoada } *Calyptra* * *Velamen*
 Propodelnic } *Capitis.* fejrevalo. die
 Kopfdecke, Kopfbinde.
 Propoveduéſc, ire, it, *Praedico, as, are,*
Concionor, aris.

Propoveduire, *Praedicatio, Concio.*

Propoveduit, a, *Praedicatus, a, um.*

Propoveduitóriu, e, *Praedicator, Con-*
cionator.

* Propriu, *Proprius, a, um.* Sajátt,
 tulajdon, eigen.

* Própta } *Adminiculum, Fulcrum,*
 Próptea, } *Fulcimen, Pedamen* *
 } *Ágas, <Agos>, Támofz.*
 } der Pfeiler, die Stütze.

Proptéſc, ire, it, *Fulcio, is, ire Suſtento*
 * *ſubitor.*

Pioróc, *Propheta, Vates.*

Prorocéſc, ire, it, *Propheto, Prophetizo,*
Praedico, Vaticinor.

[427] Prorocíe, }
 Prorocíre } *Prophetia, Praedectio.*

Prorocít, a, *Prophetatus, Praedictus, a,*
um.

* Proſareſc, ire, it, *proſilio de excuſſio-*
nibus, sanguine, ausſchlagen.

* Proſlaveſc, ire, it, hochpreiſen.

Proſpetát, a,

Proſpetéz, táre, tát,

Proſt, a, *Simplex, Rudis, e, Ruſticus, a,*
um * *plebejus,* pöbelhaft 1° *simplex*
 (brodiu, sglobiu) (baho) paraſz [!],
 tudotlan, baho, egyúgyú, 2° *rudis,*
 3° *deformis* (zi proáſta), dologtévó
 nap, der Werkſtag, Wochentag.

Proſtác, a, *Simplex.*

* Proſtátec.

* Proftá Lau.
Proftéfc, ire, it, *Simplicem, Rudem facio, dico aliquem* me proftéfc, *Simplex fio.*

Proftéfc, a, *Rufticanus, a, um, Simplex.*
Proftie, *Simplicitas, Ruditas, Rufticitas*
* bahofág.

* Proftime, *rufticitas.*

Proftit, a, *Simplex, Rufticus factus, a, um.*

* Proftolán, der Einfaltspinfel.

Protácar, <vel> (Brotácar), *Diopetes, Diopetis, Dryophile.*

[428] Protacar (Procátor) *Procurator, Advocatus, Confidens.*

Protacaréfc, *vide* Procataréfc.

Protívnic, a, *Inimicus, a, um.*

Protivnicie, *Inimicitia.*

Protopop, *Archi-Diaconus, Protopapas, Archi-presbyter.*

Protopopéfc, a, um [!] *Archidiaconalis, Protopapalis, e.*

Protopopéfc, ire, it, *Archidiaconum, Protopapam ago.*

Protzáp, * <fuior, furca de tzi>.

* Prozanéfc, ire, it, v. prozarefc.

* Prua.

* Pruna.

* Pruna urfásca, löfzem fzilva, culducutza, kókény vagy kos(z)bor fz. — gráffa husos fz. — Bistritza.

* Prunc. V. <Copil>.

* Pruncie, *aetas puerilis*, die Kindheit.

Prund, *Sabulum.*

Prundós, a, *Sabulosus, a, um.*

* Prut.

* Pucios.

* Puéte, i. e. multzime de prunci.

* Puez, are, át, fiadzani, Junge werfen.

* Puf, puf, *tac Pac*, flaf[ſ]ſ.

Pufaéfc, ire, it, *Hifco.*

Pufáiu }

Puha }

* Pugn, v. pumn.

Púica *juvenis Gallina.*

[429] Púiu, *Pulus, i, m.* * puiú <lazi> meffi, afztalfia, fiok. Sſchublade.

Púiu, nere, pus, (Pun) *Pono, Propono, Adpono.* * V. pun.

Púla, *Verpa, ae, f. Muto, onis,* * (ex pollimen, apud Arnobium) a cálu-lui (un buréte) *Agaricus fimetarius*, ganéjba termó gomba, der Miſt-blätterschwamm.

Pulbere (Práv, Colb) *Pulvis.*

Púlpa, *Pulpa, ae, f. Sura, ae, f.*

Pumn, *Pugnus* * Kézfej, ököl.

Pumnéfc, ire, it *Pugno tundo, Colaphiſo, are,* * <as, ököl> öklözni.

* Pumnásh. der Handbeſej.

Pumníhór, *Pugnulus.*

Pumnít, a, *Colaphiſatus, a, um.*

Pun (Puiu) *Pono, Propono, Appono* * i. e. rafadéfc. ültetni, 2° puiu in grumázi *obtrudo*, aufnöthigen, 3° puiu picioru, *Supplanto.* 4° (me puiu la máſſa) *accumbo, menſae affidio*, me puiu improtiva, ſich wiederſetzen [!] se pune, fogja magát.

Púnere, *Poſitio, Propoſitio, Appoſitio.*

Pung, *vide* Impung.

Púnga, *Marſupium, Crumena, Burſa.*

Pungáciu, *vide* Impungáciu.

Pungulitza, *Marſupiolum.*

Púnte, *Pons, Ponticulus,* * pallo, der Steg.

* Pup *ſubſt. bulbus.*

Púp, are, at, *Baſio, Oſculator, Sva-vior,* <as, are,> aris, atus.

[430] Pupaéfc, ire, it, *Blatero, as, are.*

Pupare, *Baſiatio, oſculum, ſvaviolum.*

Pupaíre, *Blateratio.*

Pupatóriu, e, *Blaterator.*

Pupát, a, *Baſiatus, a, um.*

Pupatóriu, e, *Oſculator.*

Púpaza, *Uppupa* [!] * büdöſbanka, ſzarhabúka, ſzarbuba, item: <V. Colac> <3° V. Gura> (colác), fonatos kaláts, geſlochtenes Zeigel.

* Purázau. V. Porazau.

Purcarie, *Hara.*

Purcáriu, *Subulcus.*

Purcea, *Porcella.*

Purcéd, ere, <ezút>, es, *Procedo, Proſſi-cifcor.*

Purcedere, *Proceſſio.*

* Purcel, *porcellus, neſrens*, malatz.

Purces, a, *Qui proceffit*.
 Purcéz, *vide* Purcéd.
 Purcezatoriu, e, *Procedens*.
 * Purde, Rajko, purgye.
 * purec, áre, át, *pulicibus libero*, bolház-
 kodni, flöhen, ausflöhen.
 Púrece, *Pulex* * purece de <camp> gra-
 dina, de erburi, etc. *Chrysomela*
oleracea. Kerti bolha, der Erdflöh,
 Gartenhüpfer item 2° *Modella*
 Manka) 3° V. Ciga Nro 3, 4°
 purece de ápa, *pulex aquaticus*,
 pod... *aquatica*, der Wasserflöh.

431 * *Purecos, pulicos*.
 * Purgátzie, hajtoszer.
 * Puroi, evetfég, genyettfég, der Eiter.
 Pürtáre, *Portatio, Comportatio, Bajula-*
tio, Comportantia, Gestio.
 Pürtát, a, *Portatus, Comportatus, Bajula-*
latus, Gestus, a, um, * item *detritus*,
 abgenüßt, otška, vífelt.
 Pürtatóriu, e, *Portator, Bajulator, Vec-*
tor.

Púrure, *Semper, Continuo, jugiter*.
 * Puscé *pustula*, die Blatter, das
 Bläschen.
 * Pusedarii.
 * Pushe, áre, löni.
 * Pushea.
 * Pushcatura.
 * Puhlau, *planus*. gezenguz, tekergó,
 der Tangenichts.
 * Puspáiu, malom por.
 * Puztiefc.
 * Pusta.
 * Pustie 1° Wüsteney. 2°, (mi a pat-
 var?) Geýer, du Muck.
 Put, púzi, pute, putzire, putzít, *Puteo*,
Faeteo, es, ere.
 Putére, *Potestas, Potentia* * érték,
 tehetség.

Puternic, }
 Putinció, } a, *Potens*.
 * Puternicie, erőszak.
 * Putina. V. Bot.
 Putincios, a, *Possibilis, e*.
 * Putineiu, káva, kutkáva.
 Putintza, *Potentia, Possibilitas*.
 * Putoáre.
 Pütred, a, *Putridus, Corruptus, a, um*.

432 Putregaios, a.
 Putregáiu, *Putridus, Phosphorus*.
 Putrezése, ire, it, *Putresco*.
 Putrezire, *Putredo*.
 * Putrejune.
 * Puturoaşa.
 * Puturos.
 Putz, *Puteus*.
 Púzza, *Virila membrum puerorum,*
mentula * *pipina, pisina* (a preo-
 télli o earba). V. Bárba Impará-
 tului.
 Putzin, a, *Pustilus* (!) *pavens, Modicus,*
Exiguus, a, um * cel mái putzin,
ad minimum, leg alább, zum
 wenigsten.
 Putzinel, putzinea, }
 Putzintel, putzintea } *Idem*.
 Putoáre, *Putor, Faetor*.
 Puturós, a, *Faetidus, a, um*.
 * Puzderie.
 * Pujináriu.

433 Litera: R

Ra

Rábd, áiu, are, at, *Abstineo, Sustineo,*
Tolero, Patior.
 Rabdáre, *Patientia, Tolerantia, Absti-*
nentia.
 Rabdát, a, *Toleratus, a, um*.
 Rabdátóriu, e, *Patiens, Tolerator, Absti-*
nens.
 Rabduriu, e, *A/vetus tolerare, Pati,*
Abstinerere.
 * Rabla. V. Dábila.
 Raceála, *Frigeratio, Refrigeratio*.
 Rác, *Cancer*.
 * Raceála.
 Racése, ire, it, *Frige/co, Refrigerero* me
 racefc, hidegedni.
 Ráchie, *Sicera, Crematura*.
 Rachíta, *Salix minoris speciei* * Re-
 kettyefa.

434 Ráchiu, *vide* Rachie.
 Racíre, *Refrigeratio*.
 Racít, a, *Refrigeratus, a, um*.
 Racitóriu, e, *Refrigerans* * tšós tšeber.

Rácla, *Scrinium, Cistula*.

* Raenesc, ire, it, (Sber) *rudo*, ordi-
tani, <pláp> pláren, rufen.

Racoáre *Refrigerium, ii*.

Racoreála *Refrigeratio, onis*.

Racorésc, ire, it, *Refrigero, as, are*.

Racorít, a, *Refrigeratus, a, um*.

Racoritoriu, e *Refrigerans, ntis*.

Rád, ere, rás, *Rado, Abrado*.

* Rádacina.

[Radacina] * dulce, édesgyökér.

* radacinos.

Radíc, are, at, *vide Raedic*.

Rádíche, *vide Raedíche*.

435 * Râêsc, ire, it, i. e. ma raesc. <er>
erfoſen.

* Raebáriu, <piſc avis> *Sterna*, vizi-
madár, Haláſzmadár, Krits, Ki-
rits, die Meerſchwabe.

* Rabitza. V. Málca.

Raecaesc, ire, it, *Strio, as, are, Sculp-
turo, as, are* * Kotorni.

Raecaítúra, *Sculptura*.

Raed, dere, Raes, *vide Ruez*.

Raedíc, are, at, *Levo, Elevo, Tolo,
Attolo* * item: *fermentesco*, meg
kelni, <gehen> pesgeni, gehen,
gähren.

Raedicáre, *Elevatio*.

Raedicát, a, *Elevatus, a, um*.

Raedicatóriu, e, *Elevator*.

Raedíche, *Raphanus*.

Raee, *Scabies. Agria, ae*.

Raeéz, care, eat, *Scabiosus fio*.

Raegaésc, ire, it, *Eructo, as, are* *
ructo, ructor, grolzen, rülpjen,
böffenteni.

Raegaíre, *Eructatio*.

Raeiós, a, *Scabiosus, a, um*.

Raem * (scurm) *, are, at, *Rimo, as, are*
* *ruo*, turni, turkálni, müſſen.

Raema. * *Vermiculus terrae, lumbricus
terreſtris*, földi gilifzta, der gemeine
Erdwurm, der Regenwurm.

Raemat, a, *Rimatus, a, um*.

436 Raematóriu, e, *Rimator*, Item per
metaphor. *Porcus*.

Raematúra, *Rimatura, Rimatio*.

Raencáciu, *Qui unum testiculum habet* *
2° *laeivus*, muthwillig.

Raenced, a, *Rancidus, a, um*.

Raencezála, * *Avas*.

Raencezesc, ire, it * *rance/co* meg
avulni.

Raencezit, a, *vide Ranced*.

Raenchez, are, at, *Hinio* * (dela ránco).

Raend, *Ordo* * iz, vers, p. p. in doáo
raenduri.

Raendueála, *Ordinatio, Dispositio* *
(oraenduala).

Raenduésc, ire, it, *Ordino, Dispono*.

Raenduit, a, *Ordinatus, Dispositus, a,
um*.

Raendunea } *Hirundo* * dtt^o de munte

Raendurea } *Havafi* fetske.

437 Raenésc, ire, it, *Purgo* *stabulum,
Ejicio finum*, * ausmisten.

Raengeſc. * *Ringor. dentes nudo*, Vigyor-
gok. die Zähne bláden, anbláden,
ſtetſchen.

Raengíre * *Dentium Nudatio* Vigyor-
gás, das ſtetſchen.

Raengit, a.

Raenít, a, *Purgatus, a, um*.

* Raenfa. V. *Rotula Calcaris*. Sarkan-
tyu Tarej. Sternadel. 2° (floáre
de alun) *julus*, Rügeye, barka, das
Káſſchen.

Raenza, *Stomachus, Ventriculus*.

Raenzós, a, *Stomachalis, Iracundus*.

Raepa, *Ripa* * (non lithus) 2° (suish,
tzapish) ein Berg der abſchöſſig
ſteil iſt.

Raes, *Pardus*.

Raes, *Ri/us*.

Raes, a, *Irri/us, a, um*.

* Raefhneſc, darálni.

Raefhnitza, *Mola* <conterens *saem*> *
manuaria, Miliaria, Daráló, eine
Handmühle.

Raefſſipa, *Dissipatio*.

Raefſſipésc, ire, it, *Dissipo, as, are* * 2°
Verpraſſen, Verſchwenden, Ver-
buſſen, pazalni, pazérlani, veszte-
getni, tékozlani.

438 Raefpire, *Diffipatio*.
Raefpít, a, *Diffipatus, a, um*.
Raefpítóriu, e, *Diffipator, trix*.
Raet, *Pratum, i, n.* * 2° pratum foenarium. *Heuwiefen*.

Raet, *Rivus*.
Raeufc, ire, it, *Derivo, Rivum facio*.
Raeuíre, *Derivatio*.
Raeút, a, *Derivatus, a, um*.

* Raetuz.
Raez, ae, dere, Raes, *Rideo*.
Raeza * *Σumpen*.
* Raetatoriu.
* Raejnesc. V. Raefnesc.
* Raejnítza.
Raeвна, *Zelus, * Eifer 2° Cupiditas, Begierde*.

Raft, *Lemnicus, i, m*.
* Ráftá, *rata*.
* Rág- <(Mugesc) bögni>, bömbölni, *rugio, rudo, mugio*.
* Ragáciu, Szarvas bogár (*Rudásheca*).
Ragáz, *Respirium, * Múfe*.
* Ragnesc, v. Raefc.
Raguhála, *Raucedo, dinis, f*.

439 Raguhéfc, ire, it, *Rauceo, es, ere, Rauceco, is, ere * irrauceo*.
Raguhít, a, *Raucus, a, um*.
* Raitáriu, der Cavalerift, Reuter [!] Vasos Német.

Ráiu, *Paradisus*.
Ralítza, vide 27 novembris 1840. 5.¹
Rám, *Ramus*.
Ráma, *Liſta*.
* Ráma de fereáfta.

Ramaeiu	}	Remaeiu.
Ramaenere		vide <in> Remaenere
Ramas		Remás.

* Ramafhág, die Wette.
* Ramafhc, *pacifcor*.
* Ramaſhitza, Maradék, Uiberbleib-
fel [!] fogyatéék. Azalék.
* ramaſhluetc.
Ránna,² *Vulnus, Ulcus, ceris, m*.

¹ Idogen kéz bejegyzése. Az évszám círell betűvel.

² E szóban (*rană 'seb' < egyh. ószl. rana*) és származékaiban az *n* felett a betűkettőzést jelző vízszintes vonás áll. E rövidítést természetesen feloldottuk.

Rannéfc, *Laedo, Saucio*.
<Rangéfc, vide Raengéfc>.
Rannít, a, *Laeſus, Sauciatuſ, a, um*.
Rannítóriu, e, *Laeſor, Sauciator*.
Ranúnciu, vide Rarúnciu.
* Rantalues [!] rántani, einbremen.
* Rantásh,
* Rantueſc.
Rántza, *Plica*.

440 * Raorez, tauen.
Rapáos, *Requies * Sabſal*.
Rapáos, are, at, *Requieſco*.
Rapaoffáre, vide Rapáos.
Rapaoffát, a, *Defunctus, Mortuus, a, um*.

Rapciúni, *Menſis ſeptembris*.
Rapéfc, ire, it, *Rapio, Abripio*.
Rapéz, ire, it, *Cum impetu trudo aliquid, Impetum do, Celeriter facio ire*.
Rapezelcume, me rapezéfc, ire, it, *Cum impetu celeriter Curro, is, ere*.

* Rapejune.
Rapíre, *Abreptio, Rapina*.
Rapít, a, *Raptus, Abreptus, a, um*.
Rapítóriu, e, *Raptor*.
* Rapítza, *rapiſtrum*.
* Rapfáre etc.

Rapſhtéfc, ire, it (Caertesc), *Murmuro, as, are*.

441 Rapſhtíre, *Murmuratio*.
Rapſhtítóriu, e, *Murmurator, trix*.
Rapúiu, unere, pus, *Perdo, Peſſumdo*.
Rapúnere, *Perditio*.

Rapús, a, *Perditus, Peſſumdatuſ, a, um*.
Rár, a, *Rarus, a, um*.
Rarefc, ire, it, *Rarefacio*.
Raríme, *Raritas*.
Rarít, a, *Rarefactuſ, a, um*.
Rarúnciu, *Ren, renis, m*.

* Raſpáſs. *intervallum, vices, item <intrun>ad unum hauſtum. impetus*.
* Ráſſ, a, *raſus*.

Raſſád, * *Plantae Braſſicae*. Kapoſzta-
palánt. Kront Pflanzén.
Raſſadeſc, ire, it, *Planto, as, are, * propago*.
Raſſadít, a, *Plantatuſ, a, um*.

[442] Raffár }
 Raffarése } ire, it, *Orior*, * V. *refilio*.
 Raffarit, a, *Ortus*, a, um.
 Raffarit, (*Subjt*) *Ortus*, *ús*, *Oriens*.
 * Raffaritoáre (lá uſha) die Klinkfe.
 Tolozár, der Riegel.
 * Raffipeſc, etc.
 Rafféſc, ire, it, *Praevaleo*, *Vinco*,
Supero, as, are, * által hatni.
 Raffít, a, *Victus*, *Superatus*, a, um.
 Raffoéſc(ume), me raffoéſc, ire, it,
Bello, as, are.
 Raffóiu, *Bellum*, Item *(Machina tex-*
toria) 2° *Textrinum*. Szövö ſzék.
 Raffbuna, se raffbuna, are, at, *Serenatur*,
Fit bonum tempus, * derülni, fel
 derülni, aufheiteren, aufhellen.
 Raffchír, are, at, *Diſitio*, is, ere, *Diſſipo*,
 as, are.
 Raffchírát, a, *Diſjectus*, a, um.
 Raffchítoriu, *Alabrum*, i, n.
 Raffcoála, *Tumultus* * Zenebona. fel
 zudulás.
[443] Raffcóc, coacere, copt, *Recoqvo*,
Valde Coqvo * abbađen.
 * Raffcoleſc.
 * Raffcolire, toriu.
 Raffcópt, a, *Recoctus*, *nimis coctus*, a,
 um.
 Raffcúmpar, are, at, * (*Deſtorc*) *
Redimo, is, ere.
 Raffcúmparäre, *Redemptio*.
 Raffcúmparát, a, *Redemptus*, a, um.
 Raffcúmparatóriu, e, *Redemptor* * Meg
 váltó, der Erlöſer.
 Raffatzäre, *Voluptas*, *Delectatio*.
 Raffatzát, a, * (*desmerdát*) * *Volup-*
tatibus, *Deliciji deditus*, a, um.
 Raffatzéz, tzäre, tzat, me raffatzéz,
Vivo uti placet, *Deliciji*, et *volup-*
tatibus indulgens.
 Raffrang, ere, aens * (*Suffule*) * *Re-*
fringo, is, ere * *ſurſum deſtringere*,
 aufftreifen, türödzni, fel türödzni,
 türni, fel türni.
 Raffheáſhu (*Huréz*) *Oriza*.
[444] Raffchítoriu, *Alabrum*.
 * Raffchír.
 Raffhína, *Refina*, *Pix*, *icis*, * der Hartz.

* Raffhitie.
 Raffmiritza, (*Rafbóiu*) *Bellum*.
 Ráfna * V. *Lelá*. *(Keringés, kóborlás)*.
 Raffpaentie, *Bivium*.
 * Raspás.
 Raffpic, are, at, *Explico*, as, are *Expando*,
 ere.
 Raffplatéſc, ire, it, *Retribuo*.
 Raffplatire, *Retributio*.
 Raffplatít, a, *Retributus*, a, um.
 Raffplatitóriu, e, *Retributor*.
 Raffpund (ere, uns, *Reſpondeo*, es,
 Raffpurz (ere) vide *Reſpund*.
 Raffpundere (ere) *Reſponſio*, *onís*, f. *Re-*
 Raffpuns (ere) *Reſponſio* *Reſponſum*.
[445] Raffpunzetóriu, e, *(Reſponſor)* *Re-*
ſpondens.
 Rafffád, *Planta*, *Statum*.
 Rafffádéſc, *Planto*, *Implanto*.
 Rafffádíre, *Plantatio*.
 Rafffádít, a, *Plantatus*, a, um.
 Raffſar }
 Raffſarése } *Orior*, *ris*, *ortus*.
 Raffſipa } *(vide in)* *Raeſſipa*, *Raeſſi-*
 Raffſipeſc } *péſc*.
 Ráfſofor, *Simplex monachus*.
 Raffſucéſc, ire, it.
 Raffſucít, a, * *seritett*, P. P.
 Raffſufláre, *Reſpiratio*, *Musathmung*.
 Raffſuflát, a, *Reſpiratus*, a, um.
 Raffſúflu, *Reſpiro*, as, are.
 Raffſún, are, at, *Reſono*, as, are.
[446] Raffſunäre, *Reſonatio*.
 Raffſúnnet, *Sonitus*, *ús*, m. * *Reſonantia*
 Echo, Ekho, der Gegenſchall, Nach-
 hall, Echo.
 * Raffſura (*ruffonoiu*) *rafura* item va-
 katſ.
 Raſt, * *tympanite* [!], ráſzt.
 Raſtél, *Reſtis*, is, járompáltza. v. bot.
 Raſtéſc, meraſtéſc, ire, it. *A/pere*, *dure*
(alloqvor), *terrefaciendo* *Alloqvor*.
 Raſtignéſc, *Crucifigo*.
 Raſtignére, *Crucifixio*.
 Raſtignéít, a, *Crucifixus*, a, um.
 Raſtíre *Comminativa*, et *dura allocutio*.
 Raſtorn, are, at, (*Inbord*) *Inverto*,
Evertó * (fel dülni), el dónteni,
 el dülteni, fel düteni.

Rafturnáre, *Inversio, Everfio.*
Rafturnát, a, *Inversus, Everfus, a, um*
* *jupinus.*
* Rasvratefc, ire, it, garazdálkodni,
béketelenkedő [!].

447 <Rafun, are, at, *refono.*>
<* Rafúnet, Echo, Ekho.>
Ratacefc, ire, it, *Erro, <as, are> Aberro,*
as, are.
Ratacire, *Error, Aberratio.*
Ratacít, a, *Erratus, a, um.*
Ratéz, *Vectis* * Retefz, tolozár.
Ratez, are, at, *Seco, Refeco, Demargino*
* (fágyuru).
Ratund, a, *Rotundus, a, um.*
Ratezát, a, *Sectus, Resectus, a, um.*
Ratund, a, *Rotundus, a, um.*
* Ratunzefc, etc. V. Retezu (Stogu)
zeidefn.
* Rátza, Katfa, Rétze.
* Ratzoiu. Gátfir.
Ratzuica.
* Rau. V. reu.
Ráz, dere, rás, *Rado, Abrado, Erado.*
Ráza, *Radius, i, m.*
Razaitoáre, *Scobina, Radula.*
Razele soárelui, napsugár.
* Razaluefc, refzelni.
* Razatoriu.
Razbóiu, *vide* Rafbóiu.
* Razem *subjt.* adminiculum.
Razém, are, at, *Fulcio, is, ire,* * *Appo-*
dio v. proptefc.
Razemát, a, *Fultus, a, um Appodiatus,*
a, um.
* Rázim.
* Razor, der Raſentain.

448 Razúfhu (Viſheu) *Caeſtrum* *
Crogſchere.
Rávan, a, *Humidus, Madidus, a, um*
* *riguus.*
Ravarf, are, at, *Fundo, Refundo, exundo*
* se ravárfa de zio, fel kezd
derülni, viradni.
* Ravásh, rovás.
Raveneala, *Humor, Humiditas, Uligo.*
Ravenefc, ire, it, *Humefacio.*
Ravenít, a, *Humefactus, a, um.*

Ravnéfc, ire, it, *Zelo, Emulor.*
Ravníre, *Emulatio.*
Ravnitóriu, e, *Zelator, Emulator.*

Re

Rea, *Mala.*
<* Rebuveála.>
<* Rebuvefc.>
Réce *Frigidus, a, um* * hüvös, híves,
algidus.
Recéfc, *vide* Racefc.
Redíc, *vide* Raedic.

449 Redicare, *vide* Raedicáre.
Redicát, *vide* Raedicát.
* Regruta, *tiro.*
* Regula.
* Regulásh.
* Regulefc.
Rei,¹ *Mali.*
Réle, *Malae.*
Remaeiu, *vide* Ramaeiu.
Remaenere, *vide* Ramaenere.
Remás, a, *vide* Ramás.
* Reped, zire, zit, (inept) 2° rándulni,
kirándulni 2° irámlani [!].
Répede, *Rapidus, a, um <Celer, Celer,*
is, e>.
Répede (Adverb) *Rapide, Celeriter* V,
deſerg.
Repezéfc, ire, it, *vide* Rapezéfc.
Repezíre, *vide* Rapezíre.
Repezíſhu, *vide* Rapezíſhu.
Repezít, *vide* Rapezít.
Repéz, *vide* Rapéz.
* Repejune.
Rerúnciu, *Ren.*
<Reſpunz, *vide* Raſpunz>.
Reſpund }
Reſpunz } *Reſpondeo.*
Reſpundere *Reſponſio.*
Reſpuns *Reſponſum.*
Reſpunzetoriu. *Reſpondens.*
* Reſtel.

¹ A *Rei* címszótól kezdve egészen *Revers*-ig (*Répede* kivételével) minden címszó előtt egy kis kereszt áll, talán annak jelzésére, hogy e szókat *rai* stb. változatban (a. m. *râi*) is lehetne írni. Vö. még e megjegyzéssel: „Plura vide in *Ra*“ (450).

* Restefe.
Reu (Adverb) Male.
Reu, Rea, *Malus, a, um* * 2° *macer* —
mi reu, rofzul vagyok.
* Rezedá.

[450] * Rézésh (i. e. din vinárs) *pro-*
tropum Cremati. der Vorlauf.
Reveveneala [!], *vide* Raveneala.
Revenéfc, *vide* Ravenesc.
Revenít, *vide* Ravenít.
Revers, *vide* Ravers.

Plura vide in Ra

* Rif. Réf.

Ro

Roába, *Mancipium jaemina, Serva,*
Captiva.
Roába, *Vehiculum truforium, Pabo,*
onis, * *Curiculus trufatilis* Tar-
gantza, Talyitfka, der Schubfarren,
Schiebbofc.
Roáda, *Fructus, Procreatio* * termés.
Roáo, *Ros*.
Roáta, *Rota*.
Rob, *Mancipium, Captivus, Servus*.
Robefe, ire, it, *Sum in captivitate, in*
captivitate vitam duco.
Robie, *Captivitas*.

[451] * Roc. V. Caput.
Róchie, *Amictorium, Toga jaeminea*.
Róciu * (fác de peshti) * *Funda*
pisfatoria, * *Verriculum*, físfhgarn,
die Reufe (a rete).
Rocoína, *Species Herbae*.
Ród, ere, ros, *Rodo, Corrodo, Abrodo,*
is, ere.
Ród, *Fructus, Procreatio*.
Rodéfc, ire, it, *Fructifico, Procreo, as,*
are.
Rodie, *Malum granatum*.
Rodire, *Fructificatio, Procreatio*.
Rodit, a, * termett.
Roditóriu, e, *Fructifer, a, um* * *uber,*
ergiebig.
Rodos, a, *Fructuosus, Fructifer, a, um*
Roéfc, ire, it, *Apes examen emittunt*.

[452] Rog, áiu, áre, át, *Rogo, oro, Sup-*
plico.

Róghina, *vide* Rovina.
Rogóz * (Speteáza) * *Carex* der Schilf.
* Rogozos, a, adj.
Rogojína, *Storea*, * gyékény. die
Schilffledchte.
* Roitu sub.
Roiu, *Examen apum*.
Roman, a, *Romanus, Valachus, Vla-*
chus, a.
* Romanesc, a, adj.
romaneshte adv. * 2° magyarán.
Rómonitza (Mufhetzel), *Anthemis*.
* Roorez, V. Raorez.
ros, a, 1° *rofus*, 2° kopott.
* Rohátza 1° *rubor*, 2° fluxus de
dentibus, 3° Kitzeln.
Rofhcobán, a, *Rubicundus, a, um* *
rufus.
* Rofhesc, ire, it, veresíteni, (2° a
roffi cuiva ver) neutr.
Rófhie, *Rubra*.
Rofhietec, a, *Subruber, a, um*.
Rofhiu, e, *Ruber, a, um* * *rufus, rutilus*.
* Rofichina, die Rojonne.
Rofmarin, *Rosmarinum*.
Róft, *Roftrum* * de roft.

[453] Roftóc, *Paufa, Recitatio in itinere*.
* Rotáriu.
Rotíla, *Rotella* * Pflugäder.
* Rotilát, a.
Rotítza, *Rotula*.
Rotogól, a.
Rotund, a.
* Rozol.

Rozór, *colliculus* * *limes inter duos*
agros, két szántóföldek között
magasobb Kőztér, (ein (el) er-
hebener Zwischenraum zwischen
zwey der fruchtböden, [!]), Rain.
Róvina, *Saljilago, Saljugo*.

Ru

Rúda, *Conjanguineus, a, um*.
Rúda (Prájna) (Pertica, Palanga, Ter-
na) * *Vide* Pragina el[ia]m. tfeber-
rud. 3° tábla szappan, egy rud
spanyol viafz: — a Cárului, temo.

Rudáfa, <Scarabeus> * V. Ragáciu.
 Rudénie, *Confanguinitas*.
 Rúfa, *Vestis lintea Squalida, Decotes* [?],
*um, f. * Szenyes ruha.*
 Rug, *Rubus*.
 Rúga
 Rugaciúne } *Rogatio, Oratio, Supplicatio.*
 Rugáre }
 * Rugaminte.

[454] Rugát, a, *Rogatus, a, um.*
 Rugatóriu, e, *Rogator*.
 Rúge, *Rofa*.
 Rúgína, *Rubigo, ginis, f. * V. Ross.*
 Rúginéfc, ire, it, *Rubigino, vel Rubiginor, aris, atus.*
 Rúginós, a, *Rubiginosus, a, um.*
 * Rumaen.
 Rumég, are, at, *Rumino, Rumigo, as, are * kéredzeni, wiederfáuen.*
 Rumegáre, *Ruminatio, Rumigatio.*
 Rumegát, a, *Ruminatus, Rumigatus, a, um.*
 Rumegatóriu, e, *Ruminator, Rumigator.*
 Rúmen, a, *Rubicundus* [!], *Robus, a, um,*
 * Verhenyes, rötlich.
 Rumeneála, *Rubricota*.
 Rumenél, nea, *vide Rumen.*

[455] Rumenéfc, ire, it, *Fuco, as, are,*
 * kendözni, űdminken.
 * Rumenít, a, *Fucatus, a, um.*
 Rump, ere, mpt, *Rumpo, Abrumpo, Frango.*
 Rúmpere, *Fractio*.
 * Runciuluefc, rontfolni.
 Rup, *vide Rump.*
 Rúpere, *vide Rumpere.*
 Rúpt, a, *vide Rúmpt.*
 * Ruptá (ársá) Szakmány, Szakvány,
Opus pensum.
 Ruptoáre, *Determinatio, Determinatum.*
 * Ruptu, cu ruptu.
 * Ruptura, *ramex, pendigo, hernia,*
 tőkőfég, Bruch, Hodenbruch, Neß-
 bruch, Szakadás.
 * Rupturez. V. Spetefc.
 Rus, *Ruffus, Ruthenus.*
 Rufhála, *Rubedo, Color ruber * rubrica.*
 Rufhátza, *Fluxus.*

Rufhéfc, ire, it, *Rubro colore tingo, Rubrum facio, Rubeo, Obrubeo, es, ere.*
 Rufhinát, a, *Rudefactus, Confusus, a, um.*

[456] Rufhíne, *Pudor, Confusio, Szégyen.* Σφαιδ.
 Rufhínéz, náre, át, *Pudefacio, Pudore afficio, Confundo * Meg szegyenlitek valakit. Βεσφαμεν.*
 Rufhíre.
 Rufhit, a, *Rubro colore tinctus, Rubefactus, a, um.*
 Ruffáli, *Pentecostes. * Pünkösd. Pfingűten.*
 * Ruffunoiu Vakartf, Vakaro.
 Rúta (Ifma) *Ruta.*
 * Ruja.

[457] Litera: S

Sa

* Sa 1° *űi*, 2° *ut*, 3° *nota vocis passivae.*
 Sabaitza, *Sartoris uxor * Szaboné, Schneiderin.*
 Sabafhuéfc, ire, it, *Collimo, as, are.*
 Sabafhuít, a, *Collimatus, a, um.*
 Sabau, (Croitoriu) *Sartor * Szabo, Schneider.*
 Sabór, *Synodus, Concilium. * 'Zinat. Sz. Égyházi* [!] *Gyülekezet. <Kírchű> Kírchűen=Versammlung.*
 Saborefc, aere, aet, *Synodum Celebro * 'Zinatat tartani. Eine geistliche Versammlung halten.*
 Sabórníc, a, }
 Sabornicefc } *Synodalis, e.*
 Sác, *Sacus, Zsák. Sač.*
 * Sác de páe, V. Strajác. 2° (de peshti) V. rociu. 3° (Sácu minciunilor) nagy hazug, Eügenmaul. Erűflüger.
 Sácűiu, *vide Secűiu, * Inferius.*
 [458] Sacára, *Sacale, Siligo * Roč'z)zč. Ročen.*
 * de sacára adj.
 * Sac(r)astru (de Faen).
 * Saceratoriu.

* Sacerifhu. *Meffis*.

* Sacret, a.

* Sacreata, V. Puftie.

Saculétz, *Saculus* * Kis Zsák. Zsákatska, Sädlein. Szütyö, das Sädel.

Sacüre, *Securis*, * Fejße, Art. Zeil Häde.

Sád, Pagus est in Transylvania, in fede Cibiniensi, in quo Natus sum ego Samuel Klein Conscriptor Hujus Dictionarii. In hoc pago plures Figuras viri nati sunt, Ep[iscop]us Fogarasiensis L. Baro Ioannes Innocentius Klein Avunculus meus, Alter Ejusdem Nepos Ioannes Klein, Archi Diaconus Venetienfis, Item D. Ioannes Molnar Celeberrimus Doctor Oculista et in Academia Regia Claudiopolitana Professor, Item Familia Muntyu, de qua natus est Ephraim Muntyu, alias Klein, Celeberrimus Pictor, Item Georgius-Tatu, Archi-Diaconus Cabnic-Banyansis [!], omnes Nobiles, praeterea Duo Fratres de familia Grama, (aliqv) quorum unus in deliniatione excelluit, Alter in militia (ut [?]) fortiter se gefsit. Aliique.

[459] <Sad, *Plantatio*.

Sadéc, íre, ít, *Planto, Implanto* * plántálni, bujtani.

Sadít, a, *Plantatus, a, um*.

Saditóriu, *Plantator*.

Sáe, *Saliat, Saltet*.

* Sa[e]háltru. *Eremita, m. Remete*.

Saela, *vide Sila*.

* Saembata.

Saembra, *Commercium, Sociatio*.

* Saembrie, (Nágem).

* Saembur, das Steinchen.

* Saempt. (etc. Simpt.)

* Saemptzire, Érzék.

Saen, *Sinus, Gremium*.

* Saencea (oa, *acies, v. g. cultri*) *culpis cultri, die Messerpiße*.

* Saenge.

* Saengerat.

* Saengerétea, Véreshurka (Gómbótz).

* Saengios.

* Saent, *jum*.

* Saerb. —

* Saerbefe, íre, ít.

Saerg, *Industria, Acceleratio*.

Saerguése, *Accelerero, Conatum adhibeo, Conor*.

Saergúntza } *Acceleratio, Industria,*
Saerguése } *Conamen.*

Saerguitóriu, e, *Accelerans, Industrius, a, um*.

Saerma. * *Auri filum, aurum textile.*
Arany Fonal, ein Gold faden, gewebtes Gold.

Saeta, *Subcerciculum*.

* Saetariu.

* Saetitze (Strecuratoáre).

[460] Sageáta, *Sagita* [!] <Ij> * Nyl. Pfeil.

Sagét, are, at, *Sagito, as, are* * Nyilal lövök.

Sagetatóriu, *Qui sagita jaculatur* * Ijas. Nyilas.

Sáiu, íái, fáre, farít, *Salio, is, ere* * Ugrok(ni).

* Sahástru. *Anachoreta, Eremita, Remete, Waldbruder, Einsiedler, Klausner*.

Salamaedra, *Salamandra*. * Salamander. Merges tarka Gyék.

Salarítza. * *Salillum, i.* So tartotfka. Salt Büchse.

Saláfhu, *Habitaculum, Habitatio*.

Salafhluése, íre, ít, (Habito), *Hospitor, aris, atus*.

Salafhluire, *Hospitatio*.

Saláta, *Lactuca* * Saláta. Salat, Eatidh.

* Salau.

<* Séle.>

* Sálbá. *Monile.* nyakravaló ékeffég, nyakravaló lántz. das Halsgehäng.
* salba moale.

Salbie, *Salvia*. * Salya. Salbey.

Salca }
Salce } *Salix* * Füzfa. ein Weidebaum.
Salcie }

Salcós, a, *Salicofus, a, um*.

Salitru, *Nitrum Sal nitri*, * Salétrom.
Sálpeter.

* Salinca. V. Ratzuica [?].

461 * Saluefc (Salashluefc) —

* Sálvet. v[el], Sálveta, asztal kefzkenő.
Sáma, *Summa*, * Summa. Summe. Izer
de buna seámá, minden bizonyal,
nyilván, fíder etc.

Samachífe, * *Cafeus bubulus*, Tehén-
turo, Kuhfás, Topfen, Pferich.

* Samadáfh.

Sáman, are, at, *Semino, as, are*, Item
Similis sum alicui. * Vetek, be
vetek. *item*: hasonlítok valakihez.
üttni valakihez. jäen. pflangen.
item: einem ähnlích jeyn.

Samanát, a, *Seminatus, a, um*.

Samanatóriu, e, *Seminator*.

Samanátúra, *Seminatúra* [!].

Samantza, *Semen* * (a omului) *Sperma*,
(de brad, fhneápan) *baccae seu*
grana Juniperi, fenyő mag, die
Wachholderbeere, Krametsbeere.

Sambata, *Dies Sabati*.

* Sántártau.

* Samur, Sobel.

Saemedriu, *Sanctus Demetrius*.

Smeltz, *Lithargyrus*.

Sanatáte, *Sanitas*.

* Sanatos, a, 1° *sanus*, 2° *salubris*.

* Sanatofhefc.

* Saenbárbura.

Saengiórz, *Festus Dies S: Georgii*.

Sanicoara, *Festus Dies S: Nicolai*.

Sánie, *Traha*.

462 * Sanin, na, *Serenus, a, um* 2°
(loc sanin) *loco plano*.

San-Pietriu, *Dies festus S: Petri*.

<Sanz.>

Santa-Marie, *Festum adsumptae B. V.*
Mariae, * dto mica. V. Náhltère
Nasc. d. BV.

* Santandrei.

Sant Ilie, *Festus S. Eliae prophetae*.

* Saention.

* Saentoáder.

* Saenziéne.

San Vaffiu, *Festum S: Basilii*.

Sáp, áre, át, *Fodio*.

Sápa, *Ligo, onis, m*.

Sapát, a, *Foffus, a, um*.

Sapatóriu, e, *Foffor*.

Sapatúra, *Foffio*.

* Sapet, börs láda, der Koffer.

Sapóiu, *Anca, Sarculum*.

* Saeptamaena, <cea máre, sive a páti-
milor>.

Sapún, *Sapo, onis, Smigma, atis, n*.

Sapunaritzá, *Quae facit, aut vendit*
Saponem.

Sapunáriu, *Faciens, aut vendens Sapo-
nem*.

Sapunéfc, ire, it, *Sapone lavo*.

463 Sapunit, a, *Sapone Lotus, a, um*.

S'ar, *Loco Se ar, Se est accusativus Sui,*
ar est auxiliare verborum tertiae
personae utriusque Numeri modi
optativi temporis praeteriti imper-
fecti. vg. S'ar face, Se faceret,
facerent. Potest significare etiam
passivum vg. S'ar fáce, fieret,
fierent.

Sár, are, at, *Salio, Sale aspergo, Sale*
condio.

Sár, (Sáiu) *Sallio, Sallo, is, ere*.

Sára, (Seara) *Sera, Vesper* * de sára v.
indesára, *estvére* [!] 2° adj. *vesper-*
tinus.

Sarác, a, *Pauper, a, um*, — (* Sarác de
parintzi, árva. *orbis*).

<* Saracacios, *fordidus* V. haerfaet.>

<* Saracacie.>

Saraoefc, ire, it, *Paupero, as, are*, Item
Pauper fio.

Saracéfc, a.

Saracefhte.

464 Saracáe, *Paupertas, Pauperies*. *
Szegénység, Urmuth.

Saracít, a, *Depauperatus, a, um*.

Saracúfta *Decem missarum celebratio,*
Item *Lectio, quatuor Evangelista-*
rum praesente Cadavere.

Saracútz, a, *Pauperculus, a, um*.

Saraotóc, a, <*O/ciatim mendicans*.>
* V. Cerfhitriu.

* Sararitzá, V. Sa'aritzá.

Sarát, a, *Salvus, a, um*, * i. e. Scump.
Sarátúra, *Salvedo, dinis, f. Salitura,*
Salfilago.

Sárbad, a.

Sarbezefc, ire, it, * <pesp> pesgeni.

Sarhezít, a.

* Sárece, *fulica atra*, Szártfa, das
schwarze Blashuhn, der Bläßing.

Sárcina, *Sarcina* * tereh, Nyaláb.

[465] Sáre, *Sal.* * Só. Σαλς.

Sárica, *(Gaulape, Amphitapa. V. Bu-*
bau.)

* Sarin.

* Sarindáriu.

* Sarita

* Saritura } Ugrás.

* Saerma

Sarpunel, *Sarponellum.*

Sarfám(uri), <pl.> * *Apparamenta,*
Instrumenta, Utenfilia. Szerfszám.
Werkzeug, Gerüst.

* Sarfámuri, Pferdegeschier, Pferdezeug.

Sarút, are, at (Pup, Tzuc) *Osculor,*
Bafio, Svavior, * Csokolok. Küssen.

Sarutáre, *Osculum, Svavium Bafiatio.* *
Csokolas. Csok. Kuß, das Küssen.

Sarutát, a, *Bafiatum, a, um, Ille cui*
osculum est datum.

* Sáss, (de neám) *Saxo*, 2° de Lége. V.
Lutherán.

* Saffoáica. V. Fraeo.

Sát, *Pagus* * Falu. Dorf. fied.

Sateán, a, *Paganus, a, um* * Falufi,
Landmann.

Satefc, a, *Pagenfis, e* * Faluhoz tartozo.
dörffich, zu Dorfe gehörig.

Satios, a, *Substantiosus, a, um, Quod*
faturitatem adfert.

[466] Satós, a, *Sitibundus, a, um.* *
Szomju. Szomjuhozo. dürftig.

Satúl, a, *Satur, a, um* * Elégitett; meg
elégedett satt.

Sátur, are, at, *Saturo, Satio, as, are* *
meg elégiteni. erjättigen, satt ma-
chen.

Saturacios, a, *Satiabilis, e*, * Elégithubó,
erjättiglich.

Saturáre, *Saturitas, Satietas.* * Meg
Elégedés. Erjättigung.

Saturát, a, *Saturatus, Satiatus, a, um* *
Elégitett, meg elégedett. erjättiget.

* Satutz.

Satz, *Satietas.*

* Satzios.

Sáu, *Seu, vel Aut.* * Vagy, avagy.
oder.

S'au *Loco Seu, Se est accusativus pro-*
nomini sui, Au est auxiliare ver-
borum modi indicativi tertiae per-
sonae praeteriti temporis utriusque
numeri, vg. S'a aretát, *Se ostendit,*
vel ostenderunt. Denotat etiam pas-
sivam vocem, vg. S'a aretát, *ostenfus*
est, ostensi sunt, etc.

Sb

[467] Sbaecnéfc, ire, it, *Palpito.*

Sbaecnitúra, *Palpitatio.*

Sbaerceatza, *Ruga.*

Sbaercefce, ire, it, *Rugo, as, are* * el
fonyadni. öflzve zflugorodni.

Sbaeréit, a, *Rugatus, a, um* * vietus,
pannucus, pannosus. Iappig,
schlapp, weß.

Sbaercitúra, *Ruga.*

Sbaernaéfc, ire, it, *Bombifo.*

Sbaernaíre, *Bombifatio.*

* Sbat, *disputio, exagito.*

Sbeau, ere, beut, *Abforbeo, Imbibo.*

Sber, *vide Sbiér.* * V. Racnefc. *barrio.*

Sbég, * V. gloáta. * *Turba popularis,* *
Gewühl, Wust.

* Sbéu.

Sbeut, a, *Abortus, a, um.*

* Sbicefc.

* Sbiciul, are, at.

* Sbiciulát, a.

[468] Sbiér, are, at, *Ululo, Balo, as, are,*
Rugio.

Sbiératúra, *Ululatio, Balatio, Rugitus.*

Sbór, buráre, burát, *Volo, as, are.* Item
transit. Transfeco, Abcindo.

* Sbugnefc, ire, it (svaegnesc).

Sburáre, *Volatus, us, m.* * El Repülés.
das fliegen.

* Sburát (Shuchiát).

Sburatóriu, e, *Volatilis, e*, * Repülő;
fliegend.

- * Sburatura (lemn). Knüpel, Knitel; Sulyok.
- * Sburaturefc, ire, it.
- * Sburdát.

Sea

- Scád, ere, *vide* Scáz.
- Scadére, *Defectio, Defectus, ús, m.* * Fogyadkozás, Hiba. Erőtlenedés. *item:* El Pártolás.
- * Scaencéfc. Verzúfen.
- * Scaendura.
- * Scaelcefc. gebährden. Verzúfen.
- Scaéte (Scáiu) *Milax, Tribulus.*
- * Scaenta, *Hilum.* Bakma. das Öringste, das Mindeste, fikartz, parány.
- Scaerba, *Nausea, Misericordia.*
- Scaerbefc, ire, it, *Nauseam facio, Affligo.*
- me scaerbéfc. Naufeo * orlálni.
- Scaerbít, a, *Afflictus, a, um.*

[469] Scaerna, *Merda, Sorditudo, Sordicies.* * der Pfüpferling.

Scaernáv, a, *Sordidus, a, um* * V. Haed.

Scaernavefc, ire, it, *Sordeo, es, dui, Sordeico, is, ere.*

Scaernavie
Scaernavire, $\left\{ \begin{array}{l} \text{Sorditudo. Sordicies. *} \\ \text{Rutsmányság, Otsmányság.} \\ \text{Képtelenség. rut-ság, betstelenfég. die,} \\ \text{Hägglícfheit Uhsícfenlícfheit.} \end{array} \right.$

Scaernavít, a, *Sordidatus, a, um.*

* Scaershnefc, Vd. Caerfhnefc.

* Scafa. V. Caentáriu. *item* das Trínfgesícfit.

Scáiu, (Scáéte) *Milax, acis, Tribulus.*

Scáiu marunt, *Agrimonia, ae, f.*

Scála, *Boum in pedum plantis morbis.*

Scalciiu, * *Calcei talum atterro* [!], Tízma sarát [!]¹ el nyomom. die íersícfen an Sícfuh wegíctreten.

Scáld, are, át, *Balneo, as, are.* * Fördék. baden (ab (ex) excaldo).

Scaldáre, *Balneatio.* * Fördés. das Baden.

¹ Helyesen: Jarkát.

Scaldát, a, *Balneatus, a, um* * Fördett, mosdott. gebaden.

Scaldatoare, (Báe) *Balneum* * Feredő. Bad.

* Scalufh. (petzkelő) <pihe>.

Scáma (* ex * Sqvama) * íaserícfen, pihe. Sícfuppen.

Scándala, *Scandalum* * Botráncokzás. Uergernífc.

Scandura, *Scandula, Affer.*

Scandurea, *Afferculus, Afficulus.*

[470] Scantea, *Scintilla.*

Scáon, *Scamnum, Sedile, Sedes, Sella.*

Scáonáfhu, *Sellula, Sedicula, Scabellum.*

Scáp, áre, at, *Evado, Efugio, Salvo* * 2°
Ki ejteni. 3° íícf verícfen 4°
Cacaturio.

* Scápar, áre, át, 1° (foc), 2° eu picioá-rele.

* Scaparaminte, tűzgerjesztő, tűzfzerlázám.

Scapáre, *Refugium, Evasio,* * <menek>, menedékhely.

Scapát, a, *Eliberatus, Salvatus, a, um.*

* Scápat, áre, at, ífökkeni.

Scára, *Scala* * 2° *Index.* mutatótábla. der Register.

Scára de íheá, *Subex, Stapes, dis,* * Kengyel. Búgel, Stegreife.

* Scaramba (Tzándura) Szálka. Spsplitter, Sícfiwer.

Scárman, are, at, *Carmino, as, are.*

Scarmanát, a, *Carminatus, a, um, Scalpo.*

Scárpín, are, at, *Scarifico, as, are* * Scabo.

Scarpináre, *Scarificatio,*

Scarpínát, a, *Scarificatus, a, um.*

* Scáun 1° *Scamn* 2° V. Mághístrat.

* Scaunáfhu, $\left\{ \begin{array}{l} \text{Sella, Scabellum. Sícfä-} \\ \text{* Scaunociu } \end{array} \right\}$ mel.

Scaz, Scadére, Scazut, *Deficio, Minuor,* * *decreíco* abfaden, abnehmen, *item* apadni. abnehmen.

[471] Scazút, a, *Defectus, a, um, Minutus, a, um.*

* <Shi etc. et, etiam>, és, is, 's.

ícfíe, *vide* Spic.

- Schilalaeſc, ire, it, *Lamentor more comune*, * <ullulo. heulen, wimmern.> Szükölni. winſeln.
- Schiloáda, *Miſer, Imbecilis, e, Cyllo, onis, m. Elumbis, e,* * V. Chila.
- Schimb, áre, át, *Cambio, Muto, Commuto, Pemuto* [!] *Immuto, as, are.* * tſerélni, <an> váltani.
- Schimbáre, *Cambiatio, Commutatio, Permutatio.*
- Schimbarea Lá fátza, *Festum transfigurationis Ch[ris]ti,*¹ *D[omi]ni.*
- Schimbát, a, *Cambiatius, Commutatus, Permutatus, Immutatus, a, um.*
- * Schimbatoriu. V. Commutator, etc. Schimbatoriu de bani, *numularius, negotiator numarius.* pénzváltó, der Wechſler, Geldwechſler.
- * Schimburi, fehér ruha. die Wäſche.
- Schimofféſc, ire, it, *Deformo, as, are.*
- Schimoffít, a, *Deformis factus, a, um.*
- Schin, *vide Spin.*
- Schioápa, * (Caluſh) * *Spitama, ae, f.*
- Schióp
- Schiopatéz } are, at, *Claudico.*
- [472]** Schiopatúra, *Claudicatio.*
- * Schit. V. Beſſéricutza.
- * Seleptzi?² á trai eu Seleptzi *vivere lapsana.*
- * Sclipeála. das Schimmern. <Scripeſc>³ Sclipeſc, ire, it, <p> blinſen.
- * Sclipicios.
- Scoába, * *Subſcus.* Elzkába, das ſug-eiſen.
- * Scoartza, 1° *liber. i.* Hártya. 2° *Coáſta.* *
- Scoátere, *Exceptio.*
- Scoabaltzéſc, ire, it, *Excido, Decido.*
- * Scobáriu (un péſhte) *Cyprinus Naſus.* Padutz, Ponty. der Raſenfiſch.
- Scobéſc, ire, it, *Cavo, as, are* * *excalpo, exſculpo.* aufmeiſeln. Ki véſni, (dintzi).
- Scobít, a, *Cavatus, a, um.*
- * Scobitoriu, 1° *Sculptor,* 2° Scobitoriu de dintz, der Zahnhöcher.
- Scobitúra.
- Scobór, *vide Cobor.*
- Scoboraefhu, *vide Coboraefhu.*
- Scoboraet, *vide Coboraet.*
- * Scobr¹
- Scoc (Ceterna) *Canalis.* der Kanal. die Rinne.
- * Scociorez.
- * Scodoleſc, ire, it, *ruſpor, proro,* Kotorni, Ki kotorni, ſcharren. herausdrücken, hervormühlen.
- * [Scodo]reſe.
- Scóica, *Limax, Conca, Ostrea.*
- Scol, ſeuláre, ſeulát, *Surgere facio; Excito de ſomno* Item: me ſcol, *Surgo.*
- Scóp, *Scopus.*
- Scopít, *Apocopus, Eviratus, Caſtratus.*

[473] Scórbura (Butura).

- * Scormoneſc, ire, it. aufmuntern.
- * Scornáciu. aufgeweckt, munter.
- Scornéſc, ire, it, *Fungo, Conſingo* * Ki koholni, <au>, erdenken, ausſinnen, ausſpintifiren. költeni.
- Scornít, a, *Fictus, Conſictus, a, um.*
- Scornitóriu, e, *Confictor, Conſingens.*
- Scornitúra, *Fictio, Conſictio, Fingentum.*
- Scortziſhoára, *Cinamomum* * fajaj.
- * Scovarda. der ſladen.
- Scos, aſſa, *Exceptus, Extractus a, um, Eductus, a, um.*
- Scót, } tere, ſcos, *Excipio, Extraho,*
- Scotz } *Educo, is, ere.*
- Scotz din caſſa, *Expello de Domo* * Ki adni könyvet, Scotz apa, *Haurio aquam* * meriteni. herauspumpen, -plumpen.
- Scovárdá, *Placetæ* [!] *ſpecies* * (Claita).

¹ Talán *Scobor* helyett (vö. Lex. Bud. 619).

¹ A kéziratban: Xti, vagyis az X betű szláv (görög) hangértéke szerint a. m. 'ch'.

² E kérdőjel a kéziratban van. A szó jelentéséről vö. Tiktin 1385.

³ Eredetileg a kihúzott szó is scl-esoporttal kezdődött, de később az l-et r-re javították.

Seraembítza, *Halex*.

* Sraefhnefc, *Strido*.

Scrém, ere, mút, *Screo, Excreo*.

⟨Seroáfa, *Scrofa*⟩.

Scrintéfc, ire, it, *Luxo, Eluxo, as, are* *
⟨fi⟩ Kifitzamodni, kimarulni, rándulni, verftauchfen.

Scrintít, a, *Eluzatus, ⟨a, um,⟩ Luzatus, a, um*.

Scrintítóore, *Potentilla anjerina*. Pipèfü [!]

Scrintitúra, *Eluzatio, Luzatio*, * die Verftauchung.

474 Seriere, *Scriptio*.

Scriptúra, *Scriptura*.

Scrípetz, *vide Ciga*.

Scris, a, *Scriptus, a, um*.

Scriffoare, *Scriptura, Scriptio, Decrip-tio*.

Scriu, ere, feris, *Scribo, Exaro*.

* Scrivefc, fanyalogni, pityeregni.

Scroafa, *Scrofa* * Eme, Kotza. die Sau. Zafce.

* Scrob (de scoverzi).

Scrúm, Korom.

Scúip, are, at, *Spuo, Expuo, ere*.

Scuipáre, *Sputus, ús*.

Scuipát, a, *Sputus, Consputus, a, um*.

Scuipíre, *vide Scuipáre*.

Scuip't, a, *vide Scuipát*.

Scúla, (Odor) *Suplex* [!], * das Kleinod.

Sculáre, *Surectio, Infurectio*.

Sculát, a, *Erectus, Elevatus, a, um*.

475 Scúmp, a, *Pretiofus, a, um* Item *Avarus, a, um*.

Scump (Lácom,) a, *Avarus, a, um*.

Scumpéfc, ire, it.

Scumpéte, *Avaritia, item Cariftia*.

Scumpie (Liliác, Malín) *Daphnis* * (ce de timári) *Rhus coriaria*, Szkompiafa. ⟨das⟩ Gärberbaum.

* Spunpu¹ subft.

Scund, a, *Brevis Itaturae*, * vatzkos.

⟨*Sp⟩ Scuipiu. V. Scopífc.

* Scupít, V. Scopít.

Scúr, úra, feurs } * Ki fzivárogni.

Scurg, ere, feurs } * turkálni. wüñfen.

Scúrm, are, at, * turkálni. wüñfen.

Scurmáre,

Scurmát, a.

Scurmatóriu, e.

Scúrs, a, * apadt.

Scurt, a, *Brevis, e, Curtus, a, um*.

Scurt, are, at, *Brevis, Abrevio, Curto, as, are*.

476 * Scurta, *Varix*. Uderfropf, Krampfader.

Scurtáre, *Abreviatio*.

Scurtát, a, *Abreviatus, a, um*.

Scurtatóriu, e, *Abreviator*.

Scurtéz, are, at, *vide* Scurt, are.

* Scuteála, *immunitas*.

* Scutefc, ire, it.

* Scutintza.

* Scutít.

* Scutitoriu.

Scútur, are, at, *Exagito, as, are* * *Suc-cuto caru, zókogni*.

Scuturáre, *Agitatio, Exagitatio*.

Scuturát, a, *Agitatus, Exagitatus, a, um*.

* Sdariu, ⟨*Scabo*. frañen, kartzolni⟩ V. gher. *Itro*.

* Sdravnefc etc. V. Zdr.

* Sdrobefc (de drum) tórodni.

Se

Se, *Se* vg. *Se véde, Se videt*. Item: *ut, vg, se umble, ut ambulat Appositum verbis activis mutat vocem activam in passivam* vg. *se véde; videtur, se zice, Dicitur* etc. *Aliquando facit ut sit quod in latina lingua verbum deponens* vg. *Ma mir, Te míri, se míra: miror, miraris, miratur, in antiquis Valachicis libris reperitur Loco sí, vg. Se aifi fost aici, Si fuiffes hic*.

477 * Se. V. Sa.

Seára, *Sera, Ve/per*.

Séc, seáca, *Sicus, Aridus, a, um*.

¹ Nyilván iráshiba *scumpu* helyett, vö. *scumpu* . . . *avarus, tenax, illibera-lis* . . . *scumpul lumii* . . . *homo summe avarus*, Lex. Bud. 625.

Séc, are, at, *Sicce/co, Areo, Are/co, is, ere, Item Arefacio.*

Secáre, *Arefactio.*

Secatúra, *Arefactio.*

Sécer, are, at, *Meto, is, ere, Sicilio, is, ire.*

Secerát, a, *Messus, Deme/ssus, a, um.*

Seceratóriu, e, *Messor.*

[478] Seceratúra, *Messis.*

Sécere, *Falx/messoria * Sicilis, e, Secula * Item Messio * Sarló. Item Aratási idö. Aratás.*

Secerifhu, *Messis.*

Séceta, *Siccitas.*

Secfiu, *Anthemis, dis, f.*

* Secreáta. V. Pustie.

Secrét, a, *Secretus, Defertus, a, um.*

* Secretariu.

Secúre, *Securis.*

Seín, a, *Semialbus, a, um.*

Semachifhe.

Semanatúra, *Seminatura.*

Semaentza, *Semen.*

Sémn, *Signum.*

* Semn de varfát. V. infrá. Semn petrup. makula. das Muttermahl [!]

Semn, are, at, *Signo, as, are * Semn de varfát, nota v. cicatrix variola, himlöhely. die Blattergrube, Blatternarbe.*

Semnáre, *Signatio.*

Semnát, a, *Signatus, a, um.*

[479] Semnatóriu, e, *Signator.*

Semnatúra, *Signatura.*

Semnéz, are, az, *Signo, as, are.*

Senín, a, *Serenus, a, um.*

Seninát, a, *Serenatus, a, um.*

Seninéz, nare, at. *Sereno.*

* Septemvrie.

Serác, a, *Pauper, a, um.*

Seracefc, *vide Saracéfc, a.*

Seracéfc, ire, it, *vide Sarcefc [!], ire.*

Seracíe, *vide Saracie.*

Seracít, a, *vide Saracít, a.*

Seracútz, a, *vide Saracútz, a.*

Serát, a, *Salvus, a, um.*

Seratura, *Salvedo.*

Seraentóc, *vide Saraentóc.*

Serbatoáre, *Festum.*

⟨Serín, a, *vide Senín, a*⟩.

[480] Serbéz, báre, bát, *Servo festum, Diem festum ago.*

* Serdáriu.

Serín, a, *vide Senín.*

Serindáriu, *Celebratio 20 missarum in continuo.*

Serfám(uri) * V. Chiffug.

* Servet. V. Salveta.

* Sete, *Sitis.*

* setios, *sitiulentus.*

Séu, *Sebum.*

Sevaerfhéfc, ire, it, *Perficio.*

Sevaerfhíre, *Perfectio.*

Sevaerfhít, a, *Perfectus, a, um.*

Sevaerfhítóriu, e, *Perficiens.*

Sf

Sfáda, *Contentio, jurgium, Altercatio. * Hader.*

Sfadéfc, meffadéfc, ire, it, *Contendo, Rixor, Altercor, aris, atus.*

[481] * Sfadicios, a. zänkerisch, haderhaft, haderjüchtig.

Sfaditóriu, e, *Altercor.*

Sfadnic, a, *Contentiosus, a, um * rixosus.*

* Sfaent(z).

* Sfaentoiu. bigott, andächtler.

Sfára, *Nidor, oris, m.*

* Sfaelc. *papilla mamilaris*, tsetf bimbo. die Brustwarze (p. p. untu [?]).

Sfaeræfc, ire, it * 1° |trideo, freischden, zischden. 2° perditeni, peregni.

* Sfaernáriu ⟨Entzenbentzáros⟩ *Mango, onis.*

* Sfaernarefc, *mangonizo.*

Sfaerfhéfc, ire, it, *Finio, is, ire.*

Sfaerfhíre } *Finis.*

Sfaerfhít } *Finis.*

Sfaerfhít, a, *Finitus, a, um.*

* Sfaertáiu, Sfaertáriu. V. Faertaiu.

* Sfaertec, *ablaurare*, abreißen.

Sfaent, a, *Sanctus, a, um.*

Sfárm, áre, át, *Confringo, minuo, frío, zertrümeln, zerbrechen, el mor'solni.*

2° ma lfárm, tórekedni, 3° epe-

kedni, tünödni. ích íehr befüm-
mern. forgen.
Sfarmáre.
Sfarmát, (a,) *Contractus, minutus, a, um.*
* Sfarmáiu.
* Sfalhie, ízelet, *segmentum, ramentum, fragmentum, Cytr. n¹ Schistos Siftos.*
* Sfeshiat, a.
* Sfat.
* Sfatuefc.
* Sfatos, okoska, nafeweiß.
Sfécla, *Beta.*
Sféfhnic, *Candelabrum.* * V. féshnic.
Sfetéfc, ire, it, *Revelo, manifesto, Palam facio* (< * mise sfetéshite, *praecedo, procedo, glüden.*)

482 Sfetit, a, *Revelatus, ostensus, a, um.*
Sfetnic, *Confiliarius,* * din lontru, seu de táina. de curte.
Sfézi, *Contentiones, Rixae.*
Sfiaala, *Verecundia, Timiditas* * berzenkedés. die Schüßternheit [!].
Sfiéfc, ire, it, meffiéfc [!], *Vereor, Timeo* * berzenkedni, ítäubern,
Sfiüt, *Veritus, a, um.*
Sfintzéfc, ire, it, *Sanctificio, as, are.*
Sfintznéie } *Sanctitas, Sanctificatio.*
Sfintzire }
Sfintzit, a, *Sacratus, Consecratus, Sanctificatus, a, um.*
* Sfirida, *fenestra ficta, simulata,* vakablak. das Blindfenster.
* Sfita. V. Fálon.
Sfoára, * (Shpárga) * *Funiculus.* * Zfinég, Spárga.

< * Sfornaefc, ire, V. Fornaeffc.)
< * Sfrántzu. Freantz. V. Frantz.)
Sfredél, *Terebrum.*
Sfredeléfc, ire, it, *Foro, Perforo.*
Sfredelit, a, *Perforatus, a, um.*

483 * Sgaéfc. V. Inholb.
Sgaercéfc, ire, it, *Contraho* * töpörödni, 'sugorodni.
Sgaercíre, *Contractio.*
Sgaercít, a, *Contractus, a, um.*

Sgárcíu (< *Spasmus*) * 2° V. Caerceiu.
item Cartigo [!] Knorpel. portzogo V. osz moále.

Sgaetzefc, ire, it, *Exagito, as, are* * Zökögetni. rütteln, beuteln. zwađen.

Sgaetzeit, a, *Exagitatus, a, um.*

* Sgaiba. V. Bubá ré.

Sgaræeát, a, *Scalpus, a, um.*

Sgaræetúra, *Sculptura.*

Sgaræiu, ere, eat, *Scalpo, is, ere.* * V. gher.

Sgárda, * Örv. *millus.* ein stachlichtes Halsband.

Sgaü *Vulva.*

Sgaur, are, at, *Cum stupore et aviditate adspicio, oculis immotis intueor.*
* *Item stupeo.* anstarren ve[!] starr ansehen, anstaunen.

< (Sgauratóriu, e).

Sghíciul, *vide* Sbicíul.

Sglobíu, e, *Exorbitans, Petulans,* * 2° (prost, prostátec) *simplex.*

Sgrabúntza, *Papula, Papilla, Pustula,* * bibirtló.

* Sgriburefc, dideregni.

* Sgulit, a, adj. kuntzorodott, töpörödött.

Sgúra, *Scorria* [!] (< *Battitura.*) der Hammerschlag. * *Scobs ferri, ramentum. v. ramenta ferri, scoria.*

Shága (Gluma) *jocus.*

Sháitan, *vide* Teafc.

Shálma, *Turcicus pileus.*

< * Shaláta. V. Sáláta.)

< * Shanfa, Sámfa. Zeiften.)

484 * Shántz.

Sháffe, *Sex.*

Shátra, *Tentorium.*

Shcaerfhnéfc, *vide* Sraerfhnefc.

Shcaerfhnire, *vide* Shraerfhnire.

Shcatúla, *Scatula, Capsa* * die Schatulle, Schachtel.

Shcatúlca, *Capfula.*

Shchoapa, (< *Clauda*) * *Spithama,* lánta arasz.

Shchióp, a, *Claudus.*

Shchioápat

Shchióp } are, at, *Claudico, as, are.*
Shchiopatéz }

¹ Bizonytalan olvasat.

* Sheleáfa.
 * Sheleptz (stréche).
 * Sheorbutu(ł) Scharboſt.
 * Sheoála, *Schola*.
 Sheraefhnéfc, ire, it, *Strido, is, ere*.
 Sheraefhnire, *Stridor*.
 * Sheriotz (lá rasboiu) sikattyu.
 Shder, *Martes*.
 Sheá, *Ephippium, Sellarium, * Sella*.
 * Sheaffe.
 Shed, ere, ezut, *Sedeo*.
 Shedére, *Seffio*.
 * Sheica, Sajka.
 * Sheláriu.
 * Shéle, *I/hia* [!], *orum* (* die *Ищелн.*)
 far. *Ҳинтерфеуле*.
 * Shepelefc (hifcavefc).
 Shépte, *Septem*.

[485] * Sherán, V. Cráp.
 Sherb, a, *Servus, a*.
 Sherbéfc, ire, it, *Servio, is, ire*.
 * Sherbet, türtſiſche Limonade.
 Sherbíre, *Servitus, utis*.
 Sherpáriu, (gyűszű) * *Ventrale, gyűsző,*
tűsző. der Baugürtel [!]
 Shérpe, *Serpens* * Shérpe ciung, curt.
Colubar, Kurta Kigyo. Уаттер. V.
Kendermagos tiktoll.
 Shés, *Planities, ei, f.* * die Ebene, Pläne,
 térfég.
 * ſhes, a.
 * Shéffe.
 Shez, edere, ezút, *Sedeo*.
 Shezetoáre, * fonnó [!] *ſellaria*.
 * Shezut, 1° *Shedere, 2° Podex, Clunis,*
nates. Alfel, Gefäß. *Ҳинтербафен* [!]
 Shghiáb, *Cataracta, Canalis*.
 Shi, *Et, Ac, que*.
 Shíc.
 Shíe, *Sibi*.
 * Shifáriu (Ispravni(к)c) Sáfár.
 Shin, a, (Fin, Chin).
 Shina, (* Keréktalpvás, <die Radſchie-
 ne>¹ Singvas.
 * Shindila, (<Scandula) * *Scindula*.
 * Shindilefc, ire, it.

¹ Kihúzva, de később pontokkal alá-
 húzva, tehát — úgy látszik — mégsem
 hagyandó el.

* Shindiláriu (Clotzár).
 * Shinic, V. Galeáta.
 Shinor, *Zona*.
 * Shinorez, V. Infhinorez.
 * Shioefc, ire, it. fohajtani.
 [486] Shipot * (tzirau) * (<Canalis) * V.
 Ciurgau.
 Shir, *Series, Ordo* * 2° füzér, gyöngy
 füzér. ein Schar Perlen.
 Shireág, *Longa series, Longus ordo*.
 * Shirégla | * Saroglya, Saróglá. der
 Shirigla, | Schargel.
 * Shiret.
 Shiringa, *Siringa*.
 Shiroáda, *Cadus minor, * Kis Kád*.
 Shifhcáv, a, *Blaëfus, a, um*.
 Shifheavéfc, ire, it * (Shepelefc) * *Blefus*
um.
 Shifheavíre, *Blaëfitas*.
 Shiffa, *A/|erculus*.
 * Shlic, (<Schlicke).
 * Shmáltz, * *lythargirum*. Glasur, Máz.
 * Shmeág, iz, izamat.
 Shneáp, *Acceia, ae, f.* * *gallinago,*
rusticola. der Scharpſ. — mare, po-
 ling.
 Shneápan (Ic) *Conus* * item (ſamaentza
 de brad) fenyőmag.
 * Shnep, V. Shneáp.
 Shoárece, *Mus, muris, m.* * (delá
 sorex) de ápa, potz, potzik, po-
 tzok.
 Shoárece máre de padúre *Sorex* * <tfi>
 tztitzkány. die Spitzmaus — de
 ápa, potz, potzik.

[487] Shód, a, (Cúdát) *Mirabilis, Curio-*
ſus, a, um. Item *Jocosus, a, um*
*jovialis, * furtſa, rendes*.
 Shofrán, *Crocus*.
 * Shofranefc, sáffranyozni.
 Shóim, *Falco, onis, m.* * Sollyom.
 Shóld, *Lumbus, * fartfik*.
 * Sholomonáriu, garbantzás Diák.
 Sholováriu, * botos. das Fußſüßel.
 * Shomoeág, tfutak, Szalma tfutak,
 nyaláb.
 Shontorog, a, *Claudicans*.
 Shopaerla, *Lacerta*.

* Shopaerlát, superlát.
 * Shopotesc. V. Shoptesc, sufogni. ein-
 flüßtern, ins Ohr zifchen.
 Shópru, <Prae'tega, ae>, f. * V. Colna.
 Shoptesc, ire, it, *Sufuro, as, Muffito,*
as, are * einflüßtern.
 Shóptire, *Sufuratio, Muffitatio.*
 Shoptitóriu, e, *Sufurator, Muffitator.*
 * Shoricie, V. piáttra Shorecelului.
 Shorecei, *Species morbi in oculis Boum*
fieri soliti.
 Shorliciu. * Szalona bõr. die Schwarte.
 * Shorlitzá.
 * Shosh. *Sudes.*
 * Shozenie (tranta, gluma) Schwanz,
 tftifo.
 Shovaesc, ire, it, *Tergiverfor, aris, atus,*
Vaccilo Titubo * fachtelen.
 * Shparga (Sfoára) Spárga <Sp> Spaget.
 * Shpelinghér, *palus publicus igno-*
miniosus, Columna ignominiae,
 Pelengér. der Pranger, Schandpfal.

488 * Shpetzierie (Apotheca).
 * Shpetziériu. V. Apothecáriu.
 * Shpicaluesc, ire, it, Spékelní, spifchen.
 * Shteámpuri. die Pochmühle.
 * Shteártz. V. Hopáitz.
 * Shteáud. V. Budie.
 * Shtémp (Shosh) *Sudes.*
 Shteob, *Quadrans metretae* * item Budie.
 de láturi, moslekos edény. dezfa.
 tfeber.
 * Shtercu, *festuca.*
 Shterg, ere, ters, *Stergo, Abstergo,*
Deleo.
 Shtergere, *Absterio, Abolitio.*
 Shtergáriu, (Chindeu) *Mantile.*
 Shtergatóriu, e, *Absterfor.*
 Shtérgura, *vide Shtergáriu,* * Chindeu.
 Shters, a, *Absterfus, Deletus, a, um.*
 * Shtir. *Blitum.*
 <* Shtirb, a, *Edentatulus, Item Lacuna*>
 <* Shtirbesc, ire, it (forbitani).>
 <* Shtirbit, a,> (ponenda inferius).
 Shtiintza, *Scientia.*
 Shtiitóriu, e, *Scientificus, Sciolus, a,*
um.
 * Shtiob.

* Shtiobul porcilor. *Trug, ae.* Moslék
 Edény. Spüßl Scherben.
 * Shtipuesc, meg tûdzeni, fteppen [!]
 * Shtiop.
 * Shtiopat, hínfen, fántikálni.
 * Stirb [!], a, tforba.
 * Shtirbez.
 * Shtirbina.
 Shtíre, *Notitia* * tudtomra.
 * Shtiresc, értekezni, áfkálodni, 2°
inaudio.
 Shtíu, ire, iút, *Scio.*
 * Shtiué, darab.
 * Shtiuca. Tfuka.
 * Shtiulbie *subst.* (ruda de prins pesti)
Contus piscatorius, halász tsáklya,
 die fischertange.
 * Shtiulbic, áre, át, wádfeln, bokolni,
 tantorogni, tántorgani, *item.* Szu-
 nyokálni.
 Shtíút, a, *Scitus, a, um.*
 * Shtráf (Várga).
 * Shtreáng.
 * Shtrengáriu. V. Budushlau 2° gezen-
 guz, Taugenidts.
 * Shtrimf.
 * Shtrof.
 Shtufa (Gofhteána).
 Shúer, are, at, *Sibilo, Fistulo,* * fúvöl-
 teni.
 * Shuchiat. (vaentos, sburat) Szele-
 burdi.
489 Shueratúra, *Sibilatio, Sibilum.*
 Shuhán (Niciodáta) *Nunquam.*
 * Shúiu.
 * Shuleu, *Perca lucioperca,* fálló. det
 Zander. Landbarfch, Schiel.
 * Shuma.
 * Shumen, *potus.*
 Shúnca, *Perna* * petaso, die Hammen,
 Schinfen, Schunfen.
 Shúra, *Horeum* [!]
 * Shurluesc, V. Arinesc.
 Shúrtz, { <Ventrale, Antipendium,
 Shurtza } *quale faeminae habent*
 * V. Catrintza.
 Shufhtáca, (Dútca, Garálhu) *Sex Cruci-*
feri.
 Shufhtáriu } *Multrum, Multrale, Si-*
 Shufhtériu } *tula* * fejsajtár.

Shút, a, * V. *Cint Cui corna deciderunt*, item (plefhug).

Shuvaéfc, *vide* Shovaéfc.

* Shuvár, *locus arundinosus*, Nádos hely, ein Ort voller Ried.

Sicriu, *Scrinium, Cista, Tumba*.

* Siefc, ire, it, berzenkedni.

Sigheálau (Praeffina) *<Antilena> Antilena*. * V. Praeffi.

* Sihaltrie.

* Sihaltru.

Sila. *Vis, Violentia, Coactio*.

[490] Siléfc, ire, it, *Cogo, Adigo*, Item *Conor* * unfzolni.

* Silimina. V. Filimina.

Silít, a, *Coactus, Adactus, a, um*.

Silitóriu, e, *Industrius, Diligens, Conatum adhibens*.

* Simtzefc.

* Simbrie.

* Simbur.

* Simpts.

* Singhilie. V. Dálterie.

Singur, a, *Solus, a, um*.

Singurátec, a, *Solitarius, a, um*.

* Sipet. V. Sapet.

Sireáp, a, *Ferus, a, um* * V. Poráv (bueác, bueftru).

* Sirét. V. Prut.

Sirimán, a, *Orphanus, Pauper, a, um*.

* Siriu, Kanko, *lacerna*.

Síta, *Subcerviculum*.

Sitiréfc, ire, it, * (Stagesc) * *<Impello, is, ere>*, * *<urgendo pello, abdrängen>* fürgetni.

Sitirit, a, *Impulſus, a, um*.

SI

Sláb, a, *Debilis, Infirmus, a, um*.

* Slabanog, fubft. V. Olog.

Slabanog, adj. lođer.

Slabéfc, ire, it, *Deficio, Debilitor, Infirmor*.

Slabiciúne, *Debilitas, Infirtas* [!]

Slabít, a, *Debilitatus, Infirmitas, a, um*.

[491] * Slabanog, 1° V. Olog. 2° *detenſus*.

Slád, * Málz.

Slaefc, ire, it, *< fonyafztani, ausbrennen, liquo, láutern >*

Slaft, a, * *liquefactus*.

Slanina (Cliffa, Lárd) *Laridum, Lardum* * 2° (dipe pita) V. Cute No 2.

Sláva (Maríre) *Gloria, Majeſtas*.

Slavéfc, ire, it, *Glorifico, as, are*.

Slavíre, *Glorificatio*.

Slavít, a, *Glorificatus, a, um, Glorioſus, a, um* * ditlö.

* Slavoáca (péshte) *Lophius*, békahal, der Seeteufel, froschfisch.

Sleefc V. Slaefc.

Slóbod, a, *Liber, Solutus, Abſolutus, Licilus, a, um* * V. Slabanog No 2.

Slobod, zire, zit. V. Slobozefc.

* Saenge. V. in Saenge.

Slobozénie, 1° *Libertas*, 2° *Abſolutio, Licentia* * ſzabadfág, 2° Urlaub.

Slobozéfc, ire, it, *Liberó, Solvo, Abſolvo Dimitto*, * 2° (deſpre pushca), el fálni, ki súttni, 3° (ce au foft intins) *detento*.

Slobozit, a, *Liberatus, Dimiſſus, a, um* * 2° *detenſus*.

Slobozitóriu, e, *Liberator*.

Sloéfc, ire, it.

Slóiu, *Cera, vel Sebum coagulatum*.

<Sloiu, de ghiatza Gelucidium>.

[492] Slóiu de ghiatza, *Stiria, Gelucidium* * Jégetſap, Jég tsap, der Eiszapf.

Slóva, *Litera* * Betű, die Buchſtab.

Slovnéfc, ire, it, *Sillabizo* * Syllabikálni. Buchſtabieren.

Sluga, *Servus, Famulus* * Szolga, der Knecht, Diener.

* Slugarefc dienſtfertig ſeyn.

Slugéfc, ire, it, *Servio, Famulor* * Szolgálni, dienen. 2° i. e. Lithurghie.

Slugitoriu, e *Servilis, Serviens, Famulator* * Szolgai, fnechtifch.

< Slugarefc infervio>*.

Slút, a, *Mutillus, a, um*.

Slutéfc, ire, it, *Mutillo, as, are*.

Slutít, a, *Mutillatus, a, um*.

* Slutzefc, slutzire, slutzit. *idem*.

Slujba, *Servitium* * 2° V. Lithurghie. No 2.

Slujbaſhu, e, *Servilis, e*.

< Slujefc, ire, it, 1° servio>*.

Slújnica, *Ancila* [!], *Serva, Famula*.

Sm

Smaecéfc, ire, it, (<Extorqueo>), *Eripio* *
meg rántani, pushcá, rugni, aus-
drehen. 2° (<randitani>), ki rántani.
* Smaentaena, die Senne, der Smetten[!]
* Smaentaenefe. V. grofhciorefc.
Smaerd, a, (<Uraet> V. Haed. *Turpis*,
e * *Abominabilis*, e, Tsunya, Utá-
latos. garftig,) abſcheulich.

493 * Smerenie,

* Smerefc.

* Smerin.

* Smernicie, *pudicita*

* Smeu *ignis fatuus*.

Sméura, *Bacca rubi idaei* die Him-
beere.

Smidéfhte, *Fulminat*.

Smice(le) (Nuelufhe) *Virgulta*, * *Vi-*
men. Kóttó vefzfzö.

Smicuréz, ráre, rat, *Minuo*, is, ere.

Smicurát, a, *Minutus*, a, um.

* Smiida *fulmen*, *radius fulminis*, vil-
lámlás, der Wetterſtrahl.

Smiteála, *Scandalum*, *ofendiculum* [!],
Item *Error*.

Smintéfc, ire, it, *Scandalizo*, *Offendo*,
Item *Erro* * *turbo*, ftören boj-
gatni [!]

Smintít, a, *Eviatus*, a, um, *De suo loco*
motus, a, um.

Smírna, *Mirha*.

Smoála, * das Wagenſchmeet.

* Smochin, *ficulnea*.

* Smochina, *ficus*.

Smolefc, ire, it.

Smolít, a.

Sn

Snóp, *Manipulus*, * *Merges*.

Snop de graeu, *Merges*, etis, m.

So

S'o *Loco* S'au, Se au, *quod vide*.

Soarba (Scarúfhe) *Sorbum*.

494 Soarba, *Sorbeat*, *Abſorbeat*.

Soáera, *Socrus*, * die Schwáherin,
Schwiegermutter.

* Soarbe.

Soáre; *Sol*.

Soárte, *Sors* * *Nyil*.

Soba, *Fornacula*, fútó (<kemen>).

Soból, *Talpa*, Vakundok, * Scheer-
maus, Maulwurf.

Sobór, *Synodus*, *Concilium*.

* Soc.

Socacítza, *Coqva*.

Socáciu, *Coqvus*.

Socoteála, *Opinio*, Item *Consideratio*.

Socotéfc, ire, it, *Opinor*, *Confidero* * 2°
bedenken. Számot adni, tenni,
vetni, rechnen.

Socotít, a, *Consideratus*, a, um.

Socotitóriu, e, *Considerans*, *Conside-*
rator, *Opinator*.

Socru, *Socer*, * der Schwáher, Schwie-
gervater ip.

* Sofa, die Sofa, das Ruhebett.

Sol, *Legatus*.

Sólnitza, *Solinum*.

495 Solomaefdra, *Salamandra*.

Solovaerv (Sovavaerv) *Origanum*.

Sólzu, *Sqvana*.

Somn, *Somnus*, *Sopor*.

Somn (<(un fealiu de péfhte)>) *Barbo*,
Silurus Mullus * *Hartfa*.

Somníhor (Peshte somn mic) *Mullulus*
pisicis.

* Somnore. *Dormitator*, *veternofus*. Alu-
székóny. Schlaftbeutel.

Somnorós, affa, *Somnolentus*, *Soporos*,
a, um, träumerig.

* Sopon. V. Sapun.

* Soponel¹

S'ór, *Per apostrophen Loco* Se or, Se est
accusativus Se, or est *auxiliare ver-*
borum futuri temporis tertiae perso-
nae numeri pluralis vg. S'or vedea,
vel se or vedea, vel se vor vedea,
Se videbunt, *Poteſt denotare etiam*
paſſivam vocem, vg. Sor, vel Se
vor vedea, *videbuntur*, etc.

496 * Sor, Szalona bör.

Sor, }
Sora } *Soror*.

Sorb, *Sorbus*, arbor.

¹ Olvashatatlan latin értelmezés.

Sorb, ire, it, *Sorbeo, Absorbeo.*
 Sorbiciós, a, *Sorbilis, e.*
 Sorbíre } *Sorbitia* * 2° főzelék, vala-
 Sorbitúra } mit főtt, etwas ge-
 } fochtes.

Sorbit, a, *Absortus, a, um.*
 Sörgofhiu, e, * Szorgos, fürgető.
 <Sorbitza (o páffere)>.
 * Sorlitza, *Vultur perca opterus, Sas-*
keselyű, der Geyeradler.

* Sorici }
 * Sorlie } Szalona bőr.
 * Sorioára.

Soroáca, *Comma, atis, n.*
 Soróc, *Terminus, seu tempus determina-*
tum.

Soroceala, *Citatio ad iudicium.*
 Sorocéfc, ire, it, *Cito ad iudicium* * tör-
 vénybe idézni.

Sorocit, a, *Citatus, a, um.*
 Sorocitóriu, e, *Citator.*

497 Sofféfc, ire, it, *Pervenio, Advenio,*
is, ire.

* Sotz,
 * Sotzie,
 * Sotzietáte.

Sovavaerv (Solovaerv) *Origanum.*

Sp

Spaen, } *Imberbis, seu vir in adulta*
 Spaenatéc } *aetate, cui barba minime*
 } *cre/cit toto vitae tempore.*

* Spaenzur, áre, át, auffnüpfen, auf-
 henken, aufstellen etc. 2° tfüggeni,
 fügeni, logni, hanqen.

Spaerléfc, ire, it, *Capilos erigo, difitio,*
Intrico.

Spaenz *Heleborum* [!] *veratrum nigrum.*

Spaerlit, a, *Hispidus, Horidus, a, um.*

* Spagma. V. <atza> raffucita.

Spáima, } *Teror, Terrefactio* * ret-
 Spaimantáre } tegni, rettenni, ré-
 } mulni, ijedni, etc.

Spaimantát, a, *Terrefactus a, um.*

Spaimantez, tare, tat, *Terrefacio, is,*
ere.

Spal, are, at, *Lavo, as, are.*

Spaláre, *Lotio, Ablutio.*

Spalát, a, *Lotus, Ablutus, a, um.*

498 Spalatoare, *Lotrix* * item: *Lacimia*
/erviens eluendo, Waſchlappen,
Wiſchhader.

Spalatóriu, *Lotor.*

Spalátúra, *Lotium.*

Spárg, ere, ars, *Frango, E/fringo* [!],
per/fringo * nuci, alune, meg tórni.
 2° bomlani, 3° (pamaent) *profcindo,*
ſtürzen.

Spárga, *Alparago, ginis, f.*

Sparietúra, *Teror, Terefactio, Tericula-*
mentum [!]

Spáriiu } *Terefacio, Tereo, es, ere* *
 <Spáriu> } rettetgetni, rettenteni.

* Sparios, a, ijedős. cal bou etc. ſzilaj,
 ſſheu.

Spárt, a, *Fractus, Confractus, a, um.*

Spartúra, *Fractura.*

Spaffénie (Mantuire) *Salus.*

Spafféfc, fire, fit, *Salvo, as, are.*

Spaffitóriu, e, *Salvator.*

Spáta (Sabie) *Enſis, Gladius.*

Spáta (Delá rafboiu) *Pecten textorius,* *
 <Borda>, *Spatha, Borda.*

Spáta (delá úmere) *Scapula, Sſchulter-*
blatt.

Spáta (De porc eupicior cutot [!] faráta)
Perna.

499 Spáte, *Dorſum, Tergum.*

* Spagma.

* Spárgbie, kotzpert.

<* Sperla>.

* Sperla, pernye, die Strohaſſſe.

Speteaza, <*Radius Spondae curus*> * V.
 Spitzza, item <*juncus, die Binſe,*>
 rogoz.

Spetéfc, ire, it, *Scapulo, Delumbo, as,*
are * rokkani.

Spétit, a, *Scapulatus, Delumbatus, a,*
um, Delumbis, e, * freuglahm.

Sp'c, *Ariſta.*

Spin, *Spina, Sentis,* * túske, tóvis.

Spináre, *Spina Dor'i, Dorſum, geréntz,*
 gerintz * ſpinárea porcului, *ſpina*
juilla, Diſzno orja, Sſchweinsrüden.

Spíne, vide Spin.

* Spinos, *ſpinoſus,* * túskes, tóvifeſ.

Spintec, are, at, *Excindo, Diſrumpo,*
Diſſeco * (péshtele) ezentero.

Spintecát, a, *Exci/us, Di/ruptus, Di/sec-*
tus, a, um.

Spintecatúra, *Di/sectio, Di/ruptio, **
item *V. furcitra No 2.*

Spitza, *Radius Rotae ** Kerékküllő,
Kölfő a kereken. die Rad Speiße.
(Kerek Szeg.) 2° gradus vg. *Con-*
sangu. affinitatis etc.

Splina, *Splen, Lien.*

Spoéala, * *Marga*, tlapadozo, mész
agyag, Märgel.

Spoéfc, ire, it.

Spoít, a.

Sporéfc, ire, it, *Proficio, Augeo, Cresco*
* gyarapodni.

[500] Sporít, a, *Auctus, a, um.*

Spóriu, *Profectus.*

* Spováda,

* Spovedefe etc.

* Spovedanie.

* Sprinten, adj. *porca. V. Miftretz.*

Sprijána, *Tutela, Sufitentatio ** gyámoly,
iftáb.

Sprijinéfc, ire, it, *Sufiento, Fulcio,*
Tueor.

Sprijínire, *vide* Sprijána.

Sprijínít, a, *Sufitentatus, a, um.*

Sprijínítóriu, *Tutor, Su/ceptor, Su/ten-*
tator.

* Sprijóána.

Spuii, *Ipunere, Ipus, Expono, Dico,*
Refero, Narro.

Spuitóriu, e, *Narrator, Relator.*

Spúlber, are, at, * *pulvero, ** *ventos*
facio, Pulveres verto excito, Item
Dicitur de homine irato, qui multa
*longuitur, ** (flushtur), ftöbern.

Spulberát, a, *Ventofus, a, um multa*
*lovens in ira, quali stultus, **
Szeleburdi, Szeles, Windbeutel
(flushturát).

Spúm, are, at, *Spumo, as, are.*

Spúma, *Spuma.*

[501] Spumáre, *Spumatio.*

Spumát, a, *Spumatus, a, um.*

Spumós, a, *Spumofus, a, um.*

Spun, *vide*, Spúiu.

Spunere, *Expositio, Propositio, Narratio,*
Enarratio, Relatio.

Spurc, *Morbi species, qui parvulis in*
*facie fit, in/tar bubonum geratur. **
der Grund.

Spurc, are, at, *Spurco, as, are, Faedo,*
vizio, contamino, maculo.

Spurcaciúne, *Spurcicies, contaminatio,*
Faeditas.

Spurcaciúni, *Spurciciae, Immunditiae,*
Item *Locus Suplicii, ubi homines*
morte afficiuntur, Patibulum.

[502] Spurcát, (*Adverb*) *Spurce.*

Spurcát, a, *Spurcus, Immundus, Faedus,*
a, um.

Spúza, *Favilla ** parázs v. parázftüz,
(pernye), zsaratnok.

St

Staelp, *Columna ** Pfeiler.

Staelpáre, *Ramus.*

Stæmpar, are, at, *Tempero, as, are.*

Staemparáre, *Temperatio.*

Staemparát, a, *Temperatus, a, um.*

Staemparatúra, *Temperamentum.*

Staena, *Ovile.*

* Staeng, a, *adj. balog, sete.*

Staeng, ere, ftaens, (E) *Stingvo, is*
*ere ** *stingvo exstingus, elepedni.*

Staenga, *Sini/tra, Laeva.*

Staengáciu, e, *Sini/ter, Laevus, a, um,*
*Scaeva, ** *Scevola.*

Staengatóriu, e, *Extinctor.*

Staengere, *Extinctio.*

* Staengen

Staengin } *orgia.*

[503] * Staengenefe, ire, it,
flaften.

Staens, a, *Extinctus, a, um.*

Staerc, (Erodus) * *V. Cocostaerc.*
(item Ciovia).

Staercéfc, ire, it, *Inclino me sicut*
*quando ventrem exonerare volo. **
V. Cimtesc.

Staercit, a, *Inclinatus, a, modo ven-*
trem exonerare volentis.

Staernéfc, ire, it, *Excito, as, are.*

Staerníre, *Excitatio.*

Staernít, a, *Excitatus, a, um.*
 Staernitóriu, e, *Excitator.*
 * Stáfida, malozsa, v[e] maloz[afz]ölő
 dto marunta, aprofzölő.
 * Stagér, tserfa.
 Stagéfc, ire, it, *Urgeo, es, ere,* Sürgetni,
 késztetni, drillen.
 Stán, *Cantes, Rupes.*
 * Stapaen, *herus, dominus,* der Gebie-
 ter.
 * Stapaena.
 * Stapaenefc.
 * Stapaenire.
 * Stapaenitóriu.
 Stáre, *Statio, Subfifentia, Substantia.*
 * Stárose (Zvornic) *Orator, perorator.*
 * Starpesc (ab exstirpo)
 Stát, *Status* * állás, testállás.
 Statatóriu, e, {
 Statornic, a { *Constans, Stabilis, e.*
 Statornicéshre, *Constanter, Stabiliter.*
 Statornicie, *Constantia, Stabilitas.*

[504] Statornicit, a, *Stabilitus, a, um.*

* Statura, testállás.
 Statút, a, *Qui diu tetit, Rancidus, Senex,*
vetus.
 Stáu, are, at, *Sto, Abfisto* * stau im-
 protiva, *obfisto,* ellentállani, wieder-
 stehen [!]. de cinevá i. e. stegéfc
 a fáce ceva *in/to.*
 Stául, *Ovile, Caula.*
 Stajériu, *Aesculus, Quaercus.*
 Stáva, *Eqvorum armentum, Equatium* *
 Dézeg.

* Stavila (Coasta pátului) *Sponda, ae,*
 Agy [!] oldal, Seitenbrett am
 Bette. V. Coastá No I.

Staváriu, *Pastor eqvorum.*

* Steá, *Stella* (cu coáda) *cometa.*
 Schwanzstern, üstökös tfillag.

Steág *Vexillum.*

Steand, *Vas ligneum inqvo formagium*
conservatur.

Steárpa, *Sterilis.*

* Stegári.

* Stegesc, ire, it, *(Compello, impello)*
 V. Stagefc.

Steglitza, *Carduelis.*

* Stelesc, ire, it, káprázni.

Stelnitza (Paduche de paréte) *Cimex*

* tšmaz.

Stéma, *Diadema.*

Stapaen, a, *Herus, Dominator, Domi-*
nus, a.

Steregóae, *Helleborus Veratrum.*

* Stergáriu. V. Chindeu.

Sterp, Stearpa, *Sterilis, e,* * Sovány,
 termeketlen, meddő.

[505] Sterpéfc, ire, it, *Sterilem reddo,* vel
sterilis fio, vel *Extirpo, as, are.*

Stertz, *Lithium* [!].

Sticla (Gláge, Ueaga) *Vitrum* * 2° eine
 gläserne flasche.

Stideála, *Verecundia* * Szemérmetség.
 die Bescheidenheit.

Stidéfc, me stidéfc, *Verecundor, aris,*
atus.

Stih, *Verfus, ús, m.*

* Stiháriu (lá látini) *alba.*

* Stihie, *elementum* (ex graeco) V.
 Elemént.

Sting, *vide* Staeng.

Stinghériu, e, *Impar, Absque, Socio.*

Stins, a, *vide* Staens, a.

Stivéfc, ire, it, *vide* Stidesc.

Stórc, ere, stors, *Extorqueo, Exprimo,* *
 Szürni, által szürni (Vinu) felfern,
 pressen, auspressen (háinele) aus-
 winden, ausringen, ki fatlarni.

Stoarcere, *Extorfio, Expressio.*

Stórs, a, *Extorfus, Expressus, a, um.*

Strabát, ere, tut, *Pervado, is, ere*
Penetro, as, are.

Strabátère, *Pervasio.*

Strabatút, a, *Pervafus, a, um.*

[506] Stráchina (Bl'd) *Patina, Catinus.*

Stracur, *vide* Strecur.

Stracurát, *vide* Strecurát.

Stracutoriu [!] i. e. ciur de ples,
 Durchschlag, Seiher.

* Stracuratoáre, *Colum* (Szürő, téj-
 szürő, Szürő [zita, das Seihsieb.]

* Stradálnic, a.

Stradánie, *Industria, Conamen, Cona-*
tus, ús, m.

Straduéfc, me straduéfc, *Conor, Satago.*

* V. Saergu[efc].

Straduintza } *vide* Stradánie.
 Straduïre }
 Straduitóriu, e, *Industrius, a, um, Conatum adhibens.*
 Straec, *vide* Stric.
 Straeg, *vide* Strig.
 Straegóiu, *straegoae, vide* Strigoiu, *strigoae.*
 Straemb, are, at, *Curvo, Incurvo, * <greinen> 2° greinen. b/dto.*
 Straemb, a, *Curvus, a, um.*
 * Straemba 1° (*Dutca, Shufhtáca*) 2° (*banát 15 Kr.*)
 Straembáre, *Curvatio, Incurvatio.*
 Straembát, a, *Curvatus, Incurvatus, a, um.*
 Straembatáte, *Injuria, Injustitia.*
 Straembatúra, *Curvatura, Curvamen.*
 * Straambu *subst:* cu *straambu, igasz-lágtalanul.*
 Straempt, are, at, *Angusto, Stringo, Arcto, Coarcto, Contraho.*
 [507] Straempt, a, *Strictus, Angustus, Coarctus, a, um * fnapp.*
 * Straemptez.
 Straemptoare, *Angustia, Coarctatio.*
 * Straemptorefc, *coangusto, ad angustias redigo, coarcto, szorulni.*
 Straeng, ere, *straens, Stringo, Contraho, Coaduno.*
 Straengatóriu, e, *Constrictor, Coadunator.*
 Straengere, *Strictio, Constrictio, Coadunatio.*
 Straens, a, *Strictus, Constrictus, Coadunatus, a, um * fnapp.*
 * Straenshte (*noroc bun, au sláb*).
 Straenfoare } *vide* Straengere * 2°
 Straenfura } *Bauchgrimmen, Buch-*
 fneipen [!]. 3° taka-
 ritás.
 Stráge, *Vigilia, Custodia.*
 Stragéariu, *Vigil, Custos.*
 Stragiúfc, ire, it. *Vigilo, Invigilo, Custodio.*
 Stragiúre, *vide* Stráge.
 Stragiút, a, *Custoditus, a, um.*
 Stragiuitóriu, e, *vide* Strageariu.
 Stráin, a, *Alienus, Peregrinus, a, um * extraneus.*
 Straináre, *Alienatio, Peregrinatio.*

[508] Strainatáte, *Peregrinitas.*
 Strainéz, *nare, nat, Alieno, Abalieno.*
 Stráitza, *Canistrum, Canisterium, Bero, Pera. * Straitza popi, Gömbözt, die Plunze.*
 Straitzilhoára, *Canisteriolum, Perula.*
 Stráriu (*Cerga, Tzol, Háina*) * *Stragula, Stragulum. * Cento, Item Vestis.*
 Stralucéfc, ire, it. *Splendeo, Resplendeo, Fulgeo, * ragyogni, schimmern.*
 * Straluci.
 Stralucíre, *Splendor, Fulgor.*
 Stralucít, a, *Splendidus, Fulgidus, a, um.*
 Stralucitóriu, e, *Splendens, Splendicans, Fulgens.*
 Stramb, *vide* Straemb.
 Strambatáte, *vide* Straembatáte.
 Stramatúra, *Lana incolorata, vel Lanae fila incolorata.*
 * Stramatufha, *abamita.*
 * Stramoshefc, a, *adj. proaviticus, — paccatul stramosfh.: pecc. origin.*
 Stramoshe, *Proavia.*
 Stramóshu, *Proavus.*
 Stramur, are, at, *vide* Strémur.
 Stramuráre, *vide* Stremurare.
 Stramút, áre, át, *Muto, Altero, ás, áre.*
 [509] Stramutáre, *Mutatio, Alteratio.*
 Stramutát, a, *Mutatus, Alteratus, a, um.*
 Stramutatóriu, e, *Mutator, Alterator.*
 Strána *Templi Chorus.*
 Stranepoáta, *Proneptis.*
 Stranepót, *Pronepos.*
 Strát, *Satum * de otzat, etzét ágy, die Effigmutter.*
 * Straunchiu, *abavunculus.*
 * Strajác, *Szalmazfák, der Strohsaß.*
 * Stráje.
 Streáng, *Funis.*
 Streáshina, *Solarium, Corona Tecti, * Subgranda, ae, f.*
 Streche, *Oestrum, * <lo bogár, afulus, Oestrus>, Bögöly, die Brámje.*
 Strechéz, chére, eat, *Oestro Stimulatus jugio, * dispereo.*
 Strecur, are, at, *Colo, as, Percolo, as, are.*
 Strecuráre, *Percolatio.*

Strecurát, a, *Percolatus, a, um.*
 Strecuratoáre, *Colum, i, m.*
 Strecuratoriú, e, *Percolator.*
 Streghiátza, *Lac coagulatum * V.*
 Samachifha.

[510] Strein, a, *vide Strain.*
 Streináre, *vide Straináre.*
 Streinatáte, *vide Strainatáte.*
 Streinéz, *vide Strainéz.*
 * Streiu, o ápa in árdeál, *Sargetius,*
 Sztrigy víze, die Strelle.
 * Stremosh etc.
 Strémur, (Bold, Simceá, Ghimp) *Sti-*
mulus.
 Strémur, are, at, (Boldefc, Inghimp)
Stimulo.
 Stremuráre, *Stimulatio.*
 Stremurát, a, *Stimulatus, a, um.*
 * Strenepot.
 Strépede, *Acarus, Termes, mitis **
 pondró, kukac, (de Ilanina),
 Szalonabogár.
 * Strepezefc, *Stupeo de dentibus, vás-*
 lani.
 Stréfhina, *Subgrunda.*
 Stréfhinéfc, ire, it, *Subgrundo.*
 Stric, are, at, *Destruo, Corrumpto * de*
prunci, repigo.
 Stricacios, oaffa, *Destructibilis, Corrup-*
tibilis, e.
 Stricáre, *Destructio, Corruptio.*
 * Stricát de varfát, pođengrűbig.
 Stricatoriu, e, *Destructor, Corruptor.*
 Stricatúra, *vide Stricáre.*

[511] Strig, are, at, *Clamo, Proclamo.*
 Strigáre, *Clamor.*
 Strigát, a, *Clamatus, Proclamatus, a,*
um.
 Strigatóriu, e, *Clamator, Proclamator.*
 Strigatúra, *Clamor, Clamorofitas.*
 * Strighe *melligo, Honigthau.*
 Strigoáe, *Saga, Strix.*
 Strigóiu, *Sagus.*
 * Strinf, Strűmpfe.
 Stróp, *Guta, Gutula.*
 Stropéfc, ire, it, *A/pergo, Con/pergo **
expergo Verträufeln, meg öntözni.

Stropíre, *A/perfio, Con/perfio.*
 Stropít, a, *A/perfus, Con/perfus, a, um*
 * Stropitoáre, Szpengwedel.
 Stropitúra, *A/perfio.*
 Stropfhéfc, ire, it, *Conqva/fo, as, are,*
 ' öfzve tiporni' * 2° nyawalya
 törni [!], V. r. il cálcá.

[512] Stropfhít, a, *Conqva/fatus, a, um*
 Stropfhítúra, *Conqva/fatio, item Nya-*
valya törés.
 Strug, (Strún, Strűtz), *Tornum.*
 Strugea, *Fruftilum [!]* * égy karé
 kenyér, ein Scherz Brod.
 Strugéfc, ire, it, *Contero, Conqvatio **
zerquetschen, flemuen.
 Strugíre, *Conqva/fatio.*
 Strugít, a, *Contritus, Conqva/fatus a, um.*
 Strugitúra, *vide Strugíre.*
 Strúgur, {
 * v[el] Strugure, { *Botrus, * Szőlőfürt.*
 Strun (Strug, Strűtz) *Tornum.*
 Strúna, (Coarda) *Corda.*
 Strúnga, *Caula ovium ubi mulgentur **
 Elzterenga, Elztrenga. ein Melz-
 ftall oder sonst ein Ort wo man
 die Schaaf melket.
 * Strungareatza, *Multra, fejőedény,*
 rotfka, das Melzgejdhier.
 Strűtz, *vide Strun. * 2° Stuthioca-*
melus [!].
 Stráje, *vide Stráge.*
 Strujeá, *vide Strugeá.*

Az 512—517. lapnak kéziratunk ele-
 jén, illetve végén a következő vázlatserű
 fogalmazványa olvasható:

[512a] Stropfhéfc, ire, it,
 Stropfhít, a,
 Stropfhítúra [!]
 Strug, *Tornum.*
 Strugea,
 Strugéfc, ire, it, *Contero.*
 Strugíre *Contritio.*
 Strugít, a, *Contritus, a, um.*
 Strugitúra, *vide Strugíre.*
 Strúgur, *Botrus.*
 Strun, *Tornum.*
 Strúna, *Corda.*
 Strúnga, *Ovile.*
 Strűtz, *Tornum.*

513 Stup, *Apum alveare*.
 Stúpa, *Stupa*.
 Stuparítza, *Apiaria*.
 Stupáriu, *Apiarius*. * Bienenzieher,
 Imfer.
 Stupína, *Apiarium*.
 Stúrz * Hurosmadár.

Su

Súca (Obiceiu) *Mos, Consvetudo*.
 Sucála, * Spulrad, tšöllü v. tšüllü.
 * Sucefo, ire, it, drehen, verkehren
 2° (mustétze'e) fel sodrani.
 * fucit, a. 1° umgedreht 2° (om fucit),
homo praeposterus, Queerkopf [!]
 Sucitóriu, *Girgiullus Cylindrus*.
 * Sueuefo.
 Sud, are, at *Sudo, as, are*, * schwißen.
 Sudálma, *Increpatio* * die Lästerung.
 Sudoáre, *Sudor* der Schweiz.
 Súduiu, ire, it (Injur) *Increpo, Blaf-*
phemo, as, are.
 * Sufer.
 * Suflet, de suflet, *adoptivus*, fogadott.
 * Sufloiu. V. Foiu.
 * Suflu 1° flo. 2° auffschwülen. 3° (mucii
 nálu) ausstehen, schneüßen.
 * Sufule, (túrni, fel túrni, auffstürzen,
 aufftreifen.) V. Ralfraeng.
 Sug, ere, supt. *Sugo, Exfugo, lacteo*.
 * Sugáciu.

Sugáriu, e }
 Sugatóriu, e } *Sugens, * jubrumus*.
 Sugél, *Gemurja, * Panaritium*.

513a Stráje, *vide Strágo*.
 Struja, *vide Strugea*.
 Stup, *Alveare apium*.
 Stúpa, *Stupa*.
 Stupáriu, *Apiarius*.
 Stupína, *Apiarium*.
 Stúrz.
 Suca (Obiceiu) *Mos*.
 Sucála.
 Sucitóriu, *Girgiullus, Cylindrus*.
 Súd, are, at, *Sudo, as, are*.
 Sudoáre, *Sudor, oris, m*.
 Sóg, ere, súpt, *Sugo, Exfugo*.

514 Sughít }
 Sughítz } ire, it, *Singultio*.
 Sughitzáre }
 Sughitzát } *Singultus*.
 Súgna, (Róchie) *Toga faeminea*.
 Segrúm, are, at, *Strangulo, Suffoco,*
as, are), * erdroffeln.
 Sugrumáre, *Strangulatio, Suffocatio*.
 Sugrumát, a, *Strangulatus, a, um*.
 Sugrumatóriu, e, *Strangulator*.
 Suíre, *Ascensio*.
 Suifhu, *Ascensus, us, m*. * V. gurifh.
 Suit, a, *Inaltum Sublatus, Elevatus, a,*
um.
 Súiu, ire, it, *Ascendo, is, ere*.
 Sul, *Palanga*.
 Sul delá razboiu, *jugum textorium, **
Liciatorium, Zugolyfa tšubor,
 Ponkostor.
 Súl (a, *Subula*) * V. de Corábie *Malus*
Navis, Arbotz fa, Vogelbaum,
Maßbaum 3° (de incarcat), *fulvis*
joenarius, Wiesbaum, Heubaum.
 * Sula, *Subula, Ár, tór, Pfrieme,*
 Sčuháble.

515 Sulimán (Vapfála cu cáre se ung
 faemeile in fatza), *Fucus, Pjim-*
mithyum * die Schminke. Kendözö,
 festö.

514a Sugáriu, e }
 Sugatóriu, e } *Sugens*.¹

Sugél, *Gemurja*.
 Sughít }
 Sughítz } ire, it, *Singultio*.
 Sughitzáre }
 Sughitzát } *Singultus*.
 Súgna, *Toga faeminea*.
 Segrúm, are, at, *Strangulo, Suffoco*.
 Sugrumáre, *Strangulatio, Suffocatio*.
 Sugrumát, a, *Strangulatus, Suffocatus, a,*
um.
 Sugrumatóriu, e, *Strangulator, Suffocator-*
 (Supuiu) } (nere, *Supus, Suppono, Subi-*
 (Supun) } *cio, Subigo*).

¹ E szavakkal egy magasságban más
 kéztől származó beírás: Numa grizsa tseá
 lumafzka. I. V. Alatta díszes kacsa-
 ringók.

Sulimanéfc, ire, it, *Fuco, as, are.*
Sulimanít, a, *Fucatus, a, um.*
Sulináriu, *Palanga.*
Súlitza, *Pugio, onis, m. Mucro, die*
Speer.

Súma, *Summa.*

Sumán, (Tzundra, Zeche) *Bracha, **
Sagum, tzondora.

Sumétzu, eatza, *Temerarius, a, um **
praesumptor 2° eigenjinig, trošig,
vermeffen, *subnixus.*

Sumetzéfc, ire, it, *Temerarium facio.*

Sumetzéfcume, me sumetzéfc, *Temer-*
rare ago.

Sumetzie, *Temeritas, ** Dünfel, Eigen-
dünfel. 2° der Eigenjinn.

Sun, are, at, *Sono, as, are.*

Sunáre, *Sonitus, ús, m.*

Sunát, a, *Sonatus, a, um.*

516 Sunatóriu, e, *Sonator.*

Súnet, *Sonitus, ús, m. Sonus, i. m.*
Sunzuéne, *Flores flavi coloris, ex quibus*
Valachi coronas in feſto S. Joannis
Baptistae faciunt.

Super, *vel* Supar, are, at, *Tristitiá,*
*maerore afficio, Incommodo **
orlálni, bulongni, *subira/cor. Szom-*
polyodni.

Superáre, *Tristitia, Maeror, Maeſtitia,*
Incommoſatio.

Superát, a, *Tristis, e, Maeſtus, a, um **
subiratus.

Súpt, *Sub, Infra.*

Supt, a, *Exſuctus, a, um.*

515a Supunere, *Subjectio.*

Supús, a, *Subjectus, a, um.*

Surcél, *Sarmentum.*

Surgun (Izgonit) *Exul.*

(Surgunit, a, *In exilium miſſus, a, um*).

Súire, *Aſcenſio.*

Suíſhu, *Aſcenſus, ús, m.*

Súit, a, *In altura elevatus, a, um.*

Súiu, ire, it, *Aſcendo.*

Sul, *Palanga.*

Sála, *Subula.*

Sulimán, *Fucus, Pſimmitum, ii, n.*

Sulimanéfc, ire, it, *Fuco, as, are.*

Sulimanít, a, *Fucatus, a, um.*

Sulináriu, *Palanga.*

Súma, *Summa.*

Suptieát, a, *Attenuatus, a, um.*

Suptiére, *Attenuatio.*

Suptiéz, ere, eat, *Attenuo, as, are.*

* Supt fuoára, honally, die 2dſelſhöhle.

Suptzire, *Tenuis, Gracilis, Subtilis, e.*

517 Supúiu } nere, pus, *Suppono,*
Supun } *Subicio, Subigo.*

Supúnere, *Subjectio.*

Supús, a, *Subjectus, a, um.*

Súr, a, *Canus, Leucopheus, Subaquilus,*
a, um.

Suráta, *Eſt allocutio ad faeminam,*
aequalis conditionis nobiſcum, aut,
inferioris, Duzſchmeſter.

Surcél, V. Gatéju, *Sarmentum ** (ex
Surculus).

Surd, a, *Surdus, a, um.*

* Surdanc, a, } *Surdaſter, Subſurdus,*

Surdátec, a, } *a, um.*

* ſurétiu.

Surgún, (Izgonit) *Exul.*

* ſurguneſc.

Surguníre, *Exulatio.*

Súrla, *Inſtrumentum eſt muſicum, **
tibia, Cymbalum, das Pfeifenrohr.

* Suruman (ſirimán).

Surp, are, at, *Diruo, Cadere facio,*
Ruino, neutr. verfallen.

Surpator, e, *Diruens, Ruinator.*

Surpatura, *Ruina, ** die Sturze, die
Ruine. Dúledék.

517a Superáre, *Tristitia, Maeror, Me-*
ſtitia.

Superát, a, *Maeſtus, a, um, Tristis, e.*

Súpt, *Sub, Infra.*

Supt, a, *Exſuctus, a, um.*

Suptiéat, a, *Attenuatus a, um.*

Suptiére, *Attenuatio*

Suptiéz, ere, eat, *Attenuo, as, are.*

Suptzire, *Tenuis, Gracilis, Subtilis.*¹

Supúnere.

Sur, a, *Canus, Leucopheus, Subaquilus, a,*
um.

Suráta, *Allocutio eſt, qua faeminam inferi-*
oris conditionis compellere [!] ſolemus.

Surcél, *Sarmentum.*

¹ A lapszálen: Ateritus moriũ, moiũ,
moĩ. (Klein bejegyzése).

518 * Surucluéfc, fzorulni.

* Surup etc. idem.

Surzuéfc, ire, it, *Addo*, Item *Aqviro*.

Surzuire, *Additio*, *Additamentum*.

Surzuít, a, *Additus*, Item *Aquisitus*, a, *um*.

Sús, *Sus*, *Surfum* *Alte*.

Sufpin, are, at, *Suspiro*, *Gemo*, *is*, *ere*
* foházkodni.

Sufpin, $\left\{ \begin{array}{l} \textit{Suspiratio, Suspirium, Ge-} \\ \textit{mitus, ús, m. (o boála),} \\ \textit{Sufpináre} \left\{ \begin{array}{l} \textit{Asthma, cu fuspín, adj.} \\ \textit{asthmaticus.} \end{array} \right. \end{array} \right.$

Suffáiu, * V. *Cofhere*.

* Suffaeiu } * (*Cofh*), Kornfaften, Ge-
* Suffuiu } treidefaften, Szúfzék.

* Suta 100.

* Sutásh, *Centurio*.

Suveica, *Radius textorius*, Vetelő. *
Weberschiffchen, *Weberspuhl*.

Svaecnelkhte)c, *Sanguis fortiorum mo-*
tum, pulsus facit, * *mico*, *trepido*,
palpito, pöcßen, zußen, zappeln
dobogni.

* Svaecnire.

Svaent, are, at, *Exficio* [!], *as*, *are*, *qvaji*
vento Exficio (*ventile*), item:
[ç]wenfen.

Svaentáre, *Exficio*.

Svaentát, *Exficus*, a, *um*.

Svaerléfc (Arúnc) *Proicio*, *jacio*.

* Svaerliga, (*Barbatula*, aprohal, die
Grundel) *Schlammbeißer*.

Svaerlít, a, (Aruncát) *jactus*, *Projectus*,
a, *um*.

* Svocotefc, V. *Svaecenefc*.

* Svornic.

Litera: T

Ta

519 Tá, *Tua*, *Praepositum nomini, vult*
ante se habere articulum definitum,
vg. A Tá muére, *Tua Mulier*, Ale
tále váci, *Tuae vaccae*, *Secus non*,
vg. Fatatá, *Filia tua* *Vacile tale*,
Vaccae tuae, etc.

Tabác, *Tabacum*, *Herba Nicotiana*.

Tabacarie, *Tabacarium*.

Tabacáriu, *Venditor, vel Fumator*
Tabacae.

Tabácherie }
Tabachernitza } *Pixis tabacaria*.

* Tabalufha (Guda) *Canis foemella*.

Tábara, *Castra, Caterva*.

Tabaraet, *Castra metatus*.

520 Tabarafc, aere, raet, *Castra metior*.
Tábla, *Tabula*.

Tablefc, a, *Tabularis, e*.

Tác, ére, ut, *Taceo, Sileo*.

Tacére, *Silentium, Taciturnitas*.

Taciúne stíns, *Torris, * titio*, Brand.

(Taciúne, *Titio*) * 2° (in graeu), *robigo*,
rubigo, úfzög, léha a gabanában,
der Brand im Getreide.

(Taciúne stíns, *Titio*).

* Taciunos, a, *rubiginosus*, úfzögös,
brandig.

Tacút, a, *Taciturnus, Silentarius, a*,
um.

Tácŕhe, *Taxa*.

Tacŕhúla, *Tácula*.

* Tagaertz. V. *Matzafc*.

Tagaertza (*Saculetz, Deffagi ſtraitzá*)
Bero.

Taelnéfc, ire, it, *Convenio*.

Taempla, *Frontispicium internum*
Templi * (*fruntáriu*).

521 Taemple, *Tempora, seu partes capi-*
tis ad latera frontis * halánték.

* Taemplu. V. *Intaemplu*.

Taempéfc, ire, it, *Hebeto, as, are*,
Obtundo, is, ere * *tompitani*.

Taempíre, *Hebetudo, Obtusio, Hebetatio*.

Taempít, a, *Hebes, obtusus, a, um, Hebe-*
tatus, a, um.

Taenar, *vide Tinar*.

Taendála, *Homo ineptus, * tantilum*,
Minutio, quisquilia, Apro tŕépü.

Dibdabfág, Arolék. Kleinigŕeiten,
Pappenŕtiel, Pfefferling.

Taendalefc, ire, it, *Inepte, lente ago*,
* *muginor*, tándelst, knaupelst,
ŕtumpfern.

Taengefc, ire, it, *aegre ŕero*.

Taengire.

* Taenguefc, (Váet) sopánkodni.

Taenjála.

Taeræfsc } ire, it, *Repo, obrepo, Sergo.*

Taeraeiu } * tŕufzni' máfzni (*adtero*).

Taeraeíre, *Obreptio.*

Taeraeít, a, *Obreptus, Obreptatus, a, um.*

Taerg, *Nundinae* * 1° (de tzára) V.

Bulciu, 2° (de saptamaena) V.

Marturie N° 2. 3° (de márho)

Baromváfár. *Viehmarrft.*

522 Taergáfhu, *merces venales.*

Taerguéfc, ire, it, *Nundinor, Emo, vendo.*

Taerguíre, *Nundinatio.*

Taerguitóriu, e, *Nundinator, emptor, venditor.*

* Taerhita, V. *Potaerniche.*

* Taerla, *Caterva, turba, tfoport.*

Taernáva, *Cicellus Fluvius.*

Taernométe, *Palea.*

Taernoveán, a, *Cicelli accola.*

* Taernuefc, V. *Brufhefe* N° 1.

* Taerfhág, *Kamerad, Kompan.*

* Taerfhagefc, *Idem.*

Taerfhi (Tufa), *Frutex.*

Taerfhitza, *Vide Sapa* * *pastinum.*

* Taerziu, *tarde.*

* Taertza paertza.

Taeat, a, *Sciŕŕus, Abŕŕiŕus, Caes, Sectus, Amputatus, a, um.*

* Taeát impregiur. *Circumciŕus, degluptus, a, um.* Környülmélet.

Taére, *Sciŕŕio, Sectio, Amputatio*, * impregiur *Circumciŕio*, környül metelés, die Beŕŕhneidung.

Taetóriu, e, *Sciŕŕor, Sector, Amputator* * item: *Ħanfloŕ, Ħadfloŕ, fa vágito.*

Taetúra, *Sciŕŕura.*

523 * Taetzei, *turunda*, laska, metelt, die *Zudeln.*

Tagáda, *Negatio.*

Tagaduéfc, ire, it, *Nego, Pernego, Abnego, Denego.*

Tagaduíre, *Negatio, Abnegatio, Denegatio.*

Tagaduit, a, *Negatus, Abnegatus, a, um.*

Tagaduitóriu, e, *Negator, Abnegator.*

* Tagaertz, áre, át. V. *Matzafc.*

* Tagaertza.

Tai, *Tui, quando nomini praepositur, adŕumit ante ŕe: a, vg. a Tai vicini, Tui vicini, Secus non vg. vicini tai, vicini tui.*

Táica, *Pater, Parens.*

Taicutz, *Paterculus, * tatula.*

Táina, *Sacramentum, Arcanum secretum Miŕterium.*

Táinic, a, *Ocullus* [!], *Miŕterioŕus, a, um,* Item: *Arcanum, ŕecretum, tenens.*

524 Tainuéfc, ire, it, *Óculto, Abŕcondo, cello* [!]

Tainuire, *Ocultatio.*

Tainuit, a, *Ocultatus, Ocullus, a, um.*

Tainuitóriu, e, *Ocultator.*

Taitzéi, * *Turunda, ae, f. Zudel.*

Táiu, taére, taeat, *Scindo, Seco, Caedo, Amputo.*

* Táiu impregiur, *Circumcido*, Környülméletni, beŕŕhneiden.

* Taiuŕh. *Él, die Schneide.*

Talbacefc, ire, betáuben.

Talbacit, betáubt.

* Tálér,

Talháriu, *Latro.*

* Talián, etc.

Talmacéfc, ire, it. *Interpreter.*

Talmacíre, *Interpretatio.*

Talmacitóriu } *Interpreterator, Interpres,*

Talmáciu } * *Magyarázo, Tolmátŕ,*

der *Dolmetŕŕher.*

* Talnáciu. V. *Mághitrát.*

* Taelnefc.

Tálpa, *Plánta* * 2° (de cáŕŕa) 3° (de sánie) *Kupfer.*

525 Talpíz, a, *Subdolos, Aŕtutus, Callidus, a, um.*

Tamaduéfc, ire, it, *Curo, Sano, Medeor.*

Tamaduíre, *Cura, Curatio, Sanatio.*

Tamaduit, a, *Curatus, Sanatus, a, um.*

Tamaduitóriu, e, *Sanator, Curator.*

Tamæe, *Thus, Thimiama.*

Tamæeát, *Thure ŕufumigatus* [!]. *Incenŕum.*

Tamæéz, *Thure, ŕufumigo, Incenŕo.*

Tamaeitza, *Species herbae.*

Tamaend, are, at, *Prorogo, Protraho*
tempus * hallogatni.
 Tamaendáre, *Prorogatio*.
 Tamaendát, a, *Prorogatus, a, um*.
 Támbara, *Tambura, Musicum instru-*
mentum.

526 Tampésc, *vide* Taempésc.
 Tampíre, *vide* Taempíre.
 Tampít, *vide* Taempít.
 Tandála, *vide* Taendála.
 Tandalésc, *vide* Taendálesc.
 * tándá mándá Jájpáp [!] dib dab,
 miščmašč.¹
 Tangesc, *vide* Taengesc.
 Taraetza, *Furjur, Apluda, Conicae*.
 * Tarába.
 Táre, *Fortis, e* — * 2° merő, merevény,
 temérdek, spröde.
 Tárğa, *grabatum, lectulum*. * şaulbett,
 Nyozolya, pritf.
 * Tárhita. V. Potaerniche.
 Tárié } *Fortitudo*.
 Taríme }
 Tarnátz (Foişhór, Pridvor) *Porticus*.
 Tarnitza (Shea de purtat povari) *Cli-*
tella * 2° (ori cáreá shea), *ephipium*
 [!] Nyereg, der Sattel.
 * Taroássa (gré) *gravidá, terhes*.
 * Tás, die Almosenbüchse, Persely.
 * Táshc, áre, it, ire [!] paecalesc.
 * Tashcula, *Pa/ceolus* (patáshca).
 Tâta, *Pater, Parens, Genitor*.
 Tataishe, *Uxor est fratris mei majoris*. *
Glos. Angy. der [!] Bruders Weib
 oder des Ehmans Weib.
 Tatár, *Tartarus*.
 * Tataresc. —
 * tázara tatarásca.
 Tatárca, *Pannicum*.

527 Tatúz, *vide* Taicutz.
 Tau, *Tuus, praepositum nomini adsumit*
ante se: a, vg. A tau Cál, Tuus
equus, secus non: vg. Cálul tau,
Equus tuus, etc.

¹ Az utóbbi két értelmezés a lap alján
 és csak jel utal erre a helyre, ahova
 közbeszúrándók.

Tau (Lác) *Lacus* * (Tau de pefhti) V.
 Halashtau.
 * Tauesc, ire, it. überströmmen.
 Táur, *Taurus* * der Stier, Bull, şafelochş,
 Keitochş. item *Lastaurus*.
 * Taúre.
 Tavalésc, ire, it, *Voluto, as, are*, * fet-
 rengeni, herummwälzen, hengergeni.
 Tavalíre, *Volutatio*.
 Tavalít, a, *Volutatus, a, um*.
 Tavalitóriu, e, *Volutator, Volutans*.

Te

Te, *Te, Item Verbis activis [!] apposi-*
tum potest dare eis significationem
passivam vg. Te véz, *Te vides, vel,*
Te véz, videris.

528 Teáca, *Vagina, die Scheide*.
 Teánc * Bál, Nagy tšomo v. kötés p.
 o. Dohány v. papiros, der Ballen.
 Teálc, (Sháitau) *Torcular, Praelum*.
 Tecarau, *Instrumentum quo funis, aut*
aliud intorquetur.
 Tecaruésc, ire, it, *Intorqueo*.
 Tecazuésc, ire, it (Deraedic) *Ordine*
juo res colloco *Dispono*.
 Téglá (Caramida) *Tegula*.
 * Teglazau.
 * Teglazuesc.
 Téi, *Tilia*.
 Teleága, *vide* Tileaga.
 Telegáriu, *Sonipes equus*.
 Tém, me tém, ere, ut, (mi frica)
Timeo, metuo, vereor, * félni, 2°
 féltetni.
 Tematóriu, e, *Timens, Metuens*.

529 * Temeez.
 Teméiu } *Basis, Fundamentum*.
 Temelie }
 Témere (Frica) *Timor, Metus*.
 * Temnitza.
 * Temnitzériu.
 Tenchiu, *vide* Cucuruz.
 * Ténghelitza. V. Shtiglitz.
 * Tenghere, Tengeri baratzk.
 * Tercuesc, ire, it, hánkolodni.
 Terfáriu, *Repotia, orum*.

- * Teriboantza. V. Roába.
- * Térpentin.
- * Tefeufc, ire, it, felftern.
- * Tefhc, áre, át. V. Paecalefc.
- Tefhefc, metefhefc, *vide* Sfiefc.
- Tefhire, *vide* Sficala.
- Tete, *Frater minor natu majorem natu fratrem ita compellare solet.*
- * Teujer (hasnariu, negotzatoriu), *quaeſtor.* V. Tuſhér, tózſer.
- * Teujerefc, ire, it, *quaero, mercor.*

Ti

- * Tiáca. V. Teáca.
- Ticaít, a, { *Mifer, a, um.*
- Ticalos, a {
- Ticaloſhíe, *Miferia.*
- Tie, *Tibi.*
- Tigáe, *Sartago, ginis, f. * frixorium,*
Űſanne. (de puſhca). V. Haſhca.
- * Tigna.
- * Tigneála, das Gedeihen.
- Tignéſhte imp. jól esik.
- Tigorafc, aere, aet, *Fame conficior,*
Miferam vitam duco, quia vel
non poſſum comedere, vel quid com-
mederem, non habeo, unde pro-
*verbium eſt Lapſana vivere, * ten-*
geni, ſanyargani, ſanyarogni, füm-
merlich leben. darben.

530 Ti(i)n } nere, nut, *Teneo, Servo.*
Tíu }

- Tileága, * *Carrus, * Benna, Carruca,*
*Birotum, * Ciſium,* talyiga, der
Karren.
- Tilegáriu, *Carrucarius.*
- * Tilinga, *ſiſtula e detracto ſalicis*
ſaligneo cortice, füzfa hejábol valo
Sip, eine aus Weidenrinde gemachte
Pfeife.
- Timáriu, *Cerdo.*
- Temp, (Vréme) *Tempus.*
- Tempuriu, e, *Tempore debito, opportuno*
tempore oportunos, a, um.
- Tína (Lut, Imala) *Lutum, (Limus).*
- Tind, ere, *Tendo, Extendo * 2º* weidhen
geben nyujtani.
- Tinda, *Atrium, Antica, ae, f. * Proſtao*
Mefolae. das Vorhaus, die Hausz

- flur, Hausfern, Tinne, Diele. *Tinne,*
Diele.
- * Tindeche.
- * Tinos, a, sáros.
- Tins, a, *Tenſus, Extenſus, a, um * ex-*
panſus.
- Tinz, ndere, tins, *Tendo, is, ere.*
- Tinzatóriu, e, *Tendens, extendens, vel eſt*
Inſtrumentum, quo aliquid tenditur
* V. Sucitoriu.
- * Tioc, der Köcher, Holſter, Hülfſter.
- Tipáriu, *Typus.*

- 531** Tiparéfc, ire, it, *Typiſdo, Imprimo.*
- Tiparít, a, *Typis datus, Impreſſus, a,*
um.
- Tiparitura, *Editio, Impreſſio.*
- Tipíc, *Rubrica.*
- Tipográfie, *Typographia.*
- Tipſie, *Teſtus, i, m. Teſtus, i, m.*
*Artopta, * tepſi.*
- Tiriác * *Theriaca.* Terjek, Theriaſ.
- * Tiriboántza, i. e. roába.
- Tiſſa, *Tircus, a, f.*
- Tiſt (Deregatóriu) *Officialis.*
- * Tiſtie.
- Tiſturi (Deregatóri) *Officiales.*
- * titilic, V. tilinca.
- * titirez, 1º puja, 2º (la moáre).
- Titor, *Tutor, fundator.*
- Títul
- Titulúſhu } *Titulus.*
- * Titva. V. Lompau.
- * tiuſh.
- * Tiz, druſza, *homonymus.*
- Tivéſc, ire, *circum ſuo extremitates*
*veſtis * bé szegni, ſáumen, ein-*
ſáumen.
- Tivivit, ae, [!] *Margo, extremitas, cir-*
cumſuta.

532 Tivitúra, *Sutura circa margines*
veſtium.

To

- Toáca, *Simantrum, i, m. * Agioſiman-*
drum, toka, bát toaca.
- Toámna, *Autumnus * de toámna adj.*
i. e. tomnátéc.

Toána, *Doliolum* * *serviens Mercibus*
aut sal/o pisci imponendis Σηλαγφαß.
 * Toárta, *ansa manubrium*, Oehre,
 Griff, Hensel.
 * Toc pisc.
 Tóc, *Theca*, *Bulga*.
 Tocuri de pishtoale, *Bulga*.
 Tocána, *Ificium*, * *stricasse* V. Cricála.
 Tocéfc, ire, it, * (calesc) * *Attero*,
Hebeto as, are.
 Tocíla, *Allo, onis, m.* * die Σχλειß-
 mühle.
 Tocít, a, *Attritus, a, um, Hebetatus, a,*
um.
 * Tocmáji. V. Taetzei.
 Tocmeala *Complanatio, Conventio, Pactum*. * Szegődés, alkuvás, das
 Bedingniß.
 Tocméfc, ire, it, *Compono, Complano,*
Dirigo, Item conduco, convenio,
pactum, contractum facio, * alkudni,
 (me tocmesc), szegődni, dingen.
 Tocmít, a, *Complanatus, Conductus, a,*
um, (Contractus factus, a, um),
Compositus, Accomodatus, a, um.
 Toxica, (Otráva) *Toxicum*.
 Todomán (Marturiffire) *Protestatio*.

533 Todomanéfc, ire, it *Protector*.
 Toeág (Caerge, Baeta) *Baculus, Pedum*
 * item. íftáb, gyámol.
 Toegél, (Baetutz) *Bacilus*.
 Toéfc, ire, it, *Clamo, Lalo, Verbis*
durioribus loqvor.
 * Togma.
 Tolcériu, (Pálné, Tricter) *Infundibulum*.
 * Tolcerásh töltike, tötfike.
 * Tomna.
 Tomnatéc, a, *Autumnalis, e*.
 Tomneala, *Conventio, Pactum, Conventio*.
 Tomnesc, ire, it, *vide* Tocmesc.
 Tomnít, a, *Conductus, a, aum* [!], *Compositus, Accomodatus, a, um*.
 * Tonganesc, ire, it, kongani.
 * Topazie, *topazius, Topas*.
 Topesc, ire, it, *Liquefacio* * olvasztani,
 Untura, sau, fonyasztani, *aus-*
brennen.

Topésc caenepaa, *Macero canabes*.
 * Topila, 1° Σημελζεγελ, 2° (loc de
 topit Caenepa).
 Topire, *Liquefactio*.
 Topita caenepa, *Macerata Canabis*.
 Topitóriu, e, *Liquefaciens*.
 Topitúra, *vide* Topire.
 Topór, *Parva securis*. Balta, das Beiß-
 phen.
 * Topotesc, dobogni az lábával.
 Toporaefhte, *Securis manubrium*.

534 Tórc, ere, tors, *Neo, as, are*.
 Torcatoriu, e, *Nens*.
 Torn, are, at. *Fundo, Efundo, Item*
Vomo.
 Tórs, a.
 Tórt, *Stamen*, * fonal, die Gespenst,
 das Garn.
 Tot, Toata, *Totus, a, um Omnis, e,*
Cunctus, a, um, Item Tamen.
 * Tot. V. Taut.
 * Totzesc, *exponendum*.¹
 * Totdeauna (Pururea) *Semper mai*
totdeauna, többnyire, majd min-
denkor. meifentheil.
 * totféliu.
 Totufhu } *Tamen* * mégis, mint az
 * Totufhile } által.
 * Toxica (V.) *Toxicum*. V. Otrava.
 Továrosh, e (Sotz) *Socius, Complex*.
 Tovarashéfc, ire, it, me tovarashéfc,
Affocior, Societatem inco.
 Tovarashíe, *Societas, Affociatio* * Com-
 pagnie.
 Tovarashít, a, *Affociatus, a, um*.

Tr

Trabue, *vide* Trebue.
 * Tradánie. V. Predanie.
 * Traesc, *vivo*.
 * Tracfár } *refilio, recello, repercu-*
 * Tracferesc } *tio, abprellen, zurück-*
prellen. visszapattani.
 Traembita } *Tuba*.
 Traembitza }

¹ A latin megjegyzés arra utal, hogy részletesebben kifejtendő szócsaládról van szó. Vö. Lex. Bud. 713.

535 Traembitáflu, *Tubicen*.

Traembit }
Traembitzéz } táre, tat. *Clango, is, ere.*

* Traend pe palmi, *callus*. die Schwiele.
Traendáv, a, *Piger, Segnis, negligens*.
Trandavésc, me traendavésc, ire, it,
Pigeo, Pigror, Pigresco, Segnis sum,
Torpec, es, ere.

Traendavire, *Pigrítia, Torpor*.
* Traendos, a, adj. (flümprícht,) derb,
flösig. tipanos.

Traentésc, ire, it, *Deicio, Praecipito Succu-
cuffo, as, are* * item (le heveredni).

Traentire, *Dejectio, Praecipitatio, Succu-
cuffus, ús, m.*

Traentít, a, *Praecipitatus, Dejectus,*
Succuffus, a, um.

Traentítóriu, *Praecipitator, Dejector,*
Succuffor.

Traentítúra, *Malum, quod in planta
pedis fieri solet* — * törés.

Traentor, *Fucus, i, m.* * Here.

Traésc, ire, it (Vietzuésc, Víu saent)
Vivo, is, ere.

536 Trag, ere, tras, *Traho, is, ere, **
item agoniso item: Szabadkozni,
berzenkedni. (3° ugatni, 4° Szár-
mozni, 5 do hangozni) 7° (clopotul),
8° pillogni, 9° vánfzorkadni, *bajulo*
tzámmogni, 10° V. Bintatuesc.
11° lá cineva *coripere ad aliquem,*
valakihez vonni magát. sídž zu
jemandem (g) begeben, 12° (Vin)
auszapfen, 13° (trág nadejde,
nacáz), (ma trag, mendegelni),
(14° se traje omflátúra), le lap-
padni. Ma trág i. e. (fulu).

Trágan. * triffeln, zikornyázni.

Trageme ínima }
metráge ínima } *Affectum habeo.*

Tragatoriu, e, *Trahens*.

Tragere, *Attractio, Affectus, Inclinatio*.

Tráísta, *Pera, Canistrum, Canisterium*.

* Trainic, a, (per) *durabilis,* állandó.
dauerhaft, tartós.

* Traísta de ovas.

* Tráiu (viátza).

* Tráma (V. Batatura).

Tramur, *vide Trémur.*

Trandáfír, *Rofa.*

* Tránta, *ridiculum, jocus, nuga,*
Schwanf.

Trás, a, *Tractus, Attractus, a, um.*

Trafnésc, *Tono, Strepo, fulmino.*

* Trafnit, *subst, fulmen,* Nyíla.

Traffúra, *Tractio, Adtractio, ** huzás
vonás, der Zug. * *Item dicitur
quando aliquis superior, officialis
attractit inferiores ad praestanda,
quae non sunt obligati praestare.*
* *Catillatio,* item *Stria,* Rovatk,
die Kerbe.

* Tráftie,

* Tratófh. V. Manunchiu, toárta.

* Travelesc. V. Tavelesc.

537 Treába, *Negotium, Necessarium, **
1° *Au Nyitya*¹ — de treába...²
cu treába.

Treaca, *Transeat.*

Treapta, *Gradus* * léptfő.

* Treásc.

Treáz, a, *Sobrius, a, um* * jozan, imett,
émett.

Trébnic, a, *Necessarius, a, um.*

Trébue }
Trebúésc } ire, it, *Debeo.*

Trebuinciós, a, *Necessarius, a, um* *
kellő.

Trebuíntza, *Necessitas* * die Brauch-
barfeit.

Tréc, ere, cut, *Transeo, is, ire Praetereo*
* (scáp) haladni — *defungor,* által
menni. überstehen. prin ápa, meg
lábbalni.

Trecatóriu, e, *Transiens, Transitorius,*
a, um * el enyésző, mulandó.

Trecatóáre, *Vadum, qua tranſitur.*

* Trécere, *tranſeunter.*

Trecút, a, *Praeteritus, a, um* * *item:*
decrepitus. abgeleibt.

Trei, tres, tria.

Treizéci, *Triginta.*

Trémur, are, at, *Tremo, is, ere.*

Tremuráre *Tremor.*

¹ Homályos értelmezések, bár a betük
egészen világosan olvashatók.

² Olvashatatlan, aláhúzott szó.

* Trépte, garaditf, leptfő.

538 Tréftie (Nada) *Arundo, Canna*.

* Trezefc.

* Trezie, *Jobrietas* die Nüchternheit.

* Trezvie *idem*.

Trévele, *Flores, Vinacia*, * *Vinacea*,
törköly.

Tricotefc.

Tricter (Pa[]nie, Tolcériu) *Infundibulum* * töltfer. der Trichter,
lého. V.

* Trier, (imblatefc).

Trifóiu, *Trifolium*, Lo-here.

Trüi, *Tres, Triä*.

Trüi-zéci, *Triginta*.

Trimís, a, *Miffus, Ablegatus*, a, um.

Trimít | tere, mis, *Mitto, Ablego*,

Trimitz | *Transmitto*.

Trimiterere, *Miffio, Transmiffio, Ablegatio*.

Trimitzetóriu, e, *Mittens, Ablegans*.

Trift, a, *Triftis*, e.

Troaca (Cováta) *Labrum, Trulla*,
Trua.

Troaca de pórci, *Aquaticulus*, i, m.
* Santrog.

Troácna, (Guturáriu) *Nata, Catharus*,
* *Rheomatis*.

* Troáfih, *pratum*, *joenile*. (Генс-
boden) Kalzálás V. raet 2°.

539 * Troc.

* <Troján>, Troeán.

* Tron, v. Tronufh.

* Tronf (Arvuna) *Arha*, 2° in foliis,
adjut.

* Trop, igetni.

* Tropotefc, Tropaefc. *Tollutim incedo*,
tripudio. iramlok, porofzkálok.
traben, trabend gehen.

Trófcot, *Polygonum, Portulaca*.

Trófcotzél, *Andrachne*.

Trúda, *Labor, Fatigium* * Törödés. V.
Munca No 1.

Trudéfc, ire, it, *Laboro, Fatigor, aris*
* törödni 2° nacajefc No 2. 3°
(cerc, prabaluefc).

Trudit, a, *Labore feffus*, a, um.

Truditóriu, e, *Laborator*.

* Trufáfih 1° (maendru, cilibiu, ghiz-
dáv), 2° ftolj.

* Trufie, der Stolz, *Ἐσχμυθῆ, Ἐσχμυθῆ*.
Trúnchiu, *Truncus*, * *Caudex*. (despre
om) *lapis*.

Trup, *Corpus, oris*, n.

Trupéfc, a, *Corporeus*, a, um, *Corporalis*,
le.

Trúpeffhu, e, *Corpulentus*, a, um.

Trupína, *Truncus, Stipes* * *Styrps*,
Stemma.

540

Tu

Tu, *Tu*.

* Tudomán.

* Tudomanefc, proteftálni.

Túfa (Taerffhu) *Frutex, Dumetum, Surculus*.

Tufáriu, *Dumetum*.

Tufós, a, *Surculus*, a, um.

Túlba, *Pharetra*.

* Tulbán. *Trulban*.

* Tulbure. V. turbure.

Túléu, *Caulis* * szál. Stängel. *Scapus*.

Tulipan, *Lilium* [!].

* Tulnic.

Tulpán, *vide Báfma*.

* Tult 15 Kr.

Tun, *Tonitru*, Item *Tormentum*.

Tun, are, at, *Tono*, as, are, Item *Intro*,
as, are.

* Tunarie. Cařamate.

Tunáriu, *Pirobolarius* * pattantanus.

Túnd, ere, tuns, *Tondeo*, es, ere.

541

Túndere, *Tonfo*.

Túnet, *Tonitru*.

Tuns, a, *Tonus*, a, um.

* Tunsura, *Tonfura*. 2° (a locului)
ufus fructus. der Nießbrauch.

Túnz, ndere, Tuns, *Tondeo*, es ere.

* Tupil, áre, át, fidj niederbeigen,
niederbüffen.

Túrbb, are, at, *Rabio*, is, ire.

Turbáre, *Rabies*.

Turbát (o Burueána), *Cerefolium*.

Turbát, *Rabiofus, Rabidus, Rabiatus*, a,
um * ádáz, dühös.

Túrbur, are, at, *Turbo*, as, are.

Turburáre, *Turbatio*.

Turburát, a, *Turbatus, a, um*.

Turburatóriu, e, *Turbator*.

<* Turbure, zavaros>.

Turc, *Turca* * (de lége). V. Máhomedán.

542 Túrca, (Tzúrca) *Mascara, quam juvenes Valachi in festis Natalis Domini Jesu Ch[ri]sti solent facere*.

Turcésé, *Turcam* [!] *Mahometanum facio*.

Turcésé, a, *Turcicus, a, um*

Turcít, a, *Mahometanus, Turca factus, a, um*.

* Turda.

Tureac, *Sura* * *Caulis Ocreae* * *Tsizma* Izár.

* Turishte. V. Ogrinji.

Turítza, (Scáiu momat) *Agrimonia*

Turma, *Turma*.

Túrñ, *Turis* [!]

<* Turnumeáta>. Töredék.

Túrta, *Torta*.

* Turtáriu, }
* turtarítza, } mézeskalátfos.

Turtésé, ire, it * *terro* [!], *contero*.

Turtit, a, * *refimus*.

Turturea, *Turtur*.

543 Tus, *Additum numeris significat omnes*, vg. *Tuftréi, Tuspátru, Tufcínci*, etc. *omnes tres, omnes quatuor, omnes quinque* etc.

Tufher, *qui bobus negotiationem exercet*.

Tufhésé, ire, it, *Tuffio, is, ire, Tuffito, as, are*.

Tufhíre, *Tuffitatio*.

Túffa, *Tuffis*.

* Tutor, *Tutor*. Dormund.

Tutun, *Tabacum turcicum*.

Tuturór, *Omnibus, Cunctis*.

Tu ti, *Loco tu tevéi, Tu te, vg. Tu ti vel Tu tevéi mantui, Tu te salvabis*.

Tutzi, *Tu tibi* vg. *Tutzi auzi Tu tibi audies, Tútzi fa, Tu tibi fac* etc.

* Tutzin, das *Tušet*.

¹ Vö. a l.-hoz füzött jegyzettel.

544

Tza

* Tzaecornic (Craesnic).

Tzáéfa, (Arina, Naffip, Piffop) *Arena*.

Tzaeglán, *vide* Tziglan.

* Tzaene, *Caniculus pumili*. Pudel.

* tzaenganese, *tinnio*, tlongeni, pengeni, tlenge!ni. flingen.

Tzaenta, *vide* Tzinta.

* tzaentuefc.

* tzaentzárú.

* Tzaep, ápi.

* tzaep, are, át. V. tzip.

* tzaepáriu. V. Piffcáriu.

* Tzaera, (pitziny), parány.

* Tzaerau. V. Ciurgau.

* tzaeraefc, folydogálni.

* Tzaetzaefc, tzintzogni.

Tzandar } *Frustrillum ligni, Sarmen-*

Tzandara } *tum*.

* Tzándura (Scaraemba).

Tzántzófhu, *Superbus, Gloriosus*.

Tzáp, *Caper* * et[ia]m (un féliu de grillush de caemp).

Tzápa, *Veru*.

Tzápan, *Solidus, a, um* * tenyeres talpas.

* Tzaparue *Arista*.

Tzapenéc, ire, it, *Solido, as, are* * *rigoro* 2° *torpescio, rigeisco*, öfiszve zflugorodni. esttarren.

Tzapenire, *Soliditas, Solidatio* * 2° *torpor*.

Tzapenit, a, *Solidatus, a, um* * *rigidus* 2° *torpidus*.

Tzápíshu, *Acuminatum* * adj. *clivus, a, um*. šteif *praeceps*, gäh. meredék.

* Tzapush } *Veruculum, Stylus*. det
Tzapushé } Stachel. Spehely.

Tzára, *Provincia, Regnum*.

* Tzarán.

545 * Tzárina. eine verzaunte *Uu*, ein verzauntes *felt*. tilalmos.

* tzartz p. p. ántzartz.

* Tzast, (Testudo,) *artolapta, Clibanus, testudo, testu*.

Tzárcá (Cotzofana) *Pica*.

* Tzarcalám }
* Tzarcalau, } *Circinus*.

* tzarcaluefc, ire, it.
 * tzavác. V. Pociump.
 Tzeghe, *Fistula*, * *Sipho* 2° (puska). der
 flintenlauf. 3° *fistula textoria*,
panus. Kohrpfefse. Spufe. — 4°
 pipafzár.
 * Tzeghér. V. Razitoriu.
 * Tzehul, *Cippus*. der Gránzstein.
 Határkő.
 Tzelina, *Arum*, *Astrum*, * Gyöp, Gyep.
 (Hant.) parlag.
 * Tzeperig. V. tzipirig.
 * tzeperue, *arista*.
 * Tzertz. V. Tzartz.
 Tzés, ere, fut. *Tezo*.
 Tzefál, are, at, *Strigilo*, as, are.
 Tzefála, *Strigil*, *Strigilis*.
 Tzefalát, a, *Strigilatus*, a, um.
 * Tzэфfel, áre, át.
 Tzefsetúra, *Textura*.
 Tzefút, a, *Textus*, a, um.
 Tzэфt, *Teftum*.
 Tzéve, *vide* Tzéghe.
 * tzi pro tzie p. p. tutzi fa. *pro* tu tzie
 itzi fa.
 * Tzichire, gyékénykosár. der Zäfer.
 Tzidúla, *Shedula* [!].
 * Tzie, néked.
 * Tzifra, *nulla*.
 * Tzifrásh.
 Tzigán, a, *Zingarus*, a, um.
 Tziganéfc, me tziganéfc, *Zingario*,
Clamo contendo more zingarico.
 Tziganéfhte, *Zingarice*.
 Tziganie, *Zingarijmus*.

[546] Tziganít, a, *Zingarijatus*, a, um.
 Tziganos, a, *Zingarico more agens*,
loquens, contendens.
 * tzighér. V. Cighir.
 Tzie, *vel* Tie, Tibi.
 Tzigár } *Ovis mollem, et cri/pam*
 Tzigáre, } *habens lanam*.
 * Tzighér. V. Cigeru.
 Tzigla, *Imbrex, bricis*.
 Tziglán (Pitzigufhu) <* *Acanthis, idis*.
 Tengelitz Madár. Stieglitz.) Tzinége.
 Tziitoare, *Conferatrix*, Item, *Pellex*,
Concubina * Tartofné, *item: Ágyas*.

die Behalterin, *item: die Bey-*
schläferin, Kebs Weib, Mätresse.
 Tziitóriu, *Conservator* * (trainic), adj.
 soká tarto, sokáig tartó. lange
 dauernd, langwierig.
 Tziuu, tzinere, tzinút, *Teneo, Servo*,
Conseruo * 2° (tziu minte), <ma t> 3°
 (ma tziu cu cinevá) *cum quopiam*
qpiam fovere 4° (a se tzine bine
 s. r.) *bene aut male subsistere*
 5° tzi . . . 1 6° duro.
 Tzimír, *Injigne* <*nobilitare*.>
 Tzimn, (Lébada) *Cignus*, Olor.
 * Tzinát or.
 * Tzinc, *Caniculus*.
 Tzinere, *Conseruatio*.
 * tfinére a minte.
 * tzinganefc.
 Tzinút, a, *Conseruatus*, a, um, *Tentus*,
Detentus, a, um, * Item *tenutum*,
Districtus, *provincia*.
 <Tzinút, *Tenutum*, *Provincia*.>

[547] Tzin, *vide* Tziú.
 <Tzinc, *Caniculus*.>
 * Tzincuss, *auricula legula, lobulus*
auris. das Ohrläpplein.
 <* Tzinábor. V. Chinovár.>
 Tzinta, *Centrum*, * *Capitium* 2° pillango
 karikátfka. der Glieder.
 Tzintirim, *Coemeterium* * (Progdáde).
 Tzin'záriu, *Culex*.
 <* Tzinut, tartomány, környék.>
 Tzip, are, at * *Sipo*, * *Abjicio*, Item
Clamo * sikoltani, *Ululo* fel
 fivalkodni, 3 ma tzip, kapdosni.
 Tzipáriu, *Lampreta*, * Tfik.
 Tzipát, a, *Abjectus, Projectus*, a, um.
 Tzipau, *Libo panis*.
 * tzipáriu.
 * Tzipet, *Clamor. Ululatus*, us, m.
 Heulen. Sikoltás.
 Tzipirig, * *Sal amoniacum*, Salmiak.
 item. V. Pipirig.
 * Tzipot. V. Tzipet.
 * Tzipotefc, fel fivalkodni.
 * <Tziraú (Shipot).>
 Tzitza, *Mama* * die Zife, der Zif. emlő.

1 Olvashatatlan szó.

Tzitzina, *Cardo*.

* Tzitzos, a, *mammo/us*.

Tziuéfc, ire, it, *Tinio, is, ire, In/ono, as, are* * tziuéfc urechile, *tiniunt auris* [!] die Ohren brausen.

* trocáriu, Wollfämmer.

Tzol (Stráiu, Cerga) *Lodix, Lodicula, Cento*. * *item: 30ll*.

* Tzop, tzap.

548 Tzúc, are, at (Sarut, Pup) *Bafio, Svavio, Oscolor, řhmařen*.

Tzucát, a, *Bafiatos, a, um*.

* Tzuchiefs, kujonirozni.

* Tzui(k)ca. *Vide Horilca*.

Tzundra <(Sumán, Zeche) *Braca*>. * V. Sumán.

Tzúrca, *vide Turca*.

* Tzurtzuiu, tľutľ, V. gurguiu.

* tzutzuiu, gurguiu N° 2.

* Tzutzur, áre, át, i. e. de par, üstö-közni.

Litera: U

U

* NB *Multa quaere in O*.

Ucenic, *Discipulus, i*, * Tanitvány. řhüller Zünger *item* Mühľnappe.

Ucenitza, *Discipula* * Tanitvány Afzony. řhüllerin Zünger.

Ucid, ere, cis, *Occido* * Ölöm, meg ölöm. földten, umbringen. cu petrii *lapido*, kővezni.

Ucidere, *Occifio* * Ölés, Meg ölés. Tödtung, das Umbringen.

* Ucigásh.

Ucigatoriu, e, *Occifor*.

Ucis, a, *Occifus, a, um*.

Ucíz, *vide Ucid*.

549 * Ud subft. 1° *odor*, 2° *Urina*. vizelet.

Ud, are, at, *Madefacio, Perfundo, udo*.

Ud, a, *Udus, a, um Madefactus, Perfusus, a, um*.

Udáre, *Madefactio, Perfusio*.

Udát, a, *Madefactus, Perfusus, a, um*.

Udatóriu, e, *Madefactor, Perfusor*.

Udefc, *vide Maeiu*.

Ueaga (Glaje, Sticla) *Vitrum*.

Uger, *Uber*.

* Ughián.

Uima, <*Tuber*> * *Steatoma, Tá(i)lyog, panus, Spređgeřchwulřt*.

Uiméfc, meuiméfc, ire, it, *Inex/ta/im* [!] *rapior*, * el almélkodni, Elbámulni.

Uimíre, *Ex/ta/is* [!]

Uimít, a, *In exta/im raptus, a, um*.

Uít, are, at, *Oblivi/cor*.

Uitume, me uit, (Privéfc, Caut.) *A/picio, Intueor* * reáhajlani, řzámba venni.

Uitáre, *Oblivio, Amnestia, Item A/pectus, Intuitus, ús*.

550 Uitát, a, *Amnestiae, oblivioni traditus, a, um*.

Uitatóriu, e, *Oblivio/us, a, um oblivifcens*.

* Uitiuc, a, *adj*.

Ulcea } *Ollula*, * tfupor, (in Hung) }
Ul'ca } bögre. das řäfel.

<Ulcior>.

<Ulcutza>.

Uléiu, *Oleum*.

Úliu, *Accipiter* * ölyv.

Ulm, *ulmus*, f. řzil-fa.

Ulmát, a, *Odoratus, a, um*.

Ulmatóriu, e, *Odorator*.

Ulóiu, *Oleum*.

Ultoáe, *Infitum*, * der řelzafť.

Ultoéfc, ire, it, *In/ero, is, evi, ere*.

Ultoíre, *Infitio*.

Ultoít, a, *Infitus, a, um*.

551 * *Ultoiu arbor infita*.

Uluéfc, (Valatuéfc) *Inqviro, Documenta pro legitimatione in iudicio procuro*.

Úmar, *vel Umer, vide Umere*.

Umláre, *Ambulatio, Deambulatio*.

Umlát, a, *Perambulatus, a, um*.

Umlatóriu, e, *Ambulator, Deambulator* * 2° (báni umblator), folyopéñz.

Umblátúra } *vide umblare*.

Umbleť } *vide umblare*.

Úmbli, are, at, *Ambulo, as, are, at*.

Úmbra, *Umbra, ae, f*.

Umbráriu, *Umbraculum*.

Umbréz, ráre, at, *Umbro, Adumbro, are.*

Uméd, a, *Humidus, a, um.*

Úmere, *Humerus.*

Umezála, *Humor, Humiditas, Mador.*

552 Umezésc, ire, it, *Humidus fio.*

Umezít, a, *Humidus factus, a, um.*

Umilésc, ire, it, *Humilio, Compungi facio.*

Umilintza, *Humilitas, Compunctio.*

Umilíre, *Humiliatio, Compunctio.*

Umilít, a, *Humilis, Humiliatus, Compunctus, a, um.*

Umplatóriu, vel Umpletóriu, e, *Implens.*

Umplatúra, *Impletura.*

Úmplu, lere, plut, *Impleo, Compleo.*

Umplút, a, *Impletus, Completus, a, um.*

* Umultesc, ire, it, omlitani, homlitani.

* Umultueala <H>, Omlitás.

Un, a, *Unus, a, um.* Item *Quidam.*

Una, *Una*, * tot una. V. *Intins adv.*

Unchiáshu } *Avunculus, Patruus* *
Únchiu } *ἄνθος* [!], *ἄνθος*fel.

553 Und, are at, *Ebulio, Ferreo.*

Únda, *Unda.*

Únda Dau, seu Dau unda, *Ebulio.*

Undáre, *Ebulitio.*

Únde, *Ubi, Qvo.*

* Undez, áre, át, *undo.*

* Undevá. V. oáre unde.

Undítza, *Hamus.*

Úndrea. *Vide Andrea. V. Indré.*

Úneálta, *Instrumentum.*

Únéori, *Interdum.*

Únésc, ire, it, *Unio, Concordes facio.*

Unfláre, *Tumiditas.*

Unflát, a, *Inflatus, Tūmidus, a, um.*

Únflatúra, *Tumor.*

Únflu, are, at, *Inflo, Tumeo.*

Úng, ere, uns, *Ungo, is, ere* * El 'sirozni.

554 Ungatóriu, e, *Unctor, Ungens.*

Úngere, *Unctio, Unguentum.*

* Unghetz. Sut, Szurdék. Schupf-winfel.

Únghitza, *vide Undítza.*

* Unghiu. *Angulus.* Ek. Winfel.

Úngur, *Hungarus.*

Úngureán, a, *Hungaricalis, Hungariensis, e.*

Úngurésc, a, *Hungaricus, a, um,* tzára Úngureásca.

Úngurefhte, *Hungarice.*

Únguróae, *Hungara.*

Únele, *Qvaedam.*

Únii, *Qvidam.*

Únime } *Unitas.*

Únintza } *Unitas.*

Únire, *Unio, Concordia, Harmonia.*

Únit, a, *Unitus, a, um.*

* Unshor. V. *Imparatush.*

Únsóare.

Únsúra, *Adeps, Pingvedo* * *unguentum*

Zfiradék.

555 Unsfuros, a, *Adiposus, a, um.*

Únt, *Butirum*, * unt slait. Schmelzbutter.

* Unt de lemn (Oleu de lemn) fa olaj.

Úntúra, *Arvina.*

* Úntúra de u[n]s offiile cárulei, *Azungia.*

* Unturos.

Únturós, a, *Butirinus, a, um.*

Únu, a, *Unus, a, um.*

* Unul nascut, *unigenitus*, égzyszülött. eingebohren.

Úr, are, at, *Apelor, bene precor alicui.*

Úra, *Odium, Abominatio* * 2° un aboru [!]

Úraeciós, a, *Odibilis, Abominabilis, e, Abominandus, a, um.*

Úraet, a, *Turpis, e, Odium, Odio habitus, a, um* * dto *subst.* unalom. Verdruß.

* Uramefc, oro, instálni, p. p. ne teoi uramii átaetá.

Úrafc, vel Úrésc, aere, aet, *Odi, Abominor, aris, alus* * me urafc, v. mise uráshte, meg unatkozni. verdrießen.

* Uratie, *Precatio, Aprecatio* [!]

Úrc, are, at, *Scando, is, ere* * flimmen, flettern.

Úrceór, *Ureolus* * (lá ochi) *hordeolum, aegilops*, árpa szem.

Úrda, *Gramia, Caseus secundarius*. * der Quarckfäß, Sieger.

Urda' Váci, *Lepidium*.

Úrdin, náre, nát, *Frequenter adeo aliquem locum Freqvento, as, are.*

556 Urdinare, *Frequens ambulatio*, Item *Morbus qui Dissenteria vocatur*, * hasfojás, hasmenés. das Abweichfen — cé cu saenge, V. Inima ré.

Urdin'shu, *Foramen in alveari qua apes exeunt, et intrant.*

Urdoáre, *Lippitudo, dinis, f.*

Urdórule ochiului, *Gramiae, arum* * Augenbutter.

Urdurós, a, *Lippus, Lippofus, a, um.*

Uréche, *Auris* * á péshetlui, Kopotyó. 2° á ácului, tó foka.

* Urecheát, a, (Epure) *Otopeta, Lepus.*

* Urechiát, a, *auritus*. langohr, langohrig, füles.

Urechélnitza cu cárea se scobesc uré-chile, *Auriscalpium.*

Urechélnitza, *(Insectum est, quod in aures solet intrare)* * *Vermis auricularius forficula auricularia*, bogár, fülbemászo, fülmászo, füle-mász. der Ohrwurm, Gehring.

Urésc, *vide Urafé.*

* Urez.

557 Urgié, *Ira, Indignatio, Furor, Reprobatio.*

* Urginát, a, utálotos.

Urgiffésc, ire, it, *Contemno, Reprobo, Abicio.*

Urgiffire, *Reprobatio.*

Urgiffit, a, *Reprobatus, a, um.*

Urgiffitóriu, e, *Reprobator.*

* Uric, p. p. de uric, örökösön.

* Uricesc, ire, it, erdőt irtani.

* Uricitura, erdő irtás, *extirpo*. * ausrotten.

Url. áre, át.

Urláre, *Ullulatio* [!], Item *Cafus, Ruina.*

Urlát, a, *Ruinatus, (a, um,)* *Demi/ssus, a, um* * item *herniacus*. brüchig, hodenbrüchig.

Urlatoriu, *Ullulator.*

* Urlatura, der Bruch, Hodenbruch.

* Urloiu, Rauchfang.

Urлу, *Ullulo*, Item *Ruino, Demitto, Cado* * orditani, item *descendo*.

Urľueála * (Schrotmehl.) Hurlueála. Ferecatura.

Urľuesc, ire, it, * Hurluesc.

Urľuit, a.

Urm, | are, at, *Imitor, Sequor* Kö-
Urmez | vetkezni, Követni.

* Urma, láb nyom, in urma, végre.

Urmáre, *Imitatio, Sequela.*

Urmatóriu, *Imitator, Secutor*. * *Sequens.*

558 Urnesc, ire, it, *Aliquem abire, discedere facio* * item: tolni.

Urs, *Ursus.*

Uršit, *Urfita, Fatum.*

* Urfitoriu, *Oraculum.*

Uršoáe, *Urša.*

* Urzála, *flamen.*

Urzésc, zire, zit, *Ordior, iris* [!], *orsus.*

Item *dicitur de stamine, quando aptatur, ut ad machinam textoriam adponatur*, * (3° *ominor, oracula fov. . .*)¹

* Urzic, are, át.

Urzica, *Urtica.*

Urzire, *Inchoatio.*

Urzit, a, *Inchoatus, a, um.*

* Urjie.

* Urjinát.

* Urjiffésc.

* Urjiffire.

Usc, are, at, *Areo, Sico, Exficio, as, are,* aszalni, száraztatni.

* Uscát *subst.* száraz.

Uscát, a, *Sicus, Exficus, Arefactus, a, um* om. dürr, mager.

Uscatúra, *Scctias, Quod exficutum est.*

Uscioára, *Osciolum.*

Uscior. * *Antae, arum. Postes, ium.*

Ajto fél, Ajto mellyek. die Thürpfosten. cel din sus *superliminare.*

* Ušfcior.

* Ušheula.

Ušhe, *Janua, ostium.*

¹ Az utolsó szó a kéziratban is befejezetlen.

Ufhítza, *Oftiolum*.
 Ufhór, a, *Levis*, e.
 Ufhuráre, *Aleviatio* [!]
559 Ufhurát, a, *Aleviatus*, a, um.
 Ufhuratóriu, e, *Aleviator*.
 Ufhuréa, *Levis*, *Levicula*.
 Ufhurél, *Levis*, *Leviculus*.
 Ufhuréz, ráre, rat, *Alevio*, as, are.
 Úfna, *Orificium* * V. gárdina.
 * Uspat.
 * Uspatz. V. Ospatz.
 * Uſpetzire. V. Oáspat.
 Úffú, are, at, *Arefacio*, *Areo*, *Sicco*,
Exficio.
 * Ufteneála etc. V. O.
 Uftunóiu (Aiu) *Allium*.
 Uftur, rare, at, *Uftulo*, *Uro*.
 Uftureala } *Uftio*.
 Ufturáre }
 Ufturát, a, *Uftulatus*, a, um.
 * Ufturime.
 * Utzutz (Huitz, Zuiu) *Ocillum*, Hin-
 ga, Hirinto. die Œchauſel, Hütſche.
 * Utzutz, áre, át, *ocillo*, hingálni, hin-
 tázni, hirintózni. Œchauſeln, hüt-
 Œhen.
 * Utzutzáre, *ocillatio*, hingálás, hin-
 tázás, das Œchauſeln.

560 Litera: Z

Zabála, *Lupatum*, *Orca*, ae, *Postomis*,
idis. * *Stomace*.
 Zabáva, *Mora* * haladék.
 Zabáveſe, ire, it, *Moror*, *Tardo*.
 Zabavire, *vide* Zabáva.
 Zabavít, *Moratus*, a, um.
 Zabavitóriu, *Morator*.
 Zabávnic, a, *Tardus*, a, um.
 Zablau * (Cotaeng, Cotaengan).
 * Zaboveſe, V. Zabaveſe.
 Zabréle, *(Cratii) Crates*, *Cancelli* *
 ablak roſtély. das Fenſtergitter.
 Zabún, *Species veſtis*.
 Zác, cere, cút, *jaceo*, es, ere * 2° fara
 lucru *reſideo*.
 * Zacareſe *idem*.
 * Zacicau, Zfatſko.

Zaciueſe, V. Dijnueſe.
 Zádíe } (*Cratintza*, *Shurtza*) *Ven-*
 } trale, *Antipendium*.
 Zádúf *vel* Zedúf, *Aeftus* * rekenő
 meleg, hévfég.
 * Zagán (*Vultur*).
 * Zághe.
 Zagán (*Vultur*).

561 Zaec, *vide* Zic.
 Zaedarafe, *vide* Zidarafe * aufŒehen,
 aufreitŒen, izgatni, bizgatni. V.
 Intaraet.
 * Zaembru. Dámvad.
 Zaena, *(vide* Zína) * tündér Afzfzony.
 die Œee.
 Zaghie, *vide* Zádíe.
 Záiú, * Zaj, der Eisſtoß.
 Zála * Lántzszem, *annulus catenae*. das
 Kettenglied, der Kettenring.
 * Zalog.
 * Zalogeſe, gire, git.
 * [Zalog]itura.¹
 Zalúd, a, *vide* *(Nebunátec*, a), * Bro-
 diu.
 * Zalufi, *Cincinus*, hajfür. die Haaſ-
 loſen.
 * Zálfa. V. Troácna.
 Záma, *jus*, *juculum*, * 2° Betfinált.
 Zama de alamæe, *(Citrium)* * V. Fidé.
 Zamachiſhe, *vide* Streghiátza.
 * Zamos.
 Zamuéſe, ire, it.
 Záo * *(lorica pantex) thorax*.
 Zapacéſe, ire, it.
 Zapáda, *Nix*.
 Zápís, *Syngrapha*.
 Zapádie, *Convallis*.
 * Zapfaſe, ire, it, bukkani valakire,
 meg lepni. überraŒhen, ertappen.
 * Zápur.
 Zár, *Sera* * Milchwaſſer, Molfen.
 Zár * *(Oxygalla)* tarh, tarha, Matten,
 die Œahne Buttermilch, Œflágel-
 milch.
 * Zareſe, ſajditani, ſzembe túnni. (delá
 cerno).
 * zareáza.

¹ A szó első része nincs kiírva.

- Zárva, *Tumultus, Tumultatio*, * das Ungeſtüm.
- Zarvueſe, ire, it, *Larmam facio, Tumultuor, aris, atus*.
- [562]** Zarvuitóriu, e, *Larmator, Tumultuator*.
- Záſc, *Pegma* * 2° (grinzi, pre cáre sa pun butzile), Áſzok, Áſzokfa, Áſzokgerenda. der Ganter.
- Zaſſite, *Furfures melioris sortis* * (Páſma)
- * Zatigneſc, ire, it, *offendo*, ſtoſen etc. *Scandalizo*.
- * Zatignire, die Stoſung.
- Závifſtie etc. V. Piſma.
- Zavód, *Moloffus*.
- Zavor, (*Incuetoáre*) *Repagulum, Vectis*.
* der Riegel, Sperr.
- * Zbaerciu, *ruqa*.
- Zbaercéſc, *vide* Sbaercéſc.
- Zber, *vide* Sbiér.
- Zberatúra, *vide* Sberatúra.
- * Zdariu.
- * Zdrancaneſc, rezegni.
- Zdrántza, *Plica*, * *Scruta, orum*. lom, rongy.
- * Zdrantzoz *pannoſus, lacer*, rongyos, lontfoſ. zerlumpt, zerſeſt.
- Zdrantzueſc, ire, it, *Plico, as, are*.
- Zdrantzuit, a, *Plicatus, a, um*.
- Zdrávan, a, *Sannus, Praetans, Egregius, a, um* * deli, ſzép, derék. Vor- treſſich. waſer.
- * Zdravnéſc.
- * Zdrob. V. Drob.
- Zdrobéſc, ire, it, *Tero, Contero, Contundo*.
- Zdrobire, *Contritio*.
- Zdrobít, a, *Conritus, a, um*.
- Zdrobitúra, *vide* Zdrobire.
- [563]** * Zdruhaeſc, dötözgni. ſchütteln, von Wagen.
- Zdrumic, are, at, *Contero, Minuo*, * aprítani, el tördelni.
- Zdrumicát, a, *Conritus, Minutus, a, um*.
- Zéce, *Decem*.
- * Zéche (ſumán, tzundra) *Sagum, tzondra*.
- Zeciueala, *Decima*.
- Zeciueſc, ire, it, *Decimo, as, are*.
- Zeciuire, *Decimatio*.
- Zeciuiſt, a, *Decimatus, a, um*.
- * Zefirul (vaent de catra meáza noápte [!]) der Weſtwind.
- * Zemisleſc.
- * Zemislire.
- Zémuri, *juſcula*.
- Zer, *Serum lactis*.
- * Zestre dos <die> Morgengabe, etc.
- Zeticneala, *Offendiculum*.
- Zeticnéſc, ire, it, *Offendo, is, ere*.
- Zeticnít, a, *Offenſus, a, um*.
- Zéu, *Certe, per Deum* * — de zeu, freylich.
- * Zeueſc, ire, it, *frequente Dei invocationem juro*.
- Zeuít, are, at, *Obliviscor*.
- Zeuítáre, *Oblivio*.
- Zeuítat, *Oblitus, a, um*.
- Zeuítatóriu, e, *Obliviscens*.
- * Zeſc. der Sçmtaus.
- Zgæéſc, me zgæéſc, ire, it. * gaſſen- atforgani.
- Zgaeít, a.
- Zgaercéſc, *vide* Sgaercéſc.
- Zgaercire, *vide* Sgaercire.
- Zgaercít, *vide* Sgaercít.
- Zgaerciu, *vide* Sgaerciu.
- [564]** Zgaetzaeſc, (<vide Sgaetzaeſc>), * rangatni. ſtarf rütteln, zupfen, zerren.
- Zgaetzaít, a, *vide* Sgaetzaít.
- Zgáiba, *Ulcus, ceris, n.* * V. Bubá ré.
- Zgaræeát, a, *Scalpus, a, um* [!].
- Zgaræetúra, *Sculptura*.
- Zgaræetóriu, e, *Sculptor*.
- Zgaræiu, ere, eat, *Scalpo, is, ere*.
- * Zgarda. ein ſtachlichtes Hundhals- band.
- Zgau, *Vulva*.
- Zgaur, are, at, * V. Zgæéſc 2. V. Staur.
- Zglobiu, e, *vide* Sglobiu.
- * Zgrabuntza. *Puſtula*, Fakadékoſka. ein Blätterlein, Bläslein, Zuſ- ſchlag.
- Zgúra, *vide* Sgúra.

Zi, *Dies* [!] * Zioá buna, — de zile adj. koros.

Zi, *Dic, Dicas.*

Z'c, ere; zis, *Dico, is, ere, dictum* * 2° huzni, [piefen.

Zicála } *Dicterium, Proverbium* *
Zicatoare }
Zicatúra. } 2° Nota.

Zicatoriu, e, (<*Dictor*>), *Dicens.*

Zicere, *Dictio.*

Z'id, *Murus, Aedificium.*

Zidaraſc, aere, aet, *Irrito, as, are* * zergen, neſen.

Zidaraere, *Irritatio.*

Zidaraet, a, *Irritatus, a, um.*

Zidaraetóriu, e, *Irritator.*

[565] * Zidareſc, v. ez. einen Maurern abgeben.

Zidáriu, *Murarius.*

Zidéſc, ire, it, *Creo, as, are,* Item *Aedifico.*

Zid're, *Creatúra, Creatio,* Item *Aedificatio.*

Zidít, a, *Creatus, a, um,* Item *Adificatus* [!], a, um.

Ziditóriu, e, *Creator.*

Ziduéſc, ire, it, *Aedifico, as, are, obmuto,* as, are.

Ziduire, *Obmuratio.*

Ziduit, *Obmuratus, a, um.*

Zile, *Dies* in plurali.

Ziléſc, *vivo in dies, protraho in dies.*

Zimbru (Bour) *Urus, i, m.*

* Zina, V. Zaena.

Zio, *Dies* * se fáce, viradni. tagen. Zioá buna, butſuzás, el butſuzás.

Ziori, *Dilucitum, Aurora,* * hajnal. die Morgeneröthe.

Zis, *Dictus, a, um.*

* Ziffa 1° *dictum,* 2° *proverbium,* közmondás.

Zizánie, (Neghina), *Zizania.*

* Zlavoáca, Bekahal [!].

* Zm. V. Sm.

* Zo. V. Zeu.

Zoléſc, *Veſtes lavo* * 2° tufakodni, ringen, balgen.

* Zolomaezdra. *Lacerta Salamandra,* Túzgyék.

* Zori. V. Zióri.

Zugráf, vel Zugráv, *Pictor.*

[566] Zugraveála, *Pictúra.*

Zugraveſc, ire, *Pingo, is, ere, Depingo.*

Zugravire, *Pictura.*

Zugravít, a, *Pictus, Depictus, a, um.*

Zúiu, ere, zueat, *Agito, Motito* * V.

Utzutz, are, at.

Zúiu, (<*Agitaculum*>) V. Utzutz *sub/t.*

Zuo, (Zio, Zi,) *Dies.*

* Zuraeſc, tfergetni.

Zurgalau, *Tintinibulum* * die Schelle.

* Zuzat. Saus.

* Zvaerliu.

* Zvaerliga piſcis. V. Svaerliga.

Litera: J

jába,¹ *Gratis.* Dergebliſh, umſouſt.

* Jacicau, Zlat'ko.

* Jáe, *Salvia.*

* jáf, (prada, dobaenda), martalék.

jálba, *Qverela.*

jár, *Pruina,* * die Glut, glühende Kohlen.

* jaruitóriu. *Rutabulum, furnarius Cantus* [?].

<jáf, *Praeda Depredatio, Spolium,* martalék>.

jávra * 1° Kläffer. 2° *Blatero.* V. fleánca. fetſkelotſka. Plauder=maulſaſche, (<Bambafio, onis. Dadao, ein Plauderer.>)

jdér, *Martes,* * *Mustella foina,* Nyef. der Marder.

jecuéſc, ire, it, *Praedor, aris, atus Spolio, as, are* * zſákmányolni.

¹ Az 513a lap szélén, fordítva írva, alulról felfelé olvasható a J betű elejének első fogalmazványja, amely a következő szavakat tartalmazza (értelmezés nélkül): Jába, jalba, jár, jáf, jecuéſc, jecuire, jecuit, a, jecuitóriu, jefuéſc, jefuire, jefuit, a, jefuitóriu, jále, *Luctus* (ez az egyetlen latin fordítás), jeleréſc, a, jeleréſhte, jelériu, jelire, jelit, a, jélnic, a, jeluéſc, jeluire, jeluit, a, jeluitóriu, <jém jar> jemanára.

jecuire, *Spoliatio, Depraedatio*.
jecuitóriu, e, *Spoliator, Depraedator*.

567 jefuése, ire, it, *vide* jécuefc.

jefuíre, *vide* jecuire.

jefuít, *vide* jecuit.

jefuitóriu, *vide* jecuitóriu.

jéle, *Luctus, ús, m.*

jelése, ire, it, *Lugeo*.

* jelér.

jelerefc, ire, it, *Inquilinum ago*.

jelerefc, a, *Inquilinalis, e*.

jeleritza, *Inquilina*.

jelériu, *Inquilinus*.

jelire, *Luctus, ús, m.*

jelít, a.

* jelitza (Boáre), lengedezik.

jelnic, a, *Lugens*.

jeluése, ire, it, *Qveror, Qverulor, aris, atus*.

jeluíre, *Qvaerulatio*.

jeluít, a, *Qvaeſtus, Qvaeſtulus, a, um*.

jeluitóriu, e, *Qverulor*.

jemenáre, *vide* Gemenáre.

* jemluga. piſc. Zsemling, ſzemling.

jertva, *Sacrificium*.

jertvéfc, ire, it, *Sacrifico, as, are*.

568 Jertvíre, *Oblatio, Sacrificium*.

jertvít, a, *Sacrificatus, a, um*.

jervitóriu, *Sacrificator, Sacrificulus*.

* jeruefc (jintuefc) ſűrren. Szitani.

* jeruitóriu (jintuitóriu) ſeuerſűrret
Oſenſtange.

* Jetz. V. jiltz.

jezina (Ezure) *Melis, Taxus, Meles*.

* jevreſc.

jghiab. *Cataracta*.

Ji

⟨Jigánie, *Animal, Inſectum*⟩.

* jienitza, der Kornſpeicher.

jidov, *Judeus*.

jidovéfc, ire, it, *Judaicus, a, um*.

jidovéfc, ire, it, *Judaizo, as, are*.

jidovéſhte, *Judaice*.

jidovíre, *Judaizatio*.

jidovít, a, *Judaizatus, a, um*.

jidovitóriu, e, *Judaizans*.

jidovoáica, *Judea*, abgemárgelt à v. ms.

* jugán. *Canterius, Canterinus*. Herélt
lo. ein Wallach.

jigánie, *Animal, vel Inectum*.

* jigaráe. V. galitza.

jigaraet, *Mifer, macer, enervatus*. ab-
gemárgelt, ſzikár, ſzáraz, fony-
nyadó, halavány, sáppadt.

* jignitza. V. jienitza.

jigódie, *Morbus eſt proprie canum*.

569 jiláv, a, *Madidus, a, um*.

jilavése, ire, it, *Madefacio*.

jilavíre, *Mador*.

jilavít, a, *Madefactus, a, um*.

jilíp * *Cataracta*, malom zſilipje. ſelép,
ſeléb.

jiltz, *Tronus* * *Sella geſtatoria*, 2° Kar-
ſzék, Szetzel ſzék. Œchenſtuhl, Arm-
ſtuhl, Altvaterſtuhl, Großvater-
ſtuhl [!]

* jimb, a.

jimbát, a.

jimbése, ire, it, *Subrideo*, * el mofo-
lyodni, láſſeln, ſchmüzeln.

* jingásh, kényes, finyas.

* jingashesc, finyaskodni, *delicatus*,
Œder.

⟨jinere⟩, *vide* Ginere.

⟨jingée, *vide*⟩ Gingée.

* jintuefc. V. jeruefc.

* jintitza, Zsentitze.

* jintueála.

jinturii * *Serum lactis, quod ultimo ex*
Cafeo [pl] exprimitur.

jíp, * zsupp. der Œſab.¹

* jipitza, p. p. la fáſſole, Hemeiu,
Cráſtávetz etc. *palmes, brachium*,
tzikkája, veſſzője, p. p. a falzuj-
kának, etc. die Ranke.

jír, *Balanus*, * *glans ſagina*, Buchneſter,
Buchnuß, Bucheiſchel.

jiráda, *Cumulus*, hoſzu kazal. die
Trüſte.

* jiráv, a, *asper, auſterus, ſeverus*,
rigidus; kérges. hart, ſpröde.

¹ E szótól kezdve a kéziratban a
betűrend annyira összekuszálódik,
hogy jónak láttuk, a könnyebb tájékozódás
kedvéért, rendet teremteni. Az eredeti
kézirat fényképét mellékeljük.

jilaw, a ^{ji} Madiduf, sur

jilawé, in, is madefacia

jilawie, mador

jilawit, a, madefectus, sur

jilip Calarato, malem 2 p. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.

jiltz, Promus lili resfectione ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.}
jimb, ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.}
jimbab, ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.}

jimbese, in, it, subridet. et melle, gordin, f. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.
jimbese, in, it, subridet. et melle, gordin, f. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.
jimbese, in, it, subridet. et melle, gordin, f. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.

jingge, in, it, ginge, jenduse, 2. jenduse.

jior, ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.}

jirada, ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.}

jirmitza, ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.}

jirucen, ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.}

jir, ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.}

joc, ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.}

jacone, ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.}

joc, ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.}

jo, ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.}

jia, a, ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.} ^{in herbis, petal. 1/2 p. 2. 1/2 p. 2.}

- * Jishau }
 * jishlau } Véső.
 * jifluefc, *runcino*.

jítmitza, *Horeum* [!], *Granarium*. * der
 Kornspeicher.

- * jitmitza.
 * jitz. V. jiltz.

jivína, *Animal* * *insectum*.

Jo

- * joárda.

joc, jóci, jucát, *Salto, as, are* * pe
 cinevá (i. e. bát), 1° tántzoltatni.
 2° V. frec No 2°.

jocume, mejóc, are, ucat, *Ludo, is, ere*.

joc, *Lufus, Saltus, ús, m*.

jold, *Autoramentum*.

570 jólgü, *Sindon*.

* jopotesc. V. Argaffesc. No 2.

jor, juráre, jurat, *juro, as, are*.

* jordanesce, fustelyozni. abprügefn.

jos, *Infra, Deorum*.

Ju

jubra (* Puscé * Sgrabuntza), *Papula,*
Papilla.

jucáre, *Lufus*.

jucarée, *Instrumentum Luforium* *
Spielwerf.

jucat, *Saltatus, a, um*.

jucatóriu, e, *Saltator, Lufor*.

jucaufhu, e, *Saltator, Saltatrix*.

jucutzéi, *Executores*.

jude, *judex*.

júdec, are, at, *judico*.

judecáre.

judecát, a, *judicatus, a, um*.

judecáta, *judicium* * *Sententia*.

judecatóriu, e, *Judicator, judex*.

571 judézt, *judex*.

juésc, ire, it, *Poffum Sufficere*, * győzni.

jug, *jugum* Járom. der [!] Зоч.

* jugán, *Cauterius, Cauterinus*. Herélt
 lo. ein Wallach.

juganéfc, ire, it, *Castro, Eviro*.

juganí, *Castratus, Eviratus*.

juganítoriu, e, *Castrator, Evirator*.

jugálftru.

juíre.

juít.

* jumáltz. V. Shmáltz.

* jumultzuefc, mázolni.

* jumultzuit.

jumára, *Spiffamentum*, * töpörtő, te-
 pertő, pörtz, tsörge.

jumatáte, *Medietas*.

jumatatzéfc, ire, it, *Dimidio, as, are*.

jumatatzít, a, *Dimidiatus, a, um*.

* jumultzuefc. V. Smaltzuefc.

* jumultzuit, a, V. Smaltzuit.

jüne, *juvencus bos*.

junculetz, — manzát, *Buculus*.

junculítza, *Manzáta, Bucula*.

572 june, *juvenis nondum uxoratus,*
Celebs.

junesc, ire, it, *Caelibem vitam duco*.

junéfhte, *Modo juvenis Celibis*.

junghieat, a, *Occifus, a, um*.

junghiére, *Occifio*.

junghietóriu, e, *Occifor*.

junghíiu, ere, eat, (Occido, is, ere) * *ju-*
gulo. 2° nyilallani.

júnghiu, *Punctura, Pleuris, ritis* *
 Seitenstechen. Nyilalás. das Ste-
 chen, oder Seitenstechen.

junie, *Celibatus, ús, m*.

junínca

junínce [!] } *juvenca, juniz*, * Ünő.

* junifhán (june, holteiu) V. holtéiu.

* jup. V. jip.

jupán, *Dominus*. * ein geringer Herr.

jupaneálfa, *Domina*.

* jupurluefc, *aqua fervida privare pilis*.
 abbriihen, melyeszteti.

jur, are, at, *juro*.

juramaent, *juramentum* * — ftraemb,
 pej v. perj.

jurát *subst.* esküdt.

jurát, a, *juratus, a, um*.

jutáriu, * *Custos aquarum*. der Ufer-
 vogt, Flußschütze, Feldhütter.

jutarie.

Va

Vá, Vúlt, *Item apofitum* [!] *verborum infinitivis format tertiam personam futuri temporis numeri, singularis, modi indicativi.* * item *pospositio*, ceva, caendva, cumva, undeva, in-catrauva, v. irgend.

Va, *Vade*, age.

Váca, *Vacca*.

Váca-Domnului, *vide* Boul Domnului.

Váca steárpa, *Taura*.

Vacaláhu, *Cruſtatio Calcem, aut luto*.

Vacaluſc, ire, it, *Cruſto Incrulto calce, aut Luto*.

Vacaréſc, ire, it, *Vaccarum paſtorem ago*.

Vacarítza, *Vacaria*.

Vacáriu, *Vaccarius* * tehenész, det Kuhhirt, tehéntfordás.

* Vácile Domnului, v. vacutza a lui Dumnezeu. V. Boul lui Dumnezeu.

* vad. V. Vaz.

Vád, *Vadum*.

* Vadea, *Terminus*, itato helyly, *Hydreum aquarium*.

Vadéſc, ire, it, *Demonſtro, Arguo*.

* Vadaſluſc. V. Vaen, Vaenez.

[574] * Vadiciós, a, *Demonſtrabilis*, a, Vadíre, *Demonſtratio, Argumentatio*.

Vadít, a, *Demonſtratus*, a, um.

Vaditóriu, e, *Demonſtrator, Demônſtrans*

Vádra, ⟨*Urna, Hidria*⟩ * V. ferie 2° V. galeáta No 2°.

Vádra de ſcos ápa din faentaena, *Situla, Mergus, oris*, n.

* Vaduv.

* Vaduva.

* Vaduveſc.

* Vaduvie, *Viduvium*.

Vaer, are, at, *Deſleo aliquem*.

Vaët, *vagio, vagito*.

* Vaegiochiu. *Lufcus*.

Vaei, *Vae*.

Vælcéd * ⟨braun und blau.⟩ *ſugillatus*.

* Vaelcezála, *viteſc, Sugillatio*.

* Vaelcezeſc, *sugillo*.

Vaelta, *Autoritas* * das Geprång, die Pracht. item: *Zuſbund*.

Vaeltoare, * *Vortex*. V. Bolboána.

Vaeltur, *Vultur*.

Vaen, are, at, *Venor, aris, atus*.

Vaena, *Vena*.

Vaenáre } *Venatio*, * *Vadászat*.

Vaenát } *Venatio*, * *Vadászat*.

Vaenát, a *Venatione captus*, a, um.

[575] Vaenat, a *Ceruleus*, a, um.

Vaenatáre, *Vitex*.

Vaenatóriu, *Venator*.

Vaend, are, ndut, *vendo, is, ere*,

Vaénez, nare, nat, *Venor, aris, atus*.

Vaenos, * inas, eres.

Vaenſla, *Ramus* * vellum [!]

* Vaenslez } V. Corabiez.

* Vaenslu }

Vaent, *ventus*.

* Vaentoáffa ⟨turbo⟩ (volbura)

* Vaentos (sburát, ſhuchiat, Naſtru-chiát), ſzeleburdi, *el[ia]m. tſéltſap. Ieichſinnig*.

Vaentur, are, at, *Ventilo, as, are*, * ſzorni, elſzorni. wannen, worfeln.

⟨Vaenturát, a, *Ventilatus*, a, um⟩.

Vaenturatoáre, *Ventilabrum* * Szoro-lapát. Worſſchäufel.

Vaenturatóriu, *Ventilator* * Szoro, det Worfler.

Vaenturatura, *Ventilatio* * Szorás, das Wannen, Worfeln.

* Vaentureáſhca. V. Vaenturatoáre.

* Vaenutza, *venula*.

Vaenz. V. Vaend.

Vaenzáre.

* Vaenzoc, kötet. Gebund. tſomó.

* Vaenzoleſc. ringen, balgen, tuſakodni (zoleſc).

* Vaenjós, hajlatos, *vitalis*.

Vaeraſc, ire, it, *Abſtrudo, is, ere* — * *inſerto*, be tolni, item: durchſchlängeln.

Vaeraet, a, *Abſtruſus*, a, um.

[576] Vaercoláci (Intunecarea ſoarelui) *Eclipſis ſolis*.

Vaerſ, *vide* Vaerv.

Vaerfha, ⟨*verriculum*⟩ *Nassa*, * *Scirpicula piscaria*, halász varsa. die Reuse, das Fischgarn, Fischreuse.
 Vaersta, *Aetas* 2° i. e. Ithróf, Vesző. Strich, 3° Bokréta, Strauß.
 Vaertelnitza, *Harpedo*, *Girgillus* * (tüllü), tekerőlevél, der Haspel.
 Vaertéju, * Knebel *Verticillum*, fordító *Verticulum vertebrae*, Sperholz.
 Vaertóp, *Locus humidus, aquosus indirectus non planus*.
 Vaertós, a, * *validus*. — pita, flosig. mai vaertos, eo a potiori, annál inkább. nur desto mehr, besonders.

* Vaertute.

* Vaerv, *Vertex*, *Cacumen*.

* Vaescarefc, ⟨nyughatatlankodni⟩, fefzkéldni, piszkálni.

Vaefhc, are, at, * *Criso, moto, agito*. medeln. item V. Caercofeála. ausfchweifen.

Vaefhcát.

* Vaët, are, at, Váit.

Vaejéfc, ire, it, *Convenio, Coalesco* * zusammenpassen, egy mással illeli.

Vaejéfc, *Strepero, as, are*.

Vaejüre, *Strepitus*.

* Vaejit.

⟨Vaejire⟩

⟨Vaejit.⟩

Vaejiftura, * das Brausen.

Váet,

Vaetátúra } *Lamentatio*.

577 Váé, *vae*.

Váit, meváit, are, at, *Lamentor, aris, atus* * jajgatni, obéogatni, sapítani.

Vál, *Fluctus*: * item *Molestia, incommodum*. 2° (de paenza) Vég.

* Valaentác, Klumpen.

Valau * der Wassertrog, Valyu, Vállu.

* Valceág(u).

Valcica, *Valecula* [!], Vólgyetfke.

Vále, *Vallis*.

* Valefc, ire, it. ácuma in sine nici o infemná nu áre, dára dintr'aceáfta radacina se trag, tavalefc, praevalefc, invalefc, desvelefc, (volvo).

* Válmá. Schwalm.

Váma, *Telonium*.

* Vamásh } *Teloniator, Publicanus*.

Vámefhu, } *Telonium fumo*.

Vápáe (Flácará) *Flama*.

Vapfála, *Color, Pictura*.

Vapféc, ire, it, *Incoloro, as, are*.

Vapfke, *Incoloratio*.

Vapfít, a, *Incoloratus, a, um*.

Vapfítóriu, e, *Incolorator*.

Vár, *Calx*.

Var, seu ver, *Conjovrinus*.

* Var, áre, át, (varev).

578 Vára, *Conjovrina* * V. Múhme.

Vára, *Aetas*.

⟨* Varálnitza⟩.

* Varáre.

* Varátec, a.

* Várda, Várda, örzőház.

* Varez, áre, át, nyárolni.

Várga, *Virga* * 2° Strieme, i. e. Semn de várga.

* Vargat, *Virgatus*.

Várnitza, *Officina*, vel *fornax Calcaria*.

* Varos, *Calcinosus*.

Vars, seu vers, are, at, *Verfo, Fundo, Efuno* * Önteni, plumb, cofsfatóriu, faenge —, se várla apele, ki áradni.

* Varfacios, a, himlőhelyes.

Varfáre, *Efusio* * — de saenge, vér ontás.

Vaerfát, a, *Efusus, a, um*.

* Vaerfát *subt: variola* etc. V. Bubát.

Varfatóriu, *Efusor*.

Varuéfc, ire, it, *Calce dealbo, as, are*.

Varuüre, *Dealbatio parietum Calce*.

Varuít, a, *Calce dealbatus, a, um*.

Varuítóriu, e, *Calce Dealbens, Dealbator*, * 2° (perie) Melzelő.

Várza, *Caulis, Caules*, * Szapelftant.

* Varzariu.

Vafc, *Vicus* * fa gyöngy.

* Vall, *vas*.

* Valláriu, 1° *Confutor vaforum*, Edényes. *Vas eluendis vasis*. Auswaschfaß. Medentze.

Vátam, are, at (Ranéfc) *Laedo, is, ere.*

Vatamáre, *Laefio.*

Vatamát, a, *Laefus, a, um, * 2° V.*
Cocos.

579 Vatamatúra, *Hernia * tókófé.*

Szakadás. der Bruch. Hodenbruch.

Vatáv, *Capitaneus, Ductor, Principalis.*

Vátra, *Focus.*

Vatráriu, *Batillum.*

* Vatrile. V. Sul de Corábie.

Váu, V, *est ablativus Vos, si verbis activis adponatur, si vero passivis denotat dativum vobis, au, seu o, est auxiliare praeteritorum* vg. V'au, *seu vo iubit, vos amavit vel amaverunt, V'au, seu vo dát apa, Vobis dedit, vel dederunt aquam,* etc.

Vaz, vedere, vazut, *Video * veziche, quia, quoniam, vezi bine, utique, aliquin,* freylich.

Váza, *Videat.*

* Vazaend cu ochii, szemlátomást, zu sehends, augenscheinlich.

Vazatóriu, e, *Videns.*

* Vazduh, *aeter,* der Aether.

Vazút, a, *Vijus, a, um.*

* Vavá ille vos.

* Vavoiiu.

580 Ve

Veác, *Seculum, Aevum.*

Veáca, (**Circulus, Cratilius*), item Sajtvonno Káva, *Circulus Cratilius,* die Käsejarbe.

* Vechil, *Plenipotentiarius.*

* Vechime, óság.

* Vechituri plur. decotes.

* Vechiu.

Veci, *Secula.*

Vecie, *Aeternitas.*

Vecin, a, *Vicinus, a, um.*

Vecinatáte, *Vicinitas.*

* Vécinic, a.

* Vecinicie.

Véde, *Videt.*

Vedém, *Videmus.*

Vedénie, *Visio, * item. portentum,* 2Bentheuer.

Vedére, *Visio, Vijus, ús * puiu cevà* là Vedére, aus Sicht, au den Tag bringen.

Vederós, a, *Quod bene videtur, Lucidus, a, um.*

Vei, vel Vi, *Est auxiliare futuri temporis secundae personae singularis numeri.*

Venin, *Venenum.*

Venire, *Adventus, ús.*

Venit, a, (*Qui advenit*), *Qui, quae venit.*

Venit, *Proventus, * V. Vinit.*

581 * Venitic, *advena, jövevény.*

Ventricel.

Ver, *Conjovrinus, jovrinus.*

Vérde, *viridis, e * dt° adv. signif[ic]a[ti]one 2aria V. romanéshite No 2° magyarán, kereken, egyenesen.*

Verdeátza, *Viriditas, * zöldelő, zöldség.*

Vére, *Conjovrinae, jovrinae.*

* Vergé, *virgula — de pipa — de pushca, 2adstoc.*

Vérgi, *Virgae.*

Vérgura, *Virgo.*

Véri, *Conjovrini, jovrini.*

Veriga, *Anulus, Armila [!]*

* Verigáriu.

Verigútza, *Armila.*

Verifhor, oara, *vide Ver.*

* Verifhoára, *Conjovrina, die 22ufm[!]*

Vermanós, a, *Verminosus, Vermes habens.*

Vérme, *Vermis.*

* Vermulete.

* Veronica.

Vers, *Tonus.*

Vers, are, at, *Fundo, Efundo.*

Verfhi, *Efundis.*

582 Vérflu, *Verfus, ús*

Verze, *Caules.*

Verzese, ire, it, *Vireo, Vireco.*

Vérzi, *Virides.*

Veshnic, a, *Aeternus, a, um.*

Veshnicie, *Aeternitas.*

Veshmaent (Háina) *Vestimentum, Vestis.*

Veshted, a, *Vescidus, a, um* * *vietus, vescius marcidus. fla . . .*¹

* Veshtesc, ire, it, *Vestio, <subduo>, obduo.*

Veshtezéfc, ire, it, *Marce/co, flacce/co.*

Veshtezít, a.

* Veshtejesc.

Véffel, a, *Laetus, a, um*, * *vig, vidám, gaudialis, V. genialis* in Sch.

Vesselesc, ire, it, *Laetifico, as, are.*

Vesselescume, me vesselésc, *Laetor, aris, atus.*

Vesselié, *Laetilia.*

Vesselit, a, *Laetificatus, a, um.*

583 Vesselitóriu, e, *Laetificator, Laetificans.*

Vészte, *Fama, Nuntius.*

Vestéfc, ire, it, *Nuntio, Annuntio.* — * lá cassatorie V. sheg.

Vestíre, *Nuntiatio, Annuntiatio.*

Vestít, a, *Famofus, a, um, Celebris, e. <Famofus, a, um>*

Vestitóriu, e, *Nuntiator, Nuntius.*

Vetríla, *Velum navale, * artemon.*

Vétzi, *feu vítzi, Est auxiliare futuri temporis verborum, in secunda persona pluralis numeri, vg. vétzi, vel vítzi umbla, Ambulabit.*

* Veveritza, *Sciurus* evet Mokus, das Eichhörnchen.

Vezu, vedere, vezút, *Video* * vez bine, persze, freylidh.

* Vezerdeá, ein fürstensohn in der Moldau u. Walachey.

Vezatóriu, e, *videns.*

* Vezeteu. V. Cocifh.

Vezút, a, *Visus, a, um.*

Vica (Ferdela, Mertza) *Metreta.*

* Vicáresh.

* Vicarefhie.

Vicleán, a (Marghiol, Talpiz) *Astutus, Callidus, a, um.*

584 Vielenesc, ire, it, *Astute ago, Decipio.*

Vielenéshie, *Astute.*

Vielenésc { *Astutia.*
Vielefhug }

¹ A fénykép-hasonmásán csak ennyi látszik. Bizonyára *flaccus*.

* Videnie. V. Vedenie.

* Vicol, <fergeteg, förgetek, das Schnee-gestöber> égháboru.

Vidra <Hidra, * Vidra>, *Lutra, Vidra,* die Otter.

Vie, *Vinea.*

Vie, *Viva.*

Vie, *Venial.*

Vieátza, *Vita.*

Viérme, *Vermis.*

Viétzi, *Vitae.*

Vietzuesfc, ire, it (Traéfc) *Vivo.*

Viéz, viére, vieat, *Idem.*

* Vifel. V. Chematoriu N° 2.

Vifór *Procella, ** (fortuna) der Sturm.

* Vig. V. Vál n° 3.

Vigàn, a, *vigorous.*

Vighitóriu (Vintzeler).

Viitóriu, oare, *Venturus, a, um.*

* Világ.

Vin, *Vinum, bor, ** der Wein, 2 (eu pelin,) Űrmös bor. 2 de boámbe, *vinum passum,* de tocáéa Ászlu Szóló bor, Crodenwein, Crodenbeerwein, 3° tráss. Szinbor.

Vin, venire, venit, *Venio, is, ire.*

Vína, *veni.*

Vína, *Culpa.*

* Vinars, pálinka, égett bor, de bucáte de drojdii, de Drévere, sau comin de fhneápan, fenyöviz. de prune, szilvoriom, Schliepeiß.

585 Vindec, *Sano, Curo, are, at* * (ab vindico, i. e. valetudinem) gyógyítani.

Vindecaciós, a, *Sanabilis, Curabilis, e.*

Vindecáre, *Sanatio, Curatio.*

Vindecát, a, *Sanatus, Curatus, a, um.*

Vindecatóriu, e, *Sanator, Sanans, Curans.*

Vindecátúra, *vide Vindecáre.*

* Vindere, *Venditio.*

* Vindic.

* Vindiefhug.

Vine, *venit.*

Vine, *Vinae.*

Vinerea, *Diebus Veneris.*

Vineri, *Dies Veneris, Item Diē Veneris.*

Vinetzála, *Color, Ceruleus.*

- Vinetzele (Flori vinete, căre in holde se fac) *Halicacabus* * (Cyanus).
- Vinetzele, ire, it, *Caeruleum facio*, *Caeruleus fio*.
- Vinetzire.
- Vinetzit, a, *Caeruleus factus, a, um*.
- * Vinetziu, *subcaeruleus*, kékes, blaulich.
- Ving, ere, vins, *Vinco, is, ere*.
- Vinghereu,¹ * <Hejja>, *falco hirunculus*.
- Vertse, der Thürmfalke, Kirchsfalke.
- 586** * Vinit *subst. reditus, proventus, jövedelem, das Einkommen, die Einfünfte*.
- * Vinit *adj.*
- * Vinitura.
- Vinos, a, *Vinosus, a, um*.
- Vinovát, a, *Reus, fonticus, a, um*.
- Vinovatzéle, ire, it, *Culpo, Rumaſſero* [!]
- Vinovatzicios, a, *Culpabilis, e*.
- Vinovatzire, *Culpatio*.
- Vins, a, *Victus, a, um*.
- Vintre.
- * Vintricol, *abdomen, Wanst*.
- * Vintzeler.
- Vinuéle, *vide* Vinovatzéle.
- Vinuíre, *vide* Vinovatzire.
- Vinuit, a, *vide* Vinovatzit.
- * Vioála, *viola, ibolya* — gálbina, V. floáre de vioála.
- Vioara, (Cetera, Dipla, Alauta) *Fides, ium*.
- Vioára, *Viola*.
- * Viola (Flori maruntzéle).
- * Vioré.
- Vis, *Somnium*.
- Vilcoala, *Procella, Turbo*.
- Vilheu, *Cestrum, * Scalprum*.
- Vifhin, *merafus, f*.
- Vifhina, *merafum*.
- Viffát, a, *Somniatus, a, um*.
- Viffetoriu, e, *Somniator*.
- 587** Vifféz, sáre, sát, *Somnio, a s, are*.
- * Viffon, *bison*, der Bison.
- Viftierie, *Theſaurus* * 2° Schatzkammer, *gaza*.
- * [Vift]ier.
- Viftieriu, *Theſaurarius, ** der Schatzmeister.
- Víta, *Animal* * — cu coárne, *pecus cornigerum*, Szarvasmarha, das Hornvieh. Cárne de víta, tehénhus, marhahus, das Rindfleisch.
- Viteáz, a, *Heros, Generosus, a, um*.
- Vitejéle, a, *Heroicus, a, um*.
- Vitejéle, ire, it, *Heroice ags*.
- Vitejéshite, *Heroice, Generose*.
- * Vitejie.
- Vitejire, *Generositas*.
- * Vitrec, *Vitricus*, mostoha attya.
- Vítza, *Vitis, 2° V. Familia No 2°*.
- Vítzé(a), *Vitula*.
- Vítzel, *Vitulus, ** borju, botzi.
- * Vítzel de máre, *Phoca vitulina* (égy) Borjufoka.
- Vítzelúfhe, *Vitula*.
- Viu, venire, venit, *Venio, is, ire*.
- * Vítzeláriu, vizi bornyu.
- Viu, Vie, *Vivus, Viva*.
- * Viutza, *vineola*.
- * Vízára (condeiu de scriff oáo) V. Condeiu No 2.
- * Vizuina, *fovea, veremb*.
- * Vijla, *Canis aquaticus*, Viſla, Waſſerhund. pudli.
- * Vijolie, der Sturm, das Sauſſen.
- V'o, *vide* Váu.
- * Vodoi, *aliquot*, egy nehány, etweleche, etliche.
- Voáo, *Vobis*.
- Vodata, *Abigando*.
- Vóe, *Voluntas, ** voe buna, gute Saune. Veffelie. nu potz shti voea, ſhi nevoeá, manñ fann nicht flug werden aus ihm.
- 588** * Voeá marini. V. *Calcatura*.
- Voéle, ire, it, *Volo, vis, vult, vele*.
- * Voeos, a, *Vidám, Veffel*.
- * Voi, *vos, ti*.
- Vointza.
- Voire, *Vele, Voluntas, Volitio*.
- Voít, a, *Volitus, a, um*.
- Voitoriu, — de bine.
- * Voiu *futur*.
- * voiu <volo>.
- Vólbura * (Vaentoáfa), * *Vortex, Turbo*,

¹ A gh betűsoport h-ját Molnar utólag irta be.

Forogo-Bél * haboru, háboruvefsz.
Vólnic, a, *Liber, Volens*, willfürlich.
Volnicéfhte, *Libere, Volenter*, Willfürhr.
Volnicie, *Libertas*.

Vom, *Est auxiliare futuri temporis, numeri pluralis primae personae* vg. Vom fáce, *faciemus Denotat etiam Dativum Casum cum verbis Dativum regentibus*, vg. vom dá *Vobis Dabimus. etiam accusativum cum verbis activis* vg. vom auzi, *vos audiemus*.

Voméfc, ire, it (Borefc) *Vomo, is, ere*.
Vor, *Est auxiliare futuri temporis tertiae personae numeri pluralis, (Item) ut, vor cautà, Cantabunt Cum verbis Dativum regentibus denotat etiam dativum casum, ut vor dà, Dabunt Vobis. Cum verbis activis accusativum etiam potest denotare ut vor aratà, ostendent vos etc.*

589 Vórba, *Verbum, Sermo* * au vorba, Verabredung.

Vorbéfc, ire, it, *Loquor, eris, utus* * — de rau, gyalázni, *male*, ma vorbesc, sích verabreden — pe cinevã V. port in gura dico.

* Vorbire.

Vorbit, *Locutus, a, um*.

Vorbitoriu, e, *Loqvax* * *Verbofus*.

* Voshmee, plur. *porcinae carne* [!]

* Voshtine, Wachshafen.

Votru, *Leno, Keritõ, Kupler*.

Votrefc, *Lenocinor, aris, atus*.

* Vojaesc, *mugio*, zugni, dúdolni, zuhogni.

* Vojoiu V. *Cioârfa*.

Vráb, *Cumulub etriturati* [!] *tritici*.

Vrábie (Passere), *Pafer* [!], *Avis*.

Vraend, *Volens, Volendo*.

* Vraesta, V. *Vaersta*.

Vrána, * *Orificium doliorum*. Aknája vagy akonája a hordonak. <das Mundloch an einen [!] Weinfass.> Mundloch.

Vránitza (Poarta, Caput) *Porta*.

* Vrash. V. *Vráj*.

* *Vrája, varáslás*.

Vrájba, *Rixa, contentio*.

Vrájbéfc, me vrájbec, *Rixor, Contendo*.

Vrájbíre, *Contentio*.

Vrájbitóriu, e, *Contentiofus, a, um, Rixator*.

Vráje, *Magia* * *Var[ás]*.

Vrájéfc, *Magiam exerceo*.

Vrájíre, *Magiae exercitium*.

Vrájítóriu, *Magus, a, um, Magiam exercens*.

590 Vrajitúra, *Magia*, * *Varáslás, die Zauberey*.

Vrajmáshu, e, *Hostis*.

Vrajmahéfc, ire, it *Inimicitias exerceo, Hostiliter ago*.

* Vráv.

* Vravuefc, ire, (aemplu en vaerfu), tetézni, fel tetézni, aufhäufen.

* Vreána. V. *Vrána*.

Vrednic, a, *Dignus, a, um*.

Vrednicie, *Dignitas, Meritum* * *Vrednicia* ta: titulush: Erdemes Ur, werthester Herr!

Vréme, (Timp) *Tempus, oris, n.* — * *paena lá o vréme* . . .¹ 2° greá, táre, égi haboru, — de vréme, *mature*, joker.

Vremélnic, a, *Temporalis, e, Temporeus, a, um*.

* Vremuefc, ire, it.

Vremuéfhte, *Pluit, ningit*.

Vreo, *Aliqua*.

Vreodáta, *vel semel, Aliquando*. * *jemahls*. — *catzva*.

* Vreodoao, *doi*.

* Vrére, V. *Voe*.

Vreún, *Aliquis*.

Vro, *vide vreo*.

Vrodáta, *vide Vreodáta*.

* Vruh. V. *Gaendác No I*.

Vrún, *vide vreun*.

Vúlpe, *Vulpis*.

* Vultoáre. V. *Pioa*.

Vúltur, *Vultur* * *Keselyű, faskeselyű*.

* Vun. V. *Vreun*.

* Vutza, *propr. faem. V. Iova*.

¹ Olvashatatlan szó.

* *Addita.*¹

- (Számozatlan pag. 52. post Behaefc. *Belciug. Lupatum*, i. n. Ajázo. Száj fel
1. lap) pag. 69. post Brazda: Broálcá. *Rana Batrachus*. Béka. der Frosch.
die Kröte. — Broálcá eu tzaft. *Testudo* Tekenős Béka.
Schild Krötte. — Broálcá raeioáfa. *Rubeta. Bufo*.
varangyok. Varas Béka. die Garten Krött. — eadem
pagina ante Broálcá: Brifhca, Britfág. *Culler plicatilis*.
Bitfa(g)k. der Tafchen-Mefcher [!].
- pag. 72. post Buha. *Buhaefc Boo, Bombum edo*, Durogok.
Knallen, — Buhaitura. *Bombus, Pattaná, Durogás*.
Knall. Getös.
- pag. 112. post v[oc]a]bulum *Cingatoare*: Cinfte, *honor, honoris Con-*
teftatio. Tiftelet betfület. betfületnek ki jelentéffe. die
Ehre, Ehrenbezeugung. item: *donum*. Ajándék. Gefchenf.
item *praemium* Jutalam, Belohnung. Cinftefc. *honoro*,
honorem exhibeo, tilztelem, betfülem. ehren, item: meg
ajándékozom. befchenfen, item: *praemio dignari* meg
jutalmazom, beföhnen.
Cinftit, a. *honoratus, honeftus*, a. betfületes, befchet,
ehrfich, ehrenwert. item: *donatus*, meg ajándékoz(ott)-
tatott, befchenfet, item: *praemio donatus*, meg jutal-
mazztatott, beföhnet. Cinfstoriu. *Honorator Cohonef-*
tator, donator, Remunerator. Tisztelő, ajándékozo, Jutal-
mozo. Ehrenbezeuger, Befchenfer, Belöhner.
- pag. 69. post Broálcá. Brodefc. Brodire, Broditoriu.
- pag. 93. post Calcat. Calhtig, Cäftiga, *Caftigare*, at. 1° *procuro*,
2° *Coram legitimo foro querellam depono*. V. pag. 80.

* *Adnotationes.*

- (Számozatlan Palilia quid fint? Mehes.
2. lap) Faucale (fatiol, fáchiol).
Provinciae europae specificandae, oppida item et C[omi][a]tus
Tra[nsilva]niae, Nomina p[ro]pria hominum.

¹ E két utolsó lap szövege teljes egészében **Molnar** bejegyzése.

SZÓMUTATÓ.

I. GÖRÖG.

ἀβ βᾶς 214	κάματος 227	ράσον 214
ἀργᾶζω 215	κίτρον 215	ράσοφόρος 214
ἀρτόπτης 237	κοκκῶν α, -ίτσα 215	ροδι(ον) 217
ἀπλάζι 217	κόλαφος 235	ροῖδιον 217
Βασιλείος 59	κομίδι 215	σκάνδαλον, -α (ib.) 214
βουλιμῆν 237	κυβωτός 199	σκάφη 217
βούλιμος 237	λεγῶν 200	σκομβρί 217
βροῦχος 217	μαγεία 216	στιλβῶ 217
βύσσος, -ον 217	μαντίον, -τία (ib.) 214	στιλβῶνω 217
γιορντάνι 211	μαρ(γ)ιόλος 216	στοχεῖον 214
γραμματικός 224	μαρτυρία 216	σύγγελλος 214
δελτάριον 214	μολεῶω 216	σύγκελλος 214
δίκαιος 215	μπουζουνάρα 64	υγκελλιώτης 214
διοικεῖος 215	οἰκείος 215	ταγάρι 217
διοικέω 215	οἰκέω 215	ταγαρτσίκα 218
δίπλα 215	όχτιγας 7	τυπικόν 214
δίσκος 214	παλάσκα 149	φάλαγγας 215
ἐμπλαστον 194	πάπλωμα 152	φαῦλος 229
ἐξορία 215	πασχαλία 214	φελλί 215
ἐπαρχία 214	πιλώτος 216	φελόνιον 214
ἐργολάβος 215	ποιῶ 238	φιδές 217
εὐθηνός 215	πόλιτεία 217	φλογέρα 42
εὐλάβεια 215	πολιτική 217	χαράκι 215
θυρίς 217	πολιτικός 216	χιλιστέον 92
ἰνδικόν, -χόν ¹ 216	πορφύρα 214	χοῖνιε 217
ἰουδαῖζω 236	ρακί 208	χορός 202
καλλιφωνία 171		χρυσόβουλλον 216

II. LATIN.

abcedarium 226	-agium 235	ambae 217
acc(e)ia 237	agolum 239	amortiso 235
ad 100	albanensis 237	an(n)ona 223
*adcellare ² 220	albigensis 237	anthemis 156
adquediō ³ 234	alboniger 235	antependulus 237
adpello 240	al(l)ev(i)atio 235	antipendium 237

¹ A függőleges vonástól jobbra eső szóelemek az egyes szavak *változataira* vagy *származékaira* utalnak. Ha *függőleges* vonás nélkül következik valamely szóelem (pl. βύσσος, -ον) egyazon szó különböző *nyelvtani alakjait* idézzük.

² Feltételezhető, de forrásainkból ki nem mutatható alak.

³ A dűlt betűvel szedett szavak betűszerinti idézetek a szótár vagy más történeti forrás szövegéből.

aperire 80
ap(p)luda(e) 237
applunda 237
appodio 237
arendator 235
-arius 235
argentaria, -eria 237
argenteum 237
arr(h)enda 83
*artolapta 237
aropta 237
asinus 218
-atio 235
-ator 235
asparago 234
auctoramentum 237
aurifaber 237
autoramentum 237
azimus 234

Banatus 84
barcha 170
bero 237
bestia 171
-bilis 24
birotum 237
bocalium 236
boccale 236
bimanubriatum 235
bombilo 235
bombizo 235
boreas 24
*bracile 220
brassica 206
bua 223
bulimans 237
bulimo 237
bulim|us, -os 237
bunda 236
burenda 239

cachla 237
calcat|or, -ura 240
caeleps 234
calendarium 224
caliculatim 235
caligae 234
callis 240
cambiatio 235
caper 191
carduus 223
carrucarius 235
casso 113
caut(h)eriatu 235
caut(h)erio 235
caut(h)rizo 235
chartularium 220
cimbalum 234
cimabrum 226
clanculari|e, -o 235
clanculatorio 235
clanculum, -o 235
clarus 218

clava 239
clocitans 240
colaphiso 235
colaphus 235
colophonium 171
coligo 27
commendare 224
committo 227
conicae 239
conventio 119
corilus 234
corda 234
cordon („vulgo“) 174
corona 225
*crevellum 41
cucuruz 236
culus 228
cun(n)us 224
curiosus 224
cygnus 59

darda 174
decollo 228
decotes 239
delicatus 224
dependentia 237
Deus 222
dica 174
*disglinare 57
disglutinare 57
disunio 238
doma, -ae [!] 234
domicella 238
duracina 175

edent(at)ulus 235
efreno 234
endivia 176
eneco 240
eparchia 214
ergolabus 215
-esco 235
exactor 179
ex[c]ipio 234
extirpo 240
extra 224

faber argentarius 237
faeminal 238
faica 239
famellicus 234
farino 238
ferra 234
fistula 184
flasco 208, 236
flafco 236
focar|is, -ium 220
folliollum 234
formagium 235
fratelus 234
frenum 30
frustum 224

galigae 234
gannio 240
ganza 236
gelatinae 236
gelima 238
gentiana 224
gignor 235
glaber 234
glatie 234
glociens 240
graber 234
gradus 133
grammatica 224
grammaticus 224
granarium 224
gryphus (grifus) 177
gulla 234
gustus 235

hemiochus 234
heniochus 234
hiperstagno 234
horopacus 238
horopegus 238
horidus 234
hydra 225
hydropia 225

inamoratio 235
inceptatus, -itus 236
ineo 240
ingeniculatio 235
inmanis 234
inquinio 240
*intenuo 218—9
irrauc|eo, -io 236
-ismus 235
-ista 235
-itium 235

jocasta 238
judaizo 236

labor 235
labirintum 234
labrusca 225
landica 230
languidus 58
lar(i)dum 221
larix 225
larma 236
lastaurus 239
legio 200
levir 180
levisticum 179
*levistium 180
lilium 25
limus³ 27, 235
linea 225
limis, -e 27, 235
longao 239
longus 239
loquor 235

- luterium 239
 magus 225
 marmor(iz)o 236
 martra 239
maſcara 236
 mateola 239
 -mentum 235
 merasum, -s 238
 mercipotas 236
 militaris 225
 mixticus 221
 momordica 180
 morticinium 240
 motito 238
muſſimo, -ſymo 234
 muto 238

 natura 225
 naucum 238
 naucus 238
 neogam|a, -us 238
 neonupta 238
 nescio qualem 219
 nigina 240

 occipitium 235
 occiput 235
 olla 222
 oratio 223
os, ofis 234
 -osus 235
origalum 234
 otac(a)usta 238

 palanga 236
 palumbus 222
 papiſta 152
parajiſta 235, 238
parasistor 238
 parasitaster 238
 parasitus 238
 paraster 238
 passus 150
 pergamen(us) 225
 permerdatus 238
 persona 225
 perspectiva 236
 pestula (?) 222
 petiolus 240
 phalerae 172
 pisa 239
 plagosus 234
plahofus 234
 planca,-cheta 237
 plancus 237
 planta 181

 planum 181, 217
 plebanus 151
pleuris, -itis (!) 234
 pleuritis, -itidis 234
 poculatum 235
 pollimen 240
pomerdatus 238
 pompa 182
 porcimuse 235
 portio 182, 223
posum 234
 praecursor 219
 primover 240
 p[re]cursor 153
 prophet(iz)o 236
 protopapalis 240
 pumilio 234
pupilio 234
 purgatio 182

 rapa 222
 *rapatio 222
 raptio 222
 rasum 214
 regia 150
 regula 182
 resina colophinia 171
 rigesco 235
 ros solis 225
 rosolium 229

 saccalis, -e 238
 sacconia 239
 saecus 238
 salvia 225
sanguiniſuga 235
 scandalizo 235
 scapula 239
 scapulo 239
s[c]hedula 234
[s]ciatus 234
 scindula 239
 selopetum 239
 seortum 229
 serib(i)lita 234
 secretarius 225
 semiinsula 235
 senticilla 219
 si 219
 sillabizo 236
sipho 234
 sorex 240
 sponda 239
 squama 240
 stabilimentum 235
 stapes 239
 statura 225

 stirium 239
 strep(er)o 239
 streperus³ 239
 strutio-camelus 184
 subex 239
 subgrund|a, -ium 237
 substantiosus 235
 subst(ent)aculum 239
 sudor 239
succe[r]lit 234
 summa 183
 summao 239
 summus 239
 sureulas 240

 tatula 235
 taxare 232
 teloniator 235
 templum 225
 tempula 226
 tempus 'halánték' 226
 -terium 235
 testamentum 226
 thymiaterium 235
 -tim 235
 -tio 235
 -tor 235
 torpeo 235
 torpesco 235
 torpore corripicr 235
 tranquil(l)itas 235
 tranquil(l)atio 235
 trochlea 115
 trudo 239
 trusatile 239
 trusorium 239
 tiglina 237
 titulus 163—4
 tonsura 226
 toxica 226
 toxicum 226
 tulipa 25
 -turio 235
 tutor 226

 udor 239
 uxor aurifabri 237

 vagus 233
 venditio 235
 vincola 239
 vindico 240
 viscus 24
 vitta 220

 zelo 239
 Zephyrus 226

III. MAGYAR.

- ablak 187
 ablakráma 154
 ablakszem 193
 abrak 263
 ábráz 243
 abrosz 99, 187, 263
 agya|g, -k, -os 244
 ágyékos 187
 ajéndekül (!) 242
 akár 99
 alakor 170
 áld 100
 áld|omás, -amás 83
 áld|ozat, -azat 241
 alkot 83, 140
alkovás 242
 alkuszik 100
 állás 99—100, 187
 almárium 101, 177
 által 101
által elemben 241
áltologat|ka 242
alutom 244
 ara 243
 aranyér 187
 árenda 83
 árendás 83
ajétok 242
 ásó 102
 ászok 185
 asztal 221
 asztalos 102, 103, 187, 221
 ásztatom 241
á|tatott 241
 atlac 217
atza 'addsza' 241
- bábo 242
 bácsi 103
 bádóg 187
 bagaria 109
 bagazia 211
 bagázsia 109
 bahó 245
 baj 103, 187
 bakancs, -os 109
 bakmacska 243
 bakmedve 243
 bán (fn.) 83—4
 bán (ige) 104
 bánat 103—4
 bánt 84
 bárd 84
 bárka 170
 barna 104, 187
 barnás 104, 187
 bár 105
 baromállás 100
 bársony 104—5
- bástya 105
 beesül 107
be horgo|tom 242
 bekapcsol 174
 békasó 106—7, 225
 béklyó 106
 bekecs 171
 bél(l)el, bérlel 63, 105—6
 bél(l)és 105
 bér 85
 berbence 84
 berek 106
 berena 246
 béres 107
 bérlés 106
 bestia 171
 beteg 84—5
 betegesül 243
 betegség 85
 bibic 142
 bieska 171
 bieskás 171
 bieskia 171
 bika 106
 bír 85
 birakozik 243
 bírni 140
 bíró 107
 bírság 107—8
 bírságol 108
 bitang 108, 190
 boeska 110
 bodnár 191
 bódul, búdul 111
 bogazia 211
 boglyas 108
 bognár 62, 191
 bohó 245
 bojtos 171
 bokály 109
 bolond, 187, -ok háza 109
 bolondító beléndek 230
 bolondság 168
 bo|yo(n)g 59, 86
 boriszák 243
 borostyán 110—1
 borostyánkő 111
 boroszlán 110—1
 borza 'bodza' 244
 borzos 110, 187
 bot 110
 bökken 247
 bőleső 187
böndő 242
 bőrfarkas 221
 bőfség, bőv- 85
 bőség 85
 bubó 133
 buda 111
- bugnár 191
 bugyolál 230
 buhtus 'bojtos' 171
 bujdosó 111
 bukkan 247
 bú(l)csú 111
 bunda 86, 230, 236
 bunkó 187
 búsul 111—2
 buz(s)ér 171
 bütyök 187
- caphal 165
 cédula 165
 cekker 197
 cifr|a, -ás 165
 ciger 116
 eika 245
 címer 165
 cin|abor, -óber 226
 cinterem 97—8
 cipó 165
 cirkál, -ó 165, 176
 cirkalom 165
 comb 243
 condra 165
 cökör 197
 cövek 165
- esából 175
 esal, -ó 114, 138
 esalma 213, 244
 esápsza 87
 esarnok 255
 esatakol 247
 esatló(fa) 87
 eserbüly 247
 eserény 247
 esicső, -káz 245
 esiga 115—6
 esiger 116
 esizma 89, 254
 esobány 89
 esobolyó 89
 esóka 87
 esokor, esu- 173
 csomó 97, 108
 esolnak 206
 esó(l)tár 172
 csömör, -öl 117
 csont 116
 csontos 116
 csontorag 183
 csonttá fagy 116
 esorda 117
 csormolya 61, 87, 97
 esón|ak, -ok 242
 esudálatos 242
 esűf 116

csúfol 116—7
csúfoló 116
csupál 117
csurgó 117
csut|ora, -uta 173
csüces 172
csüll|ő, -ü 242

dadago 241
dajka 123
dália 175
dalol, danol 124
darab 124
dárda 174
deák 175
degct. 244
deli 174
delikáte 224
dé(l)ceg 243
delizsánc 174
derék 89
derékalj 125
derék nyár 89
derékpénz 89
dézsmá 124
disputál 124
dob 89
dolmány 176
dolomán(y) 176
domb 123
doromb 175
döblec 211
döböny 229
döbörke 229
döfögés 243
dög 124—5
drót 125
dsingás 91
dúc 125
dufla 125
duhán(y) 125
dure 125
duska 206—7
dunnog 242
duráncai barack 175
dutkan 176
düh, -ős 174

ecsellő 178
ecsellött (haj) 243
egres 82
egészlen 244
ék 93
ekzsekú|tor, -ció 179
elbődül 111
elegyesleg 243
elegyítettet 241
elemtén 243
első(d)szőr 243
élesztő 123
eme 243
emere 240
emészt 63, 83

encenbencéáros 243
encián 224
enged 93
épen 139
ered 102
ereszt 102
eresztő 96
eszt(e)renga 244
ezét ügy 241

fáin 176
fakó 126
fánk 149
fantalléroz 247
fantazirozás 247
farhám 176
farkasfene 221
fártal (nyj.) 130
fáro 242
farr tova 130
faszujka 245
fátyol 126
favágító 245
fecstéj 244
fedeles 89
fedő 127
fél, fele 128
fél, féle 128
felcsér 176
felel 127—8
felelet 127
felesel 140, 247
felező, fölöző 89
felvállalom 242
fenyegtettem 240
fergeteg 128
fergetyű 128
fertály 126—7
fészkelődni 233
feszítő 192
fillér 195
findzs|a, -án 128, 211
fingós 243
Firigyő 90
fitogat 243
flaskó 236
flastrom 194
flinta 176
flöstök(öm) 177
fodor 129
fogad 89
fogadás 127
fojt, -ás 129
folyás 90, 129
folyik 90
folyóvíz 129
folyosó 90
font 177
fordítófa 129—30
forga|tó, -ttyú 128
forgó 176
for(o)gó szél 242
forma 176

forraszt 130
forrasztó (|:ű) 129
főfordulás 243
főű 242
franc 130
frustuk, -ol 176
fundamentom 177
funt 177
fuszul 245
fülbemászó-bogár 247
fül(e)mász 247
fűrész 90
*fűrésző (?) 90
füstölés 129
füstölő 128
füvelő(-hely) 246

gabona 130
gab|onás, -anás 130—1
galand(féreg) 40, 131
gallér 91
galuska 177
gálic(kő) 131
gáncs, -ol, -oskodik 13
garádies 133
garas 131
garbancás diák 247—8
gát 131
gazda 90
gazdag 139
gazdagság 132
gazdaság 131—2
geszt|enye, -inye 132
gomb 86, 243
gombo 242
gond 90
göröngy 242
göröny 242
grádies 133
gránát, -os 177
gránic 177
grispán 177
gróf 133
guga 246
gunyho 242
guta 133
gúzsol 138

gyab 229
gyakorság 243
gyalu 132
gyanu, -sit 104
gyangés 91
gyep 140
gyeplő 58
gyeszül, -ikel 230
gyolcs 93
gyorsoság 242
gyömbér 91
győz 140

ha|joka, -uka 178
hácskó 243

- had 134
 hadaró 91
 hagyma 135
 hahotál 243
 hajk, -ol 178
hajós kövi 248
 najszol 134
 hajt 92
 hajtás 134
 halastó 92
 halk (székely) 178
 halkács 178
 hambár 92
 hámoszt, -ás 243
 hamu 134
 ham|us, -vas 134
hanyítom 242
 harang 134
 hárász 137
 haraszt 137
 hare 92, 138
 hárfá 178
 hárs, háss 102
 haszon 134—5
 hegedű 135
 hegy dereka 89
 héhel(y) 178
 helj, -revaló, -es 135
 hengér 178
 hengér-karó 242
 hering 178
 héti vásár 246
 hiába 135, 187
 hidlal 247
 hinta 136
 hinta-palinta 136
 hintál 136
 hírintó 246
 hitlen 180
 hoda 244
 hóda 136
 hodály 63
 hóhér 136—7
 homlít 167
homlítások
 242
 homok 134
 hold 92
 holteleven 244
 hordó 91
 hordozó (kötél) 138
 horgos 137
 horgossz (csángó) 137
 horgy 137
 horny 137
 horpac 26—7
 horpacló 244
 hóstá|t, -d 148
hozzá ado 241
hozza édesfjetés 241
 hőreség 91
 humuk 134
 hüv|elyk, -ők 246
- icce 139
 imez 243
 indi 248
 indul 139
 ír 93
 irha 126
 íróvessző 233
 (i)skatulya 157
 iskola 167
 istráng 196
 itos 242
 izgat-bizgat 243
- jutalom, -am 241
- kajm|acs, -ócs 228, 246
 kajmacs-os 246
 kajmatos (?) 246
 kúko 242
 kalabalálni (székely) 171
 kalafónia 171
kalán 242
 kalap 118
 kalapoda 245
 kalimpál 192
 kalij|tka, -cka 112
 kaloda 112
 kalmusz 172
 kályha 191
 kanesó 112
 kankó 'szúr' 160
 kanmacska 243
 kanna 172
 kanafória 171
 kandies 246
 kapál 112
 kapesol, -ó 174
 kappan 120—1
 kapta 227
 kaput 112
 karalábé 113
 karfiol 172
 karika 113, 162
 karófa 228
 karózni 113
 kártifiol 172
 karton 172
 kárt(os) 244
 kártya 244
 kasszál 113
 kastély 122
 kasztli 191
 katlan 118
 katona 87
 katraboca 246
 kar(v)aly 122
 kecesege 206
 kemence 206
 keményítő 114
 kém(l)el 114
kémelés 242
 keményít 114
kendyelfuto 241
- kenéz 114
 kénytelen 115
 kép 87
 kerékvágás 95
 kérkedékeny 243
 kese(ly) 113
 késle(le)m 243
 kesz(ke)nő 114—5, 243
 készség 115
kétben 241
 keteputa 243
 ketrec 113
kévánok 242
 kezes 87
 kéztörő 219
 kikapcsol 174
 kimél 114
 kimül 114
 kin 87
 kina (héj, haj) 172
 kirics 246
 kirlány 245
 kisafa 228
 kitu 244
 kitégláz 163
 kocka 174
 kocserha 122
 kocsi, -s 118
 kocsiderék 89
 kocsor|va, -ba 122
 kódorol 123
 kofa 173
 koha 118
 kohnya 119
 koldul, kul- 118
 koldús, kul- 118—9
 kólíka 119
 kolna 210
 komló 123
 kommenció, -s eseléd 119
 kone 120
konnyo 242
 konty 120
 konvenció 119
 kopasz 121
 kopó 112
 koporsó 120
kopot(y)ó 244
 korbács 121
 kores 88
 koresolya 121
 kordon 174
 kordován 122
 kormány 88
 kosár(ka) 122
 kosborszilva 248
 koslat 138, 140
kös 240
 kotor 123
 kótyavetye 174
 kotyka 122
 kotyóz 122
 kotyózás 122

kovács 122—3
 kovász 123
 kököresim 242
 köles(kása) 88
kölykekezeni 242
 kölö(n)dör 247
 köpönyeg 86
 kövesd (hn.) 164
 köz 115, 164
 közel 138
 krajeár 123
 krics, kirics 246
 krispán 177
 Kris(z)tus 152
 kucsma 88
 kufár 173
 kujoniroz 247
 kuka(r)c 243
 kuncor|ol, -ál 244
 kuncorodott 246
kunnyó 242
 kurácsi 60, 121
 kuruc 123
 kurva, -ság 174
 kusma 88
 kükerts 242
kükörtén 242
 külön 113—4

 láb 93, 140
 labda 141
 lábos 140—1
 lakik 93
 lakat, -os 93
 lámpás 141
 lanyház 245
lapassitani 241
 lapta 141
 lárma 179
 lárva 141
 léc 141
 lecs 179
 lefetyel 230
 lehajkol 178
 léhó 247
 léjú 247
 léju 247
 lelappad 247
 lepedő 141
 lepény 141, 212
 lepenyő 141
 les 100—1
 lescsihán, lés-, (székely)
 180
 lese(l)kcdő 243
 leskcd 243
 leopárd 179
 lér 180
 lésten 179—80
 léstyán 179—80
 lepenyeg 244
 lopta 141
 levelez 142

leves 142
 *levesten 180
 liba 142, 180
 liheg 230
 lincercájg 193
 lóállás 100
 locs-pocs 179
 lógó 141
 lógó(s) ló 62
 lojtra 193
 lomb 243
 lonesos 246
 loránt 207, 246
 lószerszám 157
 lőre 116, 142
 lúdlábfű 93

 magábanhangzó 247
magyaro 241
 magyorán 194
 májas(hurka) 143
 majom 52, 146
 majoránna 194
 majorság 143
 mák 225
makotl 242
 malommester 146
 mámo 242
 mángorló 143
 mángorol 63, 142—3
 mankó 142
 mánus 143
 maraszt 143—4
 marccong 243
 marha 94, 144
 marhaság 144
 máriás 137
 marokvas 40
 maszlag 145—6
 mázsa 60, 94
meqbérlem 243
 megfordulás 243
megóralni 247
 megszorul 161
 megye 144
 ment 94
 mente 145
 menten 145
 menyhal 56, 94
 mérce 145
 mered 143
 merevény 246
 mérték 94
 mértük (régí m.) 67
 mesgye 145
 mester, -ség 94
 mészáros 145
 mézga 180
 mezge 180
 mezgérel 246
 minház 194
mint ketten 241
 miog 244

mirigy 230
 mód 146
modár 242
 mohar, muhar 94, 180
 mohor 94
 momardika 180
 momordika 180
 mordály 146
 mozsár 146
 multság 168
 mustár 94
 must(o)rálás 146
 mustra 146
 mustrál 146
 mustraló 146

nád 147
 nadrág 95
 négelke 246
 nóta 147
 nótárius 147
 nyakravaló 147
 nyár|ol, -al 244
 nyer 57, 101—2
 nyereség 102
 nyila 247
 nyilván 57, 145
 nyomás 'legelő' 93

ocsmányság 248
 oldalaslag 243
 ok 148
 okos 147—8
 okoskodik 147
 okosság 147
 olaj 167
 ol 83
 oltalmozás 242
 oltár 148
 omlít, -ás 167
 oráció 223
óralni 247
 orbánc 148
 orgazda 91
orlálni 247
 ort 180
 ozsonna 207

ölyü, ölyv 98
 örök(birtok) 98, 208
 öröl 98
 őrzőház 247
 ősi 243
őzve gyűjtöm 241
ötet, ötöt, öttet 241

pádimentom 177
 paduc 152, 245
 pakéta 194
 pakk 194
 palán|k, -t 148, 237
 palánt(a) 181
 pálha 149

- pallos 95
 panaszol 95
 panganét, sp — 63
 pánk|ó, -o(c)h 149
 pánt 151
 pántlika 149—50
 pántofli 181
 pápista 152
 pápista(?) 152
 paplan 152
 paprika 151
 paripa 150
 paróka 150
 parókás 150
 parola 181
 pár(ja) 150
 párol 148
 párló 148
 pástétom 194
 pászma 181
 paszomá|ny, -nt 153
 paszuly 151
 pass(z)us 150
 patók 248
 patrónus 194
 pazal 244
 pazérol 244
 peckelő 245
 pej(ló) 151
 pel(l)engér 159
 pemzli 254
 penicillus 151
 pénz 151
 pénzverőmester 194
 peres 181
 pergamen 225
 pergel 148
 petrezselyem 60
 piac 151
 pia(r)c 243
 pihe 151
 pillangó (karikácska) 245
 pillangóson (öltözött) 245
 pinta 151
 pipás 151
 pipa 248
 pis(z)toly 181
 pitypalatty 181
 plánta 181
 plán|um, -om 181
 plébanos 151
 pléh 181
 pocik 246
 pogácsa 152
 pogácska 243
 pohárszék 150
 pókos 152
 póling 247
 polt(u)ra 182
 pomádé 182
 pompa, -ás 182
 ponkol 149
 porció 182
 porc|elán, -olán 182
 porció 223
 porkoláb 95
 porlató 150
 por(o)zó 152
 porzó 46
 posta 152—3
 pöre 247
 prém 153
 prém, -ez 153
 próba 153
 prósza 246
 pumi(li) 248
 púp 208
 pur|dé, -gyé 153
 purgáció 182
 ragadomány 243
ragyodni 248
 ráma 154
 ránt 154
 rásza 181
 rászt 154
 réf 155
 régia 150
 regula 182
 rendes 'furesca' 245
 rér 180
 reszel(ő) 154—55
 rét 153—4
 réz, ~eleje 155
 rezeda 182
 rezes 155
 rizskása 45, 154
 rocska 246
 rostély 96
 rostok 155
rovatk 248
 rozmarin(g) 155
 rozsolis 225
 róf 155
 rucsmányság 248
 rút 248
 sáfár 158
 sáfrány 183
 sajdít 243
 sajtó 157
 saláta 157
 salavári 158
 salétrom 182
 sámia 157
 sánkér 130
 sánta 183
 sárgás 104
 sárhít 247
 saroglya 158
 sas(fa) 159
segétem 242
 seléb 246
 selép 246
 selyp(eg) 183
 sereg 97
 sereglye 158
 serített 26
 sete (-suta) 247
 sík 'aluta' 158
 sikattyú 244
 skatulya 157
 skorbut 183
 sliik 195
 sod 158
 soha ne(m) 159
 sóhaj 183
 sokaság 66
 solovári 158
 sólyom 97
 sonka 183
 soporla(h) 158—9
 soporlát, super- 158
 sor 96
 soroz, -ás 168
 spago 232
 spanganét vö. panganét
 spárga 'asparagus' 160
 spárga 'zsineg' 159
 spéhely 243
 spēkel, -ő 159
 (s)penót 63
 (s)pórhed 63
 stráf 183
 stróf 196
 strózsák 196
 struce 184
 stufa 196
 sulyom 173
 summa 183
 sunka 183
 surc 196
 sűröl 160
 susták 160
 süldiszno 246
 süllő 159
 súly 159
 sümölcső 244
 sümötyű 244
 sűrög 96
 süttö eső 248
sytabikálni 244
 szabadság 168
 szabás 156
 szabó 155—6
 szakács 160
 szakajtó 156
 szakasz(t) (széna) 156
 száll 'megszáll' 156
 szállás 96
 szállásmester 96
 szállásol 96
 szálló(vendég) 156
 szalonka 156
 szalvéta 156
 szám 96
 számadás 157
 számtartó 157

- szándekkel* 241
 szántóka-madár 244
 szar(ba)buka 248
 szarka 165
 szár, -csa 96
 zász 96
 zászfű 129
 szegfű, szekfű 156
 zsekfű 156
 szem 244
 szemling 140
 szénaboglya 108
 szender(ed)em 243
 szekérállás 100
 szekérderek 89
 szekrény 97
 szemrehány 204
szentegyház 241
 szerez 161
szetzel szék 244
 szid 97
 szidalom 97
 szikra 232
 szívgyötrelem 248
 szkompia(ia) 183
 szkumpia(fa) 183
 szokik 160
 szoknya 161
 szompolyodik 247
 szon|tyolodik, -kolyodik 247
 szorgol 151
 szorgos 160
 szor(o)g 96
 szorosmarkú 248
 szorul 161
 szuszák 184
 sügyelő 160
 szűköl 161
 szüret 160
 szűr 160
 szűrkanok 160
- tábla 161
 táblabíró 161
 tácli 129
 tagad 97
 tagadás 97
 takaradzo 241
 taksa 184
 talál 97
 taliga 237
 támadó 97
 tan|ács, -ács 162
 talapzat 97
 talián 161—2
 talp 97
 társ, -aság 161
tartóftattom 241
 táská 162
ta|ko 242
 tatárka 162
 téglá 163
- tégláz 163
 téglázó(vas) 163
 tékáz 162
tekéntek 242
 teker, -ő 162
 temető 98
 tengelice 163
 tengeri 184
 tengeri barack 163
 terhes 162
 terpentín 184
 tésztamív 247
 tetszelní 124
 tetűvár 248
 tilinkó 184
 tímár 163
 tiszt 163
 tiszta 104
 titilinka 184
 titulál 164
 tó 162
 tok 'tartó' 164
 tok 'hal' 164
 torbonca 163
 tornác 162
 tót 165
 töcsike 246
 tölesér 165, 246
 tölgyel 244
 töltike 246
 töves (tövis) répa 164
 Tövis (hn.) 164
 tözsér 163
 tromf 165
 tronf-péncz 245
 trón(us) 184
tsatokalni 247
 tubákos, to- 197
 tudomány 165
 tulajdanít 242
 tulajdanítás 241
 tulipán 165
 tippánós 245
 tolvajsebfű 97
 tútor 226
 tündéresszony 248
- ugyan 167
 uram 167
 usk|ola, -ula 167
ulozás 242
 uzsonna 207
- üllő 93
 üstököz 246
 üveg 165, 166—7
- vackos 246
 vadász 168
 vadzab 231
 vágás 95, 148
 vágó 162
- vakalokalány* 341
 vakol 167, -ás 167
 vall 167
 vallat 167, 168
 vál(ly)u 168
váloft|ok, -ás 242
valo 241
 válttság 168
 vám 98
 vándorsólyom 58, 98
ván|zorkadni 248
 vár|da, -ta 168
 vármegye 144
várokozom 242
 vasaló 163
 víz 245—6
 vég 155, 169
 véka 168—9
 vén csont 116
 vendég 155, -ség 169
 vendégl 169
 véni 243
 verem(b) 64, 243
 verejtezík 242
veritécem 242
 vers 168
 vesling 243
 véső 132, 170
 vétkesít 243
viáfazom 241
viáfazom 241
 vig 155
 vígan 169
 vikárius 169
 világ 98
 vincellér 169
 viola 169
 vitéz 98
 vitézség 98
 vízi dió 173
 vizsla 169
 volontér 248
 vörély 169
- zabáló 185
 zabola 98
 zaj 'jégzajlás' 170
 zamat 178
 zápor ('himlő' is) 170
 zomálcoz 140
 zökögét 244
 zuzmaráz 243
- z(s)acsó 139
 zsálya 139
 zsebkendő 114
 zsebre 179
 zsellér 139
 zsemli 140
 zsenge 91
 zsigora 178
 zsilip 140
 zsingás 91

zsinór 158
zsoló 93

zsmálc 140
zorda 179

zsugori 204
zsup(p) 140

IV. NÉMET.

Abentheuer, -erer 252
aberm(a)hl 249
abgemärgelt 249
Ablade 191
abtakeln 252
accordieren 254
Accordierung 254
accurat 254
adelich 251
Allarme 179
alwo 252
Ammerkorn 170
anbelauschen 250
anplauschen 250
Arend 83, 254
Atlas 217
aufbeizen 'aufbeiß'n' 250
aufbläsen 251
aufhängen 249
ausf(ü)ndig 250
ausgedunsten 'ausgedunstet' 252
ausspintisi(e)ren 253
avangiren 254
Awanturier 254

Banat 84
Band 151
Bar|g, -ch 253
Barke 170
Bau(ch)gürtel 250
Bede(c)kung 249
beede 250
Belz 250
beugen 250
beyde 250
Bier 191
blate (kfn.) 194
Blech 181
Bleiweiß 24
blunzigt 254
Boden, Böden (tb.) 251
Borg 253
Borstwisch 254
Borte(n) 191
Brämse 249
brenken (erd. szász) 191
Brodem 252
Brodsher(r)be 252
Brustri(e)men 249
Buchstab(e) 250
Burggraf 95
Büttner 191

Cacao 191
cassiren 113

Cawalerist 254
Chapouchen 254
China(rinde) 172
Compagnie 254
Cordon 174
crepiren 254
dalket, -t 308
dasig 252
delischanz (erd. szász) 174
dienehmliche 249
Di(e)nte 250
dies(s)eits 249
Ding, -en 251
Dinkel 184
Dintel 184
Dinten- Faß 250
Dinten-Geschi(e)r 249
Drache 251
Dreyfahrtigkeit 249
Dunkel 184
Dutzet 250

ein 'eine' 250
einpfro[p]fen 250
Ekeln[a]h]me 249
Endivie(nsalat) 176
erf(ü)ndig, -ung 250
erhoben 259
Ern(d)te 249
Enzian 224
Erzählung 249

Fäche|l, -r 253
fächeln 253
Fächtel 253
fachtel(e)n 253
fächteln 253
Fäustel 192
Feldhütter 249
Feldscher(er) 176
fein 176
felelat (erd. szász) 127
felie (erd. szász) 128
Felt 250
Fersche 253
Ferschen 250
festel (erd. szász) 192
fiersch (erd. szász) 250
Fle(c)kel 252
Fleischer 192
fleisch|icht, -tg 251
fléször (erd. szász) 192
Flinte 176
föstel (erd. szász) 192
Fricasse 254

Fundament 177
fü(h)rnehmlich 252
fü(h)rtefflich 252
Fuß(p)fad 250
fyrdel (erd. szász) 192

Gahre 253
Gans 236
Gärberbaum 249
gebaden 'gebadet' 252
gebet 'gibt' 252
geher[r]schet 252
Geißbock 250
gelobet 252
gepeinig(t) 251
gequället 249
Gerben 253
Gericht 'Gerücht' 250
Geschmack 195
gescholten 252
Gestalt 225, 251
gi(e)ftiger 249
Glas 60, 192
Goldschmied 237
Goldstein 193
Granitz (bajor-osztr.) 17
Gränzstein 249
Groif 177
grolzen 253
großbäuchigt 251
Großvaterstuhl 249
Grünspann 177

haaricht 251
Hackholz 193
Häfer(l) 250
Halde 92
hak'n (erd. szász) 193
Hammen 253
Hanfbrechel 252
Harfe 178
Häring 178
Hauseren 254
Hechel 178
Hemet 250
Henker 178
Herbst 251
Hilfsmittel 251
Hi(e)rt 249
Hilsenfrucht 250
hoengêr (erd. szász) 178
Holzklotz 192
Hure 193
Hurrenhaus 249
Hülsenfrucht 250

Indig 216

- Jahrmarkt 209
 Jause(n) 251
 Journal 34
- Kachel 191
 käfer (erd. szász) 191
 Kaffee 191
 kahligt 251
 Kalmus 172
kalt 'kalte' 250
 Kanne 172
 Karton (osztr.) 172
 Kartifiol 172
 Käsejarbe 254
 Kastanie 132
 Kastanien 253
 Kasten 191
 Kästen 253
Kaßbock 250
 Kebsweib 253
 Kessel 251
 Ketten|riemen, -ramen (?) 191
 Kindbett(e) 251
 Kinn 191
Kirbis 'Kürbis' 250
 Klosterer 252
 klompen (erd. szász) 192
 Klosterer 252
 Klotz 192
 klotzicht 251
 klux (erd. szász) 192
 klümpricht 251
 knaupeln 253
 knoteln 254
 knoticht 251
 Kontrakt 119
 k'orf (erd. szász) 192
 köp (erd. szász) 192
 Krimassen 254
 Krum(m)e 252
 kujonieren 247
 Krüp(p)el 249
Küssen 'Kissen' 250
- Labirint 225
 lach (kfn.) 159
 laulicht 251
 Läusekam(m) 249
 Legion 200
 lehrmet 252
 Lektür 254
 Leopard 179
 Linie 225
 Linzer Zeug 193
 Loos 193
 loschtchân (erd. szász) 180
 Luster 254
- Maag 255
Maabe 251
 mager 194
- Magistrat 193
 Majeran 194
 mangeln 63
 Manier 254
Märgel 249
 Mätresse 254
 Matte(n) 254
 Mauchert 180
Mauer-Kehle 'Mauerkelle' 249
 Mausefalle 251
Mausfall 251
 Meier 143
Melkgeschier 249
Merbelkeule 250
Mejcher 'Messer' 250
 Milion 194
 merânz (erd. szász) 194
miserabler 254
 Mörserkeule 250
 Muhm(e) 250
 Mulde 194
 Münz(en)meister 194
Müßig[g]änger 249
- naschen 252
nâ(h)mlich 249
 nâschen 251
 Nâscher, -wi 252
 Netzbruch 254
 Netze 254
niederbeigen 250
Noßwurm 'Roßwurm' 254
- ohnfehlbar 252
 Ort 180
- Öhr(n) 254
- pant (osztr.) 151
 Pantoffel 181
 Parole 181
passabl gut 254
 Pastete 194
 Pelz 250
 Pemsel 254
 Pfefferling 250
 Pfer(i)ch 250
Pfijerling 250
 Pflaster 194
 Pfund 177, 194
 Pistole 181
 Plan 181
 Plâne 254
 Planke 148, 237
 plate (kfn.) 194
 Pluntze 254
 Pomade 182
 Pomeranz(e) 194
 Pompe 182
 Portion 182
 Posament 153
- Pr[h]lery* 249
 Pranger 159
 pregeln 148
- Quittanz 223
- Rasttag 155
 Râtersch 250
 râtische, rac- (kfn.) 250
Râtschel 250
 Reiter 195
Reitpfert 250
 Resed 182
 reuten 250
 Reuter 250
 rips-raps 254
 Rock 195
 Rosinne 195
 Roßmade 154
 rosyncken (erd. szász) 195
- sâg (erd. szász) 193
 Salbei 225
 salzijcht, -g 251
 Säuererei 250
Sauffer 249
 schâbigt 251
 schaffaere (kfn.) 158
 schänden (erd. szász) 227
 Schanze 96
 Scharbock 253
 Scheermaus 254
 Scherz (Brod) 254
 Schever 254
 Schi(e)f 249
 Schifern 254
 Schlieveitz 254
 Schiwer 254
schlaffen, ein- 249
 Schlägelmilch 254
 Schlick 195
 Schliwowitz 254
 Schmalz 195
 Schmelz(glas) 195
 Schmetten 254
 Schnapermaul 253
 Schnepf(e) 195, 251
 schnöep (erd. szász) 195
 Schnup(f)tuch 250
 schollich 251
Schöpfgeschier 249
 Schragel 158
 Schunke 254
Schül(l)er 249
schür(r)en 249
 Schurze 196
 Schwanzri(e)men 249
 Schwanzstern 253
 Schwâher 252
 schwa(t)zen 250
 Schwein 251

See 251
seegen 249
 Sessel 193
 Sitz 193
 Skorbut 183
 smac (kfn.) 195
Smetten 254
 sparlach (kfn.) 158
 sparren (kfn.) 159
 spa(t)zieren 249
 Spatziergang 249
 Speer 251
 Stampfe 195
 Stärke 114
 Spezerei 195
 stachlicht 251
 stánd (erd. szász) 195
 stattlich 252
 steppen 195, 250
 Straf 196
 Strang 196
 Streif 183
 Strohsack '196
 Strümpfe 196
 stück (nyelvj.) 196, 250
 Stück 196
 Stufe 196
 Sturze 250
 Stürze 250
 Summe 183
 šurts (erd. szász) 196

Tabak 197
 takel (holland) 252
 Takel 252
 Taschkerl 252

Tauffer 249
tauffen 249
 Tazen 129
 Tscharn 254
 Tenkel 184
 Terpentin 184
 Terzeroll 254
 Testament 226
 Tisch 221
 Tischler 102, 221
 Tokajer (Wein) 197
 totsén (elszászi) 250
 Treber 192
trettet 'tritt' 252
 Trichter 197
Tromelschläger 250
 Tron 184
 trö(p)feln 250
Trumel 250
 Trüste 'Triste' 250
 tschismänen (erd. szász)
 255
 Tschisme(n) 254
 tsarke (erd. szász) 165
 Tucherl 252
 Tunkel 184
 tutset (erd. szász) 250
 tutzin (nyj.) 197

Untergang 251
überströmmen 249

versammelt 252
verzweijlet 252
verbutzen 250
 vermunnen 229

Vestung 249
 vier 24
viel(l)eicht 249
 vorwerfen 204

Wagner 191
 wahrhaftiglich 251
 wampicht 251
 Wassernuß 173
 wassericht 251
 wässer|icht, -g 251
 Weinfß 251
 weißlicht 251
 werfen 204
 Werre 254
wi(e)der 249
wi(e)dersetzen 249
wi(e)r 249
wi(e)derstehen 249
 wo 252
 Wolf 221
wollfeil 249

Zäcker 254
 Zackern 233
 zackicht 251
 Zecker 197, 254
 Zeich 'Zeug' 250
 Zeichen 197
 zergen 254
 Zoll 197
 zotticht 251
 Zögling, -en 251
 Zufahl 249
Zuna(h)me 249
 zweigigt 251

V. NEOLATIN.

adescare (ol.) 232
 agresto (ol.) 82
 albanese (ol.) 237
 appoggiare (ol.) 237
 appuyer (fr.) 237

boccale (ol.) 236
 bordone (ol.) 133

capuchon (fr.) 254
 casser (fr.) 113
 cautériser (fr.) 235
 cauterizzare (ol.) 235
 chevron (fr.) 191
 cordon (fr.) 174
 cordovano (ol.) 122

dežima (ol. nyj.) 124

diligence (fr.) 174

enmitoufler (fr.) 230
 étape (fr.) 239

fort|alizio, -ilizio (ol.) 235

gradella (ol.) 207

ingannare (ol.) 240

judaiser (fr.) 236

lazzaretto (ol.) 207

mariole (ófr.) 216
 mari(u)olo (ol.) 216
 merise (fr.) 238

mouton (fr.) 238

orfèvre (fr.) 237

parchemin (fr.) 225
 parole (fr.) 181
 pappolata (ol.) 64
 peau (fr.) 229
 profetizzare (ol.) 236
 pronunzia (ol.) 226
 prophétiser (fr.) 236
 proue (fr.) 232

quina (fr.) 172
 quittance (fr.) 223
 quittance (ol.) 224

sofa (fr.) 196
 spago (ol.) 232

VI. ROMÁN.

a (viszonyszó) 100, 259	agr eş, -iş 482	amiruală 102
a = al 70—1	agru 24	amiruire 102
a (= va) 79	aietp 31	amiruşag 102
aba 214	<i>ai fi fost umblât</i> 79	amistui 63, 83
abă 24	<i>ai fost umblat</i> 78	amn'irui 101
abalďă ¹ 190—1, 197, 258—9	ajndenea 90	amurtsît(ă) (arum.) 45
abărâu 259	ainte apuca 219	amurţi (amorţi) 45, 77, 235
abătătoare 67	airilea 55	amuş 134
abeş 24	aitură, -i 68	amuţi 77
abetedă 226, 261	ai(u)rea 55, 80	anafură vö. nafură
abo (?) 24	ajunător(iu) 28, 66	-anie 64
aboros vö. abros	<i>ajung</i> 266—7	aniş 37
abroc 263	ăla 71	anonă 223
abros 99, 188, 263	alac 170	aoacea 80
abuşile 24	ălalalt 71	aorea 80
acar 99	ălămar 101	apă de nea 221
acar care, -că, -căt, -ce, -cine, -cum, -deunde	alarg 80	apoplexie 133
99, 263	alarm 179	*apriare 80
aceea 24	alaş(iu) 46—47, 99—100, 186—87	apri at, -et 80, 202
<i>acéle hi</i> 71	ălăturiş 46, 80	apriceste 80
acicătură 24	alcătui 83, 105	aprinzácios 69
acjeală 220	alcăzală 100	aprinzătoriu, -zetoriu 42
acii 220	alcăzaş 46, 52, 100	<i>apuc-inainte</i> 219
-ácios 24	alcăz(lu) 100	apucat 28
aciua 220	alcăzui, -re, -t 100	<i>apucume</i> 70, 72
acmu, amu 80	alcui 140	-ar 65
acól şi, -oşi 79	aldămaş 37, 83	arăd(u)i 28, 44, 102
acriue 65	aldaş 100	aramă 28
ac(u)muşi 80	ald(u)i, -re, -t	arămi 76
acuşilea 80	alduitură 67	arăndură (arum.) 59
adă 79	aleniş 37	arăstui 102
-adă 64	alesetură 67	arăţel 83
adălmaş 83	aleş 46, 47, 63, 100	arde 72
adâncat 68	aleşui, -re, -t, -tor(iu) 63, 66, 100—1	<i>areapa</i> 53
adăpătură 24	alina 75	areapită (arum.) 53
adausătură 24, 67	almar(iu) 101, 177	arendă 83
adever a, -i 75, 77, 78	alsăuire 65	aret 233
adevericios 68	al-săuţeste 65	argăs(e)ală 54 215
adeveritor(iu) 66	alseuială 66	argăs i, -itor(iu) 215
adormita 74	a(l)seuintă 66	arginţi 76
adcu 24	alta n, -l 62, 101, 185, 188	arină 219
adie(d)z 24	a(l)tmintrelea 61, 63	arişte 24
aducătură 24	altui 83	arm a, -i 77
adunácios 24, 68	aluoat 56	armă 223
afjom 24	amănă 80	armare 28
aflácios 68	amănunţa 75	armareu 101
aflătură 24, 67	amar(-u) 49, 52	arnăut 210
afumácios 68	ambituş 223	arşeu, -ău 63, 102
aest 71	ame nint, -rint 62	arşov 102
<i>agěrn</i> 24	amestecácios 68	arvocatăr 153
<i>agěrnje</i> 24	ameţ(e)ală 54	<i>afchie</i> 60
<i>agěrnitură</i> 24, 67	amiruşag 102	arvun a, -i 77, 78
aghernitură vö. <i>agěr-</i>	amirosi vö. mi-	asăuintă 65
aghistină 132,	amirui 57, 63, 76, 101—2, 187	asăui(re) 65
vö. még ghistină		afchie 60
agoniseală 54		ascunde 72
		ascuţi 72

¹ Az összes szavakat lehetőleg a köznyelv mai helyesírásával közöljük. Egymáshoz igen hasonló változatokat csupán típusok szerint vettünk fel. Vö. még a 459. l. l. jegyzetével.

- asecur[a, -ător(iu), -ație
 223
 asemena 75
 asemenetură 67
 asigura 223
 asin 218
aslaz 217
 aspidă 198
 aspreală 114
 aspri 76
 astăluș 102—3, 185, 188
 āstan 29
 āstimp 29
 asupreală 54
 asurzi 72
 -aș 65
 aș|eu, -ău 102
 aș|șderea 198
 aș|piș 198
 -aștine 65
 -at 65
 ațâțat (aț|țat) 45
 atlaț 217
 atlas 217
 -ău 65
 aur 53
 austr(u) 25, 46, 226
 auzi 72
 ava 214
avatu (?) 214
 avea 78
 avuție 32
 azimă 28
 azvârli 204
- băbătie 32
 baciu 103
bacsé 103
 bae 31, 35
 băiaș 46
 bai(u) 103, 187
 băl 201
 bălăcări 28
 balamut 25, 28, 209
 bălaor 53
 baltsu (ar.) 220
 balț 220
 ban 83—4
 Banat 84
 bănat 103—4
 bănu 104
 bănuț 83
 băntui, -re, -t, -tor(iu) 84
 băntuială 84
 bar 105
 bărbăție 32
 bărbie 57—8, 191
 bărc 106, 187
 barcă 170
 bardă 84
 bărdaș 84
 bărgle 201
 barnă, -a 104
- bărnaciu 104, 188
 bărnăcută 104
 bărnaie 104
 bărșan 105
 bărșon 104—5
 bășad(u)i 171, 187
 bășău 24
 basm 198
 basma 375
bajmau 62, 210
 basn 198
 bășică (be-) 43
 bășină (be-) 43
 baște 105
 batân 105
 batâr|care, -cât, -ce, -cine,
 -cum, -deunde 105, 187
 bate 220
 ba(t)|jocora 63
 batjocoră (-ură) 45
 bătrâni 78
 bătrânicos 68
 batucă 220
 băut (be-) 42—3
 băutură 43
 bea 191
 beancă 226
 be(a)|rcă 54, 226
 beată 220
 becisnicește 199
 beizadea 25, 213
 belea 210
 belecreală 105
 beletui, -t, -ială 105—6
 beliș 106
 belșug 85—6
 belui 105
 berărie 191
 ber|ariu, -ăriță 191
 berbeniță 84, 206
 berbiniță 84
 berbinițaș 84
 berc (bărc) 41, 106, 187
 Bercan 106
 bercețiu 106
 bere 191, 197
 berletui 63
 berliș, -eș 106
 besadă 170
 besădui 170—1
 besericos 69
 beștie (?) 171
 bet|eag, -egos 84—5, 187
 betegi|re, -t 84—5
 beteji 187
 beteșug 85
 beție 32
 beți|v, -u 56, 69
 bețivos 69
 beutor' 55
 beuță 106, 206
 bică 106
 bicăjea 107
- bicdoa* 43, 106
 bicaș 106, 226
 bicașău 107
 bicășeu 106
 bicășuț 107
 bicică 171
 bicicaș 171
 biciu 31, 55, 57
 biciul(u)|, -re, -t 31,
 107
 bidiganie 227
 bigăjel 107
 bine, ghi- 57
 bineați 78
 binecuvânta 75
 bintătuială 107
 bintătui 105, 107
 bir 85
 birăiță 66, 107
 birău 107, 114
 biriš 52, 107
 birišiță 66, 107
 birșag, bd'i- 107
 birșăglui 108
 birșăgului 108
 birșegălui 108
 birșugui 108
 birui 85
 biruință 85
 biserică, bă-, be- 61
 bișcă 171
 bișchie 171, 188
 bitanc 187
 bitan|g, -t 108
 bitangău 108
 bităngăli 108
bitfu 55, 57
 bitușă 43, 171
 biușag 85, 187
 bi|vol, -bol 61
 bladea 24
 Blaj(iu) 47
 blând 29
blăstem 42
 blaznă 203
 blaznic 203
 ble|c, -f, -u 181
 blech 24
 blem, -ați 79
 blestém (blă-) 42
 bliduț 67
 boactăr 153
 boaghe 'bogly'a' 55, 108
 boaghie 'bagoly' 55, 108
 boală 30
 boambă 30
 boare 30
 boașe 43
 boată 110
bocao 43, 109
 boconcioș 109
 boconciu 109
 bodârleu 111

- boe(a)riu* 199
 boeroae 66
 boesc 69
 bogaciu 152
 bogăjie 109
 boga|si(u), -sje 211
 bogat (bu-) 45
 bogătat 66
 bogăzie 210—1
 boghigău 108
 boghiu 'bagoly' 108
 boglă, bu- 108
 bogorie 109
 bol|lând, -und 109, 187—8
 bolânzește 109
 bol|lânzi, -unzi 109
 bolânzie, -unzie 109
 bold(ă) 110, 187
 boldaș, -taș, -doș 110
 bolind 109
 bolnăvi 78
 bolonciag 109
 bolt(ă) 110
 boltășiță 110
 bonciag 109
 bondă ld. bundă
 boroslan 110—1, 182
 boroștean 111
 bortă 191
 borzoș 110, 188
 boșcă 110, 227
 boșcaș 227
 botă 110
 botezătoriu (-zet-) 42
 botoș|ă, -ană 171
 botoși 227
 botochină 231
bozdonăriu vö. buz-
 brăcie 220
 brăcilă 220
 brăclă 201
 brăclă 201
 brăcne 201
 brăgle 201
 brahă 209
 brânca ursului 26
 brândușă (-șe) 26, 43
 brânză 239
 brașon 105
 broajbă 206
 broașbă 206
 broboadă 228
 brodiu 227
brofba 206
 broștian 110—1
 brotacâr, pro- 56, 62, 153
 brudiu 227
 brumat 68
 bua 223
 buaghie 108
 bubă 133
 bubă|că, -rcă 59
 bubău 133
 buener(iu) 62, 191
 bueni 56
 budă 111
 budigai 227
 budiha|ce, -lă, -liță 227
 buduganiu 227
 budului 111, 123
 budureiu 227
 budureț 227
 budurli 111
 buduș(l)ău 111
 budușlancă 111
buea 31, 223
 bufni 56
 bugă 104
 buglă 187
 buhăi 67
 buhăitură 67
 buigui, -re, -ală 86
 bujer 171
 bujor, bo- 61
 bulciu 111
bulquéc 59
 bumb 86
 bundlă, -iță 86
 bunuț 40, 69
 burdună 133
 burdunaș 133
 bur(d)zului 187
 burlin|c -g 191
 bursuc 210
 buruenos 31
 buruiană 31, 35
 burzului 110
 busuioc 31
 bușulí 112
 bușului, -re, -t 111—2
 buș(u)luală 112
 but 227
 butnar 191
 butn|er(iu), -ariu 191
 butuc, -ănos 231
 butuș 227
 butuși 227
 buz(d)unar, bozdo- 64
 căcăcios 68
 cacao(u) 191
 căcăstoare 67
 căce 44
 căciagă 206
 cacioc 227
 căciugă 206
 cadă 232
 cădea 72
 cafer 191
caff(e) 191
 căhală 191
 cahlă 191
 căi, căli 59, 67, 239
 căiță 39, 206
 cal 34—5
 cale 67, 239
 cală 191
 călăbaș 171
 călădău 112
 calafon(ie) 171
 călămariș 37
 calaper 206
 călărab 113
 călărie 220
 călătorește 79
 călcăt|or(iu), -ură 240
căldmi 70
 căli|tcă, -tcă, -scă 112
 calm|u(s), -os 172
 calodă 112
 calomfir 206
 căltamă 66
 cămașă: cămașe, -eșe 43,
 chimeșe 42
 cameniță, -min- 61, 206
 cămetin 227
 camniță 206
 cămp 29, 33
 cană 172
 canceu 112
 cănceu 112
 candelabr(u) 46
 cănepă 33
 cănepiștină 65
 cănt 29
 cap 49
 căpăl(u)i 112, 188
 căpățână 202
 căpău 25, 61, 112, 187
 că|peneag, che- 86—7
 căpităniță 66
 capitulariș 189
 capră 33
 căprăriță 66
 căprior 191
 caput, că- 112
 căpută 227
 cărăjel 221
 cărălabă 113
 cărămiduță 67
 cărăzui 113, 188
 cărceia 78
 cărceag 206
 căreni 229
 cărdău 223
 card(u) 223
 care 31, 35
 cări|gă, -că 113, 162
 cărindariu 224
 cărjie 43
 cărlan 245
 cărliga 78
 cărmă 29
 car|pen, -pin 44
 Cărpiniș (hn.) 190
 cărsag 206
 cartioli 172
 cărțițoiu 66
 carton 172

- cărunt 49
 cărturariu 220
 cărunți 78
 căsăluie 67
 căsălu 113
 căsătorit 39
 cast|en, -ăn 191
 castli 191
 castnă 191
 caș 52
 cășlegi 29, 61
 cătană 87
 cătă|nesc, -nește 87
 cătăneț 69, 87
 cătănie 87
 cătăniță 87
 cătărămă 191
 cătin|el, -gan 80—7
 că|tingan, că- 80—1
 cătrintă, cre-, eră- 62
 cătr|îț, -eț 113
 cătușnică, -ță 26
 cățelușă 232
 căuaciu 122—3
 căutătoare vö. co- 66
 căzătoriu (-zet-) 42
cedla 71
 ceafă 30
 ceapă 30, 53
 ceapsă 30, 53, 87
 ceară 53
 ceas 30, 53
 cebală 175
 cebălu, -t, -tor(iu) 175
 cegă 60
 -cel 65
 cel|ui 76, 114, -ău 138
 cescuț 67
 cheschen 114
 cheșei 187
 cenușă (-șe) 43
 cerbic|e, -os 220
 cerboaic 98
 cerdac 90
 cergă 210, 233
 cer(iu) 55
 cermoiag 61
 cest 71
 cervană 26
 cesariu 'ceasornic' 65
 cetățesc 69
 ceteț 199
 ceucă 87
 ceur 27, 62
cheie 53
 cheie 53
 chel 121
 chelerabe 113
 cheluit = celuit 114
 chemetură 67
 cheș(ei) 113
 cheșeli 113
 chi- vö. pi-
 chiag 53
 chiantaun, -r 227
 chiar 218
 chiau 227
 chichie 211
 chichilean 115
 chietoare 30, 54
 chilin 113—4
 chilini 113
 chimă 191, 197
chimé|he 42
 chimintui 114, 189
 chimintuiaală 114
 chimului 114
 chimului|re, -tor(iu) 114
 chin 87
 chină 172
 chindeu 62, 114, 187
 chinez 114, 189
 chinui 87
chio = pio 43
 chior, -ur 27, 62
 chip 87
 chir 26
 chischineu 62, 114—5
 chis|ug, -ig 115, 190
 chișafău 228
 chitanție 224
 chitie 211
 chitilean 115
 chitileni, -t 115
 chițoran 133
 chiti|ă, -u 215
 ciumăfae 230
 chiur 210
 chiuză 115, 164
 chivernis(e)ală 54
 chivot 199
 chizeaș 87
 chizeșie 87
 cigă 60, 115—6
 cigher, -ir 116, 188
 cilibiu 210
 cilin 114
 cin 206
 cină 41, 76, 173
 cingeu 114
cioboc = ciubuc 42
 cio|că, cioa- 87
 cioltariu, ciu- 172
 ciondrămăni 227
 ciondrăni 227
 ciont 116, 188
 ciontoș 116
 cio(n)vic 59
 cio(n)vic(ă) 211
 ciormoiag 87, 97
 -cios 24
 ciotlău 87
 cir 209
 cismă 88
 cisma|ș, -r 88
 cismășie 88
 cismășiță 88
 citi 39
 citov 206
 ciubăraș 46
 ciubuc 210
 ciuce 172
 ciuceur 172—3
 ciuf 116
 ciufelnic 116
 ciufșag 116
 ciuful lumii 116
 ciufului 116—7
 ciufuluit, -or(iu) 117
 ciulin(ă), -mă 173
 ciumău 97
 ciumerniț(ă) 117
 ciumur|l(u)i 117
 ciumurluiaală 117
 ciun 206
 ciună 41, 173
 -ciune 65
 ciupeli 117
 ciupi 117
 ciurd|ă, -ariu 117
 ciurgău 117
 ciutură 173
 ciuvice 211
 civit 211
 cizmaș(u) 52
 clăditură 67
 clae 31, 35
 clantă 130
 clântărei 228
 clătan 118
 clic 206
 cliciu 206
 clini 113
 cliombă, -ni 192
 cloambă 192
 clocă 240
 clop, -uț 118
 cloț, -ariu 192
 Cluj(iu) 47
 clucă 192, 197
 coadă; coada bouului, ~
 calului 28, 33
 coajă, -ge, -je 43, 60
 coastăn 191
 cobză 21
 coc(ă) 220
 cocărlătură 67
 cocie 118
 cocină 206
 cociorvă 122
 cocis, -iță 118
 cocoană 215
 cocor(o)adă 64
 cocoș sălbatec 31
 cofări 173
 cofăriță 173
 cofar(iu) 27, 173
 cogn'e 119
 coh 118

- cohe 119
 cohnă 119
 coios 31, 69
 coiu 31
 coldui, cul- 119
 coldului 119
 colduş, cul- 118—9
 coleghium 189
 coleşe 88, 187
 colibă 27
 colnă, -iță 210
 coloron(iu), -an 171
 colop 118
 comandă 224
 comid 215
 comin 206
 comină 206
 comintău, -s 119
 comintie 119
 comişa|o, -de 119
 com(n')işie 119
 con|ciu, -t' 120
 conhă 119
 conenit 220
 contract 119
 contrătuş 119—20
 cop 192
 copârşeu, -ău 29, 115, 120
 cop|ău, -ou 112
 copciolog 174
 coperiş(u) 52
 copirşeu 187
 copon 120—1
 coponî 121
 copos, -i 121
 coprişău, copir- 120
 coptură, -i 68
 copun 121
 copză 62
 cora|jie, -gie 60, 121
 corbicios 220
 coreie 121
 corcit, -ură 88
 corciu 88
 corcoduşă 228
 cordea 207
 cordiş 81
 cordon 174
 cordovan 122
 corf|ă, -uță 192, 197
 corlă 228
 corli 228
 corman(ă) 88
 coroiu 122
 coronă, -ru- 46, 225
 cornurariu 65
 coştei(u) 122
 cotătoare (cău-) 67
 cotcă 122
 cotcori 78
 coteţ 113
 cotiovéche 61, 174
 cotlon 118
 coteţ 113
 coţcă 174
 covaciu 189
 covas 123
 covăsi 123
 covnă 119
 covoiu, -iiu 61
 covrig, covring 62
 crăcăticuiu 58
 crăiţar 123
 crăiţăreşte 123
 crâmpită, -pfiță 57, 131
 crapă (ar.) 202
 crăpătână (ar.) 202
 crăşni 45
 crede 72
 credincios 38
credincedriu 65
 cratiţ(ă) 177
 crepat 65
 creţar 187
 crezăcios (creze-) 42
 crezământ (creze-) 42
 crifan, crifău (r) 228
 crijmă 42
 crin 25
 cri(n)şpan(t) 58, 177
 croambă 192
 eroi 63
csukure 172
 ctitor 58, 62
 cuceritor(iu) 66
 cucernic 66, 215
 cucnă 119
 cucură 88
 cucuruz 236
 cucuruz|aştine, -işte 65
 cudrului 123
 cuhnă 119
 cuier 31
 cuiñă 119
 cuiu 31
 culcuş(u) 52
 culducuță 228
 cumlău, com- 123
 cun 224
 cunună 62
 cupă 192
 cuprinzecios 68
 curajie 121
 cu|rând, -rund 61
 curea (-uă) 54
 curel 64
 cur(g)e 71
 curios 224
 curiositate 224
 curteni, cor- 46
 curui vó. croi
 curuţ 123
 curv|ă, -ar(iu), -i, -eşte,
 -ie, -ire, -işag, -it 174
 cusătură, cusu- 61
 custa 219
 cusut 46
 cuşmă 88
 cutriera 41
 cutropi, -trupî 61
 cutrului 123
 -cuță 65
 cuviniță 59
 cvietanție 224
 dăcă 174
 dăcăi 174
 dăc|os, -ăit 174
 dăgmaiu 228
 dăhula 228
 daică 123
 dăinai 124
 dăinaii 124
 dajd(i)e 55
 dălălu 124
 dălm(ă) 202
 dălog, do- 61
 dalterie 214
 dămb, -(ur)os 123
 dănănai 124
 dărab(ă) 37, 124, 187
 dărăbuță 124
 dărâma 75
 dărd 228
 dardă 174
 dărdală 26, 228
 dărg 122, 228
 dăr|ăi, -ui 124
 dascăr 153
 dator (de-) 44
 datorie (de-) 44
 dăula 228
 deafetea 228
 de airea 80
 d(e)apăn 54
 decăz 45
 decăt 35, 36
 decî 81
 decretum 189
 decula 228
 decum 81
 decurând 61
 deda 224
 deget, -jet 60
 dede 78
 degrab(ă) 43
 dehula 228
 deind|erea, -ine 81
 delicat, -e 224
 deliē 175
 deligeanţ 174, 198
 delineație 225
 delnic 174
 delnicie 174—5
 de pe (dipe) 44
 depleu 124
 depune 72
 dereş 46
 deriu 175

- desbătut 43
 des|bina, -ghina 57
 desbinătură, desgh- 67
 descăimăci 228
 descăleca 252
 descătărâma 191
 descebălui 175
 desch(e)ia 41
 deschide 72
 deschilini, -re, -t 114
 deschinare 114
 desclei 76
descôp|shu 60
 descopcat 173
 descopcia 173
 desham 31
 desholba 31
 desmierd 55
 desnodătură 67
 desora 228, 247
 despărți 77
 despărțitură 67
 desprobođi 228
 despuți 77
 desrădăcina 75
 destărbăci 228
 destul|a, -i 78
 destupătură 67
 deuna 33
 dezmeteci 228
 dezmi(e)rdă 75
 dezvăli 26
 dezvăța 27, 29
di(e)ac 175
 dieciță 175
diak 175
 dich|iu, -eu 215
diecseshte 175
 diecuș 39
 dijmui 124
 dineaori, de- 81
 dineaondijne, -re 59
 dinsă 228
 dintracoace 81
 dintr'airea 80
 dintru'ntăiu 81
 diplă 215
 diplău 58, 124
 dîpsi 229
 dirgeană 228
 discos 214
 dișputa 124
 dișputălui 124, 225
 dișputje 124
 diuș 124—5
 divan 210
djentsiân 224
 doaftăr 153
 doamnă 33
doao 56
 doar(ă) 43
 dobă, 89, 187
 dobăl(u)i 89
 dobaș 46, 89
 doică 123
 doini 124
 dol(o)fan 63
 dolmă 202
 dolomană 176
 dolumam 175
 Domnia ta 34
 do(n)ț 66, 125
 dost 26
 doț 46, 66, 125
 două 56
 dovlec 211
 dovlete 211
 dovleț, -vol- 63, 211
 drăguț 46
 drămb|ă, -oae 175
 drămboia 175
 drămos 26
 draniță 210
 drept (der-) 44
 dreve(re) 192
 dric 89
 drica|lă, -r(iu) 125, 188
 drimos 26
 droanță 175
 dronț 125
 dronțos 175
 dro|t, -d 125
 drug 226
 drugălăi 229
 drumăriu 65
 druțiu 125
 dufla 125
dugh 124
 d'ug(l)ui 125
 d'ugos 125
 duhănaș 151
 duhăni 125—6
 duhoare 30
 duhot 252
 duhovnic, -volnic 62
 dulcuros 69
 dulman(ă) 175—6
 dupla 125
 duplecătură 67
 dupli 125
 durd 228
 durgălan 229
 duș 207
 dușcă 206
 dușman, duj- 61
 dutcă 159, 176
 duț 46, 66, 125
 duțonoi 66
 duvolnic ld. duhovnic
 dvorean 58
 dvornic 58
 (d)z(e)amă 54
 d'ip 140
 -eală 65
eärmárok 209
 ecjecuție 179
 economie 132
ecforie 215
 eftensuș 215
 eftinătate 215
 eftini 215
 eft|insuș, -ensuș 66, 215
 endidi 176
 endivie 176
 eparchie 214
 epingea, ip- 61, 211
 epuroae 66
 epulat 115, vö. még ip-
 epuletu 139
 era 30, 78
 ergolaș, hă- 63
 erhă 30, 126
 erugă 207
 eștoare 218
 este 30, 34
 estere 79, 224
estuk 196
eszkrif 196
 eu 70
 eu, io 54
 exorie 215
 evlavije, -os 215
 evlavnic 69, 215
 făcăței 126
 făcătură 67
 facău, fă- 126
 fachiol (fatiol) 126
 făcut 46
 făgădar|iu, -iță 127
 făgădaș, 127, 187
 făgădău 127, 187
 făgădui, -nță, -t, -tor(iu)
 89
 fagur 46, 222
 fain 176, 187
 faină, fări- 59
 fălie 128, 215
 falangă 215
 fălon 214
 fane 149
 fân 29—30, 33
 fântână 45
 fapt 218
 fapturi dimonești 218
 făr(ă) 43
 fărmi 43
 fa(r)șang 126
 fărșang, făr- 126, 29
 fărși vö. sfărși
 fărtaiu, făr- 45, 62
 fărta(l)iu 126—7
 fărta(r)iu 126—7
 fărtaf (făr-) 45
 fărtoi, fortăi 130
 fașe 55
 fașie 55
 față 34, 39

- fățui 43
 fătuță 32
 făulă 229
 fău|ră, -nă 229
 făuri 229
 fe(a)liu 55
 fecior (fi-) 44
 feciorește 79
 fede 217
 fedeleș (fidi-) 44, 89
 fedeu (fi-) 44, 127
 felcer 176, 198
felcer, ld. *fentebb*
 feleză 90
 felegean 211
 felel(e)at(iu) 54, 127, 188
 felel(u)i 127—8
 feleluito(r)iu 128
 feleșui 140, 247
 feleză 90
 felezău 90
 felezoaie 90
 felez(u)i 89
 felezuitoare 89
 felie (fă-) 'rokonság' 44,
 90, 125, 128, 189
 feligean 211
 feliuț 128
 femee: fă- 42, fă- 43, fo- 43
 ferăstrău 'forrasztófü' 129
 fercătău 128
 ferchedeu 128
 ferdelă 129, 197
 fereast(r)ă 59
 ferecătură 67
 feredeu 90
 ferede|uar, -iță 90
 ferest|ău, -rău 90
 ferg(h)e|t'ag, -teg 128
 ferg(h)eteu 128
 ferică 26
 ferie 128
 feșnic vö. sf.
 fertăiu 45
 feț(u)i 76
 feți 43
 fi 79
 fiară 53
 fiartă 53
 fiastru, hi- 57
 fidea 217
 fideu 127
 f(i)er 54, 55
 fier alb 24
 f(i)erb 54
 f(i)erbinte 54
 f(i)erbint'(e)ală 54
 fierest(r)ău, hi- 57, 90, 146
 fiert, *fearta* 68
 f(i)ertură 54
 fii(n)țesc 69, 224
 ființește 224
 fileariu 195
 filigean(n) 211
 filimină, si- 57
filindsch(e)an 211
 filinjan 128, 211
 filingean 6, 25
 filtă 229
 fin (hin, șin) 57
 finje 128
 fir|ez, -iz 128
 firez(l)ui, -re 128
 firidă, sf- 63, 217
 fir|iz, -ez 90
 fistău 192, 197
 fiștuleu 128—9
 flagellu 121
 flecni, -gni 61
 flegmă 224
 fleoarcă, fli- 54
 fleșar 192
 fleșeresc 192
 fleșeri 192
 fleșerie 192
 flintă, -uță 176
 floer 42
 floer(ă) 64, 42
 floiră 42
 florilată, flu- 46
 fluștuc 177
foams, -mi 55
 fodor(i) 129
 fodorită 129
 fodre 129
 foș 90, 129
 fogădău 127
 fo|ah'iu 187
 foieș 190, 185
 fo|st'e 129
 foio|fir, -foiu 129
 fo|ș 90
 fo|șor 90, 129
 foitaș, fui- 129
 fonchiu, -fin 129
 font 177
 forăstău 129
 foca|e, -ju 220
 forditău 120—30
 forgătău 128
 forgău 176
 forhău (?) 176
 formă 176
 for|ostui, -ăst(u)i 130
 fortui 130
 fôșpan, fôș-, fû- 139
 frămp 64
 frântăneală 65
 fră|o, -uă 192
 frațănătate 45
 frate 39
 frățietate 66
 fr(e)anț, sfr~u 63, 130
 frențos 130
frēntzush 130
frēntzusheskume 130
 frica - mi 55, 71
 frig - mi 55, 70
 fringhie (frân-) 45
 fructoare 66
 frumușel 252
 fruntar(iu) 225
 frust 224
 frustuc 176—7, 187
 frustucu(l)i 176—7
 fugă 33
 fuor 31
 fumeșăos 69
 fun(a) 49
 fundământ 177
 fundament 177
 funt 177, 195
 furtună, for- 46
 găbănaș, 130—1
 gae 31
 gagărtă 217
 găimăci, -eală 228
 galan 40
 gălan 131
 galasc|an, -ău 131
 galb|en, -in 44
 gale 229
 galion 24
 galiț(ă) 131
 galiț|eă, -scă 131
 gălund 131
 gălușcă 177
 galvatină 202
 gânc|e, -ală 131
 ganciu 131
 gânciăli 131
 gând 90
 gândi 90
 gă(n)scă 59, 199
 gaoră 53
 garaș, gă- 131
 gârbăciu 121
 gârbov, -job 62
 gârgori 229
 gârliciu 207
 garon 229
 gastan(ă) 25, 58, 132
 găstin'ă 132
 gat 131
 gât|a, -i 77
 găticios 77
 gătitor(iu) 77
 gătlan, -ltan 62
 găuricios 69
 gazdă 90, 187
 gazdă de tâlharu (de hoți)
 91
 găzd|ac, -ăcoiu 139
 găzd|ag, -ăgoiu 139
 găzdăl(u)i 90
 găzd|ășag, -ușag 131—2
 găzdui 90
 genelui 104

- gheaoş 58
 ghener|ar(iu), -al 177
 ghenţian(ă) 224
 gheplău 58, 124
 ghi- vö. bi-
 ghiată 34, 39
 ghicăjăl 107
 ghici 41
 ghiciu 57
 ghiestăluire 24
 ghileoş 25
 ghilţ, bi- 57
 ghimber(iu) 91
 ghin 'vin' 57
 ghin|eral, -ărar(iu) 177
 ghirerariş 177
 ghinţură 224
 ghioabă 229
 ghiob, -ă 229
 ghiordan 211
 g(h)ioz 133
 ghistină 132
 ghiotină 63
 ghiuşag 187
 gigaraet 60
 gimbéfc 60
 ginere, ji- 60
 gingaş 91, 104
 gingee, jin- 60
 gilău 132
 gilui 132
 giolgiu 60
 gişlău 132
 giuc|a, -au (imperf.) 78
 giulgiu 93
 glajă, -ge, -je 43, 60, 167,
 192—3, 197
 glăjuţă 193
 glam 229
 glavă 202
 glăvă|tină, -ţână 202
 golătate 66
 golon 40
 gol|und, -ond 131
 gordon 133
 goreşte 202
 goşteană 193, 197
 grădea 207
 gradiciu 133
 grăgătic 58
 gramatică 224
 grămu|da 229
 grănar(iu) 224
 grănariu 224
 granat, -iş 177
 grana|tar, -dir 177
 graniţ|(ă) 177
 grăsciu 69
 gras(u) 49, 51, 52
 grăun|te, -ţ 218
 greco|aie 66
 grecuş(or) 67
 greuruş 67
 grier 41
 grif 177
 grije 43
 gri(n)|span 59, 177
 griţar 123
 griţăreşte 123
 grof 133
 Grofenei|u (szn.) 133
 gros(u) 49, 52
 grosulu|u 69
 grum 229
 grumaz 229
gsingesheskumē 91
 gubă 133
 gudă 207
 gugiu(man) 211
 gūiu 202
 guler 91
 gulie 113
 gurdună, gor- 133
 gurdunaş, gordo- 133
 gurdumist 133
 gureş 74, 202
 guri (goreşte) 74, 202
 gust 195
 gustos 69, 235
 gută 133
 gutura(r)|iu 59
 guz 133
 hac 193
 hadă 134, 185, 188
 hadăm|b, -p 211
 hădărag 91
 hădăran 91
 hăgiu 211
 hăisui 134
 haită 92, 134
 hăitaş 134
 hajmă 135
 hăla 71
 hălălalt 71
 hălălui 124
 hălăştău 92, 162
 hălăşteu|ă 92
 halău 168
 halcă 178
 hălm 202
 hambar 92
 hămbar(iu) 43, 92
 hămucă 134
 hămuş 134
 hăr- vö. hr-
 hărac 215—6
 harag 215
 harăng 189
 hărăng 134
 (h)ărăng 134
 haras(t) 137
 hărciog 91
 hăr|dău, hăr- 91, 187
 hărdăzău 187
 harfă 177
 hărgaiu 91
 hărgolaş vö. er- 215
 hăringă, hi- 61, 178
 hărşeu 102
 harţ 92
 hărţ|ăl(u)i, -ui 138
 haşcă 229
 hasnă 135
 haşp|or, -ură 229
 haştură 229, 230
 hăt, 209
 hati|ţă 92
 hăţu(i)|că 178
 haznă 187
 hăznăire 135
 haznăriu 135
 hăznui 134—5
 hecelă 178
 hectică (hep-) 7
 hehel(ă) 178
 hehela 178
 heiu 135
 heiuş 135, 229
 hengher 178
 heredie 65
hering 178
 het 209
 hia 135
 hiaba 187
 hielean 180
 hidră 224
 hidropie 225
 hie|aba 135
 hierestău 90, 128
 higă 60
 higheghe 135, 189
 highiduş 135
 hingher(iu) 178
 hinta-hinta 136
 hintă|lui 136
 hinteag 136
 hinte 115, 135—6, 187
 hir- vö. hr-
 hiringă 178
 hiru 136, 188
 hirundinăriu 26
 hitlăneşte 98
 hitlenie 98
 hi|ja 138
 hlujer 62
 hodă 136
 hodaie, -i|ţă vö. od-
 hodină 63
 hodnoj(u) 136
Hodrullja (szn.) 91
 hoher 136—7
 hoher 187
 hoherel 137
 hoheresc 137
 hohereste 137
 hoherie 136
 holă|lai vö. o-
 higan 169

- holcă 209
 holdă 92
 holoviță 204
 hombariu 92
 hondromăni 227
 hopaiț vö. opaiț
 horă 202
 horată 229
 hordău 45
 hor|deu, -dău 91
 hor|lecă, -ilcă, -incă 62
 horgoș 137, 227
 hori 202
 horji 137
 horju 137
 horș 137
 hoștat 148
 hoște 209
 hotar|ăș, -îș 92, 137
 hotăraș 137
 hotărî 92
 hotăstat 24
 hrană, hăr- 63
 hrean, hir- 63
 hreast 137
 hribă, hir- 63
 hrisov(ul) 216
 hrișcă, hir- 63
 (h)rișcașă 154
 hului 137—8, 188
 hultui 83
 hurd|ău, -oiu 91
 hurdoiu 45, -awili 45
 hurduca 138
 hurduzău 138
 hurduzii 138
 hurez vö. orez 46
 hurile (tb.) 193
 huriște 193
 hurlui vö. urlui 98
 hurtul(u)i 138
 hurubă 210
 hurui 137—8
 hu|ștă, -ște 209
 h'er 55
- i (nėvm.) 55, 70
 i (=vei) 79
 ia 30
 iagă 167
 iai (=iei) 79
 iapă 30
 iarbă 30, 34
 iarba lui tatin 26, 33
 iarmaroc 31, 209
 iarnă 30
 iasă 30, 31
 iască 30
 iată 30
 iau 30
 iaz 13, 90
 ibriș|im, -n 59, 173, 211
 ic 93
- icea 63
 ichtiocola 268
 ieni, igni 61, 93
 idololatrie 268
 iederă, ia- 54
 iele, ia- 54
 ierhă 30
 iezer, iazăr 30, 54
 iezine, -une, -ure vö. vie-
 zure
 (i)in 25, 41
 (i)indie 230
 igărcit 204
 ijăcuț 179
 ijdăni, -ri 199—200
 ijdări 'exciter' 200
 ijderi 199—200
 ilcu 93
 Ilieșiu 47
 ilit(r)ău 123
 ime 138
 indih 59, 211, 216
 inflamație 268
 in|hieftrez 60
 inimă (in-) 25, 41, 42,
 58
 inimă rea 6
 intra, în- 37
 inocula 268
 instila 268
 interlocat 268
 intina 240
 io 70
 iobag 189
 ipen 188, 206
 iplen, -ine, -ân 139
 ipingea 211
 ipuleat 139, 188
 ipului 139, 188
 ir (de ochi) 93
 irhă 126
 irugă 207
 ismă 178
 istan 207
 isteț 46
 istin|a, -ă 207
 istit 207
 isto 207
 istov 207
 ișcoală 167, 187
 ișlic 212
 iștit 207
 iț(i)e 139
 iți (=veți) 79
 ițiu 268
 izbăvi 198
 izbueni 56
 izdăni 199—200
 izdat 65
 izvor 60
 izvoară (tb.) 68
 imb|î, -e 218
 îmbina, -ghina 57
- îmbla 29, 30, -36, 41, 42
 îmblăji 229
 îmboldori 229
 îmblöji 229
 îmbordat 46
 îmbrăcat 37
 îmbătrâni 78
 îmbrobodi 56
 îm|bulz(e)ală 54
 îmburdat 46
 îm|butuși 227
 imi 29
 împăclat (impăc-) 45
 împărătuș(u) 7, 49, 52
 împărți 77
 împleti(n)toare 67
 împregiur 60
 împlinire 37
 împoncișeat 40
 împoncișere 40
 împropodi 56
 împrotiva 62, 199
 împrotivi 199
 împutăcios 69
 împutăciune 69
 înăcrime 65
 înăcire 65
 înainte 37, -curs, -curătoriu
 219
 înalt 62
 înălța 62
 înăspreală 62
 înbăsăez, mă- 24
 încal(e)te 81
 încăltamă 66
 încălțăminte 66
 încălzăsc 41
 încă 37
 încăpea 71
 încăpistra 75
 încărcea 78
 încărliga 78
 încătărăma 191
 încătrău, -o 53
 încelui, -re, -t, -tor(iu)
 138
 încheia (-chia) 41
 încelui 76, 187
 încet 80
 închetor 54, -chiotor 54
 încilipa 59
 înciripa 59
 încopcia 60
 încrâncina (-crin-) 42
 încrede 72
 încruciașat 40
 încrusta 75
 încu(i)etură 67
 încungiur 60
 încununare 37
 încușlui 138, 140
 îndălui 139
 îndărămnice 56

- îndărăptnici, -onici 56
 îndatora (înde-) 44
 îndelbina 230
 îndelung-rabd, -răbd|are,
 -ător(iu) 201
 îndestulare 78
 îndetol|a, -i 77
 îndrea 30
 îndrepta (inde-, îndi-) 43,
 44
 înfăşia 71
 înflorit, influ- 46
 înfrâmp 64
 înfrâna 29
 înfricoşare 40
 îngădui, -n|ă, -toriu 93,
 77
 îngăna 240
 îngăima 228
 îngăimăci 228
 îngălmăci 228
 îngăsi 230
 îngăzdăci 139
 îngăzdăgi 139
 inger 29, 33, 36—7
 ingeresc 30
 înghiţi 72, 74
 îngroşare (-şere) 40
 îngrăşat 40
 îngust 30
 înjumătăţ|a, -i
 înlăuntru, -lontru 53
 inneca 240
 innoire 37
 innopta 75
 innorat 68
 înrădăcina 75
 înrăuri 222
 însă 29
 însemn(-sămn) 40
 insera 75
 inseta 75
 instrăina 75
 insumi 29
 însuşului, al- 24
 însurăciune 65
 insuţi 29
 întâmpin, -tim- 61
 întărire 37
 întemeia 75
 întilinci 184
 interi 202
 întinde 72
 într'acoace 81
 întrai|rea, -urea 80
 întrognat, -hmat 59
 întru|ntăiu 81
 întrupa 75
 înţărca 71
 înţes 39
 înţepa 71, 268
 înţina 218-9
 învăli 26
 învălui 77, 219
 investi 219
 învia 75
 învi|ere, -are 40
 învifora 76
 învrăsta, -vărsta 62
 înzadarnic 69
 înzestra 60
 jacicău 139
 jae 139
 jalnic (jel-) 40
 jăpiţa 230
 jebhendeauă 114
 jder 31
 jecuţie 179
 jeler(iu) 139, 187
 jeleresc 139
 jeleri 139
 jelerie 140
 jelerită, 139
 jemlugă 140
 jertvă 56
 jertvennic 62
 jertvire 56
 jeţ 193
 jigan 169
 jigărit 60
 jigoare 178
 jigodie 178—9
 jilav, gi- 60
 jilău 132
 jilip 140
 ji(l)|ţ 193, 197
 jilui 132
 jimbi 60
 jinăroaie 66
 jingăşi 91
 jinor 158
 jiş(l)|ău 57, 132, 170
 jişlui 170
 jneapăn 31
 joagăr 193
 joardă 179
 joi, gioi 60
 jold 93
 jolj 187
 jolgiu 60, 93
 joncăn|, -eală 230
 jopoti 230
 jor (jura) 71
 jordă 179
 jordăni 179
 jubră 179
 jucăuş 46, 52
 jucuţi 179
 jude 114
 jui 140
 jumalţ 61, 140
 jum|ălţui, -ultui 140
 jumalţuit 195
 jumalţuit 61
 june 221
 junişan 221
 jup 140
 jupui, ji- 140
 junişean 221
 kancsol 112
 Kecsorile (szn.) 227
 Kocsorilla (szn.) 227
 kiness 114
 k'ituluş 187
 kopitő 227
 lab 25, 140
 labă 93, 140
 labirint 225
 laboş 140—1
 laboşă 141
 labruşcă 225
 lacăt 93
 lăcat 93
 lăcătuş 93
 lăcui 42, 93
 ladă 165; 170
 lăgău 141
 lagoniţă 230
 lămpaş 36, 187, 141
 lăngeţ 58
 lăngoare (lin-, lun-) 6, 7, 45
 lanţ 93
 laptă 141
 lard 220
 lărdos 221
 larice 225
 lărmă 179
 lărmălui 179
 lărmăzui 179
 larvă 141
 lătareţ 221
 latin 225
 lătorean 221
 lăuda (ei-) 78
 laură 230
 lavirint 225
 lazaret 207
 lăzăret 207
 le (névm.) 70
 le-a 53
 leancă 210
 leaţ 141
 leciu 179
 lefărgău 230
 le(f)ură 230
 lega 62, 141
 legău, lo- 62, 141, 190
 leganiţă 62, 230
 lege 34
 leg|an, -in 212
 legheon 200
 leg|ion, -oană 200
 *leg|iniu 212
 legumi 76
 lehai 230
 leoa(i)e 66

- leo(r)* 70
 leopard 179
 lepedeu 141, 187
 leș 100
 leșiță, li- 96
 leșui 100—1
lețiu 230
 lețui 141
 leuștean(d) 179
 leușten 179
 leutră 193
 le vei 55
 leveș(ă) 142
 levezui 142
 leze 60
 li (névm.) 70.
 li (=le vei, li vei) 79
 li-a 53
 liba-liba! 180
 libi-libil 180
 libuc 142
 libu(r)ț 142
 lighian 212
 lighiu 212
 lihăi 230
 lileie 25
 limba cerbului 33
 lindie 230
 linia 76, 225
 linie 225
 linț 193
 l(i)ocotăreț 54
 l(i)ocotesc 54
 lipiu, -chiu 57, 142, 212
 liureă 142
 liur(iu) 116, 142
 lindzit (arum.) 58
 loască (?) 193
 loaste 193
 locotăreț 253
 locui 93
 logău vö. legău
 loitră 193
 lo(m)pău 142
 loptă 141
 luci 77
 lucra 76
 lucraș 68
 lujer vö. hlujer
 lul|ea, -ă 151, 207
 lumânare (lumi-) 45
 lună 33
 lungureț 69
 lunile femeilor 6, 254
 luoare, -vare 56, 79
 luat 56
 lupare 221
 lupoaie 66
 lușteang 180

 mac 170
 măcău 142
 măcăuță 142

 măciucă 239
 madraț, mă- 180
 mădulare 64
 mădu|vă, -hă 149
 maer 143, -iște, -iță 193
 maersag 143, 193
 mag 225
 magheran 194
 magherniță 145, 200
 maghie 216
 maghiștră 162, 193
 mahramă 210
 măieran(ă) 194
 maieș 143
 maietec 143
 maimuc 52
 măimucă 29, 52
 mainte 81
 maios 143
 maiu 143
 majă, 43, -ge, -je 60, 94
 mălced 230
 mălcez 6, 230
 mămăruță 67
 mămuică 52
 mămul|ariu, -ărie 230—1
 mână 36, 262—3
 mânăștergură 219
 mânănc, mânănc 71
 mânăncătură 32
 mancău 142
 mandie 58, 214
 mângăia 36
 mângă(r)lău 142—3
 mângă(r)lui 63, 142—3
 manoș 143, 190
 mântui, -niță 94
 mântui, -tor(iu) 198
 mânăzali 180
 măr 27, 29
 mără|cină, -ciună 65
 mărădic 143
 mărădui 102, 143, 188
 Maramurașiu 47
 mărăndău 143
 mără|ăș, -eș 144
 mărăstui 102, 143—4, 188
 mărăcoașe, mor- 40, 43, 144
 marfă 94
 marghiol, -ie 216
 mărăginesc 69
 marhă 94, 144
 mărăhaie 144
 mărăhășag 144
 mări(e)aș 31, 35, 137, 144
 mărițește 79
 marmor(e) 46
 mărămorese 46
 mără|lână, -ină 202
 mărturie 216
 meruițește 79
 mărturisitor(iu) 66

 masă 221
 măsar(iu) 221
 măscăricios, mischi- 61
 măsur 71
 mașin|iștar 153
 mătăcină 26
 materialnic 69
 măți 231
 mătraț 180
 mătr(e)ată 54
 mătriță 156
 maț(u) 49
 măzgă, mă- 180
 măzgăli 180
 măzgos 180
 mazili 210
 meapuc 70
 m(e)așă 53
 meghie 144
 mejă 144
 mejd(i)e 145
 meghie 145
 mele(iu) 64, 199
 mele|ariu, -aghiu 144
 meu 71
 morda(iu) 146
 mereu, -ț 81
 mergătoriu înainte 219
 mer(g)e 34, 71, 79
 mergere înainte 219
 mert|ic, -iug 67, 94
 mertuc 94
 merță (mier-, mir) 41
 merță, mi- 144—5
 merze 60
 meșeriaș 221
 mest(e)acăn 54
 mestecău 221
 meșter 94
 meșteri 94
 meșterleghin 136
 meștersugește 79
 meșteșug 94
 meșteșugi, -re, -tor(iu) 94
 metahirisi 213
 meteleu 231
 mezdina 202
 mezuină 202
 mi (=mă vei) 79
 mi = mi-i (mi-e) 70
 miazăzi 53
micăld 70—1
 miea 31, 35
 m(i)el 34, 55
 m(i)erlă 54—55
 mi(e)rță 55
 m(i)ez 54—5, 252
 m(i)ezul nopții 54
mi-foame 55
mi-frig 55, 70
 mid|hai, -hoc 94
 migăi 253
 mij|halț, -hoală 56, 94

- mijdia* 144, 145
 mijit 6
 milion 194
 militarîu 225
 milui 77
 milo|sărd, -sărd, -srăd
 200
 milosărdie 200
 milvan 57, 81, 145
 minteni, -nași 81, 145,
 187
 mintie 145
 mințește 79
 minți 72
 mințmeșter 194
 minuna (a se) 76
 mirăzanie 65
 mirișag 102
 mirișig, mn'i- 102
 mirlă 55
 mironenie 65
 miros 57
 miros(e)ală 54
 mirosi 63
 mirtic 41
 mirtă 144—5
 mirui, me- 101
 miruit 'nyereség' 101
 mirușag 102
 mistreț 221
 mistui 83, vö. am-
 mișă 223
 mișărijaș 221
 mișca 233
 miș(e)a 54
 misar|eș, -ăș, -iță 145
 mișărăgește 145
 mișărăgește 145
 miserniță 145
 mislic 145—6
 -mite- 26
 mithal 94
 mititel, -tju- 61
 miț, -ă 57
 mlacă 40
 mlaștină (mloș-) 40
 mn'irui 101
 moagăr 194
 moajer 145, 189
 moară 35
 moară de firez 128
 mocicoș, -ește 147
 mociofăli 231
 modoș 146
 mod(ru) 146, 187
 mohor 94, 180
 moimă 52, 146
 mo(i)miță 52,
 moldă 194
 moldru 194
 molecău 65
 molipsi, molo- 61, 216
 molomeșter 146
 momor|dică, -tică 180
 mond(r)ăni 231
 moraliș 223
 mornăi 65
 mornăilă 65
 moroanță 194
 morodic 143
 mortă|cină, -ciună 65, 240
 mort 52
 mosor(ăt) 69, 212
 mosori 69
 moșie 38
 motă|lău 231
 moț, -oc 231
 moțochin|ă, -os 231
 moțofăli 231
 motole(u) 231
 movilă, -ghi- 57
 mozavire (?) 212
 mozavir, -ie 212
 mozaviri, -re 212
 mre|ajă, -je 43
 mucez(e)ală 54
 muere 31
 muerușcă 31
 mulăciag 168
 multănesc, -țemesc 61
 muțușeg 66
 munte 62
 munți de nea 221
 muntos 52
 munună 62
 mura (ige) 67
 murătoare 67
 mu(r)git 59
 muri 74
 muricios 69
 murit 52
 mușamea 38
 mușățel, -șeț- 61
 mușinoiu, mușu- 61
 muștar(iu) 94
 muștarniță 66
 muștră 146
 muștri|ul(u)i, -ăli 146
 mut 49, 52
 năbleznic 203
 năclăi 231
 năclăială 65
 năclag 231
 năcova|lă, -lnă 61
 n'ăcrăvălău 147, 189
 nadă 147
 nădrag 95
 năduș(e)ală 54
 naforniță 66
 nafură 62
 naem 29
 n'alcoș 104
 nalt 62
 nălța 62
 nălucă 252
 năraveală 65
 năsip 42, 205
 năsprală 62
 năstrapă 212
 natră 207
 natură 225
 naturalnic 69
 naționalnic 69
 năuc 238
 năucește 79
 năvâscă 203
 ne 70
 nea, niea 58
 ne(a) 221
 neam 95
 neaoș 58
 neaducăcios la loc 24
 neblejnic 203
 nebleznic, -ie 203
 necăiri 43
 necăsătorialnic 69
 nechimuluit, cu ~ a 114
 necrăvălău 115
 necum 81
 negândind 90
 negândit, -oriu 90
 negel, -jel (ni-) 44, 60
 neghină 240
 negri 78
 nemântuicios 94
 nemeș 189
 n'emeșoan'e 66
 nescai 219
 nescar|e, -i 43, 219
 neștine 219
 netrecut 81
 nevestește 79
 nevitecă 203
 nezdrăvan 43
 niciun (nice unu) 44
 nici (nice) 44
 nieovală 6, 61
 nijel 60
 N'imaș (hn.) 93
 nimic (ne-) 43
 nisip 205
 nițileacu (?) 115
 niț, -ă 57
 noao 56
 nocovală, -nă 6, 25, 61
 noduros, -do- 61
 noi (=innoi) 78
 nou-nouț 69
 nouă 56
 nor 42
 nor(ă) 64
 nost(ru) 59, 71
 notă 147
 notălni 147
 notai|ș, -ăș 147, 223
 notaruș 147
 notreț 46
 nucă de lac 173

- nune 6
nuor 42
nutreț, no- 46
- o = au 78
oală 222
oarz|en, -ân 221—2
oaste 35
obeală 69
obelos 69
obicinui 31
obid|a, -i 78
obladnic 203
oblainic 203
oblainic 203
oblavnic 203
oblednic 203
obros 99
obsă ld. opsă
obsigă 204
ocă 148
ocărei 204
ochean 6
ochi 'pâpaszem' 68, 222
ochiu de găină 6, 222
ochiu de glajă 193
ocină 200
ocoș 147, 187, 188
ocoș|eală, -eli (tb.) 147
ocoși 147, 190
ocșag 147
odac, -iță, h- 63
odos 231
ofârli 203—4
ofică 6, 7, 30
ogaerjit 204
ogârșit 204
ogaș (ie) 95
ogigit 60
ogoi 204
ogoiu 204
ogorâse 41
ogrâisit 204
ogrâsit 204
ohsigă 204
oiagă 167
ojijit 60
ojină 207
ojon|ă, -iță 207
olălăi, ho- 63
olă|vină, -ghină 204
oleer 231
oloqinê 204
olovină 204
oltar(iu) 148
oltoae 83
oltoan 83
olto(ă)n'i 83
oltoi 83
oltoit 83
oluț 222
omenitor(iu) 66
ome|te|c = mistuesc 83
- omidă 30
omușor 8, 49
omuț 67
opăceală 204
opăci, -re 204
opinti 252
opreală 65
opsă, obsă 62, 81
opsigă 204
oraș(iu) 47
orba|lț, -nț 148, 6
orben(i)ce 69
orbul găinii 6
ord, ort 58
orez, hu- 63, 46
orfălău 204
organ 214
originales(iu) 47, 189
ort 180
orz 46, 221
osârduință 65
oșchiqa 204
osfinteală 200
osfinti 200
oshigă 204
osigă (osch-) 26, 204
osos 6
ospăț 46
ostoloș 103
osveti, -t 200
oșcolie 167
oștesc 69
oștez(e) 148
oști, -re 219
otavă 207
oteă 208
oteină 200
otic, -ău 65, 208, 233
otrăv|ese, -ăsc 40
- păcală (pă-) 43, 45
păcăli 45
păcat (pe-) 43
pachetă 194
păciui 78
păclă 45
păcurar 66
păcurăresc (pe-) 43, 69
păcurar(iu) 55
păcuritor 66
padiment 177
păduche (pe-) 43
păduch|elniță, -erniță
66
pădure (pe-) 42
păfuga 222
pae 31, 194
păianjin (-gin) 31, 35,
44
paic 212
păiș 46
pălălui 124
pălămidă 208
- pălan 149
pălan|c, -g, -t 148—9, 187
pala|scă, -tcă 148—9
pălască 148
pălască 148
palhă 149, 190
paliță 199
palivan 212
palmă, pălmi 68
pălm(i)je 45
paloș 95
pământ(u) 36, 52
pană 31
până 'pizok' 36, 231
paucenie 204
pancof 149
pancovă 149—50
pâne 33, 36
panganet, șp- 63
pângăriciune 65
panglică 38, 149
pântece-uridinător(iu) 219
pantlică 149—50, 153
pantofla 181
pânză 25, 29, 45
pânzătură 45
paos, -us 53
păpară 64
păpărae 64
păpăradă 64
paplomă 152
păpușă de tăbac 43
păr 29
părgamen(t) 61, 225
parie 150
părăclău 150, 190
părăș 181
părăzel 152
păreălab 95
părgălău 148
părgălui 148
pări 181, 240
parip(ă) 150, 188
părlăi 148
păr(lă)lui 148
părlău, păr- 148
părlaz 62
parocă 150
parocaș 150
parohialnic 60
parolă 181
păros 52
parsec 150
părtă 208
părtaș 52
părtie 208
părvă 231
păsări 76
păsat de boltă 110
pascalie 214
păscălitör(iu) 214
pasmă 181
păstor(iu) 55

- păstrav 43
 pas 51
 păstae 246
 păstură 222
 păsulă 150—1
 paș 51, 64
 păși 43
 paștet(ă) 194
 păști 222
 paștetom 194
 păsuș 150
 pat 49, 52
 pătașcă 162
 pățcel 65
 pătlagine, plăta- 62
 pătrânjel, -gel 26, 60
 patron 194
 păum (pe-) 42
 pavă 149
 p(e)ăna 53
 p(e)ănta 53, 151
 p(e)ăra 53
 p(e)ăta 53
 pecelnic 181
 pecetlui 181
 pecingine, pipin- 61
 pecetnic 181
 pedestru(u) 46
 pe fugă 222
 peharszek 150
 pehlivan (păli-) 44, 212
 pei(co) 151
 p(é)lle 31
 penișiluş 151, 223
 penos 31
 pepingine, pi- 61
 pentrunume 226
 perând 223
 perânda, -inda 44, 223
 peri 74
 perînda (pârânda) 44, 223
 perso(a)nă 225
 pestriț, pi- 43—4, 61, 62
 piatră 53
 piatră m(ó)ri 55
 piaț, chi- 57, 151
 pic, chic 57
 pică 231
 picătură, chi- 57
 picior 30, 39, 240
 picurar(iu) 43
 p(i)edecă 54
 p(i)elcută 65
 p(i)ele, p(i)ei, chi- 31, 57, 67—8
 p(i)ept, chi- 54, 55, 57, 57—8
 p(i)eptar 54
 p(i)epten(e), chi- 54, 57
 p(i)eptos 54
 p(i)erde 72
 p(i)erdere 54
 p(i)ește 55
 pihă 151
 pilă, chi- 57
 pilhă 151
 pilotă 216
 pilug 42
 pinchiu 151
 pintăl(uș) 151, 187
 pinzărie 25, 65, 194, 151, 190
 pio(a) 43
 pio, chio 43, 57, 62
 pipă 151, 167
 piparecă 151
 pipăș 151
 piroană 56
 pisat, chi- 57
 pisătură 42
 piselog, -lug 42
 pizez, chi- 57
 piso|e, -p 205
 pistarnic 62
 pișolcă, -otcă 69
 pișoleos, -orcos 69
 piștol 181
 piștolea (ar.) 181
 piș, chiș(u) 49, 57
 pită, chi- 57
 pitarită 66
 pitpallică, -acă, -ugă 181
 pit'palac 181
 pizmä 60
 plă|eț, -iuț 69
 plăiaș 31, 35
 plămână 45, plu- 25, 45
 plan 181
 planisi 17
 plantă 181
 plantică 149
 plapan 152
 plastur 194
 plaștură 194
 platnic, plai- 58
 platoșă 194, 197
 pleban(oș) 151
 plecate 65
 plef 56, 181, 189
 plehșor 181
 pleh(u), -v 181
 pleo(a)pă 56
 pleoscăi, plio 54, 208
 pleșe 200
 pleșug 56, 121
 plet(i)n(toare 67
 pleu 181
 pliaț 135
 plibănaș 151
 pl(i)ee 181
 plioscoti 208
 pliroforisi 213
 plit 231
 ploae 31
 ploao 43
 plocad 62
 ploșoară 66
 plooat 56
 ploscă 208
 plotog 62
 plugărit 46
 poară 205, 231
 poc(ă) 152
 poca(i)anie 31, 200
 pocăință 200
 pocanie 200
 pocino|e, -g 209
 pociu (pot) 58
 pociump 166
 poclad, -glad 62
 poeni, -gni 61
 poc|os, -ăș 152
 podeală 208
 podi||ă, -nă 208
 podlog 62
 podmol 62, 231
 poduț 152
 poftă (a muerilor celor groase) 6
 pogace 152
 poghirci 57
 poiană 31
 poiată 31
 politic 216—7
 politic 216—7
 polmod 62
 polomidă 208
 pomadă 182
 pom(e)ană 53, 199
 pompă 182
 ponce 205
 poncișare 40, 78
 ponos 95
 ponosi 95
 ponoslu 95
 ponoslui 95
 pontériu 55, 231
 popistaș 152
 popistașesc, pa- 152
 poplon 152
 poporalnic 69
 porav 231
 porăzău, pur- 152, 46
 porcar 46
 porcaș 65
 porcie 65
 poreclă, -glă 61
 porfiră 214
 porneală 131—2
 porodiță 66
 porozău, -răzău 61
 porț|elan, -olan, -ulan 182
 porțe 182, 223
 porțieș 182
 porțon 182
 porumb 222
 posadnică 200
 poso|mant, -mont 153

posomontar(iu) 153
 poșin|ic, -doc 69
 poștă 152—3
 poșuș 150
 pot 58
 potcap(iu) 55
 potec(ă) 64
 potora(a) 182
 potoroancă 182
 potrivii, -t 231
 potros 231
 poucenie 204
 povarnic 69
 povolnic, -dnic 58, 69
 pozmă 181
 praf, -v, -u 56
 prăbuși, prāv- 56
 prăji, -gi 60
 prăjină, -gi- 60
 prăjitură, -gi- 60
 prânzăsc 41
 prânzișor (-zâș-) 41
 prăpădenie 65
 prăpast(i)e 199
 prăpăstene 65
 praznie 60
 preacurv|ă, -ar(iu) 201
 pr(e)asi|lă 201, -nă 202
 precepe 43
 precesta 198
 preconsistorialeș(i) 189
 preculic(iu) 44, 46
 predanie 64, 201
 prefectuș(iu) 46, 47
 preget, -jet 60
 prem 153
 preot (preut) 45
 prepozituș 189
 pretindenea 81
 prezăși 47
 prico- 44, 46
 pridvării 65
 pridvor 65
 pr(i)et|en, -in 44, 54
 prilaz 62
 prim, -ui 153
 primă 149, 153
 primăvară 240
 prim(b) 64
 prinsoare 24
 prismă 231
 prismet (prist-) 44
 prispă 232
 pristanie 62
 pristävi, a se — 201
 pristävire 201
 prist|en (-in) 44
 prist|t, pre- 62, 44
 probă 153
 probăului, pră- 61, 153
 proboadă 228
 procator 61—2, 153
 procătăresc 61, 153

proclat, -glet 61
 pro(d)gadie 205
 profesăr 153
 progadzie 205
 pronunție 226
 propodelnic 69
 prospătat 42
 protacăr ld. brotacăr
 protăcăresc 153
 protopopesc 240
 pruă 232
 p(ty)|ir 26
 puf 151
 pugn 34
 pulă 240
 pumn 34
 pumnaș 65
 pune 72, 74
 punt 177, 194, 195
 purad|ea, -el 153
 purav 231
 purăzău 46
 purcar 46
 purcede 72
 purde(u) 153
 purgație 6, 182
 pup 208
 pusce 6
 puspaiu 232
 pușcă (tb.: puște, puști)
 6, 31, 269, 170
 putere, po- 46, poty- 46
 puți 77
 puzdărie 60

râbar(iu) 55
 răceală 6
 rachie 208
 răcni, răgni 61
 răcovină 61
 råde 72
 rădie 150
 raft 212
 răfta 212
 răgăii 253
 răgută 187
 răitar(iu) 55, 197
 raiter 195
 răjni, -șni 60
 ramă 154
 rămânea 72, 74
 rămăși 76
 rămășlui 76
 rândurea 59
 rânji, -gi 60
 răsă 205
 răntăli 'deranja' 154
 răntă(u)es(c) 154
 răntaș, rân- 154
 răntui 154
 ranț(ă) 154
 rănunțiu 222
 rânză 205

Răpciuni 222
 răsări 77
 răsbel 202
 răchitoriu, ră|h- 60
 răsfira, -chira, -șchira
 57, 60
 răsipi 42
 rasofor 214
 răsunde 72
 răspondere (re-) 43
 răspunzătoriu (re-) 42
 rast 154
 răst|eu, -ău 95—6
 răsti 102
 răsucit 26
 rășcaș(ă) 154
 rășcaș(u) 44
 rat|ută, -ot(ă) 154
 rât 153—4
 rātuș 154
 rău 27, 29, 33
 rău, ț, 67, 222
 rău(r)i 78
 răvaș 95
 răvnă 45
 răvni (răvni) 45
 răză 205
 răzăitoare 155
 răzăl(u)i 154—5
 răzător 233
 răzeș 155
 răzor, ro- 61
 răzui 155
 ref 155
 regaz 44
 regrută 155
 regula, -i 182
 regulareș 182
 regul|ă, -aș 182
 reitariu 195
 remas 44
 repaos (ră-) 44
 repejune 65
 repeziune 65
 resar 44
 resintyne 195
 reste|u, -l 95—6
 retezat (ră-) 44
 revărsa (ră-) 44
 rezedă 182
 rezeș 129, 155
 ridicat (ră-) 41
 rif 155
 rinichiu 222
 rituș 223
 roc 195
 rocina 61
 rodie 217
 rodos 69
 rojoliș 225
 român 46, ru- 46
 românesc 45
 roora, ră- 61

- roorat 56
 rosichină 197
 rosmarin, roj- 155
 rosol(iu) 225
 roșată 6, 46
 roșcovan, -ban 56
 roștoc 155
 roșu 38
 rotund (ră-) 44
 rovină, -ghină 57
 rozol 225
 rozolie 225
 rozoliș 225
 rufă 239
 rujiă, -iță 155
 rujulin 155
rump 71
*rump*e 59
*rump*t 71
 runciu(lu)i 155
 ruptur|a, -i 77
 ruptură 6, 254
rushe 155
 Rusoacie 66
 rușată 46
 rușină 38
 rută 155
 ruzole 225
- săbăciag 168
 săbăi 156
 săbăiță 156
 săbaș 156
 săbășui 156
 săbău 155—6
 săbornic 69
 săcastru 156
 săcăteu 156
 sacfiu'szegfi' 156
 săcret, -eată 44, 54
 săcrin, si- 97
 săcure 44
 sălaș 96
 sălășel, -eriu 96
 sălășlui, -re 37, 96
 salău 156, 190
 salbie 225
 salce, -că 55
 sălcie 55
 sălcos 69
 salincă 156
 salitru 182
 salnitru 182
 sălui 156
 salvet(ă) 156
 samă 96
 sămădaș 157
 sămpt, vö. simt
 samtartălu, -iță 157
 samur 210
 sâncea 219
 sângerat 65
- Săn-P(i)etriu 55
 Săn-Vasiu 59
 săpet 212
 sară 54
 sărăcăcie 65
 sărădău (foredeu) 90
 sarcă 165
 sarce 96
saretr 182
 sărgui, -nță, -re 96
 sări 72, 74
 sarsam 157
 sărsam 157
 sărzui 161
 Sas 'szász' 96
 saschiu 129
 săslesc, -ime 96
 sat 157
 sătiță 41
 sătărăcios 68
 său 71
 sb, sd, sg vö. zb, zd, zg
 sbăcni 56
 sb(i)er 54
 sburat 68
 scafă 217
 scamă 240
 scandală 214
 scânt|ă, -cie 232
 scaon 53, -aș 53
 scârșni 62
 scatulcă 157
 scaun de păhar 150
 scăun|inci, -eciu 65
 schelă 99
 schelălăi, schi- 44
 sclepti, șel- 60
 selifosi 217
 sclipi 217
 sclivisi 217
 scoate 72, 74
 scobălți, -a 205
 scobi 205
 scornaci 55
 scrâmbile, -ță 217
 scrâșni 62
 scrâșnirea dinților 36
 scripi 217
 scrivi 217
 scrumbie 217
 scumpie 182—3
 scumpine 183
 scutință 65
 scur(g)e 71
sdariu 58
 se 219
 secfiu 156
 secretariu(ș) 225
 semn (sămn) 40
 semeț (su-) 45, 46
 seminarium 189
 senin, să- 44
 senin, ser- 59
- sfâlc 56
 sfântoiu 66
 sfârși 62
 sfărta|iu, -riu, sfă- 62
 sfert 62
 sfeșnic, f- 62
 sfii 63
 sfiridă vö. fi- 217
 sfranț vö. fr-
 sfr(e)anț(ă) 130, 187
 sieriu 97
siefc vö. sfii
 sighe|alău, -ălău 160
 siguripsi 223
 sihastru (să-, să-) 44, 45
 silă (să-) 41
 simcea 219
 simt, simpt, sămpt 41,
 46, 64
 sindrofie 213
 sine 37
 singhel 214
 singhile 214
 singur 37
 sinodalnic 69
sinul 45
 sipet (să-) 44
 sireap 231
 siriman 61
 siriu 160
 sisiac 184
 siuret 160
 sir|oman, -uman 61
 sită (să-) 41
 sitar (să-) 41
 sitărnită 232
 sitiri 232
 slab 52
 slăvoacă 205
 smăți 231
 smernice 65
 smi(i)dă 232
 socaci 160
 soeăcită 160
 sofa 196—7
 solomonariu, șo- 62
 solovărv 61
 smidește 232
 somn 222
 somnore 222
 sop|on, -un 160
 sor(ă) 64
 sorgă 96, 160
 sorgoș, -ală 160
 sosiac 184
*sovavaer*v 61
 spagmă 232
 spăgmă 232
 spân 52
 spânatec 68
 sparanghel 160
 spăsi, -for(iu) 198
 specnă 232

- spegmă 232
 speria 74
 sprintean 221
 spune 74
 stăjer, -ger 40, 60
 stăluș, -iș 103
 stănj|n, -in 44, 60
 stare 36
 stărpi 240
 statuă 225
 statură 225
 st(e)ag 54
 st(e)arpă 54
 stea(uă) 62
 stelniță 208
 stereogoe 63
 stideală 65
 stihariu 225
 stihie 214
 străjac 196
 strajă 43
 strămb 46
 strămoș 42
 străm(p)t 64
 străm(p)toare 64
 strănepot 42
 strănște 199
 strede, stri- 58, 201
 streghiață 232
 stric (străc) 41
 strig (strâg) 41
 strigătură 67
 strighe, -de 58
 strigoae 63
 strigoiu (strâg-) 41
 strijac 195
 strujac 196
 subțire 38
 suclă, -ui 160, -uire 161
 suclui 161
 suclnă, -gnă, -mnă 61, 161
 sudalmă 97
 sudui 97, 187
 sugnă 161
 suiș 52
 sunzuene 45
 supune 72
 surcel 240
 surd 52
 surdâne 69
 suriet(iu) 160
 surpa 138
 surucl(u)i 161
 suruman 61
 sur(u)zui 161
 sus|aiu, -ăiu, -uiu 184
 susiac 184
 svâcni, svâgni 56, 61
 svârc 56

szasztyiu 129
 șadron 38
 șafar 158

 șaită 157
 șalamon 62
 șălată, șa- 157
 șalău 159
 șalitră 182
 șalmă 213
 șanfă(u) 157
 șankir(uri) 130
 șanț 96, 230
 șap|pte, șe- 70
 șărgaciu 104
 șarpe (șer-) 38
 șa|se, șea-, șe- 53, 70
 șatră 38, 182
 șcătuță, șca- 157
 școală 167
 școrbut 183, 253
 șeriot 232
 ș(e)ază 54
 șebiușiu 47
 ședea 32
 șeică 183
 șepeli 183
 șerăslău 128
 șerbet 213
 șarvet 156
 șic 158
 șifar(iu), șa-, șo- 158
 șilitră 182
 șineg 217
 șinie 217
 șinor, -a 158
 șioi 183
 șip 164
 șir 96
 șireag 97
 șir|cglă, -iglă 61, 158
 șiret 158
 șirez 128
 șiroadă 232
 șiroiu 233
 șisă 232
 șiștar 40
 șitău 157
 șletrum 182
 șliap 140
 șlic 195, 197
 șlic 'pileus' 212
 șlog 133
 șmae 195
 șmah 195
 șmalț 195
 șmeag 195
 șmelt 195
 șmeltuit 195
 șne(a)p 54, 195
 șoarece 38, 240
 șod 158
 șofar 158
 șofran 183
 șoh|an, -ănit(ă), -un 159
 șoim 97
 șold 93

 șolomon 62
 șolomonariu ld. so.
 șolovar(iu) 158
 șomoiaș 97
 șontorog 183
 șopărlă 38
 șopărlat 159
 șoricie 65
 șorogă 158
 șorozlii, -aș, 168
 șoș 159
 șozenie 158
 șozie 158
 șovăi 253
 șpargă 'zsineg' 159
 șpargă 'asparagus' 160
 șpelingher 63, 159
 șpețier, -ie 195
 șpicălu 159
 șpicăluș 159
 șteamp, -uri 195, 197
 șteand 195, 197
 șteart 195—6, 197, 198
 șteob 229
 șterc 46
 ștergariu 60
 știință 38
 știpui 195, 197
 știre 222
 știri 222
 știuc 195, 250
 ștr(e)af 183
 ștreang 60, 196
 ștri(m)f, -li 196
 ștrof, -ăluș 196
 ștruț 184
 ștufă 196, 197
 șuerătură 67
 șughir 116
 șuhan, șo- 81, 159
 șuleu 159
 șumă 183
 șumuiag 108
 șuncă 183—4
 șură 196, 197
 șurgului 160
 șurlui 160
 șurț 38, 196
 șuruș 160
 șurulii 160
 șuștac(ă) 159
 șuștariu (-teriu) 40

 tăbac 197
 tăbăcaș 197
 tabacherniță 66
 tăbălușă 232
 tablă 161
 tăblaș 161
 tăblesc 161
 tașă 184
 tășulă 184
 tăștei (tăi-) 44

- tagă 97
 tăgadă 97
 tăgădaş 97
 tăgădău 97
 tăgădui 97
 tăgărtă 217, 232
 tăia 31, 39
 tăiere 31, 269
 tăiat împrejur 219
 tâlhărea 97
 tâlhar(iu), tâl- 97
 talian, tâ- 161—2
 tălmăcit 37
 tălnaciu 55, 162
 tălni 97, 154
 tălpă 97
 tălpălaş 97
 tălpăl(ui) 97
 talpiz 210
 tămădaş 97
 tămădău 97
 tămăd(ui) 97
 tămplă 'frontispicium
 internum Templi' 225—6
 tămplar 221
tanács 162
 tânjire, -gire 60
 taor 53
 tapşă 184
 tărăi 77
 târbacă 228
 târbăci 228
 târg 37, 199
 târgaş 199
 târhat 162
 târhătos(ă) 162
 târnaţ 162
 tăroasă 162
 târşag 161
 târşăgi 161, 190
 tas 213
 tasca 232
 taşcă 162
 taşculă 162, 184
 tătarcă 162
 tău 71, -de peşti 162
 tăui 162
 tău|t, -ţ|esc, -eşte 165
 tău|ţ, -şor 162
 tăvăli 26, 232
 teane 213
 teas 213
 tecărău 162, 187
 tecărui 162, 187
 tecăzui 162
 teglă 163
 teglă|ău, -ui 163
 temetu 98
 tenchiu 184
 tengheliţă 163
 tenghere 163, 184
 teriboanţă, tiri- 163
 terpentin 184
 testământ 226
 teşca 232
 teujer 163, 190
Thias (szn.) 113
 tiaun 227
 tichie 211
 tilin|că, -cu|ţă 184
 tilingă 184
 timar(iu) 163
 tinde 72
 tioc 32
 tipic 214
 tipografie 31
 tipsie 210
 tist, -ie, -uri|ţă 163
 tistaş 104
 tistie 115
 tişlăr 102
 titilincă 184
 titlu 164
 titul|(u)ş, -ă 163—4, 189
 titur 164
 titor vö. ct-
 tiuş 164
 toc 'tartó' 164
 toc 'hal' 164
 tocăi|a, -er 197
 tocma(i) 52, 61
 tocmeală, -mn- 61
 tocmi, -mni 61
 todom|an, -ăni 164—5
toğma 61
 tolcel|(iu), -aş 165, 187
 tomna(i) 52
 tongăni 233
 toporişte 41
 tornaţ 162
tot 'tót, szlovák', -o(a)ică
 165
 totuşile 81
 toţesc 165
 trăcsări 64, 77
 trădanie 64
 trage 107
 trândos 69
 trâmbită 33, 76
 trânti 63
 trăveli vö. tăvăli
 trebue (tră-) 40
 trei, trii 55, 70
 treiera (tri-) 40
 tresări 64
 treve|re, -le 192
 tricter 197
 trihter 197
 trii vö. trei
 trimite 26, 72
 trişte 199
 froacnă 233
 troaş 220, 233
 tronf 165
 trou(uş) 184
 tudom|an, -ăni 164—5
 tulban 213
 tulcer 165
 tulipan 25, 165
 tulpan 213
 tunsură 226
 turban 213
 turnumeată 233
 tuş|er, -ar 163
 tuţin 196, 250
 tutor 226
tyus 164
 t'icăzui 612
 t'indeu 114
 t'is'ineu 114
 tăfă 233
 tământui, -ală 114
 tăntariu (ţin-) 45
 tăp|ărue, -uş 222
 țarcă 165
 țarcă|am, -ău, -an 165—6,
 176
 țacornic,|ți- 62
 țărcovnic 62
 țărfă 233
 țartam 157
 țată (ți|ă) 25, 42
 țătănă (ți|ină) 42
 țāvăc 165
 țeapă 222
 țeavă, țeghe 57
 țedulă 166
 țegher 233
 țeh 197
 țenchiu (?) 184
 țercălămui 165
 țichire 197
 țidulă 166
 țifri|ă, -aş 166
 țigar(e) 44
 țigh|eriu, -iriu 116
 țiglan (ță-) 45
 țitoare 253
 țimir 166
 țimiraş 167
 țimn 59, 226
 ținabor 226
 ținea 72, 74
 ținere aminte 32
 țintirim 97
 țip 41
 țip|ău, -ou 166
 țipruş 223
 țircalan 165
 țol 'văm' 197
 țol(iu) 55
 țondră 166
 țop 166
 țundră 166, 187
 ucide 72
 ughian 167
 uiağă 166—7, 188, 192—3
 uieğ|u|ță, -ar 166

uit(i)uc 42
ulceor, -ur 59
uliu 98
ulmușor 'omușor' 7
uloiu 167
ultoae 83
ultoi 83
ului 137, 167
ul'v 98
umez(e)ală 54
umultui, -ală 167
unda 76
undită, ungh- 58
undrea 45
unime 65, 226
uniță 65, 226
unsoare 30
ușor 7, 46
yoșușor 'omușor' 7
urâmi 167, 185, 189
urație 223
urda vacii 33
urez 46
urgisi, urji -60
uric 98, 208
urici 208
urla 46
urloiu 233
urma 76
urs(e)ască 54
ursoae 66
urlui 98
urui 98
uspăț 46
ustoit, os- 61
usturoaie 66
uș- 64, 189
ușă (-e) 43
ușculă, -oală 167
ușor 'omusor' 7
uzbăi 178

văcălaș 167
văcăl(u)j 168
vădăsl(u)j 168, 189
vădăz|laș, -lău 168
vadea 213
vădicios 68
vaeta (-ita) 29, 44
văgoș 95
văgiochiu, vâ- 233
vai 29
vâi, vâli (vale tb.-e) 59
vălătaș 168
vălătui 105, 167, 168
vălău, vâ- 168
vălceag 168
vălcegi, -re 168
-vălęc 26
vâltoare, vul- 45
vamă 97
vâmaș 97
vameș 98

vașdralău 108
vânslă 59
vântur(e)așcă 222
văpăiț 198
văpseală 54
vâr 27, 29
văralniță 66
vardă 168
vârsăcios 68
vârsind 45
vârstă 33
vasăzică 63
vâscări 233
vâșca 233
vău 70
văzătoriu (veze-) 43
văzind 45
văzut (ve-) 43
vajet (-it) 44
veiniță 233
venetic, -nit- 61
veni 72, -t 44
verincă 233
vermulete 64
ver|hi 52
vér|hu 52
verș(uș) 52, 168
vezerdea 6, 25, 213
veziche v6. vasăzică
vezir, vi- 213
vică 168—9
vicăraș 169
vicăreș(iu) 47, 223
vicareșie 65, 169
viclean, hi- 57, 98
viclenie 98
viclen|esc, -ește 98
vicleșug 98
videnie 44
vifel 169
v(i)erde 55
v(i)ermănos 54
v(i)erme 54
viezure, ie- 57, 59
vig 41, 169
vigan 169
vigăni 169
vigănie 169
vijelie, -jo- 62
vijlă 169
vil(e)ag 98
vilfeu 169
vin, ghin 57
vin, hîn 57
vindeca 240
vinderu, vingh- 58, 98
vindie 41, 155, 189
vindi(c)|șug, -șig 169
vindig, -ălui 169
vințeler(iu) 169
vio(a)lă 169
vioară 169
visa 58

vis(s)on 217
vișeu 57, 170
vită 33
viteaz 98
vitej|esc, -ește, -jie 98
vitezșug 98
viț(e)ayă 54
vițel 39
viu, hiu 57
vizare 233
vo 70
voia Mării 6
voinic 39
(v)oiu 79
(v)om
(v)or 79
vost(ru) 59, 71
voșolău 163
votcă 208
vraf, -v, -u 56
vraje 43
vrăjmaș(iu) 47
v(r)ea 60
vreană 54
vrednic 205
Vrednicia Ta 205
v(re)odată 59, 70
v(re)un 60
vruih 217

yigan 187

zăballă, -ău 99, 185
zăblău 184—5
zabun 210
zădări 200
zadie, -ghie 58
zăduf 42
zăgan 213
zah(e)re(a) 210
zai(u) 170
zalfă 233
zâmbi 60
zână 42
záo 43
zăpăci 228
zapodie 205
zap|ur, -or 170
zasc 185
zăt|igni, -cni 42
zău, zeu 222
zăuitat 42
zbec 208
zburda, -lnic 227,
zece 213
zefir 226
zemălțui, -tură 140
zeui 76, 222
zgâi 29
zgărcit 204
zgăria 58
zglăvoacă 205

zgulit 208
zic 41
zidári 41

zimbru 41
zio 43, 62
zugraf, -v 56

zvârli 204
zvorean 58
zvornic 58

VII. SZLÁV.

aišov (szb.) 63, 103

balamutits (or.) 209
basn¹ 199
bóiz 201
beseda 170
beseduvati (rut.) 171
bik (szb.) 106
bičkija 171
bioce (szb.) 106
blá(v)or (szb.) 53
blazen (or., rut.) 203
blaznjuk, -nik (rut.) 203
blaznъ 203
bogasija (b.) 211
bogazia (lengy.) 211
braha (rut.) 209
brdlo (cseh) 202
broskva (szb.) 206
bugasija (szb.) 211
butati (szb.) 227
* bardo 202
bardo 202

cech(a) (cseh) 197
chimikъ 217
chizmъ 202
chvortstъ 137
čemerica (rut.) 117
čiga 116
čilim (or.) 173
čir (rut.) 209
čitav (szb.) 206
čun (szb.) 206
čupati (szb.) 117
čъnъ 206
čъtъcъ 199

diple (szb.) 215
dirati 200
disc(os)ъ 214
dъgotъp[ati, -čnije 201
dránica (lengy.) 210
dranica (or.) 210
dranicja (rut.) 210
drogъ 228
drym|ba, -lja (rut.) 175
dudok (lengy.) 176
dudok (rut.) 176
duhan 125
dušak (szb.) 206
felonъ 214

firida (b.) 217
fruštuk (szb.) 176, -ovati
177
friljam (b.) 204

gaska 199
glava 202—3, 205
glavetina (b.) 202
goiti 204
golka (or.) 209
gora 202
gracjar (lengy.) 123
gradela (szbh.) 207
gradъ 205
grič (szb.) 207
grčiti 204
guda (szb.) 207

harc (lengy.) 92
het (rut.) 209
hodaja (szb.) 63
*holka (rut.) 209
horo (b.) 202
hotariti 92
hruba (rut.) 210
hvrliti 204

izdirati (szbh.) 200
izgnati 200
izgolovje (or.) 203
jarmarok (rut.) 209
jaruga (szb.) 207

kahlja (rut.) 191
kaica (szb.) 206
kaloper (szb.) 206
kamenica (szb.) 206
kana (b.) 172
kečiga (szbh.) 206, 116
kivotъ 199
kljuk (szb.) 206
kluksa (b.) 192
ključ (szb.) 206
kocka (szb.) 174
kočerga (or.) 122
kočina (szb.) 206
koh (rut.) 118
koln|a, -ice (cseh) 210
kołnia (lengy.) 210
kolnica (h.) 210
ko (h)čee včъ (szb.) 61, 174
komina (szb., b.) 206

komonica (szb.) 119
kopča (szb.) 174
kopun (szb.) 121
košara 122
kovasiti 123
koža 60
krčag (szb.) 206
křlav (szbh.) 204
kržlav (szbh.) 204
krčiti 204
kuchine (lengy.) 119
kuehnie 119
kuchnja (or.) 119
kučma (or., szlovén) 88
kuczma (lengy.) 88
kũne (szb.) 119
kvasъ 123

lagunica (lengy.) 230
lanac (szb., szlovén) 93—4
lane (b.) 94
larma (szb., lengy.) 179
lazaret (szb.) 207
legeonъ 200
lula (szb.) 207

madernica (szbh.) 200
magernica (b.) 200
merica (szbh.) 145
mertik (h.) 94
mertuk (szbh.) 67, 94
meži (or.) 144
mežda (b.) 145
meždina 202
mėzga 180
milosrdije 200
milosrdъ 200
mlaka 70
mogyla 57
mъcina 202
muhar (szb.) 180

nasypati 205
načъpъ 42, 205
naštrapa (szb.) 212
natra (szb.) 207
neblaznennyj (or.) 203
neblaznyj (or.) 203
neblazъpъ 203
neukъ 230
nevčstka (b.) 203
nevč-|tka, -tka 203
něstrapa (b.) 212

¹ Mindazon szavak, amelyeknek nyelvi hovatartozását *nem* jelöltem, az egyházi ószláv nyelvből valók.

*ohglavnikъ 203
 oh|ložiti, -jagati 203
 očki (or.) 48
 olovina (egyh. ószl., or.
 nyj.) 204
 opačica 204
 opačien (szln.) 204
 opačina (szln.) 204
 *opačiti 204
 orsik (szb.) 204
 orvsik (lengy.) 204
 osvętiti 200
 otava (szbh.) 207
 otik (szb.) 208
 otka 208
 otok (szb.) 208
 otščina 200
 óvъzъ 204

paburъ, — rкъ 57
 pačiti (szb.) 204
 palacke (szb.) 149
 palamida (szb.) 208
 palaska (h.) 149
 pasmo 181
 pašulj (szb.) 150
 pasztet (lengy.) 194
 paštet (or.) 194
 patoka (szb.) 208
 pečat|lěti 181
 pės|rкъ, -okъ 205
 pijac (szbh.) 151
 pištola (szln.) 181
 pištola (szlk.) 181
 pištoli (b.) 181
 platy (cseh) 194
 plěšъ 200
 pljuskati 208
 ploska (szb.) 208
 pobirati 57
 počinokъ (šor., rut.) 209
 počinrкъ 209
 podъ 105
 pogača (szbh.) 152
 pokajanije (szl.) 200
 poklad 62
 poltorak (lengy.) 182
 polъ(vъ)tora 182
 poměnzъ 199

ponoslu|vati, -iti 95
 pora 205
 porculan (szb.) 182
 posadnica 200
 posypati 205
 *posъpъ 205
 poučenije (egyh. ószl.,
 or.) 204
 povodnik (szerb) 58
 pražina (bolg.) 60
 pražiti 60
 předanije 200
 předčvariti 219
 přelazъ 62
 přěljubodej, -ca 201
 prem(a) 153
 přestaviti, -se 201
 *pristъpa 232
 progadjе 205
 propastъ 199
 prt (szb.) 208
 prъva 231
 pup (szb.) 208
 pъrъ 191
 pъstrъ 43

rakija (szb.) 108
 rasypati 42
 resa 205
 riza 205
 rodil 217
 rodъ 66
 rožiti 60

siromahъ 61
 skandalъ 24
 skobiti 205
 slaka 156
 smetana (cseh) 254
 stežen 60
 stihija 214
 stjenica (szb.) 208
 stred (cseh) 201
 strzedz (lengy.) 201
 strъdsъ 201
 strъdsъ 201
 susek (szlk.) 184
 sverěpъ 231
 světzъ 232

svoistvo 66
 szafar (lengyel) 158
 szl'yk (lengy.) 212
 (sz)drati 58
 szgъčiti 204
 šafer (lengy.) 158
 š'álecъ (szbh.) 238
 šaljivac (szbh.) 238
 šator (szb.) 183
 šatъrъ 183
 šatъr (b.) 183
 šik (szb., szlovák, cseh)
 158
 škatulja, -ka (szb., szlovák,
 orosz) 157
 skopie (lengy.) 183
 škumpna (cseh) 183
 šofra|n, -n (szlk.) 183
 šunka (szb.) 183
 svoistvo 65

tako isto (szb.) 207
 talian (szb.) 161
 tipikъ 214
 tirjam (b.) 202
 točiti 208
 tožiti 60
 trъzъ 199
 tulban (cseh) 213
 tulber (b.) 213
 tulbenta (szb.) 213
 uręzati (szb.) 208
 ũzglavlje (szbh.) 203
 užina (b.) 207
 vrědnъ 205
 vrljati 204
 vrъlsъ 204

zaist|a, -o (szb.) 207
 zadiram (b.) 200
 zadiratъ (or.) 200
 zagłowek (lengy.) 203
 zbjeg (szb.) 208
 zguriti se (szb.) 208
 žegъ 179
 žegarъ (b.) 179
 žendar' 55
 žigati 60
 žlěbъ 140
 žrъdsъ 179

VIII. TÖRÖK.

atlaz 217
 baçan 84
 bogasy 210
 čalma 213
 čivit 211
 deli 175
 devlek 211

fi|ğan 211
 fiņğan 128
 güğeman 211
 ğaba 135
 ğerdana 211
 hadym 211
 hađi 211

(h)ambar 92
 ibrišim 59, 211
 ičlik 212
 képenek 86
 kör 62
 kyrbač 121
 legen 212
 lüle 141, 207

marjol 216
mašrapa 212
mosur 212
müzevir 212

oda 63

palaska 149
pehlivan 212
pejk 212

raht 'harnais' 212
raht 'portion, quote-
part' 212
raky 208

sepet 212

takije 211
tenk 213
tikije 211

tult 213
tülbent 213

učkur 173

vade 213

zagan 213
zevk 213

yapyngā 211

IX. EGYÉB.

bištézë (alb.) 171

denk (perzsa) 213
dülbend (perzsa) 213
fljoerë (alb.) 42

hadyn (arab) 211

lovina (cigány) 204

marjol (alb.) 216
mešrepe (arab) 212

payk (perzsa) 212

raki (alb.) 208

süls (arab) 213

tult (arab) 213

vjedhuljë (alb.) 59

TARTALOM.

	Lap
Előszó	V
Rövidítések jegyzéke	IX
I. A szótár kézírata és annak szerzői	1
1. A kézirat leírása	1
2. Klein Sámuel életrajza	8
3. Molnar János életrajza	16
4. Klein és Molnar együttműködése	20
II. A szótár forrásai	22
1. Román címszavak	22
2. Latin és magyar értelmezések	26
3. Német értelmezések	27
III. A szótár román része	28
A) <i>Helyesírás</i>	28
1. Magánhangzók	28
2. Kettős magánhangzók	30
3. Mássalhangzók	31
4. Klein helyesírásának mintái	32
B) <i>Hangtan</i>	40
a) Hangsúlyos magánhangzók	40
1. <i>A</i> . — 2. <i>E</i> . — 3. <i>I</i> . — 4. <i>Î</i> . — 5. <i>O</i> , <i>U</i>	40
b) Hangsúlytalan magánhangzók	42
6. <i>Ă</i> . — 7. <i>E</i> . — 8. <i>I</i> . — 9. <i>Î</i> . — 10. Szóbelseji hang- súlytalan <i>o-u</i> . — 11. Szóvégi <i>-u</i>	42
c) Kettős magánhangzók és magánhangzókapcsolatok ...	52
12. <i>AI</i> . — 13. <i>AU</i> . — 14. <i>ĂU</i> . — 15. <i>EA</i> . — 16. <i>EO</i> , <i>IO</i> . — 17. <i>IE</i> . — 18. <i>II</i> . — 19. <i>IU</i> . — 20. <i>QA</i> . — 21. <i>OU</i>	52
d) Mássalhangzók	56
22. <i>P</i> , <i>B</i> , <i>F</i> , <i>V</i> . — 23. <i>D</i> , <i>T</i> . — 24. <i>K</i> , <i>G</i> . — 25. <i>M</i> , <i>N</i> . — 26. <i>L</i> . — 27. <i>R</i> . — 28. <i>S</i> , <i>Z</i> . — 29. <i>Ç</i> , <i>Ğ</i>	56
e) Egyéb hangváltozások	61

	Lap
30. Hasonulás. — 31. Elhasonulás. — 32. Hangátvetés. — 33. A Alakkeveredés. — 34. Hanglekopás. — 35. Hang- gyarapodás	61
C) <i>Alaktan</i>	64
a) A névszó	64
1. A főnevek határozatlan alakja	64
2. Főnévképzés	64
3. A főnevek többesszáma	67
4. A főnevek határozott alakja	68
5. Melléknévképzés	68
6. Számnevek	70
7. A személyes névmás	70
8. A birtokos névmás	71
9. A mutató névmás	71
b) Az ige	71
10. Egyszerű igetövek	71
11. Képzőkkel ellátott igetövek	75
12. Egyéb igealakok	78
c) Határozószavak	79
13. Az <i>-este</i> képző használata	79
14. Egyéb határozószavak	79
D) <i>Szókészlet</i>	82
a) Magyar elemek	82
1. Köznyelvi magyar elemek	82
2. Tájnyelvi magyar elemek	99
3. Esetleg magyar eredetű jövevényszavak	170
4. Összefoglalás	185
b) Német elemek	190
c) Szláv elemek	198
1. Régies szláv elemek	198
2. Tájnyelvi szláv elemek	201
d) Török és újjörög elemek	210
e) Latin elemek	218
f) Ismeretlen eredetű elemek	226
IV. A szótár latin része	234
1. Helyesírás	234
2. Alaktan	234
3. Szókészlet	236
4. Szófejtési kísérletek	239
V. A szótár magyar része	241
1. Helyesírás	241
2. Hangtan	241

	Lap
3. Szóképzés	243
4. Szókészlet	243
VI. A szótár német része	249
1. Helyesírás	249
2. Hangtan	250
3. Alaktan	250
4. Szókészlet	252
VII. Klein szótárától a „Lexicon Budense“-ig	256
VIII. A szótár szövege	271
Szómutató	459

MELLÉKLETEK JEGYZÉKE.

	Lap
1. Az 1806-ban tervezett kiadás címlapja _____	2—3
2. A román-latin-német-magyar szótár 1806-i kiadásának első két lapja _____	u. o.
3. Virág Benedek kézírása 1796-ból _____	4—5
4. Haliczky András kézírása 1822-ből _____	u. o.
5. Molnar János kézírása 1786-ból _____	u. o.
6. A szótár kéziratának 20. lapja _____	u. o.
7. A szótár kéziratának 47. lapja _____ .. _____	u. o.
8. A szótár kéziratának 569. lapja _____	450—1